UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam|| Ex Egregiis Manvscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre

Complectens Sanctos Mensivm || Ivlii Et Avgvsti

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10261

Avgvstvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-77405

Visual Library

EGo duplicem veniam lector à te exposco: Primùm, quòd solœcismis & abiectione verborum aures tuas vulnero: deindè, quòd prolixior pagina videtur parere fastidium. Sed non pigeat recensere, quod Christum præstare non piguit. Qui dum sanctos suos glorificat, nos inuitat exemplo. Et tamen Deum testor, conscium secretorum, me plura de domini mei Germani factis agnita & probata tacuisse. Ex quo reum me esse fateor, supprimendo quod mirabiliter ad profectum omnium diuina virtus operata est: & ideò in scribendo succinctum magis me arbitror fuisse, quàm nimium. Hoc verò dolendum est.

Fulgida fulgentem
Florida florentem
Cælica cælestem
Splendida splendentem
} Germanum {
sidera captant.
millia plaudunt.
carmina cantant.
gaudia pangunt.

Sedit autem idem dominus & Apostolicus noster, sanctissimus Germanus in Episcopali cathedra annos xxx. dies xxv. Obijt verò plenus spiritu sancto apud Rauennam Italiæ ciuitatem, pridiè Calend. Augustas, Valentiniano adhuc iuuene imperante cum Placida matre, à quibus ibidèm pro admiratione sanctitatis ac assiduitate miraculorum honorificè susceptus, Domino sibi apparente, obitum suum prænoscens, obtinuit, vt propriæ redderetur ciuitati. Cuius sacratissimum corpus honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, suam est delatum ad vrbem. Ibique sub die Calendarum Octobrium, à proprijs ciuibus celeberrimo cultu condignè est sepulturæ traditum: vbi innumerabilibus virtutibus pollens, summa excolitur gloria, Amen. Eius sepultura honorificentissima, & innumera miracula.

FINIS IVLII MENSIS

AVGVSTVS.

SERMO IN ADORATIONEM VENERABILIVM CATENARVM ET GLADII, SANCTI ET APOSTOLORVM PRINcipis Petri, *authore S. Iohanne Chrysostomo Archiepiscopo Constantinopolitano. Habetur in Simeone Metaphraste.*

QVICVNQVE diuino Apostolorũ summi Petri amore allecti, ad eius panegyrim ac diem festum celebrandum parati, & eius diuinis retibus capti, incolumesque seruati, illius Theologiæ lumine illustrati sumus, cõmunem panegyrim hodiè celebrantes, ad eiusdem laudum præconia linguam nostram dirigamus. Multis quidem de causis beati Apostoli Petri memoriam die festo & laudatione dignam esse censemus, nõ minimè autem propter Apostolicæ dignitatis gradum, & Euangelicæ prædicationis cursum ac doctrinam, admonitionesque, quibus in dispersione gentium versantes Iudæos instruebat: illos enim eô maiore cura & solicitudine prosequebatur, quòd ex illis originem duxerat. Quæ omnia cùm ad laudũ materiam suppeditandã idonea esse iudicentur atque assumantur, omninò valent ad Apostolum ipsum summo laudationis præconio extollendum. Sanctum enim ac iustum est, eô quòd ex his, quæ in lege diuina scripta sunt, eum, qui ad salutem nobis conferendam in mundum vénit, tanquàm in speculo quodam perspexerit, summis & meritis honoribus Apostolum ipsum prædicari: omnium verò maximè, quòd in extremis temporibus Deum ipsum vide- 1. Augusti. Dies festus S. Petri ad vincula. Cap. 1.

viderit, vnigenitum, inquam, Dei filium secum vnà versantem ac loquentem, & humanæ carnis, qua se induit, spectandæ, mysterijque cognoscendi facultatem præbentem? in quo & suam Ecclesiam pro diuinæ illius vocis præmio, qua ipsum Dei filium esse prædicauit, ædificaturum se prædixit, & cælorum claues eius in se fidei arrhabonem se illi daturum, & eorum, quæ ab ipso in terris ligata aut soluta fuissent, in cælis sententiam confirmaturum promisit. Adde quòd vocanti fratri, & ad Messiã sequendum inuitanti libenter obediuerit, & vocationem illam sequens, ad Christum venerit, & Cephæ appellationem, velut quoddam suæ in ipsum fidei signum atque imaginem acceperit? quodque ex eo tempore totus à magistro suo pendére, & eius amore inflammatus esse cœperit? ob idque beneuolentiæ ardorem multis in rebus ac sæpè talem ostenderit, qualem nullus alius ex discipulis ostenderat.

Matt. 16.

Iohan. 1.

Cap. 2. Hæc etsi tam magna sunt, vt humanas cogitationes exuperent, & orationis facultate maiora videantur, nõ tamen talia omninò sunt, vt aditum nobis & viam obstruant. Ad nostram enim vsque imbecillitatem & humilem captum se demittit omniũ Apostolorum summus, non solùm propter commiserationem, qua præ cæteris nos homines prosequitur? sed etiam quòd Magistrum suum imitatur, qui cùm vsque ad seruiformam se demiserit, eo ipso discipulos suos edocuit, non elatos, sed modestos esse, & cum humilibus submissè atque humiliter se gerere. Hilaris quidem dies ille festus est, & multo sancti Spiritûs lumine illustris, qui eius martyrium nobis repræsentat, hoc est, crucem fixam, & Apostolum prompto animo ad eam ascendentem, manus ad extensionem vltrò expansas, & Dominicæ passionis imaginẽ præ se ferentes, figuram crucifixionis non rectam, sed capite in terram deuoluto? quæ res eius in Magistrum reuerentiam significauit, cùm semper summus ille Apostolus Magistro suo reuerentiam & primas, vt par erat, concesserit, suamque humilitatem illius celsitati subiecerit, atque eo modo humilia & infima magìs, quàm summa & sublimia optauerit. Nihilo autem hac ipsa hilaritate inferior est hodierna celebritas? quippe quæ eorum causas præmonstrat, quæ postremò Apostolus passus est, & non minus, quàm crucis eleuatio, ea, quæ anteà passus fuerat, hæc indicat? quarè & crux ipsa iucundior illi fuit, atque cæteris omnibus rebus optabilior. Hic enim dies venerandas eius catenas manifestas ostendit, & earum adorationem proponit, quibus Apostolus ipse deuinctus, multiplices eius, qui est malorũ omniũ origo, nodos ac machinas dissoluit, & quos diabolus adstrictos tenebat, eos ereptos à morte sempiterna liberauit.

Dies festus martyrij S. Petri.

S. Petrus crucifixus capite in terram deuoluto.

Nota quæ hîc dicit.

Cap. 3. Hæc pro diei festi argumento habentes, cùm crucifixionis causam his rebus conciliatam fuisse cognoscamus, & in vno eodemque Apostolo tam hæc, quàm illa facta & coniuncta contemplemur, ob id præsentem celebritatem à sacro martyrij die alienam non existimabimus. Itaque ex vtraque re vnam componentes, orationis laudibus & fidei ardore, quàm maximè possumus, hodierno die celebritatem ipsam illustremus, eamque vt omni ex parte insignem & sacram, atque vniuersò mundo lumen conciliantem, & Dei voluntatem in Apostolo suo decorando præ se ferentẽ, sacris cantibus exornemus: hanc denique vt sancti Spiritûs gratiam & lumen in animas illas, quæ sunt idoneæ, conferentem pro viribus nostris laudemus. Ità enim fieri poterit, vt si Apostolicarum laudum sumus amatores, illum ipsum, quem honore prosequimur, ad misericordiam attrahamus, & nostræ laudationis, quam de illo instituimus, adiutorem habeamus. Eius enim linguæ gratiam mihi dari exopto, quam Spiritûs sancti virtus lumen afferens concinnauit, & cælesti atque arcanarũ rerũ doctrina ità repleuit, vt gentium nationes multis in locis dispersas, in propriam sagenã magnificentissimè concluserit.

Cap. 4. Hoc autem loco, in Apostolicarum rerum pelago mentis aciem infigens, totus vertigine ac tenebris repletus, & in meipsum cõuersus, clarissimi Esaiæ verba illa pronuncio; Miser ego, qui impurus sum, & labia impura habẽs, purissimas materias tractem, nulla ope mihi ad hæc ipsa rectè aggredienda spem afferente? Quamobrèm ad Apostolicæ misericordiæ perfugium recurrens, tenui hac lingua de eius laudibus dicere conabor. Omitto nunc de eius ortu, de patria & parentibus aliquid dicere. Honesta quidem illa sunt, & auditu digna: sed mentem tamen obruerent, neque sinerent orationem longiorem de his rebus habere, quæ præstantissimæ sunt, & quarum memoria vtilis est ac salutaris. Diuinorum profectò signorum Apostoli huius, & miraculorum multitudo magna extitit? aliaque omnia, quæ Spiritûs sancti gratia in illo habitans effecit, tot tantaque sunt, vt si velim singula scribere, (Decet enim de ipso dicere

Esa. 6.

dicere, quod Theologus quidam scripsit) nostrarum orationum vis satis esse non possit, quanuis ad eam rem tractandam audacter se ingerat.

Hic Apostolus, postquàm vnigenitus Dei filius supra humanam conditionem in paterno solio arcano quodam modo consedit, vnà cum reliquo Apostolorum cœtu erat ac viuebat, & communem cum illis Euangelij prædicationem exercebat, ac modò tribunali iudicijsque vnà præstò erat, modò ignominias & verbera vnà cum alijs Apostolis à Iudæis ipsis patiebatur, neque vnquàm ab Apostolorũ societate aberat, sed cum illis in ærumnis perferendis communicabat. Liber ille, qui Apostolorũ *scripta continet, multa eius pericula percurrit, in quæ Apostolus ipse incidit, & quibus detentus fuit, multorumque miraculorum mentionem facit, quemadmodùm admirabili quodam modo claudum illum sanauerit, & Ananiæ ac Saphiræ mortem ineuitabilem seuerissimè intulerit, Tabithamque puellam à mortis ipsius laqueo ereptam vitæ restituerit, atque Cornelium Centurionem Angeli præsentia edoctum instruxerit, & ad Christi fidem traduxerit? quemadmodùm per vmbram corporis infirmos homines firmos reddiderit, quot deniquè ærumnas sustinuerit, quàm sæpè comprehensus, & ante tribunalia cõstitutus, & pro Christo ipso flagellis verberatus gauisus fuerit, quòd dignus habitus sit, qui pro nomine Iesu multas ignominias pateretur. Licet ex eodem libro discere, quàm libera oratione apud Iudæos sæpè vsus fuerit? & quemadmodùm ipse idiota ex illiterato ore sermones diuina sapiẽtia refertos protulerit, vt precibus suis terrã cõmouerit, ac turbã, quæ illuc cõuenerat, ad Christi fidem attraxerit. Hæc, inquã, & quæcunque alia deincèps passus est & effecit, cùm tam multa sint, vt facilè narrari non possint, oratio nostra summatim perstringens, ad vnum illud periculum enarrandum se conferet omnium grauissimum, & vitatu difficilimũ. nam in eo effugiendo diuino quodam miraculo opùs fuit. Quæ res & multã Iudæorum aduersùs Apostolum immanitatem, & diuini auxilij celeritatem declarauit.

Cap. 5. Act. 5. for. *actus Act. 12. 3. 4. 5. 9. 10. 5. Act. 2

Herodes ille eius viri progenies, qui primus Hierosolymorum Rex fuit, cùm è Iudaico semine ortum duceret, & Iudaicum cultum teneret, zelo quodam excitabatur ad patrias institutiones ac leges defendendas, easque dissolui non patiebatur, quæ Apostolorum doctrina tolli ac funditùs euerti videbantur. Ille igitur Iudæorum iracundis vocibus inflammatus, vt illis gratum faceret, furorem ac rabiem in Apostolos ipsos magìs effundens, primùm Iacobum fratrem Iohãnis gladio interfecit. Quo loco diuinæ literæ eius ferociam atque inhumanitatem eo ipso significârunt, quòd gladio Apostolum Iacobum ab eo interfectum dicunt. Poterat enim alio mortis genere Apostolũ interimere, vel cruciatibus morti similibus subijcere. Sed vt Herodis mens feris etiam ipsis immanior, Apostoli verò Iacobi animus ad cædem illam subeundam æquissimus cognosceretur, instàr ouis, quæ ad cædem trahitur, gladio interfectus, martyrium perfectè obijt. Ità igitur sacer Iacobus consummatus fuit, & martyrij morte Apostolicum cursum consignauit, calicem bibens, quem olìm Dei sapientia illi bibendum prædixerat, & proprio sanguine baptizandum anteà significauerat.

Cap. 6. Act. 12. Cæditur S. Iacob⁹ Apostolus gladio. Matth. 20.

Cùm autem videret gratum esse Iudæis, quod faceret, prætereà & Petrum ipsum capere aggressus est. Quem cùm cepisset, in carcerem coniecit, & tradidit quatuor quaternionibus militum, qui eum seruarent, eô quòd essent dies Azymorum, volens post Pascha producere eum populo. Omnibus his historiæ scriptor verbis vsus est, vt Herodis in effundendo sanguine studium, eiusque in patranda cæde voluptatem innueret. Nihil enim, quod iustum esset, ante oculos propositum habebat, nihil honestum aut laudabile, sed quæ nationi suæ grata esse intelligebat, quæque ad profanam Iudæorum voluntatem alliciendam spectabant, ea tantùm ab illo dicebantur & fiebant. Quòd enim Apostolum ipsum tenuerit, & in carcere custodiendum tradiderit, morsemque ipsam præsentem constituerit, totum hoc eò spectabat, vt Iudaicis votis satis omninò faceret. Nanque putabant illud futurum, vt si Petrum Apostolũ de medio sustulissent, facilè reliquos Apostolos superarent. Ille enim erat, qui contrarias voces emittebat, quique in concilijs, in iudicijs & in synagogis cum aduersarijs certabat, & Iesu nomen palàm prædicans, inuocato eius nomine, præcipua quædam miracula perficiebat. Licet autem illud cõsiderare, quemadmodùm & Herodes ipse studuerit similis esse scribis & Pontificibus, qui aduersùs Christum insaniam & rabiem effuderunt. Nam sicut illi dicebant, nè in die festo Iesus comprehẽderetur, nè tumultus fieret in populo, vt post diem festum omninò in crucem acturi, ità & hoc loco post Pascha mortem Petro Herodes inferre constituebat. Cùm igitur hi, ad quo-

Cap. 7. Act. 12.

Herodes similis scribis & pontificibus in nequitijs. Matth. 26.

rum gratiam hæc faciebat Herodes, eadem senserint, quæ & illi, quos suprà diximus, ijsdem & verbis, & operibus aduersùs Apostolum vsi sunt, quibus & aduersùs illius Magistrum superiores vsi fuerant.

Cap. 8. In quatuor autem quaterniones militum custodiam distribuit, non vno in loco, sed pluribus, & paulùm à se distantibus, vt custodia ipsa tutior ac munitior foret, vt si fortè Apostolus ipse à vinculis effugisset, & custodes, qui propiùs manerēt, latuisset, ab alijs deprehendi & capi posset. Sed Petrus, inquit, erat in carcere, dormiens inter duos milites, & ligatus catenis duabus: oratio autem fiebat assiduè pro ipso ab Ecclesia. Quænam fuit causa, vt tot diebus custodiretur, & non statim, adhuc furore Iudæorum efferuescente, & Petri Apostoli mortem sitiente, cædes ipsa Principi Apostolorum allata fuerit? Scriptoris quidem sententia hæc est, mortem propter dies azymorum prorogatam fuisse, quibus Iudæi seipsos purgantes, & ab omni turpi atque inhonesto facinore abducentes, diem festum Paschæ celebrabāt, puris manibus sacrificium, quod in lege scriptum erat, contrectantes. Sed erat & alia eius rei causa. Cùm enim Herodes ipse infinita rabie contra Petrum Apostolum redundaret, pluribus diebus eum detineri voluit, vt diuturniore cruciatu, mœroribus, inquam, ærumnis, catenarum pondere, ac morte, quam à fame ipsa inferendam sperabat, eorum denique militum, qui vnà dormiebāt, inhumanitate grauiùs affligeretur. Quot enim per illos dies verba temeritatis & minarum plena, quàm multa conuicia & contumelias credimus à militibus illis in Apostolum iniectas fuisse, partim vt cognatorum Iudæorum dogmata peruertentem, partim vt præceptis regalibus aduersantem? Modò autem, vt seditiosum, & causam tumultûs: modò vt Mosaicis legibus contrarium conuiciabantur: nonnunquàm pugnis & alapis eum percutiebant: neque quisquam illud dubitare potest, quin catenis illis vehementiùs ac laboriosiùs Apostolum constringentes, ità coarctauerint, vt ex omnibus his maiorem doloris sensum percipiens, celeriter ab hac vita migraret. Sed omnia illorum studia & facta, inania extiterunt, perindè ac si quis in aqua ipsa literas imprimat, vel aërem verberet. Quo enim diutiùs in carcere Apostolus detentus est, eo firmior atque constantior effectus fuit, & acerbis illis ærumnis, quibus vndiquè affligebatur, vt quibusdam stimulis, excitatus & erectus: tantum aberat, vt rebus his infirmior fieret ac deficeret, vt custodes illi, Apostoli Petri iucunda & secura hilaritate confusi, in ruborem conuerterentur.

Act. 12. Exod. 12.

Quæ passus sit S. Petrus in carcere.

Cap. 9. Act. 12. Hæc cùm ità se haberent, preces ab Ecclesia missæ, in cælos penetrârunt. Itaque statim Angelus illinc missus est, & in carcerem veniens, illum compleuit lumine, vt Apostolorum summus miracula, quæ fierent, apertè intueretur. Percusso autem eius latere + Surge, inquit, velociter. Ac nè quid absurdi in Apostoli mentem veniret, (quippè quòd satanas etiam ipse interdùm in Angelum lucis se transformare, & figuræ ipsius specie sensum subripere soleat) cùm primùm verba illa prolata sunt, Surge velociter, catenæ è manibus ipsius deciderunt, vt verba ipsa factis confirmarentur, neque potentiam aliquam ex earum numero, quæ Deo ipsi rebelles extiterunt, neque quod visum fuerat, inane aliquod spectrum esse crederet: sed verum & cælestem Angelum, visionem, inquam, veram esse sciret, ac certa fide comprobatam. Hæc cùm ità processissent Apostolo, quoniam adhuc metu & tremore detinebatur, non solùm re visa dubius atque anceps, verùm etiam qua ratione dispositas militum custodias pertransiret: quippè qui multa diligentia & cautione, multisque vigilijs in eo custodiendo vtebantur: propterea Angelus + Indue te, inquit, sandalia tua, & præcingere vestimento tuo, & sequere me. Quoniam, inquit, Regis & Iudæorum timore adhuc detentus es, ac eorum militum vigiliæ, qui circunstantes te custodiunt, horrorem ac stuporem tibi attulerunt, ob idque non his, quæ à me dicuntur, fidem habes: tanto te auxilio ac præsidio munitum esse facio, sicque omnem metum à mente tua excutio, vt & pallio ipso sine timore aliquo, & sandalijs indui possis. O celerrimum Dei auxilium. O Apostoli in Deum fiduciam atque gratiam. O maximas & ex corde ipso prolatas preces, quæ tanquàm à funda quadam, ab ipsius Ecclesiæ ore prolatæ, atque in cælos emissæ, Herodis animum lethaliter vulnerâunt, & Apostolorum principem ab eius manibus incolumem eripuerunt. Proh quanta est Apostolica gratia, & spes firma & vera, quibus diuinum numen propitium, & ad audiendum promptū habens, à mortis laqueo Petrus ipse ereptus est.

2. Cor. 11.

Liberatur S. Petrus à vinculis per Angelum.

Cap. 10. At si quis dubitaret, & à nobis illud quæreret, curnàm Apostolum ipsum eius Magister

Magister Iesus à Iudaicis manibus non eripuit, quo tempore ab illis comprehendebatur: sed & vinculis, & custodia, diebus aliquot eum vexari, atque affligi permiserit? qui hoc objicit, is consideret, non ità inimicos ipsos fuisse miraculum illud cognitu- Cur nō statim liberatus sit S. Petrus, cùm comprehēderetur.
ros, si Apostolum statim, cùm comprehenderetur, Dei auxilium eripuisset: quemadmodùm cùm eorum manibus detentum, catenis vinctum, & à custodibus cautè seruatum, è medijs atque ineuitabilibus illis retibus liberauit. Tunc enim his, à quibus comprehendebatur, fortasse id veneficio & magicis artibus factum videri potuisset, quò minùs ab eis comprehensus esset: itaque Apostoli miraculum irrideri ab illis potuisset. Nunc verò cùm & catenis vinctus, & quaternionibus militum custoditus, & inter duos milites cubans, omnibusque his rebus paratis, quæ mortē condemnatis hominibus afferre solent, ità superno auxilio dignus habitus sit, & contra omnium opinionem admirabilem liberationem assecutus fuerit, tanto hoc admirabilius, & contra opinionem omnium fuit, quanto è medijs malis seruari maius est, quàm illa non attigisse.

At Apostolus ipse vel post tanti miraculi potentiam, & Angeli adhortationem ne- Cap. 11.
sciebat verum esse, quod fiebat per Angelum: sed videbatur sibi visum videre. Adhuc enim arguebatur humanæ naturæ infirmitas, quodque supra naturam eo modo, qui explicari non potest, efficiebatur, cum naturali ordine ac viribus comparatum, tale perindè, ac si inane aliquod visum esset, æstimabatur. Sed quidnam Angelus ipse? Quoniam illum vidit adhuc animo fluctuantem, visioni fidem non habere, neq; quicquam ex ijs, quæ fiebant, re vera factum admirabiliter existimare, primam & secundam Act. 12.
militum custodiam ità sine strepitu cum Apostolo pertransijt, vt custodes ipsi eorum transitionem ne senserint quidem, diuino nutu somno ipso illorum palpebras detinente, quò minùs factum illud sentire possent. Cùm verò ad portam ferream venissent, quæ ad ciuitatem ducebat, illa vltrò aperta est, Deo ipso & hoc loco miraculum faciente, & Apostoli formidinem paulatim subtrahente, vt ad ea, quæ deincèps futura erant, promptior fieret.

Postea verò, quàm exeuntes processerunt vicum vnum, Angelus quidem ipse auo- Cap. 12.
lauit, neque ampliùs apparuit: Ille verò cùm miraculi sensum cepisset, atque considerasset tam ea, quæ priùs in carcere mirabiliter effecta fuerant, quàm quæ nunc supra naturam prodigiosè facta viderat, atque hæc cum illis conferens, & vtraque vicissim comparans, de visione ipsa certior factus fuisset, quòd videlicet non inane aliquod spectrum, sed verum illud fuerat, quippè quod manifesto rerum euentu confirmatum videbat: gratias Deo agens, talem emisit vocem, Nunc scio verè, quòd misit Dominus Ibidem.
Angelū suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. Quidnam est, quod dicis, Apostolorum princeps? Nunc te sciuisse ais? Nunc credidisti? Nunc gaudes miraculo? Quonàm abijt feruor ille tuus? Quonàm auolauit certa illa spes? Quonàm effluxit illa tua vehemens confessio? Vbinàm sunt claues re- Matt. 16.
gni cælorum? Vbinàm appellatio, qua Ecclesiæ firmamentum nominaris? Vbi ardens illud desiderium, & coniunctio ad mortem vsque inseparabilis? Nunquid tantæ fidei argumenta, inania extiterunt? An talis & tam multa spes in ventos dissoluta est? An non sensisti, quæ à Magistro tuo prodigia sunt effecta? Oblitus ne es maritimæ illius Matt. 14.
fluctuationis, quemadmodùm dextera sua te, qui submergebaris, incolumem seruauit? An non aures tuas vocibus illis adhuc habes personantes: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ille faciet, & maiora his faciet? Nónne scis, quemadmodùm è mo- Iohan. 14. Matt. 28.
numento exurgēs, custodes ipsos velut mortuos prostrauit, & ea, quibus monumentum signatum fuerat, intacta seruauit? Nónne præsens fuisti, cùm mortuos homines suo iussu exilire fecit? cùm cæcis hominibus videndi facultatem præbuit? cùm tibi per sancti Spiritus aduentum miraculorum potentiam impartiuit? cum in porta speciosa claudum hominem, cùm Aeneam, cùm Thabitam, alterum integrum pedibus, & ad Act. 3. 5.
currendū velocem, alterum diuturno morbo liberum reddidisti, huius animam, quæ auolauerat, in corpus reduxisti? Cùm tantorum & talium miraculorum particeps effectus fueris, quorum alia videris, alia ipse feceris, cùm denique multam ipsius Dei potentiam expertus fueris, nunc te scire dicis, quod ais: Misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis? Si tot præteritis miraculis adductus non fuisti, vt crederes, quomodò vni huic credes? Si tantorum miraculorum multitudo veritatis confirmationem non attulit, quî poterit vnum hoc fluctuantes cogitationes tuas sedare? Maximè, inquit ille: non enim talia sunt diuinæ potentiæ opera, vt facilè comprehen-

dantur, & fidem afferant: facilis enim comprehensio non solùm non auget miracula, sed etiam illa imminuit atque extenuat, & eorum, quæ facilè comprehenduntur, formas ex animo delet. Quod verò examinatione & varijs cogitationibus sæpè probatum fuerit, plus veritatis, quàm opinionis, ingignit, eò quòd animæ ipsius dubitatio atque infirmitas, ad ea, quæ sensum superant, & ardua sunt, comprehendenda minimè idonea, post fluctuationem multam & cogitationum varietatem, demum certam fidem ac veritatem in animos ipsos immittere, atque altiùs infigere solita est.

Cap. 13. Act. 12.

Cùm deindè Apostolus ad eam domum accessisset, in qua fideles homines congregati erant, & ianuam pulsâsset, ab ancilla quidem ipsa, cùm agnosceretur, nuncius ijs est, qui intùs erant. Sed quod ancilla nunciabat, tam incredibile videbatur, vt insana esse crederetur, & non Apostolum, sed eius Angelum præsentem vidisse putaretur. Cùm verò patefacta ianua Apostolus ipse ad eos ingressus esset, omnes stupuerunt, insperatam eius liberationem videntes. Tum ille statim narrauit, quemadmodùm ab Herode comprehensus, & in carcere detentus, & ferreis catenis vinctus fuerit, quòdque per Angeli visionem catenæ ipsæ è manibus cecidissent, ipse verò Angelum sequens, eorum, à quibus seruabatur, custodias præterîsset, & portam sponte patefactam transîsset. Quibus rebus perterrefacti, & admirabili narratione illa perculsi, apud seipsos non ampliùs esse videbantur, gaudio cum admiratione coniuncto, & duobus his affectibus illos obsidentibus. Tales enim sunt res, quæ à Deo proficiscuntur: quippè qui neque lætitia nimia homines ipsos dissolutiores fieri, neque propter miraculum ad nimium stuporem labi permittit: sed gaudio animum erigit, & ad incundiorem statum traducit: admiratione autem ac stupore cohibet, nè vlteriùs progrediatur: deniquè vtraque re hominem ipsum in composito statu conseruat.

Nota vnũquẽque hominẽ suum habere custodem Angelum.

In miraculis suis quid Deus efficiat in hominibus.

Cap. 14.

Hoc loco velim consideres Apostoli mentem ab omni superbia & ambitione alienam, eiusque modestiam animaduertas: quippè qui miraculo illo non ità elatus est, vt ipsum tuba cecinerit, quod fortasse alius fecisset: non præclara illa facta ostentans, supra tecta prædicauit, non præ lætitia rem ipsam omnibus velut triũphans prodidit, aut cum peregrinis & notis hominibus ea cõmunicauit: sed manu silentium indicens, his solis, qui in Ecclesia erant, summissa voce factum significauit, per quos Iacobo & ijs, qui cum eo erãt, rem nũnciandam curauit: vt cùm audiuissent, qualibus vinculis præter spem ereptus fuerat, magis magisque ad fidei prædicationem incumberent, miraculorum spe corroborati: quique à Iudaica infidelitate ad Christi fidem nupèr conuersi, & diuinæ cognitionis lumine illuminati fuerãt, illi eadem opera confirmari, & si quam de Dei fide in animo latentem dubitationem haberent, ab illa reuocari possent, & in bonarum rerum perseuerantia firmiores essent. Sed ô animi excæcationem, quæ Herodis mentem corripiens, totum illum ità oppressit, vt obstinato animo miraculorum, quæ per Apostolum effecta fuerant, potentiam non consideraverit. Decebat enim admirabilem Apostoli Petri liberationem ex custodibus, ex catenis, deniquè ex foribus sigillo impresso clausis, certa fide prosequi, neque negligentia aliqua factum credere, vt id accideret: sed animo commoueri, atque erubescere, & resipiscere: & si non apertè propter Iudæorum in Apostolum ipsum furorem atque insaniam, saltem animo miraculum illud prodigiosum secum admirari atque obstupescere, & à cædendis custodibus desistere. Verùm ille, vt eius ferocitas atque inhumanitas magis cognosceretur, innocentes homines mortis sententiæ subiecit, idque cùm illi in Apostolo cautiùs custodiendo nihil aberrâssent. Cùm enim Herodes ipse furorem suum in Apostolum effundere, & ferocem animum Apostolica cæde satiare non potuisset, quod proximum fuit, in custodes illos, ità vt erat insanus, mortem intulit.

Modestia S. Petri.

Hæredis cæcitas.

Milites suos Herodes interficit.

Cap. 15.

Quòd si Apostolus illos ipsos, qui eius causa condemnati fuerant, miraculo aliquo facto à morte non liberauit, quæstio hæc duobus modis solui potest. Primùm, quòd inhumanè ac ferociter custodes illi aduersùs Apostolum se gesserant: quippè qui vnà cubantes, verborum plagas vinculis acerbiores infligebant, ac nihilo minùs, quàm Herodes, rabiem suam & prauos affectus in beatum Petrum effundebant: deindè verò quòd non solùm aduersùs Apostolorum Principem tanta ferocitate abusi fuerant, (benignitatem enim impetrare potuissent, si in eum solum peccâssent) sed etiam contra reliquos Apostolos eandem rabiem exercuerant, & multos alios fideles homines persecutionum pœnis, & omnigenis cruciatibus subiecerant, ac mortis retiâ vndiquè eis parauerant. Hac de causa morti addicti sunt, vt veteris & insanabilis

Cur S. Petrus custodes suos à morte non liberauerit.

bilis malitiæ, in qua educati fuerant, pœnas exoluerent. Hoc fuit Petri Apostolorum summi contra diabolum illustre trophæum, hoc miraculorum omnium, quæ in eundem Apostolum à Deo collata sunt, maximè admirabile. Quid enim primùm in hoc Apostolo admirabimur? Eius ne in Christum ardentem beneuolentiam? An reuelationem è cælo à Patre ipso concessam? An quòd cum Magistro suo mori paratus erat, neque à mortuo auelli poterat? Quid, quòd post Christi resurrectionem tertiò interrogatus fuit? Qua re non solùm Iesus Christus singularem & summum in se Petri amorem declarauit, sed mortis etiam genus iuuentutis senectutisque nomine præmonstrauit, & eoipso, quòd ab alio cingendus esset, illum capite ad terram verso, in crucem tollendum esse indicauit. Matt.16. Iohan.21.

Hic propter fidei abundantiam cùm reuelationem à Deo & Patre accepisset, Filium Dei viui Christum apertè prædicauit, & duarum naturarum veritatem certa fide testatus est. Hic Magistri desiderio ac beneuolentia inflammatus, cùm Iesus ipse longè anteà se cruciatus passurum indicâsset, Propitius, inquit, tibi sis, Domine: non erit hoc tibi. Quod cùm diceret, quasi humanum quippiam, non diuinum, sentiens, reprehensus, silere docebatur. Hic è nauigio Magistrum aliquandò repellebat, cùm miraculi magnitudinem obstupescceret? quodque illum à se repelleret, eius rei causam essedixit, quòd se peccatorem agnosceret. Hic præsens fuit, cùm Christus alia forma in monte apparuit, & tria tabernacula construere se paratum esse aiebat, vt Iudæorum ad inferendam cædem paratos ac sceleſtos animos vitaret. An non hic cum Christo se moriturum promisit, & homicidæ illius auriculam gladio amputauit, in omni re fidei suæ zelum atque ardorem ostendens? An non hic est, qui nè valdè immisericors & durus esset, in Magistri sui negationem incidere permissus fuit, & fletu multo peccatum purgare? Quid dicam alia? Missam facio timiditatem, fugam, duritiem, & eius in sepulcrum ingressionem, mulierum vnguenta ferentium læta nuncia? quemadmodum etiam Christus ipse illi seorsim apparuit, & in mare Tyberiadis miraculum effecit: item alia quæcunque antequàm passus est, & post resurrectionem, tam non credente, quàm credente discipulo illo, Iesus perfecit. Quæ omnia non frustrà ità dispensabantur? sed (quantùm hominis mente comprehendi potest) modò Apostoli remissum & infirmum animũ Christo ipso recreante: modò austeram & duram eius mentem leniente, & vtraque re illum docente, neq; aliquid sibi, quod humana infirmitate maius sit, polliceri? neque animo decidere & obstupescentem horrere, quo tempore oportebat in cruciatibus perferendis cum Magistro communicare, & seruitutem discipulo conuenientem ostendere: sed intrà mediocritatis fines consistere, vt & ab inconsiderato feruore, & ab humili atque abiecta timiditate pariter distaret. Cap.16. Matt.16. Luc.5. Matt.17. Matt.26. Luc.24. Iohan.21.

Ego verò non verebor hoc de illo dicere, quòd testis, vt ipse ait, Christi passionum agnoscitur, & eius gloriæ, quæ reuelanda est, cõmunicator: quoniam ad eos Iudæos, qui dispersi erant, congruentes & diuinas admonitiones per epistolas scripsit, quibus charitatem & Christianæ fidei confirmationem suggessit, Christiq; aduentum omninò futurum sperari docuit, ac in illis ipsis & ex hoc tabernaculo nos migraturos esse prædixit: eaque ratione ad zelum, & diuinorum præceptorum obseruationem nosipsos magis excitat, facitque vt maiore metu ac terrore afficiamur, diluuij, & eorum angelorum, qui peccauerunt, condemnationis exemplum afferens, quos & in tartarea loca detrusos fuisse affirmat. Ad hæc & alterum Christi aduentum significat, quo tempore cælos transituros dicit, & elementa ipsa comburenda dissolutum iri. Hunc vnigenitus Dei filius beatum prædicauit. Hunc Deus ipse ac Pater corona donauit. Hunc paracletus Spiritus sanctum reddidit, & instrumentum quoddam diuinas res spirans effecit. Hunc cælestes Angelorum ordines collaudârunt, & Apostolorũ chorus valdè admiratus, tanquàm os suum, amplexatus est ac celebrauit. Hunc, qui Christo crediderunt, ducem & magistrum sequentes, ad infidelitatis scopulos non offendunt. Hunc ad cælum vsque peruenientem, & valdè illustrem spiritualis Israëlis columnam, & animarum in perfidiæ pelago fluctuantium gubernatorem appellamus. Hunc vt vmbræ legis expulsorem valdè honoramus. Quique nos ad veritatis lumen traduxit, eum laudibus atque hymnis prosequimur. Cap.17. 1.Pet.5. 2.Pet.2. 2.Pet.3. Matt.16. Petrus os Apostolorũ

Verè hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cælorum magister, arcanorum interpres, nutantium confirmator, lapsos erigens, firmos conseruans, pœnitentiæ dux ardentissimus. Petrus denique magnum illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, & eorum, qui rectè sentiunt, ornamentum, Theo- Cap.18. Nota quæ hic tribuat S.Petro.

logorum

logorum pulchritudo, Christi os, mens cælestis, Trinitatis purissimum tabernaculum, lapsorum reconciliator, honestè viuentium ductor, rectè currentium propugnator, omni cælesti & humana laude, omni præconio dignissimus. Cuius si vmbra & linteis morbos profugabant, certè catenæ, quæ venerandum Apostoli corpus attigerunt, quanto propiorem tactum habuerunt, tanto abundantiorem miraculorum vim participârunt? catenæ, inquam, illæ omninò venerandæ ac precioſæ, quæ Apostolicum illud ac beatum corpus colligârunt, quæ manus illas miraculorum effectrices adstrinxerunt, quæ diuina gratia ab ipsis repletæ sunt, ex quibus miracula abundè scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quæ homines illos sanctos efficiunt, qui cum fide ad eas accedunt? à quibus animarum maculę mystico quodam modo expurgantur, & morbidę influentiæ reprimuntur: quæ denique in aëream celsitatem extensæ, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à Dominico illo & diuino solio, tanquàm ab ancora quadam, extenduntur. Has catenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multò cum timore illas subterfugiens comprimitur. Has aërea spirituum multitudo metuens ac tremens, iaculisque indè immissis percussa, longiùs profugatur. Non enim ferre potest Spiritûs sancti gratiam, has ipsas catenas obumbrantem, neq; scintillas ex diuino illarum igne exilientes sustinet: sed ab ipsis incenditur atque comburitur. Has composuit Dei Patris Verbum, eiusdem æternitatis & principij particeps, vt eius de Deo confessionis præmium essent. Illas ignitas reddidit carbo ille, ab Esaia anteà visus, & ad Deum intuendum efficacissimus. Spiritus sanctus paracletus suo afflatu ignem, è carbone illo exilientem, ad opus perficiendum maximè idoneum reddidit.

Act. 5.

Catenæ S. Petri venerandę, & earũ miracula prędicta.

Dæmones illas timet.

Esa. 6.

Cap. 19.

Quamobrèm licèt ferreæ sint naturæ, diuina tamen gratia & potentia plenæ sunt. Ab his dæmonum praui spiritus illigati enecantur. Ab his princeps mundi huius pertractus, captiuus ducitur, à fidelibus hominibus illuditur, hoc est, ab ijs, qui anteà peccatorum laqueis constricti, soluti & liberati sunt, & mortis retibus anteà circundati, ad vitam transiêrunt. Hæ diuinæ hæreditatis terminos cingentes, & vndiquè munientes, faciunt nè ab hostibus expugnari possint. Eædem Christianorum vertices coronantes, ab illorum hostium insidijs, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos seruant. Nam etsi à malignis hominibus pro tormenti genere aduersùs Apostolum sunt adhibitæ, tamen ad eos propellendos, qui malum aliquod inferre volunt, idoneæ sunt effectæ, non magis cruciantes, quàm venerandum illud Apostoli corpus vndiquè seruantes ac munientes. His catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat, & tanquàm regalem aliquem ornatum circunferens, animo exultabat. Has & pœnæ instrumentum cognoscebat, & coronæ multæ conciliatrices existimabat. His & nunc sanctissima, omnique ex parte incorrupta ac pura Christi sponsa Ecclesia, tãquàm splendido monili, & aureo quodam ornatu induta, velut corona quadam ex intactis floribus contexta, decorata est, & ad dexteram sui sponsi partem assistit. Has, inquam, catenas & nos copiosissimus Christi populus hodierno die amplexamur. Has reuerentes veneramur & colimus, & pro animarum emendatione habemus. His omnem sensum & membrum admouentes, illarum sanctitate implemur, & per mentis intelligentiam sancti Spiritûs gratiam in animos ipsos admittimus. Deceret certè, deceret non solùm catenas, quæ manus illas adstrinxerunt, magnoperè venerari? sed etiam indicia omnia, ad quæ Apostoli membra accesserunt, singulatim amplecti ac reuereri, & in illis singulis diem festum ac panegyrim celebrare.

Ecce quantũ iam olim S. Ecclesia catenas has venerata sit

Cap. 20.

Consentaneum autem & illud fuit eius prouidentiæ, & in nos benignitati, pro quibus laborauit, & quotidiè certamina & pugnas subijt, propter quos catenarum pondere adstrictus fuit, & crucis mortem libenter suscepit? consentaneum, inquam, fuit seipsum his, qui per eum Christo crediderunt, distribuere atque impartiri? & veteri quidem Romæ venerandi sui corporis depositionem ac sepulturam largiri? huic autem regali & nouę vrbi eorum, quę passùs est, symbola atque insignia relinquere, & sacratissimi corporis loco, suauissimarũ catenarum munere vrbem hanc afficere. Quas catenas qui in eandem præclaram vrbem venisse crediderit, non aberrabit, neque aliquid Deo & veritati contrarium crediderit. Verus quidem sermo, & in libris ipsis conscriptus ad nos vsque peruénit, non longè ab Herodis Tetrarchæ regia Petrum Apostolum in carcere, sed in propinquo quodam loco militaribus cohortibus obseruatum. Nam illi metuebant, nè Apostolus ipse ab aliquibus solueretur è vinculis, & miraculum

S. Petrus Romę sepultus

raculum fuisse videretur. Illic igitur seruabatur, vt tum propter regalis palatij vicinitatem, tum ob militum custodias & catenas, quibus ipse erat constrictus, nullam effugiendi facultatem haberet. Quoniam verò multi ex ijs, qui Petri Apostoli opera Christo crediderant, in regia illa erant, atque illic viuebant, & Regis ipsius ministeria obeuntes, suam in Christum & eius Apostolum beneuolentiam in animis occultam seruabant, cùm admirabili illo modo Apostoli Petri liberatio per Angeli præsentiam allata est, & Apostolus ipse per portam exijt, quæ ad vrbem ducebat, catenas illas in carcere derelictas, ipsi Herodis ministri, quibus diuinæ cognitionis lumen effulserat, clàm sustulerunt, & apud seipsos velut thesaurum quendam eas conseruârunt. Quod verò à patre suo, vt dicitur, traditum, & de catenis illis narratum sibi quisque acceperat, posteris suis deincèps tradebat, & tuto in loco catenas illas occultas seruabat, quoàd & Iudaica natio bello deuicta, captisque Hierosolymis, ad nihilum redacta est, & superstitiosæ idololatriæ cæcitate & errore sublato, Romanorum sceptra ad Imperatores, qui Christi fidem sequebantur, trànslata sunt. Quibus Christi & Apostolorum facta omni honore prosequi studentibus, hæc etiam Apostoli Petri catena manifesta facta est, & ab illis ad vrbem hanc regiam translata, in Apostoli Petri sacro templo iure optimo reposita est: quam, vt eius ipsius miraculorum effectricem, & veneramur, & amplectimur: hanc enim videntes, illum ipsum mente inspicimus: hanc tangentes, illum à nobis tangi existimamus.

Nota quèadmodùm S. Petri catenæ asseruatæ sint.

Vt Constantinopolim translatæ.

Sed quidnam gladius? Neque enim hic despiciendus est, quoniam & ipse Apostolica manu eductus, totam sancti Spiritûs gratiam ac diuitias illinc attraxit. Hoc gladio Petrus, cùm Iesus ipse à Iudæis caperetur, Pontificis seruum percussit, & eius aurem amputauit: qua re suæ in Magistrum fidei ardorem ostendit, suamque in eum, quam in animo accensam habebat, affectionem & beneuolentiam patefaciens, magnum quiddam effecit, non suis viribus fretus, sed Magistri potentiam spectans: per quam auris illa, quæ abscissa fuerat, homini percusso restituta est, vt ex hoc ipso furens illa Iudæorum multitudo, sectæ auris curationem repentè factam videns, resipisceret, & à sua in Christum rabie desistès, ab eo prodendo abstineret, ac re ipsa eius ipsius, qui prodebatur, vim illam omnipotentem & diuinitatis magnitudinem cognosceret: deniquè vt Pontifex ipse à seruo illo miraculum factum ediscceret, atque cognosceret eum, qui percussus fuerat, ità celerem curationem minimè assecuturum fuisse, nisi verus Deus esset ille, qui ab eo quæsitus iudicabatur. Aderat autem Apostolo gladius ille, non, vt aliquis diceret, ad proprios vsus, & manuũ opera explenda sumptus, (Quomodò enim hoc feciſſet is, qui Magistri sui præceptis obtemperans, non peram, non zonam, non gladium ferebat, sed expeditus, & omni vitæ apparatu liber ab his cognoscebatur, qui eius prædicationem accipiebant?) sed quoniam tempus illud expectabatur, quo Christus passurus erat, & discipulorum de Magistro cogitationes adhuc fluctuantes vacillabant. Partìm enim credebant, partìm non credebant: quapropter neque sublimius aliquid cogitare poterant, neque ad humiliorem omninò & abiectum sensum deueniebant. Illis autem adhuc imperfectioribus tutum non erat Christum apertè significare, & prædicere, quæ passurus esset. Cùm igitur eorum timiditatem Dominus Iesus perspiceret, manifestè, quod futurum erat, non explicauit: sed eorum, quæ passurus erat, mentionem obscurè fecit, dicens: Et qui non habet gladium, emat.

Cap. 21. De gladio S. Petri. Matt. 26.

Malchus & Iudei ex curatione auriculæ non conuertebantur.

Luc. 22.

Luc. 10.

Luc. 22.

Verba hæc non sunt illis consentanea, quæ anteà dixerat, cùm non peram, non gladium possidendum præceperat. Quid est igitur, quòd gladios nunc emendos esse iubet? Maximè, inquam, ob eam causam, quòd tunc quidem, cùm illis inopiæ semina insereret, vt ad Euangelij cursum conficiendum leuiores & agiles atque expeditos redderet, gladiorum & aliarum rerum possessionem interdixit: hoc autem loco, tempore illo imminente, quo salutaris eius passio futura erat, tacito & mystico quodam modo indicare volebat, non dormiẽdum, neque animo decidendum: sed quasì contra Iudæos armari oporteret, & aduersùs cæsores, tanquàm in acie aliqua contraria standum esse, & ijs resistendum, qui Deum interficere parati erant, eiusque sanguinem ac mortem sitiebant. Nunc non est, inquit, doctrinæ tempus, non curandorum ægrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis opùs est, gladijs & huiusmodi propugnaculis ad arma illa repellenda, quibus homicidæ sceleſtissimi ad meam cædem vtentur. Hac igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licèt feruentem beneuolentiam, & ardens studium Iesus ipse cognosceret, quodque eo gladio

Cap. 22. Luc. 10.

aurem

aurem illam abscissurus erat, non tamen prohibuit nè fieret, vt & eius in Magistrum suum ardor aperiretur, & curationis opus ad ingratos illos, qui Deum interficere aggrediebantur, redarguendos patefieret. Quòd autem non ad oppugnandum, aut vlciscendum Dominus Iesus discipulis suis gladiorum possessionem præceperit, sed ad eorum, quæ passurus erat, significationem, licet hoc apertè cognoscere ex Euangelij verbis, cùm ipse dicit: Mitte gladium tuum in vaginam: quasi diceret, Non enim propterea iussi vos gladios possidere, vt illisipsis inuasores vlciscemini. Non est mihi hoc optabile. Nam si deceret, & mihi opem ferri vellem, possem rogare Patrē meum, & daret mihi plusquàm duodecim legiones Angelorum. Sed quoniam voluntariè meipsum ijs tradidi, propterea & gladiorum possessionem ad ea significanda, quæ passurus sum, vobis indicaui. Si enim permisi paululùm te, Petre, gladio vti, ob eas causas feci, quas prædixi, & vt discipulos ad pericula subeunda promptos efficerem. Sed conuerte gladium in vaginam, quòd mihi fas non est gladijs vti ad imminentes cruciatus auertendos. Nam licèt anteà gladios emendos Dominus præcepisset, & discipuli se duos habere dixissent, satisque illos esse Magister ipse respondisset, ea resignificauit passionis suæ tempus propè esse, quasi gladijs vtendum esset ad inuasores repellendos.

Cur Dominus Apostolis gladios emere iusserit. Matth. 26. Iohan. 18.

Luc. 22.

Itàigitur gladiū Petrus possidens, secum & in prædicatione afferebat, tum vt sicubi opùs esset, illo vteretur, tum vel maximè, vt ipsum videns, ad Magistri admonitionem memoria tenendam reuocaretur, & eo modo tempus illud, quo Iesus Crucem passus est, & ea, quæ posteà secuta sunt, secum cogitaret, inuidiam scilicet, odium, insidias, proditionem, iniustum iudicium, iniustiorem mortis sententiam, Crucem, sepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Iudæi facere ausi sunt. Hæc, cùm gladium illum Apostolus videret, contemplabatur: hæc assiduè animo reuoluebat: hæc secum repetens, meditabatur, gladio ipso memoriam suggerente, & ad prædicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculum pro Christo subeundum armabatur Apostolus, & ad pericula omnia suscipienda, tum vel maximè ad sacras illas catenas induendas, & iniquorum hominū carcerem habitandum: denique ad crucis martyrium subeundum firmior ac promptior effectus est. Quamobrem hic gladius, vt res quædam preciosa, & omninò veneranda, Apostolicisque manibus deseruiens, ac eas tangens, eodem honore & veneratione, qua & catenæ ipsæ in regali palatio, vbi Apostolo Petro sacrum templū erectum est, velut sacratus quidam & cælestis thesaurus, in intimò loco repositus seruatur, vt scimus: qui fidelibus Imperatoribus & fidelium virorum multitudini ad sanctitatem proponi solet. Cælestem enim gratiam confert, variarum curationum copiam suppeditat, suî cultores saluteriter custodit, seque amplectentes erigit, animas ipsorum eleuans. Quòd si breuis & informis videtur gladius ille, non est propterea despiciendus. Apostolicam enim miraculorum vim & potentiam secum continet. Nam hunc Apostolus, vt potentis Dei frameam possedit, & vt ancipitem gladium cognouit. Sic & aliæ Apostolicæ vestes atque indumenta, multùm illa quidem vilia sunt atq; abiecta: sed si quis eorum decorem & magnificentiam, quæ mente comprehenditur, inspexerit, diuina & cælesti gratia repleta esse, & Apostolicis miraculis nihilo inferiora inueniet. Sed perindè valet, cùm quis hæc ipsa recordatur, àc si Apostolum inuocet. Ego & carcerem ipsum, in quo Apostolus custoditus est, omni præconio dignum censeo, quippe qui omni veneratione plenus est: dignus enim habitus fuit, qui tantum sanctitatis domicilium intrà se acciperet. Ego & solum illud, in quo decubuit, & vinctus dormiuit, sanctitate decorum existimo, & Apostolica gratia refertum.

Vide antiqui populi deuotionē.

Nota hæc de S. Petri gladio.

Apostolorū vestes quales fuerint.

Cur S. Petr' gladium suum secum semper attulerit.

Cap. 23.

Sed dubitat aliquis, num hæc ità se habeant: neque hæc tanti esse credit, vt gratiam illam, quæ in Apostolo fuit, participârint. Persuadeat huic vmbra ipsa, & semicinctia: quorum illa quidem ex corporis oppositione ad Solis lucem composita, & ab Apostolorum Principis tactu longè distans: hæc autem à Pauli corpore delata, & diuinam ex illo gratiam participantia, pari & miraculorum effectrici potentia repleta sunt: quodque admirabilius est, per secundā participationis consecutionem, & gratiarum translationem, sibi adhærentibus impartita, eandem miraculorum potentiam, & nihilo minorem abundè suppeditant. Considerandum igitur est: Si quibus gratia impertita est, ea talia sunt: qualisnam is est, qui vim illam impertiuit? Ac si participantes res, talium miraculorum gratiam præbent: quantum existimare oportet eum esse, à quo hæc impertita sunt? Maius enim est id, per quod aliquid fit, quàm in quo efficitur:

Cap. 14. Act. 5. Act. 19.

tur? vt causa maior est eo, cuius est causa, cùm superiorem & digniorem gradum contineat.

Si quis autem mihi daret, vt & sandalia & vestes, quibus ab Angelo se induere iussus est, ipse videre possem, illa certè apertis vlnis exciperem atque amplecterer, & vt cæleste donum in cordis mei penetralibus conderem. Hunc igitur sacratum gladium cum sacris & Apostolicis catenis connectentes, Petrum ipsum mente inspicere nobis videmur? & vtraq; tangentes, Apostolum à nobis tangi existimamus, neq; vllo modo ambigimus, eô quòd hæc loco ab Apostolo ipso disiuncta sint: sed & hæc, & illũ mente formantes, & per fidem ipsam in vnum copulantes, ad eum ipsum, qui per hæc passus est, totum referimus. Hæc amplectentes, illum videre nos credimus? atque illum cogitantes, hæc, quæ illius fuerunt, videre nos arbitramur. Itaque non omninò ipsius gratiarum expertes constituti sumus. Nam etsi in vetere vrbe Roma diuersatur per corporis sepulturam, quam vrbs illa sortita est: non tamen à nobis ipsis abesse vult, quòd pertinet ad illius gladium & catenas. Adest enim & apud nos, qui partem hanc vt totum corpus continentes, ab eius coniunctione non separamur? sed cùm vna eademque sit gratia, quæ per eius corpus, catenas, vestes & gladium miracula operatur: nemo dubitauerit, quin præsens sit in singulis, perfectus atque integer, & ijs, qui cum fide accedunt, & hæc amplectuntur, pro diuino eorum desiderio atque ardore mercedem remetiatur. Hic & vnus est, & multis impertitus, non imminuitur? quinetiam totus in se manens, omnem & eandem vim ostendit: & quanuis eorum, quæ passus est, symbolis non in vno, sed in multis locis diuisus sit: idem tamen est, qui in Apostolica Ecclesia prodigia & miracula ingentia perficit. Ità nihil ex ijs, quæ in summo illo Apostolo insunt, inane est & actionis expers, nihil gloria & diuinis miraculis vacuum. Cap. 25. Obserua has Chrysosto-mi voces.

Tu verò ô Petre, Christi Ecclesiæ petra & firmamentum, summe Apostolorũ vertex, qui verus & ardens fuisti Christi discipulus: qui præter cæteros orationis libertate apud eum vsus es, viui Dei filium illum prædicando, cuius manibus regni cælorum claues tibi traditæ sunt, vt quæ à te in terra ligata aut soluta essent, eadem ligarentur & soluerentur in cælis? qui Christum Deum & hominem fuisse clarissima voce prædicâsti: qui ex circuncisione, quæ in lege præcipitur, ad præputium diuinæ fidei cognitionem transtulisti? qui propter Christum omnia dereliquisti, vnum illum pro omnibus diuitijs possidere cupiens, à quo & mortis, & vitæ afferendæ potestatem accepisti? cui Deus cæleste mysterium reuelauit: qui columna quædã es è terra vsque ad cælos extensa, eos ducens, qui ad mansiones illas festinant? qui rudis & inscius artificiosam Græcorum orationem expugnâsti: qui diuino Spiritu loquens, & verbo tantùm gentes ipsas in ea conuertens, quæ voluisti, acerbam illam crucifixionem sustinuisti, vt nulla in re à Magistri cruciatibus distares? qui catenas has instàr scelerati alicuius hominis pertulisti, & curationum fontem illas reddidisti: tu, quæso, adesto hodiè misertus nostrî, & hoc in loco spiritu versare. Adsis huic templo miraculorum promptuario, quod sancta nominis tui appellatione præcipuè honoratur? in quo venerandas catenas tuas, vt thesaurum quendam, reponi voluisti: in quo hasipsas, vt pretiosissimas res, seruandas esse iudicâsti? vbi catenæ ipsæ propositæ, & ab omnibus Christi fidem colentibus inspectæ, miraculorũ deriuationes non corporeis oculis, sed mente ipsa perceptas, abundè à teipso quærentibus suppeditant. His catenis nostrarum animarum vulnera, quæso, liges. His tumores & inflationes, à delictis illatas, reseces, & diuinis medicamentis eas cures. His, vt scuto bonæ voluntatis, Christi gregem corones. His barbaros ipsos deuincias, captiuos ducas, & ciuitati te veneranti hostiles illorum exuuias conferas. Omnium maximè pium & fidelissimum Imperatorem nostrum, pro telis militaribus, his catenis armes, munias, custodias, victorijs & trophæis corones, hostibus terribilem, & subiectis benignum atque optabilem facias? vt pace fruentes sub eius regno simus, & ab eo gubernati, tranquillam & quietam vitam ducamus, veri Dei nostri gloriam celebrantes, quem tu in omni re gloriosè & magnificè celebrâsti: quandoquidem conuenit omnis honor & adoratio æterno Patri, cognato Filio, & eiusdem substantiæ participi Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Cap. 26. Petr' petra Ecclesiæ. Matt. 16. Actor. 12. Inuocat S. Petrum.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS CHRYSOSTOMI HOMILIA IN SANCTOS PETRVM APOstolum & Eliam Prophetam. Habetur in Simeone Metaphraste, in quo cùm nullus certus ei aſsignatus ſit dies, nos hoc loco repoſuimus: ac numerum capitum ad marginem adiecimus.

E. Auguſti. Cap. 1. Martyrum dies feſtus.

DAVCI hodierno die noſtrę cõcioni pręſentes ſunt. Quę nam cauſa eſt, quamobrèm id facere debeatis? Martyrũ diem feſtũ & memoriã celebramus, & nemo nobis occurrit? Sed omninò vię ſpatiũ ſegnes illos reddidit: immò verò nõ interuallum vię, ſed ſegnities ipſa eos impediuit. Sicut enim ſolertem virũ, animo & propoſito alacrem, nulla res detinere poteſt, ità ſegnẽ & remiſſum hominẽ omnia poſſunt impedire. Martyres pro veritate ipſa ſanguinem ſuum effuderunt: & tu ne breuem quidem viam ſubire potes? Illi pro Chriſto capita ſua expoſuerunt: tu verò eiuſdẽ Chriſti cauſa neq; extra vrbẽ vis egredi? Dominus ipſe propter te mortuus eſt: & tu ſegnẽ te oſtẽdis? Martyrum celebratur memoria: tu verò piger es, & iacentem animum habes, quem oporteret hîc præſentem eſſe, & diabolum ſuperatum, martyres verò ipſos ſuperantes videre, necnon Dei gloriam celebratam, Eccleſiamque martyrij corona inſignitam? Sed iſtorum excuſatio talis eſt: Peccator, inquit, ſum, idcircò feſto diei occurrere non poſſum. Maximè, inquam, ob hanc cauſam, quoniam peccator es, occurrere debes diei feſto, vt iuſtus efficiaris. At ſi iuſtus es, occurre, nè à iuſtitia excidas. Ecquiſnam ex hominibus ſine peccato eſt? Propterea ſacrificium & eccleſia, propterea preces acieiunia: & quoniam multa ſunt animæ vulnera, propterea medicamenta ipſa inuenta ſunt, quæ ſingulis animæ vulneribus congruentem medicinam afferunt. Habes eccleſiam & ſacrificium, quod perficitur: habes patrum orationes, habes Spiritûs ſancti donum, & ſanctorum congregationem, multaque alia, quæ ſunt eiuſmodi, quæque poſſunt te à peccatis ad iuſtitiam reuocare. Cùm res ità ſe habeat, tu tamen ad Martyrum preces occurrere noluiſti. Dic agè, quam peccati veniam habere poteris? Nihil mali in via poſitum fuerat, & tamen detentus es, quò minùs ad Martyrum concordiam celebrandam conuenires.

Feſti dies ab omnibus celebrandi.

Cap. 2.

Sed dices, vnam aliquam ex ijs, quæ huius vitæ ſunt, curam te detinuiſſe. Maius certè hoc crimen eſt, cùm ne breuem quidem horam Deo ipſi conferre voluëris, vt integram totius diei mercedem reciperes. Peccator, inquis, ſum, & non poſſum facere, quod dicis. Quia peccator es, propterea magis hoc debes. An ignoras eos etiam, qui altari aſſident, peccatis eſſe affixos? Carne enim ſunt induti, & ſanguine atque oſſibus compoſiti. Nos etiam ipſi, in cathedra ſedentes, & alios docentes, peccatis quidem complicati ſumus. Non propterea tamen de benignitate diuina deſperamus, neque duritiem aut inclementiam aliquam Deo ipſi affigimus. Omnes, inquam, homines ſumus, ijſdem elementis compoſiti, neque correptionem recuſamus, immenſum diuinæ in humanum genus benignitatis pelagus conſiderantes. Et vobis quidem, ſi poſt peccata commiſſa in eccleſiam ingreſſi fueritis, non tantum crimen eſt: ſub magiſtro enim viuitis. Nos verò quanto dignitate præſtamus, eo maiori culpæ ſumus obnoxij. Aliud enim eſt, eum peccare qui docetur: aliud, doctorem ipſum delinquere. Non ob id tamen docendi locum recuſamus, neque ſubmiſſionis prætextu ad ſegnitiem decidimus. Nam & hoc diuina quadam diſpenſatione factum eſt, vt ſacerdotes etiam ipſi peccatis ſubiecti ſint. Audi, quæſo, quomodò res ſe habeat. Si doctores & ſacerdotes ipſi non peccarent, neque vitæ huius affectibus ſubiecti eſſent, certè inhumani, & à venia alijs danda eſſent abhorrentes. Sed propterea ipſos etiam ſacerdotes affectibus ſubiectos eſſe Deus voluit, vt eorum, quæ ipſi patiuntur, ſenſum habentes, alijs etiam veniam darent. Ità Deus mundum optimè gubernat, quippè qui & illoſipſos, quorum fidei Eccleſiam & populum commiſſurus erat, permiſit peccato ſubijci, vt à ſuorum erratorum conſcientia admonerentur in alios eſſẽ benigniores. Nam ſi ipſi non pecâſſent, nullam peccantibus

Grauiora ſunt peccata prælatorum quàm ſubditorum

Cur Deus eos permittat cadere.

tibus veniam daturi essent: sed inhumanitate ducti, omnes ab Ecclesiæ copore abscidissent.

Quòd autem res ità se habeat, neque temerè aut coniectura ductum me hoc dicere existimetis, agè rebus ipsis consideratis, probemus quod dicimus. Petro apostolo orbis terrarum Ecclesiæ, & populorum multitudines eius fidei committendæ erant, vel potiùs creditæ sunt illi claues regni cælorum. Quid enim ait illi Dominus? Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælo. Erat autem Petrus non mitis, sed admodùm seuerus, & aliquanto durior. Quòd si ad eius naturam illud etiam accessisset, vt nullis peccatis subijceretur, quæso, quam veniam habituri fuissent, qui ab illo docendi erant? Propterea hoc egit Dei gratia, vt paululùm ab ipso desciscceret Petrus, & peccato alicui subijceretur, quô ex his, quæ ipse passus fuerat, disceret humanior esse in alios. Sed vide, cuiusmodi peccato permisit subijci Petrum illum, talem ac tantum virum, Apostolorum verticem, fundamentum immobile, petram stabilem, & quæ frangi non posset, Ecclesiæ principem, portum inexpugnabilem, turrim firmam, & quæ non posset concuti. Hic, inquam, fuit Petrus ille, qui dixit Christo: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Petrus ille fuit, qui diuina reuelatione doctus, veritatem confessus, ait: Tu es Christus filius Dei viui. Hic cùm nocte illa, qua seipsum tradidit Christus, staret ad prunas & calefieret, ait illi puella quædam: Et tu cum Iesu Nazareno eras. Tum ipse: Neque scio, neque nóui quid dicas. Hem Petre, modò dicebas: Si oportuerit me mori tecum, non te negabo: & nunc eum negas, & ais: Non nóui hominem istum? Nondùm tormenta, nondùm flagella proposita tibi sunt, sed simplex vilis cuiusdam puellæ verbum audisti, & ad negationem prolapsus es? Negásne Petre? Nulla tibi tormenta, nulla flagella, nullæ plagæ, nullus furor, nulli principes, nulli gladij acuti, nulla iussa, nulla edicta, nulli reges minantes, nullæ denique instantis aut mox futuræ mortis minæ tibi obiectæ sunt: nondùm carceres, & præcipitia, & mare, nondùm aliquid tale terrorem tibi attulit, & Dominum negans, ais: Non nóui hominem istum?

Cap. 3. Petro Apostolo, orbis terrarum commissus. Matt. 16. Matt. 26. Matt. 16. Matt. 26.

Rursùs puella cœpit dicere circunstantibus, quia hic ex illis esset. At Petrus: Non nóui, inquit, hominẽ istum. Quisnam est, Petre, qui te negare facit? Non vnus, inquam, aliquis ex grauioribus, sed fœmina, eaque ostiaria, abiecta & captiua quædam puella, nullius precij mulier. Talis, inquam, est, quæ te interrogat, & tu confestìm negas? O rem nouam & admirabilem. Puella momento temporis illius Petri fidem conturbauit. Petrus illa Ecclesiæ columna ac propugnaculum, puellæ vnius non minas, sed vnicum verbum non sustinuit. Locuta est illa, & ipse statìm quassatus est. Verbum puellæ processit, & columna illa concutiebatur. Illa locuta est, & propugnaculum fluctuauit. Quemnam vidisti, Petre, vt Christum negares? Puellam vilem, & ianuæ custodem contemnendam. Hanc vidisti, & Christum negas? Verùm quanuis Petrus negauerit, humani tamen generis amator Deus peccatum illi condonauit. Nouit enim illum, vt hominem, humanum quiddam passum fuisse: cùm ob eam maximè causam, vt dixi, ipsum peccare permisisset, quòd populorum multitudo illi credenda erat, nè seuerus & innocens, à venia proprijs fratribus impartienda esset alienus. Succubuit igitur peccato, vt delictum suum & Domini veniam considerans, condonaret & alijs benignitatis causa, iuxta dispositionem Deo congruentem. Permissus enim est peccare is, cui Ecclesia credenda erat, illa videlicet Ecclesiarum columna, & portus fidei. Petrus orbis terrarum magister, peccare permissus fuit, vt eius indulgentia, humanitatis argumentum alijs proponeretur.

Cap. 4. Petrum cur labi permiserit Deus.

Sed quamobrèm hæc à nobis dicta sunt? Quoniam & nos sacerdotes in cathedris sedentes, peccatis colligati sumus. Propterea enim non Angelo, neque Archangelo sacerdotium commissum est, (liberi enim illi sunt à peccandi libidine) nè videlicet eos, qui ex populo peccarent, fulguribus transfigerent: sed homini à Deo cathedra hæc commissa est, qui & ipse libidine & peccatis colligatus est, vt si quem peccantem inuenerit, suorum peccatorum conscius, in eum, qui peccat, benignus efficiatur. Nam si Angelus sacerdos fuisset, & aliquem adulterium committentem inuenisset, statìm eum de medio sustulisset, cùm ipse huic libidini subiectus non sit. Si Angelus potestatem accepisset, peccantes homines non doceret: sed in iram mortiferam concitatus, repentè illos perderet. Itaque ob id homini commissa est Ecclesia, quòd sciat se delinquere, & peccata expertus, ijs, qui peccant, veniam dare possit: nè irascente illo, Ecclesia inanis fiat.

Cap. 5. Sacerdotiũ cur hominibus, nõ Angelis, commissum.

Cap.6. Sed curnàm tam minutis orationibus de Petro loquens, ad aliam perſonam ſermonem non transfero? Agè in medium proferamus prophetam illum Eliam, terreſtrem Angelum,& cæleſtem hominem,qui humì quidem ambulabat,& ea quæ in cælis ſunt,mente animoque verſabat. Erat trium cubitorum ſtaturæ homo, & per ſublimem aëris regionem perambulabat,& vſque ad ipſa cæli faſtigia protendebatur: ille, inquam,aquarum cuſtos,cuius lingua aquarum fuit theſaurus,& clauis cælorum: ille idiota, & philoſophus: pauper, & diues: pauper,quòd propter Dei charitatem ac ſtudium, relictis terrenis rebus, maiora ſibi comparare ſtuduerit: diues, quòd cæleſtes nubes lingua ſua detinuerit. quippè qui durior erat ad condonandum peccatoribus, ità vt Deum orârit,nè daret pluuiam. Viuit (inquit) Dominus,ſi erit pluuia,nisì per os meum. Quid agis,Elia? Cur ſic pronuncias: Viuit Dominus, ſi erit pluuia, nisi per os meum? Vbinàm ſunt hæretici,qui dicunt,filium Dei orare? Miſer homo & impudens, quid ais? Elias pronunciat,& Dei filius orat? Seruus iubet,& Dominus obſecrat? Neque eum honorem Dei filio tribuis,quem & Eliæ? An non vis parem ſaltem dignitatem Domino concedere & ſeruo? Non orat, neque precatur Elias: ſed veritatis ſermonem proponit,& cælum ipſum claudit. Non orat: ſed quidnam facit Elias? Scio, inquit,quòd me audiat Dominus meus: zelo enim impulſus hoc facio.

Elias aquarum cuſtos & clauis cælorum dicitur.

3.Reg.17.

Cap.7. O rem nouam & admirabilem. Vidiſti Dominum ſerui beneuolentia ſuperatum? Etenim Elias ipſe multo zelo impulſus hoc fecit. Videbat enim abſurda multa fieri. Videbat vitia ipſa multa cum libertate propagari. Atra ſiquidem nox orbem terrarum oppreſſerat: itaque omnes in tenebris illis offendebant. Erat orbis terrarum naufragium,non aquarũ,ſed intemperantiæ. Propulſata enim temperantia, incontinentia ipſa dominabatur. Virtus expellebatur,& vitia,tanquàm res aliqua legitima,colebantur. Colles, montes, ſaltus & viæ, atque aër tenebris contegebatur. Itaque obfuſcato ſole, cælum erat caliginoſum. Omnis natura propter idolorum culturam coinquinabatur. Ergò tanquàm in nocte aliqua omnes ambulabant,rebus creatis,non tanquàm creatis,animũ adhibentes. Videbant lapidem, & tanquàm Deum adorabant. Videbant ligna,& illa ſimiliter colebant. Altiſſima igitur nox illos oppreſſos tenebat,cùm creatorem deſpicerent,& res creatas venerarentur. In tam multis tenebris ſolus Elias virtutis lucernam tenens,& tanquàm in quodam montis vertice,in ſapientiæ faſtigio ſedens,virtutis quidem facem præferebat,ſed ſplendorẽ præferens,nihil tamen eos iuuabat,eò quòd illorum mens tenebris oppreſſa erat, & idololatriæ ſceleribus detinebatur. Excãdeſcebat igitur Elias,animo diſſecabatur,lamentabatur,& multis verbis illos ab erroribus reuocabat: ſed nemo tamen eum loquentem audiebat. Precabatur,ſed nemo illi obtemperabat. Zelo igitur commotus,illos erudire voluit, vt fame ipſa tabefacti, preces ſuas tandèm ad creatorem transferrent,ac fames pietatis materies illis fieret. Nihil, inquit, aliud homines iſtos erudire poterit,nisì fames: vt vel ſic anguſtijs vndiquè coarctati,ad omnium creatorem Deum reuertantur.

Naufragiũ intemperãtiæ Eliæ ætate.

Zelus Eliæ.

Cap.8. Quid igitur Elias? Viuit Dominus, ſi erit pluuia, nisì per os meum. Prolata fuit vox hæc,& ſtatìm aër mutatus eſt. Cælum æreum factum fuit, non naturam mutans, ſed facultatem ſuam refrenans. Statìm elementa, tanquàm in aliam quandam figuram conuerſa ſunt. Prophetæ oratio, tanquàm flamma quædam,ad terræ viſcera demiſſa eſt,& omnia ſtatìm exareſcebant,omnia vaſtabantur,omnia deſtruebantur: ſtatimque videre licebat herbas ipſas arefactas,itèm arbores ac plantas, tam fructum ferentes,quàm quę fructum non ferunt: tam quæ in campis,quàm quę apud mare conſitæ erant,omnia ſimul arefacta,omnemque ętatem iamiàm deſtruendam,puerorum lamentationem, matrum eiulatum, & deſperationem multam. Vna fuit Prophetæ oratio: ſed vide quàm multa effecerit. Omnes igitur feræ moriebantur, iumenta, pueri, viri, animalia, volucres omnes, deniquè orbis terrarum erat naufragium, & calamitas ipſa totam terram occupârat. Nemo ſeruabatur, ſed vniuerſi propter aquarum penuriam moriebantur: areſcebant plantę,arbores,,fontes,fluuij,ſtagna & paludes,omnia deniquè perire videbantur, & vniuerſale quoddam naufragium vniuerſam terram detinebat: cælumque ipſum ſiccitate claudebatur. Itaque * detentum erat,& naturam omnem mutauerat. Omnia igitur moriebantur, & ira pœnaque à Deo miſſa perdebantur vniuerſa: ſed nihil tamen Elias hæc ipſa curabat. nam præ zelo,tanquàm ebrius, efferueſcebat contra eos, qui Deum non quærebant. Ergò & immatura ætas extinguebatur. Quid agis, Elia? Eſto,iuuenes peccârunt; cur infantes

Mira eius apud Deum poteſtas.

fantes castigantur? Esto, homines deliquerunt: cur iumenta ipsa vnà cum illis moriuntur? Tantáne immanitate indutus es, vt homines nihil cures? Non habes vxorem, non infantes: ob id pereũtes homines tibi curæ non sunt? Quid igitur Deus ad Eliam? 3. Reg 17. Vade, inquit, ad fluuium Corazijn, & præcipiam coruo, vt te nutriat illic.

Libenter hoc loco quæsiuerim ab homine Iudæo, vt ostenderem ipsi, quemadmodùm lex ea, quæ legis sunt, euertat, & ipsa secum pugnet, firmitatem non habens: quippè quæ non erat veritas, sed vmbra: nam in lege ipsa continebatur vmbra. Hæc autem nostra lex sine dubio continet veritatem: res illæ figuram, nostræ facta exprimunt. Elias iste, quem veneraris, quem venturum expectas, quem multa oratione celebras, quem Prophetam appellas: ille, inquam, Elias quomodò à coruo nutriebatur? Coruus in lege impurum animal habetur. coruum, inquam, lex ipsa præcepit impurum esse animal: quomodò igitur ab impura volucre nutriebatur? Nam si lex ipsa coruum impurum esse dicit, omninò qui à coruo nutriebatur, eum quoquè impurum fuisse oportet. Sed caue hoc dicas: caue, inquam, hoc sentias, cùm diuinus Elias à coruo nutritus fuerit. nihil enim ex ijs, quæ à Deo creata sunt, impurum esse existimo. Interuallo autem temporis factum est, vt fluuius ille exaresceret. Eliam igitur Deus illinc excitans: Surge, inquit, vade in Sareptha Sidoniorum, & præcipiam mulieri viduæ, vt te nutriat illic. Hoc autem qua dispensatione Deus effecerit, velim audias: quoniam videlicet nesciebat Elias, quomodò apud alias nationes res se haberet. Cùm enim in vno certo loco sederet, neque orbis terrarum calamitatem videre posset, quomodò omnia arefacta essent, paludes, fontes, fluuij, plantæ, arbores, fructus, tam maturi, quàm immaturi: tam quæ ferunt, quàm quæ nullos ferunt fructus: tam quæ apud fontes, quàm quæ apud paludes aquarum: cùm, inquam, hæc ignoraret, & volucrum aliarumque rerum omnium interitum, puerorum mortem, & matrum vlulatus, tantam deniquè orbis terrarum calamitatem nesciret, excitans illum Deus, fecit, vt multam terram peragraret, illinc ad Sidonem vsque proficiscens, vt cùm vidisset Elias, quo pacto res se haberent, rogaret deincèps Dominum suum, vt pluuiam dare vellet.

Cap. 9. Vetus lex vmbrã, noua veritatẽ exprimit. Leuit. 11. Deut. 14. 3. Reg. 17.

Excitauit igitur illum ob hanc rationem ad iter tam longum aggrediendum: non quòd non posset eum illic nutrire, sed vt Eliæ oculis calamitatem illam subijceret, qua ad pluuiam ab ipso rogandam alliceretur. Poterat quidem Deus sine Elia hoc facere: sed nolebat tamen proprium famulum contemnere, nè malorum conciliatorem Eliam, bonorum autem Deum fuisse diceres. Itaque serui sui obsecrationem expectabat. Sed neque sic ille ad misericordiam flectebatur: quinimmò duritia quadam vsus, neque cuiusquam rationem habens, viam illam ingressus est. Zelo enim (vt prædixi) ebrius erat. Cur, Elia, tanta inhumanitate indutus es? Expecta paulispèr, & redarguéris etiam ipse peccato esse obnoxius. Propter eorum peccata, qui terram habitant, squalorem à Deo ipso impetrâsti, cælum clausisti, terræ frenum imposuisti, & naturæ cursum retinuisti: neque pro his, quæ fiunt, Deum orare vis? Non multò posteà & ipse peccato subiectus esse redarguéris, benignitatemque ac veniam à Domino impetrabis: vt tu quoquè in conseruos tuos mitem atque humanum te ostendas.

Cap. 10. Cur Elias missus ad viduam.

Sed quamobrèm hodierno die harum rerum narrationem exponendam sucepi? Vt scilicet vobis ostenderem, propterea non vnum aliquem ex Angelorum numero in terris sacerdotem præfectum fuisse, sed hominem ex homine genitum: nè, si peccatorum omninò esset expers, peccantes homines sine misericordia puniret. Sed propterea homo creatus est sacerdos, vt ex proprijs affectibus disceret humanæ naturæ consortibus veniam largiri. Itaque in medium protuli magnos illos viros, quibus cùm populos multos crediturus esset Deus, eos peccato subijci permisit: sed posteà peccatum illis condonauit, vt ex ijs, quibus ipsi eruditi essent, benigni fierent. Primò Petrum tantum illum Apostolum adduxi, qui cùm peccare permissus fuisset, diuina benignitate adiutus, pœnitentia peccatum deleuit. Deindè venimus ad Eliam, cuius erratum iamiàm exponemus, vt & impetratam veniam ostendamus: quoniam volebat quidem Deus Eliam benignitate vti, sed ille nolebat. Volebat Deus pluuiam dare, sed petitionem à seruo requirebat.

Cap. 11. Cur nõ Angeli, sed homines facti sacerdotes.

Cùm igitur totum iter perfecisset Elias, venit in Sareptha Sidoniorum, & vidit mulierem viduam ligna colligentem. Quid expectas ampliùs, Elia? Cur accurris ad viduam? Vidisti paupertatis exordia. Nè interroges quanta sit eius tenuitas, nihil quæras de his, quæ intrà domum sunt, cùm paupertatis ingressum iam videris. Quid est,

Cap. 12. 3 Reg. 17.

quòd in eius domum introire velis? Vidisti ligna colligentem, & ab ea nutriri postulas? Sed habebat ille, tanquàm pignus quoddam, Domini sermonem. Abijt igitur illuc, vt cum vidua loqueretur. Sed quidnam ait? Da mihi, inquit, paululùm aquæ, vt bibam. Animaduerte sapientiam Eliæ, quemadmodùm non statim ad maius aliquid petendum venit, sed ad id, quod erat vilius. Non dixit, Da mihi panem: sed, Da mihi aquam. Priùs aquam petijt, coniectura colligens, quòd si aquæ facultatem habuerit, possit & panis facultatem habere. Da mihi, inquit, paululùm aquæ. Abijt vidua, aquam tulit: quam cùm ille bibisset, animũ auxit, & ait: Sume mihi & bucellam panis, vt comedam. Cui respondit vidua: Viuit Dominus, si est mihi panis cineritius, nisi pugillus farinæ in hydria, & paululùm olei in lecytho: quæ cùm confecero, comedam ego & filij mei, & moriemur. Quid ad hæc Elias? Vade, inquit, & fac mihi subcineritium panem seorsùm, & comedam: & posteà facies liberis tuis, & comedent.

Elias proprio periculo docetur à Domino, misereri.

Cap. 13. Quid ais, Elia? Esto, panem petis: cur seorsùm & primùm tibi dari vis? An non gratias acturus esses, si vnà cum filijs viduæ comederes? Tu vis panem comedere, & eius filios fame necari? Scio, inquit Elias, quàm copiosa sit Domini mei liberalitas. Hæc ille. Vidua verò, non eius sermone obstupuit, neque tale quippiam absurdum cogitauit, aut dixit: Tu es, qui famem hanc intulisti, & ex reliquijs huius famis à me nutriri postulas? Non dixit: Tam magnam orbis terrarum partem prætergressus, ad me venisti, vt liberos meos fame corrumperes, ipse author famis existens? Nihil tale dixit, sed Abraham illum imitata, ingressa est domum, & fecit sicut à Propheta dictum fuerat. Quinimmò licebat videre viduam illam magis quàm Abraham, hospitalitatis amantem. Ille enim cùm esset locuples, Angelos hospitio accepit: at hæc post famem mortem expectans, Prophetam accepit. Itaque videre licuit naturam contemptam, & hospitalitatem honoratam. Licebat videre eius viscera proiecta, & Prophetam susceptum, cùm integram filiorum multitudinem sepulcro mandauit. Quantùm enim fuit in viduæ proposito, omnes eius filij mortui sunt. Sed Dei benignitate factum est, vt viuerent & incolumes essent.

Gen. 18.

Viduæ Sarepthanæ insignis hospitalitas.

Cap 14. Nescio certè, quibus verbis huius viduæ laudes comprehendam, quemadmodùm seipsam & filios contempserit, & hospitalitatis studiũ secuta fuerit: quemadmodùm eius natura non tabuerit, & viscera non dissoluta sint, cùm videret integram filiorum multitudinem iamiàm fame perituram. Sed illa animum gerens omnibus his rebus superiorem, accepit Prophetam hospitio. Cùm verò Propheta ipse panem accepisset & comedisset, deincèps mercedem retribuit. Hospitalitatis sementem vidua sparsit, & statim florentem atque copiosam hospitalitatis messem collegit. Quid enim Elias ait viduæ? Viuit Dominus: hydria farinę non deficiet, & lecythus olei non imminuetur. Facta est viduæ dextera torcular, & sinistra facta est area, & manipuli fructum in ipsa necessitate reddentes, ac propter Prophetæ dicta viduam illam nutrientes. Torcular & area effecta est domus viduæ. Non imber, non pluuia, non ver, non autumnus, non æstas, non æstus, non ventorum vis, non temporum mutationes, sed verbum vnum ex illius Prophetæ sententia prolatum, abundantem rerum copiam viduæ suppeditauit.

Eius viduæ encomium.

3. Reg. 17.

Cap. 15. Post hæc (vt orationem concídam) abijt illinc ad Regem Achab. Dicam iam nunc eius rectè facta, vt cùm peccantem víderis, discas ex Dei gratia bona omnia proficisci. Sed quidnam Eliæ dixit Achab? Tu, inquit, es, qui peruertis Israëlem? Cui Elias respondit: Non ego id facio, sed tu, & domus patris tui. Vidisti liberam Prophetæ orationem, quemadmodùm Regem ipsum redarguit? Post hæc cùm sederet in monte, venit ad ipsum quinquagenarius, & ait: Homo Dei, descende: quia Rex te vocat. Cui Elias: Si homo Dei, inquit, sum ego, descendat ignis de cęlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deindè venit alius quinquagenarius, & ait: Homo Dei, descende, quia Rex te opùs habet. Si homo Dei sum ego, inquit Elias, descẽdat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Ad hæc venit ad orationis conuentionẽ: cumq; sacerdotes illos infames Baal prouocâsset: Oremus, inquit: & addidit: Facite vos seorsùm altare, & eligite duos boues, & imponite ligna super vnum bouem, & ignem non imponite: & ego idem faciam. Posteà inuocate nomen deorum vestrorum, & ego nomen Dei mei: & qui Deus exaudierit ignem mittendo, hic erit verus Deus. Fecerunt sacerdotes infames altare, & cœperunt inuocare Baal, dicentes: Exaudi nos, Baal, exaudi nos. Cùm verò, multo clamore edito, nemo esset qui exaudiret, (non enim erat vox, neque auditio) expectabat Elias, patientiam retinens, donèc illi orarent. Cùm autem vidisset

3. Reg. 18.

4. Reg. 1.

3. Reg. 18.

vidisset multam esse illorum moram, & intentos clamores, neque quenquam exaudire, irridēs illos: Clamate, inquit, quàm maximè potestis: nam fortè dormit deus vester. Post hæc cùm iam meridies esset, & tempus processisset: Concedite, inquit Elias, vt faciam holocaustum meum: cumque fecisset altare, & imposuisset ligna, dixit: Afferte aquam circa altare: Afferte, inquit, bis tantum, & ter tantū. Fecerūt hoc ministri.

Velim considéres, quarè ab Elia hoc factum sit. Quoniam erroris mos est, veritati propria vitia obijcere. Id quod faciunt meretrices: anticipant enim ipsæ, & ingenuas fœminas meretrices vocant, vt non habeant illæ, quid conuicij obijciant. Propterea etiam in hac re sapienter se gessit Elias. Attende, quæso, quod dicturus sum. Vidi enim ipse, quod dicam. In idolorum altaribus foramina quædam sunt ex inferiore altaris parte, & fouea quædam obscura: descendunt autem erroris artifices in foueam illam, & ex foraminibus, quæ diximus, ignem sufflant ad sacrificium confiendum, ità vt multi decepti, cæleſtem esse ignem illum existiment. Nè igitur & Elias in suspicionem veniret, quòd & ipse tale aliquid machinatus esset, aquam effudit, vt aqua illa nulla esse infra altare foramina ostenderet. Vbi enim foramen aqua inuenerit, illic aqua non consistit, sed per foramina ipsa defluat necesse est. Impleuit igitur altare, & his verbis Deum orauit: Exaudi me, Domine, hodiè in igne. Exaudisti me in aqua, exaudi me & in igne, Vidisti elementorum aurigam, & gubernatorem Eliam? Et eccè, inquit, cùm ipse inuocâsset, celeriter ignis descendit de cælo, & consumpsit sacrificium, & lapides, & aquam deleuit ignis. Tunc ille: Comprehendite, inquit, sacerdotes istos infames, & nemo seruetur ex ipsis. Comprehenderunt, & interfecerūt ipsos, quadringentos scilicet & quinquaginta sacerdotes Baal, & quadringentos sacerdotes sublimium montium.

Cap. 16. Erroris quis mos sit.

Fraus idolatrarum.

Elias interficit sacerdotes Baal.

Audiuit Iezabel vxor regis Achab, quæ facta fuerant, & misit ad Eliam, dicens: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, nisi cràs ponam animam tuam, vt animam vnius ipsorum. Cùm hæc audiuisset Elias, aufugit. Vbinàm, quæso, est Elias ille talis tantusque vir? Propositum enim mihi est ostendere, quòd peccato succubuerit. Hoc autem dico, non accusans virum illum iustum, sed salutis materiam tibi procurans: vt cùm sanctos quoquè peccantes víderis, & de sua salute non desperantes, sed diuinæ benignitatis compotes factos, tu etiam si peccaueris, salutem valdè speres. Cùm igitur dixisset Iezabel: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, nisi cràs ponam animam tuam, vt animam vnius ex ipsis: audiuit Elias, & fugit itinere dierum quadraginta. Pròh facinus. Quanta fuit hæc timiditas? Mulieris vnius audiuit verbum, & aufugit quadraginta dierum itinere: idque fecit non post vnum, aut alterum, aut tertium diem: sed cùm primùm mulieris sermo ad se perlatus est: ac præ metu nescíens quid ageret, tantam fugam corripuit. Quid hoc est, Elia? Túne ille es, qui cælum clausisti, pluuiam refrenâsti, aëri iussisti, & ignem ex alto euocasti, sacerdotes interfecisti, & Regi Achab dixisti: Tu es, qui peruertis Israëlē, & domus patris tui: item illud: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum: qui deniquè domum viduæ copiosam quandam aream & manipulos effecisti, & eius filium mortuum suscitâsti? Talis, inquam, tantusque vir, mulieris verbo audito, aufugisti, & mulier vna captiuum te ducit?

Cap. 17. 3. Reg. 19.

Sentit peccâsse Eliam, dum fugit Iezabelis minas.

Duo illa propugnacula & arces, à duabus mulieribus sunt redargutæ. Petrus puellam extimuit, & Elias Iezabel formidans, in simile incidit peccatum, & fugit itinere dierum quadraginta. Vbinàm est ille feruor tuus, Elia, cùm dicebas: Viuit Dominus, si erit pluuia, nisi per os meum: cùm Achab regem redarguebas, & ignem è cælo euocans, tot & tanta fecisti? En vt mulieris vnius sermonem non sustinuisti. Vbinàm est illa tua constantia, cùm Dominum rogare noluisti, vt pluuiam daret terræ? Manifestis enim quibusdam demonstrationibus te prouocabat, quasi illud diceret: Pere à me, Elia, vt terræ dem aquas. Poterat ille quidem id facere sine te: sed nolebat tamen, vt quemadmodùm mala per te iniecta fuerant, ità & bona per te conciliarentur. Tu quidem facinus commisisti crudelitatis plenum: at Deus calamitatem tantam misertus est, quoniam ipse omnium rerum creator & opifex est. Cumque omnium esset curator, volebat ille quidem inhumanitatem tuam lenire, tu verò in illa permanebas. Dicebat ille: Nóui ego præsentem calamitatem, nóui matrum eiulatus, & puerorum vlulatus: video terræ illius, quam ipse feci, speciem immutatam. itaque volo benignè cum illa agere: sed nolo tamen te cōtemnere, & sine tuo consensu pluuiam emittere, nè malorum causa tu sis, & bonorum expers existas. Honoris igitur tui gratia id facio. O summam Domini nostri benignitatem. Hæc quidem

Cap. 18. Petrus & Elias arces fortissimæ, à mulieribus vincuntur.

Deus faciebat: sed Elias tamen multùm arrogantiæ habebat, quasì ipse peccare non posset. Nunc autem & illum peccato succubuisse ostendimus, cùm hoc Deus permiserit, ac prouiderit: vt quarum rerum indulgentiam ipse impetrauit, eam & in alios exerceret. Fugit, inquit, Elias itinere dierum quadraginta. Cùm vellet Deus declarare, miracula illa, quæ ostensa fuerant, non ab Elia, sed à sua ipsius potentia facta esse, vide quid faciat. Quo tempore Deus ipse operabatur, reges, principes & populi Eliæ succumbebant. Cùm verò Deus abscessisset, etiam mulier vna Prophetæ illi terribilis visa est. Abscessit Deus, & natura humana redarguta fuit.

Cur Elias in pusillanimitatẽ inciderit.

Cap. 19. 3. Reg. 19.

Sed nihilominùs tamen cùm fugisset Elias diebus quadraginta, & dormiret in loco quodam, venit ad eum Deus, Dominus ad seruum, suam in humanum genus charitatem, vti creator, exercens. Sed quidnam ait? Sciebat ille quidem, quamobrèm Elias illuc venerat: interrogauit tamen illum his verbis: Quid tu hîc Elia, quid, inquã hîc agis? Hæc dicens, fugam illius innuebat, quasi diceret: Cur aufugisti? Vbinàm est illa tua in loquendo libertas? vt discas viribus tuis non confidere. Respondet Elias, alia in mente habens, & alia dicens: Domine, Prophetas tuos interfecerunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam, vt auferãt eam.

Redarguitur à Deo.

Quid ad hæc Deus? Statim illum redarguens: Non propterea, inquit, fugisti Elia: nõ enim tu solus es Baal non adorans. Subiungit autem eum redarguens: Reliqui mihi ipsi septem millia virorum, qui non curuauerunt genu ante Baal. Redarguit igitur illum, quòd non ob eam causam fugisset, sed propter mulieris timorem.

Cap. 20.

Sic mulier vna talem tantumque Prophetam Eliam fugitiuũ effecit, vt discas, cùm aliquid admirabile feceris, illud nõn tibi, sed Dei potentiæ tribuendum esse. Vidisti quemadmodùm, discedente gratia diuina, redarguta est natura humana? Fugit enim Elias itinere dierum quadraginta. O timorem nimium, ô formidinis vehementiam. Non vno, aut altero, aut tertio, sed quadraginta diebus aufugit, & ad regionẽ omninò desertam se contulit, non nutrimentum, non cibum aliquem secum ferens. nam tanquàm ebrius præ metu, cætera nihil curabat: sed desertas tantùm regiones sequebatur. Quemadmodùm enim ventus zephyrus, cùm vehementer flat in velum aliquod, nauigium ipsum cum impetu transmittit: ità mulieris oratio in Prophetam irruens, multo cum impetu ad solitudinem desertam eum compulit.

Cap. 21.

Vbì nunc est, Elia, tua illa in loquendo libertas? Vbinàm os illud terribile? Vbì lingua imbrium atque ignis gubernatrix, & quæ elementis imperabat, modò cælum claudens, nè pluuiam demitteret: modò ignem ad sacrificium aduocans? Sed, vt suprà dixi, hæc faciebat Elias, Dei gratia operante: quocircà & à Deo postmodùm redarguitur. Vides quemadmodùm in peccatum, exiguum illud quidẽ, permissus est incidere Elias, vt integram bonitatis formam se indueret? Deinceps enim eruditus est, vt benignus esset, quemadmodùm & eius Dominus: & quam indulgentiam in se fuerat expertus, eandem & in alios ostenderet. Vidistis quemadmodùm Deus permiserit in peccatum, quanuis exiguum, incidere columnas illas, propugnacula & turres, nè, si omninò fuissent isti à peccatis liberi, omnes ab Ecclesia exciderent: neque cùm viderent aliquem peccantẽ, immites & inhumani essent: sed suorum etiam peccatorum memores, quam illi à Domino benignitatẽ impetrârunt, eam & ipsi libenter alijs impartirent.

Exiguũ fuit Eliæ peccatum: & ità interpretãda sunt, quę superiùs videntur duriùs dici.

Cap. 22.

Hæc diximus, non vt iustos illos viros reprehẽdamus, sed vt salũtis viam vobis præparemus, vtque cùm peccaueritis, de vestra salute non desperetis, viros ipsos memoria repetentes: qui cùm deliquissent, per pœnitentiam honorem non aliqua exparte imminutum, sed integrum, qualem anteà possidebant, recuperârũt. Diximus primùm, quantæ fuerint illorum virtutes, & deindè protulimus peccata illa tenuia, in quæ lapsi sunt. Ergò & tu, quanuis peccator sis, ab Ecclesia abesse noli. Quanuis etiam iustus sis, noli abesse: vt scripturarum cognitione aures tuæ personent, & iustus permaneas, memoria repetens, quæ pertinent ad regnum cælorum, & bona illa, quæ præparauit Deus diligentibus se: quoniam gloria Patri, Filio & sancto, bono & vitæ datori Spiritui in secula seculorum, Amen.

Petrus grauiùs peccâsse creditur quàm Elias.

VITA

VITA ELEAZARI SACERDOTIS, ET SEPTEM FRATRVM MACHABAEORVM, QVIBVS octaua addita fuit, per D. Ambrosium episcopum scripta. Habetur in lib. eius II. de Iacob & vita beata.

NEC te Eleazare prætermittam, vtpotè sacerdotum sacerdos, sed tuis iuuandus oratis, qui genere sacerdos, peritus in lege, maturus æui, cùm oblatus esses Antiocho persecutori, nec tentamentis potuisti capi, nec præmijs inflecti, nec suppliciorum acerbitatibus frangi. Denique à blandimentis cœpit, quia iudicabat tormenta sua posse superari. Erubesco, inquit, canitiem tuam, reuereor senectutem, miror prudentiam? Cur abstinendum bonis epulis putes, quas natura largitur? Relaxa istiusmodi peruicaciam, expergiscere aliquandò, dum adhuc mâlo tibi persuadere quàm extorquere, nè victus supplicijs, facias quod refutas ratione inuitatus. Ad hæc respondit senex, Nos Antioche non intentione ducimur, sed reuerentia legis tenemur, quæ à suilla carne abstinendum præcipit. Pulcherrimam creaturam iudicans, negare tamen non potes quòd potior sit temperantia, quàm voluptas? potior legis obedientia, quàm præuaricatio. Quòd si hoc leue putas, vt carne vescamur suilla? qui in minimis legem contempserit, quomodò in magnis tenebit? Aut si preciosa est creatura huiusmodi, vindicaris? cum eo quod sit pulcherrimum, defraudamur. Abstinentia autem nostra, disciplina est castimoniæ. Discimus enim resecare luxuriam, cupiditates vincere, excludere concupiscentias, delectationibus corporis obuiare. Fortitudinis quoquè exercitium est, pœnis pro lege non cedere. Iustitiæ quoquè insigne atque prudentiæ, vt quod sequendum elegimus timore Dei, morte proposita reseruemus. Quis escam imperet liberis? Quis autem se ridendum præbeat? Quis autem in hoc seruiat, & non ridebitur? Non sum ità senex, vt mihi non iuuenescat animi fortitudo. Suspensus itaque cùm hinc atque indè grauiter verberaretur, nec iam ferrent senilia membra verberum pœnas, lassatis carnificibus atque extensoribus, in terram deflexus, inflexibilem mentem gerebat. Et quidam seu longæuam miseratus ætatem, seu tentamentis circunuenire desiderans, Responde, inquit, tantummodò te manducaturum, nos te escæ eius immunem præstabimus. At ille clamans, Nequaquàm, inquit, contingat mihi vt fiam senex incentiuum iuuenilis erroris, qui hucusquè eram forma salutaris instituti. His ergò ludibrijs vt paululùm viuam lucrabor, & totius vitæ labores addicam, breuis viatico senectutis? Senectus portus debet esse, non naufragium vitæ superioris. Non te negabo lex patria, non abiurabo vos sancta instituta maiorum, nõ decolorabo vos infulæ sacerdotales, non te perfidiæ puluere turbabo canities. Quid multa? Immoriendo tormentis factus est cæteris magisterium perseuerantiæ, qui electus erat ad infirmitatis exemplum. Beatus igitur, in quo non potuerunt tormenta rationem vincere. An non beatus, qui potuit virtute animi victor esse pœnarum, pietatisque remigio, seruare integram in tantis fluctibus passionem?

Post ipsum statuti sunt pueri septem cum matre. Insultare licet tyranno, qui dum callidè à sene incipiendum putat, magistrum eligit quo discipulos faceret fortiores, quorum velut puerilem ætatem præmijs prouocabat ad culpam, arguebat terroribus ad formidinem. At illi non degeneres tanto duci respondent; Quid nos contemnis vel circunscribis vt pueros? Sed fides cana est, sed valida disciplina. Experire certè, subijce quibus placet pœnis puerilia viscera, non inuenies corda puerilia, nec potentiores erunt tormentorum machinæ, quàm legitimæ obseruationis excubiæ. Quem vicit senectus, superabit æmula senectutis pueritia. Sequimur patrem filij, discipuli doctorem. Collige suppliciorum instrumenta proposita: meditationem patientiæ, non terrorem *inscitiæ afferunt, dum videntur.

Iussit maximum natu eligi. At ille ridens ÷ Rectè, inquit, naturæ ordinem seruas. Sed cur Dei legem temerandam putas? Et pro pietate quidem omnes maximi

Augusti 1. Ex cap. 10.

2. Mach. 6.

Attende quantæ sit constantiæ S. Eleazari responsum.

Grauiter verberatur.

Magisteriũ perseuerantiæ S. Eleazarus.

Ex cap. 11.

*aliâs, infantiæ

mi sumus, sed tamen à me inchoatum gaudeo. Quod quæris tyranne, confiteor, nos summo Deo seruire, & doces quid agere debeamus? Si tu tanta pertinacia vis extorquere veritatem, cur non omni virtute nos eam tenendam putemus? Quid plura? Adhibentur variarum genera pœnarum. Sed vicit pietas immanitatis furorē, exclusa est anima, non religio.

Varijs supplicijs afficitur primogenitus.

Secundus accessit, nec degener fratris munia piæ confessionis impleuit. Et cùm detraheretur membrana capitis, respondit; Aufertis quidem membranam, sed habeo galeam spiritalem, quam non potestis auferre. Et verè hanc galeam nemo auferre potest, sicut postea Apostolus docuit in ecclesia Domini, quia caput viri Christus est, & eius sunt membra. Rectè puer istam diuino spiritu doctrinam Apostolicam præuidebat. Exuebant immanes bestiæ corium capitis, pardalicis feritatibus sequebant. At ille deficiēs + Quàm dulce est, inquit, mori pro religione, quàm suauis omnis acerbitas mortis pro pietate? quia manet horum remuneratio laborum. Tua sunt rex grauiora tormenta, tu tuis vehementiùs torqueris supplicijs, quia vides vinci in potestate.

1. Cor. 11.

Secundus occiditur.

Et hoc defuncto, tertium statui sibi iussit. Et cùm eum partìm tentaret insidijs, partìm cuperet terrore percellere, respondit ad eum; Non faciam voluntatem tuam, nō succumbam imperio tuo. Per beatam illam fratrum meorum passionem & nobilem vitam, non negabo piam germanitatem. Quæ vis adhibeto supplicia, quibus magis vrgeas, hoc proficies asperitate pœnarum, vt maiora testimonia nostræ germanitatis accipias. Iussit itaque ei linguam amputari. At ille exclamans + Victus es, inquit, Antioche, qui organum vocis abscindi iubes. Confessus es te respondere non posse rationi, maioraque probas linguæ nostræ flagella, quàm tua verbera. Nos enim tua verba non timemus, tu nostræ vocis flagella non potes sustinere. Sed hæc pietatis flagella sunt, tua flagella perfidiæ. Sed etiam lingua sublata, grauiùs te suo cadens murmure flagellabit. Euadere te putas Antioche, si vocem eripias? Et tacentes Deus audit, & magìs audit. Eccè aperui os meum, laxaui linguam meam, abscinde linguam? sed non abscindes constantiam, non virtutem auferes, non rationem oblitterabis, non eripies testimonium veritatis, non eripies cordis clamorem; Si lingua amputatur, sanguis clamabit, & dicetur tibi; Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Audit enim sanguinis vocem, qui audit internas cogitationes. Tenebræ licèt operiant, & parietum septa circundent, non dicat impius, quia nullus sibi testis assistat, explorat vniuersa, videt omnia Deus, nec est aliquod facinus, quod possit latere omnium iudicem Deum, qui cognoscit vniuersa antequàm fiant. Quid verba damus? Loquaciora sunt vulnera? & si vulnera tegantur, & si abscondatur cicatrix, non absconditur fides, nec tamen plaudas, quòd auferendo linguam, confessionem laudis eripias. Satìs iam Deum sermone laudaui, nunc passione laudemus.

Tertius abscissa lingua loquitur.

Gen. 4.

Eccli. 23.

Et hoc perempto, iussit quartum vinciri ad rotam, vt eius vertigine membris omnibus solueretur. At ille cùm torqueretur immaniter + Dissoluis, inquit, corporis membra, sed adiungis gratiam passioni, nec eripis solatium morti. Est enim vox tonitrui in rota, quia in bono & inoffenso vitæ istius cursu, cæleste resultat oraculum, sicut in Iohanne & in Iacob filijs tonitrui resultabat. Itaque illud quod legi, nūc manifestiùs recognosco, quia rota intrà rotā currit, nec impeditur. Teres enim vita sine vlla offensione in quauis passione versatur, & intrà hanc quoquè rota currit. Currit lex intrà gratiam, & obseruantia legis intrà diuinæ curriculum misericordiæ est. Nam quo magìs voluitur, plùs probatur. Potius est hîc ab impijs aduersa tolerare, vt ibì à Domino consolationem inuenire possimus. Et iste consummans cursum suum, abrupit spiritum, animamque victor effudit.

Quarti fratris mēbra dissoluuntur in rota.

Quintus cùm sisteretur, cæso priùs, eidem iussit ignes admoueri, subijci incendia. Manabat è vulneribus cruor, & effossis vlceribus sanguis effusus, ipsos flammarum extinguebat globos. At ille inter ignium crepitus audiebatur, dicens; Gratias tibi Domine, quòd dedisti nobis dicere + Transibimus per ignem. Et sicut alibì idem tuus dicit Propheta + Igne nos examinâsti, sicut igne examinatur argentum. Adstabo tibi sicut aurum purgatus incendio? & si quid fuit culpæ, ignis exullit. Itaque & iste translatus à corruptela ad incorruptionem, vitam exhalauit.

Quintus, ignis suppliciū patitur.

Psal. 65.

Psal. 16. & 65.

Sexto quoquè admota tormenta sunt. At ille + Noli, inquit, frustrà errare, & tuæ hoc adscribere potestati, quòd ista aduersùm nos exerceas. Nostrorum hoc delictorum est precium, vt peccantes puniamur. Et gratias Domino, quòd hîc à nobis dupli-

duplicia peccata exiguntur, vt ibi nobis consolatio deferatur. Gratias autem & tibi, quòd tam durus & immitis es, vt talibus nostris supplicijs Dominus, in quem peccauimus, genti nostræ propitius fiat. Nos quoquè ableuamus ærumnã, dum fidei passionibus delectamur. Et iste duris & asperis dilaceratus supplicijs, appositus est ad fratres suos. Sextus grauib⁹ tormẽtis cruciatur.

Supererat iunior ex fratribus, & iam pudebat Antiochum immaturæ ætati se ità fuisse ludibrio. Itaque dolis eum desiderans circunscribere, pollicebatur honores, diuitias, amicitiam suam, consortium secretorum. At verò pia mater monebat filium suum, dicens & hũic sicut cæteris; Nescio quemadmodùm in vterum meum introisti, neque ego spiritum donaui vobis, neque membra formaui, sed hæc omnipotentis Dei munera sunt. Putauit Antiochus videns matrem solicitam, quòd saluti eius timeret, ipsi quoquè suadere cœpit, vt filium ab intentione sua reuocaret. At illa voce patria dicebat filio; Tu solus superes fili, summa votorum meorum, tu postremus clausisti partus meos, tu postremus conclude gaudia mea. Miserere meî, quæ te in vtero tot mensium curriculo portaui, nè vno momento confundas senectutem meam, nè decolores tot fratrum tuorum trophæa, nec sacrum eorum comitatum relinquas, nec consortium deseras. Te adhuc isti expectant triumphi. Adspice in cælum, vndè hausisti spiritum, ad patrem omnium: adspice in terram, quæ tibi antè alimoniam ministrauit: adspice ad fratres, qui collegam requirunt! adspice ad matrem, quæ tibi lac dedit: redde mercedem pij sanguinis, noli à fratribus, noli à matre diuelli. Temporales opes sunt, quas promittit Antiochus: temporales honores, perpetua corona quæ à Deo omnipotente defertur. Vos mihi septem dierum lumina dedit Dominus, sextum iam diem clausi, & omnium opera bona valdè. Debes mihi fili, vt quæ in illis sex laboraui, in te requiescam septimo, tanquàm à seculi operibus iam feriata. Itaque proripiens se iuuenis, ait; Quid sustinetis? Et multa vociferans, quòd nequaquàm diuelli posset à fratrum consortijs, quorum multò beatiora essent funera quàm regis imperia, cùm vrgeret conuicijs regem, & ipse acerbis excruciatus tormentorum generibus, vitæ huius munus absoluit. Consolatur mater filiũ iuniorem. Gloriosum eius martyrium.

Nouissima mater oblata est neci. Quis hanc beatam neget, quæ quasi septem vallata muneribus, inter corpora filiorum nullum sensit mortis incursum? Quis, inquam, dubitet de eius beatitudine, quæ septem turribus circundata, in paradisi sedem caput extulit? quæ septem filijs cincta, sacratissimum Deo chorum, non solùm canorum vocibus, sed etiam passionibus, ad concinendas Domini laudes cælestibus inuexit altaribus? Quàm bonus fidei partus, quàm tutus portus iste pietatis, quàm splendida lucerna Ecclesiæ, septeno fulgens lumine, & octauo vtero cunctis luminibus oleum subministrans. De quibus pulchrè dicitur; Date partem illis septem, & illis quidem octo, eo quòd in vtroque numero consortium gratiæ consequantur, in lege nutriti, per gratiam coronati, septem tanquàm in sabbato, octo tanquàm in Euangelio. Pia mater supplemento passionis adiuncta, quæ in talibus filijs integram pietatis formam & parturiuit & peperit. Mater nouissimè pia mitur. Eccli. 11.

Recurrunt in memoriam sermones sanctæ fœminæ, dicentis ad filios; Ego vos genui, ego vobis succum lactis infudi: nolite nobilitatem vestram perdere. Sic aliæ matres reuocare à martyrio solent filios, non vocare. At ista maternum in hoc ponebat affectum, si filijs vitam magis perpetuam quàm temporalem suaderet. Spectabat itaque pia mater filiorum certamina, & quanuis maternorum viscerum compassione quateretur, tamen pietatis studio premebat dolorem. Et offerente Antiocho, cùm posset salutem eligere filiorum, malebat periculum: compressisque naturæ gemitibus, pœnas filijs optabat augeri, vt mors citiùs approprinquaret. Videmus conuersa vota matris in filios, nè quem superstitem derelinqueret; sed omnes piæ cohæredes mortis acquireret. Sed nec filij minores tali parente, qui se inuicèm cohortabantur, qui dicebant vno studio, & quadam animorum acie: Mortis aduersæ impetum petamus. Tunc enim viuemus, cùm fuerimus mortui. Nemo pietatis ordinem derelinquat, nemo se subtrahat prælio triumphali. Non homini, sed Deo nostras animas deuouimus: non homini, sed authori omnium militamus. Talis hæc pugna est, vt ille glorioſiùs vicerit, qui crudeliùs occisus fuerit. Itaque nemo timuit, nemo trepidauit, nullus ad mortem ex tot fratribus pigrior fuit: sed omnes, tanquàm ad immortalitatis viam, ità ad mortem Ex cap. 12. Vides quòd sancti viuũt cùm fuerint mortui.

tem per acerba ſupplicia cucurrerunt, & mater conſona cernens filiorum agmina, tanquàm pia anima ſui membra corporis in filijs offerebat, & per artus proprios videbatur ſibi ſubire tormenta. Cadebant filij tormẽtis exulcerati, mortui ſuper mortuos aduoluebantur, corpora ſuper corpora volutabantur, capita ſuper capita execabantur.

Fortitudo matris quã ta fuerit.

Refertus erat locus cadaueribus filiorum, non fleuit mater, non lamentata eſt, nõ oculos cuiuſquã preſſit, aut ora morientis clauſit, non lauit vulnera, ſciens glorioſiores eſſe, ſi euiſcerati & concreti pariter puluere & ſanguine viderentur, quales ſolent de bello redire victores, qualia ſolent trophæa ex hoſtibus reportare. Non ſuperiacienda velamina, non proſequendas exequias, niſi ſuæ comitatu mortis arbitrata eſt. Quæ cithara dulciores ederet cantus, quàm morientes filij in tam grauibus ſuppliciis ediderunt? Erumpebat enim naturæ gemitus, & inuitus. Spectares peremptorũ cadauera, ſicut fila chordarum audires heptachordum pſalteriũ triumphalibus gemitibus reſultare. Non ſic illecebroſi cantus ſirenum attraherent audientẽ? Illi enim ad naufragium trahunt, iſti ad ſacrificij victoriam. Nec ſic cygnea carmina aures animumque mulcerent. Cygni enim naturæ ſorte moriuntur, iſti moriebantur amore pietatis. Non ſic rauca reſonant ſecreto in nemore columbarum murmura, vt vltima verba morientium cum ſumma ſuauitate reſonabant. Nec ſic luna inter ſtellas refulget, vt inter filios mater? & cùm eos ad martyrium illuminatura deduceret, & cùm amplexata victores in medio filiorum iaceret.

Cant. 8.

O vera mater Adamante fortior, melle dulcior, flore fragrantior? ô indiſſolubile pietatis vinculum, ô verè valida charitas ſicut mors dura, ſicut inferi zelus deuotionis ac fidei. Nulla tantarum diluuia paſſionum tuam potuerunt charitatem excludere, nulla inundare eam flumina tantarum acerbitatum. Sicut arca in illo mundi diluuio totius orbis ſpatijs innocua ferebatur, ità & tu aduersùs fluctus tam grauium paſſionum pietate immobilis reſtitiſti? & cùm poſſes ſalutem filiorum eligere, noluiſti.

Quo affectu vos proſequar ſanctæ matris pia pignora? Quo penicillo ſermonis mei deſcribam formæ veſtræ & animarum ſimilitudinem? Stetiſtis inter exercitus regios, quibus totus fuit orbis terrarum ſubactus, quos India quoquè in extremi maris ſecreta refugiens declinauit, & ſoli de rege ſuperbo ſine bellico conflictu victoriam reportâſtis. Vicerunt in vobis ſola arma pietatis, dedit pœnas tyrannus, & quia vos non potuit vincere, & quia atroci peremptus eſt morte.

ITEM VITA SS. FRATRVM MACHABAEORVM PER DIVVM GREGORIVM NAZIANZENVM SCRIPTA.

Et eſt oratio vigeſima in ordine orationum eiuſdem.

1. Auguſti. Feſtiuitas Machabęorũ antiqua.

QVID autem Machabæi? Horum enim præſens eſt feſtiuitas, qui licèt minùs honorantur à pleriſque, quòd non Chriſti certârunt gratia: omnibus tamen veneratione ſunt digni, quòd ob leges paternas fortiter egerint. Cùm enim ante Chriſti paſſiones martyrium ſuſtinuêre, quid facturi erant, ſi poſt Chriſtum perſecutionem pertuliſſent, ac illius pro nobis mortem imitati fuiſſent? Qui enim ſine hoc exemplo tanta eminuêre virtute, quomodò non generoſiores apparuiſſent, ſi cum exemplo periclitati fuiſſent?

Proinde licèt ſermo iſte myſticus ſit & abſconditus, mihi tamen ac omnibus Dei amatoribus admodùm credibilis exiſtit, neminem, qui ante Chriſti aduentum martyrio deceſſit, id ſine Chriſti fide aſſecutum eſſe. Verbum enim, quod poſteà temporibus proprijs liberè prædicatum eſt, ijs etiam, qui mente puri fuerunt, anteà cognitum extitit? quemadmodùm ex multis liquet, qui ante illud honorati fuerunt. Non igitur deſpiciendi ſunt, quòd tales ante crucem extiterint? ſed propter crucem laudandi, ac honore, qui ex ſermonibus prouenit, digni: non vt ijs gloria indè augeatur, nam quo pacto eorum gloria creſcere poſſet, quorum res geſtæ tam glorioſum quid habuerunt? ſed vt glorificentur laude digni, virtutemque æmulentur audientes, memoria, tanquàm ſtimulo, ad ſimilia incitati.

Multi ante crucẽ Chriſti, crucis tormentum experti.

Cæte-

Cæterùm qualésnam hi fuêre? aut vnde, quáue sub initium institutione & disciplina impulsi, ad tantum virtutis & gloriæ fastigium sunt progressi, vt annuis his festiuitatibus ac panegyribus honorarentur? Nam quòd maior quàm rerum visibilium de eis opinio in omniũ residеat animis, id liber de ijs conscriptus, discendi cupidis & studiosis ostendit. Qui etiam docet rationem passionibus imperare, domi namque esse, siue ad virtutem inclinet, seu malitiam. Sanè & alios liber ille martyres celebrat, inter quos & horum meminit certaminum. Mihi verò hoc tantùm dixisse sufficiat, Eleazarum primitias tulisse inter eos, qui hîc ante Christum sunt passi, quemadmodùm post Christum Stephanus. Vir sacerdos, & senex, canus capillis, can⁹ & prudentia, priùs quidem pro populo sacrificabat, & orabat, nunc autem semetipsum hostiam obtulit Deo perfectissimam. Purgationem plebis vniuersæ, dextrum certaminis proœmium, adhortatioque loquens & tacens. Adduxit autem & filios septem, institutionis suæ indicia, hostiam viuentem, sanctam, beneplacitam Deo, omni legali sacrificio splendidiorem & puriorem. Siquidem legitimum est & iustissimum, vt filiorum præclarè gesta patri referantur accepta. Pueri autem illi generosi & magnanimi, generosæ matris germina generosa, glorioſi veritatis certatores, Antiochi temporibus excelsiores, Mosaicæ legis discipuli genuini, patriarum consuetudinum obseruatores diligentes. Numerus apud Hebræos laudabilis, & propter septenariæ quietis mysterium venerabilis, vnum spirantes, ad vnum respicientes, vnicum vitæ iter scientes, vt pro Deo mortem sustinerent, nõ minùs animis fratres quàm corporibus, inter sẽ de morte æmulantes. Proh miraculum, tormenta tanquàm thesauros præripientes, sub magistra lege pericula pro alijs subeuntes, quæ non magis ingruẽtia formidabant, quàm cessantia quærebant, vnum hoc declinantes, ne tyrannus eos punire differret, ac quidam ex eis incoronati discederent, inuitique à fratribus separarentur, & malavictoria superarent, ac nequaquàm in patiendi periculum inciderent. Mater ibi erat animosa & generosa, puerorum simul ac Dei amatrix, cuius materna viscera vltrà naturę dilaniabantur rationem. Nõ quia eam filiorum miseraretur cruciatus, sed quòd timore angeretur, ne paterentur. Neque magis desiderabat abeuntes, quàm optabat vt residui alijs adijcerentur. Et horum quidem rationem habebat maiorem, quàm eorum, qui iam decesserant. Nam horum certamen anceps erat, at illorum dissolutio secura. Et hos quidem iam Deo conciliauerat, illos autem vt Deus acciperet, curabat.

Annuis festiuitatibus & panegyribus honorabantur sepptem Machabæi.

Laudat libru Machabæorum.

Septenarius numerus olim laudabilis.

Maternus affectus erga filiorum salutẽ quantus fuerit.

O anima virilis in corpore muliebri. O specimen admirandum, & magnanimum. O sacrificij illius Abrahamici, nisi fortè maius quid audendum sit! Ille enim promptè vnum obtulit, licèt vnigenitum, & qui ex promissione erat, & ad quem promissio pertinebat: & quod maius erat, quòd non generis solùm, sed & talium sacrificiorum primitiæ & radix constitueretur. At illa totum filiorum populum sacrificauit Deo, tam matres quàm sacerdotes, victimis in iugulationem promptis exuperãs, holocaustis rationalibus, sacrificijs se vrgentibus. Illa vbera ostendebat, & filijs enutritionẽ in memoriam perducebat. Canitiẽ prætendebat, senectutemq; pro supplicatione subijciebat: non vt salutẽ quæreret, sed vt passionem moueret: nec mortem, sed dilationẽ periculum esse cẽsebat. Nil eam flectebat, nihil emolliebat, nil audaciam eius minuebat. Non tormentorũ instrumenta exposita, non rotę expeditæ, non catapultæ, nõ vngularum acies ferrearum, non enses, quorum acies etiam subigebatur, non lebetes feruentes, non ignis incensus, non tyrannus minans, nõ populus vrgens, non genus inspiciens, non membra dilacerata, non carnes dilaniatæ, non sanguinis riui fluentes, non iuuentus, quæ consumebatur, nõ mala presentia, non quæ expectabãtur: sed & periculi prolongatio, quæ alijs in talibus grauissima esse solet, illis erant leuissima: spectaculo enim oblectabantur, & passionibus ferè moram innectebant. Ita varia tormenta illa, tanquàm nullius essent momenti, contemnebant. Quin etiam persecutoris sermones multiformes, conuiciantes, comminantes, blandientes despiciebant. Quid enim ille non tentabat, vt quod sperabat assequi posset?

Insuper & puerorum ad tyrannum responsiones tanta sapientia ac generositate erant referte, vt si cuncta aliorum bona in vnum fuissent congesta, parua tamen essent, si cum illorum fortitudine essent collata. Immò fortitudo eorum parua fuisset, si cũ prudentia eorum in sermonibus comparata esset. Quin & solis illis contigit, vt ita paterentur, ac interim contra minas persecutoris & terrores imminentes adeò sapienter responderent. Quibus tamen pueri generosi, vel parens generosior nequaquàm

Sapientia et fortitudo martyrum quanta.

vincebantur. Cùm verò ipsa omnibus superstes extitisset, ac animi dolorem cum amore temperâsset, pulchram parentationem illis seipsam exhibuit. Eos enim subsecuta est, quos paulò antè præmiserat? & hoc quonam modo? Spontè ad periculum processit. At cum quali oratione funebri? Pulchri sanè puerorum ad Tyrannum sermones existunt, pulchrorumque pulcherrimi. Et cur non? Cum quibus se instruebant, & Tyrannum feriebant. At matris longè fuêre pulchriores. Primò quidem consolantes, postea verò funebres. Quinam igitur puerorum sermones fuêre? Bonum enim est, vt & vos illorum reminiscamini, vt quem ad modùm certaminis habetis exemplum, ità etiam sermones de martyrij laude in talibus habeatis temporibus. Erant autem aliorum alij, & secundùm quod vnumquenque vel persecutoris sermones, aut periculorum ordo, aut animæ armabat alacritas, & si typo effingere licet, tales erant.

Nobis Antioche, ac circunstantes omnes, vnus Rex Deus est, à quo facti sumus, & ad quem conuertimur: vnusque legislator Moses, quem haud prodemus, seu offendemus. Non per pericula viri, ob virtutem exantlata, ac miracula multa, etiam sublimius adhuc Antiochus nobis minaretur, te etiam truculentior. Vna autem nobis securitas est, mandati obseruatio, & vt legem, qua muniti sumus, haud quaquàm præuaricemur. Vna gloria, omnem aliam gloriam præ illa contemnere. Solæ nobis sunt diuitiæ, quæ sperantur. Nihil autem terribilius, quàm à Deo aliquid timere. Cum his considerationibus sumus instructi, ac ità armati? Cum tali tibi iuuentute est contro-

Fidesmartyrum quãta. uersia. Dulcis equidem mundus hic est, dulce & solum patrium, necnon amici & cognati, coætaneique, ac templum istud magnum & nomine tam celebre, ac panegyres patriæ, & mysteria, reliquaque cuncta, quibus nos ab alijs differre videmur: non tamẽ dulciora sunt Deo, ac periculis, quæ propter honestatem sustinentur. Nec tu hoc censeas; Alius nobis est mundus longè rebus visibilibus sublimior & stabilior. Patria alia Hierusalem superna, quam nullus Antiochus obsidebit. Et quia fortis est, & inexpugnabilis, nullam timet desolationem. Cognati verò nobis sunt inspiratio, & qui secundùm virtutem sunt nati. Amici autem, Prophetæ, ac Patriarchæ, à quibus nobis & pietatis est typus. Coætanei verò, qui hodiè nobiscum periclitantur, & fortitudine sunt contemporanei. Panegyres autem, Angelorum tripudia, mysteriumque vnum magnum, ac maximum, & à multis absconditum, Deus; ad quem & hæc respiciunt mysteria. Desine igitur nobis parua & indigna polliceri: non enim honorabimur inhonestis, neque lucrabimur damnosa, quoniam non tam infeliciter negociamur. Desine etiam minari: aut contra minabimur. tuam impotentiam, & nostra argue supplicia. Habemus & nos ignem, quo persecutores puniamus. Existimas tibi certamen esse cum gentibus, ac ciuitatibus? necnon regibus effœminatissimis? Ex quibus hi quidem vincent, illi autem fortassis superabuntur. Verùm nequaquàm eis de talibus periculum imminet. Contra Dei legem aciem instruis, contrà tabulas à Deo insculptas, contra paterna ratiõe & tẽpore honorata, contra septem fratres vnica anima colligatos, septem te trophæis infamaturos. Quos vincere nequaquàm magnum est, ab illis verò superari turpissimum. Illorum genus sumus & discipuli, quos ignisco

Exo. 13. 14. 16. lumna, & nubis in via deduxit: quibus mare diuisum est, & fluuius substitit, & sol ste-

Ios. 3. 10. tit, & panis pluuia descendit? quorum manuum extensiones orationis gratia factæ

Dan. 14. 3. 6. multa milia in fugam conuerterunt: à quibus feræ superabantur, & quos ignis non tãgebat, ac à quibus reges generositatem admirantes, abstinebant. Dicemus & aliquid tibi cognitum. Eleazari mystæ sumus, cuius fortitudo tibi est comperta. Prior pater certauit, nunc filij succedunt. Prior abijt sacerdos, nunc subsequentur sacrificia. Multis nos terres, sed multo plura ferre sumus parati. Et quid ô superbissime, minis tuis nobis facere poteris? num persuadebis? At nihil fortius est ijs, qui omnia ferre sunt parati. Cur moramini lictores? cur cunctamini? Cur mandatum tam egregium expectatis? vbi enses? vbi vincula, celeritatem exopto. Maior ignis accendatur, bestiæ effe-rentur, tormenta augeantur, omnia sint regia & ambitiosa. Ego primogenitus sum: primum me sacrifica. Ego nouissimus, ordo mutetur. Sed & è medijs quidam inter primos existat, quo æquis partibus inter nos honoremur. Sed parcis. Expectásne for-

Propter legis obseruationes passi sunt Machabæi. tuitum quid, aut contrarium? Sæpè ac iterùm eundem repetemus sermonem. Nequaquàm immunda comedemus, nec offeremus. Tu priùs nostra veneraberis, quàm nos tua colemus. Summa sermonis, aut crudeliora adhuc excogita tormenta, aut hęc à nobis contemni scias. Et hæc quidem ad Tyrannum.

At qui-

At quibus inter se adhortabantur? qualiaque de seipsis spectacula exhibebant? quàm fuêre pulchra? quàm sacra? omnique visione, ac auditione Dei cultoribus suauiora? Ego enim recordatione solùm voluptate impleor, ac cogitatione cum certantibus versor, enarratione que exornor. Amplectebantur se mutuò, & à collis pendebant. Panegyris erat, ac si certaminibus initiarentur. Eamus fratres ad pericula, clamabant, eamus, vrgeamus nos dum excandescit Tyrannus. Nil nos emolliat, vt salute plectamur. Conuiuium nobis propositum est preciosissimum nequaquàm illud negligamus. Pulchrum est fratres cohabitare, conuiuium celebrare, ac vna conglobari. Pulchrius verò pro virtute periclitari. Quòd si possibile esset, corporibus etiam pro legibus certâssemus patrijs? sed & mors ista inter laudabilia existit. Verùm quia tempus hoc non admittit, corpora exhibeamus. Etenim si nunc haud morimur, num ideò nunquàm occumbemus? num generationi debitum suum non reddemus? Ex necessitate gloriam faciamus, dissolutionem cauillemur? quod commune est, proprium faciamus, morte vitam comparemus. Nullus igitur è nobis animæ curam gerat, nec pusillanimis existat. Tyrannus postquàm in nos incidit, de aliorum transgressione desperet, periculis ordinem ipse statuat, nos nihil in promptitudinis feruore dissentiamus, primusque alijs via existat, nouissimus verò certaminis signaculum. Hoc nobis cunctis pariter infixum sit, quòd cum perpetua domûs nostræ laude coronabimur, & quòd persecutor nullam è nobis partem accipere poterit? vt quemadmodùm de omnibus gloriatur, ità vnica intumescat prauitate. Non minùs transmigratione, quàm generatione, inter nos fratres appareamus, omnesque tanquàm vnus periclitemur, & pro omnibus singuli. Eleazare, suscipe? mater subsequere? Hierusalem mortuos tuos magnificè sepelito. Si sepultura carebimus, posteris nostra referto? sed & amatoribus tuis religiosum vnius vteri sepulcrum ostende.

Fratres Machabæi se mutuò ad ineundum martyrium hortãtur.

Ecce magnificam sepultura.

Et illi quidem talia dicebant & faciebant, & aprorum instàr, dentes inter se acuentes, in ordine ætatis & promptitudine qualitatis confortabantur, voluptatique ac miraculo erant contribulibus suis? terrori autem & stupori persecutoribus, qui cùm totam gentem subegissent, adeò septem fratrum vnanimitate sunt superati, vt nec spem meliorem haberent de alijs. At mater generosa, cùm illi virtute tot essent ac tales, animal inter legem & magnanimitatem medium, eousque gaudio pariter ac timore perfusa erat, in medióque duarum passionum campo constiterat: gaudij, ob virilitatem, & ea, quæ videbantur: timoris verò, propter ea, quæ imminebant, ac pœnarum immanitatem? & tanquàm auis pullos, cùm serpens adrepit, aut aliud quid insidiatur, circum volabat, circum gemebat, supplicabat, simul certabat, & quid non faciebat, quod ad victoriam consequendam deseruiret? sanguinis guttas rapiebat, membrorum detruncationes colligebat, reliquias adorabat, cum vno loquebatur, & hunc offerebat, alium verò præparabat. Omnes autem ità alloquebatur; Eugè filij, eugè optimi mei, eugè in corpore constituti, corpore ferè cassi. Eugè legis ac canitici meæ defensores, necnon ciuitatis, quæ vos aluit, & ad tãtam virtutis gloriam prouexit. Adhuc parùm, & vicimus. Fatigantur tortores. Hoc timeo solum adhuc parùm, & ego felicissima inter matres ero, vosque beatissimi inter filios. Sed matris desiderio tenemini? At nequaquàm vos derelinquam? Hoc vobis promitto, non enim ita natos odi.

Adorare pro veneratione in sacra scriptura frequentiss. est.

Postquàm autem defunctos vidit, ac securitatem ex complemento est assecuta, caput admodùm lætè cum magna sustulit constantia, non secùs ac ij, qui in Olympiacis vincunt: manibusque extensis, magna & splendida voce, Tibi, inquit, ô pater sancte gratias ago, tibi lex magistra, necnon pater noster Eleazare, qui ante filios tuos decertâsti, quòd meorum in partu dolorum fructum accepi, quodque mater facta sum omnibus matribus beatior. Nihil mundo reliqui, omnia Deo tradidi, thesaurum meum, spemque meam senilem. Quàm magnificè sum honorata, quàm abundè senectutis mercede perfruor, nutrimenti impensam vobis filij remitto, cùm ità vos pro virtute decertâsse video. Omnes coronatos conspexi, tanquàm benefactores intueor tortores? sed & parùm deest, quin me Tyranno ob seruatum ordinem gratias habere fatear, quòd me vltimam periculis reseruauit, quòd sobolem meam decertantem vidi, & cum vnoquoque filio depugnaui. Ità enim secura cum sacrificijs digrediar, non comas dilacerabo, non vestem discindam, non carnem vnguibus secabo, non luctum instaurabo, non

præficas conuocabo, non in tenebris me occultabo, vt aër mecùm fleat, non conſola-
Vide quãta ſit diuerſitas inter matres corporales & ſpirituales. tores expectabo, non panem luctûs apponam: talia enim ignobilium ſunt ma-
trum, & quæ carnis tantùm ſunt parentes, quarum filij vitam ſine digna aliqua fi-
niunt relatione. Mihi verò nequaquàm mortui eſtis ô filij chariſſimi, ſed copio-
ſum fructum produxiſtis. Non me reliquiſtis, ſed præceſſiſtis. Non defloruiſtis, ſed
ſolidati eſtis. Non fera vos rapuit, non vnda abſorpſit, non latro iugulauit, non
morbus diſſoluit, non bellum aſſumpſit, non aliud quid paruum aut magnum,
quod hominibus accidere poteſt. Flerem equidem, & valdè quidem, ſi tale quid
vobis accidiſſet. Lachrymis tum oſtenderem, quòd filiorum amatrix eſſem, quem-
admodùm nunc lachrymas repello. Parua hæc adhuc exiſtunt. Verè vos deplora-
rem, ſi malè ſaluati fuiſſetis, ſi à tormentis victi eſſetis, ſi quis vos ſuperâſſet, quem-
admodùm nunc ſuperati ſunt perſecutores. Iam verò ſuperſtitibus vobis laus, gau-
dium, gloria, tripudia, ac lætitia mihi accreſcit. Ego enim poſt vos immolabor.
Num. 25. Cum Phinea collocabimur, cum Anna glorificabimur: præterquàm quòd ille vnus
1. Reg. 1. erat, nos verò tot ſcorticidæ, non corporum, ſed animarum fornicationem confo-
dientes. Et hæc quidem vnum à Deo datum, illumque nuper genitum: ego autem
Thren. 4. viros ſeptem, coſque voluntarios ſacrificaui. Hieremias funebrem mihi ſuppleat ſer-
monem, non lugens, ſed mortem laudans beatam. Super niuem ſplendetis, ſuper lac
coagulati eſtis, ſuper Sapphirum compoſitio veſtra, Deo, qui vos naſci fecit, ac mihi
Attẽde mar tyrij deſide-rium in ma tre. tribuit. Et quid ampliùs? Appone & me, ô Tyranne, filijs, ſi qua apud inimicos gratia
eſt, quo certamen tibi ſit venuſtius. Vtinàm & per omnia trãſeam ſupplicia, vt cruo-
rem meum ſanguini, & carnes meas ſeniles illorum admiſceam carnibus. Amo pro-
pter filios tormenta. Quòd ſi hoc denegas, puluis ſaltem pulueri iungatur, vnumque
nos excipiat ſepulcrum. Nè inuideas æqualis honoris mortem ijs, qui gloria ſunt æ-
quales. Valete ô matres, valete ô filij, ità enutrite eos, qui è vobis naſcuntur. Pulchrũ
vobis certandi exemplum præſtitimus.

Talia dicebat, ac ſeipſam filijs adiungebat. Sed quonam modo? Ad rogum
Mater adiu-dicatur morti. accenſum, tanquàm ſponſum adcurrit, huic enim adiudicata fuerat: nec ducentes
expectauit, nè corpus ſanctum & generoſum corpora tangerent polluta. Sic Eleaza-
rus ſacerdotio eſt perfunctus è cæleſtibus initiatus, & initians. Ac Hieruſalem haud-
quaquàm externo, ſed proprio emundauit ſanguine, diemque nouiſſimum, myſteri-
Obdormit mater cum filijs in Do-mino. um quoquè fecit nouiſſimum. Ità etiam filij iuuentute ſunt defuncti, non quòd vo-
luptatibus ſeruirent, ſed quòd paſſiones refrenarent, ac corpora ſanctificarent, ad vi-
tamque transferrent impaſſibilem. Sic mater fœcunditate ſua fructum accepit, ſic vi-
uentes adornauit, & cum decedentibus quieuit; Quoſque mundo genuerat, illos ob-
tulit Deo, ac dolores ſuos certaminibus annumerauit, partuſque conſequẽtiam mor
tibus manifeſtam reddidit, à primo quidem filio vſque ad nouiſſimum, ijs, quæ fuêre
certaminis. Et quemadmodùm in aquarum inundatione contingit, ſic & virtutem
aliam ſuper aliam oſtendit, ad paſſionemque adeò promptior erat periculis corrobo
rata prioribus, vt tyranno gratum fuerit, quòd non plurimorum mater eſſet? immò
confuſus, & victus diſceſſit, ac primùm tum didicit, quòd non omnia armis ſubigi
poſſent, cùm pueros inermes adortus fuiſſet, qui ſola pietate armati eſſent, & qui o-
mnia potiùs pati, quàm quæ ille iubebat facere, parati erant.

Iudic. 11. Hoc Iephte ſacrificio ſecurius & magnificentius fuit. Nequaquàm enim neceſſita-
te eſt perſolutum, quemadmodùm ibi promiſſionis feruore ac victoriæ factum eſt
deſperatione: verùm oblatio iſta ſpontanea fuit, & quę ſolùm mercedem haberet ſpe
Dan. 6. 14. randam. Sed nec Danielis certaminibus hoc fuit ignobilius. Qui cùm in cibum datus
eſſet leonibus, manuum extenſione feras deuicit. Immò nec in Aſſyria pueris poſteri-
Dan. 3. us, quos Angelus refrigerabat in igne, quoniam legem ſeruabant paternã, nec cibum
tangere volebant pollutum & prophanum. Quin nec certamen hoc gloria ſua mira-
culis illis, quæ poſteà pro Chriſto ſunt exantlata, inferius fuit. Illi enim, quemadmo-
dùm in ſermonis dicebam principio, Chriſti ſequebantur ſanguinem, & Deus talium
certaminum ductor erat, qui tantum ac tam admirandum pro nobis obtulit preciũ.
His verò haudquaquàm multa, neque talia virtutis fuêre exempla. Horum virtutem
vniuerſa admirata eſt Iudæa, & tanquàm ipſa coronata eſſet, exultabat ac geſtiebat.
Certamen enim hoc maximum fuit ex ijs, quæ vnquàm in ciuitate illa fuêre decerta-
ta. Neceſſe enim erat, vt in die illa lex vel ſolueretur, vel glorificaretur: eratq; res tum
quaſi ſub nouacula poſita, & ad vniuerſam Hebræorum gentem illorum pertinebãt
certami.

certamina. Sed & Antiochus ità stupore est percussus, vt minas verteret in admirationem (nam hominum virtutem & hostes quoquè admirari nôrunt) cùm îra deferbuisset, & res per seipsam fuit expensa, adeò vt infecto negocio abiret, multis patrem Seleucum, ob honorem genti, necnon magnificentiam templo impẽsam, laudans, multis quoquè Simonem, qui eum adduxerat, inculpans.

Tam sermone quàm opere ostẽdere conuenit quod est optimum.

Proindè hos nos, ô sacerdotes, matres, & filij, imitemur. Sacerdotes quidem Eleazari honorem patris spiritalis, qui tam sermone, quàm opere quod optimum esset ostendit. Mulieres verò generosæ matris illius gloriam, quo verè filiorum amatrices esse videantur, ac Christo fœturam suam offerant, nuptiasque per talia sanctificent sacrificia. Filij autem, vt sanctos illos venerentur, ac iuuentutem nequaquàm in turpibus consumant affectibus, sed in certaminibus contra passiones initis, & vt contra assiduum Antiochum generosè pugnent, qui contra membra cuncta decertat, illaque multipliciter insectatur. Cupio enim pugiles habere, qui omnis temporis, omnisque sint modi, vniuersum hominum genus, ac ætatem omnem, quæ vel palàm oppugnatur, vel cui clanculùm tenduntur insidiæ, illamque veteribus adiuuare narrationibus, adiuuare & nouis, ac vndiquè apiculæ instàr vtilissima colligere in aluearij vnius fœturam & suauitatem: quô tam per vetusta quàm noua in nobis glorificetur Deus, qui in filio, & spiritu glorificatur, qui suos cognoscit, & à suis cognoscitur, confessus, & confitens, glorificatus, & glorificans in ipso Christo, cui sit gloria in seculum, Amen.

ITEM ALIA VITA SANCTORVM SEPTEM MACHABAEORVM, PER D. IOHANNEM CHRY.

Sostomum Episcopum Constantinopolitanum scripta.
Habetur Tomo primo operum eius.

Laudat præclaram diẽ sanctorum Machabæorum.

QVàm speciosa & grata ciuitas nobis enituit, & totius anni diebus splendidior hodierna præfulget, non de vsitatis solis radijs illuminata præclariùs, sed de lumine martyrum supra coruscum fulgoris micantem illustrata sublimiùs. Multis etenim solibus illustriores sunt martyres, & magnis luminaribus clariores. Propterea hodiè si dici potest, cælo ipso ornatior terra lętatur. Sed in hac comparatione non attendas cinerem sanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, omniaque ossa consumpta temporibus: sed aperi oculos fidei, & vide eos diuina virtute & gratia spiritûs sancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes. Hi ergò ipsi de superno solis circulo in terram radij Christo emittente iaciuntur, & à corporibus eorum prosilientes coruſca luce fulgoris, sicut speciem Ecclesiæ gaudentis illustrant, ità faciem diaboli inuidentis obcæcãt. Nam vt audaces latronum duces, siue impij sepulcrorum effossores, si fortè dum prædas agunt, aut spolia capienda conquirunt, in arma vel ornamenta Imperatoris incurrerint, quam libèt cupidi prædarum: tamen ità agnitis Regis insignibus deterrentur, vt fugiant, neque cominùs accedere vel attingere audeant. Vndè sibi non compendium procedere, sed periculum prouident imminere, si quid indè audeant vsurpare. Ità profectò & dæmones, qui verè latronum & principes & magistri sunt, vbì coronatorum martyrum corpora viderint posita, longè ilicò à conspectu eorum pauidi fugiunt & absiliunt. Non enim ad naturam eorum intendunt, sed in arcanam dignitatem, & gloriam Christi, qui in agone certantium induta corpora martyrum suorum, sicut arma portauit. Huiusmodi enim armis non angelus, non archangelus, non vlla alia creaturæ virtus induta est, sed ipse Dominus virtutum, & Angelorum, sicut Paulus clamat, dicens: Si experimentum quæritis, præliantis in me Christi. Preciosa enim sunt corpora martyrum, quoniàm plagas pro Domino susceperunt. Et quia stigmata propter Christum membris suis impressa ferunt, & sicut corona regalis vndiquè decorata fulgores varios emittit: ità & sanctorum martyrum corpora, sicut preciosis lapidibus acceptis pro Christo vulneribus distincta, omni regum diademate preciosiora, & spectabilia redduntur. Et illi quidem secularium spectaculorum præsides, siue arbitri, quos Græci agonothetas vocant, proponentes certa-

Radij ex sãctorum martyrum corporibus prosilientes, Ecclesiam illustrant.

2. Cor. 13.

Vulnera sanctorum gẽmis longè nobiliora.

mina, magnũ muneris ambitum esse existimãt, quãdò iuuenes & robustos luctatores in stadium introduxerint, vnde prima ostentatione miraculũ spectatoribus præbeãt studio. Hoc verò spiritali in agone non ità est, sed omnia è contrario. Agonem enim proponens Christus, non talem, qualem illi terreni agonothetæ, sed horribilem & plenum timoris. Non enim hominum contra homines luctamen, sed hominum aduersùs dæmones pugna est.

Ephes. 6. Tale ergò certamen nobis proponens Christus, non iuuenes exercitatos ad luctamina athletas, sed primæuos adolescentulos, & cum ipsis senem Eleazarum, simulque mulierem anum matrem septem adolescentium vult considerare. Quid hoc noui est? quid paras? inutilem & adhuc teneram, in bellum, in arenam vel prælium ducis ætatem? quis enim ante hanc diem vidit, vel audiuit mulierem in vltima senectute positam dimicâsse, & terribilem mortis adijsse conflictum? Nemo huiusmodi factum audiuit vnquãm. Sed ego, inquit, admirabile hoc, & nouum, quod neque auditu aliquandò perceptum est, ipsis operibus demonstrabo. Non enim talis agonotheta ego sum, vt certaminis exitum in aliqua certantium virtute constituam, sed ipse assisto luctantibus, & auxilium præbeo, & manum præbeo athletis meis. Et quod ex proprij arbitrij libertate suscipiunt, de bonæ voluntatis affectu, vt pro legibus meis & nomine meo dimicent, id in victoriam ipsis procedere, mei est auxilij.

Ergò cum videris mulierem annis confectam, senio tremulam, baculo indigentem induci, & congressam prælio passionis dissoluere crudelem tyranni furentis insaniam, & de incorporeis virtutibus triumphantem, & diabolo prævalentem, & facilè vires illius concidentem cum potestate maiore: admirare diuini agonothetæ gratiã, obstupesce ad intuendam Christi virtutem, cuius athletæ non corporis robore, sed fidei virtute luctantur. Infirma eorum natura, vel vetus est, sed quæ eos vnxit gratia, potens est. Resoluta sunt corpora senectute, sed solidatæ sunt mentes desiderio pietatis. Non est sensibilis hæc pugna, neque insensibile certamen. Noli ergò istos athletas extrinsecùs considerare, sed ingredere sensu rationabili ad interiorem eorum habitudinem: conspice fidei eorum fortitudinem, vt intelligas, quoniam qui contra dæmones pugnat, non robore corporali, neque valida compage membrorum indiget, nec de ætate iuuenili fiduciam sumit: sed & si tener adhuc adolescentulus in flore primæuo agit, & si senex ad extremas ætatis suæ metas peruenerit, animam verò fortè habeat & corroboratam fidem, nihil de ætate, vel modica, vel extrema ab effectu certaminis impeditur. Et quid dico senem & iuuenem, quando etiam mulieres expeditæ ad hæc prælia cucurrerũt, & illustres coronas adeptæ sunt? Nam illi extranei nobis, id est, mũdani agones, & ætatis, & formæ, & generis dignitatem requirunt. Vnde & seruis, & mulieribus, & senibus, & pueris ad eos aditus denegatur: isthic verò apud nos omni personæ, omnique ætati, & vtrique sexui indiscreta facultate stadium patet, & agonis adeũdi commune ius, & vna libertas est, vt prompta omnibus sine inuidia bonitate, ineffabilem Saluatoris nostri virtutem cognoscas, et Apostolicum sermonem opere cõ firmari videas: Quia virtus in infirmitate perficitur. Quando enim pueri, & senes supra naturam valent, & internis viribus modos ætatis extendunt, euidenter operantis in ipsis gratia manifestatur.

Non robore corporali indiget, q. contra dæmones pugnat: sed spirituali.

2. Cor. 12.

Et vt pleniùs appareat, quia infirmitas athletarum nostrorum, quæ in exteriori est, clariores faciat esse victores, & senem, & pueros relinquẽtes, infirmiorem ipsis producamus in medium mulierem, illam anum, & septem puerorum matrem. Nam labores partuum non vel modicè huic certamini impedimento sunt. Quid ergò eius priùs aut potiùs mirabimur? Quod ex natura infirmum, aut quod de ætate habuit prælijs inutile & immaturum, aut necessariæ compassionis affectum? Mater enim erat, vndè facilè eam potuisset in tormentis viscerum suorum vincere materna pietas, nisi diuina pietatis altior virtus virili fide anile pectus armaret. Magna etenim hæc impedimenta sunt ad eum cursum, cuius intentio summa indiget patientia. Egò verò, & aliud his maius habeo dicere, quo & virilem mulieris fortitudinem, & callidam diaboli versutiam consideretis. Quid autem hoc est, diligenter inspicere debetis.

Attẽde diaboli calliditatem.

Immundi dæmonis maligna calliditas, non primam eam traxit in agonem, sed post filios eam duxit in prælium. Qua causa hoc? Ob hoc vtiquè, vt præuenientibus in conspectu eius septem filiorum supplicijs, deijceret sensum eius, cùm virtutem mẽtis in ma-

in matre fregisset, varia crudelitate propositis ei spectaculis orbitatis suæ, cùm iam enervatam & consumptam maternis doloribus facilè vinceret, & in ruinam mētis impelleret. Nè ergò hoc consideres, quòd illata sibi tormēta tolerabant: sed illud magis contemplare, quòd mater per singulos eorum duriores sustinebat dolores. Et hoc q dicitur, benè nōrunt quæcunque pariendi dolores expertæ sunt mulieres, & matres factæ sunt. Nam sæpè & mater, si videat filium suum febribus æstuare, ità perturbatur, vt ardores illius in sua cupiat membra transferri, & mutata in se si possit ægritudinis vice, transfundere in filium sanitatem suam. Ità omnibus domesticis malis eas, quæ de filijs malis acciderint, ærumnas grauiores existimant, & intolerabiles fiunt, quæ matris sunt. Sicut ergò vera in cunctis matribus talis affectio, ità profectò manifestum est, quia mater illa grauiùs in supplicijs filiorum puniebatur, quàm si ipsa pateretur: & maior erat passio in visceribus matris, quàm in corporibus filiorum. Si ergò vnius filij nunciata est ægritudo, auditu solo viscera materna turbantur. Hic autem non vnum tantùm filiorum chorum vno tempore pariter interfici videns mater, nec absēs per auditum suscipiens passiones eorum: sed præsens oculis hauriens vulnera omniū, quos pepererat, quid non patiebatur? Quomodò non excidit mente, vnumquenque horum spectans horribiliùs, & diuersis pœnarum ingenijs cruciari, & per incisiones membrorum tam crudeli, quàm lenta morte consumi? Quomodò tam ferali spectaculo non dissiliērunt viscera eius, & desumpto corpore anima excussa est? Quomodò non & prima filij passione in ipsos ignes, quibus filius cremabatur, insiluit, vt simile vel deterius filiorum spectaculum compendio mortis euaderet? Nam etsi sapiens esset, sed mater erat: etsi amans Deum, sed carnem portabat: etsi prompta esset fide, attamen fœmineum sexum gerebat: etsi zelo diuinæ pietatis prompta ferueret, sed & maternæ affectionis vinculo memor partuum tenebatur. Si enim nos, qui viri sumus, frequenter cùm videmus reum per forum duci refrenato ore in mortis damnationem, & eum trahente carnifice, de solo eius aspectu frangimur, cùm tamen sufficiētem habemus consolationem ex ipsa conscientiæ securitate, qua ab illius pœna mortis discernimur: facilè metiri possumus quid illa pertulerit, quæ nō reum aliquem & extraneum, & damnatiōe commerita duci videbat, sed septem filios simul in vna die non ista morte consumi, sed varijs laniatos pœnis videbat interfici. Si enim lapidea quidem fuisset, & si viscera adamante compacta gessisset: ità fortè potuisset inconcussa durare, & nihil eorum sentire, quæ & mulierem & matrem perpeti, vis ipsa naturæ pietatisque cogebat. Deniq; cogita, quomodò admiremur Patriarcham Abraham, q filium suum offerens Deo, ipse vinxit in apparatu hostiæ manus eius, pedesque constringens, & eum paterna manu immolandum altari imposuit, & sapienter conferēs: tunc videbis quanta mulieris huius virtus extiterit.

Maior erat passio matris quàm filiorum.

Genes. 22.

O amarissimum illud, simul & dulcissimum matris spectaculum: ô amarissimum quidem propter naturam affectionis humanæ, & propter ipsorum faciem tormentorum: dulcissimū verò propter virtutē fidei, qua delectabatur domesticarū spectaculo passionum: quo impiam sacrilegi regis crudelitatem confessio glorioſa vincebat. Vnde fortissima illa mater non frangebatur spectaculo orbitatum suarum, sed confortabatur: quia non profluentem eorum sanguinem adspiciebat, sed magis ad coronas eorum, quæ texebantur in cælis intenta gaudebat. Non videbat ad receptaculum temporale cauari petram sepeliendis, quia prouidebat æterna ædificari tabernacula coronandis. Non considerabat circunstantes populos, quia videbat adstantes angelos. Oblita est dolores partuum suorum, contempsit naturam sexûs sui, nec memor etiam senectutis, ipsam quoquè naturæ tyrannidem animo superante calcauit: naturæ (inquā) tyrannidem, quæ & bestiarum feritatē subigere consueuit. Sæpè enim difficiles capi beluæ, per amorem tamen suæ sobolis capiuntur. Dum enim natorum suorū dilectionem vitæ suæ præferunt, ità affectu pietatis incautæ in manus incidunt venatorum: qui priùs catulos eorum venantur, vt per affectionis captiuitatem perueniant ad capturam parentum. Nullum est animal, nec ità infirmum, quod non pro filijs suis defensandis robur assumat: neque ità manſuetum, quod abreptis catulis non irritetur, & aduersùs rapientem quanta potest virtute desæuiat. Sed istam totam ipsam, & per homines rationabiles, & per animalia irrationabilia pari iure porrectam, atque diffusam naturæ tyrannidem fidei virtute dissoluit: & non solùm non insiluit capiti sæuientis tyranni, neque lacerauit faciem eius, vt bestia videns catulos suos diripi: sed tantā magnanimitatem fidelis animi omnem Philosophiam su

Pia mater propter filiorum salutem, contēpsit naturā sexûs sui.

pergressam monstrauit, vt immolationem filiorum suorum præpararet hortatu suo, & ingereret persecutori. Et cùm adhuc priores punirentur, residuos ad æmulationem eorum exhortantibus verbis in palæstra passionis iungebat.

Audiant hæc vniuersæ matres, & æmulẽtur virilem mulieris huius fortitudinem, & veram circa filios dilectionem, & secundùm illam septem martyrum matrem nutriant filios suos. Non enim educatio filiorum hęc naturæ est, sed educatio matres facit. hęc enim voluntatis est. Et vt discas, quia non pariendo tantùm, sed magis benè nutriẽdo fit mater, audi beatissimũ Paulum, quomodò honorificet & coronet viduã nõ propter partum, sed propter educationem bonã filiorum, dicens enim: Vidua eligatur non minùs annorum sexaginta, testimonium habens in operibus bonis, vt horum bonorum laudem consummaret, adiecit: Si filios enutriuit. non dixit, si peperit. Quid ergò æstimabimus illam mulierem pertulisse, si tamen mulierem istam dici oporteat, cùm videret in filiorum membris viscera sua cruciari, alterius auulsos à suis manibus digitos super prunas ignium spargi, & vnius caput clauis cõfigi, alteri capiti cutem detrahi, & totum corpus extracta pelle nudari, & eum qui talia patiebatur stantem fortiter, insuper & ipsi tyranno pœnas æternas voce libera comminantem? Quomodò mater hæc expectans eleuauit vultum suum, & os aperuit, & linguã mouit in verba, non in verba materni doloris affectu mollia, sed verba virtutis? Quomodò nõ recessit à carne anima eius? Quo modo? ego dicã. Non enim in terrena præsentia intendebat, sed in futura cælestia præparabatur, in his omnibus filiorum suorũ prælijs & tormentis vnum timebat, nè cuiquam tyrannus parceret, & inuidia diaboli soluto certamine, triumphantium scinderetur chorus filiorum eius, nè quis eorum sine corona maneret. Et quoniam hoc timebat, minimũ eorum, qui iam solus agoni supererat, tantùm quòd nõ manibus apprehendens in ignem ipsa incensum impulit: veruntamen pro manibus eum verbis exhortationis impulit, & armauit cum magna trepidatione pietatis, voce patria obsecrans eum, ne callidi persecutoris sæuioribus crudelitate blanditijs emollitus, euelleretur à fratribus glorioſis, & concertãtium immarcescibilem coronam victus amitteret. Nos citra dolorem alienas ærumnas audire non possumus, sed illa proprias & domesticas passiones citra dolorem intuebatur. Hæc non negligenter, neque in ambustione audiamus, sed vnusquisq; eorum qui aut diunt, in filijs suis totam hanc rem sibi depingat, in corde suo proponens virtutem eorum, quę dicimus, de suis affectionibus metiatur. quãuis nec ità possit, quia naturales passiones sermo non potest explicare, experimentis autem tantùm percipi potest humanæ affectionis expressio.

Attẽde quæ vera mater dicatur. 1. Timot. 5.

Obsecrat filium iuniorem mater, vt in fide perseueret.

Quàm benè igitur ad eam matrem congruit sermo ille propheticus, vt post septẽ filiorum coronas dicamus: Tu autem sicut oliua fructifera in domo Dei. Nam Olympiacis spectaculis, cùm innumerabiles sæpè conueniant luctatores, vnum tantummodò manet corona victorem: isti verò de septem fratribus septem emicuerũt coronæ. Et quam mihi ostendis regionem ità fertilem, quem nidum tam numerosa prole fœtosum? Nunquìd similes habuit parturitiones mater filiorum Zebedæi? Glorioſa quidem & ipsa Apostolorum mater, esse duorum tantum. Septem verò martyres nescio vnquàm vnum protulisse vterum, & ipsam eis matrem gloriæ sociam in consortio passionis appositam: & quidem non vna, neq; simplici adiectione meritorum atq; virtutum. Nam filij eius septem martyres erant, tantum autẽ corpus matris appositũ est. Corpus quidem erat vnum, septem verò martyrum legio implebatur in matre. In qua dilata est gloria passionis, & corona martyrij, in ea omnium virtùs & gloria confluebat. quia per vnumquenq; filiorum suorum passa est, & quoniam illos ipsos tales ipsa perfecit. hæc ecclesiam nobis integram martyrum peperit, septẽ filios enixa sublimiter, quorum neminem peperit terræ, sed omnes cælo, magis autem Regi cælorũ, cui omnes eos in vitam peperit æternam.

Psalm. 51.

Mater per vnumquenq; filiorũ passa est, quos peperit in vitã æternam.

Ergo callidus omnis malitiæ machinator diabolus vltimam eam duxit ad certamen, ea causa, quam suprà exposui, vt virtute eius fracta, & in spectaculo filiorum per tormenta morientium debilitata, facilè posteà debellaret afflictam. Si enim sæpè sanguinis humani fusionem videntes homines, consueuerunt pauore percelli, & non modicæ curationis egerunt, vt & deficientem vitam resumerent, & labantem animam reuocarent. tantos illa videns sanguinis riuos, non ex aliena, sed de filiorũ suorum carne manantes, quod non sustinuit, aut quam perturbationem mente susceptit? Itaque diabolus, vt suprà dixi, propter quod eam post filios suos, quasi perfractam

Diabolus propria machinatione confusus cecidit.

ctam orbitatibus, & facilè vincendam in vltimum certamen induxerat, id totum in contrarium sibi cecidisse persensit, & muliere per hæc ipsa, quibus vincendam putauerat, vincente confusus est. Maius enim confirmata mater exemplis filiorum, aggressa est certamen. Quamobrèm per orbitates suas non fracta est, sed fortior facta est. Non enim iam reliquerat sibi pro quibus angeretur, vel quibus timeret, nè fortè infirmitate fraudarentur coronis, sed omnes, sicutì vnum reponens promptuarium, ad supernos præmittens triumphos, & ad inconcussa perennis gloriæ regna, gaudebat, confidēs decæterò, & secura cum magnanimi voluntate. Et sicut coronæ quędam pretiosissimis lapidibus compositæ eminentem gemmam ÷ ità carnem suam choro filiorū coaptans, ad desiderabilem Iesum pullos suos, vt aquila subsequens euolauit, magnū nobis relinquens solatium atque consilium, per id, quod in semetipsa opere passionis probauit, Quod filijs valido sermone persuaserat, vt corroborata anima, & sublimi sensu instructa, audeat omnes ingredi passiones, & omnia siue tormentorum, siue discriminum visibilium dura contemnere. Quis enim vir, quæ mulier, quis senior, aut quis iuuenis, decæterò veniam possit accipere, aut excusationem habere fragilitatis carnis, & timiditatis humanæ, si propter Christum sibi pericula videat inferri? quā dò mulier senectute confecta, & tantorum filiorum mater, & ante tempus gratiæ cōgressa, sustinuit multis virorum per idem tempus metu mortis inclinatis in sacrilegia perfidię, necdū in Domini Saluatoris aduētu extincto peccato, neq; morte deuicta, tantis animis & tanta virtute, tantas propter Deum pœnas sustinuisse cernitur, & vicisse cognoscitur, vt euangelicam perfectionem in temporibus legis impleuerit?

Vndè hæc ergò omnia cogitantes, & mulieres, & viri, & iuuenes, & senes, exemplū agonis huius, tantorumq; in filijs, in matre luctaminū, sicut in tabula, ità in corde vestro describite, assidua vobiscùm exercitatione meditamini. Contra omnem spiritualium inimicorum armaturam illius patientiam proponamus ad inuictæ virtutis exemplum, vt isthic æmulantes fortitudinem sanctorum illorū, similiter illic eorum coronam possimus adipisci. Quantam illi patientiam in periculis corporalibus ostenderunt, tātam nos in passionibus irrationalibus continentiā demonstremus: id est contra iram & auaritiam, vel inanis glorię concupiscentiam diuino timore muniri, sensibus repugnantes, & consilia diaboli destruentes in nobis. Si enim cupiditatum ignes vicerimus: sicut illi tyrannidis ignem vicerunt, poterimus iuxta ipsos & matrē eorum, pari gloria constituti similes haberi. Potens autem est Deus vt pręstet nos omnes per eandem fidem ad parem gloriam peruenire: per charitatem & gratiā Domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo est Deo patri regnum, gloria, cum spiritu sancto, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Qui cupiditatum ignes vincit, spiritualis martyr est.

ADHVC DE MACHABÆIS EX D. BERNARDO ABBATE. EST EPISTOLA EIVSDEM *sine titulo, 98. in ordine Epistolarum.*

QVod per fratrem Hescelinum tua charitas à mea paruitate quæsiuit, indè iam ad me scripserat Fulco Sparnacensis Abbas. Cui ego nil rescripsi? volens si quam fortè super hoc reperissem patrum sententiam, ipsam potiùs ei transmittere, quàm nouum vel nostrum quippiam respondere: qua non facilè occurrente, iam quod sentio ego sic interìm vtrique respondeo, vt quodque fortè rationalibus quilibet vestrùm super eadem quęstiuncula quādoquè vel legerit vel audierit, vel certè ipse senserit, mihi vicissim impartiri non negligat.

In primitiua Ecclesia timebant sancti nouas introducere.

Quæris itaq; quidnam visum patribus fuerit, vt solis ex omnibus antiquis iustis singulari quodam priuilegio Machabæis annuam celebritatem pari cum nostris martyribus veneratione decernerent in Ecclesia solenniter exhibendam. Si dixero dignos meritò martyrum gloria iudicatos, quibus nō impar fuit in martyrio virtus: erit forsitan solutum, cur ipsos, sed necdùm planè cur solos, cùm & alios nonnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse, nō tamen pari et tripudio recoli meruisse. Quòd si illis non immeritò huiusce modi negatur solennis celebritas, quia nimirū ꝙ præbuit virtus, præripuit tempus: cur non eadem fuit in Machabęis consideratio? Siquidem & ipsi pro tempore non ad cæli mox gaudia, sed ad inferni tenebras descenderunt: nè tunc quippè apparente primogenito ex mortuis, qui aperiret credentibus

2. Machabęi ad tempus ad inferna descenderũt Psalm. 23.

tibus regna cœlorum, agno videlicet de tribu Iuda, qui aperit, & nemo claudit: ad cuius introitum cum omni authoritate supernis potestatibus diceretur: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Proinde si incongruum videtur cum gaudio recolere transitum, qui gaudij non fuit? caueatur & in istis. Aut si istos ob suæ virtutis meritum festiuo prosequi fauore placet: cur non itidèm deferetur & illis?

An dicẽdum est vtrosq; quidem in morte communem habuisse cũ martyribus pietatis causam, sed non etiam vtrosq; pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam? Vniuersis nempe tã veteris quã noui testamenti martyribus æquè conuenit, pro iustitia occubuisse: sed interest quòd isti passi sunt, quia illam tenebant: illi, quia non tenentes reprehendebant. Isti, quòd eam non desererent: illi, quòd deserẽtes perituros esse assererent. Et vt breuiter totum in quo differunt, proferamus? hos cultus, illos zelus iustitiæ martyres fecit. Soli ex veteribus Machabæi, quia non solũ causam, sed & formam (vt dixi) noui martyrij tenuerũt, iurè fortasse in Ecclesia cum nouis Ecclesiæ martyribus eãdem consuetæ celebritatis gloriã assecuti sunt. Instàr quippe martyrum nostrorum libare & ipsi dijs alienis, patriam q; deserere legem, immò mandata Dei transgredi cogebantur, renuebant & moriebantur. Non sic Esaias, non sic Zacharias, non denique vel magnus ille Iohannes Baptista ità mortuus est: quorum primus

Matth. 23. Mar. 6. Matth. 14.

serra fertur scissus fuisse, secundus inter templum & altare legitur occisus, tertius in carcere decollatus. Si quæritur à quibus, ab iniustis & impijs? Si qua causa, pro iustitia & pietate? Si quomodò, non tam eas confitendo quàm proponendo. Proponebant veritatem odientibus eam: veritas pariebat eis odium, & odium mortem. Licèt iusti & impij, non tam tamen in illis pietatem persequebantur, quàm à se repellebant: nec tam in illorum iustitiam ferebantur, quàm propriam tuebantur iniustitiam. Aliud est, aliena inuadere: aliud, defendere sua. Non est idipsum nolle sequi veritatem, & persequi: inuidere credentibus, & increpantibus indignari: obturare os confitentium, & redarguentium stimulos non ferre patienter. Denique misit Herodes, & tenuit Iohannem. Quamobrem? Quia Christum prædicabat: Quia vir bonus erat & iustus? Immò propter hoc reuerebatur magis illũ, & audito eo multa faciebat. Sed quoniam arguebat Herodem Iohannes propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, ideò vinctus, ideò & decollatus est: passus quidem & ipse pro veritate, sed quam zelare videretur, non negare cogeretur. Hinc est quòd hæc ipsa tanti martyris passio, mul-

S. Machabęi Christianis martyribus in confessione persimiles & gloria

torum etiam longè minorum festiuitatibus minùs festiuè recolitur. Profectò si tali ratione & ordine passi fuissent Machabæi, nè vlla quidem fieret de eis mentio. Nunc autem quoniam similes illos fecit martyribus Christianis non dissimilis veritatis cõfessio, meritò eos similis prosequitur & veneratio.

Nec moueat sanè, quòd quemadmodùm martyres nominatim & ipsi pro Christo minimè passi sunt: quia non interest siue sub lege pro legalibus obseruantijs, siue sub gratia pro mandatis euangelicis quis patiatur. Vterq; enim æquè pro veritate, ac per

Iohan. 14.

hoc pro Christo, qui dixit: Ego sum veritas: pati cognoscitur. Itaq; plus contulit Machabæis in hac parte martyrij genus, quàm virtus: quandò ne hos quidem ex patri-

Festum Machabęorum celebrat Ecclesia.

bus, quos pari constat virtute illo in tempore pro iustitia decertâsse, pari etiam honore concelebrat præsens duntaxat Ecclesia. Puto quod arbitretur indignum quantumlibet laudabili morti, quę Christi mortem præcederet, diem festum impendere, præsertim cùm ante illam salutiferam passionem, non festiua gaudia, sed claustra tenebrosa quosque morientes exciperent. Sanè Machabæos ideò (vt dictum est) excipiendos iudicauit Ecclesia? quoniam quod eis negabat tempus, contulit martyrij genus. Nec solùm ipsos, sed & qui fortè vitæ iam in carne manifestatæ mortem sua morte præuenerunt, siue morientes in ipsa, sicut Simeon & Iohannes Bapti-

Item Innocentum.

sta? siue etiam pro ipsa, sicut Innocentes? quos alia ratione licèt ad inferos & ipsi descenderint, ritu nihilo minùs solenni veneramur. Et Innocentes quidem, quoniam iniustum profectò fuit innocentiam pro iustitia morientem vlla vel præsenti gloria defraudari. Iohannes quoq; sciens quòd à diebus suis regnum cælorum vim pa-

Matth. 3.

titur, vndè & clamat: Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cælorum: simulq; videns vitam se protinùs secuturam, mortem lætus excepit. Quod vtiquè ab ipso Domino morituro scisciari solicitus fuit, ac certificari meruit. Nam cùm per discipulos eum interrogâsset: Tu es, inquiens, qui venturus es, an alium expectamus? post

Luc. 7.

enarrata plura miracula audiuit: Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. In

quo

quo nimirùm verbo significauit se Dominus moriturum, & tali morte quæ posset Iudæis esse scandalum, gentibus stultitia. Ad hanc vocem sponsi gaudens amicus sponsi alacri animo præcessit, quò & illum in proximo esse venturum, iam dubitare non potuit. Porrò qui lętus & tam lętus potuit mori, potuit & lætam sibi memoriam promereri. Sed & senex ille tam plenus virtutum quàm dierum, morte iam propinqua vitam baiulans in manibus, aiebat. Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum. Ac si diceret; Securus descendo in carcerem, qui tam præstò meam sentio redemptionem. Et hic ergò, qui cum tã secura iucunditate, & iucũda securitate moritur, meritò in Ecclesia celebrari cum gaudio memoratur. Cæterùm illa qua ratione mors festiua reputabitur, quam nulla gaudiorum festiuitas comitatur? Aut vndè gaudium sumeret moriturus, qui se & ad infernales descendere tenebras certus erat, nec certi quippiam secum ferebat, vndè in proximo de suí liberatore consolaretur? 1. Cor. 1. Luc. 2.

Indè est, quòd vnus sanctorum cùm audiret, Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues, conuertit se ad parietem, & fleuit fletu magno, atque ita impetrauit exosæ mortis aliquam dilationem. Hoc denique & miserabiliter plangebat dicens: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. Et paulo pòst, Non videbo, inquit, Dominum Deum in terra viuentium: non aspiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis. Hinc & alius quidam: Quis mihi hoc ait tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus: & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei? Israël quoquè ad filios aiebat; Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Quid in his solennis lætitiæ, quid festiuæ celebritatis apparet? Nostri autem martyres cupiunt dissolui, & esse cum Christo: certi vbicunquè est corpus, illò sine mora congregatum iri & aquilas. Mox, inquam, ibi exultant iusti in conspectu Dei, & delectantur in lætitia. Ibi ibi benignissime Iesu, ibi statim vt de hoc seculo nequam sanctus quisque eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo, vna ibi vox iubilo resonat sempiterno, vox vna exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Nunquid hoc decantare libebat apud inferos sedentibus in tenebris & vmbra mortis: dum non erat qui redimeret, neque qui saluum faceret? quandò necdum visitârat nos oriens ex alto, primitiæ scilicet dormientium Christus? Esa. 38. Ibidem. Iob. 14. Genes. 42. Philip. 1. Luc. 17. Psalm. 15. Psalm. 117. Psalm. 123. Christ⁹ primitiæ dormientium.

Meritò igitur Ecclesia (quæ gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus nouit) quos pares iudicat ex virtute, discernit tamen ex tempore: nec pari putat prosequendum obsequio, & transitum ad vitam, & descensum ad inferos. Itaque martyrium facit causa, tempus genusque discernunt. Tempus quippè Machabæos à nouis martyribus disiũgit, coniungit antiquis: genus verò nouis aggregat, segregat à veteribus. Et hæ quidem in Ecclesia præmissis ex causis differentiæ obseruantur. Cæterùm apud Deum vniuerso cœtui sanctorum cõmune est, quod sanctus ait Propheta: Pretiosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius. Vndè autem pretiosam dixerit, exponat nobis. Cùm dederit, inquit, dilectis suis somnum: eccè hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris. Nec putemus solos martyres esse dilectos, cùm recolamus dictum de Lazaro: Lazarus amicus noster dormit. Deniquè beati mortui qui in Domino moriuntur. Non soli qui pro Domino, sicut martyres, sed & qui in Domino moriuntur, sicut Confessores, profectò beati sunt. Duæ proindè res mihi videntur mortem facere pretiosam, vita & causa: sed ampliùs causa quàm vita. Porrò illa erit pretiosissima, quam & causa commendat & vita. Roma. 12. Causa facit martyrem, non pœna. Psalm. 115. Psalm. 126. Iohan. 11. Apoc. 14. Vita & causa faciunt mortem pretiosam.

MAR.

MARTYRIVM SANCTARVM MVLIERVM SOPHIAE ET EIVS FILIARVM, FIDEI, SPEI ET *Charitatis, authore Simeone Metaphraste. Capitula ad marginem adiecimus.*

1 Augusti. Cap. 1. Adriani Imperatoris superstitio.

POSTQVAM fuisset salutaris prædicatio vbiq; annũciata, & omnia essẽt repleta cognitiõe Domini, veluti quędã sceleris reliquiæ Adrianus Romanorum administrans Imperium: in falsos deos, qui nominantur, ostendebat plurimam, si vllus alius, superstitionem, alios quidem alliciens blanditijs, alios autem etiam minis territans. Illo autem tempore mulier quædam pia & religiosa, nomine Sophia, clara genere, Itala natione, cùm esset viduata marito, cum tribus filiabus solis vitam agitabat. Ea cùm simul cum virginibus, quæ erant valdè honestæ, & elegantes animo & corpore, Romæ versata esset, non fuit errore reducta, neque ad impij Imperatoris declinauit religionem, factis ipsis pulchrè suam ostendens appellationem, quæ nomen verè sumpsisset à superna sapientia, & dicere. tur Sophia. Quæ est enim desupèr sapientia, inquit diuinus Iacobus, primùm quidem pudica est, deindè pacifica, modesta, obediens, plena misericordia & fructibus bonis. Eo enim, quod virtutis fructus apud eam agnoscebatur, adaptauit filiabus suis appellationes: & illę rursùs in se ostendebant esse veras: neq; habebant aliquid rami, quod discreparet aut esset alienum à radice.

Re & nomine Sophia, id est Sapiẽtia iudicebatur. Iacob. 3.

Cap. 2.

Antiochus præfectus accusat Sophiam & filias,

Cùm autem celebraretur apud omnes & illarũ prudentia & virtus, & in Christum religio, non ferens pater inuidiæ, per inuidos oculos cuiusdam Antiochi, cuius fidei commissa fuerat Præfectura Vrbis, significat Imperatori earum pietatem, & eas defert lingua dolosa impius & verbis odij. Protinùs ergò ille ira percitus inconsiderata, eos, quos solent vocare apparitores, mittit ad eas adducendas. Illę autem cùm didicissent causam eorum aduentûs, cumque corporibus essent inseparabiles, magis etiam coniungerentur spiritu, nihil ostendentes filiæ, quod non cum matre conueniret: vt quæ inueniebantur inter se fraternè consentire, & erant velutì corona sibi æqualis, quę per ipsas & matrem complebatur, alacriter iuerunt. Postquàm autem sederunt pro tribunali Præfecti Vrbis, cùm ipsę eum, qui dixit, non esse timendos eos, qui occidunt corpus, & pollicitus est à se dandam esse sapientiam, Dominum inuocâssent, & se Crucis figura munijssent, omni timore deposito, steterunt cum forti & generoso animo. Iudex autem, coniectis in eas oculis, cùm vultum vidisset liberalem, mentemq; magnã & præclaram, cui ferebant testimonium oculorum & habitûs modestia, mittens fungi munere Iudicis, conuersus est ad admirationem.

Stantur coram tribunali. Matthæo. Luccæ. Nota de crucis figura.

Cap. 3.

Cùm autem matrem propè curâsset sistendam, & illas semouisset: Non parua sunt, inquit, ô mulier: quæ aduersùs te deferuntur. Siquidem non parua res est, morum à parentibus traditorum & religionis negatio. Cur ergò Romanorum regionem impleuisti tumultu & dissensione, omnino non esse deos, sed eos esse solùm nomina, quæ rebus ipsis careant, asserens? Dic ergò quamprimùm patriam, genus, nomen & religionem. Illa autem: Primum quidem, inquit, mihi est præcipuum nomen, ex Christo appellari: Sophia autem, est mihi impositum nomen à parentibus. Genus duco ex ijs, qui primos magistratus gesserunt in Italia, in qua etiam sum nata. Inter omnia verò, vt à me dictum est, glorior inuocatione mei Christi & Domini, cui fui oblata continuò ab ortu, & cui obtuli fructum mei vteri: propter quem etiam vénimus in hanc Romanorum ciuitatem, vt cùm rectam fidem vsq; ad mortem conseruauerimus, pulchrum viaticum afferentes, pro Christo susceptam decertationem, & transeuntes à morte in vitam, hæredes simus bonorum, quæ sunt illic promissa.

Præclarum Sophiæ responsum.

Cap. 4.

Horum verborum libertatem, & cum libertate sapientiam admiratus est impius. Vt qui autem iam primo facto periculo esset superatus, tunc quidem distulit virginũ interrogationem: apud quandam autem mulierem ordinis senatorij, nomine Palladiã, iubet eas cum matre seruari, imperans, vt eas tertio die produceret ad examinationem. Illæ autem ocio, quod eis datum fuerat, rectè vtentes, animum adhibebant matri,

matri, quæ eis suadebat ea, quibus erat opus. Dicebat enim eis: Ego quidem ô dilectæ filiæ, cùm vos secundùm carnem genuissem, omni doctrina & sacris literis erudij. Quoniam autem tempus vos vocat ad certamen, meorum verborum fructus qualis sit, in vobis appareat: & diù à vobis meditatam virtutem, quæ vobis breuì est inferenda, non vincat iniuria: neque erroris imbecillitas re qualibet fortiorem superet veritatem. Mihi est suspecta ætas vestra iuuenilis & tenera: sed non extimescat periculum. Vobis enim opem feret inuictum Christi auxilium. Date ergò meæ senectuti, date, vt vestris certaminibus iuueniliter exultem, firmam & stabilem seruantes vsq; ad finem Christi confessionem: qui & manu coronabit immortali, & quę nō possunt marcescere, vobis prębebit coronas, post quas in secula choros simul ducetis, & fruemini delicijs, in quas non cadit interitus: & consequemini diuitias, quæ non possunt surripi: &, quæ nunquàm desinit, voluptate potiemini. Est ergò prudentium paruis permutare maxima, instabilibus permanentia, fluentibus ea, quæ non exinaniuntur. Est enim omnium negociorum hoc longè præstantissimum, pauco sanguine emere regnum cælorum. Et hæc quidem Sophia. Sophia cōfirmat filias suas.

Matri autem congruentes filiæ: Tu quidem, inquiunt, ô veneranda mater, nos maternis precibus prosequere, eas nobis præbens bonum tutamen: Dominus autem, qui dixit: Nè soliciti sitis, quomodò aut quid respondeatis, quandò ducemini ad reges & præsides: is omninò, vt qui sit verax, non mentietur: vt qui sit autem potens, promissum implebit, præbens nobis sapientiam, per quam poterimus verè stultam sapientiā & quæ exinanitur, vincere, & aduersùs impietatem apertè trophæum erigerè. Cùm tres ergò præstituti dies iam præterijssent, ducuntur sanctæ ad interrogationem. Deindè Iudex cùm esset callidus, & considerâsset quidnā tenerarum adolescentularum animum maximè remittere & emollire posset, eas multis aggressus est blanditijs: &, Cum videam, inquit, ô puellæ, vestram pulchritudinem, & quæ ex hac forma effluit, voluptatē, non existimo vos ex humana processisse natura, sed è diuiniore aliqua esse editas, ad eorum, qui vos cernunt, admirationem. Et ideò in vos paternam ostendens beneuolentiam, rogo vos, charissimæ, nè amanti patri velitis omninò esse inobedientes: sed primùm quidem cogitate, qua sit ætate mater vestra, cuius necessè est flagelletur senectus, si vos non paruēritis. Deindè animo versate vestram teneram ætatem, florem pulchritudinis & speciem, quæ non potest verbis exprimi: quam quantùm admiror, tantùm puniam etiam inuitus, si vos non parēdo molestiam afferentes, me ad irā prouocaueritis. Et tunc, proh dolor, malè peribitis, quandò vos maximè oporteret gaudere, felices esse, diuitijs & gloria, & Imperatoria frui beneuolentia, ipsisque temporis & ætatis vos explere delicijs. Sed hæc quidem iudex. Cap. 5. Matth. 10. Blanditur puellis versipellis iudex. Miscet minas.

Dixerunt autem virgines, Sophiæ germina: Nos neque promissa, quæ tu dixisti, cupimus: neque minas, nec tormenta curamus. Amamus enim bona, in quæ non cadit interitus, & sponsum, qui non perit, humana omnia cōtemnentes. Quòd autem minaris matrem te esse flagris cæsurum, tanquàm hoc modo nos territurus propter naturalem inter nos inuicèm cōsensionem, nescis te nobis, & illi annunciare bonorum perfectionem. Quid enim Christianis potest esse iucundius, quàm pati pro Christo? Etiamsì non haberemus tales, quæ sperantur, remunerationes, quam nō gloriæ præstantiam superat, pati pro eo, qui nos formauit? Quādò autem nobis etiam paratum est regnum cælorum, & diuitiæ, in quas non cadit interitus, & perceptio bonorum æternorum, conari nos traducere à nostra sententia promissione bonorum, quæ sunt ad tempus, est aperta insania. Nè fallaris ergò Iudex. Neque enim assentās trahes, neque puniens nos conuertes: sed tunc maiorem afferes molestiam, si parcens huic, quā tu magnifacis, iuuentuti & pulchritudini, nō sis graues illaturus cruciatus. Nos enim damno afficies maiorum bonorum remunerationis. Postquàm audiuit Iudex hanc firmam & cōstantem defensionem, statuit eas separare à se inuicèm, & singulatim eas adducere ad examinationem: vt sic quoquè eas maiore afficeret molestia, & eis vteretur imbecillioribus. Cùm autem interrogâsset de ætate & nominibus vniuscuiusque, & à matre accepisset, vnam quidem vocari Fidem, & iam agere annum duodecimum: alteram autem duobus annis esse priore minorē, quæ vocatur Spes: tertiam autem nominari quidem Charitatem, vno autem anno esse secunda minorem: primam iussit primùm produci: &, Sacrifica, dixit, Dianæ, ô adolescentula: Non hoc tibi nouum imperamus, sed quod à nobis quoquè fit iandiù. Cap. 6. Constantia virginum. Præclara vox. Ætas Fidei Spei & Charitatis sororum.

Illa autem tanquàm eoipso vellet ostendere, eos frustrà ipsas separâsse, volentes ex Cap. 7.

Fidei egregiũ respontum.

tribus contextam comminuere catenam, vt qui ignorarent esse ei ex altò audaciam & doctrinam, quonàm scilicet modo oporteat respondere: O vestram, dicebat, quæ in profundum vsque penetrat, cæcitatem, qui tam miserè cæcutientes, alijs etiam vultis esse viæ duces: & cogere vultis, vt procedamus vobiscùm ad eandem viam interitûs. Quisnàm autem homo, si sapiat, persuadebitur à vero quidē Deo recedere, cuius manuũ opera sunt cæli & terra, & omnia, quæ sunt in eis: ad opera autem manuum hominum tanquàm ad deos, accedere, & ijs, quæ sunt mentis expertia, & surda, eliget cultum offerre? Fuerit hoc summus stupor, & tam eorum, qui iubent, quàm qui parent, amentia. Fac ergò quod vis, & ijs, quibus vis, nos trade malis. Melius est enim priùs pati omnia, dum sapimus, quàm persuaderi, vt talia faciamus. Quæ dicta fuerãt, replent ira Iudicem: & cùm non posset persuadere, ad vim faciendam se contulit. Iubet ergò ei adimi vestem, & manibus ponè vinctis, eam virgis verberari grauissimis.

Fides cæditur virgis acerrimè.

Cùm autem experientia maiorem ostenderet constantiam & vehementiores spiritus, & martyr, non vt quæ virgis cæderetur, sed vt quæ rosis spargeretur, potiùs esset affecta, nè vibicibus quidem in corpore eius apparentibus, incitabatur magis Iudex ad crudelitatem, & iubet ei mamillas excindi. Tum licebat in ea videre rem nouam & prodigiosam. Ei enim pro sanguine fluebant riui lactis. Quod quidē Iudici maiorem adhuc iram accendebat:: & supra candentem focum eam iussit imponi. Sed quomodò ille cùm esset malus, facilè excogitabat supplicia: ità etiam bonus Deus per ea, quæ

Excinduntur eius vbera.

Nihil lædi. tur ab igne.

intentabantur, Sanctam non cessabat glorificare. Quod hìc quoquè vsu venit. Nam cùm ignis eam appræhendisset, conseruabat illæsam, amissa propria operatione. Deindè rursùs quoquè illinc sublatam, iubet inijci in sartaginem pice accensam & bitumine. In cuius stans medio, constanti & minimè turbato vultu supernum inuocauit auxilium. Et continuò ignis non erat ignis, & ardor mutatus fuit in frigiditatem: adeò vt videretur in roscido prato & in molli herba Sancta requiescere.

Cap. 8.

Sic ergò omnibus, quæ inferebantur, supplicijs martyrem quidem Christi nihil lædentibus, eos autem, qui adspiciebant, mouentibus ad admirationem, nescius quid. nàm ageret maligni minister germanus, in eam mortis gladio inferendæ pronunciat sententiã. Quod cùm esset ei renũciatum, apertũ erat, gaudio plenam esse martyrem.

Hortatur suas sorores ad constantiam.

Quæ matrem est precata, vt oraret pro filia: & sorores est exhortata, vt nõ dubitarent mori pro consequendo brauio æternæ vocationis: Scitis, dicens, cui nomen dedimus & cuius sumus signatæ signaculo. In eius ad finem vsq; persistere confessione, nè ignauia adductæ dubitemus. Vna mater nos genuit, eadem tres aluit, ab vna sumus educatæ tam corporali alimento, quàm spiritali: Sit vnus finis etiam tribus, sororibus sint etiam sororiæ & germanæ voluntates. Sit prima domesticum exemplar ijs, quæ eam consequentur. His verbis confirmatæ sorores, cùm martyrẽ alloquentes, extremum ei vale dixissent, rogârunt vt pro se communem precaretur Dominum, vt sine offensione cursum ei parem peragerent, vt pares quoquè consequerentur coronas.

Cap. 9.

Generosa autem mater, non illiberaliter, neque pusillo & effœminato animo se gerens, sed perindè ac erubescens aliquid facere, aut dicere, quod esset abiectum & indignum tali filia, erat omninò magni & excelsi animi, hanc solùm animo accipiens molestiam, nè videret alias primæ exemplum non assequi, & veniret in periculum, nè vnius solius, & non trium videretur esse mater germana. Quocircà filiam dignis ver-

Matris ad filiã respon sum.

bis prosequebatur: Ego quidem, ó filia, te genui, dicens, & propter te tuli partûs dolores, & te nutriens deduxi ad hanc vsque ætatem: sed nunc accipio mercedem alimentorum, accipio laborum remunerationes, easque multiplicatas. Nam etsi nullus possit parem gratiam referre parentibus, (quomodò enim, cùm ab ijs ipsum, quod sumus, acceperimus?) tu tamen mihi omnia abundãter reddidisti, cùm tu me talis filiæ matrẽ esse ostenderis, & tam magnificè pro Christo decertaueris. Ad quem vade, filia, vade, tuo sanguine pro eo effecta purpurea, quo tuo sponso conspiciéris, quo coram ipso sistéris, quouis colore & flore colorata speciosiùs. Hæc cùm illa à sororibus & matre audiuisset, porrecta continuò ceruice, ei caput amputatur: & sustollitur ad Christum, qui est caput omnium.

Fides capite punitur.

Cap. 10.

Impius autem iudex non ferens ignominiam, ex se partę victoriæ damnum cogitabat ex alijs reparare: multò autem magis per eas quoquè victus apparuit. Continuò ergò accersita ea, quæ erat secunda: Crede mihi, inquit, filia, & cùm maximam deam Dianam adoraueris, læta discede. Illa autem, Spes reuerà, quæ pudore affici non potest: Quomodò, inquit, credidisti me esse sororem præcedentis, cuius iam fecisti periculum:

Rom. 5.

culum: ità tuo sit etiam animo persuasum, fore vt constantia conspiciar eius sororis: & nihil esse omninò nec lætum, nec molestum, quod me ab hac traducat constantia. Hæc cùm ille audijsset, conuertitur continuò ad puniendum, producere interrogationem, inane esse iudicans & superuacaneum. Veste ergò nudatam, iubet ipsam quoquè, sicut primam, crudis boum neruis flagellari. Cùm autem par supplicium sustinens, ei quoquè parem ostenderet fortitudinem, maior ira Iudici est excitata: & iubet fornacem valdè accensam, venerandam excipere martyrem. Sed Deus sororis, eius quoquè curam gerebat similiter. Idipsum autem nunc quoquè accidit, quod in flamma Babylonica: nam ingressam martyrem flamma nequaquàm eam tangebat. Propterea ergò Spes emittebat voces, quibus simul & gratias ageret, & supplicaret. Agebat enim gratias, quòd in malis illæsa fuisset conseruata: supplicabat autem pro prer ea, quæ erant futura, vt in omnibus illius nomen glorificaretur, & pudore afficerentur impij.

Spes crudis neruis cæditur.

Dan. 3. Ignis eam non contingit.

Eam ergò non reueritus impius, quã ipse quoquè ignis visus est reuereri, iubet eam ligno suspendi, & ferreis laniari vngulis. Illa autem tunc quoquè eandem præ se ferebat animi magnitudinem, quam in malis præcedentibus ostenderat. Quamobrèm liberalis quidem gratia illustrabat oculos: membris verò dilaceratis quidam odor suauis aderat. Leniter autem summis labris subridens: Tu quidem, inquit, ô sanguinarie, putas robur meum eneruare supplicijs. Ego autem à meo Christo cõfirmata, confido fore, vt te infirmum reddam & imbecillum, & irritos efficiam tuos conatus, qui cum fœmina bellũ gerere sis aggressus, idq; cùm sim iuuẽcula, & ad opem mihi ferendam nihil habeam paratum, nisi quòd in Deo vero confido. His ad furorem incitatus, iubet lebetem pice & resina plenum, & vehementer accensum Sanctæ subijci. Deo autem de more operante, lebes quidem dissoluebatur tanquàm cera à facie ignis: quod verò in se habebat incensum, repentè diffusum, non paucos perdidit ex ijs, qui circunsistebant, infidelibus. Sed ne sic quidem potuit ille mente cæcus intelligere, quænam esset hæc virtus, quæ faciebat miracula. Vndè etsi in omnibus, quæ fecit, supatus fuisset, nesciens tamen quid ageret, in eam mortis per gladium inferendæ, æquè atquè in eius sororem, pronunciat sententiam. Rursùs autem ea quoquè in decessu preces implorabat maternas: postremam autem post ipsam sororem excitabat ad certamina, seipsam pulchrum & certum exemplar præbẽs, & ex eo, quod passa sit, orationem faciens fidedignam. Deindè ad iacẽtes sororis accedens reliquias, eas amplectebatur: & partim quidem ex eo commota, quòd esset soror, ad lachrymandum attrahebatur à cognatione: partim autem intelligens martyrem eam esse, quæ iacebat, reliquias honorabat, tanquàm sanctas, & ad gaudium retrahebatur. Quomodò enim propter Sanctam lachrymaretur, ad quam lubenter pari modo mortis iam tendebat? Suscipit ergò ipsa quoquè mortem gladio, & pulchram viam ingreditur, viam verè beatam, & quæ est expetenda quidem omnibus Christianis, sed quam pauci ineunt.

Cap. 11. Vngulis laniatur.

Irridet tyrannum.

Condemnatur capitali supplicio, Spes.

Honorat sororis sanctas reliquas.

Iniquus autem Iudex cùm ad extremã venisset dubitationem, & non posset apertam ferre ignominiam, in extrema tamẽ sorore adhuc spe tenebatur. Eum enim mouebat valdè tenera illius ætas, quæ ei existimabatur fore expugnatu facilis. Postquàm autem adhibuit interrogationes, & mouit verba, quæ poterant persuadere: Nè te decipiat, inquit Charitas, ætas mea tenera, vt quæ facilè possit decipi, & à tuis verbis alienari. Te enim docebit mox experientia, me esse ramum eiusdem radicis, & fœtum illius vnius vteri, cuius iam duorum germinum & filiarum fecisti periculum. Non enim, quantùm in me erit, priores pudore afficiam, neque degenerabo ab eadem nobilitate: sed tantum superabo fortitudine, quanto maiorem habeo experientiam, vt quæ Christi auxilium in eis didicerim. Hanc libertatem non tulit sceleratus: sed trahi iubet suspendi Charitatem, & omni ex parte extendi loris, adeò vt membrorum compages vehemẽti illa contentione diuellerentur à naturali sua compositione. Sed Dei virtus, quæ aliarum sororum curã gesserat, cum ipsa quoquè erat, illam illæsam seruans à malis. Accẽditur ergò ei quoquè fornax ex omnis generis materia, cùm is, qui iusserat, priùs vehementi ira fuisset incẽsus. Vides, dicit ille martyri, ignem, qui contra te mouetur. Non poteris aliter minas eius effugere, nisi quod imperatur minimè tergiuersans, effectum reddere studueris. Ego autem te vtar etiã benigniùs. Dic enim solùm, Magna Diana: & statìm ab omni criminatione liberaberis. Illa autem: Absit, inquit, vt vel solo verbo faciam aliquid impium & indecorum, & linguam tali polluam locutione, quæ est aliena à pietate in eum, qui creauit.

Cap. 12.

Charitatis puellæ mira constantia.

Dirè extenditur loris.

Cap.13. Insilit in ignē illæsa.

Quid deindè? Verbis relictis, fecit, quod ei iubebat ira, & iussit eam iaci in ignem. Illa autem non solùm eos, qui ipsam erant comprehensuri, sed propemodùm ipsum etiam iussum præueniens, in mediam flammam insiluit, tanquàm in aquas calidas & lauacra suauissima. Protinùs ergò flamma quidem diffundebatur, & apprehendebat eos qui circunstabant. Tetigit autem ignis ipsum quoquè Iudicem, tum vt vlciscere-tur impietatem: tum vt ipse minimè dubitaret, sed vteretur seipso teste diuinæ po-tentiæ. Sic ergo res quidem impiorum afficiebantur dedecore: glorificabatur autem

Læditur Iudex cū aduersarijs ab igne.

Deus per suam martyrem. Iudici autem malè se habebat ea pars corporis, quam flam-ma tetigerat: & mittit quosdā, qui Sanctam adducerent. Qui autem missi fuerant, vi-dent quosdam candidis indutos vestibus, elegāti & honesta specie, qui vel solā forma poterant adducere in admirationem. Qui etiam sæpè visi fuerant cum beata versari in fornace, & simul cum ea preces fundere. Cùm autem eis Sanctam conāribus cape-re solutæ essent dexteræ, non valentes aliquid ampliùs facere: Egredere clamabāt, an-cilla Dei: vocat te Iudex. Quæ etsi ex igne egressa esset illæsa, cùm ei omninò non no-cuisset ignis, & impius corpus haberet adhuc semiustulatum, & ex ipso posset intelli-

Dirum supplicium.

gere: crassam tamen nubem ferēs in oculis, erat planè insipiens. Propterea in eam rur-sùs alia induxit supplicia, & iubet eius membra transfigi terebris. Cùm autem martyr habens omninò mentem ad Deum sublatam, parùm aut nihil curaret tormēta, eam morte condemnat. Quod quidem cùm audijsset adolescentula, cuius nō erant pusilli & muliebres spiritus, & reputâsset hoc esse veluti signaculum & firmitatem suæ in Deum confessionis, magnas Deo egit gratias: Ago tibi gratias, dicens, diuina Trinitas, vna diuinitas, vna gloria, vna potentia, quòd te & tuis martyribus meis sororibus di-gnam me, quæ sum minima, reddidisti. Concede autem, vt mater mea post meum de-cessum tandiù sit in hac misera vita superstes, vt tuis ancillis iusta faciat.

Cap.14.

Cùm sic precata esset beata Charitas, admirandæ filiæ mater admirabilis pro ea est precata, nō vt eam videret viuam, & longo tempore viueret, mortē effugiens, & eam solā haberet consolationē & spem senectutis, cùm ab alijs esset deserta filiabus: nihil horum est precata, aut voluit: hæc enim iudicabat esse matrū illiberalis & pusilli ani-mi, & quæ intuentur solū ad id, quod adest, & quod videtur: sed vt conuenienter eius proposito acciperet cōsummationem, & bona facta bonus sequeretur exitus. Quam-

Consolatur filiā mater.

obrem ad mortem ei addens animum, & ad finem cursûs confirmans: Eugè, dicebat, ô filia, O mei vteri re vera felix planta, O quæ honorauisti parentes, O quæ Deum in tuis glorificâsti membris. Quis non tuam laudabit fortitudinem? Quis non animi ro-bur & constantiam? Vade ad communem Dominum, ad thalamum, in quem non cadit interitus, ad quietem reuerà beatam, laborum acceptura remuneratiões. Vt vi-sione apprehendo coronam, quæ dextera Domini porrigitur. Vt video angelos læ-tantes, & expectantes tuam consummationem. O quibus ego tribus filiabus honora-

Caput amputatur S. Charitati.

ui Trinitatem: Qualia dona, quales ei obtuli suffitus? Tales preces, talia verba cùm e-gregia mater filiæ præbuisset viaticum, prosecuta est ad viam desideratam. Collum itaque porrigens beata, prompto & alacri animo subijt mortem pro Christo. Cuius corpus mater simul cum magna affectione & pietate est amplexa: faciensque, quod volebat ratio & natura, cùm ipsum suffijsset, & vt decebat matrem & martyrū aman-

Sepelit filiarum corpora mater Sophia.

tem, splendidè & magnificè composuisset, & ea fecisset, quæ de more fiunt in rebus huiusmodi, id quoquè in templo deponit simul cum sororibus, quod illa priùs præ-clarè excitauerat, rem magnam & thesaurum, qui consumi non potest, verè amans Christi fœmina largita Christianis medelam animæ, medelam corporis, inoffensam vitæ transactionem, Deo coniunctionem, & qui potest magna bona præbere.

Deindè cùm tres integri dies interessissent post illius consummationem, egressa hæc egregiarum filiarum mater pro sacrosanctis filiabus peractura commemoratio-nem, accedens ad loculum reliquiarum: Preciosæ, dixit, apud Deum hostiæ, consum-mata & pulchrè litata sacrificia, accipite vestram matrem contubernalem in vestris,

S. Sophia obdormit in domino.

quæ habitatis, tabernaculis. Hæc dixit, & simul cum his verbis abscessit mulier egre-gia, & somno, qui iustis congruit, obdormijt, mater addita filiabus, & communiter rursùs choro sanctorum. Cùm autem piæ conueniissent fœminæ, ei quoquè iustis sa-ctis, deposuerunt in communi loculo filiarum. Oportebat enim, quomodò anima-rum, ità etiam corporum esse vnam habitationem: Ad gloriam patris, & filij, & spiri-tûs sancti, vnius diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

DE

DE S. EVSEBIO EPISCOPO VERCELLENSI, QVEM CONSTANTIVS IMPERATOR IVSSIT abire in exilium, cùm constanter aduersùm Arrianos fidem Catholicam tueretur.

Epistola S. Eusebij Episcopi Vercellensis, dum esset in exilio, ad presbyteros & ad plebes quasdam Italiæ transmissa, qua de statu suo & vita illos commonefacit. Habetur in codice antiquo, Mediolani typis excuso.

DILECTISSIMIS fratribus, & satìs desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus, Vercellensibus, Nouariensibus, Hipporegiensibus, necnō etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem. 1. Augusti.

Licèt nos multis Dominus noster à vobis corpore separatos foueret bonis, & vestram admodùm in aduentu & visitatione plurimorum fratrum nobis præsentiam exhiberet: tamen mœsti ac tristes, & sine lachrymis non eramus: quia longo temporis interuallo vestræ sanctitatis non accipientes scripta, verebamur nè qua vos aut accepisset diabolica subtilitas, aut potestas humana infidelibus subiugâsset. Solicitudo veri pastoris.

His ergò dum afficimur cogitationibus, & omnem cōsolationem fratrum, qui ad vos è diuersis veniebant prouincijs, ad dolorem magìs absentiæ vestræ, quàm ad lætitiam verteremus: hoc præstare dignatus est Dominus, vt id, de quo eram solicitus, nō solùm literis synceritatis vestræ, sed & præsentia charorum nostrorum, Syri diaconi & Victorini exorcistæ, cognoscere potuerim. Agnoui itaque fratres charissimi, vos vt desiderabam, esse incolumes. Et quasì subitò raptum omni longinquitate terrarum, (vt Habacuc factum est, qui per Angelum portatus fuit vsque ad Danielem) sic me iudicaui ad vos peruenisse. Dum autem singulorum literas accipio, dumque sanctos animos vestros & amorem in scriptis vestris percurro, miscebantur mihi cum gaudio lachrymæ, & auidus ad legēdum animus, occupatione lachrymarum tenebatur. Et erant vtraque necessaria, vt singuli sensus in hoc complementum desiderij sua dilectionis officia cuperent præuenire. Sic per dies in occupatione hac vobiscùm me famulari iudicans, præteritos labores obliuiscebar. Ità enim vndiquè circundabant me gaudia, hinc stabilem fidem, hinc dilectionem, hinc fructum porrigentia, vt in tot & tantis constitutus bonis, subitò me (vt superiùs dixi) non in exilio, sed vobiscùm esse iudicarem. Non solùm Diaconi, sed & exorcistæ, lectores, acolysti, &c. in ecclesia. Dan. 14.

Gaudeo itaque, fratres charissimi, de fide vestra: gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus, quòd non solū illic constituti, sed & longè pergitis. Vt enim agricola arbori bonæ inseruit illi, quæ fructuum causa non securim patitur, nō ignibus mancipatur: ità & nos vestræ sanctitati non solùm seruitium secundùm carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere.

Extendistis, vt dixi, firmos fructu ramos, & per tam longa terrarum spatia ad me pertingere laborâstis. Gaudeo agricola, & libens nostri laboris poma decerpo, quia tātum facere voluistis: nec solùm ego, vel qui mecùm sunt sanctissimi nostri presbyteri & diaconi, vel cæteri fratres, sed & omnes, qui desiderātes sumus. Replêstis enim, vt Apostolus beatissimus dicit, viscera mea, cùm complêstis mandata diuina: quæ complere Christianos in Episcopum vel ecclesiasticos viros decet, quos in exilio fidei causa nôstis laborare. Complêstis, quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere. Philip. 4.

Sed cùm nos secūdùm mandata diuina, vobis volentes de terrenis cælestes, de caducis stabiles, de fragilibus sempiternos fructus facere, cœpimus per necessitatem patientes quotidiè seminare: gaudebant de vestris fructibus pauperes, glorificabāt Deū, nō solum ciuitatis ipsius homines, sed & omnes: qui autem videre potuerunt, quam mecùm dilectionem haberetis, ex ipsis fructibus videntes glorificabant Deum, & omni nos honore cum vestra benedictione nominabant.

Videns hoc diabolus, innocentium hostis, iustitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammauit aduersùm nos Arriomanitas suos (qui iam longo tempore suspirabant) non solùm de hoc opere, sed & de sua infidelitate, ad quam nos persuadere non poterant, vt existerent violenti, more hoc, quo semper est vsus, vt quos persuadere non poterat, vi & potestate terreret.

Diabolus quibus non potest persuadere, ijs vim admouet.

Congregauit itaque suorum multitudinem, qui nos ad officinam infidelitatis suæ rapiunt & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab imperatore dicunt.

His ergò multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus, in hoc illis ostendere volui, quia nihil erant, nec poterant, dum tacens vt carnificibus corpus tradidi, quod Dominus dicebat posse in persecutionibus tradi. Quàm libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor, & per quatriduum seruor, & diuersorum increpationes & persuasiones audio, in hoc ostendi, quià nec vnum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, vt à me cessarent fratres, id est, presbyteri & diacones: sed & cæteros dicebant se esse prohibituros, nè ad me accederent. Ego nè ab infidelium manibus, vel potiùs transgressorum, quod deterius est, infidelium, vt Apostolus dicit, manducarem cibum, libellum ad ipsos hoc more feci.

S. Eusebius vexatur ab Arrianis.

1. Cor. 5.

Exemplar libelli facti ad Patrophilum cum suis.

Seruus Dei Eusebius cum conseruis suis, qui mecùm fidei causa laborant, Patrophilo custodi cum suis.

Qui me in multorum furore non solùm tractum per terram, sed interdùm nudato corpore supinum portâstis de hoc hospitio, quod mihi per vestros & agentes in rebus dedistis, me nũquàm nisi cum vestra violentia egredi passi fuistis. Et Deus scit, & ciuitas nouit, nec vos hic & in futuro negare potestis. Ideò Deo causam reseruo, vt quem admodùm ipse ordinauerit, finem possit accipere. Interìm hoc me decreuisse sciatis (vt ratio nunc, & in futuro, & hic possit stare) in hospitio, quo me clausum tenetis, in quo me post primam portationem retrudẽtes crudeliùs, ausi fuistis indè eodem modo portare, & in vnam cellam reficere, non panem manducaturum, neque aquam bibiturum, nisì antè singuli professi fueritis, non solùm verbo, sed & manu, vos nõ prohibituros fratres meos, qui mecùm hæc fidei causa libenter patiuntur, de hospitio, quo manent, necessarias escas offerre, nec eos, qui me dignati fuerint requirere. Oportuerat quidem exire de corpore, nè tantum scelus, quod contra ius diuinum & publicum commisistis, sæpè scire volentibus cogerer dicere. Sed nè quis de infidelibus vos in nobis crudeles appellet, & ignorantes diuina præcepta, putet nos confusionem potiùs vitare noluisse, quàm Domino parére, ideò hoc voluisse præsumere: iterùm dico, quòd nisì professi & verbo & conscriptione fueritis, eritis homicidæ prohibendo. Nouit hoc omnipotens Deus: nouit & eius vnigenitus, inenarrabiliter de ipso natus filius, qui salutis nostræ causa Deus sempiternæ virtutis hominem perfectum induit, pati voluit, morte triumphata, tertia die resurrexit, ad dexterã patris sedet, venturus iudicare viuos & mortuos: nouit & spiritus sanctus: testis est ecclesia catholica, quæ sic confitetur: quia non ego in me reus ero, sed vos, qui conseruos meos necessaria ministraturos prohibere voluïstis. Et si hoc putaueritis vos debere contemnere, non quasì mortẽ timentem, sed nè post excessum meum dicatis, me voluntaria morte exire voluïsse, & quandam vobis nebulam excusationis inueniatis, conuenturum me scitote ecclesias, quas clausus interìm literis possim pertingere, conuenturum & Dei seruos, vt in ipsis concurrentibus, orbis terrarum, quid fides integra, quæ ab vniuersis catholicis Episcopis comprobata est, ab Arriomanitis patiatur, quos antè damnauit, possit agnoscere. Itèm subscripsi ego Eusebius Episcopus.

Literis fidẽ suam profitetur: & Patrophilum arguit.

Adiuro te qui has literas légeris, per patrem, filium & spiritum sanctum, vt nõ supprimas, sed alijs legendas tradas.

Hi ergò vix quarta die ad hunc libellum mitigati, ieiunos ad hospitiũ, in quo manseramus, reuertere nos compulerunt. Viderunt in terra, quemadmodùm nos reuertentes populi cum gaudio susceperunt. Lucernis nostrum hospitium circundederunt. Cœpimus annuente Domino, iterùm egentibus ministrare. Non hoc sustinuit ipsorum inhumanitas, & nostrum amorem in suum odium peruiderunt. Vix ferè viginti & quinque tolerare potuerunt dies. Erumpunt denuò, & cum perdita multorum manu ad nostrum hospitium veniunt, armati fustibus, per aliena claustra partem rumpunt, & ad nos violentes perueniunt. Iterùm rapiunt, & in arctiori custodia

Arrianorũ inhumanitas.

Eusebius includitur

cum

cum solo charissimo Tegrino presbytero recludunt. Nostros quoquè fratres, id est, presbyteros & diacones, omnes rapiunt & includunt. Post triduum potestate sua per loca diuersa in exilium mittunt. Alios fratres, qui ad nos venerant visitandos, in carcere publico mittunt, per plurimos dies recluſos tenent. Aduolantes iterùm ad hospitium, omnia, quæ aut in sumptu, aut pauperibus fuerant comparata, diruunt. Sed quia hoc publicum ipsorum facinus ab omnibus ciuibus notabatur, argumento hoc vsi sunt, vt aliqua redderent leuiora, & se nobis nostra reddidisse iactarent. Sumptus verò apud se tenuerunt: & post tantum scelus quærebant, si fieri possit, sic negare, vt nullum de meis ad me venire permitterent, qui escas corpori necessarias afferrent. Vix sexta die clamãtibus sibi diuersis, vnum venire permiserunt: quantum ad se fuit, ostenderunt homicidæ animos: quem primùm (nèà malignitate cessarent) quarta die dimiserũt: Postmodùm sexta vix, deficientibus nobis, olim cum victu venire permiserunt. Hæc itaque Arriomanitarum opera. in custodia cum alijs.

Videte sanctissimi fratres, si non est persecutio, dum hæc patimur, qui fidem catholicam custodimus: & altiùs cogitate, num valdè etiam deterior sit, quàm illa, quæ fiebat per hos, qui idolis seruiebant. Illi mittebant in carcerem, non tamen prohibebant ad se venire suos. Arriani crũdeliores idololatris.

Quantùm ergò satanas ecclesias vulnerauit per Arriomanitarum crudelitatem? In custodia publica mittunt, qui liberare debent. Violentiam faciunt, qui vt patiantur iustitiæ causa, discunt. Aliena diripiunt, qui sua direpta nè repetant, de diuina lege docentur. Prætereà quanta illos inuasit crudelitas, dum facultatibus temporalibus gaudent? In carcere latronibus clausis, à quæstionarijs vel à iudicibus non denegatur facultas videndi suos: à nobis & nostri prohibentur, & deuoti fratres nè veniant, non solùm ab hospitio arcentur, quo tenemur, sed nèadeant, carcerum comminatione terrentur. Sic cunctos subiugauerunt, vt manifestissimè agnouerim, ab Episcopis incipiam, dum honorem quidam timent amittere, ipsos fidem perdidisse: dumque facultates terrenas & immunitates nolunt perdere, cælestes thesauros & veram securitatem nullam iudicâsse. Sic quoquè ducti cæteri, dum Episcopos hæc timentes perdere vident, amare cœperunt, quæ semper habere non possunt. Sic Arriomanitæ diuites terrent, dum his proscriptionem minantur: sic pauperes, dum potestatem in carcere recludendi habent. Et quanta insania est? In loco quo tenemur, non solùm viros, qui nobis seruiunt, in carcerem mittunt, sed & puellas sanctimoniales sine vllo diuino timore in custodia publica recludunt, Sed vt gauisi nõ sunt seniores mali, qui pudicitiam Susannæ violare quærebant: ità nec hi gaudebunt semper, qui Ecclesiam persecutione varia, & depressione nimia suæ infidelitati conantur subijcere. Dixit enim sanctus Daniel ad illos: Sic timentes filiæ Israël concumbebant vobiscùm. Sed recedat, sanctissimi, humanus timor à vestris animis, cùm habeatis Domini consolationem, qui dicit: Nolite timere illos, qui corpus occídunt, animam autem occídere nõ possunt. Tempus est probationis, tempus est, vt probati innotescant manifesti. Ideò acceperunt humanum adiutorium, quia diuinum non habent: quod si haberent, nunquàm potestate terrena innocentium sibi animas subiugarent. Episcopi quidam, nè honorem penderent, fidem perdiderunt. Dan. 13. Ibidem. Matth. 10.

Multa de illorum malis, quibus non solus ego, sed plurimi deprimimur, debueramus scribere: sed nè possemus hoc facere, & ipsorum crudelitatem literis intimare, arctissima custodia seruamur ab ipsis. Ideò ad nos & alij, & nostri amici prohibentur accedere. Sed concessit Dominus mihi hanc epistolam per charissimum nostrum ad vos Syrum diaconem mittere, quem in potestate mittendi habui: quia prouidentia Domini nostri eo tempore ad videnda loca sancta accesserat, & cum cæteris fratribus inuentus non est.

Cæterùm vix hanc epistolam quomodocunquè conscripsimus, Deum semper postulantes, vt custodes in horas refrenaret, & concederet, nè ad vos Diaconus nũcium magis laboris nostri, quàm qualescunque salutationis literas ferret. Propter quod satis vos peto, vt cum omni vigilantia custodiatis fidem, seruetis concordiam, orationibus incumbatis, nostrî memores sine intermissione sitis: vt dignetur Dominus Ecclesiam suam liberare, quæ * super vniuersum orbem laborat, & vt nos qui deprimimur, possimus vobiscum liberati gaudere: quod præstare dignabitur Dominus, petentibus vobis, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui est secùm benedictus à seculis & in omnia secula seculorum, Amen. *per, legendum puto.

Iterùm peto, & vos per misericordiam Dei rogo, vt vnusquisque in hac epistola

salutationem suam nuncupet: quia singulis, vt solebã, faciente necessitate, scribere nõ potui. Ità in hac vos omnes, fratres, sed & sanctæ sorores, filij & filiæ, omnem sexum appello, omnem ætatem peto, vt hac contenti salutatione, nostro obsequio etiam hos, qui foris sunt, & nos dignantur diligere, salutare dignemini. Salutant vos fratres nostri, qui mecùm sunt, presbyteri & diacones, sed & omnes nostri: qui vnà mecùm satis petunt, vt nostri memores, omnes vestros nostro dignemini obsequio salutare. Trãsmisi præterea literas, quas ad Patrophilum custodem meum feci, vt ex his agnoscatis, nos Arriomanitarum nec minis posse terreri, neque ipsorum serpentina blanda subtilitate posse ad ipsorum societatem perduci. Diuinitas vos protegat, florentesque viuere & hîc & in futuro faciat cum omnibus vestris, fratres charissimi, & satis desideratissimi.

DE EODEM S. EVSEBIO VERCELLEN. ITEMQVE *Dionysio Mediolanensi Episcopo, ex Lib.* 10. *Epist.* 82. *S. Ambrosij Episcopi.*

Bigami nõ admittendi in Clerum.

DIXIMVS quid legis est, dicamus etiam quid rationis: sed priùs cognoscamus, non solùm hoc Apostolum de Episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in concilio Niceni tractatûs addidisse, neque clericum quenquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Quomodò enim potest consolari viduam, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem, seruãdam marito fidem, quam ipse priori coniugio non reseruauerit? Aut quid interesset inter populum & sacerdotem, si ijsdem adstringeretur legibus? Debet præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia. Nam qui alios præceptis suis ligat, debet ipse legitima præcepta in se custodire. Quàm resistebam, nè ordinarer? postremò cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur: sed non valuit præscriptio, prævaluit impressio.

1. Tim. 3. Tamen ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probârunt & tamen neophytus prohibetur ordinari, nè extollatur superbia: Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est: si non, deest humilitas competens sacerdotio: vbi causa non hæret vitium non imputatur.

Quòd si in alijs ecclesijs tanta suppetit ordinandi sacerdotis consideratio, quanta cura expetitur in Vercellensi ecclesia, vbi duo pariter exigi videntur ab Episcopo: monasterij continentia, & disciplina ecclesiæ. Hæc enim primus in occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctæ memoriæ coniunxit, vt & in ciuitate positus, institutа monachorum teneret: & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Multum enim adiumenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abstinentiæ & normam integritatis iuuentutem adstringat, & versantes intrà vrbem, ábdicet vsu vrbis & conuersatione. Hinc illi processerunt viri, Elias, Helisæus, Iohannes: qui pelliceis tunicis & caprinis exuuijs induti, inopes atq; egentes, angustijs & doloribus afflicti, in solitudinibus errabant, inter alta & condensa montium, inuia rupium, spelũcarum horrida, foueа rum vadosa, quorum conuersatione dignus orbis terrarum nõ erat. Hinc illi Daniel, Ananias, Azarias, Misael, qui in aula regia pascebãtur ieiunio, alebantur tanquàm in desertis cibo aspero, potuque obuio, meritoq; regij seruuli, Regi prævaluerunt, & captiuitatem decusso iugo contempserunt, potestates subegerunt, elementa vicerunt, naturam ignis extinxerunt, euitauerunt flãmas: obtuderunt aciem gladij, strinxerunt leonum ora, & vbi infirmiores fieri existimabantur, ibi fortiores reperiebantur: non refugiebant ludibria humana, qui cælestia sperabant præmia: non horrebãt tenebras carceris, quibus æterni luminis gratia refulgebant.

Nota hæc de S. Eusebio.

Hebr. 11.

Dan. 1.

Dan. 3. Dan. 6.

Hos secutus Eusebius sanctus, exiuit de terra sua, & de cognatione sua, & domesticо ocio peregrinationem prætulit. Pro fide quoquè, exilij dura præoptauit atque elegit, coniuncto sibi sanctæ memorię Dionysio, qui posthabuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario. Itaque memorabiles viri, circundati armis, vallati exercitu, cùm raperentur de ecclesia, maiore triumphabant de imperio: quia contumelia terrestri mercabantur mentis fortitudinem, regni potentiam: quibus militaris armorum strepitus extorquere non potuit fidem, subegerunt bestialis animi feritatem, quæ nocere sanctis nequiuit. Ira enim Regis, ira leonis, vt in Prouerbijs habes. Confessus est victũ se esse, qui rogabat vt mutarent sententiam: sed illi validiorem calamũ suum ferreis gladijs arbitrabantur.

Eusebius & Dionysius in exilium missi.

Prouer. 19.

Denique

Deniq; vulnerata est perfidia, vt occideret: non est vulnerata sanctorum fides, nõ desiderârunt patrium sepulcrum, quibus reseruabatur cæleste domicilium. Erraue- 2. Cor. 6.
runt toto orbe, vt nihil habentes, & possidentes omnia. Quocunquè missi essent, lo-
cus deliciarum putabatur. Neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples
abũdabat. Deniquè locupletabant alios ipsi inopes ad sumptum, opimi ad gratiam: Sancti pau-
tentabantur, sed non mortificabantur, in iciunijs, in laboribus, in custodijs, in vigilijs. peres euan-
Euaserunt de infirmitate fortes: non expectabant deliciarum illecebras, quos sagina- gelici, alios
bat fames: non adurebat eos torrida æstas, quos refrigerabat æternæ spes gloriæ. Non virtutum
frangebant glacialis plagæ frigida, quibus feruenti spiritu vernabat deuotio. Non ve- diuitijs lo-
rebantur vincula hominum, quos Iesus soluerat. Non desiderabant redimi à morte, cupletabãt.
qui præsumebant à Christo resuscitari.

Deniquè sanctus Dionysius exegit votis, vt in exilio vitam poneret, nè regressus, confusa institutis & vsu infidelium studia plebis aut cleri inueniret. Meruitque hanc gratiam, vt pacem Domini tranquillo affectu secùm referret. Itaque vt Eusebius san-
ctus prior leuauit vexillum confessionis, ità beatus Dionysius in exilij locis proprio-
re martyribus titulo vitam exhalauit.

Hæc igitur patientia in sancto Eusebio monasterij coaluit vsu, & durioris obserua- Obserua
tionis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Nanque hæc duo in attentiore quæ hic di-
Christianorum deuotione præstantiora esse quis ambigat, clericorum officia, & mo- cuntur de
nachorum instituta? Ista ad comitatem & moralitatem disciplina, illa ad abstinen- Clericis &
tiam assuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa in secreto. Spe- Monachis.
ctatur ista, illa absconditur. Ideò bonus athleta ait: Spectaculum facti sumus huic
mundo. Dignus sanè, qui spectaretur ab Angelis, cùm luctaretur, vt ad Christi brauiũ 1. Cor. 4.
peruenire: cùm certaret, vt in terris vitam angelorum instrueret, in cælo nequitiam
angelorum refelleret. Colluctabatur enim nequitijs spiritualibus: meritò mundus
eum spectabat, vt mundus imitaretur. Hæc ergò vita in stadio, illa in spelunca. Hæc Vita mona-
aduersùm confusionem seculi, illa aduersùs carnis appetentiam, Hæc subijciens, illa stica tutissi-
refugiens corporis voluptates. Hæc gratior, illa tutior, Hæc seipsam regens, illa se- ma.
metipsam coërcens. Vtraque tamen se abnegans, vt fiat Christi: quia perfectis dictum
est: Qui vult post me venire, abneget seipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur Matth. 16.
me. Sequitur ergò Christum, qui potest dicere: Viuo autem iam non ego, viuit verò Galat. 2.
in me Christus.

VITA BEATI FRIARDI RECLVSI, AVTHORE S. GREGORIO TVRONEN. EPISCOPO,

Lib. de Vita Patrum, cap. 10.

VLTI varijque sunt gradus, per quos ad cælorum regna conscenditur, de quibus, vt opinor, & Dauid dicit, Augusti. 1.
quia asscensus in corde posuit. Accipiuntur ergò hi gra- Psalm. 83.
dus, diuersorum operum ad cultum diuinũ profectus:
& nullus in his gressum figere potest, nisi fuerit, sicut sæ-
pè testati sumus, Dei adiutorio puocatus. Sic enim Psal-
mographus in illo mediæ perfectionis gradu loquitur,
dicens: Nisi Dominus ædificauerit domum, inuanùm Psalm. 126.
laborant, qui ædificant eam. Quod adiutorium nõ mo-
dò martyres, verùm etiam & illi, quos sacræ vitæ cele-
brauit authoritas, iugiter inquirentes, ad hoc, quod sitis
desiderij spiritalis promebat, alacres peruenerunt. Nam
ti ad martyrium mens accensa est, huius adiutorij opem poposcit martyr, vt vinceret. Diuinæ gra-
Si iciunij obseruantiam adhibere studuit, vt ab eo confortaretur, afflictus est. Si casti- tiæ auxiliũ
tati artus reseruare voluit impollutos, vt ab illo muniretur, orauit. Si post ignoran- ad omnia
tiam pœnitendo conuerti desiderauit, vt ab eo nihilominùs sublcuaretur, cum la- necessariũ.
chrymis flagitauit. Et si quid operis boni exercere eorum quispiam est meditatus, vt
ab hoc adiutorio iuuaretur, expetijt.

Per hos ergò scalæ huius asscẽsus tam difficiles, tam excelsos, tam arduos, cùm sint diuersi, ad vnum tantùm Dominum, per ipsius adiutorij opem conscenditur. Idcir-
eò semper ille poscendus, ille quærendus, ille inuocandus erit, vt quod de bono mens
conci-

Psalm. 123. concipiẽ, adiutorio suo ipse perficiat. De quo & nobis sine fine oportet dicere: Adiutorium nostrũ in nomine Domini, qui fecit cælum & terrã: sicut & ille beatissimus, de quo nunc nobis futurus est sermo, qui inter diuersas vel tentationes, vel cruces seculi, semper eius adiutorij munimen expetijt.

Exercitia S. Friardi.

Fuit igitur apud insulam Vindunitam vrbis Nanneticæ vir egregiæ sanctitatis, Friardus nomine, reclusus: de cuius vita parumper ad ædificationem Ecclesiæ dicere delectat animum, quia ignoro, an ab aliquo sit scripta. Hic ab infantia sua semper Deo deuotus fuit atque pudicus: factus autem vir, semper in Dei laudibus, semper in oratione, semper in vigilijs degebat, victûs necessaria proprijs manibus exigens à terra: & si in opera inter reliquos properaret, nunquàm ab oratione cessabat: quod vicinis, aut extraneis, vt mos rusticorum habet, ridiculum erat. Quodam verò die cùm, reliquis in segete culmos incidentibus, manipulos colligaret, examen mirabilium atq; sæuarum muscarum, quas vulgò vespas vocant, reperiunt. Cumque acerrimè mestores emissis aculeis lacerarent, vndiquè circumeuntes messem, locum illum, in quo hæ adunatæ erant, transiliunt, atque irridendo beatum Friardum alloquuntur dolosè, dicentes: Veniat benedictus, veniat religiosus, qui orare non desinit, qui Crucem auribus & oculis semper imponit, qui vijs itineris sui salutaria vexilla præmittit: ipse metat super examen, ipse * illum sua oratione mitescat. Tunc quasi ad cõfusionem Dominicæ virtutis hæc verba suscipiens, prouolutus terræ, orationẽ fudit ad Dominum: & accedens, facto desuper signo Crucis, ait: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Ad hanc eius orationem confestim omnes vespæ se intrà antrum, vndè egressæ fuerant, abdiderunt. Ille verò spectaculum omnium factus, messem statim illæsus collegit. Quod non sine miraculo irridentibus fuit, eô quòd Dominus in se sperantem, ad confusionem eorum sic dignatus fuerit robore.

Crucis signo & precibus pellit examen vesparum.

Deniquè post hæc cùm in arborem pro quadam necessitate ascendisset, subitò, colliso sub pedibus ramo, ruere cœpit, cadensque deorsùm per singulos, quos percutiebat, ramos, Christi beatissimum nomen inuocabat dicens: Christe omnipotens, salua me. Cumque peruenisset ad terram, nihil est læsus, sed aiebat semper: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terrã. His & alijs virtutibus animatus cœpit intrà secreta cordis tacitus cogitare, dicens: Si Crux Christi, & inuocatio nominis eius, atque adiutorium postulatum ab eo, tantam potentiam habet, vt aspera quæque mundi deuincat, periculosa obruat, tentationum atra depellat, & omnia, quæ sunt seculi huius, oblectamẽta pro nihilo reputet ac fastidiat: quid mihi & mundo, nisi vt relictis omnibus, quæ eius sunt, in illius vacare solius debeam obsequijs, cuius nominis inuocatione à periculis sum saluatus iniquis? Et egressus ab hospitiolo suo, oblítus parentes & patriã, eremum petijt, nè in seculo habitanti impedimentum aliquod in oratione mundi solicitudo conferret. Ipse igitur, simul & Abbas Sabaudus, qui quondam Regis Clotarij minister fuerat, pœnitentiam accipientes, Vuindunitensem Nannetici territorij insulam sunt aggressi. Habebant autem secùm & Secundellum Diaconum.

Cadit ex arbore illęsus

Petit eremum, patria parentibusque relictis.

Abbas verò, ablata de aratro Domini manu, ab insula discedens, ad monasterium redijt, nec multò pòst, occultis causis, gladio est peremptus. Sãctus verò Friardus cum Secundello Diacono in supradicta insula stetit immobilis: habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, sed procùl inter se positam. Cumque strenuè in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem quotidiè deprecaris: iam enim sanctus es, & nomen tuum libro vitę cum reliquis sanctis meis ascripsi: Egredere nunc ab hac insula, & vadens sanitates in populis. His & ille illectus deceptiõibus, discessit ab insula, nec socio nunciauit: tamen cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabãtur. Regressus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vana gloria, dicẽs: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta, quæ gesserat, simpliciter pandit. At senior obstupescens, suspiransque ac lachrymans, ait: Væ nobis, inquantùm audio, à tentatore deluſus es: vade, age pœnitentiam, nè vltrà tibi prævaleant eius doli. Quod ille intelligens, & perisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se Dominum deprecaretur. Cui, Veni, inquit, & pariter eius omnipotẽtiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cùm ipse per Prophetam dicat: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Orantibus au-

Illusio dæmonis, Secundellum è cellula extrahentis.

Resipiscit Secũdellus.

Ezech. 18.

bus autem illis aduenit iterùm tentator in simili specie ad Secundellum diaconum, dicens: Nónne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres? Et ille: In veritate comperi, quòd seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem mentiris habere. Tamen si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumq; non ostenderet, Diacono Crucem Domini in os eius faciente, confusus euanuit. Rursùm verò ad eum veniens cum multitudine dæmonum, tanta illum cæde afflixit, vt vix putaretur euadere posse: & discedens, nusquàm comparuit. Idem postea Diaconus in summa sanctitate perdurans, die debito defunctus est.

Ad signum Crucis fugit dæmon.

Beatus verò Friardus cùm magnis virtutibus effulgeret, quadam vi ce effractum è vento ab arbore ramum, quem, vt ferunt, ipse inseuerat, collegit compositumque baculum sibi exindè, quem manu gereret, fecit. Post multum verò tempus, iam arefactã virgam in terra plãtauit, infusaque aqua sæpiùs, baculus ille frondes emisit & poma, atque intrà duos aut tres annos in magnam arboris proceritatem distentus excreuit. Quod cùm grande miraculum populis cernentibus haberetur, & quotidiè ad hanc visendã magna turba confluueret, ità vt etiam ipsam remotionem insulæ virtus prodita publicaret: sanctus Dei, nè vanæ gloriæ labe subrueret, arborem arrepta secure succidit. Rursusque sanctus alterius arboris ruinam cernens, quæ acta venti violẽtia, floribus plena corruerat, misericordia motus, orauit, dicens: Nè pereat, quæso, Domine, huius arbusculæ fructus, quæ te iubente florum ornamenta produxit: sed potiùs à te incremẽtum raparationis indultum, fructuum mereatur adipisci effectum. Et hæc dicens, accepta secure, amputauit arboris columnam super radices, quæ adhuc hærebant, columnamque ipsam in modum sudis fecit acutam, ac eam terræ defixit. Mox ligatis sine radice ramis, & ad pristinum restitutis statum, flores, qui aruërant, viruërunt. Ipso quoquè anno hæc arbor fructus cultori suo restituit. Credo ego de misericordia Dei, quod miraculum præsens exigit loqui, quia obtinere potuit hic oratione sua vitam mortuis à Domino impertiri, qui obtinuit arbores aridas in rediuiua viriditate frondescere.

Virga arida crescit in arborem.

Cur sanctus arborem succiderit.

Insigne miraculum.

Idem cùm plerunquè transitum suum fratribus prędiceret, quadam die tactus à febre, dicit suis: Ite ad Felicem Episcopum, & nunciate ei discessum meum, dicentes: Frater tuus Friardus dixit: Eccè consummato cursu vitæ huius, de hoc mundo absoluor: & vt certior sis de hoc verbo, die Dominica transitũ accipio, & vado ad requiem, quam mihi promisit Rex æternus Deus. Veni, obsecro, vt videam te, priusquàm obeam. Cumque ille occasione nescio qua detineretur, mandatum misit, dicens: Rogo, si fieri potest, vt me modicùm expectes, donèc moris actionum dissolutis, ad te vsque perueniam. Reuertẽtibus verò nuncijs, & ista dicentibus, cùm iam lectulo decubaret, ait: Surgamus ergò, & sustineamus fratrem nostrum. O virum sanctitate ineffabilem, qui quanquàm festinaret dissolui & cum Christo esse, non tamẽ oblítus charitatem, obtinuit apud Dominum adhùc esse in mundo, vt fratrem cerneret corporali intuitu. Sed nec illum infimi reor fuisse meriti, pro cuius aduentu Dominus huius sancti dilatare dignatus est diem: nam de illius tarditate accepto nũcio, protinùs quiescente febre, sanus surrexit à lectulo. Post multum verò tempus aduenìente Episcopo, à febre corripitur, ingressumque ad se salutat, & osculatur, dicens: Grandes mihi moras de itinere debito facis, ô sancte sacerdos. Quibus vigilantibus nocte, quæ erat Dominica, manè facto, tradidit spiritum. Eo autem emisso, mox omnis cellula ab odore suauitatis repleta, tota contremuit. Vnde indubitatum est, Angelicam ibì affuisse virtutem, quæ sancti meritum signans, cellulam diuinis faceret aromatibus effragrare. Cuius glorioſum corpus sacerdos ablutum recondidit in tumulo, & Christus animam suscepit in cælo, relinquentem terrigenis exempla virtutum.

Obitũ suũ prædicit.

Precibus obtinet dilationẽ sui obitus.

Abit è vita.

MAR.

MARTYRIVM S. FELICIS APVD GERVNDAM, AVTHORE ADONE TREVIREN. *Archiepiscopo.*

1. Augusti.

IN Hispanijs ciuitate Gerunda, natalis S. Felicis martyris, qui de Scillitana ciuitate oriundus, cùm persecutiones in Hispanijs aduersùs Christianos agi comperisset,

Felix it in Hispaniã.

assensa mercatorũ naui, amore martyrij ocyùs accurrit: & cùm aliquandiù apud Barcinonam, Empurias, & Gerundam verbum Dei prædicãs plurimos in fide confortâsset, & fama eius longè lateque crebresceret, iubente Daciano, repentè à Ruffino officiali tentus est. Cumq; nomen Christi confidẽtissimè fateretur, primò fustibus cæsus, & in ima carceris trusus: deindè manibus pedibusque ligatis, negato cibo & potu, in loco squallido proiectus, post hæc etiam catenis grauioribus vinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus, & penè in frusta discerptus est.

Fustibus cæditur.

Dirè cruciatur.

Deindè missus in carcerem, nocte ab Angelo visitatus atque sanatus, facto die, ad certamina reuocatur. Tunc vngulis excoriatus, capite inuerso, ab hora tertia vsq; ad vesperam suspensus, nullum penitùs sensit dolorem. Deindè in carcerem Ruffinus eum trudi præcepit, vbi per totã noctem splendor copiosus effulsit. Sed & voces Angelorum psallentium auditæ sunt in cælo. Quod cùm nunciatũ fuisset Ruffino à custodibus, iussit eum, manibus post tergum ligatis, in maris profundo mergi. Ibi continuò vincula eius dirupta sunt, & angelis ipsius manus tenentibus, super vndas deambulans, ad litus venit. Tunc Ruffinus iussit, iterùm cutem eius vngulis detrahi, ac deindè vsque ad ossa laniari, & tandiù vulnera vulneribus instaurari, vsquedùm inuictum Christo spiritum reddidit. Corpus eius Gerundæ in monumẽto, quod ipse sibi præparauerat, conditum est Nonis Augusti.

Vngulis laniatur.

Crudelissimè laceratus, moritur.

VITA S. ETHELVVOLDI VVINTONIENSIS EPISCOPI. EIVS SANCTI VIRI VITAM SCRIPSIT *quidem Vuolstanus Vuintonienſis monachus, eius alumnus: ſed Codex MS. quo vſus ſum, teſtabatur eſſe contractam. Quam igitur nos edimus, eam non niſi Epitomen illius eſſe ſuſpicor. Stylum plerunque mutauimus, & numerum capitum margini appoſuimus.*

1. Augusti. Cap. 1.

PARENTES S. Etheluuoldus ingenuos & Christianos habuit, Vuentanæ vrbis ciues. Floruerunt autem sub Eduuardo seniore Anglorum Rege, mandatorum Dei seduli cultores. Felix eius genitrix, cùm eum in vtero ferret, intempesta nocte somnium vidit eiuscemodi. Videbatur sibi sedere præ foribus domûs suæ, & quoddam sublime vexillũ ipsius obtutib⁹ offerri, cuius suprema pars cælum contingeret: idemque modestè se submittendo ad terram, suis fimbrijs circumplecti ipsam grauidam: rursusque valdè sublimiter sese erigere, & inflexibili firmitate consistens, cælum, à quo se deposuerat, repetere. Expergefacta mulier, iterùm sopore deprimitur, & eccè repentè videt ex ore suo exilire & auolare quasi auream quandam miræ magnitudinis aquilam, quæ volitando cuncta Vuentanæ ciuitatis ædificia auratis alis obtegeret, & in alta cælorum se subrigens, ab eius se adspectu subduceret.

Somnium matris eius.

Cap. 2.

Solenni quodam die, cùm ex more nutrix illius ad ecclesiam se conferre, precibus illic incubitura, decreuisset, tãta vis imbrium è cælo proruit, & extra eius loci limen, vbi puer asseruabatur, pedem afferre non posset. Cumque eo nomine acerbissimè fleret, omnipotẽtem Dominum deprecatura, caput humiliter deposuit. Et eccè nullam

Diuinitùs transfertur

tempe-

tempestatis molestiam sentiens, subitò inuenta est cum infantulo residere in templo, quò ire constituerat: & quod nulla ratione credere potuisset vt fieret, factum vehementer expauit. In templum nutrix sancti Ethelvuoldi.

Cùm autem creuisset puer, traditus est sacris literis imbuendus. Erat enim natura agili, & acri ingenio, adeoque tenaci memoria, vt quicquid didicisset, retineret. Vbi verò adoleuit, & famam eius Rex Ethelstanus percepit, celeriter eum ad se accitum, apud se manere voluit, curauitque eum sacerdotio initiari. Per id tempus Elphegus Episcopus simul ordinauit Dunstanum, Ethelvuoldum & Ethelstanum, peractaque Missarum solennitate, dixit: Hodiè coram Deo tribus viris manus imposui, quorum duo ad pontificiam euchentur dignitatem, tertius per lubrica voluptatum blandimenta ad miserabilem deuoluetur vitæ finem. Tum verò Ethelstanus scisciabatur ex sancto antistite, ipsius cognato, num ipse is futurus esset. Cui sic ille respondit: Non erit tibi pars in ordine isto, nec in hac veste diù permansurus es. idque ità euenit. Nam paulò pòst ad lubrica seculi prolapsus est. Ethelvuoldus porrò Glasconiam petijt, & sub Abbate Dunstano habitum monasticum induit, vigilijsque & precibus incumbens, & abstinentia corpus suum édomans, semper ad ardua virtutum culmina aspirauit. Cumque ab omnibus amaretur, & Abbas eum monasterij Decanum constituisset, nulla animi superbia intumuit: sed tantæ humilitatis & subiectionis de se præbuit subditis exempla, vt quotidiano manuum opere hortum coleret, & fratribus ad prandium poma ac diuersi generis legumina præpararet. Cap. 3. S. Ethelvuoldus discit literas. Initiatur sacerdotio. Accipit habitum monasticum. Fit Decanus monasterij.

Postquàm autem Rex Edredus eius sanctitatem cognouit, hortante eum matre sua Edgina, locum quendam, quem Abendoniam vocant, ei tradidit, in quo antiquitùs exiguum fuerat monasterium, sed tum neglectum ac desolatum cernebatur. Ad instaurandas eius domos præbuit ei Rex de thesauris suis, & mater eius etiam largiùs munera ei donauit. Itaque loci eius Abbas effectus, monachos congregauit, eosque in multa vitæ sanctitate gubernauit. Vénit autem Rex quodam die ad monasterium, & mensus est omnia fundamenta monasterij propria manu. Rogante autem eum Abbate, vt cum suis apud ipsos prandium sumeret, Rex annuit, & iussit Abbas omnibus hydromeli (vulgò medonem vocant) abundè bibendū inferri. Hauserunt igitur tota die ministri, & omnibus largiter bibentibus, liquor ille vix ad palmæ mensuram imminutus fuit. Cap. 4. Creatur Abbas. Attēde miraculum.

In eo monasterio erat frater quidam Elstanus nomine, vir simplex & magnæ obedientiæ, cui Abbas dederat negocium cibos procurandi monasterij artificibus. Coquebat ille quotidiè carnes, & operarijs sedulò ministrabat, focum accendens & aquam apportans. Accidit autem, vt quodam die Abbas illum cerneret stantem iuxta cacabum feruentem, simulque adspiceret omnia vasa munda & pauimentum scopis repurgatum. Itaque hilari vultu ait ad eum: O frater mi Elstane, hanc obedientiam tu mihi suffuratus es. Sed si eiusmodi miles es Christi, immitte manum tuam in bullientem aquam, & partem vnam ex imo cacabo mihi impiger extrahe. Ille incunctanter mittens manum, ab imo lebete bullientem partem excepit, aquæ feruorem minimè sentiens. Is postmodùm Abbas creatus, etiam Vuiltoniæ Episcopus fieri meruit. Cap. 5. Magna obedientia Elstani monachi.

Fuit Ethelvuoldus templorum diuersarumque structurarum fabricator egregius. Sed communis hostis solitas suæ malignitatis ei tetendit insidias, vt si qua posset ratione, eum extingueret. Cùm enim quandoquè vir Dei in ædificio quodam laboraret, ingens postis super eum cecidit, & in foueam quandam eum detrusit, omnibus ferè costis vnius lateris confractis. Quòd si fouea illum non suscepisset, membris omnibus contritus fuisset. Sed virtute præpotentis Dei vir sanctus breui restitutus est. Tandem iubente Edgaro Rege, vir Dei à beato Dunstano Vuintoniensis Episcopus consecratur. Erant tunc in veteri monasterio Canonici moribus valdè deprauatis, elatione, insolentia, luxuria fœdi, ità vt quidam ex ijs nollent suo ordine Missas celebrare: repudiatisque vxoribus, quas præter ius fasque sibi copulauerant, alias ducebant, crapulæ & ebrietati perpetuò vacabant. Id minimè ferens Episcopus, annuente Rege Edgaro, expulit eos, & in illorum locum introduxit Abendonienses monachos, ijsque ipse se & Abbatem, & Episcopum exhibuit. Misit autem Rex quosdam è suis, qui Clericis præciperent, vt aut quamprimùm loco renunciarent, aut monasticum habitum susciperent. Illi nimio pauore conterriti, cùm vitam monasticam execrarentur, monachis ingredientibus, statim loco cessêre. Posteà autem tres ex illis, Cap. 6. Consecratur Ethelvuoldus Episcopus Vuintoniæ.

monachorum habitum complexi sunt. Ad id enim temporis in gente Anglorum non erant monachi, nisi in Glasconia & Abendonia. Porrò Clerici illi, stimulante inuidia & liuore, venenum præsentissimum Episcopo obtulerunt. Quo hausto, statim facie in pallorem mutata, viscera illius cruciabantur. Surrexit ergò à mensa, & in lecto se reponens, dixit tacitus apud se: Vbi nunc est fides tua? vbi sunt cogitationes mentis tuæ? An non vera sunt verba Christi, quibus in Euangelio pollicetur, si mortiferum quid biberint credentes, non eis id nociturum? An non præsens est diuinitate, qui hæc loquitur, etsi corpore absens est? Ille proculdubiò virus hoc in te eneruare potest. His dictis, totam illam lethiferam potionem, quam hauserat, fide sua mox inefficacem reddidit, pulsoque dolore, hilari vultu surrexit. Annuente autem Rege Edgaro, de nouo monasterio, quod nunc Hidam vocant, Canonicos expulit, & Abbatem cum monachis in illud introduxit. Is Abbas ab eo constitutus, fuit Ethelgarus, qui posteà Australium Saxonum Episcopus factus, sancto Dunstano in Archiepiscopatu successit.

Venenum oblatũ hauit, sed nihil læditur.

Marc. 16.

Cap. 7. Construit monasteria.

Apud Vuintoniam quoquè monasterium virginum construxit in honorem beatissimæ matris Dei. Locum etiam quendam, quem modò Heli vocant, in fiscũ regium redactum, non modico precio emit: monachos illic collocauit: Britnotum præpositum suum, Abbatem eis prefecit, ædificiaq; instaurauit. Emit quoquè à Rege locum Modeshanstede, qui nunc Burg dicitur, basilicamque congruis structuris ornatam, in honorem beati Petri consecrauit: monachos congregauit, Eadulphum eis Abbatem constituit, qui post sanctum Osuualdum, Eboracensis ecclesiæ cathedram adeptus est. Tertium quoquè locum precio comparauit, qui propter spineta circunquaquè increscentia, Torneia dicebatur: monachosque illic colligens, Godmannum Abbatem eis dedit. Sicque factum est, consentiente Rege, vt partìm Dunstani consilio & actione, partìm Etheluuoldi sedula cooperatione, monasteria virorum & fœminarum vbiquè apud Anglos construerentur.

Cap. 8. Visitat monasteria.

Improbis terribilem, morigeris verò mitem se exhibebat.

Circuiuit autẽ vir Dei singula monasteria, mores conformans & instituens, obedientes hortans, vt in bono magìs magisque proficerent: stultos & obstinatos, vtà malo recederent, etiam verberibus adigens. Erat sanè improbis & peruersis terribilis instàr leonis, humilibus & morigeris ceu agnum mansuerissimum se exhibebat: ità serpentinæ prudentiæ temperans seueritatem, vt columbinæ simplicitatis non amitteret lenitatem. Quòd si nonnunquàm zelus rectitudinis eum compelleret disciplinæ iura subditis adhibere, furor ipse non de crudelitate, sed de amore proficiscebatur: atque intùs paterna beneuolentia complectebatur, quos foris tanquàm persequens castigabat. Pater erat & pastor monachorum, sanctimonialium & virginum protector peruigil, viduarum consolator, peregrinorum susceptor, ecclesiarum patronus, corrector errantium, recreator pauperum, pupillorum & orphanorum adiutor.

Cap. 9. In magna fame magna eius liberalitas.

Accidit quandoquè, vt acerba fames vniuersam Britanniam vehementer opprimeret, & multi præ nimia inopia dira clade extinguerentur. Tum ille pecuniam suam omnem in pauperes elargitus est. Deficiente pecunia, tolli iussit ornamenta quæque, & permulta vasa argẽtea ex ecclesię thesauris confringi. Ijs in pecunias redactis, cum multo cordis gemitu testabatur, se æquo animo ferre nõ posse, muta metalla durare integra, hominem verò ad imaginem Dei factum, precioso Christi sanguine redemptum, mendicitate & inedia confici. Sustentauit itaque innumeram pauperum multitudinem: qui periculum famis euadere cupientes, ad eum vndiquè confugiebant. Illos ipse in platęis, omni solatio destitutos, refocillabat, singulis necessaria præbens: donèc misericordia Dei de cælo in terram prospiciens, & humano generi solita benignitate subueniens, malum inopiæ temperaret.

Cap. 10. Prou. 3. Hebr. 12.

2. Cor. 12.

Verùm quandò, scriptura teste, Dominus quẽ diligit, corripit, & flagellat omnem filium, quem recipit: vir Dei crebrò laborabat viscerum doloribus, crurium tumores patiebatur, noctes plerunquè insomnes ducens præ doloribus, at nihilo minùs interdiù, tanquàm nihil molestię sentiret, ambulans, non tamẽ sine vultûs pallore, memor illius Apostolicæ consolationis, virtutem in infirmitate perfici: & quod idem dicit: Quandò infirmor, tunc potẽs sum. Libenter itaque gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Etsì autem permolestis afficeretur doloribus, nunquàm tamen carnibus vesci voluit, nisì semèl grauissimo compulsus morbo, idque iubente beato Dunstano Archiepiscopo, & rursùs in ea infirmitate, qua decessit.

Clericus

Clericus quidam ſancti Epiſcopi, cui erat ſacri chriſmatis cura demandata, minùs acceperat olei, quàm res poſcere videbatur, atque illud ipſum in itinere amiſerat. Epiſcopo verò pueros confirmare volente, nec habẽte Clerico ampullam ſacri olei, turbatus & anxius repetit iter, quo venerat: & huc illucque accuratè oculos aduertens, reperit ampullam in via iacentem, oleo plenam, cùm paulò antè nec media ſuî parte plena fuiſſet. Ea igitur accepta, cum timore & gaudio reuerſus eſt. Cap. 11. Confirmatiõis ſacramentum.

Monachus quidam furti ſe crimine obſtrinxerat. Mandauit Etheluuoldus, vt qui rem abſtuliſſet, quam primùm eam redderet cum ipſius benedictione: aut in tali eam loco proijceret, vbi poſſet inueniri. At induratus ille facere hoc neglexit. Venit ergò Epiſcopus in domum Capitularem, & ait: Noluit ſacrilegus pecuniam, quam furatus eſt, reddere cum benedictione: reddat ergò eam nunc cum omnipotentis Dei maledictione, & ſit ligatus non in anima duntaxàt, ſed etiam in corpore noſtra authoritate. Et eccè monachus ille ſedens, inuiſibiliter ligabatur, brachijs inter ſe ſub cucullo cohærentibus, cùm interìm reliqua membra ſuo poſſent officio fungi. Tandèm exiens ille poſt Epiſcopum, confeſſus eſt facinus ſuum: ſed quòd ità eſſet colligatus, id ſubticuit. Epiſcopus blandis verbis ei reſpondit: Vel nunc ſaltem benè feciſti, licèt ſerò, confitendo peccatum tuum. Fruere ergò benedictione noſtra. Mox illius ſoluta ſunt brachia, Epiſcopo neſciente. Cap. 12. Monacho maledicit, & ille diuinitùs punitur.

Magno ſtudio in veteris eccleſię inſtaurationem vir ſanctus incumbebat, & fratres ſæpè laborabant. Interìm accidit, vt frater quidam à ſummo culmine in terram decideret. Sed mox vt terram attigit, ſtetit incolumis, nihil quicquam mali ex tanto præcipitio paſſus. Cap. 13. Nõ læditur ex caſu graui ſſimo monachus.

Nocte quadam beatus vir lectioni operam dans, præ nimijs vigilijs obdormiuit, & candela ardens incidit in codicem. Conſumpta tandèm candela, & Epiſcopo expergefacto, liber illæſus repertus eſt. Cap. 14. Candela ardet in codice, ſed nihil adurit.

Cùm S. Dunſtanus eſſet Abbas Glaſconiæ, vidit in ſomnis quandam miræ proceritatis arborem, quæ ramos ſuos extenderet in Orientem & Occidentem, Septentrionem & Meridiem totius Britãniæ. Eius autem arboris rami innumeris erant onuſti cucullis magnis & paruis. In ipſo autem arboris ſummo cacumine vnus erat prægrandis cucullus, qui amplitudine manicarum ſuarum cæteros protegebat, & ingẽti ſublimitate alios excedens, ipſum contingebat cælum. Vir autem Domini Dunſtanus attonitus, interrogabat eum, qui hæc illi oſtendebat, qui erat angelico capillo, ſed canus: Quæſo, inquiens, venerande ſenior, quænam eſt hæc robuſta & præcelſa arbor, cuius rami longè lateque diffuſi, tam innumeros cucullos ſuſtinent? Reſpondit ille: Arbor, quam vides Abba Dunſtane, huius inſulæ ſitum deſignat. Magnus cucullus, qui eſt in huius arboris vertice, monachi tui Etheluuoldi eſt, qui in hoc monaſterio Chriſto religiosè famulatur. Reliqui cuculli, qui ramis inhærent, multitudinem ſignificant monachorum, qui eius eruditione inſtruentur, & vndiquè in hac regione ad Dei ſeruitium congregabuntur, eiusque ductu venturi ſunt ad gloriã regni cælorum, & ad ſocietarem beatorum ſpirituum cum Chriſto regnantium. Cap. 15. Viſio S. Dũſtani. Viſionis expoſitio.

Vidit etiam ipſe Etheluuoldus ſomnium, idque quibuſdam monachis ſuis ità enarrauit: Videbar mihi ſtare ad litus maris, vbi prægrandis quædam nauis viſebatur, copioſam piſcium multitudinem, præcipuè anguillarum, ab imo vſque ad ſummum intrà ſe retinens. Cumque mecum tacitus cogitarem, quid ſibi vellet hæc viſio, repentè audiui vocem dicentem mihi: Etheluuolde, Etheluuolde, hoc tibi mandatum à Deo cælitùs miſſum eſt, vt excites hos piſces, quibus hæc nauis plena eſt, & orationibus tuis efficias, vt ſint homines, ſicut anteà fuerunt. Cuius iuſſioni mox ego obtemperans, preces pro illis fudi, & lachrymatum perfuſus imbre, dixi cum gemitu: Domine Ieſu Chriſte, cui nihil eſt impoſſibile, reſpice propitius ad animas diabolica fraude deceptas, quæ humanę rationis ſenſu deſtitutæ, inſtàr pecudũ in lubrico mũdi huius cœno miſerabiliter volutantur. Nè, quæſo, permittas bone Ieſu, vt de eis triumphans, glorietur humani generis inimicus: ſed ſancti nominis tui virtute redeãt ad vitam, vt à ſomno mortis ereptæ, te verum & vnicum mundi Saluatorem agnoſcant: & deincèps ſemper ad tranquillum ſalutis portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus ſint immunes, & ſub tua gubernatione permaneãt. Tuum eſt enim, Chriſte, mortuos reuocare ad vitam, & imaginem tuam, quam creâſti, ad priſtinum decorem reformare, qui veniſti in hunc mundum peccatores ſaluos facere, & dira mortis ſupplicia paſſus in Cruce, fundere dignatus es ſanguinem tuum pre- Cap. 16. Viſio Etheluuoldi. Exorat apud Dominum multos peccatores. 1. Tim. 1.

cioſum pro ſalute omnium noſtrûm. Cùm hæc & his ſimilia compuncto corde & ſpiritu humilitatis effunderem, eccè quos anteà piſces videram, ſubitò homines effectos, & à morte excitatos vidi, qui celeriter ad terram properabant, multi ſanè numero, quorum non paucos agnoui. Vnus autem ex ijs in terram retrorsùm cadens, rurſùs in anguillam verſus eſt: ille videlicet Ethelſtanus, qui mecum quondàm preſbyter fuerat ordinatus, quem deincèps nemo excitare, nec ad humanã formam reuocare potuit. Cæteri omnes, ſublatis in cælum vocibus, plaudebant manibus, & gratias agebant Deo, quòd ineffabili eius clementia, & meæ exiguitatis interceſſione, meruiſſent à morte ad vitam reduci, & humanæ rationi, quam amiſerant, reſtitui. Ego verò gaudens in Domino, & congratulans illis, euigilaui: & hanc viſionem vobis filioli idcircò refero, vt & vos cùm bonorum operum fructu in ſancto propoſito perſeueretis: quó per gratiam Dei poſſitis in eorum numero computari, qui mihi, licèt indigno, commiſſi ſunt.

Ethelſtani caſus horrẽdus.

Cap. 17. Obijt ſanctus Epiſcopus Calendis Auguſti, anno ſalutis nongẽtiſimo octogeſimoquarto, Epiſcopatûs ſui viceſimoquarto, regnante Ethelredo Rege. Corpus eius ſubita immutatione fuit renouatum, lacteo candore perfuſum, roſeoque rubore venuſtatum, ità vt quodammodò ſeptennis pueri vultum præ ſe ferre videretur. Eſt autem Vuintoniæ in veteris monaſterij crypta ad Auſtralem ſancti altaris plagam, ſicut olim cælitûs ei monſtratum fuerat, perquàm honorificè tumulatum.

Obitus S. Etheluuoldi.

Cap. 18. Anno ab obitu ſuo duodecimo cuidam cæco apparuit, præcipiens, vt iret Vuintoniam, ad ipſius tumbam viſum recuperaturus: addiditque: Ea cauſa te nunc inuiſo, & quæ tibi euentura ſunt, prædico, vt tuę ſalutis ſignum, id omnibus teſtatum efficiat, quòd oporteat me eleuari ab eo tumulo, in quo nunc conditus ſum. Dicente cæco, ſe locum tumbæ eius neſcire, ſanctus reſpondit: Cùm eò véneris, monachum Vulſtanum ad te acciri cures: qui vbi verba tua audiĕrit, mox ad meum te adducet ſepulcrum, & ibi recuperabis amiſſum lumen. Fecit ille, vt erat iuſſus, & integra recuperata ſanitate, ad ſua reuerſus eſt. Tranſlatum autem eſt corpus beati viri 4. Idus Decembris, & in choro eccleſiæ repoſitum, vbi eius meritis vſque in hodiernum diem multa Deus miracula effecit. Puer quidam paruulus in infantia oculorum lumine orbatus, cùm ad ſancti ſepulcrum eſſet adductus, mox depulſa eſt caligo omnis, & oculos eius ſplendor lucis aperuit.

Ad eius tumulum cæcus illuminatur.

Item alius.

Cap. 19. Furem quendam ob multiplices culpas S. Elphegus Epiſcopus flagellis cæſum, cippo conſtringi iuſſit, acrioribus ſupplicijs cruciandum. Cùm ſic ergò diù ille iacuiſſet in pœnis, quadam nocte apparuit ei S. Etheluuoldus, dicens: Miſer, cur tanto tempore in hoc ligno diſtineris? Reſpondit ille: Dignas domine pœnas luo, quia non rarò in furto deprehenſus, nolui reſipiſcere, ſed ſcelus illud iterùm atque iterùm repetiui. Dixit ei ſanctus: At vel nunc ceſſa à furtis, abeasque, ab his compedibus abſolutus. Confeſtim ille ſurgens & exiens, procidit ad pedes S. Elphegi Epiſcopi, narrauitque ei ordine rem geſtam. Ille verò pro tanti patris honore permiſit eum illæſum abire.

Soluitur cõpeditus.

Cap. 20. In Chronicis annotatum legimus, inter profuſa conuiuia, quæ tunc in Anglia ab Danorum aduentu exercebantur, pane & aqua hunc ſanctum virum vſum eſſe. Erat ſanè per omnia beatiſſimæ matri Dei & S. Cuthberto deuotus, cuius ſedẽ poſt eius obitum nunquàm potuit aliquis impunè * dormitando premere, quin tetris imaginibus territus ſeſe abdicaret, increpantibus illis cur ſedem Epiſcopi indignus vſurparet.

for. * dominando

Orta erat ſimultas anxia inter illum & Goduuinũ Comitem: quæ cùm ſedari non poſſet, iratus Epiſcopus recedendo dixit: Per Dominam meam ſanctam Mariam malè ei erit. Ab ea autem hora à viſcerum torminibus nullam Comes intermiſſionem habuit, donèc ab Epiſcopo eſſet benedictionem adeptus.

Pœna Comitis.

Tandèm Dunelmum profectus eſt, atque illic, quod magnæ videbatur audaciæ, reuulſo ſepulcri operculo, cum S. Cuthberto quaſi cum amico loquebatur: depoſitoque apud illum amoris munere, receſſit.

MAR

MARTYRIVM SANCTISSIMI STEPHANI ROMANI PONTIFICIS, ET EORVM, QVI VNA CVM illo Romæ passi sunt, authore Simeone Metaphraste, qui ea videtur ex Latinis codicibus Græco stylo propè ad verbum descripsisse: nos verò capitula margini adiecimus.

QVO tempore Valerianus & Gallienus impietatis sectatores imperabant, Christianorum quamplurimi, acerbissimos Tyrannos declinantes, latitabant. Non deerant tamen, qui fidei certamen subeuntes, martyrij palmam assequerentur. Erat enim lex proposita, vt quicunque Christianum hominem latitãtem detulisset, omnes eius facultates ipse haberet, & quoscunque honores in exercitu petijsset, obtinere posset. Illo igitur tempore beatus Romanæ vrbis Episcopus Stephanus, cùm totum clerum congregâsset, sic eum affatus est; Audistis fratres & commilitones mei, crudelissimum edictum diaboli, vt si quis Christianum deprehenderit, omnes eius facultates ipse possideat. Moneo igitur vos, fratres, vt terrenas diuitias contemnatis, quò cælestis regni hæreditatem percipere possitis. Nolite huius mundi principes extimescere, sed Deum cæli & terræ Dominum, eiusque vnigenitum filium Iesum Christum adorate, illum colite, ad illum confugite, qui potest nos omnes eripere de manibus inimicorum nostrorum, & de diaboli malitia liberatos, sua gratia corroborare.

2. Augusti. Cap. 1.

Præmium eorum, qui deferrent Christianos

Adhortatur subditos suos sanctus Pontifex.

Tunc presbyter quidam, nomine Bonus: Nos, inquit, terrenas nostras facultates relinquere in animo habemus? quinimmò sanguinem ipsum propter Dominum nostrum Iesum Christum, & eius nominis cõfessionem effundere parati sumus, vt illum assequi digni efficiamur. His dictis, omnes clerici ad beatissimi Pontificis pedes prostrati, significârunt, quot quisque gentiles domi suæ haberet, qui baptizari optarent. Itaque à Pontifice quærebant, num aliò, an ad eum illos ducturi essent, quò baptizari possent. Iussit igitur beatissimus Episcopus, vt postero die ad cryptam, quæ appellatur Nepotiana, omnes conuenirent. Cùm igitur ad eam cryptam conuenissent, inuenti sunt illic tam mares, quàm fœminæ, centum & octo? quos illo ipso die Pontifex in nomine Domini nostri Iesu Christi, sanctissimo baptismate & alijs diuinis mysterijs consecrauit, & vt illis placatum ac propitium Deum redderet, sacrificium obtulit, sicque omnes Sacramentorum participes facti sunt.

Cap. 2.

Baptizãtur homines 108.

Sacrificium Missę offertur.

Eo autem die, qui deincèps secutus est, beatus Stephanus ordinauit tres Presbyteros, & septem Diaconos, ac sexdecim Clericos: & sedens, omnes illos docebat de Regno Dei, ac de sempiterna illa vita, quæ futura est. Mox cœperũt populi ex Græcis & reliquis gẽtibus ad eum venire: qui diuinos sermones audientes, à Stephano Pontifice baptizabantur. Interea venit quidam Tribunus militum, Nemesius nomine, cui erat filia vnica, quæ ab incunabulis apertos quidem oculos habuerat, sed nihil omninò adspiciebat. Ille se ad beati Pontificis pedes prostrauit, ac dixit; Oro te, Pontifex, vt me & filiam meam baptizes, quò & ipsa illuminetur, & animãs nostras ab æternis tenebris eripias, quoniam ad hanc vsque diem semper in ærumnis & doloribus propter huius filiæ meę cæcitatem versatus fui. Tunc beatus Episcopus: Si credis, inquit, ex toto corde, omnia tibi credenti concessa fuerint. Ad hæc Nemesius Tribunus: Ego ad hanc vsque diem toto animo credidi, & nunc credo Dominum Iesum Christum Deum esse, qui aperuit oculos cęci nati? neque enim humanis consilijs impulsus, sed eiusipsius vocatione, ad sanctitatem tuam vẽni.

Cap. 3.

Iohan. 9.

His auditis, statim beatus Pontifex hominem illum adduxit ad locum quendam, qui vocatur Titulus Pastoris: cumque & ipsum, & eius filiam catechismo instruxisset, quemadmodùm Christianæ fidei Canones & ordo postulat, iussit eos ieiunare vsque ad vesperam. Cùm autem venisset hora vespertina, benedixit aquæ in eo loco, quem Pastoris titulum vocatum fuisse diximus? itaque Nemesium in aquam demisit, & baptizauit in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs sancti. Cùm verò ex piscina exijsset, cœpit ipsius

Cap. 4.

Aquabaptismi antiquitùs benedicitur.

Nemesius Tribunus baptizatur.

ipsius filia clamare; En hominem video, qui tetigit oculos meos, in cuius circuitu magnæ lucis splendor appáret. Tunc Stephanus & ipsam Nemesij filiam baptizauit, quæ Lucilla vocata est. Ex hoc tempore multi cœperunt ad pedes beati Pontificis Stephani se prosternere, & cum lachrymis baptismum ab eo petere. Illo itaque die, quo Lucilla baptizata est, mares & fœminæ sexagintaduo baptizati sunt. Sic igitur, diuina gratia & ope adiuuãte, multi viri Deum metuentes ex gentibus, beatum Pontificem Stephanum adiêrunt, vt ab illo Christi baptismum acciperent. Mox ille sanctissimus Põtifex, Spiritûs sancti gratia refertus, cœpit Christianorum multitudinem in vnum locum conuocare, diuinaque officia celebrabat in martyrum latibulis, quæ cryptæ appellantur: quo tempore Nemesium patrem Lucillæ ordinauit Diaconum.

Itẽ alij 62.

Nemesius ordinatur Diaconus.

Cap. 5. Impietatis verò sectatores quidam cùm hæc audiuissent, insuper & Nemesium Tribunum cum tota familia Christi fidem sectari, baptismoque & fidei lumine adiutum, cæcitatem pristinam abiecisse, rem detulerunt ad Glabrionem & Maximum Consules, homines scilicet impietatis valdè studiosos. Tunc illi de ea re consultãtes, præceperunt, vt quocunq; in loco Nemesius Diaconus inueniri posset, omninò grauissimis supplicijs affligeretur. Cùm autem Nemesius ipse quodam die per viam Appiam iter faceret, & esset prope Martis templum, & Valerianum ac Maximum impios homines videret, qui vt anteà consueuerant, fœdissima dæmonibus sacrificia offerebant, ità Deum ipsum flexis genibus orauit; Domine Deus creator cæli & terræ, dissipa consilia & machinas, quibus diabolus humanas mentes peruertit: dissipa eas, quæso, per nomen Domini nostri Iesu Christi filij tui, quem misisti in hunc mundum. Contere satanam, vt miseri & infelices isti ab eius laqueis, quibus irretiti sunt, eripiantur, ac humanis manibus fabricata simulacra derelinquentes, agnoscant te omnium rerum creatorem, Deum & Patrem omnipotẽtem, & vnicum Filium tuum Dominum Iesum Christum. Illa ipsa hora impius Maximus à dæmone correptus, voce magna cœpit clamare; Nemesius nunc factus Christianus, me incendit. Eccè illius oratio me cruciat. Ex illa igitur hora egressi è templo, iusserunt Nemesium detineri. Cùm verò qui eum tenuerant, verberibus pulsarent, repentè Maximus Consul efflauit animam.

Accusatur Nemesius apud consules.

Precatio Nemesij.

Cap. 6. Itaque Nemesius statim ductus est ad Valerianum in palatium, quod Claudij nomine appellatur. Quem sic affatus est Valerianus; Et vbinam est, ô Nemesi, prudẽtia illa tua, quam semper in te cognouimus, tum in consilijs ineundis, tum in rebus gerendis firmissimam? An ignoramus nos, quid optimum, quidve pessimum sit, quippè qui non aliud te adhortamur vt facias, nisi quod vtilitatem tibi afferre possit, vt scilicet quæ vera sunt amplectens, deos ipsos non deseras, quos omni tempore à puericia coluisti & veneratus es? Ad hæc Nemesius Diaconus: Ego, inquit, sceleratissimus veritatem ipsam dereliqueram, & sanguinem innocentem effuderam, & ad hoc vsque tempus peccatis oneratus fueram: sed Christi Domini & Dei misericordia modò adiutus, tandèm creatorem meum cognoui, cuius baptismo illuminatus sum, qui & cordis mei oculos aperuit, & corporeis filiæ meæ pupillis lumen restituit. Hunc adoro, hunc timeo, huic cultum & preces supplex offero, cuius auxilium semper implorabo, & simulacra omnia, quæ dæmones esse cognoui, & ipsa, & eorum cultores auersor & execror. Tunc ait Valerianus; Nota mihi sunt veneficia tua, quibus humanas cædes patrare ausus es, quippè qui & Maximum Consulem tuis præstigijs de medio sustulisti: quinetiam adhuc contra nostram & Reipublicæ salutem, temerè Christianorum causa talia veneficia exercere non desistis.

Nemesij egregia oratio.

Cap. 7. His dictis, Valerianus ira percitus, iussit illum in priuato carcere detineri, quem, cùm opùs fuisset, sistendũ præcepit. Iussit etiam Sempronium Nemesij famulum, domino suo fidelissimum, illic præstò esse, à quo eiusdem Nemesij tum facta, tum bona omnia inquirerentur: cuius etiã filiam Lucillam custodiri præcepit apud sceleratam quandam mulierem, nomine Maximam. Postero autem die iussit iniquissimus Valerianus Sempronium tradi cuidam Tribuno, qui vocabatur Olympius, vt torqueretur, & de domino ipsius per eum inquireretur. Illum igitur Olympius his verbis aggressus est; Nouisti ne, qua de causa hîc ante nos constitutus es? Hæc ille ait. Ad quæ Sempronius nihil respondit. Sed nihilominùs Olympius: Ausculta, inquit, Semproni, & fac quod iubent Imperatores nostri: sin minùs, multis & varijs tormentis cruciaberis. Ostendas igitur nobis Nemesij domini tui facultates: deindè verò propitijs deorum

Sempronius famulus Nemesij sistitur corã Olympio.

deorum nostrorum numinibus sacrifices. Ad hæc Sempronius; Si facultates domini mei Nemesij requiris, scito illas à me Christo fuisse oblatas: non enim nostra, sed illius erant bona. Quòd verò dicis & me hortaris, vt dijs tuis sacrificem, nullo modo faciam: Christo enim sacrifico Dei viuētis filio sacrificium laudis & confessionis, cui & dominus meus Nemesius seipsum obtulit. Cùm hæc dixisset Sempronius, furore accensus est Olympius, & satellitibus dixit; Prosternite hominem istum, & virgis percutite. Afferte ante illum deum Martem ac tripodem, vt vel dijs ipsis thura offerat, vel sine intermissione aliqua virgis percutiatur. Allatum igitur aureum Martis idolum vnà cum tripode, in conspectu Sempronij locatum fuit. Quod cùm Sempronius vidisset: Cōterat, inquit, te Dominus Iesus Christus Filius Dei viui. Hoc dixit Sempronius, ac repentè idolum illud sic liquefactum est, quasi cera igne admoto. Quod cùm vidisset Olympius, stupore perculsus obmutuit: mox verò domi suæ illum custodiri iussit, dicens; Hac nocte omnia tormenta tibi afferam, & miseris modis te consumam. Hęc dixit, & Sempronium custodiendum tradidit Tertullo cuidam, domûs suę gubernatori. Exuperiæ autem cōiugi Olympius ipse narrauit, quemadmodùm Sempronius Iesu Christi Dei sui nomine inuocato, Martis idolum comminuerat.

Eius constantia.

Destruit idolum Martis.

Tunc Exuperia vxor: Si tanta, inquit, est Christi potentia, quantam dicis, satiùs nobis est dehinc illos ipsos deos relinquere, qui neq; sibi, neq; nobis opem ferre possunt. Quæremus igitur virū illum, qui Nemesiæ tribuni filiæ lumen restituit. Tunc Olympius Tertullo præcepit, vt mitiùs se gereret cum Sempronio, siquidem Nemesij pecunijs inquirendis ipse operam dare vellet. Hoc mandatum executus est Tertullus. Olympius verò cum coniuge Exuperia, & vnico filio Theodulo, illa ipsa nocte venerunt, & ad pedes Sempronij prostrati, dixerunt; Nos paulò antè Christi potentiam cognouimus, verum scilicet Deum illum esse, qui Nemesię tribuni filię oculorum lumen dedit. Quamobrèm te precamur, vt cures nobis dari salutare baptisma in nomine Iesu Christi, quem tu prædicas. Respondit Sempronius; Si pœnitentiam agitis ex toto corde vestro, benignus est Deus meus, & accipiet vos pœnitentiam agentes. Tunc Olympius: Iamiàm, inquit, faciam, vt credas me toto corde Christi Dei fidem sequi. Hæc dixit, & statim cubiculum patefecit, in quo habebat multa & varia idola. Quibus ostensis, En, inquit, Semproni, hæc omnia simulacra in potestate tua sunt: fac illis, quicquid lubet. Cui Sempronius: Agè, simulacra ista omnia manibus proprijs contere, auroque & argento, ex quibus confecta sunt, igne conflatis, pauperes congrega, & illis hæc distribue. Fecit omnia, quæ Sempronius dixerat, Olympius, nihil prorsùs dubitans. Repentè verò audita est vox è cælo, dicens; In te, Semproni, requieuit spiritus meus. Audiērunt vocem illam Olympius & eius vxor, & in fide ipsa facti sunt firmiores, ob idque ad salutare baptisma promptiores. Itaque Sempronium precabantur, petentes vt sigillum Christi acciperent, & per aquam ac Spiritum denuò nascerentur.

Cap. 8. Olympius cum vxore credit.

Idola sua confringit.

Iohan. 3.

Omnia hæc Sempronius Nemesio domino suo retulit. Quæ cùm Nemesius accepisset, celeriter adijt ad beatissimum Pontificem Stephanum, eique rem omnem exposuit. Ille verò Christo Deo nostro gloriam dedit, & proxima nocte Olympij domum adijt. Quo viso, statim Olympius prostrauit se ad Pontificis pedes vnà cum vxore Exuperia, & filio Theodulo. Erexit autem illos sanctissimus Pontifex, atque interrogauit, an crederent in Dominum nostrum Iesum Christum. Cui omnes concordi animo respondērunt; Credimus, pater sanctissime, in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Tunc Pontifex eos baptizauit in nomine sanctæ, consubstantialis & indiuiduæ atque viuificantis Trinitatis. Ostenderunt autem illi & idola, quæ proprijs manibus comminuerant. Qua de re sanctissimus Pontifex gratias egit Deo, & pro illis sacrificium obtulit benigno & salutis nostrę authori Domino Iesu Christo, eosque sanctæ oblationis participes fecit. Itaque tota illa domus gaudio magno & hilaritate repleta est.

Cap. 9.

Olympius cum suis baptizatur.

Tertius dies præteriĕrat, cùm Valerianus & Gallienus Imperatores valdè impij hæc audiērunt, qui furore accensi, iusserunt Nemesium & eius filiam Lucillam, indicta causa, torqueri. Sed cùm nullis tormentis de sententia moueri possent, illos obtruncari iusserunt. Et quia cupiebant Lucillæ patri persuadere, vt sententiam mutaret, præceperunt Lucillam priùs obtruncari. Cùm verò & Nemesij propositum stabile atque immobile cognouissent, illum ētiam securi percuti iusserunt in loco illo, qui est inter duas vias, Appiam & Latinam, non longè ab Vrbe Roma. Postera die

Cap. 10.

Torquetur cum filia, & occiditur Nemesius.

nefarius Valerianus iussit Sempronium, publicè audiẽdum, sisti. Cui dixit: Quarè non consulis tibijpsi, & dijs te subijcis? per quos vniuersa natura regitur & gubernatur? Christus me regit & gubernat, inquit Sempronius, qui & hanc sententiam mihi confirmauit. Tunc iussit Valerianus Sempronium in ignem conijci. Milites igitur cùm ignem multum accendissent, sanctum illum virum Sempronium, vinctis post terga manibus, in mediam flammam coniecerunt. Itaque beatissimus martyr Sempronius in media flamma positus, spiritum Iesu Christo Domino commendauit. Preciosæ autem ipsius reliquiæ intactæ permanserunt. Venit autem beatus Pontifex Stephanus cum clericis & viris religiosis, sanctique Sempronij reliquias collegit, & illas cum Olympij & sociorum, qui priùs propter Christum interfecti fuerant, sanctissimis reliquijs collocauit.

Sempronius in igne reddit spiritũ.

Olympius cum socijs occiditur.

Cap. 11. Post multos dies Valerianus & Gallienus cœperunt beatum Episcopum Stephanum & eius clerum inquirere: quinetiam edicto proposito iusserunt, vt vbicunq; inuenti fuissent, post multa & varia tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaq; detenti sunt clerici duodecim, quorum nomina hæc sunt; Faustus, Maurus, Primitiuus, Columnius, Iohannes, Exuperantius, Cyrillus, Honoratus, Theodosius, Basilius, Castulus, Donatus: qui cùm multis cruciatibus torquerentur, neq; adduci possent, vt facerent, quod iussi erant, postremò Imperatores iusserunt illos obtruncari in via, quæ appellatur Aqueductus. Quorum veneranda corpora curauit Tertullinus, qui fuerat Olympij seruus, quanuis adhuc esset gentilis, & eorum reliquias reposuit prope corpora sanctorum Iuuini & Basilei, in via Latina Calendis Augusti.

12 è clero trucidãtur.

Cap. 12. Hæc cùm audiuisset beatus Stephanus Pontifex, iussit ad se accersiri Tertullinum, quem multis hortationibus ad Christianam fidem cõuersum, docuit de Regno Dei, & sempiternæ vitæ mysterijs initiauit, sanctissimoq; baptismate purgauit, atque illum adhuc alba veste indutum, ordinauit presbyterum. Quem cùm docuisset de salute ac cælesti Regno sanctus Pontifex: Esto, inquit, tibi frater, hoc onus impositum, vt multorum martyrum reliquias diligenter inquiras. Cùm hoc mandatum accepisset Tertullinus, post duos dies quàm presbyter ordinatus est, à Marco Tribuno comprehensus, ad Valerianum ducitur. Cui Valerianus: Agè, inquit, domini tui pecunias huc affer: * secùs, interficieris. Ad hæc Tertullinus respondit; Si pecunias domini mei & tu habere cupis, æternam vitam assequi poteris: nam ille pro Christo moriens, Deo ipsi facultates suas obtulit, in futuro illo à uo eas receptutus. Si ergò & tu verè in Deum credideris, mutaque ac sensûs expertia idola execratus fueris, misericors & clemens Deus te pœnitentiam agentem amplectetur. Tunc dixit Valerianus; Ergò domini tui pecuniæ æternam vitam illi afferunt? Maximè, inquit Tertullinus, & non solùm æternam vitam, sed perpetuum etiam Regnum conciliant.

Nota hæc de alba veste baptizatorum.

Tertullinus comprehenditur.

Cap. 13. His auditis, Valerianus ad eos sermonem dirigens, qui aderant: Delirat, inquit, Tertullinus iste. Prosternatur igitur in terram, & multis virgis percutiatur. Itaque cùm beatus Tertullinus sine misericordia verberaretur, voce magna dicebat; Gratias ago tibi, Domine Iesu Christe, quòd nõ disiunxisti me à domino meo, & seruo tuo Olympio, qui & me antecessit martyrio functus. Cùm itaque inter verbera & plagas hoc diceret, iussit Imperator eius lateribus ignem subijci. Cui nefarij atque impij homines hoc sæpè inculcabant; Tertulline sacrilege, redde pecunias domini tui. Beatus verò Tertullinus constanti animo atque hilari vultu dicebat Valeriano; Agè, miser fac celerrimè quicquid vis, vt per incendium & flammas istas me sacrificium Deo gratum offerre possim. Tunc iussit Valerianus Tertullinum non amplius verberari, sed tradi Sapritio Vrbis præsidi, cui dixit; Agè, require ab isto pecunias Olympij domini sui? deindè coge illum dijs libare: quod nisi fecerit, varijs tormentis crucietur.

Tertullinus immaniter flagellatur.

Igni aduritur.

Traditur Sapritio præsidi.

Cap. 14. Cùm hoc mandatum accepisset Sapritius, statim tribunal sibi parari iussit in eo loco, qui Mamertini domus appellatur: præcepitque adduci ad se martyrem, præcone sic indicente; Adducatur huc sacrilegus Tertullinus. Adductus itaque fuit Tertullinus, quem Præses interrogauit, quo nomine vocaretur. Cui Tertullinus: Peccator, inquit, sum ego, seruus seruorum Iesu Christi. Tunc Sapritius Præses sic eum affatus est; Considera quę nunc tibi præcipiuntur, & sine mora facias, quod dico, vt viuas. Eià igitur dijs sacrifica, & redde, quæ iubemus, bona Olympij domini tui: sin minùs, tormentorum supplicijs consumptus fueris. Ad hæc respondit Tertullinus; Si nosses æternæ vitæ felicitatem, non esses de præsenti seculo anxius ac solicitus, ea curans quæ à dæmonibus, quos vos colitis, suggeruntur, & tibi & tuî similibus æternos cruciatus

Humile ei responsum.

ciatus afferent. His auditis, Sapritius Præses iussit Tertullini faciem lapidibus collidi. Sanctus verò Tertullinus Deo gratias agens, dixit Præsidi; Tu meum os confringi iussisti, & Dominus meus Iesus Christus, quem ego colo, te ac diabolum idololatriæ authorem conteret. Tunc Præses dixit his, qui præsentes erant; Curnàm iste moratur Olympij pecunias reddere? Et ad eum conuersus, Agè, inquit, affer pecunias, quas debes, & dijs sacrifica, nè capite obtruncatus, vitam amittas. Respondit Tertullinus; Ego in Domino meo Iesu Christo, cui credidi, confirmatus ità sum, & ità illum habere cupio, vt præsentem hanc vitam pro nihilo ducam, cuius nullos certos fines constitutos video. Facies eius lapidibus tunditur.

Hæc audiens Sapritius, furore accensus, iussit Tertullinum in ligno extendi, & neruis diù verberari. Cùm igitur neruis cæderetur Tertullinus, clamabat; Domine Iesu Christe, nè deseras seruum tuum, qui fidem & spem suam in te collocauit: sed da vires, vt in sancta & recta confessione tua perseuérem: quoniam tu es spes mea, Fili Dei viui. Cap. 15. Neruis diù cæditur.

Mox iussit Sapritius Tertullinum in rota suspendi. Dum igitur in rota penderet beatus ille, Spiritûs sancti auxilium inuocabat. Cùm autẽ ipsius animum ac propositum ità firmum & stabile vidisset Sapritius, vt moueri non posset, retulit Valeriano Tyranno, Tertullinũ nullis minis, nullis adhortationibus, nullis deniq; cruciatibus aut machinis adduci posse, vt vel dijs immolet, vel domini sui facultates ac pecunias in medium afferat. Tunc Valerianus sententiam ferens, iussit Tertullinum obtruncari. E rota igitur depositus, ductus est per viam Latinam ad secundum Vrbis lapidem, quo in loco fuit capite obtruncatus. Eius autem reliquias beatus Stephanus collegit, & sepeliuit in crypta, quæ arenosa dicitur, pridiè Calendas Augusti. Suspenditur in rota. Capite trũcatur.

Postero autem die Valerianus misit cohortem, quæ beatum Pontificem Stephanum cum mũltis clericis, presbyteris ac diaconis comprænderet. Cùm igitur Pontifex & eius clerici cum eo comprænsi essent, plurimi Christiani lugentes alongè illos sequebantur. Posteà verò quàm beatus Stephanus iussu Valeriani ante ipsius tribunal stetit, Tu ne, inquit sceleſtissimus Imperator, es ille Stephanus, qui Rempublicam nostram perturbare ac dissoluere aggressus es, quique consilijs & præstigijs tuis suades populo, vt à deorum cultu desciscat? Adhæc sanctus Episcopus Stephanus respondit; Ego Rempublicam non perturbo, sed admoneo & hortor omnes homines, vt derelictis dæmonibus, qui adorantur in istis vestris idolis, ad verum Deum se conuertant. Ergò, inquit Valerianus, tu statìm interficiendus es, vt alij exemplo tuo perterrefacti, resipiscant & viuant. His dictis, iussit in templum Martis Stephanum Pontificem duci, atq; illic sententiã de illo pronunciari. Ductus est igitur beatissimus Pontifex à satellitibus extra mœnia & portam Appiam ad templum Martis. Quo in loco Episcopus ipse, omnibus spectantibus, oculos in cælum erexit, ac dixit; Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui euertisti turrim confusionis apud Babylonem, destrue, quæso, nunc & locum hunc, in quo diaboli superstitio per idolorum cultum exercetur. Cùm hæc dixisset Pontifex, repentè facto tonitru & fulgure maximo, templũ Martis magna ex parte corruit. Quod videntes milites, perterrefacti aufugerunt, ac reliquerunt beatissimum Stephanum cum omnibus Christianis, qui eum secuti fuerant. Itaque illa ipsa hora beatus Stephanus abijt cum omnibus Christianis, quos secum habebat, ad cœmeterium beatæ Lucillæ, vbì multis adhortationibus Christianos consolabatur, ipsos hortans & corroborans, nè Tyrannorum minas & tormenta formidarent, cùm Dominus ipse dicat, Nolite timere eos, qui possunt occidere corpus, animam verò non possunt occidere: timete illum, qui potest & animã & corpus perdere in gehennam. His adhortationibus bonus ille pastor proprias oues confirmans, obtulit Christo Deo omnipotenti oblationem. Gen. 11. Templum Martis corruit. Consolatur suas oues S. Stephanus. Matth. 10.

At impius Valerianus, cùm & Martis templum euersum fuisse, & Christianorum multitudinem cum Pontifice Stephano esse audiuisset, misit milites longè plures his, quos anteà miserat. Qui cùm venissent, inuenerunt beatum Pontificem Stephanum Deo sacrificium offerentem. Illorum autem aduentu sanctus Episcopus nihil perturbatus est, sed tranquillo & quieto animo Christo Deo sacrificium obtulit, atque ibidem capite obtrũcatus est, quarto Nonas Augusti. Christiani verò, qui erant illic, cùm se tali pastore orbatos vidissent, multas lachrymas effuderunt. Eius autem venerandum corpus in illa eadem crypta deposuerunt, vbì & eius sanguis effusus fuerat, in via Appia, in qua martyr ille multa cum pace requieuit. Cap. 17. Occiditur S. Stephanus.

Eodem die milites idolorũ cultores Diaconum quẽdam inuenerunt, Tharsitium Cap. 18.

nomine,

Nota hæc de vero corpore Christi in Eucharistia.

nomine, qui purissimum Christi corpus ferebat. Comprehenderunt igitur illum milites: cumq; curiosiùs ab eo inquirerent, quidnam secum ferret, & ipse indignum iudicaret, ante porcos margaritas proijcere, nulla ratione adduci potuit, vt sanctissimum ac purissimum sacramentum impuris hominibus reuelaret. Virgis igitur & lapidibus eousq; Tharsitium contuderunt, quoàd spiritum efflauit. Cùm verò eius corpus exanime per terram volutaretur, curiosi & sacrilegi milites neq; sub vlnis intrà manicas, neque sub vestibus aliquid inuenire potuerunt. Relicto igitur sic, vt erat, venerando illo Tharsitij corpore, multo cum stupore aufugerunt, & ad Appiæ viæ portam venientes, Christianos multos inuenerunt. Mox Valeriano rem omnem exposuêre. Illo autem ipso die Christiani venerandum glorioſi martyris Tharsitij corpus in cœmeterio Calisti in via Appia deposuerunt.

Tharsitius occiditur & à Christianis sepelitur.

Xistus in loco Stephani constituitur.

Post hæc Christianorum Ecclesia in vnum collecta, in sanctissimi Stephani Pontificis & martyris locum, Xistum Romanæ vrbis Episcopum constituerunt nono Calendas Septembris, tertio anno Valeriani, & Gallieni secundo: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria & imperium nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. Theodotæ cum tribus filijs, cuius festum incidit in secundum diem Augusti, describitur in vita sanctæ Anastasiæ martyris 25. Decembris, circa medium.

EPISTOLA AVITI PRESBYTERI, DE RELI QVIIS BEATI PROTOMARTYRIS STEPHANI.

5. Augusti.

Beatissimo dilectissimoq; semper in Domino Papę Balchonio, atq; vniuerso Clero & plebi ecclesię Vracarēsis Auitus presbyter salutem in Domino æternam. Memores meî esse vos cupio & deprecor, sicut & ego, inquantùm valeo, memoriā vestrî habere nō cesso, tribulationibus vestris meo dolore compatiens, & pro dissidio patriæ nostræ in locis sanctis incessabiles lachrymas fundēs: vt aut vobis Dominus restituat libertatem, quos admonere voluit: aut illis tribuat manſuetudinem, quos præualere permisit. Et ego quidem, beatissimi fratres, (teste Domino nostro Iesu Christo loquor) frequenter volui venire ad vos, vt vobiscum vel mala tolerarem, vel bonis fruerer: sed impeditum est desiderium meum, per totas iam Hispanias hoste diffuso. Veritus enim sum, nè & sancta loca relinquens, & ad vos fortè non perueniens, vbicunquè interceptus, irrationabilis audacię pœnas luerem. Sed quoniam misericors Deus meo voto vestroq; merito procurare dignatus est indulgentiæ suæ gratiam, primùm vt dilectissimus filius & compresbyter meus Orosius vsque ad has partes ab Africanis Episcopis mitteretur, cuius mihi charitas & consolatio vestram omnium præsentiam reddidit. Deindè, vt in diebus ipsis, quibus iam ipse reditum incredibili desiderio parabat, beatus & verè sanctus, corona gloriæ nostræ in Christo Iesu primus martyr Stephanus, se reuelare & manifestare signis & virtutibus euidentissimè sequentibus dignaretur: quem ego tātarum rerum ordinatoris Dei occasione perceptum, dignius duxi charitati vestræ præmittere, vt ipse præsens aduocatus & patronus obsequentiū sibi petitionibus dignetur assistere, qui cùm pateretur, etiam pro inimicis orare dignatus est.

Orosius presbyter.

S. Stephan⁹ aduocatus & patronus ipsi obsequentium.

Itaque beatissimi dilectissimique fratres, memoriam vestrî incessabiliter agens, & tam congruētem ordinantis Dei dispositionem videns, promptus fui de presbytero, cui reuelatum fuerat, partem aliquam inuenti corporis promereri, quam festinato expetitam, secretoque perceptam, ad vos dirigere non distuli. Quamobrèm misi vobis per sanctum filium & compresbyterū meum Orosium, reliquias de corpore beati Stephani primi martyris, hoc est, puluerem carnis atque neruorum, & quod fideliùs certiusque credendum est, ossa solida, atque manifesta suî sanctitate nouis pigmentis vel odoribus pinguiora. Vt autem nulla possit esse dubitatio, ipsam ad vos subditam scriptis meis, sancti presbyteri, cui hæc reuelata sunt, epistolam conscriptionemque transmisi, quam me pro fide veritatis plenius cognoscendæ rogante & expetente, dictauit Græco primùm ipse sermone, sed per me posteà in Latinum versa est. Quæ & vos sancti & beati fratres, quàm veraciter gesta sunt, tam fideliter susce-

pta

pta habeatis, imploro. Certus sum enim, quia sicut ipse beatus martyr dignatus est nunciare, & pro salute mundi periclitantis se manifestare, auxilio & præsentia tanti patroni, si vos tale pignus digno studio diligatis, tuti ex hoc quietique viuatis. Gratia Domini nostri Iesu Christi & sancti spiritus vobiscum dilectissimi in Domino, Amen. Vide quid præstent Sancti ipsis veneranti-bus.

EPISTOLA LVCIANI PRESBYTERI, DE REVELATIONE BEATI STEPHANI ET *aliorum Sanctorum.*

LVCIANVS misericordia Dei indigens, & omnium hominum minimus, presbyter ecclesiæ Dei, quæ est in villa Caphargamala, in territorio Hierosolymorum, sanctæ Ecclesiæ & omnibus sanctis, qui sunt in Christo Iesu in vniuerso mundo, in Domino salutem. 3. Augusti.

Visio, quæ apparuit meę pusillitati à Deo tèr, de reuelatione reliquiarum beati & glorioſi protomartyris Stephani & primi Diaconi Christi, & Nicodemi, qui in Euangelio scriptus est, & Gamalielis, qui in Actibus Apostolorum nominatur, necessarium duxi pandere vestræ in Christo dilectioni, imploratus ac magis iussus à sancto Dei cultore Auito presbytero, vt secundùm fidem consummatam interroganti quasi filius obaudiens, sicut cognoui, cum omni simplicitate impiger, integrè indicarem omnem veritatem. Iohan. 3. Act. 5. & 22.

Die igitur parasceue, hoc est, sexta feria, tertio Nonas Decembres, consulatu Honorij deciès, & Theodosij sexiès Augustorum, adueniente nocte, dormiẽte me in cubili meo, in loco sancto baptisterij, in quo consuetudo mihi erat dormire, & custodire ecclesiastica, quæ erant in ministerio, hora tertia noctis, quæ est prima custodia vigiliarum, quasi in ecstasi effectus semiuigilans, vidi virum senem, longum, Ieroprepem, hoc est, dignum sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem, palliatum albastola, cui inerant gemmulæ aureæ, habentes intrinsecùs sanctæ Crucis signum. Et virgam auream in manu tenens, vénit & stetit ad dexteram meam, & aurea virga pulsauit me, tèr vocans me nomine meo, dicens: Luciane, Luciane, Luciane! & dixit mihi Græco sermone: Vade in ciuitatem quæ dicitur Aelia, quæ est Hierusalem, & dic sancto Iohanni, qui est in ea Episcopus: Quandiù clausi sumus, & non aperis nobis? & maximè, quia temporibus tui sacerdotij oportet nos reuelari? Aperi nobis festinanter monumentum, vbi in negligentia positæ sunt reliquiæ nostræ, vt per nos aperiat Deus & Christus eius & spiritus sanctus ostium clementię suæ in hoc mundo. Periclitatur enim seculum ex multis casibus, qui fiunt in eo quotidiè. Et non tantùm solicitus sum pro me, quantùm pro his, qui sunt mecum positi, sancti & multi honoris digni. Visio oblata Luciano. Sancti molestè ferũt suas negligi reliquias.

Et respondi ei, dicens; Quis enim es tu domine, & hi qui tecum sunt? Respõdit mihi; Ego sum Gamaliel, qui Paulum Apostolum Christi nutriui, & legem docui in Hierusalem. Et qui mecum in Orientali parte monumenti iacet, ipse est dominus Stephanus, qui lapidatus est à Iudæis & principibus sacerdotum in Hierusalẽ pro Christi fide foris portam, quæ est ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar. Ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur secundùm mãdatum impiorum principum, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex Domini aũt voluntate non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à Domino, & partem cum sancto viro fidei, misi per noctem quantos poteram religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Hierusalem in medio Iudæorum! & hortatus sum eos, & necessarias substantias ministraui, ac persuasi illis ire occultè, vt portarent corpus eius meo vehiculo in villam meam, hoc est, in Caphargamalam, quod interpretatur, villa Gamalielis, viginti millia habens à ciuitate. Et ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca, & præcepi meis, vt quæcunque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent. Hæc citantur à Beda lib. Retract. in Act. Apostol. cap 8. Corpus S. Stephani in sepulcro S. Gamalielis primò sepultum.

Ipse etiam dominus Nicodemus in alia theca positus est, qui venit ad Saluatorem Iesum nocte, & catechizatus est ab eo, audiens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum. Et ïens, baptizatus est à Iohan. 3.

Christi

Item S. Nicodemi iuxta eum & S. Abibæ.

Christi discipulis. Et cognoscentes Iudęi, amouerunt eum à principatu suo, & anathematizauerunt eum, & de ciuitate exiliauerunt. Tunc ego Gamaliel, quasi persecutionem pro Christo passum, sustuli eum in meum agrum, & alui & vestiui vsq; ad finem vitæ eius, & defunctum honorificè sepeliui iuxta dominum Stephanum. Similiter & Abibas filius meus dilectissimus, qui mecum baptismum Christi accepit ab eius discipulis, viginti annorum existens, ante me mortuus est, in tertia theca excelsiori iacet, in qua & egoipse posteà defunctus, sum applicitus. Mea verò vxor, Ethna habens nomen, & Sedemias primogenitus meus, quia noluerunt esse Christi fidei cultores, in alia villa matris suæ sepulti sunt, hoc est, in Capharsemelia.

Interrogaui autem ego humilis Lucianus presbyter, dicens: Vbi vos quæremus? Qui dixit; In medio proastio, quod potest intelligi, suburbano, pximus de villa ager, qui dicitur Delagabri, id est, virorum Dei. Et euigilaui, & deprecatus sum Dominum, dicens; Domine Iesu Christe, si est hæc visio ex te, & non est illusio, fac vt iterùm & tertiò appareat mihi, quandò vis & quomodò vis. Cœpi ergò ieiunare, & siccas escas sumere vsque ad aliam parascenen. Et iterùm dominus Gamaliel eadem similitudine codemque schemate apparuit mihi, sicut in prima visione, dicens; Quarè negligisti ire, & dicere sancto Episcopo Iohanni? Et ego respondi; Timui domine mox ire à prima visione, & hæc nunciare, nè viderer seductor esse. Deprecatus sum autē, vt si à Domino missus fuisses ad me, denuò ac tertiò apparéres mihi. Dixit autē ad me; Acquiesce, acquiesce, acquiesce mihi. & iterùm ait mihi; Quoniam requisisti de reliquijs singulorum, quomodò & vbi positæ sint, appone sensum, & vide diligenter, quæ ostenduntur tibi. Et dixi; Etiam domine. Et statim attulit quatuor calathos, tres aureos, & vnum argenteum. Tres eorum pleni erant rosis: duo albas rosas, tertius rubicundas habebat, coloris sanguinei. Quartus verò calathus, qui erat argenteus, plenus erat croco benè olēte, & posuit eos ante me. Et ego dixi ei; Quid sunt isti, domine? & dixit mihi; Lipsana nostra sunt. Qui rubeas habet rosas, ipse est dominus Stephanus, quià dextris positus est ad Orientem ab introitu monumenti. Secundus calathus, dominus Nicodemus est, positus contra ostium. * Tertius calathus ille argenteus, est Abibas filius meus de vtero testimonij, id est, iteratus in lege, & immaculatus ex vtero matris suæ, excessit è mundo: propterea in similitudinem argenti mundissimi apparuit. Nunquid non vides crocum, qui in ipso est, suauissimi esse odoris? Et ipse coniunctus est meo calatho in excelso loco, vbi ambo positi sumus quasi gemini. Et cùm hęc dixisset, denuò ex oculis meis euanuit.

Eadē visio offertur Luciano etiā secundò.

* Aliàs Tertius verò calathus, ipse est meus.

Quartus autē calathus ille argēteus, Abibas filij est meus, q. immaculatus, &c.

Cumque expergefactus fuissem, gratias egi Deo omnipotenti, & consuetis ieiunijs operam dedi vsque ad tertiam reuelationem. In tertia igitur septimana, eádem die & hora venit supradictus vir cómminans & fremebundus, & dixit mihi; Quarè vsq; nūc dissimulâsti, & noluisti pergere & dicere Episcopo Iohāni, quæ tibi dicta sunt & ostensa? Quam excusationem habebis apud Deum, aut quam veniam pro hoc contemptu sperabis in die iudicij? Nunquid non vides, quanta siccitas est & tribulatio in toto mundo, & tu negligenter agis? Nunquid non consideras, quia multi meliores te sint per eremum sancti viri, quos prętereuntes, per te voluimus innotescì? Ideo nanque te ex alia in hac villa voluimus esse sacerdotem, vt per te manifestaremur. Exurge igitur & vade, & dic illi, vt aperiat nobis & faciat locum orationis, vt intercessione nostra misereatur Dominus populo suo. Et cùm ad verba eius intremuissem, dixi; Non negligens fui, domine mi, sed præstolabar tertium aduentum tuum. Nunc verò sine crastina die pergam, omnia, quæ mandâsti mihi, dicturus. Et cùm indignās aduersùm me staret, videbar mihi quasi in altero mētis excessu deuenisse Hierosolymis, & quasi in conspectu âdstarem Episcopo Iohanni, narrans ei omnem visionem: à quo videbar audire: Si hæc sic se habent, vt dicis, charissime, & Dominus tibi reuelauit hæc temporibus nostris, oportet me colligere de possessione illa bouem illum maximum aratorem, qui & carro & aratro aptus est, & dimittere tibi possessionem cum omnibus cæteris. Ad quem aio; Vt quid mihi possessio domine mi, si non habeo bouem, per quem regatur & aretur possessio? Et dixit mihi Episcopus; Ità placuit, charissime, quoniam ciuitas nostra vehiculis ministratur, & vnum bouem illum maximum ad carrum minùs habemus, quem tu díceris in possessione tua celare. Oportet nanque, vt in ciuitate celeberrima sit magìs, quàm in paruula possessione. Nunquid non tibi sufficiunt duo residui boues minores ad excolendam terram vehiculi tui? Cumque hoc in ecstasi, hoc est, in excessu mentis audîssem, statìm expergefactus, benedixi Dominum,

Tertiò videt eadem Lucianus.

Sanctorum intercessio.

minum, & perrexi ad ciuitatem ad sanctum Iohānem Episcopum. Et cùm illi omnia, quæ videram, nunciâssem, reticui de visione bouis, expectans quid audirem ab eo. Intellexeram enim, quia S. Stephanus ipse esset bos maximus: quia carri illi, de quibus dicebat, sanctæ essent ecclesiæ: & Sion prima ecclesia, ipse esset carrus maior. Et quia habebat sanctus Episcopus à me petere benedicti Stephani reliquias, ideò de visione bouis Episcopo dicere nolui.

Aperit visionē Iohāni Episcopo Lucianus: sed de boue non facit mētionem.

Cumque hæc audisset Iohānes Episcopus, lachrymatus est præ gaudio, & dixit; Benedictus Dominus Deus, filius Dei viui. Si hæc, vt dicis, charissime, & audîsti, & Deus tibi reuelauit, oportet me indè transferre beatū Stephanum, primum martyrem & Archidiaconum Christi, qui primùm aduersùm Iudæos Dominica bella bellauit, & Deum in sua maiestate, in terris positus, in cælo vidit stantem, & tanquàm angelus in concione hominum apparuit. Hæc autem omnia vt vidi, ità euenerunt, & consona sibi apparuerunt vniuersa. Dixit autem mihi sanctus Episcopus; Vade, fode in aceruo, qui est in ipso agro: & si inueneris, nuncia mihi. Et ego dixi ei; Perambulaui agrum, & vidi aceruum minutorum lapidum in medio, vbi arbitratus sum eos esse. Et dixit mihi papa; Iam dixi tibi. Vade, fode, & si inueneris, sedens, custodi locum, & manda mihi per diaconum, vt veniam ad locum: & ità me dimisit. Et cùm venissem in villā, misi præcones, vt omnes habitatores villæ diluculo consurgerent, & foderent in aceruo. Eádem verò nocte apparuit ipse dominus Gamaliel cuidam monacho, nómine Nugetio, innocenti & simplici viro, eádē similitudine, qua mihi apparuit, & dixit ad eum; Vade, dic Luciano presbytero; Vanè laboras in aceruo illo: modò ibi non sumus: sed tunc ibi positi fuimus, cùm lamentarentur nos secundùm consuetudinem antiquorum. Propter quod ibi aceruus, in testimonium planctûs, factus est. Sed quære nos in alia parte, quæ est Boran, & loco, qui dicitur Syra lingua Dabatalia, quod interpretatur in Græco, Ανδρῶν ἀγαθῶν, quod nos possumus dicere, Virorum fortium. Diluculò verò consurgens ad hymnos, inuéni monachum prædicantem omnibus fratribus. Hymnis deindè dictis, cœpi dicere; Eamus ad aceruum illum, & fodiamus in illo. Tunc quidam dixerunt mihi; Audi primùm, quid dicat monachus Nugetius. Et aduocato monacho Nugetio, exquisiui ab eo, quid esset, quod vidisset. Ille autem vniuersa signa, quæ videram, domini Gamalielis dixit mihi, & quemadmodùm vidisset contra Austrum agrum situm, & monumentum in eo quasi neglectum & ruinosum, vbi vidisset tres lectos aureos stratos, & vnum ex eis altiorem cęteris, in quo erant duo iacentes, vnus senex, & vnus iuuenis: & in alijs duobus lectis erant singuli. Et respondit, qui erat in excelsiori lecto, & dixit mihi; Vade, dic presbytero Luciano, quoniam nos domini loci istius fuimus. Si vis magnum & iustum inuenire, ipse ab Oriētali plaga positus est.

Nugetius monachus visum videt

Aperit visionem Luciano presbytero.

Et hæc audiens à monacho, glorificaui Dominum, quoniam inuentus est alius testis in reuelatione. Nos igitur iuimus ad aceruum, & fodientes, nihil inuenimus. Conuertimus autem nos ad monumentum illud, vbi monacho ipsa nocte apparuerat: & fodientes, inuenimus tres thecas, secundùm quod apparuerat mihi in typo calathorum. Inuenimus igitur altissimis literis scriptum lapidem obrutum, habentem ità; Celiel, quod interpretatur, seruus Dei: & Apaan, Dardan, quod interpretatur Nicodemus, & Gamaliel. Hoc interpretatus est papa Iohannes, sicut audiui ab ipso sancto Episcopo. Statim ergò renūciaui Episcopo, cùm esset in Lidda, quę est, Diospolis, synodum agens. Qui assumpsit secum duos alios Episcopos, Eleutherium de Sebaste, & Eleutherium de Iericho, & venerunt ad locum. Qui cùm aperuissent domini Stephani thecam, statim terræmotus factus est, & tanta suauitas & fragrantia odoris indè egressa est, quantam nullus hominum se meminit vel audîsse, vel sensisse: ità vt putaremus nos in amœnitate paradisi esse positos. Multitudo nanq; populi aderat nobiscū, inter quos erant plurimi infirmi varijs languoribus. Et ipsa hora mox de odore suauitatis eius, septuagintatres animæ curatæ sunt, ab alijs fugati dæmones, aliarum fons restrictus est sanguinis: alij à strumis & furunculis liberati: alij à * stringio sanati, alij à tertianis & quartanis: alios febris reliquit, alios morbus regius: alij à cephalea curati, & hemicrania: nonnulli à viscerum occulto dolore liberati. Et multas alias curationes senserunt homines, quas enumerare longum est. Et osculantes sanctas reliquias, iterùm clauserunt. Et tunc cum psalmis & hymnis portauerunt reliquias beati Stephani in sanctam ecclesiam Sion, vbi & Archidiaconus fuerat ordinatus: derelinquentes nobis de membris eius paruos articulos: immò maximas reliquias, terram

Inueniūtur sacræ reliquiæ S Stephani, &c.

Multi curātur odore sanctarū reliquiarum.

* stringio

cum puluere, vbi omnis eius caro absumpta est? cætera absportauerunt.

Ex his ergò reliquijs transmisi beatitudini vestræ? quas cùm susceperitis, orate pro exiguitate mea, vt dignus inueniar in conspectu Domini, fultus beatissimi martyris Stephani meritis, & vestris orationibus. Translatæ sunt autem reliquiæ ipsius martyris * 8. Calend. Ianuarij, & tũc in tempore iugis & infinita siccitas erat. * 7

Dedit Dominus terræ pluuiã in S. Stephani inuentione.

sed eadem hora pluuia magna descendit, & abundanter inebriata est terra, & omnes glorificabant ibi Dominum propter sanctum eius Stephanum, & propter cęlestem eius thesaurum misericordiæ & pietatis, quem periclitanti seculo aperire dignatus est Iesus Christus Dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

DE S. VALENTINO PATAVIENSI EPISCOPO SCRIPTA QVAEDAM ANTE ANNOS AMPLIVS QVADRINGENTOS, *sed nomen authoris MS. Codices non habent. Stylum F. Laur. Surius hincindè nonnihil expoliuit.*

Augusti 4.

NOSTRO æuo, temporibus Calixti Pontificis Maximi, anno Dominicæ incarnationis 1090. (sic habent duo MS. libri, sed vel in Pontificis nomine mendum est, vel in numero annorum, legendumq; 1120. aut circiter) Patauij inuentum est corpus sanctissimum venerandi confessoris Christi & Episcopi Valentini, idq; ab eiusdem sedis venerabili antistite Dedalrico. Quod quidem sacrum corpus olim eò translatum à Longobardorũ gente è castro Magiensi, iussu venerandi Ducis Tassilonis, Dei benignitate propriæ sedi restitutum est. Prima verò trãslationis eiusmodi fuit occasio. Cùm beatæ memoriæ S. Corbinianus Episcopus Frisingensis Romam aliquandò proficisceretur, captus est à ministris Grimoaldi Longobardorum principis, qui in Alpibus excubabãt, perductusq; est in Magiense castrum. Vbi cùm maneret sanctissimus vir, accessit ad monumẽtum S. Valentini, Patauiensis quondàm Episcopi, quod in eodem castro in Alpibus sito, idem beatus antistes Valentinus extruxerat: in quo postquàm gentibus prædicauerat, & multos ab ethnicismo ad Christi religionem traduxerat, post obitum suum humatus, requieuit in pace. Vbi verò iussu Grimoaldi Principis Corbinianus Episcopus dimissus est è custodia, Romam ire perrexit, atq; indè prospero cursu ad eundem locum reuersus est. Cumq; non mediocriter doleret sancti pontificis Valentini corpus à propria ecclesia longiùs semotum, rogauit Tassilonem Ducem, patrem Grimoaldi ducis, vt per ipsum propriæ sedi quandoq; vel mortuus restitueretur. Eius verò precibus annuens Tassilo, præcepit, vt corpus beati Valẽtini à castro Magiensi Patauiũ, vndè quondàm ab improbis hæreticis, Arriana perfidia infectis, expulsus fuerat, honorificè deportaretur. Itaque hunc in modum translatum est corpus sanctissimi viri à Magiensi castro Patauium, positumque inter duos muros ante fores ecclesiæ beati Stephani protomartyris, vbi Episcopi sedes est.

Inuenitur corpus S. Valentini Episcopi.

S. Corbinianus Frisingensis Episcopus.

Corpus eius transfertur Patauium.

De literis cum sacro corpore inuentis.

IPso autem sanctissimi Valentini pontificis inuento corpore nostris temporibus in ecclesia Patauiensi, iuxta illud reperta est tabula plumbea, in qua cõtinebantur scripta strictim, & vt vix possent intelligi, eius sanctissima gesta, tum etiam quis fuerit, quemadmodùm ecclesiæ Patauiensis Episcopatum administrârit, vt expulsus, in locis montanis vitam suam exegerit, vt deniq; post mortem reductus sit. Quæ quidem scriptura tum vetustate, tum terrę putrefactione dissipata, & ab inuentoribus in vnũ collecta, rerum gestarum ordinem ægrè hunc in modum manifestat: Vénit ab Occano vir humilis, Valentinus nomine, in Norici vrbem Patauium, idque animo apud illos prędicandi. Sed quia id hominum genus ferum ac belluinum nimis erat, exiguũ apud illos animarum fructum capere potuit. Videns autem terræ eius opportunitatem, & quorũdam hominum frugalitatem, regionemque iam albam ad messem, ità intrà se cogitabat: Non debet concionandi munus quisquam sibi vsurpare, nisi ex Apostolicæ authoritatis iussione, sicut scriptum est: Quomodò prædicabunt, nisi mittantur?

S. Valentinus prædicat Patauij.

Vide quid tribuat Romano Pontifici. Rom. 10.

Hæc

Hæc dicens, adijt pontificem Romanum. Qui eum honorificè & reuerenter excepit, libenterque eum audiuit, & Apostolica authoritate eius studium prædicandi confirmauit. Reuersus ergò ille Patauium, tẽtauit illic prædicare verbum vitæ, sed nihil profecit. nondùm enim tempus miserendi eius aduenerat. Rursùs autem cogitauit adire Romanum pontificem, vt ab eo vel in aliã prouinciam mitteretur, vbì animas Christo lucrifaceret, & suæ quoquè salutis acciperet incrementa. Venit ad Pontificem, interrogatur ab eo, quid ità citò reuerti voluërit, respondet in hunc modum: Domine mi, pater charissime, obstãte infelicitate mea, non potui vllum fructum facere. Redij ergò ad te, orans vt ad aliam gentem me mittas, vbì fructum animarum, Christo iubente, colligam, nec minorem animæ meæ profectum percipiam. Respondit Pontifex: Insta frater opportunè, importunè, & beatus erit fructus laboris tui: si possis tantùm vti constantia, donèc frangas feritatem diù reluctantis populi. Quòd si verò iam tertiò conando nihil effeceris, authoritate Apostolica licebit tibi ad alias gentes prędicandi causa commigrare. Atque ità imponens ei manum, ordinauit eum Episcopum, dataque benedictione, à se dimisit. Ille celeriter reuersus Patauium, prædicauit verbum salutis & fidem sanctæ Trinitatis. At homines illi videntes eius prędicandi instantiam, vnà cum Arrianis restiterunt ei, nec sine læsione eiecerunt eum è finibus suis. Ille verò, vt erat homo patiens, excusso puluere pedum in eos, egressus ab vrbe, ad montana se contulit, vbì ex Dei prouidentia ingentem attulit animarum fructum, cum magno suæ salutis augmento: & tandèm Deo & hominibus charus, feliciter in Christo defunctus est. Hucusquè in tabula plumbea habetur.

Ordinatur Episcopus. Matth.10. Luc.9. Obitus eius

Sequuntur quædam de gestis eius, eodem authore, qui superiora huius historiæ scripsit.

Fuit itaque beatus Valentinus Episcopus in Alpibus, in locis nemorosis & syluestribus, in quibus ethnici multi, & feri ac belluini homines morabantur, prædicans ac docens verbum Dei, & virtutes multas efficiens, ità vt ab obsessis corporibus dæmones pelleret, sanaret infirmos, & multos malè habentes à diuersis languoribus curaret. Erat enim vir sanæ doctrinæ, & fidei catholicæ regula perfectè imbutus: non palpans vitia hominum, sed pungens: aculeatis sermonibus vtens aduersùs flagitiosos, & tanquàm clauîs quibusdam in altum defixis: abstinens se ab omni fratre ambulante inordinatè. Versutias hæreticorum toto studio declinabat, ità vt nec audire eos, nec in cibo, potu, aut qualibet amicitiæ coniunctione cum eis communicare vellet.

Prædicat in Alpibus. Edit miracula. Vitat hæreticorũ communionem.

Quæ etiam ei partìm causa fuit montana expetendi, vt nulla ipsi daretur alicuius cum eis commercij occasio, aut communicandi necessitas offerretur. Arriana perfidia, inter cæteras hæreses per totum orbem peruaserat, & instàr serpentis suo veneno infecerat limites, quos olìm doctrina Apostolica ad Christi fidem adduxerat. Nè ergò vir sanctus, & catholicæ religionis firmitate roboratus, hæreticorum, quibus præ multitudine resistere non poterat, tumultuosos clamores audiret, ad montana se contulit: vbì cùm sanæ doctrinæ & veritatis prædicationi vigilanter incumberet, multum Domino populum lucratus est. Audientes enim eum populi multi, qui non modò in montanis, sed etiam vicinis locis & circa Alpes cõtra Italiam & Insubres degebant, sacrum ab eo baptisma percipiebant.

Arriana hæresis, tẽpore S. Valentini erupit.

Quidam etiam ab erroribus, quos ab hæreticis hauserant, resilientes, beati Valentini orthodoxa prædicatione instituti, sanam fidem complectebantur, confitentesque peccata sua, & abstinentes se ab omni opere malo, glorificabant Deum patrem omnipotentem, & filium eius Dominum nostrum Iesum Christum, redemptorem & Saluatorem mundi, & Spiritum sanctum paracletum, illuminatorem & consolatorem animarum, veram & sanctam Trinitatem, diuini nominis & confessionis vnitatem. Non est in hac Deitatis confessione diuisio, non est in personis inæqualitas. Pater æqualis & consubstantialis est filio & spiritui sancto: at tamen alia persona patris, alia filij, alia spiritûs sancti: sed vna Deitas & consempiterna maiestas: quę cuncta creat, cuncta vegetat, cuncta gubernat.

Multos Domino lucratur. Docet verã & catholicã fidem amplectẽdam.

Eam fidem constantissimè prædicabat beatus Valentinus Episcopus, & in hac sanctæ Trinitatis cohfessione perdurabat. Hac fide multos ab errore diabolicæ prauitatis liberabat, multorumq; animas à præcipitio æternæ damnationis eripiebat. Quos verò subtraxit diabolo, illos adduxit ad Christum: quosq; conuertit ad fidem, saluti restituit animarum.

Eiꝰ optimæ institutiõis

Docebat autem eos resistere vitijs, pugnare cum mundi huius prauis cupiditatibus, pristinos errores prorsùs abijcere, cũctis vanitatibus valefacere. Docebat populum Dei rectè credere & benè operari, spernere lenocinia blandiẽtis seculi, perfectéque ambulare in via Domini, & quæ fide recta comprænderent, ea bonis operibus cõplere. Cumq; hæc alios doceret, nequaquàm seipsum neglexit, sed dabat operam,

1.Cor.9. vt posset ipse quoquè dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, nè fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Erat eius doctrina sale sapien-

Col.4. tiæ condita, non declinans neque ad dextram, neque ad sinistram, id est, nec asperanimiùm, nec plùs satìs remissa. Sic extirpabat vitia, vt virtutes pariter nõ euelleret, con-

Esa.42. uenienter illi sententiæ de Domino Saluatore: Linum fumigans non extinguet, & arundinem quassatam non conteret. Linum fumigans extinguere, est peccatores quosq; & sceleratos seu criminosos propter fumum fœtoris eorum despicere, & ad reconciliationem diuinæ miserationis per beneuolentiam prædicationis non reuocare. Non extinguere verò, est, nè desperent, per lenitatem ad fidutiam salutis æternæ alliciendo temperare. Arundinem quassatam conterere, est anxias, exacerbatas, & propter iniquitatis suæ instabilitatem afflictas mentes, ad constantiam & fidutiã spei,

1.Tim.1. vitæ æternæ promissionibus non erigere, sed seueritate maledictionis & desperationis conterere. Quod beatus Valentinus prædicator egregius non fecit, sed ità potiùs peccatoribus prædicabat veniam, vt seipsum etiam peccatorem diceret, summum illum verbi Dei præconẽ Paulum imitatus, qui dicit: Christus Iesus vénit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: sed ideò misericordiã consecutus sum, vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui crediturí sunt illi in vitam æternam. Ità nimirùm S. Valentinus Episcopus dulcis erat eloquio, pro concione suauis, non multiplex nec profusus nimiùm in verbis, non profundus sensibus, non vafer neque implicatus sententijs: sed humilis voce, lenis exhortatione, conspicuus bonitate, vniuersa morum honestate præclarus.

Eius multæ preces.

Erat apud illum in more positum, noctes & dies ruminare psalmos, tota animi attentione hymnos depromere, preces multas fundere, tota compunctione ad Do-

Psal.118. minum suspirare, & cum Psalmista crebrò ingemiscere & dicere: Heu mihi, quia incolatus meus prolõgatus est: cum Apostolo cupere dissolui, & esse cũ Christo: frequen-

Philip.1. tissimè in precibus suspirare ad Dominum, & cum lachrymis atque singultibus dicere: Quandò veniam & apparebo ante faciẽ Dei? Igitur beatus vir, athleta fortissimus,

Psal.41. cùm permultos in fide Christi & catholicæ religionis professione confirmâsset, delegit vitam solitariam, vt tanto securiùs, quanto secretiùs Deo adhæreret, diuinis contemplationibus vacans, & cælesti dulcedini animum intendens. Fecerat sibi iampridèm oratoriolum seorsùm ab hominũ tumultu, in quo crebrò pernoctabat in orati-

Eius exercitia. onibus, vigilijs & ieiunijs insistebat, sæpissimè lachrymarũ imbribus perfusus, ardentissimè ad Deum suspirabat. Diebus verò orationi, lectioni, contemplationi vacabat, eleemosynis, cęterisque, quibus poterat, bonis operibus intentus erat, Deoque soli in secreto cordis sui pura conscientia indefessus militabat.

Post tot vitæ huius labores, post tot bonorum operum sudores, post tantas corporis molestias & vigilias, hæreticorumq; vexationes & insidias, Deus omnipotens, cui soli iam longo tempore inhæserat, volens ei reddere mercedem & amplissima præmia, in spiritu ei reuelauit horam, qua esset abiturus à vita. Tum verò ille præmu-

Matth.25. niuit se vigilijs & precibus, vt posset lætus audire à veniente iudice: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Cumque labores laboribus, vigilias vigilijs, ieiunia ieiunijs, preces precibus cumularet, alijsque pijs operibus incumbendo, diem vocationis suæ cum iugibus lachrymis expectaret, in grauem morbum incidit, quo etiam extinctus est. Sed licèt magnis affligeretur corporis molestijs, attamen scutum patientiæ, & obedien-

Credebat se à Domino diligi quando castigabatur. tiæ virtutem tenens fortiter, non multùm contristabatur, sed gaudebat potiùs, credens à Domino se diligi, quandoquidem tam acriter ab illo castigaretur. Non erat

Prou.3. immemor scripturæ, dicentis: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo arguëris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem

Heb.12. omnem filium, quem recipit, & post flagella in hæreditatem patriæ cælestis introducit. Eiusmodi sancti spiritûs consolationibus confirmatus vir Dei, non timebat mori, sciens se à Domino celeriter à mortis cruciatu liberatum iri. Vocatis igitur fratribus

bus & commilitonibus suis, indicauit eis propè adesse suum è vita decessum, cunctosque his compellauit sermonibus: Fratres charissimi, confirmate Ecclesiam in fide Christi, conseruate fidem, pacem, vnitatem, spem, charitatem & religionem catholicam: & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum vsque in finem. Deindè cum lachrymis ità precatus est: Domine Deus, Pater Domini mei Iesu Christi, qui per spiritûs sancti gratiam omnes gentes in vnitate fidei congregâsti, collige Ecclesiam tuam vinculo veræ fidei & Christianæ religionis. Libera eam à prauitate hæreticæ peruersitatis: custodi eam à scissura diabolicæ falsitatis. Domine Iesu Christe, fili Dei omnipotentis patris, defende & ërue oues tuas de ore luporum, pro quibus fudisti preciosissimum sanguinem tuum. Prædicit obitũ suum.

Hac oratione finita, pariterque exhortatione fidissima, vir sanctus proprijs manibus accepit corporis & sanguinis Domini sacramentum, ità dicens: Domine Iesu Christe mundi conditor & redemptor, qui es dux & illuminator animarum nostrarum: obsecro te per mysterium sacratissimæ passionis & resurrectionis tuæ, vt suscipias animam meam, & perducas eam in regnum tuum, quod præparâsti diligentibus te. His dictis, tradidit spiritum in manus Angelorum, ad Christum in paradisum perferendum. Corpus autem eius in Alpibus in ecclesia, quam ipse condiderat, humatum est. Post aliquantum verò temporis, consopita perfidia hæreticorum, à fidelibus Christianis Patauium translatum est, & in ecclesia beati Stephani protomartyris honorificè tumulatum. Cumque multis temporibus claresceret locus ille signis & virtutibus, quas fecit per illum Deus, oblatæ sunt multæ visiones nostris temporibus viris religiosis de corpore eius, ex diuina voluntate ad locum celebriorem transferendo. Inuentum est ergò corpus sanctissimi viri inter duos muros basilicæ sancti Stephani, & eleuatum cum magno tripudio & populorum conuentu à venerabilibus viris & religiosis Episcopis, collocatumque in maiori ecclesia ad sedem pontificis, vbi etiamnùm plurima fiunt miracula, quæ facit per illum Deus & Dominus noster Iesus Christus, qui in sanctis suis est mirabilis & gloriosus in secula seculorum, Amen. Celebratur autem festum eius in ecclesia Patauiensi cum primis solenniter & honorificè pridiè Nonas Augusti, & fit ibi conuentus multorum hominum, quærentium auxilium & defensionem ab illo: percipiuntque multi dignè postulantes, mentis & corporis sospitatem per Christum Iesum Dominum nostrum. Sub mortẽ accipit Eucharistiam. Feliciter obdormit in Domino. Inuẽtio corporis eius & translatio. Festũ eius.

HISTORIA S. AFRÆ, ANTEA QVIDEM MERETRICIS, SED POSTEA SANCTISSIMAE MARTYRIS, *vt habetur in antiquis MS. libris, quibus suffragantur vetustissima Martyrologia. Stylum mutauit F. Laur. Surius in gratiam Lectoris, adiectis ad marginem capitibus.*

SAEVIENTE persecutione in Christianos, Narcissus Episcopus Augustam Vindelicorum vénit profugus, & cùm nesciret, quò diuerteret, ad meretricem Aſram ingressus est cum Felice Diacono suo. Illa videns honestos viros, sibique persuadens, non nisi turpitudinis studio ad se diuertisse, parat cœnam & omnia, quæ pro more cum tribus impudicis puellis suis apparare consueuerat. Porrò Episcopus veniens ad sumendum cibum, primùm orare cœpit & psallere. Tum Afra, quæ nunquàm eiusmodi vel vidisset, vel audijsset, stupefacta, inquisiuit quis esset: didicitque Episcopum Christianorum esse. Mox ad eius pedes aduoluta, dixit: Domine, mulier indigna sum, nec in hac vrbe me potest vlla alia turpior inueniri. Narcissus Episcopus ait: Saluator noster ab impurissima tactus, inquinari non potuit. Illius enim sanctitas sordes omnes diluit & expiauit, nec potuêre sordes, Domini claritatem inquinare. Nec hoc mirum, quandò splendor solis, in cloacas & lutulenta loca se diffundens, ipse in se incontaminatus pérmanet. Et tu ergò filia suscipe lumen vitæ, lumen fidei, vt ab omni sorde peccati repurgata, possis ad meum introitum perpetua claritate gaudere. Dicit S. Augusti. Cap. 1. Narcissus Episcopus venit Augustam. Ante cibum orat more Christiano. Afra se peccatricem fatetur. Luc. 7.

ei Afra: Quæ plura admiſi flagitia, quàm ſint capilli capitis mei, qua ratione à tot poſſim ſordibus expiari? Epiſcopus Narciſſus reſpondit: Tantummodò crede & baptizare, & ſalua eris.

Cap. 2.

Tum Afra aduocat puellas ſuas, dicitque eis: Hic homo, qui ad nos vénit, Chriſtianorum Epiſcopus eſt, & dixit mihi: Si credideris, & baptizatus fueris, ab omni potes emundari peccato. Ecquid vobis videtur? Reſponderunt Digna, Eunomia & Eutropia: Tu domina noſtra es, & ſicut te ſectatæ ſumus ad expetenda inquinamenta facinorum, ità etiam ſequemur ad impetrandam peccatorum veniam. Tu caput noſtrum es: quocunquè ſe transfert caput, eò neceſsè eſt membra ſequi. Dum hæc inter ſe conferunt, nox aduentat, & Epiſcopus cum Diacono ſuo totam noctem orando & pſallendo tranſegit: fecit idem Afra cum puellis & ſodalibus ſuis. Manè, ſole orto, Afra à ſatellitibus ludicis, his verbis compellatur: Vbi ſunt viri, qui nocte ad te venerunt? Illa reſpondit: Amatores mei fuêre, abiêruntque ſacrificatum. Id illi audientes, putârunt eos ad templum ſe contuliſſe, ſicque diſceſſerunt. Manſit tamen vnus ex illis, isque dixit Afræ: Ego nóui Chriſtianos eos eſſe. ſemper enim frontes ſuas conſignabant Cruce, in qua Chriſtus eorum paſſus eſt. Dicit ei Afra: Itáne ad ſcortum illi ingreſſuri erant, ſi Chriſtiani fuiſſent? Ad me non veniunt, nisi ſimiles meî. Abijt ille, & renunciauit ludiçi omnia, quæ dixerat Afra. Porrò Afra cùm abſcondiſſet Sanctos Dei in domo ſua, abijt ad matrem ſuam Hilariam, dixitque ei: Epiſcopus Chriſtianorum vénit ad me, neſciens quò ſe conferret. Tota nocte expandens manus ſuas ad Deum ſuum, & pſallens ei, nos vnà ſecum voluit orare. Sub pullorum cantum autem extincta eſt candela, & ego properabam vt eam accenderem, ſed non potui. Dixit verò ad me Diaconus eius: Noli expetere lumen, quod extingui poteſt: videbis modò lucem, quæ extingui non poſſit. Et dixi Epiſcopus: Veni lux mea cælitùs: oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Mox apparuit fulgur è cælo, vt ſolet ad tonitrua, permanſitque lux illa, donèc aurora prodiret. Cumque ille ſuas abſoluiſſet preces, iuſſit nos dicere, Amen: ſicque ſensim ſe ſubduxit ſplendor ille ab oculis noſtris: dixique ego ad eum: Magna te iniuria affeciſti domine, quòd ad me diuertiſti. ſum enim peccatrix, & impura nimis. Ille reſpondit: Quò me miſit Dominus meus, illuc ingreſſus ſum.

Tota nocte orat cũ ſuo Diacono Epiſcopus.

Lux cælitùs lapſa, diù moratur in ædib⁹ Afræ.

Cap. 3.

Deindè manè circa tertiam horam prodiderunt ſe mihi quidam, qui ante lucem inſidias tetenderant, vt exeuntes è domo mea cõprehenderent & necarent. Sed cùm non prodirent, dixerunt mihi, vt eos producerem ludici ſiſtendos. Ego verò ſub lino abſcondi eos, ſed timeo mater, nè impij carnifices ſcrutentur locum illum, & compræhenſos trahant ad ſupplicia. Si iubes domina mater, eos huc ad te adducam. Promiſit enim mihi Epiſcopus, quòd me velit efficere Chriſtianam, & ità omnia peccata mea in baptiſmo expiatum iri. His auditis, exhilarata eſt Hilaria, aitque: Præſtet mihi Chriſtianorum Deus, vt hæc mihi ſalus obtingat, vt per Epiſcopum illum anima mea à peccatorum ſordibus repurgetur, baptiſmi ſacramentum adepta. Afra dixit: Ego nocte eum mittam huc ad te. Reſpondit Hilaria: Fac quod dicis filia: quòd ſi ille nolit, roga eum. Veſperì orauit Narciſſum Afra, vt ad matris ſuæ domum ſe transferret. Fecit ille libentiſſimè: cumque eò veniſſet, ingens illic gaudium extitit & compunctio cordium, Hilaria diù admodùm ſancti Epiſcopi pedes tenente atque dicente: Obſecro te domine, vt cures me mundari à peccatis meis. Cui ſic reſpondit S. Narciſſus: Beata eſt fides tua, quæ antè etiam, quàm audires verbum Dei, credidiſti, ipſamque veritatem Dei, quam per verba prædicationis vix cognoſcunt homines, in tua mente fundâſti. Atque idcircò, quia video vos eſſe capaces verbi Dei, hodierna die ſimul ieiunare incipite, vt ſeptimana vna ieiunijs & precibus vacantes, puro corde audire poſſitis verba vitæ æternæ, quæ veſtris animabus ſalutem afferant ſempiternam. Eo ieiunio exacto, die octauo expiabimini à cunctis peccatis & ſceleribus veſtris: & tunc eritis inſtàr infantium, omnis peccati prorsùs expertes. Dicit ei Hilaria: Si iubes, dicimus quid coluërimus: tu verò profligato errore noſtro, doce quid porrò colere debeamus. Sanctus Narciſſus Epiſcopus ait: Ità nimirùm conſtabit poſſe te ſuſcipere, quod colere debeas, ſi priùs exponas, quid hactenùs coluëris. Dic igitur cultũ tuum, & confitere Domino iniquitatem tuam.

Cõfert ſe ad ædes Hilariæ S. Narciſſus.

Septimana vna ieiunijs & precibus baptizãdas vacare iubet.

Cap. 4. Impuriſſimæ Veneris cultus impurus.

Hilaria dixit: Parentes mei Cyprij fuêre, atque indè huc venerunt cum ſacris Veneris. Venus autem coli non poteſt, nisì ab illis fœminis, quæ ſe ſcortationi dent. Ea cauſa ego filiam meam ſacris Veneris dicaui, & tanquàm deæ Veneri ſeruituram, &

de

de opere meretricio gratam ei futuram, in lupanari eam volui manere, ità mihi persuadens, propitiam mihi fore Venerem, si filiam meam sacris eius operibus occupâssem. Nam quo plures sibi amatores conciliare potest mulier Veneri seruiens, eo gratiorem eam esse Veneri sacerdotes eius affirmant. Audiens hæc vir Dei Narcissus, ingemuit, & fundens lachrymas, dixit ad Diaconum suum: Surge frater, ploremus talem cultum: rogemus Dominum, vt vbi abundauit iniquitas, superabundet & gratia. Cumque pariter orâssent Episcopus & Diaconus, & lachrymas ad Dominum fudissent, apparuit Aethiops quidam, coruo nigror, nudus & horridus, lepræ sanie toto corpore scatens. Is cum magno quodam mugitu ait: O sancte Narcisse Episcope, quid tibi rei apud mihi addictas, apud ancillas meas, quæ in meo semper seruitio fuere? Deus tuus mundas animas & pura corpora amat, & sacrificia impolluta diligit. Hæ verò meæ sunt, nec alterius esse possunt. Vbi castitas regnat, illuc ego non intro. Vbi munditiæ & castitatis spiritus adest, illic locum ego non inuenio. Tu verò quid hîc aucuparis, vbi nullus castitati & munditiæ locus est? Cur huc ingredi voluisti, vbi inquinata sunt corpora, & animi polluti? Rom. 5. Dæmon apparet.

Sanctus Narcissus, edito signo Crucis, dixit ad dæmonem: Præcipio tibi, immunde spiritus, per nomen Domini mei Iesu Christi, vt respondeas mihi ad ea, quæ sciscitatus ero. Dic mihi damnate, scis Christum Deum ac Dominũ meum, Nazarenum, natum ex virgine, baptizatum, à ieiunio tentatum, proditum, compræhensum, flagellatum, cõsputum, spinis coronatum, irrisum, ligatum, Cruci affixum, felle & aceto potatum, vulneratum, mortuum, sepultum, tertia die surrexisse à mortuis? Respondit dæmon: Optimè sanè omnia hæc nóui, atque vtinàm nescire licuisset. Nam ab ea hora, qua crucifixus est princeps vester Christus Iesus Nazarenus, princeps noster ab illo aufugit, & in templo Dei se abscõdit: sed cùm velum templi scinderetur, timuit, ferre non sustinens virtutem ipsum persequentis: cuius virtute etiam saxa scindebantur, & monumenta aperta sunt, & qui tum surrexerunt, viderunt principẽ nostrum à Crucifixo teneri, & catenis igneis colligari. Sanctus Narcissus ait: Quod est nomen principis vestri? Dæmon respondit: Satan vocatur. Sanctus Narcissus dixit: Ecquid peccauit Dominus noster Iesus Christus, vt tanta pateretur? Dæmon respondit: Nunquàm peccauit, nec inuentus est dolus in ore eius. Cap. 5. Edere signũ sanctæ Crucis tẽrationis tẽpore aduersus dæmonem, q̃ sit pium. Matth. 27. 1. Pet. 2.

Sanctus Narcissus ait: Si ergò nunquàm peccauit, cur tanta perpessus est? Dæmon respondit: Non pro suis peccatis passus est, sed pro alienis. Sanctus Narcissus dixit: Ex ore tuo condemnaberis immunde spiritus. Cùm enim scias Dominum Iesum non ob sua, sed aliena demerita passum & occisum, recede ab his fœminis. Nam & pro ijs passus est, quæ ad eius fidem & gratiam confugerunt. Dæmon ait: Lex vetat rem alienam tollere. Tu igitur, qui sanctus & iustus es, cur res meas tibi vsurpas? Cur mihi aufers animas, quas multo tempore lucratus sum? Immò non eas solas habui, sed earum opera multos alios in meam seruitutẽ redegi. Sanctus Narcissus eum increpans, dixit: Fur & latro ab initio tu es, damnate & inueterate: qui etiam has animas à Deo creatore suo separâsti. Ego te modò furem teneo, & creatori suam restituo creaturam. Respondit dæmon: Et ego creatura eius sum: me quoquè illi restitue. Sanctus Episcopus ait: Tuipse ore tuo confessus es, Christum ob peccata hominum passum esse. Quòd si ille sic propter dæmonum flagitia perpessus esset, vt est propter hominum peccata, equidem te illi restituerem. At nunc quandò ità pro hominum iniquitatibus passus est, vt principem vestrum religârit, tu abi ad principem tuum. Tum dæmon lachrymabundus ait ad eum: Vtere hac in me clementia, vt vel vnam animam ex his permittas potestati meæ: alioquì non ero ausus redire vacuus ad principem meum. S. Episcopus dixit: Si animam vnam dedero tibi, quid ea facies? Respondit dæmon: Ego interficiam eam, & mihi vendicabo. Sanctus Narcissus ait: Manè prima luce diei ego tibi faciam hanc potestatem, vt id facias. Dæmon dixit: Dic mihi in veritate coram Deo tuo, daturum te mihi animam in corpore manentem, quam ego mihi lucrari queam. Sanctus Narcissus ait: In veritate promitto tibi coram Deo meo, daturum me tibi animam in corpore degentem, animam manducantis & bibentis, concoquentis, dormientis, vigilantis. Dæmon dixit: lube me hîc manere hac nocte. S. Episcopus ait: Si potes nobiscum manere, mane hic. Dæmon dixit: Si non extenderis manus in cælum, psallens Deo tuo, potero hîc manere. Sanctus Episcopus ait: Nunquàm tibi benè sit, spiritus immunde. Non ego duntaxàt, sed & isti omnes mecum tota nocte Domino Deo omnipotenti flectent genua, Cap. 6. Exod. 20. Argumentatur cum hoste Narcisso & eũ vincit. Odit dæmõ nec ferre sustinet preces piorum.

genua, & laudes ei indefessas persoluent, fundentes lachrymas & preces pro criminibus suis. Tunc dæmon diræ vocis vlulatum teterrimum emittens, nusquàm comparuit.

Cap. 7. Post eius recessum sanctus Episcopus iussit ieiunantes fœminas reficere corpora sua, Afram & Hilariam matrem, cum puellis suis. Illæ verò trementes propter ea, quæ viderant & audierant, cum profusis lachrymis humi prostratæ, à Domino auxilium postulabant. Eas verò sanctus Episcopus precibus & admonitionibus suis egregiè confortauit, cum Felice Diacono nihil alimoniæ sumens, sed tota nocte in ieiunio, psalmodia & oratione perseuérans, sciens se denuò cum dæmone manè luctaturum. Orto sole, adest dæmon, horribiliter clamans & dicens: Memor esto sancte Episcope iuramenti, quod coram Deo præstitisti, & da mihi animam, cuius corpus occidam, & eam mihi véndicem. Sanctus Narcissus ait: Et tu iura mihi in nomine Domini mei, te ilicò perempturum eum, quem tibi permisero: ità vt si id non feceris, Deus te iubeat ire in abyssum. Dæmon dixit: Per eum, qui nos cum principe nostro vicit: si non statim interfecero, quem mihi dederis, iubeat me repentè abire in abyssum. Sanctus Narcissus ait: Ito igitur ad fontem, qui est in Iulijs Alpibus, ex quo nemo potest potare aquam, non homo, non pecus, non fera vlla, quòd draco ingens illic maneat, à cuius flatu omnes, qui ad fontem accedunt, moriuntur. Eum ergò draconem interfice, & animam eius vendica tibi. Dæmon exclamauit: O mendacem Episcopum. Animas, quas longo tempore hîc possedi, vi abstulit, & ab hac mea habitatione me expulit: tum prætereà iuramento me constrinxit, vt occídam amicum draconem, qui tam multos interfecit. Et nisi id faciam, eundum est in abyssum. Tandèm post vlulatum & mugitum teterrimum dæmon abijt, & occídit draconem: fonsque ille liberatus est, & vsque in præsentē diem manat purus & mundus in vsum omnium illic degentium.

Egregiè illudit dæmoni S. Narcissus.

Cap. 8. Permultos autem dies beatus Narcissus verbum Dei docuit Augustæ, & complures ethnicos in domo Hilariæ conuertit ad Dominum, qui clàm ad eum veniebant præ timore persecutorum. Baptizata autem est Hilaria cum Afra filia sua & puellis eius Digna, Eunomia, & Eutropia, & cum omni cognatione sua, cunctisque amicis suis: & sanctus Narcissus domum Hilariæ mutauit in ecclesiam, dedicans eam in honorem sancti Saluatoris, & sanctæ Mariæ matris eius. Collectaque illic ecclesia fidelium, ordinauit eis Episcopum Dionysium, auunculum Afræ, qui posteà multas animas lucratus est Christo, & ibidèm martyrio coronatus est. Sanctus verò Narcissus Episcopus, primus gentis illius Apostolus, rebus omnibus perfectis & benè constitutis, quæ Dei erant, post nouem menses in Hispaniam redijt ad ciuitatem Gerundam: in qua multum populum trium mensium spatio Domino acquisiuit, & ità demùm ad martyrij palmam, cum sancto Diacono suo Felice, feliciter peruénit. Cuius passionis & agonis seriem proprio libello describendam, hîc prætermittimus: porrò fructum doctrinæ eius in Afra & consodalibus eius, Deo annuente, prout possumus, explicandam suscipimus.

Multos gentiles conuertit.

Dionysius Episcopus Augustanus ordinatur.

S. Narcissus & Felix obeunt martyrium.

Cap. 9. Sæuiebat Augustę atrocissima Christianorum persecutio, & omnes vnius Dei cultores pro Christi nomine varijs supplicijs afflicti, ad sacrificia trahebantur. Tum verò etiam Afra, quæ iam publicè propter meretricias actiones nota erat, à persecutoribus comprehensa est: cumque esset oblata iudici, ab illo agnita, sic compellata est: Dic mihi Afra, quidnam rei accidit tibi, vt post habitis sacris Veneris, in nouam superstitionem te sinas abduci? Cur non potiùs sacrificas, quàm me iubente in tormentis deficias? Consultius sanè tibi fuerit cum honore viuere, quàm cum magna ignominia interfici. Afra respondit: Sufficiunt mihi peccata mea, quæ perpetraui, ignorans Deum. Itaque quod tu me iubes facere, id ego nunquàm factura sum. Gaius iudex dixit: Accede ad Capitolium, & sacrifica. Afra respondit: Capitolium meum Christus est, qui mihi ob oculos versatur, cui quotidiè peccata & crimina mea confiteor. Et quia indigna sum, vt ei sacrificiū immaculatum offeram, meipsam, licèt peccatricē, pro eius nomine cupio sacrificare, vt corpus, per quod peccaui, dum pœnas luit, abluatur. Iudex dixit: Scio meretricem te esse, & idcircò longè alienam à sacrificio Christianorum. Afra respondit: Dominus meus Iesus Christus dixit se propter peccatores descendisse è cælis: & cum peccatoribus & publicanis ea causa comédit & bibit, vt eius misericordiam nemo desperaret. Euangelia quoquè eius testantur peccatricem mulierem lachrymis rigâsse pedes eius, & impetrâsse veniam: mulierem in ad-

Matth. 9.

Luc. 7.

in adulterio deprehensam, dimissam ab eo esse, ità tamen, vt deincèps non peccâret. Quidnì igitur & ego peccatrix sperem per eius misericordiam posse me salutem adipisci? Iudex dixit: Sacrifica, vt te ament amatores tui, vtì hactenùs semper, & multæ tibi ab illis pecuniæ adferantur. Afra respondit: Pecunias execrabiles posthàc nunquàm accipiam. Nam & quas habui, iam expendi, & Deo votum nuncupaui, nunquàm me tales habere velle. non enim possunt salua haberi cõscientia. Ego, inquam, pro amore Domini mei Iesu Christi omnia, quæ habui & malè acquisiëram, in pauperes distribui: & aliquot etiam fratres meos Christianos nolentes accipere, rogaui vt dignarentur accipere, & pro peccatis meis Deo preces offerre. Si ergò ea, quæ habui, abieci: qua potest ratione fieri, vt iterùm cupiã ea consequi, quæ nemo sine peccato potest habere? Iudex dixit: Christus te se indignam censet. frustrà ergò colis eum, qui te non agnoscit suam. Meretrix enim dici Christiana nequaquàm potest. Afra respondit: Christiana quidem ego dici non mereor: sed misericordia Dei, quæ non pro merito meo, sed pro pietate sua iudicat de me, ad hoc nomen me admisit. Gaius iudex dixit: Vndè nósti, nomen isthuc cælitùs tibi obtigisse? Afra respondit: Ex hoc ego intelligo me non esse proiectam à facie Dei, cuius nomen accepi, quòd ad gloriosam sancti nominis eius cõfessionem permittor accedere, per quam me credo omnium scelerum meorum veniam consecuturam. Iudex Gaius dixit: Hæ nugæ sunt: potiùs sacrifica dijs, per quos salutem consequaris. Afra respondit: Salus mea Christus est, qui in Cruce pendens, latroni confitenti paradisum promisit.

Afra omnia sua dat pauperibus.

Attẽde humilem S. Afræ confessionem.

Luc. 23.

Iudex Gaius dixit: Posthabitis sermocinationibus istis, sacrifica dijs. Quod si non feceris, in conspectu amatorum tuorum, qui tecum turpiter vixerunt, catomis cædi te iubebo. Afra respondit: Me pudore nihil afficit, nisì peccata mea. Iudex dixit: Meipsum iniuria afficio, quòd tot horis tecum certo. Itaque si non sacrificaueris, occidéris. Afra respondit: Hoc est, quod cupidè peropto, si tamen merear, per hanc confessionem ad requiem pertingere sempiternam. Iudex ait: Sacrifica, vt dixi: alioquìn te iubebo torqueri, & sic viuam concremari. Afra respondit: Corpus meum, per quod peccaui, multis subdatur pœnis, prout impiè gessi. Animam autem meam nunquàm patiar dæmonum sacrificijs inquinari. Tunc iudex impijssimus dictauit sententiam hanc: Afram publicam meretricem, quæ se Christianam profitetur, nec vult cum sacrificijs deorum quicquam habere cõmercij, viuam incendi mandamus. Mox rapta est à ministris, & ducta in insulam fluuij, quem Licum vocant, ibique expoliata, ad palum religata est. Illa verò sursùm erectis luminibus, cum lachrymis sic precabatur: Domine Iesu Christe, verè omnipotens Deus, qui non venisti vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam: cuius promissio verax est & manifesta, qua tu dignatus es dicere: Quacunque hora conuersus fuerit peccator ab iniquitatibus suis, non te memorem fore peccatorum eius: accipe nunc passionis meæ pœnitentiam, & per hunc ignem temporalem, qui corpori meo paratus est, ab illo me libera igne æterno, qui animas & corpora exuret.

Cap. 10.

Iubetur viua ignibus cõcremari.

Matth. 9.

Ezech. 18.

His dictis, vndiquè circa illam sarmenta congesta sunt, & suppositò igni, vox eiusmodi ab eius ore audita est: Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, qui me dignatus es pro tuo nomine hostiam habere. Tibi Domine, qui pro toto mundo solus oblatus es in Cruce, iustus pro iniustis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, suauis pro amaris, mundus à peccato pro peccatoribus vniuersis: offero meipsam in sacrificium, qui cum Patre tuo & sancto Spiritu regnas in secula seculorum.

Cap. 11.

Hæc dicens, reddidit spiritum. Stabant autem iuxta ripam fluminis Digna, Euno-mia & Eutropia, ancillæ beatæ Afræ, quæ simul cum illa impurè vixerant, & vnà cum illa baptizatæ erant à sancto Narcisso Episcopo. Hæ rogabant milites è nauicula, qua transuecti erant in insulam, descendentes, vt ipsas eò traducerent, vbì dominam earum ex iudicis decreto morte mulctârant. Quod cùm esset factum, inuenerunt corpus sanctæ martyris integrum. Puer ergò, qui cum eis erat, transnatauit, & indicauit Hilariæ matri eius, corpus illius ab igne mansisse illæsum. Illa verò * nocte venit cum sacerdotibus Dei, & tulit corpus eius, & posuit secundo milliario ab Augusta in memoria, quam sibi suisque construxerat.

Cap. 12.

Orãs emisit spiritũ.

Corpus eius nihil læsit ignis.

* noctù

His ità gestis, nunciatum est iudici Gaio, Christianas fœminas cum sacerdotibus rapuisse corpus beatæ Afræ, & apud ipsas humatum, vigiliarum excubijs prosequi, & solenniter excolere. Confestìm ille mittit milites ad locum illum, iubens vt meretrices illas comprehendant: & si obtemperent, cum honore eas ad se perducant, acceptu-

Cap. 13.

ras

pturas ab ipso amplissima munera. Sin verò in sententia sint pertinaces, nec vlla ratione velint in sacrificia consentire, locum illum cremijs impleant, & eas illic includāt, sicque admoto igne simul omnes concrement, nè qua possit effugere. Abeunt ad illas milites, agunt primùm blanditijs, mox terroribus pulsant. Sed vbi conspiciunt ab omnibus Iudicis præcepta contemni, complent locum sarmentis, fœno, aridis spinis, clausoque extrinsecùs ostio, & igne subiecto, recedunt. Ità factum est, vt simul beatæ mulieres Hilaria, Digna, Eunomia & Eutropia, martyrij coronam sexto à passione beatæ Afræ die, perciperent, & quæ pariter in Christum crediderant, simul ad illum cum palma martyrij peruenirent: Ipso præstante, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Eius tres ancillæ & mater comburuntur.

GESTA QVÆDAM S. OSVVALDI REGIS ANGLORVM, AVTHORE VENERABILI BEDA *presbytero lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.*

Augusti 5. Ex cap. 1.

INTERFECTO in pugna Eduino, suscepit pro illo regnum Deirorū (de qua prouincia ille generis prosapiam & primordia regni habuerat) filius patrui eius Elfrici, vocabulo Osrichus, qui ad prædicationem Paulini, fidei erat sacramentis imbutus. Porrò regnum Berniciorum (Nam in has duas prouincias gens Nord Humbrorum antiquitùs diuisa erat) suscepit filius Edelfridi, qui de illa prouincia generis & regni originem duxerat, nomine Eanfridus. Siquidem tempore toto, quo regnauit Eduinus, filij præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna nobilium iuuentute apud Scotos siue Pictos exulabant: ibique ad doctrinam Scotorum catechizati, & baptismatis gratia sunt recreati. Qui vt mortuo Rege inimico, in patriam sunt redire permissi, accepit primus eorū, quem diximus, Osrichus regnum Deirorum: secundus verò Eanfridus regnum Berniciorum: qui vterque Rex, vt terreni regni insulas sortitus est, ità sacramenta regni cælestis, quibus initiatus erat, anathematizādo perdidit, ac se prisci idololatriæ sordibus polluendum perdendumque restituit. Nec mora: vtrunque Rex Britonum Cedualla impia manu, sed iusta vltione, peremit. Et primò quidem proxima ætate Osrichum, dum se in oppidi municipio temerariè obsedisset, erumpēs subitò cum suis omnibus, imparatum cum toto exercitu deleuit. Deindè cùm anno integro prouincias Nord Humbrorum, non vt Rex victor possideret, sed quasi tyrānus sæuiens disperderet, ac Tragica cæde dilaceraret, Eanfridum incōsultè ad se cum duodecim electis militibus postulandæ pacis gratia venientem, simili sorte damnauit. Infaustus ille annus & omnibus bonis exosus vsque hodiè permanet, tam propter apostasiam Regum Anglorum, qui fidei sacramentis se exuērant, quàm propter vesanam Britonici Regis tyrannidem. Vndè cunctis placuit Regum tempora computantibus, vt ablata de medio Regum perfidorum memoria, idem annus, sequentis Regis, id est, Osuualdi viri Deo dilecti, regno assignaretur. Quo post occisionem fratris Eanfridi superueniente cum paruo exercitu, sed fide Christi munito, infandus Britonum dux cum immensis illis copijs, quibus nihil resistere posse iactabat, interemptus est in loco, qui lingua Anglorum Denises burna, id est, riuus Denisi vocatur.

Nota pœnā regum apostatarum.

Ex cap. 2. Signum S. Crucis erigit Osuualdus rex.

Ostenditur autem vsque hodiè, & in magna veneratione habetur locus ille, vbi venturus ad hanc pugnam Osuualdus, signum sanctæ Crucis erexit, ac flexis genibus Deum deprecatus est, vt in tanta rerum necessitate suis cultoribus cælesti succurreret auxilio. Deniquè fertur, quia facta citato opere Cruce, ac fouea præparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueæ imposuerit, atque vtraque manu erectam tenuerit, donèc aggesto à militibus puluere, terræ figeretur: & hoc facto, elata in altum voce, cuncto exercitui proclamauerit: Flectamus omnes genua, & Deum omnipotentem ac verum in communi deprecemur, vtì nos ab hoste superbo & feroce sua miseratione defendat, scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostræ bella susceperimus. Fecerunt omnes, vt iusserat. Et sic, incipiente diluculo, in hostem progressi, iuxa meritum suæ fidei victoria potiti sunt. In cuius loco orationis, innumeræ virtutes sanitatum noscūtur esse patratæ, ad indicium videlicet ac memoriam

riam fidei Regis. Nam & vsque hodiè multi de ipso ligno sacrosanctæ Crucis assulas excídere solent: quas cùm in aquas miserint, eisque languentes homines ac pecudes potauerint, siue aspersérint, mox sanitati restituuntur. Vocatur locus ille lingua Anglorum Heofonfeld, quod dici potest Latinè, cælestis campus: quod certo vtiquè præsagio futurorum antiquitùs nomen accepit: significans nimirùm, quòd cæleste ibidèm erigẽdum trophæum, cęlestis inchoanda victoria, cælestia vsque hodiè forent miracula celebranda. Nota hæc de miraculis Crucis.

Est autem locus ille iuxta murum illum ad Aquilonem, quo Romani quondàm ob arcendos Barbarorum impetus, totam à mari vsque ad mare præcinxêre Britanniam, vt suprà docuimus. In quo videlicet loco consuetudinem multo iam tempore fecerunt fratres Hagustaldensis ecclesiæ, quæ non longè abest, aduenientes omni anno pridiè, quàm posteà idem Rex Osuualdus occisus est, vigilias pro salute animæ eius facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimam pro eo manè sacræ oblationis offerre. Quì etiam crescente bona consuetudine, nupèr ibidèm ecclesia constructa atque dedicata, sacratiorem & cunctis honorabiliorem locum omnibus fecêre. Nec immeritò: quia nullum, vt comperimus, fidei Christianæ signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquàm hoc sacræ Crucis vexillum nouus militiæ eductor, dictante fidei deuotione, contra hostem immanissimum pugnaturus, statueret. Nec ab re est vnum é pluribus, quæ ad hanc Crucem patrata sunt, virtutis miraculum narrare. Quidam è fratribus eiusdem Hagustaldensis ecclesię, nomine Bothelmus, qui nunc supereſt, ante paucos annos, dum incautus fortè noctù in glacie incederet, repentè corruens, brachiũ contriuit, ac grauissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari, ità vt nec ad os quidẽ adducere ipsum brachium vllatenùs, dolore arcente, valeret. Qui cùm die quadã manè audiret, vnum de fratribus ad locum sanctæ Crucis ascendere disposuisse, rogauit vt aliquã sibi partem de illo ligno venerabili rediens afferret: credere se dicens, quia per hoc, donante Domino, salutẽ posset consequi. Fecit ille vt rogatus est, & reuersus ad vesperam, sedẽtibus iam ad mẽsam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cùm sedens ad mẽsam non haberet ad manũ, vbì oblatũ sibi munus reponeret, misit hoc in sinũ suum. Et dum iret cubitũ, oblítus hoc alicubì deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore cùm euigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adiacere. Admotaque manu requirendo quid esset, ità sanum brachium manumque reperit, àc si nil vnquàm tanti languoris habuisset. Preces & sacrificia pro defunctis. Sanatur brachium Bothelmi virtute S. Crucis.

Idem ergò Osuualdus mox vbì regnum suscepit, desiderans totam, cui prę esse cœpit, gentem fidei Christianæ gratia imbui, cuius experimenta permaxima in expugnandis barbaris iam ceperat, misit ad maiores natu Scotorum, inter quos exulans ipse baptismatis sacramenta cum his, qui secum erant militibus, consequutus erat, petens vt sibi mitteretur Antistes, cuius doctrina ac ministerio gens, quam regebat, Anglorum Dominicæ fidei & dona disceret, & susciperet sacramẽta. Neque aliquanto tardiùs, quod petebat, impetrauit. Accepit nanque pontificem Aïdanum, summæ manſuetudinis & pietatis ac moderaminis virum, habentemque zelum Dei, quanùis non plenè secundùm sciẽtiam. Nanque diem Paschæ Dominicum, more suæ gentis, cuius sæpiùs mentionem fecimus, à quartadecima Luna vsque ad vigesimam obseruare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scotorum prouincia, & omnis natio Pictorum, illo adhuc tempore Paschæ Dominicam celebrabat, æstimans se in hac obseruantia sancti ac laude digni patris Anatolij scripta sequutam. Quod quidem an verum sit, peritus quisque facilimè cognoscit. Porrò gentes Scotorum, quæ in australibus Hyberniæ insulæ partibus morabantur, iandudùm ad admonitionem Apostolicæ sedis Antistitis, Paschа Canonico ritu obseruare didicerunt. Venienti igitur ad se Episcopo, Rex locum sedis Episcopalis in insula Lindisfarnensi, vbì ipse degebat, tribuit. Qui videlicet locus accedente ac recedente reumate, bis quotidiè instàr insulæ maris circunluitur vndis: bis, renudato litore, cõtiguus terræ redditur. Atque eius admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans, Ecclesiam Christi in regno suo multùm diligenter ædificare ac dilatare curauit. Vbì pulcherrimo sæpè spectaculo contigit, vt euangelizante antistite, qui Anglorum linguam perfectè non nouerat, ipse Rex suis ducibus ac ministris interpres verbi existeret cęlestis: quia nimirùm tam longo exilij sui tempore linguam Scotorum iam plenè didicerat. Exindè cœpêre plures per dies illos de Scotorum regione venire in Britanniam, atque illis Ex cap 3. Abusus in obseruatione festiuitatis Paschæ apud Scotos.

Anglo-

Anglorum prouincijs, in quibus regnauit Osuualdus, magna deuotione verbū fidei prædicare, & credentibus gratiam Baptismi, quicunque sacerdotali erant gradu præditi, ministrare. Construebantur ergò ecclesiæ per loca: confluebant ad audiendum verbum Dei populi gaudentes: donabantur munere regio possessiones & territoria, ad instruenda monasteria: imbuebātur præceptoribus Scotis paruuli Anglorum vnà cum maioribus, studijs & obseruatione disciplinæ regularis. Nam monachi erant maximè, qui ad prædicandum venerant: monachus & ipse Episcopus Aïdanus, vtpotè de insula, quæ vocatur Hy. destinatus, cuius monasteriū in cunctis penè Septentrionalium Scotorum & omnium Pictorum monasterijs non paruo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat: quæ videlicet insula ad ius quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolūt, iandudùm monachis Scotorum tradita, eò quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.

In Anglia conduntur ecclesiæ & monasteria.

Ex 4. cap.

Siquidem anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimoquinto, quo tempore gubernaculum Romani Imperij post Iustinianum Iustinus minor accepit, venit de Hybernia presbyter & Abbas, habitu & vita monachi insignis, nomine * Columba, Britanniam, prædicaturus verbum Dei prouincijs septentrionalium Pictorum, hoc est, eis, qui arduis atque horrentibus montium iugis, ab Australibus eorum sunt regionibus sequestrati. Nanque ipsi Australes Picti, qui intrà eosdem montes habent sedes, multo antè tempore, vt perhibent, relicto errore idolatriæ, fidem veritatis acceperunt, prædicante eis verbum Nyma Episcopo reuerendissimo, & sanctissimo viro de natione Britonum, qui erat Romæ regulariter fidem & mysteria veritatis edoctus: cuius sedem Episcopatūs, sancti Martini Episcopi nomine & ecclesia insignem, vbi ipse etiam corpore vnà cum pluribus sanctis requiescit, iam nunc Anglorum gens obtinet: qui locus ad prouinciam Berniciorum pertinens, vulgò vocatur Ad cādidam casam, eò quòd ibi ecclesiam de lapide, insolito Britonibus more, fecerit. Venit autem Britanniam * Columba, regnante Pictis Bridio filio Meilochon, Rege potentissimo, nono anno regni eius, gentemque illam verbo & exemplo ad fidem Christi conuertit. Vndè & præfatam insulam ab eis in possessionem monasterij faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi milliarium quinque iuxta æstimationem Anglorum: quam successores eius vsque hodiè tenent: vbi & ipse sepultus est, cùm esset annorum septuagintasex, post annos circiter triginta & duos, ex quo ipse Britanniam, prædicaturus, adijt. Fecerat autem priusquàm in Britanniam veniret, monasterium nobile in Hybernia, quod à copia roborum de Armach lingua Scotorum, hoc est, campus róborum cognominatur. Ex quo vtroque monasterio plurima exindè monasteria per discipulos eius, & in Britannia, & in Hybernia propagata sunt. In quibus omnibus idem monasterium Insulanum, in quo ipse requiescit corpore, principatum tenet. Habere autem solet ipsa insula rectorē semper Abbatem presbyterum, cuius ditioni & omnis prouincia, & ipsi etiam Episcopi, ordine inusitato debeant esse subiecti, iuxta exemplum primi doctoris illius, qui non Episcopus, sed presbyter extitit & monachus. De cuius vita & verbis nonnulla à discipulis eius feruntur scripta haberi. Verùm qualiscunque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quòd reliquit successores magna continentia, ac diuino amore regulariqúe institutione insignes: in tempore quidem summæ festiuitatis dubios circulos sequentes, vtpotè quibus longè vltra orbem positis, nemo synodalia Paschalis obseruantiæ decreta porrexerat: tantùm ea, quæ in propheticis, euangelicis & Apostolicis literis discere poterant, pietatis & castitatis opera diligenter obseruantes. Permansit autem huiusmodi obseruantia Paschalis apud eos tempore non pauco, hoc est, vsque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimumsextum, per annos centum quinquaginta. At tunc veniente ad eos reuerendissimo & sanctissimo patre & sacerdote Egbertho, de natione Anglorum, qui in Hybernia diutiùs exulauerat pro Christo, eratque doctissimus in scripturis, & longæua vitæ perfectione eximius, correcti sunt per eum, & ad verum canonicumque Paschæ diem translati. Qui tamen & anteà non semper in quartadecima cum Iudæis, vt quidam rebantur, sed in die quidem Dominica, alia tamen, quàm decebat, hebdomada celebrabant. Sciebant enim, vt Christiani, resurrectionem Dominicam, quæ prima sabbati facta est, prima sabbati semper esse celebrandam: sed vt barbari & rustici, quandò eadem prima sabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur, veniret, minimè didicerant. Verùm quia gratia chari-

* Columbanus,

* Columbanus multos ad fidem Christi conuertit.

Permulta monasteria conditur in Britānia & Hybernia.

Egbert⁹ Episcopus corrigit errorē Paschæ.

charitatis feruere non amiserant, huius quoquè notitiam rei ad perfectum percipere meruerunt, iuxta promissum Apostoli, dicentis: Et si quid aliter sapitis, & hoc quoquè vobis Deus reuelauit. Phil. 3.

Ab hac ergò insula, ab horum collegio monachorum, ad prouinciam Anglorũ instituendam in Christo, missus est Aidanus, accepto gradu Episcopatûs: quo tempore eidè monasterio Segenius Abbas & presbyter præfuit. Vndè inter alia viuendi documenta, saluberrimum abstinentiæ vel cõtinentiæ clericis reliquit exemplũ. Cuius doctrinam id maximè commendabat omnibus, quòd non aliter, quàm viuebat cum suis, ipse docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta quæ sibi à Regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta & vrbana & rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisi si maior fortè necessitas compulisset, solebat: quatenus vbicunquè aliquos vel diuites vel pauperes incedens adspexisset, confestim ad hos diuertens, vel ad fidei suscipiendæ sacramentum, si infideles essent, inuitaret: vel si fideles, in ipsa eos fide confortaret, atque ad eleemosynas bonorumque operum exequutionem & verbis excitaret & factis. Intantùm autem vita illius à nostri temporis segnitia distabat, vt omnes, qui cum eo incedebant, siue attonsi, siue laici, meditari deberent, id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discendis operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius, & omnium qui cum eo erant fratrum, vbicunquè locorũ deuenissent. Et si fortè euenisset, (quod tamen rarò euénit) vt ad Regis conuiuium vocaretur, intrabat cum vno clerico aut duobus, & vbi paululùm refociebatur, accelerabat ocyùs ad legendum cum suis, siue ad orandum, egredi. Cuius exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac fœminæ, consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta sabbati ieiunium ad nonam vsque horam protelare. Nunquàm diuitibus honoris, siue timoris gratia, si quæ deliquissent, reticebat, sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullã potentibus seculi pecuniam, excepta solummodò esca, si quos hospitio suscepisset, vnquàm dare solebat. Sed ea potiùs, quæ sibi à diuitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in vsus pauperum, vt diximus, dispergebat, vel ad redemptionem eorum, qui iniustè fuerant venditi, dispensabat. Deniquè multos, quos precio dato redemerat, redemptos, postmodùm suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem vsque gradum erudiendo atque instituendo prouexit. Fertur autem, quia cùm de prouincia Scotorum rex Osuualdus postulâsset Antistitem, qui sibi suæque genti verbum fidei ministraret, missus fuerit primò alius austerioris animi vir. Qui cùm aliquandiù genti Anglorum prædicans, nil proficeret, nec libenter audiretur à populo, rediërit in patriam, atque in conuentu seniorum retulerit, quia nihil prodesse docendo genti, ad quam missus erat, potuisset, eò quòd essent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi, vt perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem genti, quam petebant, salutem esse, sed non recepto, quem miserant, prædicatore dolentes. Tunc ait Aidanus (nam & ipse concilio intererat) ad eum, de quo agebatur, sacerdotẽ: Videtur mihi, frater, quòd durior iusto indoctis auditoribus fuisti, & non eis, iuxta Apostolicam disciplinam, primò lac doctrinæ mollioris porrexisti, donèc paulatìm enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda Dei sublimiora præcepta sufficerent. Quo audito, omnium qui consedebant, ad ipsum ora & oculi conuersi, diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum esse dignum Episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernũt, qui gratia discretionis, quæ virtutũ mater est, ante omnia probatur imbutus. Sicque illum ordinantes, ad prædicandum miserũt. Qui vbi tempus accepit, sicut priùs moderamine discretionis, ità postmodùm & cæteris virtutibus ornatus apparuit.

Ex cap. 5.

Optimi doctoris exemplum.

Multos seruos & mancipia, precio redimit & ad sacerdotũ profectum promouet.

1. Cor. 1.

Discretio, mater virtutum.

Huius igitur reuerendissimi Antistitis doctrina Rex Osuualdus cum ea, cui præerat, gente Anglorum institutus, non solùm incognita progenitoribus suis regna cælorũ sperare didicit, sed & regna terrarum, plusquàm vlli maiorum suorum, ab eodẽ vno omnipotenti Deo, qui fecit cælum & terram, consequutus est. Deniquè omnes nationes & prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scotorum & Anglorum diuisæ sunt, in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominùs, quod mirum dictu est, pauperibus & peregrinis semper humilis, benignus & largus fuit. Deniquè fertur, quòd tempore quodam, cùm die sancto Paschæ

Ex cap. 6.

Magna potentia Osuualdi pij Regis, & magna humilitas.

Benedictio mensæ.

cum præfato Episcopo consedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus, regalibus epulis refertus, iamque essent manus ad panem benedicendum missuri, intrauit subitò minister ipsius, cui suscipiendorum inopũ erat cura delegata, & indicauit Regi, quia multitudo pauperum vndecunquè aduenies maxima, per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ à Rege. Qui mox dapes sibimet appositas, deferri pauperibus iussit: sed & discum confringi, atque eisdem minutatim diuidi præcepit. Quo viso, pontifex qui assidebat, delectatus tali facto pietatis, apprehendit dexteram eius, & ait: Nunquàm inueterascat hæc manus. Quod & ità iuxta votum benedictionis eius prouenit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero esset corpore resecta, contigit vt hactenùs incorrupta perduret. Deniquè in vrbe regia, quæ à Regina quondàm vocabulo Bebba cognominatur, loculo inclusa argenteo, in ecclesia sancti Petri seruatur, ac digno à cunctis honore veneratur. Huius industria Regis, Deirorum & Berniciorũ prouinciæ, quæ eatenùs ab inuicèm discordabant, in vnam sunt pacem & velut vnum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Eduini Regis ex sorore Acha: dignumque fuit, vt tantus præcessor talem haberet de sua consanguinitate & religionis hæredem, & regni.

Insignis benignitas in pauperes.

Dextera manus S. Oswaldi manet incorrupta.

Ex cap. 7.

Eo tempore gens Occidentalium Saxonum, qui antiquitùs Geuisli vocabantur, regnante Gynigilso, fidem Christi suscepit, prædicante illis verbum Birino Episcopo, qui cum consilio Papæ Honorij venerat in Britanniam, promittens quidem se illo præsente in intimis vltrà * Anglos partibus, quò nullus doctor præcessisset, sanctæ fidei semina esse sparsurum. Vndè & iussu eiusdem pontificis per Asterium Genuensem Episcopum in episcopatûs consecratus est gradum. Sed in Britanniam perueniens, ac primùm Geuissorum gentem ingrediens, cùm omnes ibidèm paganissimos inueniret, vtilius esse ratus est ibi potiùs verbum Dei prædicare, quàm vltrà progrediendo, eos quibus prædicare deberet, inquirere. Itaque euangelizãte illo in præfata prouincia, cùm Rex ipse catechizatus, fonte Baptismi cum sua gente ablueretur, contigit tunc temporis sanctissimũ ac victoriosissimum Regem Nord Humbrorum Osuualdum affuisse, eumque de Lauacro exeuntem suscepisse. Sicque pulcherrimo prorsùs & Deo digno consortio, cuius erat filiam accepturus in coniugem, ipsum priùs secunda generatione Deo dedicatum, sibi accepit in filium. Donauerunt ergò Reges ambo eidem Episcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcinca, ad faciendam inibi sedem episcopalem: vbi factis dedicatisque ecclesijs, multisque ad Dominum pro eius labore populis aduocatis, migrauit ad Dominum. Sepultus est in eadem ciuitate, & post annos multos Hedde episcopatum agẽte, translatus indè in Ventam ciuitatem, atque in ecclesia beatorum apostolorum Petri & Pauli positus est.

Birin⁹ Episcopus, a Anglorũ

Asteri⁹ Genuensis episcopus.

S. Birinus Episcopus migrat ad Dominum.

Defuncto autem & Rege, successit in regnum filius eius Cenuualch, qui & fidem & sacramenta regni cælestis suscipere renuit, & non multò pòst etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendam Regis Merciorum, quam duxerat, aliam accepit vxorem: ideoque bello petitus, ac regno priuatus ab illo, secessit ad Regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna: apud quem triennio exulans, fidem cognouit ac suscepit veritatis. Nam & ipse, apud quem exulabat, Rex erat vir bonus, & bona ac sancta sobole felix, vt in sequentibus docebimus.

Cùm verò restitutus esset in regnum Cenuualch, venit in prouinciam de Hybernia pontifex quidam, nomine Agilbertus, natione quidem Gallus, sed tamen legendarum gratia scripturarum in Hybernia non paruo tempore demoratus: coniunxitque se Regi, spontè ministerium prædicandi assumens. Cuius eruditionem atque industriam videns Rex, rogauit eum, accepta ibi sede Episcopali, suæ gentis manere pontificem. Qui precibus eius annuens, multis annis eidem genti sacerdotali iure præfuit. Tandèm Rex, qui Saxonum linguam tantùm nouerat, pertæsus barbaræ loquelæ, subintroduxit in prouinciam alium suæ linguæ Episcopum, vocabulo Vuini, & ipsum in Gallia ordinatum: diuidensque in duas parochias prouincias, huic in ciuitate Venta, quæ à gente Saxona Vintanceastir appellatur, sedem episcopalem tribuit. Vndè offensus grauiter Agilbertus, quòd hoc, ipso inconsulto, ageret Rex, redijt in Galliam: & accepto episcopatu Parisiacæ ciuitatis, ibidem senex & plenus dierum obijt.

Agilbertus Episcopus Parisiensis.

Non multis autem annis, post absessum eius à Britannia, transactis, pulsus est Vuini ab eodem Rege ab Episcopatu. qui secedens ad Regem Merciorum, vocabulo Vulfheri, emit precio ab eo sedem Londoniæ ciuitatis, eiusque Episcopus vsque ad vitæ suæ terminum mansit. Sicque prouincia Occidẽtalium Saxonum tempore non pau-

pauco absque Præsule fuit. Quo etiam tempore Rex præfatus ipsius gentis grauissimis regni sui damnis sæpissimè ab hostibus afflictus, tandèm ad memoriam reduxit, quòd eum, quem pridiè perfidia regno depulerit, fides agnita Christi in regnum reuocauerit. Intellexitque quòd etiam tunc destituta pontifice prouincia, rectè pariter diuino fuerit destituta præsidio.

Misit ergò legatarios in Galliam ad Agilbertum, submissa illum satisfactione deprecans, ad episcopatum suæ gentis redire. At ille se excusans, & venire nō posse contestans, quia episcopatu propriæ ciuitatis ac parochiæ teneretur adstrictus: nè tamen obnixè petenti nil ferret auxilij, misit pro se illò presbyterum Eleutherium nepotem suum, qui ei, si vellet, ordinaretur Episcopus, dicens, quòd ipse eum dignum esse episcopatu iudicaret, Quo honorificè à populo & à Rege suscepto, rogauerūt Theodorum, tunc Archiepiscopum Dorouernensis ecclesiæ, ipsum sibi Antistitem consecrari. Qui consecratus, in ipsa ciuitate multis annis episcopatum Geuissorum ex synodica sanctione solus sedulo moderamine gessit. Eleutherius consecratur Geuissorum Episcopus.

Regnauit autem Osuualdus Rex Christianissimus Nord Humbrorum nouem annis, annumerato illo anno, quem & feralis impietas Regis Britonum, & apostasia demens Regum Anglorum, detestabilem fecerat. Siquidem, vt suprà docuimus, vno animo, omniumque consensu firmatum est, vt nomen & memoria apostatarum de catalogo Regum Christianorum prorsùs aboleri deberet, neque aliquis regno eorum annus adnotari. Quo completo annorum curriculo, occisus est, commisso graui prælio, ab eadem gente pagana, paganoque Rege Merciorum, à quo & prædecessore eius Eduinus peremptus fuerat, in loco, qui lingua Anglorum nuncupatur Maserfelth, anno ætatis suæ trigesimooctauo, die quinto mensis Augusti. Cuius quanta fides in Deum, quæ deuotio mentis fuerit, etiam post mortem virtutum miraculis claruit. Nanque in loco, vbi pro patria dimicans, à paganis interfectus est, vsque hodiè sanitates infirmorum & hominum, & pecorum celebrari non desinunt. Vndè contigit, vt puluerem ipsum, vbi corpus eius in terram corruit, multi auferentes, & in aquam mittentes, suis per hoc infirmis multum commodi afferrent. Qui videlicet mos adeò increbuit, vt paulatim ablata exindè terra, fossam ad mensuram staturæ virilis altam reddiderit. Nec mirandum, in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper, dum viueret, infirmis & pauperibus consulere, & eleemosynas dare, opemq; ferre non cessabat. Et multa quidem in loco illo, vel de puluere loci illius facta virtutum miracula narrant: sed nos duo tantùm, quæ à maioribus audiuimus, referre satis duximus. Ex cap 9. Cæditur S. Osuualdus Rex. Miracula post obitū eius.

Non multo post interfectionem eius exacto tempore, contigit vt quidam equo sedens, iter iuxta locum ageret illum. Cuius equus subitò lassescere, consistere, caput in terram declinare, spumas ex ore dimittere, & augescente dolore nimio, in terram cœpit ruere. Desiliuit eques, & stramine substrato, cœpit expectare horam, qua aut melioratum reciperet iumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum diù graui dolore vexatum, cùm diuersas in partes se torqueret, repentè volutando deuénit in illud loci, vbi Rex memorabilis occubuit. Nec mora, quiescente dolore, cessabat ab insanis membrorum motibus, & consueto equorum more, quasi post lassitudinem in diuersum latus vicissim sese voluebat: statimque exurgens quasi sanus, per omnia vireta herbarum auidiùs carpere cœpit. Quo ille viso, vt vir sagacis ingenij, intellexit aliquid miræ sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse. Et posito ibi signo, non multò pòst ascendit equum, atque hospitium, quò proposuerat, accessit. Quò dum aduenisset, inuénit puellam ibi neptem patrisfamiliâs longo paralysis morbo grauatam. Et cùm familiares domûs illius de acerba puellæ infirmitate ipso præsente quererētur, cœpit dicere ille de loco, vbi caballus suus esset curatus. Quid multa? Imponentes carro, duxerunt ad locum illum, ibidemque deposuerunt. At illa posita in loco, obdormiuit parumpèr, & vbi euigilauit, sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lauit faciem, crines composuit, caput linteo cooperuit, & cum his, qui se adduxerant, sana pedibus incedendo reuersa est. Insigne miraculum. Paralytica sanatur.

Eo tempore venit alius quidam de natione Britonum, (vt fertur) iter faciens iuxta ipsum locum, in quo præfata erat pugna completa. Et vidit vnius loci spatium cætero campo viridius ac venustius: cœpitque sagaci animo conijcere, quòd nulla esset alia causa insolitæ illo in loco viriditatis, nisi quòd ibidèm sanctior cætero exercitu vir aliquis fuisset interfectus. Tulit itaque de puluere terræ illius secum, illigans in linteo, Ex cap. 10. Vide priscā erga reliquias veneratione.

& cogitans quod futurum erat, quia ad medelam infirmantium idem puluis proficeret: & pergẽs itinere ſuo, peruénit ad vicum quendam veſperè, intrauitq́ue in domũ, in qua vicini cœnãtes epulabantur: & ſuſceptus à dominis domûs, reſedit & ipſe cum eis ad conuiuium, appendens linteolum cum puluere, quem attulit, in vno poſte parietis. Cumq́ue diutiùs epulis atque ebrietati vacarent, accenſo grandi igne in medio, contigit, volantibus in altum ſcintillis, culmen domûs, quod erat virgis contextum atque fœno tectum, ſubitaneis flammis impleri. Quod cùm repentè conuiuæ terrore confuſi conſpicerent, fugerunt foràs, nil ardenti domui, & iamiamq́ue periturę prodeſſe valentes. Conſumpta ergò domo flammis, poſtis ſolummodò, in quo puluis ille incluſus pendebat, tutus ab ignibus & intactus remanſit. Qua viſa virtute, mirati ſunt valdè: & perquirentes ſubtiliùs, inuenerunt quòd de illo loco aſſumptus erat puluis, vbi Regis Oſuualdi ſanguis erat effuſus. Quibus patefactis ac diffamatis longè lateq́ue miraculis, multi locum frequentare illum, & ſanitatum ibi gratiam capere ſibi ſuisq́ue cœperunt.

Nota rem ſanè mirã.

Ex cap. 11.

Inter quæ nequaquàm ſilentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cæleſtis fuerit oſtenſum, cùm oſſa eius inuenta, atque ad eccleſiam, in qua nunc ſeruantur, tranſlata ſunt. Factum eſt autem hoc per induſtriam Reginæ Merciorum Offridæ, quæ erat filia fratris eius Oſuuini, qui poſt illum regni apicem tenebat, vt in ſequẽtibus dicemus. Eſt monaſterium nobile in prouincia *Lindiſſi nomine *Beardanam, quod eadẽ Regina cum viro ſuo Adilredo multùm diligebat, venerabatur, excolebat: in quo deſiderabat honoranda patrui ſui oſſa recondere. Cumq́ue veniſſet carrum, in quo eadem oſſa ducebantur, incumbente veſpera, in monaſterium præfatum noluerunt ea, qui erant in monaſterio, libenter excipere: quia etsi ſanctũ eum nouerant, tamen quia de alia prouincia ortus fuerat, & ſuper eos regnum acceperat, veteranis eum odijs etiam mortuum inſequebantur. Vndè factũ eſt, vt ipſa nocte reliquiæ allatæ, foris permanerent, tentorio tamen maiore ſupra carrũ, quo inerant, extenſo. Sed miraculi cæleſtis oſtenſio, quàm reuerenter ea ſuſcipienda à cunctis fidelibus eſſent, patefecit. Nam tota nocte columna lucis, à carro illo ad cælũ vſque porrecta, omnibus penè eiuſdem * Lindiſſæ prouinciæ locis conſpicua ſtabat. Vndè manè facto fratres monaſterij illius, qui pridiè abnuerant, diligenter ipſi petere cœperunt, vt apud ſe eædem ſanctæ ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Tota igitur oſſa intulerunt in thecam, quam in hoc præparauerant, atque in eccleſia iuxta honorem congruum poſuerunt. Et vt regia viri ſancti perſona memoriam haberet æternam, vexillum eius ſuper tumbam ex auro & purpura compoſitum appoſuerunt, ipſamq́ue aquam, in qua lauerunt oſſa, in angulum ſacrarij fuderunt. Ex quo tempore factũ eſt, vt ipſa terra, quæ lauacrum venerabile ſuſcepit, ad abigendos ex obſeſſis corporibus dæmones, gratiæ ſalutaris haberet effectum.

Columna lucis ad oſſa S. Oſuualdi.

Nota vim admirandã terræ &c.

Deniquè tempore ſequente, cùm præfata Regina in eodem monaſterio moraretur, venit ad ſalutandam eam Abbatiſſa quædam venerabilis, quæ vſque hodè ſupereſt, vocabulo Edilhilt, ſoror virorum ſanctorum Edeluini & Aldeuuini: quorum prior Epiſcopus in *Lindiſſi prouincia, ſecundus erat Abbas in monaſterio, quod vocatur Peartaneu, à quo non longè & illa monaſterium habebat. Cùm ergò veniens illuc, loqueretur cum Regina, atque inter alia, ſermone de Oſuualdo exorto, diceret, quòd & ipſa lucem nocte illa ſupra reliquias eius ad cælum vſque altam vidiſſet: adiecit Regina, quòd de puluere pauimenti, in quo aqua lauacri illius effuſa eſt, multi iam ſanati eſſent infirmi. At illa petijt ſibi portionem puluerıs ſalutiferi dari, & accipiens illigatum panno, condidit in capſella, & redijt.

Petit portionem prænominatæ terræ Edilhilt Abbatiſſa ſibi dari.

Tranſacto autem tempore aliquanto, cùm eſſet in ſuo monaſterio, venit illuc quidam hoſpes, qui ſolebat nocturnis ſæpiùs horis repentè ab immundo ſpiritu grauiſmè vexari. Qui cùm benignè ſuſceptus, poſt cœnam in lecto membra poſuiſſet, ſubitò à diabolo arreptus, inclamare, dẽtibus frẽdere, ſpumare, & diuerſis motibus cœpit membra torquere. Cumq́ue à nullo vel teneri vel ligari potuiſſet, cucurrit miniſter, & pulſans ad oſtium, nunciauit Abbatiſſæ. At illa aperiens ianuam monaſterij, exiuit ipſa cum vna ſanctimonialium fœminarum ad locum virorũ: & euocans preſbyterum, rogauit ſecum venire ad patientem. Quò venientes, viderunt multos adeſſe: qui vexatũ tenere, & motus eius inſanos comprimere conati, nequaquàm valebant. Dicebat preſbyter exorciſmum, & quæcunque poterat pro ſedando miſeri furore agebat: ſed nec ipſe, quanuis multũ laborans, proficere aliquid valebat. Cumq́ue

nil

nil salutis furenti superesse videretur, repentè venit in mentem Abbatissæ puluis ille præfatus: statimq; iussit ire ministrã,& capsellam, in qua erat,adducere,& secũ afferre. Quæ cùm intraret atriũ domûs, in cuius interioribus dæmoniosus torquebatur, conticuit ille subitò,& quasi in somnũ laxatus, deposuit caput, membra in quietẽ omnia composuit. Conticuêre omnes, intentiq́ue ora tenebant, quem res exitum haberet, soliciti expectantes. Et post aliquantum horæ spatium, resedit qui vexabatur, & graviter suspirans: Modò,inquit,sanũ sapio.recepi enim sensum animi mei. At illi sedulò sciscitabantur, quomodò hoc contigisset. Qui ait: Mox vt virgo hæc cum capsella, quam portabat, appropinquauit atrio domûs huius, discessêre omnes, qui me prẽmebant,spiritus maligni, & me relicto, nusquàm cõparuêrunt. Tũc dedit ei Abbatissa portiunculã de puluere illo:& sic data oratione à presbytero, noctẽ illã quietissimam duxit,neq; aliquid ex toto nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoste pertulit.

Puluis, in quem effusa fuit aqua, qua S. Oswaldi ossa ablata fuêre,sanat dæmoniacum.

Sequente dehinc tempore fuit in eodem monasterio puerulus quidã, longo febriũ incommodo grauiter vexatus. Qui cùm die quadam solicitus horam accessionis febrium expectaret, ingressus ad eum quidam de fratribus, Vis, inquit, mi nate, doceam te, quomodò cureris ab huius molestia languoris? Surge, ingredere ecclesiam,& accedens ad sepulcrum Osuualdi, ibi reside, & quietus manens, adhære tumbæ: vide nè exeas indè, nec de loco mouearis, donèc hora recessionis febrium transiẽrit. Tũc ipse intrabo, & educam te indè. Fecit vt ille suaserat: sedentemq́ue eum ad tumbam sancti, infirmitas tangere nequaquàm præsumpsit: quia intantùm timens aufugit, vt nec secunda die, nec tertia, nec vnquàm exindè eum auderet contingere. Quod ità esse gestum qui referebat mihi frater indè aduenies, adiecit quòd eo adhuc tempore, quo mecum loquebatur, supereſſet in eodem monasterio iam iuuenis ille, in quo tunc puero factum erat hoc miraculum sanitatis. Nec mirandum, preces Regis illius, iam cum Domino regnantis, multum valere apud eum, qui temporalis regni quondàm gubernacula tenens, magis pro æterno regno semper laborare ac deprecari solebat. Deniquè ferunt, quia à tempore matutinæ laudis sæpiùs ad diem vsque in orationibus perstiterit, atque ob crebrum morem orandi, siue gratias agendi Domino, semper vbicunquè sederet, supinas super genua sua manus habere solitus sit. Vulgatum est hoc,& in cõsuetudinem prouerbij versum, quòd etiam inter verba orationis vitam finiẽrit. Nanque cùm armis & hostibus circunseptus, iamiamq́ue videret se esse perimendum, orauit ad Dominum pro animabus exercitûs sui. Vndè dicunt in prouerbio: Deus miserere animabus, dixit Osuualdus cadens in terram. Ossa illius translata & condita sunt in monasterio, quod diximus. Porrò caput, & manus cum brachijs à corpore præcisas,iussit rex,qui occiderat,in stipitibus suspẽdi. Quò post annum deueniẽs cũ exercitu successor regni eius Osuuinus,abstulit ea:& caput quidẽ in cœmeterio Lindisfarnẽsis ecclesiæ,in regia verò ciuitate manus cũ brachijs condidit.

Ex cap. 12.

Febris pellitur.

S.Osuualdi crebræ & prolixę preces.

Nec solùm inclyti fama viri Britanniæ fines lustrauit vniuersos,sed etiã trans Oceanum longè radium salutiferæ lucis spargens, Germaniæ simul & Hyberniæ partes attigit. Deniquè reuerendissimus Antistes Acca solet referre, quòd cùm Romam vadens, apud sanctissimum Frisonum gentis Episcopum Vuillibrordum cum suo Antistite Vuilfrido moraretur,crebrò eum audiuit de mirãdis reliquijs eiusdem reuerendissimi Regis,quæ in illa prouincia gesta fuerint,narrare. Sed & in Hybernia cùm presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis eius in ea quoquè insula longè lateq́ue iam percrebuisse ferebat. E quibus vnum,quod inter alia retulit, miraculum præsenti nostræ historiæ inserendum credidimus.

Iste Acca inter 12. apostolos Frisię & Saxoniæ annumeratur tertius.

Tempore, inquit, mortalitatis, quæ Britanniam Hyberniamq́ue lata strage vastauit, percussus est eiusdem clade pestis inter alios scholasticus quidã de genere Scotorum,doctus quidem vir studio literarum,sed erga curam perpetuæ suæ saluationis nil omninò studij & industriæ gerens. Qui cùm se morti proximum videret, timere cœpit & pauere, nè mox mortuus ob merita scelerum ad inferni claustra raperetur. Clamauitq́ue me cùm essem in vicino positus, & inter ægra tremens suspiria, flebili voce talia mecum querebatur: Vides, inquit, quia iam crescente corporis molestia,ad articulum subeundæ mortis compellor. Nec dubito me post mortem corporis statim ad perpetuam animæ mortem rapiendum, ac infernalibus subdendum esse tormentis: qui tempore non pauco inter studia diuinæ lectionis vitiorum potiùs implicamentis, quàm diuinis solebam seruire mandatis. Inest autem animo (si mihi pietas superna aliqua viuendi spatia donauerit) vitiosos mores corrigere, atque ad imperiũ

diuinæ voluntatis totam ex integro mentem vitamque transferre. Verùm nóuî, non hoc esse meriti mei, vt inducias viuendi vel accipiam, vel me accepturũ esse cõfidam, nisi fortè misero mihi & indigno, veniam per auxilium eorum, qui illi fideliter seruierunt, propitiari dignatus fuerit. Audiuimus autem, & fama est celeberrima, quia fuerit in gente vestra Rex mirandæ sanctitatis, vocabulo Osuualdus: cuius excellentia fidei & virtutis, etiam post mortem virtutum frequentium operatione claruerit. Precor igitur, si aliquid reliquiarum illius penès te depositum habeas, afferas mihi, si fortè mihi Dominus per eius merita misereri voluërit. At ego respondi: Habeo quidem de ligno, in quo caput eius occisi à paganis infixum est: & si firmo corde credideris, potest diuina pietas per tanti meritum viri, & huius vitæ spatia longiora concedere, & ingressu te vitæ perennis dignum reddere. Nec moratus ille, integram se in hoc habere fidem respondebat. Tunc benedixi aquam, & assulã roboris præfati immittens, obtuli ægro potandam. Nec mora, meliùs habere cœpit & conualescẽs ab infirmitate, multo deincèps tempore vixit: totoque ad Deum corde & opere conuersus, omnibus, vbicunquè perueniebat, clementiam pij conditoris, & fidelis eius famuli gloriam prædicabat.

Væ impijs, qui Sanctorum tam illustrib* miraculis fidẽ derogant.

VITA BEATISSIMI PATRIS DOMINICI, ORDINIS PRAEDICATORII PRIMI INSTITVTORIS, AVthore F. Theodorico de Appoldia Dominicano: sed stylum passim correxit F. Laur. Surius. Author totum opusculum in octo partes distinxit: nos libros vocamus.

MANDATVM MVNIONIS MAGISTRI ORDINIS Fratrum Prædicatorum, ad F. Theodoricum de Appoldia in quo nihil mutauimus.

Hic Munio fuit 7. Magister Generalis.

DIlecto sibi in Christo Fratri Theodorico de Appoldia, domûs Erphordensis prouinciæ Teutoniæ, Frater Munio, Magister Ordinis, licèt indignus, salutem & augmentum continuum cælestium gratiarum. In remissionem peccatorum, & in augmentum nihilominùs meritorum vobis iniungo, quatenùs dictandi Legendam sancti Dominici patris nostri, secundùm datam vobis gratiam, de qua gero fiduciam in Domino pleniorem, meritum subeatis, vt non in vacuum Dei gratiam videamini accepisse. Hæc inter alia diligentiùs attendes, vt sit veritate firmissima, integritate completa, gratiosa docere. Volo autem, quòd Prior vester, qui pro tempore fuerit, vobis adsit auxilijs, consilijs & solatijs consolationibusque opportunis. Valete & orate pro me. Datum in Vrbe veteri, Idibus Aprilis.

Epistola F. Theodorici de Appoldia, ad Nicolaum Magistrum Ordinis, in qua itidem nihil mutauimus.

Is Nicolaus fuit 9. Magister generalis.

PAtri filiorum amabili Nicolao, Magistro fratrum Ordinis Prædicatorum venerabili, F. Theodoricus de Teutoniæ Prouincia, per prosperitatem * prouincialium meritorum pertingere ad æternorum præmia gaudiorum. Libellum, quem de patre diuino Dominico, & Ordine ab ipso instituto compositum, sibi deferri vestra dignatio imperauit, in abiectis quidem schedulis & petijs primùm iam senex cõscripsi proprijs manibus, oculisque caligantibus, & compegi: de cuius materia proœmium vos instruet & docebit. Reperto igitur ex Chronicis tempore, quo sancti huius parentes extiterunt, ea, quæ circa ortum & progressum & exitũ vitæ ipsius gesta sunt, secundùm decursum temporis disponere curaui: ità tamen, quòd propter conuenientiam materiæ, postmodùm quæ acta sunt, præposui, & quæ antè, postposui subiungendo. Legi sanctorũ Patrum Bernardi & Francisci vitas, cum multa integritate editas, elegantique stylo compositas, insigni synceraque deuotione probatas: nostrique eximij patris præfulgentem & prælucidam valdè dissimiliter scriptam vitam.

*temporalium, puto legendum.

Cupiens igitur statum Ordinis nostri plenaria certitudine non carere, posterisque nobilitatem auiti generis intimare, paternæ sanctitatis ingenuitatem, prout potui, verbis simplicibus designaui. Multa de verbo ad verbum, sicut in exemplaribus reperi, posui: quandoquè tamen propter consequẽtiam aliquid immutaui. Cũque ex ijs, quæ

quæ ad manum habebam, exemplaribus omnia consummâssem, allata sunt mihi ad petitionem meam quædam scripta, quæ & precio comparaui, propter quæ opus præteritum, vt illa insererem, penitùs dissipaui. Erant enim illa magnæ authoritatis, vtpotè dicta testium iuratorum, quæ Papa Gregorius IX. approbauit, magnorumque meritorum & exemplorum sanctitatis præcipuè expressiua. Præuénit prætereà me litera venerabilis patris fratris nostri Munionis, tunc Magistri Ordinis, mihi istum laborem iniungens & studium pro peccatis. Non vt volui, nec vt debui, feci tamen quod potui, vt videtis. Verùm vos reuerendissime pater, quod vestrum est, manum peritam apponite, & de hac informi materia opus, sic vt scitis, perficite gloriosum. Decreueram certè huic operi superaddendo, detrahendo, immutando, ornando, ordinando vlteriorem diligentiam adhibere, si facultas expensarum & opportunitas temporum adfuisset. Quibus deficientibus, destiti, & vt adspicitis, derelíqui. Veruntamen quandiù viuo, his laborem impendere, si requiritur, non recuso. Ignoscite, obsecro, mihi pro nomine Iesu Christi. Expaui & dolui primùm, quòd ad aures vestras mea imperitia pertingere debuit, nec credidi hoc futurum. Spiritus Dei sanctus spiritum vestrum dirigat & infundat, vt sanctitatis in hoc libello descriptæ deuotus æmulator efficiaris & executor, & in Ordine, vestro regimini commisso, fidelis inueniamini executor.

Iordani libellus de primis patribus Prædicatorij Ordinis.

Sciendum, quòd venerabilis pater noster beatus Iordanus, secundus nostri Ordinis Magister, successor S. Dominici dignissimus, libellum de initio Ordinis composuit, in quo primorum patrum & fratrum sanctorum gesta gloriosa & mirabilia opera conscripsit, nè in obliuionem venirent patres tam excellentes, eorumque exemplatam eximiæ sanctitatis. De quo libello prima sancti Dominici Legenda conscripta est. Posteà de mandato Iohānis Episcopi, qui quartus à sancto Dominico Magister extitit, F. Constantinus secundam Legendam edidit, multa insignia superaddens. Succedens sanctus pater Humbertus, Magister Ordinis V. ex prædictis tertiam conflans Legendam, multis superadditis, non modicùm ampliauit. Qui etiam librum, qui Vitas fratrum dicitur, sua deuotione & diligentia compilauit. Tandèm dilectus pater noster F. Gerardus, Prior prouincialis Teutoniæ, rediens de generali Capitulo, in Luca celebrato, detulit quædam præclara gesta sancti Dominici de Bononia, quæ ex ore sororis Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conscripta sunt. Quæ sicut vidit & audiuit, plena fide syncerissimè enarrauit, quæ vsque ad annum Domini millesimum ducentesimum nonagesimum, religiosissimam & honestissimam vitam duxit. Præterea dicta illustrium virorum, videlicet nouem fratrum, quorum testimonia credibilia facta sunt nimis, authoritate Domini Gregorij IX. approbata, & iam alijs proferenda, patris nostri eximiam prædicant sanctitatem. Accedunt ad hæc Reuelationes sanctorum, quæ spernendæ non sunt. Reuelationesque veterum fidelissimæ, & omni credulitate dignissimæ, per quas & Prædicatorum Ordinis authoritas, & Fundatoris eiusdem inclyta merita declarantur.

Partitio opusculi huius.

Libelli istè plures vitas Patrum ordinis prædicatorij continet.

Ex his omnibus præsentis Opusculi materia sumpta, in vnum libellum conscripta est fideliter & compacta. cui authoritatem præstat gestorum veritas, sine qua nulla valet authoritas. Quis verò prædictis patribus authoritatem audeat derogare, quorum hîc sententiæ, & plerunquè verba de verbo posita sunt? Distinctus est autem hic libellus in octo particulas, & subdistinctus per capitula, vt quod quærit quis, faciliùs inueniat, & legendo distincta, ampliùs delectetur. Est autem ex hoc libellus iste prolixior, quòd gesta Magistri Reginaldi & obitum eius, & quorundam aliorum patrum, & quæ ad commendationem Ordinis spectant, plenius inserta continet & asscripta. Fateor, hæc omnia ornatiùs & ordinatiùs exprimi poterant & conscribi, sed condescendendum est mihi: quia in his compingendis mihi nullus adfuit, nec propter hunc laborem aliquid, quod regularis obseruantia exigit, intermisi. Feci autem hanc ex diuersis collectam compositionem, vt cum quanta gloria & religione Prædicatorum institutus sit Ordo, & sanctorum patrum eundem fundantium eximia deuotio & præclara discretio posteris innotescat. Nec volo, quòd Legendæ vocabulo censeatur, sed Libellus de vita & obitu & sancti Dominici miraculis, & de Ordine fratrum, quem instituit, nominetur. Pleraque sicut in prænominatis exemplaribus reperi, de verbo ad verbum hîc posui, pauca propter continuationem immutans & prolationis decorem. Oro autem & desidero, vt ad vtilitatem sint legentium: cupioque vt omnis pius lector & deuotus auditor, attento studio hæc corrigat & emendet.

PROLOGVS AVTHORIS IN VITAM S. DOminici, mutato paſsim ſtylo.

Matt.20. Matt.22.

MVltifariè multisque modis olim Deus electos ſuos ad æternum inuitans conuiuium, nouiſſimè diebus iſtis, id eſt, ad horam vndecimam, miſit ſeruum ſuum dicere inuitatis vt venirent, quia parata iam ſunt omnia. Seruum hunc, Ordinem Prædicatorum ſanctus Pontifex Gregorius interpetatur, nouiſſimis mittendum temporibus, vt hominũ animos de propinquo Iudicis aduentu admoneat. Nouum enim quandoquè Prædicatorum Ordinem futurum ſcriptura innuit, quandò ſub finem mundi eum mittendum ità luculenter exprimit: Miſit, inquiens, ſeruum ſuum hora cœnæ. Hora cœnæ, finis eſt mundi. Nos autem ſumus, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Miſſus eſt igitur hora cœnæ, id eſt, diebus extremis Ordo nouus? nouus, inquam, pariter & antiquus. Nouus inſtitutione, antiquus authoritate. Nouus, immò nouiſſimus ſpatio, officio primus. Cùm enim primo manè, tum etiam hora tertia, ſexta & nona, ex denarij conuentione cõducti fuerint vineæ cultores, hora reſtat, immò iam adeſt vndecima, qua poſtremi cultores multiplicentur. Hi ſunt Prædicatores, quorum Ordinem horum nouiſſimorum temporum periculis diuina diſpenſatio prouidit? vt apropinquante iudicio illius, cuius in humilitate iudicium ſublatum eſt, teſtium numerus augeretur. Itaque multiplicantur nunc in ſenecta vberi, vt benepatientes annuncient, quoniam rectus Dominus Deus noſter. Hæc ſunt tintinnabula, quibus pontificalis podéris extremitas ornatur. Hi ſunt equi fortes & varij in quadriga nouiſſima, è medio duorum montium æreorum egreſſi, vt perambulent omnem terram. Huius Ordinis primus inſtitutor & pater inclytus fuit beatus Dominicus, cuius vitam virtutibus plenam, Deoque gratiſſimam, obitum quoquè & nonnulla miracula, atque ipſius Ordinis in occiduis mundi partibus & occaſu temporis orientis exordium rudi quidem, ſed veraci ſtylo perſtringemus, opitulante nobis gratia Ieſu Chriſti.

Homil.36. in Euangelia Luc.14. 1.Cor.10. Eſa.53. Pſal.91. Exod.28. Zach.6.

Sequebatur hìc alius Prologus, quem omiſimus, nè Lectori tædium adferremus.

VITÆ S. DOMINICI LIBER I.

De pietate & honeſtate parentum S. Dominici. Cap. I.

Auguſti 5. tametsi obijt 8. Idus Auguſti.

IN nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti, Dominicus humilis ſeruus Ieſu Chriſti, ſegregatus in Euangelium Dei, ſobriè & iuſtè & piè conuerſatus, dignus factus in partem ſortis ſanctorum in lumine, verè eſt lux mundi. Qui velut ſtella matutina in medio nebulæ coruſcus appárens, innocentiæ, pudicitiæ, verecundiæ, ſimplicitatisque radijs omnes à ſe puerilis ſtultitiæ, laſciuientis adoleſcentiæ, petulantis concupiſcentiæ tenebras depulit: ſtudijsque ſapientię, operibus miſericordię, & canonicę religionis perfectione, vt lux ſplendens procedens, inſtàr lunæ plenæ in diebus ſuis & ſe & proximos ſuos illuſtrauit: & tanquàm Sol oriens, atque ad perfectum excreſcens diem, ad celſiſſima Dei dona Prædicatorum Ordinem prouexit. Qui rutilans in virtute ſua, per omnia proſpexit, opaca illuminans, ſterilia fœcundans, frigida calefaciens, & repida accendens, nunc à claritate in claritatem transfiguratus à ſpiritu Dei, glorioſus ſplendet in patria, qui in hac peregrinatione admirabiliter refulſit in gratia, cùm priùs humiliter ipſo ſuæ natiuitatis ortu fulſiſſet in Hiſpania. Tempus, quo voluit Dominus huius clariſſimi ſideris radios in homines diffundi, ſequentia declarabunt. Præſidente Romæ in cathedra ſancti Petri magno patre, domino Alexandro III. & Friderico Imperatore, huius nominis primo, Imperij habenas moderante, in Hiſpaniæ oppido Callaroga Oxonienſis diœceſis, anno Dominicæ incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo, fuit vir quidam, Felix nomine, qui ſibi matrimonio iunxit vxorem Iohannam. Erant ij tum ſecundùm

S. Dominicus Soli & Lunæ rectè comparatur

Patria & parẽtes S. Dominici.

cundùm seculi conditionem satis honesti, tum erga Deum Christiana pietate deoti. Anteuertente autem illos diuinæ dispensationis benignitate, benedictionem cælestem in prolis sanctissimæ fœcunditate adepti sunt. Peperit enim Iohanna marito suo duos filios, qui literis imbuti, & vitæ integritate conspicui, sacerdotio initiati sunt. Alter ex ijs in domo quadam hospitali ministerio pauperum se mancipans, gratia humilitatis, operibus misericordiæ, alijsque virtutibus in vita sua clarus fuit, & vt fertur, post obitum miraculis coruscauit. Alter verò mundo valefaciens, vitam monasticam complexus est, & in ea multo tempore Domino laudabiliter seruiens, vir sanctus & contemplationibus diuinis deditus, beato fine quieuit. Nimirùm tales fructus progignit terra bona: quorum alter, dum est in misericordiæ studia intentus, gratia redolet: alter, dum veritatis speculationi addictus est, æternam beatitudinem præguſtat. Duo fratres eius viri egregij.

Adiecit autem adhuc Dominus benedictionis suæ cumulos. Nanque sublimioris gratiæ filium paritura mater, antè quàm conciperet, cælesti visione docta est de partu futuro. Vidit nanque se vtero gestare catulum, ardentem ore faculam ferentem: egressúmque ab vtero, totum mundum flammis ab eius ore prorumpentibus illuminantem. Visitauit deindè Iohannam Dei gratia, & inebrians partûs eius fructum, germinare eam fecit, sacra eius genimina multiplicans. Tandèm vbi pariendi tempus adnénit, filium peperit, fratrum decus & matris gaudium, exultantis in Domino, quòd in visione ostensum, suo gremio contineret. Catechizatus ex more infantulus, sacerdotali benedictione sanctificatur, salutarique chrismatis vnctione consignatur: baptizatur in nomine patris & filij & spiritûs sancti, & nutu eius, cuius est nomen Dominus, Dominicus appellatur. Matri quoquè eius spirituali, cuidam nobili fœminæ sacer infans Dominicus in visu appáret, stellam luculentam in fronte ferens, cuius immodico splendore totus orbis irradiabatur. Videamus nunc præclarum infantulum. Gignitur à Felice patre, editus in lucem, nutritur, fouetur à Iohanna matre, per gratiam renascitur, accipit Dominici nomen, gratiæ alumnus, diuinitatis amans & cupidus, æternæ felicitatis hæres futurus. Necdùm natus, non dubio signo ostenditur renatus, nomine insigni cohonestatur: sacro splendore micantis stellæ declaratur, ardentem præ se fert faculam, cuius multo igni totus inflammetur orbis: fit nomine tam celebris, vt aduersarijs sit terrori: lumine tam illustris, vt pecatorum tenebras illuminet, & inter cæli astra eximiè refulgeat, feruore charitatis igneus, famosa authoritate grauis, luce scientiæ inclytus. In ipso quoquè ortu suo infans beatissimus præclari Ordinis, cuius erat ipse futurus parens & princeps, forma, signifer & vates fuit. Feruens enim prædicatio, cor peccatoris ad agendam pœnitentiam inflammans, ardens catulifacula est: authoritas gratiam concilians, potentiæ nomen est: doctrinæ claritas, alios ad sapientiam perducens, fulgor stellæ est. Nimiùm sanè errat, quisquis hæc ab omni æternitate non credit præordinata, sicut cælitûs hîc præsignata referuntur. Visio matris eius. Nascitur S. Dominicus Psal. 82. Eius præclara encomia.

Porrò mater puerpera accuratè enutrit filium, lactat & ablactat, & lætabunda sensim ad incrementa perducit. Cumque iacéret aliquandò in cunis, examen apum circa os eius volitans, linguam eius diuinæ sapientiæ melle * affluenter indicabat. Ablactatus verò à lacte, & auulsus ab vbere, mox cælestis gratiæ cœpit mamilla nutriri. Itaque quamprimùm potuit, infantiæ annos necdùm egressus, exemplo piorum parentum templa crebrò adire, Deumque colere studuit, lectulum quoquè in ea ætatis teneritudine sæpiùs reliquit, & eius mollitiem declinans, in nuda humo infantilia membra reposuit, quod posteà in diebus suis infatigabiliter obseruauit. Creuit igitur, religiosorum parentum cura religiosè educatus, quem etiam specialiter in pueritiæ annis quidam venerabilis Archipresbyter, eius auunculus, inprimis diligenter instituens, enutriuit. Atque horum prudenti & religioso consilio traditus est sanctus puer Ecclesiastico præcipuè officio imbuendus: adfuitque pijs votis diuina benedictio & promotio, cœpitque esse puer ingeniosus & docilis, vtpotè sortitus animam bonam, vasculum gratiæ, scientiæ receptaculum. Proficiens autem in diuini cultûs institutis venerabilis puer, morabatur in ecclesijs, cum Clericis psalmos promebat, hymnos concinebat, altaria circumibat, sacris mysterijs deuotus assistebat, Christi ministris & sacerdotibus seruiebat, & velut testa recens, animus puerilis per hæc exercitia odore est sanctitatis imbuta, quem ille posteà perpetuo tenore seruauit. Cœpit iam tum manus summi opificis formare sibi ex illo vas electionis, in quod suæ benedictionis chrismata effunderet. Pietas adhuc ferè infantis. Exercitia pietatis in pueritia.

Custodiuit

Custodiuit electus puer innocentiam, dilexit munditiam, conseruauit disciplinam, pudicus sensibus, verecundus actione fuit. Hæc & alia in altero ætatis septenario, quemadmodùm vnctio spiritûs illi suggerebat, adhuc puerulus obseruabat, nil puerile præ se ferens in homine exteriori. Iam enim senile cor ei inerat, & sub tenello vultu canities animi veneranda latebat. Ab ipsis nanque incunabulis tam erat excellenti indole, vt eximium quiddam in eo futurum tam insignis infantia, tamque sancta pueritia testaretur.

Quòd & philosophica, & theologica scientia non mediocriter eruditus sit. Cap. 2.

Mittitur Valentiam studiorum causa.

CVM viderent autem pij parentes eius continuam & ætatis & gratiæ in sancto puero accessionem, illum studiorum causa Valentiam miserunt. Ibi enim tunc florebat studium generale, vt vocant, abundans tam discipulorum frequentia, quàm præstanti doctrina magistrorum. Itaque prudens adolescens non segnitiem sectatus est, sed in discendas literas, propter quas illuc missus erat, accuratè incubuit, adeò vt gratia diuina illi opitulante, breui spatio multos coætaneos superârit. Contemptis nanque rebus ineptis & friuolis, quibus ea ætas diffluit, necessarijs dabat operam, noxiæ sodalitatis, inprimisque fœminarum viscosa & lubrica contubernia declinans. Cum ludentibus non se miscuit, neque cum ijs, qui in leuitate cordis * pro carnis desiderijs ad res curiosas, insanias falsas & inanissima spectacula se conferebant, participem se præbuit. Respuebat mundi blandientis & fallentis gaudia, carnisque spurcitias immaculati affectûs pede calcans, virginitatis decus & florem illibatum Domino conseruauit. Itaque copiosè in eius purum intellectum, animumque sordibus liberum, liberales disciplinæ, quæ puris intellectibus capiuntur, influebant. At verò angelicus adolescens his humanæ sapientiæ disciplinis non nimiùm capiebatur, quippe quòd in eis Christum Dei sapientiam, cui inhiabat, non cerneret. Non enim vllus philosophorum eam sapientiam tradidit, nec aliquis principum huius mundi cognouit. Nè ergò vires florentis iuuentutis vanè consumeret, sed sitim eam qua ardebat, posset extinguere, ad fontem Theologicæ sapientiæ se contulit, hausturus indè, quod auidè appetebat. Inuocans ergò per preces Christum Patris sapientiam, inclinauit cor suum disciplinæ, & sacræ paginæ magistris aurem suam: erantque eloquia illa super mel & fauum dulcia pectori eius. Ijs sanè addiscendis pius iuuenis quadriennio tanta animi contentione & studio incubuit, vt penè noctes insomnes duceret, quietisque tempora vigilijs largiretur. Porrò auditam veritatem pio affectu humiliter complectens, & suauiter animò affigens, etiam opere efficaciter exequi nitebatur. Atque vt è fonte sapientiæ salutaris haustum percipere mereretur, decem annis vino, in quo est luxuria, castitatis amator sibi penitùs voluit interdictum. Mirum profectò id fuit, nec minùs gratiosum, videre hominem annorum paucitate iuuenem, conuersationis maturitate & morum constantia senem. Iuuenilia fugiebat desideria: sectabatur verò iustitiam: vagosque cauens discursus, domum matris ecclesiæ & sanctæ quietis tabernacula non reliquit. In templo aut orans, aut studijs intentus, assiduè morabatur. Cùm igitur præcepta Dei tam eximio complecteretur amore, impleuit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectûs, vt etiam difficiles quæstiones facilè penetraret.

Admodùm religiosè viuit. * for ambulantes, pro

1. Cor. 2.

Studet Theologiæ.

X. annis vino abstinet

Et quia toto corde diligebat Deum, qui fecit illum, non potuit non amare & proximum, quem vult Deus diligi in se. Videre erat in illo erga proximorum calamitates & miserias pijssimam commiserationem, & affectum beneuolentiæ & misericordiæ transferri in operis euidentes effectus. Nam cùm Valentiæ daret operam literis, omnem fèrè Hispaniam immanis oppresserat fames. Deficiebant præ fame & siti pauperes, nec erat qui reficeret: moriebantur miseri & inopes, nec erat qui curaret: clamabant pupilli & viduæ, paruuli & debiles, nec quisquam attendebat. Inter hæc affligebatur spiritus iuuenis Dominici, & compatiebatur misericors anima eius pauperum multitudini. Itaque Euangelici consilij non surdus auditor, immò perfectionis sectator egregius, distraxit libros & omnes res suas, preciumque in pauperes expendit. Ità gratissimus Christi iuuenis, obediens verbo Saluatoris, proximorum periculis medebatur, intuentesque præclaro prouocauit exemplo. Auxit in eo concupiscentia sapientiæ, non minuit, opera iustitiæ: nec retraxit à perfectione studium scientiæ, sed consummauit in virtute. Sciebat

Commiseratio erga proximos.

Libros & res suas vēdit, & precium dat pauperibus.

bat enim, quemadmodùm oporteret ipsum scire. Intelligebat super senes, quòd mandata Domini quæsiuisset: & beatus planè fuit, opere efficiens, quod cognitione comprehenderat. Agebat autem hæc & alia præclara angelicus iuuenis, necdùm habitu vel conuictu à mũdo separatus: immò, vt dicamus quod res est, non ille, sed Dominus & habitans in eo virtus Christi, fecit hæc omnia, pręueniens eum in benedictionibus dulcedinis, mirificans eximijs eius infantiam sacramentis, sanctificans innocentem pueritiam munditiæ rudimentis, adolescentiam solidissimis Philosophicæ & Theologicæ scientię fundamentis, morumque suauium ornamentis confirmans. Nec cessabit misericordia Dei, donèc perficiat & consummet eum ad extremum vsque diem bonorum operum & virtutum omnium incrementis. Psal. 118.

Vt venerabilis Didacus Episcopus eum fecerit Canonicum regularem in Ecclesia sua. Cap. 3.

PER id tempus erat vir vitæ venerabilis, Didacus nomine, Ecclesiæ Oxoniensis Episcopus, quem & sacrarum peritia literarum, & generis nobilitas, & inprimis morum insignis honestas ornarent. Is adeò totus amore inhærebat Deo, vt sc. ipsum contemnens, & sola, quæ sunt Iesu Christi, quærens, in id summoperè cura & cogitatione esset intentus, quemadmodùm multas Domino animas lucrifaciens, talentum sibi creditum cum vsura multiplici ad illum reportaret. Quamobrèm vbicunquè reperire potuit viros vitæ & morum integritate conspicuos, eos quibus poterat modis ad se adiungebat, & in Ecclesia, cui præerat, ecclesiasticis beneficijs donabat. Porrò subditos illos suos, quorum esset propensa in virtutem & sanctitatem voluntas, animus à mundo abhorrens, vt religiosorum hominum institutum complecterentur, & vẽrbis hortabatur, & exemplis inuitabat. Indè adeò accidit, vt canonicis suis crebris id adhortationibus persuadere niteretur, vt ad præscriptum regulæ beati Augustini, in canonicæ religionis obseruantiam consentirent. Tanta verò cura & diligentia id egit, vt eorum animos, tametsi non deessent qui obluctarentur, ad suam voluntatem inclinârit. Ad eius autem notitiam peruénit celebris & odorifera beati Dominici fama, & cùm accuratè de illo esset percontatus, remque certam comperîsset, accersitum eum fecit in sua Ecclesia Canonicum regularem, ex hocipso beatum se putans, quòd & sibi de tali filio, & Ecclesiæ suæ de ministro tam idoneo prouidisset. Didacus Oxonien. Episcopus. Fit canonicus regularis S. Dominicus.

De eius religione, perfectione & admirabili sanctitate. Cap. 4.

HAbitum igitur Canonicæ religionis indutus extrinsecùs seruus Christi Dominicus, per Dei gratiam nouum hominem intrinsecùs induit, moxque in Dei timore ad totius sanctitatis studium conuersus, in seipso priùs exprimere curauit, quod erat alios posteà doctrus. Satagens igitur perfectorum imitari vẽstigia, & ad virtutum fastigia contendere, nouitius Canònicus solicitè de antiquis semitis inquirebat, vt sciret quæ esset via bona, vt ambularet in ea. Vndè librum illum, qui Collationes Patrum inscribitur, studiosè legendum suscepit, deditque operam, vt lecta, intelligentia comprehenderet, affectu sentiret, effectu & re ipsa fortiter exequeretur. Didicit enim ex eo puritatem cordis, contemplationis viam, omniumque virtutum perfectionem, idque vnctione magistra. De hũiusmodi enim liber ille agit. Itaq; abijciens & despiciens seipsum in cordis humilitate, reuerentiam Canonicis & honorem exhibẽbat. Inuitatus ad æterni sponsi nuptias, nouissimum tenuit locũ, se infimum, cæteros sanctiores existimans. In oratorio versabatur noctù diuque, orationi sine intermissione, lectionique & meditationi assiduè vacans. Externa solatia paruipendit, euagationes vanas prorsùs vitauit, contemplationique tempus concilians, extra septa monasterij vix vnquàm visus est. Ità sanctus Dei inter canonicos illos ceu iubar eximium emicuit, miraque celeritate de virtute in virtutem progrediens, omnium in se amorem & affectus prouocauit. Mirantur omnes tam subitam religionis perfectionem, & licêt inuitum, suum eum volunt esse Suppriorem. Tum verò quasi lucerna super candelabrum posita, & ciuitas super montem, factus est omnibus vitæ speculum, sanctitatis exemplar. Erat in oratione assiduus, charitate præcipuus, cõmiseratione anxius, contemplatione suspensus, & ipsis quoquè subditis suis cum multa humilitate subiectus. Vigil ei cor & sensus erat ad Deum, nec rarò in precibus pernoctabat: erantque preces eius feruentes, & cum lachry- Ieremi. 6. Collationes Patrum legit. Luc. 14. Fit Suppriori, licèt nolens. Matt. 5.

Vigiliæ, orationes & abstinentię eius quantę fuerint.

lachrymis coniunctæ: rugiebat à gemitu cordis sui, nec continere se poterat, quin plangentis vox pissima procùl etiam audiretur. Macerabat corpus ieiunijs & abstinentia multa, vix sustentandæ naturæ necessaria alimenta percipiens. Vinum, quod decennio non gustârat, propter afflictam stomachi valetudinem, iubente Didaco Episcopo, sumere cogebatur. Quod tamen & exiguum, & aqua dilutum, bibebat. Feruebat in eius pectore vehemens desiderium salutis animarum, eamque vt procuraret ipsa dignus foret, crebris orationibus & votis specialibus à Domino flagitabat. Opra-

Feruet animarũ zelo.

bat se totum impendere saluti proximorum, tunc se reuerà Christi fore membrum existimans, si eius se exemplo animabus lucrandis prorsùs manciparet: nec fraudatus est desiderio suo. Semen enim fratri suo defuncto, nempe Christo crucifixo, suscitauit, verbum illius disseminans, & instituens prædicatores. Et eccè grana seminis Deus multiplicans, auxit frugum iustitiæ incrementa. Plenum erat sanctissimis affectionibus pectus eius, atque erga omnia tum prospera, tum aduersa proximorum, mira pietate mouebatur, afflictorum rebus duris cruciabatur, pauperum penuria & miserorum calamitatibus torquebatur, atque inprimis pereuntium animarum zelo mirè

Thren. 1.

angebatur & mente sauciabatur. Ità nimirùm instàr Prophetæ, Dominicus peccata hominum & afflictorũ miserias contemplans, æstuabat animo intrinsecùs, & flens largissimè, latentem commiserationis affectum per lachrymas prodebat foris. Hanc

Luget hominũ peccata, & miseris condolet. Col. 3.

enim excellentissimam charitatis gratiam specialiter habebat à Deo donatam, flendi scilicet pro peccatoribus, & miseris atque afflictis omnibus condolendi. Sed quantum illi angoris & mœroris afferebat erga calamitosos condolentia, tãtum profectus piorum hominum, quibus mirè gratulabatur, ceu quædam pigmenta odorifera eum consolabantur. Inter hæc quæ sursùm sunt, quærens, agebatur in Deum homo diuinus, gloriam sanctorum contemplans, & ad illam veram patriam anhelans, lugebat profusè diuturnum sui exilij incolatum.

De societate & mutua charitate inter S. Dominicum & Didacum Episcopum. Cap. 5.

CVM verò tot tantisque virtutum floreret ornamentis angelicus Dominicus, à venerabili Didaco Episcopo suo, miro diligebatur affectu. Erat enim in animis eorum quædam spiritûs similitudo, & charismatum consonantia: siquidem pari zelo domûs Dei ad procurandam animarum salutem, sancto eos spiritu impellente, ferebantur. Postquàm ergò visum est Deo in eis reuelare gratiam suam, vt vtriusque virtus prodiret in publicum: ità eos in ministerium illud, quod voluit, assumpsit, vt ipsi etiam, licèt sancti, diuinæ erga se prouidentiæ consilium ignorarent. Eccè enim Alphonsus Rex Castellæ rogauit Didacum Episcopum, vt vellet ipsius esse legatus apud * Marchiam. Profecturus ergò ob Regis negocia conficienda prudens antistes, ecclesię suæ Suppriorem, dilectum Dominicum sibi comitem adiunxit, vt & ex societate eius ornamentum, & ex sanctis colloquijs solatium haberet. Vbi autem ventum est Tolosam, & S. Dominicus cognouit hęreticorum fraudibus ciues deprauatos, ingemiscens

Hæresis Albigensium. Primus manipulus S. Dominici quis fuerit.

spiritu turbatur. Vt verò etiam hospitem suum hæreticum sensit, multa tum affabilitate, tum ratione hominem conuicit erroris, & ad catholicæ fidei veritatem reduxit. Erat hic primus manipulus, quem diabolo ereptum, ad aream Domini reportauit. Expeditis tandèm apud Marchiam regijs negocijs, & per nuncium ad Regem responso remisso, Episcopus cum suis ad Romani Pontificis curiam profectus est, expositoque Pontifici suo desiderio, petijt ab Episcopi functione absolui, vt animabus conuertendis se posset impéndere, sed non impetrauit. O verè felicem præsulem, qui tanta

Didacus Episcopus vult absolui episcopatu, sed non impetrat.

esset humilitate præditus, vt cuperet dignitate exui: tamque feruebat sublimi charitate, vt pro salute proximorum & periculis & morti se obijcere optaret. At verò diuina prouidentia pro suo beneplacito pium Episcopi desiderium aliter implere constituerat. Est ergò redire compulsus, suis quidẽ frustratus precibus, sed obediẽtiæ & charitatis gratia plenus, nec quicquã de salutari proposito remittens. Reuertens autem,

Apud Cistertienses habitũ monasticum induit.

Cistertiẽse cœnobiũ inuisit, vbi multorum seruorum Dei sancta conuersatione & religionis sublimitate illectus, habitum monasticũ accepit, atq; indè monachos aliquot secum abduxit, è quibus disceret mores illius instituti, & ordinis disciplinam. Equidem felicem dixerim electum Dei Dominicum, qui tanti pontificis & viri Apostolici meruerit societate & amicitia decorari, à quo dubium non sit, illum sanctitatis exempla & religionis institutiones hausisse.

De

De prædicatione eius aduersùs hæreticos, & de libello, abigne nihil læso. Cap. 6.

CVM Montem Pessulanum essent prætergressi, offenderunt duodecim Abbates Cistertiensis Ordinis, contra Albigenses hæreticos ab eodem Pontifice Innocentio missos, ibidèm cum Episcopis & alijs Prælatis concilium celebrantes. Ij comperto Didaci Episcopi aduentu, cum multo gaudio ipsum accersiunt, honorificè accipiunt, consilium ab eo petunt, & libenter parent illi. Erat enim vir iustus & sanctus atque maturus, & zelator fidei Christianæ: cumque animaduertisset eos non rectè ambulantes ad veritatem Euangelij, vt erat miræ circunspectionis & gnarus viarum Dei, dixit ad eos; Non sic, fratres, non sic arbitror procedendum. Mihi enim impossibilem rem moliri videtur, qui solis verbis putat homines istos reduci posse in viam: operibus & exemplis potiùs reuincendi sunt, qui vitæ suæ merita iactant impudenter. Dicunt illi; Quid igitur nobis das consilij, pater? Quibus ille: Quod me, inquit, videritis facere, facite. Moxque familiam & equitatum atque apparatum omnem, quem copiosum habebat, à se remisit, statuens in illa regione aliquandiù hærere. Eius verò exemplo cæteri permoti, itidèm fecerunt. Et eccè diuinum miraculum, & iucundum spectaculum. Duodecim illos patres coniunxit sibi verbo & exemplo, ipse tertiusdecimus factus pater patrum & patriarcha, quem tanquàm dominum & magistrum vnanimiter sequebantur. Assumpsit autem & alios virtute & gratia instructos viros, comites laboris & fideliter ipsi adhærentes. In quibus præcipuus, omniqué sanctitate conspicuus, vir angelicus Dominicus, illi præ cæteris charus, dictis & factis ceu sidus splendidissimum rutilabat. Hi omnes sine expensis pedites discurrebant, in paupertate voluntaria Christum pauperem prædicantes. Eccè formam Christi, instaurantis Ecclesiam initiò: figuramque Ordinis Prædicatorum, mox secuturi hoc extremo tempore. Tum verò hæretici inuidia correpti, ediuersò cœperunt importuniùs concionari: sed tam insigne fulgebat in Episcopo Didaco morum decus, vt & incredulorum illorum, & omnium, cum quibus versabatur, sibi vendicaret affectus.

Optima ratio hæreticos in viam reuocandi.

Forma Christi instaurãtis Ecclesiã, reuocatur.

Fiebant tunc crebræ conciones ad populum, & disputationes cum hæreticis sub iudicibus deputatis. Nec destitit Deus miraculorum signis Ecclesiam illustrare suam. Permulti quoquè catholici libellos conscribebant in fidei defensionem. Scripsit quoquè beatus Dominicus librum fidei suæ, sacris authoritatibus & diuinis rationibus munitum: qui etiam præ cæteris approbatus, ab omnibus receptus est. Idemque ad confutandam hæreticam falsitatem, & Catholicæ fidei confirmandam veritatem, post longam disputationem apud Fanum Iouis habitam, cum libello cuiusdam hæretici in ignem iectus est. Verùm hæretici libellus, à flammis correptus, mox in cineres redactus est: libellus confessoris Christi Dominici ex igne prosilijt procùl, isque etiam secundò & tertiò in ignem reiectus, scriptoris sui sanctitati & Christianæ fidei veritati præclarum reddebat testimonium. Stupebant omnes: lætabantur pij, impij corde compungebantur. Erant illis in locis nobiles aliquot, qui inopia adacti, filias suas tradebant hæreticis nutriendas & erudiendas, immò verò erroribus pestiferis corrumpendas. Earum exitiale opprobrium miseratus Dei seruus beatus Dominicus, monasterium quoddam, in quod reciperentur, instituit in loco, quem Prulianum vocant: vbi ancillæ Christi perpetuò inclusæ, admirandas constitutiones & obseruantias, arctumque silentium sectarentur, & laborantes manibus suis, in conscientiæ puritate creatori suo iucundum exhiberent famulatum. Exacto indè in prædicationis labore biennio, memorabilis præsul Didacus, suam volens reuisere ecclesiam, socijs ad prædicandum remanentibus pijssimum Dei sacerdotem Dominicum præfecit, vt ad illum omnia referrentur. Magnum enim aliquid in eo cernebat, quæ illi causa erat illum eximiè diligendi. Valedicens deindè omnibus, multo labore pedibus suis iter agens, tandèm Oxoniam peruénit, vbi correptus morbo, iactura vitæ temporariæ, aditum inuénit in vitam sempiternam, fruiturus deincèps gloria cælesti: claruitque post obitum miraculis, qui in vita sua insignis fuerat operibus sanctis & virtutibus multis.

Liber à S. Dominico scribitur cõtra Albigẽses.

Is liber ab igne nihil læditur.

Cõstruit S. Dominicus monasteriũ virginum, in Pruliano

Obitus Didaci Episcopi.

De ijs, quæ post obitum Didaci Episcopi euenerunt, & de miraculis eius. Cap. 7.

CONstituerat dilectus Deo & hominibus Didacus Episcopus, ad susceptum redire prædicationis ministerium, instituereque de summi Pontificis assensu viros, qui verbis & exemplis hæreticæ prauitati resisterent: tum etiam monasterio illi, quod sanctus Dominicus in Pruliano construxerat, absoluendo quædam subsidia adferre. Sed his alijsque pijs ardens desiderijs, migrauit à corpore, victurus semper in Christo. Eius autem morte comperta, omnes qui in illa regione prædicationis causa remanserant, tanquàm non habentes ducem aut principem, ad propria sunt reuersi.

Sanctus Dominicus fratribus præficitur domini Didaci loco.

Tum verò confessor Christi verus, beatus Dominicus, eius in Domino filius, in eius successit locum, adiuuabantque eum meritis & precibus fratres eius, coniuncti patri suo, qui in cælis est, & præliabantur prælium fidei cum lætitia. Similis factus est leoni in operibus suis, erantque arma militiæ eius non carnalia, sed spiritualia. Congregatus est ad eum cœtus fortis viribus Cruce signatorum, & eorum, qui fugiebant à malis, additique sunt illis Catholici omnes, voluntarij in fide Christiana, & facti sunt illis in firmamentum. Ex mandato enim summi Pontificis Innocentij III. contra illos Albigenses hæreticos Crux prædicabatur, eaque consignabantur fideles.

Crux prædicatur cõtra Albigenses.

Simon Comes insignis

Accessit ad hæc Christianissimus & fortissimus princeps, dominus Simon, Comes Montis fortis, pater orphanorum, defensor viduarum, pupillorum tutor, pauperum sustentator, protector ecclesiarum, & aduersùs hæreticos catholicæ fidei constantissimus propugnator. Is princeps clarissimus cernens Christi athletam Dominicum coram Deo & hominibus innocenter & laudabiliter versari, sanctitatem eius multo & amore complectebatur, & honore ac veneratione prosequebatur. Circumibat enim vir Dei Dominicus vicos & castella & vrbes, prædicans verbum Dei: eratque vitiorum acerrimus castigator, hæresum oppugnator egregius, fidei zelator strenuus, Catholicorum diligentissimus exhortator. Verba eius instàr facularum ardebant. Itaque inuidia tabescebant hæretici, & fremebant aduersùs iustum, irridebantque simplicem veritatis doctorem, phlegmata, lutum, aliaque vilia iactantes in eum, & ad dorsum eius paleas alligantes. At ille ibat gaudens & exultans spiritu, quòd dignus habitus esset pro nomine Iesu contumelias pati.

Multa ab Albigẽsibus patitur S. Dominicus

Accidit eo tempore, vt celebris disputatio cum hæreticis institueretur, ad quam cùm Episcopus loci cum multa pompa esset iturus, dixit ad eum humilis præco Christi Dominicus; Non sic, mi domine pater, non sic aduersùs filios superbiæ est progrediendum: sed humilitatis, patientiæ, religionis, aliarumque virtutum exemplis reuincendi sunt hostes veritatis, non fastu elationis & ostentatione gloriæ secularis. Armemur ergò deuotis precibus, & humilitatis insignia præ nobis ferentes, detractis calceis, contra illos procedamus. Assensit Episcopus consilio pietatis, & omnes à se calceos amouerunt. Cumque de itinere essent incerti, obuium quendam hæreticum habuêre, quem catholicum putabant. Is promisit quidem se illos rectà perducturum ad locum, sed perfidus in syluam quandam malitiosè eos abduxit, vbi inter vepres & spinas pedes eorum sauciabantur, & tibiæ sanguine conspergebantur.

Docet Episcopum loci humilitate reuincẽdos hæreticos.

Magna eius patientia.

Tum verò beatus Dominicus cum omni patientia id ferens, & in iucundas Dei laudes erumpens, ad collaudandum Deum & comiter ferendas molestias, illos omnes adhortabatur, ità dicens; Confidite in Domino, charissimi, quia de cælo manet nos triumphus & victoria. Iam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cernens autem veterator ille miram illorum & iucundam patientiam, optimis beati viri sermonibus compunctus, malignitatem suam confitens, hæresin abiurauit. Venientibus indè illis ad locum, rectis corde orta est lætitia, peruersis verò mœror & ignominia. Quamobrèm dissecabantur impij cordibus suis, & stridebant dentibus in seruum Dei, necemque ei molientes, eius occidendi consilia agitabant, vt condemnarent sanguinem innocentem. Dominus autem irridebat eos, nec tradidit eum in manus eorum: immò verò etiam admirandis operibus illustrauit seruum suum.

Cõuertitur hæreticus, cõsiderata Sanctorum illorum patientia.

Libri eius in aquis nihil accipiũt detrimenti.

Cùm sic autem prædicando discurreret, crebrò fluuiolum Aregiam pedibus transibat. Accidit autem, vt libri, quos in sinu ferebat, dum se succingeret, in medias aquas laberêntur. Tum ille benedicens Deum, cuidam religiosæ matronæ id indicauit. Tertio die piscator capiendis illic piscibus intentus, cùm se speraret grandem piscem hamo extracturũ, libros illos extraxit vsqueadeò inuiolatos, acsi in bibliotheca asseruati fuissent. Quod miraculum ea res mirificè amplificat, quòd nec pannum, nec quicquam munimenti habebant codices, præter beati viri merita. Eos matrona cum in-

genti

genti gaudio Tolosam misit seruo Dei. Traiecit quandoquè in ijsdem partibus aquam quandam cum multis alijs euangelizandi causa. Is autem, qui eos transuexerat, importunè denarium ab illo pro naulo exigebat. Respondit ei vir Dei; Seruus Dei sum, & discipulus Iesu Christi. Argentum & aurum non est mihi: mercedem regni cælorum tibi promitto. Quod miser ille vilipendens, instititacriùs, & sanctum vi per cucullum trahens, Aut cucullum, inquit, hîc relinques, aut denarium persolues. Tum ille sublatis ad cælum oculis, parumpèr intrà se orauit: moxque in terram adspiciens, denarium diuino nutu illic iacentem vidit, aitque homini: Eccè frater, tolle quod petis, & me liberum in pace dimitte. Denarius illi diuinitùs mittitur.

Aliquandò iter facienti seruo Dei adiunctus est socius, conuersationis quidem sanctitate domesticus, sed alterius prorsùs linguæ & idiomatis. Dolens itaque non posse se mutuam ex pijs & diuinis colloquijs captare consolationem, à Domino precum suarum instantia, vt alius alium intelligeret, impetrauit. Atque ità per triduum, quo simul iter capessebant, alternis sermonibus inuicèm se recreabant, Domino gratias agentes. Reuerà conuenienter omninò dono sancti spiritûs, varijs loquitur linguis lingua placabilis, & doctrina salutaris mundi, clauis fit cæli, & reseratio portæ sempiternæ. Benigneque cælitùs misso nautæ precio honoretur, qui cogitatum suum omnem in Dominum iactârat. Et qui corpus & animam illius immaculata seruauit à carnali concupiscentia, illeipse libros eius illæsos custodiuit in vndis. Donum ergò linguæ, illustrat fidei prædicatorem: solutio precij, cohonestat Christi pauperem: integritas codicum, pudicitiæ venustat florem. Loquitur cu alterius linguę homine. Psal. 54.

De mira eius patientia, & desiderio martyrij obeundi. Cap. 8.

MAnsit apud Tolosanos multo tempore Dei sacerdos Dominicus, vir per omnia Apostolicus, propugnans veram fidem, & expugnans hæresim tum verbis, tum exemplis, & Ecclesiam confirmans. Insurgebant verò in eum testes iniqui, synagoga satanæ, & fortes quærebant animam eius. Sed cùm ad id vsque amentiæ prorueren, vt etiam cædem ei minarentur, cum multa fidutia ait ad illos; Non sum ego dignus martyrio: nondùm mortem merui istam. Et tamen sitiebat ardore inæstimabili calicem passionis, haud secùs, atquè ceruus desiderat ad fontes aquarum. Itaque transiens per loca, vbi illi structæ ferebantur insidiæ, cantans & alacer ingrediebatur. Ea re in admirationem adducti satellites Antichristi, dicebant ei; An non mortis horrore tu afficeris? Quid acturus eras, si nos te comprehendissemus? Tum ille martyrij amore flagrans, Rogâssem, inquit, vos, nè breui compendio mortem mihi celerem adferretis, aut repentinis me conficeretis vulneribus: sed paulatìm singula præcisa membra corporis mei oculis meis contemplanda obijceretis: atque ad extremum euulsis luminibus, sineretis ità mutilatum corpus in suo sanguine volutari, vel prorsùs pro vestro arbitratu vita omni priuaretis. Verè beatissimam animam, cuius non solùm perfecta charitas foràs misit timorem mortis, verumetiam in cruciatibus durandi cunctis inauditum suppeditauit desiderium. Tolosæ diù pugnat cũ hæreticis. Nota insignem animi fortitudinẽ. 1. Iohan. 4.

Nec minùs paratus erat pro salute proximorum ponere animam, Christum in hoc imitari gestiens. Cùm enim quendam hęretica prauitate euersum conaretur ad fidem reducere, dixit ille: Res vitæ degendæ necessarias, quas aliundè non habeo, ab istis accipio: ità fit, vt eis adhærere compellar. Quibus auditis, vir sanctus toto pectore hominem miseratus, seipsum vendere proposuit, vt eius in tanto periculo constituti inopiam subleuaret, & redimeret venundatum sub peccato. Quis dubitet illum reuerà tulisse crucem Christi, qui pro eius amore tam cupido animo morti se exposuit: & pro salute proximi, perpetuæ seruituti incunctanter addici peroptauit? Flagrabat in eius pectore charitas, qua nemo habet maiorem, cupiens ad Dei accedere similitudinem quandam, & conformis effici imagini filij Dei. Satagebat igitur totis vtriusque hominis viribus, votis, gemitibus, vigilijs, ieiunijs, orationibus, concionibus, laboribus diù noctuque, opportunè, importunè insistendo, vt ex Dei benignitate dignus fieret, qui se penitùs impénderet, & superimpendi pro animarũ salute, & quandoquè martyrio consummari mereretur. Qua etiam causa vltra mare proficisci decreuerat, si fortasis posset illi tandèm obtingere, vt in Dei voluntate moreretur, quod tantoperè desiderabat. At verò omnipotens Deus, qui pia adspirat vota, sic timentium se deprecationem exaudit, & voluntatem clemẽter facit, vt tamen à sua inscrutabili dispositione non recedat. Occultus itaq; omnium moderator, & maximè fidelium custos, & amator Attende attentemeius charitatem. Magno flagrat martyrij desiderio.

tor electorum suorum, ità sanctum vas electionis suæ in domo sua magna in honorem & vtilitatem constituit, vt ex illo pocula vitalis gratiæ præberet, multorumque saluti sic ille proficeret, vt tamen corona martyrij non frustraretur. Sicut enim discipulus ille, quem diligebat Iesus, Iohannes Euangelista præcipuus, calicem Domini bibit, tametsi sanguinem non fudit, quòd animo mortis ferendæ prompta voluntas non deesset: ità S. Dominicus propter ardentissimum patiendi desiderium, palmam martyrij non amisit. Taceo, quòd quotidiè crucifigebat carnem, & mortificabat membra sua immodica austeritate, spiritum affligebat dolore & commiseratione erga animas iugiter pereuntes.

Duplex Martyriũ: mentis & corporis.

Inerat enim pectori eius mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio. Ea de causa apud nobiles quasdam fœminas hæretica simulatione deceptas, vt eas ad Ecclesiam reduceret, hospitio vsus est: atq; imminente Quadragesima clàm ab illis cilicia accepit, quibus ipse & socius eius induebantur. Et cùm lectus eis appararetur, Non sic, inquit, sed super asseres cubabimus. Somno verò breui contenti, pro more noctem vigilijs occupabant. Atque hunc in modum totum illud sacræ Quadragesimæ tempus, rigida pro aliorũ peccatis agenda pœnitentia, homo innocens transmisit, soloque pane & aqua frigida contentus, vsque ad Pascha quotidiano se ieiunio macerauit. Indè verò id consecutum est, vt, Christi gratia suffragante, fœminæ illæ sancti viri meritis adiutæ, erroribus propudiatis, ad catholicę Ecclesię fidẽ reuerterentur.

Zelus ingẽs salutis proximorum.

Multa vitæ austeritate in Quadragesima susceptа, conuertit hæreticas fœminas.

Cùm in Tolosæ partibus apud castrum, quod Fanum Iouis vocant, prædicaret vir Dei, & aliquandò fidem catholicam egregiè adstruens, hæreticorum perfidiam multis modis confutâsset, absoluta concione, more solito in ecclesia precandi causa remansit. Et eccè nouem matronæ nobiles ex illo castro veniunt, intrant in templum, cadunt ad pedes eius, & dicunt: Serue Dei, adiuua nos. Si vera sunt, quæ hodiè proconcione dixisti iampridèm mentes nostras necesse est spiritus erroris vt excæcârit. Nam istis, quos tu hæreticos vocas, nos homines bonos appellamus, vsque in præsens credidimus & adhæsimus toto corde: nunc verò prorsus animis fluctuamus. Serue Dei, adiuua nos, & ora Deum tuum, vt notam nobis faciat fidem suam, in qua viuamus, moriamur, & saluæ fiamus. Tum vir Dei stans, & aliquandiù intrà se orans, paulò post dixit ad eas; Constantes estote, & expectate intrepidę. Confido enim in Domino Deo meo, quòd ille, qui neminẽ vult perire, iam declarabit vobis, cuiusmodi domino hactenùs adhæseritis. Moxque viderunt è medio sui selem teterrimum prosilire, canis magnitudine, crassis oculis & igneis, lingua oblonga, lata, sanguinolenta, & vsque ad vmbilicum producta, cauda breui & in sublime erecta, ità vt loci eius turpitudinem, quocunquè se verteret, hominum oculis ostenderet, fœtore intolerabili indè exhalante. Cumque apud matronas illas sese hora vna huc illucque agitâsset, ad restim, quę à campana pendebat, insiliens, & per eam sursùm scandens, tandèm disparuit, fœda post se vestigia derelinquens. Conuersus autem ad matronas sanctus Dominicus, nimiùm territas consolabatur, ità dicẽs: En ex eo, quod coram oculis vestris, Deo volente, apparuit, potestis animaduertere, qualis sit ille, cui hucusquè seruijstis. At illæ gratias Deo agentes, ad fidem catholicam integerrimè sese receperunt: & quædam ex eis apud sorores de Pruliano, religionis habitum induerunt. Ità nimirùm seruus Christi, Euangelicè se gerens & laborans in omnibus, superiores fœminas exemplo seuerissimæ pœnitentiæ, has posteriores verbo fidelissimæ doctrinæ, & diabolicæ impostura detectione, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium reuocauit.

Nota cui domino seruiant hæretici.

Nouẽ matronæ nobiles ab hæresi resipiscũt.

De multiplici eius pugna cum hæreticis, & multis miraculis perpetratis. Cap. 9.

Decẽ annis apud Narbonem studet conuersioni hæreticorum S. Dominicus.

DEcem annis beatus Dominicus in diuersis Narbonensis prouinciæ locis moratus, in primis verò apud Sonam & Fanum-Iouis, hæreticos oppugnando, catholicam fidem promouit: animarumque saluti parandæ addictus, totus concionandi officio vacabat, multas interim contumelias, multum sui contemptum & abiectionem, multas angustias hilariter perferens propter amorem Domini nostri Iesu Christi. Per id verò tempus dominus Simon, Montis fortis illustris princeps, ferro persequebatur hæreticos, quos Christi confessor Dominicus gladio verbi Dei. Itaque multa inter eos amicitia & familiaritas contracta fuit. Vt enim in eius principis gestis legitur, cùm catholici die quodam cum hæreticis disputâssent, sanctus Dominicus quædam fidei documenta scripsit in chartula, tradiditque eam hæretico, vt de obiectis deliberaret.

deliberaret. Ea nocte hæretici conſederunt ad ignem: prolata eſt chartula viri Dei, dictũ eſt ab hæreticis: Mittatur in ignem ſchedula, vt veritas comprobetur. Mox proiecta in ignem, poſt aliquantam moram indè nihil læſa proſilijt. Tum vnus obſtinatior: Mittatur, inquit, ſecundò, & patebit veritas. Obtemperatum eſt illi, ſed iterùm charta reſilijt. Stupentibus illis, obduratus hæreticus etiam tertiò idem vult fieri: ſed nihil chartulæ officit. Tanto autem viſo miraculo, non ſunt compuncti miſeri illi, ſed inter ſe grauiſſimè prohibuêre, nè quiſquam id catholicis indicaret. At tamen miles quidam, qui rei coràm interfuit, fidei ex parte conſentiens, inſigne miraculum ad catholicorum notitiam perduxit.

Chartula viri Dei non poteſt igne abſumi.

O hæreticã pertinaciã.

Venit aliquandò ſeruus omnipotentis Dei, cum Conuerſo quodam Ciſtertienſis ordinis valdè religioſo, ab hæreticorum conflictu ad eccleſiam quandam veſpertino tempore, eamque clauſam inuénit. Orant igitur ad oſtium, & mox clauſis ianuis miro modo ſe intrà templum conſpiciunt introductos. Gratias igitur agentes Deo, totam illam noctem in eius laudibus exegerunt.

Dominicus cum ſocio clauſis oſtijs in templum rectitur.

Cõcionanti quandoquè beato viro in quadam parœcia oblatus eſt dæmoniacus, iampridèm à nequam ſpiritu vexatus. Orauit pro illo vir ſanctus, & curatus eſt. Alios quoquè diuerſis preſſos morbis, fuſis ad Deum precibus, ſanauit. Adductus ad eum fuit quidam multis obſeſſus dæmonibus. Accepto ergò orario, quod ſtolam vocant, priùs ſuum, indè dæmoniaci collum illo cinxit, præcipiens dæmonibus, vt ab hominis infeſtatione deinceps ceſſarent.

Multos ſanat demoniacos.

Viro Chriſtianiſſimo Comite Montis fortis cum Cruceſignatis obſidente Toloſam, venerunt peregrini ex Anglia, S. Iacobi limina viſitaturi. Ij propter excommunicationem vitantes Toloſam, in nauiculam ſe contulerunt, vt fluuium tranſirent. Præ multitudine verò hominum, qui erant ferè quadraginta, depreſſa eſt nauis, & omnes ſubmerſi ſunt, ità vt nec capita ab aquis extarent. Orabat tum in vicina eccleſia S. Dominicus, clamoreque pereuntium & circunſtantis exercitûs permotus, feſtinus eò accurrit: cernensque præſentiſſimum periculum, commiſeratione affectus, toto corpore proſternitur, expanſis in Crucis formam manibus, flens acerbiſſimè clamat ad Dominum, vt ſuos peregrinos ſeruet à morte. Paulò pòſt ſurgens ab oratione, conuerſus ad fluuium, cum multa in Deum fiducia ità ait; Præcipio vobis, vt omnes ad litus euadatis. Mira res, ſed ab illo facta, qui facit mirabilia magna ſolus. Confeſtìm ad eam vocem omnes, qui tandiù ſub aquis preſſi latuerant, cunctis cernentibus, qui ad illud triſte ſpectaculum confluxerant, ſuper vndas emerſerunt. Mox vndiquè accurrentes, porrigentesq; eis lanceas & haſtas, vniuerſos è fluctibus incolumes eduxerunt, clementiam Saluatoris, & almi eius confeſſoris Dominici merita, laude & prædicatione efferrentes.

Homines ferè 40. penè ſubmerſos ſeruat.

De celebri beati viri fama, & contemptu dignitatum. Cap. 10.

VIr Dei inclytus, predicator eximius, gratia Dei plenus, omni virtute conſpicuus & perfectus Dominicus, apud homines fama & exiſtimatione ſanctiſſimus habebatur. Inuidebant autem ei hæretici, & illum irridebant, atque contumelia afficiebant. Porrò fidelium omnium erga illum deuotio creſcebat, & apud Archiepiſcopos, Epiſcopos aliosque eccleſiarum prælatos ſiue præfectos, qui in illis locis erant, pro ſuæ excellentia ſanctitatis omni dignus honore ducebatur. Fuit ſanè à tribus cathedralibus Eccleſijs Epiſcopi ei oblata dignitas. At ille mâlens humiliari cum mitibus, Chriſti paupertatem regnis & ſedibus antepoſuit, nec illas cathedras voluit conſcendere. Optabat enim líber eſſe ab omnibus, vt poſſet omnium ſeruus eſſe. Diuitibus & pauperibus, Iudæis & gentilibus, quorum eſt non parua copia in Hiſpanijs, amabilem ſe exhibuit, atque ab omnibus amabatur, præterquàm ab hæreticis & Eccleſiæ hoſtibus, quos diſputationibus conuincebat, & concionibus oppugnabat: nec minùs tamen eos vt reſipiſcerent, humaniter & benignè adhortabatur.

Tres Epiſcopatus reſpuit.

De eius abſtinentia & ſpiritu prophetiæ. Cap. 11.

CVm apud Carcaſonam demoraretur in ædibus Epiſcopi, per Quadrageſimam in conciones ardentiùs incubuit, & demandatas ſibi Epiſcopi vices accuratiùs executus eſt. Itaque egreſſus ex Epiſcopi palatio, ad quoddam venit monaſterium,

quod Castris vocabatur: vbi ab Abbate inuitatus ad sumendum cibum, intrauit. Sed cùm hora edendi protraheretur, pro sua consuetudine vir sanctus in ecclesiam se, oraturus, contulit. Cumque attentiùs Deo preces funderet, spiritu in Deum sublato, corpus pariter à terra eleuatum est. Vbi cibi capiendi aduenit hora, perquirebatur vbinàm esset, qui fuerat inuitatus: & cùm diuersis in locis quæsitus non inueniretur, vnus ex Clericis, qui Abbati adstabant, illum quæsiturus exijt, & casu in ecclesiam veniens, vidit sanctum virum inter cælum & terram mirabiliter eleuatum. Valdè igitur stupefactus, stabat admirans & expectans, quem exitum esset res tam insolita habitura. Tandèm cœpit paulatìm corpus se demittere, & ad sensus externos spiritus, à supernis ad se rediens, sese accommodare. Tum accedens ad virum Dei Clericus ille, Domine, inquit, hora reficiendi corporis iam præterijt, & dominus meus Abbas vestrum aduentum sustinet. At vir sanctus, tanquàm è suaui somno expergefactus, Eccè, inquit, præstò sum ego. Posteà Clericus ille, relictis omnibus, cum secutus est. Verè colendam Dei prouidentiam, quæ virum hunc admirabili consilio ad illa loca transmisit, in quibus tanquàm lucerna ardens & lucens in caliginoso loco, frigescentem charitatem in multorum cordibus inflammaret, & tenebrosam hæreticorum vanitatem fidei veritate & doctrinæ Euangelicæ luce perlustraret. Egregium tum fidei catholicæ propugnatorem se præstabat illustris Montis fortis Comes Simon, sed Comes Tolosanus, Regis Aragonum fretus auxilijs, homini acriter resistebat, ità vt non parùm hæretici prævalere viderentur.

Orãtis corpus à terra eleuatur.

Simon Comes montis fortis egregius fidei catholicæ propugnator.

Porrò Conuersus quidam Cistertiensis illic præsens, ad sanctum Dominicum ait; Magister Dominice, nunquámne finem habitura sunt hæc mala? Vir autem Dei reticens, illo importuniùs instante, tandèm præsente fratre Stephano, ità respondit; Finem certè habebit isthæc Tolosanorum malitia? sed procùl adhuc abest ille finis. Multus interìm fundetur sanguis, & Rex quidam in hoc bello occidetur. Illis formidantibus, nè Rex Franciæ is esset, qui recèns Albigense negocium susceperat, beatus vir ait; Alius planè, quàm Franciæ, Rex erit, eiusque vitam varij belli huius casus extinguent. Proximo anno cæsus est Rex Aragonum, atque vtinàm, arma ferens aduersùs Ecclesiam, non æternam oppetierit mortem. Non dubium, quin hæc ità euentura prophetici spiritûs illustratione sanctus vir & præuiderit, & prædixerit, nec immeritò quidem. Tota enim illa Quadragesima ieiunans, pane solo & aqua vixit, neque cubauit in lecto suo. Adueniente autem Paschate sancto, & viribus erat robustior, & facie elegantior. Inuisibili enim intùs pastus erat alimento, & sicut adipe & pinguedine diuina suauitas eum repleuerat: è cuius redundantia corpus infirmum confirmabatur, & animi acies purgabatur, vt posset cernere mysteria futurorum.

Eius prophetia de excidio Albigẽsium.

Rex Aragonum, Albigenses defendens cæditur.

Hæretici quidam apud Tolosam capti & conuicti, cùm redire nollent ad sanitatem, iudici ciuili traditi sunt. Sed in ijs vnum conspiciens secretorum Dei conscius Dominicus, Hunc, inquit ad aulæ officiales, reseruate, nec cum cæteris comburatur. Deindè illum comiter & blandè compellans, Scio, inquit, fili, scio, tardè quidem, sed tamen quandoquè, fore te virum bonum & sanctum. Res stupenda planè; Dimissus ille, viginti fere annis in hæretica cæcitate permansit: sed tandèm ad Ecclesiam rediens, institutum siue ordinem Prædicatorum complexus est: in quo sanè & vixit religiosè, & cursum suum fideliter absoluit.

A morte liberat hæreticum, quẽ nouerat se correcturũ.

Diximus iam crebrò de Comite Montis fortis. Is tanta animi beneuolentia, tanto honore & reuerentia sanctum Dei virum prosequebatur, vt ab illo voluerit baptizari filiam suam, & nuptias filij sui benedici. Annuentibus etiam hæredibus suis, principe digna munificentia dedit ei, & qui eum essent secuturi, castrum insigne, quod Cassauuel siue Fanum Iouis appellatur: itemque alia, vndè se suosque sustentare potuisset. Porrò Episcopus Tolosanus, vir bonus & sanctus, zelator fidei, sanctum Dominicum impensè amans, lætus nouam oriri salutem consentiente collegio suo ad libros aliaque necessaria comparanda, sextam decimarum omnium partem ei donauit. Obtulerunt se etiam illi duo Tolosani boni viri, frater Thomas homo facundus & gratiosus, & frater Petrus de Salare, qui insignes ædes, quas Tolosæ habebat, ei largitus est. Tum verò, qui cum beato Dominico erant, cœperunt se ad religiosorum siue monachorum mores accommodare. Necdùm enim Prædicatorius Ordo institutus erat, sed quædam iam concepta erant, & de illo instituendo deliberabatur.

Multa ei donantur.

Fulconis Episcopi Tolosani liberalitas.

Multa

Multa certè multi de hoc sacro Ordine futuro, Domino eis reuelante, præuiderunt, & congratulantes Ecclesiæ, præsago spiritu prædixerunt. Teste enim scriptura, cùm insigne quippiam facturus est Dominus, solet electis seruis & prophetis suis multifariè multisque modis per spiritum suum id manifestare. Ità de hoc quoquè electorum lectissimo instituto quædā dignatus est mirabiliter præmonstrare? è quibus nonnulla inserere operæprecium mihi visum est. Amos 3.

De reuelationibus, quibus Ordo Prædicatorius diuinitùs est præmonstratus. Cap. 12.

VEnerabilis igitur Auraſicensis Episcopus, Ordinis albi, vir multæ religionis & magnorum operum, pro sancto à populis colebatur. Isque cōcionandi dexteritate & feruore fidei, non solùm in sua diœcesi, sed alijs etiam locis singulariter excellebat. In quadam autem publica concione ità ait; Ego verbum Dei, vtì noui, ità annuncio vobis? sed breuì existent, qui vobis re vera prædicabunt, quippe & ministerium, & scientiam, & nomen, & vitam habituri. Congruum inprimis erat, vt Episcopus & concionator feruens, de Prædicatorum Ordine tam præclarè prophetaret. Magnus quoquè pater Stephanus, Prior Carthusiæ Lugdunensis diœcesis, vir eximia sanctitate, fratribus suis Prædicatorium Ordinem futurum prædixit, peculiariter eos orans, vt eum Ordinem omni amore & reuerentia prosequerentur? quod etiā præstitum est ab illis. Auraſicen. Episcopi vaticinium de Prædicatoribus. Item aliorū prælatorū.

Abbas & institutor Florensis monasterij, de Prædicatorum Ordine in multis libris & locis scripsit. Ipsum autem institutum & habitum describens, monuit fratres suos, vt post decessum suum illo existente Ordine, piè & honorificè eius professores exciperent. Itaque venientibus primò ad ipsos fratribus Dominicanis, cum processione & Cruce obuiàm exiêrunt. Perpendant iam huius instituti fratres, quàm solicitè in eo viuere ipsos oporteat, cùm diuina prouidentia voluërit etiam extraneos tantam ei præstare reuerentiam. Perpendant pariter, qua grauitate, quàm sublimi functione & sanctitate præditi fuerint, quorum nimis credibilibus testimonijs, Prædicatorij Ordinis dignitas & vtilitas confirmatur.

Accedant verò his etiam alia non minùs vera fidelium hominum testimonia. Ante Ordinis institutionem monachus quidam fuit honestæ vitæ. Is aduersa correptus valetudine, raptus extra se, sine sensu & motu externo triduo permansit. Indè ad sè reuersus nulli explicare voluit, quid vidisset. Cùm autem nonnihil temporis iam præterijsset, videns in ecclesia sua fratres Dominicanos, accuratè ex eis scisitabatur ipsorum officium, professionem & nomen, absoluta què concione, seorsùm eos ducens coram honestis viris, dixit eis; Ea, quæ mihi Deus pro sua benignitate reuelauit, & tamen hactenùs silentio pressi, non debeo diutiùs reticere. Olìm raptus in ecstasin, per triduum vidi Dominam nostram Dei matrem Mariam, flexis genibus & iunctis manibus filium suum pro humano genere deprecantem, vt eius sustineret adhuc pœnitentiam. Ille verò piam matrem crebrò non audiens, tandèm insistenti sic ait; Mater mea, quid vel possum, vel debeo porrò huic mundo facere? Misi Patriarchas & Prophetas pro illorum salute, & parùm sese correxerunt. Véni ego, misi Apostolos meos, sed & me & illos sceleratè occiderunt. Misi martyres, doctores & confessores permultos? at nec illis obtemperârunt. Quandò tamen fas non est, vt tibi aliquid negem, dabo eis Prædicatores meos, quorum opera illuminentur & ad meliorē frugem se recipiāt. Quòd si verò id illi non fecerint, vlciscar me de eis, & veniam contra illos. Visio cuiusdam boni monachi. Maria Dei mater exoratrix mundi nequam.

Eo tempore, quo suprà diximus duodecim Abbates Cistertienſis Ordinis, ad prædicandum contra Albigenses hæreticos, à Pontifice Innocentio III. missos, quidam à morte reuocatus ad vitam, cùm eum vnus ex illis Abbatibus interrogaret, quidnam vidisset, respondit; Vidi Dominam nostram Virginem Mariam, tribus diebus continuis flexis genibus coram filio pro populo deprecantem. Cui filius beneficia, quæ mundo ipse contulisset, & maleficia, quæ mundus ipsi reddidisset, commemorans, ait; Ecquid porrò facere possum tam ingrato? Tum virgo mater: Bone, inquit, fili, non pro illorum malitia, sed pro mansuetudine tua ages. Victus tandèm matris precibus filius: Vt vis, inquit, ità faciam adhuc clementer cum eis. Mittam eis Prædicatores, qui eos ad agendam pœnitentiam hortentur. Et si quidem recesserint à sceleribus suis, eorum nulla apud me erit recordatio: sin minùs, non parcam eis. Item cuiusdam à mortuis excitati, visio.

Anno Christi millesimo ducentesimo decimoquinto, cùm ex omnibus Orbis

Romæ Cõcilium generale.

partibus ad Concilium generale Romam proficiscerentur Episcopi & prælati, venerabili & sancto viro Fulconi Tolosano Episcopo eò contendenti, pijssimus Christi minister Dominicus adiunctus est: quos ità charitas inter se colligârat, & spiritus Iesu moderabatur, vt salutem animarum ardentissimo zelo sitirent. Tempus igitur opportunum ratisse adeptos, quod iampridèm conceptum & deliberatum erat deinstituendo Ordine Prædicatorum, summo Pontifici explicare statuerunt. Cumque ea, qua par erat, humilitate & reuerentia Pontifici sua vota exposuissent, visus est initiò nonnihil se opponere Domini dispensator. Proxima nocte videt idem Christi Vicarius in somnis, Ecclesiam Lateranensem grauem minitari ruinam. Tremefactus igitur & mœrens, videt ediuersò virum Dei Dominicum accurrentem, & suis humeris totam illam ruinosam fabricam sustentantem. Eius visionis nouitatem admirans sapiens Pontifex, & quid ea sibi vellet, sagaciter animaduertens, oblatas ipsi preces hilariter admisit, & pium propositum commendauit. Hortabatur verò beatum Dominicum, vt ad suos rediret fratres: communicatoque cum eis consilio, Regulã quandam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus sectaretur: atquè ità ad ipsum rediens, confirmationem Ordinis pro voto reportaret. Absoluto generali Concilio, reuersus ad suos vir Dei, Pontificis verba eis enarrauit. Illi inuocato spiritu sancto, Regulam beati Augustini, concionatoris egregij, ipsi quoquè cõcionatores siue prædicatores futuri, vnanimiter elegerunt, adiunctis quibusdam arctioris vitæ constitutionibus. Et nè prædicationis officium impediretur, decreuerunt tum terrenas possessiones abijcere, & temporarijs redditibus carere. Mox Tolosæ in ecclesia S. Romani, quam felix ille Fulco, eius ciuitatis Episcopus, illis attribuerat, extructum est monasterium, & in eo Cellæ studijs accommodæ, satisque aptum dormitorium. Erant tunc fratres numero plùs minùs sedecim.

Visio Innocentij 3.

Monasteriũ Dominicanum Tolosę extruitur.

Visio Theologi cuiusdã

Apud Tolosam in Theologia præerat magister quidam, genere, scientia & fama præclarus. Is quodam manè, cùm ante lucem ad prælegendum se pararet, leui oppressus somno, caput ad cathedram paulispèr reclinauit, & dormire cœpit. Videbatur autem illi, quòd septem stellæ coram ipso exhiberentur. Admirãte illo eam rem, subitò visæ sunt stellæ in eam molem & splendorem excrescere, vt totam regionem, immò & orbem vniuersum illuminarent. Confestim excitatus à somno, vidit solem ortum, accitisque famulis, qui libros eius ferrent, in scholam ingressus est. Et eccè beatus Dominicus & sex socij eiusdem habitûs, ad eum humiliter accedunt, indicant se fratres esse, qui in territorio Tolosano fidelibus Euangelium prædicent aduersùs hæreticos: simul etiam exponunt ei, quòd velint eius adire scholam, & prælectiones cupidissimè auscultare. Indè multo tempore Magister ille eos septem fratres familiares sibique addictos habuit, & vt discipulos instituit. Rediensque in memoriam supradictæ visionis, beatum Dominicum & socios eius lucidas illas stellas interpretatus est: cumque eos immenso famæ & scientiæ lumine subitò videret augeri, summa veneratione eos prosecutus est, & multo amore perpetuò complexus.

LIBER SECVNDVS.

De confirmatione Ordinis Prædicatorij, per beatissimam Dei matrem impetrata. Cap. I.

Visio S. Dominici terribilis valdè.

POstquàm vir Dei Dominicus ex mandato Pontificis ad fratres suos de deligenda Regula retulit, iterùm Romam profectus est, Domino illum comitante, & in omnibus dirigente. Interìm verò Innocentius III. Pontifex desijt esse in humanis, & ei succedens Honorius, Apostolicæ sedis dignitatem obtinuit. Egit itaque apud illum seruus Dei, vt contra hostes Ecclesiæ Prædicatorium Ordinem cõfirmaret. More autem suo nocte in ecclesia orans vir Dei, sedentem ad patris dexteram filium surgere vidit iratum, vt interficeret omnes peccatores terræ, & disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat verò in æthere, adspectu terribilis, & contra mundum in maligno positum, tres lanceas vibrabat: vnam, qua superborum erectas ceruices traijceret: alteram, qua cupidorum viscera configeret: tertiam, qua carnis voluptatibus deditos confoderet. Cumque eius iræ nemo posset resistere, occurrit clementissima mater eius, & pedes illius complectens, rogabat,

vt

vt parceret eis, quos suo sanguine redemisset, & iustitiam misericordia temperaret. Cui filius: An non vides, inquit, quantæ mihi irrogentur iniuriæ? Iustitia mea tot mala amplius non patitur impunita. Contrà mater: Tu qui omnia, inquit, nósti, benè perspectam habes viam, per quam illos ad te reducturus es? Habeo seruum fidelem, quem mittes in mundum, vt verba tua annunciet eis: sicque conuertentur ad te omnium Saluatorem. Habeo etiam alium seruum, quem ei adhibebo adiutorem, vt similiter operetur. Filius dixit; Eccè placatus suscepi faciem tuam: at tamen velim videre eos, quos tanto muneri designâsti. Obtulit ergò mater filio beatum Dominicum, & ait Dominus; Benè & accuratè is faciet, quæ dixisti. Porrò beatus Dominicus socium suum in hac visione diligenter cõtemplans, ad id vsque tempus ignotum sibi, postera die in ecclesia inuentum agnouit, ruensque in sancta oscula & synceros amplexus, ait; Tu es socius meus: tu mecum pariter curres. Stemus simul, & nullus aduersarius vincet nos. Visionem quoquè, quam iam diximus, enarrauit ei. Atque ab eo die fuit illis cor vnum & anima vna in Domino, quod etiam à successoribus suis iusserunt perpetuò obseruari. Huius visionis seriem & notitiam per S. Franciscum accepimus, cui beatus Dominicus ante Ordinis confirmationem, eam patefecit.

Is fuit beatissimus pater Franciscus.

Ea verò visione animatus certiorque effectus beatus Dominicus, ad Pontificem accedens, quemadmodùm ab ipso & fratribus erat conceptus, Ordinis Prædicatorij, & omnium, quæ obtinere voluit, cõfirmationem impetrauit anno salutis 1216. Sanè si quis magnæ huius rei successum accuratè expenderit, multa admiratione afficietur, quòd vir tam humilis atque extremè inops, nullo humano fretus auxilio, apud Apostolicam sublimitatem & illustrissimum Cardinalium collegium, tam arduum negocium tam efficaciter solus expedire, tamque faciliter ad effectum perducere potuerit. Sed reuerà non humana industria, sed potens Dei sapientia per humilem seruum suum perfecit hæc omnia, impetrante id matrè Dei sanctissimis precibus suis: cuius, oro, potentiam, clementiam & studium paulispèr considéremus. Quid illa potentius, quæ omnipotentis iudicis iram, qui iam vt fulgur exacuerat gladium suum, & arripuerat iudicium manus eius, supplici prece retinere potuit, nè effusa eius ira deuoraret impios sicut stipulam, & arderet vsque ad inferni nouissima? Clementiam eius abundè testatur, quòd pro perituris tam humiliter, tam benignè, tam instanter interpellauit. Eius clementiam ambiunt peccatores, nè pereant: iusti, vt proficiant. Porrò studium, curam & diligentiam tuam erga nos, ô Domina nostra, in his planè experimur, quòd non modò potentissimi furorem ardẽtem iudicis intercipis, & pro nobis apud filium clemens intercedis: sed etiam quòd omniũ salutis ministros egregios exhibuisti filio tuo: nempe viros lectissimos Dominicum & Franciscum, quos tu Virgo mater filio offerens, præclarè commendas: & filius acceptans, veritatis testimonio approbat, & perindè vt agnos à se missos inter lupos, firmissimis præsidijs tuetur ac munit. Benedicamus ergò fratres charissimi patrem cum filio & spiritusancto, cuius super nos inscrutabile videmus consilium, & benignissimum sentimus affectum. Benedicamus & matrem Dei, cuius precibus placatus filius, misericordiæ memor fuit, cum esset iratus peccatis hominum, relinquens nobis semen diuinum, sine quo sicut Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha perissemus. Ex eo verò nos enati benedicto semine, mittamus radices deorsùm, & faciamus fructum sursùm: vt sit in nobis agnitio propriæ vilitatis, & animus incommutabili intentione addictus æternitati. Nos enim sumus semen seruorum eius, cum quo bona permanent: semen, cui benedixit Dominus, vt crescat, & hæreditate capiat terram viuentiũ cum beatis mitibus, & portas possideat inimicorum suorum, id est, dæmonum. Amplectamur amanter, & imitemur constanter tantorum Patrum clarissima exempla & eximias virtutes, vt digni efficiamur, qui cum eorum semine in Dei filijs numeremur.

Cõfirmatur à Pontifice Ordo S. Dominici.

B. Mariæ encomium.

Deut. 32.

SS. Dominicus & Franciscus quales fuerint.

Esa 1. Item 37.

Sed iam ad historiam se nostra recipiat oratio. Cùm in basilica S. Petri beatus Dominicus coram Deo preces funderet pro conseruatione & propagatione Ordinis, quem per ipsum dextera eius plantârat, confestim facta super ipsum manu Domini, vidit beatissimos Apostolos Petrum & Paulum ad se venientes. E quibus Petrus scipionem, Paulus librum ei tradere videbatur, simulque dicere ad eum; Vade, concionare, diuinitùs ad id ministerium electus. Mox temporis momento vidit filios suos toto orbe dispersos, binosque & binos verbum Dei populis annunciantes.

Visio S. Dominici.

De

De fratrum Prædicatorum per Ecclesiam dispersione, & eorum profectu. Cap. 2.

ITaque Tolosam reuersus, vbi fratres reliquerat, cum illis pariter inuocauit Spiritum sanctum: aitque hoc sibi animo esse constitutum, vt eos omnes, licèt paucos etiamnum, per mundum dispergat, tanquàm grana multam segetem allatura. Didicerat enim ex Apostolica reuelatione Deum id velle, vt ità dispergerentur. Illi verò omnes mirabantur tam repentinum eius ipsos ità in diuersa loca dimittendi consilium. Porrò illustris Comes Mõtis fortis dominus Simon, & venerabilis Archiepiscopus Narbonensis, & Episcopus Tolosanus, alijque ecclesiarum præfecti & prælati, pro humana industria & prudentia viro Dei sese opponentes, tam paucos fratres nè ità subitò à se ablegaret, eum hortati sunt. Quibus ille Dei spiritu plenus, fidẽter respondit: Nolite patres & domini mihi obluctari. Ego enim probè nóui, quid faciam. Fratribus autẽ dixit, vt studijs & prædicationi vacarent, monasteria conderent, nec quicquam formidarent, omnia prospera habituri. Tum illi, quòd eum haud vulgariter amarent, perspicuæ sanctitatis eius authoritati promptiùs obtemperârunt, tanquàm Deo per hominem ipsis imperanti. Cogitabant per id tẽpus Tolosani Comiti Montis fortis arma inferre, idque per reuelationem beatus Dominicus cognouit. Monstrata ei in visione est arbor proceritate sublimis, venustate grata admodùm, in cuius ramis permultæ aues commorabantur. Euersa autem est arbor, & degẽtes in ea volucres auolârunt. Intellexit vir sanctus, amico suo, magno & sublimi principi, è propinquo mortem impendére: vtì etiam rei probauit euentus.

Fratres ad diuersa loca amandat.

Alia visio de cæde Comitis Simonis.

Anno à Christo nato 1217. assentiente beato Dominico, electus est in Abbatem F. Matthæus, qui cæteros gubernaret. Sed eius nominis prælatus nemo alius in Prædicatorio Ordine extitit. Qui enim toti Ordini præest, Magister Ordinis: cæteri inferiores prælati, Priores & Suppriores vocantur. Voluit autem beatus Dominicus hanc Abbatis institutionem fieri, quòd decreuisset proficisci ad Saracenos, vt eis verbum Dei prædicaret: perurgente eum charitate Christi, salute proximorum, & desiderio martyrij obeundi. Ea causa aliquandiù barbam nutriuit. Cœpit tum in agro Ecclesiæ electa seminare grana, quæ fructum plurimum, vndè cælestis pater glorificatur, adferrent: misitque in Hispaniam quatuor fratres, Gnomenicium, Petrum, Michaëlem, & Dominicum: in quibus Dominicus hic, quem postremum nominauimus, corpore quidem fuit exiguus, sed sanctitate, scientia & virtute magnificus. Sunt etiam Parisios missi F. Matthæus electus Abas, cum F. Bernardo, qui in seipsum fuit homo rigidissimus, & carnis suæ castigator seueriſsimus, sanctique Dominici in multis imitator eximius, cuius etiam aliquandò itineris comes fuerat. Ij cum literis summi Pontificis Lutetiam sunt missi, vt Prædicatorum institutum confirmatum palàm annunciarent. Adiuncti sunt eis alij duo studij causa, F. Iohannes & F. Laurentius, cui multa de cœnobiorum habitatione & situ, de multorum Fratrum receptione diuinitùs reuelata fuerunt: quæ sicut futura prædixit, ità res ipsa confirmauit. Seorsùm autem missi sunt & alij tres, putà F. Manes, germanus S. Dominici frater, vir contemplator & sanctus: itẽque F. Michaël Hispanus, & F. Otherius cõuersus. Hi omnes Parisijs congregati, conduxerunt domum contra fores Episcopi, in qua primùm habitârunt. Anno sequenti, rogante id Pontifice Maximo Honorio, data est eis domus S. Iacobi à magistro Iohanne Decano S. Quintini, & ab Vniuersitate Parisiensi: quam illi ingressi sunt octauo Idus Augusti. Eodem verò anno, quo vir sanctus ità emisit filios suos, ipse Romam profectus est, vbi per eum Deus ad honorem nominis sui, & corroborationem nupèr inchoati Ordinis, mira sanè operatus est, sicut sequentia declarabunt.

Primus idẽque postremus Abbas apud Dominicanos.

Attẽde piũ S. Dominici desiderium.

Parisijs obtinent Dominicani domum S. Iacobi.

De gratia concionandi, de populi erga illum veneratione, & de duobus mortuis excitatis. Cap. 3.

VBi Romam venit vir sanctus, concionandi munus, ad quod diuinitùs accitus, & ab Apostolica Sede institutus fuerat, in præcipuo Apostolicæ authoritatis loco cœpit frequenter, humiliter & piè exercere. Diffundebatur gratia in labijs eius, eratque Deus in ore illius, & audiebantur verba eius cupidissimè. Sermo enim eius & prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ, vel inanis Philosophiæ verbis erat, sed in animi pietate, & ostensione spiritûs & virtutis: cooperabaturque ei Dominus, & sermonem eius sequentibus signis confirmabat. Erat Romæ matrona quædam, ciuis Romana & vidua, Gutado ea dicebatur, miraque erga beatum Do-

S. Dominicus Romæ concionatur.

Dominicum deuotione ferebatur. Habebat autem filium vnum paruulum, mala affectum valetudine. Cumque vir Dei in Ecclesia S.Marci concionem habiturus esset, matrona hæc desiderio audiendi verbum Dei ex ore eius, relicto filio, venit ad concionem. Ea finita, domum reuertens, filium exanimem inuénit: sed immodicũ dolorem ex eius morte conceptum silentio premens, & tum de Dei virtute, tum de beati Dominici meritis fiduciam concipiens, assumptis ancillis suis, tulit filium suum ad Ecclesiam S.Sixti, vbi tum vir sanctus cum fratribus morabatur. Et quia domus illa tunc recipiendis sororibus apparabatur, alij artificum occasione intrabant cum illa. Inuénit autem virum Dei stantem ad fores domus, quam Capitularem vocant, tanquàm ibi aliquem expectaret. Vt verò illum vidit, misit filium defunctum ad pedes eius, & prostrata coram illo, cum lachrymis orabat, vt ipsi filium restitueret. Dolens ergò ex animo vicem eius vir misericors, secessit paululùm ab ea, humique se abijciens, breues Deo preces obtulit. Mox surgens, accessit ad mortuum: Crucis in eum signum expressit, manuque eius apprehensa, sanum & incolumem erexit, reddiditq; matri eius, præcipiens nè hoc ad vllius notitiam perferret. Illa verò cum ingenti gaudio discedens, beneficium Dei, quod in suscitato filio acceperat, iucunda & glorians in Domino, alijs indicauit, sic vt etiam ad Pontificis aures peruéniret. Qui sanè exultans, & donis Dei gratulans, quæ ipsius tempore extitissent, decreuit vt omni populo id pro concione exponeretur. Sed verus humilitatis cultor Dominicus obstitit, protestans, si id fieret, se mare transmissurum, nec vnquàm deincèps in hisce regionibus moraturum. Remisit igitur summus Pontifex decretum suum. At quanto vir Dei profundiùs sese abijcere nitebatur, tanto præpotẽs Deus eum sublimiùs erigere pergebat. Atque ab eo tempore, quòd suam gloriam non venaretur, Pontificis & Cardinalium, qui eum etiam anteà charum habuerant, affectum & beneuolentiam erga illum longè propensiorem excitauit, vt & impensiùs eum amarẽt, & ampliori honore prosequerentur. Omnium etiam aliorum tanta erga illum extitit reuerẽtia, vt tum magnates & proceres, tum plebeij homines mira illum charitate colerent, atque ceu Angelũ Dei sequerentur, beatosque se existimarent, qui vel contingere eum possent, vel quippiam ex rebus eius adipisci. Itaque cucullus & capitiũ eius adeò ab illis conscindebantur, vt vix sufficerent genibus obtegendis. Cumque fratres eos arcere vellent, nè sic vestes eius secarent, vir Dei ait: Sinite illos suæ deuotioni satisfacere. Adeò enim illorum fidei congratulabatur, vt truncato habitu cõtemptibilis videri, pro nihilo putaret. Adfuerunt in his sancto Patri nostro viri probati, Tãcredus, Ottho, Gregorius, Henricus & Albertus: quorum idcircò hîc nomina expressimus, quòd tanti Patris contubernio ornati, Prædicatorij Ordinis sacra quædam fundamenta, & viui preciosique lapides fuêre. Ità & in scriptis diuinis Maiorum nomina memoriæ causà exprimuntur.

Excitat vita functum.

Multa eum omnes reuerẽtia prosequuntur.

Primarij eius socij qui fuerint.

In eodem autem loco fratribus in structura laborantibus, architectum quendam conductitium in crypta moles supernè dissoluta contriuit, & sub tanto pondere diù iacentem penitùs extinxit. Concurrunt Fratres ad miserabile spectaculum, summo dolore affecti. At pius pater Dominicus & inopinatæ mortis casum vehementer miserans, & filiorum mœrentium afflictionem non ferens, extinctum cadauer è cauerna ad se iussit deportari, fusisque precibus, mox illum & viuum & incolumem restituit, & tristes filios gaudio & consolatione affecit.

Aliũ mortuum reuocat ad vitã.

Vt Pontifex ei mandârit de coniungendis Vrbis sanctimonialibus. Cap.4.

PER id tempus, consentientibus Cardinalibus, constituerat Honorius Pontifex, omnes sanctimoniales, per diuersa Vrbis loca dispersas, modò id fieri posset, in vnum redigere, vt & faciliùs possent regi, & cautiùs custodiri. Si sint enim in vnum collectæ, hauddubiò minùs difficilis est earum custodia. Porrò illas ità adunatas decreuerat apud sanctum Sixtum, propter antiqui loci reuerentiam & opportunitatem, collocare. Cernens verò beatum Dominicum per omnia virum religiosum & ad omnes gratiosum, illi pium hoc opus committendum censuit. At ille nihil Pontificis voluntati resistens, id vnum à Pontifice modestissimè petijt, quandoquidẽ tam grande opus ipsius vnius vires sustinere non possent, adiutores idoneos vt ipsi largiretur. Adiuncti sunt igitur ei à Pontifice tres Cardinales, Hugolinus Ostiensis, qui posteà fuit Pontifex maximus, Stephanus de Fossa noua, Nicolaus Cardinalis, Tusculanus Episcopus: quorum hac in re exequenda fideli & opera & cõsilio vsus est. Tentabant ergò summa cum modestia & moderatione, quod Pontifex mandârat: sed inueteratæ

Studiũ sanctissimi Põtificis pro reformatione monialium.

ueteratæ libertatis mala consuetudine transuersìm actæ, Pontificis voluntati & nunciorum eius persuasionibus siue adhortationibus parére, stulta quadam audacia & muliebri pertinacia, omnes pariter detrectârunt.

De monialibus S. Mariæ trans Tyberim. Cap. 5.

ERat tum in Vrbe insigne quoddam monasterium sanctimonialium, quod sanctæ Mariæ trans Tyberim, dicebatur, in quo venerabilis & omni honore dignissima eiusdem Virginis matris seruabatur imago, quam beatissimus Lucas Euangelista ad vultûs eius & habitûs similitudinem ad viuum planè creditur depinxisse. Quæ quidem pijssima imago nescio quo casu illi ecclesiæ sublata fuerat, sed illi cælesti miraculo fuit restituta. Eam verò, vt par est, illius monasterij sorores, & Romani omnes ineffabili studio venerabantur. Ad hunc ergò locum vt beatus Dominicus accessit, Abbatissam & sorores omnes, vna tamen dempta, ad Pontificis voluntatem inflexit: cunctæque in manus ei obedientiam promiserunt, se indè migraturas, si illa dulcissima imago cum ipsis vellet transferri. Eam conditionem libenter accepit S. Dominicus, illud adijciēs, si illa desiderabilis imago, vtì olìm, ad suam rediret ecclesiā, & ipsæ pariter essent ab hac obedientia absolutæ. His ità gestis, prohibuit eis, nè posthàc è monasterio exirent visitatum parentes vel alios quoscunque. Vbì resciuerunt earum cognati & amici, quidnam fecissent, & quibus assensissent, multo furore perciti, ad eas venêre, dureque obiurgârunt, quòd ad persuasionem hominis ignoti tam celebri loco derelicto, aliò se transferre vellent: nec à contumelijs sancti viri abstinebant, eum sacrilegis linguis hominem nequam & scurram appellantes. Itaque perturbatis illis & fœmineo timore perterritis, non paucæ ex eis rei benè gestæ quadā irrationabili ductæ sunt pœnitentia. Hæc autem omnia vir Dei, licèt absens, eo spiritu, quo regebatur, reuelante cognouit. Sustinens autem ad breue tempus, quodam die manè venit ad locum, & post oblatum Missæ sacrificium, concione peracta, dixit ad illas blandè & leniter: Filiæ meæ, iam quidem de sanctitatis proposito, perindè atquè de maleficio, multùm doletis, & vultis à bona via pedem retrahere, & à tergo Domini recedere. Sed cùm apud Deum grati illi sint & accepti, qui voluntariè ei sacrificant, & vltrò se ei offerunt: si qua in vobis est timens Deum, & audiens vocem serui eius, spontè, vtì conuentum est, huc ad me accedat, Domino obedientiā oblatura. Tunc Abbatissa cum omnibus alijs, sicut iam antè fecerant, denuò in eius manus voluntariam obedientiam promiserunt. Quæ enim abiĕrant retrò post satanam, sancti patris meritis sunt reuersæ. Deindè vir prudens quosdam conuersos, viros religiosos & solertes adhibuit, qui monasterium perpetuò custodirent, & sororibus necessaria ministrarent: abstulitque claues omnes, & totius monasterij administrationem in se recipiens, non permisit, vt deincèps vel propinquis, vel alijs sine arbitris loquerentur.

Imago S. Mariæ à B. Luca picta.

Reformat sanctimoniales, sed ea causa fert contumelias.

Vt Napuleonem iuuenem excitârit. Cap. 6.

POstea fidelis Domini seruus & prudens ex consensu trium Cardinalium, quorum regebatur & muniebatur auxilijs, id constituit, vt apud S. Sixtum quarta feria, ipsi quatuor conuenirent, & ibidèm Abbatissa, quam diximus, cum monialibus omnibus præsens, administrationem & iura omnia monasterij Cardinalibus & ipsi resignaret, vtì etiam factum est. Eccè autem sedente viro sanctissimo cum illis Cardinalibus in media Capitulari domo, Abbatissa verò cum monialibus adstante, vt ea res diuinitùs gesta euidēti miraculo declararetur: vir quidam eiulans & comam vellens, voce horribili exclamat: Eheu, eheu. Cunctis exterritis & sciscitantibus, quid haberet, respondit: Nepos Stephani Cardinalis ab equo cadens, mortuus est. Dicebatur is Napuleon. Ea re prorsùs inopinata & miserabili Stephanus Cardinalis patruus eius attonitus & angustatus, in beatum Dominicum caput reclinauit: alij verò excipientes, sustulerunt eum. At sanctus pater surgens, aquam benedictam in Christi nomine ei adsperšit. Porrò frater Tancredus dixit ad virum Dei: Vbì est pietas tua, pater, vbì nunc fides in Dominum? Cur pro salute adolescentis non oras Deum? Tum vir Dei egressus, ibat ad cadauer, miseranda concussione & immodica dissipatione horribiliter deturpatum. Iussit autem illud in quasdam ædes inferri: porrò F. Tancredo & alijs, qui cum ipso erant, dixit, vt pro sacrificio offerendo altare ipsi præpararent. Ibāt ergò Cardinales cum suis, & Abbatissa cum sanctimonialibus ad locū, vbì vir beatus erat hostiam salutarem immolaturus. Cùm autem iam adstaret ad aram cum summa, vt solebat, reuerentia, immenso perfusus est lachrymarū imbre, spiritu sancto flante: cumque

Offert Missæ sacrificiū cum multis lachrymis.

cumque corpus Christi purissimis manibus in altū eleuaret, cunctis qui aderant, spectantibus & stupentibus, ipse pariter cubiti vnius altitudine à terra eleuatus est, corpus terrenum & graue animi deuotione & spiritu gratiæ sursum attollente. Oblationis inde ministerio pijssimè peracto, vir beatissimus ad corpus defuncti, Domini misericordiam imploraturus, accessit. Sequebantur eum Cardinales cum famulis suis, itemq; Abbatissa cum sororibus suis, cum mœrore & fiducia, quid in sui nominis gloriam Dominus facturus esset, penitùs ignorantes. Stans autem vir pijssimus ad corpus extinctum, caput & cætera membra conquassata, ipsosque pedes manu sua contrectauit, suis locis accuratè & comiter omnia componendo. Deindè ad preces iuxta feretrum se contulit. Cumque hunc in modum secundò & tertiò fecisset, surgens ab oratione, signo Crucis eum consignauit: stansq; ad caput defuncti, sublatis in cælum manibus, diuina virtute ipse quoquè plùs quàm cubito vno suspensus in aëre, magna voce clamauit: Adolescens Napuleon, in nomine Domini nostri Iesu Christi tibi dico, surge. Confestim videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluxerant, sanus & incolumis surrexit, dixitque ad virum Dei: Pater, da mihi quod edam. Moxque vir pius dedit ei cibum & potum, sanumque & hilarem, nec vllum contriti corporis vestigium habentē reddidit venerabili viro Stephano Cardinali. Iacuerat examinis à manè vsque ad horam nonam. Quantùm autem possum coniectura assequi, decimosexto Calendas Martij excitatus est.

cum multis lachrymis.

Corpus eius eleuatur.

Tertiò vitæ restituit.

De fratrum Prædicatorum ad S. Sabinam, vbi nunc manent, commigratione. Cap. 7.

AD hoc vsque tempus in Vrbe Fratres Prædicatores apud S. Sixtum manserant, vbi hæc & plura alia admiranda omnipotens Saluator per S. Dominicum operatus est. At Pontifex Honorius, qui virum Dei haud vulgariter amabat, ecclesiam S. Sabinæ eis tradidit incolendam, vbi hodieque Pontificum beneuolentia perseuerant. Eò libros & omnia, quæ hactenùs apud sanctum Sixtum habuerant, transtulêre. In ea ecclesia S. Sabinæ beatorum martyrum Alexandri Papæ, Euentij & Theoduli corpora quiescunt. Is Alexander, à beato Petro Apostolo septimus, & huius nominis primus Romanæ sedis Pontifex, sub * Adriano principe post vincula, carceres, eculeum, ignes & vngulas, punctis creberrimis per tota membra peremptus est: Euentius & Theodulus presbyteri, post longam carceris tolerantiam ignibus examinati, ad extremùm capite cæsi sunt: eorumque illustribus titulis hic Fratrum Prædicatorum locus ornatur. Extat verò ibidèm titulus insignis S. Sabinæ, cuius Cardinalis fuit Hugo Ordinis Prædicatorij, vir doctissimus & cōprimis religiosus: cuius doctrina, scriptisq; præclaris hodieque Ecclesia eruditur. In Germaniam etiam Apostolicæ Sedis missus à Latere legatus, cum multa moderatione, prudentia & religione, omni calcata auaritia, suæ legationis functus est munus, ità vt vsque in præsens eius iustitia illic commemoretur. Et nunc quoquè eiusdem tituli, nominis, religionis, doctrinæ & pietatis vir paterque venerandus, eundem locum cunctis reddit venerabilem.

*Traiano potiùs legendum.

Hugo Cardinalis.

De commigratione Monialium S. Mariæ trans Tyberim. ad S. Sixtum. Cap. 8.

AD quem sanè cùm se contulissent, vt diximus, Fratres cum omnibus rebus suis, agente beato patre Dominico, tempus ab illo præstitutum est, quo deberent sorores in ecclesiam sancti Sixti, vbi Fratres hactenus habitauerant, succedere. Anno igitur à nato Saluatore 1219. 12. Calendas Martij, in quem diem tunc inciderat prima Dominica Quadragesimæ, Abbatissa cum sororibus S. Mariæ Transtyberinæ possidendam accepêre ecclesiam sancti Sixti, ibiq; habitare cœperunt, Domino perpetuò seruituræ. Erat inter illas puella quædam Cæcilia, annos nata decem & septem. Ea in ipso portæ ingressu prima ante omnes habitum Ordinis induit ministerio beati viri, in cuius manus tertiò obedientiam promisit. Post eam Abbatissa cæteræque sorores & multæ aliæ cum habitum simpliciter susceperē & professionem fecêre: quæ omnes erant numero quatuor & quadraginta. Porrò Romani illam insignem beatissimæ matris Dei imaginem, quæ apud Moniales trans Tyberim fuerat, indè tolli nolebāt, quòd facilior illic eis ad illam contemplandam aditus pateret. Itaq; vir sanctus nocte sequenti, duobus Cardinalibus, Nicolao Tusculano Episcopo, & Stephano, cuius nepotem ad vitam reuocārat, comitantibus, & cum permultis alijs, simul etiam magna luminum copia tum præcedēte, tum subsequente, nudis pedibus incedentibus, illam cunctis optatissimam & dulcissimam virgineæ matris imaginem proprijs humeris

Abbatissa & cæteræ moniales obedientiā promittūt.

Cum multa reuerentia transfertur imago B. Mariæ.

reuerentissimè deportauit: quam sanè sorores nudis pedibus, orantes expectabant, & cum lachrymis, multaque animi exultatione exceperunt: permanetque ea apud illas vsque in hodiernum diem.

Nota de hac imagine.

Hæc est imago illa veneranda, quam beatus Gregorius Pontifex ob sæuientem pestem profligandam, quodam Paschali tempore in processione cum litanijs per vrbis circuitum reuerenter deferri iussit, cui etiam tota aëris cessit infectio, eius præsentiam ferre non sustinens. Mira autem successit serenitas, & auditæ sunt voces in aëre iuxta imaginem, ità canentes: Regina cæli lætare, alleluia: quia quē meruisti portare, alleluia: resurrexit sicut dixit, alleluia. & Beatus Gregorius subiunxit: Ora pro nobis Deum, alleluia. Reposita est ergò reuerenter admodùm per beatum Dominicum & duos Cardinales apud virgines imago Virginis matris, & in ea vultum eius deprecātur omnes diuites plebis, adorantes in matre filium, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Antiphona, Regina cæli cælitùs audita.

De sororum institutione, & miraculis apud illas patratis. Cap. 9.

Primum cœnobium sanctimonialium S. Dominici Romæ.

PRimum hoc sororum monasterium author & architectus Prædicatorij Ordinis Dominicus instituit, eiusque Sanctimoniales summo studio in disciplina monastica conseruans, erudiuit, sæpè pro illarum consolatione conciones & collationes fratribus audientibus habuit, de Ordinis disciplina paternè docuit, quippè cui singularis gratiæ virtus affatim multa suppeteret. Coram illis & in illis per eum virtus altissimi miracula multa euidenter declarauit. Concionabatur quandoquè vir beatus apud S. Sixtum Dominica secunda Quadragesimæ, aderat etiam populi frequens auditorium: & eccè dæmoniaca quædam, eius concionem interturbans, crebrò dictitabat: Sceleste, sceleste, tuis imposturis quatuor, quæ meæ erant, mihi abstulisti. Meæ, inquam, erant, & tu eas mihi eripuisti. Populo verò indignè ferente eam concionis interpellationem, sæpè ei beatus vir dixit: Obmutesce, obmutesce. Respōdit dæmon per os fœminæ obsessæ: Non nos hinc eijcies: nostra est hæc, nec indè emigrabimus: Septem sumus, & hoc pacto in eam ingressi sumus: cœperuntque singuli, quomodò in eam intrâssent, diuersis vocibus enunciare. Crescente autem populi commotione & tumultu, vir Dei sublata manu edidit Crucis signum, & ait: In nomine IESV CHRISTI præcipio vobis, vt exeatis, & eam deincèps minimè vexetis. Continuò mulier horribili corporis distensione compacta, magnam carbonum molem euomuit, tanta sanguinis copia sequente, vt quasi mortua videretur. Iussit autem vir sanctus eam ex ecclesia educi, & curam eius haberi donèc plenius sanaretur. Reddita sanitati, Christo se dicauit, eamque beatus Dominicus dici voluit sororem Amatam. Vixit ea diù posteà sana & incolumis in operibus bonis. Factum est hoc insigne miraculum die octaua ab ingressu sororum in ecclesiam S. Sixti: quæ sanè vt viderunt eum in publica concione tanta authoritate dæmonibus imperantem, stupentes timebant valdè.

Eijcit septē dęmones ex vna fœmina, q̄ posteà se Christo dicauit.

Alio tempore pijssimus vir de filiarum salute solicitus, accessit ad locum, & è sorore Constantia Rotularia (sic enim vocant eam, quæ reddit responsa aduentantibus) sciscitatus est, num rectè valerent sorores Theodora & Thedramia. Respondente Constantia febribus illas vexari, & Theodoram iam exparoxysmo decumbere, vir misericors ait ad eam: Abi, & dic eis me iussisse, nè deincèps febricitent. Fecit illa, vt iussa erat, & mox omni morbo expeditæ sorores, incolumes extitêre, alijs sororibus videntibus, & ad tantum miraculum stupentibus. Reuersa ad virum Dei Constantia, (expectabat enim eam) indicauit rem totam. Ille gratias agens Deo, abscessit.

Duas febricitantes mirè sanat.

De eius solicitudine erga salutem animarum & Ordinis propagationem. Cap. 10.

CVm sic Romæ concionaretur vir sanctus, tanquā palmes in vite manens, vberes animarum fructus attulit, ità vt duo præclara, alterum fratrum prædicatorum, alterum sororum, monasteria, plena religiosissimis & Deo deuotissimis hominibus, instituta sint. Sanctus enim erat, & qui cum eo conuersabantur, sancti fiebant. Sic ergò, vt semper optârat, fructificans profecit, nec tamen animo eius charitate dilatato suffecit. Diffusa enim erat in corde eius charitas per spiritum sanctum, qui habitabat in eo, & cupiebat omnes esse in visceribus Iesu Christi. Hæc nanque pijssima affectio, & Deo gratissimum desiderium, sanctissimum pectus eius sibi vendicârat, vt animas proximorum lucraretur, & suo coniungeret creatori. Hoc lachrymis & precibus à

Rom. 5.

Eximia sitis animas lucrandi.

Domino

Domino contendit: hoc feruentibus concionibus, & perfectissimis studijs egit: & præclaris per eum Dominus miraculis compleuit. Optabat impendi & superimpendi pro animarum salute, idque exemplo Saluatoris, qui seipsum tradidit pro animabus nostris. Nihil vel tam laboriosum, vel terribile potuit accidere, quod pro salute proximi refugeret: nihil tam carum aut adeò pretiosum offerri, quod non charitati posthaberet, & eius causa exponeret. Ea igitur cura & solicitudine eum stimulante, vt & animas Domino adduceret, & Ordinē suum propagaret, ab Vrbe misit Bononiam fratres Iohannē & Bertrādum, anno Christi 1218. Deindè illis adiunxit fratrem Christianum & Conuersum quendam. Ij Bononiæ degentes, magnas paupertatis angustias perpessi sunt. Matth. 20.

Vt magistro Reginaldo habitum Prædicatorum beata virgo ostenderit. Cap. II.

EOdem anno Romam venit Aurelianensis Episcopus, & cum eo magister Reginaldus Decanus, vir per omnia laudabilis, fama celebris, eruditione conspicuus, qui etiam Parisijs annis quinque in Iure Canonico prælegerat. Is vbi admissus fuit in familiare cum quodam Cardinali colloquium, indicauit ei hoc se esse animi proposito & voluntate, quòd velit per mundum discurrere, & pauper pauperem Christum prædicare. At tamen qua id ratione possit aggredi, nondùm satis animo occurrere. Tum Cardinalis: En, inquit, quemadmodùm desiderat anima tua, nouus existit Ordo, in quo prædicandi munus & voluntariam paupertatem profitentur. Eius verò fundator intrà hanc degit vrbem concionibus vacans. His exhilaratus vir prudens, beatum Dominicum ad se acciuit, eiusque sanctitatis adspectu delectatus, verborumque comitate & veritate illectus, mox deliberauit eius complecti institutum. Eccè autem quamprimùm sancti propositi examinatrix aduersitas graui eum corporis ægrotatione affligit. Morbo ingrauescente, natura succumbens deprimitur, & salus à medicis desperatur. Confidens autem in Dei virtute beatus Dominicus, ad preces se conuertit. Illo orante, magistro Reginaldo vigilanti, & ardore febrium admodùm æstuanti, Regina cæli, Virgo mater apparuit visibiliter cum duabus speciosissimis puellis, dixitque ei: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Deliberanti quid peteret, altera ex puellis illis suasit, nè quid peteret, sed se totum beatissimæ matris Dei permitteret volũtati. Ille salubri párens consilio, illius se penitùs subiecit arbitrio. Tum mater Dei extendens manum virgineam, ægri oculos, aures, nares, os, manus salutari, quam attulerat, vnctione liniuit, propriàs verborum formulas ad singulas vnctiones proferens. Porrò ad pedum vnctionē ità dixit: Pedes tuos in præparationem Euangelij pacis perungo. & ad renes dixit: Stringantur renes tui cingulo castitatis. Omnem quoquè Prædicatorij Ordinis habitum ei demonstrans: Hic est, inquit, habitus Ordinis tui. Atque ità & ab ægrotantis oculis cælestis illa visio, & à toto corpore morbus omnis ablatus est, stupentibus medicis, quorum iudicio vita eius desperata fuerat. Nihil horum latebat beatum Dominicum, quippè cuius meritis & intercessione Reginaldo contigisset ea visio. Tertio indè die, cùm assideret Reginaldus beato Dominico, rursùs adfuit clementissima virgo, & vt erat pollicita, vnctionem illam in Reginaldo iterauit. Aderat tum religiosus quidam ex Ordine hospitali, qui testabatur se vidisse beatissimam virginem totum Reginaldi corpus sua manu perungentem. Illa salutaris vnctio corpus eius ab omni concupiscẽtia adeò purgauit, vt quemadmodùm ipse fassus est, nec primi in eo motus posteà extiterint. Verùm hæc omnia beatus Dominicus, ab eo adiuratus, non priùs reuelare voluit, quàm ille è vita excessisset.

Reginaldo insigni viro apparet beatissima Maria.

Eũ sanitati restituit.

Omnẽ in eo libidinem extinguit.

De commendatione magistri Reginaldi & Ordinis. Cap. 12.

ACcepit indè Reginaldus habitum, ipsi diuinitùs præmonstratum, à beati Dominici manibus. Prædicatorum adhuc nouello adiũctus Ordini, & factus consors pauperum Christi. Fuit is vir insignis, scientia instructus, gratia præuentus, virtute robustus, sanctitate conspicuus, religione præcipuus, castitate mundissimus, beatissimæ matris Dei tactu sanctificatus. Qua sit autem pietate efferendus, & quanta veneratione prosequendus huius instituti habitus, qui à matre Domini eidem Reginaldo in visione ostensus fuit, Dominus posteà declarare voluit. Nam magister quidam apud Salamancam Hispaniæ vrbem, vbi tum literarum studia florebant, artium præfectus,

Reginaldus induit habitum S. Dominici.

manè quodam, die Dominico cum multis ſtudioſis ad domum Prædicatorum vé-
nit, vt concionem audiret. Subitò autem tanta extitit pluuiæ vis, vt è domo egredi
non poſſent. Suppræfectus igitur ſiue Supprior domûs, cùm eum ad prandium inui-
taret, nec retinere poſſet, induit eum fratris cuiuſdã cucullo, nè pluuia veſtes eius ma-
defaceret. Eoque ſic induto, coram multis Doctoribus, & ſtodioſis, qui illic aderant,
dixit Supprior: Proteſtor ego hodiè, & vos omnes teſtes eſſe volo, magiſtrum Nico-
laum habitum noſtrum ſuſcepiſſe. At ille magiſter ridens & irridens abijt, totoque
die illo per plateas & ædes ſtudioſorũ diſcurrens, cum multo riſu & cachinno omni-
bus deridendum propinauit habitum ſanctitatis. Sed eccè eadem nocte acerrima ca-
que perpetua febre corripitur, & mirè cruciatur. Quod cùm & ipſi, & medicis non pa-
rùm formidinis adferret, tabeſcebat, ſicut ipſe ait, anima eius, & valdè exterritus, an-
xias Domino preces fudit. Audiuit verò diuinitùs vocem ità dicentem: Putásne me
ipſas fratrum Prædicatorum perſonas duntaxàt velle honore & reuerentia affici? E-
go verò id te ſcire velim, me & veſtes eorum nolle debita veneratione fraudari. Quas
cùm tu contumelia affeceris, nisì per pœnitentiam reſipueris, non id feres impunè.
Ea vox, vbì non dormientis, ſed vigilantis auribus illata eſt, omnia eius viſcera con-
cuſſa ſunt. Vocatis igitur fratribus, habitum, quem irridiculè & ludens geſtauerat,
cum reuerentia multa ſuſcepit & ſolenniter indùit, vt in eo expiaret, quod perperàm
admiſerat. Beatos planè, qui his veſtibus multiplicis gratiæ indui meruërunt, quas
mulier fortis ſuis contexit domeſticis, vt armis lucis induti, honeſtè ambulent, nè ab
agni nuptijs, excludantur. Verè felicem & inclytum Prædicatorũ Ordinem, inter Or-
dines præcipuum, & Angelico Ordini ſimilimum. Laudat enim, benedicit, & prædi-
cat Deum, quæ ſunt officia Angelorum. Purgat inſtàr Angelorum immuditiam pec-
catorum, inuitando reos ad pœnitentiam: illuminat infidelium & inſipientium i-
gnorantiam, ſcientiam ſalutarem docens. Perficit deniquè proficientes, excellentio-
rem eis viam demonſtrans. Hæc eſt huius inſtituti ordinatiſſima religio, Deo gratiſ-
ſima profeſſio, ab æterno profecta conſilio, quam Virgo mater impetrauit à filio, ex-
tremis temporibus in populi ſalutem inſtituendam. Quam etiam fouet patrocinijs,
attollit beneficijs, illuſtrat miraculis, tuetur in affictionibus, conſeruat in tentatio-
nibus, & à periculis omnibus tam potenter, quàm clementer eripit. Specialis quo-
què charitatis argumento, ſingularisque gratiæ priuilegio huius ſacri Ordinis filijs
ipſa habitum tribuit, peculiari eos ornans indumento. Cùm enim initio Canonico-
rum Regularium veſtibus vterentur, nunc beatiſſimæ virginis veſtitu amicti cælitùs,
præ cæteris gloriantur. Cuſtodi igitur ſummo ſtudio frater chariſſime virginea, qui-
bus induëris, veſtimenta: maneant candida omni tempore. Sit munditia caſtitatis in
corpore, lumen veritatis in opere, pura ſyncèritas in corde. Intuere & imitare beatiſſi-
mum patrem tuum Dominicum, munditiæ ſpeculum, virginalis innocentiæ vaſcu-
lum: pro cuius puritate Virgo mater, ex filij munere, omnem hanc Prædicatorio Or-
dini impertit ſanctitatem.

Pœna habitum monaſticum irridentis.

Is reſipiſcẽs, fit monachus.

Prouer. 31.

Eccle. 9.

De reuelatione facta beato Dominico. Cap. 13.

CVm enim beatus vir Romæ apud ſanctam Sabinam in Eccleſia fratrum pro con-
ſuetudine ſua pernoctaret, & iam media nocte oraret, cunctis fratribus quieſcen-
tibus, in dormitorium ingreſſus, in quadam eius parte conſtitit, Domino preces of-
ferens. Eleuatis autem oculis, vidit ab alia parte tres admiranda pulchritudine virgi-
nes, in ijsque mediam forma incomparabili: cuius aliæ latus claudebant vtrinque:
& vna quidem ferebat ſitulam ſplendidam & elegantem: altera verò aſſpergillum
porrigebat in medio gradienti Reginæ. Tranſiens ergò Regina cum virginibus per
dormitorium, ſingulos fratres ſuis in lectis quieſcentes conſpergebat, eosque Crucis
ſigno conſignabat. Vnum ſolum præterijt, nihil ei huius gratiæ impertiens: vt diſcant
poſteri, quam religionis diſciplinam, quod pudicitiæ ſtudium velit in nobis extare
etiam dormientibus, viſitans nos omni tempore miſericordiæ mater. Aduertit hoc
beatus Dominicus, quid fratri accidiſſet: ſurgensque à prece, Reginæ proceſſit obuiàm,
vbì lampas dormitorij pendebat, ad eiusque proſtratus pedes: Obſecro, inquit, Do-
mina mea, Indica ſeruo tuo, quænam ſis. Dicebat hoc, licèt eam ſpiritu cognoſceret.
Per id tempus antiphona, Salue regina, in cœnobio fratrum & ſororum Romæ fle-
xis genibus ſine cantu dicebatur. Reſpondit ei Domina: Ego ſum illa miſericordiæ
Regina, quam quotidiè ad veſperam pijs mentibus inuocatis: cumque dicitis, Eià er-
gò ad-

Viſio B. Dominici.

Antiphona Salue Regina, à Dominicanis Romæ ſingulis diebus dicitur.

gò aduocata noſtra: proſterno me coram filio, orans illum pro Ordinis huius conſeruatione: Tum ille concepta fidutia: Quæ ſunt, inquit, ô Domina, virgines ſpecioſiſſimæ, quæ te comitantur? Reſpondit illa: Cæcilia & Catharina. Rursùs ille: Cur mea Domina, ait, fratrem illum auerſata præterijſti? Reſpondit Domina: Quòd non ità, vt decebat, ſe gereret. Deindè ad reliquos fratres pergens, cùm eos quoquè conſperſiſſet, & conſignâſſet, diſparuit. Vir Dei autem ad locum redijt, vbi priùs conſtiterat: & eccè repentè extra ſe rapitur ante Deum, videtque ſedentem Dominum, & à dexteris ei aſſidentem matrem eius, indutam pallio coloris ſapphirini. Circunſpiciens verò, vidit ex omni natione ſpiritalium patrum, qui ſacris inſtituendis religionibus ſiue monaſticis inſtitutis, Chriſto filios & filias ſpiritales genuerant, magnam copiam, in conſpectu Domini gloriantem. Sed nullum ibi ſuorum filiorum videns, pudore ſuffuſus & intimo dolore compunctus, acerbiſſimè fleuit: atque à maieſtatis diuinæ gloria exterritus, eminùs ſtetit, non auſus vultui Dei & Virginis excellentiæ appropinquare. Innuit autem ei mater Domini, vt ad ipſam veniret: at ille tremens & pauens, non audebat accedere, donèc etiam à Domino eſſet accerſitus. Tum verò acceſſit corde compunctus, humilis ſpiritu, totus infuſus acerbiſſimis lachrymis, & ad filij atque matris eius pedes cum ſumma humilitate ſe proiecit. Dixitque Dominus Ieſus ad eum: Surge. cumque ſtaret coram Domino, ait ad illum: Quid ità miſerè luges? Ille reſpondit: Quòd coram te omnium monaſticorum Ordinum homines adeſſe conſpicio: de meis verò ne vnum quidem. Ait Chriſtus ad eum: Vis videre filios tuos? Reſpondit ille: Id vel maximè velim. Tunc Chriſtus manum ſuam ponens ſuper humerum matris, dixit ad eum: Inſtitutum ſiue Ordinem tuum ego commiſi matri meę. Sed illo inſtante & cupiente videre filios inſtituti ſui, rursùs ait Dominus: Itáne planè eos videre vis? Reſpondente eo, ſe id modis omnibus cupere, mater Domini pallium, quo induta erat, expandit coram lachrymabundo Dominico, quod tantæ erat amplitudinis, vt totam cæleſtem Hieruſalem ſuauiter circumplecti videretur. Atque ſub hoc ſecuritatis tegumento & pietatis ſinu vidit ille cæleſtium arcanorum contemplator, fratrum Ordinis ſui innumeram multitudinem, ſingularis cuiuſdam protectionis cura & peculiaris amoris brachijs circumplexam. Itaque luctus mutatur in gaudium, lamenta abeunt in iubilum: & ille ſpiritu exultans, proſtratus agit gratias Dei filio & eius matri ſingulari. Mox ad ſe redit, & ſigno ad nocturnas preces fratres excitante, omnes ſurgunt. Illis precibus abſolutis, ad domum Capitularem vir Dei fratres conuocat, prolixè ad eos concionatur, admonet vt ament matrem Dei, cuius erat mirificis conſolationibus egregiè recreatus. Poſteà fratrem illum, quem ſanctiſſima virgo dormientem præterierat, blandè alloquens, illũ comperit à culpa prorſus alienum: fatebatur tamen frater, ſe, cùm euigilâſſet, nudato corpore fuiſſe. O quanta nobis indicta eſt neceſſitas ſeruandæ diſciplinæ, tuendæ pudicitiæ, quãdo etiam neſcientes & nolentes, illos piſſimos oculos à nobis auertimus, qui clementer intuentur eos, qui vias ſuas ſemper ſolicitè cuſtodiunt. Quanta verò nobis veneratione colenda, quibus laudibus efferenda eſt beata Dei genitrix, cui à Diuina maieſtate commiſſi ſumus, ſub cuius alis protegimur, cuius manu benedicimur, cuius gratiæ rore perfundimur, cuius interceſſione dilatamur, conſeruamur, & ſalui efficimur? Hæc eſt, quæ beatum Dominicum patrem noſtrum, tanquàm ſeruum fidelliſſimum filio obtulit, ei ſæpè apparuit, illum blanditer allocuta eſt, ei in extremis adfuit, illum ſcala candidiſſima in cælos venientem cum filio ſuo coronauit.

Eius alia viſio, extra ſe rapti.

S. Maria protectrix & mater omnium Dominicanorum.

Summo ſtudio etiam dormientes debẽt pudicè ſe gerere.

De quibuſdam miraculis. Cap. 14.

SOlebat beatus Dominicus viſitare afflictos, inopes conſolari. Erat autem Romæ in turri iuxta portam Lateranenſem quædam ſolitaria fœmina, Bona nomine, magna religione & ſanctitate. Eam morbus grauiſſimus infeſtabat, ità vt ex pectore & vberibus eius ſcaterent vermes innumeri. Sed illa tam horrendam vexationem adeò ſedatè & patienter, tantaque animi gratitudine tulit, vt interdùm vermes excidentes colligeret, & in pectus ſuum reponeret. Viſitabat eam ſanctus Dominicus, eius confeſſionem recipiebat, & crebrò illi Euchariſtiam porrigebat. Cumque die quodam tanti ſacramenti eam feciſſet participem, & conſolationis atque ædificationis verba ei loqueretur, ſedens ad feneſtellam eius, inter alia rogauit eam, vt locum tam immaniter corroſum ipſi oſtenderet. Fecit hoc illa, viditque vir ſanctus pectus eius vermibus plenum: multaque erga illam commiſeratione affectus, Oro te, in-

Bona, eximiæ ſanctitatis fœminа.

quit, vt pro magno munere largiaris mihi vnum ex his vermibus. Noluit illa, nisi fidem daret vir sanctus, se vermem redditurum. Illo hoc promittente, tulit vermem à pectore, & per fenestellam ei tradidit. Is sanè magnus erat, atro capite. Vt verò illum beatus Dominicus accepit, & digitos suos vertit, eumque inspexit, subitò versus est in gemmam elegantissimam. Ea re perspecta, non mediocriter admirabantur fratres, qui cum illo erant, dicebantque viro Dei, nè ei gemmam restitueret. Illa verò lachrymante & orante, vt sua gemma ipsi redderetur, vir Dei stans promissis suis, eam fenestellæ imposuit: eamque acceptam illa, cernente beato viro & socijs eius, ad suum pectus apposuit, repentè mutatam in vermem. Tum verò sanctus vir, cùm ei benè precatus esset, eamque consignâsset, ab ea discessit. Illo autem à turri descendente, vbera ab eius pectore deciderunt vnà cum vermibus, qui extincti sunt, pectusque consolidatum, paulatim integrè restitutum est, omnisque illius horrendæ putredinis dolor sopitus est. Post aliquot dies inuisit eam vir Dei, planeque incolumem & gaudentem reperit. Illa autem narrabat fratribus, quemadmodùm Dei gratia & sancti viri meritis eo morbo liberata esset.

Vermis terrimus vertitur in gemmam.

Eius horrendũ morbũ sanat B. Dominicus.

Fuit itidèm Romæ inclusa quædã apud ædem S. Anastasiæ, Lucia nomine: quam, cùm ad S. Sixtum iret, subindè inuisere solebat vir Dei. Eius brachium adeò sæuissimus morbus corroserat, vt carne & cute exesis, totum os vsque ad cubitum nudum appareret. Iubente autem viro beato, vt brachium ipsi ostenderet, illa paruit. At viso tanto dolore, vir pijssimus eius misertus, Cruce eam consignauit, eique benè precatus, abijt. Confestim illa meritis eius plenissimè sanata est. Huic rei interfuit F. Bertrandus, & complures alij.

Alterius brachium consignans Cruce, mirificè reformat.

LIBER TERTIVS.

De aduentu F. Reginaldi Bononiam. Cap. 1.

VEnerabilis ille magister Reginaldus, cuius suprà meminimus, sanitate vtriusque hominis, meritis beatissimæ matris Dei, percepta, licèt iam professione esset obligatus ordini, at tamen cum bona venia beati Dominici, vt suum expleret desiderium, cum Episcopo Aurelianensi mare transijt. Indeque reuersus, Bononiam venit anno partæ salutis 1218. 12. Calend. Ianuarij: cœpitque mox totus in conciones incumbere. Erat verò vehementer ignitum eloquium eius, sermoque eius ceu facula ardens auditorum corda inflammabat, vt vix quisquam tam saxeo esset pectore, qui se absconderet à calore eius. Feruebat tum tota Bononia, quòd nouus videretur apparuisse Elias. Per id tempus multos recepit ad ordinem, siue in sui instituti sodalitatem, auctusque est Prædicatorum numerus: multique ad eos adiuncti sunt, quorum prædicationis luce, permulti in Orbe instàr stellarum radiant. Eam lucem futuram Deus antè præmonstrauit. Priusquàm enim venissent Dominicani fratres Bononiam, mulier quædam Deo deuota & chara, contra locum, in quo illi habitaturi erant, & nunc habitant, non rarò flexis genibus adorabat. Cumque eam perindè vt fatuam homines reprehenderent, illa dicebat: Vos potiùs miseri & fatui estis: qui si sciretis, quinam & qualia hîc futura sint, mecùm pariter adoraretis. Per eos enim, qui hunc locum occupaturi sunt, totus illustrabitur orbis. Habitauerant anteà fratres apud ecclesiam de Vascarella: sed paulò post aduentum magistri Reginaldi, rogante Hugolino Ostiensi Episcopo, qui posteà factus est Pontifex maximus, Bononiensis antistes, Ecclesiam sancti Nicolai illis assignauit. Cuius sacellanus & presbyter Rudolphus, vir bonus & pius, Dominicanorum habitum suscepit.

Reginaldi feruentes conciones.

Bononiæ valdè crescit Ordo Prædicatorum.

Traditur illis ecclesia S. Nicolai Episcopi.

De ijs, quæ Reginaldus præclarè gesſit apud Bononienses. Cap. 2.

EVM locum priusquàm fratres Prædicatores essent ingressi, Deus angelicis concentibus, cælestibus luminibus, & mirificis splendoribus propheticè ornârat. Ad hoc reorum asylum, domumq; refugij Clericus quidam, satìs quidem literis instructus, sed seculi vanitatibus plùs satìs addictus, à Deo admonitus confugit. Vidit is in visione, in campo tempestate valida vndiquè se occupari. Fugit ergò ad domũ quandam: sed cùm esset clausa, pulsat fores, petit intrò admitti. Domina domûs respon-

Visio Clerici cuiusdã.

dit:

dit: Ego Iustitia hîc habito: non potes huc ingredi, cùm sis iniustus. Dolens ille, alias pulsat ædes, petitque recipi: sed audit ab hera domûs: Ego veritas sum: non te admitto, non enim liberat veritas se non amantem. Vidit tertias ædes: petijt & illic recipi: sed hera ait: Pax sum ego, non est autem pax impijs, sed hominibus bonæ voluntatis. Esaiæ 48. Luc. 2. Verùm quandò apud me sunt cogitationes pacis, & nõ afflictionis, salutare tibi præbebo consiliũ. vltra me degit soror mea Misericordia, quæ semper miseris fert opem. Ad eam accede, & fac quod illa iusserit. Eunti illi occurrit Misericordia, dicitque ei: Si vis ab imminente seruari tempestate, ito ad sanctum Nicolaum, vbi fratres Prædicatores morantur. Ibi inuenies stabulum pœnitentiæ, præsepe continentiæ, doctrinæ pabulum, asinum simplicitatis cum boue discretionis, Mariam illuminãtem, Ioseph proficientem, & Iesum te saluum facientem. Euigilat homo, pensat quid viderit, accommodat se ad misericordiæ consilium, venit ad fratres, petit obnixè se recipi, & impetrat. Erat tunc magnus in fratribus charitatis feruor, erga omne virtutis opus ala critas eximiæ deuotionis, vigilantia perpetua in precibus, strictissima eorum obseruãtia, quæ ordo præscribit, ardens animarum zelus in concionibus & perpetuò audiendis confessionibus, conuersationis decus in sanctis moribus & exemplis, seueritas erga coercenda vitia: nec tunc leuem culpam leuis vltio sequebatur. Fratrũ Dominicanorum magna sanctitas.

Quidam frater ex ijs, quos Conuersos vocant, tum depræhensus fuit vilem pannum absque superioris permissu accepisse. Eum magnus pater Reginaldus acriter in fratrum conuentu castigauit, & pannum corã fratribus exussit. Sed misero illo murmurante, nec suam culpam agnoscente, neque ad pœnitẽtiam submitterre se volente, vir Dei Reginaldus præcepit fratribus, vt eum ad virgarum accipiendam castigationem mox aptarent: erectisque in cælum luminibus, cum lachrymis ait: Domine Iesu Christe, qui famulo tuo Benedicto eam præstitisti virtutem, vt à monacho suo virgarum ictibus pelleret dæmonem: da, quæsumus, vt huius castigatiõis vi ab anima fratris huius dæmonis tentatio profligetur. Cecidit autem vir sanctus tam seuerè illum fratrem, vt eius plagis fratres ad lachrymas prouocarentur, neq; id frustrà. Nam compunctus animo frater, lachrymans dixit: Gratias tibi ago pater: nam reuerà à me diabolum expulisti. Perspicuè enim sensi à renibus meis serpentem exire. Is frater posteà proficiens, bonus & humilis effectus est. Seueritas Reginaldi in fratrem rebellem.

Alius frater iam fugam meditans, depræhensus coram magno patre Reginaldo Bononiæ, in domum Capitularem adductus est. Fatebatur autem culpam suam, & ad virgarum excipiendos ictus se humiliabat. Porrò vir Dei grauiter illum cædens, ait: Abscede satan. vertensque se ad fratres: Orate, inquit, fratres: simul & precibus & verberibus volens abigere dæmonem. Cumque diù sic faceret, exclamauit frater: Audi me pater. Et ille: Quid vis, inquit, fili? Respondit ille: Planè iam recessit diabolus, & ego tibi stabilitatem promitto. Lætabantur fratres, & ille permansit in arrepto instituto constans. Verberibus sanatur frater instabilis.

De illustribus viris Ordinis Prædicatorij. Cap. 3.

CVM adhuc exiguus esset fratrũ numerus, in Conuentu seu cœnobio Bononiensi quædam tentatio extitit, quibusdam è fratribus diffidentia fractis, inter se conferentibus, ad quæ monastica instituta se transferrent, quòd nouella Dominicani instituti plantatio, parùm firmiter constituta videretur. Et duo quidem ex illis literas à Legato, qui tum erat Bononiæ, impetrârunt, vt se possent aliò conferre. Eas verò inter fratres recitante magno Reginaldo, ortus est luctus ingens, & crescebat commotio. Itaque vir Dei Reginaldus ad cælum suspiciens, corde DEVM deprecabatur. Mox frater Clarus, vir bonus & magna authoritate, vtpotè qui artium & Iuris Pontificij scholas rexisset, & Ciuilis quoquè iuris esset peritus: cœpit consolari fratres, multisque rationibus illorum animos confirmare. Vix sermonem compleuerat, & ecce magister Rolandus, qui tunc Bononiensi scholæ præfuerat, & erat fama celebri, spiritu Dei accensus, è mundo fugiens, solus venit ad fratres: & quia spiritu ebrius erat, nulla salutatione præmissa, simpliciter se petijt in illorum sodalitatem admitti. At magnus Reginaldus præ nimio gaudio vestes alias nõ expectans, suum sibi detrahens capitium, illo eum induit, pulsataque campana, & fratribus cantantibus, Veni creator spiritus: factus est virorum & mulierum concursus, commouebanturq; tum studiosi, tum ciuitas vniuersa. Vix autem cantare poterant fratres præ gaudio & copia lachrymarum. Ità ergò instaurata est pristina deuotio, & omnis error atq; tenta- Tentatio dæmonis de instabilitate. Rolandus vir magnus fit Dominicanus.

Eius conuersione fratres confirmantur prius instabiles.

tio conquieuit: atque illi duo fratres in medium prosilientes, se malè egisse confessi sunt, literisque posthabitis, stabiles se fore promiserunt. Sequenti nocte apparuit Rudolpho, quem suprà diximus, Christus Dominus cum matre sua & S. Nicolao: eiusq; capiti manum supponens beatus Nicolaus, Nè timeas, inquit, frater. omnia & tibi & Ordini tuo prospera euenient, Domina nostra vestri curam gerente. Statim autem vidit nauem iuxta vrbem, plenam multis fratribus, dixitque illi beatus Nicolaus: Vides hos fratres? Nihil ergo reformides. Tot enim sunt, vt totum orbem impleturi sint. Accepit ex ijs consolationem frater, quem non mediocriter perturbârat ea commotio, quam diximus. Delectat valdè horum illustrium virorum commemoratio, perindè vt musica in conuiuio vini, & suauis odor aromatum. Quantus fuerit Reginaldus, & ex ijs quæ diximus, & quæ dicturi sumus, cerni licet. Frater Clarus, iuxta nomen suum, bonitate & sanctitate vitæ insignis & constans fuit, & eruditione clarus. Eum creârunt Priorem Prouincialē Romanæ prouinciæ, & Pontifex maximus eum suum pœnitentiarium & capellanum fecerat. Frater Rolandus Cremonensis, scholę Bononiensis quondàm moderator, cùm apud se perpénderet vanitatem deliciarum & gloriæ, quibus affluebat, corde compunctus, factus est Dominicanus, primusque è fratribus Parisijs in Theologia prælegit, & multis annis Domino in sanctitate seruiuit, fama, scientia & vitæ integritate præclarus. Frater quoquè Moneta, qui tunc liberales artes profitens, in omni Gallia Cisalpina celeberrimus habebatur, in concione magni Reginaldi multa vi compunctus, non paucos cũ adhuc studiosus esset, ad Dominici institutum adduxit. Postquàm autem ipse habitũ eius instituti accepit, quàm in omni sanctitate excreuerit, quantùm in verbo & hæreticis confutandis profecerit, non facilè possit scripto explicari. Nimirùm hi sunt viri religiosi, patres nostri & fratres, quos magnus pater Reginaldus per verbum Euangelij Domino cum multis alijs Bononiæ acquisiuit.

F. Clarus, re & nomine.

F. Rolãdus.

F. Moneta.

De pane & vino cælitùs ministratis. Cap. 4.

DEtinuit, fateor, me scribentem dulcis & odorifera recordatio filiorum, & suspẽdit interìm à cõmemorandis sancti patris egregijs facinoribus, sed reuertor nũc ad suauissimam radicem, vndè omnis hæc dulcedo germinauit. Interìm dum ea quæ retulimus, per venerabilem Reginaldum agerentur Bononiæ, omnipotens Deus per merita beati Dominici diuersis locis multa admiranda operatus est. Cùm enim Romæ apud sanctum Sixtum centum fratres cum illo sub Euangelica degerent paupertate, die quodam missi sunt ab eo duo fratres, Iohannes Calaber & Albertus Romanus, vt eleemosynam peterent. Illis à manè vsque ad tertiam frustrà laborantibus, & iam reuertentibus occurrit quædam mulier, benè erga fratres affecta, deditque eis panem vnum, dicens: Nolim vos prorsùs vacuos redire. Eo accepto pane, quidam vir candidus & pulcher rogauit obnixè, vt darẽt ipsi eleemosynam. Illi excusant se, quòd non possint dare, cùm ipsi egeant. Vrgente illo, dederunt ei panem illum pro DEI amore: isque mox ab eis disparuit. Redeuntibus domum venit obuiàm pius pater Dominicus, qui per reuelationem iam didicerat omnia, quæ illis acciderant: dixitq; illis iucundo vultu: Iam nihil habetis filij? Illi narrauerunt ei omnia, & quòd panem dedissent pauperi. Ait vir sanctus ad eos: Angelus Domini is fuit, & Dominus pascet seruos suos. Eamus oratum. Egressus indè ab ecclesia, iussit fratres ad prandium adesse. Quibusdam dicentibus frustrà illos conuenturos, cùm nihil esset, quod posset apponi: ille sciens quid facturus esset Deus: Dominus, inquit, pascet seruos suos. Illis præpusilla fide adhuc hæsitantibus & cunctantibus, vocauit fratrem Rogerum Cellarium, mandans ei, vt fratres ad mensam acciret, à Domino alimoniam habituros. Tandem instructis mensis & scyphis appositis, dato signo ingressi sunt fratres in refectorium, & sanctus vir mensis benedixit. Cunctis sedentibus, legit ad mensas F. Henricus Romanus. Porrò vir Dei Dominicus, iunctis manibus, cœpit orare ad mensam. Et eccè, vt promisit, aderat prouidentia diuina, pastura seruos suos. Duo enim formosissimi adolescentes in medio refectorio apparuêre, panes candidissimos ferentes, & ab infimis incipientes fratribus, singulis singulos apposuêre panes, vnus à dexteris, alter à sinistris. Vbì ad beatum Dominicum ventum fuit, illi quoq; panem præbuêre, & submissis capitibus, ab eorum oculis ablati sunt. Dixit autem vir Dei: Comedite nunc fratres, comedite panem, vobis missum à Domino. Deinde ait ad illos, qui mensis ministrabant, vt vinum adferrent. Illis dicentibus se nihil vini habere, vir Dei plenus.

Fratres Dominicani dãt panem, cùm ipsi egerent.

Diuinitùs panes ministrãtur fratribus.

tus spiritu sancto: Ite, inquit, ad dolium, & de vino in illud à Domino infuso, nobis haurite. Eunt illi, inueniunt dolium optimo vino redundans, quod haustum fratribus apportant. dixitque beatus Dominicus: Bibite fratres vinum vobis à Domino donatum. Comederunt itaque & biberunt indè die illo & sequenti. Tertio die post sumptum cibum, quidquid fragmentorum superfuit, iussit beatus Dominicus dari pauperibus, nec quicquam indè voluit reseruari. Posteà vir sanctus hortabatur fratres spem suam in Domino collocare, nec in vlla necessitate de illius benignitate diffidere, vsus apud eos concione egregia. Itèm vinū.

Alio quoque tempore Procurator fratrum eiusdem domûs, indicauit sancto viro deesse panes. Ille iucundo spiritu benedixit Deum, & exiguum illud, quod supererat, iussit particulatìm in mensis apponi. Erant tum in monasterio fratres plùs minùs quadraginta. Fratres ad signum datum ingressi refectorium, post benedictionem singuli buccellas sibi appositas cum gaudio frangunt, moxque duo iuuenes eiusdem & formæ & habitûs, in refectorium multos panes important, ijsque beato viro tacitè oblatis, subitò recedunt, nec sciri potuit, quinam fuerint. Tum vir sanctus ad omnes manus extendens, Iamnunc, inquit, fratres comedite. O miram Dei benignitatem, talem se timentibus escam præparantem. Iterùm pānes diuini. tùs præbentur.

De quadam beati Dominici prophetia, & iuuene in eius Ordinem recepto. Cap. 5.

IN eadem domo vel monasterio vir Dei fratribus palàm prædixit, duos ex ipsis corpore, duos animo morituros. Nec mora, vt prædixerat, ità rei declarauit euentus. Frater Gregorius vir pulcherrimus & admodùm gratiosus, primo, & F. Albertus, qui pro eleemosynis missus, panem angelo dedit, tertio die perceptis admodùm religiosè Sacramentis in Domino obdormiêrunt. Alij duo ab Ordine profugi, periêrunt.

Frater Iacobus Procurator quandoquè graui correptus morbo, illo magìs magisque inualescente, & natura succumbente, ad extrema deductus fuit. Aderant fratres, vt Sacra Vnctione & precibus animam emigrantem communirent. Dolebant non mediocriter, quòd frater tam necessarius ipsis tolleretur, quo neminem haberent notiorem in vrbe. Permotus autem vir Dei filiorum desolatione, exclusis omnibus & ostio clauso, fusis super eum precibus, iam egrediētem spiritum potenter retinuit: accitisque fratribus eum incolumem reddidit, suo officio functurum. Dixit hoc palàm ipse frater Iacobus, tanto veriùs, quanto id in seipso certiùs expertus erat. Eo procurationis munus exequente, multiplicatorum panum miraculum suprà memoratum contigit. S. Dominicus fratrem moribundū reddit incolumem.

Admisit in sodalitatem suam beatus Dominicus iuuenem pulcherrimum, Henricum nomine, genere quidem nobilem, sed moribus nobiliorem, ciuem Romanum. Id indignè ferentes propinqui eius, eum è cœnobio extrahere nitebantur. Ea re animaduersa, vir prudens Dominicus, adiunctis eius itineris socijs, ad aliud cœnobium eum misit. Iam flumen iuxta viam Numentanam transmiserant, & eccè cognati eius vt eum rapiant, ad alteram fluminis ripam adsunt. Nouitius Deo & beati Dominici meritis se commendat, vt ex illorum manibus eripiatur. Mox, iubente Deo, intantùm excrescit aqua, vt eam illi persecutores equis transire non possent. Id vbì viderunt, admiratione perculsi abiêrunt, nihil molestiæ deincèps iuueni inferentes. Fratres id animaduertentes, redeunt ad fluuium, qui iam ità detumuerat, & liberum illis transeuntibus iter præberet. F. Henricus nouitius. Insigne miraculum.

De diuersis viri Dei miraculis. Cap. 6.

DIE quodam vir sanctus tardiùs venit ad sorores, & omnibus ad fenestram conuocari iussis, coram fratribus ità ait: Filiæ meæ, ego ex piscatione redeo, in qua Domino largiente magnum cepi piscem. Dicebat hoc de fratre Gandeone, vnico filio Alexandri magnifici viri Romani, quem in suam sodalitatē receperat. Indè cum eis conferens, multam eis consolationem attulit. Posteà dicit ad eas: Expedit sanè, vt parùm aliquid sumamus potûs: iussitque F. Rogerum Cellarium scyphum vino plenum adferre. Eum allatum benedixit vir Dei, primusque ipse bibit, indè cæteri fratres, qui erant triginta: nec quicquam de vino imminutum est. Tum vir Dei sororem Nubiam vocans, Abi, inquit, ad Rotulam, præbe scyphum hunc sororibus, vt omnes indè bibant. Tollit illa scyphum omninò plenum, vt erat, & ne guttula quidem Vinum mēgno miraculo, dum bibitur, nihil minuitur.

dem indè fusa est, licèt per multorum manus & diuersa loca transferretur scyphus. Bibit primò Priorissa, bibunt sorores omnes post eam, hortante crebrò beatissimo viro, vt benè bibant. Erant sorores quatuor supra centum. Postquàm ergò fratres & sorores omnes ex illo charitatis poculo biberunt, omninò plenum mansit vino. His ità gestis, vir sanctus ait: Dominus vult, vt eam ad S. Sabinam, & consoler filios meos. Priorissa autem & sorores nitebantur eum retinere, quòd iam ferè media nox esset, nec consultum videretur, vt indè abiret. Sed ille non acquieuit eis, dicens, Dominum planè velle, vt eat ad fratres, eumque missurum cum ipsis Angelum suum. Itaque assumpto F. Tancredo, qui erat Prior siue præfectus fratrum, abscessit. Et eccè ad portam iuuenis elegantissimus adest, manu virgam tenens, tanquàm ad iter accinctus, illosque antecedit. Tum vir sanctus, socios fratres inter se, & illum voluit ingredi: ipse tertio loco sequebatur. Vbì ad fratrum portam ventum est, eam diligenter seris obfirmatam cernunt. Mox iuuenis, viæ dux, ad quādam portæ eius partem se applicans, eam aperit: primusque ipse ingreditur, sequuntur fratres, demùm post illos intrat vir sanctus. Sed iuuene rursùs egresso, porta clausa inuenta est. Scisciante autem ex beato viro F. Tancredo, quis ille iuuenis fuisset, S. Dominicus respondit: Angelus Dei fuit, ab illo nobis custodiendis delegatus. Indè cùm in ecclesiam, nocturnas preces cum fratribus persoluturi, intrarent, fratres mirabantur, quînam ianuis clausis eis aditus patuisset.

Angelus dux itineris eius.

Aperit ei fores monasterij.

Per id tempus quidam nouitius iuuenis, ciuis Romanus, Iacobus nomine, in eo cœnobio erat. Is importuna diaboli tentatione fractus, planè deliberauerat, simul atquè fores templi patefactæ essent, ab Ordine discedere. Fuit hoc diuinitùs reuelatum beato Dominico. Itaque humanissimè admonet adolescentem, nè à tam sancto contubernio se reddat alienum. At ille nihil flexus eius verbis & precibus, habitum sibi detraxit, dicens se prorsùs decreuisse indè abire. Dolens vir mitissimus adolescentem ea tentationis vi pulsari, Expecta, inquit, parumpèr fili mi: posteà facturus, quod tibi visum erit. Confestìm ad preces prosternitur vir sanctus, orat Dominum pro filio in suam perniciem ruente. Ibì tum repentè licuit cernere, quid iusti valeat deprecatio, & quàm facilè possit, quod velit, obtinere. Necdùm preces finierat vir beatus, & adolescens totus infusus lachrymis, ad pedes eius se aduoluit, habitū quem reiecisset, sibi reddi petit, pollicetur se perpetuò in eo instituto Domino seruiturum. Eum vir pius blandè compellat, habitum ei restituit, hortatur vt perseueret. Vixit ille postmodùm sui intercessoris meritis adiutus, multo tempore religiosè & piè. Manè reuersi ad sorores fratres, narrant rem gestam: ipse quoquè vir sanctus fatetur ità se habere, ait diabolum voluisse rapere ouem Christi, sed eum liberâsse illam de manibus eius.

Precibus suis iuuenē, è monasterio abire volentem, retinet.

De eius magna in dæmones potestate. Cap. 7.

INgressus quandoquè beatus Dominicus cum multis fratribus in monasterium sororum, de fraudibus & imposturis dæmonum ad eas concionabatur. Et eccè adest satan in specie lacerti mirè deformis & abominabilis, duo grandia ostentans capita: discurrit iuxta ripam, ad quam sedebant, caudam & alterum caput celerrimè attollit & deponit, facit impetum in sorores, tanquā in illas inuasurus. At vir Dei agnoscens quis esset, in eum zelo Dei inflammatus, terribili vultu caput agitans, dicit: Inimice, inimice. Porrò ad sorores se vertens: Nè timueritis, inquit: nihil vobis officere potest. Sed quibusdam iam præ nimio terrore fugere volentibus, dixit vir Dei: præcipio tibi humani generis inimice, vt quamprimùm te demergas in hanc aquam. Fecit ille, vt erat iussus, nec vsquàm apparuit.

Dæmonis terriculamenta.

Dæmonem cogit se in aquas demergere.

Quodam tempore ab Hispanijs reuertens beatus Dominicus, singulis soribus singula cochlearia, è cupresso confecta, attulit. Cumque ad fenestram sedens cum multis fratribus, sermonem haberet ad illas, malus dæmon in passeris forma propè terram, ità vt manu capi posset, supra sorores in aëre volitans, concionem interturbabat. Id vir Dei videns, dixit ad sororem Maximillam: Surge, & apprehensum illum adduc ad me. Illa sine difficultate comprehensum, per fenestram tradidit viro Dei. Is verò quamprimùm euulsit ei pennas, dicens: Inimice, inimice. Cumque lamentabiliter garrientem plumis omnibus, cunctis subridentibus, nudasset, proiecit eum: Vade, inquiens, hostis humani generis: vola nunc, si potes. Strepitum quidem magnum concitabis, sed damnum irrogare non poteris. Ille per fenestram intrans, ascendit ad

Dæmon in specie passeris.

vas

vas æneum, quod ante altare beatissimæ Virginis in catenulis pendebat, in quo erat lampas oleo ardens: ipsasque catenulas magno impetu concutiens, vas euertit: sed nec lampas è vase decidit, nec læsa quicquã est aut extincta, sed versa hæsit in aëre, os habens deorsùm, fundum sursùm. Sorores ad eum strepitum capita leuantes, vident lampadem sine adminiculo in aëre mirabiliter hærere, nullo prorsùs oleo indè distillante, nec furfure, qui in pelui erat sub lampadè pro custodia, dispersо, sed cunctis illæsis & integris permanentibus: id quod vir Dei ore prophetico prædixerat. Videns igitur etiam ipse vir sanctus quid gereretur, cùm fratribus gratias egit Deo: porrò passer ille prorsùs euanuit, & lampas suo loco restituta est, iubente id beato viro.

Miraculum in lampade meritis sancti viri conseruata.

Cùm vir Dei ibidèm in oratione vsque ad noctis medium vigilâsset, & de ecclesia egressus ad lumen candelæ in capite Dormitorij sedens scriberet, dæmon simiam se simulans, ridiculos gestus præ se ferebat, contorto vultu corã ipso inambulans. Tũm vir sanctus manu ei innuit, vt fixo gradu consisteret, & candelam accensam corã ipso teneret. Fecit ille sic quidem, at nihilo minùs pergebat ludicros exhibere gestus, cum quadam irrisione coniunctos. Intereà venitur ad candelæ extrema, simiæ digitus aduritur, eaque ceu præ dolore se torquendo lamentatur, cùm tamen gehennæ ignibus ardens, flammam non timeat corpoream. Nutibus verò sanctus coëgit eum sic persistere: manstque donèc index totus combustus est, magis magisque intereà se contorquens & lugens. Fecit hoc beatus Dominicus, vir fortis in fide, vt illudere sibi volenti illuderet: tandemque ferula, quam semper apud se gerebat, eum fortiter percussit, dicens: Recede nequam. Is ictus talem reddebat sonum, qualem solet siccus vter plenus vento. Recedẽs autẽ nequissimus spiritus, fœtore post se relicto, declarauit quis esset. Meritò sanè inter Angelicas potestates coronandus est, qui tanta vi compressit & pudefecit diabolicas peruersitates. Hæc & permulta alia tum virtutũ exempla, tum miraculorum signa per beatum Patrem Dominicum virtus altissimi Romæ edidit Honorio Pontifice, qui Ordinem Prædicatorum cõfirmauit, & sanctum virum benigno fauore prosecutus est, omnique honore dignum existimauit.

Dæmon ei apparet in specie simiæ

Sanctus illudit sibi illudere volenti dæmoni.

Soror Cæcilia, cùm esset annorum septendecim, prima è manibus S. Dominici habitum Ordinis accepit: eaq; Bononiam translata, vt illic S. Agnetis monasterium instauraret. ibidèm etiamnùm viuit in senectute bona & summa vitæ sanctitate. Hæc ea, quæ hîc memorata sunt, oculis suis vidit, & auditione accepit, bonaque fide alijs narrauit.

Cæcilia, prima sancti monialis Dominicana.

De ijs quæ fecit vir Dei in itinere. Ca. 8.

IN Hispania beatus Dominicus duo instaurârat cœnobia. Itaque non quæ sua sunt quærens, sed quæ IESV CHRISTI, eò properauit proficisci. Cùm autem in Tolosæ regione cum multis fratribus iter ageret, & die quodam ceu veri Christi pauperes, ad prandium non nisi vnum vini scyphum haberent, atque essent inter eos qui in seculo delicati admodùm fuissent: eorum penuriæ pius vir condolẽs, iussit parùm illud vini, quod habebant, in magnum vas fundi, & aquam abũdè multam illi superfusam, fratribus apponi, qui erant simul octo. Biberunt ergò aquam, in vinum valdè bonum mutatam, ad satietatem, Domino gratias agentes. Superfuitque de vino, quod erat eis Christi beneficio ministratum.

Aqua mutatur in vinum.

A Tolosa proficiscens Lutetiam vir sanctus, cùm ad Rupem Amatoriã venisset. ibidèm in ecclesia beatissimæ matris Dei vigilans pernoctauit, & itineris, & pietatis comitem habens F. Bertrandum, virum sanctum, qui fuit Prouinciæ primus Prior Prouincialis. Altera luce iter agens, obuios habuit quosdam peregrinos Teutones: qui audientes eum cum socio psalmos & lectiones crebrò recitare, piè admodùm se illis adiunxêre: & cum ad pagum quendam venissent, inuitârunt sanctos, & more suo lautè eos acceperunt, eodem modo diebus quatuor eos tractantes. Quarto autem die ingemiscens beatus vir, dixit ad socium: Reuerà, frater, sentio me læsum in conscientia, quòd horum peregrinorum carnalia metimus, cùm eis spiritalia nõ seminemus. Si placet ergò, flexis genibus rogemus Dominum, vt det nobis cognitionem sermonis eorum, & vt possimus Germanicè loqui, & Dominũ Iesum eis annunciare. Orant igitur, & stupentibus peregrinis, loquuntur Teutonicè: idque alijs diebus quatuor, quibus cum eis gradiebantur, & de Domino saluatore sermones miscebant. Tandèm vbi Aureliam ventum est, Teutones ab eis recesserunt, illorum precibus se humiliter commendantes. Altero die beatus Dominicus dixit fratri: Iam frater ingredimur Lutetiam, & si cognouerint fratres, diuinitùs nos accepisse peritiam alieni ser-

Diuinitùs accipit, vt possit loqui Teutonicè.

monis,

monis, nos sanctos putabunt, cùm simus peccatores: ad seculares verò si diuulgatum erit, multæ patebimus vanitati. Quamobrèm præcipio tibi, nè cuiquam mortalium ante meum obitum id reueles. Ità latuit res, donec sancto viro defuncto, per F. Bertrandum ad aliorum notitiam perlata est.

Vide sancti viri modestiam.

Iste F. Bertrandus vir sanctus fuit, & primus, vt diximus, Prouinciæ Prouincialis Prior, solebatque ferè quotidiè Missam pro peccatis celebrare. Scisciante autem ex eo F. Benedicto, viro prudente, cur rarò pro defunctis, sæpissimè pro peccatis sacrificaret, ille respondit: Vita defuncti, de sua salute certi sunt: nos in periculis fluctuamus. Ait illi F. Benedictus: Si sint duo mendici, alter sanis membris, alter ijs carens: vtri potissimùm opitulaberis? Respondit: illi sanè, qui se minùs iuuare potest. Tum Benedictus: Nimirùm, inquit, ij sunt defuncti, quibus nec os est ad confitendum, nec manus ad operandum: sed nostram opem postulant. Viui autem peccatores & os & manus habent, & possunt ijs sibi consulere. Sed cùm à sententia sua non deduceretur Bertrandus, sequēti nocte quidam terribilis defunctus apparuit ei, & fasce lignorum mirè eum compressit, atque deciès & eo amplius illa nocte eum excitans perterruit & vexauit. Igitur prodeunte aurora F. Benedictum ad se vocat, narrat totius noctis historiam: indè religiosè & lachrymabūdus ad arā accedens, pro defunctis sacrificium obtulit, idemq; deincèps sæpius fecit. Hic est, inquam, pater Bertrandus, vir sanctus & reuerendus, cui beatus Dominicus præcepit, vt non sua, sed aliorum peccata ploraret. Nouerat enim illum, ob sua peccata, nimias à se pœnas repetere. Tantæ autem efficaciæ illa beati Dominici iussio apud animum F. Bertrandi fuit, quòd ab eo tempore, etiamsi vellet, pro suis culpis flere non potuit: ad aliorum lugenda errata, magna ei lachrymarum copia præstò fuit.

Docetur F. Bertrandus pro defunctis missas celebrare.

Alio quodam tempore B. Dominicus iter agens, obuium habuit quendā sanctum Dei hominem, sed alterius linguæ. Dolens ergò non posse se eum alloqui, cælestisque consolationis & fraternæ ædificationis flagrans desiderio, Dominum orat, vt præstet facultatem cum illo viro Dei colloquendi. Præstatur vtrique copia varijs loquendi linguis: & sic triduo spiritalibus colloquijs & diuinis sermonibus vicissim recreati, tandèm à se separantur.

Impetrat donum linguarum.

Aliâs proficiscente eo cum F. Bertrādo, ingens tempestas eis incubuit, quam multa pluuia secuta est. Ruente è cælo imbre & terram inundante, vir beatus illi signū Crucis opposuit. Itaque in tanta aëris intemperie, virtute Crucis protecti, adeò nihil ex pluuia molestiæ tulêre, vt nec vestimentorum fimbria madefacta sit. Diuersum verò aliàs accidit, cùm cadente pluuia, & viri beati & sociorum eius vestes maderent. Alijs ergò ob siccandas eas ad ignem remanentibus, beatus Dominicus sancti spiritûs igne feruens, more suo in ecclesiam, illic in precibus pernox futurus, se ità madidus recepit. Manè cùm aliorum, qui apud focum hæserant, vestimenta etiamnùm humecta essent, eius adeò sicca reperta sunt, ac si tota nocte ad ignem iacuissent.

In multo imbre sicc' ambulat cū socio.

Vt B. Dominicus Bononiam venerit. Cap. 9.

ANno reparatæ salutis 1219. Beatus Dominicus Lutetiam veniens, in cœnobio S. Iacobi triginta fratres inuenit. Apud quos ad breue tempus hærens, eis valedixit: & gratiæ Dei eos commendans, profectus est. Indè ad Castellionis castrum vbi accessit, capellanus eum hospitio accepit, cuius nepos è solario cadens, à matre & alijs pro mortuo plangebatur. Eorum vicem dolens vir beatus, cum lachrymis ad preces se prosternit. Exaudit eum Dominus, puer incolumis redditur afflictæ matri, dolor omnis in gaudium mutatur. Tum sacerdos pueri auunculus, magno apparato conuiuio, multos pios homines inuitat. At pueri mater, quartana laborans febre, cæteris anguillas edentibus, eas vitabat. Videns id vir Dei, particulam exiguam anguillę Cruce consignatam, illi offert cum his verbis: Comede in nomine Saluatoris. Comedit illa, & febris omnis abscedit.

Redit ad vitā eius precibus puer extinctus.

Crucis signo pellit quartanam febrem.

Tandèm æstate beatus Dominicus Bononiam ingressus est, vbi iam tum apud S. Nicolaum magnus cum F. Reginaldo erat fratrum numerus: qui de aduentu beati viri gauisi, cum ingenti deuotione & reuerentia eum ceu patrem charissimum excepérunt: mansitque vir Dei in ea vrbe vsque ad supremum vitæ diem, dempto quòd Romam profectus fuit, & quædā Galliæ Togatæ, quam vulgò Lombardiam vocant, loca visitauit, itemque Venetias. Diligebat autem verus Iesu Christi imitator Euangelicam paupertatem præ cunctis mundi opibus. Offerebat ei & fratribus, cùm Bo-

noniam

noniam veniſſet, Odericus quidam poſſeſſiones ſuas, quæ æſtimabãtur libris Bononiensibus ampliùs quingentis: ſed ille diuitiarum contemptor, prorsùs eas recuſauit, conſcriptamque indè coram Bononienſi Epiſcopo chartam, iuſſit reſcindi. Nõ enim voluit, vt fratres haberent poſſeſſiones, ſed eleemoſynis frugaliter victitarent, contenti vilibus indumentis, & paruis atque humilibus ædibus. Abſente eo, F. Rudolphus, procurator Bononienſis cœnobij, paruas & viliſſimas fratrum cellas nonnihil in ſublime euehere cœpit. Reuerſus autem vir Dei, vbi id conſpexit, Procuratorem & alios dolens & gemens reprehendit, erumpensque in lachrymas: Itáne, inquit, tam citò vultis paupertatem abijcere, & magna palatia ſtruere? Ipſoque iubente opus illud, quoàd vixit, manſit imperfectum.

Recuſat amplas poſſeſſiones.

In afflictionibus vir Dei non ſolùm patiens erat, ſed lætabatur etiam: tametsi multa tum cum fratribus victûs & veſtitûs inopia premeretur, qua ille non mediocriter delectatus fuit. Ordinis canonem & ipſe ſeueriter & integrè ſeruauit, & à fratribus inuiolatè voluit obſeruari: & ſi qui id non feciſſent, multa quidē manſuetudine & blandis verbis eos puniebat, ità vt nemo turbaretur, etiamsi eſſet grauis ei mulcta irrogata. Occurrit ei quandoquè frater à concione reuertenti. Aduertit autem vir ſanctus, ſpiritu edoctus, illum ſecùs, quàm Canon præſcriberet, viuere. Salutat ergò eum, rogat quò eat, num quid apud ſe habeat, quod nefas ſit habere. Ille ſe cernens deprehenſum, erubeſcit, ferre ſe pecuniam humiliter fatetur. Eam vir religioſiſſimus mox iubet proijci, & fratrem indicta ſatisfactione emendat. Silentium ſtatis horis ſemper tenuit: à verbis ocioſis penitùs abſtinens, ſemper de Deo loquebatur.

Magna eius patientia.

Item eius ſilentium & abſtinentia ab illicitis.

De obitu F. Reginaldi, & duobus ab illo ad Ordinem S. Dominici receptis. Cap. 10.

EOdem anno, quo beatus Dominicus Bononiam venit, F. Reginaldus ab illo Lutetiam miſſus eſt, vt Chriſtum euangelizãs, etiam illis aliquid gratiæ ſpiritalis impertiret. Affligebantur ea re non mediocriter fratres, quos Bononiæ Reginaldus collegerat, & paterno affectu conſolatus erat. Paruit beato Dominico Reginaldus, veniensque Lutetiam, magno ſpiritûs feruore prædicabat Chriſtum Ieſum, idq; non verbis duntaxàt, ſed etiam factis. Verùm non diù paſſus eſt Dominus eum manere in hac vita. Placita enim erat illi anima eius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Priùs tamen dedit ei duos filios egregios, inſignem magiſtrum Iordanum, qui proximus fuit à beato Dominico Magiſter generalis eius Ordinis, & F. Henricum Colonienſem, vtrunq; natione Germanum: de quorum ineffabilibus virtutibus mâlim ſanè humiliter tacere, quàm parùm dignè eas commemorare. Et quis tandèm gloriam virtutis eorum poterit explicare? Per id tempus F. Matthæus primus & vltimus huius inſtituti Abbas, Prior erat Pariſienſis monaſterij. Is quia nouerat Reginaldum olìm Decanum Aurelianenſem, apud homines eximium, celebrem & delicatum fuiſſe, aliquotiès ab eo percontabatur non ſine admiratione, an non moleſtè ipſi eſſet tam durus & aſper habitus & modus viuendi. Cui ille reſpondit: Nulla mihi in hoc inſtituto videor merita colligere, quòd nimiùm illud mihi ſemper arriſit. Nimirùm cæleſti vnctione vir iuſtus perfruens, iugum durũ Euangelicę paupertatis ſuauiter tulit: & graue onus monaſticæ religionis, ſuauefragrans vnguenti eius odor admodùm tolerabile ei effecit. Iam breue tempus fecerat Pariſijs, & morbus eum inuaſit. Languebat corpore, ſpiritu roborabatur. Propinquans verò ad extrema, cùm eum admoneret F. Matthęus Prior de ſuprema Vnctione accipienda, quòd lucta mortis et dæmonum immineret, ità reſpondit: Ego luctam hanc nihil reformido: immò etiam lætabundus & expeto, & expecto. Mater miſericordiæ, mater Domini mei Ieſu Chriſti me Romæ vnxit, in qua equidem confido, & ad quam cum ingenti deſiderio profiſciſcor. At tamẽ, nè Eccleſiaſticam Vnctionẽ contemnere videar, placet mihi eam percipere, & oro vt mihi adhibeatur. Ea religioſè percepta, coram fratribus Dominum orantibus, feliciter à corpore migrauit. O verè beatum virum, in die obitûs ſui benedictum, qui nec ad mortis acerbitatem, nec ad dæmonum immanitatem expauit: ſed confidens in Domino & ſuauiſſima matre eius, ad illam æternam vitam cum gaudio feſtinauit. Humatum eſt corpus eius in Eccleſia S. Mariæ de campis, quòd fratres nondùm haberent proprium cœmeterium, anno Chriſti 1219.

Reginaldus mittitur Lutetiam.

Sapien. 4.

Iordanus & Henricus egregij viri fiũt Dominicani.

Infirmatus S Reginaldus.

Inungitur oleo infirmorum.

Migrat ad Dominum.

Eo defuncto, Iordanus & Henricus, quos diximus, homines cumprimìs gratioſi,

Antiphona Immutemur habitu

qui in eius manibus votum nuncupârant, in capite ieiunij Quadrageſimalis, Fratribus cantantibus, Immutemur habitu, veſtibus ſuis reiectis, ſancti Dominici induti ſunt. Hi ſanè duo fontes ſunt lympidiſſimi, qui, vt viſio ſignificârat, de obturato fonte mox ſcaturiêre. Erant corpore virginei & mundiſſimi, doctrina præſtanti, moribus ſuauiſſimis. Hi ſunt duæ oliuæ, pietatis & miſericordiæ viſceribus affluentes, qui gratiſſimo odore totam Eccleſiam adſperſerunt. Hi ſunt candelabra, ſuper quæ, clara & quę non marceſcit Sapientia, lucem pedibus inſipientiũ præbuit in hac vita, quę etiam nunc lucentia coram Domino, augent gaudia ſanctorum.

Apoc. 11.

Sapien. 6.

De eximia religione B. Dominici. Cap. 11.

ILlis diebus beatiſſimus pater Dominicus, exemplar religionis, & virtutum ſpeculum, Bononiæ degens, ſicut oliua fructifera in domo Dei, virtutum & famæ floribus redolens, verbis & exemplis radians, gratia deuotionis pingueſcens, incomparabiles fructus attulit: & tanquam lignum vitæ in medio paradiſi, inter fratres conſtitutus, Deo gratiſſimam, angelicæ ſimilem, hominibus admirandam, ſolis perfectis vix imitabilem duxit vitam. Cuius excellentiſſimam vitę ſanctitatem, cùm pro dignitate non poſſim, ſimplici oratione vtcunquè referre conabor. Fuit vir beatus cumprimis humilis, manſuetus, patiens, benignus, tranquillus, pacificus, ſobrius, modeſtus, in cũctis actionibus ſuis valdè maturus, regularis obſeruantiæ prudens & diſcretus inſtitutor, cultor præcipuus, executor ſtrenuus & iuſtus, integrè & perfectiſſimè præ omnibus ſuum inſtitutum ſiue ordinem obſeruans, in nullo ſibi parcens, ſeueritatem communis vitæ conſectans, in omnibus ſemper ad Canonis præſcriptum ſe gerens. In templo, refectorio, in cibo, potu & veſtitu, in ieiunijs, vigilijs & alijs Prædicatorum regulã & inſtitutum exactiſſimè cuſtodiuit, & à fratribus quoq; accuratè voluit cuſtodiri. Interdùm quidem alijs nonnihil rationabiliter indulſit, & Canonis gratiã fecit: ſibijpſi verò ſupra humanũ modum aſper & rigidus, nullum penitùs voluit dare laxamentũ. Alijs duo pulmẽta edentibus, ipſe vno contentus fuit. rara enim & excellẽs erat in eo virtus abſtinẽtiæ. F. Rudolphus procurator quandoq; etiam aliud ferculum, quod pitãtiam vulgò appellant, fratribus apparabat. Id ſentiẽs vir beatus, clàm ad ſe accito dixit: Cur vis enecare fratres, altero hoc edulio apponendo? Dicebat hoc, quòd ipſe exigua alimonia contentus eſſet. Cùm idem Rudolphus ei annonæ inopiã indicaret, ad eccleſiam eum iuſſit abire, & deprecari Deũ. Illo eunte, non rarò ſequebatur vir Dei, obtinuitq; precibus ſuis, vt ſemper fratrib⁹ ſuppeteret, vndè commodè ſuſtentarẽtur. Apponente Rudolpho fratribus exiguum panis, quod ſupererat: (ſic enim iuſſerat vir Dei) eius meritis ità augebatur, vt omnibus abundè ſufficeret. Quodam ieiunij die cũ in refectorio fratres panem nõ haberent, vir ſanctus ſigno dato innuit Procuratori, vt panem eis apponeret. Illo dicente, panem non adeſſe, vir Dei alacri vultu erexit manũ ſuas, & laudauit Dominum. Confeſtim in refectorium ingrediebantur duo, totidem caniſtra ferentes, alterum panibus, alterum ſiccis ficis plenum, quibus fratres abundè ſunt refecti. Sanctos enim prædicatores, ſpe & pennis contemplationis ad ſublimia ſe ſubrigentes, & neq; ſerentes, neq; metentes, neq; in horrea congregantes, nihil ſolicitos quemadmodùm Dominus iubet, quid comedant vel bibant, pater cæleſtis paſcit.

Catalogus virtutum S. Dominici.

Precibus obtinet fratribus neceſſariũ victum.

Exech. 1.

Matth. 6.

Eiuſdem cœnobij Procurator dolens quandoquè, retulit ad virum Dei, non niſi duos panes haberi in monaſterio, cùm magna eſſet fratrum multitudo. Ille panes iubet in minutas particulas ſcindi, eaſq; benedicit: & de Dei benignitate confidens, dicit miniſtro, vt ſingulis fratribus duas vel tres particulas apponat. Facit hoc ille etiam ſecundò & tertiò, & panes augeſcunt: atque abundat plus, fratribus iam ſaturatis, quàm fuerat ad menſas illatum. Solebant fratres eius cœnobij propter paupertatem initiò aquam plerunquè bibere: ſed infirmis vndecunquè vinum, quoàd fieri potuit, conquirebatur. Eo quandoquè exhauſto, frater, qui ægrorum gerebat curam, cum multa commiſeratione id B. Dominico nunciauit. Is ſuo more ilicò ad precandũ Dominum ſe contulit, hortans cæteros, vt & ipſi ſic faciant. Porrò cœnobij Prior dixit ægrotorum curatori, vt ſubleuaret vas, & quantùm liceret, è vino infirmis miniſtraret. Eo iuſſa capeſſente, vas reperit vino plenum, haud dubiò diuinitùs illi infuſo.

Panes diuinitùs augentur.

Item vinũ.

De habitûs eius vilitate, & lecti duritia. Cap. 12.

NVlla beato viro ſolicitudo vel cura fuit veſtitûs ſui. Indumenta eius erant ſanè vilia, atque indè in Domino gloriabatur, nec erubuit etiam apud magnos viros vili ha

vili habitu apparêre. Nam breui quodam & abiecto aliquandò scapulari, vt vocant, indutus, noluit cucullo se tegere apud viros quosdam primarios. A superfluis omnino abstinens, hyeme & æstate solam tunicam sibi sufficere voluit. Nunquàm neq; domi, neq; foris lecto vsus est, siue sanus, siue ęgrotus esset. Humì cubabat, vel in scãno, storea aut crate straminea, aut paleis, vel sacco: atque ita nocte dormiebat vestitus, vt interdiù ingrediebatur, nisì quòd soccos detrahebat pedibus. Semper ad lumbos catenam habebat ferream: quam eo vita functo in eius corpore inuénit F. Rolãdus, ablatamque sibi retinuit, sed posteà dono dedit patri Iordano Magistro Ordinis, beati Dominici sanctissimo successori. Post Completorium, vt vocant, & preces à fratribus communiter Domino oblatas, illos voluit se ad dormiendum conferre: ipse in ecclesia, precaturus clàm, permansit. Orabat autẽ cum ingenti clamore et gemitu, in eumq; planctum & motum erumpebat, vt in propinquis locis dormientes excitarentur, & plerunquè ad lachrymas permouerentur. Ità orans, vsque ad nocturnas preces pernoctauit, ac nihilo minùs cum fratribus eas preces persoluens, cantabat alacriter, & alta voce. Solebat etiam per vtranque transire chori partem, voce iubilante monẽs & inuitans fratres, vt psalmodiam altè & distinctè depromerent. Post absolutas noctis preces tradens cor suum ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, ità in oratione perstitit, vt nunquàm visus sit in lecto dormire. At tamen inuentus est nonnunquàm præ lassitudine sedens, vel in assere aut terra iacens, obdormiuisse. Tam autem erat orationi intentus, vt propter tumultum & strepitum qualencunq; nihil ab attentione reuocaretur. Nocte quadam ante aram ad preces prostratum malus dęmon interturbare volens, grandem lapidem è tecto ecclesiæ deiecit, idque eo impetu, vt tota ecclesia eius casu circunsonaret. vsqueadeò autem capiti eius propinquus fuit lapis, vt ruens capitium eius contingeret. Sed viro Dei nihil se mouẽte, hostis terribili voce eiulans, cum multa ignominia abscessit. Cernens autem terroribus se illum frãgere non posse, illudere ei voluit. Oranti enim post Completoriũ in specie fratris Deum obsecrantis ante quoddam altare apparuit. Eum fratrem esse existimans vir Dei, signo quodam iussit ire cubitum. Ille caput inclinans, abijt. Posteà vir sanctus monuit fratres, nè quis post vltimum signũ in templo permaneret. At ille fictus & commẽtitius frater, semèl atq; iterùm orare se simulauit. Accessit ergò ad eum vir Dei, & ait: quæ est ista inobedientia, quòd iam tertiò id facis, quod ego vetui, nè quisquam faceret? Tum ille nequissimus cachinnum sustollens, Effeci certè, inquit, vt silentium frangeres. Cui vir sanctus: Noli miser, ait, lætitia efferri, ex re nihil tibi profutura. Ego possum silentium relaxare & loqui, vbì mihi expedire visum est.

Stratũ eius.

Catena ferrea ad lumbos.

Vigiliæ & preces eius.

Ecclesi. 39.

Dæmon eì insultat, sed mox retunditur.

Occulto sanè & iucundo quodam iudicio suo nequissimi hostis insidias & fraudes electis suis Deus facit ad meritum & salutem proficere. Vidit nocte quadam beatus Dominicus fratrum illum accusatorem ceu ferreis manibus tenentem chartam, & ad lumen lampadis eam legentem. Interrogãte autem viro beato, quid legeret, respõdit, se peccata fratrum eius legere. Magna ergò authoritate præcepit ei vir sanctus, vt chartulam illic relinqueret. Fecit id ille virtute Christi compulsus. Inuenit autẽ quædam in ea S. Dominicus, quæ filios suos admonuit vt emendarent. En, vt capitur iniquus in insidijs suis, & pij ab angustijs extrahuntur.

Dęmon annotat fratrũ peccata.

Quodam tempore B. Dominicus nocte vigilans, & muros Hierusalem custodiens, vidit eum, qui circumit, tanquàm leo rugiens, quærens quem deuoret, per omnia monasterij loca peruagantem, dixitq; ad eum: Quid ità hic circumis cruẽta bestia? Ille respondit: Propter lucrum, quod hic facio. Ait ei vir sanctus: Ecquid lucraris in dormitorio? Respondit Dæmon: Somnum necessarium eis aufero, quietem interpellando: efficioq; vt cunctabundi surgant, pigritia eos retinente: hortorq; vt à diuinis officijs se subducant. Prętereà verò si mihi id permittatur, nocturnas corporis inquinationes & libidinosos motus in dormientibus excito. Indè vir Dei de templo interrogauit, quid in tam sancto lucraretur loco. Respondit ille, Id ago, vt tardè huc veniant, citò hinc recedant, suiq; immemores sint. De refectorio sciscitanti viro B. ait: Ecquis non plùs, quis nõ minùs? De colloquij loco interrogatus, cachinnatus dixit: Hic locus totus est meus. Hìc existit risus, hìc vani referuntur rumores, & verba inania proferuntur. Postremò ad locum Capitularem à beato patre ductus, cum horrore quodam refugit: Iste, inquiens, locus mihi tartarus est. Si quid enim alibì lucrifeci, eius hìc facio iacturam. Hìc nanque admonentur fratres, hìc confitentur, hìc accusantur, hìc verberantur, hìc absoluuntur. Qua causa locum hunc præ cæteris abominor, planeque dete-

1. Petr. 5.

Dæmones vbiq; insidiantur fratribus.

Locũ colloquij monachorum diabolus sibi vendicat: Capitularẽ verò locum odit & detestatur.

detestor. Ità miser ille, cogente illum sancto viro altissimi virtute, malitiæ suæ detexit fraudes, vt videant iusti, & illum irrideant, sibique à laqueis eius caueant, nè irretiti capiantur.

Quàm fuerit B. Dominicus paupertatis & humilitatis amans. Cap. 13.

Studium paupertatis

SVmmus fuit beatus Dominicus paupertatis amator, in cunctis actionibus & moribus suis illam præ se ferens, filios & fratres suos ad eam consectandam accuratè inuitans admonitionibus & exemplis. Huius diuinæ & singularis discipulorum Christi virtutis studio possessiões, quas habebat, abiecit, oblatas recipere noluit, statutoque perpetuò seueriter cauit, nè in ipsius Ordine haberentur. In structuris voluit magnos vitari sumptus. In templis quoquè curiositatem fugit, studuit paupertati. In cultu & ornatu vestium Ecclesiasticarum, sanctitatis & paupertatis voluit signa extare potiùs, quàm opes ostentari. Eam ob rem, dum viueret, multùm in id incubuit, nè fratres in altaribus Sericis vterentur vestibus, aut argenteis vel aureis vasis, demptis calicibus: sed sacra indumenta maluit è panno simplici haberi.

Vult suos fratres vilibus indui vestibus. Matth. 13.

Matth. 6.

Iniunxit quoquè fratribus, & ipse quoquè obseruauit, vt vilibus induti vestibus, nunquàm in itinere apud se pecuniam ferrent, sed vbiquè victitarent eleemosynis. Possessionibus suum institutum obscurari omninò noluit, idq; in sua Regula scribi mandauit, Scribit vir prudens, spinas semen in ipsas coniectum suffocare. Itaque nè pungens diuitiarum solicitudo, & anxius rerum labẽtium amor, sanctitatis fructum aut prædicationis semen opprimeret, paupertatem Euangelicam, quæ, reiecta solicitudine, de crastino non cogitat, amplexus est, mandauitque filijs amplectẽdam. Dum enim temporalibus curãdis plùs æquo incumbitur, minor habetur cura spiritalium, & plerunquè prædicandi ministerium omittitur. Longè hoc abfuit à beatissimo patre nostro Dominico, qui nunquàm sibi curæ esse voluit res temporarias: sed propter Christum & Euangelium, omnia detrimentum fecit, & vt stercora reputauit, Christi

2. Cor. 8.

inopia diues effectus. Gaudebat ille inopia & penuria fratrum haud secùs, atquè lætari solent homines mundani rerum affluentia. Exultabat, quandò nunciabatur eianonæ defectus, nuditate delectabatur. Indè proculdubiò existebat in animo eius abundans gratia, & charitas non ficta. Plerunquè tunc fratres inopia pressi, cum sancto patre bibebant aquam, modicoque cibo contenti, læti Domino gratias agebant. Animæ enim illorum sicut adipe & pinguedine cælitùs replebantur. Hæc profectò patrum nostrorum vita, perfectio Euangelica fuit: nos autem vita viuimus tantùm, & non erit tale nomen nostrum. Beatissimus Pater Dominicus non semèl ostiatim petiuit eleemosynam, nec recusabat vir humilis porrectum sibi pro Christi nomine panem instàr mendici accipere. Impellebat verò eum ad hoc non cupiditas aut egestas, sed humilitas & charitas. Quandoquè sic mendicanti quidam integrum panem dedit, quem ille, flexis genibus, cum multa deuotione & humilitate, ceu munus à Deo oblatum, recepit.

Ostiatim petit eleemosynas S. Dominicus.

LIBER QVARTVS.

De primo Conuentu generali, Bononiæ habito. Cap. 1.

ANno Dominicæ incarnationis 1220. à confirmatione instituti Dominicani quarto, seruus Christi Dominicus pro eiusdem instituti siue ordinis conseruatione decreuit, vt Capitula generalia (sic enim Conuentus patrum celebres vocant) haberentur. Acceperat enim à Sede Apostolica plenam potestatem de toto Ordine disponendi, constituendi, & corrigendi. Mandauit ergò ipse primus ordinis generalis Magister, inclytus pater Dominicus per literas, vt Lutetia quatuor fratres mitterentur Bononiam ob celebrandum Capitulum generale. Missus est ergò venerabilis frater Iordanus Teuto cum alijs tribus. Eo tẽpore Iordanus necdùm tres menses fecerat in illo instituto: sed erat gratia plenus, & ad omne opus bonum paratus & idoneus. In hoc Capitulo siue Conuẽtu, cui beatus Dominicus præsedit, consilio sancti spiritûs & illustrium virorum, quos acciuerat, huius Ordinis vel instituti locata sunt fundamenta. Ibi paupertas Euangelica primarius lapis fuit.

Bononiæ primũ generale Capitulum celebratur.

fuit. Abiecerunt enim statuto perpetuo possessiones & reditus temporarios, etiam illis renunciãtes, quæ apud Tolosam habuerant, paupertatem Christi Aegyptiorum diuitijs præferentes. Dixitque ad fratres beatus Dominicus: Ego dignus sum, cui hæc defunctio abrogetur. Inutilis enim sum & remissus: & qui omnes sanctitate anteibat, multùm se in omnibus coram illis abiecit. Sed cùm cessionem eius fratres nõ sustinerent, ex eorum consensu constituit, vt deincèps crearentur diffinitores, qui haberent potestatem de ipso & toto Capitulo statuendi & ordinandi, durante eiusmodi Conuentu seu Capitulo, salua postea manente Magistro generali ipsius reuerẽtia. Ità tum ob extirpandos vitiorum frutices & virtutes plantandas, sancitum est ab illis egregijs patribus, vt quotannis generale Capitulum celebretur. Cùm is autem Conuentus solutus esset, siue peractum Capitulum: F. Iordanꝰ percepta beati Dominici benedictione, ei valedicens, redijt Parisios: vbi Euangelium secundùm Lucam tanta dexteritate & gratia fratribus prælegit, vt eius doctrina multùm proficerent in scientia & notitia veritatis, & pietatis affectu. Erat enim conuersatio eius sancta, & vita perfecta: vndè fiebat, vt doctrina & grata & fructuosa esset.

Sancitur, q̃ singulis annis debeat celebrari Capitulũ, &c.

De obseruantia religionis, & fratrum benigna reprehensione, Cap. 2.

HActenùs beatus pater Dominicus authoritate sedis Apostolicæ Ordinem suum multo studio gubernârat: at illustres patres, qui ad Conuentũ generalẽ Bononiam acciti fuerant, eum vnanimiter sibi & toti instituto præesse voluërũt. Creatus igitur ab eis magister & rector, erat inter eos tanquam vnus ex illis, nisi quòd rigore vitę primus, abstinentia, vigilijs, castigationibus corporis sui præcipuus, sanctitate summꝰ, humilitate altissimus fuit. Diù noctuq; intererat diuinis officijs, mensa fratrum præomnibus parcè vtebatur. Religiosæ institutionis cultor erat, custosq; præcipuus, omnique studio id agebat, vt syncerè & integrè obseruaretur. Quòd si nonnunquàm, vt se habet humana infirmitas, aliquid neglectum esset vel omissum, non sinebat inultum abire: sed eam tamen fratribus corrigendis adhibebat rigoris moderationem, adeoq; sese erga illos & seuerè blãdum, & blandè seuerũ exhibebat, vt & meritas à reis pœnas sumeret, & illos tamen minimè perturbaret. Si vidisset fratrem aliquo delicto præoccupari, tanquàm non videns dissimulabat: oblata verò temporis opportunitate, cum multa mansuetudine dicebat illi: Frater, non rectè egisti, rem illicitam perpetrando: sed da gloriam Deo, & confitere peccatum tuum. Porrò quemadmodùm se patrẽ exhibebat verbera correctionis inferendo: ità sanè & matrẽ in spiritu lenitatis se declarare nouerat, vbera consolationis admouendo: eratq; consolatio eius suauis & efficax, ità vt quisquis ad eum veniret animo afflicto, non sine recreatione abiret. Seipsum & animas fratrum suorũ solicitè custodiebat, diligenter curans, vt honestè & religiosè in omnibus sese gererent. Et quia scriptũ, Amictus corporis, & risus dentiũ, & ingressus hominis enunciant de illo: si quem vidisset fratrẽ, cuius habitus nec ad formam religionis, nec ad paupertatis normam esset accommodatus, non tulit, donèc esset frater ille emendatus. Quotidiè ferè, nisi multùm fuisset impeditus, ad fratres concionẽ habuit vel collationem. Loquebatur autem cum tãta animi deuotione & lachrymarum copia, vt fratres quoquè compuncti corde, in lachrymas erumperent. Atque hic sanè parem non habuit, qui sermone suo perindè fratres ad lachrymas & compũctionis gratiã emolliret. Si vidisset fratres aliqua oblata occasione mœstos & afflictos, totis visceribus condolebat eis, & orationum suarum præsidijs eos tuebatur. Multos sanè pro suorũ consolatione à morte ad vitã reuocauit, & à varijs liberauit morbis. Frater quidam Bononię infirmis custodiendis deputatus, reliquias carnium nõ rarò absque superioris bona venia comedebat. Fecit hoc idem ad vesperã diei cuiusdã, & arreptus à dæmone, horrendos edidit clamores. Fratribus accurrentibus non defuit pius pater, dolensq; obsessi vicem, obiurgauit nequam spiritum, quòd corpꝰ fratris sui inuasisset. Dixit autem satan: Ingressus sum in eum, quòd ita commeruisset, vescens carnibus ægrotorum contra tua decreta. Respondit B. vir: Ego verò absoluo eum authoritate Dei à peccato, quod fecit: tibiq; præcipio in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt exeas ab eo, nec porrò molestus ei sis. His dictis, euestigiò frater curatus est.

S. Dominicus creatur primus Magister generalis.

In fratribus puniendis moderatio.

Ecc. 19.

Eius quotidianæ ad fratres exhortationes mirè efficaces.

Profligat dæmonem.

De sanctitate eius, cùm esset in itinere constitutus. Cap. 3.

SIqua occasione exeundum esset viro sanctissimo, tum per se, tum per socios fratres proponebat verbum Dei, & aut disputãs, aut conferens, siue docens, vel orans, à diuinis eloquijs ꝓferendis non cessabat. Quandò autem loquendum vel orandũ, vel

Animi tranquillitas.

alijs vacandum erat, dicebat ſocijs : Præcedite me : interìm cogitemus de Saluatore noſtro. Tum verò audiebant eum ingemiſcentẽ ad Dominum, medullituſq; ſuſpiria trahentem. Nunquàm viſus eſt iratus, aut commotus vel turbatus labore itineris, aut quacunq; occaſione : ſed ſemper in rebus aduerſis & duris patiens erat, & nudis pedibus iter agebat. Si per pagos aut vrbes eundum eſſet, induebat calceos: indè egreſſus, exuebat. Calceos ferebat in humeris, cucullumq; & alias veſtes, nec volebat in his ferendis alium ſibi vicarium ſubſtituere. Si ad lapidem aut res alias pedem offenderet, nihil motus, dicebat: Hæc eſt pœnitentia, ſicq; alacri vultu ire pergebat. Ità nudis pedibus Roma proficiſcens, vbì venit ad locum quendam acutis lapidibus aſperum & ſcrupuloſum, dixit ſocio: En ego miſer quandoquè coactus ſum hic calceos induere. Illo cauſam inquirente, beatus vir reſpõdit: Multa pluuia tum extiterat, vndè riui & flumina magna acceperant incrementa. His dictis, iam lætabatur itineris incommoditate, laudanſq; & benedicens Deũ, alta voce cantabat hymnos, Aue maris ſtella, &, Veni creator ſpiritus. Cumq; veniſſet ad inundantes aquas, Crucis ſignum contra illas edidit, aitq; ſocio multùm formidanti, vt tranſiret. Ille de obedientia patris benè ſperans, itemq; de ſigno Crucis ab illo expreſſo, cum eo per pericula tumeſcentis aquæ ſecurè & feliciter penetrauit. Quandò cum ſocijs erat in itinere vir Dei, & ad hoſpitium diuertere oportebat, non pro ſuo, ſed illorum arbitratu hoſpitium inquirere conſueuit. Per vrbes & pagos ambulans, vix vnquàm à terra oculos attollebat. In itinere conſtitutus, ſi poſſet haberi copia templi, quotidiè ferè ſacrificium offerebat. Inter ſacrificandum autem multę ab oculis manabant lachrymę. Veniẽs ad hoſpitium, ſi eſſet illic eccleſia, ſemper eò ſe oratum conferebat. Quandò extra monaſteriũ erat, audito primo ſigno nocturnarum precum, ſurgebat, & fratres excitans, cum multa deuotione totum diuinum officium abſoluebat horis & temporibus ſuis, tũ nocturnis, tum diurnis, nihil penitùs omittens. Perſoluto Completorio, etiã in itinere poſitus cum ſocijs, ſilentium non minùs ſeruabat, quàm ſi eſſet in monaſterio. Manè proficiſcens, & ipſe intrà ſilentium ſe tenebat, & fratres idem facere volebat, vſq; ad horã tertiam. In paleis dormiebat veſtitus & calceatus, perindè vt incedebat, nisì fortè ſocos detraheret. Iter faciens, nihil de continuo ieiunio remittebat à ferijs exaltatæ S. Crucis vſque ad Paſcha. Aeſtate quoquè omnia ab Eccleſia indicta ieiunia ſeruauit, ſemperque ſextis ferijs ieiunare voluit. Quicquid eſſet appoſitum, patienter edebat, nisì quòd carnes noluit edere, nec cibos vllos carnibus admixtos vel ſanguini, vbì id ſcire potuit. Si parùm & tenuiter eſſet appoſitum, gratulabatur in Domino.

Nudis pedibus agit iter

Cum ſocio Crucis expreſſo ſigno aquas penetrat.

Horas ſuas Canonicas debitis ſemper temporibus ſoluit.

Abſtinet ſemper à carnibus.

Nec ægrotus vult ſoluere ieiunium.

Ad fratrum monaſteria veniens, illis accitis concionabatur, proponens verbũ Dei cum multa conſolatione. Si illic mora eſſet facienda, in cibo & menſa fratribus ſe cõformabat, ſeruabatq; Canonem monaſticũ integrè & perfectiſſimè, idem à fratribus vt fieret, accuratè inſiſtens. Erat vir ſapiens, prudens, ſobrius, iuſtus, patiens, valdè miſericors, comis inprimìs & affabilis. Aliquãdo Romam proficiſcens, in itinere in grauẽ incidit morbum, nec tamen ea cauſa voluit ieiunium ſoluere, aut carnes edere, aut ferculum lautiùs admittere, præterquàm ex pomis aut rapis confectũ, quo interdùm eſt vſus, omnia Canonis monaſtici ieiunia haud ſecùs afflicta, quàm integra valetudine obſeruans. Idem fecit Viterbij & Mediolani morbo vexatus. Remittente ſe morbi dolore, cum fratribus de Deo miſcebat colloquia, aut legebat ex libro, aut ipſe ſibi legi curabat, laudabatque Dominum. Aegrotans lætabatur : quemadmodum ſemper gaudere potiùs ſolebat in aduerſis, quàm ſecundis & iucundis rebus.

De beati viri feruentibus concionibus. *Cap.* 4.

2. Tim. 2.

MAgna in id cura incubuit primus hic prædicatorũ dux & parens, vt ſeipſum exhiberet operarium inconfuſibilem, rectè tractãtem verbum veritatis : ne quod lingua extrinſecùs ſonaret, vita repræhenſioni obnoxia deturparet. Curauit igitur priùs opere exercere, quod poſteà alios docturus eſſet. Conciones crebrò habuit, non tacebat veritatem, & ſalutare Dei, vt poſſet cum Propheta dicere : Iuſtitiam tuam nõ abſcondi in corde meo. Sermo eius erat ignitus valdè, & qui auditores mirè pmoueret. Sub concionibus multæ ex eius oculis diſtillabant lachrymę, ità, vt complures corde compũcti flerent. Concionabatur generatìm ad omnes, ad populum, ad ſtudioſos, ad ſapientes & inſipientes. Omnibus ſe debitorem exiſtimans, non abſcondebat à concilio multo veritatem & miſericordiam Dei. Monaſteria ſua inuiſens, ad fratres ſermo-

Pſalm. 39.

nes

nes habuit: hortabatur eos, vt summoperè curarent salutem animarum, & ad prædicandum alijs promptos paratosq; se exhiberent. Atque vt in eo diuino ministerio liberiùs & expeditiùs versari possent, noluit vt apti & idonei ad conciones faciendas, ad easque deputati, rerum temporalium cura ad alia distraherentur. Et initiò quidē decreuerat vir S. vt laici illiterati fratres tēporalia administrarent: cæteri fratres orationi, meditationi, prædicationi vacarent. Sed ad eiusmodi administrationem nō assensêre illi prudentiores aliquot fratres, veriti nè quas ea pareret absurditates.

Et quia sine sanctarum notitia scripturarum perfectus prædicator nemo esse potest, hortabatur fratres fideliter vir sanctus, vt semper in noui & veteris Testamenti lectione essent: atque ipse quoquè Euangelium secundùm Matthæum & Pauli Epistolas apud se ferens, multùm in eis lectitabat, vt propemodùm memoria retineret. Euangelicam enim & Apostolicam doctrinam & vitam amans & amplectens, philosophica figmenta non magnipendebat. Ad recipiendas peccatorum confessiones paratus & benignus fuit, ad consolandos afflictos omnes humanus & candidus. Optimè nouerat mederi tentatis & perturbatis omnibus, maximè fratribus suis, misericordiæ visceribus affluens, efficacibusq; & gratis verbis semper abundans. Hortatur fratres ad legenda scripta diuina.

Sacerdos quidam videns B. Dominicum & fratres eius in conciones feruenter incumbere, nulla terrenorum premi aut angi cura, cæteris posthabitis, non nisi studijs spiritalibus operam dare, eorum vitam pia quadam æmulatione appetijt, beatum se fore existimans, si aliquandò posset ad eorum imitationem se cōponere. Planè igitur apud se statuit, spretis omnibus, ad illos se adiungere, modò noui Testamēti codicem haberet, quem ad concionandum necessarium putabat. Hęc illo cogitante, eccè iuuenis quidam adest, sub veste habens codicem venalē. Interrogatus à presbytero, cuiusmodi sit liber, indicat esse nouum testamentū. Lætatur presbyter, eumq; mox sibi cōparat. Sed accepto libro, statim adfuit tentatio: hæsitare cœpit, num id propositum sum esset gratum Deo. Varijs iterim cogitationibus exagitato visum est, ex illo codice diuinum petere oraculum: fusisq; Domino precibus, & forinsecùs ad librum expresso Crucis signo, & Dei nomine inuocato, codicem aperit, oculos ad locum primò se ipsi offerentem conijcit, occurrit ille in actibus Apostolicis, vbi B. Petro de Cornelij legatis dicitur: Surge, descende, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego misi illos. Moxigitur tanquā diuino cōfirmatus oraculo, mundo nuncium remittēs, illos secutus est. Quidam sacerdos sanctorum patrum cōuersatione ædificatus, adiūgit se illis. Actor. 10.

De beati Dominici zelo erga animas lucrandas, & de fratrum ablegatione. Cap. 5.

NON ignorabat sanctus pater noster, pijssimum Deum humanas animas æternō amore prosequi. Itaque totus in eo erat, vt animas omnes illi adiungeret. Inerat ei mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio, zeloq; feruentissimo nitebatur molas iniqui dæmonis conterere, & de illius dentibus ēruere prædam. Nec modò Christianorum, sed etiam gentilium appetebat salutem, quos etiam p seipsum adire constituerat, vt eis verbum fidei prædicaret. Tātus certè ille animarum zelator fuit, vt vix ea in re parē habere videretur. Nam cùm etiam adhuc iuuenis esset ætate, ea charitate plenus fuit, qua maiorem nemo habet. Quædam enim mulier in patria adhuc manenti conquesta fuit, fratrem suum à Saracenis teneri captiuum. Ille mox vendendum se obtulit pro captiui redemptione: vt, sicut Christus pro nobis animam suam posuit, ille pro fratre animam suam offerret. Cupiens etiā peregrè proficisci, & pro salute proximorum exul degere, fratribus suum exposuit desiderium, ad exteras nationes abeundi, ità dicens eis: Cùm nostrum constituerimus institutum siue Ordinē, ad gentiles migrabimus, vt eos p̄dicando adducamus ad Dominū Iesum Christū. Est salutis animarum sitientissimus Dominicus. 1. Iohan. 3.

Interim exemplo Christi & Apostolorum eius, filios, quos dederat ei Deus, misit in diuersas regiones prędicare pœnitentiam in remissionē peccatorū. Instruxit verò illos, vt spem suā in Domino reponerent, contenti piorū hominū eleemosynis. Egressi itaq; fratres, multam experti sunt penuriam, vias difficiles ambulantes. Cōtigit, duos ex illis iter agentes, cùm iam hora nona abijsset, inter se conferre, vbinàm necessariū possent adipisci alimentum. Ieiuni enim erant, & labore defessi: regioque illa inops & ignota eis erat. Derepentè autem ità solicitis adstitit vir quidam magnus in habitū peregrino, aitq; ad illos: Quid inter vos agitatis homines modicæ fidei? Primùm quærite regnum Dei & iustitiam eius, & omnia adijcientur vobis. Potuistis credere Deo, vt eius causa omnia relinqueretis: & nunc metuitis nè vos fame confici patiatur? Qui dat iu- Matth. 6.

Psalm. 146. dat iumentis escas ipsorum, non sinet inedia perire filios suos. Et hoc vobis erit signũ:
Duo Dominicani sine pera & pecunia peregrinantes, prouidẽtia Diuina pascuntur. Transibitis hunc agrum, & in proxima valle pagum non magnum reperietis: in cuius ecclesiam vbi ingressi eritis, sacerdos vos inuitabit. Sed quidam superueniẽs miles, vi ab illo tollet vos. Illis autem ità piè concertantibus, patronus ecclesiæ & vos, & sacerdotem, & militem lauto conuiuio excipiet. His dictis disparuit: fratribus autẽ omnia ità vt dixerat, euenerunt. Reuersi indè Parisios, fratribus qui tum pauci & pauperrimi illic erant, rem gestam indicârunt. bonus paterfamilias Dominus Iesus propheticum B. Dominici sermonẽ complẽs, hodieq; seruis suis largiter eleemosynas submini strat.

Magna S. Dominici fidutia. 1. Cor. 1. Paucos quidem à principio B. Dominicus fratres habuit, & nihilo minùs ablegauit eos, vt vbiq; concionarentur. Misit verò eos cũ multa fiducia, nihil hæsitans, tametsi erant in ijs simplices quidam & parùm literati. Nouerat placuisse Deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Illis autem propter rei nouitatẽ & imperitiam sese excusantibus, ità dicebat: Ite, & fructũ facite: ad hoc enim vocati estis: hortamini eos, vt agant pœnitentiam, propter ea, quæ & vos aliquãdò, cũ adhuc mũdi amor vos

Iacob. 5. teneret, perpetrâstis. Qui enim conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, liberabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum suorum. addebatq; vir S. Confidite in Domino, & nihil vobis deerit. Dicebat id secur⁹ de protectione Dei cęli,

Fratres eius fructum faciunt. cui eos precibus commẽdabat. Ibant igitur illi, & spiritu humilitatis, zeloq; Dei ducti non mediocrem adferebant fructum. Turbabantur omnes iniqui, quia virtus diuina multiplicabat eos. Sed quos B. Dominicus periculis obijciebat, dum sic eos mitteret, eos precum suarum clypeo protegebat.

Venerunt ex illis fratribus duo in quandam Germaniæ Abbatiam Ordinis Cisterciensis, cui religiosus præerat Abbas, Eberhardus nomine. Ei Dominus dormienti ap-

F. Iohannes Episcopus Bornensis, quartus S. Dominici successor in magisterio. paruit, dicens: Cràs mittam ad te equos meos: tu illorum pedes ferro munies. Euigilãs vir sanctus, commodam somni interpretationem adferre non potuit. Altera die venerunt duo illi fratres ad monasterium, (erat aũt in diœcesi Constantiensi, & * Salem dicebatur.) Alter horum fratrum fuit vir illustris F. Iohannes Germanus, postèà in Hungaria Bornẽsis Episcopus, quartus in Magisterio Ordinis B. Dominici successor. Cùm autem ijs in locis etiamnùm incogniti essent Dominicani, Abbas Eberhardus rogauit ex ijs, cur codices, virgam & habitum varium circunferrent. Respondit ei ac-

Cant. 3. Psalm. 44. curatè vir prudens & doctus F. Iohannes: Prædicatores, inquit, sumus: & decet nos libro scientiæ esse instructos. Et quia Virgo mater virga est aromatica, & Crux Christi

Zach. 6. directionis virga est, ijs nos nitimur: & tanquàm quibusdam scipionibus sustẽtamur. Porrò iuxta Prophetiam Zachariæ, quadriga vltima, è medio duorũ montium æreorum egressa, equos habens fortes & varios, quadripartitam significat sancti Euangelij prædicationem: quæ è duobus confecta Testamentis, per viros varijs ornatos scientijs, virtutibus & miraculis, itemq; fortes aduersùm dæmonum, mundi & carnis infestationes, paratos quoquè ad discurrendum prædicando per omnes terras, hoc extremo mundi tempore in totum infertur orbem terrarum. Angelus enim magni consi-

Dominicani cur equi dicantur. lij misit illos. His auditis, Abbas ad eorũ pedes prócidit, eisq; pia oscula affigens, Vos, inquit, reuerà estis equi illi, quos Dominus ad me misit. Statimq; lotis eorum pedib⁹, nouos calceos & vestes iussit illis proferri. Sunt autem eius monasterij fratres vsq; in præsens Prædicatorio ordini addicti.

De efficacia precum S. Dominici. *Cap.* 6.

DEcanus quidam Galliæ, Romam iter habens, B. Dominicum Mutinæ concionãtem vidit. A concione eũ adit, de salute animæ suę cum illo cõfert, inter alia dolenter commemorat ceu quoddam ineuitabile naufragium, quòd non possit carnis libidinem frenare: quæ res cogat eum ceu desperatum, ab alijs bonis operibus abstinere. Misertus eius vir Dei, fide qua plenus erat, eum confirmat, dicens: Abi, deinceps

Decano lubrico impetrat continentiam. age viriliter, nihil de Dei immensa misericordia desperans. Ego tibi carnis continentiam impetrabo. Dixit ille, & ità factum est. Qui enim anteà immũdus & lubricus fuerat, castus & pudicus effectus est. En quantùm potest deprecatio iusti.

Eo tempore, quo B. Dominicus Bononiæ morabatur, erat ibi Magister Conradus Teuto, quem suæ sodalitati adiungi summoperè optabant fratres. Intereà venerabilis quidam Cistertiẽsis instituti Prior illàc proficiscens, ꝓ singulari amicitia, quam cum beato viro Romæ contraxerat, eum Bononiæ inuisit: cumq; pridiè Assumptionis beatissimæ Mariæ de cælestibus dulcia inter se colloquia haberent, fiducia familiaritatis

ait

ait B. Dominicus ad amicum Priorem: Confiteor hoc tibi, Prior, me nunquàm quicquam in hac vita postulauisse à Domino, quod non pro voto impetrârim. Nec tamen id vllus vnquàm ex me resciuit, & tu quoquè illud tacitum habebis, quoàd superstes ero. Ille admirans tam raram in sancto viro gratiam, simul etiam non immemor, quã ardenter cuperent fratres Prædicatores in suum contubernium perduci magistrum Conradum, ait ad eum: Roga ergò Deum, pater, vt tibi largiatur magistrum Conradum, quem intantùm expetunt fratres habere socium. Respõdit illi vir beatus: Rem, frater, difficilem petis: at tamen si velim hac nocte Dominum deprecari, de solita eius benignitate nihil ambigo, quin sit nostras admissurus preces. Absolutis Completorij precibus, vir Dei præsente Priore illo & vidente, in oratione more suo mansit in ecclesia peruigil. Illucescente die, fratribus Primæ preces persoluentibus, & Cantore hymnum, Iam lucis orto sidere, inchoante, eccè nouum reuerà sidus futurum magister Conradus ad pedes B. Dominici aduoluitur, admitti se in fratrem instanter & humiliter orat & impetrat. Is F. Conradus vita religiosus, in prælectionibus dexter & gratiosus, & obitum suum, & locum, in quo esset decessurus, prædixit. Iamque morte aduentãte, Parthenopoli siue Magdeburgi degens, Priore & fratribus præsentib⁹, suauiter cecinit, Cantate Domino canticum nouum, alleluia. Et cùm aliud non proferret, fratres dicebant septem Psalmos. Tum ille apertis oculis circunspiciẽs omnes, dixit: Dominus vobiscùm. Illis respondentibus, Et cum spiritu tuo, subiunxit: Fidelium animę per misericordiam Dei requiescant in pace. Fratres responderunt, Amen, & cœperũt legere Psalmos quindecim graduum. Vbi ventum est ad ea verba Psalmi cẽtesimi tricesimi primi, Hæc requies mea in seculum seculi: sublato brachio, & in cælum intento digito, ore iucundo & luculenta facie spiritum reddidit. Tum verò omnes pro reuerentia Saluatoris prostrati sunt, & quidam ex eis tantam sensêre dulcedinem, quantam nec credere, nec exprimere potuerunt. Illi etiam qui defuncti corpus induerunt, miram odoris fragrantiam percepêre, quæ etiam in illorum manibus diù inhæsit. Verè beatas & efficaces patris nostri preces, quæ talem gratiæ filium, & gloriæ cohæredem impetrare meruerunt.

Nihil vnquã petijt à Deo, quod non obtinuerit.

Mira efficacia precum sancti viri.

F. Conradi felicissimus obitus.

Recepit autem B. Dominicus Bononiæ in suum institutum etiam Thomam Apulum, quem propter simplicitatem & innocentiam vsqueadeò charum habuit, vt eius specialis filius diceretur. Hunc seculares socij eius per insidias è monasterio extractũ, detracto religionis habitu, mundanis vestibus induerunt. Sed fratribus ad B. Dominicum concurrentibus, & dicentibus filium eius ad seculum pertrahi violenter: ille mox ad ecclesiam properat, postulaturus opem à Deo. Et eccè simulatquè lupi illi rapaces fratri interulã vi induerunt, ille exclamauit: Ah totus exuror: nec potuit quiete frui, donèc redditis illi sanctæ religionis indumentis, ad cœnobium reduceretur. Is postèà diù superuixit, & multum vtilis atque gratiosus fuit.

Precibus S. Dominicus eripit fratrẽ è manibus vi eũ è cœnobio extrahentium.

Iurisperitum quendam Bononiensem amici eius per vim è monasterio extrahere volebant. Fratres metu affecti, cogitabant nobiles quosdam, ipsorum patronos, in suî defensionem accire: sed B. Dominicus ait ad eos: Nõ opùs est brachio seculari vel humano præsidio. Video enim Angelos ampliùs ducentos circa ecclesiã, quos Domin⁹ fratribus custodiendis deputauit. Ità illi hostes, cælesti terrore perculsi, recesserunt.

Item aliud

De altero generali Conuentu vel Capitulo Bononiæ habito, & de morte F. Eberhardi. Cap. 7.

ANNO post natum Saluatorem 1221. duo fratres ibant Bononiam ad Conuentũ, quem generale Capitulum vocant. Illis verò iunxit se quidam ad iter accinctus, cursoris speciem præ se ferens, dixitque ad eos: Quo vos iter intenditis? Illis Bononiam dicentibus, vt interessent generali Capitulo, ait: Ecquid ibi tractabitur? Respondent fratres: Constituetur illic, vt fratres euntes in mundum vniuersum, prædicent Euangelium omni creaturæ, & annuncient regnum Dei. Tum ille: Mittentúrne, inquit, nonnulli in Pannoniam? Fratres dixerunt: Volente Domino, multi mittentur. Tum commentitius ille cursor in aëra exiliens, terribili voce clamauit: Institutũ vestrum, nostra ignominia est. & repentè ab eorũ oculis subtractus est instàr fumi. Fratres aũt illi postquàm Bononiam venêre, narrauerunt omnia patri Dominico, & alijs illic in nomine Domini congregatis. Eodem tempore magister Paulus Hungarus, Iuris Canonici publicus professor, ad Prædicatorum sodalitatem se contulit. Peracto autem hoc secundo Conuentu generali missi sunt fratres, qui pro monasterio suffice-

Vide vt dæmones oderint monachos.

Mittuntur fratres in

rent,

Angliam & Hungariã. rent, in Angliam, quibus præfectus est F. Gisilbertus. Misit etiam B. Dominicus Paulũ, quem diximus, in Pannoniam secundam, quam Hungariam vocant, cum socijs, è quibus vnus fuit frater Sadoch, vir magnæ perfectionis. In hoc ipso Conuentu vel Capitulo generali, venerabili viro Iordano absenti demandatum fuit ministeriũ Priorãtûs Prouinciæ Galliæ Cisalpinæ. Per id tempus S. Dominici institutum Parisijs complexus est dominus Eberhardus Archidiaconus Lingonensis, vir multa virtute, opere

Eberhardus Archidiaconus recusãs Episcopatũ fit Dominicanus. stenuus, consilio circunspectus, authoritate magnus. Quanto is celebrius nomen & existimationem obtinuerat, tanto plures sanctę paupertatis consectandæ exemplo ad meliora prouocauit. Amabat impensè F. Iordanum, & cum eo profectus fuit in Galliam Cisalpinam, desiderio videndi B. Dominicum. Porrò per omnes Galliæ & Burgundiæ partes, per quas iter habebant, & in quibus erat notissimus F. Eberhardus, Christum egenum & pauperem in corpore suo circunferebat. Tandèm in morbum

Fœliciter obit. incidens Losannæ, cuius ciuitatis recusauerat Episcopatum, vitam hãc ærumnis plenam, celeriter quidẽ, sed omninò felicissimè finiuit. Paulò verò ante suum decessum, cùm iam certam de eo medici tulissent sententiam, idq; ipsum celarent, dixit ad Prouincialem: Si medicorum iudicio moriturus sum, cur id mihi subticetur? Nõ audiãt

2. Cor. 5. sibi mortem impendére ij, quibus est mortis acerbum nomen. Ego verò morte non terreor: nihilq; timendũ ei, si terrestris hæc domûs miseræ carnis dissoluatur, qui domum non manufactam, æternam in cęlis, felici commutatione expectat. Ità ergò migrauit à vita, corpusculum illic terræ commendans, spiritum creatori. De eo sic scribit magister Iordanus: Felicis defunctionis eius hoc mihi laudabile indicium fuit, q in exitu spiritûs eius, cùm me crederem ad dolorẽ cordis & turbationem spiritûs concitandum, quadam econtrà deuotione atq; iucunda sum hilaritate perfusus, vt minimè flendum eum, qui migrâsset ad cælum, testimonio conscientiæ commonerer. Defuncto autem apud Losannam F. Eberhardo, F. Iordanus ad Insubres peruénit, demãdatum ipsi per illam prouinciam ministerium executurus.

De forma & habitudine corporis B. Dominici. Cap. 8.

INtereà B. Dominicus in fratrum monasterio Bononiæ degebat, propedièm de hoc sęculo migraturus. In eius sanè vtroq; homine, id est, corpore & animo, tantus inerat decor & puritas, vt omnium in se & adspectum & affectum prouocaret. Erat sta-

Elegantia corporis S. Dominici. tura mediocri, corpore gracili, pulchra facie & subrubicunda: barbæ & capillorum subrufus aliquantùm erat color. A fronte eius & supercilijs quidam lucis radij micantes vibrabantur, cunctos ad eius amorem & venerationem permouentes. Vultu erat semper hilari & iucundo, nisì ad commiserationem proximi afflictio eum inflexisset. Manus habebat longas & elegantes, vocem egregiam, suauem, canoram, & tubæ instàr. Caluus non fuit, sed coronam rasam prorsùs integram habebat, paucis capillis respersam. Ità corporis huius membra finxerat Omnipotens conditor, vt essent donorum eius receptacula, & organa spiritûs eius. Fuit reuerà corpusculum beati viri templũ spiritûs sancti, quod nunquàm fœdauit mortiferi peccati labes vlla, nec inquinauit insanæ libidinis turpitudo.

Nunq̃ admisit peccatũ mortiferũ. Verè beata corporis huius membra, in quibus tanta fuit cordis & carnis, in Deum viuum exultantis, consonantia. Ad omnem enim sanctitatis perfectionem contendenti, magnus aderat carnis cum spiritu consensus. Agebatur enim spiritu Dei, & carni liberrimè imperabat. In perpetrandis miraculis, in gratia sanitatum & morbis curandis, quibus donis Christus illustres & glorioſos reddit sanctos suos, nulli secundus inuenitur.

Porrò, quod est miraculis excellentius, tanta morum pollebat honestate, tanto diuini feruoris impetu ferebatur, vt eum vas honoris & gratiæ, vas omni ornatum lapide precioso, meritò prædicemus. Inerat ei animi mira quædam & constans æquabilitas, nisì eã erga aliquem afflictum misericordia & condolentia nonnihìl interpel-

Prou. 15. laret. Et quia cor gaudens exhilarat faciem, tranquillam eius interioris hominis con-

Eius dictorum factorumq; constantia. stitutionem externa vultûs iucunditas & serenitas perspicuè indicabat. Si quid secundùm Deum ad rectę rationis præscriptum facere constituisset, id tanta animi constantia prosequebatur, vt ne sermonem quidem vllum, semèl ab ore matura deliberatione prolatum, irritum fieri pateretur. Etsì autem, vt diximus, ex bono conscientiæ

Iob. 29. testimonio, multa semper eius vultum perfunderet hilaritas, at tamen illa vultûs eius lux

lux non cadebat in terram. Iucundus enim erat ſecundùm faciem ſanctorum, qua iucunditate fiebat, vt facilè omnium, qui eum adſpicerent, ſibi conciliaret amorem. Vbicunquè verſaretur, ſiue in itinere cum ſocijs, ſiue in domo cum hoſpite & eius familia, vel apud magnates, principes & prælatos, ſemper ſermonibus vtebatur ad pietatem facientibus & aliorum ædificationem: aderatquè ei in promptu copia ſacrorum exemplorum, quibus ad Chriſti amorem & mundi contemptum, auditores inuitarentur. Vbiquè virum Euangelicum dictis & factis ſe declarabat, omnes largo charitatis ſinu excipiens: & cùm omnes diligeret, ipſe quoquè ab omnibus diligebatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, admodùm peculiare ei erat. Affluens multa pietate, totum ſe in proximorum dilectionem & erga afflictos commiſerationem effundebat. Et cùm piè erga omnia afficeretur, tamen propter hominum peccata & flagitia, miſerandum in modum præanimi dolore tabeſcebat. Itaque vrbi vel pago propinquans, hominum miſerias commemorans, totus in lachrymas ſoluebatur. Erat & aliud in beato viro, quod eum cunctis faceret amabilem, quòd ſimplici animo ingrediens, nullum vnquàm vel verbo, vel opere ſimulationis aut fictionis deſe veſtigium reliquit. Rom. 12. Cruciatur hominum peccatis.

Quàm perfectus in actione & contemplatione fuerit B. Dominicus. Cap. 9.

IN corpore degens vir ſanctiſſimus, & inter peccatores verſans, cum Deo & Angelis animo degebat: Deiq; præcepta ſeruans, & conſilia conſectans, totiſque viribus illi ſeruiens, mirificè lucebat in huius mundi horrida caligine, & innoxiam vitam, ſanctiſſimæque conuerſationis exempla in ſeipſo exprimens, dies impertiebatur proximis, noctibus vacabat Deo. In die enim mandauit Dominus miſericordiam ſuam, & nocte canticum eius. Interdiù conciones habebat ad Clerum & populum, nec reuertebatur verbum eius vacuum, ſed multos ab iniquitate auertit. Mirabantur eius doctrinam permulti. Quidam è Clero eum optimè concionantem audiens, & deſcripturis luculenter & efficaciter diſſerentem, quæſiuit ex eo, quorum librorum lectione tantam eruditionem ſibi conflâſſet. Reſpondit ei comiter vir ſanctus: Ego, fili, maiorem dedi operam charitatis lectitando codici, quàm cæteris. Is enim liber docet de omnibus. Erat nimirùm eruditus paterfamilias, de theſauro charitatis proferens noua & vetera. Circumibat per vicos, caſtella & vrbes, prædicans verbum Dei, viſitans ægrotos, conſolationem adferens deſolatis, morbos ſanans. Conuerſatio eius in cælis. Pſalm. 41. Attende quibus libris vtebatur. Matth. 13.

Poſt itineris laborem hoſpitium petens, ad fontem aliquem priùs ſedare ſolebat ſitim, nè eius, ex labore itineris accenſæ, occaſione largiùs bibendo notam incurreret: quod in omnibus ſummoperè euitabat. Per diē nemo apud ſocios aut proximos, aut fratres humanior & communior, nemo iucundior vel vtilior. Noctibus verò in vigilijs & precibus nemo modis omnibus inſtantior. Ità ad veſperam demorabatur ei fletus, & ad matutinum lætitia. In eccleſijs pernoctans in oratione, modò in genua procumbebat, modò toto corpore proſternebatur, quantùm à corporis fragilitate extorquere potuit. Cumq; tādem laſſitudine victus, à ſomno interpellaretur, vel ante altare, vel alio quouis loco, aut certè ad lapidē cum Iacob patriarcha caput inclinās, paululùm quieſcebat: rurſuſque euigilans, orationi & ſpiritûs feruori ſtudebat. Circumibat tum altaria viſitans, & Sanctorum implorans patrocinia: atq; ita ſe gerebat vſq; ad noctis mediū. Indè fratres dormientes cum ſumma modeſtia inuiſens, ſi quos viderat non opertos, operuit, & Cruce conſignauit: mox ad orationem redibat. Atque ijs horis excubias agens in precibus, multas dæmonum infeſtationes tulit, multos quoquè ex eis virtute nominis Chriſti triumphos reportauit. Non paucæ animi illuſtrationes, ſupernæ viſitationes, diuinæq; reuelationes, de quibus ſuprà dictum eſt, ei tum obtigêre. Deum enim deſiderauit anima eius in nocte, & ad eum totis viſceribus ſuſpirans, vigilauit. Atque hæc illi erat vigilandi & orandi creberrima conſuetudo. Et quāuis fratres ad quietem capiendam accuratiùs hortaretur, ipſe tamen vix vnquàm in lectulo ſe reponere voluit. Oratio eius munda & accepta fuit in conſpectu Dei, quam cùm ſine intermiſſione Domino offerret, nihil non ab illo impetrauit. Sicut enim ipſe faſſus eſt, nunquàm quicquam à Domino petijt, quod non pro voto ſit adeptus. Credidit veritati promittenti, quòd quicquid peteret, acciperet: ſicque Dei benignitate largiente, quæcunque petijt, obtinuit. Pſalm. 29. Mira precū inſtantia. Geneſ. 28. Multas ferē infeſtationes dæmonum. Matth. 21.

Non autem ſat habuit vir Dei, perpetuis vigilijs carnem macerâſſe ſuam, ſed etiam quanuis innocentem & virgineam, multis verberibus & caſtigationibus attriuit. Singulis enim noctibus ter catena ferrea ſe flagellauit: primò pro ſeipſo, tum propter pecca- Dirè ſe flagellat.

Copia lachrymarũ.

peccatores in mundo degentes : tertiò pro animabus, pœnas in Purgatorio luentibus. Oculi eius quasi fontes quidam erant lachrymarum, flebatque vberrimè & sæpissimè: ità vt lachrymæ eius essent ei panes die ac nocte. Die quidem tum præcipuè, cùm Missæ quotidianum offerret sacrificium: nocte verò, cùm præ omnibus indefessus vigilaret. Erga Dominici corporis venerabile sacramentum eximia deuotione ferebat, & crucifixi Saluatoris excellentissimam in nos commemorans charitatem & immensam dulcedinem, quasi totus in eius amorem præ nimia deuotione absorptus videbatur. Nec rarò, dum in Missa Christi corpus eleuabatur, mentis est passus excessũ, maiestatis diuinæ præsentia delectatus.

Deuotio erga sacram Eucharistiã

De contemptu mundani honoris & gloriæ, & quàm vitârit curiosa. Cap. 10.

Diues fide, mundi huius opes respuit, seculi pompas fastidiuit, humilitatem Christi & Euangelicam paupertatem illis longè anteponens. Electus enim in * Cizeranensem Episcopum, prorsùs recusauit, dicens se mâlle è terra exire, quàm vlli eiusmodi electioni consentire. Mundus illi crucifixus erat, & ille mundo: quandò & ipse mundi contemnebat gloriam, & contemnendam docebat, & mundo huic dediti, illum spernebant, & contemptibilem existimabant. Interrogatus cur in Carcassona diœcesi libentiùs moraretur, quàm in Tolosana, respondit : In Tolosana diœcesi multos inuenio, qui me honore afficiunt: in Carcassona omnes me oppugnant. Enimverum mundi contemptorem, Christique germanum discipulum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem, confusione contempta. Magnus illi quoquè paupertatis amor inerat, & libenter vilibus vtebatur indumentis. Adeò omnem amorem suũ in Deum transtulerat, vt non solùm à magnis, sed etiam minimis rebus affectus suos cohiberet. Itaque vestes, calceos, libros, cultellos, zonas, aliaque pro corporis vsu necessaria, noluit habere preciosa & curiosa, sed humilia, monasticæque professioni & paupertati consentanea. Monebat etiam fratres, nè eiusmodi res appeterent, vel apud se haberent, quæ religioni & modestię non congruerent. In cibo & potu summa vtebatur temperantia, delicata vitans, simplicibus gaudens: sicque naturæ necessitati faciebat satis, vt nunquàm cor eius crapula grauaretur, aut corporis refectio subtilem eius spiritum hebetaret. Ab ipsa ineunte ætate vsque ad supremum vitę diem carnem in spiritûs seruitutem redegit, innocensq; & incontaminatum corpus suum vigiliis, inedia, precibus, flagellis, aliisque pœnitentiæ exercitijs castigauit. Quis verò illius virtutes omni ex parte imitari queat, quandò etiam illis commemorandis non sufficimus? Tantam in eius animum spiritus sanctus virtutum & charismatum infudit copiam, tanta erat cordis eius synceritas, in sermone veritatis authoritas, in actione charitatis & humilitatis sanctitas, vt humanam consuetudinem excederent, Deumq; eius habitatorem certissimè declararent. Mirari eius exempla possumus, & ex ijs pensare nostrorum temporum inertiam. Posse autem quod ille potuit, non humanæ virtutis, sed singularis est gratiæ : nisi cui fortasis miserans Dei benignitas eam gratiam prærogare dignetur. Sed ad id quis idoneus?

Recusat Episcopatũ. Galat. 6.

Gaudet contemptu sui. Hebr. 12.

Castigat corpus suũ varijs pœnitẽtiæ exercitijs.

De quibusdam, in superioribus prætermissis. Cap. 11.

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit seruum suum Dominicum omni benedictione cælesti, vt nihil ei defuerit in vlla gratia. Præparauit enim ille cor suum, in mente habens Deum, & quærens eum totis viribus, & eũ prouidens in conspectu suo semper. Visus est sæpenumero contemplationi vacãs erectis sursùm manibus stare suspensus, ità vt vix terram cõtingere videretur. Vigilabat & orabat plùs cæteris. Verberabat ipsus sese, & ab alijs curabat verberari & cædi catena ferrea. Missam celebrans quotidiè domi vel foris, multas fundebat lachrymas, summaque deuotione stabat ad aram : & in itinere dicebat orationem Dominicam, vt intelligerent præsentes cælitùs eius pectori infusam gratiam. In precibus horarijs & psalmodijs, quas inprimis reuerenter absoluere solebat, facies eius crebrò visa est lachrymis irrigari. Coram hominibus quidem serenus & hilaris erat, in absconditio autem patrem cælestẽ illo orante, ceu torrentes quidam lachrymarũ erumpebant ab oculis: sed eas, ab oratione euocatus, abstergebat. Cauebat diligentissimè, nè delinqueret lingua sua : & tam domi, quàm in itinere semper voluit aut de Deo, aut cum Deo colloqui, rarò aliâs loquens : testatique sunt viri perfecti, qui multo tempore apud illum vixerant, nõ fuisse dolum in ore eius, nec ab eo profectum fuisse vnquàm verbum ociosum, aut noxium, aut obtrectatorium, vel adulatoriũ. Si quis ei maledixisset;

Sæpè in oratione suspẽsus à terra fuit.

Oris sui custos attentissimus.

xisset; Ille contrà benedicebat, nec omninò vnquàm pro maledicto reddidit maledictum, quippè qui non solùm maledictis & conuicijs proscindi, sed etiam flagellis cædi & membratim secari pro Christi amore ardentissimè desideraret.

Vult suos fratres liberos esse à cura tẽporali.

Vt autem fratres solis rebus spiritalibus semper essent intenti, vetuit nè negocijs monasterij se immiscerent, aut consilijs temporalium rerum tranctandarum: ijs tamen exceptis, quibus id ex Superiorum voluntate incumbit. Præerat fratribus multa charitatis solicitudine, attendens sibi & vniuerso gregi. Errata iustè quidẽ, sed tamen humaniter & clementer castigauit, animoque cruciabatur, illis condolens, quibus meritas irrogabat mulctas. tanta erat eius comitas & affabilitas, vt per eum tum nouitij, tum complures alij, à varijs sint tentationibus erepti. Voluntariam etiam, licèt permolestam, sibijpsi pœnitentiæ crucem imposuit, vt iter agens, nudis pedibus ingrederetur. Erga proximos & afflictos omnes, maximè peccatores & infideles, multa ei inerat commiseratio, eorumque salutem suis laboribus promouere, & à Deo precibus obtinere ardentissimè cupiebat. Sanctorum patrum monastica instituta vel Ordines religiosè venerabatur, & monasticæ vitæ homines præ cæteris impensiùs amabat, tanquàm ciues sanctorum & domesticos Dei: illorum statum & professionẽ multa laude & prædicatione efferebat, ceu confratrum suorum. Ob prolixas vigilias edendo & bibendo parcior fuit. Etiam iter faciens, si esset ieiunandum, semper statam horam, putà Nonam, expectauit: socijs tamen vt eam anteuerterent, & bis se reficerent, permisit. Nunquam propter cibum aut potum, aut lectum, sine sanus esset, siue ægrotaret, conquestus est: sed quoàd vixit, semper gratias egit. In itinere constitutus, vesperì priusquàm se quieti daret, post absolutas Completorij preces, tandiù in oratione permansit, vt plerũque suo eiulatu socios excitaret. Ordinis & Canonis monastici zelus ei inerat feruentissimus, statutorumq; seuerus fuit cõseruator. Atq; interìm fratrum adeò fuit benignus & pius consolator, vt in his nõ putetur parem habuisse successorẽ.

Monasticæ vitæ homines præ cæteris amat.

Inter cætera doctrinæ suæ hortamenta, vitæque præclara exempla, tria præ cæteris à suis voluit solicitiùs obseruari. Primò, vt semper de Deo vel cum Deo loquantur. Secundò, vt iter habentes, non ferant apud se pecuniam. Tertiò, vt nullas vnquàm recipiant temporarias possessiones. Hæc enim sunt, quæ cor mundum, & à curis liberum efficiunt, seruumque Christi ad meditanda diuina, tractandaque spiritualia reddunt expeditum. Conemur igitur, fratres, imitari sancti patris admonitiones & exempla pro viribus, simulque gratias agamus pijssimo Redemptori, quòd talem nobis ducem præbuerit. Per eum enim nos in huius conuersationis lucem regenerauit. Rogemus etiam patrem misericordiarum, vt illo nos regente spiritu, quo filij Dei aguntur, per terminos, quos posuerunt patres nostri, ad eam beatæ vitæ immortalitatem, ad quam ille felicissimè peruénit, nos quoquè recto itinere pertingere valeamus,

Tria præcipuè à suis vult obseruari.

Rom. 8.

Vt vocatus à domino B. Dominicus, mortis suæ diem prædixerit. Cap. 12.

CVM in omni sanctitate perfectus beatissimus pater Dominicus, cunctis fulgeret virtutibus, etiam prophetiæ gratiam à Domino accepit. Multa enim futura prænuidit diuinorum conscius arcanorũ: eiq; Dominus ceu specialiter dilecto diem obitus sui indicauit. Qua enim ratione celaret eum mortem propriam, qui multorum aliorum à corpore migrationem ei reuelauerat? Erant ei lachrymæ eius panes die ac nocte præ desiderio videndi faciem Dei: & audiuit desiderium pauperis Dominus, ponens in conspectu suo lachrymas eius. Oranti enim, & cælestium appetitione vehementer æstuanti iuuenis formosissimus adstitit, aitque ad eum: Veni dilecte mi: veni, ingredere in vera gaudia. O suauem & omni charitatis dulcedine plenam beati viri vocationem: qua non ad caduca & vana, sed ad solida semperque duratura gaudia vocatur. Verè felicem hominem, qui accitus, non petijt inducias, tanquàm iudicem reformidans: nec venire iussus ad cœnam magnam Agni, moras nexuit, temerè excusando: sed præcinctos habens lumbos, & lucernas ardentes in manibus suis, pulsanti incunctanter aperuit, venientiq; Domino multa alacritate obuiàm properauit. Gratulans itaque & gratias agẽs vir Dei de certa expectatione futuræ gloriæ, inuisit quosdam è Clero Bononiæ, admodùm ipsi charos & familiares: cumque de contemptu mundi, & vitæ huius præterlabentis vanitate cum eis contulisset, tandem eis valefaciens, dixit: Vos quidem charissimi nunc me sanum videtis, sed ego ante illam celeberrimam beatissimæ matris DEI assumptionem, ad Dominum proficiscar.

Multa futura prædixit.

Psalm. 41.

Luc. 12.

Prædicit suũ è corpore decessum.

LIBER QVINTVS.

De extrema beati Dominici ægrotatione, & de ijs, quæ tum dixit & fecit. Cap. 1.

Inuisit Hugolinum Ostiensem episcopum.

POstquàm absolutus fuit secundus generalis Conuentus siue Capitulum, beatus Dominicus Hugolinum Ostiensem Episcopum, qui tum apud Insubres legatus erat Pontificis maximi, pro eius amore & promotione Ordinis sui inuisit. Reuertens autem ab illo sub finem mensis Iulij, Bononiam valdè fessus venit. Erat enim feruentissimus æstus, & laborem itineris permolestum susceperat. Interìm non habita eius lassitudinis ratione, cum Priore domûs, qui Ventura dicebatur, & cum F. Rudolpho vsque in noctem de statu & rebus Ordinis loquebatur. Illi cubitum ituri, instanter orabant, vt daret membra fessa quieti, & matutinis precibus non interesset. Sed ille precibus eorum nō acquiescens, in ecclesiā se contulit, & more suo illic pernoctauit, atque etiam ad matutinas preces venit. Ijs absolutis, dixit Priori, se dolere caput. Indè tum cœpit perspicuè labore morbis, quibus ex hac vita subtractus est. Sed licèt illi sua caperent incrementa, mente confirmatus, spiritu Deo indefessus adhærebat, tanta animi tolerātia eas corporis molestias perferens, vt semper iucundus & hilaris apparéret, tametsì eum & exhauriret dysenteria, & febris exureret. Sciens autem è propinquo mortis sibi imminere diem, iussit nouitios ad se adduci. Eos præsentes sereno vultu intuens, ad amorem Dei & Ordinis, ad deuotionem & instituti monastici obseruantiam verbis gratissimis inuitabat: moreque suo contentus sacco, etiam tam afflicta valetudine noluit in lectulo iacére. Indè accitis duodecim magìs expertis fratribus, Priori domûs F. Venturæ, multis sacerdotibus audientibus, omnia peccata sua generaliter est confessus, dixitque eis: En vsque in hanc horam carne incorruptum me Dei misericordia seruauit, illibatamque mihi virginitatis mūditiam custodiuit. Quæ vt etiam in vobis inuiolata permaneat, fœminarum omnium suspecta vitate consortia. Ea retenta, seruus Christi vitæ paupertate gratus Christo, & bonæ famæ odore fructuosus erit proximis. Spiritûs feruor semper maneat in vobis, & feruenti spiritu Deo perpetìm seruite. Promouendo & propagando huic Ordini sitis intenti: stabiles in sanctitate, perseuerate in monastico instituto & virtutum omnium incremento.

Incidit in morbos.

Vide sancti viri in seipsum seueritatem.

Monet fratres fœminarum vitare consortia.

Et quia ex diuina reuelatione didicerat se è corpore abiturum, fratribus coram se congregatis, testamentum fecit, quod nulli mutare fas est. testatoris enim morte confirmatum est. Hæc sunt, inquit, fratres & filij charissimi, quæ vobis hæreditario iure possidenda relinquo: Charitas sit in vobis: humilitatem sectamini, paupertati voluntariæ studete. Non erat illic argentum & aurum, aut quæuis terrenæ facultates, vndè testamentum conderet. Quod autem habuit fide locuples, hoc illis legauit: nempè diuitias salutis, thesauros cælestes, & opes nunquàm perituras, quibus illum abundâsse vita sanctissima testatur, docent exempla, miracula confirmant. Ne autem paupertatem Euangelicam, firmissimum huius instituti fundamentum, inimica Deo carnis sapientia euertat, quanta potuit seueritate prohibuit, ne quis possessiones temporales ordini inuehat, omnipotentis Dei & suam maledictionem ei terribiliter intentans, qui Ordinem Prædicatorum, quem vel maximè ornat paupertatis professio, terrenæ substantiæ puluere ausus fuerit obscurare.

Testamentum eius morituri.

De obitu beati Dominici. Cap. 2.

IN dies ingraueſcente aduersa valetudine, filij de patris salute soliciti, illum ad sanctam Mariam in montem deportârunt, ea spe, quòd propter loci salubritatē posset reualescere. Sed ille magìs etiam viribus destitutꝰ, cùm sentiret corporis dissolutionē imminere, Priorem ad se vocari iussit. Venit ille, & cum eo viginti fratres, patrem ægrum inuisere cupientes. Quibus ille decumbens concionabatur egregiè. Cumque resciuisset, eius loci præfectum velle ipsum in sua ecclesia humare, cū multa humilitate & mansuetudine dixit: Absit, vt ego alibì sepeliar, quàm ad pedes fratrum meorum, moxque charitatis & pacis studiosissimus, cauere volēs, nè vel optato fraudaretur sepulcro, vel fortasìs contentio ea causa oriretur: Foràs me, inquit, efferte, vtin vinea illa sub diuo moriens, possim in vestra ecclesia sepeliri. O verè beatum & fidelem pàtrem, qui incommodā potiùs & contemptam voluit mortem oppetere, quàm

Vult sepeliri ad pedes fratrū suorum.

à filijs

à filijs post mortem corpore separari. Itaque fratres eum reportârunt ad monasterium Prædicatorum, sed interim valdè metuebant, nè in via animam ageret. Repositus est autem in quodam cubiculo, & administratum ei est extremæ Vnctionis sacramentum. Cumque aliquandiù illic fuisset, F. Adolphus caput eius sustentans, sudorem panno lineo à facie detergebat. Flebant verò fratres, qui aderant, videntes iam in agone versari charissimũ patrem, cuius se dolebant consolatione destitui, nunquàm in ea consolandi gratia parem habituri. Eos vt vidit vir beatus lachrymis infusos: Nolite, inquit, flere charissimi, nec vos perturbet corporalis hic à vobis discessus. in eo loco, ad quem nunc proficiscor, vtilior vobis ero, quàm hîc fuerim: vitaque functus, plus aliquid vobis conferam, quàm hîc à me expectare possetis. Ingens hæc erat morientis fiducia, quando nec mori timuit, nec de vitæ æternæ aditu dubitauit, fidenter pollicens se in illa constitutum, filijs patrocinaturum. Quodam autem fratre ex illo percontante, vbi vellet sepeliri corpus suum, respondit se velle illud condi sub pedibus fratrum suorum. Ità inuitatus ad nuptias, elegit nouissimũ locum, cùm iam sum. Lucæ 14. mus paterfamiliâs ad superiorem, vtpotè amicũ honoratum, eum transferet, coram simul discumbentibus in gloria sublimiter euehendum.

Administratur ei extrema Vnctio.

Consolatur fratres, dũ ipse cũ mortè luctatur.

Conuocans autem ad se Priorem & fratres, dixit eis: Præparate vos. Illis ad commendationem solenniter præparatis, ait: Sustinete adhuc parumpèr, deindè ait Prior ad eum: Tu nôsti, pater, quàm nos deseras desolatos & mœrentes. Memento nostrî, vt res Dominũ pro nobis. Tum ille vir sanctissimus, totus in Deum absorptus, sublatis sursùm manibus, dixit: Pater sancte, tu scis, quia libẽter perstiti in voluntate tua, & illos, quos dedisti mihi, custodiui. At nunc commendo eos tibi: tu illos serua & custodi. Ego ad te venio pater cælestis. Deindè post paululùm ait ad fratres: Incipite iam. Qua verò deuotione, quibus lachrymis & singultibus peractum fuerit commendationis officium, non nescit ille, qui non spernit preces pauperum, & gemitus mœrentium non despicit.

Commẽdat Deo Patri filios suos.

Ille interea migrans, labia mouebat ad preces, licèt vox minimè sentiretur. In extrema commendatione fratribus pro more dicentibus: Subuenite sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu altissimi: eleuatas tenens in cælum manus, spiritum exhalauit: nec dubiũ quin Angelicis manibus exceptus, Domino sit præsentatus. Manſit autem corpus exanime in cinere iacens, mœrentium luctu miserabile, fidei pietate amabile, & pro eius sanctitate cunctis venerabile.

It in cælos vir planè Angelicus.

De reuelationibus ad eius obitum factis. Cap. 3.

ADfuit è corpore abeunti viro sanctissimo beatissima Dei mater cum filio suo, & Angelorum suauiter modulantium frequenti exercitu, spiritum eius in cælos secùm abducens, quemadmodùm fideles quidam per reuelationem didicerunt. Qua enim hora decessit, venerabilis F. Guuala, Prior Dominicanorum Brixiensium, postea eius vrbis Episcopus, leni oppressus somno, vidit oculis interioribus cælum aperiri, & ab illo submitti duas scalas candidissimas. Vnius cacumen tenebat Christus, alterius sanctissima mater eius. Angeli per vtranque sursùm deorsùm cursitabant. In earum medio posita erat sedes humì: in qua sedebat quidam similis fratri Prædicatori, ad cælestem Hierusalem proficisci volenti. Scalas sensìm attrahebant Christus & mater eius: & sedes vna attollebatur cum sedente, donèc psallentibus Angelis, in cælum illata est. Receptis in cælũm scalis cum sede & sessore, cælũ clausum est, & visio finem habuit. Veniens posteà frater ille Bononiam, rem certam cogniturus, comperit, in eandem horam & sanctissimi viri obitum, & suam visionem incidisse: nec dubitauit, in Dei gloriam & sancti Dominici honorem, visionem illam palàm in concione populo indicare.

Visio F. Guualæ.

Eodem die, quo è vita abijt beatus vir, duo religiosi fratres Prædicatores, Tancredus & Raon, pariter iter agebant. Vbi ad hospitiũ vẽtum est, * Raon abijt sacrificium oblaturus. Mandauit autem ei Tancredus, vt charissimi patris Dominici, Bononiæ ægrotantis, memor esset. Postquàm sub sacrificio ad eum locum venit, quo solet haberi viuorum memoria, subitò fit extra sese, stat immotus ad aram, videt manifesta spiritûs visione sanctum Dominicum corona aurea ornatũ, totumq; mirabili splendore radiantem, cum duobus reuerendis viris, vtrunque latus eius stipantibus, extra Bononiã regia via progredi. Doctus est autem à spiritu Dei, eodem die, nempè sexta

Alterius fratris visio.

feria, hora sexta, beatũ Dominicum è corpore in cælos abijsse. Hanc autem insignem visionem frater ille præ multa humilitate diù reticuit: sed posteà à Domino admonitus, quibusdam fratribus in Dei laudem & beati Dominici honorem enarrauit.

De sacri corporis obuolutione, & exequijs ad illud celebratis. Cap. 4.

Catena ferrea inuenitur ad lumbos eius.

CVm autem sacrum beati viri corpus Fratres ad sepeliendum inuoluerent, inuenerunt ad lumbos eius catenã ferream. Eam F. Rudolphus reuerenter asseruans, posteà Magistro Ordinis pro magno munere dedit. Deportatum indè est corpus, reuerenter & honorificè obuolutum, in ecclesiam nõ sine lachrymis multis: vbi illud fratres cum multa veneratione ambientes, psalmos & congrua cantica depromebãt. Adfuit tũ inter eos Albertus Prior monasterij sanctæ Catharinæ, quod est Bononiæ, vir religiosus & beato Dominico cumprimis familiaris & addictus. Is vt vidit fratres carmen lugubre in iubilum mutâsse, cœpit & ipse gaudere cum gaudentibus. Enim. uerò concepta de sanctissimi Patris beatitudine nõ inani fidutia, iubilârunt filij Dei, & Dominum laudauerunt pro cunctis, quas viderant, virtutibus, quibus mirificauerat Dominus sanctum suũ. At Prior ille compunctus corde, ruit cum mœrore in pia oscula & amplexus sacri corporis, nec indè recessit, donec mortis suæ indubitatum meruit habere responsum. Quo accepto, surrexit, aitq; Priori fratrum iucundo & hilari vultu: Fidelis sermo & omni acceptione dignus: Magister Dominicus me cõplexans, dixit mihi: Hoc anno sequéris me ad Christum. quod & factum est. Eodẽ enim anno obijt vir ille iustus, sicut prophetauerat mortuum corpus sanctum.

Quidam religiosus pater ad funus S. Dominici discit obitũ suum.

De celebri sepultura B. Dominici, & fabrica sepulcri. Cap. 5.

PER id tempus Hugolinus Ostiensis Episcopus, cuius crebrò suprà meminimus, Bononiam vénit. Venêre cum illo, ceu Apostolicæ Sedis legato, etiam multi magni viri & ecclesiarum Prælati. Vbi cognouit autem de obitu S. Dominici, suis manibus corpus eius sanctissimum sepulturæ mãdauit. Nouerat enim sanctam eius in Domino conuersationem, & haud vulgariter dilexerat viuentẽ. Interfuerat etiam, quando vir Dei, Stephani Cardinalis nepotem suis precibus ad vitam reuocauit. Aderat autem huic sepulturæ etiam reuerendissimus Patriarcha Aquilegiensis, nec pauci Episcopi & Abbates, cum alijs prælatis & multa populi turba. Obijt vir sanctissimus octauo Idus Augusti, humatus Bononiæ iuxta filios suos Fratres Prædicatores, quorum primus generalis Magister fuit & institutor. Annus autem erat Christi millesimus ducentesimus vicesimusprimus. Sarcophagus eius non quidem ex materia pretiosa, sed tamen pia deuotione & solerti studio confectus est F. Rudolphi, qui tũ Procurator erat, cuius nutu omnia gerebãtur. fabricata est enim arca lignea, & sacro corpore in ea condito, clauis obfirmata est. Ipse quoquè sepulcri locus magnis saxis, tenaci calce inter se coniunctis, vndiquè cinctus & communitus est. Verebãtur enim Fratres, nè quid homines impij malo dolo molirentur. Ipsi quoquè tumulo impositum est ingens saxum, calce benè munitum & compactũ. Dormit itaque vir beatus in sinu matris suæ, requiescens in pace: suauisque est somnus eius, nec euigilabit, donèc tuba nouissima excitatus, resurgat, cum electis Dei in parte dextera collocãdus. Porrò anima eius vigilat, discussa tenebrarum caligine, apertis oculis optatissimam æternæ lucis contemplans claritatem. Vigilat, miserorum precibus & ægrorum clamoribus patulas aures exhibens, eorumq; calamitatibus nunquàm non remedium adferens. Omnipotens enim Dei virtus, & in obitu & post obitum eius, multa effecit miracula, hodieque in tota Ecclesia sua efficere non cessat.

S. Dominici honorifica sepultura.

Attẽde animas sanctorum vigilare, & non secundùm Anabaptistas dormire.

De miraculis quibusdam, ad eius monumentum editis. Cap. 6.

NImirùm iacet pater sanctissimus, vt optârat, inter filios loco humili & depresso conditus, nullisque aromatibus conditus. At Deus bonus, qui facit de tenebris lumen splendescere, ex hoc obscuro tumulo iussit miraculorum fulgura coruscare. Clericus quidam honestus Bononiæ de morte quidem sancti viri audiërat, sed nescio quibus rebus impeditus, solenni sepulturæ eius non potuit interesse. Nocte indè sequenti vidit in somnis B. Dominicum in æde sancti Nicolai, residentem in cathedra, gloria & honore mirificè coronatum. Ait ergo ad illum. Túne es magister Dominicus, iam vita functus? Respondit ille: Non sum mortuus, fili: quia bonum Dominum habeo, apud quem viuo. Manè abijt Clericus ad ecclesiam Fratrum, & beatum virum eo loco humatum reperit, quo viderat eum in throno sedentem.

2. Cor. 4.

Visio Clerici cuiusdã.

Non sunt mortui sancti, sed viuunt.

Eodem

Eodem die ad sancti patris monumentum quidam dæmoniacus adductus est, qui vt in templum ingressus, clamauit dæmon: Quid mihi vis Dominice? Cumq; id crebrò repeteret, obsessus ad sepulcrum pertractus, curatus est. Eodem anno hyberno tempore odor suauissimus, idemque copiosissimus apud sepulcrum sancti viri extitit, & per omnem ædem se diffudit. Durauit verò dies non paucos, senseruntque eum F. Ventura Prior, & Fratres alij. Vt cœperunt autem innouari signa & mirabilia multiplicari, Christiani fideles videtes verè in loco illo operari Dei virtutem, statuerunt pro reuerentia claudere sepulcrum, & operire pannis Sericis. Sed id Fratres non permiserunt, veriti nè cupiditatis vel iactantiæ notam incurrerent, si aut facerent sic, aut fieri permitterent. Dæmoniaci curatio.

De meritis & præmijs B. Dominici, diuinitùs reuelatis. Cap. 7.

CVidam B. Dominicũ haud vulgariter amanti Dominus multa de meritis & gloria eius, itemque de Ordine Prædicatorio reuelauit, quæ scriptis ad posterorum notitiam transmisit, inter alia, etsi non verbis ijsdem, tamen eádem sententia sic scribens: Amicũ meum peculiari quodã amore complector, arctiorisque, quantùm fas est, dilectionis amplexibus stringo præ cæteris amabilẽ virum sanctum Dominicum. Itaque in eius solennitate cùm Dominum pro Ordine Prædicatorũ deprecarer, Dominum ipsum videre merui, amicum Dominicum mihi in gloria ostendentem, sicq; dicentem: En quæ ego exigere soleo à cunctis populi mei pastoribus, ijs fidelis seruus meus & bonus pastor Dominicus præclarè ornatus fuit. Cùm in vita mortali degeret, nullum vnquàm Fratrum suorum exacerbauit. nõ enim potuit de charitatis scaturigine amaritudo vlla emanare. Inerat illi tam larga benignitas & suauis pietas erga omnes, vt quæ ad corporis necessariam refectionem pertinent, non sat haberet frugaliter subministrâsse, sed etiam pro ratione temporis, quantùm potuit, Fratrũ commoditati studeret: nè vel adolescentior ætas inedia contabescens, ollas Aegyptias appeteret, vel confectæ senum vires, rebus necessarijs destitutæ, penitùs exhaurirentur. Ità omnes multa humanitate fouens, & ad omnes se accommodãs, omnes tamen antecessit, egregio exemplo id docens, laude dignam esse modestiam, & abstinentiam salutarem. Porrò misericordiam iudicio superexaltans in corrigendis Fratrum erratis, intrà regulares limites se continuit iustè parcens eius clementia, & piè sæuiens disciplina. Hæc dilectus dixit ad me de dilecto. Et vidi, & ecce dilectus meus erat vestitus multicoloribus, & varietate admirabili circuntectus. Habebat amictum candoris niuei, purpurei decoris, coloris viridis. Illa enim qua operitur, vestis immotalitatis, tincta est virgineę puritatis candore elegantissimo, primę veritatis virore amœnissimo, qui cælestes oblectat & reficit mentes, geminæ charitatis colore purpureo, qua olim & per commiserationem iungebatur proximo, & propter Christum fundendi sanguinem flagrabat desiderio. Christi testimonium de S. Dominico. Exod. 16.

Et adiecit Dominus loqui ad me de sancto suo, dicens: Quandò ridere solebat hic electus meus, ille risus è suauitate spiritûs mei proficiscebatur. Risus eius verax erat, taliq; risu os veracis decebat impleri. Cùm orans lachrymas funderet, totius Ecclesiæ causas & angores, speciatìm verò filiorum Ordinis sui, in thuribulo deuotionis suæ cum grandi fide meo cõspectui repræsentabat. Considerauit accuratè pius pastor vultum pecoris sui, idq; adspectu benigno, sancta deuotione, discretione prudenti: Docebat sapientes scientiam suam columbina simplicitate ornare, conueniẽter sententiæ Saluatoris. Simpliciores monebat eam, quæ de sursùm est, sapiẽtiam pudicam & modestam, ante omnia quærere & amare. Tentatorũ pericula & turbulentas molestias paterna commiseratione in arcano sacri pectoris ferebat, piè eiusmodi consolans, prudenter illis consulens, & eos suis precibus sustentans. Hortabatur iuuenes, vt intrà perpetuum silentium se tenerent propter obtinẽdam sapientiam & custodiam disciplinæ. Aegros & debiles summa fouebat humanitate, eis res necessarias solicitè suppeditans. Itaque eius præsentia lætabantur vniuersi: eiusque suauissimæ conuersationis grata societas, tolerabilem eis reddebat omnem paupertatis inopiam, & totius laboriosæ vitæ asperitatem & duritiam mitigabat. Agamus ergò gratias Domino Deo nostro, & gloriemur in laude eius, qui talem nobis huius peregrinationis ducem ac principem dedit, cuius sanctitas eximia, ipsius summæ veritatis ore probata est. Gloriemur de illo in Domino, Amen. Iob. 3. Marth. 10. Iacob. 3.

LIBER SEXTVS.

De primo ſtatu ſanctorum Patrum & Fratrum inſtituti Dominicani. Cap. 1.

F. Iordanus creatur Magiſter generalis.

ANno à partu Virginis 1222. beatiſſimo Dominico iam in cęlos trãſlato, habitus eſt Pariſijs tertius conuentus generalis, quem Capitulum vocant, in quo vir vitæ venerabilis F. Iordanus, natione Saxo, Deo volente, totius inſtituti Dominicani creatus eſt Magiſter generalis. Is beatiſſimo patri Dominico nõ tam in adminiſtratione regiminis, quàm in æmulatione iuſtitiæ & rectitudinis ſucceſſit, intẽtionis, feruoris ac religionis paternę perfectiſſimum ſe præbens ſectatorem: Deoq; dilectus & hominibus, quæſiuit bona genti ſuæ, & dilatauit gloriam Ordinis ſui, amplificans eum prouincijs, cœnobijs & copia optimorum Fratrum. Multi enim generis nobilitate & honoribus cõſpicui, cõplures opibus & ſacerdotijs ſeu beneficijs Eccleſiaſticis locupletes, plerique diuerſarũ artiũ & facultatũ magiſtri & Doctores, innumeri delicati adoleſcẽtes & literati ſtudioſi, eius mellitis ſermonibus compuncti, omnia Chriſti & Euangelij cauſa relinquentes, Dominicanorũ ſe inſtituto addixêre. Creſcebant tum filij Dei, & quaſi germinantes multiplicati ſunt, & roborati nimis, impleuerunt terram. Illud nanque puriſſimum triti. ci granum, mortuum in terra latens, ſed in cælo viuens, beatiſſimus pater Dominicus in hanc pulcherrimam & copioſiſſimam ſegetem pullulans emerſit.

Suis cõcionibus, multos egregios viros efficit Dominicanos.

De perfecta Fratrum conuerſatione, & vera cordis contritione. Cap. 2.

2. cor. 6. Pſal. 36.

ERat profectò tunc tempus acceptabile, diesque ſalutis, cùm tot illuſtres viri ſua aliorumque procuranda ſalute odoriferum Domino ſacrificium præpararent, & in conſpectu eius holocauſtum gratiſſimum offerrent. Erant tum reuerà dies immaculatorum, quos dies nouit Dominus, qui ſpiritu feruentes, Domino ſeruiebant in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo. Miſerat enim tunc Deus ignem de excelſo in oſſa eorum, & ardore charitatis illorum pectora vehementer inflammauerat. Diffundebat autem illa ſe flamma foràs in luculenta opera & efficacia exempla. E quibus, cùm ſint innumera, pauca quædam annotabimus ſanctitatis & perfectionis ſtudia, vt qui hodiè ſunt, illis ad meliora prouocẽtur. Qui per Dei gratiam tum peccatis & mundi voluptatibus nuncium remittentes, ad meliorem frugem ſe recipiebant, ob mala perpetrata compuncti corde, tota animi contentione ea expiare nitebantur, cordis contriti ſacrificium Domino offerentes, peccata ſua confeſſarijs exactè & puriſſimè explicantes, omnes conſcientiæ latebras & receſſus accuratè explorantes, nè vel parùm aliquid illic hæreret, quod animum pungeret, aut eius munditiam obfuſcaret. Nam benè conſtituta & ſyncera conſcientia non ſolùm mortiferis, ſed etiam minutis culpis affligitur & mordetur. Diſcutiebantur tum aſſiduè pectoris arcana, fiebant confeſſiones quotidiè, idque non ſemel, ſed veſperì, aut manè, & meridiè, quotiès aliquid occurreret, quod piam conſcientiam perturbaret. Contra omnes dæmonum tentationes viriliter inſtructi & armati, vel primos ſenſiſſe motus, indignum arbitrabantur. eos verò admittere, aut in ijs moram facere, id fœdiſſimum cenſebant. Quicquid anteà in ſeculo negociorum, commodorum, voluptatum experti eſſent, eius nulla apud eos erat commemoratio, nulla mentio: in hoc vnum ſolicitè intenti erant, vt ſua plangerent peccata, rebus diuinis vacarent, ſeſe intrà ſe continerent, corpus ſuum deſpicerent, & in ſpiritûs redigerent ſeruitutem, in Deum omnia reijcerent, & illi vni adhærerent. Cumque animaduerterent Ordinis ſeu inſtituti ſui honeſtatem & decorem, animoque & verbis id efferrent, hoc ſolùm querebantur, quòd tam tardè ad ſeruiendum Deo & illud vitæ genus ſuſcipiendum ſe contuliſſent.

Feruor primorũ Prædicatorum.

Confitẽtur exactiſſimè ſua peccata etiam venialia.

De accurata nouitiorum inſtitutione, & exacta ſilentij obſeruatione. Cap. 3.

MAgna tum cura adhibebatur nouitijs probè inſtituendis & conſolandis, eorumque conſeruandæ ac tuendæ valetudini, nè nimietate immodici laboris fracti & debilitati, deindè ad potiora inutiles & inepti redderentur. Et quemadmodùm tepidis & remiſſis quidam admouendi ſunt ſtimuli: ità tum oportebat nimio deuotionis ardore feruentibus, moderationis frenum adhibere: & vt plerique hodiè vix excitan-

Nouitios inſtituendi ratio.

excitantur à somno, etiamsi tundas eos: ità tum in diuersos sese angulos abdentes, cùm essent inquisiti & in precibus deprehensi, vix compelli poterãt, vt somno indulgerent. Pro seruando silentio, quod sacræ religionis quoddam fundamentum est, seuera quædam exercebatur censura, cura religiosa, & studium ingens. Nisi enim grandis vrgeret necessitas, aut ingens periculum immineret, nefas erat silentium frangere. Frater quidam Bononiæ ante altare prostratus post Cõpletorium, vt vocant, Dominum precabatur. Illum malus dæmon pede apprehensum, in mediam ecclesiam pertraxit. Clamante eo, accurrerunt Fratres ampliùs triginta, qui in templi latibulis delitescentes, orationi vacabant. Videntes autem trahi quidem Fratrem, nec tamen trahentem cernentes, conabantur eum retinere, sed frustrà. Itaque non mediocriter territi, aquam sacram illi adspergebant: nec id tamen curante dæmone. Vnus autem ex senioribus eius retinendi causa illi inhærens, cum illo pariter trahebatur. Multo tandèm conatu ad aram sancti Nicolai perductus est: quò accedens venerabilis pater Reginaldus, eius audiuit confessionem: qua absoluta, quamprimùm ab ea satanæ vi & infestatione liberatus est. Latuerat enim nescio quid mali in pectore eius, quod per confessionem non reiecerat. Mira quidem virtus puræ confessionis, & prædicanda atque imitanda Fratrũ obseruantia regularis. In tanta enim Fratris vexatione, ne vnus quidem extitit, qui silentij legem violaret. Inter illos ergò fuit proculdubiò pax, quãdò frenabatur lingua loquax. Sicut enim clibani ore obstructo, calor intrinsecùs conseruetur: ità seruato silentio, gratia sancti spiritûs in animo conseruatur. Id illi non ignorantes, ponebant custodiam ori suo, vt non delinquerent in lingua sua. Quid porrò indè consecutum est. Cõcaluit cor eorum intrà ipsos, & in meditatione eorum exarsit ignis ille, vitia consumens, nempe Deus noster. Et hunc quidem silẽtij cultum sanctus Dominicus diuinitùs instituit, & suo exemplo confirmauit: qui sanè nullum vnquàm obtrectatorium, nullum adulatorium, nullum pernicioſum verbum de suo passus est ore proficisci. Atque adeò etiam in itinere constitutus, vsque in horam Tertiam silentij fuit obseruantissimus, idem volens à socijs custodiri: nec os sibi aperiendum putauit, nisi aut de Deo, aut cum Deo loqueretur.

Silentium quoddã religionis fundamẽtum.

Vis confessionis puræ.

Silentij arctissima custodia.

Psalm. 38.

Hebr. 12.

De diuini officij frequentatione, & oratione assidua.
Cap. 4.

PRæces matutinæ, Missæ officium, & omnes preces horariæ, statis horis absoluebãtur solenniter & distinctè: ijsq; semper intererat beatus Dominicus, diligenter in eam curam incumbens, vt psallerent fratres alacriter & deuotè. Aderant vnà cum illo viri reuerentissimi, huius instituti Patres primarij, & in vniuersum Fratres omnes. In quorum ille medio stabat, qui se promisit congregatis in nomine suo non defuturum. Prætereà verò rarò ecclesiæ vacabant orantibus, rarò templa illorum sine Fratribus visebantur: vbì sanè, si quæsiti essent, crebriùs inueniebantur: quippè qui ab illis non discederent, die ac nocte in preces intenti. Vidisses ibì alios pœnitentiæ gemitus & suspiria, internosque animi dolores Domino offerentes, suaque & aliorum peccata nonnunquàm etiam non sine clamore, quem dolor exprimeret, deplorãtes: Alios centies, vel ducenties per diem & noctem procumbentes in genua, adorare diuinam maiestatem non absque corporis sui afflictione indè nascente.

Matth. 18.

Deflent sua & aliorum peccata Dominicani.

Post persolutas ea, qua par est, obseruantia & religione preces Canonicas diurnas, Fratres ceu rem valdè optatam Completorium expectabant, atque ad illud haud secùs atquè ad solenne quoddam festum sese præparãtes, mutuis se precibus commendabant. Dato autem campana signo, ex omnibus monasterij locis ad ecclesiam properabant. Expleto Completorio, salutataque beatissima Dei matre, singulari Ordinis nostri patrona, per Antiphonam, Salue regina, Fratres se subijciebant virgarum ictibus, quos disciplinas vocãt. Deindè domesticos Dei, patronos suos, iam in patria beatos, quorum in oratorijs altaria habebantur, ceu peregrini quidam, non habentes hic manentem ciuitatem, animo & corpore visitantes, & eos procùl adspicientes, officiosissimè salutabant. Interìm ex eiusmodì pia Sãctorum commemoratione cogitatio purgabatur, affectus inflammabatur, tranquillabatur conscientia, animus in Deum erigebatur, & luce gratiæ in eos radiante illorum compungebantur corda, & commotis visceribus, erumpebant lachrymæ, nec poterant contineri, quin etiam ab illis, qui foris stabant, voces plorantium expressè audirentur, putarentque illic funus adesse, quod ità ab illis plangeretur. Multi ea re compuncti sunt, vt quidam etiam habitum

Disciplinas accipiunt.

Sanctorum pia inuocatio quid præstet.

bitum Ordinis induerent. Nec tamen his exercitijs contenti, in quoslibet monasterij angulos se recipiebant, actusque suos seuero examine discutientes, nodosis loris corpora sua dirè lacerabant. Ex ijs autem feruentissimæ deuotionis exercitijs ceu ignis inflammati, & instàr thuris ardentes, alij sub precibus inter cælum & terram aliquandiù visi sunt manere suspensi, igne spiritûs molem corpoream sursùm impellente.

Thren. 3.

Alij pœnitentiæ ardore incensi, in fauilla & cinere iacentes, dabant gemitus, ponentesque in puluere os suum, nolebant oculos leuare ad cælum, donèc ardor per lachrymas doloris ebulliens, ipsos irrigaret. Alij præ amoris impatientia quiescere non valentes, nolebant indulgere somno, quousquè gratiam sentirent nouam ipsos calescientem. Iam perpendat pius quisque, post eiusmodi exercitia quantum noctis spatium, ad capiendam quietem, seruis Dei potuerit superesse.

Somnus fratrũ parcissimus.

Cùm ad matutinas preces surgerent, Officium Virginis matris reuerenter, &, vt moris est, stantes persoluebant, & ad eius altare deuotè accurrebãt, nè tantillum tempus orationi subtraheretur. Absolutis Matutinis & Completorio, idem altare triplici nonnunquàm ordine ambiebant, vt meritò dici posset: Circundabant eam flores rosarum & lilia conuallium: nempè pœnitentes verecundia rubicundi, & innocentes virginali pudicitia candidi. Post matutinas pauci ad lectionum studia, paucires ad lectum se conferebat: plerique in precibus pernoctabant. Aduentante autem luce & ad sacrificia Missarum signo dato, vix inueniebatur, qui non ante Missam per confessionem se expiaret. Tum verò ad vnum sacerdotem accurrebant plurimi, ei ad sacrificium ministrare cupientes: eratque inter illos pia quædam contentio, quis potissimùm id ministerij expleret.

De Fratrum abstinentia, & mutuæ charitatis officijs. Cap. 5.

POst tantos diuinis officijs impensos labores, ad mensam accessuris plerunquè cibus, panis & potus deerat. At tamen Christi benignitas siue per merita Patrum mirabiliter, siue ex eleemosynis fidelium clementer eis prouidit, ità vt in ipso sperantibus & fidentibus nihil deesset. Et quanuis mensa Fratrum per se satìs frugalis & sobria esset, at tamen non parùm illi addebat ornamenti quorundam mira abstinentia. Alij enim ad dies octo potu prorsùs sibi interdictum volebant: alij cibo appositò aquam frigidam infundebant: multi, nè notam singularitatis contraherent, modò ab hoc, modò ab illo edulio sibi temperabant, de appositis sibi quispiam subtrahentes. Quidam tota Quadragesima interdiù non bibebant, nec loquebantur nisi interrogati. In conuentu lecturis & seruituris multi certatìm suam offerebãt operam, vt solent fidissimi amici suis in prælio cõgressuri. Nimirùm tanta fuit in his charitatis officijs deuotio, vt non hominibus, sed angelis seruire viderentur: tantamq; nonnulli sensêre suauitatem, vt præ cordis iubilo etiam scutellas clàm exoscularentur. Alacritatem sanè & promptitudinem eorum in his charitatis ministerijs nemo facilè explicare verbis poterit. In subleuandis Fratrum oneribus & necessitatibus mira erat omnium commiseratio, & indefessa atque efficax sermonis & operis consolatio. In suscipiendis Fratribus à labore venientibus, humanissima in eis visebatur iũcunditas, ingerebantque se passìm eorum abluendis pedibus & seruitijs impendendis. Atque adeò si quis commiseratione erga infirmos benignior, in hospitibus accipiendis hilarior, in eorum leuãdis pedibus humilior, in monasterij seruitijs sedulior esse posset, is se apud Deum beatiorem existimabat. Non rarò sibijpsis detrahebant tunicas, cucullos, scapularia, vt vocant, & vel peregrinis Fratribus, vel alia occasione indigentibus dabant. Permulti etiam ex Fratribus non contenti habitûs monastici asperitate, clàm induebant cilicia, carnem edomantes suam, & lumbos zonis ferreis stringebant.

Mira quorundam abstinentia.

Insignis charitas.

Multi ciliciis & zonis ferreis carnem suã edomant.

De deuotione & veneratione Fratrum erga sanctissimam matrem Dei. Cap. 6.

INter id genus corporis castigationes & afflictiones, quod longè præstabilius est, etiam veræ virtutes in hoc instituto & religione, munda & immaculata atque pura innocentia relucebant. Nam quodam egregio fratre referente compertum est, eum ipsum intrà breue tempus cẽtum Fratrum generales audiuisse confessiones, qui integra mente & corpore inuiolato virginitatem conseruassent. Quòd si vnus sacerdos in confessione tot potuit inuenire homines sanctos & puros, quantam putabimus in toto Ordine latére sanctimoniam? Nimirùm de florigero Prædicatorij instituti horto, Virginis matris manu plantato, hæc lilia colligit flos Virginis & filius Dominus noster Iesus Christus. In hunc hortum, regio cultu & opera cõsitum, Regina mundi, cæli

Eximia vitę puritas & innocentia.

cæli stipata proceribus & virginũ choris, sese oblectatura proficiscens, extirpat vitiorum lolium, plantat virtutũ omnium germina, spargit semina, & gratiæ stillis irrigat omnia. Hic cũ filio sponso Ecclesiæ, eiusq; sodalibus, delicijs affluens, delectatur amœnitate florum, odorũ fragrãtia, saporum suauitate: Flores, accipe mores sanctos: odores, preces: sapores, consolationes spiritales. Atq; his in hoc horto refecta virgo sacratissima libenter in illo inambulat, & Dei p̃sidijs septũ circundat & protegit. Nec summis dũtaxàt & præcelsis eius cedris, putà sancto Dominico, mellifluo Iordano, & Reginaldo doctissimo, suam voluit exhibere præsentiam: sed etiam hyssopum, rosas, lilia, violas & nardum non recusat coràm inuisere. Hæc indulgentissima hortulana in laboribus, in tentationibus, in periculis, in supremo vitæ spiritu constitutis Fratribus visibiliter appárens, afflictionẽ, angores, timores omnes abstulit: in templo, in cellis, in dormitorio, in Completorio, in itinere positis, præsentia sua gaudium & consolationẽ attulit: quæ omnia alteri & ocio & operi reseruantur, vno duntaxàt non omisso hoc loco, quod quanto magis extraneum, tanto chariùs amplectendum videtur.

S. Maria assi. quandò frãtribus visibiliter appãret.

Fœmina quædam pia, in Gallia Cisalpina solitariè degens, vbi comperit nouum Dominicanorũ institutum enatum, quosdã eius professores videre cupiuit. Interim duo Fratres Dominicani per eam regionem concionantes proficiscebantur: eiq; ad eam diuertentes, more Ordinis sacris verbis eam compellabant. Scisciante illa, quinam & cuius Ordinis essent, respondẽrũt se noui instituti Prædicatorij alumnos esse. Videns autem illa formosos eos & sic satis benè vestitos iuuenes, contempsit eos, putans quòd ea ratione non possent huius improbi seculi inquinamẽta euitare. At nocte proxima Virgo mater commoto vultu ei appárens, ità dixit: Hesterno die nõ mediocriter me offendisti. Itáne persuasum tu habes, non posse me seruos meos, licèt iuuenes per mundum discurrentes animarum causa, seruare illæsos? Vt autem nóueris me illorum specialem curam gerere, en iam ostendam eos tibi, quos herì despexisti. Expansoq; pallio, ostendit ei magnam Fratrum turbam, atque in ijs etiam illos, quos ea spreuerat. Tum verò religiosa fœmina corde compuncta, Fratres deinceps ex animo charos habuit, & hæc ordine recitauit. Sanè pallium Virginis matris, insignis habitus est sacri Prædicatorij Ordinis, quem cum religiosa charitate in vera humilitate gestamus, & sub alis protecti eiusdem sacrosanctę Virginis, in adiutorio altissimi habitamus. Porrò ab hac die tanta extitit Fratrum omnium erga Virginem matrem deuotio & reuerentia, tantum eius laudandæ & colendæ studium, tam sedulæ, ac feruentes ad eam preces, tam ingens amor, tanta eius patrocinij fiducia, tam auida & insatiabilis eius contemplatio, vt humano sermone non possit explicari. Proindè habebant in cellulis suis imagines Virginis filium gestantis in vlnis, itemq; Saluatoris à Cruce pendentis, quarum intuitu memoria dormitans excitaretur, sensusq; exteriores, in vanas res propensi, spiritali robore confirmarentur.

Corripitur diuinitùs Sancta fœmina, quod temerè contempsisset Dominicanos quosdam.

Psalm. 90.

Imagines sacræ quid conferant.

De crebris eisque feruentibus Fratrum concionibus. Cap. 7.

QVodam tempore, cùm Fratres cœnobij Bononiensis frequentes adessent, Apostolicæ Sedis legatus, Episcopus Portuensis, Conradus nomine, vir religiosus, & professione Cistertiensis monachus, eò aduénit, & apud Fratres honorificè susceptus est. Inerat eius animo scrupulus quidam de instituto Dominicano, quidnã sibi vellet noua isthæc & inaudita professio vel religio, atque vtrùm ex Deo esset, an ex hominibus. Posita cathedra in templo, resedit, petijtq; aliquem sibi codicẽ exhiberi. Oblatus est ei Missalis liber: quem, cùm expressisset Crucis signũ, aperuit, & in primæ paginæ suprema parte legit, laudare, benedicere, prædicare. Atque ea re tanquàm cælesti quodam oracuo exhilaratus, omnem à se hæsitationem reiecit. Deindè quasi totis visceribus Fratres amplexans, ait: Ego quidẽ tametsi alterius professionis habitum extrinsecùs fero, at vestrũ intùs animo indutus sum: nec ambigere debetis, quin totus vester sim. Vestri Ordinis sum: vobis me tota deuotione committo.

Conradus Episcopus Portuensis.

Et reuerà congruenter huius instituti viris laudatio, benedictio & prædicatio ceu ex diuino oraculo accommodatur, vtpotè in quorum ore semper resonat Dei laus, quem tota die benedicunt, eiusq; virtutẽ & magnitudinẽ populis prædicãt. Illa enim quatuor sancta animalia, quæ B. Iohannes Apostolus in Apocalypsi ceu Prædicatorũ typum describit, non cessant noctes & dies clamare, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Prædicatores enim sancti diuinæ maiestatis gloriam & magnificentiam laudare, benedicere, prædicare non cessant. Admirandi enim feruoris gratiam sanctus spiritus eorum adspi-

Apoc. 4.

adspirauerat cordibus, vt verbum Dei annunciare, & Christum Iesum prædicare cupidissimè appeterent. Cumq; scirent Ordinem suum, potissimùm ob habendas conciones, & vt animarum saluti consulerēt, Fratres institutum, nonnulli simplici quodam zelo permoti, ad sumendum cibum alacres non accedebant, nisi priùs aliquam multis, aut certè vni verbum Dei prædicâssent. Prædicabant sanè illi cum Apostolo, non vt ederent: sed vt prædicarent, edebant.

Non vt ederent prædicabant, sed edebant vt prædicarēt.

Quædam hoc loco referam, quæ de his sanctis Prædicatoribus Dominus voluit reuelare. Fuit ea tempestate in Tuscia in monasterio S. Galgani Cistertiensis Ordinis monachus, Iacobus nomine, multæ & simplicitatis, & gratiæ, & famæ, quippè cui oranti sæpè Dominus apparéret. Venerunt ad eum duo Fratres Dominicani, seque suumque Ordinem totum illi obnixè commendârunt. Post preces nocturnas cogitanti illi, quid pro Prædicatoribus oraret, apparuit Dominus, & quasdam illum preces docuit, quas funderet pro eis. Eas ille publicauit, & Romanus Pontifex approbauit, permisitq; vt sub sacrificio dici queant. Erat enim monachus ille propter sanctitatem suam Pontifici charus, & ad eius curiam sæpè vocabatur, vir simplex & rectus. Solebat crebrò audire Fratris cuiusdam conciones, viditque, Domino releuāte, beatissimam Dei parentem librum expansum corā illo tenere, vndè ille totam suam depromebat concionem. Alterius quoquè Prædicatoris, argumentum non præmeditatum tractantis, concionem auscultans, vidit sacratissimam Virginem comiter illi adstantem, & quæ diceret, liberaliter suppeditantem. Ex ijs autem Prædicatorum sermonibus multa salus animarū consecuta est: quippè matre Verbi virtute multa verbum euangelizantibus subministrante. Itaque vir sanctus dilexit Ordinem nostrum, Fratresque sequebatur, optans vt omnes sui Ordinis & alij literati Clerici, Prædicatorum instituto essent adiuncti, ob curandam animarum salutem.

Visio Iacobi monachi

Erant tum Fratrum conciones feruentes, assiduæ & voluntariæ. Deus autem, cui placuit per stultitiā prædicationis saluos facere credentes, effectu gratiæ suæ supplebat in eis scientiæ defectum, vt multos lucrarentur, & ad agendam pœnitentiam permouerent. Cùm irent ad habendas conciones, non nisi S. Matthæi Euangelium & septem Canonicas Epistolas secùm ferebant. Diuinus enim Pater Dominicus prudenter id statuerat, vt ea apud se haberent, & eorū sermones tum Euangelica tum Apostolica authoritate confirmarētur. Ità simplices filij Dei scientiam principum huius mundi, quæ destruitur & inflat, contemnētes, per charitatem, quæ ædificat, & per scientiam Sanctorum, quæ stultissimos hominum facit, ibant, & fructum adferebāt, & fructus eorum manet. Ardebant animi eorum diuini amoris igne: atque indè manantia verba, Auditorum animos inflammabant. Nec solùm ille ardor in sermonibus inerat, sed magìs etiam in actione feruescebat. Cùm enim vel in generali, vel prouinciali Conuentu siue Capitulo de mittendis vltra mare vel ad Tartaros, aut certè ad alias barbaras nationes Fratribus mentio fieret, dici non potest, quàm multi humi prostrati, cū multis lachrymis & attentissimis precibus sese offerrent. Flagrabat enim in eis ardens desiderium tum salutis animarum, tum pro Christo martyrij obeundi. Eum ignem amoris sui miserat Dominus in corda Fratrum nostrorum, vt arderet & accenderetur, & tenebrarum huius mundi præclara lux & illustratio esset. Ibant igitur accincti virtutibus, & sancti spiritûs flammis ardentes: eratque adspectus eorum, vt carbonum ignis ardentium, & ignito vehementer eloquio Dei compungebant & incendebant frigidos peccatores, pios & Deo deuotos illustrabant, surſumq; flamma amoris eos impellente, erant cæteris mentibus puriores & humilitate sublimiores. Vtinàm recalescat ille ignis, &, qui nunc prohdolor est in nubilo, feruoris Sol: vt nos accensos deuoret, sicut ignis cælitùs missus absumpsit olìm sanctorum Patrum mystica holocausta. O Domine, Domine, perfunde crassa illa tuę benedictionis aqua, de absconditò sacri ignis loco concepta, iamdudùm siccos aut gelidos huius structurę primarios & dignitate maiores lapides, vt accensa ex eis flamma, tenebrosos illuminet, & tepidos rursùs accendat, vt quemadmodùm olìm, feruiant tibi cum feruore, & tuî ardeant amore.

Conciones fratrum feruentes & assiduæ.

1. Cor. 8. Prouer. 30.

Ardens desideriū animas luerandi, & martyriū obeundi.

2. Mach. 1.

Ibidem.

LIBER SEPTIMVS,

Cuius non nisi parua fragmenta habebantur in MS. codice, quem vnicum obtinueram.

De miraculis B. Dominici. Cap. 1.

CVM beatus Pater Iordanus alijque religiosi Fratres, tanquàm stellæ radiantes, vt dictum est, luce concionum suarum & sanctæ conuersationis exemplis peregrinantem in huius mundi tenebris Ecclesiam illustrarent, beatissimus Dominicus iam in regno claritatis æternæ fulgẽs instàr Solis, charitatis igneos de se radios vibrans, beneficiorum spargebat fulgores, & miraculorum fulgura diuina virtute continenter diffundebat, ità vt cordibus fidelium & admirationem & amorem adueheret. Sicut enim in hac mortali vita positus, nulli vnquàm charitatis & beneuolentiæ præclusit sinum: ità nunc de fonte pietatis ebrius, omnibus ipsum inuocantibus præstat quod cupiunt, summæ maiestatis potentia fretus. Cuius virtute & beati viri meritis salus ægris, lumen cæcis, surdis auditus, sermonis facultas mutis, gressus claudis restituitur. Itèm corpora paralysi dissoluta, ariditate tabescentia, contractis membris monstrosa, putredine diffluente sordida, febribus languida, varijs afflicta morbis sanãtur. E quibus pleraque accurata inquisitione discussa, coram Pontifice Gregorio IX. recitata & ab illo approbata sunt.

Miracula post obitũ S. Dominici.

De translatione corporis beati Dominici, ex capite 9. & fortassè etiam alijs quibusdam.

CVmque tota Italia per beati viri merita increbrescerent tam illustria miracula, æquum planè visum est fidelibus, vt corpus eius, hactenùs humili loco conditum, ad altiorem honorificè ac reuerenter transferretur. Indignum enim erat, vt eius ossa humus tegeret, mortalium pedibus substrata, cuius sanctissima anima in cælis sublimiter coronata regnabat. Postquàm igitur & dies & hora & modus præstituta fuêre, qui huic rei sanctissimæ exequendæ & inspiciendæ sunt idonei iudicati, conuenerunt: nempè Archiepiscopus Rauennas, & alij complures Episcopi, itemque Ordinis Magister humanissimus Pater Iordanus cũ Capituli diffinitoribus. Adfuit etiam Magistratus Bononiensis, cum multis eius vrbis aliarumque ciuitatum honoratis viris, cum Fratribus deniquè tum clericis, tum laicis. Qui omnes sepulcrum beati viri ambientes, pariter constitêre: atque coram illis sublatum est saxum monumẽto impositum, simulque prodijt è monumento odor suauis & delectabilis, vt non tam sepulcrum, quàm cella aromatica patére videretur. Erat autem is odor ingẽs, omnium nares totamque ecclesiam complens, planè incognitus & aromata omnia superans, diuersus ab omni odore naturali. Tum verò magister Ordinis alijque Fratres cum multa deuotione & reuerentia è veteri capsa tollentes sacras reliquias, in noua reposuerunt, eamque clausam & obfirmatam, illius clauim Magistratu Bononiensi retinente, idem Magister & Prouincialis Stephanus coram omnibus in sepulcrum marmoreum transtulerunt. Remansit autem odor ille gratissimus multo deincèps tempore in priori monumento, & in rebus, quæ in illo positæ erant, itemque in vestibus & manibus eorum, qui sacras reliquias contigerant: & in præsens quoquè in sacris ossibus mirabiliter sentitur. Facta est hæc translatio anno Christi millesimo ducentesimo tricesimotertio, Indictione sexta, Pontificatûs Gregorij IX. anno sexto: ab obitu beati Dominici tertio decimo. Sit per omnia benedictus DEVS, Amen. Collocatis verò sacris reliquijs honesto loco & venerabili, singuli ad sua sunt reuersi, Christum Dominum in eius fideli seruo Dominico collaudantes.

E sepulcro eius proficiscitur suauis odor.

Eleuatur corpus eius.

Tanta autem per id tempus, tum gratia prædicationis, tum operum mirabilium efficacia & per Italiam, & in alijs prouincijs meritis beati viri in eius Fratribus extitit, vt totus Orbis stuperet, & in Saluatoris amorem & laudem exardesceret. Nam F. Iohannes Vincij, vir vtiquè Deo deuotus, & verbi Dei præco eximius, professione Dominicanus, cœpit tum Bononiæ præclaris fulgere miraculis: idque adeò, vt virtute fidei, diuina gratia efficiente, decem vitafunctos ad vitam reuocârit, aliaque permulta stupenda miracula per eum Dominus potenter & benignè effecerit. Porrò eodem anno,

F. Iohannes Vincij stupendis clarer miraculis.

anno, quo beatissimi Patris Dominici corpus translatum est, Gregorius IX. Pontifex Maximus spectabiles viros, itemque inquisitores authoritate Apostolica misit, qui de vita, conuersatione, decessu & miraculis sancti viri accuratè perquirerent. Illi testes plena fide testimonium dicentes audiêrunt, & dicta eorum sedes Apostolica rata habuit & approbauit. Quibus quod longè præstantius est, etiam ipsius Dei testimonium accessit. Pater enim, & Verbum, & spiritus sanctus, vnus Deus, qui facit mirabilia magna solus testificatur in Ecclesia signis & prodigijs, verè sanctum fuisse Dominicum fidelem seruum suum. Itaque Pontifex, qui iam antè non nesciebat sanctam eius in Domino conuersationem, eumque dum viueret, haud vulgariter charum habuerat, vnà cum Cardinalibus eum censuit in Sanctorum album referendum in hac Ecclesia militante, quem non dubitaret cum illis felicissimè regnare in Ecclesia triumphante. Itaque anno à partu Virginis millesimo ducentesimo tricesimotertio Romanus Pontifex, Pater Patrum, præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, alijsq; Ecclesiarum Præpositis non paucis, itemq; Fratribus & permultis Laicis, fidelem Christi seruum Dominicum Perusij in sanctis numerandum pronunciauit, & eius diem festum ab omnibus celebrari voluit. Misit etiam literas per omnem Ecclesiam, quibus eius in Sanctos relationem, vitæque integritatem bona fide declarauit.

Psalm. 135.

S. Dominicus adscribitur catalogo Sanctorum.

LIBER OCTAVVS,

Cuius itidèm non nisi exiguum quiddam extitit in Codice MS.

F. Paulus cum socijs mittitur in Hungariã.

ANno salutis millesimo ducẽtesimo vicesimoprimo, cùm magister Paulus, qui tum Iuris Canonici publicus erat Bononiæ professor, ad sancti Dominici sodalitatem se contulisset, eodem anno ab eodem sanctissimo Patre cum alijs quatuor Fratribus missus est in Hungariam. Qui cùm in ciuitatem * Laurienſem venissent, ad eorum concionem multa hominum frequentia, tanquàm ad nouũ quoddam & inauditum spectaculum confluebat. In ipsa verò concione tres pij pueri scholastici, sancti Dominici institutum amplexi sunt. Sed cùm necdùm illic locum haberent, indè egressi, in Pannoniam profecti sunt: vbi eadem nocte Fratri Sadoch, qui erat vnus è quatuor, viro magnæ perfectionis, multa dæmonum turba apparuit, alta voce & cum multo eiulatu clamitans: Veniſtis huc priuare nos iure nostro. conuersique ad illos tres nouitios, dicebant: Eheu per eiusmodì paruulos nos pudefacitis. Precibus matutinis absolutis, F. Sadoch hæc socijs indicauit.

Tres pueri scolares ordinẽ amplectuntur quod valdè egrè tulit dæmon.

Ea tempestate duo fratres in eádem Prouincia ad pagum quendum ea venerunt hora, qua solet populus Christianus ad audiendam Missam conuenire. Ea celebrata, cunctis ad sua recedentibus, & custode ecclesiam occludente, soli Fratres in atrio remansêre, nec erat, qui humanitatis officio prosequi eos vellet. Vidit autem eos quidam piscator pauper, & licèt misericordia moueretur erga illos, non tamen ausus fuit eos ad suas inuitare ædes, quòd non haberet, vndè eos reficeret. At nihilo minùs domum properè abiens, indicat vxori propẽsum animum suum, dicitque: Vtinàm suppeteret nobis, vndè duos Fratres alere possemus. Non mediocriter torquent animum meum duo peregrini Fratres, qui stant in atrio templi, & à nemine inuitantur. Respondit mulier: Non habeo, nisi parùm milij. Iussit autem vir eius, vt marsupium excuteret, in quo præter spem omnem duos nummos reperit. Itaque mirificè exhilaratus homo: Abi, inquit, celeriter, & altero nummo panem, altero vinum eme: deindè milium & pisces coquito. Fecit mulier, vt iussa erat. Vir autem eius abijt ad templum, & eodem, quo reliquerat, Fratres loco stantes inuénit, secumque lætus ad suas adduxit ædes. Qui posteaquàm in mensa paupere charitatis fercula sumpserunt, gratias agentes, abiêre, hospiti suo vt Dominus retribueret, deprecantes. Itaque reddidit illi Dominus mercedem pro humanitate, quam ijs impenderat, ità vt ab illo die non defuerint ex crumena eius nummi duo, quibus emeret necessaria domui suæ. Nam simulatquè duos expendisset nummos, mox alios duos sibi comperit redditos. Locupletatus est igitur agris & ædibus, habuitq; oues & boues & alia multa. Accepit etiam à Domino hæredem. Postquàm autem intantùm eius excreuerant opes, vt iam pro illius statu sufficerent, deindè ea gratia subtracta est illi. Porrò deinceps & amauit Fratres, & libenter hospitio accepit.

Pauperis piscatoris liberalis animus.

Humanitatis & hospitalitatis egregia remuneratio.

Crescente

Crescente verò Fratrum numero, missi sunt quidam ex ijs à F. Paulo in ciuitatem Furiensem, cuius habitatores palàm schismatici & hæretici erāt. Ibì Fratres illi multa perpessi, cùm reualuissent, multos ab hæresi ad sanam fidem, à schismate ad Ecclesiæ vnitatem reuocârunt. Cumque non essent immemores deuotionis & zeli beati Patris Dominici, quodque ille Cumanos adire constituisset, homines Dei prorsùs ignaros, diuino eos spiritu permouente, quosdam spectata virtute Fratres ad eos mittere constituerūt. Sed illi miris modis & penè suprà quàm credi possit, ab ea gente afflicti, atque etiam repulsi, sine fructu coacti sunt ad suos se recipere. At tamen sancto eos inflammante spiritu, & zelo animarum incitante, denuò ad eos profecti, per multa itinerum discrimina ad flumen eius regionis, quod * Deneper vocant, peruenêre. Sed rursùs crebrò fame, siti & multiuaria persecutione vexati sunt, alij abducti in captiuitatem, duo interfecti. Qui autem superfuêre, illi incolumes in cœpto concionandi studio constanter perseuerârunt. Et tandèm pijssimus Deus respexit labores eorum & constantiam, præstititque vt barbari homines audirent illos: baptizatusque est ante omnes Brutus dux eorum cum quibusdam è familia sua. Qui post aliquot annos, in veræ fidei confessione perseuérans, obdormiuit in Domino, cùm prùs confessus esset peccata sua, & more Christiano sacram percepisset communionem à Fratribus, atque in beatissimæ Mariæ sacello, quod Fratres illic degentes, vt quandoquè ibì se colligerent, ædificârant, honorificè sepultus est.

Cumania, est quædam Tartarorū regio.

Duo Dominicani pro fide catholica interficiuntur.

Brutus dux Cumaniæ cum alijs credit.

Deindè verò nobiliorem Ducem Benborch cum mille ferè ex familia eius cōuerterunt, quem è sacro baptismatis fonte non absque magno gaudio suscepit serenissimus Hungariæ Rex. Cumque posteà supremum traheret spiritum, dixit ad Fratres, qui illi morienti aderant: Discedant à me Cumani omnes, à fide Christi alieni. Video enim circa illos dæmones teterrimos. Soli Fratres maneant, & Cumani baptizati. Conspicio enim apud me Fratres martyrio affectos, qui me expectant, vt secum perducant ad gaudia, quæ prædicauerunt. Atque his dictis, cum ingenti lætitia spiritum tradidit, humatusque est in sacello memorato. Ità nimirùm profecêre Fratres in illis regionibus concionibus suis, tum hæreticos, tum gentiles conuertendo, Domino cooperante, & sermonem signis efficacibus confirmante. Infinita enim miracula virtus diuina meritis beati Dominici in compluribus cœnobijs nostris in Hungaria effecit, quorum certus numerus iniri non potest.

Itèm dux Benborch.

BASILII EPISCOPI SELEVCIÆ ISAVRIÆ ORATIO, DE TRANSFIGVRATIONE DEI ET *Saluatoris nostri Iesu Christi. Habetur in Simeone Metaphraste.*

SOL in terram modò emittens radios, stellarum quidem choros contegit, Lunæ autem lumen obscurat, insigni splendore impediens, nè cernantur luminaria: noctis autem cursum reprimit, luce tenebras separans: omnia autem velutì nigra veste exuens, ea lucis gratia induit, & ostendit terga continentis coronata floribus, & mare purpuræ speciem præ se ferens: & cùm sit vnus, creatæ, quæ cernitur, naturæ illustrat faciem. Verumenimuerò etsì sit tantus, ad summam vsque lucem nondùm peruenisse arguitur. Nam & mortales oculi eum audēt intueri, & sæpè subtercurrens nubes splendorem discutit, & vmbrosa arbor fulgorem prohibet, & nox freta lege eius, qui eam creauit, in æquilibrio tempus cum Sole partitur. Quoniam enim vita hominum est & laboriosa, & cōstringitur laboribus: propterea diem quidē extendit Creator ad operandum: nox autem aduentans & defessos inueniens, eos tradit lecto relaxationis, mēbra quidem somno soluens, dans autem naturæ præfinitum tempus virium paulatìm colligendarum.

6. Augusti.

Diei & noctis officia.

Magna est igitur, vt dixi, & splendida lux Solis, sed quę vsibus solùm hominū æquali respondet proportione. Non est autem huiusmodi lux Domini. Non est enim fas, creatam naturam conferre cum creatore. Neque enim ex collatione radiorum solis honoratur, neque noctis successione occultatur: sed ea est hominibus admirabilis,

& Angelis ad eam non patet aditus. Hac luce indutus Christus Dominus, tanquàm trophæũ gestans, venit è cælo in secundo suo aduentu ad homines. Tunc enim mutata belli figura, veste victoris induitur. Sic enim dicit Propheta, describens belli figuram: Quæ sunt rubra vestimenta tua? Ius enim belli eius, qui bellum gerit, vestem cruentauit. Quoniam enim Deo totius sui consilij & œconomię is est scopus, qui eius in homines declaret benignitatem, variè perficit voluntatem, & ad vsum hominum humiles figuras induit. Sic in paradiso ambulans eum, qui primus formatus erat, se abscondentem hominẽ vocat ad colloquium. Sic inter eum ad homines loquentem nubes interceſſit: & cùm in nouissimis diebus appræhendisset humanitatem, semper apparet conuenienter legibus naturæ ex ijs, quæ patiebatur, naturæ assumptæ fidem fecisse. Huiusmodi sunt, præsepe, partus, fascia, circuncisio, purificatio, & lege constituti precij solutio: crux post hæc, passio & mors. Sed sic quidem fuit prima carnis susceptæ œconomia, humili figura se ad vsum hominum accommodantis. In tempore autem secundi aduentûs mutat figuram, non ampliùs humilem, vt priùs, sed terribilem faciens & præclaaam.

Esa.63.

Scopus diuini officij.

Gen.3.

Psal.98.

Illius ergò aduentûs gloriam volens aperire discipulis, dicebat: Sunt quidam ex vobis, qui mortem non gustabunt, donèc viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Atque vos quidem intuentes ad eam, quæ nunc est, figuræ humilitatem, propter ignorationem rationis, eius, quæ celatur, sapientiæ non peruidetis profunditatem, & mensura cognitionis à vobis sumitur ex mensura adspectûs. Tanto enim tempore sum vobiscum, & non cognouistis me. Aperiam ergò vobis aliquã partem eius, quod spectari non potest, spectaculi, & spem futuram deducam sub adspectum. Locutus sum vobis de passione, & obtorpuit animus. Dixi oportere me crucifigi, & illius consideratione metu fractus est animus. Dixi, Si quis vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Afflictionem enim probat Crucis societas: sed memoria passionis robur quoquè soluebatur. Dixi, Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur? & eo sermone vestrum timorem non amoui, sed ità mansit animi perturbatio, quasi amoueri non possit. Rursùs introduxi iudicem, qui non corrumpitur muneribus, qui donis non cõdonat delicta, dicens: Quod enim precium dabit homo pro anima sua? & apud vos fuit dubia oratio. Dixi, Veniet filius hominis in gloria patris sui: & existimâstis me narrare fabulas. Quoniam ergò fuit inefficax oratio, res docebunt. Sunt aliqui ex ijs, qui hîc stant, qui mortem non gustabunt, donèc viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Futuri mei aduentûs nondùm est tempus. Oportet enim fixam esse Crucem, vinci inferos, mortuis proponi decreta libertatis, cùm ex mortuis resurrexero, in cælos affcendere, omnibus proponi certamen prædicationis, per prædicationem dominatũ obtinere Euangelium, & tunc apparére eum, qui in Euangelio annunciatur. Sed vobis meis discipulis studeo priùs donare imaginem mei aduentûs, vt cùm ante tempus spectaculum oculis hauseritis, ea, quæ præcesserint, vobis fidem faciant futurorum.

Matth.16.

Ibidem.

Matth.16.

Luc.9.

Matth.16.

Cur in præsentia discipulorũ Dominus se transfiguauerit.

Sunt aliqui ex his, qui hîc stant. Quinam? Non enim omnes. Non enim nunc publico spectaculum: maneat id, quod visum fuerit mysterium, etiam postquàm visum fuerit. Hæc cùm dixisset, inquit, assumit tres discipulos suos, Petrum, & Iacobum, & Iohannem. Hos adhibens spectatores, alios reliquit auditores. Et cùm duxisset in montem excelsum: Rectè excelsum: vt etiam mons haberet descensûs ex cælo imitationem. In montibus cælo vicinis (vt Paulus prædicabat) rapiemur in nubibus in occursum Domini in aërem. Nunc quoquè quærit locum, qui vnà cum nubibus extollitur. Atque spectatores quidem erant parati: oculi autem erant propter spem aperti, & anima cum timore parturiebat spectaculi desiderium. Cùm sic autem futurum expectarent, repentè transfiguratur Christus coram discipulis, & mutatur eius forma: & cùm lucis induisset tunicam, fulguris præ se ferentem speciem ostendit adspectum. O miraculum. Ex humana forma ferebantur radij, qui emittebantur diuinis operationibus. Vidit Sol, quæ non priùs didicit, vt qui doctus sit abscondi alterius luminis illustratione. Constitisti Sol aliquandò, victoriam expectans Hebraicam. Reueritus es Iesum ducem, qui imperauerat, in conseruo honorans Domini appellationem. Nunc vidisti lucem, quam non priùs videras. Hoc spectaculum narrantes scriptores Euangeliorum, alius aliò trahit dictionem, vt qui verbis non possit exprimere spectaculum. Alius enim dicit vtiquè, Resplenduit facies eius, sicut Sol. Alius verò, Resplenduerunt eius vestimẽta, sicut lux. Ijs enim, inquit, quæ videmus, assimilamus.

Matth.17.

1.Thes.4.

Iosue 10.

Matth.17.

Luc.9.

Vnà

Vnà autem vincatur creata quoquè natura, non inueniens ſimilitudinem eius, quod cernebatur. Teſtantur oculi: lingua enim dicere non didicit. Spectaculũ autem ſplendore eorum, quæ videbantur, fulguris inſtàr præſtringens oculos, ſignificauit orbis terræ futurum Iudicem. Viſæ ſunt autem vobiſcum præſentes eæ, quæ ſunt viuorum & mortuorum ad virtutem primitiæ, vt viuorum ſimul & mortuorum Iudicem Dominum prædicent præſentibus. Moyſes enim virtutis dux & legiſlator, morte excedit è vita: Elias autem diuino zelo accenſus, ignis auriga efficitur: & cùm curſu vectus eſſet per aërem, leges naturæ tranſilijt, viam inueniens morte ſuperiorem. Deut. 34. 4 Reg. 2.

Cùm in hunc locum perueneris, fac vt in memoriam reuoces Domini rogata, & reſponſa diſcipulorum: cùm alij quidem Eliam, alij verò vnum ex Prophetis, alij verò Prophetam nominarent: viderent autem eum adorari à Prophetis. Moyſes ſupplicat, Elias ſe inclinat: & Dominum eſſe, non ſeruum, teſtantur eum qui aderat. Sed Petrus etiamsì hæc videret, nondùm docetur, vt cuius eſſet obſtupefacta ratio magnitudine miraculorum. Nam propter ſpectaculi deſiderium, omnium obliuiſcitur, & loco alligatur ſuperatus à nimio gaudio. Faciamus, inquit, tria tabernacula: tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum. Arguit ſuam ignorationem, Dominum vnà cum ſeruis enumerans. Exiſtimauit ſubiectos, eſſe Domino æquales honore. Sed non manſit Petrus in hoc vitio ignorantiæ. Nam cùm tonitru deſupèr erupiſſet, cum timore curat ignorationem, propemodùm cum ſtrepitu hoc exclamans: Cur ſeruos cum Domino comparatis? Vultis ſcire differentiam? Hic eſt filius meus dilectus: Illos creaui ſeruos, hunc filium ex mea genui eſſentia. Meus eſt filius, etiamsì ſerui forma propter vos eſt indutus. Habet lucem, ad quam accedi non poteſt, etiamsì propter vos habet moderatos radios. O beatos oculos, qui Chriſtum contemplantur indutum inſtàr ſponſi. O beata lumina, quæ terribilem diem iudicij in miti cernunt ſpecie. Quæ enim cernent trementes Angeli, ea læti viderunt homines. Quænam enim vis oculorum poteſt diem terribilem ſubire iudicij, quandò terra quidem mouebitur, & mare, quod hominum ex Adam orta ebulliet corpora: quatientur verò cæli cum Angelis, timorem non ferentes? Complicabitur enim cælum, tanquàm Rege tranſeunte: repentè verò contrahent ſatellites veſtibuli peripetaſmata. Ablato autem cælo, Angelicarum quidem poteſtatum cum ſplendore ſe offerẽt ordines, mille millia Angelorum, & deciès mille millia præcurrentia. Videbitur autem deſcendens Dominus, inſigni luce, fulguris inſtàr, illuſtrans omnia. Matth. 16. Matth. 17. Vox paterna, quis & qualis fuerit Ieſus declarat. 1. Tim. 6. Apoc. 6. Numerus finitus pro infinito.

Quis ergò eorum, quæ videbuntur, ſufficiet ſpectaculo? Quis metum poterit dimetiri? Si enim repentinam non ferimus fulguris coruſcationem, ſed ea eum, qui cernit, in humum ſæpè deijcit: quid dixerit quiſpiam, exorientem eum videns, qui fulgurat? quandò ſonitus tubarum vocabunt mortuos è ſepulcris: quandò rumpentur capſæ monumentorum, vinctos emittentes: quandò iudicabuntur propoſita, facta & cogitata: quandò vinctus adducetur diabolus, de quo tyrannicarum ſumẽtur pœnę cogitationum: quandò ſeparabuntur greges hominum, vt ſciatur quis cuinam ſit parti attribuendus, quisnam ſit futurus Chriſti iudicis, aut condemnati latronis: quandò ſimul viuentes & mortui confluent. Erit enim vna omnium adoratio, quandoquidem celeritas reſurrectionis faciet eorum, qui immutabũtur, corpora in curſu æqualia, conuenienter voci beati Pauli: Nos qui viuimus, qui relicti ſumus, non præueniemus eos, qui dormiêrunt: Nec erit mortuus ijs, qui viuunt, propter ſepulcrum tradior. Et omnes eius ſententiam expectabunt cum timore, neſcientes, an ſint adituri, Venite benedicti patris mei: an, Abite in tenebras exteriores, quæ ſunt paratæ diabolo & angelis eius: quandò trutina appendens opera, res circunſcribet fine conuenienti. 1. Theſſ. 4. Matth. 25. Hoc de viuentibus in carne tempore extremi Iudicij intelligendum eſt.

Huius ergò ſpectaculi imaginem dedit Dominus Apoſtolis. Cuius nos terrorem reputantes, mores mutemus ante id tempus, bonis actionibus fidutiam comparemus, & ante tempus Iudicij meditemur defenſionem, nè vnà condemnemur cum inimico, qui iudicatur: ſed cum diligente Chriſto in cælum aſſcendamus, hæredes Dei, cohæredes auten Chriſti: Quoniam ei gloria in ſecula ſeculorum,

Amen.

ANDREÆ EPISCOPI CRETÆ HIEROSOLYMITANI, ORATIO DE TRANSFIGVRATIONE *Domini nostri Iesu Christi. Habetur in Simeone Metaphraste.*

6. Augusti, Cap. 1.

VOTQVOT estis, quibus Verbi Dei exinanitione irrationalis vitæ velamen ablatum fuit, & à terra erectam habetis mentem, & quę sunt suprà, sentire didicistis à spiritu, agitè mihi credentes, qui vobis spirirale verborum propono cõuiuium, & oratione in altum ad superiora eleuo, hodiè conscendamus in sublimem montem Transfigurationis: sylvestrem quidem vitam & tenebrosam exuẽtes, à superis autem omninò contextam vestem, & virtutum radijs per rationem omni ex parte decoratam, induẽtes. Nos itaque iam candidatos, & vita, & sermone, & puris ac synceris cogitationibus à spiritu erectos, ipse quoquè

Christus verbum patris substãtiale.

Christus, qui est purum mysterium, qui est genitoris verbum substantiale, qui propter nos descendit è superis, & nostram, vt pauper, benignitate sua carnem susceptt: velit nos, inquam, cum ipso hanc facere assẽsionem. Illum autem velle, ex eo patet, quòd

Matth. 17.

cùm electos suos Apostolos, vt sibi propinquiores & coniunctiores, secum assumpsisset, ascendit in altum montem. Quid facturus, aut quid docturus? Valdè illustrem suę diuinitatis gloriam & splendorem ostensurus. In quem paulò quidem anteà altiore mysterio, nunc verò apertiùs per suam transfigurationem, transmutauit naturam

Gen. 3.

illam, quæ audiuerat: Terra es, & in terram reuertéris.

Cap. 2. Festũ Trãsfigurationis

Hoc ergò festum hodiè celebremus, naturæ Deificationem, in id quod est melius, mutationem: & ad ea, quæ sunt supra naturam, accessum & ascensum. Quomodò autem, & quanam ratione? Eò quòd tam magna, & naturam vsqueadeò excedens, ad nos processerit eius verbi gratia, quę humanã scilicet vincit rationem, quę omnem mentem & humanam intelligentiam incomparabiliter transscendit, & ex certa & indemonstrabili mysterij traditione propriè facit, vt quod vngitur, illud ipsum sit, quod vngens & est, & nominatur: sola immobili differentia cõseruata mysterio propter eam, quæ confundi non potest, vnionem, secundùm quam præstantioris naturæ victoria, vel (vt magis propriè dicam) inexplicabilis est Deificatio: hãc suî verissimam præbens demonstrationem, nempe hypostaticam eorum, quæ conuenerunt, vnionem, quam admirabiliter & supernaturaliter cognoscimus esse factam, ex ipsa mysterij summa concretione: Illa, inquam, concretione, quæ ad nos attinet, & ea quæ inferiùs & propter nos fit, purissima verbi compositione, eiusque ad nostram substantiam deductione, & secunda generatione, quæ fuit ex Virgine matre sine patre. Vndè secundùm veridicam & mysticã Theologorum doctrinam, tanquàm ex aliquo perenni fonte, per in infinitum munificã gratiam synceræ Deificationis, ad nos magnum hoc procedit donum. Hoc admirãtur Angeli, hoc glorificant Archangeli, hoc omnis supermundanorum intelligibilis ordo, qui pascitur immaterialiter, pro euidentissima & verissima Verbi in nos benignitatis significatione habuit. Cuius quidem benignitatis infinitum & immensum pelagus cùm ordo ipse cõtemplatione non possit compræhendere, talem bonitatis incompræhẽsibilitatem initium constituit maioris contemplationis & ascensionis.

Cap. 3. Benignitatem Dei erga humanũ genꝰ nemo potest satis laudare.

Hoc ipsi quoquè nunc laudare quidem volumus, non possumus tamen pro dignitate. Quomodò enim? cùm ad id omni ex parte perfectè laudandum ne Angeli quidem possint peruenire: qui primum contemplantur splendorem, & circa diuinitatem, vniuersarum rerum Dominam, choreas perpetuas ducunt: nedùm terrenis vinculis alligati homines, (vt ait diuinus Ieremias) & quibus affert impedimentum caligo huius miseri, & humilis, & deorsùm grauãtis corporis, per quod ne obscuram quidem aliquam nobis licet imaginationem percipere beatorum, & quæ intelligentia compræhenduntur spectaculorum, dum terrenarum rerum affectibus mens nostra detinetur: quo fit, vt summum illud ac supremum appetendum bonum difficulter appetamus. Verùm quoniam Deo gratum est id, quod fit pro viribus, licèt omninò necesse sit de his longè minus dicere, quàm eorum dignitas postulat, propterea quòd verbis exprimi, & cõtemplatione compræhendi non potest mysteriũ: id tamen

aggre-

aggredi minimè est pertimescendum: nec id, quod omnem superat orationem, dubitandum est oratione honorare pro viribus. Non est enim rationi consentaneum, nec iustum. Nam hic quoquè est scopus orationis, ostendere id, quod laudatur, omnem superare orationem. Quamobrèm oratio suam ostendens imbecillitatem, cum eo comparata, quod celebrandum est, propositum assequetur: ità vt superata, meritò coronanda sit, cùm rectè se gesserit, in quibus non vicerit.

Sed redeamus ad propositum, vel potiùs prompto & alacri animo in montem as- Cap. 4.
scēdamus. Aliquandiù tamen ad montis radices versantes, Verbi pulchritudinē, quæ est ante assensum, admiremur: cùm quidē liceat ijs, qui ità præparati ac prouecti fuerint, vnà cum verbo assendere, ea, quæ sunt maiora, cōsequi, nube illustrari, indè oculis hebetari, excedere ab ijs, quę videntur, quæq; humana mente percipiūtur: prętereà eo, quod modum excedit, lumine initiari in ijs, quæ superant hominē, (cùm priùs scilicet fuerint expurgati ab omnibus materialibus) deincèps autem propter ea, quæ dicta sunt, illam quoquè beatam, quæ è superis à patre profertur, vocem in excelsis audire: quæ quidem verè suo testimonio vnigenito tribuit diuinitatem, & nobis euidenter ostēdit eius, qui est ante secula genitus, essentiam eandē esse cum eius, qui genuit, essentia. Vt ergò hoc fiat, agè quantùm licet, mysteriorū duce freti spiritu, consideremus ea, quę vulgus non potest contemplari: quo quidem vel solo mens ea videt, quæ sensum superant: & per eum nos iucundè oblectemus ijs, quę facta sunt in Domini transfiguratione. Mysticæ enim contemplationes (vt ego quidem existimo) eò spectant, & hic est scopus transfigurationis, & mysteriū ipsum sic à nobis laudari con- Scopus Dō-
ueniens est. Res enim postulat, vt nos intelligentes altitudinem eorum, quæ in ipso minicę trās-
facta & dicta sunt, imitatione eius, qui fuit transfiguratus, cognitione efficaciorem at- figuratiōis.
trahamus gratiam, quæ in nobis ipsis admirabile hoc & nouum mysterium operetur.

Quid ergò dicit Euangelium? Decet enim huius contemplationis, aut præclari Cap. 5.
conuiuij, aut nescio quomodò vocādum sit, quod propter gratiæ magnitudinem linguam vincit & cogitationem, hinc iacere fundamentum. Mathæus quidem narrat Dominum dixisse discipulis: Amen amen dico vobis, sunt quidam de hîc stantibus, qui Matth. 16.
non gustabūt mortem, donèc videant filium hominis venientē in Regno suo. Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem eius, & ducit illos in Matth. 17.
montem excelsum seorsùm, & transfiguratus est ante eōs. Et resplenduit facies eius, sicut Sol: vestimenta autē eius facta sunt alba, sicut nix. Et eccè apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo loquentes. Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hîc esse: si vis, faciamus hîc tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Adhuc eo loquente, eccè nubes lucida obumbrauit eos. & ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerūt valdè. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dicēs: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi Iesum solum. Et descendentibus illis de monte præcepit Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem hanc, donèc filius hominis à mortuis resurgat.

Porrò autem Marcus quoquè magna ex parte conuenit cum Matthæo, & verbis Cap. 6.
& sententijs cum illo congruens, & habens eodem spiritu inspiratam animam, men- Mar. 9.
temque informatam. Quòd si paululùm discrepare ab vno, vel à duobus visus fuerit, non propterea, nec illi vni, nec alijs contrarius est, vel repugnat. Aut enim alio modo, Vndè in
quòd ad phrasim pertinet, (vt paucis de his differam) res gestas verè illi narrauerunt: Euāgelistis
aut quæ ab hoc fortassè, vel ab illo Euangelista sunt prætermissa, vnus, aut plures tra- quædam vi-
dentes, videntur dissentire: sicut nec omnes communiter eodem ordine, nec vllus se- deatur dis-
paratim ex quatuor scripsit omnia, quæ inexplicabili dispēsatione in carne fecit Ver- sonantia.
bum, factum quidem caro, sed non desinens esse Deus: etsi vnum scopum, nempe veritatem ipsam, haberent omnes quatuor, & totum vi ac potentia per partem cōprehensim simul exponerent, vt sæpè accidit propter eloquiorum inter se spiritūs cōsensionem & conuenientiam, & membrorum instàr in vno corpore commissūram & compositionem, quæ habet continuationem indissolubilem. Eorum autem, quæ dicuntur, veritati ferunt testimonium non ea solùm, quæ separatim apud ipsos, aut apud quosdam eorum inueniuntur: sed illud etiam, quod excelsus Iohannes in ipso Iohan. 21.
fine Euāgelij scripsit. Ità enim habet: Sunt & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur singulatim, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribērētur, libros.

Eadem autem de Luca quoquè dici possunt: qui quidem exponens gratiam transf- Cap. 7.

Luc.9. figurationis,ea etiam, quæ visibiles res excedunt, mysticè innuit,& paulò progressus, à Marco & Mathæo dissentire videtur: quanuis in eo,quod verum est,enarrãdo, cum vtroque conueniat. Is enim scribit,Saluatorem ità ad discipulos suos locutum fuisse: Dico autem vobis verè,sunt aliqui hîc stantes, qui non gustabunt mortem, donèc videant regnũ Dei. Factum est autem post hæc verba,ferè dies octo. Sed quid dicemus,

Matth.17. Mar.9. cùm Marcus & Matthæus velutì vno ore loquentes hæc dicant: Et post dies sex assumit Iesus Petrum,& Iacobum,& Iohãnem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsùm, & transfiguratus est ante eos? Ad hæc responderet beatus Lucas:

Conciliat dicta Euangelistarum. Nihil ex ijs,quæ à me & ab illis dicta sunt,potest esse magis in omnibus vnitum & coniunctum. Verè enim inter nos conuenimus,& eandem vim habent, quæ à me & ab illis dicũtur. Illi enim die prętermissò,quo id,quod paulopòst erat à Verbo faciẽdum, Apostolis communiter est prædictum: & illo rursùs, in quo id, quod prædictum est, Verbum fecit admirabiliter,eos,qui sunt inter duos, primum, inquam, & vltimũ, vel potiùs inter primum & octauum, numerant: qui quidem sunt apertè sex: quibus si duos coniũxeris, principium & finem coniungens medio, id quod quæritur, habebis sine contradictione, & nostrarum scripturarum inter se conuenientiam videbis Sole clariùs & puriùs elucescere, cùm veritas ipsa singulari resplendeat pulchritudine.

Cap. 8. Sed posteaquàm quod Lucas de hac re scripsit,id cum alijs conuenire & congruere docuimus,agè iam in adyta ipsa ingredi ausi, mysticorũ, quæ in verbo sunt abscondita, spectaculorum decus aperiamus eo, quod appáret, tanto clarius, secretius ac

Auditores rerum diuinarũ quales esse debeãt. perennius,quanto est spiritus carne excelsior. Sitis autem mihi priùs purgati & auribus, & cogitatione, ô chari, mysterijs Verbi eruditi atque initiati, & rerum honestarum studiosi, spiritu omnia purgante & illuminante, vt vobiscum,tanquàm cum familiaribus, coalescens, Verbum habeat consuetudinem, & ijs, qui non didicerunt, perfectiorem ostendat mysteriorum rationem. Sed nunc quoquè mihi adsis,ô Euangelista & doctor veritatis, qui Euangelicorum verborum & sententiarum eam, quæ est inter vos inuicèm, concordiam & consensionem oratione ostendisti & adaptásti:

2.Cor.13. 2.Cor.8. qui Christum in Paulo loquẽtem intrà teipsum quoquè attraxisti spiritu, & Pauli imitatione,ab ipso prędicatum Euangelium,litera & spiritu constituisti,magna tuba pietatis effectus, & circunsonans omnes fines orbis terrarum. Nescit enim vno loco circunscribi, quæ non potest circunscribi, gratia. Et sis mihi dux,ô vir laudatissime,in hac sacra contemplatione, mentem meam transmittens ad occulta & verè beata Christi Regni spectacula.

Cap. 9. Quid ergò dicimus,fratres,& quodnam est hoc verborum conuiuium & contem-

Senarij numeri perfectio. 1.Cor.1. Gen.1. platio, ad quam vos prouocamus hodiè, & ad quam vos volumus accedere cum spiritu? Senarium numerum dicunt ij, qui sunt in his rebus exercitati, solum intrà denarium numerum esse perfectum, vt qui ex suis partibus constet & compleatur. Christus enim,qui est Dei sapiẽtia & virtus,qui verbum insigniter bonum,qui vnigenitus filius,

Anima hominis immaterialis: corpus verò materiale. qui est in sinu patris, sex quidem diebus fabricatur id totum, quod appáret: Quinetiam hominem, qui constat ex immateriali anima, & materia corporis. Porrò autem charitatis quoquè, qua nihil est ex bonis excelsius, neque cum ea comparandum, sex ipse apertè enumerat species, in quibus in seipsum apertè suscipit eam, quæ in egẽtes exercetur, benignitatem. Misericordibus enim misericordia repensans misericordiam, & vt munificus tribuens dona eius, quæ illic est, beatitudinis, eis, cùm iam digni

Matth.25. habiti fuerint,vt stent à dexteris,dicet: Venite benedicti patris mei,possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui,& dedistis mihi bibere: Hospes eram,& collegistis me: Nudus,& operuistis me:

Charitatis species siue filiæ. Infirmus, & visitâstis me: In carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quandò te vidimus esurientem, & pauimus? Sitientem, & dedimus tibi potum? Quandò autem te vidimus hospitem, & collegimus te? Aut nudum,& cooperuimus te? Aut quandò te vidimus infirmũ, aut in carcere, & vénimus ad te? Et respondens Rex,dicet illis: Amen dico vobis, quandiù feciſtis vni de his fratribus meis minimis,mihi feciſtis. Cùm ergò tot sint & tales charitatis species,sicut in Euangelijs ipsa apertè clamat veritas: per charitatem autem, in proximum conferantur: per quam etiam ea, quæ speratur, beatitudine dignus efficitur, qui eius verè intensam habet appetitionem: cumq; in duobus mandatis pendeat tota Lex & Pro-

Matth 22. Charitas, diuinæ scri- phetæ, vt Verbum asserit in Euangelijs, hinc patet charitatem esse rem, quæ omnia bona maximè continet,& est summa omniũ,quę per sanctam declarãtur scripturam.

Neque

Neq; est vlla virtutis species, per quam homo Deo fiat familiaris, & ei coniungatur, & sit supernæ gloriæ & Regni hæres, nisi dependeat à charitate, & ab ipsa compræhendatur, inexplicabili ratione contenta & custodita. Quocircà summam inter homines perfectionem & puritatem eius, quæ in agendo versatur, Philosophiæ: cuius finem dicunt esse bonum, quod quidem est ipse Deus, sola perfectè charitas, quę per senarium suarum partium numerum rectè perficitur, constituit. Quo facto, Deo quoq; hominem coniungit insigniter, ignem accendens Theologiæ. puræ summa.

Sed quanam de causa dicta sunt hæc? Dico, quòd si quis voluërit in excelsum contemplationis montem, tanquàm discipulus vnà cum Verbo extolli, & illius Regni, ad quam adiri non potest, gloriā spectare, eiusq; dignus haberi ea apparitione, quæ tam sensu, quàm intelligentia percipitur: ille, inquam, postquàm audierit Christum prædicentē, fore vt breuì veniat eius Regnum: (hoc enim innuit Transfiguratio, per quam is, qui est immutabilis, plusquàm Sol, quòd ad nos quidem & nostra attinet, resplendiuit) nutriet quidem & potabit Christum, qui esurit & sitit omnium salutem: nutriet, inquam, & potabit illum per egenos, habitantem in omnibus, qui eum per fidem accipiunt. Colliget autem hospitem, induet nudum, curabit ægrotum, & eum, qui est incluſus in carcere, non despiciet, sed visitabit, benefaciēdi vehementi motus desiderio: Immò per laudabilem honestarum rerum insatiabilitatē, non consistet in ijs, quæ videntur: neque ea, quæ est in res exteriores, benignitate circunscribet suam in benignum Dominum benignitatem: (hoc enim audeo dicere, hæc verba considerans: Quodcunq; vni horum minimorum feciſtis, mihi feciſtis) sed etiam procedet vltra id, quod appáret, & animarum passiones curabit, & conuenientem medicinam excogitabit: & in loco quidem pascuæ collocabit animalia ratione prædita, & nupèr formata ad pietatem: Super aquam refectionis autem ea educabit: & eum quidem, qui peregrè à sua profectus est patria, versatur verò & errat in terra aliena, eū reueritus, qui propter nos hospes factus est, in domum suam, quæcunq; ea sit, lubēter deducet, abducens quidem à terrena vita, & quæ potest diuidi, ad vnicum autem & cælestem sanctorum cœtum traducens, in quo versatur Paulus, & ij, qui timent Dominū. Quin etiam videns alium paternis nudatum facultatibus, & exutum veste incorruptionis, quæ est in libero animi arbitrio, nuditatē miseratus, rursùs induet eam, quæ est secundùm Deum, & est beata, vitam introducēs. Quid autem? eúmne, qui est fide infirmus, & in eorum, quæ sunt facienda, discretione puerili se gerit cogitatione, præteribit silentio? Nequaquàm, sed ad desideratam sanitatem, & proprium finem illum reuocabit citissimè, veritatis verbo fugās affectiones irrationabilitatis, & innatam rationem proprio restituēs principio, iram & cupiditatem, bigam partis animæ patibilis, secundùm rationem subiungēs rationi, erigensq; & mouens spiritu ad ea, quæ oportet. Ad hæc eum quoquè, qui est conclusus tenebris ignorantiæ, prohibetur autem videre lucem * inerrantis cognitionis, * prouidè ad locum veniens tenebrosum, tanquàm per quendam * angelum, per rationem, quę mentem illuminat, disruptis vinculis ignorationis, deducet ad lucem eius, quæ est secundùm Christum, libertatis & institutionis, neq; seruitutis iugo deincèps alligatum, neq; ad cælestem pulchritudinem mente libera assċendere prohibitum. Cap. 10. Opera misericordiæ corporalia. Ephes. 3. Psal. 22. Item spiritualia. Philip. 4. *pro, non errantis. for. *Æ pindè fo. *angulū

Et hæc omnia, & quæ sunt huiusmodi, probabili ratione & modis probabilibus, charitatis facibus in animo accensis, ostendet dupliciter. Cùm nos enim simus duplices, vt qui constemus ex anima & corpore, duplex quoquè est curatio, qua ipsi & oēs homines indigemus: etiamsì ille quidem plùs, hic verò minùs, quandiù fuerit mutationi subiectum liberum arbitriū, & ex se acceperit materia id, quod est inordinatum & inęquale, externisque molestijs & difficultatibus fuerit obnoxia. Quāobrem oportet nos nobis vti inuicèm benignè & humaniter, vt alioquì nosipsos afficiamus beneficio. Beneficiū enim cùm seipso maius euaserit apud eum, qui accepit, ad benefactorem reuertitur copiosius. Eo autē euidenter homo Deum imitatur. Imitatio verò est familiaritas & coniunctio. Coniunctio autē est assimilatio. Illa verò est summum bonorum. Vides quantus sit fructus benignitatis? Sic enim aliquis, cùm perfecto mandatorum senario seruilem omnem timorem expulerit, & praua vitiorum molestia se, quoàd eius fieri potuerit, expurgauerit, & in charitate fuerit consummatus, præmium virtutis recipiet per naturalem, quæ est in spiritu, contemplationem, certam scilicet cognitionem eorum, quæ sunt tempori & naturæ subiecta, intelligens mundum materialem, & qui videtur, ex diebus constantem, esse figuram eius, qui sensum Cap. 11. Duplex hominis curatio necessaria.

Mũdus materialis typũ mundi inuisibilis.

transſcendit: & per eum qui videtur, pulchrè videns eum, qui non videtur: apteque & concinnè ad earum rerum, quæ intelligentia percipiuntur, & plurima luce illuſtrantur, ſpeciem traducens pulchritudinem eorum, quæ apparent. Et ſic creatã naturam ad ſuum authorem eius mentem perducẽtem habebit, adeò vt per vtraque, actionẽ, inquam, & contemplationẽ poſt eam, quæ eſt in vtriſque, perfectionem, quæ per diuinorum mandatorium ſenarium, & per dies etiam ſignificatur, in quibus conſtitutus fuit mũdus, qui cernitur, poſſe purè intelligere octauæ diei myſterium. Quod quidem per Lucæ myſticam doctrinam (vt mihi quidem videtur) patefactum viderit aliquis ex ijs, qui ſunt dediti contemplationi, & qui ſenſum ſuperârunt. Id autem, quod dicitur, & ea, quæ ſunt futuri ſtatûs, veram extra carnem & mundum guſtantes cognitionem, quoàd eius fieri poteſt, hîc etiam ex ijs, quæ ſunt experti, didicerunt.

Cap. 12.

Sed hęc quidem, quòd attinet ad iter muniendum glorię & gratię, quæ eſt in monte aperienda ijs, qui ſunt perſpicaciores. Quandò autem cum Ieſu intrà nubem fuerint, tunc longè apertiùs & excelſiùs, per verbi veſtes, quæ tanquàm nix dealbatæ fuerint, & reſplenduerint ſicut lux, digni habebuntur myſtico eorũ, quę priùs dicta ſunt, ſpectaculo, iam ſignis veritati cedentibus. Verbi autem veſtes, ſecundùm ſpiritalem conſiderationẽ, intelligi poſſent tam illæ, quibus contegitur, quàm quibus detegitur: quod eſt profectò admirabile, & præter opinionem. Quomodò? Per vnam quidẽ ſpeciem, quæ anagoge dicitur, (vt mihi quidẽ videtur) ſignificant ea, quæ à Saluatore noſtro dicta & facta ſunt, in illa vita impolluta, immaculata, altiſſima, integra & incorrupta, quæ mundo apparebat per carnis ſuſceptæ diſpẽſationem: quæ ab omni quidem improbitate erat libera citra comparationem: omnis autẽ puritatis & ſanctitatis noſtræ cauſa, & exemplar naturæ: quod is, qui ſuperſubſtantialis eſt, cùm verè ad ſubſtantiam noſtram veniſſet, & ſupra ſubſtantię conditionem ſubſtantiam humanam ſuſcepiſſet, cum hominibus verſans, nobis reliquit: qui etiam in monte inſigniter coruſcauit: non vt qui ſeipſo euaſerit clarior aut excelſior: Abſit: ſed qui id etiam, quod priùs erat, diſcipulis, qui in altioribus initiabantur myſterijs, verè cerneretur. Ea ergò, per quæ illa vita conſtitit, verba & facta, quibus etiam infinita in nos diſpenſationis altitudo Verbi oſtenditur, non abſurdè pro veſtibus Saluatoris accipientur, antiſla per eas ſignificabuntur, * ſpiritu purgatione vtraq; tanquàm lux reſplendentia, propter perfectam puritatem & ſummam claritatem.

Veſtes Chriſti myſticè.

*ſpiritûs

Cap. 13.

Alio autem modo Verbi veſtes intelligi poſſent, (quæ res, vt arbitror, non indigna eſſet ſpiritu) eorum ſcilicet, quæ ab ipſo verbo procreata, & ad eſſentiam producta ſunt, magnificentia: quinetiam ſacra ſcriptura: Illa quidem, vt quæ creatorem & authorem purè aperiat latentem, quippè qui neque oculis cerni, neq; loco capi poſſit: Hæc autem, vt quæ verbum, quod myſticè ac libenter in ea verſatur & reſonat, oſtendat ineffabiliter ijs, qui ſunt digni ſpiritu. Vtraque enim per ſpiritum expurgantur & illuſtrantur, & talia puritate oſtenduntur rerum diuinarum amatoribus, & ijs qui delectantur contemplatione, qualia non poteſt fullo dealbare in terra. Spiritus enim, inquit, omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Atque ſic quidem per veſtes, quod intrà eas celatur, Verbum ſeipſum aperit, & cognitionis ſuæ lucem immittit, illis ſcilicet, qui, vt Petrus, Iacobus & Iohannes, perfecti ſunt ſpiritu. Ex quibus ille quidem, vt Petrus, ſupra petram ſtabiliter fundatus, & fidei fundamentum, & eam, quæ fit per virtutes, Eccleſiæ diſpenſationem in ſe ſuſcipit: His autem, vtpotè filijs tonitru, excelſæ Theologiæ myſtica contemplatio creditur, & vt qui baſim habeant ſolidam, & quæ non poteſt labefactari, nempe petram immobilem. Et ille quidem profundum, hi verò latitudinem, vt arbitror, & altitudinem fidei ſignificãt, quæ eo, quod compræhendi non poteſt, myſterio æqualiter omni ex parte omnem excedũt infinitatem. Sed tales quidem ſunt Saluatoris veſtes, & ſic effulgentes.

1. Cor. 2.

Marc. 3.

Cap. 14.

Facies Domini cũctis rebus amabilibus pulchrior & preciofior.

Faciem verò ſupra modũ coruſcantem, pulchritudinẽ inſignem, quæ omnibus rebus amabilibus eſt altior & preciofior: quæ ijs, qui vident, conciliat lętitiã indiſſolubilem: quæ quatenùs compræhẽdi videtur, eoipſo manifeſtatur: quippè quæ vel extrinſecùs occultè appareat, quæ eſt diuiniſſima, & omnium recentiſſima: quæ mens, aut oratio inſpiciet, aut explicare poterit? Si enim tales ſunt veſtes propter ſplendorẽ intrinſecùs ſcaturientem, certè quod à veſtibus tegitur, vt quod viſum ſuperet & cognitionẽ, ſi ipſum per ſe ſolum fuerit, omni ſpoliatũ integumento, (quid hoc dico?) ſi vel in ſola ſancta ſua veſte fuerit, quam cùm ex virgineis ſanguinibus cõſtruxiſſet, ſibi per ſpiritum myſticè coagmentauit: quis id eſſet viſurus? Non eſt, inquam, non eſt aliquis ex

ex creata natura, qui eius summum splendorem possit capere. Nam etsi bonum est eiusmodi, vt nulli ex omnibus sit incommunicabile, nō totum tamen id, quod est, sed quantùm, & quatenùs assequi possunt ij, qui sunt participes, capi potest: idq; propter summam eius bonitatem, infinitis ad omnia procedit & profunditur illuminationibus. Cuius rei demōstrationem affert id, quod beato & celeberrimo quodam modo passi sunt sancti Apostoli in monte, quandò ad quam adiri non potest, & est temporis expers, lux propriam carnem insigni propriæ lucis scaturigine transformans, illustrauit eos supereſſentialiter. Nam cùm ab omni macula alienæ illius carnis radium ferre non potuissent, qui oriebatur ex Verbi diuinitate, qui erat carne vnitus in hypostasi, & per eam supra naturam emanabat, proni cadunt in faciem. Deus quatenùs capiatur à creaturis.

O miraculum: Propter verissimam naturæ ecstasim graui somno & metu correpti, obstructis sensibus, cùm omnem intelligendi motionem & apprehensionem omninò amisissent, ità in diuina illa, & lumen exuperante, & quæ in adspectum non cadit, caligine cum Deo versabantur, eō quòd omninò non viderent, verè ipsum videre acquirentes: & per id, quod est eiusmodi, vt nulli cognosci possit, insignem sibi parantes ignorationem, omniq́ue intelligenti attentione excelsiorem vigilantia per somnum illum mysticè initiati. Fit autem admirabiliter in re admirabili vigilantia somnus, vel potiùs somnus ipse vigilantia: cùm cognoscendi apprehensionibus quiescentibus, rerum supernaturalium notitia credita illis fuerit. O quis mihi dederit tantam, quantam cuperem, eloquentiam? Quis est, qui pro dignitate possit vnà extolli cum ipso mysterio? Quisnam intelligentiæ motus, si ad hoc solùm adspexerit, non protinùs omninò extinguitur, cedens miraculo, ad quod adiri non potest? Hoc Dauid quoquè, cùm procùl, vt arbitror, animaduertisset spiritûs receptaculum, regale & propheticum instrumentum, diuino ore clamauit ad Deum vniuersorum, dicens: Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt. Quid verò? quale & quantum foret reuerà mysterium Transfigurationis, propter quod exultaturi essent Thabor & Hermon, vt quod nec verbis exprimi, nec mente comprehendi possit, silentio honorauit: quippè quod ab ijs, qui ea re digni essent, & experiētia ipsa (si fas est) didicissent, cognoscendum foret. Cap. 15. Caligo diuina lucem superat. Psal. 88.

Postquàm autem ad hunc locum peruéni, ea quoquè, quæ à Petro dicta sunt, consentaneum mihi videtur tractando declarare oratione: quæ, nesciens quid diceret, à sancto spiritu possessus, præ gaudio est elocutus. Ea enim, quæ facta fuerat, apparitione luminis, & diuina contemplatione supra naturam, lætatus & delinitus Petrus, & Deo totus afflatus, cùm motum animi verbis explicare non posset, & rursùs silentio diffluere gratiam non pateretur, non stultitiæ, nec stoliditatis (vt existimauerint aliqui) verba loquitur: sed ea verba effatur, quæ sunt genita & producta ab illo ineffabili mysterio, & illa planè diuina operatione. Quid autem dicit? Domine, bonum est nos hic esse. Quamobrèm, Petre? Vt à turbulenta, inquit, hominum vexatione liberati, & anima & sensu per separationem à turbis (quomodocunquè eæ intelligantur, aut dicantur) purgati, inexplicabili tuæ Diuinitatis apparitione hîc fruamur sine intermissione, ô Domine. Eo autem quidnam fuerit melius? Quid verò ijs, qui sapiunt, desiderabilius atque amabilius? Quamobrèm, si velis, Domine, faciamus hîc tria tabernacula: tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Est enim honestum, vt à litera legis, quæ occidit, quæ per Moysen significatur: & viua lex naturæ, quam ostendit viuus Propheta, hîc apud te habiter: Verbum, qui homo factus es, & habitâsti inter homines: qui verè es requies, qui vitæ & mortis Dominus, cui omnes sancti viuunt, quanuis à membris humanam concretionem componentibus segregati, naturalem mortem passi sint: qui es Rex vniuersorum, & qui omnia contines, & es author omnium: vt diffusa tua, ad quam accedi non potest, luce ipsi quoquè illustrati, te, qui in eis habitas & inambulas, Verbum mundo faciant manifestum, priorem quidem suam vitam deponentes, solam autem tuam, quæ tuo spiritu & igne diuino constat, Euangelicā admittentes gratiam: quæ est excelsa & immaterialis, quæ nunquàm desinit, neque consenescit, aut interit: sed semper feruore spiritûs ad id, quod est maius & diuinius, procedit, & extollitur per gratiæ infinitatem. Cap. 16. Matth. 17. Verba Petri quomodò sint intelligenda. 2. Cor. 3. Iohan. 1. 1. Tim 6.

Iam verò cùm de nube quoquè, & de ijs, qui cum Iesu simul loquuntur, cōueniēter ei, quæ latet in abdito, sententiæ, pro viribus perscrutati fuerimus, nè simus procùl remoti ab ea, quæ significatur per ipsa, cōtemplatione. Est ergò nubes lucida nostro Verbo conuenienter, ex qua etiam procedit vox Patris, quisnam sit, & vndenàm sit Cap. 17. Nubes lucida, Spiritus sanctus.

sit transfiguratus, clarè prędicans, columba illa, quę in Iordanem pauloantè deuolauerat: spiritus ille sanctus, qui in columbæ specie descendit ex superis, & mansit super
Matth.3. illum ipsum, qui baptizabatur & baptizabat, cōuenienter testimonio Iohannis, in spi-
Luc.3. ritu & igne: in quo etiam habet inseparabilem (si ità dicere oporteat) māsionem, per eam, quæ est inter ipsos inuicèm personarum collocationē. Hæc de nube sentire docemur à magno Apostolo, quem in his magistrum habemus. Hic scribens ad Corin-
1.Cor.10. thios: Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare trāsiērunt, & omnes in Moysē baptizati sunt in nube & mari. Nube spiritum, mari aquam figurari sentiens, ex quibus & per quæ est fons baptismi, regenerationis, vel potiùs diuinæ generationis maximum donum & pulcherrimū. Neque enim potest aliter aut in filio pater, aut in patre filius inspici, nisi in sancto spiritu: qui à patre quidem procedit, in filio autem per essentiam versatur & quiescit, vt qui sit eiusdem cum vtrisq; essentiæ, & sede honoreq; æqualis. Hic igitur idem, quod in Iordane, Trinitatis declaratur mysterium, quod admirabili vnione, & planè vnitate eius, quæ omne superat principium, & principio carit, diuinitatis continetur, & appāret per eadem verba. Addam autem per res quoque ei, qui diuinè cōsiderat, & transcendit omnem creatam naturam ductu spiritūs.

Cap.18. Hoc autem est, per quod nube illuminati, & luce vultūs Domini omni videndi priuati visione, ij, qui prælati fuerant cæteris Apostolis, vt Transfigurationis in monte essent inspectores & testes, fuerunt extra omnia, quæ videntur & intelligūtur, atque adeò etiam seipsos: vt, quod omnem Deificationem, & ablationem insigniter exuperat, per verbi apparitionem, & spiritūs adumbrationem, & quæ ex nube desuper ferebatur, Patris vocem, perq; visūs priuationem & ignorationem, superessentiale docerentur mysterium. Sub hac nube sunt Moyses & Elias, & vnà cum Iesu colloquentes cernuntur, & eius prędicantes excessum, qui futurus erat per Crucem. Ex quibus ille quidem scriptam, vt priùs dixi, legem, hic autem legem significat naturalem, vt qui per
Luc. 9. Lex scripta. Lex naturalis. Hebr.1. vtrosq; multifariàm multisque modis (vt Apostolicè dicā) legitur & prædicatur Verbum, huius quidem effector, illius verò perfecter cognoscatur: & vni quidē seipsum beatum finem imponat: alteram autem iam inueteratam, & quæ ijs, qui erant ratione prædita, propter rationis egestatem effluxerat, renouaret spiritu: & cùm vtriusque legis homines ad seipsum collegisset, & ad spiritalem & materiæ expertem redegisset gratiam, ostenderet eos in se nihil omninò inter se differre: qui etiam euanescunt abditi sole Euangelij, vel potiùs illuminati, & in altum sublati: &, vt dicā id, quod est ma-
Lex Euāgelica omniū præstantissima. ius, ad illum ipsum Solem in vnum congregati, cedentes ei, quod est præstantius, & omninò ab eo superati.

Cap.19. Est autem beatus, qui, cùm contactu Verbi carne crassa induti, & subiecti ei, quem nos habemus, sensui, eorum, quæ mysticè apparuerunt, acceperit cognitionem, gratiam non affecit contumelia, ostendens seipsum indignum spiritu: sed ipsum vel solum maximè legem putat: quinetiam seipsum facit illuminatione spiritūs eum, qui lege diuina & humana nouo quodam modo vitam nobis instituit. Nobis enim, quibus etiam homo factus est, vixit: qui donum quoquè in hanc vitam intulit, nempe institutum vitæ supramūdanum. Quod cùm etiam accepisset vita hominum, effecta est in gignendo copiosa, ac multiplex in ijs, quæ sunt spiritūs, depositā sterilitate, quæ ei inerat ex peccato. Quocircà deincèps cum Angelis choreas ducunt homines, Deum
Luc.2. communiter laudantes, & dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas.

Cap.20. Habes ergò, ô dilecte, rationem mysterij, etiamsi longè tua spe minorem, viribus tamen nostris non inferiorem. Eam autem, quæ est excelsior & magis mystica, ab ipso Verbo quæsiēris, qui etiam propter te carnem tulit, & Crucem sustinuit. Quem apud te acceptum, omni studio conserues, nequaquàm proferendum, & arcanum, Verbo párens, donèc ipse, qui carne passus est, Dominus, cùm in te, victa morte, ex mortuis resurrexerit, & te vnà fecerit resurgere, qui à peccato morte affectus fueras,
Eccles.3. Deum faciat spiritu. Est enim tempus (vt videtur Salomoni & Veritati) omni rei. Hæc ergò cùm scias, ô homo, te nequaquàm arguas indignum gratia: neq; per tuam in vita agenda negligentiam damno afficiaris in rebus cælestibus, & quæ nulla agitantur sedione: sed omni animæ repulsa socordia, & ea, quæ est ad materialia, excussa affectione, esto purus, & totus omninò deditus melioribus & cælestibus: Nosque omnes vnà contemperemur cum eo, qui desideratur, gratia & clementia Domini nostri

noſtri Ieſu Chriſti: Per quem & cũ quo Patri gloria, & ſancto ac viuifico Spiritui, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI EPHRÆM SYRI ORATIO DE TRANSFIGVRATIONE DOMINI ET *Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, quam in* 11. *capitula diſtinximus. Eſt in Simeone Metaphraſte.*

EX agro meſſes & lætitiæ, & ex vinea fructus eſculẽti, & ex ſcripturis doctrina viuifica. Ager habet vno tẽpore vindemiam: ex ſcriptura autem ſemper ſcaturit doctrina viuifica. Ager, quandò eſt meſſis, minuitur: & vitis, quãdò fuerit vindemiata, efficitur abiecta & humilis. Scriptura autem quotidiè metitur, & ſpicæ interpretum in ea non deficiunt. Quotidiè vindemiatur, & botri eius, quæ eſt in ipſa, vineæ nunquàm cõſumuntur. Accedamus ergò ad hunc agrum, & viuificis eius ſulcis fruamur, & ex eo metamus ſpicas vitę, nempe verba Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dixit: Sunt hîc viri, qui non guſtabũt mortem, donèc viderint filium hominis venientem in gloria ſua. Et poſt ſex dies aſſumit Ieſus Simonem Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem eius, & duxit eos in montem excelſum valdè, & transfiguratus eſt coram ipſis. Et reſplenduit facies eius ſicut Sol, & veſtes eius fuerunt albæ ſicut nix.

6. Auguſti. Cap. 1. Scripturæ diuinæ fertilitas. Matth. 16. Matth. 17.

Viri enim, quos dixit non eſſe guſtaturos mortem, donèc vidiſſent locum eius perfectionis, ſunt hi tres Apoſtoli. Et cùm aſſumpſiſſet, duxit eos in montem, & oſtendit eis quomodò ſit venturus in die nouiſſimo in gloria ſua. Duxit autem rurſùs eos in montem, vt oſtenderet eis, qualis ſit filius iſte, & cuius. Quandò enim interrogauit, Quemnam me dicunt homines eſſe filium hominis? dicunt ei: Alij quidem Eliam, alij verò Moſem, aut vnum ex Prophetis. Propterea eos ſurſùm ducit in montẽ, & oſtendit eis ſe non eſſe Eliam, nec Moſem, ſed Deum Elię, & qui ſanctificauit Moſem in vtero matris: neq; vnum ex Prophetis, ſed Dominum Prophetarum, & qui eos miſerat. Et rurſùs oſtendit eis ſe eſſe effectorem cæli & terræ, & ſe eſſe Dominum viuorum & mortuorum. Et rurſùs eos duxit in montem, vt eis oſtẽderet ſe eſſe filium Dei. Si enim dixiſſet eis, Ego ſum filius Dei, non eis perſuaſiſſet propter carnem, quam geſtabat, & quòd cum eis conuerſabatur. Videbant enim Mariam, quæ eum pepererat, & quòd Ioſeph, qui aluẽrat, nomine vocabatur pater eius, & quòd quidam vocabãtur fratres eius. Et rurſùs ſimiliter eſurijt & comédit, ſitijt & bibit, laborauit & requieuit, & dormitauit, & dormijt, & timuit & ſudauit. Hæc autem diuinę naturę minimè conueniebant. Propterea eos ducit in montem, vt pater loquatur, & oſtẽdat eis eum eſſe ſuum filium in veritate: & vt oſtendat eis regnum ſuum ante mortẽ ſuam, & gloriam ſuam ante ignominiam: vt quandò captus fuerit & crucifixus à Iudæis, ſciant eum non fuiſſe ab eis crucifixum propter eius impotentiam: ſed quòd ei ità placuiſſet propter ſuam gratiam, ad mundi ſalutem. Et rurſùs ſuam eis oſtendit gloriam ante ſuam reſurrectionem, vt quandò reſurrexerit à mortuis in gloria naturæ ſuæ diuinæ, ſciant eum non accepiſſe tanquàm mercedem ſui laboris gloriam, vt qui ea indigeret: ſed eum illã iam olim habuiſſe ab ęterno cum patre, & cum ſpiritu eius: ſicut dixit: Pater, glorifica me gloria, quam habui, antequàm mundus eſſet, apud te.

Cap. 2. Cur Dominus transfiguratus ſit in preſentia diſcipulorũ. Matth. 16. Iohan 17.

Hanc gloriam ſuæ diuinitatis, quæ erat obſcura & ignota ſub humanitate, oſtendit Apoſtolis ſuis in aſſcenſu montis. Facta eſt enim facies eius, ſicut Sol, & veſtimenta eius alba, ſicut * lux. Duos Soles in monte videbant oculi diſcipulorum, vnum ex conſuetudine, & alterum prẽter conſuetudinem. Vnum, qui eis lucebat, & mundum totum illuminabat in firmamento: & vnum qui eis illuminabat faciem, Ieſum, inquam. Hoc autem dixit, Facta ſunt veſtimenta eius alba. Etenim oſtendit, quòd ex toto eius corpore eius gloria ſcaturijt, & ex tota eius carne reſplenduit eius facies, & ex totis eius membris reſpleduerunt radij. Non enim ſicut Moſi, eius facies reſplenduit extrinſecùs: ſed ex ipſo ſcaturiebat eius gloria, & in eo manebat. Ex ipſo oriebatur lux eius, & in eo cogebatur. Neque enim abijt in alienam partem, & ipſum dimiſit: quoniam

Cap. 3. * nix, Exod. 34. Aliter facies Ieſu, & alitet reſplẽduit facies Moſi,

quoniam non vénit ex alio obliquo, & eum exornauit. Neq; eam vtendam pro tempore accepit. Totam tamẽ abyſſum diuinitatis ſuæ eis minimè oſtendit, ſed quantùm poterant contemplari pupillæ ſuorum oculorum.

Cap. 4. Moſes & Elias quid locuti cum Domino Ieſu.

Et apparuerunt eis Moſes & Elias ſimul cum eo loquentes, & ſermones eorum, quos cum eo loquebantur, ij erant: Agebant ei gratias, quòd vera fuiſſent verba Prophetarum in eius præſentia, & offerebant ei adorationem pro ſalute, quam fecerat in mundo propter genus humanum, & quòd myſterium, quod ipſi priùs deſcripſerãt, ipſe re ipſa implêſſet. Fuit ergò lætitia Prophetis, & Apoſtolis in ipſo aſſcenſu montis. Lætati ſunt Prophetæ, cùm vidiſſent humanitatem eius, quam non nouerant. Lætati ſunt autem Apoſtoli quoquè, cùm vidiſſent gloriam diuinitatis eius, quam non cognouerant. Et cùm audijſſent vocem Patris ferentis filio teſtimonium, per ipſam cognouerũt fuiſſe ab eo ſuſceptam humanitatem: quæ quidem erat apud eos obſcura: eisque fidem fecit cum voce Patris, gloria corporis eius, quę apparuit, ex ea quę in eo fuit vnita diuinitate immutabiliter & inconfusè. Et ſignatũ fuit trium teſtimonium, in voce paterna, Moſeque & Elia, qui quidem illi adſtiterunt tanquàm ſerui: & adſpiciebant alter alterum: Prophetæ Apoſtolos, & Apoſtoli Prophetas. Viderunt illic alter alterum principes veteris, principes noui. Vidit Moſes ſanctus Simonem ſanctificatum. Vidit œconomus Patris procuratorem filij. Ille quidem ſcidit mare, vt populus ambularet in medijs fluctibus: hic autẽ excitauit tabernaculum, vt ædificaret Eccleſiam. Vidit virgo veteris, virginem noui, Elias Iohannem. Qui aſſcendit currũ ignis, eum qui recubuit ſuper pectus flammæ. Et factus eſt mons in figura Eccleſiæ. Et vnijt in eo Ieſus duo teſtamenta, quæ ſuſcepit Eccleſia. Et nobis ſignificauit ipſum eſſe datorem duorum. Vnum accepit eius myſteria: alterum manifeſtam reddidit gloriam ſuorum factorum.

Exod. 14.

4. Reg. 2.

Iohan. 13.

Duo teſtata in monte vnita.

Cap. 5.

Dixit itaq; Simon: Bonũ eſt nos hîc eſſe, Domine. O Simon, quid dicis? Si hîc manſerimus, quis implebit verba Prophetarum? Quis obſignabit verba prœconum? Quis peraget myſteria iuſtorum? Si hîc manſerimus, illud, Foderunt manus meas & pedes meos, in quo implebitur? Diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea, & ſuper veſtem meam, miſerunt ſortem, cui adaptabitur? Dederunt in cibum meum fel, & in ſiti mea potauerũt me aceto, cui accidet? In mortuis líber, quis cõfirmabit? Si hîc manſerimus, Adæ chirographum quis ſcindet? & eius debitum quis exoluet? & indumentum gloriæ eius quis reſtituet? Si hîc manſerimus, quæ dixi tibi, quomodò fient? Eccleſia quomodò ædificabitur? Claues regni cælorum quomodò à me accipies? Quem ligabis? Quem ſolues? Si hîc manſerimus, ceſſabunt omnia, quæ dicta ſunt per Prophetas.

Pſal. 21.

Ibidẽm.

Pſal. 68.

Pſal. 87.

Matth. 16.

Dixit rursùs: Faciamus hîc tria tabernacula: tibi vnũ, & Moſi vnum, & Eliæ vnum. Simon miſſus eſt ad ædificandam in mundo Eccleſiam, & faciet in monte tabernacula? Modò enim Ieſum humanè attendebat. Et nunc ſeipſum collocat eũ Moſe & Elia. Illicò autem ei oſtendit, ſe non opùs habere eius tabernaculo. Ipſe enim erat, qui patribus eius fecerat tabernaculum nubis in ſolitudine. Eis enim adhuc loquentibus, eccè lucida nubes eos adumbrauit. Vides, Simon, tabernaculum ſine labore? tabernaculum, quod arcet æſtum, & non habet tenebras? tabernaculum, quod fulgurat & reſplendet?

Cap. 6.

Admirantibus autem diſcipulis, eccè vox, quæ à Patre extitit, è nube eſt audita, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipſum audite. Cum voce Patris reuerſus eſt Moſes in locum ſuum, & Elias reuerſus eſt in regionem ſuam, & Apoſtoli proni ceciderunt in terram, & Ieſus ſtetit ſolus, quoniam vox illa in illo ſolo implebatur. Fugiebant Prophetæ, & Apoſtoli in terram ceciderunt: quoniam vox Patris non implebatur in eis, quæ ferebat teſtimonium, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipſum audite.

Cur ad vocẽ Dei Patris Moſes & Elias diſparuerint.

Docuit eos Pater fuiſſe impletam Moſis diſpenſationem, & ab eis eſſe audiendum filium. Ille enim tanquàm ſeruus locutus fuit, quę iuſſus fuerat: & ea prædicauit, quæ ei dicta fuerant: & omnes itidèm Prophetæ, donèc veniſſet is, cui repoſitum eſt, nempe Ieſus, qui eſt Dominus, non ſeruus: Dominans, & non párens imperio: legiſlator, & non is, cui lex datur: filius, non verna: natura, & non adoptione. Apoſtolis itaq; id quod erat obſcurum, effecit Pater in monte manifeſtum. Qui eſt, eum qui eſt, ſignificat. Pater aperit, & declarat filium.

Gen. 49.

Cap. 7.

Ad hanc vocem, Apoſtoli proni ceciderunt in terram. Erat enim tonitru terribile. Quamobrèm voce eius terra tremuit, & ij ceciderunt in terram. Oſtendit eis patrem

trem appropinquâsse,& eum vocâsse filium. Voce sua eos etiam excitauit. Quomodò enim vox Patris eos deiecit, sic etiam vox filij in virtute suæ diuinitatis eos fecit surgere: quæ quidē cùm in eius carne habitet, & in ea sit vnita immutabiliter, ambo in vna hypostasi & vna persona inconfusè manent citra diuisionem. Non enim, sicut Moses, decorus fuit extrinsecùs: sed tanquàm Deus, fulgebat in gloria. Moses enim faciei eius apparitione vnctus fuit decore: Iesus autem toto suo corpore, tāquàm Sol suis radijs, resplenduit gloria suæ diuinitatis. Voce Dei patris discipuli prostrnũtur & per filium excitantur.

Clamauit autem Pater: Hic est filius meus dilectus, eum audite: nō separatus à gloria filij diuinitatis. Vna est enim natura pater & filius cum sancto spiritu, vna potētia, & vna essentia, & vnum regnum, & in vnam clamauit vocem in vili corpore, & in gloria terribili. Et Maria ipsum vocabat filium, non separatum corpore humano à gloria eius diuinitatis. Vnus est enim Deus, qui in corpore apparuit in mundo. Gloria eius significauit diuinam gloriam, quæ est ex patre: Et gloria eius significauit humanā naturam, quæ est ex Maria: ambas naturas, quæ conuenerunt, & vnitæ sunt in vna hypostasi. Vnigenitus ex Patre, & ex Maria vnigenitus. Et qui diuidit, diuidetur à regno eius. Et qui confundit eius naturas, peribit à vita eius. Qui negat Mariam Deum peperisse, non videbit gloriam eius diuinitatis: & qui negat eum gestâsse carnem peccato non obnoxiam, eijcietur à salute, & à vita, quæ data est per eius corpus. Ipsæ res testantur, & diuinæ eius virtutes docent eos, qui possunt discernere, eum esse verum Deum: & eius perpessiones significant, eum esse verum hominem. Et si hoc non persuasum habent, qui sunt mente imbecilla, luent pœnas in terribili eius die. Cap. 8. Luc. 2. Diuidere personam Iesu damnabile est.

Si non erat caro, cur Maria in mediū est producta? si non erat Deus, Gabriel Dominum quemnam vocabat? Si non erat caro, quisnam recumbebat in præsepi? Si nō erat Deus, Angeli descendentes quemnam glorificabant? Si non erat caro, quis inuoluebatur fascijs? Si non erat Deus, pastores quem adorabant? Si non erat caro, Ioseph quem circuncidit? Si non erat Deus, stella in cælo in cuius honorem cucurrit? Si non erat caro, Maria quemnam lactauit? Si non erat Deus, Magi cui munera offerebant? Si non erat caro, Simeon in vlnis quemnam gestauit? Si non erat Deus, cui dixit, Dimitte me in pace? Si non erat caro, Ioseph quemnam accepit, & fugit in Aegyptum? Si non erat Deus, illud, Ex Aegypto vocaui filium meum, in quo est adimpletum? Si non erat caro, Iohannes quem baptizauit? Si non erat Deus, Pater è cælo cui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui? Si non erat caro, quis ieiunauit & esurijt in deserto? Si non erat Deus, descendentes Angeli cui ministrabant? Si nō erat caro, quis fuit inuitatus ad nuptias in Cana Galilææ? Si non erat Deus, quis mutauit aquam in vinum? Si non erat caro, panes in cuiusnam manibus erant? Si non erat Deus, quinque millium hominum turbam, præter mulieres & pueros, in solitudine quis pauit quinque panibus & duobus piscibus? Si non erat caro, quis dormijt in naue? Si non erat Deus, quis ventos & mare increpauit? Si nō erat caro, Simon Pharisæus cum quo comedit? Si non erat Deus, peccatrici delicta quis condonauit? Si non erat caro, supra puteum ex itinere defessus quis sedebat? Si non erat Deus, aquā viuam quis dedit Samaritanæ, & eam arguit, quòd habuisset quinque maritos? Si non erat homo, quis gestabat indumenta hominis? Si non erat Deus, quis faciebat virtutes & miracula? Si non erat caro, quis spuit in terram, & lutum fecit? Si non erat Deus, ex luto oculos cæcorum quis coëgit adspicere? Si non erat caro, in Lazari monumento quis flebat? Si non erat Deus, mortuum iam quatriduanum quis iubendo eiecit? Si non erat caro, super pullum quis sedit? Si non erat Deus, cuinam cum gloria ibant turbæ obuiàm? Si non erat caro, Iudæi quē apprehenderunt? Si non erat Deus, quis terræ impe-rauit, & eos pronos humì iecit? Si non erat caro, quis colaphis cædebatur? Si non erat Deus, abscissam auriculam à Petro quis medicatus est, & restituit in locum suum? Si non erat caro, cuiusnam facies sputa accipiebat? Si non erat Deus, quis spiritum Sanctum insufflauit in faciem Apostolorum? Si nō erat caro, quis stabat coram Pilato in iudicio? Si non erat Deus, quis Pilati vxorem terrebat in somnis? Si non erat caro, cuiusnam vestes exuērunt & diuiserunt milites? Si non erat Deus, Sol quomodò fuit obscuratus in cruce? Si non erat caro, quis erat in cruce suspensus? Si non erat Deus, quis terram mouit à fundamentis? Si non erat caro, cuiusnam pedes & manus fuêre clauis confixi? Si non erat Deus, rempli velum quomodò scissum est, & petræ ruptę sunt, & sepulcra sunt aperta? Si nō erat caro, quis clamauit, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti? Si non erat Deus, quis dixit, Pater ignosce illis? Si non erat caro, quis Cap. 9. Luc. 1. Luc. 2. Matth. 2. Matth. 2. Osee 11. Matth. 4. Iohan. 2. Matth. 8. Luc. 7. Iohan. 4. Iohan. 9. Iohan. 11. Matth. 26. Iohan. 18. Luc. 22. Iohan. 20. Matth. 27. Iohan. 20. Matth. 27.

Luc. 23. in cruce pependit cum latronibus? Si non erat Deus, quomodò dixit latroni: Hodiè mecum eris in paradiſo? Si non erat caro, fel & acetũ cuinam obtulerunt? Si non erat Deus, Infernus cuiusnam voce audita contremuit? Si non erat caro, cuiusnam latus pupugit lancea, & exijt ſanguis & aqua? Si non erat Deus, quis portas inferorum con-
Act 2. triuit, & vincula diſrupit? & cuiusnam iuſſu mortui è ſepulcro egreſſi ſunt? Si non erat
Iohan. 20. caro, Apoſtoli quemnam viderunt in cœnaculo? Si non erat Deus, quomodò clauſis foribus eſt ingreſſus? Si non erat caro, cuiusnam clauorum & lanceæ plagas Thomas contrectauit manibus? Si nõ erat Deus, cuinam clamauit, Dominus meus, & Deus meus?
Iohan. 21. Si non erat caro, in mari Tyberiadis quis comédit? Si nõ erat Deus, in cuiusnam iuſſu impletum eſt rete? Si non erat caro, quemnam viderunt Apoſtoli aſſumi in
Act. 1. cælum? Si non erat Deus, cælum cuinam fuit apertum? & poteſtates quemnam in tre-
Pſal. 109. more adorârunt? & pater cuinam dixit, Sede à dextris meis, & quæ ſequuntur? Si non erat Deus & homo, falſa eſt decæterò noſtra ſalus: falſæ ſunt etiam voces Prophetarum. Sed veri fuerunt Prophetæ, & à mendacio aliena eorum teſtimonia. Dixerunt enim ea, quæ iuſſi fuerant. Spiritus ſanctus per eos eſt locutus.

Cap. 10. Quocirca caſtus quoq; Iohannes, qui ſuper pectus flammę recubuit, confirmãs vo-
Iohan. 1. ces Prophetarũ, de diuinitate diſſerens, in Euangelijs docuit, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et Verbum caro factum eſt, & habi-
Ieſus Dei patris & Mariæ filij vna eſt perſona. tauit in nobis. Qui eſt ex Deo Deus Verbum, & ex patre filius vnigenitus: Qui eſt eiuſdem cum patre eſſentię: Qui eſt ex eo, qui eſt, Verbum ante ſecula, ex patre genitus ſine matre ante omnia ſecula ineffabiliter, idem in nouiſſimis diebus naſcitur ex filia hominis, ex Maria virgine ſine patre carne indutus, ex ipſa carnẽ geſtans, & homo effectus, quod quidem non erat, manens Deus, id quod erat: vt mundum ſaluum faceret. Et ipſe eſt Chriſtus Dei filius, vnigenitus ex patre, & ex matre vnigenitus.

Cap. 11. Confiteor eundem eſſe perfectum Deum, & perfectum hominẽ, qui in duabus na-
Vera & Chriſtiana confeſſio. turis, in hypoſtaſi ſeu perſona vnitis cognoſcitur, & citra diuiſionẽ, confuſionemq; & mutationem, carnem induit animatam, & animam ratione prædità & intelligentem, factus eſt omninò ijſdẽ, quibus nos, obnoxius affectionibus, præter ſolum peccatum. Idem terrenus & cæleſtis, temporalis & æternus: qui cœpit, & qui eſt ſine principio, expers temporis, & ſubiectus tempori: creatus, & increatus: patibilis, & impatibilis: Deus & homo: in vtriſq; perfectus, vnus duo, & in duobus vnus. Vna perſona Patris, & vna perſona filij, & vna perſona ſpiritûs ſancti, vna diuinitas, vna potentia, vnum regnum in tribus perſonis ſeu hypoſtaſibus.

Sic glorificamus ſanctam vnitatem in Trinitate, & ſanctam Trinitatem in vnitate.
Matth. vlt. In quo pater clamauit de cælo: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Hæc ſuſcepit ſancta Dei Eccleſia catholica. In ipſa ſancta Trinitate baptizat in vitã æternam. Eam ſanctificat honoris æqualitate. Eam confitetur citra diuiſionem & ſeparationem: & eam adorat non errans, & glorificat. Ipſam in tribus perſonis vnitatem decet gloria, gratiarum actio, honor, potentia, maieſtas, Patrem, & filium, & ſanctũ ſpiritum, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI
ORATIO DE TRANSFIGVRATIONE DOMINI
& Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Extat in Simeone Metaphraſte.

6. Auguſti. QVI benè quidem ſciũt decertare, Spectatorum delectantur plauſibus, & ſpe præmiorum excitantur ad eam, quæ illos decet, victoriam. Qui autem diuina dona aſſequi deſiderant, & ſpei ſanctis paratæ ſitiunt participationẽ, quæ pro pietate in Chriſtum ſuſcipiuntur certamina, lubenter quidem admittunt: in vita autem ſe rectè gerunt, non præferentes ocium, quod nullam conſequitur mercedem, neque ignauam amãtes timiditatem: ſed ſe ſtrenuè & fortiter gerentes aduerſùs omnem tentationem, & perſecutionum inſultus plurimi faciẽtes, & pro ipſo Domino pati, magnas reputantes diuitias. Meminerũt enim beati

beati Pauli, qui scribit non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Rom.8.

Vide ergò pulcherrima dispensatione nunc vsum Dominum nostrum Iesum Christum, ad vtilitatem & ædificationē sanctorum Apostolorum. Nam eis quidem dixit: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucē suam, & sequatur me. Matth.16. Qui enim vult animam suam saluam facere, perdet illam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Et salutare quidem est præceptum, & decens sanctos, & quod supernam gloriam conciliat, & alacritatis animi & gaudij sortē comparat. Eligere enim pati propter Christum, minimè caret mercede: immò verò efficit æternæ vitæ & gloriæ participes. Pati propter Christum nō caret mercede.

Sed Discipulos, qui virtutem ex alto nondùm acceperant, cōsentaneum erat vtiq; in humanas incidere imbecillitates, & tale quid apud se cogitantes, dicere: Quomodò negabit quis seipsum, aut quomodò qui suam perdidit animam, eam rursùs inueniet? Quod autem ijs, qui hoc passi fuerint, erit præmium, quod ei respondeat? aut etiam quorumnam erit donorum particeps? Vt tales ergò cogitationes & verba eis adimat, & eos velutì transfundat & transmutet ad animi magnitudinem, eius, quæ ipsis danda est, gloriæ ingenerans desiderium: Dico vobis, inquit, sunt quidam ex ijs, Ibidem. qui hìc stant, qui nō gustabunt mortem, donèc viderint regnum Dei. Num eis eousq; vitæ extendetur mensura, vt ad illa perueniat tempora, post quæ in consummatione seculorum descēdens de cælis, restituet sanctis paratum eis regnum? Sed ipse quidem hoc præstare poterat. Omnia enim potest: nec est aliquid, quod non possint efficere eius potentissimi nutus.

Regnum autem dicit ipsum gloriæ spectaculum: in qua ipse quoquè videbitur illo tempore, in quo resplendebit in terra. Veniet enim in gloria Dei patris, & non in ea, quæ est in nobis, humilitate & abiectione. Quomodò ergò fecit miraculi spectatores eos, qui promissum acceperant? Ascendit in montem, habens ex eis tres electos. Matth.17. Deindè transmutatur in quendam excellentem & diuinum splendorem, adeò vt eius vestis videretur resplendere instàr luminis. Deindè Moses & Elias Iesum circunstentes, de eius decessu inter se loquebantur, quem erat adimpleturus in Hierusalem, Luc.9. hoc est, eius quæ est cum carne œconomiæ mysterium, & salutarem passionem, quæ, inquam, futura erat in Cruce.

Verum enim est, quòd lex Mosis, & sermo sanctorum Prophetarum, Christi prius ostenderunt mysterium: illa quidem in figuris & vmbris ipsum propemodùm describens in tabula: hi autem multifariàm multisque modis prædicentes, quod suo Heb.1. tempore videbitur in nostra forma, & quòd pro salute & vita omnium non recusabit pati mortem in ligno. Quòd autem Moses & Elias aderant, & simul loquebantur, id Moses & fiebat hoc consilio, vt ostenderetur, legem & Prophetas esse velutì satellites Domini Elias cur vi- nostri Iesu Christi, vt qui ab ipsis fuerit ostensus Dominus per ea, quæ significârunt, si cum Christo. quæ erant inter se conuenientia. Non enim dissident à lege ea, quæ dicuntur per Prophetas. Et hoc est, vt arbitror, quod inter se colloquebantur Moses sanctissimus, & Prophetarum optimus. is autem erat Elias. Potest autem aliud quoquè considerari: Quoniam ex turbis alij quidem dicebāt eum esse Eliam, alij Ieremiam, alij verò vnum Matth.16. ex Prophetis: * ducit eorum principes, vt vel ex hoc videant, quid interfit inter Dominum & seruum. *for. adducit

Post hanc autem alia quoquè potest dici consideratio: Quoniam enim eum assiduè accusabant, quòd legem trāsgrederetur, & existimabant eum esse blasphemum, vt qui sibi vendicaret eam, quæ ei non conueniebat, nempe gloriam Patris: & dicebant: Hic homo non est ex Deo, quoniam sabbatum non seruat. Et rursùs: De bono Iohan. 9. opere non lapidamus te, sed de blasphemia. Et, quòd homo cùm sis, facis teipsum Iohan.10. Deum: vt ostenderentur vtraq; crimina profecta esse ex inuidentia, & eum neutri eorum esse affinem: & neque id, quod à se fit, esse legis transgressionem, neq; vendicationem gloriæ non sibi conuenientis, quòd dicat se esse æqualē patri, eos, qui in vtroq; eorum clari fuerunt, producit in medium.

Etenim Moses dedit legem, & poterant considerare Iudæi, quòd legem non neglexisset conculcatam, vt ipsi existimabant: neque eum, qui ipsam transgrediebatur, & erat inimicus ei, qui ipsam tulerat, honorâsset. Porrò autem Elias Dei gloriæ zelo erat incitatus. Qui, si Christus fuisset Dei hostis, & seipsum quidem dixisset æqualem Patri, non fuisset autem id, quod dicebat, si denique non faceret, vt oportebat, non ei

affuiſſet ipſe, & obedijſſet. Poteſt verò cum ijs, quæ dictæ ſunt, alia quoquè cauſa dici. Quænam autem ea eſt? Vt ſciant eum vitæ & mortis habere poteſtatem, & ſuperis & inferis dominari. Propterea in medium adducit eum, qui viuebat, & eum, qui erat mortuus. Apparentes enim non tacebant: ſed loquebantur de gloria, quam erat impleturus in Hieruſalem, nempe paſſionem & Crucem: in his autem etiam reſurrectionem.

Cur alter viuus & alter mortuus adducebatur.

Sed beati quidem Diſcipuli parùm dormitant, vt potè quòd Chriſtus vacaret orationi. Certo enim conſilio & certa diſpenſatione humanis neceſſitatibus ſeruiebant. Deindè cùm eſſent experrecti, fiunt ſpectatores tam venerandæ & tam admirabilis mutationis. Arbitratus autem fortaſsè beatus Petrus aduenisse tempus regni Dei, in monte quidem verſari deligit: dicit autē tria eſſe facienda tabernacula, neſciens quid diceret. Non erat enim tempus conſummationis ſeculi, neque in præſenti tempore ſunt ſancti futuri participes ſpei eis promiſſæ. Dicit enim Paulus: Qui transformabit corpus humilitatis noſtræ, vt ſit ipſum conforme corpori gloriæ eius, Chriſti ſcilicet.

Philip. 3.

Cùm ergò diſpenſatio adhuc eſſet in principio, & nondùm eſſet finita, quomodò erat conſentaneum, Chriſtum, qui venerat propter charitatem in mundum, deſinere pro eo velle pati? Seruauit enim eam naturā, quæ eſt ſub cælo, cùm ſubijſſet mortem ſecundùm carnem, & eam deleuiſſet per ſuam à mortuis reſurrectionem. Neſciebat ergò Petrus, quid diceret.

Matth. 17.

Cæterùm præter admirabile & arcanum Chriſti gloriæ ſpectaculum, aliquid quoquè aliud factum eſt vtile & neceſſarium ad confirmandam in ſe fidem, nō ſolis diſcipulis, ſed etiam nobiſipſis. Deſupèr enim ex alto extitit vox Dei & Patris, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo benè mihi complacui: ipſum audite. Et dum facta eſt, inquit, vox, inuentus eſt ſolus Ieſus. Quid ad hæc dicit duræ ceruicis Iudæus, qui eſt contumax & repugnās, & cor habet, quod nullam ſuſcipit admonitionem? Eccè præſente Moſe Pater iubet ſanctis Apoſtolis, vt eum audiant. Quòd ſi eos voluiſſet ſequi præcepta Moſis, dixiſſet: Seruate legem. Nūc autem ne hoc quidem dicit Deus & Pater. Sed cùm adeſſet Moſes & eius Propheta Elias, iubet eos ipſum audire potiùs.

Nè autē calumniarentur aliqui veritatem, dicentes quòd pater eos iuſſerit audire Moſem, & non omnium noſtrūm Saluatorem Chriſtum, neceſſariò Euangeliſta annotauit, dicens, quòd cùm vox illa extitit, inuentus eſt Ieſus ſolus. Quandò ergò ſanctis Apoſtolis Deus pater, tanquàm ex nubibus deſupèr præcepit, dicens: Ipſum audite: aberat quidem Moſes, Elias autem non aderat: ſolus verò erat Chriſtus.

Moſes & Elias ad vocē Dei Patris aberāt.

Iuſſit ergò ipſum audire. Ipſe eſt enim finis legis & Prophetarum. Propterea Iudęorum populum allocutus eſt, dicens: Si crederetis Moſi, crederetis vtiq; mihi. Ille enim de me ſcripſit. Quoniam autem & per ſapientiſſimum Moſem datum præceptum contemnere, & quæ per ſanctos Prophetas dicta ſunt, nihil ducere perpetuò perſeuerârunt, iure ſunt abalienati & exturbati à bonis, quæ promiſſa ſunt ipſis patribus. Obedientia enim melior eſt, quàm ſacrificium: & auſcultatio, quàm adeps agnorum: ſicut ſcriptum eſt. Et ità quidem ſe habent res Iudæorum. Nobis autem, qui eius aduentum agnouimus, omnia omninò bona aderunt per ipſum & in ipſo Chriſto. Per quem, & cum quo, Deo & patri gloria & potentia, cum ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

Rom. 10. Iohan. 5. 1. Reg. 15. Eccles. 4.

De Sixto Papa & martyre quærat Lector infrà in geſtis Sancti Laurentij martyris.

MAR

MARTYRIVM SANCTISSIMORVM PVERORVM ET FRATRVM, IVSTI ET PASTORIS, QVOD MVtato paſsim ſtylo ex antiquiſsimis excerpſimus codicibus, quibus ſuffragantur Martyrologia.

EO tempore, quo crudeliſſimus Datianus inſtinctu infernalis ſerpentis, & cõſilio prouocatus diaboli, vniuerſum rabidus perluſtraret orbẽ, vt quoſcunq; inueniſſet Chriſtianos, per diuerſas regiones diſperſos, varijs tormẽtorum generibus cruciaret, & ad ſuæ ſacrilegæ religionis cultum reuocaret: cõtigit eum ad Complutenſem ciuitatem tranſeũdi gratia deuenire. Cujus incolæ cùm tremendam eius opinionem intellexiſſent: duo infantes Iuſtus & Paſtor, relictis ſcholæ tabulis, in quibus eorum teneræ ætates literis imbuebantur, iam non ad ſtudium magiſtri vel doctoris iſtius ſeculi ire cœperunt, ſed quaſi probati Chriſti diſcipuli, ad ſpectaculum proprij martyrij alacres cucurrerunt. Cumque ſolicitè cernerent & intento perciperent corde, quid dementis Datiani inquireret furor: nunciatum eſt ei quòd hi duo infantuli eſſent Chriſtiani, & à parentibus Chriſtianis progeniti, ac propterea eos ad id ſpectaculi deueniſſe, vt ſi Chriſtianorum facta fuerit inquiſitio, ipſi ſponte ſeſe offerant puniendos. Cumq; hoc crudeliſſimus Datianus intellexiſſet, ſtatim indignationis ira commotus, inaudita eorũ parte, comprehendi, & eos cruciatu magno cædi præcepit: timens nè ſi ad interrogandũ in eius preſentiam adducerentur, aliorum circumadſtantium ad confeſſionẽ nominis Chriſti, animos præpararent: & dum eis non præualeret, ipſe ſuam publicè adſpiceret malitiã ab infantibus ſuperari. Compræhẽſi igitur ſancti martyres, priuſquàm ad ſupplicium traherẽtur, ſeſe mutuò, cælitùs edocti, læti cõfortabant. Dixit ergò Iuſtus: Noli, frater Paſtor, hanc temporalem pertimeſcere paſſionem, noli propter cædentiũ flagella, quibus tenerrimum corpus tuum atteratur, à fide te ſubtrahere, noli incũbentem gladium formidare: quia ſi annuente Domino Ieſu Chriſto, extinctis contigerit nobis ad ipſius gloriam properare, digniorem in futuro ſeculo percipiemus fortitudinem, quæ noſtram non minuat paruitatem, ſed ad perfectionem martyrũ, & Angelorum coronam perducat æternam. Hîc tempore exiguo conſtituti, paruam inter homines habuimus vitam, ſed illic in longitudinem dierum, ſi quæ Deo placita ſunt fecerimus, æternæ vitę percipiemus abundantiam. Cui ſanctiſſimus Paſtor reſpondit: Dignè quidẽ frater Iuſte ſic te decet hortari, vt iuſtitiam quã nomini tuo inſcriptam portas, ſimul cum tuo fratre Paſtore ſuſcipias. Leue etenim ſit nobis, pro confeſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti, corpus noſtrũ iugulari & ſanguinẽ fundi, vt in ſacrario cæleſti, diuinum corpus Chriſti & precioſum ſanguinẽ eius, nobis liceat adorare. Non nos parentum aut proximorũ reuocet pietas, nec noſtræ condoleamus ętati: ſed celeriter ad cælorum culmina properemus, vbi noſtræ infantiæ, & parẽtum noſtrorum peccatis obtinere veniam mereamur. Aſt vbi illos, qui acciti fuerant violenti carnifices, vidiſſent vnanimiter talia ſibi colloquentes, nunciant Datiano: ſciſcitantes, quid de eis præciperet quos audiẽrant ſic ſeſe mutuò pro nomine Domini conſolantes. Quibus auditis, ſtupefactus Datianus ait: Non ſunt iſti digni noſtris conſpectibus iſti, qui nec infantię ſuę tenerũ robur lucrari voluẽrunt, nec deorum noſtrorum cõpulſi venerabilem adorare culturam. Statim igitur iubet eos procùl à ciuitate gladio truncidari. Cumq; producti fuiſſent in campum laudabilẽ, nulla obſtante macerie, ibi vltionem dignã pro Chriſti nomine ſuſceperunt. Quorum confeſtim animas Saluator, apertis cælis, triumphantibus Angelis, & martyrum exultãte choro, in cæleſtes ſedes ſuſcepit æterna requie fruituras. Poſt celerem verò profectionem immundiſſimi Datiani, exeuntes Chriſtiani, corpora eorũ eodem loco quo paſſi ſunt, honorificè ſepelierunt: & per ſingulorũ corpora, vna protegente baſilica, in eorum titulis altaria veneranda ſacrârunt. Quem locum ſanctũ tanta Dominus noſter Ieſus Chriſtus potentiæ ſuæ maieſtate repleuit, vt quicunq; pura fide & integra deuotione eorũ expetierit veneranda ſuffragia, quacunq; fuerit infirmitate detentus, vel inimicorũ infeſtatione depreſſus, ſtatim ipſorũ inuicto liberetur auxilio. Vndè oportet nos vnita laudis voce in eorũ feſtiuitate pſalmorum cantica reſonare, dicentes: Gaudete iuſti in Domino, rectos decet collaudatio, vt qui pro cælorum regno & nobis omnibus conſeruandis,

6. Auguſti. Datiani crudelitas.

Eccè ardẽs deſiderium martyrij in duobus fratribus iſtis.

Magnis afficiuntur cruciatibus.

Alter alterũ conhortat.

Parentes propter Chriſtũ relinquendi.

Plectuntur capitali ſupplicio SS. martyres.

Extruitur baſilica in eorum memoriam.

Pſal. 32.

uandis, precioſum ſanguinẽ effuderũt, dignas & nos in hac die pro eorũ martyrio laudes, altiſſimo cũ munerib. offeramus, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

VITA BEATI ALBERTI DE MONTE DREPANO CARMELITAE, AVTHORE, NI FALLOR, IOHANNE MARIA Politiano.

Is enim ſcripſit beati viri vitam, ſed MS. codex eius nomen non habebat: id quod ſæpè non ſine dolore videmus in eiuſmodi libris. Scripſit verò etiam Baptiſta Mantuanus Vitam eius Carmine Sapphico. Stylum ſimplicem mutauimus in gratiam Lectoris, adiectis ad marginem capitibus.

7. Auguſti. Cap. I.

A tempeſtate, qua ſereniſſimus Rex Petrus regnum Cataloniæ & Siciliæ obtinuit, fuit Benedictus quidam, nobili ſtirpe progenitus, dictus Adalbatibas, quæ eſt præclara apud Siculos familia. Duxit verò vxorem Iohannam, generis nobilitate ipſi non imparem, in Caſtro montis Drepani ortam: apud quem montem eſt monaſterium fratrum Ordinis beatiſſimæ matris Dei, qui Carmelitæ vocantur. Dicitur autem Drepanenſe monaſterium. Porrò iſtorum coniugum erat coram Deo vita integra & mores inculpati. Cumq; in matrimonio pariter annos fermè ſex & viginti exegiſſent, nec prolem vllam procreâſſent,

Votũ parentũ Alberti.

tandèm communicato inter ſe conſilio, beatiſſimæ Mariæ virgini votum mente ſyncera nuncupârunt, ſi ipſa pro ſolita humanitate & benignitate ſua eis prolem impetraret maſculinam, eam ſe ipſius Ordini perpetuò conſecraturos. Eo voto facto, in ieiunia, preces, eleemoſynas incumbunt, vt dicta factis confirment. Nec verò multi

Voti illius affectus.

præterière dies, & præpotens Deus annuens votis illorum, Iohannæ præſtitit, vt è ſuo marito ſe ſentiret grauidam. Porrò Benedictus vir eius, vidit in ſomnis cereum mirificè radiantem, è ſuæ coniugis vtero prodeuntem: nec diſſimilis viſio eius coniugi oblata fuit: mutuoque, quid vidiſſent, ſibi indicârunt, flexis genibus gratias agentes Deo & ſanctiſſimæ Virgini. dixitque poſteà Iohanna: Si ea, quæ videre nobis licuit, ſuum habitura ſunt effectum, magnus erit profectò hic puer coram Domino. Vbi deindè partûs aduenit tempus, filium peperit, cui ſacri baptiſmatis fonte abluto, Alberti nomen impoſuit, non ſine inſtinctu diuino, cùm apud Siculos hactenùs vix quiſquam ità eſſet appellatus.

Cap. 2.

Poſtquàm autem nonnihil creuit puer, liberalium artium ſtudijs eſt admotus. Ille verò ſancti ſpiritûs gratia ornatus, literis benè eruditus, & optimis moribus inſtructus, parentibus charus, ciuibus acceptus & amabilis fuit. Iam annum octauum attigerat, & quidam præcipuæ nobilitatis viri, eum poſcebãt ſponſum addici puellæ cuidam, quæ regio ſtemmate nata videretur. Pater eius, illorum tandèm flexus precibus, rem ad vxorem refert, putans eam non alienam fore ab eius rei conſenſu. At illa poſteaquàm audiuit maritum talia dicentem, valdè obſtupeſcẽs, ait ad eum: Miror prudentiam tuam vel in animum inducere potuiſſe, vt ea proponeres, quę fieri nefas ſit. An verò iam prorsùs immemor es benigniſſimi Creatoris tui, qui nos tanto voluit afficere beneficio, intercedente pro nobis ſacroſancta Virgine Maria? An non danda nobis opera eſt, vt Deo & ſanctiſſimæ matri eius perſoluamus id, quod polliciti ſumus? Albertus filius noſter non fœminæ, ſed Deo coniungendus eſt, & ſacræ religioni copulandus. His auditis, pater Benedictus, diuino permotus timore, obticuit, nec vllam voluit eius rei deincèps facere mentionem. Non debet autem mirum videri Lectori, quòd diximus, Albertum puerum tenellũ, ſponſum à quibuſdam expetitum. Eiuſmodi enim matrimonium, per verba de futuro cõtractum eſſet, quod apud eius regionis nobiles frequens eſt.

Religio matris eius.

Spõſalia cũ verbis de futuro matrimonio.

Cap. 3.

Porrò mater Iohanna beatum puerum Albertum in cubiculum acciuit, & omnia ei expoſuit, tum de conceptione eius, tum de viſionibus parentum: ſimul etiam indicans, quid Domino promiſiſſent. Ille verò cùm verba matris probè cepiſſet, humiliter ei reſpondit: Ego, mater, non ſum mei iuris, ſed parentum meorum iugo ſalutari me ſentio contineri. Quid igitur, mea mater, me vis facere? mundo ne ſeruire, & temporarijs perfungi honoribus, vel potiùs amare Chriſtũ, & illi in ſacra religione perpetuũ exhibere famulatum, vt poſſim æterna apud illum vita frui? quod quidem vos

Attẽde prudẽs & humile pueri reſponſum.

illi

illi promisistis. Respondit Iohanna mater: Equidem, mi fili, votum, quod nuncupauimus, nolim esse irritum: immò verò toto pectore oratum te velim, vt quod pollicitisumus, exequamur, & dicta factis compensemus. Ait illi Abertus puer: Faciam, mea mater, quod hortaris. Cumque pater venisset domum, & cum vxore ad mensam accumberet, coram illis dixit puer Albertus: Non comedam, nisi mihi benè precemini. Tum illi pio animi affectu dixerunt: Benedicat tibi Deus, & dirigat gressus tuos. Ea percepta benedictione parentum suorum, abijt ad monasterium Drepanense fratrum Carmelitici instituti, à castro montis Drepani ad duo distãs milliaria. Quò cùm peruenisset, petijt sibi donari habitum eius instituti, optans illic apud fratres commorari. At Prior siue præfectus cœnobij, ijs pueri sermonibus acceptis, non sine multa admiratione, quòd non nesciret generis eius nobilitatem, noluit eum in fratrum sodalitatem admittere. Itaque pius puer ad parentum ædes mœstus se recepit. Nocte proxima, cùm parentes eius sopori se dedissent, beatissima Virgo eis apparuit, seuereque eos obiurgans, minitabunda dixit: Vos id quod mihi polliciri estis, non redditis, & rem alienam apud vos detinetis. Filius vester è vestra quidem carne genitus est, sed mihi voto perpetuò obligatus. Quòd si vos illum famulum meum mihi non redditeritis, breui morte fœdissima vos extinctos sentietis. Ex his nimio illi terrore consternati, expergiscuntur: confestim ad monasterium illud properant, Priori & fratribus, quid viderint & audierint, exponunt: filium votiuum vltrò illis exhibent, orant vt intrà paucos dies habitu monastico induatur.

Puerul⁹ petit monaste rium.

Si quid voueris Deo, nè moreris reddere.

Is dies postquàm aduénit, putà quo vestes erat monasticas accepturus Albertus, nobiles omnes ad tam pium spectaculum confluunt. sanctus puer Albertus ex more sanctum habitũ induit: vestes suas, quibus hactenùs vsus erat, proprijs manibus pauperibus elargitur, vitam mox viuere incipit sanctissimam. Id verò cernens antiquus hostis, arte veteratoria eum à salubri proposito nititur reuocare, in ipsis primis conuersionis initijs, pœnitentiæ studijs incumbentem & precibus inhærentem, sub elegantissimæ mulieris forma aggreditur, & quandã vultu mentiens pietatem, non sine gemitu ità compellat: Me miseram, quidnam factura sum tuî amore vsqueadeò occupata, sed tuo consortio destituta, cùm ego nihil optarem magìs, quàm te habere maritum? Sed quæso te, nè me tam illustrem & speciosam puellam deseras: nec tibi fas est tam vili & abiecto vti habitu, cùm sis nobilis: planè redeundum est ad seculum. Ego tam decora & amabilis, præcipuæ nobilitatis stirpe progenita, opibus & copijs huius mundi, in quibus est multa vitæ securitas & felicitas, egregiè abundo & affluo. Quid igitur in his sordibus perpetuò decreuisti permanere, cùm certum sit, non posse te hoc asperum & acerbum vitæ genus, tantumque pondus perferre? Oro & obsecro, iuuenis formosissime, quem ego præ omnibus vnicè diligo, redi ad paternos lares, iungere mihi legibus matrimonij, & omnibus bonis mecum perfruere. Sentiẽs Christi seruus à satana eas proficisci suggestiones & persuasiones, signo sanctæ Crucis se communiens, ità ait: Abi serpens tortuose in flammas tuas, meque missum facito. Non enim vera hæc est, quam præ te fers, hominis effigies, sed maledicta est commentitia species tua. Ad has serui Dei voces ille satan euanuit, nec quicquam mali ex ea visione Albertus perpessus est.

Cap. 4.

Induit monachi vestes, & suas dat pauperibus.

Diabolifallacia.

Signo sanctæ Crucis fugat dæmonem.

Indè anno absoluto, palàm se monastica professione obligauit, quam animo iamtum fecerat, quandò habitum religiosum susceptit. Fuit porrò vita eius valdè seuera & aspera, insignis patientia, multaque de se virtutis exempla præbebat. Ferijs secundis, quartis & sextis, egregio cilicio carnem domabat suam, eam assiduis ieiunijs macerabat, in palmitibus, nudo corpori admotis, cubabat, rudi panno tegebat corpus, vestes viles ferre non erubescebat. A vino abstinens, aquæ potum illi præferebat, nè vinum blandè ingrediens, luxuriæ fomenta suppeditaret. Sextis ferijs pani suo absynthium immiscuit, & vestibus asperis vexabat carnem, nè quas illi aduersùs spiritum delectationes parturiret. Ocium semper fugit, in bona opera perpetuò intentus, vt eum malignus hostis semper bonis rebus occupatum inueniret. Castitatis fuit perquam studiosus, obedientiæ sanctæ constanter & integrè addictus. Paupertate & humilitate facilè omnes superabat, doctrinam ecclesiasticam moribus ornatissimis illustrabat. Omne patrimonium suum in pauperes fratres distribuit. Diuina quoquè perfusus sapientia, intrinsecùs semper cælestibus fruebatur delectationibus. Infideles Iudæos concionum suarum radijs mirificè illustrabat, nec rarò ex illis ad Christ religionem quosdam traduxit.

Cap. 5.

Profitetur palàm monachatum.

Asperitas vitæ eius.

Multos suã concione conuertit Iudæos.

Cap. 6. Exercitia eius.

Vt verò perfectiùs opera diuina exequeretur, diem naturalem, hunc in modum distribuebat: A prima noctis hora vsque ad tertiam, vacabat precibus. Indè corpori nonnihil somni indulgens, post somnum reuertebatur ad exercitia, quibus caro castigaretur. Posteà ad matutinas preces persoluendas se conferebat, Deumque cum lachrymis orans, ad ortum auroræ, ibat ad offerendum sacrificium. His absolutis, vt esset ad eiusmodi pietatis officia & exercitia aptior atque paratior, à Tertijs vsq; ad Vespertinas preces, quippiã suis manibus operabatur. Porrò Horarijs siue Canonicis precibus studiosissimè expletis, ad consueta pœnitentiæ studia se conferebat: quæ quidem tam præclara in eo extitêre, vt etiam miraculorum gloria à patre luminum meruerit cohonestari. Porrò ad sacerdotium promouendus cùm esset, testabatur se inuitum illo initiari. Non enim fas est, inquit, vt indignus tantum mysterium administret populo, nec ego me talem reperio, qui possim pro dignitate isthuc exequi ministerium. Verumenimuerò nihil moti Patres id genus sermonibus eius, compulerunt eum proficisci Messanam, vbi sacerdotij munus cum multa humilitate & deuotione susceptit: moxque in eadem vrbe haud vulgari admiratione digna miracula per eum Dominus perpetrauit.

Inuitus initiatur sacerdotio.

Cap. 7.

Quodam enim Dominico die, viro Dei media nocte coram altari in ecclesia feruenter orante, lampadis luce templum illustrante, satan illic adfuit, eum volens à sancto opere auocare. Legebat enim tum Psalterium, & ad eum vsque Psalmum peruenerat, cuius initium est, Eripe me de inimicis meis Deus meus. Cernens autem impurus dæmon sancti viri perseuerantiam, conabatur lampadem coram illo extinguere, vt terrore fractus, à cœpto pœnitentiæ labore resiliret. Sed vbi eum vir Dei conspicatus est iuxta lampadem adstare, mox ei adfuit virtus diuina, nec passa est quicquam indè molestiæ ei accidere, lampademque ex dæmonis impulsu cadentem ità seruauit illæsam, vt nec luminis, nec olei vllam faceret iacturam. Accidit hoc sub illustrissimo Cataloniæ & Siciliæ rege Iacobo, qui Petro successerat.

Psal. 58.

Lãpas à dæmone euersa, nihil detrimenti accipit.

Cap. 8.

Circa annum salutis millesimum ducẽtesimum & octogesimum Fridericus Dux, nomine Iacobi Regis, quem iam diximus, administrabat Siciliæ regnum. Qui anno Christi millesimo ducentissimo octogesimosexto, aut circitêr, in Regem coronatus est. Eius tempore Robertus Rex Neapolitanus Messanam Siciliæ vrbem fortissima pressit obsidione, eo consilio, vt & eam ciuitatem & totum Siciliæ regnum sibi subiugaret. Interim dira fames vexabat vrbem, nec videbatur vllo humano consilio quenquam illi posse mederi. Tum Rex eam iussit flammis exuri, nè in hostis potestatem veniret. Ipse verò fugam meditabatur in castra Cataloniæ & Castiliæ. Itaque conuenêre ciues frequentes, multique nobiles & satrapæ, homines doctissimi, nec pauci comites & barones, bellicæ rei peritissimi. Ij omnes gemebant, & dicebant, melius esse sperare in Domino, quàm sperare in principibus, quandoquidem non solet Deus in se sperantes relinquere: visumque est eis, vt ad virum Dei Albertum accederent, rogarent eum, vt præpotenti Deo & sanctissimæ matri eius Preces adhiberet pro populo & ciuitate Messana. Itum est ergò ad eum, & cùm esset occupatus offerendo sacrificio, obnixè eum deprecabantur, vt eis apud Dominum ferret opem, sicque dicebant: Iam fame intolerabili perimus, serue Dei. itaque nè desis nobis præsidijs tuis, ad quæ confugimus. Ora pro nobis clementissimum Deum & eius virgineam matrem, vt in tantis periculis nos ab hostibus tueantur, & fame pressos releuent, nec vlciscantur nos propter peccata nostra. Has illorum voces & gemitus vt audiuit vir Dei, inter sacrificandum lachrymatus est, & flexis humiliter genibus, sic orauit: Domine Deus vniuersorum, qui non auertis faciem tuam ab illis, qui toto animo & pectore tibi confidunt: respice de excelso cælorum habitaculo super populum hunc tuum ad te clamantem, & effunde in illum misericordiam tuam. Pasce fame laborantes, qui olim in eremo manna pauisti esurientes. Extende brachium dexterum, & protege hanc ciuitatem, vt non modò non diffidat de te, sed certò confidat, sine tuo consilio non posse ipsam saluam consistere: sciatque non in multa exercitûs copia spem collocandam, sed in tuo nomine. Succurre Domine miseris, iuua eos, qui pusillo sunt animo, nè lætetur satan perditione tot animarum. Hac oratione completa, mox ingens extitit tonitruum, vndè vox instàr tubæ audita est, ità dicens: Exaudiuit Deus preces tuas. Hanc vocem non sine multa admiratione omnes audiêrunt, mirificeque exhilarati, dixêre: Tibi Domine gratias agimus, qui meritis huius sanctissimi patris nostri Alberti admisisti clamores populi tui.

Messana obsidetur à Roberto rege Neap.

Exod. 16.

Quàm fuerit efficax eius oratio cælitùs declaratur.

Simul

Simul autem in vrbis portu visæ sunt tres triremes onustæ, licèt hostes vndiquè & portum & vrbem obsiderent. Eæ triremes virtute & beneficio diuino in ciuitatem penetrârunt, atque ex ijs annona & commeatus in oppidum nocte, cunctis lætantibus, importatus est, & pro cuiusque necessitate distributus. Deindè verò nusquàm conspectæ sunt illæ triremes: neque earum patroni cuiquam noti erant. Creditum est à multis, earum gubernatores fuisse Angelos Dei. His verò animaduersis, Rex Siciliæ tanto miraculo non immeritò obstupefactus, cum satellitibus suis & populo ad sanctum virum accessit, eique ait: Tibi sancte Pater gratias agimus, quòd tam humaniter pro nobis peccatoribus intercedere voluisti: planeque nobis persuademus, tuis sanctis meritis nos hodiè liberatos esse. Gratijs actis, cùm eius manum essent exosculati, læti abiêrunt. Creuit indè apud populum opinio sanctitatis eius, sentiebâtque non posse deincèps ab hostibus vrbem propter eius merita expugnari. Magno miraculo annona Messanensibus importatur

Per id tempus quidam monachus è cœnobio sancti Saluatoris apud Messanam, apostemate in gutture adeò premebatur, vt medici omnes spem salutis omnẽ, haud secùs atquè extincto, præciderent & auferrent. Vt audiuit autem, Messanæ esse virum Dei Albertum, misit quosdam è Fratribus, qui rogarent, vt ad ipsum in tam præsenti periculo constitutum venire non grauaretur. Abiêrunt illi, & cùm ad eum peruenissent, ea, quam par erat, reuerentia illi præstita, dixerunt: Frater noster apostematis molestia miserè afflictus, orat vt ipsum velis inuisere, & tuis precibus malum, medicorum omnium artem & operam eludens, profligare. Misericordia permotus vir Dei, iuit cum illis, & intrans in cubiculum ægroti, ait: Non debuisti ad me mittere, frater charissime, qui infirmus sum & peccatis obnoxius. Sed quandò tamen & salus & morbus diuino párent imperio, bono animo esto, & spem tuam in Deo repone. Deindè cùm illum Crucis signo consignâsset, eius apprænsa dextera, ait: Confidis, frater, in Domino Iesu & pijssima matre eius? Planè, inquit ille, confido, & tuę sanctitati me commendo incurabili morbo oppressum. Quæ cùm ab illo dicta essent, mox apostematis rupti per os saniem teterrimam reiecit, & pristinæ saluti restitutus est. Ea res sanctitatem beati viri vbiquè diuulgauit. Cap. 9. Sancti Dei fevilissimos semper reputant peccatores. Signo Crucis sanat apostema exitiale.

Perlatum quandoquè est ad virum Dei, quandam nobilem matronam habere filiam, à dæmone vexatam. Tum ille ingemiscens, Et quanam, inquit, authoritate hoc facere ausus es impure satan? Statim è fratribus quidam indicauit matronæ illi, virum Dei Albertum adesse. Illa cum ingenti charitatis feruore dixit ad hominem Dei: Spero tuis sanctis meritis diuinitùs mihi consolationem adfuturam. Vnica filia mea, diabolica infestatione miserè fatigatur. Quæso vt eam inuisere digneris. Tum vir pius commiseratione affectus, ingreditur ad puellam, eamque salutans, dicit: Pax tecum: impressoque fronti eius Crucis signo, ab illa in dextera maxilla percutitur. Ille nihil motus, dixit: Præbe mihi alteram, pater omnium superborum. At malus dæmon sancti viri humilitate pudefactus, atque eius meritis eneruatus, ait: Hei mihi, quantùm crucior sanctis meritis tuis, præsentiam tuam ferre non sustinens. Respondit vir Dei: Ille, qui te creauit, & propter scelus tuum è cælis te exturbauit, ex hac nobili puella te compellat exire. Ijs autem auditis, puella contremuit, dixitque vir Dei: Egredere è corpore puellæ, Christi nomini consecrato. Et cùm rursùs eam Cruce signâsset, & aqua benedicta aspersisset, diabolus magno quodam instàr tonitrui excitato sono, cum ignominia recessit: sensitque se puella rectè habere, & tum Deo, tum sancto viro cum gaudio & lachrymis gratias egit. Eius miraculi rumor, ad proceres & prælatos regni allatus est. Cap. 10. Eius humilitatem & patientiam dæmon nõ sustinet. Crucis signo & aqua sacrata pellit dæmonẽ.

Iuuencula quædam Drepani in partu laborabat diebus sex, idque tanto cum periculo, vt iam ceu morti propinqua, à medicis relinqueretur. Aderat illic vir Dei, quem fœminæ illius mater, licèt immodico consternata animi dolore, tamen in Domino confidens, adiunctis sibi cognatis & propinquis, lachrymabunda rogauit, vt filiæ tam desperatè laboranti præsentiam suam, priusquàm è corpore abiret, non negaret, addens eam diù illum videre peroptâsse. Ait ad eam vir beatus: Vbinàm habitas? Illa respondit: Quorsùm attinet scisciari, vbi sint ædes meæ? Veni, quæso, & vide. Abijt igitur cum illa, adiuncto sibi puero suo: veniensque ad ædes, vbi illa decumbebat, dixit: Pax tecum. Illa verò, quòd iam sensuum vsu destituta esset, nihil respondit. Tum vir sanctus digitũ suum eius oculo apponens, appellauit eam nomine suo, ità dicens: Margareta, cur adeò doloribus occuparis, vt mihi non respõdeas? Profer sermonem, vt matri consolationem adferas. His dictis, ventrem eius oleo vnxit, dicens: Sanet te Domi- Cap. 11.

Sanat oleo partu periclitantem.

Dominus noster Iesus Christus ob merita sanctissimæ matris suæ: & sicut illa absque damno virginitatis concepit, & sine dolore peperit: sic tu absque vllo mortis periculo edas hanc prolem Domino consecrandam. Dixit, & fœmina ad se rediens, exclamauit: Adiuua me amice Dei: simulque puellam enixa est inprimis speciosam, quam posteà Domino dedicauit.

Cap. 12.

Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimoquinto, vir Dei erat in terra sancta, vbi Iudæus quidam crebrò vexabatur morbo comitiali. Adductus verò est à parentibus ad seruum Christi Albertum: qui ait ad eos: Ecquid vultis? Responderunt illi: Vt filius noster nobis incolumis restituatur. Ait vir Dei: Si vultis credere in Dominum nostrum Iesum Christum, & matrem eius virginem fuisse & in partu & post partum, & cætera, quæ ad fidei symbolum pertinent, fiet quod petitis. Illi responderunt: Si in nomine Iesu Christi filio nostro reddideris sanitatem, credemus, & eum, quem prædicas, verum Deum confitebimur. Tum vir Dei, edito sanctæ Crucis signo, in hominem comitialem hæc verba pronunciauit: Expellat à te Christus morbos omnes, si vera sunt, quæ ego de illo prædico. Vix ea dixerat, & euestigiò homo coram omnibus curatus est integerrimè, nec vnquàm deincèps illo se sensit morbo infestari. Id vbi vidêre parentes eius, sacrum baptisma cum illo à viro Dei perceperunt, & admodùm religiosè vixerunt. Filius verò secutus est virum beatum, & cùm vitam vixisset cum primis piam, in Domino tandèm feliciter obdormiuit.

Sanat Iudæum comitialē, & cum parentibus eũ baptizat

Cap. 13.

Eodem anno cùm vir sanctus proficiscceretur Agrigentum, flumen quoddam transmisit, quod vulgò Platanum vocant. Vidit autem iuxta fluuium quosdam Iudæos transeuntes. Erat autem iter angustum, quippè inter montes excelsos. Iudæis ergò iter agentibus, & viro Dei ab altera fluminis parte ambulante, subitò aqua excrescit vltra modum, arreptosque Iudæos cogit natare. Illi cernentes in tam præsens se coniectos discrimen, ad virum beatum, de quo iam auditione acceperant, magnis vocibus clamant: Adiuua nos domine virtute Christi tui. Respondit ille: Si in eius nomine baptizari vultis, & toto pectore cupitis effici Christiani, salus vobis præsto erit. Tum illi: Nos, inquiunt, credimus illis, quæ tu prædicas de Christo Nazareno, cupimusque baptizari. Id illis dicentibus, vir Dei super aquas ambulat, ad eosque perueniens, in ipso flumine baptizat eos. Interim cedebant aquæ, & illis diuisis, vir sanctus Iudæos baptismo iam expiatos, absque vllo detrimẽto ex illo periculo in terram eduxit. Qui cùm ad suos reuertissent, omnia, quę in via ipsis accidissent, narrauerunt Episcopo cum multa exultatione, virum Dei tum apud illum, tum apud alios laude & prædicatione efferentes.

Ambulat super aquas & mirabiliter seruat Iudæos, & conuertit.

Cap. 14.

Eo tempore, quo vir beatus egit Prouincialem Siciliæ, quandoquè voluit visitare prouinciam suam. Solebat autem cum scipione ingredi, & socium habebat, qui ferret vas fictile, in quo erat panis & aqua, vndè in itinere sustentabantur. Accidit autem quodam tempore illis iter facientibus, & iam ad monasterium quoddam appropinquantibus, vt socij eius negligentia vas illud in terram caderet, & in multas particulas frangeretur. Ea re valdè consternatus frater ille, non audebat ad virum Dei propiùs accedere. Id spiritu cognoscens vir sanctus, vocat illum ad se, rogat cur solito tardiùs & remotiùs sequatur, & quid habeat, vndè tam mœstus sit. Ille rem omnem tremebundus exponit: iubetque vir beatus, vt particulas omnes contriti vasis ad se apportet. Abit ille, vt vas adferat: & eccè cernit illud suæ integritati restitutũ & aqua plenum. Itaque incredibili affectus gaudio, fert illud ad virum Dei, & porrò cum illo cœptum iter conficit.

Visitat suã prouinciã.

Vas fractũ redintegratur.

Cap. 15.

Alio tempore cùm vir sanctus quoddam sui instituti & prouinciæ monasterium visitaret, & quandoquè precandi causa cum fratribus esset in Choro, spiritu didicit, quendam fratrem multa erga sacratissimam Christi matrem Mariam animi pietate & deuotione feruere. Sed ei inuidens tortuosus coluber diabolus, ab ea deuotione eum retraxit, animumque eius, cuiusdam fœminæ amore inflammauit. Ille verò se sentiens animo saucium, postposuit pristinam deuotionem, & secum statuit cum ea fœmina suam explere libidinem. Itaque quodam die loquitur cum ea, aperit illi voluntatem suam, illa se promptam & paratam offert. Hæc verò non latebant virum Dei. Clàm igitur ad locum secretum eum vocat, explicat ei omnia, quæ cum muliere perpetrare deliberâsset. Tum ille à sancto viro veniam petit, & illo pro eo orante, priorem erga Christi matrem virgineam sibi sensit restitutam deuotionem.

Fratrem lapsum diabolica fraude, ad pristinũ statum reuocat.

Volebat

Volebat vir Dei hominum fugere frequentiam, & alicubì delitere. Itaque iter ingressus est Messanam versùs, vbì est Episcopi sedes, atque apud illam in quoddam tugurium sese abdidit orationis & deuotionis causa. Vbì cùm dies aliquot mansisset, & mortis suæ tempus aduentare cognouisset, graui correptus morbo, rogauit Dominum, vt ipsum ad se euocare dignaretur. Vtebatur autem hac precandi formula: Si proprio filio tuo non suam, sed tuam mandâsti facere voluntatem, non mea, Domine, sed tua voluntas fiat. Ità ergò ille in orandi feruore positus, & quasì mentis ecstasim patiens, audiuit vocem eiusmodi: Anima tua in sanctorum Confessorum consortium admittetur, gaudijs perpetuò duraturis fruitura. Quanuis ergò magna esset anteà vsus precandi assiduitate, at nunc porrò diutiùs in ea perseuerauit. Legebat prophetarum oracula, diuina in eis mysterià contemplans, dulceque illi erat cum sanctissima Dei matre miscere colloquia. Cernens autem propè adesse extremum vitæ suæ diem, acciuit ad se Fratres, & exemplo sanctorum Patrum, mitissima voce eos compellans, Cupio, inquit, dissolui, & esse cum Christo: addiditque tanquàm vaticinans: Hocipso die spiritus meus è carnis ergastulo liberabitur, & ad Dominum, qui creauit eum, dirigetur. Eodem autem temporis puncto mecum pariter emigrabit soror mea. Quæ quidem aberat à loco, in quo tum erat vir sanctus, ad ducenta & sexaginta milliaria. compertumque est posteà, de eius obitu vera Albertum prædixisse. Deindè orante illo & grauiter laborante, Fratres apud illum vigilabant, & precibus suis animam eius Deo commendabant. Sub horam autem vespertinam sentiens imminere corporis dissolutionem, vir sanctus in genua se submittit, & coram Fratribus sic orat: Domine Iesu Christe, qui cuncta creâsti, & omnia pro tua voluntate dispositi, conseruasque ea sapientia & prouidentia tua, conserua animam meam ineffabili misericordia tua: tuere illam ab hoste maligno, & perduc eam in consortium electorum tuorum. Deindè legit Psalmum: Deus, in nomine tuo saluum me fac: cui adiunxit Psalmum, In te Domine speraui. Illo absoluto, cùm dixisset semèl orationem Dominicam, & bis Angelicam salutationem, iterùm repetijt Psalmum, In te Domine speraui. Indè ad extrema tendens, sublatis in cælum oculis, animam suam Deo & beatissimæ Matri eius commendauit, eorum implorans opem: & paulò pòst alta voce dixit: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Quibus dictis, à Fratribus orantibus anima eius instàr * nebulæ candidissimæ visa est vno volatu ex ore illius rectà in cælos contendere. Corpus eius præclaro cilicio indutum, in terra relictum est. Ad eius obitum campana, quam ille fieri curârat, per seipsam nullo mouente, insonuit, & odor suauissimus, omnia vincens aromata, ab eius corpore manauit, adstantes omnes mirificè afficiens. Quamobrèm etiam omne mortalium genus, non modò Christiani, sed etiam Iudæi, tantæ rei admiratione permoti, ad illud confluebant.

Latitat in tugurio quodam, vt possit vacare Deo.

Prædicit sum & sororis suæ obitum.

Psal. 53. Psal. 30.

Migrat ad Dominum.

* Columbę, legendum arbitror.

Campana edit sonum nullo mouente.

Postquàm autem Fridericus Dux illustrissimus, frater Iacobi Regis Cataloniæ, de eius decessu certior factus est, cum nobilibus suis venit ad funus, tantique patroni & aduocati orbitate omnes mœrebant & flebant. Quotquot verò illic aderant, sacrum corpus contingere nitebantur. exibat enim de illo virtus, & sanabat multos. Vestes eius, causa deuotionis ab omnibus lacerabantur & diripiebantur, singulis particulam aliquam indè sibi vendicare cupientibus, quòd multa admiranda per eas Deus efficiat ob merita sancti viri. Cumque exequiæ celebrarentur, nobilis matrona Renetia de Pallatijs, præ multa deuotione orans ad corpus eius, à capite abstulit eam partem, quam almutium vocant, accurateque custodiuit. Quidam enim imponentes illud capitibus suis, omni oculorum morbo liberantur. Iussit verò Dux Fridericus, vt literati omnes ad ipsum venirent, in quibus fuit etiam Episcopus Messanensis Vindericus, & alius quidam Episcopus, compluresque diuersorum ordinum. Vénit autem Rex Siciliæ ad Episcopos & alios: simulque omnes adunati, cùm communem suum pro tanti viri amissione dolorem testati essent, inter se consultabant, quid faciendum esset. Tum verò Archiepiscopus, sano vsus consilio, triduanum indixit ieiunium omnibus, & vt interìm precibus & eleemosynis darent operam, & Missarum offerrentur sacrificia in omnibus ecclesijs, vt Deus in seruo suo dignaretur sua declarare miracula. id quod re ipsa ità factum est. Nam cùm corpus beati viri summa populi deuotione in mediam maiorem ædem deportaretur, & exequiarum Missæ celebrandæ essent, odor longè suauissimus è corpore diffundebatur, cunctis non mediocriter id admirantibus. Multi enim morbidi eo odore sanabantur, ità vt corpus illud

Cap. 16.

Cap. 17.

Miracula ad corporis eius contactum.

Nota de vestibus eius.

Odor suauissimus ex eius corpore multos sanat.

illud, quoddam sanctitatis receptaculum à turbis omnibus pro certo haberetur.

Cap. 18. Interìm lis orta est Cleri & populi de Missa celebranda, Clero dicente, defuncto rum Missam dicendam esse: Populo contrà affirmante, de Sancto celebrandum esse sacrificium. Consulebant autem, qui de Clero erant, Ius Pontificium: populus verò ad preces se conferebat. Tandèm Archiepiscopus mandauit, vt diuinum expectaretur consilium, omnesque Deum obsecrarent, vt indicaret ipsis, quomodò vellet honorari & ornari sanctum suum. Cunctis igitur in preces incumbentibus, subitò apparuêre in aëre duo pueri, albis amicti stolis, ijsque auro intextis, dicebantque excelsa voce cantandum esse, Os iusti meditabitur sapientiam. Et his dictis, mox ab omnium oculis ablati sunt. Tum verò tam insigni conspecto miraculo, Archiepiscopus & Rex cæterique omnes statuêre, Officium Confessoris anteponendum esse officio defunctorum. Celebrata est igitur solenniter Missa Confessoris à Clero vniuerso. Ea finita, sub horam nonam corpus ea, qua par erat, deuotione sepulturæ mandârunt. Deindè Rex & alij omnes id planè decreuêre, beatum virum catalogo Sanctorum ab Apostolica Sede inferendum, idque opera & impensis regni. Ad eius enim sepulcrum properant etiam ex longinquis partibus ægri, claudi, cæci, leprosi, paralytici, & intrà paucos dies curantur. Modus autem curationis, eiusmodi est: Postquàm ad viri Dei tumulum tribus aut quatuor diebus ieiunijs & precibus vacârunt, & beati viri patrocinia implorârunt, media nocte lux splendidissima illos ambiuit, in cuius medio cernebatur vir Dei Albertus candida veste indutus, isq; eis vigilantibus ad sepulcrũ ipsius integram reformabat sanitatem. Tum illi voce magna laudabant præpotentem Deum, qui talem potestatem & gratiam tribuit fideli seruo suo. Idque vbi resciuit Dux, itemque Prælati & populus omnis, maiori erga eum deuotione affecti sunt, vsque in hodiernum diem coruscantibus miraculis in laudem & gloriam Dei, qui est mirabilis in sanctis suis. Obdormiuit autem in Domino vir Dei Albertus anno à partu Virginis millesimo ducentesimo nonagesimosecundo, 7. Idus Augusti.

Diuinitùs iubetur Clerus pro illo tanquàm Confessore cãtare Missam.

Multi ægri ad sepulcrũ eius curantur.

Psal. 67.

Cap. 19. Eodem anno innumera hominũ turba in regno Siciliæ ad arma cucurrit propter bellum illic enatum. Cumque vbiquè alij aduersùm alios confluerent, multi & nobiles & ignobiles eam castri partem, quam Rex beato Alberto & fratribus dederat, vi occupârunt, & equos suos in templo, vbi humatum erat beati viri corpus, collocârunt. Id cùm illi ad dies aliquot facerent, & cum equis suis & exirent & redirent, equi subitò extincti sunt, & milites varijs correpti morbis, ità vt pauci euaderent. Quidam verò ex ijs, qui fugerant, ira incensi, cum suis equis per ecclesiæ habitacula discurrebant, & beati viri arca, in qua corpus eius conditum erat, cecidit in imum sepulcri. Indè verò extractis arcæ illius partibus, & sancti viri corpore detecto, visum est illud in genua procumbere, tanquàm à Domino vindictam petens. Eádem autem hora omnes illi horrenda peste extincti sunt. Id alij, qui foris erant, conspicati, nunquàm deincèps illic habitare ausi sunt. Fratres verò ex eo loco recedentes, corpus absportârunt in eum locum, vbi nunc manet. Prior enim locus parùm opportunus erat. Tandèm tamen communicato inter se consilio, partem inferiorem sacri corporis Messanæ reliquerunt, reliqua ad cœnobium Drepanense transiata.

Nota diuinam vltionem in prophanatores loci sacri.

Trãsfertur sacrum corpus eius.

Cap. 20. Puer quidam, orto incendio, in medias flammas cadens, Sancte Alberte, inquit, adiuua me, simul etiam beatissimam Dei matrem inuocans. Exiuit ergò ab igne expers ignis, atque se beatissimæ Virginis & sancti Alberti meritis flammas non sensisse. Porrò largas eleemosynas pro facultate sua Ordini præstitit.

Puer ab incendio liberatur.

Cap. 21. Sacerdos quidam audiens Priorem quendam pro concione dicentem, Albertum sanctum esse, stimulante inuidia, coram populo exclamauit: Tu verò turpiter mentiris, & falsa atque commentitia sunt, quæ loqueris. Non est enim sanctus ille Albertus, quem tu dicis. Eodem momẽto viscera & intestina omnia maligni hominis, cunctis adspectantibus in eius genua prolapsa sunt. Accitus autem Chirurgus, ait ad eum: Non mea opera, sed sancti Alberti ope, si credere voles, liberaberis. Ijs auditis, sacerdos coram multis lachrymabundus dixit summo animi cum dolore: O beate Alberte, falsum ego locutus sum, tuæque sanctitati per mendacium obtrectaui. Itaque propter blasphemiam meam meritò hæc patior. Sed si me sanaueris, ieiunabo illo die, qui præcedit diem obitûs tui: ipsumque diem, quo è vita abijsti, pro festo habebo. Proximo die Sole illucescente, sentit sacerdos adesse sibi beatũ Albertum, & corpus suum oleo perungere. Mox surgit sanus, properat ad monasterium, ostendit omnibus quid esset cõsecutus beneficij, & deincèps quod promiserat, præstare non omisit.

Pœna sanctum virum blasphemia insectantis.

Vide vim voti.

Quædam

Quædam nobilis matrona tribus annis morbum passa immedicabilẽ in vbere, tandèm beato Alberto votum nuncupauit, se in illius honorem curaturam effici imaginem argenteam, & tres pauperes fratres vestituram. Nocte proxima in somnis audit sanctum Albertum ceu medicum sibi dicentem: Si vis sana fieri, mamillam S. Alberti oleo perunge. Surgit illa, confert se in sacellum beati viri, fusa prece oleo lampadis inungit mamillam, audit sacrificium de S. Alberto, domum repetens, in ipsa via itineris comitibus ostẽdit mamillam sanissimam, multos & gaudio & admiratione afficit. Cap. 22. Oleo lampadis sacelli sancti viri mulier sanatur.

Fratribus monasterij, ob populi deuotionem, beati Alberti commemorationem facientibus, quidam Clerici, malo dæmone instigante, voluêre nocte sequenti imaginem eius abolere & perdere. Iam illis euntibus, paralyticus quidam, quem morbus annis duodecim lecto affixerat, media nocte, quòd esset ecclesiæ vicinus, audit tumultum, dicit vxori vt surgat & inuestiget, quid rei sit: audiens ex ea collectos malos homines, qui velint sancti Alberti imaginem abolere, ait: Vtinàm sanus essem, vt possem isthuc impedire. additque: Alberte beate, libera me, stabòque promissis meis, omnesque facultates meas cultûs tui augmentandi causa expendam. His dictis, obdormit, videtque sanctum Albertum tanquàm effigiem parieti affixam, manuque tenentem virgam inprimis luculentam, eaque ipsum tangentem, & dicentem: Sanet te omnipotens Deus. Mox euigilat æger, sentit se incolumem, magno animo progreditur hominibus malignis obuiàm, aitque illis: Opera Dei vos conuenit facere, non satanæ. Illi sciscitãtur quis sit, & qua ratione morbo, omnem medicinam respuente, liberatus sit. Refert ordine omnia, magno illi timore correpti, respiscũt, laudantque Deum in sancto suo. Primum tum in S. Alberti honorem sacellum conditum est. Cap. 23. Sanatur paralyticus.

In castro Drepanensi quidam taxillarum lusu omnem rem suam perdidit tanto animi dolore, vt pariter à fide deficeret ad desperationem. Et eccè venit ad locũ, vbì erant imagines beatissimæ Virginis & S. Alberti. Eas intuens, dicit ad imaginem S. Alberti: Totiès inuocaui te, & non me audisti in necessitatibus meis. Quid igitur causæ est, vt te sanctum prædicem, cùm nulla ratione me potueris iuuare? Absit, vt posthàc pro sancto te habeam. Tu quoquè Maria, quæ Mater gratiæ díceris, pias aures tuas occlusisti ad preces meas. Indè arrepto gladio, vtrãque imaginem secat, & confestim ex ambabus distillat sanguis benè multus in terram. Vidit id quidã puer, sublataque voce clamat in sacrilegum. Ille audito clamore exit è templo, sed repentè horrendo existente tonitru, fulminis ictu totus in pulueres ad fores ecclesiæ redigitur. Reliqua miracula breuitatis studio omisimus. Cap. 24. Nota insigne miraculum in sacris imaginibus.

VITA ET MARTYRIVM S. DONATI EPISCOPI ET HILARINI MONACHI, PER ADONEM *Archiepiscopum Treuirensem.*

APVD Tusciam ciuitate Aretio, natale sancti Donati Episcopi & martyris. Qui nutritus à S. Pigmenio presbytero, in titulo beati Pastoris eruditus est non solũ in diuinis, verumetiàm in humanis literis sufficientissimè. Cum quo & Iulianus creuit: & subdiaconus ordinatus, reiecto postmodùm gradu inutilis factus, ad Imperiũ adspirauit. Quo tempore beatum Pigmeniũ Romæ in custodia mancipauit, & sanctos patrem & matrem Donati gladio occidit. Donatus verò lector fuga petijt ciuitatem Aretium, & habitauit cũ Hilarino glorioſissimo monacho, seruiens Deo continuis orationibus & ieiunijs. 7. Augusti. En habes hic ordinẽ Subdiaconatûs, & paulò pòst etiã Lectoratûs.

Factumque est vt mulier nomine Syranna gentilis, capta oculis, corde verò cæca, cum vnico filio suo Herculiano nomine, cellam beati Hilarini, cum quo beatus vir habitabat, requireret. Quam in fide Christi instructam, ad beatum Satyrum Episcopum Hilarinus & Donatus perduxerunt. Qui vt fidem ipsius accepit, gratias Deo agens, indixit ei ieiunium, & vt humiliaretur in cilicio & cinere, & sic deindè catechizauit eam, & baptizauit, tam ipsam quàm filium eius. Et mox aperti sunt oculi Syrannæ, cœpitq; clamare: Verè Deus Christus est, qui illuminauit oculos meos. Quod factum audiens Ampronianus, non multò pòst attulit filium suum dæmoniacum ad Catechismo ex consuetudine Ecclesiæ semper Baptismum præcedit. Cæca & dæmoniacus curantur.

beatum Donatum. Quo orante simul cum Satyro Episcopo & Hilarino, expulsus dæmon puerum sanum reliquit.

Mortua mulier ad interrogata respondet.

Sed & non longo tempore pòst vir quidam Eustasius rector Tuscię & exactor fisci, dum occupatus alibi teneretur, superueniẽtibus hostibus, vxor ipsius Euphrosyna pecuniam fisci abscondit, & paucis diebus succedentibus, absente adhuc viro, defuncta est. Rediens autem postmodùm vir eius, inuenit vxorem suam mortuam, & pecuniam fisci sibi celari. Qua de re non parùm tristis, simul pro requisita pecunia, cùm etiam principes curiæ supplicia ipsi meditarẽtur, fugiens idem Eustasius, venit ad beatum Satyrum & Donatum, & indicauit eis anxietatem animi sui. Stãs itaque Donatus super sepulcrum vxoris ipsius, magna voce clamauit: Euphrosyna per Christũ crucifixum te coniuro, vt dicas nobis, quid factum sit de pecunia fisci, quia vir tuus pro ea ab exactoribus valdè affligitur. Quæ mox de sepulcro respõdit: In ingressu domus suffossa latet pecunia, quam quæritis. Recepta est igitur pecunia, liberato Eustasio ab impositione calumniæ.

Eccé quàm vetusta sit Missæ celebratio.

Verùm recepto beato Satyro cum patribus suis, eius loco sacerdotiũ beatus Donatus suscepit. Cumque die quadã Missam celebrâsset populo, & de corpore Christi ac sanguine ipsius populus venerabiliter recrearetur, diaconus quidam nomine Antimus, tradebat sacrum sanguinem Christi, qui subito paganorum impulsu cecidit, & sacrum calicem comminuit. Vndè valdè tristis tam ipse, quàm populus Christi efficitur. Cuius tristitiam Dominus per beatum Donatum ilicò releuauit. Nam collecta sunt fragmenta Dominici calicis, & beato viro allata. Quæ flens ille suscipiens, oratione facta, vas in pristinam formã restaurauit. Quo signo perculsi pagani, simul cum Christianis Deitatem Christi confessi sunt, ac circiter septuagintanouem animæ in Christum credentes per baptismum saluatæ sunt. Multis ergò signis Dominus glorificans sanctum suum, ad coronam martyrij prouexit.

S. Donatus oratione calicem confractum restaurat.

Deniquè tentus tempore Iuliani Imperatoris à Quadratiano Augustali, simul & cum eo Hilarinus vir Dei, iubetur idolis sacrificare. Cui fideliter reluctanti, iussit Quadratianus os lapidibus contundi: Hilarinum verò monachum in conspectu eius tam diù fustibus cædi, donèc spiritum emitteret. Deinde beatum Donatum in custodia recludi. Vbì cùm innumera miracula Dominus per seruum suum operaretur, misit Quadratianus qui gladio eum percuteret vij. Idus Augusti. Cuius corpus Christiani iuxta ciuitatem cum veneratione sepeliêrunt. Martyris verò Hilarini ossa in Hostia ciuitate tumulata seruantur.

Corpus sancti cum veneratione sepultũ est.

DE S. VICTRICIO EPISCOPO ROTHOMAGENSI, EX EPISTOLA SECVNDA S. PAVLINI *Episcopi Nolani, quam is scripsit ad illum.*

Augusti 7.

NOTVM nobis fecit Titius, tuus charissimus frater & fidelis minister in Domino, non quidem te magis, quàm in te Deum prædicans, quanta Dominus per te lumina in obscuris antè regionibus accendisset: qui educens nubes ab extremo terræ, te quoquè in lucem populi sui de extimo orbis eduxit, & clarum fulgur in pluuiã vberem fecit. Sicut terra Zabulon quondã & Nephthalim, via maris trans Iordanem Galilææ, & qui sedebãt in regione vmbræ mortis, lucem viderunt magnam: ità & nunc in terra Morinorum, situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremens tundit Oceanus, gentium populi remotarum, qui sedebãt in latebris, via maris arenosa, extra Iordanem, antequàm pingueſcerent fines deserti, in ea orta sibi per tuam sanctitatem à Domino luce gaudentes, corda aspera Christo intrante posuerunt: vbì quondàm deserta syluarum ac litorum pariter * in tota aduenæ barbaria, aut latrones incolæ frequentabant, nunc venerabiles & Angelici sanctorum chori, vrbes, oppida, insulas, syluas, ecclesijs & monasterijs plebe numerosis, pace consona celebrant. Quod quanquàm totius Galliæ populis & vbiquè gentium Christus operetur, qui totum orbem circumit, quærens dignos se, & per nationes in animas sanctas se transfert, & in vijs directionis ostendit se hilariter, & omni prouidentia occurrit amatoribus suis: tamen in remotissimo Neruici litoris tractu, quem

Psal. 134. Esa. 9. Matth. 4.

* for. in totũ aduenę barbari,

Sap. 7.

quem tenui antehàc spiritu fides veritatis afflauerat, te potissimùm in vas electionis excerpsit, in te prima refulsit, clariùs inualuit, ardentiùs & propiùs apparuit: te, in quo sanctificaret illic nomẽ suũ, & per cuius nomen etiam Solis ab occasu in omnem terram sonus eius exiret, assumpsit.

Deniquè nunc Rothomagum, & vicinis antè regionibus tenui nomine peruulgatum, in longinquis etiam prouincijs nominari venerabiliter audimus, & inter vrbes sacratis locis nobiles cum diuinâ laude numerari haud immeritò, cùm totam illic, qualis in Oriente memoratur Hierusalem, faciem, Apostolorum quoquè præsentia, meritum tuæ sanctitatis adduxerit: qui peregrinam memorijs suis vrbem, affectu sanctorum spirituum, & effectu operum diuinorum, sedibus suis comparant, qui in teipsum aptissimum sibi diuersorium repererunt. Iuuat videlicet amicos Dei & principes populi veri Israël, id est, populi appropinquantis sibi in ea vrbe remorari & cooperari tibi, in qua cum Angelis sanctis continua diebus ac noctibus Christi Domini prædicatione mulcentur: in qua illis per deuotissima fidelium corda famulorum plurimæ virtutes amicæ, gratam requiem & familiare metantur hospitium: vbi quotidiano sapienter psallentium per frequentes ecclesias & monasteria secreta concentu, castissimis ouium tuarum & cordibus delectantur & vocibus: & nunc illos intemerata virginitas in sacri corporis templo tenet, vt in visceribus pudicis, requiescente Christo, hospites faciat. Nec minore eosdem voluntate sanctis operibus & pio ministratu inexpugnata noctù diuque famulantium viduarum pascit integritas, vel subiugatorum Deo coniugum arcana germanitas, quæ orationibus sedulis lætum in operibus suis Christum ad visitationem, non iam maritalis tori, sed fraterni cubilis inuitat, cum ipso sanctisque eius vicissìm mixta, concubitu castitatis, spiritibus visitantum immaculato amore confunditur: nunc verò per misericordiæ viscera reficiũtur, & in filijs pietatis atque iustitiæ conquiescunt, te in omnibus eruditionis tuæ filijs diligentes, & in te Christum amantes, ac per hoc virtutes Dei, id est, potentiam in Christo suam in tua potissimùm ciuitate, vt consortem te suum testentur, operantes.

Vrbes sacratis locis nobiles.

Frequentes iam olim Rothomagi ecclesiæ & monasteria.

Gratia illi & gloria, qui opera manuum suarum non omittens, omnem hominem vult saluum fieri, & in agnitionem veritatis venire: & pedibus Euangelij toto orbe discurrens, te quoquè speciosum verbi sui pedem facere, in quo exultaret vt gigas ad currendam viam, & in præparationem Euangelicam pacis suæ vestigio calceare dignatus est: vt per te quoquè super aspidem & basiliscum ambularet, & conculcaret leonem & draconem. Ac nè tam illustris lucerna sub modio taciturnitatis obscura latitaret, sic te Apostolicæ sedis cuectu quasi super candelabrum sublime constituit, vt tota domo multorum illuminatione luceres. Sed quibus te itineribus ad viam suæ veritatis adduxit? Carnalibus munijs ad spiritalia suæ virtutis instituens, creauit initiò militem, quem posteà elegit antistitem: & passus est militare te Cæsari, vt Deo discceres militare: vt dum labore castrensi corporis robur exerces, spiritalibus te prælijs roborares, confessioni spiritum firmans, & passioni corpus indurans. Quod diuinæ prouidentiæ circa te fuisse consilium, ingens posteà exitus tuus à militia, & ingressus ad fidem, docuit. Cùm primò Christi amore succensus, ordinante ipso Domino quandam operis sui pompam, per insignem concilio militari diem progressus in campum es, toto illo, quem iam mente respueras, muniminum bellicorum præcinctus ornatu: cunctisque mirantibus accuratissimos in te habitus, ac terribiles apparatus, repentè obstupefacto conuersus exercitu, ante pedes sacrilegi Tribuni militiæ sacramenta permutans, arma sanguinis abiecisti, vt arma pacis induereres: contemnens armari ferro, quia armabaris Christo. Et ilicò antiqui serpentis inuidia concitato in furias Tribuno, districtus in verbera & vastis fustibus fractus, nec tamen victus es, quia Crucis ligno innitebaris: geminataque mox corpori pœna, acuto testarum fragmine substratus es, laniata immanibus plagis mẽbra tunc molliùs fulciente Christo: cuius tibi gremium lectulus erat, & dextra puluinar. Vndè ad maiorem hostem, necdùm vulneribus obductis, incenso potiùs illorum dolore, quàm fracta virtute reparatus, fortior prosiluisti: oblatusque Comiti, de potentiori inimico gloriosiùs triumphâsti. Nec ausis vltrà diaboli satellitibus superata ingerere tormenta, capitalemque sententiam meditantibus, vt vel fine carnalis tuæ vitæ vinci desinerent, Dominus noster fortis & potens & inuictus in prælio, conspicuis mirabilibus pectora quanlibèt obdurata confudit. Nam carnifex, qui in itinere, quo

1. Tim. 2.
Psal. 18.
Psal. 90.

Victricius quandoquè miles.

Mira S. Victricij conuersio.

Dirè ab impio Tribuno cruciatur.

Psal. 23.

Capite plectēdus, magno miraculo liberatur.

percussorem tuum sacra victima sequebaris, ceruicem tuam insultās minaciter attingendi temeritate violauerat, quasi ictûs sui locum præcurrente gladium manu palpans, excussis ilicò oculis, cæcitate percussus est.

Luc.23.

O Christi ineffabilis bonitas, quantum in suos ostendit affectum? Iniuriam confessoris sui non tulit impunitam, qui suis crucifixoribus rogauit ignosci: contumeliam martyris statàm vltus est, qui passionem suam noluit vindicari. Sed eaipsa ira, pietas est. Idcircò enim vnus cæcatus est, vt plures illuminarentur: & ipse forsitan, qui oculos carnis amiserat, lumina mentis acciperet. Statìm deincèps maiore documento, qui feralis custodiæ ministerium triste curabant, quas ipsi arctiùs innodatas, & ad ossa depressas vel exiguo, rogantibus vobis, beneficio relaxare noluerant catenas, con-

Eius vincula diuinitùs soluuntur.

uersa in conspectu ipsorum prece vestra ad Deum Christum, sponte de manibus absolutis fluere viderunt: nec ausi renectere, quod Deus soluerat, ad Comitem pauidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confessoribus confitentes. Quod auditum religiosè & creditum, Comes principi suo cum testimonio militum retulit. Et vt ipsius quoquè repentina ad clementiam de furore conuersio inter mirabilia Dei numeraretur, factus est in te prædicator Christi, in quo esse deuouerat persecutor. Puto & ipsum, tanquàm Saulem aliquandò, spiritu sancto Dominus impleuerat: quia &

1.Reg.19.

te sicut Dauid suum diligebat: vt sicut ille Rex quondàm, dum ad prophetas persequendos proficiscitur, affectus est: ità & Comes ille respersus gratia Domini, quæ de

Comes credit & sanctũ Dei emittit liberum.

fidei tuæ abundantia redundabat, qui ad puniendum cõfessorem venerat, & ipse confessor abscederet. Credidit enim, & quos sæuiens prædamnârat vt reos, laudans emisit vt sanctos: & testimonium perhibuit veritati, qui testes fidei punire cupiebat.

Quid ergò miremur tam potentem te esse meritorum, tam diuitem gratiarum, cùm hoc tibi fuerit virtutum in Christo rudimentum, quod longorum laborum pau-

Artẽde sanctam huius authoris deuotionem.

cis consummatio est? Dubitemus etiam nunc, an perfectus sis, qui de perfectione cœpisti? & si legitimè coronandus sis agone decurso, cùm currere cœperis à corona? Quis daret nobis pennas sicut columbæ, & volaremus ad te, & requiescerem in conspectu sanctitatis tuæ? coràm in ore tuo Christũ admirantes atq; venerantes, tergeremus capillis pedes illius tuis pedibus, & lachrymis rigaremus, & in illis cicatricibus tuis quasi Dominicæ passionis impressa vestigia lamberemus. Suauiora enim

Prou.27.

sunt vulnera amici, quàm oscula inimici. Væ mihi misero peccatori, immunda labia habenti, cui fructus iste non contigit, cùm in manu fuerit. Meminisse enim credo dignaris, quia sanctitatem tuam olim Viennæ apud beatum patrem nostrum Martinũ viderim, cui te Dominus in ætate impari parem fecit. Ex illo igitur licèt breui notitia te attigerim, tamen magna dilectione complexus sum, & quanta tunc licuit copia veneratus sum sanctitatem tuam, & me ac meos, qui te absentes, tamen quia

Congratulatur S. Victricio beatus Paulin⁹.

iungente Christo vnum sumus, per me videbant, commendaui inæternùm tibi: gaudeoque nunc, qùòd hoc saltem mihi gloriari licet, quia faciem tuam in carne viderim: sed lugeo negligentiam infelicitatis meæ, qùòd occasionem tanti boni ignarus amiserim, & contenebrantibus me illo tempore, non solùm peccatis, quibus etiam nunc premor, sed & curis huius seculi, quibus nunc, propitio Deo, liber sum, sacerdotem te tantum, quod in medio erat, viderim, & quod inerat insignius, martyrem viuum videre nescierim.

Memineris, quæso te, nostrî in illa die, qua te innumera meritorum tuorum cohorte comitatum, ornamentisque felicibus comptum, & infulis pariter atque adoreis coronatum, & niueas sacratorum antistitum vittas, & floridas confessorum purpuras, occurrentium manus afferent Angelorum: teque ipsum, vt argentum igne examinatum, & aurum in fornace seculi huius probatum, ipse summus auri sui argentique purgator accipiet, & vt pretiosam diademati suo margaritam Rex æternus aptabit: nec tuarum tibi tantùm præmia se debere virtutum iudex iustus agnoscet, videns innumeros circa te sanctorum vtriusque sexûs greges, quos illi quotidiè

*Codex excusus habet, ostendit, sed mẽdosè, vt arbitror. Matth.13.

institutis tuis generas, formulam omnibus perfectæ virtutis & fidei, sicut & Frater Paschasius, *ostendens: In cuius gratia & humanitate quasi quasdam virtutum gratiarumque tuarum lineas, velut speculo reddente, collegimus. Verè tu beatus, tot beatorum parens, tantæ messis sator, centesimum & sexagesimum ac tricesimum fructum Deo fœcunditate tuæ terræ afferens, & mensuram parem de varijs partuum tuorum fructibus recepturus. Te altissimus inter regni sui maximos nominauit, cui concessit facto æquare sermonem: vt & doctrina tibi vitæ tuæ sit, & vita doctrinæ. Quo

fit, vt

fit, vt nemo se audeat excusare discipulus, velut difficultatis imperio, cùm priùs adstringatur exemplo.

DE S. CYRIACO Martyre videat Lector in primo Tomo Gesta S. Marcelli Papæ, 16. Ianuarij.

MARTYRIVM SANCTORVM SECVNDIANI, MARCELLIANI ET VERIANI, VT HABETVR IN MS. Codicibus. Suffragantur antiquiss Martyrologia. Dictionem paulò latiniorem reddidit F. Laur. Surius.

DECIO Cæsare, & Valeriano præfecto, Christianorum fuit atrox persecutio. Erat tum togatus quidam Secundianus nomine, vir eloquentissimus, assessor Valeriani Præfecti, omnium disciplinarum cognitione instructus, ità vt inprimis charus esset viris illustribus. Cùm autem à consilijs esset Valeriano Præfecto, & ei aduersùm sanctos martyres suasor adesset, ità secum cogitare cœpit: Quid causæ est, vt tantoperè cupiant Christiani ob Christi nomen vitam potiùs perdere, quàm eam tueri? Vtque accuratiùs ea de re perquireret, & ad veri cognitionem perueniret, cùm didicisset famam Marcelliani, viri sapientia præclari, sed tamen hostis Christianorum, acciuit eum ad ædes suas, summa vtriusque animi voluptate. Itaque inter se philosophicè conferentes, ad illum Virgilij locũ deuoluuntur, vbi ille ait: Augusti 9.

Magnus ab integro seclor um nascitur ordo:
Iam redit & virgo, rede unt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primùm
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina &c. Ecloga 4.

Cùm ergò inter se disquirerent, de quo hæc dixisset Poëta, Secundianus ait: Redeamus ad simplicis doctrinæ consultationem. Sciscitante Marcelliano, quam ille diceret simplicis doctrinæ consultationem, Secundianus respõdit: Videamus de Christianis, qui tanto ardore Christiani haberi volunt, & præ Christi amore, vitæ mortem anteponunt. Marcellianus ait: Equidem ex eorum responsis non semèl tu didicisti, qua spe & charitate inflammati, propter Christum mori cupiant potiùs, quàm vita hac frui. Secundianus dixit: Dicunt illi resurrectionem futuram, & iudicium post mortem, vitamque immortalem, omnis doloris expertem, omnibus rebus bonis affluentem. Christus verò, quem illi colunt, odit & execratur idola & simulacra, quæ nos adoramus. Marcellianus ait: Ecquid verò est Christus? Secundianus dixit: Vnctum eum possumus dicere. Marcellianus ait: Quî tandèm vnctus? Secundianus dixit: A Deo vnctus. Marcellianus ait: Si est ergò à Deo vnctus, cur etiam Deum eum esse volunt? Secundianus respondit: Miror equidem prudentiam tuam. Non te meministi legisse libros Christianorum, cùm ambo daremus literis operam? Eius historiographi Matthæus & Lucas scribunt eum cæcos illuminâsse, leprosos mundâsse, mortuos excitâsse, dæmones quoquè ipsos confessos eum filium Dei esse. Hoc igitur est, quod Christianos perurget, vt mortem vita habeant chariorem & antiquiorem. Et ego quoquè in hanc planè sententiam concedo, aut Deum esse Christum, aut filium Dei, cui Deus è cælo loquitur, quem occisum, Pontij Pilati iussu crucifixum, lancea confossum, mortuũ, sepultum, indè tertia die rediuiuum, immò & manducantẽ vidêre multi, atque post aliquot dies in cælos ascendentem. Quandò verò de nostris dijs auditum est, eos quippiam eiusmodi feciss̃e? quos nos colimus quidem, nec ignoramus tamen vixisse turpiter & flagitiosè. Marcellianus dixit: Planè memini me isthæc omnia legisse. Secundianus ait: Vel nunc ergò agnoscamus, iustum esse Christianorum amorem, pro Christi nomine mori cupientium.

Cur Christiani mâlint pro Christo mori, quàm viuere.

Dij gẽtium in vita sua vixerũt turpiter & flagitiosè.

Cùm hæc & his consimilia inter se conferrent, venit ad eos Verianus, amicus eorum, ijsque salutatis, ex literis prophanis quæstionem illis mouit. Ait verò ad eum Secundianus: Heu me miserum & infelicem, qui semper colui idola falsa & muta: quid

facturus sum: qui tam multos sanctos excruciaui, vt Valeriano gratificarer? Verianus dixit: Forsitan ego amens effectus sum, qui aliter, atquè hactenùs, docere videam magistrum & amicum principum. Sed nè, quæso, isthuc prodere in publicum velitis, quandoquidem huius doctrinæ professores vos persecuti estis. Secundianus ait: Audite me, & credamus Christum Iesum esse Deum, idque vel eorum exemplis permoti, qui vsqueadeò cupiunt huius vitæ iacturam facere, vt æternam lucrentur. Verianus respondit: Si est aliquid æternum, par est illud nos inquirere. Secundianus dixit: Ego id, dum multorum fundo sanguinem, cognoui.

Timotheus presbyter.

Eádem hora miserunt ad Timotheum presbyterũ de titulo Pastoris. Eum adipsos intrantem salutant: ille respondet, Pax vobis: sperans ad martyrij certamen ineundum accersitum se esse. At verò Secundianus quam primùm se abiecit ad pedes eius, ità dicens: Oro te per Christum, quem prædicas, nè mihi moras nectas, sed baptizes me in eius nomine. Idem rogârunt Marcellianus & Verianus. Itaque beatus Timotheus cùm eos catechesi instruxisset, baptizauit eos: accitusque beatus Sixtus Episcopus, consignauit eos. Ab ea autem die cœpêre facultates suas erogare in pauperes. Porrò post menses duos Valerianus præfectus de Secundiano inquisiuit, quem didicerat Christiana religione initiatũ, & cum illo simul Marcellianũ & Verianum scholasticos. Ait autem Valerianus: Equidem Secundianum putaui constantem fore: sed si vera sunt, quæ audio, certè imbecillus est. Scripsit verò ad eum tanquàm amicitiæ causa, epistolam eiusmodi: Fratri Secundiano togato Valerianus præfectus: De amicitia nostra solicitus, quòd præter morem non ades consilijs nostris, multùm admiror. Sed quæso, vt venias ad nos. sunt enim, quæ tecum de republica tractare velimus. Maturè fac ad nos accedas. Hanc epistolam vbi legit Secundianus, dixit ad Marcellianum & Verianum: Viri fratres, en tempus nostrum adest. Accingamus nos ad bellum: iam armis fidei communiti, ponamus metum omnẽ. Ego solus ibo ad Valerianum. Respondêrunt illi: Et nos tecum ibimus, quicquid tandèm euẽturum sit nobis.

Catechesi imbuuntur & baptizãtur, & à beato Sixto cõfirmantur.

Iuerunt igitur diluculò omnes tres absque mora ad Salustij palatiũ, vbi tum Valerianus erat cum Decio. Sedente autem Valeriano in basilica Asclepij, cùm ad eum intraret Secundianus, subitò mutatus est vultus eius, vt planè Angelicus videretur. Ait verò ad eum Valerianus: Vir eloquentissime, & artium omnium peritissime, Secundiane, quidnam est isthuc, quod audio de te? Secundianus respondit: Equidem nihil tibi dixi: quid est autem, quod audîsti? Valerianus ait: Didici ex alijs, te mentis inopem esse. Secundianus respondit: Ego verò sapiens effectus sum. Valerianus dixit: Audio te Christianum velle appellari. Secundianus ait: Et tu, si saperes, idem velles. An non memoria tenes, quales & quot domini mei, mundum & opes omnes contempsêre, vt possent vitam adipisci sempiternam? quos ego miser, tuæ obsecundans voluntati, cruciabam & affligebam in meum dedecus & ignominiam æternam: sed credo tamen & spero veniam me impetraturum à Domino meo Iesu Christo, quandoquidem ignorans feci. Valerianus dixit: Itáne ergò Christianus effectus es? Respondit Secundianus: Et verò Christianus. Subridens Valerianus præfectus, dixit: Noli te vel à nostra, vel Cæsaris amicitia alienum efficere. Secundianus respondit: Sit tibi tua amicitia, quam, certum est, inimicam esse creatori nostro. Valerianus præfectus ait: Num qua tibi à me hactenùs irrogata est iniuria? Ego veterem amicitiam tuam non contemno, sed te curatum cupio. Deindè iussit eum in custodia seruari. Cùm autem duceretur ad carcerem, Marcellianus & Verianus clamabant: Cur includitis hominem innocentẽ? Quòd si causa nominis Christi id facitis, & nos Christiani sumus. Mox relatum est ad Valerianum præfectum de his duobus. Ille verò iussit eos pariter custodiæ mancipari.

Secundiani constantia.

Marcelliani & Veriani præclara confessio.

Indè ad Decium Cæsarem ingressus, inuénit eum lætissimum, dixitque ei: Suggero pietati tuæ, Secundianum togatum, virum sapientissimum, ad Christianorum cõsuetudinem accessisse. Respondit Decius: Id prorsùs incredibile est, cùm ille hactenùs pœnis affecerit omnes qui Christi nomen inuocarent. Valerianus ait: Ego illum examinatum iussi in custodia haberi. Decius Cæsar dixit: Maturiùs ad me adducatur. Postera ergò luce coram Cæsare exhibitus est, qui sic ait ad eum: Quid ità mutatus est vultus tuus Secundiane? Respondit ille: Puto meliorem & luculentiorem eum esse. Videns autem Cæsar Decius vultum eum Angelicum præ se ferre, subridens ait: Adhibe in consilium priscam sapientiam tuam. Secundianus dixit: Immò stultitiam, Deo inimicã. Decius ait: Quem ergò te profiteris? Secũdianus respondit: Christianũ.

Itémque Secundiani.

Decius

Decius Cæsar dixit: Facessat hæc insania pectoris tui, & viuas. Secundianus respondit: Tu potiùs recede ab insania tua, & viuas, qui reuerà viuens mortuus es. Iratus Decius iussit Secundianum, Marcellianum & Verianum in exilium deportari. Valeriano præfecto sciscitante, quem in locum relegari eos vellet, Decius respondit: Ducantur Centumcellas ad Consularem Promotum, isque compellat eos dijs sacrificare.

Ducti sunt ergò eodem die Centumcellas à militibus, & traditi Quarto Promoto consulari. Eo iubente trusi sunt in custodiam, cùm ei mandatum esset, nè eos viuere pateretur, si nollent dijs offerre sacrificia. Deindè iussit sibi apparari tribunal in foro, atque illic coram se statui simulacrum Saturni in tripode, simulque Secundianum, Marcellianum & Verianum adduci, ijsque ità ceu egregijs Christi athletis præconis voce dici: Introducantur huc in Cæsares contumaces, & erga deos obstreperi & rebelles. Illis introductis Promotus ait: Cur non obtemperâstis edictis principũ, & dijs ceruices vestras atque animos submisistis? Secundianus respondit: Nos omnipotentis Dei iussa capessimus, non diaboli. Promotus dixit: Audi me vir sapientissime, & sacrificate dijs. Martyres responderunt: Si digni simus, nosipsos cupimus Deo offerre sacrificiũ, non dæmonibus sacrificare: cum quibus vos & principes vestri iam æternùm damnati, ad tempus facitis ea, quæ illorum sunt benè grata voluntati. Tum Promotus iussit eos expoliatos fustibus cædi. Illi verò dum verberarentur, clamabant: Gloria tibi Domine, quòd meremur admitti in requiem tuam. Indè præcepit eos Promotus erigi, dixitque eis: Sacrificate dijs: en hîc præstò est simulacrum. In quod cùm illi expuissent, subitò illud corruit, & comminutum est.

Sancti martyres fustibus cæduntur.

Id cernens Promotus, ira commotus, voluit vt in eculeis suspenderentur, & eorum latera vngulis raderentur. Interìm dicebat eis, vt dijs sacrificarent. At illi sursùm erectis luminibus, aiebant: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe. Tum Promotus iussit ad eorum latera flammas admoueri: dumque illi sic torrentur, repentè vnus ex carnificibus extinguitur: alij à dæmonibus arrepti, clamant: Cur nos torquetis sancti Dei? Tulit verò in eos sententiam Promotus, vt capite punirentur, & corpora eorum in mare iactarentur. Ducti sunt igitur in locum quendam sexagesimo secundo milliario ab vrbe Roma, illicque decollati sunt, & corpora proiecta in mare. Eadem nocte quidam Christi seruus. Deodatus nomine, à maris litore ea abstulit, & mandauit sepulturæ apud eum locum, quo capite cæsi sunt, quinto Idus Augusti, vbi illorum vigent orationes, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

In eculeo vngulis lacerantur.

Flammis latera vruntur.

Capite plectuntur.

GESTA PRÆCLARA ILLVSTRISSIMI MARTYRIS ET ARCHILEVITAE LAVRENTII, QVIBVS CONtinentur multorum aliorum egregia certamina, putà, Sixti Papæ, Polychronij, Abdon, Semes, Hippolyti &c. Ex his gestis B. Ambrosius non pauca ad verbum ferè descripsit. Quòd sub Decio autem passi scribuntur Sixtus Papa & Laurentius cum plerisque alijs, id docti viri putant indè accidisse, quòd quidam confuderint Decium cum Valeriano. Sed tamen hac in re puto nihil temerè pronunciandum. Stylum, vbi expedire visum est, modicè expoliuimus. Extant verò multi sanctissimorum Patrum Sermones, qui confirmant hanc historiam. numerum capitum margini adiecimus.

RTA tempestate sub Decio, multi Christianorum necati sunt. Præsidente in Vrbe Galba, pergit Decius ad Persas, cùm illorum bello vrgeretur. Veniens autem ad ciuitatem Ponticam, sedit in ea, licèt bello premeretur. Ascendit autem in montẽ Medorum: & cùm conflixisset cum Persis, obtinuit victoriam, & è Persis multos interfecit, occupauitq; Babyloniam, Bactrianam, Hyrcaniam & Assyriam. Vbi cùm multos inuenisset Christianos, eos supplicijs & afflictionibus vexatos necauit. Erat tum Babyloniæ Episcopus Polychronius cum presbyteris Parmenio, Elima, Chrysotelo, & Diaconis Luca & Muco.

Augusti 10. Cap. 1.

Decius Cæsar vincit Persas.

Quos cùm compræhendisset, protinùs iussit duci ad sacrificandum idolis. At Polychronius constanter dixit; Nos Domino Iesu Christo nosipsos offerimus: dæmonibus verò nunquàm nos submittemus, nec vanis idólis manufactis. Tunc Decius iussit eum cum Clero suo in custodiam trudi, ædificauitque in ciuitate templum Saturno, eiusque simulacrum ex gypso fecit, & inaurauit: scripsit quoquè epistolam Valeriano præfecto eiusmodi; Illustri & magnifico viro Turtio Apollonio Valeriano præfecto Decius Cæsar; Vestro declaramus amori & competentiæ, quia beneficio deorum victoria nos prosecuta est. Illustris itaque & charissime, id nobis gratum esse cognosce, vt frequenter deos nostros placare festines sacrificijs & odoramẽtis thurificationum, quorum beneficio nos semper victores congratulare. Admonemus quoquè, vt si quos prophanos Christianos inueneris in Vrbe, protinùs ad tormenta trahere non differas, si nolint dijs nostris humiliari, & sacrificia offerre: vt possimus eos placatos habere, & victores vbiquè existere, & Romana possit libertas augeri. Vale charissime.

Polychronius Babyloniæ episcopus.

Epistola Decij ad Valerianum.

Cap. 2.

Eodem tempore perfecit templum Babyloniæ Saturno, iussitq; præsentari sibi Polychronium Episcopũ cum diaconis & presbyteris suis, eumq; sic appellauit; Tùne es Polychronius sacrilegus, qui neq; deos, neq; principũ præcepta obseruas? Polychronius verò ne verbum quidem illi respondit. Dixit ergò Decius ad Clerum eius; Princeps vester obmutuit? Respõdit ei Parmenius presbyter; Non obmutuit pater noster, sed præcepto Domini nostri Iesu Christi, æterni creatoris, conuenienter se gerit, nè polluat os sanctũ, quod à creatore nostro purificatum est: sic enim præcepit Dominus noster Apostolis suis: Nè miseritis margaritas vestras ante porcos, nè conculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant vos. Iustúmne tibi videtur, quod semèl purificatũ est, stercore inquinari? Decius dixit; Itáne ergò nos stercora sumus? iratusq; iussit eius præcidi linguam. Cumque eius esset præcisa lingua, exclamauit, dicens; Ora pro me beate pater Polychroni: video enim regnantem in te spiritum sanctum, & sacrum os tuum consignantem, & * mihi fauum mellis in os instillantem. Decius dixit; Polychroni, sacrifica dijs, & esto noster amicus, habeasque & nos & templum commendatum. Polychronius nihil ei respondit. Iratus Decius, iussit os eius contundi. At ille in cælum sublatis oculis, emisit spiritum. Reliquit autem Decius corpus eius ante templum, & profectus est Cordubam. Eádem autem nocte venerunt duo subreguli, qui erant occultè Christiani, & rapuerunt corpus eius, & sepeliêrunt iuxta mœnia portæ vrbis Babyloniæ. Iussit autem Decius presbyteros & diaconos, vinctos catenis, secum duci. Cùm autem ducerentur, cadebant vincula de collo & manibus eorum.

Matt. 7.

Loquitur præcisa lingua. for. 'tibi

Polychroni reddit spiritum.

Cap. 3. Parmenij constantia.

Veniẽs verò Decius in ciuitatem Cordubam, cum furore iussit sibi præsentari presbyteros & diaconos, eosq; præsentatos sic aggreditur: Et vos stulti optatis perire? Ecce admoneo vos, vt sacrificetis dijs immortalibus. Respõdit Parmenius presbyter clara voce. O te miserum, qui nos manufactis idolis compellis humiliare. At tu infelix humiliare te debebas Christo omnium creatori, non dijs manufactis. Peribis enim tu pariter cum dijs tuis, quos iniustè colis. Tum Decius præcepit vt omnes in eculeis suspenderentur: & cùm neruis traherentur, gratias agebant Deo, dicebantque Parmenio presbytero; Benè precare nobis, dixitque Parmenius presbyter; Det nobis Deus pater Domini nostri Iesu Christi consolationem spiritûs sancti, qui regnat in secula seculorum. Respõderunt presbyteri & diaconi omnes clara voce, Amen. Iratus Decius, ait; Hominem sine lingua loqui, argumentum magicæ artis est. Respondit Parmenius presbyter; Dominus noster Iesus Christus, qui mutum loqui fecit, ipse mihi peccatori præstitit, vt possim excisa lingua loqui. Tu verò dum loqueris, obmutescis. Tum Decius iussit eos ignibus exuri. Cùm autem incenderentur, vox cælitùs audita est: Venite ad me humiles corde. Decius ait; Nimirùm isthuc artis magicæ est: voluitque vt laminæ ardentes ad latera eorũ applicarentur, & vngulis lacerarentur. Deindè iussit eos de eculeo deponi, & capite truncari. Cæsis autem eorum capitibus, corpora proiecta sunt in publicam viam, adhibita custodia, nè quis ea sepeliret. Audientes autem subreguli, viri religiosi, Abdon & Sennes, venerunt noctù, & collegerunt corpora sanctorum presbyterorum Parmenij, Elimæ & Chrysoteli, & diaconorum Lucæ & Muci, condideruntque ea in prædio suo iuxta Cordubam.

Sine lingua crebrò loquitur.

Capite cæditur cum socijs.

Eos sepeliunt Abdon & Sennes.

Cap 4. Matt. 5.

Eodem tempore Decius curiosè inquisiuit Christianos, misitque authoritatem suam in vniuersam Persidem. Et quia non potuerunt abscondi lucernæ ardentes sub modio, positæ tunc sunt super candelabrum, vt lucerent omnibus, qui in domo Dei sunt. Venerunt enim quidam ad Decium, eique dixerunt; Eccè quibus victor vitam donâsti,

donâsti, corpora cæsa Christianorum colligunt, & in suo prædio recondunt? & neque dijs fiunt supplices, neque tuis iussis párent, vt sacrificia offerant. Decius ait; Quinam sunt isti prophani? Dictum est; Abdon & Sennes. Confestìm edixit Decius, vt ipsi præsentarentur. Cumque in eius conspectum venissent, dixit eis; Adeóne vos stulti effecti estis, vt vobis in mentem non veniat, ea causa vos traditos esse in manus Romanorum & nostras, quòd deos non colitis? Respondit Abdon? Immò verò hac causa nos potiùs victores euasimus, fauente Deo & Domino Iesu Christo, qui regnat inæternùm. Decius iratus ait; Nescitis vitam vestram esse in manu mea? Abdon respondit; Nos Deo patri & Domino Iesu Christo submittimus nos & humiliamus, qui nostræ salutis causa dignatus est ad terras venire, & humiliari. Iussit indè Decius arctæ eos custodiæ includi, vinctos catenis. Dixit autem Abdon ad Sennen? Eccè gloria, quam semper sperauimus à Domino.

Abdon & Sennes sistũtur corã Decio.

Mittuntur in carcerẽ.

Eodem die oblati sunt Decio Olympiades & Maximus, viri nobilissimi & Christiani: quos ille inauditos iussit fustibus cædi, ità dicens; Isti digni sunt morte affici, nec audiri debent, qui deos deserunt, & colunt hominem mortuum. Maximus dixit; Benè dixisti, mortuum? sed cur non etiam dicis eum resurrexisse? Decius ait; Pródite nobis facultates vestras. Olympiades dixit; Nostræ opes, nostræ gemmæ, nostrum aurum & argentum Christus est. Disce autem miser, quia corpora nostra tibi tradimus, contemptis facultatibus terrenis atque perituris. Quòd si teipsum benè considerares, supplex fieres Deo creatori tuo, & filio eius Domino Iesu Christo. Honores enim & diuitiæ ad tempus sunt, alijs quidem pro gloria, tibi verò ad pœnas sempiternas. Decius ait ad milites suos; Cædite eos fustibus, quia mentis inopes sunt. Cùm autem deficerent qui eos cædebant, Maximus exclamabat; Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui nos dignatus es in seruis tuis numerare. Decius furore pércitus, iussit eos plumbatis cædi, præcone dicente: Deos blasphemare nolite. Sed cùm cæderentur, magìs confortabantur, & vultu alacri dicebant; Fac, quod facis? noli cessare? munda quod sordidum est. Decius dixit ad milites; Leuate eos à terra, & proponite coram eis lectos ferreos, & linteamina & aquam, vt sacrificent? curaque eis adhibeatur, vt extendantur in lectis ferreis super prunas, vt sic deficiant. tradiditque eos Vitellio Anisio vicario, qui dixit ad eos; Non estis nescij, quid iusserit excellentissimus Cæsar Decius? vt qui sacrificant & seruant præcepta principum, honorentur, sintque amici principum, & augeantur diuitijs, honoribus & dignitatibus? qui verò nolunt assentiri, diuersis affecti pœnis, spiritum exhalent? Maximus respondit. Quot verò horarum sunt tormenta vestra? breuì sanè & vos spiritum exhalabitis. Nos quidem tormenta vestra non modò non formidamus, sed appetimus etiam. Aeterna autem supplicia metuimus, quæ torquebunt vos & patrem vestrum diabolum. Vitellius Anisius vicarius furore plenus, iussit eorum capita securibus tundi. Quod cùm diù fieret, reddiderunt spiritum. Præcepitque Vitellius, vt corpora eorum canibus relinquerentur. Itaque dies quinque ità iacuerunt, sed canes non solùm non attigêre corpora eorum, sed etiam quosdam iuxta ea mugitus dederunt. Post diem quintum Christiani quidam nobiles, cognati Abdon & Sennes, collegerunt ea & sepeliêrunt in domo sua duodecimo Calendas Aprilis.

Cap. 5. Olympiadis & Maximi certamen.

Iesus Christus, Christianis omnibus diuitiæ sunt.

Feliciter abeunt è corpore.

Eodem tempore nunciatum est Decio Galbam mortuum, & Romam profectus est? quò post menses quatuor vénit, secum adducens beatissimos subregulos Abdon & Sennen, catenis vinctos pro nomine Domini nostri Iesu Christi? quos seruârat Decius in suam gloriam, quòd nobiles essent, & Romani populi spectaculum. Iussit autem Valerianus publica authoritate omnes Christianos compræhendi & includi. Itaque tenuerunt beatissimum Sixtum Romanum Pontificem cum omni Clero suo, incluseruntque eos in custodia publica? vbì fuêre multis diebus. Veniebant autem ad eos multi Christiani, vt sacramenti benedictionem ab eis acciperent, quia tempus persecutionis vrgebat? afferebantque in carcerem filios & propinquos suos, ex paganis conuersos, & baptizabantur à beato Sixto Episcopo. Iussit autem Decius omnem Senatum conuocari, fecitque conuentum in Tellude cum Valeriano præfecto * quinto Calendas Augusti. Ibì tum eo mandante, præsentati sunt ei Abdon & Sennes subreguli Christiani, quos de Perside adduxerat, diuersis pœnis maceratos? dixitque Decius ad Senatum? Audiat cœtus vester, Patres conscripti; Dij deæque tradiderunt nobis hostes ferocissimos, inimicos reipublicæ & Imperij Romani. Erant tum Abdon & Sennes ornati auro & lapidibus preciosis, vinctique catenis.

Cap. 6. Decius secum adducit Romam Abdon & Sennen.

Sixtus Papa cũ Clero in carcerem includitur.

* sexto

Abdon Sennes certant egregiè.

Eos

Eos vt vidit omnis Senatus, admirati sunt in adspectu eorum. Tantam enim gratiam contulit Deus seruis suis, vt dolor potiùs eorum obtineret animos, quàm furor. Iussit verò Decius adduci Claudium pontificem Capitolij, isque tripodem secum attulit. Tum Decius ait ad Abdon & Sennen; Sacrificate dijs, & estote subreguli Romanæ libertatis, possideatisque omnia vestra, & fruamini pace Romani Imperij, auctique diuitijs & honoribus, consulatis vobisipsis. Abdon & Sennes responderunt coram omni Senatu; Nos ex meritis peccatores, semèl obtulimus Domino Iesu Christo nosipsos oblationem & sacrificium: porrò dijs tuis tu sacrifica. Decius dixit; Istis acerrima tormenta parata sunt: iussitque vrsos feroces & leones produci. Dixerunt autem Abdon & Sennes; Quid moraris? Fac, quod facturum te putas. Nos securi sumus de Domino Iesu Christo, qui potest omnes cogitationes tuas, & teipsum quoquè destruere.

Cap. 7. Altera luce nunciatū est Decio, vrsos & leones omnes in caueis mortuos esse. Iratus Decius, præcepit sibi in amphitheatro editionem munerum parari. Cùm autem id factum esset, & ad amphitheatrum venissent, Decius noluit introire, sed Valeriano præfecto dixit; Si non adorauerint deum Solem, ferarum morsibus lacerentur. Valerianus dixit ad Abdon & Sennen; Consulite natalibus vestris, & thura ponite deo Soli. Quod si non feceritis, peribitis morsibus ferarum. Abdon & Sennes responderunt; Iam diximus tibi, nos Dominum Iesum Christum adorare: nec vnquàm manufactum simulacrum colemus. Mox ergò nudatos furibundus adduxit ad simulacrum Solis iuxta amphitheatrum, præcepitque militibus, vt compellerent eos sacrificare. At illi contemnentes, expuerunt in simulacrum, dixeruntq; Valeriano; Iam fac, quod

Cęduntur plumbatis. facturus es. Tum Valerianus sub præconis voce iussit, vt plumbatis cæderentur, dicens; Deos blasphemare nolite. Indè præcepit, vt in amphitheatrum introducti, ferarum morsibus consumerentur. Ingressi autem Abdon & Sennes, dixerunt coram Valeriano; Nomen Domini nostri Iesu Christi, ob quod accedimus ad coronam, interdicat tibi immunde spiritus. Expressoque signo Crucis, introierunt in amphitheatrum in conspectu Valeriani, nudi quidem corpore, sed Christum induti. Dixit autem

Feræ illis mansuescũt Valerianus; Dimittantur leones duo, & vrsi quatuor. Ij dimissi, venerunt rugientes ad pedes sanctorum, nec indè recedebant: sed potiùs custodiebant eos. Dixit ergò Valerianus; Hîc apparet illorum magica ars. Nemo verò ad illos accedere poterat propter impetum ferarum. Itaque Valerianus ira inflammatus, præcepit vt gladiatores ad sanctos introirent, & eos interficerent. Cùm ergò eos percussissent, ligatis pe-

Gladio trucidantur. dibus, iussu Valeriani extraxerunt eos, & proiecerunt ad Solis simulacrum prope amphitheatrum, vbi in Christianorum exemplum tribus diebus iacuerunt. Post triduum venit quidam Christianus Cyrinus subdiaconus, qui apud amphitheatrum morabatur, colligensque noctù corpora, condidit ea in arca plumbea in domo sua, tertio Calendas Augusti. Latuerunt autem corpora sanctorum Abdon & Sennes vsque ad tempora Constantini: quo imperante, diuinitùs reuelata sunt, & à Christianis eleuata, atque in cœmeterium Pontiani translata.

Cap. 8. Eodem tempore Decius Cæsar & Valerianus præfectus iusserunt sibi Sixtum Epi-

Sixtus Papa cum socijs præsentatur. scopum cum Clero suo præsentari noctù in Tellude. Itaque Sixtus apud Athenas natus & doctus, priùs quidem Philosophus, posteà verò Christi discipulus, ità dixit ad Clerum suum; Fratres & commilitones mei, nolite pauescere. Scitis quæ tormenta passi sint sancti omnes, vt securi vitæ æternæ obtinerent palmam. Ipse Christus Deus &

Decio. 1. Pet. 2. Dominus noster passus est pro salute nostra, vt nobis exemplum relinqueret. Dixitque clara voce: Nemo terroribus frangatur. Dixerunt diaconi Felicissimus & Agapitus; Et nos sine patre nostro quò ibimus? Præsentatus est ergò noctù coram Decio & Valeriano cum duobus diaconis, dixitque ei Decius Cæsar; Scis quamobrèm comprehensus sis, nobisque præsentatus? Sixtus Episcopus respondit; Scio, & probè scio. Decius ait; Si ergò nôsti, fac vt omnes nôrint, vt & tu viuas, & Clerus tuus augeatur. Sixtus Episcopus respondit; Reuerà ego id & studui, & studeo, vt Clerus meus augeatur. Decius dixit; Ergò sacrifica dijs immortalibus, & esto princeps sacerdotum. Beatus Sixtus respondit; Ego semper sacrificaui, & sacrifico Deo patri omnipotenti, & Domino nostro Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto, hostiam puram & immaculatam. Decius ait; Senectuti tuæ nos consulimus, itaque consule & tu tibi & Clero tuo. Beatus Sixtus respondit; Vsqueadeò ego consului & mihi & Clero meo, vt de profundo mortis æternæ coner omnes mecum eripere & liberare. Decius ait ad mi-

lites

lites suos; Ducite eum ad templum Martis, vt illi sacrificet. Quòd si noluerit, includite eum in priuata custodia Mamertini. Duxerunt ergò eum ad templum Martis, vrgebantque vt sacrificijs se contaminaret. Dixit autem beatus Sixtus Episcopus; O infelices, qui cùm lugere deberetis, adoratis idola vana & manufacta, surda & muta, quę nec sibi, nec alijs prosunt. Sed audite me filij, & liberate animas vestras ab æterno supplicio, neque reformidetis hæc tormenta, sed illa æterna: agatisque pœnitentiam, quòd nescientes vanis idólis sacrificâstis. Illi verò iussu Decij duxerunt eum in priuatam custodiam Mamertini cum Felicissimo & Agapito diaconis. Traditur custodiæ.

Cùm autem audîsset beatus Laurētius Archidiaconus beatum Sixtum Episcopum iterùm in custodiā reduci, his verbis eum appellare cœpit; Quò progrederis sine filio pater? quò sacerdos sancte sine diacono properas? Tu nunquàm sacrificâsti nec offerre consueueras sine ministro. Quid in me ergò displicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem probâsti? Experire certè, vtrùm idoneum ministrum elégeris. Cui commisisti Dominici sanguinis consecrationem, cui consummandorum consortiū sacramentorum credidisti, huic sanguinis tui consortium negas? Vide, nè periclitetur iudicium, dum fortitudo laudatur. Abiectio discipuli, detrimētum est magistri. Quot illustres præstantesque viri, discipulorum certaminibus magis, quàm suis, vincūt? Denique Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmisit: & tu pater ostende in filio virtutem tuam, & offer quem erudîsti, vt securus iudicij tui, comitatu nobili peruenias ad coronam. Sixtus Episcopus respondit; Non ego te fili desero, neque derelinquo: sed maiora tibi debentur pro fide Christi certamina. Nos quasi senes, leuioris pugnæ cursum recipimus: te quasi iuuenem manet glorioſior de tyranno triumphus. Post me venies, flere desiste: post triduum sequéris sacerdotem Leuita. Hic medius numerus decet. Non erat tuum sub magistro vincere, quasi adiutorem quæreres. Quid consortium passionis quæris? Totam hæreditatem tibi dimitto. Quid præsentiam meam requiris? Elias Eliseum reliquit, sed virtutem non abstulit. Accipe facultates Ecclesiæ vel thesauros, & diuide quibus tibi videtur. Atque ità beatissimus Sixtus Episcopus tradidit beato Laurentio Archidiacono omnes Ecclesiæ facultates. Cap. 9. Ambrosius Lib 1. Officiorū, ca. 41. Gen. 22. Actor. 7. 4. Reg. 2.

Ea verò accepta potestate, beatus Laurētius cœpit per regiones curiosè inquirere, vbinàm sancti Clerici vel pauperes essent àbsconditi: afferensq; thesauros, vnicuique prout opùs erat, subministrabat. Veniens autem in Cælium montē, inuénit ibi quandam viduam, quæ fuerat cum viro suo annis vndecim, in viduitate autem permanserat annis triginta duobus. Ea in domo sua multos habebat Christianos, & presbyteros & Clericos absconsos. Id cùm audîsset beatus Laurentius, tulit vestes & thesauros, & noctù venit ad eam. Dicebatur autem Cyriaca; cœpitque beatus Laurentius omnium Christianorum pedes lauare. Cyriaca autem mittens se ad pedes eius, dixit; Per Christum te coniuro, vt manus tuas imponas capiti meo. Multas enim patior capitis infirmitates. Beatus Laurentius, cùm dixisset, In nomine Domini Iesu Christi, filij Dei omnipotentis, ponam manum meam super caput tuum, edito signo Christi, impossuit capiti eius manum suam, & manibus eius linteum, quo extergebat pedes sanctorum: & mox omnis dolor capitis discessit ab illa. Cap. 10. S. Laurētius Ecclesię thesauros confert in pauperes. Cyriacam sanat.

Eádem nocte abijt indè, & perquisiuit vbi congregati essent Christiani, siue in domibus, siue in cryptis. Vénit autem in vicum, qui dicitur Canarius, reperitque multos Christianos in ædibus cuiusdam Narcissi Christiani collectos: ingressusque in eas cum lachrymis, pedes eorum lauit, deditque eis de thesauris, quos beatus Sixtus Episcopus ei tradiderat erogandos. Inuénit autem illic etiam Crescentionem cæcum, cum lachrymis ipsum rogantem, & dicentem; Pone manum tuam super oculos meos, vt videam faciem tuam. Beatus Laurentius lachrymans dixit; Dominus noster Iesus Christus, qui aperuit oculos cæci nati, te illuminet. Impressoque signo Christi in oculos eius, vidit lumen & beatum Laurentium, sicut petijt. Cap. 11. Iohan. 9. Signo Crucis cæcum illuminat.

Exiens autem indè beatus Laurentius, audiuit in vico Patritij multos Christianos in crypta Nepotiana adunatos. Eò accedens cum rebus, quæ essent sanctis necessariæ, comperit ibi esse homines promiscui sexûs fermè septuagintatres: intransq; cum lachrymis, pacem omnibus impertijt. Erat illic Iustinus presbyter, à beato Sixto ordinatus, ad cuius pedes se misit beatus Laurentius, & ambo in pauimento volutabantur, atque inuicèm osculabantur pedes: dixitq; beatus Laurentius ad beatissimum Iustinum; Comple votum meum, & lauentur pedes sanctorum & vestri per manus meas. Iustinus presbyter dixit; Hoc Dominicum præceptum est. Fiat voluntas Domini Cap. 12. Iohan. 13.

nostri

Lauat Christianorũ pedes.

nostri Iesu Christi. Et accepta pelui, misit aquam in eam, & lauit omnium virorum pedes: veniensque ad beatum Iustinum, primò osculabatur pedes eius, deindè lauit. Lotis omnium pedibus, commendauit se beato Iustino.

Cap. 13. S. Sixtus iterùm sistitur corã Decio.

Eádem hora illo indè exeunte, beatus Sixtus ducebatur in Telludem, vt audiretur, & cum eo Felicissimus & Agapitus. Aderant illic Decius & Valerianus; dixitque Decius furore plenus ad S. Sixtum Episcopum; Nos quidem consulimus senectuti tuæ: itaque audi præcepta nostra, & sacrifica. Respondit beatus Sixtus; Tibijpsi consule miser, & noli blasphemare: sed age pœnitentiam propter fusum sanguinem sanctorum. Decius furibundus ait ad Valerianum; Hic si extinctus non fuerit, non erit vllus euidens timor. Valerianus respondit; Capite puniatur. Felicissimus & Agapitus dixerunt; O si audiretis miseri monita patris nostri, tormenta æterna euaderetis, quæ vos cruciabunt. Valerianus præfectus dixit; Quid ità diù viuunt isti, qui nobis tormenta minantur? Reducantur ad templum Martis, vt sacrificent. Quòd si noluerint, eodem loco capite truncentur. Ducti ergò sunt extra muros portæ Appiæ, dixitque beatus Sixtus; Eccè idola vana, surda, muta & lapidea, quibus miseri se inclinant, vt perdant vitam æternam; & ait ad templum Martis; Destruat te Christus filius Dei viui. Christianis omnibus dicentibus, Amen, subitò corruit & comminuta est pars quædam templi.

Magna pars templi Martis ad vocẽ Sixti Episcopi, corruit.

Cap. 14.

Porrò beatus Laurẽtius exclamauit; Noli me derelinquere pater sancte: iam enim expendi thesauros, quos tradidisti mihi. Tunc milites audientes thesauros, tenuerunt beatum Laurentium Archidiaconum: sanctum verò Sixtum Episcopum, & Felicissimum atque Agapitum diaconos, duxerunt ad cliuum Martis ante templum, vbi pariter decollati sunt octauo Idus Augusti, & corpora eorum relicta in platea. Noctù autem venerunt Clerici, presbyteri & diaconi, & plurimi è plebe Christiana, atque eorum corpora colligentes, beatum Sixtum Episcopum & martyrem sepeliêrunt in crypta in cœmeterio Calixti eadem via: sanctos verò Felicissimum & Agapitum martyres in cœmeterio Prætextati, octauo Idus Augusti.

S. Sixtus cũ socijs decollatur.

Cap. 15.

Porrò milites Decij beatum Laurentium duxerunt ad Parthemium tribunum. Is verò mox indicauit Decio, Laurentium Sixti Archidiaconum, qui haberet thesauros reconditos, in custodia teneri. Gauisus est Decius, & iussit sibi Laurentium præsentari, aitque illi; Vbi sunt thesauri Ecclesiæ, quos apud te cognouimus reconditos? Beatus Laurentius ne verbum quidem illi respondit. Decius ergò tradidit eum Valeriano præfecto, dicens; Perquire diligenter de thesauris Ecclesiæ, & fac, vt sacrificet. Quòd si nolit, diuersis pœnis eum interfice. Valerianus itaque tradidit illum Hippolyto cuidam vicario in custodia asseruandum: isque inclusit eum cum multis alijs. Erat autem quidam gentilis in custodia, qui, cùm diù illic mansisset, plorando amisit oculorum lumen. Dixit verò illi beatus Laurentius; Crede in filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, & baptizare, & ille te illuminabit. Respondit Lucillus, sic enim vocabatur; Ego semper desideraui baptizari in nomine Domini nostri Iesu Christi. Beatus Laurentius dixit; Credis toto corde? Respondit ille cum lachrymis; Ego credo in Dominum Iesum Christum, & idola vana respuo. Hippolytus interìm patienter sustinebat sermones eorum. Tum beatus Laurentius catechizauit Lucillum, & accepta aqua, dixit ad eum; Omnia in confessione lauantur. Tu autem me pronunciante, responde, Credo. benedixitque aquam, & cùm expoliâsset eum, fudit super caput eius, dicens; Credis in Deum patrem omnipotentem Lucille? Respondit ille, Credo. Et in Iesum Christum filium eius? Respondit, Credo. In eum, qui mortuus & sepultus est, & tertia die resurrexit? Respondit, Credo. Et asscendit in cælum, vndè venturus est iudicare viuos & mortuos & seculum per ignem? Respondit, Credo. Sanctus Laurentius ait; Et is te in corpore & anima illuminet. Respondente illo cum lachrymis, Credo, S. Laurentius eum induit linteamine, apertique sunt oculi eius, & exclamauit; Benedictus Dominus Iesus Christus, Deus æternus, qui me illuminauit per beatum Laurentium, qui semper cæcus fui, & nunc video. Audientes id multi cæci, venerunt ad beatum Laurentium flentes, isque in Hippolyti custodia imponebat oculis eorum manum suam, & illuminabantur.

Traditur Hippolyto asseruãdus.

Attẽde quo modò in primitiua Ecclesia aqua Baptismi benedicebatur.

Lucillus cæcus recipit lumen.

Itẽque plures alij cęci.

Cap. 16.

Cernens id Hippolytus, dixit ad beatum Laurentium; Ostende mihi thesauros Ecclesiæ. B. Laurentius respondit; O Hippolyte, si credis in Deum patrem omnipotentem, & in filium eius Dominum Iesum Christum, & thesauros tibi ostendo, & vitam æternam promitto. Dicit ei Hippolytus; Si dictis facta compensas, faciam quod hortaris.

taris. B. Laurentius ait; Audi me, & fac citiùs, quæ hortatus sum: idola enim muta, surda & vana sunt. Tu saltem baptizare. Deindè more solito catechizauit eum, acceptamque aquam benedixit, & baptizauit eum. Et cùm eum ex aqua eleuaret, dixit Hippolytus; Vidi animas innocentium lætas gaudere: porrò ad B. Laurentium lachrymabundus ait; Adiuro te per Dominum Iesum Christum, vt omnis domus mea baptizetur. Et pręclarè baptizati sunt in domo eius promiscui sexûs decem & nouem. Hippolytus post catechesin baptizatur.

Eccè autem mandat Valerianus Hippolyto, vt Laurentium ad palatium adducat. Cap. 17.
Dixit ergò Hippolytus ad B. Laurentium; Valerianus iubente Decio præcipit, vt te ad illum perducam. Beatus Laurentius ait; Eamus; & mihi enim, & tibi gloria paratur. Cùm venissent ergò ambo simul in conspectum Valeriani, Valerianus dixit ad B. Laurentium; Pone iam pertinaciam, & profer thesauros, quos apud te didicimus repositos. B. Laurentius dixit; Da mihi biduì aut triduì inducias, & proferam tibi thesauros. Dixit autem Valerianus Hippolyto; Tua fide habeat trium dierum inducias. Collegit ergò B. Laurentius cæcos, claudos, debiles & pauperes, & abscondit eos in ædibus Hippolyti. Valerianus verò nunciauit Decio; B. Laurentium, triduanis acceptis inducijs, promisisse se thesauros prolaturum. Post triduum præsentauit se B. Laurentius in palatio Salustiano, dixitq; ei Decius coram Valeriano præfecto; Vbì sunt thesauri, quos te exhibiturum pollicitus es? B. Laurentius, collecta multitudine pauperum, introduxit eos in palatium, dicens clara voce; Eccè isti sunt thesauri æterni, qui nunquàm minuuntur, sed crescunt: qui in singulos disperguntur, & in omnibus inueniuntur. Valerianus præfectus dixit; Quid per multa vagaris? Sacrifica dijs, & abijce artes magicas, quibus confidis. B. Laurentius dixit; Quid ità premit vos diabolus, vt Christianos iubeatis sacrificare dæmonijs? Vos ipsi iudicate, iustum ne sit nos ceruices nostras inclinare dæmonibus potiùs, quàm Deo, visibilium & inuisibiliũ omnium creatori, & vtrùm debeat adorari is, qui fecit, an qui factus est. Decius Cæsar dixit; Quis vel factus est, vel fecit? B. Laurentius ait; Deus & pater Domini nostri Iesu Christi conditor est vniuersæ creaturæ, hominum, volucrum, bestiarum, iumentorum, piscium, cæli & terræ; & tu dicis, Sacrifica lapidibus, & adora rem surdam & mutam? S. Laurentius exhibet Decio pauperes & debiles, veros thesauros æternos.

Cap. 18.
Decius Cæsar iratus, iussit eum in conspectu suo nudatum cædi scorpionibus, ipso Decio clamante; Deos blasphemare noli. B. Laurentius in ipsis tormentis dicebat; Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me dignatus est adiungere seruis suis: tu autem miser torqueris insania & furore tuo. Decius Cæsar dixit; Eleuate eum à terra, & subijcite oculis eius omne genus tormentorum. Allatæ igitur sunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbatæ, & cardui, & dixit ei Decius Cæsar; Sacrifica dijs, alioquì omni hoc genere tormẽtorum corpus tuum vexabitur. Beatus Laurentius dixit; Infelix, has ego epulas semper optaui. Hæc enim tibi quidem tormenta sunt, nobis verò gloria. Decius Cæsar ait; Si ergò hæc vobis gloria sunt, dic nobis, vbì delitescant similes tuî prophani, vt simul epulemini. B. Laurentius respondit; Illi iam semèl dedêre nomina sua cælo, & eorum tu es indignus conspectu. Tum Decius Cæsar iussit beatum Laurentium vinctum catenis in palatium Tiberij duci, & illic eius gesta audiri: sibi verò in basilica Iouis tribunal parari, atque beatum Laurentium præsentari, cui & dixit; Indica nobis prophanos omnes, vt ciuitas repurgetur: & tu sacrifica dijs, nec velis confidere in thesauris, quos habes absconditos. Beatus Laurentius ait; Ego verò confido, & securus sum de thesauris. Decius Cæsar dixit; Putas ne thesauris & pecunia te à tormentis redemptum iri? B. Laurentius respondit; Ego Christi famulus, securus sum de thesauris cælestibus. Decius Cæsar ira inflammatus, iussit eum nudum fustibus cædi. B. Laurentius cùm cæderetur, exclamans ait ad Decium; Eccè miser, vel modò cognosce, quia triumpho ex thesauris Christi, nec sentio tormenta tua. Decius Cæsar dixit; Augete fustes, & ad latera eius applicate laminas ferreas candentes. S. Laurentius scorpionibus cæditur. Mira animi fortitudo. Cæditur fustibus. Laminæ ardentes vrũt latera eius.

Cap. 19.
Tum verò ait beatus Laurentius; Domine Iesu Christe, Deus de Deo, miserere mihi seruo tuo: quia accusatus, non te negaui: interrogatus, te Dominum Iesum Christum confessus sum. Decius Cæsar præcepit, vt à terra leuaretur, dixitque ei; Video in te artem magicam: sed tandèm sacrifica. Scio illudere te tormenta arte magica, sed mihi non illudes. Testor deos deasque, aut sacrificabis, aut diuersis pœnis te interficiam. Beatus Laurentius ait; Ego in nomine Domini nostri Iesu Christi non reformido tormenta tua, quæ ad tempus sunt. Fac, quod facis: noli cessare. Decius immani furore percitus, iussit eum plumbatis diutissimè cædi. B. Laurentius dixit; Domine Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es formam serui suscipere, Cæditur plũbatis.

vt nos à seruitute dæmonum liberares, accipe spiritum meum. Et eccè audita est vox, ipso etiam Decio audiente; Adhuc multa certamina tibi debentur. Decius furore correptus, dixit clara voce; Viri Romani & cœtus reipublicæ, audistis vt dæmones consolentur sacrilegum, qui nec deos, nec principes vestros timet, nec exquisita tormenta formidat? Extendite eum, & scorpionibus flagellate. B. Laurentius in catasta prostratus, subridens, & gratias agens Deo, dixit; Benedictus es Domine Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, qui nobis immerentibus impendisti misericordiam tuam. Et tu Domine, propter pietatem tuam largire nobis gratiam tuam, vt cognoscant circunstantes, quòd tu consoleris seruos tuos.

Scorpionibus flagellatur.

Cap. 20. Eádem hora vnus ex militibus, Romanus nomine, credidit Domino Iesu Christo, verbis beati Laurentij permotus, dixitque ad illum; Video ante te hominem pulcherrimum stantem cum linteo, & extergentem membra tua. Quamobrèm adiuro te per Christum, qui tibi misit Angelum suum, nè me derelinquas. Tum Decius furore & dolore percitus, ait ad Valerianum; Arte magica victi sumus, iussitque beatum Laurentium solui à catasta, & eleuari. Porrò Romanus vrceum afferens cum aqua, opportunitatem captabat, qua eum offerret beato Laurentio. Cœpit autem animo æstuare Decius, & præcepit beatum Laurentium reddi Hippolyto tantùm in palatio. Tum Romanus accessit, & aquam offerens, misit se ad pedes beati Laurentij, rogauitque cum lachrymis, vt baptizaretur. Et acceptam aquam benedixit, & baptizauit eum. Decius id audiens, voluit vt cum fustibus ipsi exhiberetur Romanus. Qui vbi in Decij conspectum venit, etiam non interrogatus, clamauit magna voce; Christianus sum. & iubente Decio, eádem hora capitalem excepit sententiam: ductusque extra portæ Salariæ muros, decollatus est quinto Idus Augusti. Venit autem Iustinus presbyter noctù, collectumque corpus eius sepeliuit in crypta in agro Verano.

Roman⁹ miles credit, & baptizatur.

Capite damnatur.

Cap. 21. Eádem nocte iussit Decius vnà cum Valeriano Præfecto apparari sibi tribunal in thermis Olympiadis, iuxta Salustij palatium: ad easq; noctù veniès, mandauit beatum Laurentium sibi offerri. Hippolytus autem mœrore affectus, flere cœpit; cui B. Laurentius ità dixit; Noli flere, sed lætare potiùs & tace, quandoquidem ego proficiscor ad gloriam. Hippolytus ait; Quarè ego non vociferor, Christianus sum, & tecum occumbo? B. Laurentius respondit; Absconde potiùs Christum in interiori homine, & cùm post paululùm ego clamauero, audi & veni. Interìm iubet Decius omne genus tormentorum exhiberi ad tribunal suum, plumbatas, fustes, laminas, vngues, lectos, batilla, seditque in thermis pro tribunali. Adducitur autem nocte ad Decium & Valerianum beatus Laurentius, dicitque ei Decius Cæsar; Iam facessat perfidia artis magicæ, & edic nobis genus tuum. B. Laurentius respondit; Quòd ad genus attinet, Hispanus sum. Romæ autem nutritus & eruditus, atque à cunabulis Christianus, doctus omnem legē sanctam & diuinam. Decius Cæsar ait; Reuerà diuinā, quia nec deos cogitas, nec tormēta formidas. B. Laurentius dixit; In nomine Domini nostri Iesu Christi tormenta tua non timeo. Decius Cæsar dixit; Sacrifica dijs: alioquin noxiā ante supplicijs expendetur. B. Laurētius respōdit; Nox mea obscurū non habet, sed omnia in luce clarescunt. Tum iussit Decius os eius lapidibus contundi. Ille verò magis confirmabatur, & ridens dicebat; Gratias tibi ago Domine, quia tu es rerum omnium Deus. Cæsar Decius dixit; Afferte lectum ferreum, & in eo cubet Laurentius contumax. Allatus est lectus ferreus instàr craticulæ, & in eo nudus extensus B. Laurentius coram Decio & Valeriano, & prunę ei substratæ, furcisq; ferreis illum compresserunt, dixitque Decius Cæsar ad eum; Sacrifica dijs. B. Laurentius respondit; Ego me obtuli Deo sacrificium in odorem suauitatis. sacrificiū enim Deo est spiritus contribulatus. Intereà carnifices vrgentes, iactabant carbones sub cratem, furcis ferreis eum comprimentes. Dixit autem B. Laurentius; Discè miser, quòd carbones tui mihi refrigerium præstant, tibi autem supplicium æternum: quia ipse Dominus nouit, quòd accusatus non negaui: interrogatus, Christum confessus sum: assatus, gratias ago. Valerianus prefectus dixit; Vbi sunt ignes, quos tu dijs minabaris? Beatus Laurētius ait; O vestram insaniam; Infelices, non cognoscitis vestros carbones mihi non ardorem adferre, sed refrigerium? Omnes verò, qui illic aderant, mirabantur præcepisse Decium, vt viuus assaretur. At ille vultu elegantissimo dicebat; Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, quòd me confortare dignatus es: eleuansq; oculos suos in Decium: Eccè miser, assatus vnam partem: versa aliam, & manduca: gratiasque agens Deo, dixit; Gratias ago tibi Domine Iesu Christe, quòd merui ianuas tuas ingredi. atque ità reddidit spiritum.

Adducitur B. Laurentius ad Decium noctù.

Præclara vox S. Laurentij.

In craticula assatur.

Psal. 50.

Inuicta eius constantia.

Felicissim⁹ eius obitus.

Eádem

Eádem nocte Decius cum Valeriano indè abijt ad palatium Tiberianum, relicto corpore beati Laurentij in craticula. Porrò summo manè rapuit illud Hippolytus, & è suis facultatibus condiuit aromatibus & linteis, significauitque Iustino presbytero, quemadmodùm super prunas beatus Laurentius egisset animam; & Decius atque Valerianus pudefacti abijssent ad Tiberij palatium, & magna crudelitate sanctum corpus in craticula super carbones reliquissent. Itaque beatus Iustinus presbyter & Hippolytus, plorantes & multùm tristes, tulerunt corpus eius, venientesque in prædium viduę Cyriacę via Tyburtina, ad quam beatus martyr nocte venerat, eique linteum dederat, quo pedes sanctorum exterserat, cùm sacrum corpus abluissent, vsque in vesperam illic deposuerunt. Hora autem vespertina sepelierunt illud in crypta via Tyburtina in eodem Cyriacæ viduæ prædio, in agro Verano, quarto Idus Augusti, ieiunantesque celebrârunt vigilias noctis triduo cum multa Christianorum frequentia, nec cessârunt à luctu & lachrymis. Beatus verò Iustinus presbyter obtulit sacrificium laudis, & participes eius facti sunt omnes.

Cap. 22.

Sepelitur sacrũ corpus eius à Iustino presbytero & Hippolyto.

Hoc est Missæ sacrificium.

Reuertens autem Hippolytus, post diem tertium venit in domum suam, impertiensque omnibus pacem, etiam seruis & ancillis suis cõmunicauit de sacrificio altaris beati Laurentij martyris. Positaque mensa, priusquàm cibum sumeret, venerunt milites & tenuerunt eum, perduxeruntque ad Decium Cæsarem. Eo viso, subridens Decius Cæsar, ait; Nunquid & tu magus effectus es, qui corpus Laurentij abstuliſſe diceris? Respondit Hippolytus; Equidem id feci, non vt magus, sed vt Christianus. Decius Cæsar furore correptus, iussit os eius lapidibus tundi? expoliataque veste, qua ceu Christianus vtebatur, ait; Sacrifica dijs, obsecundansq; præceptis nostris, viue & fruere militiæ ornamentis. Hippolytus dixit; Non me expoliâsti, sed potiùs vestire cœpisti. Decius Cæsar ait; An non es cultor deorum? Quid ità insipiens factus es, vt non erubescas nuditate tua? Hippolytus respondit; Ego verò & sapiens, & Christianus effectus sum: nam ignorantia tum laborabam, quandò feci quod tu credis. Decius Cæsar dixit; Sacrifica & viue, nè pereas per tormenta, sicut Laurentius. Hippolytus ait; Vtinàm exemplum fieri merear beati Laurentij martyris, quem tu miser ausus es ore polluto nominare. Decius Cæsar dixit; Extendite eum, & fustibus cædite. Quod cùm diù fieret, ait; Gratias ago Deo meo. Decius dixit; Deridet fustes Hippolytus? carduis cędite eum. Cædentes autem eum, deficiebant; porrò Hippolytus magna voce clamabat, glorificans Deum, & dicens; Christianus sum. Decius Cæsar ait; Leuate eum à terra. Cumque esset leuatus, iussit eum habitu militari indui, quo gentilis vsus fuerat, dixitque ad illum; Memor esto militiæ tuæ, & sis amicus noster, atquè in conspectu nostro fruere militia pristina, vt semper consueuisti.

Cap. 23.

S. Hippolyti os lapidibus verberatur.

Fustibus cędit primò deindè carduis.

B. Hippolytus dixit clara voce; Militia mea hæc est, vt me constanter Christianum militem declarem. Itaque cupio celeriter ad palmam cum fructu peruenire. Decius ira feruens, dixit ad Valerianum præfectum; Accipe omnes facultates eius, & eum crudeli examinatione interfice. Eodem die Valerianus in omnes eius facultates inquirens, inuenit in domo eius omnem familiam Christianam, eosque in suum conspectum præcepit adduci. Erat in ijs etiam nutrix beati Hippolyti Concordia cum marito suo. Valerianus præfectus dixit ad eos, præsente Hippolyto; Attendite annos vestros, nè simul pereatis cum Hippolyto domino vestro. Respondit Concordia; Nos cum domino nostro optamus potiùs pudicè mori, quàm impudicè viuere. Valerianus præfectus ait; Genus seruorum non nisì verberibus emendatur: iussitque Concordiam plumbatis cædi. Ea dum cæderetur, emisit spiritum, præsente Hippolyto, qui exultans, dixit; Gratias tibi ago Domine, quòd nutricem meam præmisisti ante conspectum sanctorum tuorum. Valerianus præfectus ait ad eum; Adhuc tu confidis magicis artibus, & nec honoras deos, nec præceptis principum obsecundas? Iratusque præcepit, vt educerent eum cum familia extra muros portæ Tyburtinæ. Hippolytus verò omnes suos confirmabat, ità dicens; Fratres, nolite metuere: ego & vos vnum Dominum habemus.

Cap. 24. Constantia eius.

Concordia nutrix eius cędituꝛ plũbaris, & expirat.

Iussit autem Valerianus, vt inspectante Hippolyto, omnes capite truncarentur, decollatique sunt promiscui sexûs decem & nouem. Porrò beatum Hippolytum voluit pedibus ad colla indomitorum equorum ligatum, per carduos & tribulos raptari. Quod cùm fieret, ille migrauit ad Dominum: relictaque sunt corpora sanctorum in campo iuxta Nympham, ad latus agri Verani, Idibus Augusti. Nocte eádem venit Iustinus presbyter, collectaque eorum corpora eodem loco sepeliuit. Cœpit verò

Cap. 25. Familia Hippolyti decollatur. Ipse quoque reddit spiritum.

Sanctorum corpora sepeliuit Iustinus presbyter.

verò curiosè inquirere diebus multis corpus beatæ Concordiæ martyris? & cùm non inueniret, mœrore affectus, non cessabat lachrymas fundere. Tertiodecimo autem die ab Hippolyti passione, Porphyrius miles vénit ad cloacarium quendam, sperans se in vestimentis beatę Concordię aurum, argentum & gemmas reperturum, dixitque cloacario; Si possis tacitum apud te habere, indicarem tibi quiddam non parùm tuæ arti quæstuosum. Cloacarius respondit; Secretum apud me erit? tu modò dicas veritatem. Ait Porphyrius; Ante hos dies iussit Valerianus præfectus coram se Concordiam quandam è familia Hippolyti Christiani plumbatis interfici, & eius mortuæ corpus proijci in cloacam. Eam ego puto in vestibus suis habere margaritas & aurum. Cùm esset autem cloacarius fidelis & occultè Christianus, dixit ad Porphyrium; Demonstra mihi locum, & ego nocte quæram eam? atque vbi inuenero, nunciabo tibi. Dicebatur verò cloacarius ille, Irenæus; vénitque ad Iustinum presbyterum, & narrauit ei omnia, quæ fecisset & indicâsset Porphyrius. Beatus Iustinus presbyter gratias agens Deo omnipotenti & Domino Iesu Christo, flexis genibus, cum lachrymis dixit; Eamus nocte fili ad cloacam. Respondit Irenæus: Sine, vt priùs accedam ad Porphyrium. B. Iustinus presbyter dixit; Vide fili, vt sacramentum tibi creditum conserues. Abijt Irenæus ad Porphyrium, isque indicauit ei locum, vénitque cum illo nocte, & inuénit sacrum corpus incontaminatum? quærentes autem in vestibus eius, nihil repererunt. Fugit ergò Porphyrius; Irenæus verò vocauit ad se Abundium Christianum, & cum illo attulit corpus beatæ Concordiæ ad Iustinum presbyterum: qui illud suscipiens, gratias egit Deo, & sepeliuit apud corpora sanctorum Hippolyti & cęterorum.

Cap. 26. Irenæi & Abūdij martyrium.

Altera die Valerianus id audiens, Irenæum & Abundium compræhensos, iussit viuos in cloacam demergi? atque ità necati sunt septimo Calendas Septembris. Eorum corpora beatus Iustinus presbyter indè extracta, sepulturæ mandauit iuxta corpus beati Laurentij in crypta in agro Verano, viceſimoseptimo die à passione sanctorum supradictorum. Iussit verò Decius Cæsar in amphitheatro editionem munerum apparari? sedensque in carruca aurea cum Valeriano præfecto, descendit vt in amphitheatrum introirent, multorumq; martyrum funestas cædes exhiberent. Eccè autem exclamat Decius Cæsar, arreptus à dæmonio; O Hippolyte, tanquàm captiuum catenis horridis vinctum me ducis. Valerianus quoquè exclamat? O Laurenti, igneis catenis me trahis? eádemque hora, præsente Decio, expirauit. Decius autem rediens in palatium, triduo perpetuò vexatus à dæmonio, clamabat die ac nocte: Adiuro te Laurenti, vel parùm cessa à tormentis. Orto autem luctu magno in palatio, vxor Decij Tryphonia pagana crudelis, videns Decium à dæmone exagitari, iussit sanctos omnes, qui clausi erant, dimitti, Eádem hora mortuus est Decius; Vxor autem eius Tryphonia venit ad beatum Iustinum presbyterum, & cum filia Decij Cyrilla misit se cum lachrymis ad pedes eius, orans vt baptizarentur. Eas cum gaudio excepit B. Iustinus presbyter, indixitque illis ieiunium ad septem dies. Die septimo expleto, baptizauit eas? quæ res toto orbe diuulgata est. Altera die Tryphonia orans, reddidit spiritum, & corpus eius beatus Iustinus presbyter in ea sepeliuit crypta, in qua humatus est S. Hippolytus, quintodecimo Calend. Nouembris.

Diuina vltio in Decium & Valerianum.

Tryphonia & Cyrilla baptizātur.

Cap. 27.

Ab illa die B. Iustinus accuratè perueſtigauit, ſicubì corpora ſanctorum abſcondita eſſent, promiſitque præmium militibus. Audientes autem milites Tryphoniam Decij vxorem cum filia Cyrilla Chriſto nomen dediſſe, ad ſex & quadraginta venerunt ad beatum Iuſtinum preſbyterum cum vxoribus ſuis: proſtratique ad pedes eius, petiêrunt ſe baptizari. Deindè beatus Iuſtinus, collecto omni Clero, perquiſiuit quis in locum beati Sixti ſubſtituendus & ordinandus eſſet. Et ordinauerunt venerabilem virum Dionyſium, eumque conſecrauit Maximus Oſtienſis Epiſcopus. Obtulit autem ei ad baptiſmum Iuſtinus preſbyter quadragintaſex milites, & ab eo baptizati ſunt in nomine ſanctæ Trinitatis. His auditis, Claudius princeps iuſſit compræhendi Cyrillam filiam Decij Cæſaris & milites, ducique eos ad ſacrificandum dæmonibus. Sed illi omnes, contempto eius præcepto, ipſum pariter irriſerunt. Iuſſit ergò eos in cuſtodiam recipi, Cyrillam verò ſibi præſentari, eique dixit; Sic tibi viſum eſt, præcepta & morem clariſſimorum parentum regiamque educationem negligere? Cyrilla reſpondit; Ego Chriſtiana ſum, ancilla Chriſti, reſpuoq; dæmonia, quæ vos perducent ad ſupplicia æterna, cum illis perituros. Claudius dixit; Aſſentire nobis, & ſacrifica dijs, nubasque viro qui reſpondeat natalibus tuis. Cyrilla reſpondit; Ego iam

Milites 46. credunt.

Dionyſius ſuccedit Sixto.

nupſi

nupsi viro, qui me veram docuit sapientiam, nempe Domino Iesu Christo, cui semèl tradita sum. Claudius ira feruescens, præcepit vt iugularetur. Cumque necata esset gladio, voluit corpus eius in platea canibus relinqui. Collegit autem corpus eius beatus Iustinus presbyter, & sepeliuit cum matre eius, vbi iam antè posuerat corpus beati Laurentij, quinto Calendas Nouembris. Cyrilla iugulatur.

Eodem tempore iussit Claudius exercitum armatum in palatio Salustij includi, militesque baptizatos sibi præsentari. Præcepitque exercitui, vt educerent eos extra muros portæ Salariæ in ciuitatem Figlinam, vt illic capite plecterentur. Ità decollati sunt omnes quadragintasex pro Christi nomine, cum vxoribus suis. Corpora illorum Iustinus presbyter & Iohannes nocte collegerunt, & sepelierunt in crypta, multis præsentibus Christianis, in via Salaria, in cliuo cucumeris, octauo Calendas Nouembris: vbi florent orationes eorum vsque in hodiernum diem, cum alijs centum viginti martyribus: inter quos fuerunt quatuor milites Christi, Theodosius, Lucius, Marcus & Petrus: qui, vt viderunt armatos ad se venire milites, rogabant vt ipsi primi ante omnes decollarentur, ea feruentes intentione, vt mâllent lęti mori pro Christo, quàm malè viuere. Atque ità profecti sunt ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Cap. 28. Milites 46. decollatur cũ vxoribus suis. 120. Martyres.

PASSIO SANCTI LAVRENTI MARTYRIS, AB AVRELIO PRVDENTIO SCRIPTA.

Est 2. Hymnus in 2. lib. περὶ στεφανῶν.

Antiqua fanorum parens,
Iam Roma Christo dedita,
Laurentio victrix duce,
Ritum triumphas barbarum.
Reges superbos viceras,
Populosque frenis presseras:
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperij iugum.
Hæc sola deerat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium,
Domaret vt spurcum Iouem.
Non turbulentis viribus
Cossi, Camilli, aut Cæsaris:
Sed martyris Laurentij
Non incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprij cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi.
Fore hoc sacerdos dixerat
Iam Xistus, adfixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis sub ipso stipite.
Desiste discessu meo
Fletum dolenter fundere:
Præcedo frater: Tu quoquè
Post hoc sequéris triduum.
Extrema vox Episcopi,
Prænunciatrix gloriæ,
Nihil fefellit: nam dies
Prædicta palmam præstitit.
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Dignè retexens concinam?
Hic primus è septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Leuita sublimis, gradu
Et cæteris præstantior.
Claustris sacrorum præerat,
Cælestis arcanum domûs
Fidis gubernans clauibus,
Votasque dispensans opes.
Versat famem pecuniæ
Præfectus vrbis regiæ,
Minister insani ducis,
Exactor auri & sanguinis.
Qua vi latentes ëruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrarijs,
Cumulosque congestos tegi.
Laurentium sisti iubet:
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos.
Soletis, inquit, conqueri,
Sæuire nos iusto ampliùs,
Cùm Christiana corpora
Plusquàm cruentè scindimus.
Abest atrocioribus
Censura feruens motibus:
Blandè & quietè efflagito,
Quod spontè obire debeas.
Hunc esse vestris orgijs
Moremque & artem, proditum est:
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro antistites.
Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auroque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.
Tum summa cura est fratribus,
Vt sermo testatur loquax,

Aurei calices antiquitùs in Ecclesiæ sacrificio.

Offerre, fundis venditis,
Sestertiorum millia.
Addicta auorum prædia
Fœdis sub auctionibus
Successor exhæres gemit,
Sanctis egens parentibus.
Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis,
Et summa pietas creditur,
Nudare dulces liberos.
Deprome thesauros, malis
Suadendo quos præstigijs
Exaggeratos obtines:
Nigrante quos claudis specu.
Hoc poscit vsus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium:
Vt dedita stipendijs,
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma vestrum est, audio,
Suum quibusque reddito.
En Cæsar agnoscit suum
Nomisma nummis inditum.
Matth. 22. Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da: nempe iustum postulo,
Ni fallor, haud vllam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cùm veniret, aureos
Secum Philippos detulit:
Præcepta sed verbis dedit,
Inanis à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quæ vos per orbem venditis:
Nummos libenter reddite:
Estote verbis diuites.
Nil asperum Laurentius
Refert ad ista, aut turbidum:
Sed vt paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
Est dies, inquit, non nego:
Habetque nostra Ecclesia
Opumque & auri plurimum,
Nec quisquam in orbe est ditior.
Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens,
Cui nummus omnis scribitur.
Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam numinis:
Vulgabo cuncta, & proferam
Preciosa, quæ Christus tenet:
Promittit post acceptas inducias se ostẽsurum thesauros ecclesiæ S. Laurentius. Vnum sed orans flagito,
Inducíarum paululùm,
Quo fungar efficaciùs
Promissionis munere.
Dum tota digestìm mihi
Christi supellex scribitur:
Nam calculanda primitùs,
Tum subnotanda est summula.
Lætus tumescit gaudio
Præfectus, ac spem deuorat:
Aurum velut iam conditum
Domì maneret, gestiens.
Pepigêre tempus tridui:
Laudatus indè absoluitur
Laurentius, sponsor suî,
Et sponsor ingentis lucri.
Tribus per Vrbem cursitat
Diebus: infirma agmina,
Omnesque, qui poscunt stipem,
Cogens in vnum & congregans.
Illic vtrisque obtutibus
Orbes cauatos præferens,
Baculo regebat præuio,
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Breuiórve planta ex altera,
Gressum trahebat imparem.
Est, vlcerosis artubus
Qui tabe corrupta fluat:
Est, cuius arens dextera
Neruos in vlnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit: assuetos ali
Ecclesiæ matris penu,
Quos ipse primus nouerat.
Recenset exin singulos,
Scribens viritìm nomina,
Longo & locatos ordine
Adstare pro templo iubet.
Præscriptus en iam fluxerat
Dies: furebat feruido
Iudex auarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.
Tum martyr: Assistas velim,
Coramque dispósitas opes
Mirere, quas noster Deus
Prædiues in sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi:
Ventum ad sacratam ianuam:
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta visu examina.
Fragor rogantum tollitur:
Præfectus horrescit stupens,
Conuersus in Laurentium,
Oculisque turbatis minax.
Contrà ille, Quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc, aut vilia?
Num despuenda existimas?
Aurum, quod ardenter sitis,
Effossa gignunt rudera,

Et

Et de metallis ſquallidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum ac ſordidum,
Flammis neceſsè eſt decoqui.
Pudor per aurum ſoluitur,
Violatur auro integritas,
Pax óccidit, fides perit,
Leges & ipſæ intércidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux eſt & humanum genus.
Hi ſunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Nè per ſalutem viſcerum
Mens inſoleſcat turgida.
Cùm membra morbus diſſecat,
Animus viget robuſtior:
Membris viciſsìm fortibus,
Vis ſauciatur ſenſuum.
Nam ſanguis in culpam calens,
Minus miniſtrat virium,
Si feruor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si fortè detur optio,
Mâlim dolore aſperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intùs viuere.
Committe formas peſtium,
Et confer alternas lues:
Carnis ne morbus fœdior,
An mentis & morum vlcera?
Noſtri per artus debiles
Intùs decoris integri,
Senſum venuſti innoxium
Languoris expertes gerunt.
Veſtros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorque mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quenuis tuorum diuitum,
Qui veſte & ore prænitet,
Magis probabo debilem,
Quàm quis meorũ eſt pauperum,
Hunc, qui ſuperbit ſerico,
Quem currus inflatum vehit:
Hydrops aquoſus lucido
Tendit veneno intrinſecùs.
Aſt hic auarus contrahit
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus,
Laxare neruos non valet.
Iſtum libido fœtida
Per ſcorta tractum publica,
Luto & cloacis inquinat,
Dum ſpurca mendicat ſtupra.

Quid ille feruens ambitu,
Sitique honoris æſtuans,
Merſis ne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quiſquis tacendi intemperans,
Silenda prurit prodere,
Vexatur & ſcalpit iecur,
Scabiemque cordis ſuſtinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & liuida
Malignitatum vulnera?
Tute ipſe, qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum ſordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi, quos ſuperbus deſpicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui vlceroſos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Cùm carne corruptiſſima
Tandèm ſoluti ac liberi,
Pulcherrimo vitæ ſtatu
In arce lucebunt patris.
Non ſordidati aut debiles,
Sicut videntur interìm:
Sed purpurantibus ſtolis
Clari, & coronis aureis.
Tum, ſi facultas ſuppetat,
Coram tuis obtutibus,
Iſtos potentes ſeculi
Velim recenſendos dari.
Pannis videres obſitos,
Et muculentis naribus,
Mentum ſaliuis vuidum,
Lipposque palpebra putri.
Peccante nil eſt tetrius, Peccati turpitudo.
Nil tam leproſum aut putridum:
Cruda eſt cicatrix criminum,
Oleteque vt antrum tartari.
Animabus, inuerſa vice,
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher adſpectus priùs
In corpore oblectauerat.
En ergò nummos aureos, Oſtendit theſaurum pauperum Chriſti S. Laurentius.
Quos proximè ſpoponderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur ſubtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Nè pauperem Chriſtum putes,
Gemmas coruſci * numinis, * luminis,
Ornatur hoc templum quibus.
Cernis ſacratas virgines,
Miraris intactas anus,
Primique poſt damnum tori,
Ignis ſecundi neſcias.
Hoc eſt monile Eccleſiæ:
His illa gemmis comitur:

Dotata sic Christo placet,
Sic ornat altum verticem.
* talentum Eccum * talenta suscipe,
Ornabis vrbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.
Ridemur (exclamat furens
Præfectus) & miris modis
Per tot figuras ludimur:
Et viuit insanum caput?
Impunè tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Te nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna visa vrbanitas,
Tractare nosmet ludicris?
Egon' cachinnis venditus
Acroama festiuum fui?
Adeóne nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adeon' securim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam:
Votiua mors est martyri:
Est ista vobis, nouimus,
Persuasionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præstetur vt mortis citæ
Compendiosus exitus,
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum iugibus:
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Nè feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu leui,
Tormenta sensim temperet
Semustulati corporis.
Benè est, quòd ipse ex omnibus
Mysteriarches incidit:
Hic solus exemplum dabit,
Quid mox timere debeant.
Assatur S. Laurentius in ferrea craticula. Conscende constratum rogum,
Decumbe digno lectulo:
Tunc, si libebit, disputa,
Nil esse Vulcanum meum.
Hæc fante præfecto, truces
Hincindè tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgorque circunfusus est:
Talem reuertens legifer
Exod. 34. De monte vultum detulit,

Iudæa quem plebs aureo
Boue inquinata & decolor
Expauit, & faciem retrò
Detorsit, impatiens Dei.
Talemque & ille prætulit
Oris coruisci gloriam
Stephanus, per imbrem saxeum Act. 6. 7.
Cælos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminùs,
Recèns piatis fratribus,
Baptisma quos nupèr datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cæcitas,
Os óblitum noctis situ
Nigrante sub velamine
Obducta, clarum non videt.
Aegyptiæ plagæ in modum:
Quæ cùm tenebris barbaros
Damnaret, Hebræis diem Exod. 10. Sap. 18.
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipsa odoris qualitas,
Adusta quam reddit cutis,
Diuersa vtrosque permouet:
His nidor, illis nectar est.
Idemque sensus dispari
Variatur aura: aut afficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus,
(Nam Christus ignis verus est) Heb. 12.
Is ipse complet lumine
Iustos, & vrit noxios.
Postquàm vapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Vltrò è catasta iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis Martyris constantia & fortitudo quanta.
Satis crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille, Coctum est, deuora,
Et experimentum cape:
Sit crudum, an assum, suauius.
Hæc ludibundus dixerat:
Cælum deindè suspicit,
Et congemiscens obsecrat, Orat pro Romana ciuitate.
Miseratus vrbem Romulam.
O Christe numen vnicum,
O splendor, ô virtus patris,
O factor orbis & poli,
Atque author horum mœnium:
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locâsti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere:
Vt discrepantum gentium
Mores & obseruantiam,

Lin-

Linguasque, & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.
En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus:
Idem loquuntur dissoni
Ritus, idipsum sentiunt.
Hoc destinatum, quo magis
Ius Christiani nominis,
Quodcunque terrarum iacet,
Vno illigaret vinculo.
Da Christe, Romanis tuis
Sit Christiana ciuitas:
Per quam dedisti, vt cæteris
Mens vna sacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hincindè membra in symbolum:
Mansuescat orbis subditus,
Mansuescat & summum caput.
Aduertat abiunctas plagas
Coire in vnam gratiam:
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus
Adhuc Catonum curiam:
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules,
Ianum bifrontem & Sterculum
Colit Senatus: horreo
Tot monstra patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum:
Agnoscat vt verum Deum
Errans Iuli cæcitas.
Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hîc nempe iam regnant duo
Apostolorum principes.
Alter vocator gentium,
Cathedra primatia Romę. Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.
Discede adulter Iuppiter,
Stupro sororis óblite:
Relinque Romam liberam,
Plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri:
Tibi id, quod ipse armaueras,
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
Quandoquè, qui seruus Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valuas eburnas obstruat,
Nefanda damnet limina,
Obdens ahenos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandèm nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens,
Vocem secutus, spiritus.
Vexêre corpus subditis
Ceruicibus quidam patres:
Quos mira libertas viri
Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflârat, & coëgerat
Amore sublimis Dei
Odisse nugas pristinas.
Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpium:
Plebs in sacellis rarior:
Christi ad tribunal curritur.
Sic dimicans Laurentius,
Non ense præcinxit latus:
Hostile sed ferrum retrò
Torquens, in authorem tulit.
Dum dæmon inuictum Dei
Testem lacessit prælio,
Perfossus ipse cóncidit,
Et stratus æternùm iacet.
Mors illa sancti martyris,
Mors vera templorum fuit:
Tunc Vesta Palladios lares
Impunè sensit deseri.
Quicquid Quiritum sueuerat
Ornare nænias Numæ,
Christi frequentans atria,
Hymnis resultat martyrem.
Ipsa & Senatûs lumina
Quondàm Luperci & flamines,
Apostolorum & martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex vtroque nobiles,
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberûm.
Vittatus olìm pontifex
Adscitur in signum Crucis:
Aedemque Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter quaterque, ô septiès
Beatus vrbis incola,
Qui te ac tuorum cominùs
Sedem celebrat ossium.
Cui proptèr aduolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
Nos Vasco Iberus diuidit
Binis remotos Alpibus,

Post orationem felicitèr obit.

Trans

Trans Cottianorum iuga,
Trans & Pyrenas ninguidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena sanctis Roma sit:
Quàm diues vrbanum solum
Sacris sepulcris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coràm possumus,
Cælum intuemur eminùs.
Sic sancte Laurenti tuam
Nos passionem quærimus:
Est aula nam duplex tibi:
Hîc corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus vrbi municeps,
Aeternæ in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem virum:
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem consulem
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè:
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Ceu præstò semper assies,
Tuosque alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.
Hos inter, ô Christi decus,
Audi poëtam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat:
Sed per patronos Martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium:
Et seruientem corpori,
Absolue vinclis seculi.

Martyres patroni nostri.

DE SANCTO LAVRENTIO MARTYRE
BEATI PETRI CHRYSOLOGI ARCHIEPISCOPI
Rauennatis Sermo, qui est in opere eius, 135.

S. Laurentius in flore iuuentutis suæ passus est.

HOdiernus dies beatissimi martyris Laurentij corona illustratur: cuius egregij martyris merita, nulla pars Romani orbis ignorat. Passus est in ipso capite gentiũ, id est, in ipsa vrbe Romana. Ibi enim diaconus ministrauit, & in ipso iuuentutis suæ flore decorẽ iuuentutis suæ sanguine purpurauit.

Passio eius insignis est, multumque mirabilis: hãc breuiter, Domino adiuuante, narrabo. Illo tunc Archidiacono, beatus Sixtus erat Episcopus: cuius triumphus martyrij ante triduum fuit. Cùm ergò sanctus Laurentius Episcopum suum Sixtum pergentem ad martyrium sequeretur, fide fultus, tristis affectu, non quia ille patiebatur, sed quia ab illo ipse deserebatur, respexit venerabilis senex venerabilem iuuenem, & ait illi; Noli esse tristis fili: post triduum me sequéris. Tunc ille ebibita prophetia, iam corde paratissimus, & spiritu ebrius, certum sperauit futurum, quod prædixerat ille, qui nouerat. Deindè apprehensus, est adductus: & quoniam erat Archidiaconus, apud illum esse vtiquè credebantur opes Ecclesiæ, quas desiderabat persequutor, non tam auarus, quàm furiosus, oderat, quem occidebat: sed amabat apud eum, quod ille contemnebat.

Auri sacra fames in Decio Imperatore.

Erat autem sanctus Laurentius pauper opibus, diues moribus: non se negauit Ecclesiæ habere diuitias: sed vt eas ostenderet, tridui dilationem petijt: deindè mandauit congregari agmina pauperum. Tunc deindè ipso die coronæ suæ præsentatus examini, tanquàm demonstraturus quod ille quærebat, demonstrauit quod habebat. Tunc ait persequutor; Vbi sunt Ecclesiæ facultates? At ille manum extẽdens in pauperes: Hæ sunt, inquit, Ecclesiæ facultates. Verum dixit, sed amarum. Quid autẽ mirum, si veritas auxit odium? Irrisum se dolens crudelis tyrannus, & auarus inimicus, qui fortè mitiorem pœnam cogitauerat, ferro interficere venerabilem iuuenem, parari flammas præcepit. Plùs ardebat, quàm vrebat: vrebat in carne, ardebat in corde. Supplicium eius tanto erat grauius, quanto interius. Tunc oblata est torrenda, & vt veriùs dicam, assanda martyrio nobilis illa Laurentij craticula: adstrictus est ferro, sed ille craticulam supplicij, lectum quietis putabat: supplicium dixi, secundùm animum punientis, non secundùm conscientiam patientis. Nullum est enim supplicium damnati, vbi non est pœna peccati.

S. Laurentius pauper opibus, diues moribus.

Itaque beatissimus martyr ostendens, quàm quietè iacéret in illo ignito ferro, ait circun-

circunstantibus; Iam me versate, & si vna pars cocta est, vorate. Miramur patientiã donum Dei miremur. Ibi fides non solùm non arsit, sed & consolabatur ardentem. Quarè fides consolabatur ardentem? Quia fidelem tenebat promittentem. Vt fides non deficeret, vt spes non auerteretur, vt charitas inter pœnas igneas corporales plùs accenderetur, Dei dona erant. Eximia animi virtus.

Fratres mei, nemo arroget potentiæ suæ, quod non dat nisi Deus. Meritò Apostolus alloquẽs martyres, vt in epistola eius hodiè, cùm legeretur, audistis: Vobis, inquit, donatũ est pro Christo, non solùm vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro eo. Philip. 1.

Ergò martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, subinferamus voluntatem nostram. voluntas enim sequitur, non præuenit. Sed tamen non deest charitas, si non deest voluntas: ipsa enim ardens voluntas vocatur charitas. Quis est, qui timeat volens? quis est, qui amet nolens? ferueat oratio, & festum martyris celebretur. Sed vt non sit inanis, qui celebrat, imitemur.

S. TIBVRTII præclara certamina, cuius festum in vndecimam diem Augusti incidit, Lector in primo tomo offendet in gestis S. Sebastiani martyris circa finem.

GESTA ILLVSTRIA S. SVSANNAE VIRGINIS: QVIBVS ETIAM QVORVNDAM ALIORVM, PVTA GABINIJ, Claudij, Præpedignæ & filiorum eius, & Maximi, martyria sunt compræhensa. Putantur à Notarijs Rom. Ecclesiæ conscripta. Consentiunt vetustissima Martyrologia. Stylum nonnihil expoluimus, vbi visum est opportunum, maximè quòd multis locis obscurus est historiæ sermo, numerumque capitum margini adiecimus.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Augustorum fuit quidam presbyter, nomine Gabinius, de vrbe Roma, frater vterinus Caij vrbis Romæ Episcopi, doctus in diuinis literis, amator tam diuinæ sapientiæ, quàm mundanarum literarum. Is verò crebrò conferebat cum Caio germano suo, scribebatque libros contra paganos: quippe eruditus omnigenis artium mũdanarum literis. Cumque nobili ortus esset progenie, fama latissimè cognoscebatur. Nam & Diocletianum Augustũ sanguine attingebat. Caius quoquè similiter vulgabatur. Habebat autem idem Gabinius filiam vnicam, eamque charissimam & pulcherrimam, quam ipse enutrierat in studijs prophanæ literaturæ, siue mundanarũ literarum: postea verò etiam diuinis ab eo literis imbuta, boni ingenij ex illo particeps effecta est. Audiens autem Diocletianus puellam & pulchritudine & sapientia pollentem, misit ad Gabinium, & petijt eam * Maximino Augusto filio suo coniugem. Misit autem Claudium consobrinum suum, virum nobilem, vt omnia pacificè à Gabinio presbytero obtineret. Augusti II. Cap. 1. Gabinij presbyteri eruditio. * Maximiano

Veniens itaque Claudius ad Gabinium, sic eum appellat: Etiamsi occurrente die festo me non compulisset præceptum dominorum nostrorum Augustorum, qui me amanter ad vos dirigere voluerunt: tamen vos nõ debuistis longè recedere ab agnitione suauissimorum parentum vestrorum. Quid verò melius possis eligere aut optare, quàm vt generis tui nobilitatem instaures ac repares cõiunctione & claritate Augustorum? Gabinius presbyter respondit: Nos humiles vndenàm digni sumus cognati dici maiorum? Claudius dixit: Sancte frater, nunquìd tu non es filius Maximini, cuius & Caius Episcopus, vester frater, cognati famosissimi Senatoris & Consulis, patrui nostri & consobrini Augusti domini nostri? Gabinius respondit: Ità est: at tamen nos extremi his temporibus non sumus digni tales dici. Claudius ait: Fruere * natione communi consilio sapientis. Hoc igitur præcepit dominus & princeps noster Diocletianus Augustus, vt filiam tuam, quam didicimus omni sapientia eruditam, filio suo * Maximino Augusto coniungas. iustum est enim, vt à firma radice nata virgulta non separentur: quod quidem etiam in votis nobis esse hilariter speramus. Gabinius presbyter respondit: Inducias mihi date, vt animum puellę charitate obligem. atque tà, cùm se salutâssent, discessum est. Ca. 2. Susannam vult Diocletianus iungi filio suo. * Maximiano

Gabi-

Cap. 3. Gabinius autem presbyter veniens ad filiam Susannam, dicit ei: Cupio te ad sanctum patrem & germanum nostrum, tuum patruum, Caium Episcopum perduci, vt quod tibi contulit spiritus sanctus, non fiat irritum & inane. Eodem tempore rogauit sanctum Caium Episcopum, vt ad ipsum veniret, eique narrauit quicquid gestum erat: simulque intrantes domum, dixerunt puellæ cum lachrymis: Diocletianus Augustus direxit ad nos Claudium consobrinum nostrum, qui nobis indicauit, ipsum Augustum petere te, nobis charissimam filiam, Maximino filio suo vxorem. Susanna patri & patruo respondit: Vbi est nunc sapientia tua? Certè euanuit. Si non scires me Christianam esse, sicut & vos doctores estis, posses ità loqui. At nunc quarè inquinasti os tuum & aures, pollutos audiendo sermones, vt ego coniungar crudeli pagano, quem vos propter fidem Domini non timuistis negare esse cognatum vestrum? Sed gloria omnipotenti Deo, qui me dignatus est iungere corporibus sanctorũ. sic enim credo in Dominum Iesum Christum, me huius contemptu ad martyrij palmam peruenturam. Respondit Gabinius presbyter: Ergò filia, constans esto in fide, quam tenes, vt & nos fructum oblationis mereamur offerre Domino Iesu Christo, ex constantia tua: scio enim pietate propendére in omnes homines, & misericordem esse Dominum Iesum Christum. Susanna dixit & patri & patruo: Domini mei, ego nóui ab ore patris mei semper me ità esse institutam, vt seruandæ castitati studerem, & publicitiam Domino Iesu Christo exhiberem. In eius ergò timore iam constituta, nunquàm amoris studio coinquinabor virili complexu: sed cui me tu pater semèl tradidisti, illi seruio, illi confido: nóuit enim ille conscientiam meam. Caius Episcopus dixit: Si ergò iam semèl oblata es Deo, custodi præcepta eius. Ille enim nobis seruis suis per doctrinam Euangelicam dignatus est declarare vias suas, ità dicens: Cùm stabitis ante reges & præsides, nolite præmeditari, qualiter respõdeatis. dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: quia non vos loquimini, sed spiritus sanctus loquitur pro vobis.

Mira virtus Susannæ.

Susanna nõ vult nubere vlli.

Matt. 10.

Cap. 4. 1. Cor. 3. Susanna cum lachrymis respondit: Equidem spero in Domino Iesu Christo, quòd orationibus vestris templum Dei efficiar, sicut beatus Paulus Apostolus ait: Templũ enim Dei sanctum est, quod estis vos. Nemo vos seducat. Cùm hæc inter se tractarẽt, subitò venit Claudius ad eos post dies tres, & cum gaudio introiuit in domum Gabinij presbyteri, multis eum militibus pro officio comitantibus: è quibus tamen, neminem permisit secum ingredi, sed ipse solus intrauit. Itaque gaudium illis attulit aduentu suo, seque coràm mutuò amplexi sunt, pacis oscula sibi inuicèm præbentes. Dixit verò clarissimus vir Claudius: Non ignorat sanctitas vestra, quæ me lætitia perduxerit ad vos. Caius Episcopus respondit: Etiamsì nulla alia causa ad nos veniendi suppeteret, vel solius tamen generis & consanguinitatis ratio sufficeret, vt mutuo aspectu & cognitione fruamur. Claudius ait: Nouerit ergò sanctitas vestra, dominum nostrum Diocletianũ Augustũ summoperè desiderare, vt vobis possit amicitia & affinitate coniungi. Et ego moneo & rogo sanctitatem vestram, vt obsecundetis voluntati domini & principis totius mundi, eiusque animum gaudio compleatis. Gabinius presbyter respondit: Expone sancto Episcopo Augusti præceptionem. Claudius dixit: Ego verò gaudẽs & gratulabundus id faciam: aitque: Dominus noster clementissimus Augustus filiam vestram, neptem meam, coniugem expetit Augusto & Cæsari filio suo Maximino, quòd multa audierit de eruditione eius. Nihil verò præstabilius nobis putamus, quàm vt genus nostrum in imperij affinitatem se insinuet, & tanta sublimitate augeatur. Gabinius presbyter respondit: Nihil nos extraneum vel obscuret, vel impediat. At tamen exploremus simul animum puellæ.

Cap. 5. Accitam igitur coram illis Susannam, nullo alio præsente, Claudius lachrymans amplecti voluit, & amanter osculari: sed illa ait ad eum: Noli cõtaminare os meum. nouit enim Dominus meus Iesus Christus, os ancillæ suæ nunquàm à viro cõtactum esse. Claudius respondit: Equidem charitatis affectu volui osculari te dominam neptem meam. Susanna dixit: Non ob aliud ego recuso osculum tuum, quàm quòd os tuum sacrificijs idolorum pollutum est. Claudius ait: Ecquid verò faciã, vt hac immunditia purgetur os meum? Susanna respondit: Pœnitentiam agere debebis, & baptizari in nomine patris & filij & spiritûs sancti. Claudius dixit Caio Episcopo: Vos igitur me purificate, si quidem melior est homo mundus, credens in Christum, quàm deos colens. Ego dijs sacrificia obtuli, quibus & principes nostri flectũt ceruices. Caius Episcopus ait: Frater Claudi, ausculta me: nam bonũ est, cuius ego te admoneo. Tu

Pudicitia castissimæ virginis Susannæ.

Caius Episcopus prædicat Claudio Christũ

Tu quidem efficere rem istam apud nos cogitâsti, sed Dominus te redimere vult per preces puellæ, vt saluum sit genus nostrum. Ipse enim dignatus est dicere in Euangelio: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Nullum sanè peccati onus grauius & peius est, quàm idolorum cultu pollui hominem, quem Dominus Deus creauit, cuius causa dignatus est ad terras descendere, & nasci ex Virgine, & humiliari, & mori: quem, resurgendo ab inferis, releuauit, cùm teneretur constrictus vinculis peccatorum, idolis seruiens: vt erectus, vsque ad cæli terminos eueheretur. Matth. 11.

Claudius hæc omnia cum gaudio suscipiens, dixit Caio Episcopo: Omnia quæ prædicas, faciam vir reuerendissime, modò nè petitio Diocletiani Augusti retardetur. Caius Episcopus ait: Tu frater priùs fac id, quod nos petimus, & omnia fient tibi bona precanti. Claudius respondit: Explicate mihi omnia, quæ seruare debeam, & faciam quod iubetis. Interìm tamen, quid expectandum sit Diocletiano Augusto, quamprimùm significate, vt sciam quæ ad eum responsa referre oporteat. Caius Episcopus dixit: Vtere mi frater consilio meo, & esto fidelis Deo, & age pœnitentiam propter fusum abs te sanguinem sanctorum, suscipiasque baptismum, & omnia præstabuntur tibi. Sic enim Dominus noster Iesus Christus nos dignatus est admonere: Cùm stabitis ante reges & præsides, nolite cogitare, quomodò aut quid loquamini. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Claudius respondit: Cùm ergò baptismum percepero, expiabuntur omnia scelera cordis mei? Caius Episcopus dixit: Omnia diluentur facinora tua: tu tantùm vide, vt fideliter credas. Cap. 6. Matth. 10. Luc. 21.

Eádem hora misit se Susanna ad pedes Caij Episcopi, dicens ei: Domine, per Christum te coniuro, ne differas baptizare eum, sed redime eum. Caius Episcopus respondit: Accuratè inquiramus, num toto corde velit credere: Claudius ait: Ego advestram pollicitationem credo, si omnia mihi peccata donantur. Caius Episcopus dixit: In nomine Domini Iesu Christi & Dei omnipotentis, omnia tibi peccata relaxantur. Tum abiecit se ad pedes Caij Episcopi, & volutans sese, capitiq; puluerem aspergens, dixit: Domine Deus, lumen æternum, remitte mihi omnia, quæ feci aduersùm sanctos tuos: quia nesciens feci: & idola, quibus sacrificia obtuli miser, inanis & vacuus, ignorãs colui. Reple me gratia tua, vt sciant omnes filij mei & vxor, quòd tu saluos facis omnes sperantes in te. Fecit ergò eum Caius catechumenum, & cùm porrexisset ei medicinam, dimisit eum. Ille domum veniẽs, narrauit omnia vxori suæ, quemadmodùm precibus puellæ neptis suæ ad gratiam Domini accessisset. Vxor verò eius Præpedigna id audiens, obstupuit, aitque ad illum: Quis te hortatus est, vt ità faceres? Claudius respondit: Caius Episcopus frater meus, & Gabinius presbyter, & puella virgo, præcipua in omnibus. Cap. 7. Claudius credit, & petit sibi peccata dimitti. Medicinam pro salutari doctrina & eruditione.

Eádem hora Præpedigna ascendit Basternas, venitq; ad ædes Gabinij presbyteri, & ad Caium Episcopum sola intrauit. Eam Caius Episcopus videns, gratias egit Deo. Illa autem submisit se ad pedes eius, eosq; tenens & exosculans cum lachrymis, ait: Salua famulum & famulam tuam, & filios meos. Audiens hoc Susanna, exijt è cubiculo suo, & Præpedignam cum gaudio amplexata est. Nocte subsecutus Claudius cũ duobus filijs, vénit ad domum Gabinij presbyteri, iactansq; se ad pedes eius, dixit: Per Dominum Iesum Christum te coniuro, ne me cunctéris cum vxore & liberis baptizare. Fecit ergò Gabinius presbyter pro consuetudine vxorem & filios eius Alexandrum & Cuthiam catechumenos, deditque eis sapientiæ medicinam. Atque eadem hora ca catechesi eos instruxit, & cùm aquam benedixisset pro Dei timore, baptizauit Claudium, ità ei dicens: Credis toto pectore in Deum patrem omnipotentem? Claudius stans super ligneam peluim, respondit: Credo. Rursus dixit ei: Et in Iesum Christum Dominum nostrum? Respondit, Credo. Iterùm ait: Qui natus est de spiritu sancto ex Maria virgine? Respondit: Credo. Gabinius ait: Et ego famulus Dei & sacerdos, baptizo te in aqua, in remissionem peccatorum & carnis resurrectionem. Sublatusq; ex pelui, dixit Claudius: Vidi lumen sole splendidius, illuminans me. Itaque integrè credo Dominum Iesum Christum, Deum Dei filium. Eádem hora beatus Caius Episcopus liniuit eum chrismate, baptizauitq; eius vxorem Prepedignam & filios Alexendrum & Cuthiam: quos Gabinius presbyter è baptismo suscepit. Obtulit verò pro illis sacrificium in eadem domo, & cõsecrauit corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, & lac, & mel, & fontem, participauitq; cum omnibus mysterium Dei. Cap. 8. Prepedigna credit. Claudius baptizatur. Chrismate linitur. Prepedigna cum filijs baptizatur.

Cap. 9.

Ab eadem die cœpit Claudius distrahere omnes facultates suas, Christianisq; patu-peribus erogare: & inquirens loca abdita & secreta, in quibus Christiani morarentur, pecunias & tegumenta distribuebat. Veniens etiam in custodias, quoscunq; ipse religari præcepisset, cũ metu & vestimentis ad eos accedens, relaxabat, abijciensq; se ad pedes singulorum, pœnitentiam agebat, & prout suppetebat, cum gaudio illis quotidiè nocturnis horis omnia subministrabat. Post mensem autem & dies sedecim perquisiuit de illo Diocletianus Augustus propter puellam Susannam. Renunciatumque est illi, Claudium morbo teneri. Misit ergò Diocletianus ad eum fratrem eius Maximum, Comitem rei priuatæ, vt inuiseret illum, & loqueretur cum eo de Susanna puella ne. pte sua. Is vbi venit ad Claudium, inuenit eum in cilicio orantem: subitoq; ingens eũ tremor apprehendit, aitq; ad Claudium: Frater amantissime, qui me incredibili amore à cunabulis educâsti, quid caussæ est, quòd tã tenuis effectus es? Claudius respondit: Si me vis audire, dicam tibi eius rei causam. Maximus eum complexus, ait: Enarra mihi domine laborem corporis tui. Claudius dixit: Equidem pœnitentiã ago, quòd præceptis principis seruiens, effudi sanguinem innocentium, & Christianos excruciaui, tametsì id ignorans feci. Maximus dixit: Dominus meus Diocletianus princeps eò te direxit, vt Cæsari & Augusto Maximino filiam Gabinij fratris nostri vxorem assciscerem. Hoc igitur ego cum gaudio inquirere cœpi, quandoquidem tantum nobis beneficium offertur, vt genus nostrum possit augeri sublimitate, nè separetur à cognatione communi. Tu verò nunc talia mihi commemoras? Claudius respondit: Ego charissimam dominam & neptem meam, de qua mandata habui à Diocletiano Augusto, accessi & appellaui: sed inuéni eam sanctam, præclarè sapientem, pulchritudine insignẽ & Deo æterno dicatam: atq; per eam redemptus sum à peccatis meis. Et vt scias Deum omnipotentem posse omnes homines saluare, eamus ad domum fratris nostri & patris Gabinij presbyteri vna nocte, & videbis lumen æternum. Maximus ait: Quicquid mihi dixeris, faciam.

Diocletianus mittit Maximum Comitem ad inuisendum Claudium.

Cap. 10.

Eadem nocte venerunt ad arcus portę Salariæ iuxta Palatium Salustij, vbi manebat Gabinius presbyter: cui etiam nunciatum est, Claudium & Maximum fratres eius stare præ foribus, eum salutare cupientes. Gabinius presbyter illis mox occurrit, & introduxit in domum suam. Cumque ingressi essent, dixit: Oremus: illisque humì prostratis, ait: Domine Deus, qui dispersa congregas, & congregata respicis, respice in opera manuum tuarum, & illumina omnes in te credentes: quia tu es lumen verum in secula seculorum. Responderunt omnes, Amen. surgentesq; à terra, mutuò se complectuntur & osculantur. Claudius autem cum gaudio osculabatur pedes Gabinij. Id cernens Maximus, admirabatur, orabatq; vt Susanna in ipsius cõspectum veniret. Ingressus igitur Gabinius in eius cubiculum, vocauit eam. Illa egrediens & Dominũ adorans, dixit patri suo: Impertire nobis benedictionem. Ad eius ergò aduentum rursùs orauit Gabinius presbyter, ità dicens: Pax nobis donetur à Domino Iesu Christo, qui viuit & regnat cum Deo patre omnipotente in secula seculorum. Omnes responderunt, Amen. Maximus autem cernens in Susanna constantiam humilitatis & verecundiæ, eius apprehensas manus osculabatur. Illa verò id respuebat. Cumque diù præ gaudio flerent, nunciatũ est S. Caio Episcopo, qui iuxta habitaculum ecclesię, quã ipse condiderat propè Salustij palatium, morabatur.

Maximus cũ Claudio venit ad Gabinium.

Respuit oscula Patrui sui gentilis Susanna.

Cap. 11.

Ille, quòd speraret ad palmam martyrij se vocari, citò properauit ad Gabinij ædes, easq; tanto cum desiderio ingressus est, vt ad eius conspectum omnes caderent in pauimẽtum. Dixit autem ad illos: In nomine Domini animo constantes estote: & subiunxit: Oremus: Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui omnibus ad salutem & vitam æternam misisti Dominum nostrum Iesum Christum, vt nos è mundi tenebris eruëres: da nobis seruis tuis constantiam fidei, quia tu regnas in secula seculorum. Omnes vno animo dixerunt, Amen: & sedentes, audiebant verbum à beato Caio Episcopo. Susanna verò nunquàm cum eis sedere voluit, sed stans orabat. Caius Episcopus dixit: Gratias ago Deo meo frater Maxime, qp dignatus es nos visitare. Maximus respondit: Ego quidẽ immeritus véni ad vos, at tamen osculabor pedes vestros Qua enim causa huc venerim, tu meliùs nôsti. Caius Episcopus dixit: Imò verò tu nobis id enarra. Maximus ait: Diocletianus Augustus parens vester, direxit me ad Claudium germanum meum, quòd audiuisset eum ægritudine teneri. Miserat enim eum ad petendam filiam sancti presbyteri Gabinij, vxorem filio suo adoptiuo Maximino Cæsari. Ita ego ausus fui venire ad vos. Habes causam aduentûs mei. Caius Episcopus dixit;

Caius Papa mirè feruet desiderio Martyrij.

dixit: Puella hæc iam Christum habet coniugem à Deo patre omnipotente: quod te scire volumus. Maximus respõdit: Quicquid à Deo datur, sempiternum est. Caius Episcopus dixit: Ergo accipe & tu sempiternam vitam. Maximus ait: Et quæ est vita sempiterna? Claudius respondit: Ea, quam ego iam cognoui. Maximus dixit: Verùm id quod tu cognouisti, & ego nôsse desidero. Interìm tamen nõ debet familia nostra se abalienare ab Augustorum sublimitate. Caius Episcopus dixit: Nos verò te admonemus, vt credas Dominum Iesum Christum Dei filium sempiternũ. Hæc enim sublimitas, quam videmus, temporaria est: ea autem, quam nos prædicamus, ęterna est & innoxia & amabilis.

Susanna Christo desponsa.

Caius fratri suo Maximo Christũ annunciat.

Audiens hæc Maximus, cum gaudio suscepit. Dixit autem ad eum Caius Episcop⁹: Nôsti frater omnia, quæ dereliquimus, quę & quãta fuerint, & modò nihil aliud quærimus, quàm Dominũ nostrum Iesum Christũ, p quẽ viuimus & gloriamur. Maximus respõdit: Nè tardetis nunc domini mei: sed quod nôstis expedire mihi sicut vobis, celeriter faciatis. Indixit ergò illi Caius Episcopus ieiuniũ, iussitq; eũ domũ redire. Veniens ille domũ, nihil cuiquam aperuit, sed tãtùm magno tenebatur fratrum Caij Episcopi & Gabinij presbyteri amore, qui etiam intantùm excreuit, vt morte cõtempta, Dominum confiteretur. Porrò consultum est ei ab illis, vt intrà quinque dies venundaret facultates suas, & distribueret pauperibus Christianis. Post quinq; dies veniens, misit se ad pedes Caij Episcopi, & ait: Adiuro te domine meus p ipsum, per quem illuminâsti fratrẽ meum Claudiũ, nè me differas illuminare. Sẽsi enim in corde meo compunctionẽ Domini nostri Iesu Christi, quem tu prędicas, idque ab illo die, quo mihi dignatus es sermonẽ ædificationis imptire. Dixit ei Caius Episcopus: Ergò inclina cor tuum ad inuocandũ Dominũ Iesum Christũ. Maximus respõdit: Ego miser & infelix oro sanctimoniã vestram, vt saluetis animã meã, & ẽruatis me de ꝓfundo idolorum & tenebrarũ, atq; ad veram lucẽ perducatis. Caius Episcopus dixit: Audi me frater: Credis toto corde, & abrenuntias pompis & angelis satanæ? Maximus respondit: Ego semel abrenunciaui: quia vestro exemplo viuere volo. Tum Gabinius presbyter catechizauit eum, & omnia Christi sacramenta ei explicauit. Porrò sanctus Caius Episcopus, vt habet consuetudo, baptizauit eum, & è pelui eleuatum, chrismatis sacramento liniuit, obtulitq; pro eo sacrificium Domino, & eius omnes sunt participes effecti. Ab eo die cœperunt omnes simul habitare cum gaudio & hymnis. Maximus autem singulis noctibus vendebat facultates suas per quendam amicum togatum, nomine Thrasonem, virum Christianissimum, qui occultè assidebat in publico, asseruãs in corde suo cum reuerentia Christianam religionem, quem ante multos annos Caius Episcopus baptizauerat. Qui etiam gesta sanctorum martyrum colligens, ornabat ea, & omnia sua nocturnis temporibus in pauperes Christianos erogabat, circuiens per vicos & carceres & custodias.

Cap. 12. Caius Maximo indicit ieiuniũ ante baptismũ

Nota hic primò catechesin, indè baptismũ, tum confirmationem, posteà Eucharistiam, qua omnia sacramenta consummantur.

Thrasonis gesta martyrum ornat.

Eodem tempore post dies quindecim diuulgata est fama per Maximianum quendam, hominem paganum, adiutorem Comitis rei priuatæ, nomine Arsitium, Diocletiano Augusto adulari volentem, eique dicentem: Sacratissime princeps & semper Auguste, magna existit fama de famulo vestro Comite rei priuatæ, ꝙ multis egenis ministret alimoniam. Multi enim, vt habet fama, eius humanitate fouẽtur. Diocletianus Augustus dixit ad eũ: Perquire mihi, vndè has pecunias habeat. Arsitius respõdit: Sacratissime semper Auguste victor, si licet loqui, suggero. Diocletianus dixit: Loquere fidenter. Arsitius ait: Facultates suas transigendo venundat: idq; ea causa facere videtur, quòd Christianus est effectus à Caio Episcopo & Gabinio presbytero. Audiens id Diocletianus Augustus, apud se secretum habuit: indicauit tamẽ Serenę vxori suę, eò quòd filiam Gabinij postulâsset vxorem Maximino. Serena vbì audiuit, magìs cõfirmata est, & dedit gloriam Deo, cùm esset etiam ipsa occultè Christiana. Ait autem Diocletiano: Quod tibi imperatum fuerit à superna maiestate, fac.

Cap. 13.

Serena Augusta occultè Christiana.

At verò Diocletianus Augustus, contempta vxore sua, vocauit ad se Iulium quendam paganum crudelem, & communicato cum eo consilio, dixit ei: Misi charissimos meos ad quendam, vt peterent filiam eius vxorem filio meo. Illi autem contemnentes prẽcepta mea, cùm essent mei, Christiani effecti sunt. Iulius respõdit: Omnes principum contemptores, etiamsi illi iniusta præcepta proponant, puniuntur. Pietas autẽ vestra & prudentia, quod iustum fuit, imperauit, & illud erat faciendum. Itaq; sine retractatione puniantur contemptores. Iussit ergò Diocletianus, vt Iulius mitteret milites, qui omnes compræhenderent, solo Caio Episcopo excepto. Misit ille milites, &

Cap. 14.

Multi sancti concremantur.

comprænderunt Gabinium presbyterum & Susannam filiam eius. Claudium autẽ cum vxore Præpedigna & filijs Alexandro & Cuthia, itemq; maximum, in exiliũ iussit deportari, & flammis concrematos, apud Ostiam in aquas iactari. Porrò Gabinium presbyterum cum filia Susanna custodiæ voluit mancipari.

Cap. 14.

Post dies autẽ quinq; & quinquaginta iussit Diocletianus, vt Serena vxor ipsius ad se adduceret Susannã, & eius propositum mutaret. Videṡ igitur Susanna milites ad se venientes, orauit Dominum, & ait: Domine, ne derelinquas ancillam tuam. Adductã indè ad Serenã Augustam, in eius introitu ipsa Augusta adorauit: Susanna aũt prostrauit se in pauimentum, dixitq; Serena ad eã: Gaudeat in te Christus Dominus noster. Audiens Susanna Augustã Christum inuocantẽ, dixit: Gratias ago Deo meo, quia in omni loco ille dominatur. Fuit verò Serena Augusta cum Susanna multis diebꝰ, quibus Susanna non cessabat iugiter, etiã noctibus, hymnis & orationibus vacare, & Deo gratias agere. Imperator aũt Diocletianus semper sperans Susannæ persuasurã Serenã, vt in filij Maximini coniugiũ consentiret, misit quendã familiarem suum Curtiũ ad Serenã, hæc verba perferentem: Fiat tua industria, vt iungatur puella filio meo Maximino. Serena Curtio dixit: Nisì voluntas adsit, non potest hæc coronæ fieri coniunctio. Ego sanè non animaduerto puellę animũ in filij tui consortium propendére. Interim Susanna diù noctuq; lachrymabiliter nõ desinebat psalmos canere in laudem Domini sui, vtì consuuerat etiã Gabinius presbyter, pater illius. Vbì id renunciatum est Diocletiano Augusto, ille multo furore incensus, prœcepit Maximino, vt reducerẽtur Susanna in domum patris sui Gabinij presbyteri, ità dicens: Non polluatur palatium nostrum: sed in paternis ædibus vtere illa pro voto, & sic relinque eam.

Perpetuæ preces Susannæ.

Cap. 16. Dan. 13.

Demissa est igitur Susanna, & ait Serena Augusta ad eam: Qui quondam priorẽ illam Susannam famulam suam liberauit, is te quoq; liberet, sitq; tibi auxiliator, gloriosam pacem tibi tribuens. Deinde Susanna cum duabus fœminis ingressa in domum suam, iactauit se in pauimentum, orauitq; Dominum Iesum. Eádem nocte venit Maximinus ad eam, & intrans in cubiculum, vbì Susanna orabat, vidit Angelum Domini supra illam cum multa claritate. Ea re perterritus cursìm fugit ad palatium, necattigit eam: narrauitq; omnia patri suo Diocletiano Augusto, qui ait: Non est hoc nisì magicæ artis. Misit indè Curtium, qui in domo eius audiret eam, & vt fierẽt gesta amplissima. Veniens eò Curtius, magis ac magis pauere cœpit. Diocletianus verò cum vxore sua Serena contendebat de aduentu Christi, & de cultura idolorum. Sed cùm ab ea superatus esset, Susannæ mentionem intulit, aitq; ad Augustam: Quid ità egisti, vt non consentiret sapiens & speciosa puella in coniugium filij mei? Serena respondit: Illa elegit quod melius est: quod etiam nouit filius tuus dicere, qui lumen æternum apud illam se vidisse commemorat, nec te illud celauit.

Maximini libidinem Angelus coercet.

Cap. 17.

Diocletianus Augustus iratus, Macedonio homini sacrilego & pagano præcipiens dixit: Coarcta eam intrà domũ suam, vt sacrificia dijs offerat: occultè tamen, nè manifuetudo nostra inuidia laboret. Abijt Macedonius, venienſque in regionem Salustij, intrauit in ædes eius, cœpitque vrgere eam, vt sacrificaret. Habebat enim apud se statuncu lam auream Iouis, & mẽsam & tripodem. Quæ vt vidit Susanna, insufflauit, flexisque genibus sic Dominum precata est: Domine, non videant oculi mei dæmonum thecas, sed consolare ancillam tuam. Macedonius dixit ad eã: Erige te à terra, & adora deum Cæsaris. Illa caput suum erigente ad cælum, repẽtè simulacrum nusquàm comparuit. dixitq; Macedonius: Auri cupído te seduxit, & impetu suo claram te reddidit.

Antiquissimã consuetudo Crucẽ se consignãdi.

At tamẽ gratias ago tibi, non enim furata esses simulacrum, nisì deos amares. Susanna consignans pectus suum, Dominus, inquit, misit Angelũ suum, qui abstulit Iouem à facie mea, nè polluerentur oculi mei. Eádẽ hora vnus ex seruis Macedonij nunciauit ei, Iouem aureum in platea ante palatium Salustij iacére. Tum Macedonius ira cõmotus, manibus suis eam expoliatam, fustibus cecidit. Susanna autem gaudens, dixit: Gloria tibi Domine. Macedonius ait: Consule tibi, & sacrifica. Illa consignans pectus suum, dixit: Ego Deo meo meipsam cupio sacrificium offerre.

Cap. 18.

Tum verò Macedonius rem gestam significauit Diocletiano Augusto, & vt Iouis simulacrum sublatum, & in platea confractum sit. Iussit ergò Diocletianus, vt intrà domum suam gladio puniretur. Itaq; percussa gladio, reddidit spiritum. Id vbì resciuit Serena Augusta, cum gaudio noctù veniẽs, collegit corpus sanctæ martyris, & sanguinem eius illic fusum, suo velamine exterſit, posuitque in capsa argentea in palatio suo, vbì diù noctuque furtiuis vicibus orare non cessabat. Corpus quoquè S. Susannæ ipsa

S. Susanna gladio percussa abit in cælos.

Nota reuerentiã erga

ipsa manibus suis ornauit linteis & aromatibus, posuitq; iuxta corpora sanctorum in cœmeterio Alexandri, in arenario in crypta iuxta S. Alexandrũ, tertio Idus Augusti. Ab eodem die beatus Caius Episcopus in eam domum, vbi illa percussa est, ingrediẽs, sacrificia Domino Deo suo obtulit pro commemoratione beatę Susannæ. Caij enim Episcopi domus, beati Gabinij presbyteri domui iuncta erat. Atque ex illo tempore Christianorum statio deputata est in duabus ędibus vsq; in hodiernum diem. Factum est hoc Romæ in regione sexta apud vicum * Mammuri ante Salustij forum: regnante in vniuerso mundo Domino nostro Iesu Christo cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

reliquias Sãctorum.

* Mamurtini.

VITA S. GAVGERICI EPISCOPI CAMERACENSIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED *fideliter conscripta. Stylum nonnunquàm elimauit F. Laurentius Surius, adiectis ad marginem capitibus.*

BEATVS Gaugericus Iuodio (Euosio habet codex manuscriptus) Galliarum oppido diœcesis Treuirensis, patre Gaudentio, matre Austridiola, etsi pro elati sanguinis fastu nec summis, nec infimis, Christianis tamẽ & ingenuis atque orthodoxis, parentibus editus est. Cumque procedente ætate in Dei rebus iam crescceret, puer traditus est sacrarum literarum studijs: vt futurus pontifex limina sapientium tereret, & cum Maria ad pedes Domini sedens, verba ex ore illius audiret. Contigit intereà, Episcopum Treuirensem Magnericum, merito & nomine canonicis sanctionibus obtemperantem, paroeciam suam circumire, & ad eius castri ecclesiam pro consuetudine peruenire. Cumque ex more sacrum perageret ministerium, ex loci illius sacerdote perquisiuit, num ritè illic se haberet ordo Ecclesiasticus, qui & quales ipsi essent in Dei seruitio adiutores. Tum ille: Habemus, inquit, illos & illos in Christi famulatu ministros altaris: in quibus pollet Gaugericus quidam, ætate quidem adolescens, sed cæteros sacris studijs & sanctitate antecellens. Sacrarum ille literarum eruditioni adhibitus, primis adhuc literis imbuitur: verùm tyrocinij sui tempus morum integritate iam in emeritam ætatem transtulisse videtur. Audito enim signo, quo ad laudes Dei horis canonicis inuitamur, ille mentedeuotus, relicto domicilio, nec illis etiam, quæ in manibus sunt, absolutis, ad ecclesiam properat, alios maturè anteuertens. Inter lasciuos est continens, inter impudicos verecundia & pudore honestus, suauis eloquio, parcus in victu, vigilijs deditus, eleemosynis largus, in precibus perseuerans, animo virilis, operibus bonis ætatem suã vincere contendens. Cæteris eius coætaneis, vt ea poscit ætas, cibum capientibus, ille velut alter Daniel in aula Babylonica abstinentiæ studet, & prandium cum cœna cõmutat: quodq; suo corpusculo subtrahit, pauperibus elargitur. Sub noctem, inedia & macerationeattritus, modicum sumens cibum, sustentato potiùs, quàm nutrito corpusculo, ad similia se studia confert.

Augusti 11. Cap. 1. S. Gaugerici patria & parentes.

Luc. 10.

Magnerico Treuirensis Episcopus.

Gaugerici adhuc pueri virtutes.

Dan. 1.

His auditis, venerandus antistes, Nostris, inquit, actutùm exhibeatur adspectibus adolescẽs. Adductus ille, blandè ac leniter ab Episcopo compellatus, & pręclarę indolis animus suaui oratione confirmatus est. Deindè suis eum manibus, fusa super eum benedictione, idem Episcopus totondit, regiaq; ac sacerdotali corona Domino perpetuò famulaturum insigniuit. Interìm verò interrogauit eum, quam nupèr prælectionem à magistro illi reddendam accepisset. Respondit adolescẽs: Prelectionis eius hoc est exordiũ: Postula à me, & dabo tibi. Lętatus venerabilis Episcopus, ait: Vbi ad hunc locum fili rediẽro, vide vt totum mihi possis Psalteriũ reddere memoriter. Dixit hoc præsul, vt rei posteà probauit euentus, ad sacros illum volens Ordines promouere. Illeigitur saluberrimo p̃cepto instructus, vigil & sobrius, studijs & spiritalibus exercitijs instanter operam dedit, & macerando ventre, sensum tenuem fouit. quodq; alij sub crepantibus ferulis vix longo efficiunt tempore, ille vna duntaxàt admonitiũcula incitatus, breuì assecutus est, ità vt intrà paucos dies totum Dauidicum Psalterium sacræ memoriæ commendaret. Nec enim multò pòst ad idem castrum beatus antistes reuer-

Cap. 2.

Tondetur à Magnerico Episcopo.

Psalm 2.

Psalterium breui discit memoriæ

reuerſus, memor præceptionis ſuæ, Gaugericum in ſuos voluït conſpectus venire, præſentiq́ue mandauit, vt quod iuſſus erat, quamprimùm expleret. Páret ille paternæ voluntati, totumq́; Epiſcopo audiente, pſalterium de memoria depromit.

Cap. 3. Ordinatur Diaconus.

Tum verò Epiſcopus pio eum animo complectẽs, nè lucerna talis lateret ſub modio, ſed ſuper candelabrum poſita, omnibus in domo Dei agentibus luceret, Diaconum illũ ordinauit, gratias agens Deo. Ille Leuitico ſublimatus miniſterio, facilè oẽs, qui in Clero erant, virtute & gratia antecedebat. Cumq́; in dies ſemper bonis operibus augeri contenderet, & quodam tempore loca orationis more ſuo adiret, quendam obuium habuit vtriuſq; hominis lepra laborantem, corporis externa ſuperficie luridum & horridum, & gentiliſmi fœdis erroribus animo corruptum ac ſqualidũ. Cognoſcens autem vir beatus corporis deformitatem à peccatorum putredine profectam, hominem aggreditur, & nihil iam mortale ſonans, verbum Dei illi proponit, vt conuerſus ad Dominum, tum à peccatis abſolui, tum à lepræ fœditate repurgari mereretur. Ille mox, viſitante eum gratia Dei, ad viri Dei adhortationem credidit, & diabolo atque omni idolorum ſpurcitiei renuncians, Chriſtianum ſe fore promiſit. Itaq; quamprimùm eum ad ſacerdotem, tanquàm Naamã ad Iordanem, adduxit, vndis ſalutaribus expiandũ. Vbì ſimulatq; baptizatus eſt, quòd peccatis iam vacuus eſſet, ipſa externa corporis habitudo oſtendit, tanta in illo munditia apparente, vt nunquàm lepra infectus fuiſſe videretur. Eum verò Chriſti ſeruus Gaugericus è fonte ſuis ſacris manibus ſuſcepit, & poſteà literis imbutum, coronæ fratrum religioſorum ſociauit. Deindè Epiſcopus factus, per ſingulos gradus vſque ad ſacerdotij culmen eũ euexit.

Interna lepra peccatũ eſt.

4. Reg. 5.

Leproſus gentilis, dũ baptizatur, fit ſanus.

Cap. 4.

Matth. 5.

Increſcente autem beati viri fama, & odore ſanctæ exiſtimationis eius longè lateq́ue ſeſe diffundente, etiam procùl degentibus nomen eius cum multa laude innotuit, dicente Domino, ciuitatem ſuper montem poſitam non poſſe abſcondi. Interea diem ſuum obijt Vedulphus Cameracenſis Epiſcopus, exemptuſq; rebus humanis, ad meliora commigrauit. Igitur grex eius paſtore deſtitutus, ſpiritalis patris ſolatia & eccleſiæ orbatæ rectorem expetens, diuino inſtinctu, comperta iam viri ſancti fama, vno animo & pari voluntate tum Clerus, tum populus à Childeberto * Auſtraſiorum Rege, beatum Gaugericum ſibi Epiſcopum ordinari poſtulârunt. Rex cõfeſtim miſſis literis ad Aegidium Rhemenſem Epiſcopum, voluit populi votis ſatisfieri, vt bonæ exiſtimationis Leuita Chriſti Gaugericus, Cameracenſi eccleſię præſul ordinaretur. Id vbì cognouit antiſtes Aegidius, cunctis acclamantibus beatum Gaugericum Epiſcopi honore eſſe digniſſimum, incunctanter illum in Cameracenſis eccleſiæ ſede collocauit. Felicem ſanè populum, ſanctumq; Clerum, qui talem à Rege ſuperno defenſorem & patronum habere meruerunt.

* Francorũ

Ordinatur Epiſc. Cameracenſis S. Gaugericus.

Cap. 5.

Ordinatus igitur Epiſcopus Gaugericus, cùm inuiſere vellet oues ipſi à Domino commiſſas, atq; à Clero & populo obuiàm feſtiuè procedente, officioſiſſimè excipe-retur, carceris cuiuſdam oſtium præterijt, vbì duodecim homines noxij ferreis vinculis conſtricti detinebantur. Id percipiens vir pius, more ſuo miſericordia permotus, multis precibus egit apud * Vualdonem, eius loci Comitem, vt miſeros illos ipſi donaret. At ille ſuperbia tumidus, & mundanæ potentiæ faſtu inflatus, beati viri preces contempſit. Sentiens vir Dei ab illo ſe repulſum; cùm humanum auxilium non ſuppeteret, totum ſe ad deprecandum Dominum contulit, orans, vt è carceris ſqualore crepti illi, in ea eccleſia, quam ipſe petebat, ſub totius populi conſpectu inuenirentur. Mox diuinitùs manicæ ferreæ confringuntur, cõpedes diſſoluuntur, & in eccleſiam, ad quam vir ſanctus deducebatur, illi iam nexibus liberi, Angelo eos perducente, celeriter ingrediuntur, in quam intrante etiam beato Gaugerico, Clero populoq́ue ſpectante, qui paulò antè vincti fuerant, flexis poplitibus, dicunt ei: Nos illi ſumus, pater ſanctiſſime, qui ex interiori ergaſtulo tuis precibus ſanctæ matri Eccleſiæ modò ſumus reſtituti. Audiens hoc vir pius, gaudio repletur: & gratias agens Deo, dicit Comiti, qui cum cæteris huic ſpectaculo admirabũdus intererat: Iam vel expertus agnoſce, virgeneroſe, potentiorem eſſe Dei miſericordiam, compeditos ſoluentem, quàm tuam ſeueritatem, hos in vinculo coniectos perdere volentem. Deinde ſalutaribus eos monitis inſtructos, vt deincèps emendatiùs viuerent, ad ſua quenque liberos reuerti permiſit.

* Vualdonium.

Multos è carcere liberat miraculosè.

Arguit Comitem ſeueritatis & immiſericordiæ.

Cap. 6. Dies Rogationum.

Confirmatus porrò in ſede ſua, ſacris habendis concionibus dabat operam, nec modò pluebat verbis, ſed etiam miraculis coruſcabat. Cumq́ue pro Galliarum conſuetu-

dine

dine litaniæ, id est, supplicationes vel rogationes triduano conuentu fierent, atque vir sanctus veneratione plenissima ieiunijs, eleemosynis & psalmodijs eas excoleret, atq; basilicas cum suo Clero psallente & Cruces deferente, multo populo prosequente, visitaret ac circumiret, contigit eum transire obiter carcerem, in quo tres viri tenebantur, iussu Vualacharij Tribuni, vinculis implicati. Solita igitur humanitate Tribuno præsenti supplices obtulit preces, vt miseros illos ipsi ad meliorem frugem reuocandos largiretur. Negat ille. Gaugericus ante fores carceris prosternitur, orat aliquantisper, vt omnipotentis Dei clementia præstet, quod iudex superbus & ira ebrius recusat. Surgit indè ab oratione, & protinùs vincti nutu præpotentis Dei nexibus suis expediuntur. Adhibet tum illis venerandus præsul animarum medicinam, & sic mente atq; corpore absolutos, & vt posthàc emendationi vitæ studeant admonitos, ad propria remittit. Tres alios vinctos eripit.

Dum sic igitur crescit, & tum publicè, tũ priuatìm diuulgatur beati antistitis fama celebris, ad Clotarij Regis aures ptingit. Is comperta eius sanctitate, de domo æternitatis secùm pertractãs, in saluberrimã incidit cogitationẽ, vt per manus tanti viri eleemosynę pauperibus Christi distribuerentur. Mox igitur illum iubet ad se perduci. Audiens ille, quid Rex mandaret, cùm non esset nescius potestatibus sublimioribus parére nos oportere, sine mora ꝓfectus est ad eum, & quæ ille in pauperũ vsus contulerat, liberali manu distribuẽda suscepit. Interìm apud se perquirebat, quomodò ea sic posset expendere, vt indè consolatio præcipua ad inopes rediret, conuenienter illi sententiæ: Desudet eleemosyna in manu tua, donèc inuenias iustum cui tradas eã. Venit aũt illi in mentẽ, vt ad beatissimi Martini limina ꝓperaret, ibiq; pro suis & suorũ erratis, tanti viri interueniẽtibus meritis, Dominum deprecans, prout dignum videretur, etiã in vsus sanctorum pauperũ daret. Cùm ergò itineri se dedisset, prope Turones cęcus quidam triginta annis lumine orbatus, vt audiuit B. Gaugericum transire, clamauit obsecrans, vt per sanctitatis eius preces, à sole iustitiæ Christo Domino illuminari mereretur. Itaq; vir sanctus diuinæ misericordiæ confidens, dextera sua oculis cæca caligine diù pressis, sanctæ Crucis signum impressit, & cæcitatem omnem sancta manu detersit. Tum cæcus gratias agens Deo pro collato sibi tanto beneficio, domum se recepit, multisq; posteà & videns & incolumis superuixit annis. Cap. 7. Rom. 13. Vult inuisere limina S. Martini Episcopi Turonensis. Cæcũ signo Crucis illuminat.

Porrò beatus Episcopus cœpto insistens itineri, ad sancti Martini sepulcrum peruénit: ibique à fratribus magno gaudio acceptus, peracto opere, cuius causa eò venerat, ad suam ecclesiam redire ociùs voluit. At tamen visum est illi, possessiones ecclesiæ suæ, quas ea in Petragoricensi territorio habebat, inuisere. In illo autem itinere ad monumentũ beati Frontonis, deprecaturus Dominũ, accessit. Interìm scipionẽ, quo sustentabatur, retrò porrexit ministris tenendum. Sed illis ad alia intentis, nemo fuit qui scipionem seruandũ susciperet. Nolens autem pius Dominus fidelis serui sui preces vel illorum incuria, vel scipionis cadentis strepitu, etiam ad breue temporis spatiũ impediri, immò verò, cuius ille esset meriti, hominibus indicare volens, angelicis, vt equidem sentio, manibus scipionem illum, perindè acsì radicitùs terræ infixus esset, immotum iussit retineri. Absolutis precibus, vir S. exurgens, vidit scipionem stãtem, tanquàm rem mentis compotem, & ad ei præstanda officia paratam. Gratias ergò agens Deo, qui semper & vbiquè adest ipsi famulantibus, ad patriam honorificè & prosperè reuersus est. Cap. 8. Vide miraculum in scipione.

Morante viro Dei apud fanum Martis in diœcesis suæ territorio, pro sanctionis Ecclesiasticæ solicita executione, negociator quidam pueros captiuos, vinculis constrictos, per eum locum venundandos duxit. Id vbi comperit sanctus Episcopus, valdè eum rogauit, vt pro obtinenda peccatorum suorum remissione vinctos illos dimitteret, atque in supremo illo sanè horrendo mundi die, eius operis mercedem æternam expectaret. At mercator ille, auaritiæ mancipium, obstinato animo quibus potuit modis sese excusauit, nec sancto antistiti obsequi voluit. Orat ergò beatus præsul clementissimum Deum, vt ipse sua immensa virtute præstet, quod mercator ille lucris inhians negabat. Abit intereà negociator ad hospitium suum, & eccè nutu diuino somno grauissimo opprimitur. Id verò cernentes captiui, nexibus dissolutis, ad Episcopum confugiunt. Indè expergefactus mercator, videt non adesse vinctos: suspicatur eos beati antistitis precibus sibi ereptos esse: properè accedit ecclesiam, in qua erat vir Dei: inuenit, quos quærebat, suî liberatione lætantes, & qui priùs noluit sponte obtemperare Gaugerici precibus, diuinæ potentiæ vel inuitus cessit. Cap. 9. Vincti alij liberantur.

Cap. 10. Obtinuit cathedram ſuam beatus Epiſcopus ad annos plùs minùs trigintanouem, virtutibus inſignis, miraculis celebris, fide integer, operibus bonis perpetuò intentus. Et licèt animum inſtàr arcûs ſemper haberet intenſum, at tamen corporis viribus deficientibus, iam ætate prouectus, plenus dierum in ſenectute bona, in pace ſanctæ Eccleſiæ Dei tertio Idus Auguſti obdormiuit in Domino. Sepultus eſt autem in baſilica, quæ eſt in montis vertice, ab ipſo in honorẽ S. Medardi conſtructa: qui locus haud procùl abeſt Cameraco, olìm dęmonum cultui ab idololatris in animarum exitium dedicatus. Sed vir Dei Gaugericus idola exterminauit, lucũ ſuccídit, & locum ſpurcitijs addictum, in orationis & ſacrificij ædem mutauit. Et iam locus ille & beati viri memoria eſt venerabilis, & nundinis celeberrimus: præſtanturq; illic vſq; ad præſens beneficia diuina in laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Obdormit vir ſanctus in Domino

MARTYRIVM SANCTI EVPLII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE. LATINI MARTYROLOGI EUM DIACONUM FUISSE TESTANTUR.

12. Auguſti ſecundùm Latina Martyrologia.

DIOCLETIANO & Maximiano imperantibus, idolorum ſuperſtitio ità per omnes regiones & inſulas celebrabatur, vt idola omnia erigerentur, & Chriſtiani vniuerſi gladio interficerentur. Miſerunt igitur Imperatores ipſi hominem quendam Pentagurum nomine, in fines prouinciæ Siciliæ, vt quencunq; inueniſſet, qui Chriſtum confiteretur, eum peſſimis modis interficeret. Itaque vénit Pentagurus in vrbem Catinam. Caluiſianus autem cùm in ea Præſidem ageret, iuſſit turbas ipſas, quæ in vrbe erant, obuiàm prodire, prout conſueuerant his, qui ab Imperatoribus mittebantur. Ingreſſus igitur Pentagurus in eam vrbem, iuſſit Caluiſianum conſtituere tribunal in loco illo, qui dicitur Achillis, & præcones mittere per plateas & vicos vrbis, qui iuberent omnes ad eius nefarium tribunal conuenire.

Pentagurus ab Imperatoribus in Siciliã mittitur ad delendos Chriſtianos.

Itaq; cùm Pentagurus in illa nefaria ſede vnà cum Caluiſiano præſideret, vniuerſus populus ſtetit ante tribunal. Tunc Pentagurus dixit Caluiſiano: Num omnes iſti deorum noſtrorum religionẽ obſeruant? Maximè, inquit Caluiſianus, omnes iſti, quos vides, religioſiſſime Præſes, deorum noſtrorum religionem obſeruant. His auditis, valdè gauiſus eſt, & iuſſit turbas dimitti. Tunc Pentagurus Imperatorum edicta Caluiſiano illi oſtendit, eumque vrbis Præſidem confirmauit, & edicta ipſa ei tradidit, vt Chriſtianos homines inquireret. Tunc ipſe in alias vrbes iter ſuum dirigebat, quas omnes peragrans, ſtudium omne ad Chriſtianos inquirendos adhibebat. Cùm hæc ille ageret, intereà Caluiſianus à patre ſuo diabolo elatus, & impijs edictis Imperatorum confiſus, magnoperè intumeſcebat, ingentes ſpiritus & ſuperbiam præ ſe ferens. Vocatis igitur miniſtris: Agitè, inquit, vos exite ad vrbis plateas & finitimas regiones, ac ſi quem inueniretis, qui Chriſtum confiteatur, vinctum ad me ducite. Sic enim hoc feceritis, vobis annona & victus publicè ſuppeditabitur. Ad hæc honores multos à me percipietis.

Caluiſianus vrbi Catinę præficitur.

Cùm hæc ille diceret, vnus ex eorum numero, qui illic ſtabant: Eſt, inquit, in hac vrbe homo quidam, Euplius nomine, librum ſecùm habens, quo populos & multitudinem ipſam circumuenit, affirmans magnum eſſe Deum Chriſtianorum. His auditis, valdè perturbatus eſt Caluiſianus, & ait: Adducite vinctum ad me hominem iſtum, adducite. Statìm ſatellites per vrbis plateas Euplium perquirentes, inuenerunt eum in cellula quadam morantem, & Dei Euangeliũ docentem. Quem ſubitò comprehenſum, manibus poſt terga colligatis, ad Caluiſiani Præſidis tribunal adduxerũt. Tunc impius & nefarius Caluiſianus, cùm ambas eius manus & pedem alterum ad ipſius genu colligari feciſſet: Túne, inquit, es deorum noſtrorum deſertor, & Imperatorum contemptor, qui neque ipſorum edictis obtemperas, neq; præpotentes deos adoras? Reſpondit Euplius: Quinam ſunt iſti veſtri dij, vt eos adorem? Iupiter, inquit Caluiſianus, Aeſculapius & Diana. Adhæc Euplius ait: Cęcus es tu, Dominum Ieſum Chri-

Euplius prędicitur.

Adducitur vinctus ad Caluiſianũ.

Christum non cognoscens, qui cælum & terram effecit, & hominem è terra formauit, quiq; nos Christianos induit veste immortalitatis, precioso videlicet, insigni, sanctissimo, terribili & illustri suo baptismate. Tunc ait Caluisianus. Propterea tam superbè loqueris, quòd nondùm tormenta expertus es. Ad hæc sanctus Euplius respondit: Tormenta ista tua mihi quidem coronæ, tibi verò sunt tenebræ.

His verbis valdè perturbatus Caluisianus, & à patre suo diabolo concitatus, iussit lignum in terra defigi, & in eo virum illum sanctum suspendi, ferreisque pectinibus dilaniari. Quo facto, ille erectis in cælum oculis, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, induc me veste immortalitatis: fac, quæso, nè istorum tormentis superari valeam. Tunc vox audita est è cælo, quæ dixit: Esto, Eupli, bono & forti animo: vera enim vestis tibi parata est. Hæc ait vox illa. At impius Caluisianus: Etiámne, inquit, ab istis tuis nugis adhuc non destitisti? Quin potiùs in templa ingredere, & dijs sacrifica, vt peccatorum veniam consequaris, & ab inuictis Imperatoribus bona multa percipias. Insuper amicitiam nostram habebis, atque argenti & auri copiam multam. Ad hæc Euplius respondit: Ex hoc ipso, perditissime homo, minister diaboli & eius consors, intelligere potes, omnes istos auro adduci, vt idola venerentur: cuius rei indicium ac ratio in illo terribili die à teipso exigetur. Caluisianus his verbis accensus, iussit ferreis malleis eius maxillas & crura verberari. At ille cùm verberaretur: Insane, inquit, insipiens & mentis lumine obcæcate, cur mihi tormenta ista tua inferri iubes, quæ, Dei mei auxilio munitus, tanquàm aranearum telas contemno? Si potes igitur, alia tormenta his grauiora excogites: hæc enim tanquàm ludibria quædam corpori meo sunt.

Ferreis pectinibus laceratur.

Malleis ferreis cæditur. Mira fortitudo eius.

His auditis, impius Caluisianus iussit beatum Euplium deuinciri, & sanctum Euangelium in eius collo alligari, & tanquàm in pompa aliqua sic duci, & in carcerem conijci. In quem cum beatus Euplius ingressus fuisset, præcepit iniquus Caluisianus, carceris fores eius annulo signari, & milites constitui, qui carcerem ipsum diligenter custodirent, ne quis ad eum introire permitteretur, néue panem aut aquam illi daret. At beatus Euplius cùm in carcere dies septem & totidem noctes transegisset, ac siti laboraret, erectis in cælum manibus, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui es verus Deus noster, qui das escam omni carni, qui per Mosem seruum tuum aquis filios Israëlis satiâsti, qui ex maxilla quadam olim aquam eduxisti, & Samsonem refrigerâsti, qui nos lætos atque hilares effecisti precioso & incorrupto baptismate tuo nos induens: tu, inquam, Domine fac, quæso, vt aquę fons scaturiat, & sitis mea leuetur, vt cognoscant omnes, non esse Deum alium præter te. Complerunt preces Euplius, & repentè aquarum copia in carcere scaturiuit. Itaque martyr ipse Deo gratias agens, bibit, & sanctam, eiusdemque substantiæ consortem, & vitæ omnium effectricem, Trinitatem collaudauit, immensam Dei charitatem psalmis & hymnis concelebrans.

Conijcitur in carcerē.

Psalm. 135. Exod. 17. Iudic. 15.

Aquā diuinitùs impetrat.

Cùm verò dies septem præterijssent, iussit Caluisianus duci beatum Euplium ad secretam eius domum. Caluisiani autem satellites, cùm patefacto carcere, illam aquarum copiam repentè affluentem vidissent, perterrefacti sunt. Euplius verò, manu extensa, quasi aquam ipsam increpauit, & statim illa euanuit. Viderunt satellites, quod factum fuerat in carcere, & inter se dicebant: Certè magnus est Deus ille, quem colit homo iste. Beatum verò Euplium eductum è carcere, ad secretam Caluisiani Tyranni domum adduxerunt. Qui oculos in beatum Euplium conuertens: Saltem nunc, inquit, dijs sacrifica, priusquàm gladio caput tuum abscindatur. Tunc illi Euplius, Peruerse & excæcate minister atque collega diaboli, quisnam est, qui velit lucem relinquere, & in tenebris ambulare? Turbatus est his verbis Caluisianus, & iussit Euplium ligari, eiusque aures ferreis vncis auelli, & ad tribunal duci. Cùm igitur illuc ageretur, vniuersus populus, tam eorum, qui Christi fidem sequebantur, quàm qui erant infideles, ad eius rei mirabile spectaculum conuénit. Tunc nefarius ille Præses Caluisianus iussit sedem suam locari prope carcerem ante lauacrum, quod erat vicinum carceri, ad meridiem vergens. Illic igitur sedens, iussit beatum Euplium gladio percuti. At ille rogabat Præsidem, vt tantùm temporis sibi concederet, quoàd Deum orare posset. Aperto igitur sancto illo Dei Euangelio, cœpit Domini nostri Iesu Christi miracula recitare. Ex qua re factum est, vt multi ex ea turba, veritatis lumine sint illustrati. Cumq; beatissimus martyr Deum precaretur, audiuit vocem è cælo demissam, ac di-

Ad eius nutum rursus aqua cuanuit.

Magna eius dicendi libertas.

Multos conuertit ad fidem.

Gladio interficitur.

ac dicentem: Esto bono animo, Eupli: beatus es tu: agè, veni, & cum ijs requiesce, qui ex omnibus seculis mihi grati extiterunt. Deincèps ex Caluisiani sententia Euplius gladio percussus, martyrium compleuit.

Quidam verò homines religiosi, & Christi amatores, pretiosas illius reliquias collectas, in loco quodam insigni reposuerunt, vbi morborum curationes, ad hodiernũ vsque diem efficiuntur. Eius autem martyrium & sancta confessio completa est vndecimo die mensis Augusti, Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, impijs & nefarijs hominibus: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

De S. Hilaria & sociabus martyribus, videat Lector superiùs 5. Augusti, historiam S. Afræ martyris.

VITA S. CLARAE VIRGINIS SANCTITATE ET MIRACVLIS CLARISSIMAE, IVSSV *Alexandri Pontificis Maximi conscripta, cùm eam in Sanctas retulisset, anno ab eius obitu secundo.*

Is est Alexãder 1111.

Prologus Authoris, cuius nomen necdùm comperi.

Vtilitas Ordinũ monasticorum.

QVasi veterata mundi senecta vrgẽte, fidei caligabat visus, morũ nutabat gressus, marcescebat virilium operum fortitudo: quinimò fæces temporum, fæce commutabãtur etiam vitiorum, cùm amator hominum Deus, ex suæ pietatis arcano sacrorũ Ordinum suscitans nouitatem, prouidit per eos & fidei fulcimentum, & reformandis moribus disciplinam. Dixerim certè modernos patres cũ viris sequentibus luminaria orbis, viæ ductores, vitæ magistros: in quibus meridianus fulgor mundo ad vesperam consurrexit, vt lumen viderent, qui in tenebris ambulant. Nec decuit infirmioris sexûs adiutorium sibi deesse: quem libidinis gurgite interceptum, non minùs ad peccandum trahebat voluptas, & magìs satìs fragilitas impellebat. Suscitauit propterea pius Deus virginẽ venerabilem Claram, atque in ea clarissimam fœminis lucernam accendit: quam & tu Papa beatissime pater super candelabrum ponens, vt luceat omnibus qui in domo sunt, virtute percogente signorum, Sanctorum Catalogo adscripsisti. Horum Ordinũ te patrem colimus, te nutritium scimus, te protectorem amplectimur, te dominũ veneramur: quem sic permaximæ nauis regimen vniuersale solicitat, vt paruæ quoquè nauiculæ curam singularem & solicitam nõ excludat. Sanè placuit Dominationi vestræ, meæ paruitati iniungere, vt recensitis actibus S. Claræ, Legendam eius formarẽ: opus certè, quod mea multùm ruditas formidabat, nisì pontificalis authoritas verbũ coràm posito, iterùm atque iterùm repetîsset. Igitur me colligens ad mandatum, nec tutus per ea procedere, quæ defectiua legeram, ad socios beati Francisci, atq; ad ipsum collegium virginum Christi perrexi, frequenter illud corde reuoluens, non licuisse antiquitùs historiam texere, nisì ijs, qui vidissent, aut à videntibus accepissent. Ijs, inquam, veritate præuia cum timore Domini plenìus instruentibus, aliqua colligens, & plura dimittens, plano stylo transcurri: vt quia magnalia virginis, virgines legere delectabit, rudis intelligentia non inueniat, vbì pro verborum ambitu tenebrescat. Sequantur ergò viri viros Verbi incarnati nouos discipulos. Imitentur fœminæ Claram, Dei matris vestigium, nouam capitaneam mulierum. Vobis autem, sanctissime pater, sicut in his corrigendi, subtrahendi & addendi plena manet authoritas: ità mea per omnia subiacet, concordat, flagitatque voluntas. Valere vos faciat Dominus Iesus Christus nunc & in æuum, Amen.

Matth. 5.

Historia hæc ex oculatorum testium relatione conscripta.

VITAE

VITAE HISTORIA.

De parentibus & ortu S. Claræ. Cap. 1.

ADMIRABILIS fœmina, Clara vocabulo & virtute, de ciuitate Assisij claro satis genere traxit originem. Beato nanque Francisco primùm fuit conciuis in terris, conregnans postmodùm in excelsis. Pater eius miles, & tota vtroque parente progenies militaris. Domus abundans, & copiosæ, iuxta morem patrię, facultates. Mater eius nomine Hortulana, fructiferam in horto Ecclesiæ plantulam paritura, fructibus bonis & ipsa non mediocriter abundabat. Nam quanuis maritali iugo subdita, quanuis curis familiaribus alligata, vacabat tamen pro posse diuinis obsequijs, insistebat operib⁹ pietatis. Vltra mare siquidem cum peregrinantibus deuota transiuit, & loca illa perlustrans, quæ Deus homo sacris vestigijs consecrauerat, tandèm cum gaudio remeauit. Item ad S. Michaëlem Archangelum causa orationis accessit, & Apostolorum limina deuotiùs visitauit. Quid plura? Ex fructu arbor cognoscitur, & fructus ex arbore commendatur. Præcessit in radice diuini copia muneris, vt in ramusculo sequeretur abundantia sanctitatis. Prægnans deniquè mulier, & partui iam vicina, cùm ante crucem in Ecclesia Crucifixum attentè oraret, vt eam de partûs periculo salubriter expediret, vocem audiuit dicentem sibi: Ne paueas mulier: quia quoddã lumen salua parturies, quod ipsum mundum clariùs illustrabit. Quo edocta oraculo, nãtam infantulam sacro baptismate renascentem, Claram vocari iussit, sperans promissi luminis claritatem pro diuinæ beneplacito voluntatis aliqualiter fore complendam.

Augusti ra. tametsi obijt Augusti 11.

Pietas matris S. Claræ

Oraculũ de futura S. Claræ sanctitate.

De exercitio virtutum in eius infantia. Cap. 2.

EDita mox in lucem paruula Clara, tempestiue satis in vmbra seculi cœpit clarere sancto lumine, atque intrà teneros annos morum splendere sancta probitate. Docili corde primùm ex matris ore fidei rudimenta susceptit, & spiritu interiùs conflante pariter & formante, vas reuerà purissimum, vas innotuit esse gratiarum. Extendebat sancta Clara libenter ad pauperes manum suam, & de abundantia domus suæ supplebat inopias plurimorum. Et vt suum sacrificium gratius esset Deo, proprio corpusculo delicata subtrahebat cibaria, clamq; per internuncios mittens, reficiebat viscera pupillorum. Sic ab infantia secum miseratione crescente, mẽtem compassiuam gerebat, miserorum miserias miserantem. Sanctæ orationis studium habebat amicũ: vbi sæpiùs odore bono respersa, paulatìm vitam cælibem actitabat. Et quia signacula non habebat, quorum euolutione diceret Orationes Dominicas, congerie lapillorũ suas oratiunculas Domino annumerabat: Vbi ergò sancti amoris stimulos primitùs sentire cœpit, mundani floris picturam instabilem iudicat contemnendã, & spiritûs vnctione prædocta, vilibus rebus precium imponere vilitatis. Sub vestibus nanque preciosis ac mollibus, ciliciolum gerebat absconditum, mundo exteriùs florens, Christum interiùs induens. Deniquè suis eam nobiliter maritare volentibus, nullatenus acquieuit: sed dissimulata in posterum mortali coniugio, virginitatem suam Domino promittebat. Talia fuerunt in domo materna delibamenta virtutis, tales primitiæ spiritûs, talia præludia sanctitatis. Tantis itaque redundans vnguentis, velut cellam aromatũ, licèt clausam, ipsa sua fragrãtia manifestat. Ore quidem vicinorum laudari nescia cœpit, & secretos actus veridica fama prodente, rumor bonitatis eius vulgabatur in populo.

Benignitas in pauperes

Preces eius.

Virginitatis votum nuncupat Deo.

De mutuo colloquio beati Francisci & S. Claræ virginis. cap. 3.

AVdiens verò tunc celebre nomen Francisci, qui velut nouus homo, obliteratam in mundo viam perfectionis nouis virtutibus renouabat, mox alloqui eum desiderat & videre, suadente hocipsum patre spirituum, cuius iam vterque, licèt differenter, acceperat primitiua. Nec minùs ille tam gratiosæ puellæ celebri fama perflatus, videre hanc & alloqui cupit, si quo modo qui totus inhiabat ad prædã, regnumq; mundi depopulaturus aduenerat, nobilem istam prædam, seculo nequam possit eripere, suoq; Domino vẽdicare. Visitat ille istam, & sæpiùs ista illum, visitationum suarum

S. Frãciscus viã perfectionis instaurat.

Clara & Frã ciſcus ſeſe mutuò viſitant.

rum tempora moderãtes, quibus diuinum illud ſtudium nec percipi ab homine poſſit, nec rumore publico detrectari. Nam vnica tantùm familiari ſocia comitante, paternos lares puella egrediens, clandeſtinos ad virum Dei frequentabat acceſſus, cuius ſibi verba flammantia, cuius vltra hominem opera videbantur. Hortatur eam pater Franciſcus ad mundi contemptum: ſpeciem ſeculi aridam & ſpem deceptiuam viuo ſermone demõſtrat: Inſtillat auribus eius ea dulcia cõnubia Chriſti, ſuadens virginalis pudicitiæ margaritam beato illi ſponſo, quem amor humanauit, fore ſeruandam. Quid immorer multis? Inſtante patre ſanctiſſimo, & more fideliſſimi paranymphi ſolerter agente, non trahit in longum virgo conſenſum. Aperitur ei protinùs æterno.

S. Clara verbis S. Franciſci mirè inflãmatur.

rum intuitus gaudiorum, quorum conſpectu mundus ipſi vileſceret, quorum deſiderio à ſemetipſa liqueſceret, quorum amore ad ſupernas nuptias anhelaret. Cæleſti nanque igne ſuccenſa, terrenæ gloriam vanitatis ſic ex alto cõtempſit, vt nihil iam de mundi applauſu eius affectibus inhæreret. Carnis quoquè illecebras perhorreſcens, iam torum in delicto ſe neſciturã proponit, ſoli Deo de corpore ſuo templũ facere cupiens, & magni regis connubia virtute promereri contendens. Extunc Franciſci cõſilio ſe totam committit, ipſum poſt Deum ſtatuens ſuæ directionis aurigam. Pendet exindè anima eius ad ſacra illius monita, & de bono Ieſu calido excipit pectore, quic. quid promit ille ſermone. Moleſtè iam fert ſecularis ornatus decorem, & quaſi ſtercus arbitrabatur omnia, quæ foris applaudunt, vt Chriſtum lucrifacere poſſit.

Phil. 3.

Vt conſilio beati Franciſci mundum reliquerit. Cap. 4.

PRotinùs ne ſpeculum illibatæ mentis mũdanus puluis vlteriùs inquinet, aut contagio ſecularis vitæ azymam fermentet ętatem, properat Clarã educere pius pater de ſeculo tenebroſo. Inſtabat Palmarum dies ſolennis, cùm ad virum Dei puella feruido corde ſe confert, ſciſcitans de ſua conuerſione, quid & qualiter ſit agendum. Iubet pater Franciſcus, vt in die feſto compta & ornata procedat ad palmam cum frequentia populorum, ac nocte ſequenti exiens extra caſtra, mundanum gaudium conuertat in luctum Dominicæ paſſionis. Die itaque Dominico veniente, in turba dominarum ſplendore feſtiuo puella præradians, cum reliquis intrat Eccleſiam. Vbi illud digno præſagio contigit, vt cæteris ad ramos currentibus, dum Clara præ verecundia ſua in loco maneret immota, pontifex per gradus deſcendens, vſq; ad eam accederet, & palmam ſuis in manibus poneret. Nocte ſequenti ad ſancti mandatum ſe preparãs, optatam fugam cum honeſta ſocietate aggreditur. Cumque oſtio conſueto exire nõ placuit, aliud oſtium, quod lignorum & lapidum pondera obſtruebant, miranda ſibi fortitudine proprijs manibus reſerauit. Igitur domo, ciuitate & conſanguineis derelictis, ad ſanctam Mariam de Portiũcula, feſtinauit: vbi fratres, qui in aula Dei ſacras excubias obſeruabant, virginem Claram cum luminaribus receperunt. Mox ibi reiectis ſordibus Babylonis, mundo libellum repudij tradidit: ibi manu fratrum crines deponens, ornatus varios dereliquit. Nec decuit alibi florigeræ virginitatis Ordinem ad veſperam temporum excitari, quàm in eius aula, quę prima omnium atque digniſſima, ſola extitit mater & virgo. Hic locus ille eſt, in quo noua militia pauperum, duce Franciſco, felicia ſumebat primordia, vt liquidò videretur, vtranq; religionem mater miſericordiæ in ſuo diuerſorio parturire. Cùm autem coram altari beatę Mariæ ſanctæ pœnitentiæ ſuſcepiſſet inſignia, & quaſi ante torum huius Virginis, humilis ancilla Chriſto nupſiſſet, ſtatim eam ad eccleſiam S. Pauli ſanctus Franciſcus deduxit, donèc aliud prouideret altiſſimus in eodem loco mauſoleum.

Fugit, conſilio S. Franciſci, parentes & patriã

Tondetur.

Induit habitum monaſticum.

Vt à conſanguineis impugnata, conſtans permanſerit, vtque ad eccleſiam ſancti Damiani venerit. Cap. 5.

AD conſanguineos autem rumore volante dilacerato corde, factum & propoſitum virginis damnant: & conglobati in vnum, currunt ad locum, tentant quod obtinere non poſſunt. Violentiæ impetum, venena conſiliorum, blanditias adhibent promiſſionum, ſuadentes ab huiuſmodi vilitate diſcedere, quia nec generi cõgruat, nec exemplum habeat in contracta. At illa pannos appræhendens altaris, caput denudat attonſum, firmans ſe nullatenùs à Chriſti ſeruitio vlteriùs auellendam. Creſcit animus bello creſcente ſuorum, vireſque miniſtrat amor iniurijs laceſſitus. Sic ſic per plures

Conſtantia eius ab amicis infeſtatę

plures dies cùm in via Domini obicem pateretur, & sui se opponerent eius propo-
sito sanctitatis, non collapsus est animus, non feruor remissus: sed inter verba & odia
ad spem animum tandiù reformat, donec propinqui, retusa fronte, quiescunt. Paucis
interiectis diebus, ad ecclesiam sancti Angeli de Panso, transiuit: vbi cùm non plenè
mens eius quiesceret, tandem ad Ecclesiam S. Damiani, beati Francisci consilio, com-
migrauit. Ibi mentis ancoram, quasi in certo figens, non iam pro loci mutatione vl-
teriùs fluctuat, non pro arctitudine dubitat, nec pro solitudine reformidat. Hæc est il-
la ecclesia, in cuius reparatione Franciscus miro desudauerat studio, cuiusq; sacerdo-
ti pecuniam obtulerat pro opere reparando. Hæc est, in qua dū Franciscus oraret, vox
ad eum de ligno Crucis dilapsa, insonuit: Francisce, vade, repara domum meam, quę, Apud S. Da
vt cernis, tota destruitur. In huius locelli ergastulo, cælestis amore sponsi, virgo se mianum se
Clara concluſit. In hac se à mundi tempestate celans, corpus, quoàd viueret, carcera- includit.
uit. In huius cauerna maceriæ, columba deargentata nidificans, virginum Christi col Colligit
legium genuit, monasterium sanctum instituit, pauperum dominarum Ordinem in- multas vir-
choauit. Hìc in via pœnitentiæ glebas membrorum texit: hìc semina perfectæ iustitię gines.
seminat,: hìc incessu proprio signat vestigia secuturis. In hoc arcto recluſorio per quà
dragintaduos annos disciplinæ flagellis frangit sui corporis alabastrum, vt domus Ec
clesiæ repleatur fragrantia vnguentorum. Vbi quàm gloriosè conuersata sit, tunc de-
mùm apertè narrabitur, si quot & quantæ animæ per eam ad Christum venerint, pri-
mò narretur.

De fama virtutum eius circunquaquè diffusa. Cap. 6.

SPargitur enim paulò pòst opinio sanctitatis virginis Clarę per proximas regiones Eccè quàm
vt in odorem vnguentorum eius vndiquè mulieres currant. Festinant virgines e- ingens fru-
ius exemplo Christo seruare, quod sunt: maritatæ castiùs agere satagunt: nobiles & il- ctus ab vni-
lustres, amplis contemptis palatijs, arcta sibi monasteria construunt, atq; pro Christo exẽplo pro-
in cinere & cilicio viuere, magnā gloriam ducunt. Concitatur nihilo minùs ad inco- ficiscitur.
inquinata certamina iuuenum impetus, & ad carnis aspernanda ludibria per infir-
mioris sexûs exempla prouocatur. Plures denique matrimonio iuncti, mutuo con-
sensu continentium se lege vincientes, viri ad Ordines, vxores ad monasteria transi-
eũt. Mater filiam, filia matrem inuitat ad Christum: soror sorores allicit, & amita ne
ptes. Omnes æmulo feruore Christo seruire desiderant. Omnes vitæ angelicæ, quæ
per Claram inclaruit, fieri participes optant. Innumeræ virgines, Claræ rumoribus
excitatæ, dum ad claustralem vitam transire non prævalent, in patrijs domibus sine
regula regulariter viuere studeant. Tanta hìc salutis germina virgo Clara suis partu- Esa. 54.
riebat exemplis, vt in ea videretur impleri propheticum illud: Multi filij desertæ ma-
gis, quàm eius, quæ habet virum.

Vt rumor sanctitatis eius etiam in longinquas abierit regiones. Cap. 7.

INtereà ne cælestis huius benedictionis vena, quæ in valle Spoletana scaturijt, bre-
ues intra terminos concludatur, sic diuina prouidentia deriuatur in amnem, vt flu-
minis impetus totam Ecclesiæ lætificet ciuitatem. Nam tantarum nouitas rerum lon Psalm. 45.
gè lateq; transiuit in orbem, & vbiq; animas cœpit lucrifacere Christo.

Clausa manens Clara, toto claresceret mundo
Incipit, & laudum titulis præclara refulget.

Replet fama virtutum eius cameras dominarum illustrium, attingit ducissarum pa-
latia, ipsarum quoquè penetrat penetralia Reginarum. Flectitur nobilitatis apex ad
eius sectanda vestigia, & à superbi sanguinis linea generata, sancta humilitate degene-
rat. Nõnullę Ducum ac Regum matrimonio dignæ, Claræ inuitante præconio, arctā
pœnitentiam faciunt, & quæ potentibus nupserant, Claram suo modulo imitantur.
Ornantur monasterijs innumeræ ciuitates: ipsa quoquè campestria & montana, hu- Multa con-
ius cælestis ædificij fabrica decorantur. Multiplicatur castitatis cultus in seculo, Clara dũtur S. Cla
sanctissima præcedente, & rediuiuus ordo virgineus in medium reuocatus est. His bea ræ monaste
tis floribꝰ, quos Clara parturijt, feliciter hodiè vernat Ecclesia, quibꝰ & ipsa fulciri po- ria.
stulat, dicens: Fulcite me floribus, stipate me mális, quia amore langueo. Sed iam ad Cant. 1.
propositum stylus redeat, vt, eius conuersatio qualis fuerit, innotescat.

De eius sancta humilitate. Cap. 8.

HAEC sui Ordinis lapis primarius ac nobile fundamentum, in fundamento san-
ctæ humilitatis, virtutum omnium fabricā ab ipso principio studuit collocare.

Pomittit obedientiã S. Francisco

Beato nanq; Francisco obedientiam sanctam promisit, & à promisso nullatenùs deuiauit. Triennio verò post suam conuersionem, nomen & officium Abbatissæ declinans, humiliter subesse voluit potiùs, quàm præesse, & inter Christi ancillas seruire libentiùs, quàm seruiri. Cogente autem B. Francisco, suscepit tandem regimen dominarum: de quo in corde suo timor, non tumor, exoritur: nec libertas, sed seruitus augmentatur. Quo enim iam aliqualis prælationis specie altior cernitur, eo reputatione propria vilior, obsequio promptior, cultu despectior reperitur. Nullos iam famularum respuit actus, adeò vt plerunquè sororum manibus aquam infunderet, sedentibus assisteret, comedentibus ministraret. Inuita valdè aliquid præcepit: spontanea verò facit, magis eligens per seipsam facere, quàm sororibus imperare. Infirmarum sedilia ipsa lauabat, ipsa tergebat, suo illo nobili spiritu nec sordida fugiens, nec fœtida perhorrescens. Pedes famularum deforis reuertentium sæpiùs abluit, & ablutis oscula imprimit. Lauabat semèl cuiusdam seruientis sororis pedes: quos dum deosculari properat, illa tantam humilitatem non ferens, pedem subtrahit, dominamq; suam pede in ore percussit. At illa pedem famulę blandè resumit, & sub ipsa plãta strictum osculum figit.

Cogitur esse Abbatissa

Magna humilitas.

De eius sancta & vera paupertate. Cap. 9.

Totã hæreditatem suã dat pauperibus.

PAupertati spiritûs, quæ vera humilitas est, & paupertas rerum omnium conueniebat. Primùm in suæ conuersionis initio paternam hæreditatem, quæ ad eam peruenerat, distrahi fecit, sibique de precio nihil reseruans, totum pauperibus erogauit. Hinc seculo foris relicto, mente intùs ditata, post Christum sine sacculo exonerata percurrit. Tantum denique cum sancta paupertate fœdus inijt, amoremq; contraxit, vt nihil præter Dominum Iesum vellet habere, nihil filias suas possidere permitteret, nil prẽter necessariũ victum & vestitũ à sororibus recipi, vel in posterũ reseruari.

Matth. 13.

Nequaq̃ cælestis desiderij preciosissimam margaritam, quam venditis omnibus comparârat, arbitrabatur cum temporali mordaci solicitudine possidendam. Inculcat suis frequenti sermone sororibus, tunc acceptabile illud Deo fore collegiũ, cùm paupertate fuerit opulentum: & tunc perpetuò stabile permansurum, si altissimæ paupertatis fuerit semper turre munitum. Hortatur eas in paupertatis nidulo Christo

Luc. 2.

pauperi conformari, quem paupercula mater in arcto præsepio paruulum reclinauit. Hoc enim peculiari recordatorio quasi monili aureo suũ subornabat pectus, nè terrenorum puluis ad interiora transiret. Volens deniquè religionem suam intitulari

Priuilegiũ paupertatis petit à Papa

titulo paupertatis, à bonæ memoriæ Innocentio tertio, paupertatis priuilegium postulauit. Qui vir magnificus, tanto virginis feruori congratulans, singulare dicit esse propositum, quòd nũquàm tale priuilegium à sede Apostolica fuerit postulatum. Et vt insolitæ petitioni fauor insolitus arrideret, Pontifex ipse cum hilaritate magna petiti priuilegij primam notulam sua manu conscripsit. Felicis recordationis dominus

Is fuit Gregorius IX.

Papa Gregorius, vir sicut sede dignissimus, ità & meritis venerandus, paterno affectu sanctam istam arctiùs diligebat. Cui cùm suaderet, vt propter euentus temporum & pericula seculorum aliquas possessiones assentiret habere, quas & ipse liberaliter offerebat, fortissimo animo restitit, & nullatenùs acquieuit. Ad quam respondente Põtifice, Si votum formidas, nos te à voto absoluimus: Sancte pater, ait, nequaquàm à

Nota lector

Christi sequela in perpetuum absolui desidero. Eleemosynarum fragmina panumq; minutias, quas eleemosynarij deportabant, valdè suscipiebat hilariter, & quasi mœsta de panibus integris, exultabat potiùs in fragmentis. Quid multa? Satagebat pauperi Crucifixo paupertate perfectissima conformari, vt nulla res peritura amantem ab amato secluderet, aut cursum eius cum Domino impediret. Occurrunt eccè duo miranda, quæ paupertatis amatrix meruit operari.

De multiplicatis panibus. Cap. 10.

VNicus erat in monasterio panis, cùm iam instarent & fames & hora edendi. Dispensatrice vocata, iubet sancta panem diuidere, partemq; fratribus mittere, partem intùs pro sororibus retinere. De quo retento dimidio iubet quinquaginta fieri, iuxta dominarum numerum, incisuras, & eis in mẽsa paupertatis apponere. Cui cùm deuota filia responderet, necessaria hîc fore antiqua Christi miracula, vt modicũ panis quinquaginta reciperet sectiones, respondit mater & dixit: Fac filia secura, quod dico. Properat filia matris implere mandata: properat mater ad Christum suum pia cum fi-

cum filiabus destinare suspiria. Crescit diuino munere inter frangentis manus parua illa materia, & cuilibet de conuentu suo extitit portio copiosa. Panis exiguus diuinitùs augetur.

De oleo diuinitùs ei ministrato. Cap. 11.

DIe quodam Christi ancillis sic ex toto defecerat oleum, vt nullum adesset saltē pro debilibus condimentum. Accepit domina Clara vasculum vnum, & humilitatis magistra suis manibus lauat, ponit vas vacuum seorsùm, vndè frater eleemosynarius illud accipiat, & vocatus est ipse frater, vt pro acquirendo oleo vadat. Accelerat deuotus frater, vt succurrat inopiæ tantæ, & ad sumendum vasculum currit. Non enim volentis est, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Etenim solo influente Deo, vas illud plenum oleo reperitur, præueniente S. Clarę oratione fratris obsequium in solamen pauperum filiarum. At verò frater prædictus, quasi frustrà vocatus fuisset, submurmurans, dixit: Derisoriè me istæ fœminæ vocauerunt, cùm eccè vas plenum existat. Rom. 9. Vas vacuũ miraculosè oleo impletur.

De mortificatione carnis, & austeritate vitæ eius. Cap. 12.

DE miranda carnis maceratione silere magìs, quàm loqui, forsitan expediret, cùm talia fecerit, in quibus audientium stupor cum veritate rerũ contendit. Non illud magnum, quòd simpla tunicula & vili mantello de rudi panno, tegebat potiùs, q̃ fouebat corpusculum. Non magnum erat, omni tempore continuare ieiunia, nec vti lectulo sine pluma. In his enim dũ reliquas in suo claustro habuit similes, laudes fortasse non meruit singulares. Sed quæ conuentio carnis virgineæ ad vestem porcinam? Procurauerat enim sibi virgo sanctissima vestem de corio porci, quam, versa ad carnem hispida tonsura pilorum, secretò sub tunica deferebat. Vtebatur nonnunquàm duro cilicio, de pilis equorum nodosè conserto, quod hincindè chordulis rudibus stringebat ad corpus. Hanc vestem vni de filiabus dum petenti accommodâsset, illaq; se vestîsset, tantę protinùs asperitati succumbens, non tam hilariter petijt, quàm celeriter post triduum resignauit. Nuda humus, & interdùm sarmenta vinearũ erant pro lectulo, lignumq; durum prętabat sub capite officium puluinaris. Processu verò temporis corium debilitato corpori strauit, & capiti modicam paleam clementer indulsit. Postquàm autem corpus tam seuerè tractatum longa cœpit occupare infirmitas, iubente beato Francisco, sacco pleno paleis vsa est. Porrò in ieiunijs tantus erat rigor abstinentiæ suæ, vt de viatico tenui, quod sumebat, vix corporaliter viueret, nisi eam virtus alia sustentaret. Sanitatis nanq; tempore maiorem Quadragesimã & Quadragesimam S. Martini, quotidiè in pane & aqua ieiunans, solis diebus Dominicis vinum, si habebat, gustabat. Et vt mireris, auditor, quod imitari non potes, tribus diebus in hebdomada, secunda videlicet, quarta & sexta feria, nihil in illis Quadragesimis sumebat in cibum. Sic alternatim dies penuriosæ refectionis, & dies acerbæ mortificationis sibi inuicèm succedebant, vt vigilia perfectę inedię, quasi in festum soluetur panis & aquæ. Non mirum, si tanta rigiditas multo tempore obseruata, Clatam infirmitatibus subdidit, si vires consumpsit, si vigorem corporis eneruauit. Cõpatiebantur propterea sanctæ matri deuotissimæ filiæ, ac mortes illas, quas quotidiè voluntariè sustinebat, lachrymis deplorabant, prohibuêre tandem beatus Franciscus & Episcopus Assisij, S. Claræ illud trium dierum exitiale ieiunium, præcipientes, vt nullum trãseat diem, quin saltem vnciam & dimidiam panis sumat in pastũ. Cumq; grauis afflictio corporum, afflictionem ex more generet animorum, longè aliter effulgebat in Clara. Seruabat enim in omni sua mortificatione vultus festiuos & hilares, vt vel non sentiret, vel deridere videretur angustias corporales. Ex quo liquidò datur intelligi, quòd sancta lætitia, quę interiùs abundabat, exteriùs redundabat: quoniam flagella corporis, leuigat amor cordis. Porcino corio carnem affligit. Item cilicio Duriter cubat. Mira eius abstinẽtia. Quem nos Aduentum dominicũ, illę S. Martini Quadragesimã vocant, quę cum illis in festo Martini inchoatur. Amãti Deũ omnia leuia vidẽtur corporalia flagella.

De exercitio sanctæ orationis. cap. 13.

QVæ verò sic in carne præmortua, sic erat à mundo penitùs aliena, continuè sacris orationibus & diuinis laudibus animum occupabat. Feruentissimam interni desiderij aciem fixerat iam in lucem, & quæ globum transcenderat terrenorum volu minum, sinum mentis latiùs expandebat imbribus gratiarum. Longis post Completorium tractibus cum sororibus orat, & lachrymarum profluuia, dum in ipsa erumpunt, in cæteris excitantur. Postquàm verò cæteræ fessa membra duris adibant refouere cubilibus, in oratione peruigil & inuicta manebat: vt tunc venas diuini susurrij fur- Orationes eius profluuio lachrymarum mixtæ. Iob. 4.

Iob 4. furtiuè ſuſciperet, quandò ſopor cæteras occupâſſet. Sępiſsimè ad orationem proſtrata in faciem, terram infundit lachrymis, oſculisq; demulcet: vt ſemper ſuum Ieſum tenere videatur in manibus, in cuius pedes lachrymæ illæ fluant, & oſcula imprimantur. Lachrymanti ſemèl profunda nocte adſtitit angelus tenebrarum in forma nigri pueruli, & ipſam monuit, dicens: Nè tantum plores, quoniam cæca fies. Cui cùm ilicò reſponderet: Cæcus non erit, qui Deum videbit: confuſus ille diſceſſit. Eádem nocte poſt matutinum orante Clara, & irriguo ſolito balneata, monitor fraudulentus accęſſit: Nè tantum, inquit, fleueris, nè tandiù reſolutum cerebrum per nares emunxeris: quoniam adhuc tortum naſum habebis. Qua celeriter reſpondente: Torturā nullam patitur: qui Domino famulatur, ſtatìm elapſus euanuit. Quantam ſuí* mutationem in fornace feruentis orationis accipiat, quantum ſibi in illa fruitione bonitas diuina indulceſcat, ſolita indicia probant. Cùm enim ab oratione ſancta cum iucunditate redibat, calida verba, & quæ ſororum pectora ſuccendebant, de igne altaris Domini reportabat. Mirabantur enim quandā dulcedinem ex eius ore procedere, & clariorem ſolito faciē apparére. Parauerat certè in dulcedine ſua pauperi Deus, & mentem, quam in oratione lux vera repleuerat, exteriùs corporaliter exemplabat. Sic in mundo labili ſponſo ſuo nobili non labiliter iuncta, continuè deliciatur in ſuperis: ſic in rota verſatili virtute ſtabili fulta, & in vaſe fictili theſaurū gloriæ claudens, carne in imis, mente permanet in excelſis. Mos erat ei ad matutinum prævenire iuuenculas, quas per ſigna ſilenter excitans, prouocabat ad laudes. Sæpè, cæteris dormientibus, lampades accendebat: ſæpè campanam proprijs manibus ipſa pulſabat. Nullus erat torpori, nullus in ſuo clauſtro deſidiæ locus: vbì orandi & Domino ſeruiendi pigritiam aſpera inuectio ſtimulabat

Fallacia dæmonis.

Cōfundit S. Clara dęmonem.

*munitionem.

Pſal. 67.

Animo verſatur in cælis.

De admiranda precum eius vi: & primò de Saracenis mirabiliter fugatis. Cap. 14.

LIbet hîc orationum eius recitare magnalia, ſicut veritate fideliſſima, ſic & venerationę prædigna. Illa tempeſtate, quam ſub Imperatore Friderico in diuerſis mundi partibus ſuſtinebat Eccleſia, Vallis Spoletana de calice iræ frequentiùs imbibebat. Erant in ea pro depopulatione caſtrorū, pro ciuitatum expugnatione, Imperiali iuſſu conſtitutæ acies militum, & Saracenorum ſagittariorū examina velut apum. Cumq; in Aſſiſium peculiarem Domini ciuitatem hoſtilis ſemèl furor irrueret, & iam ipſis portis exercitus appropinquaret, Saraceni gens peſſima, qui ſanguinem ſitiunt Chriſtianum, & omne nefas impudentiùs audent, apud ſanctū Damianum intrà loci terminos, immò intrà clauſtrum virginum, confluxerunt. Liqueſcunt dominarum corda timoribus, tremunt formidine verba, & ad matrem referunt fletus ſuos. Quæ impauida corde, ſe infirmam ad oſtium duci iubet, & ante hoſtes poni, præcedente eam capſa argentea, intrà ebur incluſa, in qua Sancta ſanctorum deuotiſſimè ſeruabantur, ſacratiſſimum ſcilicet corpus Chriſti. Cumque ſe totam in oratione coram Domino proſtrauiſſet, Chriſto ſuo cum lachrymis ait: Placet, mi Domine, inermes ancillas tuas, quas tuis amoribus innutriui, manibus eccè tradere paganorum? Cuſtodi Domine, precor, has famulas tuas, quas ipſa in præſenti articulo cuſtodire nō poſſum. Mox de nouæ gratiæ propitiatorio vox quaſi pueruli ad eius aures inſonuit: Ego vos ſemper cuſtodiam. Mi Domine, ait, & hanc, ſi placet, protege ciuitatem, quia nos pro tuo amore ſuſtentat. Et Dominus ad eam: Grauamina ſuſtinebit, ſed meo munere defendetur. Tunc virgo lachrymoſam erigens faciem, flentes confortat, dicens: Fideiubeo vobis filiolæ, quòd nihil patiemini mali, tantùm in Chriſto confidite. Nec mora: ſtatìm canum illorum repreſſa paueſcit audacia, & per muros, quos aſſcenderant, celeriter exeuntes, orantis virtute deturbati ſunt. Confeſtìm Clara illis, quæ vocem prædictam audierant, ſtudioſè interminatur, dicens: Cauete per omnem modum, chariſſimæ filiæ, nè vocem illam, dum corpus agō, cuiquàm referatis.

Fridericus Imperator Eccleſiam vexat.

Orat pro cō ſeruatione ciuitatis & ſororum.

Præsēs Chriſtus in aſſeruata Euchariſtia.

Saraceni diuinitùs terrentur.

De Aſſiſio liberato. Cap. 15.

ALio quoquè tempore Vitalis de Auerſa, vir gloriæ cupidus, & in prælijs animoſus, Imperialem exercitū, cui capitaneus præerat, admouit contra Aſſiſium. Terram itaque nudauit arboribus, adiacentia cuncta vaſtauit, & ſic in ciuitatis obſidione reſedit. Firmat verbis minacibus ſe indè nullatenùs receſſurum, donèc ipſam habuerit ciuitatem. Iamque ad id deuentum erat, vt de ciuitatis periculo in proximo timeretur. Quod

Rurſus obſidetur Aſſiſium.

retur. Quod cùm audisset Clara famula Christi, vehementer ingemuit, & sororibus ad se vocatis, ait: Ab ista ciuitate, charissimæ filiæ, multa quotidiè bona suscipimus: impium valdè est, si non in tempore opportuno ei, prout possumus, succurramus. Iubet afferri cineres, iubet capita nudare sorores. Ac primùm suum exopertũ caput cinere multo consperſit: deindè super illarum capita cinerem ponit. Pergite, inquit, ad Dominum vestrum, & liberationem ciuitatis totis affectibus postulate. Quid singula narrem? Quid virginum lachrymas, quid preces repetam violentas? Facit misericors Deus sequenti nocte cum tentatione prouentum, vt totodissoluto exercitu, & superbushomo contra vota discederet, ac terram illam vlteriùs non vexaret. Nam & ipse dux belli paulopòst interemptus est.

Ciuitatẽ suis & suarũ precibus liberat S. Clara.

De conuersione Agnetis sororis eius. Cap. 16.

VErùm nec illa suæ orationis virtus mirifica debet silentio sepeliri, qua in ipso cõuersionis initio vnam animam ad Deum conuertit, conuersam defendit. Habebat nanque sororem, cuo teneram, carne ac puritate germanam: cuius conuersionem desiderans, inter precum primitias, quas Deo plenis affectibus offerebat, hoc postulabat obnixiùs, vt sicut cum sorore habuerat in seculo cohærentiã animorum, ità iam in Dei seruitio fieret inter eas vnitas voluntatum. Orat igitur instanter patrem misericordiæ, vt relictæ in domo sorori Agneti mundus desipiat, dulcescat DEVS, eamque sic à proposito carnalium nuptiarũ ad sui amoris copulam transferat, quatenùs vnà secum in virginitate perpetua sponso gloriæ nubat. Mirandus enim vtrique inserat mutuus amor, qui nouam diuulsionem, licèt affectu dissimili, vtriq; fecerat dolorosam. Fauet celeriter diuina maiestas egregiæ oratrici: primùm illud donũ, quod præcipuè postulat, quodque magis Deum exhibere delectaret, festinantiùs elargitur. Nam post sedecim dies à conuersione Claræ, Agnes diuino afflata spiritu, properat ad sororem Claram, eiq; suæ voluntatis referat arcanum, dicens se velle penitùs Domino deseruire. Quam illa gaudenter amplectens: Gratias, inquit, ago Deo dulcissima soror, quòd me de te solicitam exaudiuit. Miram conuersionem satis est miranda defensio subsecuta. Cùm enim felices sorores apud ecclesiã sancti Angeli de Panso, Christi vestigijs inhærerent, atque illa, quæ plus de Domino sentiebat, suam eruditet nouitiam & germanam, repentè contra puellas noua consanguineorũ prælia suscitantur. Audientes enim Agnetem ad Claram transisse, currunt ad locum sequenti die duodecim viri furore succensi, & conceptam malitiam dissimulantes exteriùs, pacificum prætendunt ingressum. Moxq; ad Agnetem cõuersi, (Nam de Clara iam antea desperauerant) Quid tu, inquiunt, ad locum istum venisti? Festina quantocyùs domum redire nobiscùm. Qua respondente, nolle se à sorore sua Clara discedere, irruit in eam miles vnus animo efferato, & pugnis calcibusq; non parcens, eam per capillos abstrahere conabatur, cæteris impellentibus, & suis brachijs leuantibus eam. At iuuencula dum quasi à leonibus capta, de manu Domini raperetur, exclamat, dicens: Adiuua me soror charissima, nec me Christo Domino tolli permittas. Cũ ergò violenti prędones adolescentulam renitentem per deuexum montis abstraherent, vestes abrumperent, vias crinium laceratione complerent, Clara cum lachrymis in orationem procumbens, petit sorori mentis constantiam tribui, petit vires hominũ diuina potentia superari. Confestìm verò tanto pondere corpus illius in terra iacentis figi videtur, vt illam plures homines, suis conatibus annitentes, nequaquàm valeant vltra quendam riuulum absportare. Accurrentes etiam aliqui de agris & vineis, auxilium illis præstare contendunt, sed corpus illud de terra leuare nullatenùs possunt. Dumq; in suo conatu deficiunt, verbo lusorio miraculum extollunt, dicentes: Tota nocte plumbum comédit: ideò si ponderat, non est mirum. Nam & dominus Monaldus patruus eius, cùm in tanta rabie constitutus, vellet eam lethaliter pugno percutere, manum, quam leuauit, subitò dirus dolor inuasit, eamq; vsq; ad plura tempora doloris angustia cruciauit. Eccè autem post longum agonem Clara pergens ad locum, rogat propinquos, à tali conflictu discedere, & Agnetem seminecem iacentem, suæ solicitudini cõmendare. Quibus infecto negocio cùm amaro animo recedentibus, Agnes iucunda surrexit, & iam cruce Christi gaudens, pro quo hac prima pugna certauerat, se diuinis seruitijs perpetuò mancipauit. Siquidẽ & beatus Franciscus manu sua ipsam totondit, & vnà cum sorore in via Domini erudiuit. Verùm quia magnificã eius vitæ perfectionem sermo breuis explicare non posset, intendatur ad Claram.

Orat pro cõuersiõe sororis suæ.

Agnes soror eius se totam Deo consecrat.

Grauis tentatio Agnetis à cognatis.

Insigne miraculum.

Tondetur à S. Frãcisco Agnes virgo.

Vt precibus suis dæmones incenderit, & quantum illis tribuerit Gregorius Papa. Cap. 17.

Mulier à 5. demonib⁹ liberata.

MIrum non est, si contra malitiam hominum Claræ oratio valeat, quæ etiam dæmones incendebat. Mulier enim quædam Pisanæ diœcesis, deuota semèl vénit ad locum, vt Deo & sanctæ Claræ gratias ageret, pro eo quòd meritis eius à quinq; dæmonijs liberata fuisset. Fatebantur autem in sui expulsione dæmonia, quòd ipsa orationes S. Clarę incenderent, & ex possesso vasculo deturbarent. Non sine causa dominus Papa Gregorius in huius sanctæ orationibus fidem habebat mirabilem, quarum virtutem senserat efficacem. Sæpè quidem noua, vt assolet, emergente difficultate, & cùm esset Ostiensis Episcopus, & postquàm ad culmen Apostolicũ esset euectus, supplex eidem virgini per epistolam factus, poscit suffragium, sentit auxilium. Res certè sicut humilitate conspicua, sic toto studio imitanda: quandò Christi Vicarius à Christi ancilla opem efflagitat, & suis se virtutibus recommendat. Sciebat sanè, quid potest amor, & quàm liber aditus puris virginibus pateat ad cõsistorium maiestatis. Si enim Rex cælorum seipsum feruenter amantibus tribuit, quid est, quod deuotè orantibus, si expedit, non conceditur?

Pontifex eius preces magnipendit.

De eius eximia deuotione erga Eucharistiam sacrosanctam. Cap. 18.

QVantus beatæ Claræ ad altaris Sacramentum fuerit deuotionis affectus, effectus ostendit. In illa graui infirmitate, quæ eam grabato adscripserat, faciebat se erigi, & fulcimentis appositis sustentari: & sedens, filabat delicatissimos pannos: de quibus vltra quinquaginta paria Corporalium faciens, & ea sericis vel purpureis thecis includens, per plana & montana Assisij varijs ecclesijs destinabat. Corpus verò Domini susceptura, calidis primò lachrymis irrigabatur: & accedens cum tremore, non minùs formidat in Sacramento latentem, quàm cælum terramq; regentem.

Reuerentia eius erga Eucharistiã

Vt audierit officium fratrum in ecclesia beati Francisci. Cap. 19.

SIcut enim in infirmitate, Christi sui memoria memor erat, sic & Christus eam in suis languoribus visitabat. In illa natiuitatis hora, quandò paruulo nato mundus cum Angelis iubilat, omnes dominæ ad matutinum in oratorium pergunt, & matrẽ infirmitatibus pressam, solam relinquunt. Cumq; de paruulo Iesu cogitare cœpisset, & multùm doleret, quòd eius laudibus interesse nõ posset, suspirans ait: Domine Deus, eccè sola relicta sum tibi in loco isto. Et eccè repentè mirabilis ille concentus, qui in Ecclesia S. Francisci fiebat, suis cœpit auribus intonare. Audiebat iubilum fratrum psallentium, harmonias cantantium attendebat, ipsum percipiebat sonitum organorum. Nullatenùs tanta erat loci propinquitas, vt hæc attingere posset humanitùs, nisi vel illa solennitas ad eam fuisset ampliata diuinitùs, vel eius supra humanum modũ vigoratus auditus. Verùm quod totum hoc excellit oraculum, ipsum digna fuit Domini præsepe videre. Manè ad eam venientibus filiabus, dixit Clara: Benedictus Dominus Iesus Christus, qui me, vobis relinquentibus, non reliquit. Audiui reuerà per gratiam Christi tota illa solennia, quæ in ecclesia sancti Francisci hac nocte celebrata sunt.

Lecto decũbens audit virtute diuina fratres decantare laudes in S. Frãcisci monasterio.

Videt præsepe Domini in spiritu.

De eius feruentissimo erga Christi passionem amore. Cap. 20.

FAmiliaris ei planctus Dominicæ passionis, quæ ex sacris vulneribus nunc myrrhatas affectiones exhaurit, nunc dulciora gaudia sugit. Hanc lachryma Christi passi vehementer inebriat, & quem cordi suo profundiùs amor impresserat, frequẽter memoria repræsentat. Docet nouitias Christum plangere Crucifixũ, & simul quod verbis docet, factis exemplat. Nam sæpè cùm in secreto ad talia hortaretur, præueniebat verborum exitum, irriguum lachrymarum. Inter horas diei, Sexta & Nona maiori compunctione afficitur, vt cum immolato Domino immoletur. Nam & semèl hora Nona orãtem in cellula diabolus in maxilla percutiens, oculum sanguine, genam liuore suffundit. Vt autem Crucifixi delicijs absq; intermissione pasceret mentem, orationem de quinque plagis Domini frequentiùs ruminabat. Officium Crucis, prout Crucis amator Franciscus instituerat, didicit, & affectu consimili frequentauit. Chordulam tredecim nodorum scopulis annulatam, subtùs ad carnem cingebat secretò, in memoriale vulnerum Saluatoris. Aduenerat quodam tempore dies sacratissimæ Cœnæ, qua Dominus in finem dilexerat suos. Serò appropinquante Domini agonia

Verbis & exẽplis docet, Crucifixi passionẽ cõmemorare.

Chordula nodosa cingit nudum corpus.

Clara

Clara contristata & mœsta, in cellæ secretario se reclusit. Cumque orantem Dominum orans prosequeretur, & tristis vsque ad mortem anima tristitiæ illius háusisset affectum, iam comprehensionis & totius illusionis memoria debriata, lecto resedit. Tota igitur nocte illa & die sequenti sic absorpta, sic à seipsa permanet aliena, vt irreuerberatis circa vnum semper intenta luminibus, confixa Christo, ac prorsùs insensibilis videretur. Redit quædam familiaris filia sæpè ad ipsam, si fortè aliquid velit, & semper eodem modo se habere reperit. Nocte verò diei sabbati veniente, deuota filia candelam accendit, præceptum sancti Francisci ad matris memoriam signo, non verbo, reducit. Præceperat enim sanctus Franciscus, nè vllum sine comestione transiret diem. Illa igitur assistente, Clara quasi aliundè rediens, hoc protulit verbum: Quæ candelæ necessitas? Nunquid non dies est? Mater, ait illa, nox abijt, & dies transiuit, noxq; altera redijt. Cui Clara: Benedictus sit iste somnus, charissima filia: quoniam diù optatus, tandèm donatus est mihi. Sed caue, nè somnum istum cuiquam referas, dum vixero ipsa in carne.

Raptus ei⁹ diuturnus.

Vt complura miracula signo Crucis effecerit. Cap. 21.

AManti, vicem Crucifixus amatus rependit: & quæ circa Crucis mysterium tanto amore succenditur, Crucis potentia in signis & miraculis illustratur. Signum enim viuificæ Crucis dum morbidis applicat, morbos ab eis mirabiliter fugat. Tangã ex multis aliqua. Fratrem quendam, nomine Stephanum, furiæ morbo laborantem, B. Franciscus ad dominam Claram transmisit, vt super eum faceret signum sanctissimæ Crucis. Magnam enim sciebat eius perfectionem, & magnam in ipsa venerabatur virtutem. Consignat eum obedientiæ filia patris iussu, & in loco, vbi ipsa orare solita erat, parumpèr dormire finit. At ille post modicum somnum solutus, sanus exurgit, & ad patrem líber ab insania redit.

Disce ex his efficaciã S. Crucis.

Furiosus curatur.

Puer quidam annorum trium, nomine Matthiolus, de ciuitate Spoleti, lapillum quendam incautè suis intruserat naribus. Nemo illum ex eius naso valebat educere, necipse puer proijcere. Periclitatus angustia magna, ducitur ad dominam Claram: & & dum signo Crucis ab ea esset signatus, statim proiecto lapide líber efficitur.

Puer lapillũ angustia liberatur.

Alius puer de Perusio, totum habens oculum macula coopertum, ad sanctam Dei famulam adductus est. Quæ tacto pueri oculo signum Crucis impressit, & dixit: Ducite eum ad matrem meam, vt ipsa super eum signum Crucis ingeminet. Mater, inquã, eius domina Hortulana, suam secuta plantulam, post filiã ad religionem transiërat, & in horto concluso cum virginibus vidua Domino seruiebat. Signo autem Crucis ab ipsa recepto, ilicò pueri oculus à macula expurgatus, clarè & lympidè vidit. Asserit ergò Clara, puerum ipsum suæ matris merito liberatum: declinat pondus laudũ mater in filiam, se tantæ rei fatetur indignam.

Itẽ alius ab oculorũ obtenebratione.

Mater eius, sanctimonialis effecta.

Vna de sororibus, nomine Beneuentuta, plagam fistulæ sub brachio duodecim fere annis perpessa fuerat, quæ per quinque foramina saniem emittebat. Cui compassa virgo Dei Clara, peculiare illud suum signi salutiferi admouit emplastrum. Statimq; ad Crucis designationem, perfectam recepit annosi vlceris sanitatem.

Item Soror quædam a fistula.

Alia de numero sororum, Amata vocabulo, tredecim mensibus aggrauata hydropisi, febre insuper & tussi & lateris dolore confecta, iacebat. Super quam domina Clara pietate permota, ad suæ nobilis physicæ recurrit experimentum. Signat eam Cruce, in nomine Christi sui, & statim restituit plenariæ sanitati.

Signo Crucis pellit hydropisin, febrim &c.

Alia Christi ancilla de Perusio nata, vocẽ per duos annos ita perdiderat, quòd vix exteriùs poterat formare sermonem. Cumq; in nocte Assumptionis Dominæ nostræ sibi fuisset in visione monstratum, quòd domina Clara liberaret eam, diem cum desiderio expectabat. Qua illucescente, ad matrem festinat, signum Crucis expostulat, vocem mox signata recuperat.

Eędẽ sorori restituit vocem.

Soror quædam nomine Christiana, magno tempore in vna aure surditatem perpessa, multas contra malum illud, frustrà tamen, fecerat medicinas. Cuius caput domina Clara clementer signat, aurem contrectat, auditúsq; virtutem ilicò reparat.

Alteri auditum.

Magna erat in monasterio sororum multitudo languentium, diuersis doloribus afflictarum. Ingreditur Clara locum ex more cum sua medicina solita, & signo Crucis quinquiès facto, quinque statim releuat à languore. Ex his profectò patet, in pectore virginis plantatam esse arborem Crucis, cuius dum fructus reficit animam, præbẽt exteriùs folia medicinam.

Quinq; lãguentes curantur.

De quotidiana sororum institutione. Cap. 22.

Optimè instituit sanctimoniales.

SAnè quia erat magistra rudium, & quasi in magni Regis palatio præposita puellarum, tanta eas disciplina informabat, tantoque fouebat pietatis amore, quòd sermo nullus explebit. Docet primò strepitum omnem de mentis hospitio pellere, vt solius Dei penetralibus valeant inhærere. Docet iam carnalium propinquorum amore non affici, domumq; patriam, vt Christo placeant, obliuiſci. Hortatur exactiones cõtemnere fragilis corporis, carnisq; nugas imperio restringere rationis. Monstrat insidiosum hostem occultos puris mentibus inijcere laqueos: aliter sanctos, aliter tentare mundanos. Monet ad actiuam, certis horis eas hortans ità operari manibus suis, vt protinùs ad conditoris desiderium per orationis exercitium recalescant, et torporem negligentiæ deserentes, igne sancti amoris frigus indeuotionis deponant. Nusquàm maior censura silentij, nusquàm amplior & color & tenor omnis honesti. Nõ ibi fluida loquela fluidum loquitur animum, nec verbi leuitas leuem prodit affectum. Ipsa nanque magistra parca in verbis, abundè mentis vota sermonis breuitate coarctat.

De desiderio audiendi verbum Dei. Cap. 23.

PRouidet filiabus per deuotos prædicatores alimoniã verbi Dei, ex qua suam deteriorem non efficit partem. Nam tanta in auditu sanctæ prædicationis exultatione perfunditur, tãta sui IESV familiaritatis dulcedine deliciatur, vt prædicante ali. quandò fratre Philippo de *Adria, speciosissimus quidam puer virgini Claræ assiste. ret, & per magnam prędicationis partẽ suis eam gratulationibus oblectaret. Ex cuius apparitionis intuitu illa, quæ de matre videre talia merebatur, suauitatem inexplicabilem sentiebat. Licet autẽ literata non esset, literatorum tamen gaudebat audire ser. monem, rata quòd in testa verborum nucleus lateat, quem ipsa attingebat subtiliùs, & sapidiùs degustabat. Nouit de cuiuslibet sermone loquentis elicere, quod animæ prosit: sciens non minoris esse prudentiæ, de rudi quandoquè spina flores decerpere, quàm fructum ex arbore nobili manducare. Cùm semèl dominus Papa Gregorius prohibuisset, nè aliquis frater ad monasteria dominarum sine sua licentia pergeret, dolens pia mater cibum sacræ doctrinæ rariùs habituras sorores, cum gemitu dixit: Omnes nobis auferat decæterò fratres, postquã vitalis nutrimenti nobis abstulit præbitores. Et statìm omnes fratres ad Ministrum remisit, nolens habere eleemosynarios, qui panem corporalem acquirerent, postquàm panis spiritalis eleemosynarios nõ haberet. Quod cùm audiret Papa Gregorius, statìm prohibitum illud in generalis Ministri manibus relaxauit.

*Andera.

Libẽter audit literatorum Cõciones.

Mirabilis zelus audiẽdi verbi Dei.

De studio eius erga sorores humaniter fouendas & moderandas. Cap. 24.

NON autem venerabilis Abbatissa filiarum suarum solas animas diligit: immò & ipsarum corpusculis miro studio charitatis inseruit. Nam sæpiùs in frigore noctis propria manu cooperit dormientes, & quas ad rigorem communem seruandum cernit inualidas, remissiori moderamine vult esse contentas. Si quam turbaret tentatio, si quam, vt assolet, inuaderet mœstitudo, secretò vocatam cum lachrymis consolatur. Aliquandò se ad pedes prosternit mœrentium, vt maternis blanditijs alleuiet vim doloris. Cuius beneficijs filiæ non ingratæ, seipsas tota deuotione rependunt. Complectuntur siquidem affectum dilectionis in matre, reuerentur in magistra prælationis officium, sectantur in pædagoga rectitudinis gressum, & in DEI sponsa prærogatiuam mirantur omnimodæ sanctitatis.

Magna prudentia in sororibus moderandis.

De eius infirmitatibus & languoribus. Cap. 25.

QVadraginta annis in stadio cucurrerat altissimæ paupertatis, cùm eccè iam ad brauium supernæ vocationis, præcedente languore multiplici, appropinquabat. Vigore siquidem carnis in annis prioribus austeritati pœnitentiæ succumbente, posteriora tempora occupauit infirmitas, vt quæ sana ditata fuerat merito operum, infirmaditaretur meritis passionum. Etenim virtus in infirmitate perficitur. Cuius miranda virtus qualiter fuerit in infirmitate perfecta, hinc maximè liquet, quòd in vigintiocto annorum languore diutino non murmur resonat, non querimonia: sed semper ab eius ore sanctum colloquium, semper procedit actio gratiarum. Licèt autem ægritudinum pondere prægrauata, festinare videretur ad finem: placuit tamen Deo, ad tempus illud ipsius obitum reseruare, quo ab Ecclesia Romana, cuius erat filia *specialis, dignis

2. Cor. 12.

In diuturno morbo eximia eius patientia.

*MS. codex habet spiritualis.

dignis valeret honoribus exaltari. Summo nanque Pontifice cum Cardinalibus moram trahente Lugduni, cùm Clara præ solito vrgeri morbo cœpisset, filiarum mentes ingentis doloris gladius trucidabat. Mox cuidam Christi ancillæ, virgini Deo deuotæ de monasterio S. Pauli, Ordinis S. Benedicti, huiusmodi visio demonstratur: Videtur sibi vnà cum suis sororibus apud S. Damianum dominæ Claræ infirmanti assistere, ac eadem Clara in lecto precioso iacére. Flentibus autem, & cum lachrymis beatæ Claræ præstolantibus exitum, formosa quædam mulier ad lectuli caput appárens, lachrymantibus loquitur: Nolite, inquit, ô filiæ, plorare victuram: quoniam mori nō poterit, quousquè Dominus cum suis discipulis veniat. Et eccè post modicum tempus venit Curia Romana Perusium. Audito verò eius infirmitatis augmento, properat de Perusio dominus Ostiensis inuisere sponsam Christi, cuius fuerat officio pater, cura nutritius, affectu purissimo semper deuotus amicus. Pascit infirmam Dominici corporis sacramento, pascit & reliquas salutaris exhortationis sermonibus. Supplicat illa tanto patri cum lachrymis, vt suam & aliarum dominarum famulas pro Christi nomine habeat commendatas. Verùm illud super omnia rogat, vt priuilegium paupertatis à Domino Papa cum Cardinalibus sibi impetret cōfirmari. Quicquid fidelis ille religionis adiutor verbo promisit, opere adimpleuit. Reuoluto anno, Dominus Papa cum Cardinalibus de Perusio transiuit Assisium, vt de transitu Sanctæ præostensa visio fortiretur effectum. Ipse nanque Summus Pontifex, vltra hominem, citraque Deum existens, personam Domini repræsentat: cui in templo militantis Ecclesiæ familiariùs hærent, velut discipuli, domini Cardinales.

Visio cuiusdā monialis.

Ro. Pōtifex Christi personā repræsentat.

Vt summus Pontifex cùm Cardinalibus eam visitârit. Cap. 26.

ACcelerat iam diuina prouidentia suum de Clara implere propositum: accelerat Christus pauperem peregrinam superni regni palatio sublimare. Cupit iam illa, & toto desiderio suspirat liberari de corpore mortis huius, & in æthereis māsionibus Christum videre regnantem, quem fuerat toto corde in terris pauperem paupercula prosecuta. Artubus itaq; sacris veteri morbo detritis, noua cumulatur debilitas, quæ & proximam vocationem ad Dominum indicat, & sanitatis perpetuę viam parat. Festinat sanctæ memoriæ dominus Innocentius IIII. vnà cū Cardinalibus visitare Christi ancillam, & cuius vltra fœminas nostri temporis probauerat vitam, mortem non dubitat Papali præsentia venerandam. Ingressus monasterium, pergit ad lectulum, & infirmantis ori manū applicat osculandam. Quam illa grauissimè susscipit, & pedem Apostolici summa cum reuerentia osculandum exposcit. Assenso ligneo scabello, curialis dominus dignanter pedem accōmodat: super quem illa sursùm & deorsùm inculcans oscula, vultum reuerenter acclinat. Petit exindè à summo Pontifice vultu Angelico remissionē omnium peccatorū. Qui cùm diceret, Vtinam ego tanta venia indigerem: perfectæ absolutionis manus & amplæ benedictionis gratiā impertire festinat. Recedentibus aūt omnibus, quia die illa manu prouincialis Ministri sacrā recerat hostiā, subleuatis in cælū oculis, & iunctis ad Deū manibus, cum lachrymis ait suis sororibus: Laudate Dominū filiolę meę: quia tale beneficiū hodiè Christus mihi est dignatus tribuere, quod cælū & terra nō sufficeret compensare. Ipsum hodiè recepi altissimū, & eius Vicarium videre cōmerui. Circūstant matris lectum filiæ quamcitiùs orphanandę: quarum animas acerbi doloris gladius pertransibat. Non somnus eas reuocat, non fames ipsas diuellit: sed lectulorum oblitas & mensę, nocte ac die solùm plangere delectabat. Inter quas Agnes virgo deuota, lachrymarum inebriata salsugine, sororē efflagitat, nè, se relicta, discedat. Cui Clara respondit: Placet Deo, soror charissima, quòd discedā: sed tu flere desiste, quoniā post me ad Dominū festinè peruenies: & magnam, inquit, consolationem tibi faciet Dominus, priusquàm moriaris.

Innocētius Papa eā inuisit decūbentem.

Osculatur manū & pedem Pontificis.

Prędicit Agnetis obitum.

De eius felicissima à corpore migratione, & magna morientis fiducia. Cap. 27.

VIdetur tandèm in extremis plurimis laborare diebus, quibus fides gentiū & deuotio populorum excrescit, Cardinaliū quoquè & prælatorū visitatione frequēti, vt verè sancta, quotidiè honoratur. Quod verò est auditu mirabile, cùm decē & septē diebus nullum cibum sumere posset, tanta est à Domino fortitudine vigorata, vt oēs ad se venientes, in Christi seruitio confortaret. Nam cùm vir benignus, frater Reinaldus in tantarum infirmitatum longo martyrio ad patientiam hortaretur, liberrima ei voce respondit: Postquàm Domini mei Iesu Christi gratiam per illum seruum suū Franciscum agnoui, nulla pœna molesta, nulla pœnitentia grauis, nulla mihi, frater charissime,

17. diebus nihil cibi capit.

Nota sanctissimæ virginis exl

miam ſanctitatem.

charissime, infirmitas dura fuit. Domino autē propitiùs agente, & iam quasi ad ianuam ſtante, iubet & vult ſibi ſacerdotes & ſpiritales fratres aſſiſtere, paſſionem Domini & ſancta verba recitare. Inter quos dum apparet frater Iuniperus, egregius Domini iaculator, quia calida ſæpè verba de Domino eructabat, noua hilaritate perfuſa quærit, ſi aliquid noui de Domino haberet ad manum. Qui aperiens os ſuum, de fornace feruidi cordis flammantes verborum ſcintillas emittit, atque in eius parabolis virgo Dei magnum ſolatiū ſumit. Lachrymantes tandèm ſe vertit ad filias, quib⁹ paupertatem Domini recommendans, beneficia diuina laudando commemorat. Benedicit deuotos deuotasq; ſuas, & omnibus dominabus monaſteriorū pauperum, tā præſentibus, quàm futuris, largā benedictionis gratiam imprecatur. Cętera ſine fletu quis referat? Adſtāt illi duo B. Frācisci ſocij benedicti: quorū vnus Angelus mœrēs ipſe, cōſolatur mœrentes: alter Leo, recedentis lectulum oſculatur. Plangunt filiæ deſtitutæ piæ matris receſſu, & q̄ vltrà viſurę non eſſent, proſequūtur cum lachrymis recedentem. Doleāt amariſſimè totū earum ſolatium cū illa migrare, ſeq; in valle lachrymarū relictas, non iā à ſua magiſtra vlteriùs conſolandas. Vix à dilaceratione corporū ſolus pudor cōtinet manum, & doloris ignē illud efficit acriorem, q̄ exteriori planctu non ſinitur vaporare. Imperat clauſtralis cenſura ſilentiū, extorquet vis doloris gemitū & ſingultum. Tument lachrymis facies, & nouas adhuc aquas mœrebūdi cordis impetus ſubminiſtrat. Ad ſe autē conuerſa virgo ſanctiſſima, ſuam animā ſilenter alloquitur: Vade ſecura, quia bonum habes conductum itineris. Vade, quoniam qui te creauit, ſanctificauit: & cuſtodiens te ſemper, velut mater filiū, tenero amore dilexit. Tu, inquit, Domine benedict⁹ ſis, qui me creâſti. Quam cum quædā ex ſororibus interrogaret, cui loqueretnr, illa reſpondit: Ego loquor animæ meę benedictæ. Nec ille glorioſus conductus longè diſtabat. Nam ad quandam filiam ſe conuertens, Vides tu, inquit, ô filia Regem gloriæ, quem ego video? Super aliam quoq; facta eſt manus Domini, & corporalibus oculis felicem inter lachrymas excipit viſum. Iaculo quidem profundi doloris confoſſa, versùs portam domûs aciem dirigit oculorum: & eccè in veſtib⁹ albis turba ingreditur virginum, quæ omnes aurea ſerta ſuis capitibus deferebāt. Graditur inter eas vna præclarior cæteris, ex cuius corona, quæ in ſummo ſuí, feneſtrati thuribili ſpeciem prætendebat, tantus ſplendor irradiat, vt noctem ipſam in diei lucē intrà domum conuertat. Procedit ad lectulum, vbì ſponſa filij decubat, & amantiſſimè ſe ſupcam inclinans, amplexum dulciſſimum præſtat. Profertur à virginibus miræ pulchritudinis pallium, ac certatìm deſeruientibus cunctis, & Claræ corpus tegitur, & thalamus adornatur. In craſtino igitur beati Laurentij, egreditur anima illa ſanctiſſima, præmio perpetuo laureanda: temploq; carnis ſoluto, ſpiritus feliciter migrauit ad aſtra. Benedictus talis exitus de valle miſeriæ, qui introitus ei beatæ factus eſt vitæ. Iam pro tenui viatico menſa lætatur ciuium ſupernorum: iam pro vilitate cinerum, regno beata cælico, æternæ ſtola gloriæ decoratur.

F. Iuniperi feruor.

Talē fiducia præſtat non ſola fides, ſed vitę optimè tranſactæ conſciētia.

Videt Chriſtum ſub mortem.

Viſio cuiuſdā virginis.

Eius feliciſſimus deceſſus.

De eius celeberrimis exequijs, præſente Pontifice Innocentio IIII. cum tota curia, &c. cap. 28.

RVmor incontinenti de trāſitu virginis totum ſtupendo auditu concutit populū ciuitatis. Confluunt viri, confluunt mulieres ad locum, atq; in tāta multitudine gētes inundant, vt ſola videatur ciuitas remanere. Omnes ſanctā, oēs Deo charā proclamāt, & inter laudū verba nōnulli fletibus manant. Accurrit poteſtas cum caterua militū & multitudine armatorū, ſeroq; illo ac tota nocte cuſtodias adhibēt diligētes, nè fortè de precioſo theſauro, qui iacebat in medio, pati contingeret detrimentum. Commouetur die ſequenti curia tota: Chriſti Vicarius cum Cardinalibus accedit ad locum, totaq; ciuitas versùs S. Damianum dirigit greſſus ſuos. Ventum erat ad celebrandum diuina, cùm fratribus incipientibus officium mortuorum, repentè dominus Papa officium de Virginibus, non de mortuis, fieri debere proloquitur: vt prius eam canonizare videretur, quàm corpus traditum eſſet ſepulturæ. Reſpondente autem viro eminentiſſimo domino Oſtienſi, moroſiùs in his fore agendum, Miſſa de mortuis celebratur. Conſidente poſtmodùm ſummo Pontifice, Cardinaliū quoq; & prælatorum cœtu, Oſtienſis Epiſcopus, de vanitate vanitatū ſumpta dicendi materia, vanitatis egregiā contemptricē nobili ſermone commendat. Circūdant ilicò ſanctū funus deuota dignatione preſbyteri Cardinales, & circa virginis corpus ſolita officia complent. Tandemq; nec tutum eſſe cenſetur, nec dignum, vt tam precioſum pignus

Exequiæ valdè celebres virginis Chriſti amore paupertimæ.

tam

tam longè distet à ciuibus. Leuatur cum hymnis & laudibus, cum tubarũ clangore ac iubilatione solenni ad S. Gregorium honorificè deportatur. Nam & hic locus ille est, vbi S. Patris Francisci corpus primò conditum fuerat: vt qui viam vitæ viuenti parauerat, etiã morienti locũ quodã præsagio ꝑpararet. Factus est proindè cõcursus populorum ad tumulum virginis, laudantium Deum atq; dicẽtium: Verè sancta, verè gloriosa regnat cum Angelis, quę tantum honorem ab hominibus sumit in terris. Intercede pro nobis ad Christum primiceria pauperũ dominarum, quę innumeros ad pœnitentiam, innumeros cõduxisti ad vitã. Paucis interiectis diebus, Agnes ad Agni nuptias euocata, sororẽ Clarã ad æternas delicias subsecuta est: vbi ambę Siõ filiæ, natura, gratia & regno germanę, Deo iubilãt sine fine. Et verè consolationẽ illam, q̃ Clara repromiserat, Agnes, antequàm migraret, accepit. Nam sicut sorore præuia, de mundo ad Crucem trãsierat: sic dum Clara signis & miraculis rutilaret, Agnes post ipsam de luce finibili maturè volauit ad Deum: Prę̃stante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Agnes virgo sororem suam Clarã felici morte subsequitur

De miraculis post obitum eius. Cap. 29.

ILla sunt sanctorũ signa mirifica, illa miraculorũ testimonia venerãda, quę in morum sanctitate & operum ꝑfectione consistunt. Iohannes quidẽ signum fecit nullũ, non tamen sunt vel erunt Iohanne, q̃ signa faciunt sanctiores. Ideoq; sufficeret sanctę virgini Clarę ad testimonium sanctitatis ꝑfectissimę suę vitę preconiũ, nisi interdùm aliud exposceret partìm tẽporum, partìm deuotio populorum. Clara itaq; dum viueret, meritis, & iam in abyssum absorpta ꝑpetuę claritatis, nihilominùs adhuc miraculorum luce per mundi cardines mirificè declaratur. Cogit syncera atq; iurata veritas multa conscribere: cogit multitudo quàm plura transire. Puer quidam, nomine Iacobinus de Perusio, non tã infirmus, quàm dęmonio pessimo videbatur obsessus. Nunc enim in ignẽ sese desperatè proijciens, nunc in terra collidens, vsq; ad dentiũ fractionem, lapides mordens, laniabat miserrimè caput suũ, & corpus sanguine cruentabat. Ore distorto linguã foris proijciens, membrorum machinam tam facilè glomerabat, vt sæpè crus suum poneret super collum. Singulis diebus per duas vices puerũ ipsum ꝑdicta vexabat insania: nec illi duæ personę, obsistere poterãt, quin propria exueret vestimenta. Peritorum medicorum iuuamen requiritur, sed nullus qui sciat consulere, inuenitur. Pater eius, Guidolotus nomine, postquã infortunij tanti remedium apud homines nullum inuenit, ad S. Clarę merita se conuertit. O virgo, inquit, sanctissima, ô mundo venerabilis Clara, tibi miserum natum deuouco, à te sanitatem ei⁹ tota supplicatione deposco. Festinat ad sepulcrum eius fide plenus, & allatum puerum super tumbam virginis ponens, protinùs opem, dum poscit, acquirit. Statìm enim puer ab illa infirmitate liber efficitur, & iam vlteriùs nulla consimili lęsione vexatur.

Iohan. 10. Sanctiss. Iohannes Baptista nullũ vnquam fecit miraculum.

Dęmoniacus puer sanatur.

Alexandria de Fracto Perusinæ diœcesis, dęmonio nequissimo vexabatur. Quã dæmonium in suam redegerat potestatem, vt faceret per excelsam rupem, quę in crepidine fluminis eminebat, sicut auiculã volitare: per tenuissimum quoq; arboris ramum, fluuio Tyberis impendentem, faciebat descendere, atq; eã ibidem quasì ludo vacare: suorũ quoq; meritò peccatorum, cùm latus sinistrum penitùs amisisset, & manum cõ tractam haberet, medicinis sæpè tentatis nihil ꝓficiebat: venit ad tumbã gloriosæ virginis Clarę corde cõpuncta, eiusq; meritis inuocatis, contra suũ illud triplex periculũ vnius remedij salutarẽ sumit effectum. Contracta quidẽ manus extenditur, latꝰ sanitati redditur, possessa à dęmonio liberatur. Altera mulier eiusdẽ loci, à dæmonio & multis doloribus, eodem tempore ante sepulcrum Sanctę, munus liberationis accepit.

Item dęmoniacæ duæ.

Puerum quendã Francigenã, q̃ curiam sequebatur, furiæ morbus inuaserat, q̃ ipsi & loquelæ abstulerat vsum, & corpus monstrosè fecerat inquietum. Detineri ab aliquo minimè poterat, sed potiùs intrà manus detinere volentium horribiliter se frãgebat. Ligatur funibus lectulo mortuorum, & à cõpatriotis ad ecclesiã S. Clarę defertur inuitus, ante sepulcrũ eius deponitur, & statìm pro fide offerentiũ peroptimè liberatur.

Item puer furiosus.

Valentinus de Spello, caduci morbi ruinæ intantùm erat obnoxius, quòd sex per diem vicibus indifferẽter vbilibèt corruebat. Cruris etiam contractione plagatus, líber ambulare non poterat. Ducitur asello vectus ad S. Clarę sepulcrum: vbì duobus diebus & tribus noctibus iacet: die tertio, nullo tangente, crus eius fragore magno personuit, & ab vtraq; infirmitate sanatus ilicò fuit.

Comitialis homo liberatur.

Iacobellus dictus filiꝰ Spoletinæ, duodecim annorũ cęcitate ꝓcussus, ducẽ itineris

seque-

sequebatur, nec sine ductore quoquam poterat, nisi in præcipitium, ambulare. Nã & semel à puero parumper dimissus, in præcipitiũ actus, brachij fracturam cum vulnere capitis reportauit. Hic cùm iuxta pontem * Vernij quadam nocte dormiret, apparuit ei domina quædam in somnis, dicẽs: Iacobelle, quarè tu ad me non venis Assisiũ, vt libereris? Qui manè consurgens, duobus alijs cęcis tremebundꝰ recitat visionẽ. Respondent illi: Dominam quandã nuper audiuimus in Assisij ciuitate migrâsse, cuius sepulcrum per sanitatũ munera & per multa miracula manus Domini dicitur honorare. Quo audito, impiger factus concitè properat, & nocte hospitatus apud Spoletũ, eandem cernit iterùm visionem. Ocyùs aduolat, totum se præ amore luminis ad cursum præcingens. Perueniens autem Assisiũ, tantas ante virginis mausoleum gentium concurrentium reperit turbas, vt ipse intrare nullatenus posset ad tumbam. Supponit lapidem capiti suo, & cum fide magna, dolens tamen, quòd introitum habere non posset, somnum capit præ foribus eius. Et eccè tertiò vox ad eum: Benefaciet tibi Dominus, Iacobe, si poteris introire. Euigilans ergò, rogat cum lachrymis turbas, clamãs & preces ingeminans, vt ei propter diuinam pietatem viam præstare dignentur. Data sibi via, calceamenta proijcit, vestes exuit, collum corrigia cingit, & sic humiliter sepulcrum cõtingens, lentum somnum incurrit. Surge, inquit ei beata Clara, surge, quia liberatus es. Extemplò surgens, omni cæcitate discussa, omni oculorum caligine relegata, dum clarè per Claram videt, luminis claritatem Deum laudando clarificat, & pro tanti mirificentia operis ad benedicendum Deum omnes gentes inuitat.

* Cũnarini

Ingens morbidorum concursus ad sepulcrũ S. Claræ.

Cæcus videt.

Perusinus quidam, vocatus Bonus Iohannes, cum suis ciuibus contra Fulginates perrexerat, Cumq; hincindè cõcertatio incepisset, grauis ictus lapidis eius manũ dura quassatione perfregit. Expendit in medicos pecuniam multam sanitatis amore, sed nullo potest medicinali suffragio intantùm iuuari, quin ipsam manum portet inutilem, & ad omne opus penitùs impotentem. Dolens itaque illius quasi non suę dextræ pondus ferre, vsu carere, optat sibi pluriès esse truncatam. Audiens verò, quę per famulam suam Claram Dominus dignabatur ostendere, votum vouens, ad sepulcrum virginis properat, affert ceream imaginem manũs, & super tumbam S. Claræ incumbit. Statìm, priusquàm ecclesiam exeat, manus eius perfectè restituta est sanitati.

Manus incurabilis restituitur.

* Petronus quidam de castro Bitone, trium annorum infirmitate consumptus, totus ferę diutini languoris tabe desiccatus apparuit. Cuius violentia morbi adeò contractus erat in cruribus, vt curuus semper & ad terram reflexus, vix cum baculo pergere posset. Exploratpater pueri multorum solertiam medicorum, illorum præcipuè, qui fractis ossibus medendi peritiam habebant. Paratus erat omnia bona sua expendere pro recuperanda pueri sanitate. Cumque responderetur ab omnibus, nullius artis ope illi morbo posse succurri, ad nouæ sanctæ suffragia, cuius audiebat magnalia, se conuertit. Portatur puer ad locum, vbì preciosa virginis spolia requiescunt, & non diù ante sepulcrum iacens, perfectæ sanitatis gratiam sumit. Confestim nanq; rectus & sanus exurgit, ambulans & exiliens, & laudans Deũ, & ad S. Claræ laudes populum confluentem inuitat.

Puer contractus restituitur.

Erat puer decem annorum in villa S. Quirici Assisinatis diœcesis, claudus ex vtero matris suæ, tibias habebat exiles, pedes in transuersum iactabat, & tortuosè deambulans, vix poterat surgere cùm cadebat. Mater eius beato Francisco pluriès cum deuoueratur, nec vllius meliorationis opem acceperat. Audiens verò beatam Claram nouis coruscare miraculis, ad sepulcrum eius puerum deportauit. Post aliquot dies sanatis ossibus tibiarum, ad rectitudinem sunt membra reducta, & quod S. Francisco multis precibus exoratus, non tribuit, sua discipula Clara virtute diuina concessit.

Item claudus puer.

Ciuis Eugubinus, nomine Iacobus de Franco, puerum quinquennem habens, qui debilibus pedibus nunquàm ambulauerat, nec poterat ambulare, tanquàm ostẽtum suæ domũs, & opprobrium suæ carnis deplorabat. Cubitabat in solo, reptabat in cinere, voluens se quandoq; ad scamnũ, nec potens erigere: cui natura gradiendi desideriũ dederat, negauerat facultatem. Vouent puerum parentes eius meritis S. Claræ, atque vt ipsorum verbo dicatur, volunt esse hominem sanctæ Claræ, si per eam sanitatem fuerit consecutus. Protinùs voto emisso, virgo Christi suũ hominẽ sanans, liberę ambulationis officium in oblato sibi puero reparauit. Ilicò parentes ad virginis tumulũ cum puero properantes, eum subsilientem & gaudentem Domino obtulerunt.

Item alius.

Mulier quædam de castro Menanij, Pleneria nomine, diù contractionem renum perpessa, non nisi baculo sustẽtata poterat ambulare. Adminiculo tamen baculi non

cur-

curuum erigebat corpus, sed nutãtes vtcunquè trahebat gressus. Deferri se fecit quodam die Veneris ad tumulum S. Claræ: vbi preces ad eam deuotissimè fundens, celeriter obtinuit, quod fideliter postulauit. Sequenti nanque sabbato, integra sanitate obtenta, proprijs pedibus est reuersa, quæ fuerat per alios adducta. Item cõtracta fœmina

Tumores gutturis, quos vulgari sermone scrofulas vocant, puella quædam Perusina cum dolore multo diù portauerat. Viginti quidem glandulæ numerabantur in gutture, vt ipsum puellæ guttur satis capite crassius videretur. Duxit eam sæpè mater eius ad memoriam virginis Claræ, vbi ipsius sanctæ beneficium deuotissimè implorabant. Cumque tota quadam nocte ante sepulcrum puella iacéret, prorumpente sudore, strumæ illæ mollificari cœperunt, atque de suo loco paululùm commoueri. Processu verò temporis, per S. Claræ merita sic euanuerunt, vt nulla penitùs vestigia remanerent. Puellæ strumosæ sanatio.

Consimile malum vna de sororibus, Andrea nomine, dum adhuc in carne virgo Clara maneret, portabat in gutture suo. Mirum certè, quòd in medio lapidum ignitorum anima tam frigida latitabat, & inter prudentes virgines desipiebat imprudẽs. Hæc siquidem nocte quadam guttur suum vsque ad præfocationem constrinxit, vt globum illum per buccam proijceret, volens de seipsa diuinam supergredi voluntatem. Sed hoc incontinentì per spiritum Clara cognouit. Curre, inquit vni, curre velociter in inferiorem domum, & ouum calefactum sorori Andreæ de Ferraria sorbendũ præbe, simulq; cum illa ad me ascende. Properans illa, reperit dictã Andream loquela priuatam, propriæ manûs iniectione suffocationi propinquam. Releuat eam, vt potest, & secum ducit ad matrem. cui & dixit famula Dei: Misera, cogitationes tuas Domino confitere, quas & ego benè cognoui. Eccè quod sanare voluisti, sanabit Dominus Iesus Christus. Sed vitam muta in melius, quoniam de infirmitate alia, quam patieris, non consurges. Ad cuius verbum spiritum cõpunctionis accepit, & vitam satis egregiè mutauit in melius. Post modicum ergò sanata de scrofulis, de alia infirmitate migrauit. Item strumosæ monialis.

Crudelium luporum feralitas sæua * Contractam vexare solebat: qui in ipsos homines irruentes, humanis sæpè carnibus pascebantur. Mulier ergò quædam, nomine Bona, de monte Galliano Assisinatis diœcesis, duos filios habens, vnius, quem lupi rapuerant, vix planctum compleuerat, cùm eccè ad secundum consimili ferocitate festinant. Stante nanque matre in domo, & aliquid rei familiaris agente, puero deambulanti exteriùs lupus dentes infigit, ac per ceruicem mordens, cum tali præda ad syluam quantocyùs tendit. Audientes autem pueri stridores homines, qui erant in vineis, ad matrem clamant, dicentes: Vide, si filium tuum habes: quoniam ploratus insuetos pauloantè persensimus. Cognoscens mater filium à lupo direptum, clamores in excelsum leuat, & vlulatibus aërem complens, virginem Claram inuocat, dicens: Sancta & gloriosa virgo Clara, redde mihi miserum filium meum. Redde, ait, redde infelici matri natellum. Quod si non feceris, meipsam aquis necabo. Currentes itaque vicini post lupum, reperiunt infantulum à lupo in sylua dimissum, & canem iuxta puerum eius vulnera delingẽtem. Ceruici primos iniecerat morsus bestia fera: dehinc vt prædam leuiùs ferret, ipsius pueri renibus suas impleuerat fauces, & vtrobiquè non leuis attactûs signa reliquerat. Voti compos effecta mulier, cum suis vicinis ad suam properat adiutricem, & pueri varias plagas omnibus videre volentibus monstrans, Deo & S. Claræ gratias copiosas exoluit. Infans è lupi faucibus eripitur.

Puella quædam de castro * Cannarti, clara die in agro sedebat: in cuius sinu mulier altera reclinauerat caput. Et eccè lupus hominum rapax, furtiuos ad prædam concitat gressus. Quem tamen puella vidit: sed quia canem credidit, non expauit. Cumque infantula cœpto intenderet scrutinio capillorum, efferatur in illam bestia truculẽta, eiusque vultum suo vasto hiatu concludens, prædam portabat ad syluam. Surgit protinùs mulier stupefacta, & S. Claræ memor, clamores suscitat, dicens: Succurre sancta Clara, succurre: tibi in hac hora puellam istam commendo. Ipsa deniquè, mirabile dictu, quæ lupi dentibus portabatur, contra lupum inuehitur, dicens: Portabis me tu latro vlteriùs, tantę virgini commendatam? Qua inuectione confusus, puellam statìm in terram molliter posuit, & quasì latro deprehensus, festinè discessit. * Ceranarij

Item puella

De S. Claræ in Sanctas relatione. Cap. 30.

REsidente autem in sede beati Petri clementissimo domino Alexandro IIII. viro totius sanctitatis amico, qui & religiosorum tutela, & religionũ firma columna

erat, dum horum mirabilium relatio curreret, & de die in diem fama virtutum virginis latiùs insonaret, canonizationem tantę virginis ipse iam mundus cum desiderio expectabat. Dictus itaque Pontifex, tantorum turba signorum quasì * re insolita excicatus, de canonizatione eius vnà cum Cardinalibus cœpit habere tractatũ. Committuntur personis solẽnibus & discretis examinanda miracula, vitæ quoquè magnalia discutienda traduntur. Inuenitur Clara, dum viueret, omnium virtutum exercitio clarissima: inuenitur post transitum veris & probatis miraculis admiranda. Die enim ad hoc statuta, cùm cœtus Cardinalium conuenisset, Archiepiscoporum & Episcoporum conuentus adesset, Cleri concio ac religiosorum, sapientum quoquè & potentum plurima multitudo assisteret: summo Pontifice illud salubre negocium in medium proponente, ac Prælatorum iudiciũ scisitante, vniuersi prompto fauore propensiùs annuentes, Claram dicunt clarificãdam in terris, quam Deus clarificauit in excelsis. Instante verò die migrationis eius ad Dominum, duobus annis ab ipsius transitu reuolutis, Prælatorum & totius Cleri multitudine conuocata, sermone quoquè præmisso, felix Alexander, cui hæc à Domino fuerat gratia reseruata, cum celebritate permaxima sanctorum catalogo Claram reuerenter adscripsit, festum eius solenniter in tota Ecclesia celebrandum instituit, atque ipse priùs cum tota Curia solennissimè celebrauit. Acta sunt autem hæc apud Anagniam in ecclesia maiori, anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimoquinto, Pontificatûs Domini Alexandri Papæ IIII. anno primo: ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

* in rem solitam

Asscribitur catalogo Sanctorum.

De S. Hippolyto martyre, Concordia nutrice eius, atque alijs 19. è familia S. Hippolyti, videat Lector Gesta S. Laurentij martyris 10. Augusti.

VITA ET PASSIO SANCTI CASSIANI MARTYRIS, PER AVRELIVM PRVDENTIVM DESCRIPTA.

Habetur in eius Peri Stephanôn.

Augusti 13.

Imago S. Cassiani.

SYLLA forum statuit Cornelius: hoc Itali vrbem,
Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hîc mihi, cùm peterem te, rerum maxima Roma,
Spes est oborta, prosperum Christum fore.
Stratus humì, tumulo aduoluebar, quem sacer ornat,
Martyr dicato Cassianus corpore.
Dum lachrymãs mecum reputo mea vulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cælum faciem, stetit obuia contrà,
Fucis colorum picta imago martyris.
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circùm pueri, miserabile visu,
Confossa paruis membra figebant stylis:
Vndè pugillares soliti percurrere ceras,
Scholare murmur annotantes scripserant.
Aedituus consultus ait: Quod prospicis hospes,
Non est inanis, aut anilis fabula.
Historiam pictura refert: quæ tradita libris,
Veram vetusti temporis monstrat fidem.
Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus, magister literarum sederat.
Verba notis breuibus cõprendere cũcta peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.
Aspera nonnunquàm præcepta, & tristia * iussa
Impube vulgus mouerant ira & metu.
Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
Nec dulcis vlli disciplina infantiæ est.

S. Cassianus ludimagister.

* visa

Ecce

Eccè fidem quatiens tempestas sæua, premebat
Plebem dicatam Christianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quòd aris supplicare spreuerat. Sistitur coram iudice.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nôsset, alto tam rebellis spiritu.
Respondent: Agmen tenerum ac puerile gubernat, Traditur S. Cassianus suis pueris ac discipulis illudendus & necandus.
Fictis notare verba signis imbuens.
Ducite, conclamat, captiuum, ducite, & vltrò
Donetur ipsis verberator paruulis:
Vt libet illudant, lacerent impunè, manusque
Tingant magistri feriatas sanguine.
Ludum discipulis, volupe est, vt præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis * coërcuit. * nimis
Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
Adest acutis agmen armatum stylis.
Quantum quisque odij tacita conceperat ira,
Effundit ardens felle tandèm libero.
Conijciunt alij * fragiles, inque ora tabellas * lapides,
Frangunt: relisa fronte lignum dissilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis:
Rubetque ab ictu curua * tundens pagina.
Indè alij stimulos & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera sulcis scribitur:
Et quia secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursùs nitescens innouatur area.
Hinc foditur Christi confessor, & indè secatur:
Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixêre ducentæ,
Totidemque guttæ vulnerum stillant simul.
Maior tortor erat, qui summa pupugerat, infans,
Quàm qui profunda perforârat viscera.
Ille leuis, quoniam percussor morte negata
Sæuire solis scit dolorum spiculis.
Hic quanto interiùs vitalia condita pulsat,
Plus dat medelæ, dum necem propè applicat. Animat suos occisores pueros, vt sint alacres in dãdis plagis.
Este precor fortes, & vincite viribus annos:
Quod defit æuo, suppleat crudelitas.
Sed malè conatus tener infirmusque laborat:
Tormenta crescunt, dum fatiscit carnifex.
Quid gemis? exclamat quidam: tute ipse magister Ludibrijs nefarij pueri exagitant martyrem.
Istud dedisti ferrum, & armâsti manus.
Reddimus eccè tibi tam millia multa notarum,
Quàm stando, flendo, te docente, excepimus.
Non potes irasci, quòd scribimus: ipse iubebas,
Nunquàm quietum dextera vt ferret stylum.
Nunc petimus, totiès te præceptore negatas,
Amare doctor, iam scholarum ferias.
* Pungere puncta libet, sulcisque intexere sulcos, * Pingere
Flexas catenis impedire virgulas.
Emendes licet inspectos longo ordine versus,
Mendosa fortè si quid errauit manus.
Exerce imperium: ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segniùs.
Talia ludebant pueri per membra magistri:
Nec longa fessum pœna soluebat virum.
Tandèm luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina:

Difficilesque moras animæ ac retinacula vitæ
Relaxat, arctas & latebras expedit.
Martyris illustris mors
Sanguis ab interno venarum fonte patentes
Vias secutus, deserit præcordia,
Totque foraminibus penetrati corporis exit
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc sunt, quæ liquidis expressa coloribus hospes
Miraris: ista est Cassiani gloria.
Suggere, si quod habes iustum vel amabile votum,
Tibi si qua spes est, si quid intùs æstuas.
Martyres audiùt preces nostras.
Audit, crede, preces martyr prosperrimus omnes,
Ratasque reddit, quas videt probabiles.
Páreo, complector tumulum, lachrymas quoquè fundo,
Altar tepescit ore, saxum pectore.
Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:
Tunc quod petebam, quod timebam, murmuro:
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
Et spem futuri fortè nutantem boni.
Audior, Vrbem adeo, dextris successibus vtor,
Domum reuertor, Cassianum prædico.

EIVSDEM S. CASSIANI MARTYRIS HISTORIA, A QVODAM ANTIQVO SCRIPTORE EX PRVdentio prosa reddita, cuius quidem Beda venerabilis meminit in prologo in vitam S. Felicis Nolani, sed nomen eius non exprimit, sicut nec peruetustus Codex MS. vndè hæc descripsimus.

PRVDENTIVS, sicut notum est, vir religiosus, fidei dogmata poëmatis etiam iucunditate commendans, & hoc quoquè ad cultum religionis adiungens, vt antecessorum Martyrum certamina sacra percurreret: adorandam Cassiani martyris passionem sub hoc ordine voluit ad posteritatis memoriã peruenire. Quam ideò visum est communi sermone describere, vt quæ tenentur libris, recenserentur & populis, & scietiæ nota doctorum, auribus quoquè omnium non essent ignota fidelium. Cuius ideò in præsenti lectione nomẽ insertum
Passionem sancti martyris traditione colimus. est, vt passionem sancti martyris Cassiani, quam traditione colimus, tanti quoquè viri commendatam authoritate crèdamus. Nam licèt merita eius virtute prodantur, & Dominus noster sanctum suum quotidiana eius operatione glorificet: nunquàm tamen religiosus vir Prudentius passionis eius ordinem per se voluisset agnosci, nisi fidem oportuisset adhiberi. Scripsit ergò sermone cõpetenti, dum apud Cornelij Forum S. Cassianum, venerabili tumulo aduolutus, oraret, erectos ad cęlũ oculos suos, in huiusmodi imaginem martyris incidisse, in qua ipse esset laceratus omnibus membris, plagis mille perfossus, minutis rupta cute vulneribus, & circunstantes pueri stylis paruulis membra fodientes. In quo dum miratus esset adspectu, dixisse custodem: Hospes, non est fabula, quod cernis. Historia est, quæ libris tradita, monstrat vetusti
Cur discipulis exos⁹ sit factus magister Cassianus. temporis veritatem. Magister hic pueros paruulos literis imbuebat, doctus notis breuibus verba compræhendere. In quem discipulorum suorum ira propterea, quòd ad discendum cogebantur, exarsit. Non enim latet, quanuis vtilia sint scientiæ bona, dura tamen semper esse infantiæ.

Dum ergò eodem tempore catholica fides persecutorum tempestate laboraret, beatus Cassianus est productus ad medium, vtpotè qui cum persecutoribus colere impia sacra noluisset. A quo cùm esset quæsitum, quid artis, aut quid haberet officij,
Impius persecutor sanctum martyrẽ pueris tradit lento rus. responsum est, quòd pueros literis erudiret. Statim ergò a persecutore, quem spreuerat, ipsis pueris, quos in se exasperauerat castigando, per sententiam animi furentis addictus est, vt ipsi in magistri sanguine, cum corporis eius laceratione, sæuirent. Du-
cr i-

crucietur. Statuitur ergò spoliatus vestibus, manibus post tergum ligatis, circunstante armato stylis agmine puerorum: qui quantùm dum discerent, doluêre, tantùm ea accepta libertate sæuirent. Itaque in faciem & ad caput magistri tabulæ & buxa cerata franguntur, & præacutis stylis confessor Christi nunc foditur, nunc cęcatur: & alijs summa vulnera, alijs altiora figentibus, dum leuiores manus grauiores fiunt, morte dilata, humili confessor voce precabatur, vt essent viribus fortiores, & annos virtute transcenderent, vt ætatis infirmitatem suppleret sæua crudelitas, & se velocitas amaritate mortis absolueret. Sed illi non contenti sola feritate tortoris, sic magistri sui vulneribus illudebant: Tu armâsti manus nostras, & ferrum hoc, quod gerimus, tu donâsti. Duriores reddimus, quàm sensimus, plagas, & in te districtionem, accepta libertate, punimus. Tandèm pius Deus martyris sui tormenta miseratus, mortis vincula dissoluit, & per venas totius corporis sanguis effusus, piam animam Creatori scutum reddidit & coronam. Per Christum Dominum nostrum.

cruciatu nescandum.

Videtur locus mendosus.

VITA S. RADEGVNDIS REGINÆ, DVOBVS LIBRIS COMPRAEHENSA: QVORVM PRIOREM SCRIpsit Fortunatus Episcopus: posteriorem *Bandomina ad Abbatissam Didymiam, supplens ea, quæ à Fortunato erant prætermissa: cuius posterioris stylum, vbi expedire visum fuit, nonnihil elimauit F. Laur. Surius. Fuit autem ea Bandomina S. Radegundis æqualis, & monasterij eius monacha vel sanctimonialis. Vtrunque librum per capitula margini adiecta distinximus.

*Bãdoninã

In priorem librum Prologus Fortunati.

REdemptoris nostri tantùm diues est largitas, vt in sexu muliebri celebret fortes victorias, & corpore fragiliores, ipsas reddat fœminas virtute mentis inclytę glorioſas. Quas habẽtes nascẽdo mollitiem, facit Christus robustas ex fide: vt quæ videntur imbecilles, dum coronantur ex meritis, à quo efficiuntur fortes, laudem sui cumulent creatoris, habendo in vasis fictilibus thesauros cæli reconditos. In quarum visceribus cum suis diuitijs ipse Rex habitaturus est Christus. Quæ mortificantes se seculo, despecto terræ consortio, defæcato mundi contagio, non confidentes in lubrico, non stantes in lapsu, quærentes viuere Deo, ad gloriam redemptoris sunt copulatæ paradiso. In quo est pariter numero, cuius vitæ præsentis cursum, licèt sermone priuato, ferre tentauimus in publicum: vt cuius est vita cum Christo in gloria, memoria relata celebretur in mundo.

Coronari ex meritis.

VITAE LIBER PRIMVS.

BEATISSIMA igitur Radegundis, natione barbara, de regione Turinga, auo Rege Basino, patruo Herminefrido, patre Rege Berchario: quo * altitudo seculi tangit Regina de germine, celsa licèt origine, multùm celsior actione. Quæ cum suis parentibus breui commanens tempore, tempestate barbarica Francorum victoria regione vastata, vice Israëlitica exit & migrat de patria. Tunc inter victores, cuius esset præda regalis puella, fit contentio de captiua: & nisi reddita fuisset trãsacto certamine, in se Reges arma mouissent. Quæ veniẽs in sortem præcelsi Regis Clotarij, in * Viromandensem ducta, Atheias in villa regia nutriendi causa custodibus est deputata. Puella data laboribus, qui conueniunt sexui, inter opera rẽliqua fit ex barbaris literata, frequenter loquens cum paruulis, si conferret sors temporis, martyr fieri cupiens. Indicabat adolescens iamtunc merita senectutis, obtinens pro parte, quod petijt. Deniquè dum esset in pace florens

13. Augusti Cap. 8.

for.* altitudinem

Adhuc puella fert persecutiones, & mirâ exercet pietatem.

Ecclesia, ipsa est à domesticis persecutiones perpessa: iamtunc id agens infantula, vt quicquid sibi remansisset in mensa, collectis alijs paruulis, lauans capita singulis, compositis sellulis, porrigens aquam manibus, ipsa inferebat, ipsa miscebat infantulis: hoc etiam præmeditans cum Samuele paruulo clerico, facta Cruce lignea, præcedentem subsequens psallendo ad oratorium grauitate matura. Simul paruuli properabant: ipsa tamen cum sua veste pauimenta nitidans, circa altare verò cum faci-

Facitergiũ, pro sudario

tergio iacentem puluerem colligens, foris cum reuerentia recondebat potiùs, quàm verrebat.

Cap. 2.

Quam præparatis expensis, cùm voluisset Rex prædictus accipere, per berarcham ab Atheias nocte cum puellis elapsa est. Deindè Suessionis cùm eam direxisset, vt in Reginam eligeret, fugit, euitans pompam regalem, nè seculo cresceret. Sed cui debebatur, & humana gloria non mutatur. Nubit ergò terreno principi, nec tamen sepa-

Clotarius rex eam inuitã ducit vxorem.

ratur à cælesti. At dum sibi accessit secularis potestas, magìs quàm permitteret dignitas, se plùs inclinauit voluntas, subdita semper Deo, sectans monita sacerdotum: plùs participata Christo, quàm sociata coniugio. Illo verò sub tempore tentamus parefacere de multis pauca, quæ gesserit. Igitur iuncta principi, timẽs nè à Deo degradâsset,

Largæ eius eleemosynę

cùm mundi gradu proficeret, se cum sua facultate eleemosynæ dedicauit. Nam cùm sibi aliquid de tributis accideret, ex omnibus, quæ venissent ad eam, antè dedit decimas, quàm recepit. Deindè quod supererat, monasterijs dispensabat: & quò ire pede non poterat, misso munere circuibat. A cuius munificentia nec ipse se abscondere potuit Eremita. Sic, nè premeretur à sarcina, quod acceperat, erogabat. Apud quam nec egeni vox inaniter sonuit, nec ipsa surda præterijt, sæpè donans indumenta, credens, sub corporis veste, Christi se membra tegere: hoc se reputans perdere, quicquid pauperibus non dedisset.

Cap. 3.

Adhuc animo tendens ad opus misericordiæ, Atheias domum instruit: quò, lectis cultè compositis, congregatis egenis, fœminas ipsa lauans in thermis, morborum

Mira humilitas & humanitas.

curans putredines, virorum capita diluens, ministerium faciens, quos anteà lauerat, eisdem sua manu miscebat, vt fessos de sudore, sumpta potio recrearet. Sic deuota fœmina, nata & nupta Regina, palatij domina, pauperibus seruiebat ancilla. In mensa verò subocculte, nè cognosceretur ab aliquo, antepositò cum legumine ferculo,

Dan. 1. Vide abstinentiam.

inter epulas Regum, more trium puerorum, faba vel lenticula delectabiliter vescebatur. Decursum verò decantando, etsì sederet in prãdio, excusans se Regi aliquo casu, vt Deo redderet debitum, se subducebat conuiuio, quò egressa, Domino psalleret, & curiosè requireret, quali cibo pauperes foris refecissent. Itidèm nocturno tempore, cùm reclinaret cum principe, rogans se pro humana necessitate velle consurgere, &

Nocturnæ preces eius.

leuans, egressa cubiculo, tandiù antè secretìm orationi incumbebat, iactato cilicio, vt solo calens spiritu, iacéret gelu penetrata, tota carne præmortua: non curans corporis tormẽtum mens intenta paradiso, leue reputans quod ferret, tantùm nè Christo vilescerẽt. Indè regressa in cubiculum, vix tepefieri poterat vel foco, vel lectulo. De qua Regi dicebatur, habere eum potiùs iugalẽ monacham, quàm reginam. Vndè & ipse iritatus, pro bonis erat asperrimus. Sed ipsa pro parte leniens, pro parte tolerabat modestè rixas illatas à coniuge.

Cap. 4.

Diebus verò Quadragesimæ satis est scire, qualiter se redegerit inter vestes regias singulariter pœnitentem. Igitur appropinquante ieiunij tempore, ad religiosam monacham, nomine Piam, mittebat, cui ad sanctum propositum illa dirigebat venerãter

Tota Quadragesima vtitur cilicio.

in linteo sigillatum cilicium. Quod sancta induens, ad corpus per totam Quadragesimam subtervestem regiam, dulcem portabat in sarcinam. Transactis autem diebus, similiter sigillatum retransmittebat cilicium. Si autem Rex deerat, quis credat, qualiter se orationi diffundebat; qualiter se tãquàm præsentis Christi pedibus alligabat, &

Ieiunio satiatur & lachrymis.

quasi repleta delicijs, sic longo ieiunio satiabatur & lachrymis? Cui, despecto ventris edulio, tota refectio & tota fames erat in Christo. Illud qua pietate pagebat solicitè, vt quę per oratoria vel loca venerabilia tota nocte perlucerẽt, candelas suis manibus factas, iugiter ministraret? Pro quarũ mora serotina, dum sibi nũciaretur tardè, quòd se ad mensam Rex quæreret, circa res Dei dum satagit, rixas habebat à coniuge: irà vt multis vicibus princeps per munera satisfaceret, quòd ei per linguã peccâsset. Ad cu-

Seruos Dei mirè veneratur.

ius opinionẽ si quis seruorum Dei visus fuisset per se vel per alium vocatus occurrere, videres illam cælestẽ habere lætitiam. Et hora noctis decursa, cum paucis pergens & intimis per niuẽ, lutum vel puluerem, aqua calida parata, ipsa lauabat & tergebat ve-

neranda

neranda vestigia, ac resistente seruo Dei, ei propinabat in patera. Sequenti die domûs curam commẽdans creditarijs, ipsa se totam occupabat circa viri iusti verba, circa salutis instituta, circa despiciendi mundi intuitũ, & vitæ cælestis cõmercia retentabatur per dies. Quem videns lætificata, remuneratum relaxabat ipsa tristis ad propria.

Illud quoq; q̃ prudenter totum pro sua *parte prouidebat in põdere? Quotiès quasi mafortem nouũ linteum, auro vel gẽmis ornatũ, more vestiebat de barbaro, à circunstantibus puellis si laudaretur pulcherrimũ, indignam se adiudicãs tali componi linteolo, mox exuens se vestimento, dirigebat loco sancto, quisquis esset in proximo, & pro palla ponebatur diuino super altario. Qualiter verò si quis pro culpa criminali, vt assolet, à Rege deputabatur interfici, sanctissima Regina moriebatur, cruciabatur, nè designatus reus moreretur in gladio? Qualiter concursabat per domesticos, fideles seruientes & proceres? Quibus blandimentis mulcebat animum principis, donèc mitigata ira Regis, vndè processerat sors mortis, indè curreret vox salutis? *salute

Anxiè intercedit pro morti adiudicatis.

His igitur beatis actibus occupatam, intãtùm prouexit diuina clementia, vt etiam adhuc in palatio laicam, Domino largiente, declararentur per eam miracula. Deniq; in Perona villa post prandium dum ambularet per hortum sanctissima, rei retrusi pro crimine, succurri sibi succlamabant, vociferãtes de carcere. Ipsa quid esset interrogat: mentiuntur ministri, quòd mendicorum turba quæreret eleemosynam. Credens hoc illa, transmittit quo indigebat inopia. Intereà à iudice compelluntur tacere, qui tenebãtur in compede. Cùm verò nox superuenisset, dum solitum cursum diceret, fractis vinculis soluti, occurrunt Sanctæ de carcere. Quo cognito, reos se viderunt, qui Beatæmentiti sunt, dum qui rei fuerant, de catenis soluti sunt. Et quoniam frequẽter aliqua occasione, diuinitate prosperante, casus cedit ad salutem, vt hæc religiosiùs viueret, frater interficitur innocenter. Directa igitur à Rege, veniens ad beatum Medardum Nouiomum, supplicat instanter, vt ipsam mutata veste Domino cõsecraret. Sed memor dicentis Apostoli, si qua ligata sit coniugi, nè quęrat dissolui: differebat Reginam, nè veste tegeret monacham. Adhuc beatum virum perturbant proceres, & per basilicam grauiter ab altario retrahebant, nè velaret Regi coniunctam, nè videretur sacerdos, quòd præsumeret principi subducere Reginam, non publicanam, sed publicam. Quo sanctissima cognito, intrãs in secretarium, monachæ veste induitur: procedit ad altarium, & beatissimum Medardum his verbis alloquitur: Si me consecrare distuleris, & plùs hominem quàm Deum timueris, de manu tua pastor ouium animam requirat. Quo ille contestationis concussus tonitruo, manu superposita, consecrauit diaconam.

Soluuntur compediti diuinitùs.

Reginę frater innocenter occiditur.

1. Cor. 7.

Fit monacha ex regina.

Mox indumentum nobile, quo celeberrima die solebat, pompa comitãte, Regina procedere, exuta ponit in altare, & oblatis gemmis, ornamentis, mensam diuinæ gloriæ tot donis onerat per honorem. Circulum auri ponderatum, fractum dat in opus pauperum. Similiter accedẽs ad Cellam S. *Nimeris die vno, quo se ornabat felix Regina cõpositè, sermone vt loquar barbaro, *stibionẽ, camisias, manicas, cofias, fibulas, cuncta auro, quædam etiã gemmis exornata per circulũ, sibi profutura sancto tradidit altario. Indè procedens ad Cellam venerabilis Daddonis die, quo debuit ornari præstãter in seculo, quicquid induere poterat, censu diuite fœmina, Abbate remunerato, totũ dedit cœnobio. *Aequiter sancti Gundulphi, pòst facti Metis Episcopi, progressa receptaculo, non minori laboratu nobilitauit *Sinergium. Hinc felici nauigio Turones appulsa, quæ suppleat eloquentia, quantùm officiosam, quàm se monstrauerit munificã, quid egerit circa S. Martini altaria, templi basilicã, flens, lachrymis insatiata, singula iacens per limina? Vbi Missore vocato (aliâs misso Reuocato) vestibus & ornamento, quo se clariori cultu solebat ferre in palatio, sacra cõposuit altaria. Hinc cùm in vicum Condatensem, quo glorioſus vir Martinus, & Christi satìs intimus *senator migrauit à seculo, ancilla Domini peruenisset, dedit nõ inferiora, Domini crescens in gratia. Hinc cùm in villa Seindas Pictauo territorio, iuxta prædictum vicum decenter accederet, itinere prosperante, qualiter se gessit per singula, quis numeret infinita? Nanque in mensa sub fladone siligineum panem absconsum, vel hordeaceum, manducabat occultè, sic vt nemo perciperet. Nam ex illo tempore, quo beato Medardo consecrante velata est, vsq; ad *finẽ, præter legumen & olera, non pomum, non piscem vel ouum, vel aliud quid edit. Potũ verò, præter aquam mulsam atq; *pyratiũ, non bibit: non vini puritatem, non medi decoctionem, ceruisięq; turbedinem. Tunc more S. Germani, iubet sibi molã secretissimè deferri, ex qua tota Quadragesima,

Cap. 7. Eius munera liberaliter ecclesijs donata.

*Eumeris *scapionem

*Atque ter

for. *senator

*infirmitatem,

Nota mirã abstinentiã in tanta regina.

Obiatiões, dicit hostias, vt vulgò vocant.

ma, inquantùm quatriduana refectio postulauit, sua manu commoluit. Oblationes etiam suis manibus faciens, locis venerabilibus incessabiliter dispensauit.

Cap. 8.

Ergò quia apud sanctam non minùs vsus misericordiæ, quàm erat cõcursus de plebe: nec deessent qui peterent, nec deficeret quæ donaret, mirandum, vt omnibus satisfaceret, vndè thesauri tot exuli, vndè tot diuitiæ peregrinæ. Quanta expendebat diurna redemptio, quæ sola sciebat, quæ petentibus deportabat? Nam præter quotidianam mensam, qua refouebat matriculam, duobus semper diebus sabbati, quinta & sabbato, balneo parato, ipsa succincta de sabano, capita lauans egenorum, defricans quicquid erat crustæ, scabiei, tineæ, nec purulenta fastidiens, interdùm & vermes extrahens. Purgans cutis putredines, singulatim capita pectebat ipsa, quę lauerat. Vlcera verò cicatricum, quę cutis laxa detexerat, aut vngues exasperauerant, more Euangelico, oleo superfuso mulcebat morbi contagium. Mulierum verò descendentium in tinam, ipsa cum sapone à capite vsq; ad plantam membra singula diluebat. Egredientibus exindè, si cui veterata indumenta inesse conspiceret, tollens rasa, noua reddens, antè pannosos, faciebat cultos venire ad prandium. Quibus congregatis, ministerio parato, ipsa aquã siue mappam singulis porrigebat, & inualidis ipsa manus pariter & os tergebat. Hinc tribus ferculis illatis, farcitis delicijs, stans ante prandentes ieiuna, pręsens conuiuis ipsa incidebat panem, carnem vel quicquid apponeret. Languidis autem & cæcis non cessabat cibos cum cochleari porrigere. Hoc præsentibus duabus adspicientibus, sed se sola seruiẽte, vt noua Martha satagebat, donèc puruleti fratres læti feruerent conuiuijs. Tunc illa remouens se loco, vt ablueret manus, iam benè culto conuiuio, tota gratificabatur, si quid audiret fremitûs: iubebat tamen, vt sederent, donèc vellent assurgere.

Vide humilitatẽ & officia summę humanitatis.

Luc. 10.

Luc. 10.

Cap. 9.

Venerabili verò omni Dominico die hoc habebat in canone vel çstate, vel hyeme, vt pauperibus collectis, primùm merum sua manu de potu dulci porrigeret, puellæ posteà committens, vt omnibus illa propinaret: quia ipsa festinabat ad orationem recurrere, quô & cursum consummaret, & sacerdotibus ad mensam inuitatis occurreret: quos adhuc regali more, ad propria cùm redirent, si ne munere non laxaret. Hanc quoq; rem intremiscendam qua peragebat dulcedine? Cùm leprosi venientes signo facto se proderẽt, iubebat adminiculæ, vt vndè vel quanti essent, pia cura requireret. Qua sibi renunciante, mensam parari iussit, itemq; cochlearia, cultellos, cannas, potum & calices. Sola subsequente, intromittebantur furtìm, quô eos nemo perciperet. Ipsa tum mulieres, varijs lepræ perfusas maculis comprahẽdens in amplexibus, osculabatur vultus, toto in Deo diligens animo. Deindè mensa posita, ferens aquam calidam, facies lauabat, manus vngens & vlcera, & rursùs administrabat ipsa, pascens per singulas. Recedentibus præbebat auri vel vestimenti, vix vna teste, munuscula. Ministra tamen præsumebat, etsì non sine blandimẽtis, sic appellare sanctissimam: Domina, quis te osculabitur, quæ sic leprosos amplecteris? Illa respondebat benevolè: Verè si me non osculeris, hinc mihi cura nec vlla est.

Officiosissimè tractat leprosas.

Cap. 10. Nota vim S. Crucis.

Quæ tamen, prestante Deo, diuerso fulsit miraculo. Deniq; si quis pustulę desperaret de vulnere, offerebat ministra sanctæ folium pampini, mentiẽs sibi opùs hoc esse. Sicq; vix obtento signaculo, portabat ad desperatum: vulneri superpositum mox occurrebat remedium. Itidèm frigoreticus qui venisset, aut languens, dicens in somnis se vidisse, vt pro sua salute fœminæ sanctæ occurreret, offerebat cãdelam alicui ex ministris. Qua accensa per noctem, morbus accipiebat mortem, morbidus sanitatem.

Frigoretic⁹ pro febricitante.

Morbidos sanat.

Quotiès autem cognouit decubantem in lectulo, portans poma peregrina, dulcesimul & calidum, reficiebat ægrotum: & qui nec decimo iam die aliquid percepisset cibi, ipsa mox administrãte, languidus accipiebat cibum pariter & salutem. Quod tamen ipsa imperabat, nè quis proferret in fabula.

Cap. 11.

Tanta verò congressio popularis extitit die, qua se sancta deliberauit recludere, vt quos plateę non caperent, ascendentes tecta cõplerent. Quid aũt sanctissima ieiunij, obsequij, humilitatis, charitatis, laboris & cruciatûs frequẽter indepta sit, si quis cuncta percurreret, ipsam prędicaret nõ tam confessorem, q̃ martyrẽ. Ergò venerabilem præter diem Dominicũ, fuit sacratissimæ omnibus diebus ieiuniũ, lenticulæ vel oleris propè ieiuna refectio: non aũt piscem, vel pomũ, nec ouũ habens in eduliũ. Panis verò deliciarũ, siliginis fuit aut hordei, quem absconsum sub fladone sumebat, nè quis perciperet. Fuit etiã potio, aqua, mulsum * pyratiũ, sed modicè libata sitibunda potatio. Prima Quadragesima, qua se reclusit in cellula, donèc fuisset transacta, panis non sumpsit

Nota in tãta fœmina tã rarã abstinentiam.

*piracium

sumpsit cibaria, nisi die Dominico tantùm. Radices herbarum aut olera de malua, sine olei gutta, sine sale composita sumebat in cibum: verùm ex aqua toto ieiunio nec sumens duo sextaria. Hinc tanta siti laborabat, vt faucibus desiccatis, vix psalmum diceret arida. Cilicium etiã habens ad corpus pro linteo iugiter, cursum decãtans perageba vigilias: ante se cinere strato, superiecto cilicio, vtebatur pro lectulo. Ipsa eam requies fatigabat, cui parùm videbatur hoc sustinere corpusculũ. Non illam aliquandò mollis pluma fulciuit, neq; linteaminis nitor instruxit. Manicã, qua brachium indueret, non habebat, nisi quòd de caliga sua sibi duas fecit manicas. Sed ità se tractabat, vt hæc nec Abbatissa sentiret.

Eius aridissima sitis.

Lectus.

Paupertas.

Adhuc monachabus omnibus soporantibus, calceamẽta tergens & vngens, transmittebat per singulas. Alijs Quadragesimis aliquid relaxans, quinta feria sumebat, deindè die Dominica. Nam & reliquo tempore, præter dies Paschales ac summæ festiuitatis, donèc infirmitas permisit, in cinere & cilicio semper vitam duxit austerã, priùs se leuans, vt psalleret, quàm congregatio surrexisset. Nam de officijs monasterialibus nihil sibi placuit, nisi prima seruiret: & ipsa se castigabat, si bonũ fecisset post alteram. Ergò suis vicibus scopans monasterij plateas simul & angulos, quicquid erat fœdum purgans, & ante se sarcinas, quas alius horreret videre, non abhorrebat euehere. Secretum etiam opus purgare non tardans, sed occupanter ferens fœtores stercorum, credebat se minorem sibi, si se non nobilitaret seruitij vilitate: ligna supportans brachijs, focum flatibus & forcipibus admouens, calens nec læsa se retrahebat. Extra suam hebdomadam infirmantibus seruiens, ipsa cibos decoquens, ægrotis facies abluens: ipsa calidum porrigens, visitabat quas fouebat, ieiuna rediens in cellulam.

Cap. 12.

Humilitas.

Quadragesimis scilicet Mariæ virginis: S. Petri & Aduẽtus Domini.

Vilitate seruitij se sentit nobilitari.

Illud quoquè quis explicet, quanto feruore excitata ad coquinam concursitabat, suam faciens septimanam? Deniquè nulla monacharum de posticio, nisi illa, quantum ligni opùs erat, sola ferebat in sarcina. Aquam de puteo trahebat, & dispensabat per vascula. Olus purgans, legumen lauans, focum flatu viuificans, & vt decoqueret escas, satagebat exæstuans. Vasa de foco ipsa leuans, discos lauans & inferens. Hinc consummatis conuiuijs, ipsa vascula diluens, purgans, nitidans: de coquina, quicquid erat fæculentum, foràs in locum designatum ferebat, ima etiam purgamina. Indè * per ægrotantes inferens necessaria, ibat non tepida. Et priusquàm acciperet Arelatensem regulam, hebdomada sub transacta, sufficienter ad omnes calidam faciebat aquam, humilitate sanctissima, pedes lauans & osculãs: & adhuc omnibus prostrata, deprecabatur veniam negligentia pro commissa. Itaq; post tot labores quas sibi pœnas intulerit, & ipse, qui voce refert, perhorrescit.

Cap. 13.

* pro ægrotantibus

Quadam vice dum sibi translatos tres circulos ferreos, diebus Quadragesimæ collo vel brachijs innexuisset, & tres catenas inserens, circa suum corpus alligâsset strictiùs, inclusit durum ferrum caro tenera supercrescens. Et transacto ieiunio, cùm voluisset sub cute clausas catenas extrahere, nec valeret, caro per dorsum atque pectus super ferrum catenarum est incisa per circulum, vt sanguis effusus, adextremùm exinaniret corpusculum. Itidèm vice sub altera iussit fieri laminam in signum Christi aurichalceam. Quam accensam in cellula, locis duobus corporis altiùs sibi impressit, tota carne depicta. Sic spiritu flammante, membra faciebat ardere. Adhuc aliquid grauius in se ipsa tortor excogitans, vna Quadragesimarum super austerum ieiunium, & sitis torridum cruciatum, adhuc lima cilicij tenera membra setis asperis dissipante, iubet portari aquimanile, ardentibus plenum carbonibus. Hoc, discedentibus reliquis, trepidantibus membris, animus armatur ad pœnam, tractans, quia non essent persecutionis tempora, à se vt fieret martyr. Inter hæc vt refrigeraret tam feruentem animam, incendere deliberat corpus: apponit æra candentia, stridunt membra cremantia, consumitur cutis, & intima, quò ardor attigit, fit fossa. Tacens tegit foramina: sed computrescente carne, riuus sanguinis, quod vox non prodiderat, prodebat in pœna. Sic fœmina pro Christi dulcedine tot amara libenter excepit. Hinc actum est, vt quod ipsa abdiderat, hoc miracula non tacerent.

Cap. 14.

Vide genus voluntarij martyrij.

Corpus suũ adurit.

Miro feruore spiritus carnem cõcremat.

Itaq; matrona Gislahadi proceris, nomine Bella, sed longa cęcitate miserrima, rogauit se de Francia Pictauos ad sanctę duci deuotè præsentiã. Quã licèt tardè exoratã, sibi fecit occurrere per tetræ noctis silẽtia. Postrata ad eius genua, vt dignaretur oculos eius signare, vix impetrauit. Quæ mox vt in nomine Christi signum Crucis impressit, cæcitas fugit, lux redijt, & nocturno sub tempore orbæ diù dies illuxit, ità vt tracta

Cap. 15.

Signo Crucis cæcam sanat.

Curat dæmoniacam.

cta cùm veniſſet, nullo ducẽte recederet. Itẽ puella Fraiſledis, inimico inſtigãte dum torqueretur nequiter, ſacras inter manus ſanctæ, nec data dilatione, curari pmeruit.

Cap. 15. Item alterã

Nec illud prætereatur tempus beatæ, ſalutẽ in quo prẽſtitit. Fœmina quædam Leubila, dum vexaretur more ab aduerſario grauiter, ſequenti die orante ſancta, noua Chriſti curatione, in ſcapula crepante cute, & verme foràs exeunte, ſana eſt reddita publicè, & ipſum vermem calcans pede, liberatam ſe retulit.

Cap. 16.

Illud quod geſſit in ſecreto, proferatur in publicũ. Monacha quædam toto anno in die gelida frigore, per noctem cremata igni, ſex menſibus nec greſſum mouens, cùm iacéret exanimis, ſanctæ de eius infirmitate ſoror altera nũciauit: & quia perinanis eſſet, tepidam fieri præcepit, ipſaque ægrotam facit ad ſe in cellulam portari, & in tepidam deponi. Hinc iubet omnes remoueri, remanente tantùm ſola ſimul ægrota cum medica ferè per horas duas. Quantùm eſt corporis forma, à capite vſq; ad plantas infirma membra contabuerãt. Dehinc quò manus attingebat, fugiebat dolor de languida. Quam duæ depoſuerant, exit ſalubris de tepida. Quæ vinum nec odorabat, accipit, bibit & * reficit. Quid plura? Sequenti die, cùm iam expectaretur migrare de ſeculo, ſalua proceſſit in publicum.

Reſtituit monacham penè exanimem.

Cap. 17.

Adijciatur laudi, quod non deperijt merito. Mulier quædã dum inimici inuaſione grauiter laboraret, & vix ad ſanctam potuiſſent hoſtem rebellem adducere: imperat aduerſario, vt ſe ſuo cum tumore pauimento proſterneret. Mox ad beatę ſermonem ſe in terram deijciens, qui timebatur, extimuit. Cui ſancta plena fide dum calcâſſet in ceruicẽ, fluxu vẽtris egreſſus eſt. Eſt in rebus minimis magna gloria Creatoris. Ergò caſu cùm glomus, quem ſancta filauerat, penderet de camera, veniens ſorex vt tangeret, antequàm filum incideret, mortuus in morſu pependit.

Pellit dęmonem.

Cap. 18.

Inſeratur operi res tam digna miratione. Floreius quidã nomine homo, eiuſdem ſanctæ pro piſcatione in mari dum ſatageret, oborto ventorum turbine, fluctuũ ſurgente mole, nec tam nauta ſentinante, quàm vnda ſuperuergente, cùm nauis plena ſubmergeretur, in extremitate clamat: Sancta Radegundis, dum tibi obedimus, non ſubſidamus naufragio: ſed obtine apud Deũ, vt liberemur de pelago. Quo dicto, mox fugata nube, reddita ſerenitate, vnda cadente, prora ſurrexit.

Sentinante, pro, ſentinã exhauriẽte.

Cap. 19.

Goda puella ſecularis, pòſt Deo monacha ſeruiens, dum longo ſub tempore lecto flebilis decubaret, & impenſo multo medicamine plùs langueret, facta candela ad menſuram ſuæ ſtaturæ, Domino miſerante, in nomine ſanctæ fœminæ, qua hora frigus ſperaret, lumen accẽdit ac tenuit. Cuius beneficio antè fugata ſunt frigora, quàm eſſet candela conſumpta.

Nota de cãdela.

Cap. 20.

Si propter breuitatẽ multa prętermittimus, plùs peccamus. Igitur purgatis velociter reliquis, dilato remedio, carpentarij cuiuſdam vxor dum plurimis diebus energumena torqueretur, venerabilis eius Abbatiſſa ioculariter dicit ad ſanctam: Crede mihi, excommunico te, ſi intrà hoc triduum mulier hæc ab iſto purgata nõ redditur. Dixit planè, ſed fecit ſanctam mulierem occultè refectionis tempore pœnitẽtem. Quo nè moremur, quid actum ſit, altera die ſancta precante, aduerſarius rugiẽs, per aurem egrediens, inuaſum vaſculum deſerit: mulier cum marito ſoſpes redit hoſpitio.

Sanat obſeſſam.

Cap. 21.

Nec illud prętereatur, quod eſt actu ſimilimũ. Rogat beatiſſima de loco ſuo euelli arborem validam lauri, & ad ſuã cellulam pro iucunditate trãsferri. Quo facto, tranſplantata, non adhærente radice, fit tota folijs arida. Cui Abbatiſſa ioculariter imputat, nisi exoraret, vt arbor terræ adhæreret, ſe de cibo ſuſpenderet. Quod non inaniter dictum eſt. Nam folijs, ſancta intercedente, ramis, radice laurus ſiccata, reuiruit.

Arida arbor refloreſcit.

Cap. 22.

De monachabus quædam ſibi familiarior, cuius ex humore ſanguis contexerat oculum, appræhenſa herba abſynthio, quam ſancta circa pectus, vt refrigeraret, habuerat, cùm ſuper oculum poſuit, dolor & cruor mox effugit, & de viriditate herbæ puritas lucis emicuit.

Curat cuiuſdam monialis oculum.

Cap. 23.

Reuocetur memoria, quod tacitũ penè prætерijt. Anus de rebus agens beatiſſimæ, cùm ſibi filij naſcerentur, quos vt videret, mox perderet, & cogitaret ſepelire mater triſtis, dum pareret, exanimem infantem lachrymoſi parentes iactant in ſanctæ cilicium. Qui ſaluberrimam veſtem mox vt panni nobilis attigit, ad officium vitale redijt infans, de funere, & rubens leuat de pallio pallor vicinus ad tumulum.

Eccè tibi cilicij eiꝰ miram vim.

Cap. 24.

Quis numeret mirabilia, quæ Chriſti miſericordis operatur clementia? Anna monacha dum tantùm hydropis morbo tumefacta tenderetur, vt ſalus eſſet in vltimo, & deputatæ ſorores expectarent, quo momento exhalaret ſpiritum: viſa eſt ei per ſopo-

rem

rem cum veneranda Abbatissa beata Radegundis in balneum sine liquore nudam iubere descendere. Deindè manu beata visa est oleum ęgrotę super caput effundere, & noua veste contegere. Quo peracto mysterio, euigilanti de sopore, de morbo nihil apparuit, ità vt nec sudaret, & intùs aqua consumpta sit. Quo nouo sub miraculo non reliquit in vtero nec morbi vestigiū. Nam quæ credebatur præceps deferri ad tumulum, leuatur ad cursum de lectulo: vt olei testimonio odor inesset capitis, & ventris nulla pernicies. Hydropica curatur admirabiliter.

Proferatur in medium, quo gratuletur religio. Quadam vice, obumbrante iam noctis crepusculo, inter choraulas & citharas dum circa monasteriū à secularibus multo fremitu cantaretur, & sancta duabus testibus perorâsset diutiùs, dixit quędam monacha sermone ioculari: Domina, recognoui vnū de meis canticis à saltantibus prædicari. Cui respondit: Grande est, si delectat coniunctam religioni, audire modulationem seculi. Ad hæc soror pronunciat: Verè domina, duo & tria hîc modò mea cantica audiui, quæ tenui. Sancta respondit: Testor Deum, me nihil audîsse modò seculari de cantico. Vndè manifestum est, vt carne licèt in seculo, mente tamen esset in cælo. Cap. 25. Nota, q̄ fuerit mundo mortua, & Deo intēta.

Prædicetur in laudem Christi, more beati Martini, tempore præsenti antiqui normā miraculi. Cùm beatissima fœmina recluſa esset in cellula, audit fletum de monacha: & signo facto, venientem, quid illud esset, interrogat. Quæ mortuam sororem nunciauit infantulam, & frigidam, qua lauaretur, paratā esse iam calidam. Condolēs sancta tunc imperat, vt cadauer ipsius suam deferret in cellulam. Quod sibi deportatum excepit manu propria, recluſa post se mox ianua, iubens longè discedere, nè quis sciret quid ageret. Sed quod occultè gessit, celari diù nōpotuit. Inter hæc dum defunctæ exequiæ præparantur, ferè per horas septem mortuum tractat corpusculum. Sed Christo vidente fidem, cui negare nō potuit, reddita prorsùs salute, surgit hæc ab oratione, resurgit illa de funere: & se tunc subleuat vetula, cùm surrexit infantula. Quæ tacto iterùm signo, lætificata reddit viuam, quam flens acceperat mortuam. Cap. 26. Infantulā mortuā excitat.

Commemoretur & illud factum per somnium. Tribunus fisci, cognomento Domolenus, die, qua sanctissima migrauit de seculo, dū grauiter suffocationis totus languore deficeret, videbatur ipsi, quòd sancta in vicum eius dignabiliter accederet. Currit, salutat, interrogat quid sancta requireret. Tunc ipsa dicit, quòd ad eum ibi visendum peruenerit. Et quia votum plebis erat, vt beati Martini oratorium conderēt, appræhendit Tribuni manum beatissima, dicens: Hoc loco sunt confessoris venerandæ reliquiæ: per hunc ædificate templum, quod sibi ducat dignissimum. Quale Dei mysterium? Fundamentum & pauimentum repertum est, quo basilica facta est. Adhuc in ipso sopore manum trahit per fauces eius, gulam diù deliniens, insupèr & hoc dicens: Veni, vt tibi melior à Deo sanitas conferatur. & videbatur sic rogare: Per meam vitam propter me relaxes illos, quos habes in carcere. Euigilans Tribunus, refert, quod viderat, coniugi, dicens: Verè credo, quòd hac hora exijt sancta de seculo. Dirigit ad ciuitatem, vt per hoc vera cognosceret: trāsmittit ad carcerem, qui septem homines ibi retentos admonitus relaxaret. Redeunte transmisso, refert eam horam, qua migrauerat iusta de seculo, & triplici mysterio, carcere relaxato, Tribuno sano reddito, ædificato templo, sanctæ probauit oraculum. Sed de beatę virtutibus sufficiat exiguitas, nè fastidiatur vbertas: nec reputetur breuissimū, vbi de paucis cognoscitur in miraculis amplitudo. Quæ pietate, parcitate, dilectione, dulcedine, humilitate, honestate, fidei feruore sic vixerit, vt adhuc ipsam post obitum glorioſi transitûs mirabilia prosequantur. Cap. 27. Emigrans à corpore, appāret Tribuno, eiusque morbū sanat.

Prologus Bandominæ, (vel Bandoniniæ) in librum secundum.

DOminabus sanctis, meritorū gratia decoratis, Didymiæ Abbatissæ Bandomina humilima omniū: Iniungitis mihi, vt opus suscipiam non minùs impossibile, q̄ sit digito cęlum tangere: nempe vt de vita dominæ Radegundis aliquid dicere attentē. Sed isthuc ab illis exigi oportebat, qui præstant eloquētia, ità vt quicquid illis iniunctum sit, carmine copioso & facili vena vbertim explicare queant. Qui enim angusto sunt intellectu, nec habēt eloquij copiā affluentem, qua vel alios reficere, vel piæ siccitatis possint inopiam tēperare, ij nō solùm suā sponte Bādoniniæ

ſponte nihil dicere appetunt, ſed etiam ſi quid eis iniunctum ſit, pertimeſcũt. Id quod equidem in me experior, quæ ſum & animo puſillo, & intelligentia atque eloquentia pertenui. Quàm verò vtile eſt, doctos ad dicendum procedere, tam expedit indoctis, tacere. Illi enim de exiguis nõrunt magnificè diſſerere: hi verò etiam de magnis neſciunt vel pauca proferre. Ità fit, vt quod ab alijs expetitur, id alij reformident. Cùm ſim ergò minimarum omnium ego minima, quam ab ipſis incunabulis ante ſua vestigia peculiarem vernulam familiariter enutriuit, dum impenſi muneris memor, de eius præclaris operibus etſi non omnia, ſaltem nonnulla commemorare aggredior, vt ſui gregis auribus eius celeberrimæ vitæ præconia, etsì non condigno, deuoto tamen eloquio, ſanctiſſimæ veſtræ voluntati me obſecundante, depromantur, veſtris orationibus adiuuari me peto, quæ non tam doctrinæ fiducia, quàm deuotione, permoueor. Neque verò ea, quæ vir Apoſtolicus Fortunatus Epiſcopus de beatæ vita conſcripſit, iteramus: ſed ea ſcribenda ſuſcipimus, quę ille ob prolixitatem omiſit. Sic enim ipſe habet in libello ſuo: De beatæ virtutibus ſufficiat exiguitas, nè faſtidiatur vbertas: nec reputetur breuiſſimũ, vbì de paucis agnoſcitur in miraculis amplitudo. Itaque diuina nobis fauente potẽtia, cui beata Radegundis placere ſtuduit in ſeculo, vt cum eo regnaret poſt ſeculum, non polito, ſed ruſtico tentamus ſermone ex multis pauca eius geſta annotare.

Bandomina à S. Radegũ de enutrita

VITAE LIBER SECVNDVS.

Cap. 1.

QVandoquidem priori libro indicata eſt eius regia origo & dignitas, nullus ignorare poteſt, quemadmodùm ſeſe geſſerit, quandò cum terreno principe, eodemque coniuge, Rege præcelſo Clotario, cõuerſabatur. Ex regali enim progenie nobile germen erupit: quodque accepit ex genere, plùs fide ornauit. Coniuncta quidem erat terreno principi nobilis Regina, cęleſtis potiùs, quàm terrena: ſed & ipſo coniunctionis breui tempore ità ſe ſub coniugis ſpecie nupta comparauit, vt Chriſto maiori deuotione ſeruiret, & hoc ageret adhuc in laico habitu, quod imitari religioſa mẽte appeteret, iam animo præuidens futuræ conuerſationis aduentum. In ipſo enim ſeculari habitu iam ad religionis exempla ſe conformabat, & nulla huius mundi compede catenata, in ſeruorum Dei miniſteria ſemper accincta erat, in redimendis captiuis ſolicita, in præſtandis eleemoſynis profuſa: ità vt hoc ſolum ſe poſſidere & proprium habere putaret, quod ab ipſa pauper accepiſſet.

Iũcta Regi, Chriſto eſt deuotiſſima

Liberalitas in captiuos & egenos.

Cap. 2.

Cùm eſſet adhuc cum Rege, habitu quidem mundano, ſed mente in Chriſtum intenta, (teſte Domino loquor, cui etiam ore tacente pectora confitentur: cui, etiamsì lingua taceat, conſcientia nihil occultat: quia quod audiuimus, dicimus, teſtamur) inuitata ad prandium à * Sifrede matrona, dum iter ageret, pompa comitante, fanum quoddam, quod à Francis colebatur, ab eius itinere milliario vno aberat. Illa audiens coli illud à Francis, iuſſit miniſtris, vt igni iniecto illud comburerẽt: iniquum cenſens, Deum cæli contemni, & diabolo cultum ac venerationem adhiberi. Vbi id Franci comperiunt, collecta non parua manu ſuorum, cum gladijs, fuſtibus & multo ſatanico fremitu fanum tueri conantur. At ſancta Regina immota perſeuerans, & Chriſtum in pectore geſtans, equum, cui inſidebat, non antè è loco promouit, quàm fanum illud profanum, euerſum eſſet, ipſaq; orante, populus inter ſe mutua pace copularetur. Eo impetrato, Reginæ virtutem & conſtantiam omnes admirãtes, Dominum benedixerunt.

Fanũ dęmonũ euertit.

Cap. 3.

Poſtquàm verò, diuina agente potentia, à Rege terreno pro voto diſceſſit, dum in villa * Suades, quam Rex ipſi dederat, reſideret, primo anno conuerſionis ſuæ vidit in viſu nauem humana ſpecie, per cuius membra omnia homines ſederent: ipſa verò in eius ſederet genu: audiuitque ab eius ore vocem huiuſcemodi: Modò in genu meo ſedes: ſed poſteà in pectore meo reſidebis. hoc ipſo futuram illius gratiam voce illa ſignificante. Viſionem eam illa ſecretiùs fidelibus ſuis retulit, obteſtans, nè, ipſa viuente, quiſquam reſciret. Explicare verò quis poſſit, quàm fuerit in ſermone cauta & circunſpecta, quàm in omni actione deuota? In proſperis & aduerſis, in lætis & triſtibus eodem ſemper animo permanebat: nõ frangebatur aduerſis rebus, non ſecundis efferebatur. Cùm etiamnùm in ea, quam diximus, villa hæreret, rumor ad eam pertę-

Viſio eius.

Animi eius magna æquabilitas.

nit,

nit, quòd Rex vellet ipsam ad se reuocare: quippè qui tanquàm magnum passus damnum, doleret se talem ac tantã Reginam permisisse à suo latere amoueri: dicereq; ipsam quoquè vitam sibi molestam fore, nisì eam ad se reduxisset. Id illa audiens, nimio terrore consternata, maiori se afficit cruciatu, cilicium asperrimum tenerrimo corpusculo injicit, ieiunio se macerat, noctibus peruigil totam se in preces effundit, paternam despicit sedem, coniugis affectum negligit, mundi huius amorem à se prorsùs excludit, optat exùl fieri, nè sit à Christo peregrina.

Habebat tum apud se regium quoddam ornamentum, ex auro fusile, gemmis & margaritis conspicuũ, mille solidos appendens. Hoc per nonnam suam Fridouigiam, quam inter fideles proximam habebat & coniunctissimam, venerabili viro Iohanni apud castellum Cainonense incluso transmisit, petens, vt Dominum pro ipsa oraret, nè rursùs ad seculum reuerteretur: tum etiam vt vestem cilicinam ipsi mitteret, qua corpus suum excruciaret: simul etiam certiorem ipsam redderet, si quid spiritu didicisset de ea re, quam ipsa formidaret: hoc etiam addens, si Regis ea esset voluntas, se mâlle tolli è medio, quàm iterùm Regi terreno iungi, quandò iam in Regis cælestis esset admissa amplexus. Remisit autem ad eam ille vir Dei pannum cilicinum, vndè ipsa sibi interius & superius effecit indumentum. Porrò totam noctem idem vir sanctus in oratione peruigilans, ex diuino instinctu in crastinum mandauit ei, Regis quidem eam esse voluntatem, sed non permissurum Deum, vt ea fiat: antè enim Regem, Dei iusto iudicio pœnas daturum, quàm eam coniugem recipiat. Id vbi illa cognouit, animo ad tranquillitatem reuocato, ex diuina inspiratione & Christi adiutorio, Pictauis sibi monasterium construxit, Clotario Rege iubente, vt id fieret. Qua in re acceleranda diligentẽ ei nauârunt operam, iussu Regis, Apostolicus Episcopus Pientius & Austrapius dux. In illud monasterium sancta Regina, mundi fallacioſa blandimenta respuens, hilariter ingressa est, vt perfectionis sibi ornamẽta illic compararet. Magna autem puellarum frequentia, Christo sponso immortali ibidèm collecta, Abbatissam constituit: & tam seipsam, quàm omnia sua illius permittens potestati, nihil sibi reseruare voluit, vt expedita per Christi vestigia cursitaret: tantoque maiores sibi opes pararet in cælo, quanto sibi amplius de mundo subtraxisset.

Exhorret rursùm terreno Regi associari.

Pictauij sibi construit monasteriũ

Fit monacha, & multas sibi adiungit.

Ibi sanè sancta illius conuersatio feruebat studio magnæ humilitatis, charitatis vbertate, castitatis splendore, abstinentiæ pinguedine: adeoque totam illic se cælesti amori impendit, vt Deum mundo corde complectens, Christum suî habitatorẽ sentiret. At bonis omnibus inuidens, & humani generis inimicus diabolus, cui ne tum quidem obsequi voluit, cùm adhuc in seculo degeret, eam persequi non cessauit. Vt enim per internuncios iam didicerat, præcelsus Rex Clotarius cum filio Sigeberto Turones vénit sub deuotionis prætextu, vt indè faciliùs Pictauos adiret, ipsam Reginam repetiturus. Qua re illa comperta, literas scripsit cum diuina obtestatione ad virum Apostolicum, Germanum Parisiensem Episcopum, qui tum cum Rege erat: easque per Proculum agentem suum, secretiùs misit cum xenio & eulogijs. Eas literas vbi perlegit vir Deo plenus, cum lachrymis se prostrauit ad pedes Regis apud beati Martini sepulcrum, grauiter eum obtestans, vt literis ei erat indicatum, nè Pictauum adiret. Tum Rex animo commotus, intelligens Reginæ eas esse preces, pœnitẽtia ducitur, & malis consiliarijs conatus suos imputans, seq; indignum iudicans, qui talem Reginam diutiùs apud se haberet, itidèm se prostrauit ad pedes beatissimi Germani ante S. Martini limina, orans vt à B. Radegunde veniã ipsi peteret, vt illa condonaret, quòd in eam, à malis consiliarijs persuasus, peccâsset. Et eccè vltio diuina repentè illos ipsos malos consultores persequitur. Sicut enim Arrius catholicam fidẽ oppugnans, intestinâ sua omnia in cloacam effudit: ità & istis accidit, beatam Reginam infestantibus. Porrò Clotarius Rex, cùm non ignoraret Reginam etiam apud ipsum commorantem, semper magìs diuinæ, quàm ipsius voluntati paruisse, diuinum iudicium metuens, rogat beatum Germanum, celeriter vt Pictauos proficiscatur. Obtemperat Regi vir Apostolicus Germanus, venit Pictauium, intrat in monasterium, in oratorio beatæ Mariæ ad sanctæ Reginæ pedes se abijcit, Regi veniam precatur. Illa gaudens se è seculi ereptam faucibus, clementer ignoscit, seque ad Dei famulatum applicat, iam expedita ad sequendum Christum, cum quo semper ierat, quem semper amauerat.

S. Germanus Episcopus Parisiensis eius contẽporaneus.

Clotarius Rex dolet se eam voluisse à monasterio ad se reuocare.

Diuina vltio in eos, qui id consuluerant.

Itaq; eiusmodi studijs intenta, auctis vigilijs, perindè atquè carceris se fecit sui corporis pernoctando custodem: & cùm esset erga alios misericors, in seipsam seuera &

Cap. 4.

Cap. 5.

Cap. 6.

Vitę seueritudo & eximia sanctitas.

rigida fuit: alijs indulgens & liberalis, sibijpsi dura abstinendo & parca: ità vt non sat haberet corpus affecisse inedia & ieiunijs, nisi etiam de illo triumpharet. Id genus exercitijs occupata, eo casu, qui primo libro indicatus est, meruit eò pertingere, vt vni Deo liberè vacare posset. Atq; ab illo tempore fortioribus induta armis, sine cessatione in preces, vigilias, lectionem incubuit. Ipsa cibos ad mensam inferebat: ipsa suis manibus lauit & exterfit infirmorum pedes. Non famulæ sibi passa est adhiberi solatium, sed ipsa deuota cursitabat ad præstanda seruitia. Multa se abstinentiæ districtione afflixit, quandiù licuit per aduersam valetudinem. Mente enim Deo intẽta, terrenum cibum non requirebat. Lectum permolestum ipsa sibi effecit, quem etiam ante susceptum religiosum habitum non aliquandò molli fulciuit pluma, non linteaminis nitor instruxit. Cinis & cilicium loco vestiũ eius tenera membra domabant. De abstinentiæ & seruitutis eius rigore multa habet primus liber.

Attẽde profundam ei⁹ humilitatẽ.

Itẽm abstinentiam.

Cap. 7.

Itẽm paupertatem.

Intãtùm autem propter Deum se pauperẽ fecit, quô cæteris prębęret exemplum, vt manicas, quibus brachia indueret, non haberet. Itaq; de caliga sua duas sibi confecit manicas. Sed paupertatem suam adeò celabat, vt eam etiam Abbatissa non sentiret. Quis verò eius patientiam, quis puritatem, quis charitatẽ, feruorem spiritus, discretionem, benignitatem, zelum sanctum, perpetuam nocte ac die diuinæ legis meditationem dignè poterit explicare? Cessanti illi à psalmorum meditatione vel prædicatione, monacha aderat, quæ coram illa lectitare non desisteret. Deniquè vsque adeò ab eius corde & ore laus Dei non recedebat, vt cùm quandoq; videret monasterij ostiariam prætereuntem, (dicebatur autem illa quoquè Radegundis) velletque eam nomine proprio appellare, pro Radegunde diceret Alleluia. Atq; id sanè crebrò fecit. Nunquàm autem ab eius ore detractio, nunquàm mędacium, nunquàm maledictum contra qualemcunq; hominem profectum est: & non modò ipsa neminẽ detraxit, sed neq; detrahentem æquo ferre animo potuit. Pro suis persecutoribus semper orauit, & alios orare docuit. Congregationem, quam in Dei nomine magno pietatis affectu collegit, tanto amore prosecuta est, vt neque parentes Reges, neque maritum Regem se habuisse cogitaret: crebroq; dum ad nos sermonem haberet, ità dicebat: Vos elegi filias: vos mea lumina: vos mea vita: vos mea requies, totaque felicitas: vos nouella plantatio. Agite mecum in hoc seculo, vndè gaudeamus in futuro. Plena fide, plenoq; cordis affectu seruiamus Domino in timore. In simplicitate cordis quæramus eum, vt cum fiducia ei possimus dicere: Redde Domine quod promisisti, quia fecimus quod iussisti. Nunquam cuiquam faciendum aliquid imposuit, quod non prior ipsa feciſſet.

Virtutũ ei⁹ catalogus.

Alleluia, vox est qua laudatur Deus in cælo ab Angelis & sanctis eius.

Hinc aduertis authoris ætatẽ & historiæ fidẽ.

Cap. 8.

Vndecunquè quispiam Dei seruus aduenisset, solicitè ex eo percontabatur, qua ratione ipse Domino seruiret: & si quid noui ab eo didicisset, quod ipsa nõ faceret, cum multa alacritate id ipsa primò faciendum suscepit, atq; deindè etiã alias suæ congregationis monachas verbo docuit, quod exemplo suo faciendum ostendebat. Coram illa cessantibus per vices psalmis, nunquàm intermittebatur lectio, non die, non nocte, non dum vel paululùm corpus reficit. Cùm legeretur autem, illa pia solicitudine animarum nostrarum curam gerens, dicebat: Si nõ intelligitis, quod legitur, cur non solicitè requiritis speculum animarum vestrarum? Quòd si pro reuerentia non audebant interrogare, illa materna cura & affectu, quod lectum erat, in salutem animarum suis verbis & prædicatione explicare non cessabat. & sicut apis è diuersis florum generibus mel sibi colligit, ità illa sua inuitatione etiam inuitis studium retinendi extorquebat. Noctibus vel vnius spatio horæ illa somnum captante, semper coram ea legebatur. Cùm autem putaret ea, quę legebat, illam obdormiuisse, & propterea cessaret legere: illa mente Christo intenta, tanquàm diceret, Ego dormio, & cor meum vigilat: aiebat legenti: Cur taces? perge legere sine intermissione. Medijs noctibus, quandò surgendi aderat hora, licèt ipsa iam cursum compleuisset, & vix somnum sensisset, promptè surgebat è strato, parata ad seruitiũ Deo dependendũ, idq; animo iucundo, vt posset dicere cum fiducia: Media nocte surgebam ad confitendum tibi Domine. Sæpè autem & dormire visa est, & sub ipso sopore decantare psalmum, vt rectè & ex sententia posset dicere: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Perpetua psalmodia & lectio.

Sõnus breuissimus. Cant. 5.

Cursum, dicit preces horarias. Psal. 118.

Psal. 18.

Cap. 9.

Eximiam eius erga mortales omnes charitatem quis vnquàm possit imitari? Elucebant in ea virtutes omnes: modestia coniuncta cum verecundia, prudentia cum simplicitate, seueritas cum mãsuetudine, doctrina cum humilitate: deniq; vita immaculata, vita in quam non caderet reprehẽsio, vita semper æquabilis. Adeò verò se rebus

suis

ſuis omnibus nudauit, vt ſi alicui ex ſororibus vinum dari voluiſſet, nō eſſet auſa è ſuo cellario promere. Id vbi ſenſit Abbatiſſa, dedit ei vas quoddam octo modiorū, quod illa Felicitati expendendum commendauit. Indè verò à vindemia in vindemiam diebus ſingulis, vbicunq; ſancta iuſſiſſet, Felicitas promebat vinum, nec tamē quicquam eius imminutum fuit, ſed eadem ſemper copia permanſit. Poſtquàm nouum aduénit vinum, & cella vinaria plena erat, illa ſe ſatisfeciſſe credebat. Citiùs autē vaſa alia exhauriebantur, quàm illud, quod in omnibus ſanctæ parebat voluntati. Dominus Ieſus quinq; panibus & duobus piſcibus quinq; hominum millia pauit: & eius ancilla, vbi aliquem indigere vidit, ex hoc modico toto anno refecit.

Vinum non minuitur.

Matth. 14.

Erat ſemper de pace ſolicita, de patriæ ſalute curioſa & anxia. Cùm mutua inter ſe pace regna gauderēt, illa, quòd Reges omnes diligeret, pro omnium vita Deum precabatur, & nos ſine intermiſſione pro illorum ſalute & ſtabilitate orare docebat. Audiens verò mutuas inter Reges ortas ſimultates & animorum acerbitates, tota contremuit: ſcripſitq; indiſſimiles ad eos literas, quibus hortabatur eos abſtinere ab armis & bellis, pacem confirmare, nè patria periret. Scribebat quoq; eorum proceribus, rogans, vt præcelſis Regibus ſalutaria præberent conſilia, vt eis regnantibus, ſubditi & ditiones eorum florerent. Porrò congregationi ſuæ aſſiduas indicebat vigilias, cum lachrymis ſanctimoniales adhortans, vt ſine intermiſſione pro eis orarent. Quis verò dicendo poſſit conſequi, quo illa ſe tum cruciatu affecerit? Ipſa intercedente, pax inter Reges, belli mitigatio, patriæ ſalus conciliabatur. Cumq; de pace apud Regem cælorum victoriam obtineret, magis ac magis Deo ſe deuotam exhibebat, & omnium ſeruitijs mancipabat. Nec curæ illi erat cuinam inſeruiret, quę omnibus ſeruire parata erat, pedes omnium ſuis manibus, ſuis manibus extergens, & ſua uiter deoſculās. Quòd ſi verò permiſſum illi eſſet, inſtàr Mariæ capillis eos ſuis extergere non cunctabatur.

Cap. 10.

Reges anxiè hortatur ad pacē.

Omnibus ſeruit.

Luc. 7.

Itaq; pro tot rectè factis & beneficijs, quæ diuino munere collata ei erāt, Dominus virtutum largitor eam miraculis clariorem in Francia reddidit. Cùm adhuc regnare videretur, vt ſe cæleſti potiùs regno præpararet, oratorium ſibi condidit, vt quotiès à Rege ſe ſubduxiſſet, ſemper illic cæli Dominum inuocaret. In quo ſanè oratorio diuina præſtantur beneficia ad eius nominis inuocationem, quæ ibi aſſiduas ſolebat Domino offerre preces. Poſtquàm autem in monaſterio ſe incluſit, matrona Mannieris nomine, oculum ſuum cōtingere volens, ſordes in eum intulit. Eius vna vox, vnus dolor, vnus clamor diù noctuq; fuit, vt famulæ ſuæ Radegundis meritum ipſam ſanādo Dominus declararet. Etsi autem illa corpore ibi non eſſet, ad ſui tamē nominis inuocationē benigna adfuit. Diuinitùs enim permota fuit matrona illa, vt ad eius oratorium ſe conferret, eamq; inuocans, ſe ſalutem adepturam crederet. Poſtquàm ergò fœmina doloris plena, ità vt manibus ſeruulorum ſuorum ſuſtētata, vix ad oratorium illud perduci poſſet, acerrimo affecta dolore, in pauimentum ſe abiecit, cœpitq; clamare: Domina Radegundis, credo te famulam Dei eſſe, cuius voluntas tibi potior & antiquior fuit, quàm hominis: bona domina, domina pijſſima, miſerere meî, ſúbueni infelici, ora pro me, vt mihi reddatur oculus: graui enim cruciatu & dolore affligitur anima mea. Tum illa, quę dolores omnium in ſe tranſtulit, dum in corpore maneret, donèc eis mederi poſſet, benignè exaudit ſe inuocantem, & Domino miſerante, ad eius interceſſionem dolor fugit, ſalus reuerſa eſt. Oculum, quē iam perdidiſſe ſe credebat, non niſi dolorem ſentiens, ſanum matrona recepit: quæque tot diebus nec cibum ſumpſerat, nec lumen cæli viderat, pedibus ſuis abſq; vllius adminiculo incolumis domum redijt, Domino vſq; in præſentem diem gratias agens.

Cap. 11.

Oratorium eius in aula Regis.

Oculū afflictū cuiuſdā matronæ ſanat.

Adijciatur & aliud in laudem Chriſti. Vinobiſga, vna ex famulabus eius, auſu temerario in cathedra beatæ Reginæ iā defunctæ ſedere nō dubitauit. Mox diuino percuſſa iudicio ità arſit, vt cūctis cernentibus, fumus ab ea in ſublime proficiſceretur. Tum illa corā omni populo proclamat, ream ſe confitetur, ſe propterea ardere dicit, quòd in beatæ Radegundis ſede reſēdiſſet. Tribus diebus & noctibus totidem continuum paſſa incendium, vociferans clamabat: Domina Radegundis, peccaui, perperàm egi: ignoſce, refrigera mēbra diro cruciatu ardentia: quæ es larga miſericordia, & bonis operibus illuſtris & glorioſa, quæ miſereris omnium, meî miſerere. Tantam autē eius pœnam cernens omnis populus, pro ea precatur beatam Radegundem, tanq; ſi præſens adeſſet: (vbicunq; enim ex fide inuocatur, adeſt) Bona domina, parce ei, nè tanto cruciatu infelix deficiat. Itaq; ad preces omnium illa beatiſſima benignè condona uit,

Cap. 12.

Eccè horrēdū ſupplicium famulæ, in eius defunctæ ſede reſidentis.

Attende lector, sāctos in cælo regnātes noſtras audire preces.

uit, ignem furentem compescuit, sospes misera ad domum suam redijt. Eius verò pœna omnes fecit cautos ac deuotos.

Cap. 13. Cùm in villa * Sedas esset, deuoto ac fideli animo Domino Iesu inhærens, reliquias sanctorum omnium habere plena deuotione cupiebat. Et eccè illa orãte, aduénit venerabilis presbyter Magnus cum reliquijs beati Andreæ & aliorum permultorũ. Ijs super altare positis, illa nocte deuotè vigilans, dum se in orationem prosternit, breui somno corripitur, vt Dominus eius animi votum illi declararet, qui etiã dixit ad eam: Nóueris benedicta, non has modò reliquias, quas Magnus presbyter attulit, sed etiam omnes illas, quas in villa Atheias congregâsti, pariter hîc adesse. Illa aperiens oculos, videt virum splendidissimum, hæc ipsi annunciãtem. Itaq; gaudens benedicit Dominum. Quantam illa, posteaquàm in monasterium se contulit, sanctarum reliquiarum multitudinem precibus fidelissimis aggregauerit, testatur Oriens: Aquilo, Auster & Occidens confitetur. Vndiq; enim gemmas pretiosas, cælo reconditas, & quas paradisus habet, & muneribus & precibus, vt adipiscereturr, effecit. Apud illas verò sine intermissione meditari psalmos & hymnos sibi depromere videbatur. Perlatum est ad eam, Mammetis martyris sacros artus Hierosolymis quiescere. Illa instàr hydropicæ mirè sitiens, auidè hæc hauriebat. Sicut enim qui hydrope laborant, quanto plùs bibunt, tanto maiori ardent siti: ità & ipsa rore Dei perfusa, magis incaluit. Itaq; virũ venerabilem Reculum presbyterum, qui tum secularis adhuc erat, & hodieq; superest, ad patriarcham Hierosolymitanum transmisit, petens beati Mammetis pignora sibi donari. Eius preces vir Dei benignè admittens, orationes populo indixit, cupiẽs nôsse Dei voluntatem. Tertio die Missa celebrata, ad beati martyris sepulcrũ cum omni populo accessit, altaq; voce & plena fide dixit: Obsecro te cõfessor & martyr Christi, si vera est ancilla Dei beata Radegundis, innotescat gẽtibus potẽtia tua, permittasq; de pignoribus tuis mentem fidelem accipere, quod poscit: Oratione completa, cùm populus omnis respondisset, Amen, venit ad sanctũ sepulcrum, semper beatæ fidem pronuncians, contrectat sacra mẽbra, scire cupiẽs, quænam ipse martyr beatissimus dominæ Radegũdi donari velit. Tangit manûs dextræ singulos digitos. Vbi ad minimum ventum est, leni attactu è manu amotus est, vt beatæ Reginæ desiderio satisfaceret. Eum ergò digitum vir Apostolicus eo, quo par erat, honore beatæ Radegũdi misit. Ab Hierosolymis verò Pictauos vsque in eius honorem semper diuinæ laudes promebantur. Quis verò pro dignitate explicet, quàm ardenti animo, quàm fida deuotione, tantum illa munus expectans, sese abstinentię mancipârit? Postquàm autem hoc cæleste donum cum multa animi alacritate accepit, tota hebdomada cum vniuersa congregatione psallentium vigilijs & ieiunijs se accommodauit, Deum benedicens, quòd tale munus consequi meruisset. Sic Deus suis fidelibus, quæ postulant, non negat.

Studiosissimè vndiquè cõquirit sacras reliquas

Mittit Reculũ presbyterũ Hierosolymã pro reliquijs S. Mãmetis.

Eccè quãti fecit regina sanctissima digitũ martyris.

Cap. 14. Crebrò autem & suauiter & quasì ænigmaticè dicere illa solebat, nemine intelligẽte, quid sibi ijs vellet verbis: Cui animę suę salus curæ est, summoperè timere debet, si miracula per ipsum fiant. Sed quanto illa studiosiùs ea vitare volebat, tanto magis virtutum & miraculorum author Deus eam sibi in omnibus fidelẽ declarabat: adeò vt morbidi omnes, quocunq; essent affecti morbo, si eam inuocarent, sanarẽtur. Leo vir illustris, ad synodũ euocatus à viris Apostolicis Leontio & Eusebio Episcopis, cùm iter ageret, oculis eius magna incidit caligo, sanguinis nube eos obtegente, ità vt nisi famuli eum ducerent, viam prorsùs non videret. Ingressus ergò in beatę Radegundis monasterium, vbi filias suas ei deuotè tradidit Domino seruituras, ad oratorium beatissimę Marię virginis se cõtulit, & post oblatas preces, fide plenus, super sanctę ciliciũ se prostrauit, eamq; inuocans, tam diù illic permansit, donèc dolor abscederet, dissipataque caligine, sanguis concretus in venas, vndè manârat, se reciperet. Ità qui aliorum sustentatus manibus eò aduenerat, oculis sanis abscessit: & qui de cilicio beatæ lumen receperat, lætus atq; incolumis ad Synodum ire perrexit. Isthuc autẽ, ipso referente, vniuersa deindè synodus cognouit, & cùm reuertisset, suo ore nobis quoquè enarrauit. Deuotione itaq; incitante, dominæ Radegundis basilicæ fundamẽta iecit, & in fabricæ vsus centum est solidos largitus.

Cæcus sanatur, in ei° cilicio orãs.

Cap. 15. Innumeri curantur. Ecquis verò certum illorum numerũ inire queat, qui aduersa correpti valetudine, ad eius inuocationem curati sunt? Quis autem vnquàm eam videns, terrestrem hominem credidit? Equidem per Deum cæli fidenter & verè dico, omnium oculis ità semper animum eius in vultu illius resplenduisse, vt non immeritò extrinsecùs cerni liceret,

ret,quid intrinsecùs illa gereret. Post congregatas autem Sanctorum reliquias tanto complebatur gaudio spiritali,acsi ipsum Dominum è sublimi sede maiestatis descendentem visibiliter apud se haberet:quem tamen licèt corporeis non cerneret oculis, animo sedulis precibus intento contemplabatur.Et quia Dominus non priuabit bonis eos,qui ambulant in innocentia, & qui toto corde, tota anima, tota mente illum inquirunt,sicut hæc beata fecit,pro sua benignitate & clemẽtia illi inspirauit, quippè qui in eius pectore perpetuum haberet domicilium,vt instàr beatæ Helenæ,sapientia & timore Dei atq; operibus bonis plenæ, lignũ illud salutare perquireret, à quo precium mundi pro nostra salute pepẽdit,vt nos è potestate satanæ eriperet.Quo reperto,ambabus beata Helena plaudens manibus,flexis humì genibus Dominum adorauit,atq; ex mortui resurrectione declarato,exclamans dixit: In veritate tu es Christus filius Dei,qui in mundum venisti tuos captiuos,quos creâsti, precioso sanguine redimere.Quod igitur fecit sancta Helena in Oriente,hoc fecit beata Radegundis in Gallijs. Sed quia sine consilio nihil facere voluit, quandiù vixit in hoc mundo, literis ad Sigebertum excellentissimum Regem datis,petijt ab eo,vt cum eius bona venia liceret ipsi pro totius patriæ salute & regni eius stabilimẽto, lignum salutaris Crucis Domini ab Imperatore expetere. Illo clementissimè sanctæ Reginæ precibus annuente, deuotione plena cum multo desiderio ad Imperatorem non munera misit, quippè quæ causa amoris Christi pauperem se fecerat: sed Sanctos iugiter ímplorans,nuncios suos ablegauit,Sanctorumq; suffragijs,quod optabat,adepta est. Imperator enim & beatum lignum Crucis Domini,auro & gemmis ornatum,multasq; Sanctorum reliquias, quas Oriens obtinebat, ei per legatos transmisit, vnà cum Euangelijs, auro gemmisque decoratis.

Psal.83.

Ab Imperatore petit & obtinet lignũ S. Crucis & reliquias Sanctorum.

Vt autem salus mundi in Pictauorum vrbem cum sanctorum reliquijs aduénit,loci; antistes cum omni populo deotè ea vellet excipere, inimicus humani generis per satellites suos egit,vt precium mundi repelleretur, nec illud intrà vrbem vellent recipere,aliud pro alio Iudaico more asserentes. Quid sanè egerint,non est nostrum commemorare:ipsi viderint.Dominus nouit,quinam rei sint. At beata Radegundis feruens spiritu,animo certans, ad clementissimum Regem scripsit, orans vt in ciuitatem lignum Dominicum recipi iuberet. Interìm donèc eius nuncij à Rege rediirent, Turonico suo virorum monasterio, quod ipsa condiderat, cum psalmodijs & canticis sacerdotum Crucem Domini & Sanctorum pignora commendauit. Vbì tamen non minorem iniuriam sancta Crux perpessa est stimulante inuidia q̃ Dominus ipse, cùm ante pręsidẽ & iudices iniquos maligna omnia patiẽter pertulit,nè id quod creauerat,periret.Id verò sancta fœmina animaduertens, magnis sese cruciatibus dedit, ieiunijs, vigilijs, profusioni lachrymarũ sę addicens cum tota congregatione sua, donèc respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ,adspirauitq; eam mentem Regi, vt in populo faceret iudiciũ & iustitiã. Misit enim deuotus Rex virũ illustrem Iustinũ ad virum Apostolicũ Euphroniũ Episcopum, præcipiens vt cum honore condigno gloriosam Domini Crucem & Sanctorũ reliquias in monasteriũ dominæ Radegundis inferret.Quod vt factum est,exultauit mirificè beata illa cum omni congregatione,tale sibi donum cælitùs collatum,quod propitium Deum effecturum esset suæ congregationi, quam in Dei seruitium collegisset: nimirùm spiritu præsentiens,post decessum suum quàm esset exigua monasterij eius futura facultas,licèt ipsa cũ cęli Rege gloriaretur.Vt ergò illi subueniret,instàr optimi prouisoris & pastoris boni,nè oues vsquequaquè desereret,preciũ mundi de pignore Christi, è longinqua regione expetitum, in loci eius honorem & populi salutem suo in monasterio reliquit: vbì diuina agente virtute, cæcis redditur lux, aures surdorum patescunt, mutorum linguis suum restituitur officium, claudi ambulant, dæmones profligantur.Quid multa? Quisquis morbo laborans,quicunque tandèm ille sit morbus,ex fide eò accedit, per sanctæ Crucis virtutem recedit incolumis. Pro quo ineffabili dono, quod in hanc vrbem beata intulit,quisquis ex fide viuit,eius nomini benedicit.

Cap.16 Dæmon vitificã Crucẽ & sanctorũ reliquias exhorret.

Is fuit antecessor Gregorij Turonen.Epi.c.

Multa miracula efficit signum S. Crucis.

Porrò clarissimis Regibus,& serenissimę Reginę Brunechildi,quos haud vulgariter dilexit, atq; etiam sacrosanctis ecclesijs & eorum Episcopis cum diuina obtestatione suum cõmendauit monasterium. Pro cęlesti aũt hoc munere misit supradictum presbyterum cum alijs, gratias vt agerent Imperatori. Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari,ità vt multis illi obiecti periculis, eiusmodi procellas & tempestates nunquàm se vidisse fateretur.Quadraginta diebus & noctibus in medio mari in sum-

Cap 17. Gratias agit Imperatori pro accepta parte sanctę Crucis.

mum vitę discrimen coniecti, cùm vitā planè desperarent, & mors eis ob oculos versaretur, inter se mutuò cōciliati, pelago illos iamiamq; absorbere cupiente, voces in cælū dabant, ità dicētes: Domina Radegundis, subueni seruis tuis, vt qui tibi obediui-mus, sine subsidio non pereamus. Libera nos de præsentissimo submersionis periculo. Vbicunq; ex fide inuocaris, misereri soles: adiuua ergò etiā tuos, nè pereamus. Ad has voces in medio mari columba ad eos veniens, nauem ter circunuolauit. Cumq; tertiò id faceret in nomine sacrosanctæ Trinitatis, quā beata Radegundis semper in suo habuit pectore, famulus eius Benesarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas: quas mari intingens, tempestatem sedauit. Ità ad sui nominis inuocationem beata Radegundis in columbæ specie appārens, suos ex ipsis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergò tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Adueniſti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, nè fluctibus absorberentur. Nec illi soli liberati sunt, sed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas ad nos attulêre ij ipsi à tanto periculo educti, & per loca sancta piè distribuerunt.

Ecce etiā in corpore manens & absens, dū inuocatur, opitulatur S. Radegūdis.

Cap. 18.

Itaque, vt diximus, vbicunq; inuocatur beata Radegundis, benignè exaudit. Si febricitans quispiam, aut pustula vexatus, aut alia quauis afflictus infirmitate, in lōginqua positus regione, ob itineris prolixitatem ad eam venire non potuit, candela in eius nomine accensa, omnem febrem depulit. Quanto amore cōgregationem suam prosecuta sit, nemo vel centum linguis explicare queat. Instituit ipsa, vt mensæ illis assidentibus, semper lectio adhiberetur: nè solæ fauces haurirent cibū, sed aures etiam susciperent Dei verbum. Quicquid aut alijs præcepit faciendū, aut ipsa fecit, semper causa Christi id egit. Ità etiam quicquid vetuit alias facere, aut sibijpsi interdixit, non nisi Dei impellente zelo id fecit, nihil secundùm carnem aut faciens, aut sapiens. Et quia nūquàm ab opere Dei ociosa esse voluit, insistebat orationi, lectioni, eleemosynis & prædicationi sine intermissione, vt nè qua posset ignorantiæ prætextu se tueri. Tāta in ea fuit diuinæ gratiæ largitas, vt humilitatis magistrum Dominum Iesum, qui à cælesti solio in terras descendit, imitando, eum spiritu secuta sit, quocunquè iuisset.

Nota de cā dela accēsa.

Vult vt mēsę discūbentibus semp lectio adhibeatur.

Cùm sanctimoniales omnes cubitum irent, illa pernoctās in oratione, & sancta dextera sua Crucis signum exprimens, totam seruabat congregationem. Cùm aliquandò ità Crucis signum ederet, soror quædā vidit supra murum innumeras dæmonum cateruas caprina specie: qui mox omnes fuga dilapsi, nusquàm apparuêre. Stabat quandoquè noctę ante cellulam suam, corde & ore preces Canonicas depromens: cumq; nocturna auis, hominibus inuisa, in medio monasterio ab arbore clamitans, ei infesta esset vlulatu suo, vna ex adstantibus dixit ad eam: Domina, si iubes, tuis verbis abigam auem hanc. Illa respondit: Si noxia est, abi, & eijce eam in nomine Domini: interìm verò Crucis signū in eam edidit. Vénit illa ad auem, & dixit: In nomine Domini Dei nostri Iesu Christi iubet domina Radegundis, si non es missa à Domino, vt hinc recedas, nec ausa sis hîc edere clamores. Aufugit mox auis haud aliter, quàm si ipsius ore Dei verba illa prolata fuissent. Et meritò quidem illi obediebāt aues & bestiæ, quæ semper diuinis præceptis obtemperâssent.

Crucis signo dæmones abigit.

Aues & bestiæ ei obediunt.

Cap. 19.

Quandò inualetudinis causa nōnunquàm membra quieti dare volebat, spiritu vigilans ait, tanquàm admonens qui psalmum diceret: Agè, dic. Vndè dubium non est, quòd aut specialiter cum Sanctis tum psalleret, aut certè minimè dormiret. Mēte ad Christum erecta, non rarò, etiam dormiens, de futuro iudicio & æternis præmijs loquebatur: & expergiscens, dicebat nobis: Colligite, colligite Dominicum triticum. Reuerà enim dico vobis, non diù vobis præstò erit hæc colligendi opportunitas. Attendite quod dico, Colligite. Quæsituræ enim estis hoc tempus, reuerà verè quæsituræ estis dies istos cum ingenti desiderio, nec aderunt vobis. Quod quidē etsi tum præignauia oscitanter accepimus, at nunc tamen euenisse comperimus, quod illa dicebat. Impletum est in nobis illud vaticinium: Emittam famem in terram: famem, inquit, non panis & sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Etsi enim non desunt prædicationes, quas ipsa instituit, at tamen desideratur illa incessabilis vox, optata adhortatio, dulcis affectus. Qualem enim vultum, Deus plasmator bone, qualem faciem, qualē personam in ea amisimus? Quis vnquàm possit esse satìs ad isthuc explicandum? Eius meminisse, supplicij instàr est. Nos planè humiles desideramus eius doctrinam, formam, vultum, personam, eruditionem, pietatem, benignitatem, dulcedinem: quæ quidem præ cæteris illi videbatur specialiter à Domino indita. Quàm sancta erat vita illius, tam syncerus & suauis adspectus.

Dormiens cōcionatur.

Amos 6.

Anno

Anno vno ante obitū ſuum vidit in viſione locum ſibi præparatum. Vénit ad eam iuuenis prędiues, idemque formoſiſſimus. Qui cùm comiter eam attingeret & blandè compellaret, illa zelo permota pudicitiæ, eius blanditias reſpuebat. Tum ille ait ad eam: Quid adeò meî ardens deſiderio cum tot lachrymis me rogas, me gemebunda requiris, me profuſis precibus expetis, mea cauſa tam duriter te habes, tam multo cruciatu te afficis, cùm ego tibi nunquàm non adſim? Tu gemma nobilis, nóueris te in diademate capitis mei eſſe è gemmis primarijs vnam. Nulli dubium eſt, ab illo viſitatam eſſe, cui ſe toto pectore addixerat: indicatamque ei adhuc in corpore manenti gloriam illam, qua eſſet fruitura in cælis. Eam viſionem duabus benè fidelibus ſecretò cum obteſtatione reuelauit, grauiter interdicens, nè ipſa ſuperſtite vlli aperirent. Cap. 20. Viſio eius.

Sunt multa alia, nec ea vulgaria, quæ tamen præterimus prolixitatis vitandæ cauſa. Sanè quotiès eius amoris, nutricationis, charitatis, prædicationis, omnis ſanctæ conuerſationis recordamur, dolore torquemur, mœrentesq; diductis oculis requirimus tantam pietatem & humanitatem, & non conſpicimus. O duram ſanè conditionem noſtram, in quam infelices incidimus. O pijſſima domina, debebas obtinere à cæli Domino, vt te antecederent oues tuæ, quas collegeras: & tu inſtàr boni paſtoris gregem ſubſequens, eum Domino exhiberes. Multa ſigna fecit quę nō ſunt cōſcripta.

Sed veniamus nunc ad eius feliciſſimam à corpore emigrationem, quam ſine profuſis lachrymis referre non poſſumus. Fluunt lachrymæ ab ipſis intimis medullis, gemitusque prorumpunt, nec tamen vlla percipitur indè conſolatio. Sed ſi ſic lachrymis indulgeamus, vt interìm de eius fideli deuotione minùs dicamus, maiori ſanè culpæ nos obnoxias reddimus. Vſque ad diem illum, quo hinc exceſſit, nunquàm quicquam de curſu, quem ſuſceperat, imminuere voluit, memoria retinens, non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, eum ſaluum fore. Vbì iam ad vitæ finem peruénit ſanctum eius corpuſculum, lōga pro Chriſti amore ducens martyria, & multiplices perpeſſum cruciatus, omnes ſanctimoniales lugentes & flentes, eius lectulo aſſiſtebant: eiulantesque ac duris pugnis atque lapidibus pectora verberantes, voces ad cælū dabant, clamantes & dicentes: Domine, nè permittas nos tam graui damno affici. Lumen noſtrum tollis à nobis: cur nos in tenebris relinquis? Et quia illa, quicquid facere cōſtituiſſet, id die natalitio Saluatoris facere ſolebat, eius quoquè beatus deceſſus ità euénit. Quarta feria manè Idibus Auguſti clauſi ſunt eius oculi, & noſtri obſcurati. Væ nobis, quia peccauimus: afflictum eſt in dolore cor noſtrū. Flemus & plangimus, q; te diutiùs, vita noſtra, habere non meruimus. Eo ipſo manè, quo nobis tantū mali accidit, vna voce, vno plāctu, vno clamore cælos penetrāte, lapidicidæ, qui in monte operabātur, in aëre audièrunt loquentes, & vnum quidē dicentem cæteris: Quid facitis? dimittite eam adhuc. hæ enim voces ad noſtras vſque aures pertingunt. Angeli verò eam ducētes, reſponderunt: Iam factum eſt: quid iterùm faciemus? Eam iam paradiſus recipit, vt glorietur cum Domino. Credimus non deſerturā eam illas, quas ei placere voluit. Flenda ergò nobis iam nō eſt, ſed reuerenda. Amiſimus qdem in præſenti ſeculo dominā & matrem, ſed ad regnū Chriſti præmiſimus interceſſorē. Magnum illa gaudiū excitauit in cęlis, intolerabilem nobis dolorem in terris reliquit. Cap. 21. Matth. 10. & 24. Feliciſſima regina ad ſponſum regem Chriſtū feliciter pficiſcitur.

Migrante ſancta eius anima è ſeculo ad Chriſtum, Epiſcopus Pictauenſis non erat domi. Abijt ergò nuncius ad virum Apoſtolicum, dominum Gregorium Turonenſem Epiſcopum. Ille mox aduénit, & quantùm ſuis ipſe conſpexit oculis, antequàm eam ſepeliret, eius virtutes in libro miraculorum inſeruit. Veniens autem ille ad locum, vbì ſanctum iacebat corpus, ſicut ipſe poſt ſacramentum lachrymās dicebat, in forma humana vultum vidit Angelicum. Facies enim illius inſtàr roſæ & lilij nitebat. Vndè haud ſecùs ille cōtremuit & extimuit, atquè ſi ipſam Domini Ieſu ſanctiſſimam matrem ſibi adſtantem videret. Expectabatur interìm vir deuotus & Deo plenus Pictauorum antiſtes, vt eam quo par erat honore ſepulturæ mandaret. Sanctimoniales omnes apud eius torum ſtabant pſallētes: ſi verò pſallentium voces vel paululùm reticerent, mox planctus audiebatur intolerabilis. Triduo expectatus præſul, qui tum ſuam diœceſin viſitabat, cùm non veniret is, quem diximus, vir Apoſtolicus Gregorius, de eius humanitate præfidens, (Perfecta enim charitas foràs mittit timorem) in baſilica S. Mariæ, vbì ſacra eius monaſterij virginum corpora conduntur, eam inprimis honorificè tumulauit. Cumque corpus eius ſub muro cum pſalmodijs deportaretur, quandoquidem inſtituerat illa, vt nulla viuens extra monaſterij fores egrederetur, tota congregatio in muro lamentans, ità vt planctus eius ſuperaret pſallētium Cap. 22. Gregorius Turonenſis Epiſcopus ſepelit eam. De gloria Confeſſ. cap. 106. 1. Iohan. 4.

voces, pro psalmo lachrymas, pro cantico mugitum, pro alleluia gemitum reddebat. Orabant supernè, vt sub turre nonnihil quiesceret feretrum, in quo beatæ corpus portabatur, grauiter ferentes eius absentiam.

Cæcus ad feretrũ eius illuminatur

Ibi tum, vt Dominus fidelem famulam suam declararet, corpore eius in medio populi depositio, cæcus quidam lumen recepit: qui multorum annorum passus cæcitatem, vbi ad corpus accessit, ità sanatus est, vt nunquàm luminibus orbatus fuisse videretur. Viuit hodieque clarè videns.

Cap. 23.

Cùm iam humata esset à Gregorio Episcopo, operculum tumulo eius non est ab illo impositum, donèc rediret Pictauensis antistes. Itaque liberè cereos ad eam adferebant omnes, sepulcrum circunstantes, & singulæ suis cereis nomina sua inscripserant, dabantque cereos omnes per ordinem vni è famulis. Et eccè existit contentio in populo, alijs dicentibus cereos illos in eius sanctum sepulcrum mittendos esse, alijs id negãtibus. Interim è pueri cereos tenentis brachio vnus exiliens, & populum omnem transcendens, in sepulcrum ad pedes beatæ se demisit, litem omnem eoipso dirimens. Inspecto cereo, inuentum est nomen Caluæ in eo scriptum. Ea re perspecta, Episcopus & plebs omnis, beatæ Radegundis virtutem admirantes, Dominum benedixerunt.

Nomẽ Caluæ cereo miraculosè inscribitur.

Cap. 24.

Quæ verò post eius decessum eo in loco declaratæ sint virtutes & edita miracula, quot dæmoniaci liberati, quot pulsis febribus curati, quis vel numerare sufficiat? A Burgundia cum Episcopo quodam venit Pictauium eius Abbas, Abbo nomine. Is magno illic dolore dentium vexatus, nocte & die clamores edebat, mortem aduentare cupiens, vt posset tanto leuari cruciatu. Incidit autem eius animo, Deo inspirante, vt se curaret in sanctæ Radegundis basilicam perduci. Ingressus ihtrò, cum fide se ante sepulcrum humi prosternit, mortem præ oculis habens, operimentum siue pallam tumuli mordicûs appræhendit, & qui septem diebus nec cibum sumpserat, nec somnum capere poterat, ab illo morsu somno corripitur, doloreque fugiente, sanus abit ad hospitium. Multi hoc posteà ab eius ore acceperunt, cùm ille palàm testaretur, se dominæ Radegundis virtute ab ipso mortis aditu reuocatum.

Infinita ei⁹ post obitũ miracula.

Abbas quidam liberatur dẽtium dolore acerrimo.

Cap. 25.

Habet hoc consuetudo, vt in ferijs beati Hilarij Episcopi reliqua monasteria circùm adiacentia, in mediam vsque noctem illic vigilias celebrent: à media verò nocte singuli Abbates cum suis fratribus ad sua reuertantur monasteria, nocturnas preces persoluturi. Itaque cùm in beati antistitis basilica vigilarent, toto illo noctis spatio energumeni clamabant. In ijs duas fœminas dirè exagitabat malus dæmon, vnam præsertim, ad cuius fremitum tota basilica tremebat. Abscedente autem indè venerabili Arnegisilo, Abbate basilicæ beatæ Reginæ Radegundis, & cum suis monachis ad suam basilicam redeũte, fœminæ illæ clamabant post eos, & ingressæ in basilicam, vociferantes orabant, vt domina Radegundis ipsis parceret. Cùm ergò matutinæ preces dicerentur, altera sanata est, quam dæmon ter quinis occupauerat annis: altera ad Tertiam ante basilicæ fores liberata: nec posteà eis nequissimus spiritus nocere potuit.

Duæ dæmoniacæ purgantur.

Cap. 26.

Quàm larga est & diues misericordia Dei, vt suos faciat trepidare, & loca sanctorum inquirere? Virtutum largitor per suos fideles dispensatìm suam declarat potentiam. Alij enim liberati sunt in basilica sancti viri, alij in basilica dominę Radegundis: vt quorum erat par gratia, virtus quoquè indissimilis ostenderetur. Quisquis etiam vsque ad vitæ desperationem malè habet, si pallam inferiorẽ altaris in aquæ calicem intingat, potumque illum hauriat, mox somnus ei accedit, morbus abscedit, Christo largiente. Multæ illic quotidiè fiunt virtutes & miracula in Christi nomine. Nos sanè fideli deuotione & debita sedulitate veneramur eam in terris, cuius animam confidimus, gaudemus & gloriamur præfulgere in cælis: illo præstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Nota insigne miraculum.

VITA

VITA SANCTISSIMI CONFESSORIS CHRISTI VVERENFRIDI, QVI FVIT EX APOSTOLICIS

viris, missis ex Anglia, ad conuertendos Hollandos, Frisones, Geldrienses, Saxones, &c. ex antiquissimo MS. codice ecclesiæ Traiectensis. de quo etiam in vita S. Suuiberti prima Martyj, Cap. VI. & XIIII.

CVM Dominus & Saluator noster sol iustitiæ, suæ claritatis radios vbiquè per mundum vellet clarificare, longè lateque stellas per orbem eiusdem claritatis oriri fecit innumeras, quæ luce virtutum æternæ noctis effugarent tenebras. Sole etenim absente, solent stellæ terram irradiare: ità doctores sancti, qui sunt stellæ firmamenti, quasi sole perenni non vbiquè præsente, genus humanum sanctæ prædicationis perlustrant lumine. Quorum perplurimos Hybernia siue Scotia mundo protulit, nonullos Britânia eique adiacens Northumbria procreare meruit. Inter quos summus pater Vuilibrordus & lucifer inter stellas exoritur clarissimus, & meritorũ luce clarior cæteris in orbe procreatur, cuius radijs non modica pars mundi perlustratam se esse lætatur, quia gentem Francorum sanctę eruditionis dono sublimauit: Frisonumque feritatẽ diuino cultu prædicando mancipauit. Ille verò cùm postpositis omnibus peregrè proficisci sibi proposuit: beatus Vuerenfridus, qui in eisdem partibus Anglorum oriũdus extitit, non solùm sanctum Vuilibrordum cum exemplis verumetiàm studuit sequi vestigijs. Spernens autem patriam parentesque amore diuino, vtpotè pij patris eruditus exemplo, se prædestinauit in hac peregrinatione peregrinari, qua citiùs æternæ patriæ particeps postmodùm mereretur fieri.

Augusti 14. Cap. 1.

Doctores sancti stellæ dicuntur. Dan. 12.

S. Vuerẽfridus beati Vuilibrordi socius & vitæ sanctæ imitator.

Sanctus autem Vuilibrordus, Deo prædestinante sedis Episcopalis in Traiecto gubernans cathedram, multisque tanti viri sanctitatem prospiciens esse profuturam, quendam suæ Diœcesis locum Elste vocatum, paulò antè à Carolo sibi traditum, commendauit, eique sanctæ prædicationis cura regendum. Est enim quædam insula valdè populosa Batue nuncupata, quæ Rheni fluminis vndiquè alueo circuncingitur, cuius in medio locus idem supradictus situs esse cognoscitur. Hunc igitur vir vitæ venerabilis, vt suus pastor decreuerat, diuina secum comitante gratia regendum suscepérat, nil tamen ambiens terreni honoris, sed potiùs pij patris obtemperans præceptis. Quid plura? Res inibì quæ ad Ecclesiam attinet properè constituitur, antiqui erroris cultus omninò dejcitur, locus sanctorum patrocinijs oppidò dicatur, plebs sancta prædicatione sanctificatur, fit Deus per tanti viri meritum populo placabilis sibique populus esse meretur acceptabilis, iuxtà illud quod scriptum est: Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum ejs erit eorum Deus.

Cap. 2.

S. Vuilibrordus primus Episcopus Vltraiectẽsis.

S. Vuerẽfridus in Elste ad prædicãdum mittitur.

Apoc. 21.

Sanctus autem Vuerenfridus, vtpotè prudens dispensator quem constituit Dominus suus super familiam suam, gregi Dominico Euangelici dogmatis affatim ad ministrans alimoniam, quod verbis edocuit, operibus adimpleuit: quod salutari admonitione præmonuit, moribus & exemplis ostendit. Fuit etenim vltra vires fandi bonorum operum exhibitione præditus, consolatione prouidus, humilitate nulli comparandus, susceptione pauperum cunctis imitandus, mitis in animo, dulcis in eloquio, pernox in vigilijs, efficax in ieiunijs, solummodò fide viuens, quia iustus ex fide viuit: incultus in habitu, placidus in vultu, sedulus in oratione, studiosus in sacra lectione, iugi legis Dei meditatione deditus, castitate præcipuus, omniumque morum honestate perspicuus, desperantium reformator, dolentium consolator: Quia dolentibus condoluit, infirmantibus congemuit, iuxta vocem doctoris gentium, dicentis: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Sic igitur recto calle per huius mundialis naufragij circulum suæ professionis direxit remigium, vt id delicijs spiritalibus honestatum ad æternæ quietis perduceret feliciter portum. Quid in tantis morabor? Sed adhuc vel pauca de multis, causa compendij, memorabor. In hoc enim viro satìs dictum puto, quòd mundum cum suis illece-

Cap. 3.

Luc. 12.

Attẽde quãtæ sanctitatis fuerit vir iste.

Hebr. 10.

2. Cor. 11.

illecebris deſpectui habuit omninò, non nisì cæleſtia cogitauit, quæ Deo ſunt placita inhianter perſcrutari non ceſſauit, ſeculo nudus, fide ditatus, corporaliter tantundèm conſtitutus in terris, ſpiritualiter proculdubiò verſabatur in cælis, vt ait Apoſtolus: Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. Nec ſatis ſancto viro videbatur, ſi ibidèm duntaxàt illius patriæ plebem Domino lucraretur, ſed Eccleſiam in villa Vueſteruoert nominata conſtructam, quæ in ipſa Rheni fluminis ripa ſita eſſe cognoſcitur, à ſupradicto pontifice ſub cura regendi ſuſcepit gubernandam.

Philip. 3.

Cura eccleſiæ in Vueſterfoert illi cõcreditur.

Cap. 4.

Beatus enim vir die noctuque ſecum tacitè reuoluens quid ſanctis doctoribus ſcriptura veritatis promittat, dicens: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Nec mora, vir per omnia Deo deuotus, cæleſti rhõphæa viriliter armatus, Eccleſiaſticæ rei deſtructa reædificat, peſſundata ſtrenuè reſtaurat, & reſtaurata deificè gubernat, ſpirituali vomere corda plebis euidenter exarat, inſuper & Euãgelicæ lucis ſemina non parcè ſeminat: quia qui parcè ſeminat, partè & metet. Seminauit in benedictione, vt perennis gaudij meſſem meteret in remuneratione. Seminauit in ſpiritu, quatenùs de ſpiritu cæleſtis regni commercium collegiſſet in futuro. Meſſem verò Dominici ſegetis ſuperni roris fluentis inceſſanter irrigauit irriguis, & exindè fructum modò centeſimum, modò ſexageſimũ Domini ſui tranſuexit ad horreum. Quicquid terrenæ facultatis vel aliorum largitione, vel proprię operationis labore ſuſceperat, nil vltra naturalem vſum ſibi popoſcerat, ſed per manus pauperum ad ſuperni Regis ſtudioſè tranſmiſit ærariũ, vbì fures non effodiunt nec furantur, nec ærugo nec tinea demolitur, illicque cor ſuum indiſſociabiliter defixerat, quoniam illò tota mentis intentione tetenderat.

2. Cor. 9.

Matth. 13. Ecce quàm vberes ſuæ prædicationis fructus collegerit, qui ſemina bonę opationis ſpmiſit.

Matth. 6.

Cap. 5.

Hæc & his ſimilia dum vir ſanctus per ſingula plenè peregit, vtrorunque locorum regimen in Chriſto firmiter ſtabiliuit, ſuæ reſolutionis imminebat tempus, vt peracto temporalis militiæ congreſſu, Chriſti Regis caſtra mereretur intrare coronandus. Ille autem ad Dominum ſuum cum duplicato talento iam ſibi credito lætus redire non trepidat, cui ſpecialiter Dominica voce dictum fuiſſe nemo noſtrûm dubitat: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Vir igitur ſanctus in villa Vueſteruoert ſupradicta, vi febrium corporaliter attactus, adoptabili dierum iam numero prouectus, cœpit carne langueſcere, quia tunc ſe perſenſit in anima conualeſcere. Conuocatis itaque ad ſe religioſis viris vtriuſque videlicet ordinis, eos vt pater egregius in fide confortabat, eisque mox ſe migraturum eſſe de carne reuelabat. Nec longo pòſt intervallo facto, ſanctarum exequiarum more peracto, totius colluuionis immunis, meritorum trophæo inſignis, ex huius carnis migrauit ergaſtulo, ſine fine feliciter gauiſurus in Domino. Quis ambigat omnium illorum lamenta grauiter ingruere? Quis adſtantium gemitum vel fletum potuit ſuſtinere? Erat illis itaque iurè lamentandus, qui modò nobis eſt ſuppliciter venerandus. Egrediente quidem ſancta de mole carnis anima, circunſtantes tam miri odoris inuaſerat fragrantia, vt cunctis manifeſtiſſimè declararetur, quòd tanti viri ſpiritus per manus Angelorum ad cæleſtem aulam deduceretur.

Matth. 25. Luc. 9.

Laborat ardentiſſimis febribus.

Prædicit mortẽ ſuã.

Feliciter obit mortẽ, cum odore ſuauiſſimi fragrantia.

Cap. 6.

Mox vt terram huiuſcemodi rumor pertonuit, plebs illuc vniuerſa dolens affluxit, totaque Batua gemens atque mœrens per profunda ſupradicti fluminis ſtagna ruit illuc vndiquè confluentes, corpus exanime circunſtetêre dolentes. Fit ratio de ſepultura corporis, quæ populo contulit cauſam non modicæ diſſenſionis. Feruet dolor vnus adſtantium, ſed non eadem voluntas omnium. Inſulanenſis enim multitudo ſanctũ corpus ad Elſt depromit debere deferri, ibiq; loco proprio terram terræ commendari. Nobis, inquit, viuus extitit paſtor, noſter & erit apud Deum perpetuus interceſſor. Quod nobiſcũ carne viuens inchoauit, nunc regnans in Chriſto adimplere debebit. Ad hæc aduerſa pars altera populi: Rectè etenim, inquit, hîc requieſcit corpore, vbì ipſe ſpiritum voluit relaxare. Sit vobis ſatis eum habuiſſe carne viuum, quem habere gaudemus & modò carne mortuum. Quod vobiſcum conuerſans erudiẽdo peregit, nobiſcum & nunc requieſcens regnando cælitùs adimplebit.

Fit altercatio populi de ſepultura eius.

Cap. 7.

1. Reg. 6.

His etenim verbis populo ſatis diù inter ſe altercante, quidã preſbyterorum cõſilio meliores, in hanc vocẽ prorupêre: Legimus, inquiũt, de arca teſtamẽti Domini quondàm in captiuitatẽ ducta, quòd ipſi qui eam captiuauerãt, ſuper nouum plauſtrũ eandem imponerent, binasque vaccas, domì recluſis illarum vitulis, eidem plauſtro ſubiuga-

jugarent, vt ab eis plaustrum cum arca traheretur, & ad propria nutu diuino deduceretur. quod & factum est. Fiat & indè huiuscemodi rei approbatio: sanctum corpus deferatur ad nauem ilicò, & si nauis ipsa, nullo vestrûm remigante, amnem vltrò transierit, manifestum erit nobis omnibus quid ipse voluërit. Nec minùs exindè plaustrum nouum cum duabus vaccis, quæ domi lactabant vitulos, præparentur, vt in eo gleba sancta collocata, quocunquè deducenda sit, deducatur. Ad hæc protinùs omnes assensêre. Nec mora; nauim quantocyùs præparant, feretrum cum hymnis & psalmodijs ad litus deportant, nauim deponunt, in medio neminem intrare permittunt. Res admodùm cunctis admiranda, nauis eadem tam recto itinere amnem transmeans, se ad litus alterum applicuit, vt ipsam Angelico remige ductam esse cunctis, patenter innotuit. Mox vt hæc circunstantes adspexêre, omnes vna voce Dominum collaudauêre, qui eis per tale miraculum dignatus est serui sui meritum ostêdere. Tunc proculdubiò supradictæ rei exemplum assequitur: plaustrum nouum cum vaccis duabus, vt suprà dictum est, citiùs acquiritur, & sanctum corpus in eo reuerenter supponitur. Quid multa? Vaccæ quidem, quæ nunquàm iuga sustinuêre, tam priuatè vehiculum subiêre, quasi semper in eo solitæ essent opere, vitulorum prorsùs immemores, per deuia nequaquàm errantes, per rectam semitam iter tetenderunt, sanctumque corpus vsque ad Elste perduxerunt, cum Angelorum, vt credendum est, comitatu atque populorum Deum collaudantium concursu. Illuc quoquè, vt dignum fuit, cum omni veneratione tantæ preciositatis thesaurus commendatur sepulturæ. Ibi enim per tanti patris intercessiones multæ miraculorum declarantur à Domino virtutes, quas prior ætas adhuc fide recens obliuioni trâdidit, sed mox fide maturior, vix pauca de multis memoriæ commendare curauit, quæ in sequentibus lectio recitabit.

Corpus eius naui exponitur, quæ sine remige ad alterum litus transmeauit.

Item plaustro, quod duæ vaccæ ad locũ Elste sponte trãsuexêre.

Thesaurus corporis eius in Elste sepelitur.

Fuit quidam vir in partibus Aquitaniæ Ancelinus nomine, qui prorsùs omnium membrorum officio destitutus, solo aspiramine vixit anhelus. Ille autem cùm quodam vespere miserabiliter, vt contractus, stratu suo collocaretur, ei per nocturnam visionem nominatim dicitur: Anceline vis sanus effici? Si sanari curabis, ostendam tibi quò iturus erit. Est locus in longinqua regione qui appellatur Elst, vbi confessor Christi Vuerenfridus requiescit corpore: si illò peruenêris eiusque suppliciter interuentum inuocaueris, per ipsius meritum adoptimæ sanitati restituêris. Post hæc expergefactus à somno fit attonitus in animo, nomen loci secum retinuit, sed viam per quam iturus esset, minimè sapuit: fidem adhibuit visioni, quia lætus efficitur ex promissione remedij. Nec moram pergendi diù distulit, quia se in longum morandi pœnituit: sui itineris vehiculum præparauit, Christoque duce, quò sibi eundum erat, citiùs peruenire non tardauit. Cumque illò peruenit debilis, promissam sibi sanitatem confessim promeruit hilaris. Pòst vbi naturali membrorum sospitate corroboratur, sua sponte iugi seruitio beati Vuerenfridi mancipatur. nã se deuouit illuc omni tempore sub eius famulatu perseuerare. Ast non multo pòst transacto dierum circulo, destinauit ad patriam redire cum gaudio. Cùm autem sanus sua subierat, mox ità fit contractus, vt anteà fuerat: fit mente perculsus, sui conscius propositi, se pœnitet redeundi, pudet facti. Mœrens ac debilis iterùm remeauit, vndè gaudens ac incolumis recessit. Diuina etenim pietas eum sanitati secundò restituit, quam per tanti viri meritum incessanter vt sanaretur exorauit. Nec opus est morandi: terremeando ad patriam debilis efficitur, terque pœnitens remeando per sancti viri clementiam sanitati restituitur. Tandemque victus, vult potiùs exulare quàm cum suis domi debilis habitare. Sicque sua perfruens sospitate, permansit ibidèm vsque ad finem vitæ suæ.

Cap. 8.

Paralyticus ad eius sepulcrum sanatur.

Rursùs incidit in paralysim votifragus.

Iam tertiò curatur, & vota Domino soluit.

Nec hoc silendum est, quòd quædam mulier in vico Leona nuncupato debilem neruis omninò contractis infantem habuit, quem si sanaretur sancti Vuerenfridi se seruitio dare spopondit. Nec mora, surrexit properè, tetendit ad ecclesiam pergere, secum contractum deferens inter brachia filium, vt eum offerret Domino, sicut promiserat offerendum. Cùm autem concito cursu properauerat, in medio campi paruulus ab amplexu matris ad terram deciderat, & consolidatis neruorum compagibus, ilicò sanatur diuinitùs, atque post casum excipitur sanus, qui ad terram ruit anteà debilis. Mater verò gaudens excipit paruulum, & quem priùs gemebunda deuouerat infirmum, iam iocunda pergens ad ecclesiam, sancti patris obtulit famulatui sanum.

Cap. 9.

Item alius puer cõtracti curatur.

Alio

Cap. 10. Alio quoquè tempore in pago Felua vocabulum continente, quendam virum tantæ aſperitatis lepra diſcolorauit, vt vix alicui præ ſcabie nimia, vultus illius appareret, labes inſuper ipſam oculorum exęcauit aciem, quòd ille nequaquàm viſu agnoſcere potuit aliquem, quia tanta miſeria cruciatus ſolummodò ſibi ſuperfuit anhelitus. Contigit autem illum quadam nocte viſionem ſibi videre, per quam obſtupefactus à ſuo cecidit ſtramine, ſeque in modum crucis proſtrauit, clamans ac vociferans, clamando Kyrieeleiſon ſæpè iterauit. Eo clamore ſui parentes expergefacti, cœperunt interrogare quid eueniſſet illi, quòd plùs ſolito impatiens eſſet. At ille viſionem benè recolens, cuncta quæ viderat eis per ordinem retulit, ità dicens: Viſum eſt mihi per quendam locorum ire debere, quem cœnoſa palus circuncinxit vndiquè, vt nullatenùs patuit via tranſeundi, per quam indè abire potui. Hîc dum admodùm anxiarer mentis expers, obuiauit mihi ſacerdos venerabilis adſpectu, ſacerdotaliq; veneraliter indutus habitu, quasì proceſſurus eſſet ad Miſſarum ſolennia, præparatoque ponte ſupra paludem me tranſduxit incolumem, & ait: Eſtne tibi cura ſanari? Scito me Vuerenfridum appellari, & per me mereris à lepra curari. Cùm autem celebrabitur ſolennitas Archangeli Michaelis, tu ad Elſt peruenire debebis, ibique dum diuina à pontifice Miſſarum celebrantur ſolennia, tu mundaberis à labe mortifera. His auditis, parentes ſui ſolito lætiores effecti ſunt, & eum ſicut ipſe voluërat ad Elſte perduxerunt. Nec diù viſio promiſſionem diſtulit. Nam vt pontifex qui tunc temporis illic præfuit, ſub eodem die quem prædixerat Miſſarum libamina Domino libauerat, ità euanuit ab illo peſtis torrida, vt in eo veneniferi coloris non comparuerit macula. Ipſe verò non ſolùm ſe à lepra mũdatum eſſe perſenſit, ſed etiam amiſſam oculorum lucem percipere meruit. Huius ſtupendi miraculi declaratio, non vnius vel duorum affirmatur teſtimonio, verumetiàm totius populi, qui tunc ad eccleſiam confluxerat, manifeſtiſſima declaratio verum eſſe demonſtrat. Hæc & multa alia miracula, quæ perlongum eſt cuncta narrare per ſingula, Dominus noſter Ieſus Chriſtus dignatus eſt ibidèm oſtendere, quatenùs per hæc miraculorum beneficia, quantæ dignitatis ſeruus ſuus apud ſe haberetur, nobis omnibus apertè monſtraretur. Qua de re ſummoperè credendum eſt, quòd poſſit ſuis meritis vulnera peccatorum ſanare, qui totidèm modis corporũ languores dignatus eſt ſubueniendo medicare: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Apparet S. Vuerenfridus vni leꝓ ſo inſomnis & iubet eũ ſuum viſitare ſepulcrũ.

Curatur idẽ à ſua lepra & cæcitate.

Multa quotidiè ad eius ſepulcrum fiunt miracula.

VITA ET INSTITVTIO SANCTÆ MATRIS NOSTRAE ATHANASIAE, EIVSQVE MIRACVLA,

à quodam viro pio narrata, qui partìm ea vidit, partìm à mulieribus ipſius matris familiaribus audiuit. Ex Simeone Metaphraſte. Numerum capitum apoſuimus margini.

14 Auguſti Cap. 1. APOSTOLI Pauli præceptum eſt, vt Sanctorum memorijs communicemus. Eorum verò vitam atque inſtitutionem conſcribere, & ea legentibus communem vtilitatem proponere, illud certè laudabile eſt ac ſalutare. Beatæ igitur fœminæ Athanaſiæ vitam conſcribere conabimur, pauca quædam eorum, quæ ad illam pertinent, oratione percurrentes: nè temporis diuturnitate res ipſę obliuioni traditæ, plurimis hominibus damnum afferant.

Cap. 2. S. Athanaſiæ parẽtes & patria. Septennis Pſalterium ediſcit. Hæc fœmina laude digna, & immortalitatis nomine prædita, quæ vitam ipſam benè tranſegit, Deique vniuerſorum Domini optimam ancillam ſe prębuit, patre Niceta, matre verò Irene, orta eſt, parentibus ſanè genere præſtantibus, & Deum valdè timentibus, qui domum in inſula Aegina poſſidebant: è quibus genita, & ad vitam humanam promota, vtiliſſimum quoddam ſanctiſſimi Spiritûs vas extitit. Illa cùm eſſet annos ſeptem nata, breui tẽpore Pſalterium edidicit, & diuinis literis prompto animo operam nauabat.

Cap. 3. Cùm igitur quodam die ſederet, & ſola telam texeret, vidit ſtellam quandam valdè ſplen-

splendidam ad suum vsque pectus descendere, seque ab illa multùm illustrari, ac stellam ipsam posteà ex oculis suis euanescere. Ex ea igitur re cùm eius anima multo lumine illustrata esset, omninò vitæ huius vanitatem odisse cœpit. Cumque sibi proposuisset ad monasticam institutionem se conferre, eius parentes inuitam & nimiùm recusantem, multam ei violentiam adhibentes, cum viro collocârunt: quo cum sexdecim solos dies habitauit, ac repentè vidua remansit. Cùm enim Mauritij barbari homines in illas regiones irrupissent, atque Athanasiæ vir ad prælium egressus esset, iudicijs illis, quæ Deus nouit, factum est vt gladio interficeretur. Visio eius. Inuita nubit. Maritus eius cæditur.

Cùm igitur multum temporis præterijsset, & Athanasia secum ipsa certaret, & ad monasticam vitam mentem dirigeret, regale quoddam edictum repentè prolatum est, vt mulieres, quæ nuptæ non erant, seu viduæ, ijs viris, qui essent ex natione, collocarentur. Ex eo igitur factum est, vt Athanasia non anteà monasticam vitam aggredi posset, quàm eius parentes eam ad alterum virum ducendum impulerint. Quæ res quanuis facta sit, illa tamen, vt consueuerat, propriam salutem curabat, psalmorum canticis & diuinis lectionibus diligenter vacans, neque vllarum bonarum rerum aut studiorum mutationem accipiens: sed mansuetudine ornata, cordis humilitate sanctissimè fulgebat, ità vt ab hominibus, qui bonos ipsius mores audiuissent, laudatissima illa fœmina dilecta valdè fuerit. Eleemosynæ verò tantoperè studebat, vt quæ domi habebat, quanuis plurima illa essent, ad copiosam tamen manûs ipsius distributionem minimè sufficerent. Omnes enim Monachos, qui vndiquè peregrè veniebant, benignè accipiens, viduis, pupillis & omnibus indigentibus abundè suppeditabat, quæ vitæ sunt necessaria. Cap. 4. Cogitur ad alteras trâsire nuptias. Facit multas eleemosynas.

Cùm verò aliquandò fames esset, omnesque inopia premerentur, illa non solùm ijs, qui eiusdem fidei homines erant, nutrimenta copiosè largiebatur: sed alienis etiam, qui Atthingani appellabantur, fame tunc oppressis, & ad eam accedentibus, misericordia commota, victum impertiebat. Illud enim Domini præceptum obseruabat: Estote misericordes, vt pater vester cælestis: qui facit solem suum oriri super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Neque solùm nutrimenta illis tribuebat, verùm etiam vestibus eos fouebat, & alijs donis consolabatur. Dominicis verò & festis diebus vicinas omnes amanter ad se congregans, diuina scripta illis legebat, eorum mentem aperiens, & ad Domini timorem ac desiderium diuino quodam modo illas erigens. Cap. 5. Luc. 6. Matth. 5. Eius eleemosynæ spirituales.

Cùm igitur in his, quæ Dei sunt, ità proficeret, & virtutibus ipsis, vt campus multis floribus, abundaret, coniugi suo persuasit post aliquot annos conuictûs, quē cum illo habuerat, vt admonitionibus suis cedens, mundo & his omnibus, quæ in eo sunt, renunciaret, & ad sacram monachorum institutionem se conferret. In qua cùm sanctè versatus esset, & in ea excelluisset, posteà dormiuit in Domino. Beata igitur illa fœmina, libertatis tempus nacta, se totam per omne tēpus Deo ipsi dedicauit. Nam cùm & alias mulieres valdè religiosas inuenisset, quæ & idem propositum habebant, & spiritu ipso ardentes erant, illis concordi animo adhærens, quamprimùm ex huius mundi confusione se remouit. Cumque omnia, quæ possidebat, pauperibus distribuisset, vnà cum moribus & mundi habitum mutauit cum illis ipsis honestis mulieribus, quas suprà diximus. Itaque cùm quodam in loco quietam vitam ducere cœpissent, cuiusdam viri sancti & virtute præditi adhortatione, qui & eas totondit, post tres aut quatuor annos Athanasia earum mulierum, quæ cum illa erant, principatum etiam inuita suscepit, prima quidē ab illis nominata, sed omnium nouissimā, quòd ad mentis sensum pertinet, seipsam existimans, vt illud Domini præceptū seruaret: Qui vult in vobis esse primus, sit omnium nouissimus & vltimus. Cap. 6. Maritus eius fit monach. Athanasia fit præfecta monachorum. Matth. 20.

Sed quænam oratio, aut quæ lingua humilitatis & summissionis, qua fœmina illa excellebat, celsitatem explicare posset? Neque enim vnquàm passa est, ab aliqua earum mulierum, quæ cum ipsa erant, ministerium sibi præberi, vel aquā in manus dari per totum vitæ suæ tempus: quemadmodùm quæ cum ea vixerant, post sanctum eius obitum, omnes illius regionis homines de ea re certiores fecerūt. Illa enim se indignam putabat, quæ vnà cum ipsis versaretur: tantum abest, vt sibi tanquàm præsidenti, ab illis ministrari vellet. Cùm etiam abstinentia multùm valeret, paulùm panis & aquæ post nonæ horæ tempus gustabat, caseo & pisce omninò abstinens: quæ in solo die festo Paschæ, Deo gratias agens, gustare solita erat. Sanctæ verò Quadragesimæ diebus post biduum sumens cibum, crudis tantùm oleribus contenta erat, in Cap. 7. Multa eius humilitas. Magna abstinentia.

illis sanctis diebus omninò potum non gustans. Cumque dormiret, non in latus, sed in vnum quendam lapidem, ad id ipsum accommodatum, sese inclinans, parùm somni capiebat. Neque solùm in sancta & magna Quadragesima, sed etiam in sanctorum Apostolorum, & sacratissimi diei natalis Christi Saluatoris nostri temporibus, eandem exercitationis & vitæ regulam seruabat. Eius verò stratum, ex magnis lapidibus in solo ipso compositum, parua quadam & aspera veste desuper tegebatur: quo loco in ipso quietis tempore cubans, lachrymis per singulas noctes, vt Propheta dixit, stratum suum rigabat. Cùm enim diuinus amor intùs abundè psam accenderet atque inflammaret, lachrymæ ipsæ tum in psalmis canēdis, tum in precibus ad Deum mittendis ità copiosè profundebātur, vt fontem potiùs vidisses aquis destitutū, quàm sanctos & assiduè Christum spectantes eius oculos, lachrymarum expertes esse.

Lectus eius

Psal 6.

Copia lachrymarum

Indumentum illi erat interius quidem asperum, ipsius carnem asperitate affligēs: exterius verò tegumentum pannis constabat ex ouium lana contextis. At interior illa vestis ignota erat: exterior autem corpus contegēs, ab hominibus cernebatur. Ad hæc vigilabat se colligens, & Dauidis psalmos meditans, singulisque sessionibus orationem animo valdè sobrio atque attento ad Deum fundens. Die autem modò secū, modò cum alijs, quæ cum illa erant, psalmorum versus recitans, dabat operam, nè vllo tempore aut hora, eius os aut mens à Dei gloria celebranda vacaret, vt sacrorum carminum author Dauid cecinit: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.

Cap. 8.

Vestes.

Vigiliæ.

Preces.

Psal. 33.

Ex quo autem die monasticam vitam fœmina illa ingressa est, ad illud vsque tempus, quo ad Deum migrauit, nullos omninò fructus degustauit. Cumque multas ærumnas pateretur, & sororibus præesset, earumque curam haberet, ob animi summissionem, qua excellebat, nulli vnquàm increpationem adhibuit, neque contumeliosum aliquid ex eius ore honestissimo, ne aduersùs minimum quidem aliquem, aut magnum, seruum, aut liberum hominem profectum est: præsertim cùm sæpiùs audiret, diabolica tentatione illa omnia se facere. Omnes igitur mansueto animo & recto corde perferebat, ad futuram illam mercedem semper animū attentum habens. Cùm verò quatuor anni præterijssent, ijs, quæ cum illa erant, persuasit, vt è loco in quo manebant, exurgerent, & ad priuatū & omninò remotum montem secederent, in quo possent solitariam vitam degentes, Deo ipsi operam dare, & ab omni humana consuetudine separari.

Cap. 9.

Mansuetudo & patientia.

Cùm igitur quæcunque ad proprios vsus possidebant, ea omnia pauperibus distribuissent, ardenti animo ad id, quod sibi proposuerant, se præparabant. Adierunt igitur virum quendā virtute præditum, & Dei amantissimum, Matthiam nomine, presbyterij honore decoratum, & eorum, qui se in vita monastica exercebant, ouili præsidentem. Ille cùm vitæ honestæ esset studiosus, & earum mentis ardentem affectum vidisset, beatæ Athanasiæ dixit: Tuum quidem & earum, quæ tecum sunt, bonum est & valdè laudabile propositum: sed quoniam vos video ità exercitatione afflictas, vt infirmissimæ sitis, moneo nè durissimis vitæ legibus vosipsas tradatis. Itaque si meum consilium suscipitis, vos in quendam locum perducam, in quo poteritis ità, vt decet, versantes, benè vobisipsis consulere. Habebitis etiam me infirmitati vestræ opitulantem, vobisque toto animo & omnibus viribus ea, quibus indigetis, ministrantem. Hæc cùm dixisset, sanctæ mulieri, & ijs, quæ cum illa erant, persuasit, vt eum promptissimo animo sequerentur. Cùm verò prope locum accessissent, eum beata illa mulier contemplata, valdè hilaris cœpit dicere: Hunc ego locum iampridèm mentis lumine contemplabar, &, vt opinor, hìc in posterum viuemus, vitæque finem excipiemus.

Cap. 10. Quærit cum suis monialibus locum solitarium, vt liberiùs Deo vacet.

Erat in loco illo sanctum protomartyris Stephani templum, tum gloria, tum vetustate clarissimū. Beatus igitur ille Matthias, nutu eius Episcopi, qui regioni præsidebat, illic mulieres illas collocauit, omnemque curam eis adhibuit. Insuper virtutis exercitationi valdè studebat, continentiæ, inquam, & vigilijs multis, cùm per totam noctem & psalterium recitaret, & preces quamplurimas ad Deum funderet, dormiensque non supra latus, sed sedens, somnum, quantùm satis esset, caperet. Tanta etiam erat illius viri compunctio, tum in psalmis canendis, tum in offerendo diuino & incruento sacrificio, vt qui eum videbant, multam ex ea re vtilitatem perciperent. Veste autem aspera contentus erat: quam cùm vnicam ferret, carnem ipsam horribiliter domabat. Cùm verò Iohannis Apostoli, qui recubuit super pectus Domini, esset valdè studiosus, & eius die festo ac memoria instante, incruenti sacrificij ministerium

Cap. 11. Matthias egregiꝰ monachus, loco eis aptū prouidit.

Dies festus S Iohannis Euāgelistæ

rium celebraturus esset, maxima cõpunctione affectus, vni ex ijs, qui præsentes erant: Num, inquit, aliquis est dignus hodierno die, qui Ephesum proficiscatur, & sanctum Apostolum Iohannem contempletur? Cumque hæc dixisset, fontes lachrymarum ex oculis emittens, gemitum è corde proferebat. Res igitur oblata est, eius fide & in discipulum Domini charitate digna. Nam ab initio sacræ illius mysteriorum celebrationis, quoàd res diuina completa est, sanctissimum Apostolum Iohannem in ara illa sancta secum vnà stantem videbat: neque solus ipse eum cernebat, sed duo etiam alij, qui vnà præsentes erant, cùm incruentum sacrificium celebrabatur. Ad tertium igitur vsque diem permansit ità compunctione illa se oblectans, vt humani cibi particeps fieri non posset. S. Iohannes adest sacrificãti Matthiæ.

Cap. 12.

Ad hunc beatum Matthiam accessit homo quidam, totius corporis compages remissas & dissolutas habens: cuius misericordia commotus vir ille, chlamyde, qua indutus erat, seipsum exuit, & in eius humeros eam imposuit. Quo facto, eius compages cùm stridorem magnum emisissent, statìm homo ille sanus factus est. Cuidam verò alij faciem habenti, diabolo authore, peruersam, honoratæ manûs suæ signaculo curationem attulit. Quinetiam vetulæ mulieri, impuro spiritu detentæ, & ad beatum illum virum Matthiam accedenti, illius precantis perseuerantia factũ est, vt Deus ipse paucis diebus sanitatem conferret. Alia quædam mulier, habitu monastico induta, impuro spiritu vexabatur, & ad monasterium accessit. Cùm igitur ille ingressus, eam solam vidisset in ecclesia prauo spiritu laborantem, misericordia commotus, in cælum manus erexit: cumque, quantum satis esset, orauisset, & ad eam conuersus esset, tèr Crucis signaculum ipsi adhibuit. Quo pacto, prauus ille dæmon aufugit, & fœmina illa sana deincèps permansit. Hæc nos perstrinximus, vt vitæ, quam vir ille tenebat, præstantiam declararemus, & signorum gratiam à Deo illi concessam, omnibus manifestam faceremus. Sanat paralyticum. Item diuersos homines malo spiritu vexatos.

Cap. 13.

Sed nescio quomodò factum sit, vt cùm sanctus ille homo, & Deo ipsi dicatus, nauem conscendisset, & ad regiam ac magnam vrbem nauigaret, in dicijs illis, quæ solus Deus nouit, acciderit, vt vnà cum socijs nauigationis fluctibus marinis suffocaretur. Quamobrèm & illius sancti corporis expertes facti sumus, neque sacras illas & beatas reliquias repositas habemus, quæ nos maximè iuuare possent. Omninò enim Sanctus quemadmodùm, cùm in corpore erat, curationes abundè conferebat, multo magìs, postquàm excessit, his, qui eius reliquias attigissent, easdem afferre posset. Huius ministerio alius quidam presbyter successit, eunuchus natura, qui vocabatur Ignatius. Ille cùm ijsdem moribus, quibus & is, quẽ suprà diximus, excelleret, sanctè admodùm & Domino Deo gratus migrauit: cuius sepulcrum fulgoribus quibusdam dæmonum turmas prosternit, & curationes affert. Sed ad narrationis ordinem reuertamur, sanctæ matris nostræ Athanasiæ facta perstringentes. Eccè quid antiquitas senserit de reliquijs. Multa fiunt miracula ad tumulum S. Ignatij monachi.

Cap. 14.

Hæc igitur beata fœmina cùm multam, vt diximus, humilitatem, magnamque & singularem manſuetudinẽ in se haberet, sæpè Deum precans, atque in cælum intuẽs, stupore atque excessu quodã implebatur: nubẽ autem lucidam, Solis radios emittentem, videbat, & in eius medio virum speciosum, formaque ità effulgentem, vt eius species singularis existeret. Cumque hoc sæpè vidisset, & eius viri adspectum obstupesceret, secum ipsa dicebat: Ecquisnam virum hunc tam multo decore atque ornatu repleuit? Et quænam virtus ità splendidum ac speciosum effecit? Cùm hæc cogitaret ac diceret, sibi visa est vocem hanc audire: Virum hunc, cuius speciem tu admiraris, humilitas & manſuetudo ità splendidum reddiderunt: quæ cùm & ipsa mirum in modum imiteris, te quoquè illustrem futurã manifestò scias. Quotidiè igitur hæc contemplans, ità duabus virtutibus se ornauit, vt in illa iræ aut superbiæ ne vestigium quidem vllum appareret. Quæ verò ad earum virtutum celsitatem ascenderat, quæque cælestem visionem puro cordis lumine inspexerat, mirum non est, si admirabilibus signis Deus eam ornauit. Visio S. Athanasiæ. Manſuetudinis & humilitatis cũ studiosissima.

Cap. 15.

Etenim cùm quodam die ipsa sederet, & Deo operam daret, ad eam venit homo quidam oculos multùm dolens, eamque rogans, vt pro ipso Deum precaretur. Illa verò humilitatem suam ostendens, quasì eum cõsolaretur: Et mihi, inquit, huiusmodi morbus molestiã attulit. feras igitur, & Dominus te curare poterit. Ille verò cùm nequaquàm discederet, sed curationis se compotem fieri cum fide multa postularet, beata illa mulier manum suam super ipsius oculos imponens: Ille, inquit, Christus, qui cæcum natum curauit, det tibi, frater, perfectam istius morbi curationem. Iohan. 9.

Cæcum sanat. Cap. 16.

Hæc cùm ille audisset, & firma fide accepisset, statim illo ipso tempore optatam sanitatem assecutus est.

Aedificat tria templa.

Posteà verò, quàm Athanasia prope templum illud protomartyris Stephani supradictum, alia tria templa ædificauit, celeberrimæ Dominæ nostræ & Dei genitricis Mariæ, Iohannis præcursoris, & Nicolai illius diuini præconis, necessitate postulante, ad regiam Vrbem profecta fuit, ibique in monasterio sex vel septem annos morata est. Quod molestè ferens: Exul, inquit, facta sum è templo illius, quæ Deum peperit: quo derelicto, en hîc moror. Cùm igitur diuina quædam visio illi oblata esset, ausa est ijs, quæ cum illa versabantur, dicere: Tempus iam instat, vt ad eum locum abeamus, vbi olim nos sedebamus. Vidi enim in mentis excessu templi Dominæ & sanctissimæ Mariæ, quæ Deum genuit, fores patefactas, nosque illuc introire iussas. Cumque hæc dixisset, ex vrbe illa regia migrauit, & Dei verè preciosum illud vas ad desideratum locum vénit, qui vocatur Timia, nomine ipso ab honore deducto. decebat enim honestum locum illum eius præsentia honorari, & appellationem veram, ac factis ipsis comprobatam, habere, vt à quodam perspicacissimo viro ac patre multis annis anteà præuisum fuerat. Hic, quem dixi, Iohannitius fuit ille laudatus & insignis vir, cuius gloria per totum orbem terrarum celebratur. Hic, inquam, diuinus vir, cùm per eum locum transiret, prophetico spiritu pronunciauit, decere locum illum honorari quorundam sanctorum corporum collocatione. Id quod posteà factũ fuit.

Iohannitius vir sanctissimus.

Cap. 17.

Visio alia S. Athanasiæ.

Cùm igitur beata mulier eò peruenisset, & paucos quosdam dies illic vixisset grauissimo quodam morbo correpta est, & duodecim diebus, antequàm è vita discederet, de ea re mysterio quodam edocta fuit. Vidit enim viros duos, albis vestibus indutos, ad se venientes, & paginam quandam ei tradentes, in qua hæc scripta erant: En libertas tua hæc est: sume hãc, & lætare. Beata verò mulier cùm ad se redijsset, & vnam è sororibus ad se vocâsset, singulatim ei omnia narrauit. Totis igitur illis duodecim diebus mansit assiduè contemplationi dans operam, neque cibi, neque potûs particeps fiebat, nihilque aliud, nisi hoc dicebat: Psallite, sorores meæ, psallite, & Deũ assiduè laudate, vt propitius sit peccatis nostris. Cùm igitur duodecimus dies veniisset, sancta mulier alias, quæ cum illa erant, affata: Succurrite, inquit, quæso infirmitati meæ, & in ædem sacram ingressæ, versus, qui mihi dicendi essent, vos Deo reddite: non enim possum ampliùs psalterium complere, cùm omninò vis mea deficiat. Illæ verò cum clamore & lachrymis respõdentes: Ad quemnam, inquiunt, psalmum ipsa peruenisti, & vndenàm, quod reliquum est, nos incipiemus? Illa sensim respondens: Nonagesimum, inquit, psalmum in ore habeo: sed infirmiór facta, vlteriùs progredi non possum. Illæ cùm hæc audiuissent, ad ædem sacram ingressæ, reliquos psalmos compleuerunt. Cumque exijssent, in faciem ceciderunt, & vlulatum magnũ emittentes, sibi preces à sancta muliere impartiri postulârunt. Illa verò omnibus quidẽ pariter benè precata est: Marinam autẽ & Euphrasiam vlnis suis honoratis amplexa: En, inquit, sorores meæ dilectæ, ex hoc ipso die à nobis separamur: sed in futuro illo seculo rursùs nos Deus coniunget: det autem vobis pacem, charitatem & concordiam, & impleat vos omnibus bonis suis. Hæc & alia cùm dixisset, eius facies instàr luminis effulsit, ità vt qui ad eam videndam eò venerãt, admiratione & stupore afficerentur.

Moribundę facies instàr luminis fulget.

Cap. 18.

Dies festus Assumptionis beatæ virginis.

Quoniam verò dies festus aderat, quo sanctissimæ Dei genitricis Assumptio celebratur, omnes sic admonens: Videte, inquit, nè quid eorum, quæ ad diem festum pertinent, infectum prætermittatis: itaque & psalmorum ordinem, & ministerium in ipsos egentes pro viribus diligenter exequamini: deindè post diuinum rei sacræ ministerium humile hoc corpus meum terræ mandetis. Hæc cùm præcepisset, & duas sorores, quas suprà diximus, amplexata esset, in pace dormiuit ac requieuit: ità vt qui eam viderũt, communi somno requieuisse crederent. nam ore atque oculis clausis, minimè illi opùs fuit, qui hæc honestè componeret. At sorores, ad sanctas eius reliquias se abijcientes, & suam orbitatem deplorantes: Quonàm, inquiunt, nunc abijsti, mater nostra sancta, & immortalitatis cognomen habens? Quomodò nos ità orbas dereliquisti, è nostro conspectu euanescens? Vbinàm posthàc angelicam faciem tuam adspiciemus? Vbi vocem illam tuam audiemus, qua nostra corda exhilarentur, & ad bonorum operum studia excitentur? Extinctum est nostræ spei fomentum. Tu nunc dormis, & nos in segnitia, velut mortuæ, iacemus. Non ampliùs te nobiscum vnà versantem habebimus: elegit enim te Dominus, & ad mãsiones illas

Migrat ad Dominum.

æternas vocauit.

Cùm

Cùm hæc & his ſimilia lamentatæ fuiſſent, & conſuetum officij canonem in ea compleuiſſent, poſt myſteriorum tempus, ſacrum illud corpus in loculis repoſitum, in terra congruenter condiderunt. Quæ verò mulier in eius locum ſucceſſit, prope ſepulcrum permanens, neque nocte, neque die illinc diſcedebat, lachrymans, & beata illa fœmina ſe orbatam lugens. Cui Athanaſia in ſomnis appárens: Eſto, inquit, bono animo, & certò fore ſcito, vt, completis quadraginta diebus poſt meum obitũ, recipiam quod à Deo ipſo receptura ſum. Hæc igitur cùm in ſomnis vidiſſet, experrecta dubitabat, quidnam hoc viſum, & ſanctæ mulieris verbum ſignificaret. Cumque quadrageſimus dies veniſſet, quæque ſorores monaſterium habitabant, id oblitæ (vt ſæpè vſu euenire ſolet) poſt duos dies illum quadrageſimum diem futurum exiſtimarent, eius diei veſpere ſorori, quæ ſupradicta eſt, Athanaſia beata illa fœmina ſe offerens: Cur, inquit, ità quadrageſimos dies meos neglexiſti, neque quæ ad pauperum diſtributionem, neque ea, quæ ad amicos benignè accipiendos pertinent, præparâſti? Hoc viſo illa perculſa, & ad ſe rediens, ac diligenter dies numerans, cognouit tempus illud veſperam eſſe quadrageſimi diei, quo ſacra pſalmorum cantio celebrari deberet. Cap. 19. Quadrageſimus dies defunctorũ iã olim obſeruatus.

Cùm igitur dies illuxiſſet, & diuinum officium celebrari cœpiſſet, duæ, quæ illius ſacri & monaſtici chori principem locum tenebant, quarumque cordis oculos Deus aperuerat, vt horribile illud viſum animaduerterent, duos quoſdam viros contemplatæ ſunt ſpecie terribiles, habitu effulgentes, & beatam Athanaſiam mediam habentes: quam cùm duxiſſent, & ante ſacram aram conſtituiſſent, purpuramque precioſis lapidibus ac margaritis ornatam protuliſſent, regali habitu eam induerũt, & corona, Crucem & antè & retrò habente, caput eius cinxerunt: cumque virgam gemmis ornatam in manus ei dediſſent, eam ad diuinam aram perduxerunt. Hæc igitur viſio cùm quadrageſimo die contigiſſet, loculus, in quo ſanctæ mulieris reliquiæ infra terram iacebant, ſtridorem emittere cœpit: idque aſſiduè per totum anni tempus faciebat. Cap. 20. Viſio de gloria S. Athanaſiæ.

Cùm verò anniuerſarius dies, quo ſancta illa mulier obierat, iam veniſſet, eccè viri duo adſtiterunt, & cum ipſis miſera quædam mulier, prauis ſpiritibus vexata: qui ſpiritus ſupra ſanctæ illius mulieris reliquias debacchantes, redarguti ſunt. Manibus igitur tegumentum illud, quod ſupra ſanctæ Athanaſiæ reliquias impoſitum fuerat, amouentes, arcam è monumento extraxerunt. Quo facto, mulier illa ſpiritu malo agitata, curationis ſtatim compos facta eſt. Sacri verò illi viri arcam illam inſpicientes, eam viderunt vndiquè ſuauiſſimi odoris vnguento diffluentem. Cùm igitur diligenter eam patefeciſſent, Athanaſiam inuenerunt ità decorè poſitam, vt recèns mortua fuiſſe videretur. nam & eius oculi luminis ſpeciem præ ſe ferebant, & labra, & totum illud beatum corpus ſanum, integrum & intactum videbatur, teneris adhuc carnibus, & manibus in rectum protenſis, neque aliqua ex parte impeditis. Cùm illud igitur venerati eſſent, & lachrymas effudiſſent, arcam muniêrunt, & in omniũ conſpectu ponendam eſſe, ſanctè iudicârunt. Cap. 21. Dæmoniaca ſanatur. Nota rem admirandã de eius ſacro corpore

Poſtea verò quàm in aliam arcam tranſlata fuit, in qua & nunc beata illa repoſita eſt, monachæ ipſæ veſte priore illam exuentes, alia quadam ſericis filis contexta, & colore cæruleo eam induere cupiebãt: ſed minimè Athanaſia ſancta eis obtẽperabat, manus ipſas tenens pectori adhærentes, & veſtem illam renuens. Vnà igitur è choro illo, quę omnibus virtutibus effulgebat, & ſancti Spiritûs vas quoddam erat valdè precioſum, flexis genibus ſic eam precata eſt: Quemadmodùm quo tempore nobiſcum verſãbaris, obedientiam ſine aliquo diſcrimine præſtitiſti: ità & nunc libenter nobis obedire velis, & humilem tunicam tibi oblatam te indui patiaris. Hæc illa cùm, per indè ac ſi viueret, audiuiſſet, manus ſtatim relaxauit, & tunicam, quam diximus, accepit, ac deindè ad ſanctam illam arcam ſe reclinauit. Cap. 22. Viuũt Sancti, & nõrũ res noſtras.

Operæprecium verò eſt pauca quædam, quæ poſteà facta ſunt, miracula commemorare, & ità orationi finem imponere, Cùm non multi dies præterijſſent, puella quædam, annos ferè duodecim nata, impuro ſpiritu detenta, cadens & ſpumam emittens, ad ſacræ mulieris ſepulcrum adducta eſt: cumque illic quadraginta dies permanſiſſet, diuina ope adiuta, ſana redijt. Alius quidam puer, annos ferè octo natus, in manu ipſa dæmonem habebat. Hunc vt paſſerem quendam nigrum ad manum ſuam venientem, & illic ſedentem videbat, à quo & manus ipſa commouebatur. Quarè miſerabiliter afflictus puer ille, cùm totos ſeptem dies apud diuinas Cap. 23. Puella quædam ad eius ſepulcrum à dæmone liberatur.

sanctæ mulieris reliquias permansisset, sanctissimi Spiritûs ope curatus est.

Dæmon à puero depellitur. Cap. 24.

Alius quidam conditione seruus, fide verò liber, occulto dæmone vexatus, & insuper aqua intercute totum corpus, instar vtris, tumefactum habens, ad monasterium illud venit, & sanitatis compos fieri supplex postulabat. Illi ergò beata Athanasia in somnis apparens: Expecta, inquit, frater, paululùm, & ego tibi, diuina ope adiuuante, curationem afferam. partem enim quandam mei corporis ad te mittam, qua morbo isto liberaberis. Audiuit hæc vir ille, & fuit bono animo: & post mensem vnum nocte quadam in mentis stuporem incidens, seipsum vidit vndiquè à templi tecto aqua defluente madefieri, & omnibus candelis extinctis, ad sanctas beatæ mulieris reliquias confugere: stridoreque magno ex arcula emisso, vocem ad se venientem audire sibi videbatur, quæ ità diceret: Aperi citò os tuum, aperi. Quod cùm ille fecisset, hilaris, quod missum fuit, excepit, simulque sanitatem recuperauit.

Per visum hydropicus idémque dæmoniacus sanatur.

Cùm verò dies illuxisset, omnibus, quæ in monasterio erant, curationem suam clara voce prædicabat. Cumque omnes concursu magno illuc venissent, & causam eius rei edíscere cupiuissent, tum ille donum, quod acceperat, è sinu protulit, vnguem videlicet magni digiti è sanctæ mulieris pede missum, ac paruo quodam panno inuolutum. Abijt igitur vir ille sanus, diuinam gratiam, & sanctæ mulieris gloriam celebrans.

Cap. 25.

Aliquandò cùm eius sancta memoria celebraretur, & multus populi concursus factus esset, mulier quædam, nomine Theodota, manum arefactam habens, curationē assequi supplex poscebat. Vna igitur è sororibus, cùm eam apprehendisset, & maxillæ sanctæ mulieris, quæ in arca erat, admouisset, sanam atque integram Dei ope illinc extulit. Alia verò quædam mulier cùm occulto spiritu vexaretur, & multos dies illic permansisset, re infecta ac tristis domum suam reuersa est.

Manus arida restituitur.

Vidit autem sanctam fœminam talia sibi dicentem: Tu fraudem viro tuo fecisti, & animam tuam in grauem mortem iniecisti. Vade igitur, & erratum tuum proferas, & ego mali dæmonis vexatione te liberabo. Hæc cùm mulier audiuisset, & ea, quæ audiuerat, fecisset, diuina ope adiuta, sanata est. Alia quædam mulier infantem puerum mammam sugentem ferè, cui tum dexter oculus extinctus, tum manus & pes torpens, & motionis expers erat, ad sanctæ illius sanitatis datricem arcam eum adduxit. Post paucos verò dies illum sanum receptum, in propriam domum gaudens retulit.

Dæmoniaca iubetur à S. Athanasia confiteri peccatū suum, & ità sanatur.

Cap. 26. Alia miracula.

Alia quædam tam malè oculorum morbo laborans, vt ei tanquàm poma aliqua oculi penderent, ad eius arcam accessit, & capite supra sanctas reliquias impositio, sanitatem assequi precibus postulabat. Cùm igitur duobus aut tribus diebus permansisset, Dei ope adiuuante, sana facta est, eius oculis ad priorem statum restitutis. Puer verò duodecim ferè annos natus, cùm manus & pedes torpentes haberet, ad eius sepulcrum accessit. Cumque nondùm pauci dies præterijssent, diuina visione puer ille dignus factus, & proprijs pedibus inambulans, domum suam reuersus est. Quod miraculum per beatam mulierem editum omnes obstupescebant. Collum puellæ cuiusdam, quæ Maria vocabatur, & in monasterio habitabat, graui morbo laborabat. Cui beata Athanasia in somnis apparens: Asperam, inquit, tunicam meam accipias, & morbo admoueas. Id cùm illa è somno excitata fecisset, statim curationem ipsam admirabiliter assecuta est.

Cap. 27. Item Marina sanatur à ventris sui doloribus.

Marina verò, cuius suprà mentio facta est, multo tempore graui morbo ex ventre laborauerat. Cùm igitur lauri folium sumpsisset ex ijs, quæ tunc super arcam illam posita erant, & supra morbi locum tribus diebus reliquisset, perfectam sanitatem accepit. Hæc, quantùm vobis religiosis monumentum esse possint, mediocriter à nobis dicta sunt. Singulatim enim omnia persequi, non solùm supra vires meas est, sed neque ijs facile erit, qui & vita meliore sunt, quàm ego, & orationem vitæ parem habent. Ego verò cùm ingenio sim valdè tenui, & sublimioris orationis omninò expers, prouinciam hanc susceptam, non vana secutus figmenta, sed quæ tum ipse propriis oculis vidi, tum à sanctis mulieribus, cùm hæc dicerent, audiui, è quibus fuit & felicissima mater nostra. Quæ omnes cùm per totam vitam rebus gestis excelluerint, & Athanasiæ beatæ mulieris facta cuncta benè nouerint, illis ego credidi. Earum autem vitam, & optimam maximæque vtilitatis conciliatricem institutionem, alijs suo tempore scribendam prætermittamus.

Fides huius historiæ.

Cap. 28.

Tu verò beata, & immortalitatis appellatione prædita, diuinorumque Angelorum contubernalis Athanasia, quæ propter Christum benè paupertatem exercu-

isti,

isti, & diuinis muneribus diues facta es: quæ assiduè lugens, consolationem istam tibi comparâsti: & mansuetudine oblectata, mansuetorum terram recepisti: & in fame & siti vitam ducens, perennes delicias inuenisti: misericordemque animam habens, à Deo ipso misericordiam magnoperè consecuta es: tu, quæ corde puro splendorem sancti Spiritûs excipiens, & in animo pacem habens, eiusdem sancti Spiritûs diuersorium, &, vt summatim dicam, omnium bonorum thesaurus, ob idque maximo lumine digna facta es, cum sanctorum turmis simul versans, & cum iustorum choreis hilaris vnà chorum ducens: sis nostrî memor, qui factis tuis lætamur: cura sororum gregem, quem proprijs laboribus congregâsti: respice vitam nostram, multis huius mundi fluctuationibus agitatam: vt per tuas preces sanctè viuentes, & laqueis diaboli fortiores redditi, tecum vnà sempiternis bonis efficiamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto Spiritu sit gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Author inuocat S. Athanasiã.

ORATIO, QVÆ TRACTAT A VENERANDO ORTV ET EDVCATIONE SANCTISSIMAE NOSTRAE

Deiparæ, & ortu Christi Dei nostri, & quæcunque contigerunt ad viuificum eius decessum. Et præterea quomodò in apertam prolata sit preciosa eius vestis. Et quemadmodum hæ magnæ opes fuêre Christianis reconditæ. Authore Simeone Metaphraste, qui grauissimorum Patrum vtitur testimonijs. Hanc orationem in gratiam Lectoris per Capitula ad marginem adiecta distinximus.

PORTEBAT re vera Virginem, sicut ipsa Dei ad homines venturi inuenta est dignum & Deo conueniens habitaculum, ità nunc illam ad encomij argumentum nobis propositum, dignam linguam esse consecutam, quæ res eius eleganter narraret, & conuenientem ei laudem afferret. Sed quoniam quo hoc est maius, eo difficiliùs explicari potest, pro viribus saltèm alacri animo danda est opera, vt texamus eius laudationem. Scit enim ipsa quoquè, filij cedens legibus, gratum habere id, quod fit pro viribus. Dicendum est ergò, & diligenter narrandum, & vndè orta sit, & quos parentes habuerit, deque educatione eius, & fine vitæ: quinetiam quæcunque illi contigerunt ex diuina prouidentia, & arcanis rationibus. Quòd si oratio alia quoquè complexa est, & necessariò persequitur, non est à ratione alienum, quod factum est. omnia enim ad eam referuntur, eiusque sunt gloria & encomia. Quorum narratio non erit nobis absque fidedignis testibus, nec sumetur ex personis quibuslibet: sed quam viri, quibus iure credendum est, & qui simul cum doctrina egregiam quoquè vitam attulerunt, diligenter composuerunt. Gregorius, inquam, Nyssenus, Athanasius Alexandrinus, Dionysius Areopagita, & multi alij, qui nec sunt vulgaris, vt diximus, eruditionis, & sunt vita admirabiles: Et, quod maius est, quam ipsum quoquè diuinum refert Euangelium. 15. Augusti. Cap. 1. De quibus dicturus sit Author. Quibus testibus vsurus.

Iam enim diuinus Gregorius in oratione, quæ de ortu Christi ab ipso est composita, hæc de ea tractat: Audiui, dicens, arcanam quandam & occultam historiam, de ea hæc narrantem; Erat insignis in accurata vitæ, quæ est ex lege, institutione, & inter optimos apprimè notus, pater Virginis. Consenuerat autem sine liberis, quòd non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matribus, quem non adipiscebantur, quæ carebant filijs. Imitatur ergò ea quoquè illa, quæ narrantur de matre Samuelis. Et cùm fuisset intrà templa sanctorum, fit supplex Deo, rogans, nè excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem marer, & Deo consecraret id, quod pareret. Cùm nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam, quam petierat, postquàm peperit puellam, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipsum nomen significaret, à Deo datam esse gratiam. Cùm verò iam creuisset puella, vt non ampliùs opùs haberet fugere mamillam, eam Deo tradidit, & promissum Cap. 2. Ex Gregorio Nyssenô 1. Reg. 1. Nascitur S. Maria.

Offertur templo.

missum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad similitudinem Samuelis, inter sanctos educabant puellam.

Cap. 3.

Cùm verò creuisset, consilium ceperunt, quidnam sacro illi corpori facientes, in Deum non peccarent. Eam enim legi naturæ subiungere, & eam dare in seruitutem ei, qui illam duceret, videbatur absurdissimum. Existimatũ est planè sacrilegium, si diuini donarij homo fieret dominus? quandoquidem à lege est constitutum, vt maritus esset dominus coniugis. Vt autem in templis versarentur mulieres cum sacerdotibus, & inter sanctos viderentur, neque lege permittebatur, nec res erat honesta. Eis verò de his consultantibus, à Deo datur consilium, vt eam quidem dent viro nomine desponsationis? Is autẽ talis esset, qui ad virginitatis aptus esset custodiam. Inuentus est itaq; Ioseph, qualem quærebat ratio, ex eadem tribu, ex qua erat virgo? & ex consilio sacerdotum sibi despondet Virginem. Coniunctio autẽ processerat vsque ad desponsationem. Tunc Virginià Gabriele aperitur mysterium. Erant autem verba mysterij benedictio. Aue gratia plena, inquit, Dominus tecum. Contraria illi primæ voci, quæ facta est mulieri, nunc verba fiunt Virgini. Illa doloribus in partu condemnata fuit propter peccatum? In hac autem per lætitiam expellitur tristitia. In illa partum præcesserunt dolores? Hic verò lætitia est obstetrix partûs. Nè timeas, inquit. Quoniam enim omni mulieri metum affert partûs expectatio, metũ expellit dulcis partûs promissio. In vtero concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.

Deſpõdetur S. Ioſepho.

Gen. 3.

Luc. 1.

Gen. 3.

Cap 4.

Quid autem Maria? Audi puram vocem Virginis. Angelus partum annunciat, & illa adhæret virginitati, non corrumpi, iudicans esse præstantius, quàm apparitionem Angeli. Et neq; potest Angelo non credere, neq; discedit ab ijs, quæ statuerat. Est, inquit, mihi prohibita cum viro consuetudo. Quomodò erit mihi hoc, quoniam virum non cognosco? Hæc vox Mariæ, est demonstratio eorum, quæ arcanè & occultè narrantur. Si enim eam Ioseph acceperat in matrimonium, quemadmodùm ei visum est alienũ, quod partũ ei antè significaret, si ipsa omninò expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoquidem carnem, quæ Deo fuerat consecrata, velutì quoddam sanctum donarium, intactum conseruari oportebat? propterea, Etsì sis Angelus, inquit, etsi de cælo venias, etiam si sit super hominem id, quod appáret, non potest tamen fieri, vt virum cognoscam. Quomodò ergò ero mater absque viro? Nam Ioseph quidem noui sponsum, virum autem non cognosco. Quid ergò paranymphus Gabriel, qualẽ thalamum parat puro & impolluto matrimonio? Spiritus, inquit, sanctus superuenietin te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O beatam illam carnem, quæ propter insignem puritatẽ, animæ bona ad se attraxit. In alijs enim omnibus vix anima pura sancti Spiritûs aduentum acceperit? hîc autem fit caro spiritûs receptaculum. Quinetiam virtus Domini obumbrabit tibi. Quid hæc perarcana significat oratio? Christus Dei virtus, & Dei sapientia, inquit Apostolus. Altissimi ergò Dei virtus, quæ est Christus, per aduentũ sancti Spiritûs formatur in Virginitate. Quomodò enim vmbra corporum conformatur figurę eorũ, quę pręcedũt? ità etiã character & signa, quibus filij Dei cognoscitur diuinitas, apparebunt in eius, qui paritur, virtute, vt qui imago & signaculũ & adumbratio, & splendor primi exemplaris, per admirabiles ostendatur operationes. Et hæc quidẽ diuinus Gregorius. Alia autem & sacrum Euangelium, & alij viri pij, ac Dei amantes, quos nominauimus, & quorum nominatìm non meminimus, verè docent.

Studium virginitatis

Satis hinc liquet, S. Mariã voluisse virginitatem.

Virtute & operatione Spiritûs sancti, cocepit Maria Dei filium.

1. Cor. 1.

Cap. 5.

Hæc ergò postquàm Virgo audiuit, statìm mente illũstrata à spiritu, qui ei inhabitabat, lubenter accepit promissum, & Eccè ancilla Domini, ait Angelo, Fiat mihi secundùm verbum tuum. simul & ad Angeli vocem ea vtens, qua par est, cautione, & postquàm fide digna visa essent ea, quæ dicta fuerant, noluit ampliùs esse incredula: sed illo quidem euasit primæ matris deceptionem, hoc autem vitauit Zachariæ incredulitatem, quæ vltrà, quàm deceret, processit.

Fides & prudentia S. Mariæ.

Luc. 1.

Cap. 6.

Atque Angelus quidem ab ea recessit. Consecuta est autem paulopòst & Mariæ cum studio ad montana aduentns, & eius in domum Zachariæ ingressus. Magno enim studio contendit gratulari Elisabethæ, vt quæ ab Angelo didicisset nouam eius conceptionem. Accedit ergò, & benignè salutat. Fit autem salutatio dulcis exultatio infantis, qui erat in vtero Elisabethæ. Iam enim ex ventre sciebat seruus Dominum, qui erat in vtero! & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè significabat illa exultatio. Non te autem lateat Elisabethæ reuerentia & submissio, cum prædictione admirabili. Virginis enim aduẽtumadmiratur, quippè qui eius superaret conditionem. Vndè hoc mihi, dicẽs? sicut etiam illius

Ibidem.

Inuisit Elisabetham.

filius

filius de Domini aduentu in tempore baptismi. Iam verò hãc quoquè matrem & dominam suam nominat, sed etiam benedictam dicit in mulieribus, & eum, qui in vtero gestabatur, fructum ventris vocat admirabiliter, vt qui cum viri semine nihil habuisset commune. Matt. 3. Attẽde matris & Iohãnis filij eius humilitatẽ.

Cuiusmodi verò est illa quoquè rursùs admirabilis Marię prędictio, fore vt celebraretur ab omnibus generationibus? Non enim se beatam prędicat vana mota arrogantia, neque lingua communi hæc loquitur: sed diuino spiritui seruiens, & id quod fit in æternum, diuinans. Magnificat autẽ Deum Maria, se & credere ostendens propter vocem Elisabethæ: Beata enim, inquit, quæ credidit fore, vt ea perficiantur, quæ ei dicta sunt à Domino: & se ei tam magnæ rei inseruire. Sed hæc quidem sic habent. In domo autem Elisabethæ circa tres menses habitauit Maria. Deindè sic, inquit, reuersa est in domum suam. Sic enim me docet Euangeliũ. Quid autem sibi voluit Mariæ hæc mansio? Fortasse quidem, vt eius rei admirabilis videret exitum, de qua non mediocri tenebatur admiratione. Est autem in more positum, vt virgines secedant, cùm, quæ fert vterum, est paritura. Oportet enim hoc quoquè considerare. Ea de causa cùm iam instaret tempus, vt pareret Elisabeth, etsi re vera esset prægnans, recedit tamen, tanquàm virgo, & in domum suam reuertitur. Postquàm autem reuersa est, nusquàm quidem alibi, sed domi deincèps degebat, donèc cognouit iam tempus adesse partûs. Cap. 7. Luc. 2. Cur S. Maria tribus mensibus apud Elisabeth manserit.

Cæterùm Ioseph tumens virginis vterus (nescie bat enim id esse opus sancti Spiritûs) in dubias induxit cogitationes, & ideò eam clanculùm dimittere habebat in animo: Vt qui esset iustus, inquit, & eam nollet traducere, adeò iustus, vt non solùm nollet punire, etiam si hoc lex iuberet: sed neq; rem vellet propalare, & in publicum proferre. Hoc enim sibi vult illud, traducere. Cùm hæc autem, inquit, cogitâsset, venit Angelus, promptè soluens dubitationem. Nihil enim probri nec contumẽliæ eam subire oportebat, quæ ab omni probro & dedecore erat longè purissima. Qualis autem fuit vox Angeli ad Iosephum? Ioseph fili Dauid, nè timeas accipere Mariam vxorẽ tuam. Filium Dauid illum vocans, quidnam vult aliud, quàm ei reuocare in memoriam, vndenàm sit Christus processurus? Dicendo autem, Nè timeas, ostendit eum timuisse, nè Deum offenderet, si adulteram domi suæ haberet. Ea de causa, Vxorem tuam, purè nominat, tollens suspicionem. Neque enim si ei omninò fuisset allatum vitium, vxor illius diceretur. Quòd autem vxorem hîc dicat sponsam, tibi persuadeat scriptura, quę ante matrimonium generos vocat sponsos. Quomodò verò præcipit accipere eam, quæ iam erat accepta, & quæ intùs manebat? Clarum est, quòd in animo suo iam dimissa fuerat, & erat extra fores. Visus est ergò ille eam Angeli voce Iosepho modò tradere, qui etiam eam posteà in Cruce tradidit discipulo. Quod enim (ait) in ea est genitum, ex spiritu sancto est. Ex redundanti quadam copia soluit eius angorem. Non solùm, inquit, virgo est intacta à coitu illegitimo, sed etiam natura est præstantior, & hominem superat conceptio. Quamobrèm non est solùm soluendus metus, sed etiam oportet esse plenum lætitia. Tua sunt hęc magnalia, ô Virgo! & te glorificans, qui potens est, fecit dispensationem rerum admirabilium & supernaturalium. Cap. 1. Matt. 1. Leuit. 20. Matt. 1. Spõsas scriptura vocat vxores. Iohan. 19. Instruit Iosephum Angelus Domini.

Verumenimuerò quomodò exitum habuit prophetia, quæ non defecturum Principem ex Iuda, neque ducem ex femoribus illius, donèc venerit, cui est repositum: ipsum autem esse expectationem gentium, (de Christo videlicet hoc dicit) explicare aggredimur. Tunc enim ille aduénit, quandò deincèps defecerant Iudaici principes, & Romanis erant sceptris subiecti. Simul enim & Christus nascitur, & fit illa prima descriptio: cùm Romani scilicet dominatum obtinerẽt in gentem Iudęorum, & eos suo subiunxissent Imperio. Antipater enim pater Herodis, qui posteà princeps fuit in Iudæa, vxorem duxit ex Arabia, Cyprim nomine: quę eum patrem effecit quatuor filiorum, quorum erat hic vnus Herodes. Satiùs est autem, vt quàm apertissimè possumus, rem declaremus. Cùm enim Hyrcanus frater Aristobuli, post interemptum Aristobulum Pontificem, qui etiam diadema regium sibi impoſuerat, vinctus à Pompeio duce Romanorum cum filijs Romam turpiter esset transmissus (quo tempore constitutum quoquè est, vt Iudæi tributa pénderent) cumque posteà Hyrcanus ipse creatus Pontifex ab eodem Pompeio, à Parthis fuisset postremò captus, & Antipater dolo fuisset interemptus, qui erat pater Herodis, qui fuit posteà Rex Iudęæ, & nemo esset, qui res Iudæorum obtineret, hic Herodes Antipatri filius, cùm dedisset plurimas Romanis pecunias, & fœdus cum eis iniuisset, obtinet imperium. Quænam autem huius rei data sit ei occasio, dicemus quàm fieri potest breuissimè. Cap. 9. Gen. 49. Quomodò Herodes obtinuerit regnum Iudæorum. Luc. 2.

Cùm

Cap.10. Cùm Augustus Cæsar in Aegyptum cum maximis copijs iret, ad bellum, inquam, Cleopatræ, (Erant enim in eius potestate res Aegypti, vt quæ genus traheret ex Ptolemæis, sicut etiam videtur Iosepho) accedit ad eum hic Herodes, & exercitus & impensas ei suppeditando, non mediocri fungens apud eum munere. Cùm autem & Cleopatra & Aegyptus essent in manibus Augusti, qui iam duodecim annos imperauerat, ipse Romam reuertens, memor, vt est consentaneum, officij, quo in eum vsus fuerat Herodes, senatusconsulto Iudææ eum Regem elegit, ei quoquè impositò diademate. Qui cùm venisset Hierosolyma, quoniam sciebat Iudæos non esse benè in eum affectos, sed quòd esset alienigena, & alioquì asper & difficilis, eius ægrè ferre imperium, eorum quidem nonnullos occidit, plurimis autem malefecit, ciuitatemque & Dei templum stolidè & improbè redegit in seruitutem. Illle ergò malè vtens potestate, quiddam insigniter sceleratum adijcit, & quod erat sui vitij apertum indicium. Tribuum enim & familiarum, quæ erant in Iudæa, publicas scripturas à tempore Esdræ, rem faciens inuidia plenam & insania, igni tradit. Scopus autem erat improbissimus: nempe, nè notum esset Iudæis, ex quanam ij sunt tribu, & quinam ex eis sunt indigenæ, & quinam ex ijs, quos ipse solebat appellare γνῶρας, id est, aduenas. Præter alia autem, cùm sacerdotalem vestem in quodam vase reposuissel, viris indignis, pecunijs (proh dolor) emptum mandabat Pontificatum. Et hæc quidem iste.

Augustus capit Aegyptũ & Cleopatram.

Herodes scripturas publicas Iudæorũ exuit.

Cap.11. Luc.2. Cùm autem Cesar Augustus quadragesimum secũdum sui Imperij ageret annum, exit ab eo edictum, vt fiat descriptio vniuersi orbis terræ. Abijt itaque vnusquisque in suam ciuitatem, vt ibi describeretur. Oportebat enim in descensu eius, qui regnat in cælis, terræ quoquè principes conferre munera. Quoniam autem edictum, scilicet descriptionis, vnumquenque in suam compellebat patriam, Ioseph quoquè ei párens, ex Galilea, ex ciuitate, inquam, Nazareth, vénit in Iudeam, in Bethleem ciuitatem, quę est ciuitas Dauid. Causa verò erat, eô quòd esset (inquit) de domo & familia Dauid, hoc est, cognatione. Vénit autem ad descriptionem cum hac ex mulieribus maximè admirabili Maria, quę erat grauida. Etenim Galilea quidem est quędam regio Palestinę. Nazareth autem est ciuitas Galileæ. Rursùs autem Iudæa est quædam, quæ sic dicitur, regio? Bethleem verò ciuitas Iudeæ. Atque Christum quidem omnes Prophetæ, non ex Nazareth venturum dicebant, sed ex Bethleem, & fore, vt illic pareretur. Eccè enim tibi euestigiò, proposita est prophetia? Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Et quæ sequuntur deincèps, tibi declaret Euangelium. Quoniàm ergò manifestum erat omnibus, Christum venturum ex Bethleem, idcircò Iosephum & Mariam, qui, etsì ciues essent Bethleemitæ, ea terra dimissa, (quod multis sæpè accidit, vt dimissis ijs, quæ ipsos tulerunt, mâlint in aliena habitare ciuitate) ipsi quoquè habitabant in Nazareth: compellebat, vt dictum est, eos vel inuitos in Bethleem edictum, Deo admirabiliter & præter opinionem hæc dispensante & versante.

Ibidèm.

Mich.5. Matt.2.

Ioseph & Maria ciues erant Bethleemitæ.

Cap.12. Cùm illic ergò fuissent propter descriptionem, Impleti sunt, inquit, dies vt virgo pareret: & parit filium suum primogenitum? & fascijs inuoluit eum, qui nullis potest terminis circunscribi: & propterea quòd non esset eis locus in diuersorio, (O tuam ineffabilem, Christe, propter me paupertatem) in præsepi reclinat eum, qui omne alimentum suppeditat? eum, qui nequaquàm capi potest, ea, quæ ipsum arcana ratione ceperat. Cùm enim multi ex multis locis ad descriptionem confluerẽt, (vt est consentaneum) & loca scilicet præoccuparent, & ex eo eos, qui postremi veniebant, in magnas abducerent angustias, illum sic cum alijs loco egentem, præsepe susçipit? illum, inquam, qui paupertatem elegit ab initio, & eam honorauit in seipso. Sed pastores quoquè, inquit, erant in hac regione, agentes in nocte custodias. Ad quos Dei quoquè aduenit Angelus, & eos Domini gloria circunfulsit. Cùm autem exterriti fuissent spectaculo. Timuerunt enim, inquit, timore magno; Angelus timorem, vt qui non decenter eos inuasisset, expellit? Nolite timere, dicens: Eccè enim annuncio vobis gaudium magnum, quod erit vniuerso populo, non Iudæis solis, sed omnibus. Adijce adhuc apertiorem gaudij significationem. Quoniam, inquit, natus est vobis hodiè Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Vt autem à Deo profecta & vera vox iudicaretur, eius statim sequitur confirmatio. Repentè enim cum Angelo laus quoquè auditur à multitudine Angelici exercitûs, dicentis? Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Christi paupertas.

Luc.2. Pastoribus primò manifestatur Christi natiuitas.

Cap. 14. Quænam verò erant ea, quæ tu admirabilis conseruabas Maria, & in tuo corde conferebas? Num omninò & id, quod tibi dixerat Angelus, & quæcunque rursùs dixerunt

xerunt pastores? Hæc ipsa in tuo corde componens, & cum illoipso conferens, videbas omnia ad vnum conuenire, quòd Deus re vera sit is, qui est ex te natus, & te fecit miraculum, quod cælo & terra non capitur. Qui etiam suscipit circuncisionem, confirmans suam cum Iudæis cognationem, nè illis occasionem præberet eum negandi. Circunciditur autem octauo die, seu die Dominico, quo fuit etiam resurrectio? Et Iesus nominatur. Significat verò hoc salutem populi. Quod etiam Virgini prædicit Angelus ante conceptionem? Et vocabis, inquiens, nomen eius Iesum. Idemque Iosepho postea, atque subiungit? Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Deindè etiam rursùs expectat tempus purificationis. Postquàm enim impleti sunt, inquit, dies purgationis eius secundùm legem Moysi, (implementum autē dierum, erat dies quadragesimus) tulerunt infantem Iesum in Hierusalē, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini? Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur? & vt darent hostiam, secundùm quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Luc.2. Exod.13. Num.8.

Sed satiùs fortasse fuerit id soluere, quod videtur repugnare inter Euangelistas. Matthæus nanque dicit Iesum, postquàm natus esset, profectum in Aegyptum? hic autem, diuinus scilicet Lucas, ipsum post quadraginta dies veniisse Hierosolymam. Sed nihil dicunt, quod inter se discrepet, neque quod rei obstet consequentiæ. Cùm enim, postquàm natus esset, secundus annus præterijsset, Christus abducitur in Aegyptum. Lucas ergò ea, quæ interim facta sunt, & quæ prætermisit Matthæus, circuncisionem scilicet tractat & purificationem. Et eccè, dicens, homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon, & homo erat iustus, & spiritus Domini erat in ipso. Quinetiam venit, inquit, in spiritu in templum, & ei vlnas præbuit ad eum suscipiendum. Quodnam est autem salutare, quod senex suis vidit oculis? Ipse, qui desiderabatur, Iesus. Hoc enim nomen quoquè significat. Paratum verò fuerat eius mysterium omninò ad salutem, non solis Iudæis, sed mundo etiam vniuerso. Hoc enim sibi vult illud, Omnium populorum? sicut etiam illud, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Israël. Vide verò, quàm accuratè loquitur Euangelista. Erant autem, inquit, Ioseph & mater eius admirantes propter ea, quæ de ipso dicebantur. Matrem quidem dicens, vt quæ verè esset, & ab ipsa vocans habitudine? illum autem nudo nomine, vt qui videretur quidem pater, non esset autem re vera. Ea quoquè ratione ambobus quidem benedixit Simeon? relicto autem Ioseph, alloquitur Mariam solam, vt quæ fuisset ministra diuini consilij? Eccè enim, inquit, hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum, & in signum, cui contradicetur. Quomodò autem à te, studiose auditor, accipitur illud, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius? Quidnam ergò existimare oportet hunc esse gladium? Num dubitationem, offensionem, tentationem, quæ in tempore Crucis tuam, ò Virgo, peruaserunt animam? Te ergò ipsam quoquè, etiamsi desuper Domini pulchrè res didicisti, attinget aliquid? Conuenientius est autem, quòd dolorem ipsum gladij nomine significauerit, qui quidem tempore passionis eam inuasit. Nam id quod dicitur, Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes, ad discipulos magis, quàm ad eam pertinere videtur? nempe quòd post tentationes & dubitationes, quæ cor eorum concusserunt, non multum temporis intercessit, & velox quædam illuxit à Deo curatio, eorum animos replens tranquillitate, & ad fidem suam confirmans magnitudine resurrectionis. Luc.2. Iesus in Aegyptum ducitur cùm esset duorū annorum. Ibidem. Cur soli Mariæ loquatur Simeon. Quis gladius penetrarit animam S. Mariæ.

Sed id, quod cœpit, persequatur oratio, & rursùs accipiat ea, quæ prætermisit. Cùm enim, inquit, natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis Regis. Vides? Et tempus nobis Euangelista, & locum, & authoritatem similiter significat. Authoritatem quidem, vt eum ab altero Herode discernat ac distinguat, qui Iohannem interfecerat. Ille enim erat Tetrarcha, hic autem Rex. Locum verò & tempus, nos transmittens ad prophetias. Quarum alteram quidem prædixit Michæas? Et tu Bethleem, dicens, terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda, Alteram verò Iacob Patriarcha? Non deficiet enim, inquit, princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius. Quomodò autem Magis venit in mentem, vt tantum iter conficerent, & venirent ad adorandū infantem, qui erat adhuc in fascijs? idque cùm esset eius mater pauper & nullius nominis, & quæ nihil habebat præter solum tugurium? Nunquid planum est, Deum eorum animos ad hoc mouisse? Vide enim eorum quoquè claram fuisse virtutem, non solùm eò quòd venerint, sed etiam quòd audacter & liberè loquantur. Nè enim existimarentur fuisse suppositi, & viæ ducem ostendunt? Vidimus enim, Cap.16. Matt.2. Matt.14. Mich.5. Matt.2. Gen.49. Magorum virtus.

enim, dicentes, eius stellam: Et viæ magnitudinem, In Oriente scilicet. Deindè etiam addunt insignem fidutiam, cùm dicunt: Et vénimus ad eum adorandum. Neque iræ populi, neque Regis tyrannidis vllam ducunt rationem. Quæ cùm audijsset Herodes, conturbatus est, inquit. De imperio enim eum metus ceperat. Et ideò ad se quoquè congregat pontifices & scribas populi, & eos diligenter interrogat, vbinàm Christus nasceretur.

Audito nomine Regis timet se regno priuandum, Herodes.

Cap. 17. Considera autem admirabilem rerum dispensationem, & quemadmodùm veritas etiam suorum inimicorum vtitur auxilio. Cùm enim interrogarentur Iudæi, vbinàm Christus nasceretur, ij, In Bethleem Iudæ, vt res se habebat, dixerunt: & statim testem adduxerunt prophetam, qui & Bethleem magnificat, & ex ea dūcem exiturum, & populum Israëliticum ab eo esse pascendum prædicit. Sic ij, qui erant re vera inimici, necessè habebant vel inuiti aperire prophetiam, etsi non omnem. Quod enim deinceps sequitur, reticuerunt, quod est: Egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Cur sic fecerunt? quòd Regi loquerentur ad gratiam. Ille autem quid facit? Clanculùm vocat Magos, diligenter perscrutatur stultus tempus stellæ, quæ apparuit eis, iam aggrediens de medio tollere id, quod natum fuerat. Quod quidem non solùm erat amentiæ, sed etiam insaniæ. Cuiusmodi enim erant ea, quæ clàm cum Magis vocatis loquitur? Ite, & diligenter inquirite de puero: postquàm autem inueneritis, renunciate mihi, vt ego quoquè veniens, eum adorem. Euidens & aperta insania. Si enim vera quidem sunt verba, & non insidiosa, cur cum eis latenter congrederis? Sin autem vis aliquid sinistrum celare & dolosum, quomodò ne hoc quidem potuisti perspicere, quòd sicà Magis deprehenderis malignè & sceleratè gerere, quòd quæras latére? Hinc cùm stella eis rursùs apparuisset, eis dux efficitur, sicut ab initio. Abscōsa enim erat, postquàm apparuerat ad Orientem: vt cùm illi ducem perdidissent, necessariò Iudæos interrogarent, & sic res euaderet manifesta omnibus. Postquàm verò vel ipsos inimicos habuêre magistros, eis rursùs appáret.

Fallacia Iudæorum.

Herodis dolus & euidens insania.

Cap. 18. Vide autem, à quàm multis fit eius rei fides. Nam nunc quidem stella, nunc populus Iudæorum, deindè etiam Regis insidiæ, & prætereà prophetia, docent id, quod quærebatur. Deindè cùm eos rursùs stella accepisset ex Hierosolymis, postquàm cum Rege collocuti essent, deducit in Bethleem, non simpliciter vadens, sed eos trahens, & ducens meridie: vt vel ex eo notum esset omnibus, eam non esse stellam vnam è multis, neque omninò similis cum alijs ordinis. Ideò enim vadens ex Hierusalē, non prius constitit, donèc ad ipsum venerit præsepe. Postquàm autem stetit supra puerū, statim constitit. Et propterea quòd nunc quidem absconderetur, nunc autem apparéret, & deindè cùm apparuisset, rursùs staret, ostendebat se esse maioris virtutis, quàm quæ in stellam caderet, & eis faciebat accessionem fidei. Certè lōgè maxima afficiuntur lætitia, quòd & inuenissent id, quod quærebatur, & iter non frustrà confecissent, & quòd fœtus esset diuinus, & quòd fuissent nuncij veritatis. Quę quidem omnia sunt illius admirabis puellæ encomia propter Deum, qui ex ipsa natus est: & eorum magnitudine illam, vt præcipuā, eximunt à mulieribus. Postquàm autem fuerunt intrà domū, viderunt, inquit, infantē cum Maria matre eius. Quid autem magnū viderunt, quòd eum adorârunt, cùm omnia essent eiusmodi, vt nihil posset esse vilius? spelunca ne, præsepe, fascias? an matrē, quæ tanta erat simplicitate? Quid ergò eos tanta affecit admiratione, vt non solùm adorarent, sed etiam dona offerrent, eaque huiusmodi, quę ipsum esse Deum & Regem significarent? Hoc enim sibi volunt, nempe Regem quidem aurum, thus verò Deum, myrrha autem prę significabat mortem, quam pro me erat subiturus. Quidnā ergò eos mouit? Illud, quod etiam effecit, vt domo excitarētur, & tantum iter conficerent? stella omninò, & quæ eorum animis inerat à Deo illuminatio.

Stella in meridie lucens ducebat magos ad præsepe Domini.

Matt. 2.

Munera Magorum quid significārint.

Cap. 19. Sed quid consentaneum erat animo versare matrem, hæc cernentem? Cuiusnam filij esset mater, ad quem viri tam insignes sic accesserant, stella duce vtentes: qui eum adorabant in fascijs, & dona offerebant, tanquàm ei se conciliare studentes, & sibi aliquid magnum, quod hinc erat secuturum, procurantes. Vel quantùm eam gaudere par erat ac quantùm illustrari, quantæque spei fructum iam percipere non ex his solùm, sed ex illis etiam, quæ præcesserant, admirabilia colligente? Hæc puer ille dat ei proœmia: sic opponit humilibus ea, quæ sunt illustria: nè solam videns speluncam, & tugurium, & præsepe, & viles fascias, parua, vt consequēs videbatur, opinaretur, & distraheretur cogitationibus: sed vt & hæc magna considerans, rursùs in altum extolleretur, & propter hunc nouum partum se posse beatam ducere. Quod enim ab initio

Gauisa est Maria ex visitatione Magorum.

consuēuit

consueuit Dominus facere, vt quæ sunt vilia & humilia, extollat præter opinionem? sicut econtrà, vt ea, quæ sunt superba, deprimat? hoc quidem certè videtur etiam facere in seipso.

Sed cur Magis est imperatum, nè rursùs redirent ad Herodem? Et quorsùm illa abiecta & minùs decora in Aegyptum fuga Christi, perindè ac si non posset aliter esse saluus? Futurum est enim, inquit, vt Herodes quærat puerũ ad perdendum eum. Num vt per hæc parua & humanã, & cerneretur ipse carnẽ sumpsisse, & dispensationis illius crederetur magnitudo? Maximè? propterea nec primò statuit in omnibus facere miracula. Quæ enim ab initio facta sunt, propter matrem omninò facta sunt, propter Ioseph, propter pastores, propter Magos. Qua de causa Magis quoq; datum est responsum, nè reuerterentur ad Herodem, vt & doctores citò mitterentur in Persarum regionem, & Tyranni furor interrumperetur, sciretque se ea aggredi, quæ effici non possent. Quòd si non euasit melior, non in eum, qui hæc prouidit, & qui hæc eo fecit consilio? sed in summam illius insaniam culpa est conferenda. Prætereà vt tu quoquè, qui ex Christo viuere elegisti, non paruas ad philosophiam ex eo inuenias occasiones: nempe vt & statìm ab initio expectes tentationes, & sis paratus aduersùs insidias. Iubetur autem assumere puerum & matrem eius, & fugere in Aegyptum. Non sicut priùs. Nam tunc quidem dicit, Vxorem tuam? nunc verò hanc vocat matrem, cùm esset egressus partus, & mota suspicio. Fugæ autem causa, est metus insidiarum. Vide ergò rursùs cum magnis & suspiciendis coniungi humilia, & cum iucundis ea, quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionem, post illorum tanquàm Regi, vel potiùs tanquàm Deo exhibitam adorationem, & donorum oblationem, in eo fuit metus mortis, & fuga occulta. Et de quo priùs renunciatum fuerat, fore vt saluum faceret populum, ne se quidem videtur posse saluum facere. Quæ quidem quomodò rursùs animum Virginis affecerunt? Et quid consentaneum est eam interea cogitâsse? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter inuenies, cum ijs, quæ sunt ex animi sententia, miscerì quoquè molesta. Verumenimuerò sic quidem Christus venit in Aegyptum.

Cap. 20. Matt. 2. Matth. 2. Ibidem. Cur Dominus fugerit in Aegyptũ. Sanctis in hac vita promixtim iucũda & molesta euenirunt.

Herodes autem cùm à scopo aberrâsset, in infantes, qui nullam fecerant iniuriam, tota ira erumpit, eo modo eos vlciscens, qui illum illuserant? vel potiùs propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum regni, cõmuniter aduersùs omnem irruit naturam, & interficit omnes infantes, qui erant in Bethleem, in hac vniuersa cædeinfantium existimans se & vnum illum omninò assecuturum, & vt ille solutus esset à metu, omnes lugere procurans immisericorditer? quod vel in rebus inanimatis abstinuisset facere alius, & teneras plantas adspiciẽs, misericordia ductus, eas noluisset excindere. Sed videte vos, qui imperium amatis, & estis à vana superati gloria, in quantam ea insaniam adigat amatores, & quonàm eos ferri persuadet, & quænam eos cogit facere. Hanc autem infantium cædem Hieremias quoquè multis antè annis præ-nunciat, & prædicit tragœdiã, & introducit Rachelem flentem suos filios, & consolationẽ minimè admittentem. Quocircà non ignorante scilicet Deo hæc fiebant, sed & sciente, & valente quidem arcere, permittẽte autẽ arcanis quibusdam rationibus. Sed Herodes quidem percipiens eorum, quę fecit, fructus conuenientes, diuinitùs immissa plaga, toto corpore sauciatur, & verè malus malè perit, eius regno in quatuor partes diuiso? Archelao quidem imperium obtinente in Iudæa, Herode autem, & Philippo, & Lysania, illo quidem Galilęæ, hoc verò Ituręæ & Trachonitidis, postremo autem, tetrarchatum sortito Abilinæ.

Cap. 21. Matt. 2. Herodes occidit infantes. Ambitio quàm perniciosa. Ierem. 31. Matth. 2. Herodes mal ferè perit. Luc 3.

Postquàm autem excessit Herodes ex humanis, Angelus rursùs in somnis Ioscpho appáret in Aegypto, & iubet infantem accipere, & proficiscì in terram Israël. Quàm multæ, ô Christi mater, fuerunt tibi casuum inæqualitates? quàm multæ rerum mutationes? Eccè enim rursùs quidem fuisti soluta ab exilio, & ad propriam reuerteris regionem, & eum, qui tibi malè facere aggressus fuerat, ipsa potiùs eum vidisti malè perijsse. Cùm domum autẽ venisses, rursùs inuenis malorum successionem, & vides filium Tyranni, qui fuit tui filij (proh dolor) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogauerit quispiam ex studiosis, quomodò Archelaus Iudęæ imperabat, Pontio Pilato tunc præsidente? Num quòd nuper decessisset Herodes, & nondùm in multa regnum esset diuisum, illius filius interea habebat imperium? Non est autem Euangelistæ superuacanea patris quoquè adiectio. Pro Herode enim, inquit, patre eius: vt scilicet eum à fratre distingueret, vt qui ipse quoquè Herodes vocaretur similiter.

Cap. 22. Matt. 2. Post exiliũ Archelai, procuratores à Cæsare præfecti sunt Iudęæ, anno ætatis Domini 15.

Venit ergò Ioseph Nazareth, vt qui in somnis responsum accepisset, (ità enim di-

Cap. 23.

Matt. 2. uinus ait Matthæus) simul & periculum fugiens, & volens habitare in patria. Vtautem posset magis confidere, responsum accipit ab Angelo. Atquì non dicit Lucas,
Luc. 2. illum veniisse ex responso: sed cùm omnem implêssent purificationem, statuisse rursùs reuerti Nazareth. Quomodò ergò est à nobis soluenda controuersia? Quòd tempus, quod fuit ante descensum in Aegyptum, narrans Lucas (neque enim ante purificationem eos illuc duxisset, vt nihil omninò fieret contra legem) hæc dicit. Erat enim omninò purificandus, deindè venturus Nazareth, & tunc descensurus in Aegyptum.

Reuertitur puer Iesus ex Aegypto

Deindè cùm sic ex Aegypto redijssent, iubetur rursùs in Nazareth venire. Anteà enim, nullo accepto responso, vt illuc venirent, sed cùm lubenter habitarent, vt diximus, in patria, sua sponte hoc faciebant. Cùm enim ascensus non fuisset propter aliam causam, quàm propter descriptionem, & nusquàm stare possent, eo impleto, propter quod venerant, descenderunt in Nazareth. Angelus certè, qui posteà eos reddebat quieti, domi restituit. Nec hoc ab re, sed cùm prophetia hocipsum multis ante annis significâsset. Vt enim, inquit, impleretur, quod dictum fuerat à Prophetis, Nazarenus vocabitur. Puer autem, vt ait Lucas, crescebat & inualescebat, spiritu repletus
Luc. 2. sapientiæ, & gratia Dei erat in ipso. Hæc accipienda sunt, vt dicta sint, quòd attinet ad humanitatem.

Cap. 24. Cùm autem esset natus annos duodecim, ascendit quidem simul cum parentibus
Ibidem. Hierusalem, festum Paschæ celebraturus. Cùm verò illud finem accepisset, ipsi quidem reuersi sunt: Iesus autem manet eos latens. Et illi quidem quærebant, hic verò tres dies latuit. Deindè eis fit manifestus, in templo quidem sedens, simul autem audiens Doctores, & cum illis differens, & in responsis auditores afficiens admi-
Ibidem. ratione. In hoc enim implebatur, quod de illo scriptum est, Quòd puer confortabatur spiritu, & proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines, eò quòd multis talis esse declararetur. Latet autem parentes, nè ab eis prohiberetur differere cum iurisperitis: vt qui scirent eum non didicisse literas, & cauerent, nè laberetur in sermone: aut fortassè cauens, nè videretur parentes habere contemptui, eò quòd non parentibus pareret iubentibus ea, quæ sunt hominibus consequentia. Vide autem,

Modestia pueri Iesu. quemadmodùm ea facit, quæ puero conueniunt. Non enim docet legisperitos, etiamsì esset suppeditator sapientiæ, sed audit & interrogat: vtrunque cum magna sapientia. Sed cur non primò, nec secundò, sed tertiò inuenitur, qui quæritur à parentibus? Hinc fortassè sepulturam, & quæ post tres dies futura erat, resurrectionem præsignificans. Tunc enim, cùm sepulcro conte ctus esset, appáret.

Cap. 25. Sed quomodò rursùs mater admirabilis, à maternis victa visceribus, & cum magna affectione vocat filium, & tanquàm reprehendens, adducit eam, quæ cum dolore fiebat, inquisitionem? Eccè, dicens, pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. Et ideò cùm illa dixisset de patre, tanquàm de eo, qui videbatur, Christus velut corrigens id, quòd dictum fuerat, dicit de eo, qui est verè pater, ei veritatem reuocans in memoriam, & prouidens, vt non humì serpat, sed in altum extollatur? Nescitis, dicens, quòd me oportet esse in ijs, quæ sunt patris mei? Sic se ostendit Deũ esse natura, siquidem filius eiusdem est naturæ cum patre. Quoniam autem illud templum patris erat, in ijs, quæ sunt patris, ille versabatur. Quod verbum nondùm manifestum illis erat. Ille autem descẽdit cùm eis in Nazareth, & mansit eis subiectus, ex se docens ho-

Obedientia Iesu erga parentes. norare parentes, & quod ipse iusserat, hoc primus implens: honorare autem omninò post Deum, illisque esse præferendum Dei cultum. Ideò enim eis relictis, in templo remanserat, ostendens Dei amorem naturali & paterno validiorem esse debere.

Cap. 26. Sed mihi rursùs vide mulierum sapientissimam Mariam, matrem eius, qui est
Luc. 2. verè sapientia & arcana cognitio. Conseruabat enim, inquit, omnia verba hæc in corde suo: sicut etiam priùs in aduentu pastorum, & ijs, quæ illi visa & audita narrabant. Et tunc Lucas similiter hæc omnia dixit Mariam conseruare. Non enim ei, tanquàm alicui infanti attendebat, sed quæ dicebantur, plurimi faciebat: & nihil erat ex ijs, quæ ab ipso dicebantur & fiebant, quod non ea magno studio dignum duceret, & corde diligenter celaret, diuinarum quarundam rerum & arcanarum ea esse semina, easque illis præmonstrari rectè iudicans.

Cap. 27. Post hæc baptisma, post quod miracula quoquè. Sed (vt diuinus dicit Iohannes) id
Iohan. 2. quod primùm fecit (in nuptijs, inquam, aquæ in vinum mutationem) fecit matre præsente. Illa quidem certè prima admonet vinum deesse, filio præbens occasionem & materiam faciendi miraculum. Is autem quanuis ægrè ferre videatur, & ideò recu-

sare:

sare? facit tamen ea, quæ à matre suggerebantur, hõnorans omninò vt matrem, & velut ei reddens mercedem, quòd ipsum in aluo gestauerit. Vide autem hîc quoquè Dei matris insignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter, tanquàm mater filio, vt faciat miraculum: sed eum solummodò admonet, idque cum quadam magna reuerentia & submissione, & quantùm sufficeret ad suam declarãdam voluntatem. Quid enim est, quod dicit filio? Vinum non habent. Nam etsi ea illũ esse suum cognoscebat filium, non ignorabat tamen eum esse suum quoquè effectorem. Et ideò simul quidem volens ostendere, cuiusnam esset mater, & simul etiam referre gratiam ijs, qui inuitauerant, prudenter ei suggerit miraculi effectionem. Deindè etiam ministris: Quodcunque dixerit, inquit, vobis, facite, hoc dicens de filio? iam enim veniebat ad notitiam virtutis filij, vt quæ vidisset multa admirabilia, quæ etiam paulatìm in corde conferebat, vt rectè cognouimus ex ijs, quæ præcesserunt.

S. Mariæ erga filiũ reuerentia.

Filij erga matrem beneuolentia.

Quoniam autẽ non aliò spectat argumẽtum propositum, quàm solùm ad ostẽdenda Virginis magnalia, erit hoc quoquè vnum ex ijs, quæ illius sunt bona & præclara, si ostẽderimus eam fuisse perpetuò versatã cum filio, & ei semper assedisse, & nec in tempore quidem rerum aduersarũ, nec in passione fuisse ab eo separatam, quandò & discipuli, & amici, & omnes noti, alij quidẽ ipso omninò relicto, se in pedes coniecerunt: alij verò, cùm paululùm expectâssent, negauerunt. Itaque quoniam hæc ità se habent, alijs relictis, nos ea dicamus. Cùm enim tempus iam adesset passionis, & ille seipsum traderet, & staret in medio eorum, qui in eum cædem spirabant, & iam abduceretur ad Pilatum, & ante Caipham sisteretur, & ad Herodẽ mitteretur examinandus, & tandèm in eum ferretur sentẽtia, & Cruce condemnaretur, mater, sicut in alijs superabat mulierem, ità etiam hîc quoquè videtur plusquàm mulier, quæ ab illo minimè recedit, sed propiùs sequebatur, nihil timens, quod esset formidabile: non quòd tantùm maternis vinceretur visceribus, quàm quòd potiùs diuino induceretur iudicio, adeò vt alias quoquè duas mulieres, duas, inquam, Marias, vt docet Euãgelium, ad hoc adhortata sit, & vt secum versarentur, persuaserit: vt quæ essent forti & generoso animo, & vellent adhærere huic sponso, qui non videtur, & tamen cùm non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoquè, quę consequebantur à Galilea, & ministrabant ei. Ea ratione videntur ne abfuisse quidẽ à tempore mysteriorum: sed cum duodecim quidem minimè accubuisse, fuisse tamen eius domûs consequenter participes. Nam discipulos quidem, cùm mysteria & humilitatis summæ traderet doctrinam, vnà habuit accumbentes: matrem autem iussit curam gerere mulierum, quę ministrabãt, tanquàm per eam ipsas benignè accipiẽs, & adimplens officium humanitatis, & simul cum eis vescens, & sic pro ministerio eis referens gratiam.

Cap. 28.

Luc. 23.

S. Maria filio patienti cõstantissimè adhæret.

Marc. 15.

Sic autem vnà quoquè ingressa est in atrium Annæ & Caiphæ, cernens vnumquodque eorum, quæ gerebantur: & apud eum quidem manens, dum iudicaretur: vnà autem proficiscens, dum abduceretur ad mortem, eorumque, qui ibant, egressus & ingressus considerans, & omnium ora attendens, vt sciret, quænam in eum ferretur sententia: quinam verò erant ij, qui ei assentiebantur, aut qui reprehendebant. Nulli enim obscurum est, eam hæc vidisse omnia, quandoquidem in Cruce quoquè vnà aderat, quandò ab ipso Crucifixo filio fuit commendata discipulo: Et ideò licet considerare, cuiusmodi illa esset, quæ hæc difficilia cernebat & molesta, illusiones, flagella, alapas, purpuræ amictum, coronæ impositionem, contumelioſam traductionem. Oportet quoquè considerare, quemnam haberet animum, siue ex filio eam simpliciter iudices, naturalem ferentem vim passionis: siue quòd eum cognosceret hõmine superiorem, admirans summam eius tolerantiam: aut potiùs vtrunque, adeò vt & naturali flecteretur affectione, & miraculo afficeretur.

Cap. 29.

Iohan. 19.

Quantus fuerit matris erga filium affectus.

Postquàm autem scelerati venerunt in locum Caluariæ, & fixa quidem fuit Crux, in ea verò pendebat eius filius, quomodò erat animo affecta, eum videns sic patientem? Quomodò videbat eum nudatum vestibus, qui cælum tegit nubibus? Quomodò habentem puras carnes clauis confixas? Quomodò non in eius potiùs carnes tela immittebantur? vt etiam hinc finem acciperet, quod dixerat admirabilis Simeon: Tuam quoquè ipsius animam pertransibit gladius? Quomodò sanguinis guttis effluentibus non acerbiores lachrymarum aquæductus fluebant ex illius oculis? Quomodò illum tulit videre in Cruce distensum, ipsam, & eos qui aderant, adspicientem adspectu benignissimo? Quid verò irrisiones, quid impia transeuntium scommata, ingratorum subsannationes, probra eorum qui circunstabant? Quæ quidem omnia

Cap. 30.

Vt affecta fuerit sub Cruce.

Luc. 2.

Eius immẽsi dolores.

eam transuerberabant profundiùs, quàm vlli claui. Et innumerabilibus quidem plagis sauciabatur: stimulis autem confodiebatur innumerabilibus. Hoc verò erat ei omnium molestissimum, quòd ad illum quidem accedere, & eum alloqui sitiebat, repellebatur autem à multitudine canum eam circundantium. Sic enim diuinus ille pater eos priùs nominauit.

Pſal.21.

Cap.31.

Postquàm autem quæcunque volebant, impleta fuerunt à Dei parricidis, & non expectabant ampliùs, fore vt ab eis euaderet: cùm proximi quidem amici effugissent, aut potiùs (vt dicam cum Propheta) à longè starent, ipse autem esset clauis confixus, custodia ab eis omninò negligebatur: tunc verisimile est, Deiparam, sibi data facultate, ad eum accessisse, & intemeratos quidem eius pedes, & impressas eis plagas lubenter esse deosculatam, & sanguine miscẽtem lachrymas, oculos & genas attriuisse, cum maximo autem animi motu eum adspicientem dixisse: Quid hæc sunt, ô Domine & Deus? sunt ne hæ remunerationes tuæ inexplicabilis in homines clementiæ? Est ne hæc retributio tuæ benignitatis? Ij ne, quos tu affecisti beneficio, tales tibi gratias retulêre? Te purpura induunt irrisionis, quos tanquàm filios pater ornâsti stola gloriæ, & tanquàm aquila nidum tegens, alis expansis suscepisti, & in dorso tuo portâsti. Contumeliæ coronam tibi imposuerunt, quos bonæ voluntatis armis ipse coronâsti, & vt aduersùs inimicos caput tollerent, confirmâsti. Clauis tibi dolores afferunt, qui à laboribus Aegyptiacæ seruitutis, & ab innumerabilibus afflictionibus sunt liberati. Arundine tuum caput feriunt, quibus mare virga percussum cessit fugientibus. Sed loquere aliquid modicum ad tuam matrem recreandam: non fero enim dolores, quę te peperi sine dolore. Vbi te videbo posteà? Quod erit mihi solatium? Quis mei curam geret, ac defendet?

Pſal.37.

Deut.32.

Cap.32.

Cùm eam vidisset tam acerbè affectam, & stantem propè dilectum discipulum, illud (sicut erat consentaneum) est omninò elocutus, quod diuinum narrat Euangelium. Eam enim primùm adspiciens: Mulier, inquit, eccè filius tuus, ostendens discipulum. Sic vel cruci affixus, curam gerebat matris, & eam commendauit dilecto discipulo, nos docens, non negligere parentes vsque ad extremum spiritum: quanquàm priùs videbatur etiam repellere, vt quæ non in tempore ei esset molesta. Quid enim mihi & tibi (in nuptijs inquit) mulier? Et posteà, Quæ est mater mea? Hîc autem apertam ostendit dilectionem, & discipulo quidem eam commendat, sic consolans: illum autem magis honorans commendatione, & quòd valdè eum diligeret, hoc vtens testimonio, (Quid enim aliud faciens, aut dicens, illum tali honore est dignatus) simul quoquè quòd permansisset, ei referens gratias. Deindè cùm etiam adspexisset discipulum, Eccè, inquit, mater tua. Hoc autem erat coniungentis ad dilectionem, & simul etiam ostendentis amborum authoritatem. Ab eo ergò tempore, inquit, discipulus eam accepit in propria, intelligens quorsùm tenderet oratio, & Domini voluntati syncerè inseruiens.

Iohan.19.

Parentum perpetua cura habenda.

Iohan.2.

Matt.12.

Iohannes Deiparam in spiritualem recipit matrem.

Postquàm autem finem acceperunt omnia, Sitio, inquit Saluator. Qui verò erant veloces ad malum, & ingratorum ingratissimi, ei acetum felle commixtum, qui aqua (proh dolor) in sitis æstu in terra arida sunt potati? & qui melle saturati fuerunt, fel porrigunt? Quorum vua, vua fellis, & ira, draconum domus. Sed quomodò rursùs illam hæc videntem, oportebat cruciari ânimo? Quandò autem mortuum quoquè vidit, quomodò tulit? quomodò non etiam ipsam vnà abrupit animam? Quomodò sustinuit videns inimicos, qui ne post mortem quidem adhuc erant reconciliati filio, sed cædem adhuc in eum spirabant, & gladio eius latus confodiebant? Sed hæc quidem diuinum narrat Euangelium. Dicuntur autem hæc quoquè à linguis, quæ plurimi faciunt veritatem, quòd cùm hæc noua & admirabilia percepta essent oculis Deiparæ, & post mortem filij, perindè àc si viueret, ex eius latere aqua & sanguis scaturiret, illa eum quidem haurit reuerenter & diligenter.

Cap.33.

Iohan.19.

Exod.17.

Deut.32.

Iohan.19.

Deindè ea sic se totam dedit parandæ sepulturæ, & quemadmodùm diuinum illud corpus è ligno deponeretur, & aptum monumentum consequeretur. Cùm autem non posset hæc per se efficere, eius mentem mouet omninò eius filius, vt scrutaretur in loco Caluariæ. Quod cùm factum esset, concedit vt eius scopus facilè succederet. Inuenitur enim quoddam monumentum recentissimũ & pulcherrimum, & elegans locus, in quo erat situs, illo quidem nequaquàm dignus: Quid enim omninò ex rebus terrenis? sed non indignus eius, quæ quærebat, desiderio. Atque erat quidem sepulcrum planè, vt dixi, nouum & omninò intactum, vt in quo nullum adhuc esset sepultum:

Cap.34.

Luc.23.

Cur in sepulcro nouo sepultus sit Dominus.

tum: nè, si alia posita fuissent corpora, dubitaretur quodnam resurrexisset: & locus in optimo aëre positus, & in horti speciem ornatus. Postquàm autem scisitata intellexit, non solùm esse amicum horti dominum, sed etiam discipulum, verùm occultum, (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret parricidas, venit ad eum Virgo, & verbis ei suadet accommodatis, vt in suo monumento, tanquàm in aliquo armario, magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, acceperunt res aduersariorum, & maximè probrosam hi mortem Magistro attulerunt, nulla, quantumuis magna, iniuria & ignominia in eum priùs prætermissa. Cæterùm nunc quoquè in ligno iacet mortuus & nudus, mihi & creatæ naturæ horrendum spectaculum, vt quem potiùs irrideant, quàm eius misereantur. Da ergò mihi gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturæ, si non etiam post mortem sit illis Iesus inuisus. Sic nobis omnibus magnam afferes consolationem, qui in omnem redacti sumus egestatem, & quorum nemo mouetur misericordia. Amici enim mei & propinqui mei, ex aduerso appropinquauerunt & steterunt, & proximi mei à longè steterunt. Ex me non possum quicquam facere, vt vides, cùm sim sola & hospita, & cum vno solo ex discipulis attenta sim Crucifixo. Sic mihi fistes dolorem, sic reprimes lachrymas.

Iohan. 19. Cura virginis Mariæ de sepultura filij Iesu. Psal. 37.

Cùm Iosephum Deipara talibus verbis inflexisset & incitâsset, emittit ad Pilatum. Ille autem expulsa omni timiditate, & ab illo, qui mortuis vitam inspirat, mortuo audacia inspiratus, audacter (inquit Marcus) ingreditur ad Pilatum, & ijs vsus, quibus opus erat, verbis, petitum accipit diuinum illud corpus, & cui nihil potest exæquari, ostendens animum Iudæ tanquàm ex diametro contrarium. Nam ille quidem cùm haberet, tradidit ijs, qui erant interfecturi: hic autem ab ijs, qui interfecerant, petijt & accepit. Verumenimuerò rursùs persequatur oratio, quomodò mater se haberet. Dicunt enim ij, qui de his rebus tractârunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter & constanter gessisse, honestè quidem, & non indecorè vtentem motu animi: factis tamen ostendentem se esse matrem, sed omninò matrem illius, qui amico mortuo & ostendit amorem, & motum animi certis finibus continuit. Mortuum itaque videns filium ea, motu animi vsa est, vt oportuit. Quinetiam in eo à Cruce deponendo maternis manibus inseruijt, & clauos, qui extrahebantur, suo sinu accepit, & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis stringens, partim autem suis quoquè lachrymis plagas emundans, deindè etiam tota toti corpori circunfusa. Eccè tibi ab omni seculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, ô Domine, placida voce dicit. Et Iosepho in manu tradens sindonem. Tibi autem, inquit, deincèps erit curæ, vt in hac eum honestè componas, myrrhaque pulchrè condias, & ei iusta facias.

Cap. 35. Marc. 15. S. Maria vt erga filij mortem se gesserit.

Cùm sic ergò nouo monumento diuinum corpus tradidissent, Ioseph, & qui cum eo erat Nicodemus, & alij, qui cum eis aderant, ipsi quidem statim recedunt à sepulcro: mater autem sola remansit sepulcro adhærens, minimè dormientibus oculis perseuerans. Nam etsi Mariam Magdalenam Matthæus ex aduerso cum altera significauit assedisse, solùm tamen ad videndum veniisse innuit, neque ausas esse accedere eo tempore, quo mandabatur sepulturæ. Certè nanque eis succurrit, vt recederent propter metum Iudæorum, & aduentum custodiæ. Inquit enim ipse Matthæus. Vespere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene & altera Maria videre sepulcrum. Non dixisset autem veniisse, quæ remansissent, nisi eę quoquè similiter vt cæteri, recessissent à monumento. Atque alij quidem alteram, quæ dicitur, Mariam, quam ipse dixit, qui præcessit, & Marcus clarè aperit, dicēs. Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, adspiciebant vbi ponerent: alij verò Mariam, quæ appellata est Iacobi, existimârunt esse Deiparam, non rectè, neque accuratè veritatē coniectantes. Vbiquè enim in Euāgelijs ipsa post arcanum illū ortum apertè & propriè nominatur Mater, & hāc omninò maximè notā habet appellationem. Accepit, inquit, infantem, & matrem eius. Et rursùs. Erat mater Iesu illic. Et. Dicit mater eius ministris. Et. Descendit in Capharnaum ipse, & mater eius. Et. Mater tua & fratres tui steterunt foris. Quinetiam, Stererunt ad Crucem Iesu mater eius, & soror matris eius. Habes, si vis, etiam Lucam in Actibus suffragantem ijs, quæ sunt proposita. Hi omnes erant perseuerantes in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Et in summa difficilimè inueniri potest, eam esse aliter nominatam, aut ex patre, aut ex aliqua alia cognationis habitudine, vt diximus. Quocircà nulla ex his illa est.

Cap. 36. Matt. 27. Matt. 28. Marc. 15. Matt. 2. Iohan. 2. Ibidem. Matt. 12. Act. 1.

Nam aliæ quidē tota nocte ad sepulcrum ingressæ sunt & egressę, & ea, quę fiebant,

Cap. 37.

Apostolis nunciârunt. Quamobrèm nec eis contigit videre plura miracula resurrectionis. Illa autem, quæ indiuulsa assidebat sepulcro, omnia vidit apertè, & non statim, sed posteà protulit in lucem, & renunciauit. Nam quomodò simul terræmotum, & Angeli in momento temporis descensum, & lapidis reuolutionem, & custodum profundum soporem, & expergefactionem, & quorundam in vrbem reuersionem, potuissent abeuntes mulieres, & rursùs reuertentes, integrè perspicere? Sed clarum est, hæc fuisse materni & ardentis amoris, quæ perpetuò assidēs, & acriore spiritu vigilans, omnia perfectè vidit, vt se habebant, quòd ne tantillùm quidem, vt diximus, à sepulcro recesserit, donèc ipsam viuificam vidit resurrectionem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus ei insidens, ab alijs quoquè visus est mulieribus. Quandò autem, & quemadmodùm hæc facta sunt, illæ quidem omninò nesciebant: ipsa verò sola, vt quæ assideret, omnia accuratè perspexit. Videntur ergò ei primæ esse datæ boni nuncij resurrectionis, & quoàd eius fieri potuit, ab ea conspectus fuisse splendor filij. Sed sic quidem Dei mater & ipsa clariùs adspicit filij resurrectionem, & eius prædicatores de ea magìs confirmat, quàm eæ, quæ vnguenta attulerunt: etiamsì, dum loquerentur de Domini resurrectione, nullam eius mentionem fecerint, cauentes fortassè maternum afferre testimonium, nè videretur suspectum, & propter coniunctionem fides ei minùs haberetur. Sed Deipara, cùm filij resurrectionem & visu, & internis oculis sic accepisset, posteà habitauit cum dilecto discipulo, expectans tempus Christi assumptionis.

S. Maria perpetuò assidet sepulcro filij.

Marc. 16.

S. Maria prima videt resurgentem filium.

Cap. 38. Postquàm autem finem accipere oportebat, quecunq; ad carnis susceptæ pertinebant œconomiam, & ità in cælum extolli, quod assumptum fuerat, amicis apparens Saluator, (Non enim sæpè post resurrectionem spectabilem se illis præbebat) & multa alia cum eis disserit, & boni spiritûs aduentum anunciat. Deindè etiam cùm eduxisset parùm extra ciuitatē, & illos, vt eum decebat, impertijsset benedictione, videntibus ipsis, in cælum extollitur. Sed nè ea res ipsis afferret molestiam, & dolorem eis procrearet magistri priuatio, eius quoquè curam gessit bonus pastor. Ad eos mittit Angelos, qui & illius assensum explicarent, & eos ineffabili & admirabili implerent consolatione. Cùm autem adorâssent, rursùs domum læti sunt reuersi, simul quidem agentes in superiore cœnaculo, sicut constitutum fuerat, & paracleti expectantes aduentum. Erant autem in oratione vnanimiter perseuerantes, sicut etiam Lucas Euangelista narrat. Cùm enim nominatìm Christi enumerâsset discipulos, deindè subiungit + Et hi omnes perseuerabant vnanimiter in oratione & precatione, cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & cum fratribus eius. Semper enim ipsa quoquè cum eis conuersabatur, à rebus pulcherrimis & honestissimis nunquàm omninò desistens.

Luc. 24.

Actor. 1.

Ibidem.

Cap. 39. Actor. 2. Postquàm autem in tempore Pentecostes Apostoli impleti diuina gratia paracleti, ad Euangelij doctrinam alius aliò mittebantur, & iam prædicatio fidei annunciabatur, Virginem, vtpotè dilecto discipulo & virgini commendatam, quæ erat in Sion eius domus, eam habebat illic degentem: Cui tanquàm matri Dei honor ab omnibus exhibebatur. Cùm verò & mortis eam participem fieri necesse foret, (cur enim hoc passura non esset, quanuis Dei filius ex ea genitus re vera esset homo) cùm, inquam, ætate prouecta ad multam senectutem peruenisset, & peregrinationis tempus præsens esset, per Angelum, se migraturam esse, à filio edocta est, sicut & anteà, quo tempore in eius ventrem ingressurus erat, nunciatum illi fuerat. Cùm igitur excessus sui mysterium didicisset, eam rem lætitiæ tantæ, quanta verbis explicari non potest, materiam iudicans, (Quid enim illi suauius euenire poterat, quàm cum filio suo esse, & vnà regnare?) statìm iussit plurima lumina domum afferri: Idque factum est. Tota verò domus mundata est. Lectus item, & thalamus ornabatur: & conuocabantur quotquot erant cognati & vicini, vt cum ea lætitiæ fierent participes. Deindè parata erant omnia ad excessum. Significat itaque ijs, qui conuenerant, id quod ei filius per Angelum nunciauerat. Ostendit autem brauium, quod sibi ab eo datum fuerat. Id verò erat ramus palmæ, vt linguæ assuefactæ vera loqui de eo dixerant: signum victoriæ mortis, & vitæ imago immortalis: Sicut etiam Hebræorum pueri id eius faciebant filio, inspirati diuinitùs. Illi enim appropinquanti ad passionem, ij ramospalmarum offerebant, eum futurum victorem mortis antè significantes. Cùm autem iam adesset tempus excessûs, illa quidem veræ vitæ mater in Sion iacebat in grabato: aderat verò is, qui eam domo exceperat, Iohannes. Aderant etiam, quicunque erant electi in Hierusalem, amicæque & cognatæ simul adstabant. Virgo ergò ad Iohannem adspiciens,

Cohabitauit Mariæ virgini Iohānes Euāgelista vsquè ad eius assumptionem.

Eius obitus ab Angelo nunciatur.

Iohan. 12.

ſpiciens virginem, cùm pauca cum eo eſſet locuta, deindè, Duas, inquit, tunicas quas toto vitæ tempore habui tegumẽtum mei corporis, eas dari iubeo hiſce duabus mulieribus. Hæc illa quidem dixit: Qui aderant verò, videntes ſigna deceſsûs, ex oculis multas fundebãt lachrymas. Quis enim tali priuari muliere tuliſſet ſine dolòre? Deindè è cælo quidem deſcendit eius filius, illius diuinam aſſumpturus animam: Per nubem autem ſuos congregat diſcipulos, vt venerandum eius corpus mandarent ſepulturæ.

Duas tunicas teſtamenti loco dat propinquis virginibus.

Apoſtoli adſunt migranti Virgini ſanctiſſimæ.

Poſtquàm verò vidit eos Deipara, cognouit autem cauſam, propter quam omnes ſtatìm accerſiti fuerant, & vniuſcuiuſque audijt petitiones, eos quidem, vt par erat, impertijt benedictionibus. Cùm verò omnibus dixiſſet verba, quæ in deceſſu dici ſolent: Vos, inquit, valete filij: meum autem hinc deceſſum nè luctu, ſed lætitia potiùs proſequamini: quandoquidem vobis eſt perſuaſum, nos tranſire ad gaudium: & videte, vt corpus meum mandetis ſepulturæ in hac figura, in qua ego me compoſuero. Hæc eſt enim, inquit, mea voluntas. Accerſit autem Petrum, deinde alios: & cùm lucernas ipſi accendiſſent, illa in ſpiritu exultans, diductis labris: Benedico tibi, inquit, datori omnis benedictionis, cauſæ luminis, qui meum ventrem inhabitâſti. Benedico tuæ charitati, qua nos dilexiſti, Domine: & magnifica verba tua, quæ nobis data ſunt in veritate: & credo mihi affutura, quæ dixiſti. Cùm ſic dixiſſet, ſe reclinat in lecto, & manibus in altum ſublatis, cùm nulli repræhenſioni affine ſuum corpus in honeſtam & decoram figuram compoſuiſſet, & os venerandum aperuiſſet, (etenim videbat iam Dominum ad ipſam venientem cum multitudine Angelorum) tota impletur gaudio & voluptate. Et cùm rursùs dixiſſet, Fiat mihi, Domine, ſecundùm verbum tuum: emittit tanquàm in ſomno ſpiritum, & eum in amicis deponit filij manibus. Nè autem videatur eſſe inane, quod dictum eſt de congregatione Apoſtolorum, quæ facta eſt in dormitione Virginis, ſatiùs fuerit ea ſummatìm addere, quæ à Dionyſio Areopagita dicuntur in tertio libro. Et caput quidem, Quæ ſit vis orationis, & de beato Hierotheo, de pietate & de Theologica inſcriptum eſt conſcriptione. Dicuntur autem ea cuidam Timotheo Epheſi Epiſcopo. Ea verò ſunt in hoc capite ſic ad verbum poſita;

Cap. 40.

Domin⁹ Ieſus venit ad matrem, è corpore migraturam.

Feliciſſimè illa obdormit.

De diuinis Nominibus cap. 3.

Quandoquidem apud ipſos quoquè noſtros à Deo afflatos ſacrorum principes, quandò nos quoquè, vt ipſe nõſti, & multi ex noſtris ſacris fratribus ad videndũ corpus, quod vitæ principium dedit, & Deum ſuſcepit, conuénimus, (aderat autem Dei quoquè frater Iacobus, & Petrus, qui erat Theologorum ſuprema & antiquiſſima ſummitas) viſumque eſt, vt poſt illud ſpectaculum, omnes ſacrorum principes hymnũ canerent, & laudarent, prout poterat vnuſquiſque, infinitam bonitatem diuinarum virium: poſt Theologos ille, vt ſcis, vicit omnes alios myſtas ſacrorum, vt qui planè excederet, & à ſe omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur ſocietate & communicatione, & ab omnibus, à quibus audiebatur & videbatur, & cognoſcebatur, & non cognoſcebatur, iudicaretur eſſe à Deo afflatus & diuinus ſcriptor hymnorum. Et quid tibi ampliùs dixerim de ijs, quæ illic de Deo diuinè dicta ſunt? Etenim nisi ſumi mei quoque oblitus, ſcio multos à te audijſſe quaſdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Sed hæc quidẽm ſacer Dionyſius. Nobis autem pergat oratio ad ea, quæ deincèps ſequuntur.

Cap. 41.

S. Petrus Theologorum ſuprema & antiquiſſima ſummitas.

Cùm autem in orbem ſanctum Virginis corpus circundediſſent Apoſtolorũ chorus, & quicquid erat electum ex viris & mulieribus, & hymnis honorabant, qui illud deducebant, & omnia membra reuerenter ſimul & amanter amplectebantur, non ſolùm ſuum oſtendentes deſiderium, ſed vel ex tactu credentes percipere vtilitatem? Fidem autẽ conſecuta quoquè eſt operũ demonſtratio. Cæcis oculi illuminabantur, ſurdis aures aperiebantur, claudis baſes pedum confirmabantur, & quodlibet morborum & ægritudinum genus facilè diſſoluebatur. Cur non dico, quæ ſunt perfectiora? Aër quidem & cælum aſſenſu ſpiritûs ſanctificabatur: terra autem ſimiliter depoſitione ſacri corporis. Cæterùm nec aquæ quidem natura erat expers benedictionis: ſed ipſa quoquè lauacro puriſſimi corporis fuit particeps ſanctificationis. Neque enim illud habebat opùs purgationibus, (quis enim hoc diceret, nisi emotæ mentis?) ſed ſuo contactu potiùs ſanctificabat id, quod attingebatur. Deindè quid? Mundis ſindonibus mundum corpus inuolutum, rursùs in lecto ponitur. Deindè cum lucernis & vnguentis, intelligentibus quidem deſupèr laudantibus virtutibus, Apoſtolis autem & diuinis patribus Deo digna cantica canentibus, diuina arca ex Sion

Cap. 42.

Miracula ad ſacratiſſimum corpus eius.

Honorificentiſſimũ funus eius.

vecta Apostolicis manibus & humeris, ad Gethsemane sacrum prædium exportatur, Angelis, vt est consentaneum, præcurrentibus, circuncursantibus, sequētibus Angelicis pennis adumbrantibus, longè, inquam, splendidiore & venerabiliore facta deductione, quàm propter translationem veteris illius arcæ testamenti Domini, vt sacra narrant eloquia.

2.Reg. 6. 3.Reg.8.

Cap.43.

Accidit huic pulchræ & diuinæ rei graue quidem quid & odiosum, non tamen silentio, sed memoriæ mandandum? & ad gloriam quidem & laudem piorum, dedecus autem improborum, qui infidelitatis malum semper sectantur. Cùm hoc sacrum & impollutum corpus in Gethsemane efferretur, vbi sepulcro tradi Deipara ipsa præceperat, Iudæis, qui semper fuerunt repleti inuidia, ne in hoc quidem succurrit tacere, sed ad eius, quod fiebat, splendorem claudere oculos, & ad eis innatum motum animi erumpere. Qui erat ergò alijs insanior & impudentior, is cùm venerandū portaretur grabatum, in id irruit plenus inconsiderato impetu & furore. Eius autem scopus erat, hunc sacrum lectum in terram allidere, & tali afficere iniuria, vt qui esset vir insigni audacia. Non neglexit autem diuina iustitia? sed manus, quæ grabatum apprehenderant, ex vlnis protinùs fuerunt abscissæ. Verùm quæ in partu gaudio totum orbem terrarum repleuerat, nō erat vlli omninò in morte futura causa molestiæ. Cumque qui passus fuerat, esset quidem improbus, non tamen omninò eius improbitas videretur insanabilis, ex his quæ erat passus, iustam eorum, quæ malè senserat, petijt pœnitentiam. Et quoniam carebat manibus, nec eas poterat ad preces extendere, emittit lachrymas ex oculis, & sic petit curationem. Disciplinam autem vide, simul & medicationem. Statim enim ij quidem, qui lectum ferebant, constiterunt? accedit verò is, qui passus fuerat sectionem? & quæ amputatæ fuerant, partibus vlnis applicatis, (hoc autem iusserat Petrus) statim consecuta est manuum curatio.

Vltio diuina in sacrilegum Iudæum.

Is iterùm post actam pœnitentiā sanatur.

Cap.44.

Hinc ad sacratissimam abducitur Gethsemane, & illic sanctissimum quidem corpus mandatur sepulturæ. Quidni enim, cùm etiam qui erat Deus, eius filius, more hominum sepelitur? Peripsum autem ad cælestia & diuina transmittitur tabernacula. Quod dicimus, confirmat Iuuenalis diuinus Hierosolymorum Episcopus. Fuit autem hic vir sanctus, & à Deo inspiratus, qui ab antiqua & vera traditione narrationem dicens ad se sic fuisse deductam, ait: Quòd tres totos dies ad sepulcrum sancti permanserunt Apostoli, diuinas hymnodias ex alto audientes? Deindè post tertium diem, cùm vnus ex Apostolis tardiùs venisset ad exequias, vel quòd ità contigisset, vel quòd diuinum ità prouidisset consilium, vt nota esset omnibus translatio admirabilis, tunc & ipse quidem accessit, &, vt est consentaneum, magnum ex eo cepit dolorem, quòd tanti boni manisisset expers, idque omninò tolerare non poterat. Sacer itaque ordo Apostolorum non iustum esse iudicans, vt ipse quoquè viuificū illud corpus non videret & amplecteretur, iubet statim aperiri sepulcrum. Et illud quidem fuit apertum? thesaurus autem nequaquàm erat in eo, sed solæ erant vestes, in quibus fuerat conditus, quomodò etiam eius filij in resurrectione. Quas cùm ipse esset amplexus, & qui cum eo aderant, & repleti essent inexplicabili odore & gratia, rursùs quidem claudunt sepulcrum. Miraculum autem posteris filius à patre accipiens deincèps tradit. Atque viuifici quidē corporis diuinæ sepulturæ ità se habet narratio. Siquidem quod ex ea natum erat, totam eam Verbum ad se transtulit, & voluit eam apud se & esse, & perpetuò simul viuere. Verumenimuerò pro eius impolluto corpore suam vestem, boni nostri magnam semper ducens rationem, velutì quandam dat huic ciuitati hæreditatem. Quemadmodùm autem hoc factum sit, & quomodò beatum illud donū ad nos venerit, & sacrosancto hoc thesauro ditata sit Constantinopolis, iam declarabit oratio.

Sepelitur corpus sanctissimum Virginis.

S. Iuuenalis de eius sepultura & sublati corporis testimonium.

Corpus eius in cælos assumptum.

Tunica eius thesaurus sacrosanctus, vt venerit Constantinopolim.

Cap. 45.

Leo ille magnus, qui illo tempore optimè Romanorum administrabat imperium, duos sub se habebat, qui curam gerebant exercitūs? quorum vni quidem erat nomen Galbius, alteri autem Candidus, fratres genere, fratres virtute, & vt semèl dicam, in cæteris quidem valdè insignes & paucis similes? sed vnum eis deerat, idque maximum. Siquidem non rectam habere fidem, est laborare in rebus maximis & præcipuis? Arrianæ enim pestis erant participes, cùm ex paterna fortè traditione malum hoc, tanquàm quædam hæreditas ad eos venisset. Dicebantur enim fuisse proximi genere Ardaburio & Aspari, qui illis temporibus in regia obtinuēre tyrannidem? quos cum Arrio sensisse, aperte arguit veritas. Verumenimuerò Galbium & Candidum, qui alioquì se rectè gerebant, & Deo placebant, non fuit diuina gratia non

Galbius & Cādidus ab errore Arriano redeūt ad fidem catholicam.

non esse illuminatos in eo, quod est præcipuum salutis? sed eos ab errore traducit ad veritatem, adeò constanter & stabiliter, vt non solùm rectè se haberent, & tuti essent, quòd attinet ad pietatem: sed etiam alios, quos nósset non recto pede ingredi ad veritatem, studerent pro viribus efficere, vt eiusdem essent secum sententiæ. Ij cùm piè essent affecti, magno quoquè & excelso animo se dedunt misericordiæ exercendæ in pauperes, vt qui pro agnitione veritatis satagerent Christo reddere gratias. Castissima ergò mater illius magni Dei & Saluatoris nostri, sacrosanctum thesaurũ, nempe suam vestem, volens suæ largiri ciuitati, vt hoc fiat, per dilectos illos viros prouidet quodam modo diuiniore. Modus autem ità habet;

Immittit eis desiderium adorandi sancta loca, quæ sunt Hierosolymis. Quod planè & ab illis factum est. Cumque Leoni & Verinæ rem aperuissent, comitatum non exiguum eorum familiarium & amicorum secum adduxerunt. Cùm autem iter ingressi essent, & iam venissent Palæstinam, viam, quæ ducit in Galilæã, præferunt maritimæ, pluris facientes contemplari Nazareth & Capernaum, quàm maritimis frui delectationibus. Ex quibus illa quidẽm fuit sacrum Deiparæ habitaculum, & in ea multo tempore vidit Deum Verbum ex se genitum: Hæc autem, eius filij charum & consuetum diuersorium. Cùm hîc ergò fuissent, vt diximus, quoniam non permittebat tempus, vt vlteriùs progrederentur, (Iam enim erat vespera, & nox obscura: prouisum autem omninò hoc quoquè fuerat diuinitùs) vicus quidem eos excipiebat, isque paruus. In eo autem habitabant & alij non pauci, & muliercula quoquè quædam insignis castitate, & planè honestissima & moderatissima: quæ propter profundũ quidem senium & canos honorata, sed propter magnum virtutum ornamentum longè honoratior erat. Apud eam autẽ vestis, diuinùs fuerat hic thesaurus recõditus. Quomodò verò fuisset illa tantæ rei custos, nisi & virtutum fuisset ornata pulchritudine, & animi puritate? Quanquàm enim Hebræa quidem erat illa mulier, (est nanque amica veritas) illius tamen animam locum dixisses, qui est in præsentia quidem obscurus, aptus est autem ad lumen excipiendum; & valdè accommodatus. Diuinum verò erat in hoc quoquè apertè consilium, vt res apud eam mulierem recondita, quæ sic affecta erat, vt eam totis viribus celare studeret, posteà in lucem prolata, maiorem fidem haberet.

Cap. 46.

Inuisunt sacra loca passionis Dominicæ Hierosolymis.

Tunica Mariæ Virginis apud anum Iudæam recondita.

Vide ergò, quàm eleganter processerit diuinum consilium. Nam apud eam venientes, excipiuntur hospitio Galbius & Candidus sapientes, eos sic diuina deducente gratia. Erat verò propter id solùm, quod in ea latebat, domus admirabilis: alioquì autem nihil habebat magni, sed erat planè vilis & abiecta. Cùm eos autem tempus vocaret ad cœnam, vbi accubuissent, vident interiùs aliam domunculam: quæ multo quidem lucernarum lumine illustrabatur, multis verò suffitibus & vnguentis suauè spirabat: in ea autem sitam magnam ægrotorum multitudinem. Ex quo diuinũ quidem quippiam suspicabantur esse & venerabile, rei tamen veritatem omninò excogitare non poterant. Inuitãt itaque ad conuiuium egregiam illam aniculam, cupientes ex ea aliquid scire eius, quod desiderabant, illa autem hoc recusabat, causans religionem, & quòd non fas sit ei, cùm sit Hebræa, vesci cum Christianis. Illi verò, cùm propter magnam sitim cognitionis eius, quod erat propositum, nihil de propenso suo studio remitterent, eam adhuc inuitant ardentiùs, & illius non parendi pertinaciæ obijciunt aliud validius; Quid, dicentes, obstat, si cùm tu acceperis cibos, quibus pro more vesceris, nobiscum quidem colloquaris, sola autem tuis alimentis vtaris? His itaque páret mulier, & congreditur.

Cap. 47.

Domuncula in qua latebat eius tunica suauissimũ spirabat odorẽ.

Postquàm autem comedissent, apud eam viri illi precibus egérunt, vt eis id significare non recusaret, quænam essent ea, quæ fiebant in domo interiori. Existimabant enim esse aliquid legale, & ex vmbratilibus illis & veteribus. Illa autem ea quidem dicit, quæ fiebant: causam verò, qũamobrèm ea fierent, minimè persuadetur vt aperiat. Videtis enim, inquit, ô viri diuinissimi, ægrotorum multitudinem. Etenim cùm Deo ità videatur, in hoc quidem loco dæmones expelluntur: cæcis autem vt liberè videãt, claudis vt ambulent, surdis vt audiant, & mutis vt loquãtur, efficitur mirabiliter: & alij morbi, & corporũ mutilationes, quæ medicorum artibus nullo sint modo medicabiles, curantur facilè. Illi autẽ (Non enim erant imprudentibus hominibus similes, neq; quod interrogare oportebat, ipsi præ simplicitate prætermittebant) Vndenàm verò, rogabant, principium cepit locus talia operandi? Illa verò, Apud nos, inquit, Hebræos à patribus tradita habetur narratio, quòd Deus in hoc loco visus sit cuidam ex patribus:

Cap. 48.

Multa miracula fiunt apud illam sanctissimã vestem.

tribus: ex quo factũ est, vt loco hæc seruaretur gratia. Hæc cùm ea diceret, illi ei corde minimè assentiebãtur: sed videbatur eis muliercula, sicut res erat, probabiliũ verborum pulchra specie celare veritatem. Ipsi ergò eam quidem adhuc rogabant vehementiùs, vt eis rem, vt se habebat, aperiret, respiciens, si nihil aliud, laborem saltem tanti itineris: qui nulla alia de causa erat susceptus, nisi vt viderent sancta loca, & audirent ea, quæ à pijs & sanctis dicuntur hominibus. Illa autem ne sic quidem cedebat, sed manebat, vt statuerat, apertum religionis existimans esse dedecus, si aperiretur veritas, & dicens se nihil scire ampliùs, quàm quòd locus sit plenus diuina gratia.

Cap. 49. Cùm autem illi pulchrè sensissent eam optimè quidem scire, vitare autem, ne eam scire esset apertum, & ideò præ se ferre ignorationem, euadunt auidiores inueniendi eius, quod quærebatur, & sicut Cleophas & ille alius discipulus, corde cœperunt ardere. Eos enim Virgo beatissima incitabat, volens Byzantinis diuinum hunc & sacrosanctum largiri thesaurum. Omnem ergò statim mouebant lapidem, vt mulier remittens immobilem hanc occultationem, eis id quod tacuerat, in apertum proferret. Quinetiam * iusiurandi necessitatem adhibebant, eiusque adeò validi, vt animũ quantunuis inexpugnabilem suo possent loco mouere. Cùm sic eam omni ex parte adstrinxissent, & tanquàm ineuitabilia ei vincula imposuissent, vix tandèm persuadẽt, vt eis rem aperiat. Cùm itaque ex alto, & cum lachrymis suspirâsset, & in terram fixisset oculos, perindè ac si eam puderet enunciare: O viri, inquit, nunquàm in hodiernũ vsque diem, diuinum hoc mysterium viro euasit manifestũ. Quæ enim in genere meo me præcesserunt, iureiurando adhibito, vni mulieri, eique virgini, ità tradiderunt, vt singulis ætatibus ea res sic traderetur? sed quoniam video vos esse viros reuerendos & pios, & alioquì (nam hoc quoquè vobis significabo) ad me vsque redactæ sunt mei generis fœminæ, nec vlla supereſt alia post me virgo, cuius fidei à me credi possit cognitio mysterij, rem modò vobis aperiam. Existimo enim fore, vt quod à nobis dicetur, apud vos conseruetis. Mariæ illius Deiparæ (hoc enim est nobis ab alto traditũ) hîc custodita sita est vestis. Obstupuerũt viri illi, cùm solùm rei audijssent principium. Deinde adijciens mulier, Etenim hæc, inquit, Deipara vitam finiens, duabus mulieribus virgineis duas suas vestes donauit loco benedictionis. Ex quibus vna fuit ex mei generis Maioribus, quæ id accepit, quod donatum fuerat, & in arca deposuit, & omninò iussit ijs, quæ erant sui generis, vt esset virgo vnaquæque, quæ eam acciperet. Est ergò arca recondita in interiore domo, quam nunc videtis: & quæ in ea est vestis, est causa omnium, quæ fiunt, miraculorum. Hæc, ô viri, est vera narratio eius, quod à vobis quæritur? Et videte, vt ad vos vsque solùm deducta sit cognitio, & nemo sciat ex ijs omnibus, qui sunt Hierosolymis.

Luc. 24.

Nota, non nisi fœminas, easque virgines, asseruâsse vestem matris Dei.

Indicat prænominata anus his viris thesaurũ Mariæ virginis.

Cap. 50. Cùm hæc audijssent, adhuc maior metus viros subijt & lætitia. Metus quidem, propter magnitudinem eorum, quæ audita fuerant: lætitia autem, quòd essent participes talium sacramentorum. Quid ergò deincèps consequitur? Viri seipsos humì deijciunt, & pedes illius præhensantes, Nulli quidem, inquiunt, ex ijs, qui sũt Hierosolymis, notum erit id, quod nobis dictum est, nè dubites domina: dominam enim iam te vocamus, quæ sis talibus dignata mysterijs: ipsam tibi hũius rei testẽ citamus Deiparam. Vnum autem aliud cõcede nobis rogantibus; Rogamus verò, vt dormiamus in eo loco, in quo hic diuinus reconditus est thesaurus. Cùm hoc autem statim concessisset mulier, stragulæ quidem vestes portatæ sunt in eum locum: Illi verò non se somno dederunt, sed cùm nocturnum accepissent silentium, totam noctem perseuerabant in oratione, & cum lachrymis agebant gratias Deiparæ, quòd talibus auditionibus & spectaculis digni essent habiti. Cùm autẽ eos, qui ægrotabant, vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitũ arcæ, in qua erat diuinum repositũ indumentum: ipsamque ligni speciem & habitudinem, ex quo erat arca, accuratè admodùm & diligenter considerant. Deindè manè egressi, & honestam salutârunt mulierem, & cùm rogâssent, vt audacter iuberet, si quid sibi opùs esset Hierosolymis: se enim rursùs ad ipsam vẽturos per eandem viam: iniêrunt iter versùs Hierusalem, cùm illa dixisset, se nullo alio egére, nisi eorum precibus, & vt eos rursùs lætos videret & alacres.

Vide antiquã deuotionem erga sacras reliquias.

Cap. 51. Cùm fuissent itaque Hierosolymis Galbius & Candidus, & partìm quidẽ Deo preces fudissent, partìm autem pauperibus & egentibus liberaliori dextera eleemosynã erogâssent, secretè vocant quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis constituãt arcam, & forma, & figura, & magnitudine illi, quam viderãt, similem: mandãtes præterea,

tereà, vt formaretur etiam ex ligno veteri, quô nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile prædictæ. Excogitant deindè aliquid aliud idoneum ad celandũ id, quod erat futurum. Comparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquàm autem & precatio, & erogatio eis satis benè habere visa fuit, eo accepto, quod fuerat fabrefactum, redeunt in vicum sani & alacres: aromatibusque & suffitibus aptis ad sacrificium, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursùs viros, tanquàm sibi familiares, iucundè accipit. Illi autem rursùs ab ea petunt, quod prius, vt scilicet in sacro habitaculo totam noctem transigerent. Illa verò rursùs quoquè permittit, nihil omninò suspicans. Qui ingressi, summo ocio vtebantur precibus ad inculpatam, & ab omni reprehensione alienam Dei matrem, eas tanquàm sacrã hostiam lachrymis pinguefacientes? Non ignoramus nos serui tui, dicentes, ô diuinissima, & in primis illustris Domina, quænam olim Oziæ euenerint, qui ausus est tangere arcam, quæ erat secundùm legem. Quomodò ergò nos, qui sumus multis obnoxij peccatis, te non iubente, ausi fuerimus diuinam hanc arcam omninò tangere, intrà quam est talis thesaurus repositus? & non solùm tangere profanis manibus, sed etiam eam aliò transferre? Annue ergò voluntati nostrarum animarum, ô boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatem est translatio, quæ est omnium aliarum Regina, & te semper magno studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinũ donum exportare statuimus, ad eius tutelam & gloriam, quæ nunquàm extinguatur. Hæc tota noste dicentes in oratione, & solum lachrymis madefacientes, repentè implentur fiducia, fiducia, inquam, contemperata reuerentia. Deindè ad diuinam accedunt arcam, simul læto & tremente animo, & cùm omnes, qui illic erant, efficeret somnus nullo sensu præditos, (O beatas manus, ô furtum, in quod nulla potest omninò cadere reprehensio) hanc accipiunt, eis quoquè omninò hac in re fauente gratia. Et eam quidem sic tollunt: apponunt autem, quam Hierosolymis ad eius similitudinẽ fabricati fuerant, cùm ei etiam imposuissent operculũ. Quod quidẽ erat aureum, vt diximus.

2. Par. 26.

Priscorum Christianorum erga reliquias reuerentia.

Galbius & Candidus clàm secum asportãt sacram vestẽ.

Cùm primùm autem illuxisset, sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogãt, vt non cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationem. Deindè ei quoquè digito ostendunt operculum, quasi veram illam tegeret & primam arcam, quod mulieri quoquè visum est ab illis allatum esse honoris gratia. Et cùm prætereà ijs, qui fuerant inuenti, pauperibus suppeditâssent, quæ erant necessaria, valdè læti protinùs iter ingressi sunt, domum reuersuri. Postquàm autem venissent Byzantium, non honestum esse statuerunt, ijs, qui illo tempore erant, Imperatoribus mysterium priùs communicare, quàm Patriarchæ. Eos enim subibat timor, nè quod ipsi suum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cùm ergò multa consultâssent, eis hæc visa est optima sententia, latenter eos ad hoc quoquè monente Deipara. Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquum marini sinûs cornui. (Huic loco nomen erat Blachernæ) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cùm autem eis magnæ esset curæ, vt latenter Petri Apostolorũ principis & Marci domum nominant. Cùm in eo certè sacrum illum thesaurum posuissent, omne statim studiũ adhibuerunt, vt in templo esset perpetua hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduus splẽdor luminum. Et sic quidem longo tempore hoc diuinum mysterium, fuit semper re vera mysteriũ.

Cap. 52.

Hymnodia, suffitus, lumina antiquitus in templis. Cap. 53.

Quoniam autem ei, quæ per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est, tantum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, & tanquàm profundo aliquo contegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantùm proprias, & communi epulo eos se solos explere: mouet ipsos ad id, quod tacuerant, proferendum in lucem: & accedentes, annunciant ijs, qui tunc erant, Imperatoribus, & aperiunt quale sit miraculum, & declarant quemadmodùm sit allatum. Eos autem, cùm audissent, magnum inuasit gaudium: & protinùs fit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputãtur Galbius & Candidus propter tale ministerium, & publicis honorantur honoribus: Diuina autẽ ædes in eo loco regijs impensis Deiparæ ædificatur: & capsa ex argento & auro constructa, sacrum illum thesaurum excipit: & plurimis alijs muneribus & donis domus honorãtur. Leo verò & Verina (ij enim tunc imperabant, quorum tempore hoc quoquè magnum & reuelatur mysterium, & ad regiam vrbem exportatur) cùm pulchrè & piè imperâssent, & Galbius & Candidus, qui hoc ministerium pulcherrimè obiêrunt, transferuntur posteà ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem.

In capsa argẽrea & aurea reponitur vestis S. Mariæ.

Cùm ergò hæc sacra arca nobis contineat, non quasdam tabulas, manu Mosaica poli-

Cap. 54.

Vestis planè diuina & venerãda

politas, sed vestem planè diuinam, & summè venerandam, quæ non solùm intemerata & ab omni labe alienum corpus texit: sed in qua (vt audacter dicam) cùm esset infans, Deus verbum fuit inuolutus & auctus: adeò vt ea sæpè consperſa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is, qui est omnium alimentum & vita: ad eam quidem verè laudandam nulla sufficit oratio: sola autem gratiarum actione res est prosequenda: & ipsi Deiparæ sunt agendæ gratiæ, & eius filio communi Saluatori & Regi, qui omnia ad nostram vtilitatem & salutem dispensat: Ei gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREÆ CRETENSIS, ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI ENcomium de dormitione sanctissimæ Deiparæ. Habetur in Simeone Metaphraste. Capitula margini appositimus.

15. Augusti. Cap. 1. Festũ dormitionis Virginis Deiparæ.

MYSTERIVM est festum præsens, cuius argumentum est Deiparæ dormitio, orationis facultatem superans: mysterium (inquam) quod non apud multos quidem iam celebrabatur, apud omnes autem nunc honoratur & amatur. Et hoc est nostrum festum, mysterij declaratio seu explicatio. In qua re nos vellemus quidem silentium præferre orationi, cogimur tamen à desiderio: quibus parùm quid dicere conceditur, quanuis confidere non possimus, & nostram imbecillitatẽ non ignoremus. Nõ igitur committendum est, quô minùs longi silentij secretum compensemus. Celebrandumque est donum, & non obruendum obliuione: non quòd recenter sit inuentum, sed quòd sit suo decori restitutũ. Non enim quoniam à nonnullis, qui nos præcesserunt, non fuit cognitum, iam etiam est tacendum: sed quod non omninò effugit, id est sanctè prædicandum. Sit ergò hodiè vnum commune festum cælestium & terrestrium, & cum Angelis collætentur homines: omnisque lingua choros ducat, & Deiparæ óccinat, Aue. Hoc Gabriel priùs sumpsit exordium mysterij, quandò id, quod est totius Theologiæ clarissimum, diuina Iesu secundùm nos formatio, ineffabili cõsilio & dispensatione noua quadam & præclara ratione effingebatur in virginali naturæ officina. Et nos quoquè rursùs oportet hoc tanquàm comparatum ad agendas gratias, offerre Reginæ generis. Illi enim etiam post excessum conuenit dicere illud χαῖρε. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis.

Luc. 1. Inuitantur & Angeli ad cõcelebrandam ei⁹ assumptionẽ.

Tubis ergò canamus in Sion. Accipiamus psalterium & citharam. Canamus matri Dei nostri, canamus, non epithalamium, sed funebre canticum. Rogauerit autem meritò quispiam eorum, qui diligenter considerant: Quanam de causa Sion feceris mentionem, ô qui canis hymnũ sacræ præsentis lætitiæ? Sed non ab instituto est hoc alienum, ei ego dixerim, si memini sanctissimæ Sion. In ea enim peractũ est hoc magnum Deiparæ mysterium. In ea sacrorum castissimi corporis genuũ inflexiones, tanquàm clara voce testantur tabulæ, quæ sunt humi constratæ. Toto enim tempore incolatûs in ea est versata: & illic naturæ seruiens legibus, vitæ finem accepit. Hîc quoquè latuit principem tenebrarum, quomodò in pariendo ea effugit, quæ accidunt matribus, illa sanctissima & à Deo vocata, quę gloria & gratia cælum & terram impleuit magnitudine diuinæ suæ translationis. Cuius si omnia vellem deinceps persequi, quomodò extiterit, aut concepta vel nata sit, non inuenerim tempus, quod respondeat orationi: aut dicendi facultatem, quæ factis exæquetur: nisi quòd præclara eius omnia quæ narrantur, possunt summatim recenseri. Dico autem generis claritatem parentum vtrinquè insignem nobilitatem, qui hinc sacerdotalem, illinc regiam nacti erant dignitatem: liberorum egestatem & sterilitatem: pro ea frequentes interpellationes, & crebra sacrificia: in quibus Deum rogabant, orabant, supplicabant, vt vincula soluerent sterilitatis, & vt qui carebant liberis, fœcundi fierent ex sterilibus, & ex infertilitate datum fructum producerent. Deindè amotionẽ sterilitatis, implementum promissionis: & paulò antè ea quæ visa sunt in somnis, & quæ re vera audiuerũt, & quæcunque ambo communiter & priuatim, visione præstantioribus diuinis exauditis vocibus, diuina illuminatione sancti accepêre responsa. Deindè ad generãdum aptitu-

Cap. 2. Psal. 80.

Vixit & mortua est Maria in mõte Sion.

Summatim perstringit matris Dei ornamenta.

aptitudinem, & ad eam progressionem? fascias, aduentum ad Dei templum? quomodò sit pulchrũ munus Deo dedicatum? quomodò in adytis, tanquàm in aureis vecta thalamis? immortalem, non autem cõmunem cibum sumebat. Deincèps verò educationem, & quomodò crescens, à puerili ætate peruenerit ad adolescẽtiam? & quæcunque declarant perfectam illam conditionem? quibus vt par est pubescens, augebatur conuenienter ijs, quæ sunt supra naturam. Mitto dicere occulta plusquàm ignotæ conceptionis mysteria, & supra modum admirabilem & ineffabilem partum Iesu apparitionis? vt verbi causa, quòd ea non fuerit corrupta? quòd sine dolore & obstetrice pepererit? quòd ea fuerit sine macula? quòd inuiolatum fuerit claustrum virginis? quòd nouo & admirabili modo lac produxerit? quòd ex lege fuerit purgata? & quæ in templo fuêre prophetias, quibus à propheta, qui legem & Deum suscipiebat? Simeone prędicta sunt futura. Deindè rursùs persecutiones? fugã in Aegyptum? Luc. 2. Matth. 2. ex Aegypto reuersionem? quemadmodùm circumierit, & in terra morata sit? quæ ante Crucem probra subierit? quos iuxta Crucem passa fuerit dolores? quos post Crucem terrores? & postremò, quæcunque ab ea in vita & facta, & dicta sunt. Quæ cùm esset immaculata & impolluta, & supra modum plena purissimæ castitatis, eum, quem totus mundus neque capere, neque verbis explicare poterat, conseruauit perpetuò arcanum & ineffabilem, tanquàm Regis mysterium? quæ ex eo exprimuntur, ijs solis nota faciens? qui diuina diuinè conferre didicerunt. Quibus maximè purgatis ea, quæ est ad Deum, appropinquatione, per loquendi egestatem, & ignorationem eo modo, qui omne superat silentium? intelligentem cutem aperiens sanctissima? ostendit aliquam partem occulti, qui intùs latet, mystici splendoris. Vtinàm autem nobis quoquè, qui sumus præsente splendore illũminati, liceat longè clarissima dignatis effusione luminis, purè videre, aut modicè accipere radium mysticæ contemplationis? & ità imbui, si non in ijs, quæ ad planè inexplicabilẽ illam vitam pertinent? (sunt enim ignota) at vt doceamur saltem, quoàd eius fieri potest, ea, quæ hodierno die dicenda suscipimus.

Adeste ergò, O verbi chari mystæ? & rerum honestarum amatores & spectatores. Cap. 3. Vos enim voco magno & alto præconio? vt orationis aperta contemplatione, quæ est velis adhuc tecta symbolicis, vobis ostẽdamus eum, qui est intùs, decorem? qui Solis superat splendorem pulchritudine nitoris. Postquàm autem ad hunc locum peruénit oratio? non alienum arbitror nonnullos ex ijs, quæ hîc sunt, præmunire? nè fortè illotis, vt dicitur, aut immundis pedibus sancta adeant. Non enim ex æquo ab omnibus ingrediendus sanctorum locus: sed ab ijs, qui propter mentis puritatẽ transcenderunt omnia materialia, & transiliêrunt omnia, quæ cadunt sub sensum? quibus maximè sanctissimum Dei Verbi tabernaculum parans, ingressum concedit liberaliter. Si enim ijs, qui ad Sina montẽ indignè progredi audacter contendebant, immi- Exod. 19. nebant fulgura, & tonitrua, & terrores, & sonitus tubarum, & minæ horribiles? si autem templi quoquè parietes non erat tutum vulgo tangere, & ideò secundis extrinsecùs opùs erat parietibus? magnaque res erat ante sanctorum contactum priùs expiari, & ante sacra, quæ peragebantur, præparari? idque cùm adhuc Deum colebant in vmbra, & à velis dependebant typicis? quanto magìs oportet eos, qui veritatis lucem habent resonantem, studium adhibere? vt ad hoc magnificum & longè maximum Dei gratiarum tabernaculum accedant diligenter? In quod cùm ineffabili quodam, & qui nec cognosci potest, & intelligentiam omnem superat, modo se demisisset ad exinaniendum, in terris est versatus? & is, qui nusquàm capi potest, nullis compressus angustijs, habitauit in vtero virginis, quæ vniuersam, quæ est in generatione, naturam superauit puritate? & hinc, tanquàm ex sacris quibusdam adytis, suæ carnis peregit mysterium. Quis autem? Is, qui nullo indiget? & sibi attribuit omnes fines humanos. In hoc à Deo formato tabernaculo vniuersa lex, & Prophetæ re ipsa sunt adimpleti? & in eo adumbratæ typicorum characterum formæ fuêre deletæ? speculis veritate dissolutis.

Illotis pedibus nõ sunt diuina adeunda.

Vetus lex vmbra Euãgelicę veritatis.

His autem oratione satìs iam præparatis? agè typo dimisso, ad ipsam accurramus Cap. 4. veritatem? vel in ipsa potiùs adyta ingrediamur. Quousquè enim in verbi immorabimur vestibulis, eam, quæ est ante ingressum, admirantes pulchritudinem, cùm liceat ingredi vnà cùm matre verbi, & velo discisso introspicere Sancta sanctorũ? & initiari in ijs, quæ sunt maiora & perfectiora? Si enim sunt talia sanctorum vestibula, & templi porticus excellunt pulchritudine, mentis oculos præstringentes? qualis fuerit locus

adytorum,& eorum,quæ non licet adſpicere,& ad quæ non datur aditus,intima? quę ſolis illis oculis & labris adſpici & dici poſſunt, qui gloriam Domini contemplantur euidentiſſimè, & quæ carbone calculi Seraphici ſunt expurgata? & ad ſummam peruenerunt impatibilitatem?

Eſa.6.

Cap.5. Quales debeant eſſe, qui velint de matre Domini tractare.

Si mihi ergò rectè vobis conſulenti credatis, iubentes quidem valere carnis perturbationes, cùm & materialem omnem amicitiam, & quæ eſt infernè, commixtionem expurgaueritis? & deindè eius, quæ ex alto procedit, diuinæ illuminationis luce vos circundederitis? accurratis ſimul ad Deiparam. Iam enim illuſtratos, & actione orationeque, & virtutum pulchritudine omni ex parte refulgentes, Chriſtus ipſe, qui eſt purum myſterium, lux ſemper viua, ex Sole, hoc eſt, patre ſine principio, & abſque egreſſione, tanquàm ex luce radius, refulgens, volet nos ſimul congregatos myſtico conuiuio accipere. Hoc autem apertè oſtendit ex eo, quòd ſuam matrem ſemper Virginem, ex cuius vtero ſuprà, quàm verbis dici poſſit, cùm eſſet Deus, formatus eſt, (quòd ad noſtram conditionem pertinet) hodiè è terræ locis, vt humanæ naturæ Reginam tranſtulit? non prædicabilem quidem? ſed non omninò incommunicabilem relinquens vim myſterij. Neque enim præter terminos, qui nobis deſuper fixi ſunt, neque noua præter naturam lege deducta eſt ad generationem, aut vixit? quatenùs verſata eſt nobiſcum ſanctiſſima in ijs locis? quæ ſunt ſupra terrã. Etiamsi in hoc quoquè, ſicut in alijs, habuerit rationem valdè admirabilem: vt quæ nobis præſtantiùs vixerit,& conceperit,& tandèm hinc exceſſerit? & reuerà omnes ſuperauerit, qui ſunt in generatione, naturæ magnitudine.

S. Maria, humanę naturę regina.

Cap.6. Regaliter in cęli regiã aſſumitur.

Sed iam abeamus, eo modo, qui tempori cõuenit, feſtum celebraturi. Omnia cum celebritate pulchrè cõcurrunt? & ſimul exultant. Eccè enim quilibet auditor eorum, quæ à me dicuntur, talis eſt, qualia quæ nunc cernuntur. Regina tribuum, Eccleſia fidelium, Reginæ generis, quæ à Deo Rege, omnium Principe, in cæli regiam hodiè aſſumitur, pompã celebrat? & ex ſe dono ei offert? quicquid eſt pulcherrimum atque iucundiſſimum. Quæ puluerem reddidit cæleſtem, puluere exuitur? & quodà generatione acceperat, deponit operculum? & terræ reddit id, quod eſt ei cognatum. Quæ cùm vitam conciliâſſet, in vitalem ſtatum denuò reuertitur? & in locum introducitur, ex quo vitæ ducitur principium? & qui vnici non poteſt, & qui ab omni materiali & patibili diſiunctus eſt poſitura ac habitudine. Et in ſumma ex ijs, quæ appãret, id, quod appãret, aſſurgit? & cum eo, quod intelligentia percipitur, intelligendi ratione congreditur, ijs rationibus, quas nouit is, qui priùs colligauit & ſoluit? deindè rurſùs colligauit. Nisi fortè nimia ſum ego audacia, qui ea attingo, quę non licet aſſequi. Quibus nemo ſit, qui non credat, aut qui de eis dubitet? Eliam & Enoch in animo cogitans. Qui poſtquàm ea, quæ videtur, ſuperârunt, obſtructis ſenſibus à carne & mundo remoti, ille quidem in curru, hic verò ſublimis raptus eſt, non diſiunctis eis partibus, non diſſolutis? ſed eouſquè productis vitæ eorũ terminis, quos nobis, quæ omnia ſapienter definit, fixit prouidentia? à qua & quæ olim fuêre, & quę nunc ſunt, ſimiliter ſimul & conuenienter formantur & deducuntur. Quòd ſi hæc parua videantur, ſi conferantur cum exemplo eius, quæ à nobis laudatur? ipſa certè ſibijpſi ſufficiet? ſua conferens & aſſimilans.

4. Reg. 2. Gen. 5.

Cap.7. De' omnia mutat & trãsformat nutu ſuæ bonitatis.

Conſiderandum autem eſt, an inter miracula inueniendum ſit maius eo, quod admirabiliter & præter opinionem in ea factum fuit. Depræhenſum eſt, legem naturalem euaſiſſe imbecillam? quæ vix tandèm cóncidit. Omninò aboletur & euertitur acerba mortis condemnatio? ſoluta eſt vis maledicti. Sed nemo vicerit ea, quæ olim à Deo fuêre definita? nisi ſit Deus ſecundùm naturam? qui omnia mutat & transformat nutu ſuæ bonitatis. Ei autem conuenienter nunc quoquè decuerit ea in matre innouare. Sic enim oſtendet eam non ſolùm eſſe matrem ſuam ſecundùm naturam? ſed etiam confirmabit eam, quæ eſt ex ipſa, diſpenſationem? per quam maximè eas, quæ ſunt in ipſa, magis myſticas rationes modo excellenti extollimus, quo Verbum vitæ principium ea ratione, quæ compræhendi non poteſt, eius ſubijt vterum? & naturam hominis ſuſceptam ſupereſſentialiter induit. Propterea ea, quæ olim quidem in ea facta ſunt, à nobis autem nunc celebrantur? etiamsi videantur eſſe vtiquè admirabilia, & præter opinionem, & longè eſſe remota à naturæ legibus? ſi tamen conſideretur, quæ naturam ſuperat, inexplicabilis ratio conceptionis, ad eam relata, facilius erit illa aſſequi.

Cap.8. Erat ergò tunc quoquè Verbum præſens? & legem fecit ceſſare, legem, inquam, mortis,

mortis, cui nihil poterat afferri detrimenti. Erat autem spectaculum verè nouum, & quod non poterat consequi cogitatio. Mulier, quæ cælorum superauerat naturam puritate, in adytorum, quæ sunt in cælis, sancta commeans & ingrediens. Virgo, ipsorum Seraphim ipsam vincens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum, opificem omnium generationis: mater, quæ ipsum viuere pepererat, consecuta vitæ finem partui non absimilem, & miraculum Deo & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus parientis vterus, ità mortuæ caro non interijt. O miracula; Partus effugit corruptionem, & sepulcrum non admisit interitum. Sanctos enim non attingit. Quomodò potest hoc demonstrari? Vultis dicam? Nemo autem ex ijs, qui adsunt, me irrideat. Quomodò est monumentum inane? Vos enim alloquar. Quomodò corpus euanuit? Quomodò non sunt in ea vestes, in quibus est sepulta, nisi effugisset interitum id, quod sepultum fuerat, si translatus non fuisset thesaurus? Quòd si ità est, quomodò non est vera, & à mendacio aliena translatio? Nam alia quoquè concurrerunt, animæ à corpore separatio, carnis depositio, compositionis solutio, partium disiunctio, resolutio, adiunctio, cõcretio, & eò discessio, vt nihil appareat. Stat enim sepulcrum inane vsque in hodiernum diem, quod & testimonio est approbatum, & approbat factam translationem. S. Maria cũ corpore assumpta est in cælum.

Nescio autem an id factum sit partibus rursùs inter se collatis, & cõcretis in vnam compositionem, (de his enim parùm philosophabor) cùm sic fortè visum esset Creatori, arcano hoc excogitato modo honorare parentem: an vno ex his alteri imposito, & vno quidem extra, altero verò intrà fines sortito constitutionem, postquàm fuerunt à se inuicèm separata? an noua quadam & aliena consequentia supernaturaliter in ea concurrente? vt sint re vera omnia noua, quæ ad eam pertinent, appositè admittentia rationem, quæ superat naturam, vt quibus cedat omnis ratio & cognitio. Nos ad hoc spiritale conuocat verborum cõuiuium, quæ est Verbi mater secundùm carnem. Proponuntur autem hodiè hæ mysticæ epulæ, & verborum argumentum diuinis abundans mysterijs. Harum ego sum hodiè epularum conuiuator, qui sum hospes & peregrinus expositor sublimium spectaculorum. Nemo autem intuens ad nostram humilitatem & abiectionem, renuat conuiuium. Non enim à nobis, sed ab ipsa Deipara, sunt diuinarum harum contemplationum mysticæ paratæ narrationes. Quarum quoniam plena est mensa, spiritales inuitans conuiuas, eamus conuenienter dignitati spiritûs, ad profunda spiritûs. Iam enim sapientiã, quæ ipsam sapiẽtiam secundùm carnem genuit, appositè imitans, cùm totam seipsam, tanquàm mensam mysticam cælestemque parauerit, eos qui mente sunt in diuinis initiati mysterijs, benignè inuitat ad conuiuium, non victimas mactans, aut crateri liquores infundens: cuiusmodi fuerunt olim beatæ illæ victimæ & crater ille, qui beatum illud & à Deo perfectum nectar suscepit? sed suorum mysteriorum illa planè admirabilia, & diuina reuerà spectacula. Cap. 9. Verbũ Dei spirituale cõuiuium, ac mysticæ epulæ.

Ad quæ quidem maximè eos, qui sunt congregati, inuitans festi Domina, sapientiæ quidem domum, quantacunque sit, hinc nobis ex seipsa ostendit. Ostendit autem suam quoquè sanctissimam mensam, vtpotè quæ ipsum totum viuificum panem Dominum nostrum Iesum, qui est vita æterna, qui creatam continet naturam, ex fermento Adamicæ conspersionis panem factum, in vtero gestauit œconomicè: qui eos, qui sanctè ad eum accedunt, reducit ad vitam recentiorem, & reddit in Deo perfectos. Quo quidem modo eos quoquè expurgat, & reddit immortales, qui participatione nouæ illius & pulchræ eius communionis ei coniunguntur, fiuntque familiares. Cap. 10. Spiritualis mensa, vterus Mariæ virginis, qui panem vitæ protulit.

Quæ autem suis amatoribus in conuiuio apponit, hæc sunt apertè, per quæ vita illa constat excellens & ineffabilis, qua nihil ex ijs, quæ considerantur in natura, est excelsius: per quam is, qui omnem superat Theologiam, per arcanam exinanitionem, hominis, cuius curam gerebat, flexus misericordia, vt qui vniuersa produxerit, se consultò demisit ad nostram vsque mendicitatem, & implicatus fuit in nostra conspersione, & similiter atquè nos, fuit particeps carnis & sanguinis? Qui nullius indiget, qui est summè plenus & diues? Qui non recedendo à sua supereſſentiali diuinitate, elegit eam, in qua non erat, substantiam, integras in se seruans, etiam post vnionem inexplicabilem, rationes eorum, quæ conuenerunt, nulla vtiquè intercedente confusione, aut diuisione. Qui ne supermundanis quidem cælestium ordinum præfectis significauit, quidnam esset quod ab eo fieret, præterquàm vni ex primis Angelis, qui Cap. 11. Deo absque diuinitatis suæ imminutione naturam assumpsit humanam.

miniſtrauit in progreſſione cæleſtis myſterij. Sic enim, qui erat incorporeus, intercedente mente & carne, nobiſcùm eſt verſatus, vt omninò cõmixtus toti noſtræ conſperſioni, renouaret id totum, quod ex nobis ſumpſerat. Hæc quidem eſt, vt mea conſequitur ſcientia, & vt res ſic in promptu offert, intelligens menſa diuino myſterio traditæ ſapientiæ. Talia ſunt etiam, quæ in ea myſticè peraguntur, quæ ſuntà Deo tradita arcana: in quibus meritò oportet adnotare præſentis quoquè diei myſteria, in quo Dei mater, nullo mutato ex ijs prę ſcriptis, quæ ſunt ſecundùm naturam, noſtrę legi ſeruijt: & ſub eiſdem, quibus nos, terminis, quæ in carne erat, vitam finijt, miraculo plenum mundo relinquens ſuum ortum & deceſſum. Si quid ergò, quod nos ſuperat, in ipſa à diuina diſpenſatum eſt natura, nemo miretur, intuens ad nouum & inexplicabile, quod in ea peractum eſt, myſterium, ab omni infinitate infinitiès infinitè exemptum.

Ortus & deceſſus S. Mariæ miraculo plenus.

Cap. 12. Et ſint hæc quidem perpetuò complicata, & arcana, & habentia ſuam rationem immobilem. Nos autem ſanctiſſimæ, ex quo principium vitæ ductum eſt, corporis ſepulturæ memoriam ſplendidi ſplendidè celebremus. Ad quam, cum eo quod eſt adſpectabile, quicquid percipitur intelligentia, & quicquid eſt cæleſte & terreſtre ſimul congregatum, Reginam honorat, & deducit ante tabernaculum. Ex quo cõmune hoc propitiatorium, quod ex ea abſque manuum ſectione tanquàm templum effectum, Dominicum & ſalutare acquiſijt corpus, eius qui tam naturalis, quàm intelligentis motionis, cuius nos, eſt particeps, excepto ſolo peccato. O miraculum. Quæ Deum, qui eſt infinita magnitudine, & ab omni circunſcriptione ſeiunctus, in paruo ſui vteri ſpatio cepit ſupereſſentialiter, ei hodiè circũſcripto lecto vectę, ſanctis manibus iuſta fiunt. Quæ in ſuo ſinu habuit collocatum eum, qui tergis vehitur Cherubicis, inſculptæ petræ ſinibus ſepelitur. Et cuius partum admirati ſunt Angeli, huius tabernaculum deducunt Angeli, cohors ducentes.

Maria Dei tabernaculum.

Cap. 13. Et quis eorum, quæ illic peracta ſunt, rationes fuerit interpretatus? Quis pro dignitate in hoc extolletur myſterio? Quis menti dabit alas, vt vnà volet cum miraculo, & eius accipiat communionem? Quis (vt aliquid dicam magis mediocre, & fortaſsè ex ijs, quæ ſunt ſecunda) noſtræ concretionis fluxionem deſcripſerit & affluxionem? Quam cùm non poſſet conſequi natura, & quam compræhendere non poterat, ſuperet conſtitutionem, appetitione conuerſa in admirationem, ea, quæ Dauid, diuino ſpiritu afflata eloquitur ad Deum vniuerſorum: Mirabilis facta eſt, dicens, ſcientia tua ex me: valida effecta eſt: non potero ad eam: propemodùm noſtram admirans compactionem, vel compoſitionem, aut contrà, eam, quæ fit in membris, diſiunctionem. Quinetiam quod huic intemeratæ & clariſſimæ Reginæ eius matri coniectu difficilimum factum eſt miraculum, tanquàm diuinum celebrans, quod cõmuniter in nobis & propriè in ipſa, ipſi ſoli, vt omnium opifici & talium operatori, ante ſecula eſt agnitum.

Pſal. 138.

Cap. 14. Hoc eſt noſtra formatio, hoc concretio, hoc ſolutio, quod etiam hodiè celebramus. Hinc ego me reprimens ac contrahens, & metu honorans myſterium, cum eo, qui ex omnibus Prophetis maxima voce vtitur, Eſaia ſimul loquor? O miſer ego, dicens, quòd ſum compunctus, quòd humo cùm ſim, & habeam labra immunda, audeo aliquid dicere de pura & impolluta, & quæ ſummè plena eſt omni ſanctitate? & eam aggredior funebri laudare oratione, cuius nubes tegunt aſſcenſum ad contemplationem? intelligens autem quædam caligo circunfuſa eſt theologicis, quæ ſunt circa ipſam, conuerſionibus, quæ non ſinunt apertè explicari complicatam myſterij comprehenſionem, quam eſt Dei tantùm laudare pro dignitate, qui, quas ipſe nouit, rationibus in ea fecit miracula. Tantum abeſt, vt ſit meum, qui humì iaceo, & nihil ampliùs ſcio, quàm quod eſt ante pedes, quòd deſit mihi egregius ad res honeſtas animus. Non erubuerim igitur, quæ ſunt ſupra facultatem meam, etsi nõ poſſum pro dignitate, ea dicere, cùm reijciendum non ſit, quod fit pro viribus.

Eſa. 6.

Itaque loquendo ſilentium amouimus, Deo ſermonem dedicantes: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

ANDRE

ANDREÆ ARCHIEPISCOPI CRETENSIS HIEROSOLYMITANI ALIVD ENCOMIVM DE DORmitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ. Est etiam in Simeone Metaphraste. Capitula hîc quoquè ad marginem adiecimus.

AD concionem nos rursùs vocat continuatio orationis: & oportet nos omninò ijs, quæ deincèps coniungentur, ea, quæ iam dictis deerāt, supplere: vt sit perfecta & indissolubilis oratio, vt quæ nihil disiunctum vlla ex parte habeat. Atque in ijs quidem, quæ præcesserunt, quoàd eius fieri potuit, paucis à nobis est dictum de admirādo illius corpore, ex qua vitæ processit initium. Dico autem de virginali Dei matris tabernaculo. Restat, vt dicamus, quisnam sit hymnus, & quænam sint ea, quæ in eo laudantur. Nemo autem mihi nunc inurat labem arrogantiæ, aut audaciæ, quòd aliquid audeam, quod sit vastæ magnitudinis: non enim ex dicendi facultate, sed ex sola precum promissione incitatus, hanc composui orationem, quæ nunc est in manibus, submissionis & modestiæ semper curam gerens pro viribus. Sed non ideò vult mysterium minuere oratio, etiamsi hoc tanquàm non tritum, & minimè exercitatum, ex arrogantia id sit primùm aggressa. Si quid autem ex ijs, quæ non sunt à multis considerata, hæc nunc est habitura oratio, nemo miretur. Ex coniectura enim, & vt mens ea potuit conijcere, (rem enim ipsam exactè vix Angeli potuerint consequi) hæc sunt à nobis considerata. 15. Augusti. Cap. 1.

Iam ergò illa innumerabilis eorum, qui Deum honorant, classis, sicut priùs diximus, frequens erat congregata: & vniuersus supermundanarum potestatum, qui intelligentia percipitur, pulchrè instructus cœtus, à nullo cōspectus, desupèr aduolans, ad spectaculum confluebat admirabile. Aderant quoquè sanctorum, quas Deus, vt arbitror, inspirauerat, animæ, choros ducentes circa lectum: quas liber Canticorum vocat adolescentes ex mystica contemplatione. Oportebat enim cum Regina naturæ vnà adesse diuinas eorum, qui vixerant, animas in exitu præcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica, quæ cani solent exeūtibus. Erat ergò in medio propositum illud tricubitale & luminosum corpus Deiparæ, quod Dei Verbi totam capiebat plenitudinem. Quod quidem dum videbatur in lecto, vnguenti sanctificationis suaui odore perfundebat totam creatam naturam. Quæ mens, & quænam lingua eorum, quæ illic fuēre conspecta, rationes inuestigauerit? Omnia enim plùs, quàm in infinitum, inuaserat omnis ignoratio & videndi egestas. Hinc certè factum est, vt diuinorum sapientum præcipui, à diuino spiritu arrepti, ex insigni lætitia diuini tunc oblectantis splendoris, id quod supererat illuminationis in ecstasim traducentes, illos hymnos diuinitùs inspiratos, illam, inquā, quæ est in hymnis tropologiam, vt poterat vnusquisque, attingerent, alius alium excipiens. Erant autem ea, non qualia ipsi induximur, vt mente agitemus, aut vt quis fortè descripserit: sed vt eos ad dicendum informabat spiritus, & audire iubebat: ità & ipse hymnus, & quę in hymno celebrabantur, ab ijs, qui hymnos dicebant, dicebantur & exaudiebantur: quæ ab inferiore quidem & nostra harmonia & consonantia, erant infinito interuallo seiuncta: parùm autem, aut nihil aberant à sono Angelorum, qui in cælis festum celebrant. Quorum altitudinem & profunditatem & infinitam pulchritudinem, non est nostrum, velle temerè describere, qui in tali dulcedine nullo modo sumus exercitati: sed silentio potiùs honorare, vt quæ nec possint comprehendi, nec verbis explicari. Ea autem sola tutò possumus aggredi, quæ & iucundum est assequi, & si non assequaris, nullum est periculum: quæ neque scienti afferunt molestiam, neq; rudem cruciant. Hymnus autem & quæ hymno celebrabantur, etiamsi nostram effugiant comprehensionem, quantùm tamen possumus assequi, vt rem vtcunquè exprimam, sint eiusmodi; Cap. 2. Omnes beati spiritus adsunt Virgini matri hinc emigranti. Cant. 1, & 6. Dionysius Areopagita Lib. de Diuinis Nomi. cap. 3. Quales hymni fuerint decātati in assumptiōe.

Hic est finis testamētorum, quæ nobis fecit Deus. Hæc est declaratio occultorum, & profundorum diuinæ incomprehensibilitatis. Hic est scopus, qui excogitatus fuit ante secula. Hæc est summa diuinorū oraculorum. Hoc est ineffabile, & quod planè cogno- Cap. 3. Mira sanctissimæ Virginis præconia.

cognosci non potest, eius, quæ est ante principium, curationis hominum, consilium. Hæ sunt primitiæ communionis & coniunctionis omnium genitoris Dei cum suo figmento. Hæc est diuinarum reconciliationum, quæ pignore dato fit, fideiussio? Eximia pulchritudo? A Deo sculpta statua? Rectè descripta diuini Archetypi imago? Totius contemplationis & assensûs sustentaculum? Sanctissimum Verbi omnium creatoris tabernaculum? Qui Deum suscipit, sapientiæ, quæ non potest exinaniri, crater? Vitæ, cui nihil potest auferri, penarium? Fons, qui non potest exhauriri, diuinarum illuminationum? Potentia, quæ nequit labefactari? quatenùs nequaquàm vincebatur ab animi perturbationibus? vt quæ erat puritate omnibus superior. Per hanc fuêre nobis data pignora salutis? Et quòd vsque ad nostram quidem processerit mensuram, quæ fuit habita in tanta admiratione, & commune exoluerit debitum? est proprium naturæ. Quòd autem ità viueret, vt non haberet omninò easdem, quas nos, proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat propinquitatis? quinetiam aperta quoquè est probatio summæ eius impatibilitatis. Quid enim ex ijs, quæ sunt longè maxima, non in ea processit cum maxima virtutis abūdantia? Quid verò ex ijs, quæ spectant ad ostendenda miracula, non productum est admirabile? adeò vt omnium miraculorum, quæ quomodocunquè facta sunt, aut fiunt, eam esse effectricem in omnium resonet auribus. Quorum pars est extrema id, quod nunc adest? etiamsi ante omne tempus id fuerat prædestinatum? cùm diuinum consilium sic altiùs desiniërit vniuscuiusque nostrûm transitum.

S. Maria præclarissimis aucta Dei donis.

Cap. 4. Et ô prouidentiam? ad cuius extrema nemo venit eorum, qui nati sunt? aut potest inuenire vestigium. Cuius opus est etiam, quod nunc peragitur, virginis mysterium. Est enim mysterium? etiamsi circa nostrum finem consideratur. Et hoc est pars, quæ ab initio hominis naturæ sorte est attributa. Sed ô quomodò dississa est sepes, quæ peccato fuerat colligata? Quomodò diuulsum est vinculum? quod cõplexum fuerat transgressione? Quid, quòd cõtemptui mors est habita, tanquàm diei somnium? Abit metus? non amplius terrens eos? qui sunt in Christo, infantes. Sed nunquìd nisi mortuum fuisset Dei receptaculum, non dissoluta fuisset corruptio, quæ seminata fuerat inobedientia? Dissoluta certè fuit, Christo priùs mortuo. Iam enim excesserat natura à condemnatione, quæ erat in corruptione, susceptо statu? qui est per incorruptionẽ. O nouas remunerationes. O diuinas permutationes. Produxit natura liberum arbitrium spinis obseptum? Ipsa contrà produxit eum? qui impleret paternã voluntatem. Peperit natura ex inobedientia mortem voluntariam? Ipsa contrà peperit eum? qui mortem sustulit per obedientiam. Sola enim, sola præter naturam fuit electa ad naturam reuouandam? Sola seruijt opifici vniuersæ naturæ.

Peperit, protoplastus p inobedientiam mortẽ, sed Maria per obedientiam, vitam.

Cap. 5. Quoniam ergò nunc proponitur hæc diuina capsa eius, quod à Deo sumptum est, tabernaculi, quæ tanquàm larga bonorum largitrix, inuitat eos, qui sunt honesti studiosi, nemo cunctetur vocatus? Non indiget enim labore gratia, præterquàm sola voluntate? Eat ergò prompto & alacri animo vnusquisque, qui certam & minimè dubitantem habet fidem? eat ad thesauri Virginis repositorium, & discat experientia euentum eorum, quæ desiderat. Propositum est hoc commune reconciliatorium. Omnes Deo reconciliemini. Eccè fons immortalitatis? qui non potest exinaniri. Venite, qui morte affecti estis, haurite? Eccè vitæ fluuij perennes. Adeste omnes? efficimini immortales. O filia Adam, & mater Dei. O mater sine viro? & virgo quæ filium paris. O opus eius, qui in te factus est temporaliter? & non excessit à sua æternitate. De te resonârunt omnes spiritûs interpretes. Moses primus cùm vidisset rubum, te prædixit? Transiens, videbo magnam hanc visionem. De te Dei pater Dauid Christum rogauit, dicens? Exurge Domine tu, & arca sanctificationis tuæ? De teidem, tuum præfigurans egressum, prædixit? Vultui tuo fupplices erunt diuites populi. Eccè enim, inquit, omnis gloria filiæ Regis intrinsecùs, in fimbrijs aureis, circumamicta varietate. Te Canticorum sanctus liber prædescribens, mysticè præsignificauit: Quæ est hæc, quæ assendit ex solitudine, tanquàm rami fumi, suffita myrrha & thure ex omnibus puluerибus vnguentarij? De te rursùs idẽ priùs scripsit liber? Eccè dicens, lectus Salomonis. Columnas eius fecit argentum, & reclinatorium eius aurum? assensus eius purpura est intrà ipsum? constratus charitate ex filiabus Hierusalem. Et rursùs? Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in corona? qua coronauit eum mater eius, in die desponsationis suæ? in die lætitiæ cordis sui. Videte eam filiæ Sion, & beatam eam prædicate Reginæ? & pellices laudate eam? quoniam odor

Prophetarũ de Maria virgine oracula.

Exod 3.
Psal. 131.
Psal. 44.
Cant. 3.
Ibidem.
Cant. 6.

odor vestimentorum eius est supra omnia aromata. Te prænidens diuino spiritu af- Cant.4.
flatus, exclamauit Esaias: Eccè virgo in vtero concipiet: & erit radix Iesse, & flos de ra- Esa.7.
dice assendet. De te magnus prædixit Ezechiel: Eccè porta, dicens, in oriente: & Esa.11.
erit porta clausa, & nemo ingredietur per eam: & Dominus Deus solus ipse ingredie- Ezech.44.
tur, & egredietur: & erit porta clausa. Te quoquè prophetans vir ille desideriorum,
magnum vocauit montē, & lapidem sine manibus viri ex te sumptum, non excisum: Dan.2.
ablatum, non diuisum assumptione nostræ humanitatis.

Tu es res illa magna venerandæ œconomiæ, quam cupiunt inspicere Angeli. Tu Cap.6.
es diuinæ demissionis pulchrum habitaculum: Terra, quæ es verè desiderabilis: Rex
enim desiderauit gloriam tuæ pulchritudinis, & amauit diuitias tuæ virginitatis, & in
te habitauit, & inter nos fixit tabernacula: & per te Deo & patri nos reconciliauit.
Tu es thesaurus absconsi ante secula mysterij: Tu es liber verè viuus eius, qui in te ta- S. Maria nō
citè fuit inscriptus, verbi paterni, viuifico calamo spiritûs: Tu sola verè es noui testa- ui testamē-
menti volumen, à Deo scriptum, quod Deus antè fecit cum hominibus. Tu es ille ti volumen
decies mille millibus multiplicatus Dei currus, quæ millia locupletum adduxisti ad dicitur.
eum carne tectum: Tu es mons Sion, mons coagulatus, mons pinguis, in quo be- Item Dei
neplacuit Deo habitare. Ex quo in carnem concretus, quæ, sicut nos, est intelli- currus, &c.
genter animata, is fuit coagulatus, qui est supersessentialis. O diuinum templum, & Psal.67.
homo terrestris. O columna mortua, & columna viuifica: non carnalem per lu- Columna.
cem deducens Israëlem, qui fugatur: sed spiritalem, qui deducitur ad inerrantem lu- Nubes lu-
cem cognitionis, diuinis illuminans facibus. O nubes tota lucida, & mons vmbro- cida.
sus: non adumbrans ingratum populum Iudæorum, sed electum Dei populum, gen- Mons vm-
tem sanctam maternis tuis tedis illustrans. O quouis auro purior, & quauis sensili & brosus.
immateriali natura: O terra virginalis, ex qua secundus & vetere antiquior processit
Adam.

Quodnam sepulcrum te teget? Quænam te terra accipiet, quæ cæli & cælorum na- Cap.7.
turam superâsti sanctitate? Quænam erunt vestes, quibus sepeliéris? Quænam fasciæ?
Qui amictus? Quibusnam autem vnguentis vngent tuum corpus odoriferum, impol-
lutum, & plenū sanctificatione, ex quo scatet remissio, ex quo manat immortalitas,
ex quo est Deificatio, in quo est perfectio? Tu enim verè es, quæ es reuerà pulchra, & Cant.4.
macula non est in te. Paruum quid tibi quoquè accinat diuinissimus Salomon: For- Cant.6.
mosa, vt Hierusalem, & odor vestimētorum tuorum, tanquàm odor Libani. Tu es no-
ua theca vnguenti, quod minimè exinanitur. Tu es olei vnctionis exultatio. Tu es aro- Theca vn-
matum, quæ intelligentia apprænduntur, suffitus? Tu es flos incorruptionis: Terra, guenti.
quæ fers aromata? Lucerna luminosa: Quæ à Deo es contexta purpura: Indumētum Aromatum
regale: Amictus à Deo variatus? Aurea specie diplois: Verbi purpuræ, quæ intelligen- suffitus, &c.
tia percipitur, quæ non potest nominari tinctura? Manu non factum regni diadema:
Thronus excelsus: Porta sublata supra cælos cælorum: Regina omnis humanæ natu-
ræ: Quæ habes non comparabilem cum alijs appellationem: Quæ excepto Deo solo,
es omnibus altior. Quænam te manus ad sepulcrum component? Quibusnam vlnis
portabimus eam, quæ eum portauit, qui minimè potest cōtineri? Quasnam sepulcra-
les preces in te fundemus? Qubusnam te deducemus canticis? Quibusnam aūt labris
tuum laudabimus decessum? Qua voce, quibus verbis magnalia tua ornatè enuncia-
bimus? Quamobrèm pro omnibus tales tibi voces offerimus;

Beata es in mulieribus, & benedicta in generationibus: benedicta in cælis, & glori- Cap.8.
ficata in terra. Te enim gratè omnis lingua glorificat, matrem vitę prædicans. Imple-
tum est, quicquid est creatum, tua gloria. Sanctificatum est vniuersum vnguēto boni
tui odoris: Per te deleta est peccati occasio: transmutata est in lætitiam primę paren-
tis execratio. Omnes propter te nobiscum canunt: Gloria in cælo, pax in terra. Te Luc.2.
nequaquàm potest habere sepulcrum: Corpus enim Dominicum non delent ea, quę
intereunt. Aduersùs te non valebunt inferi. Animam enim regiam non attingunt
ea, quæ seruiunt cum alijs. Abi ergò, abi in pace. Migra ex ijs, quæ sunt in natura
creata, mansionibus: Placa Dominum pro communi figmento. Nam quandiù qui- Sanctissimæ
dem versabaris in terra, te habuit parua terræ portio: Ex quo autem translata es è Dei geni-
terra, te vniuersus mundus continet commune propitiatorium. Supra Enoch ma- trix, totius
gnificare: Supra Eliam in altum extollere, in lætitia, in gaudio ineffabili, in æterna lu- mūdi com-
ce: vbi est verè viuere, regnum totum lucidum, perpetua Angelorum chorea. Præter- mune post
eà fruere pulchritudine filij tui: exple te delicijs, quæ nō possunt exinaniri, & beatitu- Christū, P-
pitatoriū.

dine, in quam non cadit senectus: illic vbi est torrens æternarum deliciarum, vbi sunt prata incorruptionis, fontes vitę æternę, fluēta lucis, quę ex Deo scaturit, fluenta semper viuentis lucis effusionis. Illic est finis eorum, quæ sunt sperata, & quę nunc sperantur: propalatio eorum, quæ occulta fuerunt, & tunc solùm conspiciuntur: comprehensio omnium bonorum: vltimus finis, vltra quem nihil est omninò. Illic pater adoratur, & filius glorificatur, & spiritus sanctus laudatur, vnica natura vnius, quæ est in Trinitate, diuinitatis. Hæc & quæ sunt huiusmodi, arbitror, diuinos illos viros diuino spiritu afflatos tūc & dixisse, & hymnis celebrâsse, & quæ etiam sunt his superiora. Nescio enim quid dicam ampliùs, cùm sim terra & cinis, & in summa putredo, & non secùs atquè serpentes serpam super ventrem.

Cap. 9. Atq; orationis quidem debitum pro viribus est à me exolutum, nullo, vt arbitror, ex ijs prætermisso, quæ ad præsens festum pertinent. Quòd si quis his aliquid sublimius conferat, & ad nos hoc contulerit, & is festo fuerit conducibilis. Cùm pauca autem dixero, sistam remos huius orationis. Atq; vt pro dignitate quidem rem exequamur, ex æquo nullus assequitur. Vt autem præstet, quod possit pro viribus, est vniuscuiusque par alacritas. Scio autem fore, vt hanc nostram suscipiat orationem ea, quæ Verbum peperit: & reddet non ea quidem, quæ petimus, sed quæ meremur accipere.

Sancta Maria pro minimis reddit maxima. Solet enim sanctissima, vt quæ sit munificentissima, maxima reddere pro minimis. Et hæc quidem ità se habeāt. Vos autem, ô clarissimi & illustrissimi cœtus, vos rursùs voco ad conclusionem orationis: agè in sacra virginalis thesauri deductione præeūtes, canamus carmina funebria, & eam quæ festo præest, quibus possumus, coronemus honoribus. Vt hoc verò fiat insigniùs, adsit hodiè omnis cœtus terrestriū & cælestiū, & vnà mecum compleat hymnum decessui accommodatum, qui constat his verbis;

Hymnus Authoris de Assumptione Virginis. Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, ad materiæ expertia & rediuiua tabernacula. Tabernaculū legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id, quod est supra supernas fores, vt summā cæli portā cælestium regia * regiè sinu accipiat. Hanc excipite candidis vestibus induti Angeli: Laudate cæli: glorificate terrigenæ. Attollite ciuitatem Dei, Regis magni. Plaude terra, prosequere laudibus: narra quæ sunt gloriosa Virginis, partus, fascias, sepulcri miracula, quomodò sit sepulta, quomodò translata, quēadmodùm cernitur inane sepulcrum,

Sepulcrum eius adoratur. quod adoratur. Iudęa, cōgrega tuos filios: Prędica eā, quę est ex Iuda, Reginam: esto bono animo: noli timere: celebra tua festa. Hierusalē exclama, iubila, deduc Dei metropolim, canta Dauidicè, dic apertè: In exitu Israel de Aegypto. Mater Sion, quam

Psal. 113. adsciuit Dominus, quam elegit, voca tuas filias, Ecclesias ex gētibus: Cane canorum aliquid, sed non tragicum: iubilans, nō gemens. Lętus enim est, non lugubris, pręsens cœtus. Gethsemane, suscipe nouam reginam: para sepulcrū: produc ea, quæ sunt vsui ad sepeliendum + orna thecam vnguentis. Sit arca tibi custos thesauri. Cautè & diligenter sanctum custodiatur. Si conseruetur quidem, manens in ipso, erit communis possessio, quæ adorabitur ab Angelis & hominibus. Si quid autem contigerit admirabile, & præter opinionem, & translatum fuerit id, quod est impollutum, esto prędicās miraculū. Narrato trāslationem ijs, quę sunt posteà consecuturæ, generationibus, supernis quidem spiritibus concedens spiritum Dei matris: nobis autem dans quasi ex perenni fonte, instàr vnguenti sanctificationem corporis. Accurramus simul omnes ad Deiparam: chori patrum & Patriarcharum, spiritus Prophetarum, & conuentus sacerdotum, cœtus Apostolorum, populi Martyrum, Doctorum congregatio, iustorum animæ, piorum ordines, dignitas quęlibet & ætas, Reges & potētes, Principes, & qui parent imperio, adolescentes & virgines, senes cum iunioribus, laudate, supplicate: Dicite Dei matri, dicite: Quàm beata est domus Dauid, ex cuius lumbis germinâsti Dei mater? Matres & virgines glorificate eam, quæ est sola mater & semper virgo. Sponsæ præcedite eam, quæ inter adolescentulas sponsa quidem fuit, sed planè incorrupta: & sola sine dolore peperit eum, qui non potest compręhendi. Steriles & viduæ plaudite, eam dedūcentes, quæ virum nō est experta, & liberorum egestatis effugit vincula. Filiæ exultate, eam, quæ filium peperit, prosequentes incorruptione. Benedicite gentes, linguæ beatā prædicate. Cantate matri Dei omnes tribus terræ: cantate, deducite cum canticis & cymbalis, iubilate, magnificate, psallite. Tolle, tolle Maria tympanum, & procede ante virgines: moue lyram Dauid, extolle vocem tuam, lauda Reginam, duc chorum, extolle modos citharæ, voca virgines, cōgrega choros

Maria Dei arca. canentium, ordina choreas. Post lectum currant, ante lectum, cum lecto: pręcedant,

circa

circa capsam choreas ducant. Eccè enim Dei gloriæ noua arca, in qua est vrna aurea, & virga Aaron, quæ germinauit, & tabulæ testamenti. Eccè summam, de qua clamârunt oracula Prophetarum. Eccè scalam, quam vidit Iacob, qui in diuinis erat initiatus, in qua vidit Angelos Dei asscendentes & descendentes: quicunque is esset asscensus & descensus. Hæc est porta cælorum, de qua dixit ille: Quàm terribilis est locus iste? Non est is aliud, quàm domus Dei? & hæc est porta cæli. Eccè propitiatoriũ, quod sanctum supra sancta est positum mystici tabernaculi & adytorum: tunc quidem alîs adumbratum Seraphicis: nũc autem nostra peccata expians per mysticam Iesu contemplationem. Legalis seruitutis iugum non ampliùs vero imponitur Israeli, cùm Christus nobis sua manu adscripserit libertatem per cultum, qui est in spiritu, in corpore, quod ex Deipara sumpsit, tanquàm in charta. Non ampliùs anniuersarius Pontificum cursus sanctis applicatur. Ipse enim magnus Pontifex Christus, qui cælos assumpta carne peruasit, quę habebat animam ratione pręditam & intelligentem, tanquàm in templo, in Virginis sanctuario nos adiens, suffit & sacrificat, & sacrificatur: & offerens oblationes, offertur: & pro nobis seipsum sanctificans, sanctificat eos, qui ipsum sanctificant.

Virga Aarõ Gen. 28. Scala Iacob. Ibidem. Porta cælorum. Propitiatoriũ aureũ. Heb. 9.

Talia sunt, ô Deipara, supermundanæ tuæ dormitionis mysteria. Hæc sunt sacræ tui, cui Deus iusta facit, tabernaculi deductionis epitaphia. Hi sunt hymni & laudationes, quæ celebrantur in decessu. Hæc quæ ante & post sepulturam fiunt, monimenta ad prosequendam eam, quæ planè ignoratur, translationem. Hæc sunt diuinarum & beatarum, quæ in te fiunt, illuminationum simulacra per ænigmata. Non enim potest mens nostra plura assequi, quàm ea, quæ dicta sunt. Hæc breuis tibi à nobis elaborata est oratio, quæ eadem simul agit gratias, & supplicat. Si habeat quidem aliquid dignum tua maiestate, pro eo tibi sunt agendæ gratiæ, quæ dedisti promptum & alacre animi studium. Sin autem (quod necessè est omninò contingere ijs, qui aggrediuntur de te aliquid dicere) longè abfuerit, vt pro tua dignitate rem tractauerit, ignosces omninò, cùm tibi sit omninò innatum misereri, pro ea, quæ tibi cum filio & curatore omninò intercedit, propinquitate. Accipies autem hanc, satìs scio, orationem vt donum pulcherrimum, à me ex pauperibus compositum laboribus. Nihil enim vltrà habui, quod offerrem excellentissimæ omnium matri Verbi, nisì orationem, quæ ex arcanis fontibus gratiæ, quæ est in te, promanat, ô Deo gratissima. Atque tuæ quidem, quæ nunquàm senescet, beatitudinis venerãdus & planè ignotus status, vt qui nec omninò discerni, nec dici possit, honoretur silẽtio. Aequum est enim, cùm nostrum non sit ea aggredi, quæ sunt supra nos, & quę propterea, quòd compręhendi nequeant, arceant omnem perscrutationem.

Cap. 10. Nemo potest par esse promendis matris Dei laudibus.

Atque tibi quidem, ô sanctissima, ter regina, Dei genitrix, quæ à nobis debebantur, qui à te & tuis liberis ad Deum precibus informati sumus arcanis tuis rationibus, hęc nunc sunt à nobis mediocriter composita pro viribus. Nobis autem quis præbebit vocem & dicendi vires, quæ æquali proportione respondeant altitudini & magnitudini longè gloriosissimorum de te cogitatorum? Sed, ô omnium hominum Domina, & capax ipsius sapientiæ, & Verbi quod cõsistit, quod est primum & principale, & causa omnium: ô vitæ suppeditatrix, & vita viuentium, & causa vitæ: ô sancta, & sanctis sanctior, & omnis sanctitatis sanctissime thesaure: ô pars, quę insolubiliter & non per diuisionem Deo vnijsti hominem: ô regnum, è terrenis quidem sumptum, sed ex superna gloria potentiam habens inexpugnabilem: ô Christianorum fidei propugnaculum, & propugnatrix eorum, qui in te spem collocârunt: accipe à nobis, qui veritatis lucem per te accipimus, ea, quæ de te honorificè dicimus, quæ ex obscuris imaginibus à nobis, quoàd eius fieri potuit, sunt mysticè considerata. Nobis autem, qui te, ô Dei mater, ornamus, da vicissìm hanc parui doni remunerationem, nempe, vt habeamus quibusuis thesauris & diuitijs preciosiores & splẽdidiores, ad filium tuum, & nostrum Dominum & Regem & Deum, preces supplices: Per quas & peccantes Deum placamus: & nos rectè gerentes, ad nos meliùs attrahimus: Per quas arma barbarorum, infantium tela ducimus, lanceaque & galea & iaculatio, inutilia manent & inefficacia: Et (vt in summa dicam) per quas omne bonum rectè geritur à Christianis, & quæ fit Deo assimilatio.

Cap. 11. S. Maria propugnaculũ fidei, & propugnatrix in ipsa sperantium. Vide quid possint preces eius.

Habes, ô dilecte, rationem mysterij, etiam si spe longè inferiorem, qua tamen nihil maius præstare potuit promotum nostri animi studium. Magìs autem mysticam & sublimiorem quæsieris à Verbo, qui propter te fuit exinanitus, & carne incrassatus, & te to-

Cap. 12.

te totum sibi propter suam vnijt clementiam, & vt meliùs dicamus, homo quoq; factus est, vt te totum Deum faceret spiritu, & id, quod est deterius, eo quod melius est, consumeret, & humo ad se attolleret, & in spiritalibus sedibus collocaret. Ad quem semper erigaris per puram vitam & cõtemplationem, vitam agens in diuinis sermonibus & moribus, Deumque videns, quoàd eius fieri potest, & visus. Qui quidem vt tibi manifestus euadat, stude ijs, quæ per contemplationem fiunt, illuminationibus, & in virtute ascensionibus: vt vtrinquè, ex actione, inquam, & contemplatione, sis perfectus & solidus, euadens in virum absolutissimum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cui gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

Ephes. 4.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS MONACHI ET PRESBYTERI DAMASCENI SERMO *de dormitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ: vt habetur in Simeone Metaphraste. Hunc similiter sermonem in capitula diuisimus.*

Augusti 15. Cap. 1.

NEMO quidem homo est, qui possit pro dignitate laudare sacrosanctum decessum Dei matris? non si linguæ innumerabiles, neque si totidem essent ora. Sed neque si conuenerint omnium linguæ hominum, multis in locis dispersorum, laudes, quas decet, assequentur. Superat enim omnem legem encomiorum. Quoniam autem Deo gratum est, quod pro viribus ex desiderio & zelo offertur, & bona voluntate? matri autem Dei grata sunt, quæ filio sunt chara & iucunda: agè encomia rursùs aggrediamur, vestris iussis parentes, ô pastores optimi, & Deo inprimis beneuoli, qui ex ipsa carnem susceperit, Deum Verbum inuocantes: qui implet omne os, quod ad ipsum aperitur: qui ei solus fuit ornamentum & glorioſum encomium: vt qui sciamus, quòd quandò laudes incipiemus, debitum exoluemus, & cùm id exoluerimus, debere rursùs incipiemus. Sit autem propitia ea, quæ à nobis laudatur, quæ res omnes creatas superat, quæ omnibus dominatur operibus: vt quæ sit Dei mater, qui est creator & opifex, & omnium Dominus.

S. Maria superat creaturas oẽs.

Cap. 2. Ignoscite autem vos quoquè, ô cœtus, qui diuinos audiẽdi sermones teneminidesiderio, & promptitudinem quidẽ accipite, & desiderio applaudite: imbecillę autem misereat orationis. Quomodò enim si quis Imperatori, & cui sunt à Deo credita contribuliũ gubernacula, qui plenam quidem semper habet mensam, & omnigenis cibis affluentem, regiam autem sumptuosorum vnguentorum delinitam exhalationibus, tempore non consueto offerat violam purpuræ concolorẽ, aut rosam, spinę germen odoris suauissimi, quæ viride habet floris receptaculum, & ex eo procedentem florem gemini coloris, & peruenientem ad ruborem speciosum & elegãtem: aut maturum aliquem fructum dulcissimum: non attendet Imperator vilitatem muneris, sed considerabit, quàm id sit nouum & alienum, & admirabitur quòd sit inusitatum, optimè iudicans & rectè intelligens: magnis autem & gratis donis agricolam remunerabitur. Ità nos quoquè, qui hyeme dictorum flores Reginæ offerimus, & quæ iam consenuit, dicendi facultatem ad suscipienda certamina encomiorum armamus, & menti desiderium tãquàm ferro lapidem affricamus, atque immaturo botro expressо, nempe mente, quę parit narrationem, exiguam quandam orationis scintillam vobis tribuimus, quibus placent orationes, & qui audiendi tenemini desiderio, longè magis admittemur. Verbi enim matri quid aliud offeremus, quàm sermonẽ? Simile enim simili delectatur. Et id ei quidem certè gratũ est, quod sit pro viribus. Iam ergò orationum apertis carceribus, orationẽ tanquàm equum aliquem, parùm laxatis habenis, ad cursum dirigentes emittamus. Sed mihi fer opem, ô Dei Verbum, & effice vt mea cogitatio, quæ est expers rationis, sit ratione prædita, lenemque & planam ei fac semitam, & eius cursum dirige ad hoc, vt tibi placeat, ad quod quidem dirigitur sapientis oratio omnis & cogitatio.

Elegans similitudo.

Cap. 3. Hodiè sancta & sola virgo supermundano & cælesti templo offertur: quæ virginitatem adeò desiderauit, vt ab ipso tanquàm ab aliquo igne purissimo qualitatem acceperit.

ceperit. Quæuis enim virgo partu amittit virginitatem? Ipsa autem & ante partum, & pariens manet virgo, & post partum. Hodiè sacra & animata arca Dei viuẽtis, quæ sum in vtero gestauit artificem, requieſcit in templo Domini, quod nullis est excisum manibus, & Dauid exultat eius parens, & cum eo choros ducunt Angeli, virtutes glorificant, principatus simul exultant, potestates collætantur, gaudent dominationes, throni festum celebrant, laudant Cherubin, gloriam eius prædicant Seraphin. Non parùm enim glorificant, qui matri gloriæ gloriam attribuunt. Hodiè sacratissima columba, pura & innocens anima, & diuino consecrata spiritui, ex arca euolans, ex corpore, inquam, quod Deum susceperit, & vitę dedit principium, inuénit requiem suis pedibus: vt quæ peruenerit ad mundum, qui percipitur intelligentia, & in immaculata terra supernę hęreditatis fixerit tabernacula. Hodiè Eden, noui Adami paradisum suscipit rationalem, in quo soluta est condemnatio, in quo plantatum est lignum vitæ, in quo operta fuit nostra nuditas. Non sumus enim ampliùs nudi, & veste carentes, & non ferentes splendorem diuinæ imaginis, & copiosa priuati gratia spiritûs. Non ampliùs tragicè veterem deflentes nuditatem, dicemus: Exuī me tunica, quomodò me ea induam? In eum enim non patet aditus serpenti? cuius cùm falsam appetijssemus diuinitatem, cum eo facti sumus similes iumentis insipientibus. Ipse enim Dei filius vnigenitus, cùm esset Deus, & eiusdem cum patre essentiæ, ex hac virgine & pura terra seipsum formauit hominem. Et factus quidẽ sum Deus, qui eram homo? qui mortalis autem, euasi immortalis, & pelliceis sum exutus tunicis: exuī enim corruptionem, & indutus sum incorruptione, amictu diuinitatis.

S. Maria virginitatis studiosissima.
S. Maria arca Dei viuentis.
Gen. 8.
Sancta eius anima, colũbę Noë coparatur.
Cant. 5.
Psal. 48.

Hodiè Virgo intemerata, quæ non est versata in terrenis animi perturbationibus, sed fuit in cęlestibus educata cogitationibus, non abijt in terram: sed animatum verè cælũ appellata, in cælestibus collocatur tabernaculis. Quis enim eam cælum vocans, à vero aberrauerit? Nisi fortè dixerit aliquis rectè intelligens, ipsam extolli incomparabiliter supra cælorum excellentiam. Nam qui cælos est fabricatus, & omnia continet tam mundana, quàm supramundana, & quæ sub adspectum cadunt, & quæ non cadunt, cuius nullus est omninò locus: siquidem locus definitur id, quod quæ insunt continet: in ea est à seipso fabricatus infans sine semine, & eam effecit spatiosum receptaculum eius, quæ omnia implet, & à nullo circunscribi potest, diuinitatis, totus in ea contractus impatibiliter, & totus manens extrinsecùs, & sibi habens locũ, qui non potest compræhendi. Hodiè vitæ thesaurus, gratiæ abyssus (nescio quomodò dicam audacibus, & nõ trementibus labris) vitali morte tegitur, & ad eam sine metu accedit illa, quæ eum peperit, qui ipsam fregit & dissoluit: si mortem tamen vocare oportet, eius sacratissimum & vitalem è vita excessum. Quæ enim omnibus eam, quæ verè est vita, edidit, quemadmodùm morti fuerit obnoxia? Sed cedit legi latæ ab eo, quẽ peperit, & tanquàm filia quidẽ veteris Adam, paterna soluit debita? Nam eius quoquè filius, qui est ipsa vita, ea non recusauit? Vt quæ autẽ fuerit mater Dei viuentis, indignè ad ea adducitur. Si enim dicit Deus: Nè si manum extenderit is, qui primus est formatus, & acceperit de ligno vitæ, & gustauerit, viuat in æternum? quomodò quæ vitam ipsam accepit, quæ caret principio & fine, quæ neque principij, neque finis seruiuit terminis, non viuet in infinitum sęculum?

Cap. 4.
S. Maria vitæ thesaur⁹ & gratiæ abyssus.
Vide q̃ reuerẽter loquitur vir sanctus de dormitione virginis.
Gen. 3.

Olim quidem Dominus Deus eos, qui fuerunt principes humani generis, & se impleuerunt mero inobedientiæ, & magnitudine transgressionis cordis clauserũt oculum, & peccati crapula grauatos habuêre mentis oculos, & somno in mortem fuêre sopiti, exterminauit ex paradiso Eden. Nunc autem hanc, quæ omnis vitij repulit insultus, & produxit germen Dei patris obedientiæ, & vniuerso generi fuit vitæ principium, non suscipiet paradisus? nõ cælum gaudens portas aperiet? Maximè. Nam Eua quidem, quæ aures præbuit nuncio serpentis, & inimici audijt suasionem, & falsæ deceptricis, voluptatis insultu fuit delinita sensibus, accipit sententiam doloris & molestiæ, & partûs subit dolores, & cum Adamo mortis damnatur supplicio, & in inferorum collocatur penetralibus? Hanc autem omni ex parte beatam, quæ aures inclinauit Dei verbo, & repleta fuit operatione spiritûs, & per Archangeli hymnum spiritalem, & patris volũtate, absque voluptate & viri coniunctione, concepit omnia implentem Dei Verbi personam, & appositè peperit absque doloribus, & tota Deo fuit vnita, quomodò mors deuorauerit? Quomodò susceperint inferi? Quomodò audebit interitus in corpus, quod vitam susceperit? Sunt hęc aliena, & omninò remota à diuina anima & corpore. Hanc mors tantùm adspiciens, extimuit. Eius enim filium aggressa,

Cap. 5.
Gen. 3.
Luc. 1.

gressa, didicit ex ijs, quæ passa est? Et cùm ipsa didicisset experientia, fuit castigata. Ei clausum quidem & obseptum fuit iter tenebrosi descensûs inferorum: recta autem, plana & trita parata est via, quę ducit in cęlum. Si enim, Vbi ego sum, illic sit meus minister, inquit Christus, qui est vita & veritas: quemadmodùm non mater cum eo habitabit? Priusquàm dolorem sensisset, peperit: absque dolore fuit eius quoquè è vita excessus. Mors peccatorum est mala. In qua autē mortis stimulus, nempe peccatum, fuit morte affectus, quid eam dicemus aliud, quàm vitæ principium perennis & melioris? Verè quidem veneranda est mors sanctorum Domini à Dei potestatibus. Longè autem magis veneranda est matris Dei migratio. Nunc lætentur cæli, & plaudāt Angeli. Nunc exultet terra, & præ gaudio exiliant homines. Nunc prę lætitia resonet aēr canticis, & nocti obscùræ auferantur atræ tenebræ & deformes, eaque diei splendorem alacriter imitetur, procedentibus ex igne fulgoribus. Viuens enim ciuitas Domini Dei exercituum sublimè attollitur, & Reges ex templo Domini gloriosæ & illustris Sion, ad supernam Hierusalem, quæ est libera, & sua mater, munus offerunt preciosissimum, qui sunt constituti principes ab vniuersa terra. Apostoli, inquam, Dei matrem semper virginem.

Iohan. 12. Iohan. 14. Psal. 33. S. Maria principium vitæ quæ vitam protulit. Gal. 4. Psal. 46.

Non videtur autem mihi alienum pro viribus describere, & figura vtcunquè exprimere, quæ ab hac sacrosancta Dei matre facta sunt miracula? quæ moderatè & valdè considerate, filius à patre, vt dicitur, ex alto repetita accepimus. Videor enim mihi videre hanc sanctis sanctiorem, & sacris sacratiorem, & pijs magis piam, dulcem mannę vrnam, aut, vt verius dicam, fontem, super aliquem lectum recumbentem in diuina & inclyta ciuitate Dauidis? in qua lex quidem fuit impleta Prophetarum, pronunciata autem fuit lex spiritûs? in qua typicum pascha peregit Christus legislator, & verum pascha, qui Deus est veteris & noui testamenti, tradidit in qua cœnam mysticam suis discipulis, Agnus Dei, qui mundi tollit peccatum, celebrauit, & eis seipsum, tanquàm vitulum saginatum, sacrificauit, & veræ vineæ botrum calcauit? in qua Christus adspicitur ab Apostolis surgens à mortuis, & fidem facit Thomæ, & per eum finibus terræ, quòd sit Deus & Dominus? duas in se ferens naturas, etiam postquàm surrexit à mortuis, & eis conuenienter duas operationes & liberas voluntates, quæ durabunt in seculum infinitum. Hęc est arx Ecclesiarum? Hæc est habitaculum Apostolorum? In hac sanctissimi spiritûs in varijs sonis & linguis, & in specie ignis effusus fuit aduentus Apostolis? In hac cùm ille Theologus accepisset Deiparam, subministrabat ei ea, quibus opùs habebat. Hæc est mater Ecclesiarum, quæ sunt per vniuersum orbem terræ. In hac vitam egit Dei mater, postquàm filius surrexit à mortuis? In ea ergò beata Virgo iacebat super aliquem felicissimum lectum. Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, (vt enunciē meum animi motum) ardentissima accensus face desiderij, à quodam horrore occupor & lachrymis, quæ pariunt lætitiam, ipsum beatum & amabilem lectum amplectens, qui est plenus miraculis: qui accepit tabernaculum, quod est vitæ principium, & eius accessione fuit particeps sanctificationis? Ipsum sacrum, atq; adeò sacratissimum tabernaculum, & spectatu dignissimum, mihi videbar proprijs complecti manibus, oculos & labra, & frontem, & collum, & genas membris admouens. Et contactum sensi, perindè acsi constaret ex præsenti corpore. Sed cùm essem contemplatus, non potui videre oculis, quod desiderabam. Quomodò enim, quod sublimè raptum est in templa cælestia? Et hæc quidem nunc.

Item vrna mannæ. Iohan. 1. Luc. 15. Iohan. 21. Act. 2. Iohan. 19. Lectus S. Mariæ virginis.

Quinam autem ei habiti sunt honores ab eo, qui lege sanxit esse honorandos parentes? Eos quidem, qui dispersi erant per vniuersum orbem terræ, multiplicibus & varijs, sed numerosis linguis spiritûs, & verbi sagena captos homines deducebant ex profundo erroris ad spiritalem & cęlestem mensam cœnæ mysticæ? sacri, inquā, coniuij spiritalium sponsi cælestis nuptiarum, quas pater filio, qui est eiusdem naturæ & potētiæ, splendidè celebrat & planè regiè. Eos, inquam, iussûs diuinus, nempe nubes, tanquàm quoddam rete, vrgebat ex finibus terræ, velutì quasdam aquilas cogens & congregans. Vbi enim cadauer, illic congregandas esse aquilas, dixit veritas. Nam etsi de ipsius, qui hæc dixit, magno & glorioso aduentu id prædictum fuit, non absurdè tamen, tanquàm quoddam condimētum orationis, hîc quoquè assumetur. Aderant ergò ij, qui Verbum & ipsi viderant, & ei seruierant, eius quoquè matri, vt debebant, ministraturi, & tanquàm præclaram & preciosam hæreditatem ab ea hausturi benedictionem. Cui enim dubium est, eam esse fontem benedictionis, & omnium bonorum scaturiginem? Simul autem aderant eorum quoquè assecłe, & successores, & ministerij

Cap. 6. Cap. 7. Exod 20. Congregantur diuinitùs Apostoli ad S. Mariæ decessum. Matth. 24. Interfuerāt & ei⁹ obitui multi discipuli & fideles.

nisterij & benedictionis simul futuri participes. Quorum enim labor communis, conueniens erat, vt fructus quoquè essent communes. Aderat verò eorum quoquè, qui erant in Hierusalem, quicunque erat cœtus à Deo electus. Oportebat autem iustos quoquè & Prophetas, qui olim fuêre, vnà sequi, futuros huius sacri cõuentûs participes: qui priùs annunciârunt, fore vt ex ea, propter nos carne susceptâ, benignus Deus Verbum nasceretur. Sed neque cœtus Angelorum aberat. Quicquid enim Regi sua sponte obediebat, & ideò ei assistendi honore dignum habebatur, id tanquàm satellites adesse oportebat, ad honorandũ eius matrem secũdùm carnem. Et omnes aderant, resplendente face spiritûs, & præclaris illustrante splendoribus eos, qui reuerentia, & metu, & immobili desiderio synceros mentis oculos in eam defigebant. Nullus enim ordo ex ijs, qui in cælo sunt, qui non vnanimiter affuerit: nec quisquam inuẽtus est, qui eô quòd in supernis versaretur, & cum inferioribus non comparandus esset, descendere, & omnia, quæ diximus, munera obire recusârit. Item Angelorũ cœtus.

Hic fuerunt verba, inspirata & dicta diuinitùs. Hîc hymni diuini, qui dicuntur in decessu. Oportebat enim propterea quoq; laudare Dei plusquàm infinitã bonitatem, & quæ est omni magnitudine superior, magnitudinem, & infinitam potẽtiam, & quæ omnem sublimitatem & altitudinem exuperat, eius in nos moderationẽ, plusquàm infinitas diuitias eius, quæ compræhendi non potest, benignitatis, inexplebilem abyssum charitatis: quemadmodùm à sua maiestate non discedens, ad eam, quæ in altum extollit, descendit exinanitionem, id cum eo, Patre quoquè comprobante, & spiritu: quemadmodùm qui est superior essentia, ex vtero mulicbri supereſſentialiter accepit essentiã: quemadmodùm Deus est, & homo factus est, & simul manet vtrunque: quemadmodùm neque excessit ex essentia diuinitatis, & similiter atquè nos fuit particeps carnis & sanguinis: quemadmodùm qui implet omnia, & est super omnia, & vniuersa simul fert verbo oris sui, habitauit in loco angusto: quemadmodùm materiale, & quod erat instàr fœni, corpus insignis huius Virginis, accepit consumentem ignem diuinitatis: & tanquàm aurum purum, & minimè adulteratum, nequaquàm consumptum fuit, Deo hæc volente. Nam si Deus quidem velit, possunt omnia fieri: Sin autem nolit, minimè possunt. Cap. 8. Filius Dei ex vtero materno supernaturaliter accepit humanam carnem. Heb. 12.

Post hæc autem inter eos quoquè mota est dicendi contentio, non vt se inuicèm superarent (hoc enim est mentis laborantis vanæ gloriæ cupiditate, & procùl remotæ à diuina voluntate) sed vt de prompto & alacri animi studio & viribus nihil remittentes, Deum celebrarent, & matrem eius honorarent. Tunc tunc Adam & Eua, nostri generis primi parentes, exultantes clarè suis labris exclamârunt; Tu beata filia, deleuisti pœnas nostræ transgressionis. Tu cùm quod corrumpi poterat, tanquàm hereditarium, corpus à nobis accepisses, in vtero nobis gestâsti indumentum incorruptionis. Tu cùm à nobis originem duxisses, vt benè simus, vicissìm reddidisti, dolores partûs soluisti, mortis fascias perfregisti, nobis antiquũ restituisti habitaculum. Nos clausimus paradisum: Tu ligni vitæ viam aperuisti. Per nos ex ijs, quæ bona erant, venêre quæ erant molesta: Per te ex ijs, quæ erant molesta, redière quæ erãt meliora. Et quomodò morti es obnoxia, quæ es intemerata? Tu es pons ad vitam, & scala ad cælos. Tibi mors quodammodò erit cymba, qua traijciaris ad immortalitatem, verè beata inter mulieres & vndiq; beanda. Ecquisnam talis, nisi verbum hoc passum, quatenùs fuit oblatum, quod dum pateretur, * mentem ipsum vicit? Plaudebat vniuersus quoquè chorus sanctorum, dicens: Tu nobis adimplêsti prædictiones: Tu nobis eam, quę expectabatur, adimplêsti lætitiam. Per te enim soluti sumus à vinculis mortis. Agedùm huc ad nos veni, O diuine, & qui vitam affers, thesaure. Veni ad nos desiderãtes, quæ finem nostro imposuisti desiderio. Sed non paucioribus verbis eam vicissìm retrahebat multitudo sanctorum, qui adhuc erant in corpore, dicẽs: Mane nobiscum, quæ es nostra consolatio, quę es nobis vnicum in terra solatium. Nè nos relinquas orphanos, quæ es mater misericordiæ, venientes in periculum. Habeamus te laborum requiem, & sudorum refrigerationem. Tibi si velis manere, in tua est potestate: & si velis recedere, nihil est impedimenti. Si recedis, quæ es Dei tabernaculum, nos quoquè recedemus, qui vocati sumus tuus populus propter tuum filium. Te solam in terra relictam habemus recreationem. Tecum viuente simul viuere, & cum moriente mori est beatum. Quid autem dicimus, Moriente? Nam tua quidem est vita, mors, & vita es melior, & hanc vitam superâsti incomparabiliter. Nobis autem quemadmodùm erit vita vitalis, si te non habeamus, cum qua versemur? Hæc mihi videntur Apo- Cap. 9. Dionys. Areopag. lib. de diuinis Nõ. cap. 3. S. Maria scala ad cælos. for. * mortem ipsum S. Maria vnicu post Deũ in terra solatiũ.

ſtoli cum tota Eccleſiæ congregatione dicere beatæ Virgini.

Cap. 10. Hymni etiã olim apud decedentes dicti.

Sed cùm ad exceſſum è vita feſtinantem, & illum deſiderantem vidiſſent Dei matrem, conuerſi ſunt ad hymnos, qui dicuntur in exceſſu, diuina impleti gratia, & os commodantes ſpiritui & à carne excedentes, & vnà cum emigrante Dei matre emigrare cupientes, & quoàd eius fieri poterat, vehementi animi ſtudio præmigrantes. Poſtquàm autem omnes deſiderio ſimul & debito ſatisfecerũt, & ex multis floribus, varijsque hymnis cõtextam ſacram contexuêre coronam, benedictionem, tanquàm aliquem à Deo datum theſaurum, accepêre: quæ in exitu poſtrema dicũtur, verba dicentes. Ea autem, quãtùm ego poſſum ſcire, fluxam & inanem vitam præſentẽ enunciabant, & quæ erant occulta, in apertum producebant futurorum myſteria. Deindè quædã his conuenientia & conſequentia tunc videntur eſſe facta. Aduénit enim Rex, vt mihi quidem videtur, ad ſuam parentem, diuinisque & ab interitu alienis manibus ſuſcepit eius puram & nulli culpæ affinem animam. Et ea quidem dixit, vt eſt conſentaneum. In manus tuas, fili, cõmendo ſpiritum meum: ſuſcipe tibi charam animam, quam conſeruâſti alienam ab omni reprehenſione. Meum corpus tibi trado, & non terræ. Cuſtodi ſaluum, quod tibi placuit habitare, & cùm natus eſſes, conſeruâſti virginem. Tu me ad te trãsfer, vt vbì tu es, fœtus meorum viſcerum, ego quoquè tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me ventitâſti citra vllam ſpatij diſtãtiam. Tu meis filijs maximè deſiderabilibus, quos tibi placuit vocare fratres, eſto mei diſceſsûs ſolatium. Benedictioni eorum adijce benedictionem, per mearum manuum extenſionem. Deindè cùm manus ſuſtuliſſet, vt erãt conſentaneũ, eis benedixit, qui erant congregati. Cùm hæc autem feciſſet, & audijſſet à filio. Veni, benedicta mater mea, in requiem meam. Audi, ſurge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Eccè hyems præterijt, venit tempus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non eſt in te. Odor vnguentorum tuorum ſupra omnia aromata. Hæc, inquam, cùm audijſſet ſancta, deponit ſpiritum in manibus filij.

Christus accipit animã matris ſuæ.

Can. 2.

Can. 4.

Cap. 11.

Quid deindè fit? Elementorum, vt mihi quidem videtur, factus eſt motus & alteratio, vocesque & ſtrepitus! Laudesque dignas canebant Angeli, præcurrentes, deducentes, conſequentes: partim quidem ſanctiſſimam, & nulli culpæ affinem animam comitantes, & ſimul aſcendẽtes, donèc regali throno ſtitiſſent Reginam: partim autem diuinum & ſacrum corpus circundantes, & canticis, quæ Angelis digna erãt, Dei matrem celebrantes. Quid verò ij, qui aderant ſanctiſſimo & ſacratiſſimo corpori? Metu & deſiderio, & lachrymis exultationis diuiniſſimum & ſanctiſſimum circunſtentes tabernaculum, amplectebantur, oſculabãtur, omnibus membris os admouebant, ex cõtactu repleti ſanctificatione & benedictione. Tunc autem morbi quidem fugiebant, fugabantur turbæ dæmonum, omni ex parte compulſæ ad ſola loca ſubterranea. Aër, æther, & cœlum aſſcenſu ſpiritûs ſanctificabatur, terra autem depoſitione corporis. Sed neq; aquæ natura erat expers benedictionis. Lauatur enim aqua pura, quæ non eam mundabat, immò verò ipſa ſanctificabatur. Hìc ſurdis quidem perficiebatur auditus, claudis autem integer reddebatur ingreſſus: firmæque & ſolidæ ficebant baſes pedum, cæcis reſtituebatur viſus, accedentibus peccatoribus diſrumpebantur chirographa.

Eccè deuotionẽ diſcipulorũ circa ſacrum corpus Virginis.

Miracula poſt obitũ eius.

Cap. 12.

Deindè quid? Mundum in mundis inuoluitur ſindonibus, & in lecto rursùs Regina imponitur. Deindè lampades, & vnguenta, & hymni, quibus eam proſequebantur. Angelis quidem ſuis linguis canentibus hymnum eis cõuenientiſſimum: Apoſtolis autem, & à Deo inſpiratis patribus, Deo grata canentibus cantica & quibus applaudebat ſpiritus. Tunc tunc arca Domini ſublata ex monte Sion, vecta inclytis humeris Apoſtolorum, in cœleſte templum tranſmittitur per mediã ciuitatem, tanquàm quædam ſponſa ſpecioſa, decorata ſplendore ſpiritûs, ad quem non patet aditus: & ſic fertur in ſacratiſſimum prædiũ Gethſemane, Angelis præcurrentibus, conſequentibus, alìs contegentibus: & Eccleſiæ tota cõgregatione. Et quomodò rex Salomon, propter arcæ requiem in templo Domini, quod ipſe conſtruxit, omnes ſeniores Hieruſalem vocauit ad concionem in Sion, vt transferret arcam teſtamenti Domini de ciuitate Dauid, quæ erat Sion: & ſuſtulerunt Sacerdotes arcam, & tabernaculum teſtimonij? Ipſi verò, & Leuitæ, & Rex, & vniuerſus populus ante arcã ſacrificabant boues & oues innumerabiles, qui & intulerunt ipſam arcã teſtamenti Domini in locũ eius, in Daber domos, in ſancta ſanctorum, ſub alas Cherubin: Sic tunc propter requiem arcæ intelligentis, non teſtamenti Domini, ſed ipſius hypoſtaſis Dei Verbi, ipſe nouus

Deportatur ſacrum corpus eius in prædium Gethſemane ad ſepeliendum.

3. Reg. 8.

uus Salomon, qui est princeps pacis, & vniuersi optimus architectus, mentium cælestium supermundanos ordines, & noui testamenti proceres, Apostolos, inquam, cum vniuerso populo sanctorum, qui erat Hierosolymis, hodiè congregauit? & animam quidem per Angelos in sancta sanctorum, quæ sunt exemplaria vera & cælestia, introducit, sub ipsas alas quadruplicis formæ animalium, & suo stitit throno in interiori tabernaculo, in quod præcursor ipse Christus ingressus est corporaliter? Portatur autem corpus manibus Apostolorum, Rege Regum id tegente splendore suæ, quæ sub adspectum non cadit, diuinitatis, & toto cœtu populi præcurrente, & sacras voces emittente, & sacrificante sacrificium laudis, donèc in sepulcro, tanquàm in thalamo, & per ipsum in delicijs Eden, & in cælestibus repositus fuit tabernaculis. Heb. 6.

Aderant autem fortè ex Iudæis nonnulli. Operæprecium est enim, tanquàm obsonio condimentum, id quod multorum labris profertur, admiscere narrationi. Aiunt cùm fuissent in descensu montis ij, qui tollebant beatũ corpus Dei matris, Hebræum quendam seruum peccati, & qui fœdus iniuerat cum errore, imitantem seruum Caiphæ, qui Dominico & diuino Christi Dei vultui impegit colaphum, cùm effectus esset instrumentum diaboli, audaci & inconsiderato impetu & infelici impressione irruisse in diuinissimum illud tabernaculum, ad quod timentes accedunt Angeli? & cùm ambabus manibus furiosè grabatum apprehendisset, id in humum deijcere voluisse, inuidia illius, qui est author malorum. Et hoc quidem fuit eius facinus. Sed laborem præuénit fructus, & amaram collegit vuam, & dignam sui animi instituto. Aiunt enim ei defecisse manus. Et licebat videre eum, qui sua manu audax & nefarium fecerat facinus, repentè carere manibus, donèc mentem conuertit ad fidem & pœnitentiam. Cùm primùm enim constitissent ij, qui grabatum portabant, & mutilata brachia imposuisset infelix tabernaculo, quod vitę dedit principium, & peperit admirabiliter, ex manco manibus, sanus & saluus euasit. Solẽt enim magna ex parte calamitates quoquè sapientia & salutaria parere consilia. Sed reuertamur ad propositum. Cap. 13. Iohan. 18. Punitur diuinitùs Iudęus, volens euertere festum S. Mariæ.

Hinc ad sacratissimam deducitur Gethsemane. Rursusque amplexus, & rursùs encomia, hymni sacri, & genuum inflexiones, & lachrymæ, & ex animi mœrore & desiderio sudorum fontes circũfluentes. Licebatque videre sudores & lachrymas de fluxu contendentes. Sic igitur sanctissimum corpus præclarissimo imponitur monumento. Sed hinc tertio die ad cursus cælestes in cælestia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem, qui non potest exhauriri, aquæ remissionis, cælestis panis terram inarabilem, botri ambrosiæ terram inirrigabilem, semper florentem & fertilem oleam paternæ misericordię, coërceri in sinu terrę? sed quomodò quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum & integrum & interitui minimè obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ità etiam eam eripi è sepulcro decebat, & matrem transferri ad filium? & quomodò ipse ad eam descẽdit, ità etiam eam illi dilectissimam ad ipsum extolli in maius & perfectius tabernaculum, nempe in ipsum cælum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio excepe-rat, collocari in diuinis filij tabernaculis? & quomodò dixit Dominus debere se esse in ijs, quæ sunt sui patris? ità etiam matrem oportebat habitare in regia filij, in domo Domini, & in atrijs domũs Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omniũ, qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem, incorruptũ cõseruari corpus etiã post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorẽ in sinu gestauit infantẽ, in diuinis versari tabernaculis. Oportebat spõsam, quam Pater despondit, degere in thalamis cælestibus. Oportebat eam, quæ suum filium in cruce adspexerat, & doloris, quem in partu effugerat, gladium in corde acceperat, videre sedẽntem cum patre. Oportebat Dei matrem possidere ea, quæ sunt filij, & tanquàm Dei matrem & ancillam, adorari ab omni creata natura. Nam etsi semper quidem à parentibus ad filios descendit hæreditas, nunc (vt dicit quidam sapiens) ad fluuiorum caput fontes procedunt. Filius enim vniuersam creatam naturam redegit in matris seruitutem. Cap. 14. Corpus S. Mariæ trãsfertur in cęlum. Luc. 2. Psal. 86. Eccles. 1.

Agedùm ergò nos quoquè hodiè Dei matri diem festum celebremus, qui solet in discessu, non tibias aliquas ferentes, & Corybantes, & matris falsorum, qui vocantur, deorum, vtipsi dicunt, peragentes orgia, quam etiam multis filijs fœcundam stulti confingunt, sermo autem veritatis ostendit carere filijs. Dæmones sunt hæc adumbrata spectra, qui id quod non sunt, temerè simulant ac repræsentant, eorum, qui fal- Cap. 15. Dei matris diẽ festũ celebremus.

luntur, ignorationem habentes adiutricem. Quemadmodùm enim gignit ex cõiunctione id, quod est incorporeum, & quonam modo coibit? & quis deus est id, qũod priùs quidem non erat, deducitur autem ad generationem? Quòd autem dęmonum genus sit incorporeum, est cuiuis manifestum, vel ijs etiam, qui mentis oculis cæcutiunt. Alicubi enim dicit Homerus, se dignorum deorum statum exponens:

Carmẽ Homeri. *Non esca ijs panis, calidum nec potio vinũ est: His deest hinc sanguis, immortalesque vocantur.*

Non est eis, inquit, esca panis, neque quod calefacit vinum est eis potus? Ea de causa deest eis sanguis: hoc est, non habent sanguinem, & nominantur immortales. Propriè autẽ & verè dixit illud, Vocantur. Nam vocantur quidem immortales, non sunt autem id, quod vocantur. Sunt enim mortui morte vitij. Nos verò, quibus est verus Deus id, quod colitur Deus, qui non ex ijs, quę sunt, productus est ad hoc, vt esset, sed qui semper est ex eo, qui est semper, supra causam, & rationem, & notionem temporis & naturæ: matrem Dei colimus & veneramur, non eius diuinitatis ex ipsa describentes generationem, quę est sine tempore, (Dei enim Verbi ex Deo generatio est sine tempore, & patri coæterna) sed secundam confitentes generationem, per voluntariam carnis susceptionem, atq; eius causam & scientes, & dicentes. Carne enim induitur is, qui est sine principio, sine corpore, propter nos, & propter nostrã salutem, vt simile seruet simili. Et cùm carnem suscepisset ex hac sacra Virgine sine coniunctione, nascitur ipse manẽs totus Deus, & totus factus homo, ipse totus Deus cum carne sua, & totus homo cum eius plusquàm diuina diuinitate.

Cap. 16. Sic Dei matrem cognoscentes hanc Virginem, celebramus eius dormitionẽ: non hanc Deam appellantes (Absit: est enim gentilium nugarum, hæc fabulari: nam eius quoq; mortem annunciamus) sed Dei carne induti matrem cognoscentes, hanc hodiè sacris prosequimur cãticis, nos, qui hoc adepti sumus, vt Christi populus & simus, & dicamur. Hanc nocturnis honoremus stationibus. Hanc animi & corporis castitate oblectemus, quæ reuerà post Deum casta est supra omnes. Solent enim naturaliter similia gaudere similibus. Hanc colamus egenorum commiseratione. Si enim Deus nulla re æquè colitur, atquè misericordia: quis contradicet matrem quoquè non lætari similibus? Hęc publicauit ineffabilem Dei in nos abyssum. Per eam nobis cum eo magno plausu inita fuit reconciliatio, paxque & gratia fuit donata: & simul cum Angelis choreas ducunt homines, & filij Dei sumus effecti, qui priùs eramus contẽptui, & notati infamia. Ex hac botrum vitæ decerpsimus. Ex hac collegimus germen incorruptionis. Hæc nobis bona cõciliauit. In hac Deus quidem homo, & homo Deus factus est. Et quid hoc admirabilius? quid beatius? Calígo metu, timens id quod dicitur. Cum Maria Prophetissa, ô animæ iuuenes, choros ducamus cum tympanis, mortificantes membra, quæ sunt super terram: hoc enim est mysticum tympanum. Iubilemus in arca Domini Dei animæ iubilationibus, & muri cadẽt Hierichuntini, contrariarum, inquam, potestatum infestæ munitiones. Post Dauid exiliamus spiritu. Arca Domini hodiè requiescit. Clamemus cum Gabriele, qui primum locum obtinet inter Angelos: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gaudij pelagus, quod non potest consumi. Aue vnicum molestiarum leuamen. Aue medicamentum, quod medetur cordis dolõribus. Aue, per quam mors quidem fuit expulsa, vita autem introducta.

Christi matrẽ sacris prosequũtur cãticis, q sunt Christi populus.

Exod. 15. Tympanũ mysticum, carnis mortificatio.

Tu verò ô sacrorũ sepulcrorum sacratissimũ, post Domini quidẽ sepulcrum, quod vitæ dedit principium, quod fuit fons resurrectionis, (etenim loquar tanquàm cum animato) vbi est aurum purum, quod manus Apostolorum in te recondiderunt? Vbi sunt diuitiæ, quæ consumi nequeunt? Vbi est, qui Deum susceperit, thesaurus? Vbi est mensa animata? Vbi est nouus liber, in quo ineffabiliter Deus Verbum inscriptus fuit sine manibus? Vbi est abyssus gratiæ? Vbi est pelagus curationum? Vbi est valdè desiderabile & amabile corpus Deiparæ?

Cap. 17. Quid quæritis in sepulcro eam, quæ ad cælestia translata est tabernacula? Curà me custodiæ rationẽ exposcitis? Non licet mihi iussis diuinis resistere. Corpus sacrum & sanctum, relictis sindonibus, cùm me impertijsset sanctificatione & vnguento bonoque odore repleuisset, & templum diuinum effecisset, abit raptum sublime, comitantibus Angelis & cælestibus omnibus. Nunc me defendunt Angeli. Nunc diuina in me habitat gratia. Ego euasi officina medicinæ ægrotantibus. Ego sum fons perennis curationum. Ego remediũ aduersùs dæmones. Ego sum refugium omnibus confugientibus. Fide populi accedite, & tanquàm ex fluuio haurite charismata, fidem habentes non hæsitantẽ. Accedite, qui sititis: venite ad aquam, (iubet Esaias) & qui non habetis

S. Mariæ corpus in cęlis.

Vide qd tribuendũ ei⁹ sepulcro.

Esa. 55.

habetis pecuniam, properate, emite sine precio. Ego omnibus exclamaui Euangelicè: Qui sitit morborum medicinam, à perturbationibus animi liberationem, peccatorum absterſionem, ab omne genus insultibus alienationem, regni cælorum requiem, ad me fide veniat, & hauriat fluentum gratiæ, quod magnę est virtutis & vtilitatis. Quomodò enim aquę operatio, quę est simplex & vnica, terræ quoquè, & aëris, & solis omni ex parte lucentis, mutatur vnicuique eorum, qui eam participant conuenienter eorum naturæ: & in vite quidem fit vinum, & in olea oleum: ità etiam gratia, licèt sit simplex & vna, variè tamen & habita ratione vsûs vniuscuiusq; beneficio afficit eos, qui sunt participes. Ex mea natura non habeo gratiam. Sepulcra fœtere solent, tristitiam conciliare, lætitiæ esse aduersa: Ego autem euasi vnguentum precioſum, & boni odoris particeps: vnguẽtum, inquam, tam odoriferum, & tantæ efficaciæ, vt vel parua suî portione donet defensionem, quæ auferri nequeat. Sunt enim reuerà eiusmodi charismata diuina, vt ea nullam vnquàm inducant pœnitentiam. Lætitiæ fontem excepi hospitio, & dies remansi perenni eius scaturigine.

Videtis amici patres & fratres, quę nobis porrigit sepulcrum glorioſissimũ? Quòd autem hæcità se habeant, in Euthymiacæ quoquè historiæ libro tertio, capite quadragesimo, his verbis scriptum est; Superiùs quidem dictum est, quòd Constantinopoli multas Christo erexit ecclesias sancta Pulcheria. Ex his autem vna est, quæ in Blachernis fuit ædificata, in principio imperij diuinæ memoriæ Marciani. Ij ergò, scilicet Pulcheria & Marcianus, cùm illic ædificâssent domum venerabilem maximè celebrandæ & sanctissimæ Deiparæ, & semper virgini Mariæ, & eam omnibus exornâssent ornamentis, quærebant eius sanctissimum corpus, quod Deum susceperat. Et cùm accersiuissent Iuuenalem Hieroſolymitanum Archiepiscopum, & Palæstinæ Episcopos, qui in regia vrbe versabantur propter synodum, quæ tunc facta est Chalcedone, dicunt eis; Audimus esse Hieroſolymis primam & egregiam sanctissimæ Deiparæ & semper virginis Mariæ ecclesiam in prædio, quod vocatur Gethsemane, vbi eius, quod vitam portauit, corpus fuit in loculo depositum. Volumus ergò eius huc adduci reliquias ad custodiam huius regiæ ciuitatis. Excipiens autem, respondit Iuuenalis; In sancta quidem & diuinitùs inspirata scriptura de decessu sanctæ Deiparæ Mariæ nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tempore glorioſæ eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apoſtoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis sublimè sublati, conuenerunt Hieroſolymis. Et cùm apud eam essent, eis visio extitit Angelica: & audita fuit diuina hymnodia præstantiorum potestatum: & sic cum diuina gloria & supercæleſti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Quod verò Deum susceperit eius corpus, cum Angelica & Apoſtolica hymnodia elatum, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane. Quo in loco Angelorum chorea & hymnodia mansit tres dies perpetuos. Post tres dies autem, Angelica cessante hymnodia, qui aderant Apoſtoli, cùm vnus abfuisset, & post tertium diem venisset, & quod Deum susceperat corpus adorare voluisset, loculum aperuerunt: sed intemeratum quidem, & omni ex parte laudandum corpus nequaquàm inuenire potuerunt. Cùm ea autem sola inuenissent, in quibus fuerat compoſitum & poſitum, & ineffabili, qui ex ijs proficiscebatur, essent odore repleti, loculum clauserunt. Qui mysterij obstupefacti miraculo, hoc solùm poterant cogitare, quòd cui placuit in propria persona carne indui, & ex sacroſancta Virgine homo fieri, & nasci in carne Deus Verbum, & Dominus gloriæ, & post partum, eius incorruptam conseruauit virginitatem: ei quoquè visum est, postquàm ea è viuis excessit, intemeratum eius & impollutum corpus honorare translatione, ante communem & vniuersam resurrectionem.

Cap. 18. Ex historia Euthymiaca de assum pta S. Maria cũ corpore.

Concilium Chalcedonense tempore Iuuenalis Hieroſolymitani Archiepisc.

Nota quæ hic dicũtur à Iuuenali Episcopo.

Post triduũ sanctũ corpus translatum est in cælum.

Tunc autem aderant cum Apoſtolis sanctissimus Timotheus Apoſtolus, & primus Episcopus Ephesiorum, & Dionysius Areopagita, sicut hic ipse magnus testatur Dionysius in ijs, quæ de beato Hierotheo, qui ipse quoquè tunc aderat, conscripsit ad dictum Apoſtolum Timotheũ, sic dicens: Nam etiam apud ipsos à Deo afflatos sacrorũ Antistites, quandò nos quoquè, sicut ipse nôsti, & multi ex sacris nostris fratribus, ad spectaculum corporis, quod vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conuénimus: (Aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema & antiquissima Theologorum summitas) & postquàm eam vidissemus, vsum fuit vt omnes Sacerdotes hymnos canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diui-

Cap. 19.

De diuinis Nomin. c. 3.

Hierotheũ dicit.

narum virium: post Theologos, ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, vt qui planè excederet, & à se omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate & communione, & ab omnibus, à quibus audiebatur & videbatur, & cognoscebatur, & non cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus, & diuinus scriptor hymnorum. Et quid tibi ampliùs dixerim de ijs, quæ illic diuinè dicta sunt? Et enim nisi meî quoquè sum oblitus, scio me sæpiùs, multosque alios à te audijsse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Hæc cùm audijssent Imperatores, petiêrunt ab ipso Archiepiscopo Iuuenale, vt sanctus ille loculus cum vestibus clarissimæ & sanctissimæ Deiparæ Mariæ, sigillo munitus, ad eos mitteretur. Quæ cùm missa fuissent, ea deposuerunt in veneranda æde, quæ ædificata fuerat in Blachernis. Et hæc quidem sic.

Loculus & vestes S. Mariæ transferũtur Constantinopolim.

Cap. 20.

Quid nos autem dixerimus sepulcro? Tua quidem gratia est perennis, nec vnquàm deficit. Sed non diuina virtus ijs circunscribitur, neque Dei matris beneficia habitãt in solo monumento. Si enim solo sepulcro circunscriberentur, donum paucis suppeteret diuinitùs. Nunc autem in omnibus mundi finibus est abundè distributum. Nostram ergò memoriam efficiamus repositorium Deiparæ. Hoc verò quomodò erit? Ea fuit virgo, & amatrix virginum: Ea fuit casta, & amatrix castorũ. Si ergò cum corpore mentem quoquè castam habuerimus, inhabitantem eius gratiã possidebimus. Fugit enim omnem limum, & omnes cœnosos declinat animi motus. Abhorret ingluuiem turpissimæ fornicationis, infesta est vitijs, ac execrandas eius cogitationes fugit, tanquàm fœtus viperarum. Turpia verba & scurrilia repellit, cantica & vnguenta meretricia reijcit. Odit iræ tumores: inhumanitatem, & inuidiam, & lites non admittit. Auersatur vanam gloriam, quæ ponit studium in rebus inanibus. Ampullis superbiæ hostiliter aduersatur. Odium & iniuriæ acceptæ recordationem odit, vt salutis aduersariam. Omne vitium reputat, tãquàm virus lethiferum. Delectatur autem horum contrarijs. Contraria enim contrarijs curantur. Iucundum est ei ieiunium, & continentia, & Psalmorum cantica. Castitati & virginitati, moderationiq; & temperantiæ assentitur, & cum eis pacem agit perpetuam, & eas benignè amplectitur. Moderatum & mansuetum diligit & foüet animum. Charitatem & misericordiam & humilitatem in honore habet, tanquàm suas nutrices. Et (vt semèl dicam) molestum quidem est ei omne vitium: omni autem virtute delectatur, vt quæ sit ei nota & familiaris. Si ergò quæ priùs quidem dicta sunt, omni animi impetu declinauerimus: virtutes autem omni studio dilexerimus, & eas habuerimus nobis familiares, veniet frequenter ad suos famulos, omnium bonorum cœtum secum simul attrahens: & Christum suum filium, & omnium Regem & Dominum vnà assumet, vt in nostris cordibus inhabitet. Cui gloria, honor, potentia, maiestas & magnificentia, cum patre principij experte, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. Maria q̃ amet, & odeit in nobis.

Contraria contrarijs curantur.

VITA S. ARNVLPHI SVESSIONENSIS EPI, SCOPI, AVTHORE LISIARDO, EIVS SVCCESsore Episcopo: Cuius sermo, nè eruditos Lectores offenderet, per F. Laur. Surium passim nonnihil expolitus est: modestè tamen propter authoris reuerentiam.

Prologus Authoris ad Radulphum Rhemensem Archiepiscopum.

VEnerabili & charissimo patri & domino Radulpho, Dei gratia sanctæ Rhemensis ecclesiæ Archiepiscopo, omnium Episcoporum infimus Lisiardus salutem, & omnium bonorum plenitudinem. Frequens & celeber te videndi & audiendi vsus multis patefecit, & in ijs etiam mihi, scientiæ tuæ pelagus immensum, eximiam prudentiam, & in omnibus moderationem & discretionem, amorem quoquè & studium prouehendæ sanctæ Ecclesiæ, atque in corrigendis*, disciplinæ tenorem. Itaquè tot virtutum tuarum adminiculis fretus, veridicorum etiam testium multiplici ac diuturna relatione informatus, rerum quoquè magnitudine incitatus, ausus fui imperitus opusculum conscribendum susci-

pere,

cipere, quod doctis scriptoribus meritò seruari oporteret: non tamen elationis typho, sed vtilitatis causa permotus, vt meæ exiguitatis opera vtcunquè in publicum proferrentur magna opera Dei, quæ sapientes & docti hactenùs à profundo silentio & hominum obliuione vindicare neglexerunt. Cùm autem ad hæc pro viribus exaranda animum intenderem, palpitabam (fateor) præ pauore: sed cùm accuratiùs pensitarem, illum timorem meum fore vtilitati fraternæ obstaculo, referebam animum ad tuæ moderationis contemplationem, sciens proculdubiò facilè veniam patére temeritati, quæ accidit germanæ charitati inseruire cupienti. Det itaque tua Paternitas veniam præsumptori, qui hoc conatu per omnia tuo studuit seruire decori. Det tua authoritas gratiam & pondus isthæc propalanti, nè pro sua vilitate rubore afficiatur. De veritate horum, quæ dicturi sumus, nulla cuiusquam mens ambigat: quippe cùm ea tam diligenter inquisita, & ad liquidum comperta sint ab ijs, qui interfuerunt, vt certò constet, omnia esse verissima. Et quia mihi perplacet ante omnia te in id intentum esse, vt Ecclesia prouehatur, quicquid in his minùs comptè prolatum erit, tuæ tuorumque sapientiæ curæ sit, vt nobili Rhemensis eloquij acumine elimetur, quod mea socordia mansit impolitum. Vitæ igitur sanctitatem & virtutum opera, quæ Christus Dominus modernis temporibus militi suo Arnulpho largitus est, vel aliqua ex parte narraturus, omnium bonorum artificem inuoco Spiritum paracletum, vt ad ea referenda benignus repleat os meum laude sua, qui, vt ea efficeret, huius serui sui præcordia sua luce illustrauit.

Typhus, pro superbia & fastu, frequens est apud S. Augustinum.

VITAE HISTORIA.

De patria S. Arnulphi, & præsagijs ortûs eius. Cap. 1.

PER id tempus, quo Flandriæ regio, Balduini Comitis & Adelæ coniugis eius, regimine ornabatur, regnum Francorum moderāte Henrico filio Roberti, & apud Anglos regnante Eduardo pio Rege, fuit vir nobilis, Fulbertus nomine, in pago Brabantiæ apud fluuium Scaldem in villa, quam vocant Thidengem, qui non solùm genere, sed etiam mundanarum rerum copia locuples, inter cæteros conterraneos & animo & carne modis omnibus eminebat.

Augusti 15.

Patria & parentes S. Arnulphi.

Porrò nobiliū more, digno matrimonio inito, ex nobilissima coniuge * Meinsinde filium elegantem sustulit. Is iam adultus, & armis gestādis aptissimus, ex hac luce est subtractus. Eius verò mors grauissimum parenti vtrique omniq́ue familię dolorem attulit, ità vt toto anno illum plangerent sine intermissione. Iam menses aliquot in illo dolore consumpti erant, cùm eccè in somnis appáret illi matronæ vir speciosus, & multa luce splendidus, ità dicens ad eam: Quid ità teipsam mœrore afficis, & tristitia deprimis propter filium, tam vtiliter mortuum? Quem si vitalem spiritum ex te accepisse nósses, non immeritò lugeres à te factum & conditum. At nunc, quandò eum supernus conditor incomprehenso quidem, sed tamen æquissimo iudicio ex hac vita sustulit, quo pacto lugere ausa es? Quòd si vitæ illi spatia suppeditâssent, prædo lubricus reuerâ fuisset. Nullum igitur propter eius obitum deincèps tuo cordi patiaris inesse dolorem: immò verò summoperè exultes, quòd in vtero gestes puerum, qui superna prædestinatione magnus est futurus. Quem vbi in lucem protuleris, Christophorum vocari curabis: quandoquidem reuerà in hoc ille destinatus est, vt verbis & factis suo in pectore Christum ferat. Et vt certò nóueris hæc ità diuinitùs præfinita, abi ad ecclesiam, & eo loco, quo soles orare, fodi iubeas. Humo fossa, inuenies lapidem, in quo grandibus literis insculpta cernes, quæ tibi filij tui & nomen & meritum prodant. Matrona tantæ laudis percepto oraculo, summo manè euigilans, cum ingenti stupore & mirabili gaudio visionem narrauit marito: atque vt cælestium verborum probaret fidem, assumpsit famulos, & abiens ad ecclesiam, eo loco, vbi preces facere solita erat, fodere cœpit: & eccè lapidem quadratum inuénit, in eoque profundè Christophori nomen exaratum. Eo reperto, maiori est affecta lætitia, & secura iam de prolis sanctitate, quam anteà nesciërat se concepisse, alacriter expectabat diuinæ operationis munus tam præclarum. Indè opportuno tempore peperit filium diuini-

* Mansuuēde

Visio matris eius.

Multi dispēsatione diuina ex hoc seculo rapiuntur, nè malitia mutaret intellectū corū, aut fictio deciperet animam illorum vt Sap. 4. dicitur.

S. Arnulphi ortus.

diuinitùs promissum, cum multo gaudio patris & propinquorum, eumque è sacro fonte susciendum direxerunt pro more ad Arnulphum Aldenardensem, virum diuitijs & potentia insignem. Is hilariter excipiens infantem, festinauit impertiri illi sacrum regenerationis lauacrum. Porrò præ nimio propinquitatis amore & fastu quodam, non permisit eum Christophorum vocari, sed voluit à se Arnulphum dici. Etsi autem non accepit nomen Christophori, at virtus tamen Christum ferendi, in dies in illo excreuit. Cùm enim studiosè & accuratè satis nutriretur, die quodam superuenit peregrinus, multa canitie conspersus: qui infantulo benedicens, & quasi balba locutione alludens, ait ad nutricem eius: Hunc paruulũ magno studio & summa munditia enutrito: Christus enim Dominus cor eius inhabitaturus, virtutẽ operum suorum per eum populo suo annunciare decreuit. Tantis igitur ac talibus auspicijs, agente Deo, merita illius & futura gloria declarabantur ac propalabantur, & antè, quàm faceret opera Domini, iam qui facturus erat, diuini fauoris laude & laudabili fama anticipabatur.

Eremitæ de eo vaticinium.

De eius præclara iuuentute, & armorum strenuitate. Cap. 2.

ADultus verò, cœpit esse blandus alloquio, acutus ingenio, promptus obsequio, opere alacer, efficax & fortissimus membrorum robore. Tanta sanè virium excellentia & corporis agilitate eminebat, vt quatuor aut quinque coætaneorum vires excederet, ità vt omnes eum fortem Arnulphum nominarent. Et pater quidem ac mater cupiebant illum tradere studio literarum, sed propinqui summoperè illis resistebant, maximè verò supradictus Aldenardensis Arnulphus, ex paterno sanguine cognatus. Eius enim materna prosapia ex Comitum genere deriuabatur, nempe Ducis Louanienſis & Comitis Namurcensis, Losnensis, Dusacensis atque Montensis. Tanta nobilitate ornatus Arnulphus Christophorus, (Sic enim eum mater ex diuina sponsione mâluit appellare) quicquid in se habuit elegantiæ & splendoris, totum appetijt in Dei famulatum redigere. Optabant verò propinqui eius in bellicis rebus illum habere tyronem potiùs, quàm gradibus ecclesiasticis accommodatum. Ità factum est, vt secularis militiæ cingulum cum multa cognatorum exultatione acciperet, spiritalia arma postmodùm viriliter correpturus. Itaque pro voto amicorum & nobilium consuetudine militiæ arreptis signis, pietatis opera exercere studuit, pius in subditos, erga pauperes profusus, in iudicijs rectus simul & misericors, auscultandis diuinis officijs maximoperè intentus, in amandis paribus mirè gratus, in Dei timore firmus, erga parentes honorandos valdè solicitus, & apud omnes, qui illum nouerant, gratiosus & charus.

Magnum corporis ei' robur.

Militiæ dat operam.

Eius virtutes.

De quibusdam ab eo fortiter gestis. Cap. 3.

AD ostendendam corporalem eius fortitudinem licèt plura suppetant, nos tamen non nisì duo succinctè expediemus. Cùm enim opera Domini vniuersa sint bona valdè, illius quoquè roboris seu virtutis cognitio, materia erit laudis Dei, qui eam illi contulit: simul etiam accedet ad cumulum gloriæ sancti huius, qui ea non ad mundi vanitates & insanias falsas, cùm posset, abusus est: sed contemptor eius, & quæ ex illa comparatur, mundanæ gloriæ, totus ad Dominum conuersus est. Enimuerò in sanctis etiam corporalia Dei dona prædicantur, nobilitas commendatur, opulentia extollitur: non quòd hæc beatitudinem illis contulerint, sed quòd eorum contemptu, quibus ad malum potenter abuti poterant, sed noluerunt, gloriosiores & illustriores euaserint. In aula igitur Imperatoris apud Traiectum frequens erat conuentus secularium, mundano fastu tumentium, & in ijs Comes Flandriæ, inter præcipuos summus. Is cùm exoccupatus quibusdam hora opportuna occurreret, vt iuuenilis feruor assolet pro captando inani fauore mira facilitate agi, exurgit hinc indè militaris cohors, iactandisque lanceis non sine virium attenuatione alius alium vincere summoperè contendebat. Inter hos conatus animosi & audaces arcus frangunt, & Imperatorijs militibus, in hoc conflictu ferè superioribus, dum Flandrenses nihil egregium, quod celebris eorum virtutis quoddam esset probamentum siue documentum, efficiunt, parùm absunt ab opprobrio & ignominia. Aderat tum in comitatu Flandrensium vir egregius Arnulphus, qui ætate quidem iuuenis, sed senili prudentia & grauitate pollens, nulla instàr illorum leuitate mouebatur. Quidam igitur virtutis eius, cui nulla in Germanorum regno comparari poterat, conscij, ipsum adeunt, & vt ludicro certamini apponat manũ, non tam rogant, quàm cogũt.

Eccli. 39.

Grauitas eius inter fodales leues.

Addun-

Adduntur precibus præcepta maiorum & seniorum: quibus ille coactus, in re etsì ipsi nihil profutura, non tamen cuiquam nocitura, obedientiam pertinaciter negare, friuolum ducens, lignum, quod in vertice máli positum, velum continet, afferri curauit. Allato ligno, quod lanceis multo & longius & crassius esset, ille cunctis stupentibus assurgit, & molem illam atque pondus potiùs, quàm lanceam, vi multa concutiens, procùl conijcit. Mox strepitus & clamor omnium in laudem viri existit, & Flandrensibus eo in ludo sine vllo periculo victoria cedit. Nam iuxta illud Poëtæ:

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Ira truces inimicitias & funebre bellum.

Eiusmodi in aulis Regis fiebant conflictationes, ioco quidem initiò susceptæ, sed persæpè in luctum & homicidia desinentes. Quod idem profectò leuibus hominibus & mutuo tumore inflatis facilè etiam hîc euenire potuisset, si non hunc ludum vir virtutis Arnulphus diremisset.

De fœni plaustro, facilè loco moto. Cap. 4.

CVM seniore suo Arnulpho Aldenardensi quandoquè, vt crebrò solebat, profiscens, ad iter arctissimum peruenit, vbi plaustrum fœno onustum viæ angustias occupans, omnem transitum prohibebat. Itaque socijs eius aliò se conferẽtibus, solus cum armigero suo mansit illic, partemque fœni in terram abijcientes, & aliam cum plaustro manu sustollens, in eum locum, quem vepres & spinæ obsidebant, & iter angustum efficiebant, longiusculè transposuit, atque ità viæ obstacula iter agentibus, non minùs facilè, quàm benignè, amouit. Mouet loco fœni plaustrum.

De eius conuersione. Cap. 5.

OMnia ille militiæ exercitia & studia percurrit, Imperatorijs atque Regijs bellis interfuit, Flandriæ & Brabantiæ lites & rixas compescuit: rectis & probis omnibus vbiquè charus & amabilis, prauis & improbis terribilis & inuisus. Nam vt erat validus & formidabilis ad exercendam vindictam: ità ediuersò pro causarum ratione & merito, pro loco & tempore, mitis erat & profusus ad clementiam. Sed cùm tot & tanta virtutum germina, quæ diuina in illo gratia seminauerat, non possent vberes proferre fructus, neque sese diffundere, terrena militia illum retardante, salutari apud se consilio statuit laborem & curas militiæ in aliquid melius commutare, vndè illa posset stipendia expectare, quæ vitæ & laudis nullum sentirent finem. Itaque conuocatis duobus armigeris suis, iubet quamprimùm omnia armorum genera expediri, vt cum eximio ornatu & pompa, Francorum Regis aulam possit adire. Párent armigeri imperanti, præparant equos, arma componunt, omniaque strenuo milite digna comparant. Tum Arnulphus matri valedicens, (iam enim pater obiërat) arripit iter versùs Franciam: & neglecta Regis Philippi aula, festinus expetit ecclesiam almi confessoris Medardi, quæ est sita apud muros vrbis Suessionensis. Erat tunc in illo monasterio præclara monachorum congregatio, quorum honesta celebrabatur institutio, digna Deo immolans laudum sacrificia sub Abbate Reinaldo. Eius loci fratres prudentes, & tum diuina, tum humana solertia præditi, coram Deo & hominibus cum Apostolo bona prouidentes, (Neque enim esse poterant moribus inculti, qui totius Franciæ & Romanæ atque Rhemensis curiæ crebra visitatione afficerentur) Arnulphum deuotione præcipua ad Christum properantem, ità vt par erat excipiunt, atque militiæ cingulum respuentem, armaque cum vestibus cultissimis, quas attulerat, ecclesiæ conferentem, tondent, & tonsum habitu regulari & Crucis Christi mortificatione induunt. Iam verò monachum effectum, & re vera huic mundo crucifixum, literis erudiunt, legibus & præceptis Dominicis informant, cunctisque monasticis sanctionibus imbuunt: quæ ille omnia in interioris hominis cella adeò recõdidit, vt semina verbi Dei nec secus viam, nec in petrosa, nec inter spinas cecidisse, sequens eius * via prodiderit. Quantæ fuerit mititatis, & clementiæ. Insigne monasteriũ S. Medardi. Rom. 12. Tõdetur S. Arnulphus, & fit monachus. Matth. 13.

De obedientia eius & vitæ austeritate. Cap. 6.

IAM annuum cursum in regulari tramite exegerat, & propter eius animi deuotionem & obedientiæ probationẽ, iniungitur ei cura eleemosynæ præstandæ, & alendorum pauperum solicitudo. Dignum planè erat, vt ei cura egenorum demandaretur, qui misericordiæ visceribus afflueret, & liberalis per omnia haberetur. Huius ministerij causa

causa cùm quadam die prędium illi charitati deputatum solus inuiseret, canes omnes pagi adiacentis in eum subitò insiliêrunt, dētibus rabidis illum dilacerare cupientes. Quibus ille manu extensa innuit, vt ipsum sequerentur. Párent canes, & rabiem in obsequium mutantes, ei se comites placidos præbent: & quandiù illic mansit, cum illo manserunt, tandemque illo reuertente rediêrunt, nec aliquem, eo præsente, morsu vel latratu insectati sunt. Cœpit intereà multa se carnis mortificatione constringere, vigilijs & ieiunijs operam dare, in preces prolixas cum lachrymis incumbere, atque in omnibus probabilem se exhibere. Atque vt funditùs risum omnem & lætitiæ mundanæ motus comprimeret, asperrimo & nodoso tribuli ramo corpus sub veste cinxit, membra viriliter lacerans, & mentem ad cælestia dirigens, at nihilo minùs vultum hilarem & iucundum omnibus exhibens. Quodam die in conuentu fratrum quippiam prolocuturus, non potuit more Francorum exactè verbum exprimere. Dixit ergò ei Abbas, vt ad horam sileret, nè vtilitas causæ differretur, si latiùs indè tractatum esset. Quod silendi mandatum ille corde simplici & veræ obediētiæ zelo per menses aliquot obseruauit, nulli verbum proferens, nulli reddens responsum, donèc à fratribus nunciatum est Abbati, eum prorsùs obmutuisse. Abbas ergò eum ad se vocans, perquirensque cur sic perpetuò taceret, audit ab eo, diuturni causam silentij fuisse, quòd ipse eum tacere iussisset. Admirans Abbas renouatam in eo Pauli eremitæ simplicitatem, gratulansque ei, quòd tanto esset erga obedientiam præstandam feruore, præcepit, vt ædificationis causa interdùm fratribus officium mutuæ collocutionis exhiberet.

Rabidos canes mirè sedat.

Corpus duriè castigat.

Mira obedientię simplicitas.

De monacho solitario vel incluso, qui ei post obitum apparuit: & vt ipse ei succesſerit, multique eius exemplo conuersi sint. Cap. 7.

Ereboldus vir sanctissimus.

IN illo monasterio per id tempus monachus erat Ereboldus, causa amoris Dei inclusus vel solitariè degens. Is è Flandria ortus, duram & asperam agebat pœnitentiam, diuinæ contemplationi perpetuò inhærens. Ei autem Arnulphus solicitè inseruiebat: non quòd deesset famulantium copia, sed vt ex eius longa consuetudine & familiaritate, religiosè viuendi ab illo exempla hauriret. Cùm autem post multos continentiæ agones ille ad vitæ mortalis finem tenderet, viribus corporis admodùm cœpit destitui, & multo angore premi & vrgeri. Rogauit ergò amicabilem Arnulphum, ipsi indefessè ministrantem, vt parùm lactis adferret, quo imbecille corpus vel ad punctum refocillaret. Arnulphus ocyùs id exequi volens, tulit panem vnum ex ijs, qui erant pauperibus destinati, emit lac, & obtulit seruo Dei. Sumpsit ille, sed parùm indè profecit. Nam & morbus & ætas grauiter illum premebant: immò verò dispensatio cælestis ad requiem capessendam prolixioribus flagellis adaptabat. Flagellat enim Dominus omnē filium, quem recipit. Orauit ergò eum Christi miles Arnulphus, vt post obitum suum quo in loco & statu anima eius esset, ipsi reuelaret. Ille verò, quod fidei calore eum petere nouerat, se facturū fideliter promisit. Cumque à seculo emigrâsset, iuxta promissionem seruo Dei Arnulpho iucundā de se præbuit visionem, alacrem & gaudentē, beatęque requiei se compotē blandissimè demonstrās. Ait aūt ad eum Arnulphus: Quid agis, pater, & quomodò habes? Pœnam ne aliquam culpæ alicuius pertulisti? Ille respondit: Lactis illius causa, quod tu mihi ministrâsti, & ego comedi, nonnihil pœnarum perpessus sum, quòd illud lac pauperum substantia cōparâsses. Sed tum hoc, tum cætera peccata omnia mihi remissa sunt, & nunc fruor gaudijs beatorum. Hac visione venerabilis Arnulphus admodùm inflammatus est ad diuinæ seruitutis studiū & cultum, nec deincèps cessauit à precibus, donèc impetraret quod optabat, vt posset eandem secretæ conuersationis rationē sectari, & ità inclusus degere. Eo autē potitus desiderio, factus est Christi bonus odor in omni loco, & eius exemplo prouocati multi in propinquis & longinquis locis, monasticā conuersationem certatim expetebant. Eodem enim tēpore Theobaldus nobilis adolescens, eius exemplo incitatus, clàm fugiens sodales suos, exul & inops Domino militauit, & laborum prēmia atq; coronam breui assecutus, victoriam, qua nunc fruitur, multorum mentibus affixit. Et quis, oro, audiens Arnulphum, nuper præpotentem militem ac valdè celebrem, mundi pompam respuisse, non continuò mundi à se amorē omnem abijciat? Quis satis mirari posset, hominē genere nobilem, amicis præpotentibus fultum, statura procérum, vultu decorum, cui mundus applauderet, cui omnis mundi gloria faueret, tam repentè conuersum, vt à summis diuitijs ad infimā paupertatem deductus,

Prouer. 3. Heb. 3.

S. Arnulphus degit inclusus.

Mira eius conuersio.

deductus, Christi amore seipsum planè contemneret & abijceret? Multi sanè è Brabantia & Flandria tam Clerici, quàm laici, ad sacrum beati Medardi monasterium aduolârunt, quòd illic ordo monasticus floreret, & venerandi alumni eius Arnulphi iam inclusi amor eos mirificè attraheret. Multi eius exẽplo conuertuntur.

De S. Arnulphi vita durissima & diuturno silentio. Cap. 8.

ILle verò de virtute in virtutem quotidiè proficiscens, & quæ hactenùs egisset, pro nihilo ducens, cellulæ angustias, intrà quam sese incluserat, delicias paradisi æstimabat, cõtinuamque corporis afflictionem non dolorem putabat aut tristitiam, sed gloriam & voluptatem. Quamobrèm cellam egrediens, foris sub diuo fossam effecit, atque in ea residens, stillicidia à tecto ecclesiæ super caput & collum eius decidentia excepit: nec mutauit illam fossæ habitationem & sessionem etiam pluuia & niue cadente, frigus atque gelu minimè declinans: sed ad omnem cæli iniuriam & incommoditatem perseueranter orans & psallens, gemens & plorans, atque interdùm lectioni vacans, perdurabat. Tribus etiam annis & mensibus sex nulli mortaliũ vllum locutus est verbum, intrà perpetuum sese silentium continens, & cælestium contemplatione atque assidua verbi Dei delectatus meditatione, quam solus sedẽs & legens, ex diuinorum copia librorum vbertìm hauriebat. Cuius instantia proficiens, & diuinæ gratiæ auxilio prẽcedente multùm abundans, non mediocriter sapiens euadebat, prudenter intelligens & efficaciter capiens diuinæ scripturæ mentem & sententiam, tanto Deo propinquior, quãto ab humanis rebus remotior. Dedit quoquè operam, vtscribendi peritiam obtineret: librosque componendi non contemnendam adeptus est gratiam. De cibo verò & potu quid referam, cùm diuturnis ille ieiunijs plùs delectaretur, quàm delicatis ferculis. Panis ex hordeo semitrito & rarò & parcè in cibum sumebatur, alius nunquàm: aqua squallens erat potus, nec ea tamen quotidiè apponebatur, neque appositа sic capiebatur, vt sufficeret. Vide duritiam vitæ. Diuturnum silentium. Mira abstinentia.

Vt Abbas creatus aufugerit. Cap. 9.

INterea defungitur Abbas Reinaldus, & instigante ambitionis spiritu, Pontius quidam, pseudomachus, gradu comparatiuo, non secundùm Grãmaticam, sed iuxta Simoniam, à Rege Frãcorum Philippo nomen & sedem Abbatis adipiscitur. Is Pontius nimiùm profusè & dapsiliter victitans, omnem loci substantiam breui exhausit, ecclesiæ ornamenta, quæ iam præcipua erant, in vsus militum ipsum stipantium expendit, & penè omnia, quæ ad domũs Dei decorem pertinerent, vesanus profudit. Quid plura? Fame & inedia fratres premente, diuinæ laudis officia in ecclesia defecêre, atque illa tam famosa beati Medardi basilica, ad tempus facta êst opprobrium vicinis suis. Fratres ergò sanioris consilij, in vnum congregati, inter se conferunt, quid remedij tantæ perniciei adhibẽdum sit. Reperiunt consultum fore, vt assumpto Episcopo Sueſſionensi cum loci primarijs, à regia maiestate petant, vt cœnobij prisca nobilitate conspicui, at nunc per Pontium destructi, clementer misereatur, preciosorum martyrum confessorumq; corpora illic quiescẽtia reuereatur, iubeatq; vt eiecto Pontio, non Abbate, sed tyranno, dignus pater & pastor ouili Dominico prouideatur. Ità ergò faciunt, & facilè Regis animum ad clementiam inflectentes, communi consilio fratrum, fauente Clero & populo, eligunt sibi Abbatem Christi seruum Arnulphum. Mox antistes Theobaldus cum fratrum caterua abit ad inclusum, & præmissa oratione solenni, appellat eum, rogans & obsecrãs, monens & imperans, vt votis fratrum acquiescat, Abbatisque ministerium locumq; in Christi nomine suscipiat. At ille, qui iam triennij & sex mensium silentium tenuerat, nimiùm expaueſcens, arrepta tabella, tale responsum scribit: Rogo vos, patres charissimi, parcite mihi, & me peccatorum mole prægrauatũ, sinite aliquem Deo offerre pœnitentiæ fructum: nec me hominem insulsum, vllo modo cogatis ad tale onus suscipiẽdum. Quòd si modò non vultis cedere precibus meis, inducias vel vsque manè mihi detis, vt possim hac in re explorare Dei voluntatem. Eo responso perlecto, Episcopus cum Clero aduertit eum quippiam animo callidè versare: datis tamen inducijs, custodes, nè noctù fugiat, in cellæ circuitu disponunt. Verùm ille altis suspirijs crebrisq; gemitibus noctem trahens peruigil, vbì aduertit custodes optato sopore correptos, scalam ascendit & per murum aufugit. Cùm autem fugiẽdo erraret, nec sciret quò fugeret, tandèm peruénit in pagum iuxta * pontem Laudunensem, atq; illic in pauperis cuiusdã hospitium ingressus, quieuit. Hora autẽ cœnæ aqua deficiente, ille non iussus arripit amphoram: Põtij pseudo abbatis prodigalitas. Arnulphus eligitur Abbas. Ecce modestiam. Aufugit clã noctũ, nẽ fiat Abbas. * montem

currens

currens ad puteum, haurit aquam, infert in domũ, omnibus inſeruit, ſed mutus omninò perſeuerat. Sub veſperam redit homo ab vrbe Sueſſionenſi, atque inter cœnandum commemorat, vt vulgo referente perceperat, multum rumorem multamque turbationem extitiſſe in populis ob diſceſſum cuiuſdam ſerui Dei, quem dicerent aufugiſſe, nè fieret Abbas S. Medardi. Permulti interìm ablegantur in regiones, vt ſanctum virum quærant per ſyluas & montes, edicto etiam propoſito, nè quis reſiciatur, donèc vir Dei repertus ſit.

Lupo præeunte, redit neſcius ad vrbem Sueſſionenſem, & compellitur eſſe Abbas. Cap. 10.

HAEC vbì audiuit heros reuerendus, toto animo ſatagit euitare quærẽtium manus. Itaque prima noctis hora ſurgens è ſtrato, abit ad pagi eius eccleſiam, & ante ianuam proſtratus, clamat ad Deum cum multo ploratu, eius maieſtatem deprecans, nè onus regiminis, quo ſe prorsùs indignum cenſebat, vllo modo ſibi patiatur imponi. Cumque diù multumque id orâſſet, putaretque preces ſuas à Deo exaditas, deliberauit fugere ad remota deſerti loca. Et eccè ſubitò lupus ingẽs abimpro-

Imperteritus cum lupo graditur

uisò adueniens, illi ſe itineris comitem adiungit. Ille ratus ex lupi comitatu ſe faciliùs ad auia loca peruenturum, illum præeuntem ſequitur. Ità duce lupo, vel potiùs authore Deo, nocte redit ad vrbem Sueſſionenſem, ſedensque in cliuo ei propinquo, orto ſole, vbì eſſet agnouit. Animo ergò anxius & mœrore confectus, eminùs videt foſſam in rupe, in qua lapides quadrabantur: atque in eam, illic latitaturus, deſcẽdit. Aduenientes autem agricolæ & lapicidæ, vt viderunt hominem in veſte humili & nihil loquentem, renunciauerunt in ciuitatem. Quale verò gaudium, quanta celebritas mox in vrbe extiterit, non putamus fieri poſſe, vt ab vllo homine referatur. Iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus laudabant nomen Domini, quòd non eſſet paſſus eos fruſtrari inuentione patris optati. Exeunt Monachi cum Clericis, nobiles cum vrbanis, & ligatum fugitiuum ſuum pertrahunt ad beati Medardi eccleſiam,

Inuitus cõpellitur eſſe Abbas.

inuito demandantes munus locumque Abbatis. Vix tandèm ille ora reſoluens, Reuerà, ait, nisì diuinis nutibus reſiſtere formidarem, quod imponitis prorsùs abnuerem. Conſenſit itaque vel inuitus, ſicque illi cœnobio præfectus, ſancti Ordinis inſtaurator longè optimus, ſtuduit praua corrigere, vitia funditùs extirpare, mores fratrum ſuaui ſermone, exemplo præeunte, aſſiduè componere, & quicquid monaſticæ regulæ aduerſabatur, ocyùs profligare. Credi vix poſſit, quàm breui tempore totius cœnobij ſtatus ad primæ integritatis & honeſtatis formam reductus ſit. Ornamenta eccleſiæ reuocata ſunt, vita monaſtica & regularis obſeruantia reſtituta & redintegrata, conducibilia quæque reparata, abſona & noxia diſſipata. Gaudebatijs in locis nobilitas omnis, quòd celebre illud & regale monaſterium priſtino honore & cultu non diù caruiſſet. Exultabat illa regio, quòd magni cæli ſenatoris eximijque martyris Sebaſtiani, aliorumque martyrum & confeſſorum pignora, à diuerſis Regibus & Epiſcopis illic congregata, congruis laudũ ſolennijs diutiùs non priuarentur.

Optimi Abbatis exemplum.

Vt aſellum ſuum mirè curârit, & ab homine feroci res ſui monaſterij recuperârit. Cap. 11.

LAbores & fatigationes, quas in eo regimine pertulit, commemorare par eſt, vt rectoribus optimum imitandi ſpecimen proponatur. Godefridus Florinenſis, vir non minùs ſuperbus, quàm potẽs, & qui nec Deum nec hominem vereretur, prædium quoddam, in pago Sambrico ſitum, eccleſiæ S. Medardi fratribus multis annis eripuerat, & in ſuos vſus vtilitatemque praua voluntate conuerterat. Et quia poteſtas eius omnibus terrori erat, nemo antiſtitum coràm illũ appellare auſus erat, eiusque intolerabilem malitiam non ignorantes, nullo modo canonicè illum tentare volebant. Fratres igitur vnanimiter orant Abbatem & procuratorem ſuum vigilantiſſimum Arnulphum, vt charitatis ſtudio laborem ſuſcipiat virum illum præpotentem adeundi, & vt res eccleſiæ ipſorum ablatas reſtituat, grauiter admonendi. Aſſentit fraternis precibus, feruens zelo domûs Dei, vir beatus, iubetq; parari itineri opportuna. Etsì autem ille mundi gloriam & faſtum ſummoperè deuitaret, at tamen quidam familiares eius, quorum adhuc erat infirma mens, peroptabant, vt pomposè

Mundi faſtũ ſemper vitat.

ageret, delicatè ſe gereret, inſtàr aliorum Franciæ Abbatum ambitioſè cõtiuaretur, & viueret deliciosè: humilitatem ſancti viri, quam ille perpetuò ſectabatur, ignominiæ loco ducentes. Itaque aſellum eius, quo ſolebat iter facere, clàm debilitârunt, vt illo

vt illo amoto, spumanti equo deinceps sublimis veheretur. Indicârunt autem illi, vt caballum comparari iuberet, cuius opera vteretur. Ille hoc audiens, cùm pro obfirmatæ humilitatis constantia ab equestri vectione abhorreret, cum paucis discipulis adit stabulum, in quo asinus iacebat debilis, aitque placida voce, & affectu placidiori: Omnipotens Deus benè scit, quo animo hoc iter aggredi velim: non vtique iactantiæ, supercilio, sed studio Deo obsequendi, & fratrum vtilitati consulendi. Et quia postquàm secularem militiam valere iussi, deliberatum mihi est equi tergo minimè insidere, idque non pro aliqua vanitate, sed Domini mei Iesu Christi imitatione: si iam placet illi, vt abeam, placeat oro, vt sanetur pes huius asselli: vt humili gestatus vehiculo, seruitium eius lætus exequar. Hæc dicens simul signum Crucis contra asellum edidit, & recessit. Mox asinus restitutus, surrexit, totusque sospes & alacer, famuli Dei vectionem & suscepit, & perfecit. Vbi autem ventum est in conspectum superbissimi illius & opulenti Godefridi, non dici potest, quàm benignè & comiter eum exceperit, quàm propenso amore illi obedierit. Nam simulatque eum allocutus est vir sanctus, ilicò detumuit fastus eius, & deposuit sese illa ferox & elata ceruix, redditaque est ecclesiæ prisca hæreditas: & qui hactenùs fuerat ecclesiæ deuastator, deinceps factus est deuotus conseruator.

Non vult equo vehi.

Signo Crucis & prece sanat asellũ suum.

Recuperat monasterij res, diù ab homine potente occupatas.

Multi ægroti, pane vel vino ab eo benedicto, itemque pomis eius curantur. Cap. 12.

MVlier quædam nobilis, nomine Hasplendis, charitatis causa ad virum Dei profecta, conquerebatur suum quendam domesticum esse lunaticum, & menstruis casibus perspè dirè torqueri. Ille fragmen panis quo vesci ipse solebat, benedixit, deditque ei, dicens: Mox vt domum rediëris, aliquid huius panis ante omnem cibũ eum sumere compelle, & Deo iubente, passio, qua laborat, curabitur. Fecit illa, vt docta erat, sed malignus inuasor non permisit, vt eius panis quicquam contingeret, haud secùs, atquè ignis, eius tactum pertimescẽs. Sed diuturna fame tandèm compulsus, sumpsit ex eo, & sanatus est. Habebat seruus Dei ante fores cellæ suæ quasdam arbusculas: quarum poma eius iussu, ægroti edentes, mox pulsis languoribus erigebantur. Ad infirmos etiam longiùs positos crebrò transmisit panem vel vinum, sua benedictione conditum: eoque gustato, illi confestìm meliùs habebant.

Nota vim panis benedicti.

Multos sanat mirabiliter.

De sanatione hominis edere non valentis, itemque cæcæ mulieris. Cap. 13.

EA, quam diximus paulò suprà, matrona nobilis Hasplendis, crebrò virum Dei inuisens, indicauit ei, in supradicto prædio manere hominem quendam, qui præ nimia morbi acerbitate omnem edendi facultatem & vsum amisisset, & miseram vitam squallenti edulio ducens, in pœnis tabesceret. Is verò ità precatus erat hanc fœminam: Quæso mea domina, vbi ad hominem Dei accesseris, significes ei, certa visione crebrò monitum me esse, si de pane eius percipere merear, statìm edendi panis vsum me recuperaturum: oresque illius humanitatem, vt mittat ad me optatam sui panis benedictionem. Hæc vt audiuit vir sanctus, pro eximia miseratione homini compatiens, cum lachrymis Deo preces libat, & hora refectionis suæ panis appositi partem profusiùs benedicens, per ministrum dat fœminæ illi, ad ægrotum deportandam. Ex quo pane mox vt infirmus quippiã in os intulit, non solùm redijt edendi facultas, sed etiã auiditas accessit, ità vt in dies robur corporis instauraretur, quod longa fame attritũ videbatur. Inuisit indè aliud monasterij prædium Vinceredium, ad Mosam flumen situm: vbi cùm paucis diebus fuisset, quædam eius ruris mulier, iam decem annis cæca, accessit ad monachos, itineris eius socios, & ait: Ante complures dies meam mihi calamitatem deploranti appáruit quædam in somnis visio, certissimè promittens, si aquam manuum suarum ablutione sanctificatam, ad diluendos oculos meos hic homo Deo charus mihi largiri velit, illius meritis Dominum amissum diù oculorũ lumen ilicò mihi restituturum. Precor igitur, vt vos illo manus lauante, aquam seruetis, vt possim absolui tenebris tam diuturnæ cæcitatis. Cùm ergo seruus Dei manus ablueret, illi aquam luminibus orbatæ offerunt, eodemque temporis puncto, quo eam oculis admouit suis, visum mulier recepit. Sed vbi vir Dei id comperit, non tulit æquo animo, celeriter indè abscedens, vt pro tantæ virtutis signo populares applausus declinaret.

Pane benedicto sanat hominem.

Aqua, qua manus abluit, cæca curatur.

Virum nobilem ægrotum, & eius vxorem, è partu laborantem sanat, prædicitque calamitatem alterius nobilis viri. Cap. 14.

NON longè ab vrbe Sueſſionenſi degebat vir nobilis, militiæ actibus implicatus, Guido nomine. Eius vxor Ermegardis, pietatis cultrix erat. Ambo autem & diuitijs & bonis operibus abundabant. Porrò Guido in grauem incidens morbum, dormiendi & manducandi facultate amiſſa, à ſuis deſperabatur, & tanquàm mortuus ab amicis plangebatur. Eodem ferè tempore coniunx eius, vicini partûs doloribus & anguſtijs premebatur, dupliciq; attrita timore, hinc ſuam, indè mariti mortem formidabat. In tot malis hoc vnum ſibi credidit ſupereſſe remedium, ſi ſuos & mariti caſus orationibus ſancti Arnulphi commendaret. Mittens itaq; ad eum domeſticum Clericum, & ſuum & viri periculum lachrymabunda ei exponit. Ille futurorũ mirè præſcius, cùm priùs orâſſet, ità ait Clerico illi: Abi frater, & chariſſimè ſorori noſtræ hæc reſponſa accuratè & celeriter reporta, Duæ tibi imminent graues anguſtiæ, quas propitio Domino feliciter ſuperabis: ſed his tertia accedet, quam tu quidem ignoras, ſed ea tanto erit grauior, quãto ab omni remedio alienior. Maritus enim tuus reualeſcet, & firma incolumitate gaudebit. Tu quoquè pariendi periculum euades, & hac nocte ante nocturni officij datum ſignum, paries filium gratulabunda. At tertia calamitas, quæ tibi ne in mẽtem quidem adhuc venit, & prolixores eſt dolores allatura, eiuſmodi erit: Albricus frater tuus, Codiciati caſtri dominus, coniugis ſuæ Anelinæ conſilio iam proditus eſt, & nisì citò & cautè ſibi proſpexerit, turrimq; ſuam & totum caſtellum diligenter communierit, cràs ante veſperam ab hoſtibus capietur, exturbabitur, & damno irreparabili afficietur. Mitte ergò ocyùs ſoror mea, & tam vxoris malitiam quàm hoſtium inſidias iam ingruentes, fratri tuo denuncia. His dictis, nuncius abeo recedens, celeriter properat ad dominam: refert mandata ſancti viri: matronæ animus vno eodemq; tempore & gaudio & pauore afficitur: mittit properè nũcium ad fratrem, perſpicuè índicat vxoris eius machinas, & hoſtium illa duce conatus atque molitiones. Albricus his acceptis, credit quidẽ ſorori, ſed tamen coniugi perneganti maiorem commodat fidem. Itaque dum ſibi non cauet, caſtellum non munit, dilu. culo ab hoſtibus inuaditur, capitur, expellitur, & ante veſperam alterius diei eius caſtri poſſeſſione nudatur. Eádem autem nocte Ermegardis è partu laborans, antequàm in beati Medardi eccleſia nocturnæ ſynaxis primum ſignum ederetur, filium enixa eſt. Eccè autem ſequenti die depræhenditur infans abſque oculis eſſe editus in lucem. Ecquid verò tum facerent obſtetrices? Valdè animis conſternatæ plangũt, clàm muſitabundæ condolent, & modis omnibus dant operã, nè mater filij cæcitatẽ reſciſcat. Euolutis ſex diebus, ex ancillarum murmure animaduertit matrona quippiam puero accidiſſe, quod fateri non auderent. Accerſit pediſſequas, ſciſcitatur num pueri res omnes ſaluæ ſint. Præ pauore non audent illæ indicare puerum cæcũ natum, nè noui doloris acceſſio illi interitum adferat: ſed rem ſalutarem comminiſcuntur, aiunt ſe idcircò conturbari, quòd infans ille, vtì par erat, ante baptiſmum non ſit oblatus ſerui Dei Arnulphi obtutibus. Matrona illis aſſentitur, mittit infantulum ad hominem Dei, orans & poſtulans, vt ſuis eum manibus tangat & benedicat. Páret ille maternis votis, perque feneſtram ad ſe recipit infantem, fundit ſuper eum preces, tangit illum & benedicit, ſaliua oris ſui linit oculorum ſedes, mox oculi cæci pateſcũt, & in ipſius ſerui Dei ora primos ſuos vibrãt radios. Redditur indè eis, qui eum attulerãt: ab illis ad matrem deportatur, exultãtibus quòd recèns nato, noui eſſent collati oculi. Tum verò magna admiratio inuadit matrem, cui contigiſſet ſcire filium priùs illuminatum, quàm cognouiſſet cæcum natum. Ipſa quoquè, vt vir Dei promiſerat, à partûs angoribus citò & integrè abſoluta, viri incolumitatem paulò pòſt cõſpexit. Hæc autem omnia ità, vt diximus, geſta eſſe, ipſemet teſtatur, olim quidem cæcus natus, & à viro Dei curatus, nunc verò homo perfectæ ætatis & Archidiaconus Petrus, vno capitulo quatuor miracula cõplexus, ante prouiſam Albrici proditionem, coniugis eius opera ſtructam, Guidonis ſanationem, puerperæ liberationem, & quod ijs præſtãtius eſt, nouos oculos oratione ſerui Dei potiùs, quàm naturæ debito, impetratos.

Eius vaticinium.

Albricus vir nobilis, negligens ſancti viri prophetiã, in magnas incidit calamitates.

Cæcus puer videt.

Prædicit obitum cuiuſdam nobilis. Cap. 15.

EST illud quoquè commemorare operæprecium, vndè aduertatur, quàm ſubtiliter & prompte ille quadam Dei prærogatiua futura præuiderit. Coniuges illi, quos

quos iam diximus, iampridèm filiam genuerant vultu decoram, quæ per id tempus nubiles habens annos, ab illis militi cuidam natalibus non impari fuerat desponsata. At illa, vt se habet puellaris lasciuia, quēdam alium, rebus & genere inferiorem, plùs diligens, recusabat sponsum à parentibus delectum, crebrò iurans, quòd seipsam interficeret, nisì cupitis amplexibus potiretur. Ea incōmoditate parentes affecti, virum Dei Arnulphum consulunt, scire cupientes, quid in ea afflictione ipsis faciendum foret. Ille auditis eorum querimonijs, opportunū quidem & planè diuinum eis responsum dedit: Canonum, inquit, authoritate cauetur, nè puella cui non vult iungatur. ideoq; præcipio vobis, vt puellam ei quem amat, collocetis matrimonio. Vt enim ob vestræ religionis meritum nobis ostensum est, paulò pòst videbitis eam illum sponsum ardenter expetere, cuius à se coniugium tam studiosè iam conatur amouere. Permittatis filiæ vestræ sua hac in re vti voluntate: & ità fiet, vt res ad vestram cedat honestatem. Credunt illi verbis sancti viri, nuptias optatas honesto apparatu celebrant, sinuntq; filiam dilecti viri frui contubernio. Ille verò, cùm in id valdè esset intentus, vt posset miles celebris & famosus haberi, atque ea causa nunquàm vellet abesse, vbì milites inter se congrederentur, dum auidiùs fertur in arma, ab armatis perimitur, & ex noua sponsa breuì efficit viduam. Ità iuxta viri Dei sermonem puella se contulit ad amorem prioris sponsi, eiq; coniuncta, alterius iacturam moderatè tulit.

Puellæ non sunt collocandæ viris quos nolūt.

Rhombum piscem fratribus importunis non sine miraculo procurat: sed prædicit importunitatis eius pœnam. Cap. 16.

IN eodem beati Medardi monasterio erat crypta versùs Oriētem, cuius anniuersarius dedicationis dies solenniter quotannìs agebatur. Illo autem die prisca loci nobilitas esum rhombi piscis requirebat. Eam autem consuetudinē nouus Abbas ignorabat, donèc ipsa solennitas iam præ foribus esset, & Abbati nihil prorsùs indè cogitanti, alijsq; curis occupato, quandam necessitatem repentinò imponeret. Eius enim diei hora tertia ex œconomo perquirūt fratres, num rhombus præstò sit. Illo negante, & verba eorum admirante, stomachabundi dixêre, se Missarum celebrationē minimè inchoaturos, donèc rhombus in culinam esset illatus. His auditis, quidam è senioribus adeunt Abbatem nihil tale suspicantem, exponunt fratrum sententiam. Ille, vt vir sagacissimus, tam puerile fratrum propositū cognoscens, & parumpèr apud se tacitus deliberans, tandèm respondit: Si hunc morem pridèm perspectum habuissemus, licuisset per ocium illū piscem inquirere. At nunc quandò de improuisò eum discimus, potest Dei omnipotentia eum largiri nobis, vt fratribus tollamus scandalū, & sancta celebritas alacriter peragatur. Et nunc ocyùs abeat minister cum puero ad pontem Axonæ, & rhombum illic cómparet, coquinæq; fratrum repræsentet. Porrò ad seniores conuersus, ait: Ite charissimi, nunciate fratribus, non defuturum illis rhombum, & vt solennitatem Domini hilariter peragant: simul autem indicate eis, siue ego viuam, siue moriar, definitum hoc esse, vt viginti annis hoc die careant rhombi ferculis. Qui autem missus erat, præter omnem spem rhombum inuenit, emit, mēsis fratrum coctum curat inferri. Sed fratres, qui huic rei interfuêre, sub diuini nominis obtestatione asserebāt, deincèps per annos triginta piscem eiusmodi illo die nullo modo potuisse inueniri. Mirum sanè, quòd tam præsens ei aderat spiritus Dei, vt quicquid diceret, veritatis constantia firmaretur.

Punitur diuinitùs fratrū importunitas.

Abdicat se Abbatis functione, nolens cum Rege in bellum proficisci armatus. Cap. 17.

SED quia ratum hoc est inter mortales, nihil esse ex omni parte beatum, erat tum temporis in illo monasterio Odo monachus, honestatis vsurpator, virtutis deprauator. Is Arnulpho viro Dei mirè inuidebat, putabatq; se illo digniorem loci eius administratione. Itaque perpetuò ille animo voluebat, qua ratione posset eum ab Abbatis functione amouere. Indicauit autem per internuncios Regi Francorum Philippo, vt contra hostes arma sumpturus, Abbatem S. Medardi secùm in militiam proficisci iuberet. Annuit Rex consilijs Odonis, & cùm exercitum promouisset, missis legatis, monuit dominū Arnulphum, vt cum armato milite secùm in expeditionem iret. At ille, qui quōdam in seculo strenuè se in militia gessisset, & militare cingulum in Dei famulatum commutâsset, vehementer ab ea re abhorrescens, prorsùs recusauit id genus officij Regi præstare. Egóne, inquit, relicta causa Dei, rursùm militibus

Odo, sancti viri æmulus.

Quid non molitur fraudis ambitio?

Mâuult Abbatis carere dignitate, quàm ire in bellũ cum Rege.

ſtipabor, cum militibus rursùs arma tractabo? Grãde profectò id nefas fuerit. Malim ſanè Abbatis & loco & nomine perpetuò caruiſſe, quàm ſub huius dignitatis præ-xtu iterùm ſeculo inſeruire. Id vbi cõperit Philippus Rex, à malis conſiliarijs depra-uatus, miſit legatos, qui dicerent Abbatiam magnis opibus & poſſeſſionibus iuſtru-ctam, militibus, qui Regis eſſent beneficiarij, circunfultam, qui antiquitùs conſueuiſ-ſent cum Abbate Regiæ expeditiõi adeſſe. Faceret ergò, quod mos haberet antiquus, aut loco cederet, quô Regis iuſſa compleãtur. His auditis, vir eximius cellam repetit, ſeſe in ea includit, pro nihilo ducens illud culmen honoris: ac deincèps longè & me-liùs & feruentiùs in ſummæ maieſtatis famulatu ſeſe exercet.

Geraldum ſibi ſubſtituit, & reginæ illum expellenti futuram calamitatem prædicit. Cap. 18.

Frater Geraldi in eius locum ſubſtituitur.

VErùm quandò illa nobilis animi ingenita prudentia nequaquàm ferre potuit, vt grex eximius abſque ſpiritali rectore, diù fluctuaret, conuocatis ad ſe præſtantio-ris ingenij & ſanioris conſilij fratribus, ſalubri vſus conſilio, elegit ſibi ſucceſſorem virum non minùs dignum Geraldum, ſcientia ſcripturarum egregiè inſtructum, & omni honeſtate conſpicuum. Eo Abbate ocyùs inſtituto, derepentè aduolat ſupra-dictus ille Pontius, veſanus monaſtici Ordinis temerator, ducens ſecùm Reginã Ber-tradam, quæ authoritate regia Geraldum expelleret, & Pontium contra fas in ſancti loci adminiſtrationem intruderet. Id vbi reſciuit Chriſti ſeruus Arnulphus, è cella egreditur, reginam furibundam blanditer appellat, ſubmiſsè rogat, vt licèt regina ſit, memor tamen muliebris conditionis, memor diuinorum iudiciorum, contra leges Eccleſiaſticas venire formidet, ab iniuria tanti viri verecundè ſibi temperet. Cùm au-tem ea præ regio faſtu & tumore viri ſancti monita non admitteret, prophetico ſpi-ritu dixit ei: Crede ſi lubet, ô regina fratri Arnulpho, immò potiùs crede ſpiritui ſan-cto. Nam ſi tu fratrem Geraldum hinc eieceris, Deo vindice, tu quoquè ante obitum tuum à regno extrudéris, contemptaq; & ærumnoſa moriéris. Eam viri Dei prophe-tiam, luce clarius eſt, completam eſſe, quandò omnes nôrunt, reginam illam poſt an-nos aliquot regis animum adeò offendiſſe, vt conciliari prorsùs nollet: amotamque à regni cõſortio, & in pagum Pontinum translatam, poſt diuturnam calamitatem il-lic plebeio more defunctam & ſepultam. Geraldus autem ab ea pulſus, dedit locum iræ, abijtque in Aquitaniam: vbi à duce humaniter acceptus, in ſylua maiori illuſtre cœnobium conſtruxit: in quo ad finem vitæ Deo ſeruiuit, & tandèm feliciter in Do-mino obdormiuit. Eius & vita & mors virtutum ſignis effulſit.

Prædicit reginæ temerariæ futurã calamitatẽ.

Idem Geraldus cõſtruit monaſteriũ in quo feliciter finiuit vitam.

Sanctitatis eius fama permultos etiam nobiles inuitat ad captanda ab eo ſalutaria conſilia. Cap. 19.

Exercitia eius incluſi.

ARnulphus ergò amica Cellæ incluſione potitus, perindè acsì tum primò incipe-ret, quotidianis ſeſe ieiunijs alacriter macerabat, vigilijs affligebat, orationi aſſi-duè vacans, & magna animi contentione diuinæ contemplationi inſiſtens. Ità ergò ſe comparans, & eiuſmodi virtutum ſtudijs & exercitijs in dies excreſcens, magnam à Domino conſecutus eſt gratiam, & in Francorum regno fama eius longè lateq; diffu-ſa eſt, adeò vt totius regni nobiles, eius benedictionibus frui peroptarent, & omnes in dignitate poſiti, eius colloquium ardenter expeterent, tum de pace Eccleſiæ, tum de animarum ſalute ab illo conſilia petentes. Felicem ſe credebat, quiſquis vel ſermo-nem eius audire potuiſſet. Fama verò ſanctitatis eius etiam per omnes prouincias di-manabat, atque ad eius colloquium diuerſæ & ætatis & dignitatis perſonas vndiquè aduocabat. Opportunum equidem reor hoc loco commemorare, quæ ſigna & mira-cula ediderit, quæ propheticè enunciârit.

Multi ad eũ confluunt.

Abſentis hominis nobilis mortem indicat. Cap. 20.

PEr hos dies venit ad eum maritus ſororis eius, ex quo poſt mutua de animæ ſalu-te colloquia ſciſcitabatur, viuerétne ipſorum quõdàm ſodalis & cõmilito Iſraël, & quidnam ageret. Illo reſpondẽte, ſoſpitem eum eſſe & rectè valere, atque in omni-bus proſperè agere, vir Dei prophetico plenus ſpiritu, ait: Non eſt ità, vt dicis. nanque ille & corpore & animo mortuus eſt. Heſterno enim die cum multa præda rediens domum, ſub veſperam in ſcamno apud focum in concubinæ ſuæ gremium caput de-poſuit, & repentina morte extinctus perijt. O mortem ſanè horrẽdam, ô crudeles ex-actores, à quibus infelix eius anima æternis cruciatibus punienda, in tartarum abdu-

Horrenda mors nobilis cuiuſdã.

cta eſt.

cta est. Hæc audiens affinis eius, valdè perterritus est, & priusquàm domum rediret, omnia sic comperit Israëli accidisse, vt vir Dei nunciârat.

Piscem sibi oblatum, diuinitùs cognoscit veneno ab hostibus infectum. Cap. 21.

ALio tempore venit ad eum soror eius Adzela. Ea ad fenestrā cellulæ eius sedēte, & quo pacto vitā animæ inter tot mundi procellas seruare posset inquirente, hora meridiana minister piscē frixum attulit, (erat enim dies celeberrimus) & corā illo posuit in fenestra. Ait ergò soror eius: iam mihi, sancte frater, recedendū est. cibo enim allato, te refici par est. Respondit vir Dei: Huius cibi causa ego, mea soror, te non patior hinc abire. Non enim licebit mihi ex hoc pisce edere. Est enim veneno ab infesto nobis hoste infectus, vt mihi exitium adferat. Sed spiritui sancto agamus gratias, qui suo instinctu docuit nos, nè sumpto toxico, inimico gaudium adferamus. Mox ad se coruum vocat, quem micis quibusdā collectis in fenestra pascebat: imperat ei, vt rostro correptū piscem, in eum locū transferat, vbi à nullo possit mortalium inueniri. Hæsitat aliquantispèr coruus, tandèm mordicùs appræhensum absportat. Porrò vir sanctus terribiliter interdicit sorori hæc cernenti, nè, ipso viuente, cuiquam reuelet.

Piscem veneno infectū, cælitus cognoscit.

Eidem sorori suæ indicat mortem filij eius. Cap. 22.

HAbuit eadē ipsa filium adolescētem, quem cuidā homini potenti cōmendârat, vt ab illo arma acciperet. Interrogauit ergò eā vir Dei, vbi esset filius eius, & quid ageret. Respondit illa, missum eum esse saluum & incolumem ad quendā potentem consanguineum, vt apud eum sit, donèc militiæ ornamenta accipiat. Vir sanctus ait: Vanam de eo coniecturā fecisti nupèr in initio Quadragesimæ, quòd moriturus non esset, quandoquidem calceus in altum proiectus, trabem excessisset. Illo enim in loco ægrotans, tali die, taliq; hora mortuus & sepultus est. Tum illa suprà, quàm dici possit, admirans, cùm multo pauore discessit, & antè, quàm domū rediret, nuncius mortui filij ipsam anteuertit, & locum, & diem, & horam obitûs eius eodem modo exponens, quo antè fecerat vir Domini Arnulphus, diuinitùs edoctus.

Mortem absentis matri eius indicat

Sanat mutum puerum. Cap. 23.

SOlenne martyriū clarissimi Leuitæ Laurentij annua celebritate festiuè agebatur, & populi frequentia campos & plateas in circuitu monasterij B. Medardi compleuerat: cùm eccè quædam mulier cum filio annorum tredecim, ab ipso ortu prorsùs muto irrumpit ad fenestram cellæ serui Dei, & cum multo animi mœrore orat, vt filij sui misereatur. Iungit ille dolorem dolori, & lachrymas lachrymis eius, & fusa oratione, acceptum per fenestrā puerum, signo sanctæ Crucis cum diuini nominis inuocatione consignat: idem signum labris eius imprimit, digitis linguam contrectat, eumque interrogat: Quod est nomen tuum? Ille confestim lingua soluta, planè & apertè respondet: Iohannes: & sic deincèps inoffensè verba formans, loquendi beneficium accipit. Ea res mox innotescit multitudini, & magnis vocibus præ fidei ardore Dei laudes promunt. Sed cùm in illis laudibus etiam viri sancti nomen celebrarent, ille molestissimè ferēs, ait: Valdè erratis, qui Christi opera mihi peccatori adscribitis. Quod Dominus fecit, Domino tribuatis, & illustri martyri Laurentio, cuius hodiè sacra solennitas celebratur. Animā enim lædit meam, quisquis tale opus meæ credit esse virtutis. Sic laudes hominum cauens, & summoperè intùs puram seruans humilitatem, factus est apud Deum meritis gloriosus, & apud homines laude dignus.

Mutus puer, Cruce ab eo cōsignatus loquitur.

Attēde profundā eius humilitatē.

De profligato immundo spiritu ab adolescente. Cap. 24.

ADolescens quidam infestissima dæmonum obsidione correptus, vinculis & catenis colligatus, non potuit domari: sed quotquot contingere poterat, morsibus lacerabat. Tandèm à multis vtcunquè superatus & constrictus, cum multa vi pertractus est ad S. Medardi ecclesiam, vbi viro Dei indicatum est de eo. Qui miseratus pessimè captiuum, iussit eum ad se adduci. Cumque propiùs accessisset, mox vt vir Dei illum vidit, signum Crucis edidit, dicens illis, qui eum trahebāt: Dissoluite illum. Illis respondētibus, se id nullo pacto facere audere, nè fortè ab illo perimerētur: vir Dei ait: Iam dixi vobis, Dissoluite eum, nihil metuentes. Tum illi ægrè sanè manus apponunt, hominemq; à vinculis absoluunt. Ille solutus, mox pronus corruit in terram, & adorauit. Iam enim, postquàm Christi seruum viderat, & ab eo fuerat consignatus, vis inimici in illo facta quieuit. Vir autem sanctus iussit eum à terra surgere, & ad cellæ fenestram se adiungere. Illo propiùs assistente, vir Dei ait ad eum: Dic mihi, fili, quandò

Eijcit dæmonem ab obsesso qui diuinitùs puniebatur ob vindictæ capiēdæ cupiditatem.

quandò & qua ratione tibi hæc accidit inimici infestatio? Respondit ille: Charissime pater, fuit mihi quidam consobrinus eleganti corporis forma & insigni robore. Eius animum cuiusdã viculi homunciones offenderant, ità vt adunatis sodalium & amicorum turbis, in eum viculum irruere, & eius habitatoribus trucidatis, iniuriã suam crudeliter vindicare tentaret. Sed cùm viculus ille vndiquè sylua cingeretur, & vallo esset munitus, atq; eius incolæ viriliter resisterent, cõsobrinus meus nihil effecit: imò etiã lancea vulneratus, visceribus patefactis, citò extinctus est. Eum mortuũ miser ego appræhendi, & scapulis meis eius talos imponens, per medium saltum traxi extra cædis locum. Nox tetra tum erat: & eccè circunsistunt me antè & retrò malorum demonũ turbæ innumerabiles, vlulantes & sibilantes, subindè etiam cachinnantes. Itaque timor & tremor horrẽdus me inuadit, & quædam aduersaria vis me medullitus concutit. Cumq; ignorarem quid facerẽ, tandẽ mortuũ cadauer nescio quẽ in locum abieci, moxq; sensu perdito, emotaque mente, talis effectus sum, qualem me iam tua cernit beatitudo. Famulus Dei ait: Vis agere pœnitẽtiam, quòd tanto facinori tuam operam commodâsti? Ille respõdit: Et pro hoc, & alijs omnibus, quibus Deum offendi, volo sancte pater dignam Deo offerre pœnitentiam, & deincèps pro viribus ab omni malo abstinere. Tum vir Dei, irrogata illi pœnitentiæ mulcta, sanum & incolumem sanaque mente præditum, à se dimisit, nõ solùm legione dæmonum, sed etiam humani sanguinis hauriendi innata crudelitate liberatum. Nisi enim hac ratione impeditus esset, omnes eius viculi incolas in consobrini vltionem iugulâsset.

Eundem conuertit vir sanctus & saluum dimittit.

Rumorem de Danorum aduentu sparsum, cælesti reuelatione edoctus, vanum ostendit. Cap. 25.

EA tempestate sæuus rumor vrbẽ Suessionum, eiusq; suburbana & villas adiacentes quorundam rumigerulorum opera perturbârat, in vulgus spargentium hostilem Danorum aduentum, affirmantium que gentem illam, totã Franciam breui occupaturam & vastaturam, non senibus, non infantibus, non ecclesijs vllo modo parcituram. Is rumor infaustus intantùm creuit, vt Theobaldus Episcopus Suessionensis virum Dei Arnulphum, tanquàm diuinorũ secretorum conscium, hac de re solicitè cõsuleret, & multùm anxiùs rogaret, à Domino sibi reuelari, vt peteret, num è propinquo tanta calamitas immineret. Christi seruus simulatquè audiuit hos rumores, pro vanis habuit: nè tamen leuitatis argueretur, spatium petijt vsq; in crastinum, quò per alta noctis silentia supernam maiestatẽ prolixiùs precaretur, aliquod eius rei manifestum indicium sibi exhiberi. Manè redit solicitus Episcopus ad modernam spiritalis testamenti arcam, repetitque ab Arnulpho de re ipsi hesterno die exposita cæleste oraculum. Tum vir Dei, vt erat à Domino edoctus, Nè paueas, inquit, venerande præsul: donèc enim nos ambo hoc mortale geremus corpus, neque Dani, neq; quęuis aliæ barbaræ gentes regnum Franciæ vastabunt.

Cælesti reuelatione discit falsũ rumorem sparsum.

Hoc loco in MS. exemplari sequuntur quinquaginta quinque versus heroici rhythmici, quibus eadem de falso aduenientium Danorum rumore historia repetitur: quos breuitatis studio omisimus.

S. Arnulphus cogitur inuitus esse Sueßionum Episcopus. Cap. 26.

INterea Theobaldus Suessionum antistes, Deo iubente, è vita excessit: in cuius locum quidam vir nobilis Geruasius, pro quadam Palatini seruitij compensatione fratrem suum Vrsionem curauit subrogãdum. Erat ille Vrsio habitu quidem monachus, & à puero literis eruditus, sed ad eiusmodi munus parùm idoneus. Vitæ eius socordia & ignauia, & cathedræ Suessionensis non canonica vsurpatio, nõ diù pòst peruénit ad aures Gregorij Pontificis Romani: qui mox datis literis ad Hugonem Diensem Episcopum, & tunc apud Gallias Legatum, admonuit, vt vita & promotio Vrsionis canonicè discuteretur, & quicquid in ijs pugnaret cum sacris canonibus, synodali sententia rescinderetur. Itaq; Hugo, fauente & opitulante Theobaldo Comite, in Meldensi vrbe, quæ est ad Matronam fluuium, indicit synodum, & ex decreto Pontificis Gregorij, permissa Vrsioni se purgandi facultate, cùm ille legitimè citatus, & canonicè dilatus, se præsentare contemneret, iudicio Episcoporum reus est pronunciatus, & etiam condemnatus. Facta proindè Clero & plebi Suessionensi idem præsolanti noui antistitis eligendi copia, pars sanioris consilij eligunt sanctæ religionis cultorem eximium Arnulphũ, & vt is quamprimùm ipsis donetur, instanter postulant. Ità

Gregorius 7.

S. Arnulphus eligitur Sueßionum antistes.

Ità facta & conscripta concordi electione, Hugo Legatus mox è Cõcilio mittit quosdam ad S. Medardi cœnobium, per epistolam monens & mandans, vt Arnulphus è cella exeat, & ocyùs se conferat ad Meldensem synodum: nî id faciat, anathemate se plexum nõrit. Páret iubenti Legato, quãuis ægrè, Arnulphus: venit in Conciliũ. postquàm assedit, confestim relegitur petitio Cleri & populi Suessionensis, Arnulphum sibi Episcopum eligentis. Indè vox existit Episcoporum, Arnulphum omni sanctitate ornatum, sibi collegam dari poscentium. Mox trahitur, & nec ad momentum excusandi dato spatio, infula ei imponitur, simulque in conspectũ Episcoporum adducitur. Afflicto autẽ & mœrenti, Hugo Legatus in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, vt deincèps Christi Ecclesiæ in Pontificiali officio seruiat. Hoc ille mandato constrictus, cessit eorum voluntati, & designato cõsecrationis loco & tempore, ad monasterium S. Medardi redijt, vt itineri necessaria præpararet. Quibus copiosè paratis, non suo typho, sed fidelium voto, profectus est cum quatuor monachis, & electis è Clero, venitque in Campaniam ad castrum, quod Virtutes appellant.

Seuerè castigat fratrem, cuius culpam spiritu reuelante cognouerat. Cap. 27.

POrrò Comes Theobaldus, eius cognito aduentu, cum magno militum & nobilium comitatu hilariter eum excepit, & officiosè in ædes introduxit. Hora autem vespertina in quodã remotiori cubiculo vir Dei secretiùs residebat, aderatque ei Comes iam dictus cum perpaucis nobilibus, de animæ salute ex illo sciscitans: cum subitò mutato vultu, & quasi spiritu incitãte, Vocate mihi, ait, duos illos fratres nostros, Euerolphum & Ostermarum. Est enim, quod illis dictum velim. Confestim vocantur, & veniunt: cumque starent ante illum, ait Ostermaro: Postquàm Deo miserante secularis militiæ factum reliqui, pro viribus operã dedi, nè vlli ex fratribus iniuriam aut quanlibet contumeliam irrogarem: quodq; ego solicitè obseruaui, à cunctis mihi adhærentibus solicitiùs obseruandum curaui. Noui enim pœnam diuino ore constitutam in eum, qui vnum è pusillis scandalizet. Quæ cùm sint verissima, qua fronte ausus es frater Ostermare fratrem Euerolphum afficere contumelia, & neque timori diuino, neque nostro pudori deferre? Abi igitur, & reuertere ad monasteriũ tuum. post tantam enim stoliditatem non patior te socium itineris mei. Volo enim comites meos esse placidos, mites, beneuolos, in mutuâ officia paratos, non refractarios & non *subdditos. His ille frater supra modũ consternatus, tremula voce respondit: V- binam ego, domine pater, aut refractarius fui, aut alicui contumeliam feci? Ego sanè eius nõ memini. Vir Dei ait: Nónne aures meæ erant ad os tuũ, quandò dixisti fratri Euerolpho, mâlle te, vt caput eius mergeretur in latrinam, quàm tuus caballus solitò maiori annona fraudaretur? Crede mihi, nunquã id ausus fuisses dicere, si nostræ gratiæ vlla tibi cura fuisset. Tum verò omnes, qui aderãt, mirè obstupuerunt, quomodò ille rem occultam & quasi tacitè prolatam, tàm perspicuè scire posset. Longo enim interuallo distabant illud cubiculum, in quo sedebat vir sanctus, & equorũ stabulũ: neque dictum hoc erat, nisi cùm equis annona distribueretur. Tandèm frater ad viri Dei pedes aduoluitur, & cum illo pariter cæteri fratres, suppliciter illi veniam petentes. Quibus ait vir sanctus: Ignoscat illi Deus: mihi verò non erit posthàc huius itineris comes. At ille præ nimio mœrore plorans, Eheu, inquit, sancte pater, quînam ego solus à te regrediar, aut qua ratione huius repulsæ meæ dedecus ferre potero? Putabũt omnes nefarium aliquod facinus me perpetrâsse, & ea causa à te reiectum. Parce, obsecro, pudori meo, & dona mihi veniam, nè me perpetuus mœror occupet. Tum vir pius eius dolorem miseratus, & fratrum precibus se accommodans, ait: Tu quidem ob hanc tuam stoliditatem prorsùs domum redibis: sed nos per Dei gratiam aliquod eiusmodi negocium expediendum tibi demandabimus, vt nulla possis è reditu ignominia notari. Sed tamen rem, quam tibi mandaturi sumus, apud te tacitam habebis, nec vlli pandes, nisi cui eam volumus indicatam. A nobis ergò recedens, Parisios venies, & Reginam Bertradam nostro nomine salutabis, lætumque ei nuncium afferes, quòd in vtero habeat filium, quem in sacro fonte vocatura sit Ludouicum, post patris obitum regni Francorum Regem futurum. Illa verò vix tibi credet, quandoquidem infans necdùm vitalẽ habet motum: sed tu illi dicas, vt fidenter credat, post breue tempus certo experimento rei veritatem compertura. His frater ille valdè exhilaratus, Parisios proficiscitur, Reginæq; iucundum affert nuncium. Illa præ stupore palescit, Regemque Philippum venationi intentum, per celeres nuncios euocat. Venit

Nota vitæ innocentiã.

Matth. 18.

* for. subdolos.

Absens nouit, quid a- bi geratur.

Ablegat à se refracta- rium fratrẽ.

Prædicit reginæ nasci- turũ ex ipsa Ludouicũ.

Rex, auditaq; tam fausta relatione, quòd tãdiù optata prole esset potiturus, & gaudiò & mœrore afficitur, atque inter vtrunq; fluctuat. Gaudet quidem, si ità se res habeat: metuit verò, nè sit inanis promissio. Tandèm in regio pectore vincit fidutia, prudenterque apud se statuit, non posse esse superuacaneum, quod tantus vir Dei prophetâsset. Nouerat enim multimoda experiẽtia, cuius sanctitatis & veritatis esset, qui isthuc fore prædixerat. Paucis indè euolutis diebus sentit mater palpitantem fœtum, & cum gaudio illius expectans natiuitatem, præ amore prolis contempsit partûs dolores. Tandèm editum filiolum in Paschæ peruigilio Episcoporum manibus obtulit ad baptismum, & iuxta beati viri vaticinium, Ludouici nomen ei curauit imponi. Atq; is est Ludouicus, qui modò regni Francorum habenas moderatur, bella intestina pro viribus compescit, hostilia fortiter exagitat: quãtùm quidem in ipso est, pacis est studiosus, in armis strenuus, in verbis cautus, prudẽs consilio, in bello imperterritus, bonorum amans, eius, quæ Regem decet, probitatis & integritatis cultor. Cui tamen, si quid regiæ perfectionis deest, nõ tam illi, quàm regni proceribus, id imputandum est. Verùm his obitèr commemoratis, ad Arnulphi res gestas explicandas reuertamur.

Ludouicus rex laudatur.

Vt sit consecratus Episcopus. Cap. 28.

COnfecto tandèm itinere, peruenit, ad Hugonem Legatum, qui sanè eius inopinato aduentu & lætatus est, & perturbatus. Lætatus quidem, quòd talem virum exciperet: perturbatus verò, quòd ad eum consecrandũ nulli Episcopi adessent. Interim tamen totum Deo cõmittens, repẽtino nuncio exhilaratur, & anxietas omnis abscedit. Nam postridiè veniunt ad eum tres Episcopi, nulla quidem necessitate eos cogente, sed tacito instinctu, vt ipsi palàm asserebant, ad Legatũ inuisendum eos permouente. Atq; ità omnibus patuit diuini consilij arcanũ, & quòd diuinæ maiestatis volũtate decretum esset, vt Arnulphus Episcopus consecraretur. Itaq; proximo die Dominico consecratus est Episcopus decimoquarto Calendas Ianuarij, & multa omniũ gratulatione & lætitia ad sedem Suessionensem dimissus est. Nec latuit Viennenses eius fama præclara, collectiq́ue in vnum, mutuò se hortabantur, vt illum vi caperent, suæq; vrbis Archiepiscopum crearent. Vacabat enim tum Viennensis sedes. Sed vbì rumor ille spargi cœpit, vir Dei è finibus eorum properè excessit, ad eam excolendã vineam, animásque pascendas festinans, quæ eius curæ specialiter commissæ erant.

Cõsecratur Episcopus S. Arnulphus.

Viennenses cupiũt eum habere suũ Archiepiscopum.

Cluniaci ab Hugone Abbate honorificè excipitur. Cap. 29.

COnstituerat autem vir sanctus Cluniacum, monachorũ deuotione conspicuum cœnobium, clàm perlustrare: sed fama virtutis comes, non permisit eum latére. Nanq; Abbas Hugo vir cumprimìs religiosus, eius comperto aduentu, collecto monachorum exercitu, admodùm honorificè ei obuiàm processit, & cum multa veneratione eum excepit, nõ tam propter Episcopatum, quàm superioris vitæ merita, ipsi non ignota. Sedulus autem explorator eum illic manentem obsedit, non ex curiositate, sed sanctæ charitatis feruore, è scripturis quæstiones ei proponens, earumq́ue solutiones ab ore eius eliciens: vt hac ratione posset cognoscere, vtrùm promptus esset ad proferenda de thesauro suo noua & vetera, nè commissa illi ecclesia, minùs, quàm par esset, spiritali doctrina aleretur. Deniquè id indè cõsecutum est, vt quem pius Abbas Hugo zelo charitatis idiotam & agrestem esse anteà pertimuerat, eum doctrinæ fructibus abundare, & oratoris facundia non mediocriter pollere, non sine multo gaudio expertus sit. Libet autem eius Hugonis vel breuissimam hoc loco historiam inserere: Fuit corpore & animo castissimus, eleemosynis & orationi iugiter intentus & addictus, monasticæ disciplinæ custos & promotor instantissimus, perfectorũ monachorum & personarum ecclesiastico cultui idonearum nutritor perpetuus, sanctæ Ecclesiæ procurator & propagator mirè feruens.

Visitat deuotionis causa cœnobium Cluniacense.

Hugonis Abbatis Cluniacen. virtutes.

Vt verum se pastorem etiam cum vitæ periculo declarârit, vtque vi repulsus ab ecclesia sua, patienter tolerârit. Cap. 30.

OCcupabat tum sedem Suessionum ille non matris ecclesiæ electione, sed palatij iure Episcopus Vrsio, Geruasij regij dapiferi germanus frater, vtebaturq́ue interim rebus Episcopi, fretus Regis fauore, quem ei frater conciliârat. Venienti ergò Arnulpho Episcopo, & Suessionum vrbem ingredi volenti, fit obuius Geruasius cũ turba armatorum, monetq; eum, nè in ciuitatem intret, nisì mori velit. Ei vir Dei constan-

ſtanter reſpondet: Apoſtolus Iohannes dicit, perfectam charitatem foràs mittere timorem. Et quia mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, obedientiã præcepto Apoſtolico mihi iniunctam implere conabor, nè ſi non obediã, à Domino merear reprobari. Habeat me Dominus Deus aut martyrẽ, ſi interficior: aut confeſſorem, ſi euado. Charitas enim Chriſti vrget nos. Ità dicens, animal cui inſidebat, vrget calcaribus, vt ocyùs ſe in vrbem recipiat. Sed Geruaſius iniecta manu in frænũ iumenti, illud cum ſeſſore retrahit, cogitq; retrocedere. Tum vir Dei ſtatìm ceſſit obſiſtẽti: atq; ità quantùm, licuit obedientiæ mandatũ impleuit, ſedemque, quã non concupierat, tranquillo animo interìm deſeruit, pietate eam excolens, quam videbatur corpore reliquiſſe. 1. Ioan. 4. In præſens vitæ diſcrimen ſe conijcit obedientiæ ſtudio.

Verumenimuerò cùm ſedes non faciat Epiſcopum, ſed Epiſcopus ſedem, & virtus maieſtatis per loca nõ ſcindatur: in quodam caſtello eiuſdem diœceſis, quod Vlciacum vocant, fouente illum Comite Theobaldo, manſionẽ & ſedem ſibi conſtituit: vbì conuenientibus eccleſiarum prælatis & ſenioribus è Clero, accurrentibus etiam promiſcuis populorum turbis, pœnitentiam confeſſis, & lapſis reparationem multa auiditate fideliter ac ſtrenuè procurabat. Aduolant populorum cateruæ, ſanantur ægroti, aduentantibus frequens prædicatio impenditur, animarum & corporum vlcera curantur, Eccleſiæ paſsìm conſecrantur, diuinæ laudis officia ſacroſancta egregiè inſtaurantur. Lætantur omnes Eccleſiæ reformatum decus & venuſtatem, quæ Vrſionis incuria non mediocrem iacturam fecerat. Mutat ſedẽ quia nõ ſedes Epiſcopum, ſed Epiſcopus ſedem facit.

Curat Euerolphum presbyterum morti propinquum, eiq́ue futura prædicit. Cap. 31.

COmmorante viro Dei in illo caſtello, Euerolphus monachus & preſbyter, ſancto Epiſcopo valdè deuotus & impẽsè charus, in morbum incidit grauiſſimum: cumq́; ſe moriturum crederet, rogauit Epiſcopum, vt ſacri olei Vnctionem ipſi impertiret. Epiſcopus verò ait ad eum: Intempeſtiua ſunt, quæ poſtulas: quibus ego ea cauſa non annuo, quòd ſciam cõtraria diſpoſitioni diuinæ. Non enim ego te aut vngam, aut ſepeliam: ſed tu me alio & loco & tempore vnctionis & ſepulturæ ſacris officijs proſequéris. illo dicente, fieri id nõ poſſe, cùm Epiſcopi vel Abbates Epiſcopum debeant ſepelire, vir Dei reſpondit: Scias certiſſimè ad me vngendũ & tumulandum nullum adfuturum antiſtitem vel Abbatem: ſed tuæ charitatis miniſterio, quicquid eius eſt, circa me completum iri. Sic locutus, manum ægroto imponit, & pulſo morbo, reddit incolumem. Sanat moribundum. Mira in ſancto viro futurorum prænotio.

Cuiuſdam furtum ſpiritu prophetico prodit. cap. 32.

MVltis ad eum turbis confluentibus, quarum ille morbis curãdis ſedulam nauabat operam, quodam die è loco ſuperiori per feneſtram proſpiciens, videt in platea hominem ſub planca, quam ferebat, mirè ſudantẽ: mox ait ad circunſtantes: Plancã iſtam rapuit hic homo. Aiunt illi: Vndè hoc ſcire potuiſti domine? Reſpondet vir Dei: Pro comperto habeo raptu eam partam eſſe. nam dæmon author rapinæ, collo eius inſidens, eum miſerè premit. Mox vnus ex illis, celeri curſu abit ad hominem, aſciſcitatur vndè habeat plancam, quã ità anhelus baiulet. Ille fatetur apud pagum Nantolium in quadam ſe congreſſione adfuiſſe, & eam ad ſe plancam rapuiſſe. His auditis, feſtinus reuertitur ad eos, qui illum miſerant, nunciatq; ipſis ſtupentibus vera dixiſſe Epiſcopum. Videt dæmonẽ prementem furem.

Quinque panibus & totidem vini menſuris ſatiat plùs quàm ſeptingentos homines Cap. 33.

QVodam tempore cuiuſdam pagi Eccleſiam dedicaturus, ait ad famulos ſuos: Tali, quæſo, itinere ad eam Eccleſiã nos perducatis, vt populus neſciat, quà venturi ſimus. Nonnihil quoquè alimentorum vobiſcùm feratis, vt feſſa ex itinere corpora poſſimus vel paululùm recreare. Itaque iter longinquum & deuium arripitur, nec tamẽ poteſt ardor populi compeſci. Breui temporis ſpatio grandis ad eum multitudo confluit. Id cernens vir Dei, in Dei laudes erumpens, ait familiaribus ſuis: Quicquid eſcarum habetis, proferte, vt poſt laborẽ vires reparemus. Confeſtìm exhibentur quinque panes monaſtici, quos vulgò crudas micas vocant, & totidem vini menſuræ, vt habet cenſura monaſtica: ſtratisq́ue in herba tapetibus, vir Domini reſidet, profuſa illum turba vndiquè ambiente: benedicit panes illos, paucos quidem numero, ſed numeri myſterio multos, iubet omnibus præſentibus ex illis diſtribui, vinũ

quoquè

Miro modo pauci panes sufficiunt hominibus amplius septingentis.

quoque ad satietatem porrigi. Accidit tum res admiratione digna. Nanque panes illi & vinum tam abundè omnibus suffecêre, vt se benè refectos & abundè satiatos fatentur. Et tamen præter Episcopum & comites eius, illi, qui manducârunt amplius septingenti fuêre.

Robertum Flandriæ Comitem inexorabilem conciliat quibusdam ab illo proscriptis. Cap. 34.

Sæuit in suos proceres Robertus Flãdriæ Comes.

RObertus Flandriæ Comes infestus fuerat quibusdam gentis suæ primarijs & dioribus viris: qui pertæsi onerum, quibus ab illo premebantur, inter se tractabant, vt illo profligato, humaniorem sibi principem adsciscerẽt, nempè Balduinum Comitem Montis Castrorum. Id vbi resciuit Robertus, summo conatu intercipit illos ceu proditores, atq; alios ex ijs proscribit, alios perimit, nonnullos rebus & honoribus nudatos, iubet in exilium proficisci. Inter eos etiam Arnulphus Morinorũ Archidiaconus & ecclesiæ S. Audomari Præpositus, omni dignitate sua priuatus, multo tempore vixit profugus: sed tandèm ad se rediens, Gregorium Romanum Pontificẽ adit, qua calũnia gradu & honore suo spoliatus sit, lachrymabundus ei exponit. Tantam verò eius calamitatẽ miseratus Pontifex, literis suis ferocem & truculentum Roberti animum statuit lenire, vt illis, quos suspectos habebat, aut planè ignosceret, aut certè facultatem sese purgandi nõ negaret. Sed cùm nemo posset inueniri, qui Pontificis literas tam offenso principi exhibere ausus esset, res diù protracta est. Tãdèm animo succurrit constãtia sanctitatis & feruor charitatis Arnulphi Suessionũ antistitis, cuius tũ in curia Pontificis celebris fama innotuit, & quòd is proculdubiò incunctanter oblaturus esset Roberto Comiti scripta Põtificis. Tũ verò animatus Pontifex, Arnulpho diploma mittit, mandãs ei, vt literas intercessorias, & personas de quibus agebatur, ad Robertum Comitẽ secùm adducat, illisq; vel veniã, vel saltẽ se purgãdi copiam obtineat pro sedis Apostolicę honore. Ità ille vir pietate fortis, gemina instigãte iustitia, obedientiæ & fraternę condolẽtiæ, cum quibusdã ex illis venit ad Insulam ciuitatem, atque illic reperto Comiti obtulit sacras Pontificis literas. Quæ cùm legerentur, illi, quorum res agebatur, clàm se submittentes, eius tenuêre pedes. Sed ô furorem, & rabiem, ô fellis acerbam commotionem, quæ tum in fronte, oculis & toto Comitis vultu visebatur: quandò sensit eos quos oderat, suos appræhendisse pedes. Ecquid verò illa ferocitas in sancti viri præsentia faceret? Adfuit cõtinuò gratia Dei, & tum sanctitatis eius contemplatione, tum pro Apostolicæ Sedis reuerentia, salus, vita, res & facultates illis donatæ sunt. Laude dignis, laudabiliora succedunt.

Insula ciuitas Flandrię Gallicanæ.

Flectitur ei præsentia Comes inexorabilis.

Componit atroces aliquot Flandriæ ciuitatum dissensiones & cædes mutuas. Cap. 35.

EOdem enim tempore quibusdam Flandriæ locis quotidianæ fiebant cædes, & insatiabilis grassabatur sanguinis humani fundendi libido, qua totius regionis pax & quies perturbabatur. Itaque permulti nobiles magnis precibus vix obtinuerunt à viro Dei, vt loca, in quibus atrocior sæuiebat crudelitas, adiret, & Flandrorũ indociles cruentosq; animos, ad pacem & concordiam vtcunquè permoueret. Itaque satanicã illam rabiem, qua Brugenses, Furnenses, & Aldenburgenses in mutuas cædes serebantur, vir Domini verbo mellitæ prædicationis & paternæ adhortationis instantia, propemodùm ad mansuetudinem redégit, hominumque illorum crudeles animos ad concordiam, licèt immenso labore, reuocauit. Et vt paucis multa expediam, quod mille argenti libris impetrari non potuisset, id gratia Dei per seruum suum in illa regione efficere dignata est.

Sedat atroces simultates.

Cæcam mulierem in multorum præsentia sanat. Cap. 36.

PER id quoquè tempus Rogerus Comes Porcensis, missa ad beatum Anulphum fida legatione, summoperè rogauit, vt veniret ad dedicandam Ecclesiam, quam in castro, quod Caluum mõtem appellant, ipse condiderat in Rhemensi territorio: pollicens se multa in eius ecclesiæ vsus collaturum, modò sanctus præsul velit consecrationis explere ministerium. Vt autem more comparatum est, Cleri consilio dies dedicationi statutus est, & per loca opportuna publica voce populis denũciatus. Nec verò dici satìs potest, quanta populi frequentia eò aduenerit. Vénit autem etiam ex pago Cauniaco mulier, quindecim annis cæca, quæ, impetrante Comitissa, se ad beati viri

Vocatur à Rogero Comite ad dedicandam Ecclesiam suam.

viri vestigia prostrauit, clamans & dicens: Serue Dei: miserere mei, & digitis sacræ dextræ tuæ oculos meos continge. credo enim tuis meritis me curatum iri. Aderant ibi nobiles & illustres psonæ, à Comite Rogero inuitatæ, in quibus erat Ingelrannus Archidiaconus, postea Laudunensis Episcopus, Rudolphus viridis, posteà Rhemorum Archiepiscopus, nonnulli item Abbates & proceres: ad quorum præsentiam vir Domini pro sua modestia nonnihil verecundatus, submisse ait ad fœminam: Quid tibi, mea soror, contactus noster prodesse valebit? Illa fidei calore succensa: Permultùm, inquit, tuus mihi tactus proderit: tãtùm velis, quæso, digitos tuos in oculorum meorum cauernulas in Christi nomine immittere. Hac voce ille victus, & quasi vim patiens, signo sanctæ Crucis edito, digitos misit in oculorũ eius loculos, ità dicens: Fiat tibi secundùm fidem tuam. Mox illa, apertis oculis, clarè vidit. Ea re Clerus multùm exhilaratus, in præpotentis Dei laudem cantauit, Te Deum laudamus.

Signo Crucis & manus suæ contactu restituit cæcæ visum.

De Gerico viro nobili, sed valdè flagitioso, sancti viri precibus animo & corpore sanato. Cap. 37.

CVm auhuc militiæ actibus implicatus esset vir Dei Arnulphus, sodalem habuit Gericum militẽ: qui, illo se seculo abdicãte, totũ se rapinis addixit, & nec Deum timens, nec homines, viduas & pupillos perpetuò oppressit. Eam illius flagitiosam vitam vbi comperit vir Dei, Christum deprecabatur, vt aliqua occasiõe cogeret eum corrigere pessimos mores suos, & Dei timorem cogitare. Intereà Gericus mundi prosperitate florẽs, Iuditham, ipsi nobilitate parem, ducit vxorẽ, procreat liberos, & annis permultis cum tota domo sua mira felicitate potitur. At posteà morte tolluntur filij, & intrà paucos annos nec vnus manet superstes. Illum quoquè vehemẽs corripit morbus, qui eum ad menses quadraginta sic lecto affixit, vt quotidiè mors illi ob oculos versaretur. Porrò cognati, cernentes eum prole carere, eius terras & beneficia sibi cupiunt vendicare, vxorem eius Iuditham omni dote priuare, & à tota mariti hæreditate extrudere. At illa sentiens omni se solatio destitutam, cõuersa ad Dominum, eius opem implorat: & recordata serui Dei Arnulphi, cum multo gemitu ait ad maritum moribundũ: Charissime coniunx, ecce mortui sunt filij tui, & cognati inhiant facultatibus tuis, & iam sermonem malignum sibi firmauerunt, vt te sepulto, me turpiter eijciant, nec coniugem me tuam agnoscãt. Quæso igitur, audi consilium te impensè amantis coniugis tuæ, & animo promittas Deo, te curaturum, vt hac nocte lectica veharis ad Arnulphum fidelem seruum eius, & tuum quõdam sodalem & amicum. spero enim ità fore, vt pater misericordiarum & dolores tuos, & meum mœorem respiciat. His auditis, ille parumpèr cogitans, Sapienter, inquit, isthuc consulis, & ego optimo consilio libenter párens, polliceor me ità ocyùs facturum. Mox igitur lectica equestri vehitur Suessiones, & vbi viro Dei in sua Cella cõmoranti eius aduentus innotuit, lætabatur ille adesse hominem, cuius olim in militia sodalitate amanter vsus esset, iubetque illum ad se perduci, aitq; ad eum, amicissimè illum obiurgans: Frater Gerice, tu miles optimus tuis, pessimus tibi, qui tandiù irritâsti præpotentem Deum, in rapinas incumbens. Crede mihi, parùm abfuisti ab interitu, nimis diù in faucibus Leuiathan hæsisti: sed gratias ago Domino Iesu Christo, quòd non despexit lachrymas meas, teque hac ægritudine impediuit, nè plùs satis rapinis incrassatus, feres esca tartarico draconi. Nóueris ergò diuturnis precibus à Domino me impetrâsse, vt hic morbus te corriperet, vt vel inuitus cessares ab opprimendis pupillis & viduis, & rapinis consectandis. En quanto te immensæ misericordiæ suæ beneficio affecit Deus, vt agnoscas te nequiter egisse, & tot flagitiorum infamia celebris, dentes leonis posses euadere. Sed dices fortassis: Cuiusnam leonis? Audi Petrum Apostolum, immò Christum in Petro loquentem: Aduersarius vester diabolus, tanquàm leo rugiens circuit, quærẽs quem deuoret. Huius leonis rictus sola Dei benignitate euasisti. Iam porrò da operam, vt ab eius tyrannide prorsùs libereris. Respõdit Gericus: Equidem, mi pater, eo voto eaq; deliberatione ad tuam sanctitatem properaui, vt ad præscriptum consilij tui, mea deincèps vita componatur: nec aliud faciam, quàm quod tibi visum erit. Tantùm pro mea miseria & calamitate Dominum instanter ora, vt possim corporis adipisci sanitatem. nam quod ad animæ salutem attinet, sanctè polliceor, me posthàc nihil scientem admissurum contra leges diuinas.

Gericus eius commilito homo flagitiosus.

Efficacia precũ sancti viri.

Castigatur Gericus diuinitùs.

Deindè Iuditha vxor eius lachrymabunda in has prorupit voces: Serue Dei, audi etiam meos casus, & fer opem miseræ ac destitutæ. Vir Dei respondit: Dum audio voces

Venit ad S. Arnulphũ, olim sodalẽ suum.

Vide quomodò sancti viri orẽt pro malis.

1. Pet. 5.

ces tuas, agnosco necessitatem tuam: sed promitto tibi in Christi nomine, aduentum ad me vestrum, non foreinanem & infructuosum vobis. Itaque certò noueris, respexisse Dominum contritionem tuam, eumq; te exhilaraturum propter fidelem operam, quam nauâsti marito tuo in doloribus eius. Is enim, quia iniquitati nuncium remisit, iam perfectè curabitur, & tu ex illo filium cõcipies Lambertum, iubente Deo, hac ipsa hora anno euoluto nasciturum. Is in paternam hæreditatem succedet, tuamque nutriet & fouebit senectutem: nec moriéris, donèc videas sobolem illius. Volo igitur & hortor, Gerice charissime, vt deinceps viam iustitiæ insistas, Ecclesiam Dei & sacrum Clerum honores, pauperibus nihil auferas, immò etiam ablata restituas, eleemosynas largas assiduè præstes, decimas tuas nũquàm apud te retineas, agros tuos colas, principi tuo & æqualibus fidem serues & veritatem, ex iustis possessionum tuarum redditibus vitam sustentes, colonis tuis humanum & clemẽtem te præbeas, pro collatis beneficijs Deo perpetìm gratias agas, diuinis officijs quotidiè interesse coneris. Ità tibi facienti aderit gratia Dei, dabitque pacem rebus tuis, & bono fine potiéris. Qui verò lectica huc apportatus es, Deo fauente, eques hinc recedes benè sanus. O diuinæ bonitatis incomprehensam benignitatem & clementiam, fidelem seruum suum tot virtutũ donis ornantem, vt & cõuersatio eius in cælis sit, & vitæ meritum etiam alijs prosit. Quantùm enim licet intelligi, Gericus iste ob suam peruersitatem mortuus fuisset, nisi eum assiduæ beati Arnulphi preces conseruâssent. Deniquè propitio Deo, recessit sanus: domum reuersus, anno elapso, eodem die filium ex coniuge suscepit, qui ei hæres successit, matremque humaniter sustentauit, eousquè, vt erat à viro Dei prædictum, in corpore manentem, donèc ex legitimo matrimonio ipsius filios procreatos videret.

Prædicit afflictæ matronæ, ipsã filium pariturã, &c.

Optimæ institutiones nobilium.

Reuixit Gericus spiritualiter mortuus per S. Arnulphi preces.

Adolescentem conciliari hostibus nolentem, à dæmone arreptum vir sanctus sanat. Cap. 38.

QVo tempore vir Dei inter Flandros pacẽ componere nitebatur, in pagum Turholt venit, agente dæmone, contentionum & rixarum flammis ardentem. Hortante autem sancto viro propinquos eius, cuius sanguis fusus erat, vt pacem amplecterentur, & satanæ incendia sopirent, adolescens quidam Herradus, Herradi presbyteri filius, malebat surda aure pacis consilia contemnere, quàm vel se, vel alios ad pacis studium accommodare. Ea causa ex atrio ecclesiæ, in quo stabat Episcopus, exire voluït, nè salutares eius admonitiones audiret: dictumque est Episcopo, abire illum, qui permaxima pars esset turbæ huius. Confestìm illum sequitur sanctus Episcopus vsquè ad Comitis stationem, atque ibì in humum se abijciens coram illo, humiliter orabat, vt pacem non respueret. At ille iuuenili arrogantia tumidus, noluit illic cõsistere, sed veritus, nè ab alijs detineretur, celeriter aufugit. Eccè autem fugientem arripit malignus spiritus, ità vt amentia affectus, seipsum dentibus & vnguibus laceraret. Id conspicati amici & affines eius, vinctum pertrahunt ad virum Dei, plurimùm obsecrantes, vt superbo & fatuo ignoscat, & iniuriam illatam voluntaria obliuione conterat. Vir Dei respõdit: Iniuriam pro veritate irrogatam libèns amplector, sed cordis eius duritia me dolore afficit. Si ergò vultis, vt pro eius liberatione Dominum exorem, fidem certam detis, vos omnes, velit nolit ille, pacem firmam cõseruaturos: & si quas ille rixas aut seditiones excitârit, neminem è vobis suppetias ei laturum. Omnes vna voce dixerunt: Anathema erit inter nos, quisquis illi opem tulerit, nisì in ijs, ad quæ tu nos hortaris. Illa promissione flexus Episcopus, aquam cum exorcismis consecrauit: qua adolescens ille conspersus, mox malo dæmone liberatus est, & mentis benè compos effectus, pacem & concordiam sanctè coluit.

Iste pagus Flandriæ primus, distat tribus miliaribus a Brugis.

Eximia sanè tanti viri humilitas & charitas.

Aqua benedicta sanat dęmoniacũ

Meritis sancti viri, quidam ab hoste percussus, mortem euasit. cap. 39.

ACcidit in eodem pago Turholtensi aliud quiddã non minùs admirandum. Miles quidã Aldenburgensis, Vuilhelmus nomine, statura & cognomine Longus, filium adultum habuit, in rapinis plùs satìs præcipitem & propensum. Is cùm vellet aliquandò cuiusdam res diripere, ab illo interfectus est. Eius cædem pater Vuilhelmus vlcisci volens, percussori struebat insidias, sed frustrà, donèc circa S. Iohannis ferias ad nundinas Turholtenses eum venientem, vt vestem sibi compararet, in cruice gladio percussit, & exanguem, non tamen mortuum, in corbem quandã abiecit. Mox verò fit tumultus in nũdinis, existit clamor & indignatio in populis, quòd violata esset pax,

Vult vlcisci necem filij Vuilhelmus miles.

set pax, principis priuilegio communitâ. Curritur ad Comitem, qui præsens tum aderat in domo sua Turholtensi, dicitur ei, magnum ipsum ignominia affectum, pace maiorum eius legibus sancita, cuiusdam audacia violata. Procedit in publicũ Robertus Comes stomachabundus, iubet quamprimùm percussorem & percussum sibi exhiberi. Interìm audit à militibus suis, Vuilhelmum Longum id facinus designâsse, vt filij necem vindicaret. Tum verò Comes nonnihìl mitescens, ait: Vuilhelmus domesticus miles meus valdè errauit, qui cædem filij post conciliatam olìm sancti Arnulphi Episcopi opera pacem, vlcisci voluit. Cumque ante illum adducti essent Vuilhelmus, & ab eo percussus, ceruix hominis percussi nõ gladio incisa, sed rubri fili vestigia præse ferre videbatur. Ait ergo Comes ad Vuilhelmum: Equidem miror temeritatem, sed non paulò plus imbecillitatem tuam. Si enim filij mortem vlcisci volebas, cur te non puduit tam molliter ferire, vt manus fœmineæ potiùs, quàm virilis roboris vestigia in huius ceruice appareant? Agnosce igitur nutu Dei id ità euenisse, qui, vt merita sancti serui sui declararet, non permisit illam ceruicem vulnerari, quæ tanti Pontificis ministerio vltrò fuit paci addicta.

Ecce quomodò vulnus hominis cessi, diuinitùs fit curatum.

Nota quantũ Comes tribuat meritis sancti viri.

Quinque morbidos miserè decumbentes, precibus & aqua sacrata sanat. Cap. 40.

IN parœcia Gistellensi est quædam terræ vena nigerrima, interdùm rubra, quæ crebris paludibus intermixta, nõ facilè poterat adiri. Atque in ijs locis moratur genus hominum atrocissimum, qui omnem gentis huius ferocitatem, innata eis audacia animi, superare videntur. Ad ea ergò loca vir Domini pertractus, vt eorum sæuitiam nonnihìl moderaretur ac comprimeret, à quadam fœmina compellatur, cum lachrymis & singultu ità dicente: Serue Dei, miserere meî, & nè recuses venire in tugurium paupertatis meæ, visurus multiplicem materiam doloris & calamitatis meæ. Iacebant enim in lectulis quinque filij eius, vno eodemque languore affecti, nec poterant mutuam sibi vlla in re operam præstare, aut aliquid ferre subsidij. Ait ergò mulier: Vide serue Dei, quanta sit miseria mea, quis me dolor obtineat, quo animi mœrore occuper. Seruio sola quinque viris, propero ab alio ad alium, & tamen non possum satisfacere ministrando. Tum vir sanctus præ multa commiseratione ingemiscens, orauit Dominum: deindè aquam consecraus, totam domum & ægrotos illos conspersit, aitque ad eos: In nomine Domini nostri Iesu Christi properè facessat morbus iste, & vos quamprimùm reualescentes, matris vestræ vsqueadeò afflictæ ministerio non egeatis. Derepentè adest virtus Saluatoris, & omnes prorsùs incolumes è lectis surgunt.

In pago Gistellensi fuit occisa S. Godoleua martyr, vt habetur 6. die Iulij Tomo præsenti.

Folcardus quidam, nolens audire virum Dei, à dæmone vexatur: sed à sancto viro purgatur. Cap. 41.

FOlcardus quidam Gistellensis homo, alacer & robustus, sed non tam vtilis, quàm arrogans & superbus, beatum præsulem contemnendum putauit, nec audire voluit, de pace concilianda loquentem. Cùm ergò viri Dei conspectum fugeret, mox vltori spiritui traditus est, & ab illo miserè discerptus ac dilaceratus, ità vt ab amicis & propinquis vix posset coërceri. At tamen non sua fide, sed aliorum precibus per beatum Pontificem dæmone purgatus, didicit ex ea vexatione, quo erga sanctum virum amore & reuerentia vti debuisset.

Purgat obsessum.

Nobilis vidua respuens sancti viri de pace consilia, repentina domûs suæ euersione perit, saluis alijs omnibus, qui erant in domo. Cap. 42.

APud castrum Furnense habitabat vidua quædam nobilis & opulenta, nomine Euregarda: cuius maritum & filium hostes atrociter peremerant, & propter eam cædem magnas inimicitias susceperant. Earum autē amoliendarū causa accersitus sanctus præsul Arnulphus, vti semper consueuerat, vbì de pace & concordia esset agendum, spontè prõpteque eò properabat. Venit ergò asello vectus ad domũ illius viduæ, quam illa Apostolica perstringebat vox, Vidua, quæ in delicijs est, viuens mortua est: sed ea nullo pacto ferre voluit, vt ad ipsam ingrederetur: ponteque pensili adducto & suspenso, aditu eum prohibuit, nè posset efficere quod volebat. At ille tamen non destitit admonere, arguere, obsecrare, vt mariti & filij percussoribus vẽniam daret pro animarum eorum refrigerio, & quos immani odio persequebatur, eos ad amicitiæ fœdus admitteret. Illa verò nec preces, nec admonitiones eius audiens, tumenti animo Christi seruum contemptìm irrisit, & contumeliosè à se repulit: sed non impunè. Nam cùm ab ea Præsul gemebũdus recederet, diuina eam animad-

In hac ciuitate Furnẽsi seruatur media pars corporis S. Vualburgis & frattis eius Vuilibaldi. 1. Tim. 5.

uersio terribiliter persecuta est. Post paululùm enim, cæli serenitate manente, quidã leuis turbo domũ eius concussit & euertit, eamque repentina morte oppressit. Accidit tum res sanè multa admiratione digna. In eádem enim domo aderant famuli & ancillæ, aderant porci, canes, magnus columbarum grex, anseres, gallinæ: & tamen illis omnibus saluis & illæsis, sola procax mulier interijt.

Vidua procax terribiliter à Deo punitur.

Funditùs extincta, docuit non dogmata ficta,
Quæ monuit sanctus, vindictæ pondere tantus.
Fœmina sic fortis, iustè fit filia mortis.

Sanctus vir prædicit sororem suam, licèt auidè id expetentem, ipsum viuum non conspecturam. Cap.43.

Oda S. Arnulphi soror

HAbuit venerandus antistes sororem Odam, quæ ab infantia sacris eruditionibus instituta, in virginitate voluit permanere. Ea iam grandæua & Deo sacrata permanens, magno Hierosolymæ, totiès in scripturis memoratæ, pia deuotione inuisendæ desiderio accensa est. Cumque eò peruenisset, per nuncios, quos habere poterat, sæpè obsecrauit fratrem suum beatum Arnulphum, vt à Domino impetraret, nè priùs alter eorum moreretur, quàm mutuo conspectu potirentur. Cùm ergò vir sanctus postremò Aldenburgi maneret, & obitum suum cælitùs didicisset, quidam nuncius adueniens, ait sororem eius iam redeuntem superâsse Alpes, & valdè accelerare iter, vt possit ipsius conspectu frui. Tum vir sanctus ait: Oda soror nostra & germana in Domino, quantumuis properet, frustrà id nititur consequi, quod fieri non potest. Videat & contempletur actus nostros, diuinique timoris studium: nam faciem nostram in corpore deinceps nunquàm visura est. Illa interim pudicissima fœmina mirè festinans, quandò Aldenburgum est ingressa, iam octo diebus vir sanctus sepulcrò tenebatur: sicque tanto conatu frustrata, virili animo ad illam se visionem extendit, quæ nullo dierum numero finitur. Nos quidem tantam futurorum præscientiam in beato viro admiramur.

Prophetica sancti viri vox.

De campanis admirabiliter suo loco restitutis. Cap.44.

AMabant medullitùs virum Dei omnes eius loci incolæ, & summoperè cupiebãt illum apud se perpetuò retinere. Itaque modis omnibus disquirunt, quonam loco honestè apud ipsos possit residere. Erat Aldenburgi ecclesia, in B. Petri & omnium Apostolorum honorem antiquitùs fundata, diuinis miraculis celebris. Eam ergò laicorum dominio priùs expeditam & liberã, per manus Radbodi Tornacensis Episcopi conferunt viro Dei Arnulpho, vt illic sibi habitationem pararet, & futuri monasterij fundamenta primàque initia inchoãt. Habet seniorum traditio, eam Ecclesiam sub Dagoberto Rege Francorum à beato Vrsmaro conditam, quã etiam diuina maiestas multis reuelationibus & miraculorum signis crebrò illustrauit. Ibi enim cæci receperunt visum, claudi & contracti erecti sunt, mutis instaurata loquela, surdis auditus reformatus est. Porrò anno Dominicę incarnationis millesimo octogesimoprimo sancta Dominici natalis nocte vehemens ventus existens, turres vibium & tecta domorum & permulta ecclesiarum ædificia concussit, fregit, euertit, campanarium ecclesiæ S. Petri à suis cardinibus euulsum, in tectum turris, in qua fuerat, ad orientem impulit, ità vt sex noctes & dies sic pendulum cerneretur, tanquàm semper esset ruiturum. Manè loci incolæ celeriter conuocant architectos, proponunt præmia, si possint illud in suum locum reuocare. Multa illi promittunt, restes præparant, multa inter se ligamina colligant: & eccè dum populus illorum molitiones sustinet, quibus sperabatur campanarium restitutum iri, pridiè Calendas Ianuarij ante noctis medium sub ignis specie quædam à cælo virtus aduèniens, campanarium quidem in suas sedes firmissimè reposuit, templum verò intùs & foris miro lumine compleuit. Hæc quidem ego referre ausus non essem, nisi testes ampliùs mille ea se vidisse affirmâssent.

Ecclesia Aldenburgi à B. Vrsmaro extructa.

In nocte natiuitatis Dominicæ subuertitur Aldeburgũ.

Nota miraculum.

Fœminam sanat manûs impositione &c. Cap. 45.

SOlebat vir sanctus, Catholicæ fidei propugnator, ægrotis ad ipsum remedij causa accedentibus, mox edito signo Crucis, manum imponere, & verba Dominica proferre, tertiò sic dicens: Super ægros manus imponent, & benè habebũt. quibus prolatis, fugiebant morbi, sanitas redibat. Id verò non ignorans quædam mulier Aldenburgensis, cùm nimijs premeretur doloribus, vénit ad eum, & cum lachrymis questa est, quid pateretur. Episcopus ergò manum ei imponens, ait: Secũdùm fidem tuam fiat tibi. simulque ei benedixt, mox dolor omnis abscessit.

Mar. 16. Morbidos vt curárit.

Redit

Redit ex Flandria ad Sueßiones, & rursùs viuit ſolitarius in multa aſperitate. Cap.46.

FVm locum, quem paulò ſuprà diximus canonica traditione illi donatum, fratribus quibuſdam ex ijs, qui ei aderant, commẽdauit repurgandum & inſtaurandũ, atque vt monaſtica ibì poſſet vita inſtitui, commodis ædificijs inſtruendũ. Porrò ipſe ad ſedem Sueſſionẽſem ſe recepit, vbì ſanè ab omnibus cupidè acceptus, & multo fauore & ſtudio tractatus eſt. Peruenit autem ad eius notitiam Regis Philippi in quibuſdam culpanda vita, & perpetua diſſimulatio eorum, quæ eum coërcere oporteret, indiſcreta quoquè Epiſcoporum & Abbatum promotio. Itaque magno afficiebatur tædio propter ea mala, quæ paſsìm fiebant, nullo rempublicam moderante gubernatore, & illa quoquè nobili Rhemorum moderatione tepeſcente, propter metropolitani iuris ereptionem: ità vt conſultius putarent homines pij abdere ſe in ſolitudinem, quàm multorum contentiones & tumultus excitare. Illam ergò compunctionis nutricem, illam vigiliarum & pſalmodiæ regulam, illã quietis & diuinæ contemplationis amicam incluſionem repetijt vir beatus, eligens abiectus eſſe in domo Dei ſui, magìs quàm abire, ſtare, ſedere in qualibet diuinæ legis tranſgreſſione. Nouerat enim potentes potenter tormenta paſſuros. eam ob rem declinauit à malis, vt totis viribus faceret bona, eſſetque paratus & peruigil ad confeſtìm aperiendum Domino pulſanti. In ea autem incluſione vitam vixit valdè arduam, & virtutum ſtudijs addictus, fame & ſiti, ieiunijs multis, frigore & nuditate ſe afflixit, ſemper occupans mentem ſuam ſcientia Dei, charitate non ficta, verbo veritatis, in virtute Dei, in longanimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto.

Redit ad cathedralẽ ſuã reſidentiam.

Impẽsè dolet pleraque non rectè fieri.

Sap.6. Pſal.36. Luc.12.

2.Cor.6.

Redit accitus in Flandriam, & in itinere reuelatur ei obitus ſuus. Cap.47.

RVrsùs autem emergentibus quibuſdam rebus importunis, nobiliores quiq; Aldenburgenſes cum Euerolpho preſbytero ſtatuerunt ire ad virum Dei, & omnẽ mouere lapidem, vt eum reducerent in Flandriã, rebus illis & cauſis finem modumq; impoſiturum. Annuit eorum votis vir ſanctus, & quidem libens, crebroque ait ad illos: Quòd ego nunc, filioli, in Flandriam proficiſcor, non tam veſtræ eſt voluntatis, quàm diſpoſitionis diuinæ. Cùm autem Atrebatum veniſſent, vidit vir Dei non longè ab vrbe agellum virentem, in quo ſe ait parumpèr velle quieſcere. Celeriter ergò ab equis deſiliunt comites, & ſtratis humì veſtibus, quietis captandæ locum ei parant. Poſt breuem quietem ſurgit ille, ſolito alacriùs ſanctum nomen Domini benedicit, eiusque alacritatis cauſam exponens, ait: Noueritis chariſſimi, me poſthàc nũquàm in Franciam reuerſurum. Nam ſub hoc breui ſpatio, quo corã vobis dormitaui, oſtendit mihi Dominus, vbì Aldenburgum venero, me paulò pòſt moriturum, & in S. Petri eccleſia locum ſepulturæ, à Domino deſtinatum, habiturum. Eæ voces multo ſtupore & gemitu eos, qui aderant, compleuerunt: at tamen illo præſente nulli fas erat aut immodico mœrore contrahi, aut inepta lætitia diſſolui. Tantum enim illi homini Dei & authoritatis & gratiæ inerat, vt illũ videre & alloqui omnes appeterent, cùm tamen illum aliqua re offendiſſe, grandis piaculi loco haberent.

Redit in Flandriam.

Atrebatum ſitum eſt in Arteſia.

Diuinitùs ei reuelatur obitus ſuus.

Graui morbo correptus, non vult ſacram Vnctionem accipere, certus de die obitûs ſui, & ideò differens eam Vnctionem in tempus opportunum. Cap.48.

MEnſis Iulij die decimooctauo incolumis & virtutum fama celebris venit Aldenburgum, & ſeptem diebus illic benè ſanus euangelizauit regnum Dei. Indè verò acri morbo correptus, decubuit vno & viginti diebus. Cumque iam in extremis poſitus videretur, ſuggeſſerunt fratres, vt ſacris officijs ſe curaret præmuniri, nè ſine ijs è vita exiret. Quibus ille mitiſſima voce reſpondit: Non vos iſthuc ſolicitos habeat, chariſſimi filij: ſatìs enim ex Dei benignitate ſentio, quid vel quandò mihi expediat. Nóui tempus & horam, & eius vos opportunè commonefaciam. Viceſimo indè die, poſtquàm decubuit, qui tum erat ſexta feria, ſub noctis medium cella, in qua iacebat, mirabili tremore & horrifico fragore tertiò concuſſa eſt, ità vt à fundamento euerti videretur, & monachi cum famulis, qui apud illum excubabant, intolerabili perculſi timore, cellæque ruinam formidantes, aufugere percuperent. At illos vir Dei blandis verbis conſolans, hortabatur vt ſe quieti darent, certi nihil ipſos incommodi paſſuros. Ait autem ad eum Euerolphus preſbyter: Domine mi, terra contremiſcit, cella colliditur, oſtium iam tertiò à me diligenter obſeratum pateſcit, turbarum murmure locus circunſonat: & quînam inter tot terrores nos poſſimus

Cella eius decũbentis multo fragore cõcutitur.

somnum capere? Respondit vir Dei: Nè paueas, dilecte frater. sunt enim hæc omnia diuinæ maiestatis signa. Porrò post paulùm dicam tibi, quæ vis cellam quassauerit & hunc terræmotum effecerit.

Sub obitum cælestibus visionibus fruitur. Cap. 49.

PRoximo indè sabbato, sentiens mortem imminere, dixit fratribus: Parate iam funeri necessaria. nam sub noctis initium decedam, vti mihi Dominus, cui pro viribus seruire conatus sum, hesterna nocte reuelauit, cùm ille terræmotus & aëris concussio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quassatione beatus Petrus Apostolus ad me venit, significans mihi peccata remissa, & vitæ ianuam patére. Aderat illi beatorum frequens cœtus, laudes diuinas continenter modulantiũ. Sub altera quassatione cum multis Angelicis spiritibus sanctus Michaël me inuisit, pollicens se duce, me ad beatam vitam ingressurum. Tertia concussione adfuit Domina nostra, vera misericordiæ mater, multis stipata sanctarum virginum agminibus, benignissima voce me certiorem efficiens de anima mea inter Assumptionis eius gaudia in cælos transferenda. Sed vos omnes obtestor, fratres mei, per Christi misericordiã, nè, dum hîc sum, cuiquam ista referatis.

Sancti illi morituro appárent.

Feliciter à corpore migrat in cælos. Cap. 50.

VIcesimo & primo die ęgrotationis suæ, qui erat sabbati dies & vigilia Assumptionis gloriosæ Dominæ nostæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, vocatis ad se discipulis cum ecclesiæ vicinæ Clericis, sacro oleo voluit inungi, dans confessionem coram omnibus, & omnium preces humiliter expetẽs. Ait autem ad illos: Crãs de resurrectione Domini gaudium erit in cęlis, & de assumpta Regina mundi, lętitia sanctis Angelis duplicabitur. Christo largiente, tertia quoquè materia aderit, vndè gaudia illa triplicentur. Itaque prohibeo vobis, nè die crastino mihi sepulcrum fodiatis, sed in secundam feriam id differatis. Ità enim cælitùs definitũ est, vt in die S. Arnulphi Metensis Episcopi, huius peccatoris Arnulphi corpus terrę reddatur. Multa proindè prędixit tam de regni statu, quàm de Episcoporum & principum casibus futuris: quæ omnia etiam ità euenerunt. Sub horam autem vespertinam corpus & sanguinẽ Domini nostri Iesu Christi summa cum deuotione percepit, omnibusque benè precatus, orabat vt sibi quoquè omnes benè precarentur: sicque ad requiem adspirans, sanctæ Crucis signo se consignauit, & in ipso Dominicæ noctis ingressu de lectulo se subrigens, in pauimento, cinere & cilicio strato, feliciter obdormiuit, & in regionem viuorum, Domino coniungendus, ingressus est, decimooctauo Calendas Septẽbris, anno Christi millesimo octogesimoseptimo. Postquàm obitus eius populis innotuit, mirum dictu, quanta alacritate & deuotione plebs vndiquè confluens, omnia in circuitu compleuerit, Clericis psalmos concinentibus, alijs pauperum refectionem apparantibus, nonnullis luminaria comportantibus, plerisque omnibus exultantibus, quòd tantis exequijs interesse meruissent.

Accipit extremã Vnctionem ab Euerolpho presbytero.

Eius sub mortẽ prædictiones. Eucharistiã percipit.

Obitus eius

Defunctus porrigit manum, quæ iam obriguerat, vt annulus digito inseratur. Cap. 51.

CVmque beati viri corpus pro more compositum, & pontificali habitu ornatũ, in templum illatum esset, veritus frater Euerolphus, nè inter tot promiscuas turbas rapax quispiam aureum annulum à manu eius abstraheret, abstulit illũ. Hora autẽ sepulturæ adueniente, cùm vellet annulum digito rursùs adiungere, frigida manus & contracti digiti adeò rigebant, vt id efficere non posset. Ea re amor erga illum fidelium indoluit, orabantque cum gemitu, nè Dominus sineret illud sacrum corpus suo cultu carere. Et eccè illis piè conquerentibus, manus dextera à pectore se erigit, digitos disiplicat & diducit, & annulum digito inserendi magnam præbet opportunitatem. Indè inserto annulo, ad pristinum sese locum retrahit, & digitos, vt antea, intrà volam contrahit. Nemo sanè vnquàm possit scripto explicare, quantus amor, quantaque lætitia per omnium mentes peruaserit, cùm cernerent hominem Dei, corpore mortuum, viuentis sensum exhibere, & ipsi inseruientium affectu tam piè moueri. Contemplandum certè hîc est, & fideli mente retinendum, quantis laboribus & corporis macerationibus hic Christi seruus eam meruerit virtutis efficaciã, vt etiam membra defuncti gloria miraculorum polleant. Nimirùm non gulæ & ventri seruiendo, nõ opibus aut honoribus aucupandis tale munus à Christo accepit, sed corpus mortificando, mandatis diuinis inuigilando, veræ charitati inhærendo, & in via

Præclarum & illustre miraculum.

Non nesciunt sancti res nostras.

via iustitiæ quotidianis augmentis crescendo & perseuerando. Cùm enim cubile cordis eius, corpore edomito, præclarè esset repurgatum, placuit spiritui sancto glorificare glorificantem se, sibique puram exhibere seruitutem, apud omnes gratiosum, amabilem & laude dignum efficere. Simul autem prudens lector obseruet, quàm verax fuerit viri Dei vaticinium, quo multis annis antè prædixerat, funeri eius curando nullum Episcopum vel Abbatem adfuturum, sed per Euerolphum monachum & presbyterum id curatum iri. Talis enim occupatio vicinos Abbates, duos Gandauenses, & vnum Bergensem detinuit, vt quanuis solicitè inuitati, & adesse peroptantes, nullo pacto id possent consequi. Vndè est id admiratione dignum, quòd sanctus præsul tanta fuit rerum futurarum prouidentia, tanta sancti spiritûs illustratione præditus, vt haud aliter res euenirent, quàm ipse prædixisset. Celebratis porrò Missarum solennijs, à multis quoquè in pauperes distributis largissimis eleemosynis, quo die S. Arnulphi Metensium Episcopi feriæ celebrantur, eodem in ecclesia beati Petri Apostoli, huius sancti viri corpus apud Aldenburgenses humatum est in eius basilicæ parte Aquilonari. Postea rogatus Regemarus, sancti Bertini monachus, eiusdem epitaphium composuit:

Aldenburgũ olim ciuitas distãs vno miliari à Gistella

Miles in hoc mundo, modò puluis in hoc monumentò,
Militiam mundi spreuit amore Dei.
Cuius tutela, qua viuitur absque querelâ,
Primùm deuotus Suessionis monachus,
Et mox angustæ deuotior incola cellæ,
Et per pauperiem, frigus & esuriem,
Atque per insomnes in fletibus & prece noctes,
Virtutum studijs extulit & meritis.
Abbâ dein factus & præsul, vtrunque coactus,
Quæ dignè subijt, digniùs excoluit.
Huc veniens demùm, Domino donante, supremum
Claudens morte diem, transijt ad requiem.
Transitus eius ei prouénit fine diei,
Quam sequitur celebris, orbe colente, dies:
Qua cæli Dominam de mundi valle Mariam
Intulit astricolis cælica turma choris.
Præsulis Arnulphi quo festa dies celebratur,
Præsulis Arnulphi corpus humo tegitur.

S. Arnulphi Epitaphiũ.

De miraculis post obitum eius. Cap. 52.

POstquàm vir beatus humanis rebus exemptus est, multa ad eius exuuias diuinitùs sunt miracula declarata, multi morbi & languores curati. Nunc verò ab Oriente & Occidente permulti assiduè confluunt, & puluerẽ eius tumulo propinquũ colligentes, ad suos morbidos eum absportant, atque indè salutare remedium illi celeriter obtinẽt. In calce libelli mihi meus cudendus est apologeticus, vt quorum relatu hæc didicerim, quibúsve vrgentibus hæc scribenda suscipere ausus fuerim, omnibus perspicuum fiat. Primus ex ijs fuit is, quem sæpè diximus, Euerolphus, in eius seruitio perseuerans: qui cùm præsens res eius certiùs cognouisset, mecum Aldenburgi manens ad dies aliquot, cuncta, quæ nouerat, mihi in cera exaranti, ordine enarrauit. Alter Arnulphus, sancti viri ex sorore nepos, & primus Abbas Aldenburgensis, quæ ceris impresseram, mihi adiumento fuit, vt ea atramento in chartis conscriberem. Tertia denique, soror eius Adzela, quæ illi fuit familiarior, multa de eo nobis indicauit.

Nota mirã vim puluetis, apud ei⁹ sepulcrum collecti.

Arnulphus primus Abbas Aldenburgensis, ordinis S. Benedicti.

CONSTANTINI, COGNOMENTO PORPHYROGENITI, IN CHRISTO ROMANORVM IMPERATORIS, *Narratio, collecta ex Historijs, De non manufacta Christi Dei nostri Imagine, missa ad Abagarum, & ex Edessa translata in hanc beatissimam vrbium reginam Constantinopolim.*

Huic narrationi, vt hoc loco in Simeone Metaphraste annotauit reuerendissimus Veronæ Episcopus Aloysius Lipomanus, minimè dubia fides habenda est: tum quòd apud Græcos, vt ex eorum Mineis constat, celebratur festum exportationis ipsius IMAGINIS ex Edessa ciuitate ad vrbem Constantinopolitanam tempore Romani Imperatoris: cuius filij fuêre duo, præsens scilicet author Constantinus, & Romanus: qui etiã, dum pater viueret, appellabãtur & ipsi Imperatores: tum quòd & Euagrius in Ecclesiastica sua Historia, & secunda Nicena Synodus, ipsam Euagrij Historiam & alios super hoc in V. Actione allegando, abundè tractant. Hæc Aloysius. Videat etiam Lector Adriani I. Pontificis Maximi scriptum, quod habetur Tomo tertio Conciliorum postremæ editionis, cap. 18.

16. Augusti Cap. 1.

NON solùm compræhendi non poterat patri coæternum Dei verbum: sed eius quoquê plurima, vel omnia potiùs eius opera teguntur eádem caligine incompræhensibilitatis: neque ea solùm, quæ constituit, hoc vniuersum architectans: sed ea etiam, quæ, in assumpta per œconomiam massa nostri corporis nobiscum versatus, fecit per primam illam & vnicam potentiã suę diuinitatis. Vndè oportet omninò eum, qui seipsum non ignorat, & quæ sunt supra ipsum, se nescire cognoscit, non gloriari in immẽsum, neque stolidè ingredi per inane, nec contendere se omnia scire, neque ignorare, quæ ipse non compræhendat. De hac igitur expressa formâ eius, qui fuit Deus & homo, quæ impressa fuit sine pictura admirabili eius qui fecit voluntate, in contexta veste, quæ eam suscepit, & tunc quidem missa fuit ad Abagarum ad eius curationem: nunc autem Edessa ad hanc vrbiũ reginam, certo omninò Dei consilio & prouidentia ad eius salutem & cũstodiam est translata, vt ex ijs, quæ sunt pulchra & honesta, nihil ei deesset, cùm debeat omnes vincere in omnibus: existimo oportere eum, qui est pius & iustus auditor & spectator, singulorum quidem historiam singulatim vt sciat, postulare, & antiquæ narrationis velle certam & non dubiam accipere sententiam: Causam autem, quomodò ex gutta humida absque colorbus & arte picturæ, impressa fuit forma vultûs in panno ex lino contexto, & cur quod est contextum ex materia, in quam tam facilè cadit interitus, interitum tempore non accepit, & quæcunque alia is, qui res aggreditur naturaliter, solet diligenter perscrutari, relinquere Dei sapientiæ, ad quam non potest accedi: vt qui sciat, quòd si quis accuratè omnia contenderit appræhendere, exturbatus in perfectam ignorationem, & præcipitatus in profundum incompræhensibilitatis, veniet in periculum, nè in ijs, quæ sunt præcipua, patiatur iacturam, pauca nolens concedere. Quotquot ergò in fide recti, & ardentiore zelo huc conuenistis, agitè adeste, & narrabo vobis ea, quæ qua oportuit perscrutatus examinatione, & non sine labore versatus in inquirenda veritate, tam ex ijs, qui historias conscripsêre, quàm ex ijs, qui illinc ad nos venêre, quæ tanquàm in arcanis dicebant apud eos conseruari, memoria exactè potui cognoscere.

Imago Christi, Edessa Constantinopolim translata.

Vestis vultûs Dominici non patitur interitum.

Cap. 2. Psal. 71.

Cùm Dominus & Deus & Saluator noster Iesus Christus ad genus nostrũ erigendum apud nos versaretur, erat, vt dicit Propheta, multitudo pacis in terra, & fuerat dissipatus multorum principatus, & administratio, cùm tãquàm ab vna zona, Romano Imperio cinctus esset vniuersus orbis terrę, & subiectus esset vni gubernatori. Ideò erat omniũ cum omnibus secura congressio: neque sibi videbantur homines terram habitare diuisam, sed vt quæ ab vno Domino possideretur, & esset tota vnius opificis: & collum primo illi seruo inclinantes, pacem inter se agitabant. Quamobrẽm qui tũc quoquè erat Edessæ Toparcha Abagarus, erat Aegypti Præsidi notus & amicus, & alterius ad alterum veniebant vtrinquè ministri. Quocircà illo quoquè tempore, quo Do-

Abagarus toparcha.

Dominus noſter & Deus paternam implens voluntatem, ſalutarem doctrinam proponebat hominibus,& per inſignia miracula,ad fidem in eum habendam conuertebat homines: accidit vt quidam ex miniſtris Abagari, nomine Ananias, in Aegyptum vadens per Palæſtinam,in Chriſtum incideret,& eum procùl contemplaretur, verbis ab errore attrahentem multitudinem, & quæ omnem ſuperabant opinionem, facientem miracula. Poſtquàm ergò iter ſuum confeciſſet in Aegyptum,& ijs,quæ mandata fuerant,tractatis rediret,cùm recordaretur dominum ſuum diuturno articulari morbo tyrannicè vexari,& nigra lepra conſumi,& duplicem calamitatem, vel multiplicem potiùs morbum ſentire,quòd & articulorum affligeretur doloribus, & lepræ malis cruciaretur, (aderat autem pudor quoquè deformitatis, propter quam ab hominibus non erat adſpectabilis: & neque ſolummodò erat ferè ſemper in lecto, ſed amicos etiam,qui veniebant ad eum adſpiciendum, præ pudore celabat) propterea hæc laborauit ſcire diligentiùs,vt poſſet certè renunciare domino ſuo, quò ille quoquè fortè per eum ſanitatem conſequeretur. Inuénit ergò rursùs Dominum in eiſdem locis mortuos excitantem, cæcis viſum donantem, claudos ad ingrediendum integros efficientem, ſanosque & firmos reddentem omnes, qui aliqua laborabant infirmitate.

Nigra is lepra laborat.

Poſtquàm ergò perſuaſum habuit, & apertè cognouit hæc fieri à Domino,ea Abagaro reuerſus ſignificauit: & pluribus ea,quæ viderat & audierat, edocuit. Quamobrem vt qui rem in tranſitu comparâſſet maiorem,quàm quæ ei commiſſa fuerat, & vt qui bona afferret nuncia,benigniſſimè fuit exceptus,& habitus fuit vnus ex maximè beneuolis. Et quoniã qui alicuius rei deſiderio tenetur, tanquàm rapinam exiſtimat, ſi quod promiſſum fuerit,differatur,re,quæ narratur,& ſpe ipſa hominem excitante: vehementiq; ſtudio incitatur ad venandum id,quod ſignificatum fuerit: idcircò Abagarus eſt excitatus,vt literis eum accerſeret,qui talia dicebatur poſſe curare. Et protinùs ſcripſit ad Dominum eam, quæ vbiq; circunfertur, epiſtolam: Abagarus Toparcha Edeſſæ,Ieſu Saluatori,qui benus exortus eſt medicus in ciuitate Hieroſolymorũ, ſalutem. Auditione accepi de te,& de tuis curationibus, vt quæ à te fiant ſine medicamentis & herbis: &,vt fertur,cæcos facis videre,claudos ambulare,leproſos mundas, immundos ſpiritus & dæmones expellis,& eos curas, qui diuturno fuêre morbo vexati, & mortuos excitas. Cùm hæc autem omnia de te audiuiſſem, duorum alterum mihi vénit in mentem vt cogitarẽ,vel te eſſe Deum,& cùm è cælo deſcenderis, hæc facere:vel te eſſe filium Dei. Propterea ergò ad te ſcribens rogaui, nè graueris ad me venire,& morbum,quo laboro,curare. Etenim audio Iudęos aduersùs te murmurare,& velle tibi malefacere. Eſt autem mihi ciuitas minima, & honeſta, quæ vtriſque nobis ſufficiet,vt in pace in ea habitemus. Quoniam ergò Ananias & ſuæ in dominum beneuolentię aperta præbuerat indicia,& viam rectè ſciebat,& pingendi artem callebat, per eum ad Ieſum talem miſit epiſtolam, mandans ei, vt ſi literis Chriſto perſuadere non poſſet,vt ad ipſum veniret,eius quidem certè formæ ſimilitudinem accuratè deſcriptam ad eum afferret, vt in vmbra ſaltem diſceret, non ſolùm per auditum,ſed etiam per viſum,qualis ſit hic magnorum opifex miraculorum.

Cap.3. Narrat Ananias ſeruus Abagaro miracula Chriſti.

Abagari ad Chriſtum Epiſtola.

Cùm autem qui miſſus fuerat, peruenisſet in Iudæam, inuénit Chriſtum ſub dio diſſerentem cum populo,qui confluxerat, & prodigioſè facientem inſignia miracula. Cùm verò propter multitudinẽ eorum,qui propter diuerſa,quibus opùs habebãt, venerant,non poſſet Ananias Ieſu appropinquare, in quandam petram, quæ parùm eminebat à terra,non procùl à loco,in quo Ieſus verſabatur,aſſcẽdit & aſſedit. Et cùm ei fuit manifeſtus Ieſus,quem populus abſcondebat,cęterosq; ſupereminuit,ſtatim in illum quidem oculos, in chartam autem manum defigebat, & eius qui cernebatur,deſcribebat ſimilitudinem. Hæc autem cognouit Ieſus ſpiritu, & cùm Thomam accerſiuiſſet: Vade,inquit,in illum locum,& hominem,qui ſedet ſupra petram,& meam formam deſcribit,adduc ad me,afferentem etiam, quã habet ad me epiſtolam, vt id impleam,quod præcepit is,qui miſit. Vadens ergò Thomas,& agnoſcens Ananiam ex eo, quòd audierat quid eum eſſet inuenturus facientem, duxit ad Ieſum. Priuſquàm autem ab eo acciperet epiſtolam, dixit ei Chriſtus cauſam cur ad ſe veniſſet,& quid contineret epiſtola. Deindè cùm eam accepiſſet, & perlegiſſet, alteram epiſtolam reſcripſit ad Abagarum his verbis: Beatus es, ó Abagare,qui in me credidiſti,cùm me non víderis. De me enim ſcriptum eſt, quòd qui me viderunt, in me non credunt: & qui non viderũt,ipſi credent & viuent. Quod autẽ ad me ſcripſiſſe,vt ad te

Cap.4.

Vult Ananias depingere Chriſti effigiẽ, ſed impeditur.

Chriſti Epiſtola ad Abagarum.

veniam, oportet me hîc omnia implere, propter quæ huc sum missus. Et postquàm impleuero, assumi ad eum, qui misit me, patrem. Postquàm autem fuero assumptus, mittam ad te vnum ex meis discipulis, qui tuum morbum curabit, & vitam æternam & pacem tibi præbebit: & tuæ ciuitati cauebit, vt nullus eam possit superare inimicus.

Cap. 5. Cùm Ananiæ Christus eam tradidisset epistolam, quoniam videbat eum solicitum, vt alterum domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius formæ similitudinem, cùm aqua faciem abluisset, deindè humorem, qui ex ea descendebat, in dato ei mantili absterfisset, diuinè prouidit, & supra rationem, vt eius figura in eo imprimeretur, & cùm eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium, & morbum reprimeret. Postquàm ergò cum his reuertens Ananias, peruenit ad ciuitatem Hieropolitanorum, quæ Saracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabuc, cumque extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum recenter factarum, qui illic iacebat, sacrum illum pannum occultauit. Circa mediam verò noctem visus est ignis plurimus illum locum in orbem circundare, adeò vt intrà ciuitatem viderentur omnia circuncircà ardere, & de se iam timentes, exirent, vt inquirerent de eo, quod videbatur, incendio: illic autem inuentum comprehenderunt adolescentem, vt qui hoc admisisset facinus, & de re eum sunt scisciati, & quisnam ipse esset, & quò iret, & vndè veniret, sunt percontati.

Christus suâ imaginem imprimit mantili.

Cap. 6. Cùm verò dubius animi esset adolescens propter alienam criminationem, tunc declarauit, vndenàm esset, & vndè veniret, & quid afferret: & significauit se deposuisse in tegulis id, quod afferebat, vndè etiam visa est flamma accendi. Statìm autem volentes illi scire veritatem eorum, quæ dicebantur, cùm locum essent perscrutati, inuenerunt non solùm id, quod ab adolescente Anania illic erat repositum, sed etiam in vna, quæ propè erat, tegula, diuinam aliam expressam effigiē, admirabiliter & suprà quàm posset consequi intelligentia, cùm quæ descripta non fuerat forma, in testa ex contexta tela descripta fuisset. Quod cùm vidissent, pleni stupore & admiratione, propterea quòd ardens ignis nusquàm esset inuentus, sed ex claritate, quæ erat in forma, flamma visa esset emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquàm aliquem sacrum & pretiosum thesaurum: vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam, quæ in ea erat, operationem: primum autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et nunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores, forma quæ est in tegula, non descriptæ formæ non descripta, & non manufactæ non manufacta. Ananias autem cùm confecisset iter sibi propositum, aperuit domino ea, quæ interìm facta sunt, ei etiam redditis salutaribus, quæ afferebat, symbolis.

In tegula miro modo Christi imago expressa cernitur.

Cap. 7. Et hoc quidem est, quod dicitur à pluribus, quòd neque remotum est à probabilitate, neque bonis eget testibus. Cæterùm hoc quoquè exponam, nè quis suspicetur, me, dum ego id ignorarem, tenuisse alterum. Neque omninò est mirum, in tanto tempore sæpè errare historiam. Nam in eo, quod est hac in re præcipuum, omnes consentiunt, & confitentur ex facie Dominica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam: in nonnulla autem rei circunstantia, seu in tempore differunt. quod quidem nihil lædit veritatem, seu priùs factum sit, seu posteriùs. Sic autem habet alterum quoquè, quod dicitur: Cùm, inquiunt, esset Christus iturus ad salutarem passionem, quandò humanam ostendens imbecillitatem, visus est animo anxius, & orans, quo tempore eius quoquè sudorem tanquàm guttas sanguinis distillâsse significat Euangelium, tunc dicunt eum, cùm accepisset à quodam ex discipulis hoc, quod nunc videtur, frustum lintei, stillantes imbres in eo absterfisse, & statìm fuisse expressam hanc, quæ videtur, diuinæ illius formæ effigiem. Quod cùm apud Thomam deposuisset, postquàm ascendit in cælos, per Thaddæum iussit mitti ad Abagarum, implens id, quod erat ei literis pollicitus. Postquàm ergò assumptus esset in cælos Dominus noster Iesus Christus, dans Thomas Thaddæo non manu descriptam Domini nostri faciei effigiem, misit ad Abagarum.

Luc. 22.

Cap. 8. Thaddæus venit ad Abagarum. Cùm ergò Thaddæus peruenisset Edessam, mansit primùm apud quendam, qui illic erat, Iudæum, cui nomen erat Tobias. Et ante sermones ex factis volens Christi discipulus seipsum notum reddere Abagàro, eos, qui erant ægroti illius ciuitatis, curauit sola Christi inuocatione. Quamobrèm cùm fama citò peruasisset, (quod quidem solet euenire in ijs, quæ sunt eiusmodi: Res enim, quæ sunt admirabiles & prę-

præter opinionem, multos habent, qui eas renuncient) peruénit etiam ad Abagarum, per quendam ex eius proceribus, qui vocabatur Abdu, illic scilicet esse Christi Apostolum. Cùm itaque statim apud se cogitâsset ex ea spe, quæ in ipso habitabat, hunc illum esse, quem Iesus literis suis pollicitus est se ad eum missurum: & cùm de Thaddæo ipso didicisset perfectiùs, iussit vt ad se adduceretur. Veniens ergò Tobias, significauit hæc Apostolo. Ille verò cùm dixisset se in virtute ad eum esse missum, deinceps venit ad Abagarum. Cùm autem esset ante conspectum eius apparitурus, in sua fronte, tanquàm in columna, appensa ea Domini Iesu, quam diximus, similitudine, sic ingressus est ad Abagarum. Is verò cùm ipsum procùl vidisset venientem, visus est videre lucem maiorem, quàm vt eam ferre posset adspectus, radiosque emittentem, quæ ex eius vultu exiliebat. Prodibat autem ab effigie, quæ erat ei imposita. Quamobrèm insigni luminis splendore obstupefactus, & velutì eorum, quæ sibi acciderant, oblitus, & diuturnæ membrorum paralysis, è lecto exilijt, & resoluta membra coëgit ei currere obuiàm. Eique idem accidit, sed alio modo, quod ijs, qui in monte Thabor resplendentem formam Domini viderant. Cùm ergò ab Apostolo eam accepisset effigiem, & capiti, labris & oculis eam imposuisset, & nec alias quidem partes corporis eo contactu priuâsset, illicò cognouit omnia membra mirandum in modum roborari, vt quæ mutationem in melius susciperent, lepramque expurgatam & fugientem, etiamsì in fronte eius aliquæ adhuc paruæ restarent reliquiæ. Cùm autem verbum veritatis ab Apostolo didicisset apertiùs, & de Christi, quæ opinionem superant, miraculis, diuinisque passionibus, & sepultura, & resurrectione à mortuis, & assumptione in cælos, perfectè audîsset, & confessus fuisset Christũ verum esse Deum, eum rogauit de forma in linteo impressa, quandò quidem propiùs adstans, cognouit eam non consistere per colores materiales: & stupebat eam, quæ in ipsa erat, virtutem, quæ fecit, vt admirabiliter è lecto surgeret, & connumeraretur inter sanos. Adhæc Thadæus declarauit tempus angoris animi, & eam, quæ ex sudore sine colore facta est, transformationem, & vt ad ipsum veniret, iussum Domini, & alia quæcunque præcedens narrauit historia.

Vocat ad se Apostolum Abagarus.

Lux ex vultu Apostoli exiliebat, propter Christi Effigiem.

Matt. 17.

Imaginis cotactu lepra curatur.

Credit in Christum Abagarus.

Postquàm ergò & ex his, & ex impositione manuum Thaddæi in nomine Iesu Christi ea, quæ dolorem afferebant, recesserunt, & quæ erant dissoluta, quodammodò constringebantur, & deformitas dispergebatur, & omnia redibant ad sanitatem: Abagarus in maximam omni ex parte adductus admirationem: Reuerà, inquit, verus es & germanus Iesu filij Dei discipulus, qui curabat sine medicamentis & herbis: Et ego tanta in eum sum deuinctus charitate & fide, vt nisì ego vererer summam Romanorum potentiam, qui non permittunt ijs, qui sunt subiecti eorum imperio, contra se inuicèm arma capere, fortiter aduersùs Iudæos, qui crucifixerunt Dominum, arma mouissem, & eos subegissem. Nunc autem quoniam didici ejus passionem fuisse voluntariam, & persuasum habeo, quòd nisì voluisset, ingrati in eum nullam habuissent potestatem, nihil quæro ampliùs. Rogo autem, vt diuinum quoquè consequar baptismum, & cum tota domo Domino Christo reddar familiaris. Cùm itaque multa priùs effecisset miracula Domini Apostolus, & omnes curâsset à morbis suis, inter quos is erat etiam, qui primus de eo famam retulit ad barbarum, quem liberauit à podagra, adduxit Abagarum ad diuinam piscinam: & cùm in eo ea fecisset, quæ sunt de more, baptizauit eum, & vxorem, & filios, & omnes, qui erant in eius domo. Et egressus est ex diuina hac aqua expiationis totus mundus & sanus, repentè deletis ijs quoquè paruis lepræ reliquijs, quæ erant in eius fronte. Hinc factum est, vt omnibus modis colens & adorans hanc formæ Domini effigiem, hoc quoquè alijs adiecerit Toparcha.

Cap. 9.

Rogat baptizari.

Abagarus cum multis baptizatur.

Antiquissimus imaginum vsus & cultus.

A veteribus Edessæ habitatoribus imago cuiusdam dei insignis ex dijs gentilium, posita erat ante portam publicam ciuitatis, quam necesse erat adorare omnem, qui volebat ingredi ciuitatem, & quasdam preces reddere constitutas, & sic intrare vrbis vias & vicos. Hanc ergò cùm tunc diruisset Abagarus, & omninò deleuisset, in eo loco, vbì ea erat posita, hanc non manu factam Domini nostri Iesu Christi imaginem, cùm in tabula conglutinâsset, & hoc, quod nunc videtur, auro ornâsset, posuit, hæc verba in auro inscribens: Christe Deus, qui in te sperat, à spe non excidit. Et statuit, vt quicunque per illam portam erat transiturus, pro illa veteri inutili columna, eum quem par erat cultum, & honorem qui debetur, & adorationem tribueret iongè admirabili & miraculorum effectrici Christi imagini, & sic ingrederetur

Cap. 10.

deretur ciuitatem Edeſſæ. Itaque conſeruatum eſt hoc huius viri pietatis expreſſum monimentum,& Deo dedicatum donarium,donèc in hoc vitæ incolatu manſit Abagarus, & eius filius, qui regni ſimul & pietatis paternæ fuit ſucceſſor. Cæterùm eorum filius & nepos,fuit quidem ſucceſſor paterni & auiti imperij : non fuit autem hæres etiam pietatis : ſed in pietatem calcibus,vt ità dicam,inſultauit, & ad dæmones & idola transfugit. Quamobrèm dæmones quoquè veluti remunerans,voluit,quoniam eius auus idolicam illam deleuit imaginẽ,eandem afferre condemnationem Domini imagini. Sed quod captabat,minimè eſt aſſecutus vir fraudulentus. Nam cùm hoc præſciuiſſet loci Epiſcopus, ea, qua ipſi licuit, vſus eſt prouidentia. Et quoniam locus,in quo ſita erat imago,ſeruabat figuram hemiſphærij,ſpeciem cylindri referentis,accenſa ante imaginem lucerna,& impoſita tegula,cùm calce & coctis lateribus obſtruxiſſet loci ambitum,redégit murum in planam ſuperficiem. Cùm igitur non videretur diuina forma, deſtitit ille impius à conatu. Ideò autem, vt arbitror, ſtatutum eſt à ſacerdote,vt ante imaginem poneretur tegula, nè aliqua putrefactio, quæ fit ex ſitu ædificij,& ex humore calcis,ineſſet in linteo imaginis receptaculo, & ex diuturnitate temporis aliquid damni acciperet.

Chriſti imago abſconditur,nè ab impio rege deſtruatur.

Cap.11.

Fluxit itaque interìm multum temporis, & ex hominum effluxit memoria ſacræ huius imaginis in columna erectio,ac eiuſdem abſconſio. Poſtquàm autem ſuo tempore Choſroë Rex Perſarum,Aſiæ ciuitates diripiens,venit etiã Edeſſam, & ante eam caſtrametatus,omnem mouit machinam,& omne comparauit inſtrumentũ aptum ad oppugnandam ciuitatem,(fabricatus eſt nanq; omnia, quæ pertinent ad emittenda tela,conquaſſandos muros,& confringendas portas) in tantum periculum adducti Edeſſeni, ipſi quoquè excogitabant, quæ poterant, ad ſuî defenſionem. Miſerunt autem legatos quoquè ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitûs. Ilion verò,qui tũc præerat Romanis copijs,& per ſe vexabatur ab hoſtibus,non poterat Edeſſenis mittere auxilium: Literis autem addebat animum, epiſtolam Domini reuocans in memoriam,& veram,quæ eſt in ipſa prolata,ſententiam, per quam dicitur & creditur fore,vt conſeruetur non direpta ciuitas. Perſæ autem cum aperta inuaſione occultas quoquè moliebantur inſidias.Et cùm procùl cœpiſſent fodere, cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatẽ. Cùm verò perindè àc quidam vrinatores ſub terra eſſent intrà muros,ex tali cauſa contigit,vt manifeſtæ fierent inſidiæ ijs, qui erant intrà vrbem. In illa enim vrbis parte habitabat faber æris intrà muros, cuius vaſa ænea in domo ſublimia ſonitum emiſerunt, Perſis ſub terra pulſantibus, & puluerem effodientibus. Cùm ergò planè eſſent inopes conſilij,& eſſent ad extremam redacti deſperationem Edeſſeni ciues, ad Deũ confugiunt, & cum dolore cordis & lachrymis ipſum exquirunt.Noctù autem appáret Epiſcopo (Erat verò is Eulalius) mulier quædam honeſta & moderata,præſtantior,quàm vt homo eſſet,ei conſulens, vt Chriſti non manufactam acciperet imaginẽ,& cum ea faceret ſupplicationem : foreque dixit,vt Dominus omninò ſua oſtendat miracula.Epiſcopus autem dicebat ſe omninò ignorare, an ſit apud ipſos,an apud alios ea imago. Tunc dicit ei, quæ in muliebri apparebat habitu : Supra portam ciuitatis,in hoc loco,hoc modo abſconſa fuit hæc imago.

Choſroë obſidet Edeſſam.

Periclitatur ciuitas ex obſidione.

Viſio offertur Eulalio Epiſcopo de Chriſti effigie.

Cap.12.

Manè ergò Epiſcopus euidenti viſione fretus, ad locum veniens cum precibus,& perſcrutans,inuenit hanc diuinam integram & incorruptam imaginem,& lucernam, quæ tot annis non fuerat extincta : & in tegula ante lucernam impoſita ad eius cuſtodiam,aliam expreſſam ſimilitudinem ſimilitudinis,quæ in hodiernum diem conſeruatur Edeſſæ. Cùm ergò ſumpſiſſet in manus hanc diuinam Chriſti, qui eſt Deus & homo,effigiem,meliori ſpe concepta,venit ad eum locum,in quo Perſæ fodientes,ex æris ſonitu deprehenſi fuerant. Et cùm cœpiſſent ciues fodere intrinſecùs, vbi ſibi inuicèm appropinquârunt,ex illa lucerna oleum inſtillantes in ignem,qui fuerat eis paratus aduersùs inimicos,& immiſiſſent contra Perſas, qui erant in cuniculo, omnes perdiderunt. Et cùm hinc liberati eſſent ab inſidijs,eádem vſi ſunt experientia aduersùs machinas,quæ erant extra muros, & eas repentè combuſſerunt, & multos conſumpſerunt ex ijs,qui erant in eis,hoſtibus.

Vide admirabiles effectus huius venerandæ imaginis.

Iam autem effecti fidentiores,lapides quoquè è muris emiſerunt, à quibus ducem quendam exercitûs hoſtium contigit interimi,& alios multos cum eo. Necid ſolùm, ſed etiam ea,quæ extrinſecùs à Perſis accenſa fuit, pyra aduersùs eos, qui erant intùs, quam olearum & multarum aliarum,quas immiſerant,arborum alebat infinita materia,effecit diuinæ imaginis auxilium ferentis virtus, vt contra ipſos eſſet, qui accenderant.

Magna vis ſacræ imaginis.

rant. Postquàm enim ex alto Eulalius eam è muro suis explicâsset manibus, & obiret ciuitatem, repentè cùm peruénit ad hunc locum, ventus vehemens excitatus, aduersùs eos, qui hunc rogum accendebant, flammam conuertit: quæ eos persecuta fuit & exussit, sicut olim Chaldæos. Dan. 3.

Non sunt hæc miracula nullis approbata testibus, aut oratione composita ad aures oblectandas, aut à nobis conficta deceptio: sed tres simul Patriarchæ, Iob Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus hæc scripserunt, & hæc ità se habere significârunt Theophilo Imperatori, qui sacras imagines iniuria affecerat: quandò multis ostendentes, quàm sint sacræ & venerandæ imagines, de hoc quoquè tractârunt. Licèt autem ei, qui velit, ipsam prolixam legere epistolam, & id discere. Sed Euagrij quoquè ecclesiastieam si quis diligenter legerit historiam, sciet omninò, quænam de hac sacra imagine harret in quarto libro. Scribit enim, quòd cùm alijs de causis Chosroë, tum ob eam potissimùm rationem exercitum duxerit, vt apertè ostenderet esse falsum, quòd à Christianis de Edessa iactabatur ciuitate, eam non posse expugnari ac diripi. Qui cùm magnam lignorum struem & penè infinitam, breui multa manu militum coëgisset, & ea circùncircà fixisset aduersùs muros ciuitatis: deindè terram in medium eorum iniecisset, & alium murum ei exaduersò ædificâsset, fuit altior muris Edessæ. Et sic ex superioribus locis, & supra modum dexteris, erat mox tela emissurus aduersùs eos, qui pericula adibant pro ciuitatis defensione. Quod quidem cùm viderent Edesseni, apertè velutì montem excitari aduersùs mœnia, per quem tanquàm ex plano, credebant hostes esse ingressuros ciuitatem, etsì planè essent perplexi, & nescirent quid agerent, machinantes tamen ipsi quoquè, quæ poterant, aggrediebantur ducere fossam ante murum illum recenter factum, vt si possent attingere vallos, qui erant ante aggerem, terram in fossam attraherent, & sic magnus ille murus, tanquàm somnio effictus, citò pessundaretur & diffluëret. Postquàm autem absoluta quidem esset fossa, ignem verò in ligna immittentes, à scopo aberrarent, nec posset ignis, propterea quòd terra esset constipata, & ligna adhuc viridia, aliquid appræhendere, cùm hanc sacram Imaginem in illam recenter ductam fossam tulissent, & ex ea aquam sanctificâssent, eaque rogum & ligna adsperssissent, effecerunt, vt ignis esset efficax. Et fidei eorum, qui hæc fecerunt, opem ferente diuina virtute, facta est aqua igni tanquàm oleum, & accendit flammam, & consumpsit quicquid appræhendit. Tunc ergò rex Persarum desperans fore vt vrbs caperetur, cùm didicisset vndenàm haberent auxilium, processit ad ineundam cum eis conuentionem: & percusso fœdere pacis, reuersus est in suam regionem. Videat lector 2. Nicenæ Synodi actione 5. Cap. 13. Init pacem Rex Persarum cum Edessenis.

Erat autem ipse quoquè haud ità longo pòst tempore beneficium assecuturus ab hac sacra imagine, quę hostes eius beneficio affecerat, & suos de medio sustulerat. Eius enim filia, quã dæmoniacus inuaserat spiritus, & excesserat à statu, qui est secundùm naturam, assiduè clamabat ab eo vexata: Nisì venerit Edessa imago non manu facta, id, quod in ea habitat, non esse egressurum. Quod cùm Rex audijsset, & quæ in obsidione euenerant, considerâsset, (neque enim eum latuit, quæ repentè extitit virtus admirabilis, & audacia Edessenorum) scribit statìm ad Præsidem ciuitatis, & ad Metropolitanum Eulalium, & ad commune ciuitatis, vt statìm ad eum mitteretur diuina & maximæ virtutis effigies: adijciens etiam causam, nempe filiæ calamitatem, & omninò rogans & instans, nè frustraretur petitione. Illi autem Persicos mores suspectos habentes, & timentes, nè Rex Persarum vellet eorum vires dolo surripere, & caucntes, nè eam, in cuius erant tutela, & quæ eos beneficio afficiebat, perderent, nec eo prætextu initam pacem soluerent, capiunt consilium prudens & eis vtile. Cùm itaque omninò æqualem, &, quoàd eius fieri potuit, similem non depictæ depictam effinxissent imaginem, mittunt ad eum, qui petiërat. Postquàm autem fuerunt intrà fines Persidis ij, qui afferebant imaginem, statìm per filiam Regis exclamauit dæmon, se statìm exiturum, & mutaturum esse habitationem propter eius, qui venit, potentiam, si modò reuertatur, quæ accersita fuit, imago, & non appropinquet regiæ, neque ciuitati Persarum. Quod à Rege magnoperè contendebat, & ab eo supplex petebat. Cùm Rex autem esset pollicitus, egresso è puella dæmone, & Regis filia sanitati restituta, Chosroë, siue implere volens dæmonis petitionem, & confirmare quod erat pollicitus, siue eius, qui veniebat, extimescens potentiam propter malos & scelestos suos mores, misit qui iuberent, vt hæc imago reuerteretur in suam ciuitatem, Cap. 14. Chosroë rex Persarũ petit sibi mitti Saluatoris imaginem. Eccè mirã imaginis vim.

tem, è qua exiërat, adiectis à se missis donis ad eos, qui eam miserant. Erant ergò apud Edessenos hæ preciosæ opes, thesaurus, qui non potest exinaniri, imago illa primaria, & non depicta, quæ semper ab eis honorabatur, & eos vicissim custodiebat.

Cap. 15.

Romanus, Imperator Romanorũ offert Edessenis multa pro Christi effigie.

Postquàm autem ad hanc vrbium reginam vndiquè confluxerunt, quæ sunt optima & pulcherrima, eratque Dei voluntas, hanc quoquè sacram imaginem hîc recondi cum alijs thesauris: Romanus, qui erat Romanorum dominus imperij, studium adhibet, vt per ipsum ciuitatum regina hanc consequatur. Diuersis verò temporibus mittens Edessam, petebat, vt ea cum Epistola, quam Dominus sua manu scripserat, ad eum mitteretur: & promittebat, se contrà eis daturum in permutatione Saracenos numero ducentos, & argenti signati duodecim millia. Edesseni autẽ dicebant sibi non conducere, suæ ciuitatis custodem & conseruatricem argento & hominibus mortalibus permutare. Cùm autẽ ille sæpè petendo instaret, illi verò sæpè preces reijcerent, tandèm sexiès millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo anno ab origine mundi, misit Ameras Edessenus, rogans vt, scripta cautione per aureũ signaculum, quod haberet firmitatem, fideiuberet Imperator, non esse Romanorũ exercitus hostiliter inuasuros quatuor ciuitates: dico autem Rhocam, quam vox barbara vocat

* Charran,

Edessam, * Charam, Sarotze & Samosata: neque ex eorum agris prædas esse acturos, aut eos, qui in illis habitant, redacturos in captiuitatem: tradendos autem esse sibi ducentos Saracenos ex contribulibus cum ea, quæ priùs fuit promissa, quantitate pecuniæ. Quod si faceret, sciret se ad eum esse missurum illam, quæ quærebatur, imaginẽ & Christi epistolam. Imperator verò, eius boni desiderio concedens omnia, quæ fuerant proposita, cùm dedisset ea, quæ petebantur, misit Abramium Deo charũ Samosati Episcopum, qui illo tempore hîc agebat, ad diuinam illam suscipiendã Imaginem, & Christi Dei nostri Epistolam. Aduertens autem & qui misit, & qui erat minister, nè in ea tradenda callidè deciperetur, & pro non descripta & vera, traderetur ea, quæ tunc fuit descripta propter Persicum casum, has ambas cum alia, quæ celebratur in ecclesia Nestorianorum, quæ ipsa quoquè, vt est verisimile, sumpta fuerat ex prima, quæsitas accepit ad fidem faciendam. Quæ rursùs sunt redditæ, retenta sola principali & vera. Sed hoc quidem posteà.

Cap. 16.

Vide priscorum Christianorum deuotionẽ erga sacras imagines.

Tunc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus, qui erant Edessę, vt qui non sinerent à se auferi, quæ erant preciosissima, & propugnacula eius, quæ ipsos tulerat, ciuitatis: donèc prefectus Saracenorum, alijs quidem persuasis, alijs verò coactis, alijs verò etiam minis mortis territis, effecit, vt ea traderetur. Cùm autem tonitrua & fulgura cum pluuia vehementissima, diuina prouidentia subitò erupissent, dum Edessa esset exitura Imago, & Christi Epistola, rursùs mouebantur ij, qui ea priùs retinebant,

Diuersos excitãt tumultus Edessani in trãslatione S. Imaginis.

& affirmabant Deum ijs, quæ fiebant, significare, diuina voluntate non fieri rerum sanctissimarum ex eo loco translationem. Sed cùm præfectus Saracenorum, penès quem erat vniuersa potestas, statueret standum esse conuentis, & implendũ esse promissum, egreditur è ciuitate effigies preciosissima, & epistola à Deo scripta, & huc asserebatur. Et viam quidem conficientes ij, qui ea ferebant, peruenerant ad Euphratem: & rursùs tumultus excitatur, nullo priorum minor, Edessenis dicentibus, quòd nisì diuinitùs ostensum fuerit signum aliquod, nullo modo dimittent id, quo continetur eorum securitas. Datur ergò eis signum, cùm essent infideles, & tentarent. Nauis enim, cum qua erat eis propositum transmittere Euphratem, cùm adhuc esset in

Nota miraculum.

portu in partibus Mesopotamiæ, vbì eam solùm ingressi sunt Episcopi, diuinam Imaginem afferentes & Epistolam, cùm seditiosi tempestate adhuc retinerentur, repentè sine remigibus, sine eo, qui gubernaret aut traheret, appulit in terram, quæ erat ex aduerso, gubernata sola diuina voluntate. Quod quidem omnes, qui conuenerant, stupore impleuit & admiratione, & persuasit, vt non inuiti concederent emissionem. Hinc perueniunt Samosata ministri eorũ, quę ferebãtur. Erant autem Samosatorum & Edessæ Pontifex, & eius primus presbyter, & alij quidam religiosi Christiani, cum

Innumera miracula Imaginis & Epistolæ Christi.

quibus vnà erat etiam minister Ameræ, qui Romam reuertebatur. Hîc cùm aliquot dies essent morati, multis illic factis miraculis, rursùs iter sunt ingressi. Et rursùs in via innumerabilia fiebant miracula à sacra Imagine & Christi Epistola. Cæci enim, eximprouisò adspiciebant: & claudi, reddebantur sani & membris integri: saltabant, qui longo tempore in lecto decubuerant: & sani fiebant, quibus erant manus aridæ: & (vt semèl dicam) fugabatur omnis morbus & infirmitas: & qui sani erant, Deum glorificabant, & laudabant eius admirabilia.

Cùm

Cùm autem multum iam viæ confeciſſent, veniunt etiam ad ſanctiſſimæ Deiparæ monaſterium, quod vocatur Euſebij monaſterium: quod quidem eſt in loco, qui dicitur Optimatum. In templo verò huius monaſterij, quo par fuit honore reponitur capſa, quæ miraculorum effectricem tegebat imaginem: & multi, qui acceſſerunt pura & ſyncera affectione, curati ſunt à ſuis morbis. Quò etiam venit quidam vexatus à dęmone: quo tanquàm inſtrumento vtens malus ſpiritus, & multa per ipſum eloquęs, quæ pertinebant ad laudem Imaginis & Epiſtolæ, (Nam olim quoquè, Nouimus quis ſis ſanctus Iſraël, dicebant, qui erāt earundem cum illo partiū) tandèm hęc quoquè eſt quasi vaticinatus: Accipe, dicens, ó Conſtantinopolis gloriam & lætitiam, & tu Conſtantine Porphyrogenite tuum imperium. His dictis, fuit homo curatus, & ſtatim liberatus à vexatione dæmonis. Horum autem verborum fuêre multi teſtes. Nam cùm Imperator miſiſſet obuiàm ei, quod deſiderabat, magiſtratus & primos totius ſenatûs: & multi ex ſatellitibus ſimul cum eis exiuiſſent, accidit vt magiſtri & patricij cum inferioribus ordinibus ea audirent, & de ipſis ferrent teſtimonium. Et quoniam quæ dicta fuerant, citò euenerunt, iurè eſt dubitandum, vndenàm præſcientia acceſſerit ad dæmonem. Non enim creduntur eam ex ſe habere, cùm à diuina gloria excideriſt, & pro luce dicti fuerint tenebræ. Sed clarum eſt, quòd quomodò diuina virtus vſa eſt Balaamo, miniſtro eius, quæ tunc fuit, prædictionis, & aliàs alijs ſæpè ea re indignis, ſapienti quodam & ſolerti conſilio: ità nunc quoquè virtus, quæ erat in diuina effigie, vſa eſt dæmone. Et ideò per eum præſignificauit, quæ mox erant euentura. Sed cùm hoc quidem ſic euenisſet, eius meminiſſe interìm non fuit fortaſsè alienum. Pergemus autem ad ea, quæ ſequuntur, narranda.

Cap. 17.

Marc. 1. Luc. 4.

Vaticinium obſeſſi à dęmone.

Num 23. & 24.

Decimoquinto menſis Auguſti, Imperatoribus de more feſtum celebrantibus ſemper virginis & Dei matris Mariæ in venerabili templo, quod eſt in Blachernis, circa crepuſculum illuc peruenerunt miniſtri harum rerum precioſarum. Et repoſita eſt in ſuperiore oratorio diuini huius templi arca, quæ intùs habebat Imaginem & Epiſtolam. Quò venientes Imperatores, eam extrà reuerenter adorauerunt. Deindè cùm honorifice magno comitatu & multis lampadibus ad regiā eam portâſſent triremem, cum ea venerūt in regiam: & in templo, quòd illic eſt, & nominatur Pharos, propterea fortaſsè, quòd ſicut veſtis ſplendida, id ſit egregiè ornatum, eam repoſuerunt, die ſequenti, qui erat menſis ſextus decimus, piè & reuerenter ſalutantes eam rursùs, & adorantes. Illinc ſacerdotes, & iuuenes Imperatores (ſenex enim domi mānſerat propter corporis infirmitatē) cum pſalmis & hymnis & copioſo lumine, per deſcenſum ad mare, ea in triremi regia rursùs impoſita, prope vrbem remigantes, vt quodammodò vrbem conſeruaret per ipſum in mari ingreſſum, appulerunt extra murum ciuitatis, qui eſt ad Occidentem. Quo in loco egreſſi è naue, pedibus ingredientes Imperatores, & totus ſenatus, & ſacrorum Antiſtes cum tota eccleſię congregatione, eo quo par fuit comitatu proſecuti, tanquàm aliam arcam, vel potiùs ſupra eam, vas deducebant, quod illa ſanctiſſima & precioſa cuſtodiebat: Et cùm quæ erant extra muros tranſmiſiſſent vſque ad portam auream, deindè ingreſſi ciuitatem cum pſalmodijs, & hymnis ſublimibus, & canticis ſpiritalibus, & infinito lumine lampadum publicam celebrantes deductionem, iter faciebant per mediam ciuitatem, ſanctificationis & roboris per hoc eſſe participem ciuitatem credentes, illæſamque & inexpugnabilem eſſe in æternum conſeruandam.

Cap. 18.

Feſtu Aſsūptionis ſanctiſsimę Mariæ Virginis.

Diuina imago Cōſtantinopolim deſertur in templum Pharos.

Obſerua quàm honorificè Saluatoris Imago habeatur.

Ocioſa autem turba concurrente ad ſpectaculum, homo quidā paralyticus & imbecillus, & qui iam longo tempore ſuis innitebatur famulis, ſurrexit, vt videret diuinam imaginē tranſeuntē, qui ſimulatquè eam adſpexit, præter opinionem ſanus effectus, cùm cognouiſſet eſſe confirmatas & corroboratas baſes ſuorum pedum, accurrit ambulans ipſis pedibus, & exoſculatus eſt capſam imaginis, & Deum magnificauit, narrans quod in ſe factū fuerat miraculum. Quem cùm vidiſſent omnes, qui ſimul aderāt, & verba eius audiuiſſent, emiſerunt gloriam Deo vniuerſorum, qui ſemper facit admirabilia. Tam multę autem lachrymę prę gaudio ſunt profuſę, & tam multę ad Deum preces & gratiarum actiones factæ ſunt ab vniuerſa ciuitate, diuina Imagine & veneranda Epiſtola tranſeunte per mediam ciuitatem, vt verbis explicari nequeant, vtpotè quòd quæ vidit oculus, non poſſit conſequi oratio. Res enim, quæ ſunt excellentes, pulchrius eſt videre, quàm audire: ſolentq; talia relinquere à tergo orationem. Cùm ergò ad forum, quod eſt ante Auguſtium, veniſſent duces huius celebritatis, & à via recta parùm declinâſſent ad ſiniſtram, veniunt ad clariſſimum templum ſanctæ Sophiæ:

Cap. 19.

Miraculū, in paralytico.

phiæ: & intrà adytorum propitiatorium reponunt precioſam Imaginẽ & Epiſtolam. Cùm hîc autẽ adorâſſet tota Eccleſiæ congregatio, & vt par eſt, honorâſſet, illinc rurſùs egreſſi ſunt cum ſancto onere, qui peragebant proceſſionem: & cùm veniſſent in regiam, in atrio, quod cognominatur Triclion, ſuper thronum imperatorium, in quo conſueuerunt reſpondere de rebus magnis, tunc diuinam collocant Imaginem, cathedram omninò ſanctificari imperatoriam, & ſimul iuſtitiam & benignitatem eis planè largiri, qui in ea ſedebant, non immeritò credentes. Intenſa autem de more facta oratione, poſt eam impletam hinc ſublata fuit diuina Imago, & in prædicto Phari templo, in dextera parte, quæ vergit ad Orientem, conſeruata fuit & repoſita ad gloriam fidelium, ad cuſtodiam Imperatorum, & ad tutelam totius ciuitatis, & ſtatûs Chriſtianorum.

Sãcta Imago Saluatoris Cõſtantinopoli aſſeruatur.

Sed ô diuina ſimilitudo eius, quæ mutari non poteſt, patris ſimilitudinis. O character characteris paternæ ſubſtantiæ. O venerandum & omni honore dignum ſignaculum primariæ pulchritudinis Chriſti Dei noſtri, (Tecum enim loquor tanquàm cum re animata) conſerua & cuſtodi ſemper eum, qui piè & moderatè nobis imperat, & tui aduentûs memoriam luculentè celebrat. Quem cùm tua benignitate ad auitam & paternam ſedem extuliſti, conſerua eius germen ad generis ſucceſſionem, & ſceptrorum perpetuitatem: Statum pacificum præbe Reipublicę. Concede, vt hęc regina ciuitatum maneat inexpugnabilis: & vt nos placentes archetypo tuo Chriſto Deo noſtro, admittamur in eius regnum cæleſte, eum glorificantes & celebrantes: Quoniam eum decet gloria & adoratio, in ſecula ſeculorum, Amen.

Authoris oratio.

DE S. ARSACIO CONFESSORE, QVEM LATINA MARTYROLOGIA VRSATIVM VOCANT: *ex Sozomeni Hiſtoria Eccleſiaſtica, Lib. 4. cap. 15. interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.*

16. Auguſti.

CIVITAS (Nicomedia) tam exiguo temporis momento terræmotu concuſſa eſt, vt qui cuperent aliò confugere, non poſſent: ſed prima periculi aggreſſione, quo quiſque ſtetit loco, in eo magnà ex parte aut ſeruatus eſt, aut perijt. Eſt prætereà multis in ore, Arſacium hanc antè vidiſſe calamitatem, quàm acciderit. Qui genere Perſa fuit, & ex milite, qui Imperatoris leones nutriebat, inſignis confeſſor regnante Licinio factus, relictaque militia, in arce Nicomediæ, intrà murum monaſticam diſciplinam exercens, habitauit. Quo in loco diuina viſio ei obiata, iuſſit ex vrbe egredi, quô vitaret cladem, quæ eſſet eam poſteà occupatura. Qua re confecta, maturè ad eccleſiam profectus, dat mandatum Clericis, vt Deo preces ſupplices ſedulò adhibeant, vt orationes ad eum placandum faciant, quo clades, quam vrbi minatus fuerat, ab ea depelli poſſet. Vbi autem illis fruſtrà perſuadere conatus eſt, & pro ludibrio habitus, ſimul vt calamitatem eos necopinantes oppreſſuram præſignificauerat, ad arcem reuertitur, & humi in faciem proiectus, Deum precatus eſt.

Arſacius ex milite fit monachus.

Diuinitùs ei reuelatur futura clades.

Intereà temporis vrbe terræmotu concuſſa, complures obtriti periêrunt: qui autem ſupererant, in agros & ſolitudinem profugerunt. Siquidem velut in ciuitate opulẽta & ampla, ſingulis in ædibus ignis accẽſus fuit: in focis, furnis & caminis balneorũ, & eorum, qui eas exercent artes, quibus igni opùs ſit: adeò vt tectis ædium terræmotu diſturbatis, flamma eorum materiem occuparet, lignisque aridis, vt eſt veriſimile, admixtis, & rebus oleo & pinguedine perfuſis, quę facilè incendi ſolent, affatim nutrita creſceret: atque in omnes partes ſerpens, ac tandèm velut in vnum confluens, efficeret, vt tota vrbs inſtàr vnius (penè dixerim) rogi videretur. Et quoniam in hac clade ad ædes accedi non poſſet, qui incolumes ex terræmotu euaſerant, ad arcem procurrerunt. Arſacius autem in turri, quæ ſteterat inconcuſſa, pronus decumbens, ſicut ſe, cùm orare cœpiſſet, extenderat, mortuus repertus eſt. Fama verò eſt, eum à Deo precibus contendiſſe, vt ante cladem mortem oppeteret: moriq́ue maluiſſe, quàm calamitatem oculis cernere vrbis illius, in qua primùm Chriſtum cognouerat, & Eccleſiaſtica diſciplina imbutus fuerat.

Terræmotus Nicomediæ multos opprimit.

Arſacius mortuus repertus.

Sed

Sed quoniam ad hunc virum nostra delapsa est oratio, intelligendum est, eum præ amore, quo Deus illum complexus est, potuisse dæmones abigere, & homines ijsdem agitatos, illis purgare. Nam cùm quidam vexatus dæmonio, per forum gladio stricto curreret, omnesque fugerent ab eo, & tumultus vrbem occuparet: Arsacius factus illis obuiàm, Christum nominauit, verbo hominem deiecit, eum extemplò dæmone purgauit, & ad sanam mentem reduxit. Edita sunt etiam ab illo multa alia opera, quæ supra facultatem humanam artemque putanda sunt. Quorum hoc vnum fuit: Erat fortè draco, vel aliud serpentis genus, quod viatores, qui illàc transirent, antè flatu suo perémit, quàm oculis eorum cerneretur. nam in quodam specu propter viam obli- tuit. Ad quem locum accedens Arsacius, orauit: serpens autem sua sponte egreditur è specu, & capite bis ad terram alliso, se ipse interfecit. Atque ista commemorârunt hi, qui dicebant se ab illis audiuisse, qui ipsum Arsacium oculis adspexissent.

Profligat dæmones.

Draconem interficit precibus.

VITA S. ARNVLPHI METENSIS EPISCOPI, A QVODAM EIVS FAMILIARI AMICO CONSCRIPTA.

Puto autem eam esse, cuius meminit Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum Lib. 6. cap. 5. Stylum, vbi visum est, modicè expoliuimus, & capitula margini adiecimus.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

IN omnipotentis Dei nomine, & Christi Iesu Domini nostri, filij eius, vitam & actus sanctissimi antistitis Arnulphi, adiuuante nos spiritu sancto, qui in eo requieuit, scribere aggrediar, eius ope fretus, qui ait: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Neque enim reticenda sunt, quæ diuulgata, alijs bonæ actionis exemplum præbent, eorumque sectatoribus id proculdubiò conferunt, vt sint cum sanctisciues patriæ cælestis.

Psal. 80.

VITA.

BEATVS igitur Arnulphus Episcopus, Frãcorum prosapia ortus, altus sanè & nobilis parentibus, atque rebus seculi opulentissimus fuit: sed nobilior posteà & sublimior in Christi fide permansit. Huius ego res memorabiles & laude dignas, nonnullas ab eius familiaribus didici, pleraque per memetipsum cognoui. Et quidem operæprecium mihi videtur, ab ipsius natali die scribendi initium sumere. Erat peregrinus quidam seruus Dei, Stephanus nomine, qui ab Italiæ partibus veniens, in loco vicino morabatur. Ei cùm reuelata fuissent natiuitatis eius exordia, aliquantisper apud se reticens, tãdèm tanquàm cæleste editurus oraculum, præsaga voce ait: Scitote omnes & attẽdite, quòd puer iste iam natus, summis honoribus perfuncturus, & apud Deũ & apud homines magnus erit. Quod ita postmodùm certus rerum probauit euẽtus. Deindè cùm esset præclara indole, & plenus gratia Dei, opportuno tempore literarũ studijs imbuẽdus, traditus est præceptori. Apud quẽ inter cæteros cõtubernales suos sagaci ingenio & memoria capaci gratiosus & amabilis extitit: Christoq; in ipso habitante, cunctis quidẽ fuit subditus, sed fide & charitate omnes anteceſſit.

Augusti 16. quo die eius festum celebratur, propter translationem illius. Cap. 1.

Eremitæ prophetia.

S. Arnulph⁹ adhibetur literis.

Cumq; iam benè edoctus, ad robustam peruenisset ætatem, Gundolpho subregulo, siue palatij rectori vel magistro, regioque consiliario, in bonis actibus exercitandus oblatus est. Quem ille per multa deincèps experimenta probatum, Theodeberti Regis ministerijs applicauit. Ecquis verò illius in armis & bellicis rebus strenuitatem satis enarrare queat, quandò ille sæpè aduersarum gentium phalanges suo ferro abegit? Itaque Christo Præsule, demùm effectus est omnium summus, qui dudùm penè omnium infimus videbatur: ità vt sex prouinciæ, quas nunc totidem curant Regis domestici, sub illius administratione, eius solius arbitrio regerentur. Fuit autem sedulus in oratione, in ieiunijs, in misericordia pauperibus exhibenda: & sicut scriptum est, reddebat Deo, & quæ Dei sunt, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Porrò amicis

Cap. 2. Degit in aula regis.

Magnis honoribus potitur. Matt. 22.

Ducit vxorem. & parentibus ipsum cogentibus vix cedens, ex inclyta & nobilissima gente, Deo sic volente, duxit vxorem, puellam præclaris moribus ornatam. Præstititque illi Deus speciale munus, ceu duarum gemmarum splendidum decus, vt ex eádem egregia fœmina duorum filiorũ gaudia susciperet. Inter hæc diuersis in palatio honoribus & ministerio primus floruit: sed iugis eius meditatio circa monasteria & loca sancta versabatur.

Cap. 3. Per id tẽpus erat in Regis ministerio Romaricus, vir egregius, qui eius cognito desiderio, sancto & familiari ei affectu iungebatur. Itaq; communicato inter se consilio iuxta præceptum Domini, dicentis: Vade, & vẽde omnia, quę habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo: relictis omnibus, ad * Lirinense monasterium propter Christum peregrè proficisci statuunt. Sed hac in re vtriusq; desiderio altissimi voluntas obstitit. Neq; enim fas esse censuit omnipotens Deus, vt hi duo viri, qui postmodùm ceu lampades duę fulserunt in seculo, sub modio occultarentur, dicente scriptura: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio: sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Cùm ergò ijs, quæ diximus, bonis studijs tanquàm auriga potens & strenuus inuigilaret, fortè euenit, vt vrbs Metensis prę sule careret. Tum vna vox populorum Arnulphum, Regis domestici & consiliarium, dignum esse Episcopatu acclamat. Ille cernens Deo sic visum esse, compulsus, cum lachrymis eam vrbem gubernandã susc epit: ità Pontificalem ferens infulam, vt quanuis nolens, cogeretur etiam curam & solicitudinem, qua tenentur Regis domestici, itemque palatij primatum siue magisterium retinere.

Matt. 19. * Lerinum

Matt. 5.

Creatur Metensis Episcopus.

Cap. 4. Benignitas eius in pauperes. Humilitas. Abstinẽtia. Mox autem tanta illi accessit, tamque profusa in pauperes munificentia, vt fama perferẽte, etiam de longinquis regionibus & ciuitatibus innumera pauperum multitudo ad S. Arnulphum antistitem refocillanda festinaret. Erat ille iugiter solicitus & bonis operibus, prę sertim suscipiendis monachis & peregrinis, deuotissimè intentus: ità vt quos hospitio recepisset, eorum suis manibus ablueret pedes: illosq; vestitos & cibo potuq; refectos deducens, mox alios refocillandos exciperet. Porrò abstinentiæ eius modum explicare quis possit, cùm præsertim ille interdùm post triduana vel prolixiora ieiunia, pane hordeaceo & aquæ potu victitârit? Indutus quoquè licèt clàm, cilicio, eius perpetuo vsu exesis & maceratis membris, geminum addebat vigiliarum & inediæ cruciatum.

Cap. 5. * alias Vogaso Dæmoniacam purgat. Multa eius miracula extant, sed ego non nisì pauca commemorabo. In locis * Vosago propinquis est prædium sancti Stephani. In eo cùm esset vir sanctus, quædam mulier, Bertila nomine, nequiter à dæmonio arrepta, cum vitæ suæ discrimine sæpè fortiter quatiebatur. Accidit tum, vt coram sancto præsule baccharetur. At ille ductus pietate, quę erat semper in eo eximia, Heu miserrimum, inquit, humanum genus, quid adeò prævaluit inimicus, vt vbi Christus debuit habitare, ibi infelix ille suum habeat domicilium? Nocte proxima iubet mulierem esse in vigilijs: cumque pro ea Dominum oraret, mox dæmoniũ abscessit, clamans & eiulans. Lætantur omnes. Episcopus fœminam iubet abire incolumem & hilarem, quam paulò antè inimicus diuexârat.

Cap. 6. Dies rogationum. Alia dæmoniaca curatur. Eo tempore, quo triduanũ ieiuniũ Ecclesia vniuersalis celebrare consueuit, vir sanctus extra ciuitatẽ cum Crucibus atq; promiscua plebe, orandi gratia iuxta morẽ processit: & eccè è media hominũ frequentia, fœmina à dæmone arrepta, clamare incipit. Eam vt vidit Episcopus, Crucis vexillo iniecto, quamprimùm eam ab hoste liberauit.

Cap. 7. Item aliã. Alio tempore intrà vrbẽ precandi studio ad basilicam sanctæ Crucis accessit, ibiq; puellã miserè à dæmone exagitatã inuenit. Motus ergò misericordia, ait Archidiacono suo: Hac nocte, frater, pro hac misera orationum vigilias celebremus, & crâs diluculò huc pariter reuertamur. Postridiè reuersi, puellam à dæmone liberatam conspiciunt. Ità factum est, vt eius sanctitas etiam absentes & procùl positos curaret.

Cap. 8. In vtroque homine leprosus mũdatur. Temporibus Dagoberti Regis, cùm in eius palatio esset vir sanctus, quidã leprosus clamauit ad eum, victum & vestitũ ab illo petens. Ille mox iubet eum duci in hospitiũ: vbi cùm suo more humaniter eum tractaret, sciscitabatur ex eo, (erat autẽ barbarus) num sacra baptismatis vnda ablutus esset. Ille confestìm respondet: Nequaquàm domine mi. Quis enim mihi infelici, & à populis excluso & abiecto, baptismi gratiã conferret? Ait ad eũ vir Dei: Nè timeas, frater. Fieri enim potest, modò tu credas in Christum, vt & corporis & animi fruaris sospitate. Postquàm ergò à sancto viro percepit baptismi sacramentum, celeriter ab eius corpore lepra discessit, fuitque deinceps in vtroque homine sanus, qui priùs in vtroque fuerat contaminatus.

Pro-

Profectus quandoquè cum eodem Rege in Turingiam, incidit in nobilē quendam Noddilonem puerum, & parentem eius, ipsi valdè charum, supremis lachrymis prosequentē. Erat enim & sanguine & amicitia ei admodùm coniunctus. Rege autē ocyùs exillo pago abire properante, nihil aliud homini afflicto consilij aderat, nisi vt more gentilium, languentis præfecto capite, cadauer flammis exureret. Sed, vt credimus, omnipotentis Dei nutu & voluntate factum est, vt sanctus Arnulphus Episcopus à mansionibus necdùm esse egressus. Eo comperto, Noddilo celeri gradu ad eū ábit, & infelicitatem suam singultibus potiùs, quàm verbis, ei exponit. Itaque vir egregius properè venit ad ægrotantis lectulum, & illic humì prostratus, orat diutissimè: indè semiuiuum hominem suo more ità alloquitur: Pœniteat te, inquit, fili, si quid fortè feciſti mali, vt duplicem accipias medicinam. Ille hominem Dei venisse exultans, vix verbis exprimit, quod animo voluebat: quippè qui iam supremum penè spiritum traheret. Quid plura? Calida affertur aqua, & proprijs manibus vir sanctus ægroti faciem, manus & pedes ingenti studio abluit, & oleo benedicto corpus eius perungit. Et eccè eodem die, tanquàm nullam perpessus infirmitatem, cum cæteris lætus & incolumis è villa profectus est.

Cap. 9. Mos planè barbarus. Semiuiuum restituit.

Alio quoquè tempore ab eo perpetratum miraculum, silentio premendum non est. Noddo quidam, homo scelestus, cibo benè fartus, & vino æstuans, cum complicibus suis non verebatur obtrectare sancto Episcopo, dicens illum non Dei esse cultorem, sed hominem potiùs voluptati addictum, ad cuius lectum non solùm Rex, sed etiam Regina, tanquàm consilium captantes, nocturnis horis properarent. Cùm ergò cubitum iuisset cum socio detractore, iubente Domino, omnia illorum vestimenta flamma corripuit. Itaque exiliens, magnis vocibus aquam expetit. Sed aqua iniecta, flammam diuinitùs immissam non extinxit. Ardebant acriter circa nates & verenda interulę illorum, nec poterant ardentes vestes exuēre. Quid multa? Cùm non possent aliud, foràs exiliunt, & instàr porcorum in luto sese vociferantes volutant: sed magìs magisque in eorum membra genitalia ignis sæuit. Impletum est in illis, vt reor, quod in Psalmo habetur: Detrahentem occultè proximo suo, hunc persequebar. Iusto igitur Dei iudicio illis in locis pœnas luerunt, de quibus illi sanctum virum sua obtrectatione infamare voluēre. Nec diù pòst Noddo ille in eiusmodi flagitijs depræhensus est, vt regia animaduersione iure illi vita adempta sit: & nè solus moreretur, filius eius mox eádem sententia punitus est.

Cap. 10. Vltio cælestis in eius obtrectatores. Psal. 100.

Per id tempus, cùm iam penè thesauros omnes in pauperum vsus erogâsset, adhuc ei supererat discus argenteus librarū septuagintaduarum. Eum Hugo quidam, primus inter proceres, datis alimonijs & ijs, quę pauperibus essent necessaria, comparauit. Sed non est passus omnipotens Deus, vt homo laicus eo frueretur, qui beati protomartyris honori iam olìm consecratus esset. Illo enim Hugone repentina morte sublato, discus ad Clotarium Regem allatus est: qui cùm comperisset eum à S. Arnulpho Episcopo alendorum pauperum causa venundatum fuisse, mox admirabili instinctu ceu diuinitùs impulsus, iubet eum, adiunctis centum aureis, celeriter ad sanctum Pontificem Metim referri. Ità factum est, vt & matricularij & cæteri pauperes Christi haberent alimenta, & res sanctorum, quibus semèl data fuerat, absque vllo dispendio restitueretur.

Cap. 11. Pietas Regis Clotarij.

Cùm autem id genus permultæ virtutes per eū in populo crebrescerent, remotiora à vulgi strepitu & fragoribus loca expetijt, quibus crebrò ceu ergastulo incluſus, soli Deo sacris offerendis precibus studiosissimè vacaret, conuenienter illi diuinæ admonitioni: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. Ità sæpiùs in villa Dodimiaca, quæ est apud Vosagū: interdùm Calciaci non longè ab vrbe in cellulam retrusus, cælum diurnis nocturnisq; precibus pulsabat. Sed cùm in his athleta Christi cōtra diabolum sanctissimè & fortissimè dimicaret, conscientiæ religione permotus, nè plebs ipsi à Domino credita, illo sic remoto, æternæ vitæ pabula minùs acciperet: intentissimè cœpit principē flagitare, vt præsulem successorem ipsi daret: mittens sque epistolas per internuncios, se eo munere indignū, se peccatorem asseuerabat: orans, vt talem eligerent pontificē, qui verbo prędicationis in populo seminando esset magìs aptus & idoneus. Ijs literis relectis, Clotarius Rex non modicis correptus angoribus, & omni se consilio destitutū queritans, si sanctus Episcopus à palatij frequentia abesset, inter cætera sic illi rescribit: Quòd scribis, domine & pater, vt tuo loco aliū eligamus Episcopum, id quidē nos nulla ratione facere ausi sumus. & rursùs: Quantum deuotione tua,

Cap. 12. Expetit loca solitaria. Psal. 45. Vosagus siue Vogasus est eremus in Lotaringia, sanctorū anachoretarum celebrima.

quam ex admonitione diuina esse confidimus, gauisi sumus, dum scribis te à Domino admonitum: tantum rursùs doloris sensimus, quòd præter spem tuo conspectu carere debeamus. Immò verò, domine & pater, si qualibet impellente deuotione, ob exercenda bona opera aliò te conferre deliberâsti, petimus, vt nos sine pace & communione tua, pro Dei amore, nequaquàm relinquas.

Cap. 13. Clotarius rex quanti eum fecerit. for.* Francorum

Multa sanè Clotarius Rex virũ sanctũ fide & amore prosequebatur, adeò vt etiam tum, cùm iam Dagobertum filiũ suum ad principatûs culmen euexisset, illi & regnum gubernandũ, & ipsum Dagobertum erudiendũ tradiderit. Quem ille acceptum, tam præclarè & sapienter instituit, vt in gente * Sicambrorum nullus ei Rex similis fuisse feratur. Sed cùm insuperabili desiderio vir beatus ad eremum adspiraret, Rex Dagobertus, vt erat prudens, suspicatus se eum minis absterriturum, nè illius consilijs & solatijs destitueretur, ait ad eum: Charissimi filij tui ob admissum facinus caput amputabo, si nobiscum nolis permanere. At vir sanctus ei respondit: Filij mei vita in manu Dei est. Tu verò compos vitæ non eris, si insontium vitam perdere voluëris. Tum iratus Rex, ensem manu corripit. At beatus Episcopus Regis morituri iram paruipendens, constanter ait: Quid facis miserrime? Itáne mala pro bonis vis reddere? En habes me paratum. Exerce arma tua in sanguinem meum, quantùm collibitum est animo tuo. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui & vitam mihi dedit, & pro me mortuus est. Tum verò vnus è proceribus dixit: Noli bone Rex contra teipsum impiè agere. An non vides sanctum virum obeundi martyrij cupidum esse? Cur non pertimescis Christi seruum iniuria afficere? His verbis, iubente Deo, Regis ira nonnihil repressa est. Intereà Regina adest, & ambo agnoscentes culpam suam, simul ad pedes sancti præsulis corruunt, orantque cum lachrymis, vt ipsorum misereatur. aiuntque ad illum: Abi domine ad eremum pro arbitratu tuo: tantummodò te placatum habeamus, quem iniuria affecimus.

Constantia sancti viri.

Rex virum Dei veniã rogat.

Cap. 14.

Itaque vir sanctus, data illis venia, à palatio egreditur: & eccè præ foribus conspicit claudorum, cæcorum, omnis generis pauperum, viduarum & orphanorum innumeram propè multitudinem, lamentabili voce dicentium: Cur nos miseros sancte pastor derelinquis? Quisnam deincèps nostrî miserebitur? quis nobis victum & vestitum præbebit? Te amoto, omnes moriemur, fame & nuditate consumpti. Obsecramus per Christum, nè nos derelinquas. Tum ille lachrymans, blanda voce ait ad eos: Deus vobis pastorem dabit, qui vos pascat in multa misericordia. Faciem verò meam non diù visuri estis. Vos autem quærite primùm regnum Dei, sicut Christus docet, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Sitis inuicèm humani, benigni, misericordes: vt post huius paupertatis & miseriæ angustias, in futura vita cum Christo felices regnare mereamini. Lazarus mendicus in sinum Abrahæ ab Angelis portatus est. Et vos ergò quærite Dominum, & hîc & in æternum viuet anima vestra. His dictis, statìm ad orationum pergit certamina. Posteà non multo interiecto tempore, viro iusto, iugi intentione id expetenti, sanctus Goëricus, cognomẽto * Abbo, successor eligitur, Domino id agente, vt sancto sanctus substitueretur. Id vbì percepit vir egregius Romaricus, à partibus * Vogasi egressus, ad beatum Arnulpum vénit, & vtroque in id consentiente, in vasta eremo aptum illi locum præparauit.

Matt. 6.

Luc. 16.

Psal. 68.

Goëricus ei surrogatur.

* Abdo

* Vosagi

Cap. 15.

Sed quid proxima ab eius aduentu nocte à beato antistite miraculi intrà vrbem perpetratum sit, silere non debeo. Casu accidit, vt Regis promptuarium vorax ignis vexaret, & indè erumpens excelsissima flamma, domos vndiquè vicinas minaciter lamberet. Repentè existit eiulatus & clamor totius ciuitatis ad tam præsens exitium. Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri, pro suo more perpetuo psalmodiæ melos promentis. Ilicò appræhensa manu eius, Romaricus ait: Egredere domine, en adsunt præ foribus equi nostri, nè, quod absit, te in hac vrbe ignis absumat. Respondet vir sanctus: Nequaquàm, charissime: immò verò perducite me illuc, vt videamus immane hoc, quod grassatur, incendium. Me verò ponatis iuxta illud. Si vult Deus vt ardeam, habet me in manu sua. Tum nos appræhensis eius sanctis manibus, ad larem vénimus, & mox illo iubente in orationem prostrati, capitulo dicto, surreximus omnes. Ille verò manum eleuans, contra ingentes flammas signum Crucis expressit. Confestìm miro modo tanquàm cælitùs percussus, nihil alibì nocẽs, intrà parietes in semetipsum totus contortus ignis interijt: nosquè iam deincèps securi, pro depulso periculo gratias agentes Deo, dictis matutinis, ad lectulos nostros remeauimus: vbì tum vni ex fratribus talis apparuit visio: Intuens cælum, vidit instàr flammæ

Hic habes ętatẽ authoris huius.

Signo Crucis comprimit ingẽtes flammas.

flammæ ignis, Crucis signum depictum, factaque est vox de cælo à crucis latere, ità dicens: Cernis hoc signum? Hac nocte Arnulphus Episcopus per illud totam hanc ciuitatem ab incendio liberauit. Mirantibus nobis omnibus virtutem, quam vidimus in igne prostrato, frater ille visionem hanc enarrauit.

Cap. 16. Postea verò beatus Arnulphus, relictis cunctis seculi rebus, & benè atque integrè in pauperes erogatis, securus iam de thesauro in cælis recondito, cùm pauci fluxissent dies, pauper quidem in seculo propter Christum effectus, sed diues Domini virtute, ceu nouus Elias ad eremum properans, inter bestias & feras syluestres, exiguis constructis domicilijs, quotidiana meditatione laudes Deo deprompsit. Assitis enim nonnullis monachis, atque etiam leprosis, suis manibus fidissimam operam & seruitutem eis iugiter impendebat, calceamenta à pedibus detrahens, eaque detergens, capita & pedes illorum crebrò abluens, lectos illorum quotidiè studiosissimè componens, à coquinæ etiam seruitio non abhorrens, idem & Episcopus & cocus, sæpè ipse esuriens, suos contubernales pascebat. Lectus verò eius, vilis in oculis hominũ, elegantissimus in obtutibus Angelorum, spretis mollibus & preciosis operimentis, cilicijs ornabatur.

Abit in eremum.

Vide tanti viri humilitatem.

Lectus eius.

Cap. 17. In his igitur & alijs bonis innumeris vitam Angelicam agens, Deo volente athletam suum ad destinatum vocare brauium, ad extremũ cœpit vrgeri diem. Quo comperto, præstò illi fuit vir religiosissimus Romaricus cum cæteris monachis, felicem eius è corpore egressum præstolaturus. Eum igitur electus Dei & sacratissimus antistes alloquens: Bone vir, inquit, & Deo amabilis, ora Christum pro me. Iam enim adest dies, in quo iudici meo præsentabor. Quid faciam? Nil equidem gessi in hoc seculo, omnibus sceleribus & peccatis vallatus coarctor: quorum vt veniam merear, quæso, Dominum pro me depreceris. Dixit hoc vir sanctus conuenienter illi sententiæ scripturæ diuinæ: Iustus in primordio sermonis, accusator est sui. Iam aderat hora, vt illa sancta anima manibus sanctorum Angelorum ad Christum deferretur. Ea igitur è corpore abeunte, fit proculdubiò gaudium magnum supernis Virtutibus in cælo, & ingens nascitur luctus pauperibus Christi & monachis in terris. Adest iuxta morem sacrosanctum Euangelium, quod lector inter psallentium luctus & cantus reciter. Porrò vir egregius Romaricus eius sanctissimum corpus quo potuit honore in castello sepulturæ mandauit. Indè anni fermè exactis spatijs, vir lectissimus successor eius Goëricus Episcopus, communicato cum aliis consilio, collecta Cleri & populi multa frequentia, accitis quoquè duobus Episcopis, abijt in eremum: atque illic reuerenter excubias pariter agentes, sancta membra in feretro reponunt, & cum gaudio ad vrbem ea transferunt, suaui interìm odore è sacris illis membris emergente, & omnium illorum nares implente.

Sancti Dei se repurant maximos esse peccatores.

Prouer. 18.

Obitus eius

Trãsfertur eius sacrum corpus.

Cap. 18. In illo itinere quæ facta sint miracula, vt potero, iam exponam. Cùm ventum esset ad quendam riuum, cuius ripæ, scissa tellure, euntibus lubricum præbebant transitũ: posteriores feretri portitores casu corruunt: sed, vt reor, Angeli statìm eum casum excipiunt. Priores enim sine vllo gradiendi impedimẽto, feretro in aërem sublato, pergunt liberè & expeditè: surgentesque illi, qui lapsi fuerant, cùm ea loca humiliora euasissent, ad collegas sese adiungunt.

Miraculum.

Cap. 19. Huic miraculo mox aliud accessit. Homo quidam in pago Caluomontensi, Cunita nomine, incestus fuit. Eum vir sanctus sæpè admonuerat: sed cùm ad pœnitentiæ emendationem perducere non posset, priùs excessit è vita, quàm ille se corrigeret. In eius villa oratorium erat: itaque opportunum illis iter agentibus videbatur, vt mansio illic pararetur, vel eo præcipuè nomine, quòd sanctum corpus oporteret in ecclesia vigilijs honorari. Vt ergò ventum est ad fines telluris hominis incesti, derepentè figuntur gressus feretrum portantiũ, ità vt nulla illis facultas suppeteret sacra membra vlteriùs transferendi. Anguntur animis sacerdotes & populus omnis, quòd nescirẽt, ad quam mansionem diuerterent, præsertim die iam ad vesperam inclinante. Tum verò Noddo dux, qui cum alijs exierat, ait: Cernitis virum sanctum nolle in incesti huius terram ingredi? Est autem, licèt procùl, villa mea, ad quam peruenire non poterimus ante solis occasum. Deest ibì quoquè potus & res aliæ, quibus tantam multitudinẽ possim reficere. In vno tantùm, vt audio, vasculo parùm cereuisiæ habetur. His auditis, vniuersus populus iter eò intendit, tantaque omnes celeritate feruntur, vt ij, qui feretrum gestabant, portari se potiùs, quàm portare, sibi viderẽtur, & adhuc luce diei manente, ad destinatum peruenirent locum. Ait autẽ Noddo ad illos: Nunc

Nota priscam pietatem.

Res mirabilis nõ vult sanctus Dei in viri incesti loco quiescere.

hac nocte pascat vos beatus Arnulphus. quod enim deest nobis, illo intercedente
Insigne miraculum. potest suppetere. Et eccè quamprimùm exiguus ille potus in tantam copiam excrescit, vt abundè satiatis omnibus, etiam altera luce superesset.

Cap. 20. Vide antiquã Christianorum erga sacras reliquias deuotionem. Indè iam cum multa prosperitate & lætitia ad vrbem perueniunt, mox ciuitas omnis cum Crucibus & cereis, ingentique gaudio & admiratione obuiàm procedit, pastoremque suum, quem pridèm ceu fugitiuum amiserat, in cælo iam regnantem recipit, & sacrum corpus illius in basilica sanctorum Apostolorum cum reuerentia & ingenti exultatione sepulturæ tradunt. Ab ipsa autem sepultura, quid apud Christum in eremo sibi cõparâsset, suis ciuibus per miracula ilicò declarauit. Nam mulierquedam, Iulia nomine, luminibus olim orbata, ad sepulcrum eius accessit, illicque cum
Cæca videt. fide prostrata orans, absque mora lumen multis annis optatũ recuperauit, cernensq; iam viam, quam sine aliena manu ingredi anteà non poterat, absque duce redijt ad diuersorium.

Cap 21. Punitur diuinitùs fœmina ob violatum Dominicũ diẽ. Aliud miraculum nupèr ex viro religioso Aringisilo Abbate cognoui. Mulier quædam, Ceucerella nomine, in suburbano Mediomatricum degens, ausa fuit die Dominico operari, Itaque celeriter diuinitùs castigata, vtraque manu contracta est. Illa in magnas coniecta angustias, ad Aringisilum Abbatem venit: eoque iubente, ad sepulcrum beati antistitis cum fide properè abit. Sed cùm ostia obserata inuenisset, ante valuas sanctæ basilicæ se prosternit, orans cum lachrymis sanctum Episcopum, vt ipsam sanet. Mox digiti palmis fortiter affixi, laxato rigore, ad pristinum reuocantur statũ, abitque ad propria mulier læta & incolumis, quæ tristis & contracta aduenerat.

Cap. 22. Claudus ambulat. Peridem tempus Ciaro homunculus pedibus contractis, gemino suffultus scipione, vix pedetentim, idque cum ingenti iniuria, ingrediebatur. Is ad monumentũ sancti viri cùm se in preces prostrauisset, laxatis neruis, surrexit sanus & hilaris, & ad domicilium suum firmo gradu reuersus est, qui eò baculis sustentatus accesserat. Hæc nos pauca è plurimis huius beati viri miraculis & operibus bonis, pro nostra facultate in scripta retulimus. Quòd si verò bona omnia, quæ ille gessit, stylo exarare vellemus, vastum opus & ingens lectori exhiberemus. Voluimus autem è multis saltem aliqua narrare, nè lectori & auditori fastidium pareremus: freti auxilio omnipotentis Dei & redemptoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, Amen.

Item de eodem beato Episcopo ex Gestis Metensium Pontificum. Antiquus MS. codex non habet nomen authoris: sed non dubito esse Paulum Diaconum, qui eo loco, quem suprà annotauimus, se testatur de Episcopis Metensibus scripsisse. Itaque hîc nihil de stylo mutauimus.

Pappolus Episcopus Metensis. POST Pappolum Episcopum ad regimen ecclesiæ (Metensis) beatissimus Arnulphus vicesimusnonus assitus est, vir per omnia lumine sanctitatis & splẽdore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ità Dei ecclesiæ præfuit, vt & palatij moderator existeret. Hic deniq; & in corpore permanẽs, simul & post vitæ exitum multa admiranda patrauit. Quæ si quis nôsse desiderat, libellum, qui de eius specialiter actibus cõscriptus
S. Arnulphi pœnitentia est, legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam, quod satis miratus sum, quo ordine præterierit is, qui eius contexuit vitam. Hic deniquè, cùm pœnitẽtiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit, vt per Mosellæ fluminis pontem transiret. Cumq; subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarũ profunditatem proiecit: Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus absolutũ, quandò istum, quem proijcio, recepero annulum.

Post aliquot verò annos, cùm ad Episcopatûs ascendisset officium, ei die quadam
Non vescitur carnib⁹. piscator quidam piscem attulit: quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectionem vespertinam iussit præparari. Cumque eius minister officij more solito eum exenterâsset, eundem annulum intrà ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiMiri quiddam. ratus, sed rem nescius, beato Arnulpho detulit. Quem ille vt vidit, statim recognouit, ac Deo omnipotenti, iam de remissione peccatorum fidus, gratias retulit: ac deinceps non remissiùs vitam duxit, sed maiori se potiùs abstinentia coarctauit. Nec dis-
Iudic. 6. similiter pater hic venerabilis, quàm olim Gedeon ille signũ à Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area positum capere voluit, vtrùm in bello victoriam

am de inimicis habere potuisset: iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem proijciens, experiri cupit, vtrum de inimicis iam victoriam cepisset. Fortes quidem erant, quos ille deuicerat: sed hi, quos iste superauerat, fortiores. Hæc ego nō à quolibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore, præcelso Rege Carolo referente, cognoui: qui de eiusdem beati Arnulphi descendens prosapia, ei in generationis linea trinepos extabat.

Hæc nō obscurè pdūt Paulū Diaconū authorem, quippe Carolo admodùm familiarem.

Nam venerandus iste vir, vt ad superiora redeam, iuuentutis suæ tempore ex legitimi matrimonij copula tres filios procreauit, id est, * Anchisum, Vualachisum, & Clodulphum. Cuius Anchisi nomē ab Anchise patre Aeneæ, qui à Troia in Italiam olim venerat, creditur esse deductum. Nam gens Francorum, sicut à veteribus est traditū, à Troiana prosapia trahit exordium. Cùm igitur hos tres, de quibus præmisimus, venerabilis Arnulphus filios haberet, quoniam erat misericors, & ad pietatis opera semper intentus, prædictis filijs suis cœpit suadere, vt ei assensum præberent, quatenùs omnes suas facultates ad vsus pauperum dispertiret. Tunc vnus filius, id est, Clodulphus se hoc posse facere, id est, vt portionem sibi debitam, patri largiretur, omnimodis denegauit. At verò alter filius, id est, Anchisus, fidens de Christi pietate sibi plura condonari, ad omnia, quæ pater vellet, se libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & prædicit ei, plura ipsum, quàm reliquerat, habiturum. Insuper benedixit eum, cūctamque progeniem nascituram in posterum. factumque est ità. Nam & plures Anchiso, quàm reliquerat, diuitiæ accesserunt, & ità in eo paterna est constabilita benedictio, vt de eius progenie tam strenui fortesque viri nascerentur, quòd non immeritò ad eius prosapiam Francorum sit regnum translatum.

* Hunc alij Ansegisum vocant.

Vide Paulū Aemylium.

Et vt agnoscere hoc possis, paucis animaduertere docebo. Anchisus genuit Pipinum, quo nihil vnquàm potuit esse audacius. Pipinus genuit Carolum, viris omninò fortissimis conferendum: qui inter cætera & magna bella, quæ gessit, ità præcipuè Saracenos detriuit, vt vsque hodiè gens illa truculenta & perfida, Francorum arma formidet. Hic porrò genuit Pipinum, sapientia nihilominùs & fortitudine satis clarum: qui inter reliqua, quæ patrauit Vascones, iamdudùm Francorū ditioni rebelles, cum Vuaifario suo principe felicitate mira debellauit & subdidit. Huius itē filius, magnus rex Carolus extitit, qui Francorum regnum, sicut nunquàm anteà fuit, dilatauit. Deniquè inter plura & miranda, quæ gessit, Longobardorum gentem, bis iam à patre deuictam, altero eorum rege, cui Desiderius nomen erat, capto: alteroque, qui dicebatur Adalgisus, & cum genitore regnabat suo, Constantinopolim pulso, vniuersam sine graui prælio suæ subdidit ditioni, & quod rarò fieri assolet, clementi moderamine victoriam temperauit. Romanos præterea, ipsamque vrbem Romuleā, iampridèm eius præsentiam desiderantem, quæ aliquandò mundi totius domina fuerat, & tunc à Longobardis depressa gemebat, duris angustijs eximens, suis addidit sceptris, cunctaque nihilominùs Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem omniumque liberalium artium magis admireris peritiam.

S. Arnulphi posteritas.

Res à Longobardis ereptas Romanę ecclesiæ, restituit Adriano Papæ.

Hic ex Hildegarde coniuge quatuor filios & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himmiltruda nobili puella filium, nomine Pipinum. Natorum sanè eius, quos ei Hildegardis peperit, ista nomina: Primus dictus est Carolus, scilicet patris ac proaui vocabulo nuncupatus. Secundus itèm Pipinus, fratri atque auo æquiuocus. Tertius Ludouicus, qui cum Clotario, qui biennis occubuit, vno partu est genitus. Ex quibus iam, Deo fauente, minor Pipinus regnum Italiæ, Ludouicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegarde, Rex excellentissimus Carolus Fastradam duxit vxorem.

Vide Eginhartum & alios.

Porrò Hildegardis apud vrbem Metensem in beati Arnulphi oratorio requiescit. Pro eo deniquè, quòd à beato Arnulpho iam dicti Reges originem ducerent, suorum ibi charorum defuncta corpora posuêre. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pipini filiæ, quarum vna * Rothaidis, altera Adelhaidis appellata est. Ibi quoquè & iunioris Regis Caroli duæ nihilominùs natæ sunt tumulatæ, scilicet Adelhaidis & Hildegardis: quæ Hildegardis materno nuncupata nomine, matrem morientem citiùs subsecuta est.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS MAMANTIS: AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Nos verò capitula margini adiecimus.

17. Auguſti ſecundùm Latinos. Cap. 1. S. Mamãtis parentes & patria.

MAMAS magnus & inſignis martyr Chriſti, patriam quidem habuit Paphlagoniam: erat autem clarus & pietate, & genere. Nam erat ei quidem pater Theodotus, mater verò Ruffina, religione quidem ambo fideles, genere autem inſignes, vt qui orti eſſent ex patricijs: & qui non ſolũ in filijs, ſed etiam in omnibus, qui erant ſui generis, conſeruarent nobilitatẽ. Hi, cùm eſſet vehemens eorum amor in Chriſtum, & nec poſſent quidem internum continere deſiderium: ſed & liberè profiterentur pietatem, & multos ad eam excitarent, accuſantur apud Alexandrum, qui tunc erat legatus ciuitatis Gangræ, & cui mandatum fuerat ab imperatore, vt deorum quidem cultum omni ſtudio augeret & extolleret: qui inuenirentur autem, Chriſtianos multis ſubijceret ſupplicijs. Quòd ſi in ſua perſeuerarent religione, etiam morti traderet.

Cap. 2. Alexander ergò diuinum Theodotum, productum ante ſuum tribunal, cogebat ſacrificare ſimulacris. Sed ille ne aurem quidem præbebat ijs, quæ dicebantur. Legatus autem, cùm eſſet paratus eum punire, prohibebatur à dignitate parentum. Non enim ei permittebatur contumelia afficere filios patriciorum, nisì Imperator permitteret. Eum itaque mittit in Cappadociæ Cæſaream ad Fauſtum Præſidem. Ille autem, qui quo erat in impietate ardentior, eo erat ſæuior, cùm accepiſſet Theodotũ,

Conijciuntur parẽtes eius in carcerem. eum ſtatìm conijcit in carcerem. Eius verò coniunx, etsì eſſet grauida, maritum tamen eſt ſecuta, & cum Theodoto ingrediente carcerẽ, vnà quoquè eſt ingreſſa. Interìm autem dum ſimul degerent, Theodotus & ſciens carnis imbecillitatem, & non ignorans tyranni ſæuitiam, ſtatuit ad Deum confugere: quem precabatur, vt ipſe potiùs moreretur cum vxore, quàm aliquid accideret eorum mente indignum, dum nõ poſſent ſuſtinere vehementiam ſuppliciorum. Deum itaque rogabat, dicens: Domi-

Nota preces ſancti Theodoti. ne Deus virtutum, dilecti filij tui pater, tibi benedico, & te glorifico, quòd vel in carcere habitare propter nomen tuum ſum condemnatus. Sed te rogo, Domine, ſuſcipe animã meã in his vinculis, qui meam nôſti imbecillitatẽ: nè aliquandò in me glorietur inimicus. Hæc ergò is eſt precatus. Qui verò finxit ſingulatìm corda noſtra, qui

Pſal. 32. Feliciter obit pater eius. intelligit omnia opera noſtra, mente ante opera ſuſcepta, poſt finẽ orationis, ei mortem affert eueſtigiò. Atque ſic quidem exceſſit Theodotus, corpore mortuo relicto in cuſtodia.

Cap. 3. Coniunx autẽ eius Ruffina, non ferẽs afflictionẽ carceris, cùm ipſa quoquè intempeſtiuè peperiſſet filiũ, vtpotè quòd magna illa afflictio effeciſſet, vt pareret præter naturam, diſtrahebatur multis ac varijs animi perturbationibus. Eam grauiter angebat mors mariti, premebant grauiſſimæ de infante ſolicitudines, & Præſidis crudelitas efficiebat, vt extrema timeret & contremiſceret: & tamen à nullo horũ vincebatur: ſed Deo quidem infantem commendat & dedicat: ipſa autẽ aſſidens mariti reliquijs, & partìm quidem miſerabiliter deflens ſolitudinem, partìm autem non ſuſtinens cõiugi relictam eſſe ſuperſtitẽ, in lachrymis & ſuſpirijs hæc dicebat Deo: Qui finxiſti homi-

Gen. 2. nem, & ex eius latere Euam es fabricatus, concede vt ego quoquè eãdẽ via ingrediar,

Obit Ruffina mater S. Mamantis. qua maritus, & liberata ab his rebus caducis & fluxis, trãſeam ad ea, quæ ſunt apud te tabernacula & manſiones, quę ſunt æternę, & in quas nõ cadit interitus. Hęc Deũ precata eſt Ruffina, & voti facta cõpos, perindè ac preces conſequẽs, ipſa quoq; decedit.

Cap. 4. Ea ergò beatum illud ad Deum iter ingrediente, ſolus infans iacebat viuus inter parentum reliquias. Protinùs autem quædam diuina viſio in habitu & figura adoleſcentis, appáret cuidam mulieri claræ & genere & opibus, neque minùs pietate ac religione: vocabatur autem Ammia: & ei iubet, vt petat quidem à Præſide corpora ſanctorũ qui dormiẽrunt in carcere: tollat autem infantem quoquè, qui iacet inter eos, & eum ſibi adoptet in filium, & magnã eius curam gerat. Illa verò (carebat enim liberis, & erat vidua) ſicut ei mandauit ſomnium, ad Præſidẽ citò accedens, habuit eum facilè annuentem eius petitioni. Nam eum quoquè morem gerentẽm effecit diuina gratia. Statìm enim reddidit, quæ Ammiæ iuſſa fuerant. Quamobrèm cùm & ſanctorum

rum corpora & infantem exportâſſet, illa quidẽ ſplendidè ſimul & magnificè in ſuo horto ſepelit: infantem autem ſibi educat in filium, & nõ ſecùs, atquè ſi ipſa eum peperiſſet, eum alebat & erudiebat, atque adeò maiorem, quàm ſi fuiſſet mater eius, curam gerebat. Mamas adoptatur à vidua opũlenta.

Peractus autẽ iam erat annus, ex quo fuerat adoptatus: & quo magis puer creſcebat, eo magis procedente tempore, ſimul quoquè creſcebat in eum amor Ammiæ. Eum enim videbat, tanquàm fructum ſui vteri, & exiſtimabat ſe eum habiturum, qui ipſam pulchrè in ſenectute aleret. Iam ſecundum annum infans attingebat, & lingua tenera Ammiam vocat mammam. Hoc autem lingua Romanorum ſignificat matrem. Itaque prima infantis balbuties, proprium nomen ei tribuit, & Mamas vocabatur ab omnibus, & decæterò agnoſcebatur. Cùm fuiſſet autem quinque annos natus, eum commendat Ammia magiſtris literarum. Ille verò mouebatur earum vehementi amore, & in doctrina ac diſciplinis erat longè ſuis æqualibus ſuperior: eratq; eius animus totus intentus, & planè defixus in eruditione. Cap. 5. Adhibetur ſcholæ.

Romanorum autem ſceptra tunc tenebat Imperator Aurelianus, qui cogebat omnes ſacrificare dæmonibus, non ſolùm viros & mulieres, ſed etiam pueros. Maximæ autem ei curæ erant pueri. Exiſtimabat enim ſe facilè eos eſſe inducturũ propter ætatis teneritatem. Sed alij quidem pueri re vera cedebant volũtati Imperatoris: qui autem cum Mamante ventitabant ad ludum literarium, imitabantur ipſi quoquè canam pueri prudentiã, & nec verba quidem audire neceſsè habebant. Quotidiè enim docebãtur honeſto illo pulchri Mamantis ſpectaculo & exẽplo, ſolum verum agnoſcere Deum vniuerſi opificem, & ei rationale animorum offerre ſacrificium: eos autem, qui ab impijs & coluntur & adorantur dij, nugas exiſtimare, & plenos probro & dedecore. Fauſti autem Cæſareæ Præſidis ſucceſſor creatus Democritus, vir valdè ſpirans impietatem, & accenſus vehementi eius æmulatione, cùm primùm aſſcendit Cæſaream, bonum Mamantem ad eum ſtatim deferunt, quòd non ſolùm ipſe deos non coleret, ſed ſuos quoquè æquales & condiſcipulos ad errorem ſuum omnes induceret. Mamas autem iam quintumdecimum agebat annum ætatis: & honeſta matrona (hoc enim erat Ammiæ epithetum) morte priuatus, fit ſucceſſor & hæres eius facultatum. Cap. 6. Mamantis pueri mira pietas.

Democritus ergò cùm hæc audiſſet de Mamante, fuit protinùs efferatus in puerũ. Et cùm effeciſſet, vt ad ſuum tribunal ſiſteretur, primùm quidem interrogat, an eſſet Chriſtianus: deindè, an ille eſſet, qui neque ipſe dijs ſacrificat, & perſuadet condiſcipulis, nè pareant Imperatori. Ille autem maiorem, quàm ætas patiebatur, præ ſe ferens animi conſtantiam, & nihil conturbatus: Ego, inquit, veſtram valdè condemno canitiem, quòd tanta circunfuſi ſitis erroris caligine, vt nec poſſitis quidem adſpicere ad radios veritatis: ſed vero & viuo Deo relicto, acceſſiſtis ad dæmones inanimos & ſurdos. Nam ego quidem à meo Chriſto nunquàm recedam, & quoſcunque potero, ad eum adducam. Admiratus eſt Democritus pueri dicendi libertatem: & ſtatim ab initio deſperans ſe poſſe eum inducere, ſimul & minatus eſt adoleſcenti, & ijs, qui eum circunſtabant, iuſſit ducere puerum ad aram Serapidis, vt vel inuitus deo ſacrificaret. Ille autem nihil à minis effœminatè affectus & illiberaliter: At non licet, inquit, tibi me punire, qui ſum educatus à matre maxima & clariſſima, & luculentam ab ea accepi hæreditatem, & maximas diuitias, adijciens nomen Ammiæ. Cùm hæc autẽ audijſſet Democritus, & ab ijs, qui circunſtabant, de beata matrona & Mamante accuratè omnia didiciſſet, & cognouiſſet ſe non poſſe eum punire, ferreis vinctum vinculis Aegas eum mittit ad Imperatorem, omnia vt ſe habent, ſignificans literis Imperatori. Cap. 7. Mamas puer ſiſtitur ad tribunal. Egregium eius reſponſum.

Ille autem cùm literas accepiſſet, & eas perlegiſſet, puerum variè aggreditur: & cùm eum in ſuum conſpectum adduxiſſet, nunc quidem minabatur, & magnum terrorem intendebat: nunc autem promiſſis inuitabat, & ei proponebat munera & honores, & dicebat: Si ad magnum accedens Serapidẽ, ei ſacrificaueris, ô pulcher puer, eris nobiſcum in palatio: & primùm quidem aléris regaliter, deindè te multi mirabuntur & laudabunt, beatusque eris decæterò, & cui poſſit inuideri. Hoc autem faciebat Aurelianus, & hæc duo ſimul, nempe & minas proferebat, & promiſſa, vt vel minis eum terreret, & extremũ ei metum afferret, aut promiſſis eius ſolidã frangeret conſtantiam, & in ſumma eum molliret, eiusque oculos prestringeret, & adduceret ad impietatem. Hæc autem magis acuebant alacre & promptum ſtudium adoleſcentis: Cap. 8. Offertur Imperatori, & ab eo variis modis tẽtatur.

lescentis: &, Absit, respondit, O Imperator, vt has, quæ à vobis honorantur, statuas in honore habeam, aut earum vllam ducam rationem, quæ sunt surdæ & inanimæ, & quæ arguunt, quàm sitis crassi & nullo sensu præditi, quòd ea colere & in honore habere omninò sustinetis. Desine ergò minas intentare terribiles, vt tibi videtur, & maxima polliceri. Nam puniens quidem, benefacies: benefaciens autem, damno afficies maximo. Pro Christo enim mori, est mihi quouis honore & lucro præstantius.

Cæditur flagris. His vehementer iritatus Aurelianus, iubet corpus pueri cædi flagris. Atq; adolescenti quidem prudentia cano cædebatur tenerum & modò florens corpus: ille verò perindè afficiebatur, atquè si pateretur in somnis.

Cap. 9. Cùm autem Imperator eoipso tempore, quo torquebatur puer, ei adularetur, &

Constantia ei⁹ eximia. eum omni ratione conaretur emollire, dicebat enim: Dic vel solis labris te sacrificaturum: & statim liberaberis ab omni supplicio: Non ego, inquit Mamas, ô Imperator, solum mihi verum Deum & Regem Christum, neque labris, nec corde negauerim, etiamsi præsentibus lõgè grauiora excogitaueris. Quinetiam magnas tibi habeo gratias, quòd me per hæc tormenta ei, quem desidero, concilies: & opto solùm, nè manus defatigentur tortoribus, quæ iam, vt vides, mihi magna bona procurant: sed robustæ potiùs reddantur & valentes. Aurelianus autem postquàm vidit eum tam parùm curare verba, iubet ei nudatum corpus totum torreri lucernis ignis: vt cùm

Ignib⁹ torretur, sed non sentit. carnes paulatìm eliquarentur & diutiùs versaretur in tormento, & dolores sentiret grauiores. Et hoc quidem deductum est ad effectum, & admotæ sunt lucernæ corpori martyris. Sed & ignis reuerebatur athletam, & in milites spirabat vehementius. Atque martyr quidem sine dolore admittebat lucernas: illæ autem magis vrebant animum persecutoris. Nam cùm ne minimùm quidem corpus martyris attingerent,

Verberatur lapidibus. eo illi maiorem flãmam excitabant insaniæ. Deindè iubet martyrem verberari lapidibus. Ille autẽ perindè erat affectus, atquè si adspergeretur rosis, & spe futuri lætabatur.

Cap. 10. Cùm itaque valdè animi dubius esset omni ex parte Aurelianus, & nullum supplicij genus posset excogitare, quod cor Mamantis attingeret, iubet globum plumbeũ eius collo alligari: & sic in medium mare ductum martyrem, proijci in profundum. Et iussus quidem deductus est ad effectum: sed ne tunc quidem, ô Mama, Deus tui est

Psal. 90. oblitus. Angelis enim suis mandat de te, vt te custodiant. Et statim Angelus in forma humana in orbem circumiens, terrorem quidem affert ijs, qui ipsum ducebant,

Angelus eũ liberat. & eos vertit in fugam: iubet autem martyrem venire in montem, qui est Cæsareæ, &

Manet 40. dies ieiunus illic degere. Cùm fuisset ergò in monte, & totos quadraginta dies mansisset ieiunus, fit hic alius Moses. Ei in manus nouum traditur testamentum, quod non tunc quidem primùm esse cœperat, sed iam fuerat datum patribus. Et quod tunc deerat Mo-

Exod. 31. si, hoc nunc adimpletur in martyre. Nam Moses quidem solummodò è cælo accepit tabulas: ad hunc autem & vox, & virga ab alto descendit. Cùm autem virgam accepisset, & vt vox significabat, ea terram dissecuisset, quomodò priùs mare Moses, accipit Euangelium editum è terræ visceribus.

Cap. 11. Quid opùs est ea dicere, quæ sunt posteà consecuta? Non ampliùs nobis martyr Moses, sed fit alius Paulus prædicans. Euangelium. Cùm quoddam autem templum

1. Cor. 4. construxisset, in quo orare consueuerat, quoniam oportebat eum, sicut Paulus, operari manibus, diuina virtute ad se ducit omnes feras: & lac mulgens fœminarum, quæ-

Nota rem miram. cunq; id scilicet præbent poculentum hominibus, efficiebat caseum: & eius quidem parùm sibi relinquebat & reponebat: reliquum autem, descendens Cæsaream, distribuebat egentibus. Quoniam autem magnus Mamas fama & sermone multorum celebrabatur, Alexander quidam alius, non is, quem priùs diximus, tunc creatus præses Cappadociæ, vir crudelis, si vllus alius, & contendens in impietate à nemine superari, cùm de eo omnia intellexisset, mittit quosdã equites ad eum quærendum, vt cùm inuenissent, ad eum adducerent. Cùm illorum itaque aduentum præsciuisset martyr, fit eis obuiàm. Illi autem postquàm simul conuenissent, neque scirent hunc esse illũ,

Excipit suos hostes hospitio S. Mamas. rogabant eum, vbinàm, & in quo loco esset Mamas. Ille verò: Vos quidem, inquit, ô amici, oportet nunc ex equis descendere, vt eamus ad cœnam: posteà autẽ ostendam vobis Mamantem. Hi ergò ab eo hospitio accepti, caseum & panem lubenter comederunt. his enim egregius eos accepit Mamas, dominus conuiuij.

Cap. 12. Interim autem ad martyrem accedunt, vt consueuerant, fœminæ animantes, vt vnaquæque suo lacte mulgeretur. Quod cùm vidissent equites, eos inuasit stupor & timor: & cœna relicta, confugiunt ad martyrem. Ille verò cùm metum eis ademisset,

& eos

& eos bono & fidenti animo esse iussisset, deindè vellet etiam eorum animos à cura liberare, dixit se quidem verè eum esse, qui quærebatur, Mamantem, nè ampliùs eum quærerent. Eos ergò dimittit, pollicitus seipsum quoquè mox venturum. Deindè cùm equites protinùs recessissent, (tali enim viro credebant, neque in eo poterant vllum suspicari mendacium) cùm vnum ex ijs, qui erant in monte, leonibus, martyr nutu ad se vocâsset, iubet eum, postquàm ipse ingressus fuerit stadium, cursìm pergere ad Græcos & Iudæos, qui lingua maledica nomini vnigeniti detrahunt, & id maledictis incessunt, & eis afferre interitum. Hæc cùm iussisset feræ, à monte proficiscitur: & accedit ad equites, qui eum expectabant ad portam ciuitatis. Cùm ij itaque eum assumpsissent, ducunt ad Alexandrum. Ille autem protinùs: Tu´ne es, inquit, ille, qui es magia insignis? Martyr autem Mamas prudenter dicit: Ego sum Christi seruus: qui eis quidem, qui credunt in ipsum, & faciunt eius voluntatem, dat salutem: magos autem & incantatores, & eos, qui adorant idóla, igni tradit æterno. Sed quanam de causa me accersisti? Quòd nec possum quidem, inquit Præses, perspicere, quibusnam vtens præstigijs & incantationibus, viribus inexpugnabilia & fera animalia inducis, vt cum eis degas, & apud eas verseris: imperes autem propemodùm, tanquàm ratione præditis. Respondens autem martyr: Qui seruit, inquit, Deo meo, qui solus viuit, & est verus, ne vel parùm quidè sustinuerit versari & vitam agere cum * idolatris & maleficis. Quamobrèm ego mihi duco esse præstantius, versari simul cum feris, quàm vobiscum habitare. Nam illæ quidem non nostris inducuntur, vt putas, incantationibus, & ideò mihi redduntur cicures & domesticę: neque enim scio, quid sibi velit vel solum nomen incantationis: sed etsì sint prudētiæ expertes & rationis, sciunt tamen ipsæ quoquè meum reuereri Dominum, & in honore habere eius famulos. Vos verò estis longè, quàm ipsæ, minùs participes rationis, quòd cùm illas habeatis exemplar honorandi Domini, ne sic quidem intelligitis.

Feræ & leones obediũt sancto Dei.

Sistitur coram Alexãdro prçside.

Præclarum eius responsum.

Præses autem cùm aduersùs hæc ne posset quidem cõtradicere, conabatur apertè vim afferre. Cur autem eò, aiebat, processisti stultitiæ & audaciæ, vt insurgas quidem aduersùs Imperatorum constitutiones, impudenter autem nos quoquè afficias contumelijs? Sed tormenta te vel inuitum omninò ea, quæ oportet, docuerint. Et statìm iubet eum suspensum valdè cædi. Ille autem, etsì adeò acerbè laceraretur, perindè erat affectus, atquè si nullum dolorē sentiret penitùs. Neque enim tortores adspexit effœminatè, nec se mollem præbuit in tormento, non humile & illiberale aliquid est locutus: sed rectà in cælum suos defixerat oculos, & consolationem expectabat à superis. Cùm verò Præses suppliciorum & dolorum acerbitatem intenderet, & instaret, vt martyr laniaretur vehementiùs, vox quædam diuina, quæ extitit è superis, ei quidem leuat magnam partem doloris: confirmat autem & corroborat id, quod laborabat, & reddit eum quibusuis tormentis superiorem. Eam cùm multi audijssent ex fidelibus, firmiores & cõstantiores euaserunt in pietate. Alexander autem postquàm vidit generosum Mamantem nihili facere ferreas illas vngulas, quibus laniabatur, corde magìs lacerabatur ab insania: & ipsum quidem illinc deducit: accendit autem fornacem ignis, vt athleta in eum iaceretur. Atque iam quidem accendebatur fornax ignis: Præses verò, quoniam tunc erat occupatus in alijs, satiùs esse putauit, parumpèr martyrē tradere in custodiam. Quadam enim spe ducebatur, quòd si ei tempus daretur, vt apud se esset, & consideraret accuratiùs, fore vt & experientia malorum, quæ præcesserant, & metu futuræ fornacis, accederet mollior ad secundas interrogationes, & non parùm priorem suam mutaret sententiam. Atque ille quidem vir generosus conijcitur in carcerem: ad quadraginta autem Christianos, qui in eo priùs detinebantur, ibì inuentos liberat à vinculis: & cùm carceris claues & vectes labefactâsset sola precatione, & totas portas aperuisset, eis quidem concedit, vt sine labore exeant: relinquitur autem ille solus in custodia, in qua Angeli præsentia excitabatur & confirmabatur ad futura certamina.

Suspensus diré cęditur

Cęlesti voce cõfirmatur.

Ducitur in custodiam.

Liberat idè 40. Christianos.

Intereà ergò iam accensa erat fornax: & Præses, abiectis alijs curis, rursùs producit martyrem ad tribunal, & dicit: Tanta omninò nostra in rebus maximè necessarijs occupatio, & diuturna in illis mora, præbuerunt tempus ineundi consilij, quod esset tibi vtile. Sin minùs, tu vides, quàm sit alta fornax: nihil tamen dicam, donèc inconsiderata hæc tua constantia effecerit, vt te multùm deplores. Ille autem vir egregius: Iam tibi, ô Præses, priùs meam aperui sententiam: cur de ijsdem rebus tibi rursùs exhibes negocium? Cùm inceperis, finē impone: nè differas ea, quæ mihi es minatus. Præses

Cap. 14.

Mittitur in fornacem. Dan.3.

autem eum protinùs immittit in fornacem. Sed qui pueris, qui erant in Assyria, fornacem aliquandò rore adsperſit Deus, is hîc quoquè aderat, auferens ignis operationem. Martyr autem versabatur in flamma, tanquàm in prato florido. Toto certè tempore, quo in igne est moratus, canebat hymnos ad Deum. Atque tres quidem dies eum tenuit fornax. Deindè cùm flamma cessâsset, & essent in cinerem dissoluti carbones, iubet Præses lictoribus, vt efferant, si quid sit reliquum ex ossibus martyris.

In eo tres dies manet illæsus.

Illi autem cùm venissent ad fornacem, illius vocem apertissimè audiunt Deum laudantem. Illi verò protinùs reuersi, Præsidi renunciant rem illam admirabilem. Ille verò: Per magnum, inquit, Serapionem, & alios omnes deos, hoc est apertè incantatio & præstigiæ. Et multa alia nugatus est aduersùs veritatem: adeò erat attonitæ & planè emotæ mentis. Populus autem, quicunque, inquam, paululùm poterant intueri ad veritatem, cùm nec ignis vestigium, neque vllam fuliginem adspexissent ferre athletam, illius Deum laudabant, & ei soli adscribebant miraculum.

Cap. 15.

Stolidus autem Præses, postquàm ex fornace rursùs adstitit martyr sanus & saluus ante illius tribunal, cùm nec eius quidem pilum ignis attigisset, longas in eum effudit nugas, eum insimulans magicæ & veneficij, & hæc vocans dæmoniaca. Ille autem ne responso quidem eum est dignatus. Et Præses quidem eum deduxit ad certamen, futurum, vt putabat, cœnam bestijs. Ille autem sequebatur subridens. Et in martyrem quidem immissus fuit pardus, & sæuus vrsus. Sed vrsus quidem eum reuerenter adorabat, & ad eius pedes procumbebat. Dixisses, si vidisses, eum amplecti illius vestigia.

Ferę illũ reuerentur.

Pardus autem lenis & mansuetus, in eius humeros citra vllam insiliens molestiam, lingua abstergebat eius sudorem, & eum demulcebat, perindè ac eum deliniens, & ægrè ferens ea, quæ patiebatur. Et quæ à Præside quidem immissæ sunt bestiæ, sic, vt videtis, meum tractârunt athletam. Sed non sic leo, qui ab illo signum accepit, quem ipse armauit aduersùs impios, vt priùs diximus. Nam dentibus stridens, & iram spirâs, properè descendit de monte: & cùm conturbâsset theatrum, & in partes dissecâsset, ex eis quidem multos discerpsit dentibus & vnguibus. Quo quidem tempore innumerabilis multitudo infidelium, intelligẽtes virtutem diuinam, quæ erat in martyre, eius Deum magnificè extollebant. Hæc, quæ vel ipsos poterant mollire lapides, reddebant Præsidem duriorem: & leonem rursùs in ipsum immittit. Ille autem quantùm qui præcesserat, efferatus fuerat in impium theatrum, & eis quauis morte vitam effecerat acerbiorem, tantùm hic accessit mitis & mansuetus martyrem: adeò vt multis videretur immissus esse à Præside ad eum consolandum, non autem ad puniendum.

Cap. 16.

Cùm itaque spem omnem abiecisset impudens ille Præses, rogat quendam ex ijs,

Grauiter vulneratur S. Mamas.

qui ei parebant, vt in præclari huius martyris viscera ferreum adigat tridentem. Et ille quidem eum ambabus manibus torquet in Martyrem. Martyr autem sanguine manantia fert intestina, adeò vt quædam mulier ex ijs, quæ beneuolæ erant martyribus, quam primùm accurrens, cratere guttas sanguinis susceperit: & lætus ingreditur per medium theatrum: magnam enim à vinculis securitatem præbebat ei finis, qui mox expectabatur: & egreditur lætus è ciuitate, onere, quod gestabat, sibi placens, dum internam naturæ compositionem in manibus suauissimè circunferebat, vt qui gauderet, quòd ea oblata esset hostia ei, qui formauerat, & grato animo reddita esset ei, qui dederat. Cùm ergò duo stadia peruasisset, & Christo agonothetæ visum esset eum satis laborâsse, recumbit in quadam spelunca, & adspicit ad eas, quæ illic sunt, coronas. Vox autem desuper exiſtit, vocans athletam ad æterna illa tabernacula & præmia, ad eum qui illic est splendorem, & delicias, ad quas transit protinùs, ab illis exceptus secundo mensis Septembris. Quæ detur omnibus nobis consequi gratia

Reddit spiritum.

& benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

MAR

MARTYRIVM SS. PAVLI ET IVLIANÆ, QVI APVD VRBEM PTOLEMAIDEM ILLVD *susceperunt, Authore Simeone Metaphraste. Numerum capitum ad marginem adscripsimus.*

AVRELIANVS Imperator per totum orbem terrarum contra Christianos edictum proposuit, vt omnes idólis sacrificarent: qui verò id facere noluissent, vita pessimè priuarentur. Ille igitur cùm in Isauriam veniſſet, in vrbem Ptolemaidem se cõtulit, vt omnes Christianos cogeret idólis sacra facere. Cùm verò beatissimus Paulus vnà cum sorore sua Iuliana Imperatorem in vrbem ingredientem vidisset, Christi signo frontem notauit, & ad sororem cõuersus: Esto, inquit, bono animo, soror mea, neque timeas. dico enim tibi, magnam quandam tentationem Christianis imminere. Augusti 17. Cap. 1. Vide antiquissimum morẽ Cruce se signandi.

Vidit Aurelianus, cùm Paulus Christi signo frontem notauit, & misit qui illum corriperent. Quem cùm in media turba stare iussisset: Miserrime, inquit, homo, quidnam tibi proposuisti, vt, me in vrbem ingrediente, frontem signare auderes? An ignoras edictum contra Christianos propositum? Respondit Paulus: Audiui equidem edictum tuum, sed nemo vnquàm poterit tantum timorem nobis injcere, vt Christum verum Deum abnegemus. tua enim tormenta breuia sunt, neque eos lædere possunt, qui Deum metuunt. At Dei tormenta, sempiterna illa sunt. Eodem modo voluptas & gloria, quam Deus Christianorum generi largitur, æterna est. Quis igitur tam amens est, vt viuentem Deum derelinquat, & surda atque muta ista vestra idóla colere velit, cùm ipse author nostræ salutis Iesus Christus dixerit: Quicunque negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est? Cap. 2. Matth 10.

Cernis, inquit Aurelianus, quandiù te nugantem passus sum ac sustinui? Accede iam, & dijs sacrifica, nè pessimo mortis genere consumaris. At Paulus: Ego nullum alium Deum cognoui, nisì Dominũ Iesum Christum, quem colui semper indè vsque à patribus meis puro corde atque animo. Tum Aurelianus dixit: Suspendite hominem istum, & acriter torquete, donèc venerit Dominus ipsius, & eum liberet. Suspenderunt igitur illum carnifices, & cruciatibus affligere cœperunt. Cumque affligeretur, voce magna Deum inuocans, dicebat: Domine Iesu Christe, vera Dei veri & Patris progenies, cuius ortum nemo comprehendere potest, non Angeli, non Archangeli, non Throni, non Dominationes, non Principatus, nõ Potestates, non Virtutes, non Cherubini, aut Seraphini, nisì Pater solus: tu, inquam, afferas opem mihi humili & abiecto seruo tuo, & ex manibus Aureliani me liberes. Deus autem protinùs ità cruciatus illos leues effecit, vt beatus Paulus nihil sentiret. Cap. 3. Paulus suspensus cruciatur. Non sentit pœnas.

Sancta verò Christi sponsa Iuliana, cùm fratrem suum ità cruciari vidisset, cucurrit ad tribunal, & voce magna clamans: Aureliane, inquit, tyranne, cur ità crudeliter fratrem meum innocentem crucias? Tum Aurelianus: Detegite mox istius mulieris caput, & eius genas vehemẽter percutite, nè sic temerè loquatur: istum verò nefarium hominẽ constanter cruciate, eô quòd Christi, quem dicit, patrocinium & adiumentum se habere ait. Risit Iuliana, &, Miror, inquit, quomodò Imperator cùm sis, deliras, neque potentiam Christi cognoscis, quemadmodùm scilicet tormenta his hominibus, qui eum inuocant, leuiora efficit. Aurelianus ad suos conuersus, dixit: Mulierculà ista ex mea clementia maiorem in modum elata est. Itaque illam toruè intuens: Accede, inquit, & dijs immola. non enim manus meas te euasuram confidere debes. Ad hæc Iuliana: Ego neque tua tormenta extimesco, neque minas tuas ad me pertinere arbitror: est enim Deus in cælis, qui poterit eripere nos de iniquis manibus tuis. Quæcunque igitur habes torquendi instrumenta, mihi admoueas, vt ex hisipsis Dei & Saluatoris Iesu Christi opem mihi præsentem esse cognoscas. Cap. 4. Iulianę cõstantia.

Hæc dixit Iuliana. Cui Aurelianus: Video, inquit, pulchritudinem tuam talem esse, vt illius rationem habens, te perdere nolim. Te igitur adhortor, vt dijs sacrifices, quô legitimam mihi vxorem te deligere possim, & mecum vnà regnes, Imperio meo Cap. 5.

omni tempore fruens. Quinetiam fratri tuo iniuriam compensabo, & faciam, vt amplissimum dignitatis gradum apud me habeat. Erexit Iuliana oculos suos in cælum, & Crucis signo cùm frontem notâsset, risit. Cui Aurelianus: Cur, inquit, Iuliana, multam benignitatem meam contemnens, risisti? Non, inquit illa, contempsi benignitatem tuam: sed rideo, gaudens, quòd sponsus meus cælestis, qui vult omnes homines saluos fieri, sedet in solio sancto suo, eiusque diuinitatis pulchritudinem contemplor: qui etiam me hortatur, vt certamina ipsa libenter sustineam, te verò nugacem & futilem hominem contemnam: quippè qui, cùm te Imperatorem appellari facias, & ligna & lapides adoras. Audiens hæc Aurelianus, bili percitus: Suspendite, inquit, mulierem istam, eamque constanter cruciate, vt intelligat se ante Imperatoris tribunal consistere. Cœperant iam carnifices illam cruciare, cùm Paulus eius frater eam intuens: Nè timeas, inquit, soror, Tyranni cruciatus, neque ipsius minas formides. Sustincamus paulispèr, vt perpetuò requiescere possimus. Infligite huic, inquit Aurelianus, cruciatus assiduos, eique inculcate, nè superba & stulta verba effutiat. Audiens hæc Iuliana, iterùm risit, & ait: Aureliane Tyranne atque inique, Dominus Iesus Christus facit, vt neque labores, neque tormenta hæc sentiam. Tunc Aurelianus: Quanuis, inquit, multas nugas effundas, & simules te cruciatus non sentire, faciam tamen, vt diutiùs crucieris, & doloribus succumbas. Non sinet, inquit illa, Christus ipse, me vnquàm à te superari. Ille est qui mihi opem affert, & nunc, & semper ad finem vsque opitulabitur, quò ipsius potentiam, & nostram Christianorum patientiam cognoscere possis. Te verò ipse Deus meus æterno igni puniet: exiget enim à te animas, quas perdidisti.

1.Tim.2.

Iuliana quoquè suspensa torquetur.

Nec ipsa sentit dolores.

Cap. 6. His verbis magis exarsit Aurelianus, & iussit lebetem afferri, ac picem in eum conijci, atque ignem multum infra lebetem accendi, ità vt nemo propiùs accedere posset. Iussit autem in illum conijci Paulum & Iulianam. Qui cùm fuissent coniecti, oculos in cælum erigentes, ac tanquàm vno eodemque ore precantes, hæc dicebant: Domine Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac & Iacob, qui descendisti in fornacem ignis ad Sidrach, Misach & Abdenago in Babylonis regione, neque illos igne lædi permisisti: tu, Domine Iesu Christe, lux illa immensa, Patris mysterium & gloria, Deique altissimi dextera, qui homo factus propter peccata nostra, inter homines versatus es, da salutem animabus, quas inimicus diabolus miserrimè deceptas & corruptas, vsque ad infimam tartareæ sedis voraginem detrudere conatur: quemadmodùm Aurelianus iste, ipsius diaboli discipulus, nunc facit. Hæc cùm illi precantes dixissent, pix efferuescens, in gelidam aquam conuersa est, ità vt qui præsentes erant, Dei potentiam admirarentur.

Mittũtur in feruentem picem.

Dan 3.

Pix frigescit, in aquâ mutata.

Cap. 7. Nihilominùs tamen Aurelianus proprio furore oppressus, Deo gloriam non reddebat, sed magicis artibus ea fieri existimabat. Iussit posteà è lebete illos extrahi, in quibus nec picis odor aliquis inerat: quin etiam neque in lebete ipso picis aliquid inuentum est, sed tantùm frigida aqua. Tunc Aurelianus, Existimatis ne, inquit, eos, qui præsentes sunt, à vobis circumueniri, & adduci, vt putent auxilium à Deo vestro vobis allatum, & non magicis potiùs artibus hæc facta esse? Non ità, per deos ipsos, res se habebit: faciam enim, vt cruciatibus affecti, igne consumamini, nisi dijs ipsis victimas obtuleritis. Ad hæc Paulus respondit: Minimè nos possumus viuentem Dominum Deum relinquere, cæli & terræ creatorem, qui nos è tenebris eripuit, & à manibus tuis eosdem liberauit. Nunquàm igitur, Aureliane Imperator, nobis persuadere poteris, vt lapidibus & statuis vestris, voce, auditu & anima carentibus, cultum præbeamus. Itaque decæterò tormenta, quæcunque vis, nobis admoueas, vt Dei nostri vim cognoscas.

Dei virtutẽ Aurelianus magicis adscribit artibus.

Cap. 8. Iussit Aurelianus duas ferreas sedes illuc afferri, & è balneis publicis carbones congeri, & sedes illas vehementer succendi: suum verò abdomine illitos martyres ipsos supra candentes sedes imponi. Quod cùm mox factum esset: Iam, inquit Aurelianus, artibus vestris omnibus superatis, potestis discere, quisnam sit Aurelianus Imperator. Veniat nunc Christus vester, si potest, & vobis laborantibus opem afferat. Respondit statim Aureliano Iuliana: Nobiscum hoc in loco Christus est, nobis opẽ affert, neque sinit ab igne nos tangi. Tu verò illum non vides, cùm eius visione indignus sis. Moneo te, Aureliane, vt insaniam istam omittas, & ad Christum accedas. nam si ei credere voluëris, te resipiscentem amplectetur, cùm benignus sit ac misericors, & humana peccata condonet. Quòd si non credideris, æterno igne puniëris.

In ignitas sedes imponũtur martyres.

Magis

Magìs iratus est Aurelianus, & iussit carnifices capite truncari, quasì pecunias à Christianis accepissent, vt illis parcerent. Cùm verò ad mortem ducerentur carnifices, hortabatur eos Paulus his verbis: Nolite timere. neque enim in æternum moriemini, sed Sanctorum participes futuri estis, & cælestis regni hæredes. Hæc cùm audissent carnifices, constiterunt, ità Deum orantes: Domine Iesu Christe, quem Paulus & Iuliana prædicant, adesto nobis, & in confessione tua fac nos perfectos esse: quoniam nihil mali fecimus, & morimur. Hæc cùm dixissent, obtruncati sunt. Eorum alter, Quadratus: alter, Acacius dicebatur. Cap. 9. Vide insaniã Tyranni qua iubet carnifices decollari.

His igitur martyrio consummatis, iussit Aurelianus alios carnifices ignem afferre, & supra carbones sal adspergere, vt ignis ipse vehementer accenderetur. Tum Iuliana: Aureliane, inquit, Tyranne & nefarie, cur teipsum affligis? Video enim te cruciari, & omnibus modis furore detentum affligi, deniquè vt serpentem aliquem exibilantem, venenum contra nos effundere: sed nihil tamen proficies, cùm Deus ipse nos corroboret, vt prauas tuas cogitationes sustinere possimus. Itaque cùm aduersùs nos nihil efficere potueris, magìs erubescès, & à nobisipsis abstinebis. Aurelianus iussit illos exolui, & in carcerem detrudi, atque ligna quædam maximi ponderis in eorum ceruices imponi, pedes etiam compedibus ligari, catenis manus deuinciri, & ferreos clauos sterni, vt illis configerentur, neque Christianorum aliquem permitti ad eos ingredi, nè cibus afferretur. Illos igitur carnifices in carcerem duxerunt, quæque ab Aureliano iussi fuerãt, eis fecerunt. Cùm verò media nocte martyres Deum precarentur, lux quædam magna effulsit in carcere, & Angelus coram illis stetit, eisque dixit: Paule & Iuliana serui Dei altissimi, surgite & Deum orate. Hæc dixit Angelus, & ad eos accessit: ac statìm instrumenta, quibus eorum colla constricta erant, tetigit, statimque tam illa, quàm reliqua ferrea & lignea vincula confracta, de iustorum martyrum corporibus exciderunt: duæ autem sedes pannis stratæ, & mensa coram ipsis ilicò apposita est, omnigenis ferculis plena: eisque Angelus dixit: Venite, requiescite, & cibum sumite, quem misit vobis Iesus Christus. Paulus & Iuliana ea re lætati, discubuerunt. Cumque panem ipsum in manus sumpsissent, & oculos in cælum erexissent, Deo ipsi gratias egérunt, & cibi participes facti sunt. Viderunt carceris custodes lucem illam magnam: cumque ad eos repentè introiuissent, quod factum fuerat didicerunt, ipsos insupèr comedentes, & hilares factos viderunt. Itaque cum illis recumbentes & ipsi comederunt, Deoque laudem & gloriã dederunt, qui talem gratiam filijs hominum contulisset, ità vt plerique ex ipsis Deo crediderint, & Christiani euaserint. Cap. 10. Ducũtur in carcerẽ, & pessimè habentur. A vinculis absoluũtur. Cœna illis diuinitùs præparatur.

Tertio pòst die Aurelianus, cùm in tribunali sedisset, iussit sanctos martyres Paulum & Iulianam illuc duci, quibus ait: An nondùm tormenta ipsa vos docuerunt, vt ab ista insania vestra discedatis, & deos adeuntes, illis victimas offeratis? Hæc, inquit Paulus, stultitia mihi sit, & omnibus, qui Deum ipsum diligunt. Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus: & sapientia hominum, stultitia est apud Deum. Desipiens profectò & insanus essem, si à Deo ipso deficiens, dæmones vestros colerem. Denuò Aurelianus bili percitus, iussit illos in ligno suspendi, & cruciari. At illi Deum orantes, hæc dicebant: Domine Iesu Christe, fili Dei viuentis, lux Christianorum, & fides, quæ neque concuti, neque ab aduersarijs expugnari, aut dissolui potest: ostende faciem tuam, & nobis opem feras, neque nos destituas propter sanctum nomen tuum. Cùm igitur carnifices diutiùs illos cruciarent, & Christus eorum cruciatus subleuaret, nihil omninò martyres tormenta illa sentiebant. Cap. 11. 1. Cor. 1. In ligno suspensi cruciantur.

Vnus verò è carnificibus, nomine Stratonicus, cùm staret ad sinistrum Iulianæ latus, & tormenta in eam inferret, eius pulchritudine captus, manus ab ea continebat. Cuius sensum atque animum cùm beata & sancta Iuliana cognosceret, sinistrum pedem extendit, & calce illum verberans: Stratonice, inquit, fac quod iussus es à Tyranno Aureliano, neque manus à me contineas mihi parcens: ego enim habeo Regem meum Dominum Iesum Christum, Deum æternum, & animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me subleuat, atque ità præsentes cruciatus non sentio. Hæc cùm Stratonicus audiuisset, statìm ensem, quem manu tenebat, abiecit: cumque ad tribunal Aureliani cucurrisset, clamans: Aureliane, inquit, tyranne & temerarie, cur nàm hæc facinora contra Christianos patrare audes? Quidnam homines Deo seruientes commiserunt, vt ità crudeliter & immaniter eos crucies? An quia Christum omnium dominatorem venerantur? Hæc cùm audiret Aurelianus, ità obstupuit, vt hora vna Cap. 12. Stratonic' carnifex fit Christianus

mutus remanserit. Tandèm respondens: Tu ne etiam, inquit, Stratonice, istorum stultitiæ atque insaniæ particeps factus es? An Iulianæ pulchritudo te decepit & eius iucundis sermonibus allectus es? Stratonicus cùm in cælum oculos erexisset, deinde Paulum ac Iulianam in ligno suspensos circūspexisset, Crucis signo munitus, illorum adspectus tales vidit, quales Angelorum Dei facies esse solent. Mox accurrit, & deorum aram calcibus conculcauit, eamque euertens, ait: En & ego Christianus sum, facias licet, quicquid libet. Furore accēsus Aurelianus, iussit eius caput abscindi. Cumque sententiam Imperator tulisset, vénit ad eum locum, in quo martyrium obiturus erat: vbi cum genua inclinâsset, ità orauit: Domine Iesu Christe, quem Paulus & Iuliana confitentes, inuicti permanent, à diuinitate tua seruati, & Aureliani tyrannidem confundentes: tu, quæso, & animam meam accipe in cæleste regnum tuum, meam, inquam, animam, qui breuissimæ horæ spatio nomen tuum confessus suum, præsente Aureliano tyranno. His dictis, ille caput extendit, & à carnifice obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, & eius reliquias collegerunt.

Crucis signo munitur.

Capite plectitur.

Cap. 13. Paulus verò & Iuliana cruciatus fortiter sustinebant. Tunc Aurelianus Iulianam affatus: O sceleſta, inquit, & impia muliercula, quomodò in tormentis existens, carnificem decipere potuisti, eique mortis causam afferre? Non ego, inquit Iuliana, illum decepi, vel mortis causam attuli: sed qui me assumpsit Iesus Christus, ille ipse & hunc dignum fecit, ac vocauit: nisi enim dignus fuisset, nunquàm ad martyrij palmam peruenire potuisset. Illum igitur in regno cælorum requiescentem adspicies: te verò in gehennæ flamma puniri senties. Tunc quidem pectus tuum infelix percuties, cùm inferiorem hominem, teipso apud Christum præstantiorem videbis, & dolore affectus, clamabis, Dei misericordiam implorans, quam tamen impetrare non poteris. Post hæc iussit Aurelianus illos è ligno detractos, in carcerē interiorem cōcludi, & omnes veneficos ac præstigiatores vocari, qui feras omnes, quascunque haberent, acerbissimas, hoc est, viperas, aspides, ceraſtes ac dracones, afferrent, vt vnà cum Paulo & Iuliana in carcere concluderentur. Cùm igitur feras attulissent, quemadmodùm à Tyranno iussi fuerant, simul cum Paulo & Iuliana eas concluserunt. Serpebant autem ferę illæ, & ad pedes beatorum martyrum assidebant, intētis quidem oculis eorum facies adspicientes, sed nihil tamen nocentes. Paulus autem & Iuliana sedebant psallentes, & Deum collaudantes.

De hac reproborum pœnitentia & dolore lege cap. 5. libri Sapientiæ.

Nihil læduntur à viperis &c. Paulus & Iuliana.

Cap. 14. Manserunt autē serpentes illæ tres dies & tres noctes cum martyribus clausæ. Tertio autem die misit Aurelianus sub noctis tempus, vt disceret, an à serpentibus consumpti essent. Venerunt, qui missi fuerant ad eum locum: cumque ad ianuam accessissent, eos, psalmos canentes & Deum laudantes, audiuerunt. Cùm verò accuratiùs scire vellent, quo pacto res se haberet, ascenderunt in locum quendam superiorem. Vndè per fenestram speculati, viderunt Paulum sedentem simul cum sorore sua Iuliana, & Angelum Dei stantem in conspectu ferarum, neque permittentem feras accedere. Cucurrerunt igitur illi, & Aureliano omnia, quæ viderant, nunciârunt. Surrexit Aurelianus diluculo, & sedit pro tribunali, & iussit veneficos feras suas illinc euocare, & martyres duci ad tribunal. Accesserunt venefici ad ianuam, & feras eo modo, quo solebant, vocare cœperunt. Cùm verò feræ ipsæ illis non obedirent, ianuam patefecerunt, & feræ vno impetu omnes exiêrunt, & quoscunque infideles homines prope ianuam inuenerunt, statim interfecêre, & ad deserta loca aufugerunt.

Multi infideles à feris perimūtur.

Cap. 15. Carceris autem custodes Paulum & Iulianam ad Aureliani tribunal duxerunt. Tyrannus igitur eos intuens, ac ridens: Beatum, inquit, me hodiè existimo, quòd vestra consuetudine fruor. fortassè enim magnum aliquid à vobis lucrifaciam: & per deos ipsos, si quidem mihi verum dixeritis, multa & magna dona à me percipietis, & regni mei potestas penès vos erit. Nunquìd vos deum Apollinem præsentem, & vobis opitulantem, vt audiui à quibusdam speculatoribus, vidistis? Nos, inquit Paulus, nullum Apollinem cognouimus: nam sumus ex eorū numero, quibus Deus salutem dedit. Tua verò anima ad mortem vsque perdita est. non enim sapis, neque resipisce re vis: quinimmò multus tyrannidis tuæ furor ad blasphemiam te conuertit, quippè qui Angelum, quem misit Dominus Iesus Christus ad obturanda ora serpentum, quę tua est arrogantia & temeritas, Apollinem fuisse dicis. Tunc iratus Aurelianus, iussit plumbeis glebis Pauli maxillas contundi, atque illi dici: Nè ità insipienter & arroganter loquaris, cùm scias te Imperatori assistere.

Imperator eorū liberationē Apollini adscribi

Cap. 16. Iussit posteà è tribunali Paulum abduci, & Iulianam eius sororem cōràm sisti, quam his

his verbis aggressus est: Quæso, animæ meæ domina Iuliana, quæso, inquam, & te hortor, nè fratris tui insaniam imiteris. Video te puellam prudentissimam, multa sapientia refertam. Obtempera consilijs meis, & columnas aureas per totum terrarum orbem, tuo nomine inscriptas, erigam. Tũc illi Iuliana: Minimè, inquit, me decipies, Aureliane tyranne & impie. Non circunuenies Dei altissimi seruam. Nè mihi æternam mortem suggeras. Vis´ne me priuare Dei gloria & cælesti regno, quo tu indignus es & alienus? Iussit Aurelianus Iulianam semoueri, & Paulum reduci: cui dixit: En, Paule, soror tua promisit mihi se dijs sacrificaturam: quæ idcircò mihi vxor erit, totiusq; regni mei domina. Fac igitur & tu quod dico, & sinas tibi persuaderi, vt dijs sacrifices. Ad hæc Paulus: Verè, inquit, mentitus es, idq; tuo malo: sed nihil alienũ fecisti à patris tui diaboli disciplina, cùm id facias, quod ille solet: neque enim aliquem subripere potestis, nisì mendacia confingendo. Sed frustrà laboras. nanque nos non decipies, ne si totius quidem orbis terrarum imperium nobis pollicereris. Minimè, inquam, nos circunuenire poteris.

Iuliana fortiter tyrãni blãdimenta contemnit.

Quousquè tandèm, inquit Aurelianus, iniuriam nobis facis? An non erubescis, nugator & insipiens? Per deos ipsos ego vos omnium generum tormentis affligam, & nemo è manibus meis vos auferre poterit. Iussìt igitur ignẽ afferri, & quatuordecim virgas ferreas, easq; in ignem conijci, & valdè accendi: tum Pauli manus & pedes ligari, ferreumq; vectem inter manus & pedes inijci, & in terram defigi, ac sic virgis ignitis binis per vices Paulum percuti: Iulianam verò iussit in lupanari constitui. Itaque multi è turba illa, quæ circunstabat, scelesti & nefarij homines, certatìm contendebant, quis ad eam primus ingrederetur. Erant enim velut equi hinniẽtes, eius puellæ forma incitati. Cùm verò in eo loco, in quo Aurelianus iusserat, constituta esset, statìm Angelus Domini descẽdit de cælo, & dixit: Nè timeas, Iuliana: Dominus enim Iesus Christus, quem tu colis, misit me, vt te protegam, & sanctum nomen eius notum faciam omnibus timentibus eum. Cùm verò multi ad virginem accederent, & eius pulchritudine frui vellent, Angelus excussit è pedibus suis puluerẽ, & in eorum oculos iniecit, ità vt eos excæcârit. Quapropter neq; ampliùs cernebãt, vbì essent, aut quò irent, neq; ad illam accedere poterant. Id cùm turbæ vidissent, quod admirabiliter factum fuerat, vno animo clamabant: Magnus est Deus Pauli & Iulianæ, qui vbiq; eos seruat & protegit, qui illum timent. Qui autem excæcati fuerant, flexis genibus supplices eius opem implorabant, dicentes: Iuliana, serua Dei altissimi, peccauimus quidem contra te, cùm stultè atq; insipienter nos gesserimus: sed tu da, quæsumus, nobis veniam, vt Dei serua: & precare Christum tuum, vt nobis visum restituat. Eorum misericordia commota Iuliana, paululùm aquæ accepit: & cùm oculos in cælum extulisset, Deum inuocauit, ità dicens: Domine Iesu Christe, author omnium salutis, exaudi me, & nunc etiam ostende miracula & prodigia, quæ facis propter nos filios hominum. Restitue his viris facultatem videndi, vt sanctum & glorioſum nomen tuum celebretur. Hæc cùm dixisset, aquã supra turbas illas infudit, & omnes, qui excæcati fuerant, visum receperunt. Tum illi ad terram prostrati, gratias Deo reddebãt, pœnitentiam agentes. Cumque peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt.

Cap. 17.

Sæuissima tormenta Paulo admouentur.

Iuliana ducitur in lupanar.

Angelus tuetur Iulianam.

Cæcos Iuliana illuminat.

Paulus verò, de quo dicebamus, cùm à carnificibus cruciaretur, virgis illis ferreis diutiùs percussus vociferabatur, hæc dicens: Aureliane tyranne & nefarie, quidnam mali commisi, vt sic crudeliter & impiè me crucies? Verùm me quidem à tormentis Dominus meus Iesus Christus subleuat: te verò manet hæreditas æterni illius ignis, qui paratus est tibi, & diabolo hæc aduersùs nos suggerenti. Et vbinàm, inquit Aurelianus, Paule, est Iuliana soror tua, quam ais esse temperantem & virginem? En illa ad lupanar ducta est. Num putas adhuc esse virginem? Ad hæc Paulus: Scio, inquit, illum ipsum Deum, qui semper à tuis prauis cogitationibus me liberauit, sororis etiam meæ propugnatorem fuisse, & intactam ab omni labe conseruâsse. Misit enim Angelum suum è cælo, vt eam custodiret. En vt sine macula, & virginitatem puram habens, reuertitur, vt videat vincula mea. Miserat enim Aurelianus, vt Iuliana duceretur. Quæ cùm venisset ad tribunal, & Paulus eam vidisset, multo gaudio plenus risit. Aurelianus verò: Num, inquit, Iuliana, amatores tui pulchritudine tua satiati sunt? At illa dixit: Mea pulchritudo, meũ ornamentum & decus Christus est, qui misit Angelum suum, & me abiectam atque humilem seruam protexit: quoniam fidem & spem meam in illo fixam habeo. Quapropter gratias illi ago, & sanctum eius nomen collaudo, quòd ipse est, qui facit mirabilia solus, & non est alius Deus præter ipsum.

Cap. 18.

S. Paulus ab. sens, nouit quid suæ sorori Iuliana contigerit.

Psal. 71.

Cap. 19. Iussit deincèps Aurelianus Paulum exolui, & foueam quandam effodi, tam longam, quanta est trium hominum statura: tum ligna & ignem afferri, atque in foueam illa succēdi. Fecerunt carnifices, quod iussum fuerat, admodùm studiosè: nam & foueam statim effoderunt, & ignem vehementer accēderunt. Itaq; Aurelianus iussit Paulum & Iulianam in ignem illum conijci. Sancti verò martyres Deum collaudantes, Saluatorem ac Dominum Iesum Christum inuocabant ad opem sibi ferēdam. Cùm autem ad eum locum veniissent, sua membra Crucis Christi signo munierūt, & sponte se in ignem coniecerunt. Erant autem in igne illo Deum laudantes, & eius gloriam prædicantes. Eccè autē Angelus Domini descendit de cælo, & fumum vnà cum igne foràs excussit, neq; permisit sanctos martyres vel paululùm ab igne perturbari. Stabāt itaq; in fouea illa rectis corporibus, diuinas laudes proferentes in hanc sententiam: Benedictus es Domine Deus Rex seculorum, qui memor fuisti humilitatis nostræ, & præsentia tua ignis flammam extinxisti propter bonitatem tuam, quæ facit, vt peccata nostra non recorderis. Tu nos indignos, saluos atq; incolumes eripuisti à cogitationibus tyranni Aureliani, qui suo Imperioità intumescit, quasì futurus sit immortalis. Hæc cùm martyres precarentur, multi ex Græcis, Dei potentiam contemplantes, animo compuncti, ab idolorum superstitione defecerūt, & Christi fidem secuti sunt: multi etiam carnifices, qui eos verberauerant, cùm Dei tanta in illos beneficia collata vidissent, mutato consilio, Christi fidem amplexi sunt.

Mittūtur in foueā igne ardentem.

Nihil vruntur.

Multi credunt in Christum.

Cap. 20. Perlata verò sunt hæc omnia ad Aurelianum, qui iussit illos, ità vt erant, in fouea lapidibus obrui. Sed eccè repentè tonitrui sonitus cū multis fulguribus, & nubes huc atq; illuc agitatæ, & ignis plenæ, vsq; ad Aureliani conspectum deuenerunt, & ignem illum in terram effuderunt, voxq; hæc è cælo ad eum demissa est: Aureliane, ingredere in abyssum gehennæ ignis, paratam tibi & patri tuo diabolo. Hæc cùm facta essent, misit Aurelianus, & iussit athletas & Christi martyres ex fouea illa extrahi, & in carcerem conijci. Itaq; sancti martyres Dei gloriam laudabant in omnibus his, quæ Deus ipse mirabiliter illorum causa fecerat. Septimo die posteà diluculò Aurelianus sedit in tribunali, & iussit sacerdotes afferre quotcunque idóla habebant argento & auro confecta, ac preciosis lapidibus ornata. Quæ sacerdotes ipsi mox in conspectu Aureliani constituerunt, cùm strauissent sub eius pedibus purpuram regalem. Tum Aurelianus: Vocate, inquit, Paulum & Iulianam. Quos cùm vidisset ante tribunal cōsistentes, animo & vultu valdè irato illis minatus, dixit: Ite nunc, & dijs sacrificate: nolim enim existimetis, manus meas vos euasuros. Subrisit Paulus, & ait: Nunquàm, Tyranne, Deum nostrum derelinquemus, qui cælum & terrā effecit. Nè putes ampliùs, idólis tuis cultum nos allaturos. Tum Aurelianus: Violēta, inquit, morte dignus es. Idoláne tibi hæc videntur? Neque intelligis, quæ vis in illis sit?

Vox cælitùs ad Aurelianum facta.

Cap. 21 Iouis fœdæ libidines.

Ad hæc Paulus: Iupiter iste, quem tu deum esse dicis, homo quidam fuit fugitiuorum filius, qui artem magicam benè edoctus fuerat: cumque præter cæteros homines esset incontinētissimus, & libidini maximè deditus, ac quorundam pulcherrimas vxores atque filias adamâsset, se continere non potuit, quin cum illis commisceretur. Qui modò in taurum mutatus, modò aui similis, aquilæ scilicet, ac cygno, mulieres nonnullas ex iam dictis circunuénit, & à mente alienatas in eam miseriam impulit, vt ipsum, tanquàm deum, colerent. Ad hæc & alias mulieres per formæ mutationem & præstigias decepit, in aurum commutatus. Et nè alia eius libidinosa facinora hoc loco narrem, (Scio te ad iracundiam concitari: sed licèt irascaris, dicam tamen nihil veritus) iste, qui prope Iouem positus est, & Apollo dicitur, an non ex adulterio genitus est è muliere quadam, quæ Latona dicebatur, quæq; illum peperit inter duas arbores, qui & ipse opera nefaria commisit, patrem Iouem imitatus? Eodem modo & Dionysius vester ille deus, an non & ipse ex adulterio genitus est ex Semele Cadmi filia? Nugator, inquit Aurelianus, & sceleste, an non ex Iunone deorū matre Bacchus genitus est? Risit Paulus, & ait: Est ne deus, qui ex muliere genitus incipiat esse deus, aut qui vxorem habeat? Tunc Aurelianus: Quousquè, inquit, multas nugas effundens dijs maledices? an non & vester Christus, quē vos Christiani Deum cælestem esse dicitis, ex muliere genitus est? Respondit Paulus: Nō es tu dignus, qui Dei mysterium audias. Verùm nè oratione tua multos eorum, qui præsentes sunt, circunuenias, necessè est aperire id, quod quæris.

Apollo ex Iouis adulterio natus.

Cap. 22. Gen. 1. Initiò Deus ipse cùm cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, effecisset, hominem effinxit ad imaginem & similitudinem suam. purum enim à malitia, innocentem,

centem, iustum, pietate præditum creauit illum Deus, & in paradiso deliciarum pleno eum collocauit. Pater autem vester diabolus non ferens tantam hominis felicitatem, Euam seduxit, & per illam, Adam ad diuini præcepti transgressionem impulit. Quo factum est, vt & Adam ipse tanquàm trāsgressor è paradiso expulsus sit, & genus omne humanum morti & peccati pœnæ obnoxium euaserit. Quamobrèm cælestis Pater & omnipotens Deus misericordia motus, humano generi subuenire volens, misit filium suum, vt humanam carnem susciperet, & Adam solueret, eosque qui ab iniusto detinebātur. Ipse igitur Deus, Verbum Dei, ac Patris filius, ante secula omnia est sapientia ipsius, & potentia & dextera: qui per Archangelum Gabrielem annunciatus fuit sanctæ illi Virgini, puræ atque honestissimæ, ex prophetico & regio genere originem ducēti. In cuius vtero Deus ipse, hoc est, cæleste Verbum, quod oculis corporeis non cernitur, habitans, suscepit corpus, cùm Gabriel ità Mariam ipsam affatus esset: Aue gratia plena: Dominus tecum. & paulò pòst, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Genitus igitur fuit Deus & cæleste Verbum per Virginem, omni labe purissimam, corpore, tanquàm veste quadam, indutus propter humanæ salutis dispēsationem. Nemo enim poterat Deum verum, ità vt est, præsentē videre, cùm Deus ipse sit ignis consumens, neque homo aliquis viuens Dei faciem videre possit. Huius igitur dispensationis causa Deus noster, quòd ad carnem pertinet, genitus fuit, & vt infans lacte nutritus est, cùm esset tamen diuinitate perfectus. Insuper factus est puer, & iuuenis, cumq; hominibus, vt homo, conuersatus est annos trigintatres, vrbes, regiones & castella orbis terrarum pertransiens, & benefaciens omnibus, ac liberans eos, qui à diabolo vexabantur. Posteà in ligno Crucis suffixus est, vt salutem daret mundo, qui perierat diaboli violentia & fallacia. Idem corpore mortuus est. Cumque ad inferos descendisset vnà cum sancta anima illa sua, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit: atque in caliginosa inferorum penetralia ingressus, eripuit eos, qui vinculis detinebantur, & ex carcere diaboli illos in superiorem regionem eduxit. Quod totum ipsius benignitati acceptū refertur. Cùm verò ità post tres dies à mortuis resurrexisset, apparuit suis Discipulis atq; Apostolis, & alijs multis, qui verè in eum crediderant: & cùm aliquotiès comedisset & bibisset cum Apostolis per dies quadraginta, sic posteà in cælum assumptus est, & sedet ad dexteram patris cum corpore illo, quod ipse Deus Verbum sibi copulauit. Nunc igitur diabolus dolore affligitur. illum enim Christus ipse Christianorum pedibus cōculcari fecit, qui per sanctum ipsius nomen ingrediuntur in regnum cælorum: à quo regno tu alienus es. habes enim sortem & partem, æternam ignis gehennam, hæreditatem diaboli patris tui percipiens.

Gen. 3. Mysterium redēptionis nostræ, per ordinē aperit S. Paulus martyr. Luc. 1. Ibidēm. Heb. 12. Exod. 33. Act. 10. Psal. 106. Act. 1.

His auditis, Aurelianus præ furore vultu mutatus est, & dentibus stridere cœpit, exardescens in illum, cui & respondens: Multas, inquit, nugas te modò effundentem passus sum, patientiam in te, nugax & sceleste, audiendō retinens. Tu verò quandiù perges me contemnere, & dijs maledicere? Nunc igitur nisi dijs immolaueritis, pessimis modis vos perdam, ità vt nemo possit è manibus meis vos eripere. Tum Paulus & Iuliana concordi animo & magna voce clamantes: Nos, inquiunt, Christiani sumus, & in Christo ipso spes nostras collocatas habemus: dæmones non adoramus, idólis tuis non seruímus, tormenta tua non timemus. Excogita igitur quoscunq; vis cruciatus. fidem enim in Deo habemus, fore vt à nobis superaris, quemadmodùm pater tuus diabolus à Christo superatus fuit, qui nos etiam robustos facit, & prauas artes tuas expugnat. Hæc cùm audîsset Aurelianus, iussit lignum quoddam magnum afferri. Quod cùm allatum fuisset, fecit Paulum in eo alligari. Carnifices verò eius manus colligârunt. Tunc Aurelianus præcepit accensas lampades afferri, & in eius faciem inijci, præcone ità vociferante: Nè in orbis terrarum dominos cōtumeliosus sis, néve in deos ipsos maledicta conijcias.

Cap. 23. Paulus igne aduritur.

Iuliana cùm fratrem suū igne comburi spectaret, summa voce clamauit: O tyrāne & sceleste, quid mali frater meus commisit, vt ità crudeliter eum crucies? Iussit Aurelianus & Iulianam in ligno alligari, & accensas faces in os eius, & in totum corpus adhiberi: cui & dixit: Impudentissima mulier, erubesce, quēadmodùm mulieres decet. Tum Iuliana ridens: Verè, inquit, Aureliane, te admonentem acceptum habeo, eō quòd dixisti, Cùm sis mulier, erubesce: reuereor enim, & erubesco Christum Dei viuentis filium, qui est ante faciem meam, neque illum possum derelinquere, & dæmones

Cap. 24. Item Iuliana.

nes colere. Furore accensus est Aurelianus, cùm se ab illis irrisum videret. Itaque iussit carnifices ignem per totum corpus illorū circunferre. Quod cùm illi mox fecissent, tota ciuitas, quæ sanctorum martyrum spectaculo intererat, voce magna clamabat: Imperator Aureliane, iniustè iudicas, iniustè illos crucias. Si nolūt dijs sacrificare, sententiam contra illos feras. Tum Aurelianus, cùm metueret, nè populus seditionē adversùs ipsum concitaret, sententiam tulit, vt eorum capita truncarentur, & corpora canibus ac feris & volucribus cæli proijcerentur.

Capitali supplicio condemnātur.

Cap. 25. Psal. 43.

Itaque decimoseptimo die mensis Augusti exiêrunt simul lætantes, atque versum hunc psalmi cōcinentes: Saluâsti nos, Domine, ab affligentibus nos, & odientes nos confudisti. Cùm verò ad locum martyrij venissent extra vrbem, Paulus rogauit carnificem, vt Iulianam priùs, quàm ipsum, securi percuteret. Iuliana verò, cùm faciem suam Christi signo munîsset, admodùm læta collum extendit, eamq; spiculator securi percussit. Paulus igitur cùm sororem Christi martyrio perfunctam vidisset, oculos in cælum erexit, & Deo gratias egit, ac Crucis signo se itidèm muniens, collum suum extendit: quem & spiculator mox obtruncauit.

Nota q̄ frequens apud priscos Crucis cōsignatio.

Cap. 26.

Erant illorum corpora extra vrbem iacentia, cùm è loco illo ea tollere Christiani prohiberentur. Milites enim, ità vt iusserat Aurelianus, obseruabant, nè quis reliquias illas auferret. Veniebant autem in eum locum lupi, canes & volucres, & circa sanctorum martyrum corpora sedentes, illa custodiebant: cumque muscas & eiusmodi animalia supra corpora illa sedentia viderent, aues ipsæ alîs ea expellebant, non permittentes, vt in sanctis illis corporibus insiderent. Itaq; septem dies & septem noctes ferę ac volucres cæli circa martyrū reliquias consederunt. Cęterùm nunciata sunt omnia hęc à militibus Aureliano. Qui cùm ea audiuisset: O furorem, inquit, pessimum Christianorum istorum, quos ne mortuos quidem superare potuimus. Misit igitur, & milites ipsos noctù illinc abduxit: neque enim volebat de die eos illinc remouere, nè à Christianis irriderentur. Cùm verò dies illuxisset, exiêrunt Christianī, & martyrū corpora curantes, sumptuosè in pace condiderunt, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cum quo patri simul & sancto spiritui sit gloria, honor & imperium nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Corpora eorum à feris illæsa cōseruātur.

PASSIO BEATISSIMORVM SEPTEM MARTYRVM, QVI APVD CARTHAGINEM PASSI SVNT

Sub Hunerico rege, Authore Victore Episcopo Vticensi. Sunt autem hi martyres, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Seruus & Rusticus subdiaconi, Rogatus & Septimus monachi, & Maximus puer monachus.

Augusti 17. secundùm Martyrologia.

PRAEDICATVRVS triumphos martyrū beatorum, ad enarranda quę gesta sunt, auxilium exposco diuinum: vt qui illis præstitit superandi victoriam, mihi indigno & immerito quantulacunque verborum porrigat ornamenta. Tunc etenim valebo, quæ desiderata sunt, indicare, si ipsi dignentur pro me Domino supplicare. Septimus nanque agebatur annus crudelissimi atque impijssimi Hunerici, & eccè antiquus hostis, veternosus vtiquè anguis, trisulcæ linguæ venena vibrans, Cirila quodam Arriomanitarum episcopo ministro vsus est, subuertēs & obtinens animum Regis cruenti, vt ità suaderet non posse eum pacatum atque longæuum obtinere regnum, nisi nomen perderet innocentum. Qui tamen Dei iudicio post non multos dies turpissima morte præuentus, scatens vermibus, expirauit. Insectari cœpit ore cruento omnem Catholicorum multitudinem, quæ per totam prouinciam Africanam in modum, sicut prædictū est Abrahæ patriarchæ, arenæ maris fuerat multiplicata: vt eam rebaptizationis sauciaret machæra, atq; stolam illam singularis & puri baptismatis, quam Christus vino carnis suæ purificans, prælo exprimens Crucis, fecerat dealbatam, tetræ nigredinis turparet illuuie sordidulenta.

Vltio diuina in Arrianum Cirilā.

Gen. 22.

Gen. 49.

Accipiens quoquè tyrannus, vt erat ducibilis & ferus, serpentinarī suggestionem, ferali-

feralibus edictis vno tempore totã cœpit Africam commouere. Primò sacerdotum & ministrorum copiosissimam & maximam turbam, in lõginquis & extremis regionibus exilio crudeli detrusit. Quibus bis acutum genus frumenti, quod iumentis solis edere concessum est, nequaquàm industria molari contritum, sed manente furfuris cortice loricatum, pro miseratione dare præcepit. Pòst verò, crescente impietatis insania, etiam hoc auferri crudelissimus imperauit. Post modicum quoquè temporis vniuersas simul ecclesias, præiudicatis venerabilibus portis, cæmentis ingẽtibus claudi mandauit. Vniuersa nanque monasteria virorum vel puellarum sanctarum, gentibus, id est, Mauris cum habitatoribus donare præcepit. Vnus fuit omnibus eiulatus, vnus pro Christo moriendi integer & plenus affectus. Paria currebãt flumina lachrymarum, quia permiserat Dominus cibari eos pane lachrymarum, & potari eos in lachrymis mensurarum, aut forsitan sine mensura. Etsi reperta est exiens de arca, inhians cadaueribus mortuis, pars aliqua pereuntium coruorum, maior est tamen in nomine Trinitatis numerus felicium columbarum. Quanti nobiles & optimi viri, ampli & lati cæspitis domini, terram cum cælo commutauerunt, & simul corpus cum substantia tradiderunt: atque delicatæ & nobilissimæ fœminæ, contra verecundiam naturę, spectante vulgo, virgis cæsæ, varijsq; tormentis cruciatæ, victricia trophęa portârunt. Quanti infantuli irridentes edicta feralia, antè mundum contempserunt, quàm illecebrosam eius semitam introirent?

Scitia Hunerici in Clerum.

Monasteria omnia largitur Mauris cum habitatorib⁹.

Pſal. 79.

Gen. 8.

Multi martyres.

Tunc apprænhensi sunt & septem fratres, quantùm pertinet ad concordiam Dominicæ seruitutis, in monasterio habitantes in vnum: quia bonum est & iucundum, habitare fratres in vnũ: Id est, Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Liberatus Abbas, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maximus monachus, in numero scilicet Machabæorum germanorum. Quos vna mater Ecclesia catholica genuerat, & per viscera fontis æterni salubriter pepererat, de territorio Capsensis ciuitatis, cui præfuit S. Vindemialis sacerdos egregius, & Christi fidelis antistes. Quibus attractis ad vrbem Carthaginensem, primò eis illecebrosis blandimentis serpens voluit sibilare, promittens honores caducos, & diuitias ingentium voluptatum, necnon & regis amicitias, vel alia multa, quæ solent insipientium animas, aucupante diabolo, visco mundiali captare. Sed hæc omnia milites Dei, acsi contagia, respuunt. respuerunt, clamantes vno ore: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Nec poterit in nobis, adiuuante Domino, iterari, quod in sancto Euangelio semèl præceptum est dari: quia qui semèl lotus est, non habet necesse iterùm lauari, quia mundus est totus. Facite quod vultis, inferte pœnas corporibus nostris. Melius est temporalia ad modicum sufferre supplicia, quàm æterna péndere & subire tormenta. Habete quæ promittitis, cum ipsis diuitijs post paululum perituri. Nobis verò nullus de postibus frontium valebit euellere, quod in vno baptismate artifex Trinitatis dignatus est titulare.

Pſal. 132.

Septẽ è monasterio fratres trahuntur Carthaginem.

Tentantur blãdimẽtis.

Reſpuunt.

Eph. 4.

Iohan. 13.

Quid multa? Dum tali constantia diuinitùs munirentur, iussi sunt carcerali custodiæ mancipari. Et ità crudeliùs onerati ferri ponderibus, tenebrosis deputati sunt locis, vbi nulla miseratio arrideret lenitatis. Sed populus ille memoratę vrbis, in Domino semper fidelis, dato munere carcerarijs, die ac nocte Christi martyres frequentabat, & ità ab eis doctrina & virtute fidei roborabatur, vt talia etiam ipsi pro Christi nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo persequentis facilia suppo- populos in fide roborant. nerent colla. Hoc autem tyrannicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accensus, iubet eos adhuc inauditis supplicijs adigi, & maioribus vinculis onerari, naiimque imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis, in medio pelago igne suppositio concremari. Eductisque illis de custodia, multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis quasì agnos innocuos ad victimam deducebat, & rigentium pondera catenarum quasì quædam monilia peruidebat: quia non fuerunt illa vincula, sed potiùs ornamenta. Incedebant itaq; cum fidutia ad supplicium, quasì ad epulas concurrentes, vna voce per ambitus platearum Domino decantantes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Votiua nobis hæc dies est, & omni festiuitate festiuior. Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc dies salutis, quandò pro fide Domini Dei nostri perferimus præparatum supplicium, nè amittamus acquisitæ fidei indumentum. Sed & populis publica voce clamabant: Nè timeatis ô populi Dei, neq; formidetis minas atque terrores præsentium tribulationum: sed potiùs moriamur pro Christo, quomodò ipse mortuus est

Tradunrur in carcerẽ.

Multos ad se veniẽtes

Luc. 2.

Eũt ad mortẽ iucundiſſimis animis.

pro

pro nobis, redimens nos precio sui sanguinis salutaris. Vnum tamen vehementi conatu, qui inter eos infantulus videbatur, nomine Maximum, cupiebant authores malorum à sanctorum consortio separare, dicentes: Infantule, quid festinas ad mortem? dimitte eos, insaniunt, & audi consilium nostrum, vt possis inuenire vitæ remedium, & tanti regis adire palatium. Tunc ille ætate quidem puerili, senili tamen maturitate clamabat: Nemo me separat à sancto patre meo Liberato Abbate, & fratribus meis, qui me in monasterio nutriêrunt. Cum ipsis sum in timore Dei cõuersatus, cum ipsis desidero passionem susc ipere, cum quibus credo me & futuram gloriam inuenire. Nolite putare, quia potestis seducere pueritiam meã. Simul nos Dominus septem voluit cõgregare, simul dignabitur omnes vno martyrio coronare. Quomodò nemo perire potuit de septenario illo numero felicium Machabęorum, ità etiam septenus nostræ congregationis numerus, nullum inueniet detrimentum. Nam si negauero eum, & ipse negabit me: quoniam ab ipso dictum est: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Et qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis.

Monachi pueri mira constantia.

Matth. 10.

Perducti itaque cum festinatione ad nauale supplicium pro voluntate infandi regis, vel crudelium ministrorum, extensis manibus & pedibus, clauati feruntur potiùs, quàm ligati. Qui dum ignis fuisset lignis iniectus, statim imperio diuino, videntibus cunctis, extinctus est. Et dum sæpiùs renouatur nutrientibus pabulis, iterùm atque iterùm extinguebatur rogus globo flammarum. Et cùm exindè magis tyrannus furore simul esset & rubore repletus, iussit eos remorum vectibus enecari, & ità singulos in modum canum cerebris comminutis extingui. Qui tali genere mortis, debitum spiritum feliciter Domino reddiderunt. Nec expauerunt lignis quatientibus mortificari, quibus semper fuit spes omnis in ligno. Sed cùm in mari venerabilia corpora iactarentur, ilicò (quod contra naturam est æquoris) eádem hora illæsa corpora pelagus litori reddere maturauit: nec ausum fuit, vt moris est, triduana dilatione in profundo retinere, nè præcepto Dominico minimè paruisset. Ad quod miraculi genus & ipse tyrannus, licèt impœnitens, vt fertur, expirauit. Gaudens autẽ quę aderat multitudo, corpora sanctorum martyrum diligenti tradidit sepulturæ, præeunte clero venerabili Carthaginensis ecclesiæ. Vbi etiam & prædicandi diacones, tertiò iam confessores effecti, Salutaris & Muritta, geruli reliquiarum affuerunt. Humatæ sunt igitur cum hymnis solennibus lipsanæ beatæ sanctorum, in monasterio Biguæ, continuo basilicæ, quæ dicitur Celebrinæ. Et sic in confessione Trinitatis beatissimi martyres passi sunt, & speciosum cursum certaminis sui, coronante Domino, perfecerunt: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Ignis diuinitùs extinguitur.

Crudeliter trucidãtur.

Eijcit mox corũ corpora mare.

Eccè veterẽ morẽ tumulandi Christianorum corpora, p̃cedente videlicet clero, & cum hymnis solennibus.

Qui contra hoc faciunt hodiè, ipsi se hæreticos esse produnt.

DE S. HELENA, MATRE CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS, EX EVSEBII CAESAREENSIS *Episcopi De vita eiusdem Constantini, Lib. 3. interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo.*

Aguusti 18. Cap. 41.

HELENA mater Constantini, cùm Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo, tanto & tam præclaro Imperatore, proque liberis eius Cæsaribus, Deo charissimis, suis nepotibus, gratias per preces esse agẽdas putaret: ætate iam ingraueiscente, singulari quodam consilio & prouida animi cogitatione, vereque regia, adducta, properè instàr adolescentulæ venit, tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes, plebemque pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac posteaquàm in locis, in quibus Seruatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idq; conuenienter prophetico sermoni, dicenti: Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius: pietatis suæ monimenta, quibus post se relictis, posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur.

Grandæua S. Helena visitat terrã sanctam.

Psal. 131.

Nam

Nam Deo, quem adorauerat, duo dicauit templa: quorum alterum ædificauit in monte, vbi ascenderat: alterum, ad obscurum illud antrum natiuitatis eius. Etenim nobiscum Deus in terris nasci (locus autē illius natiuitatis, proprio nomine apud Hebræos Bethleem appellatur) pro nobis sustinuit: ac propterea Imperatrix sanctissima, Deiparæ partum eximijs monimentis exornare, & sacrum illud antrum varijs cuiusq; generis insignibus illustrare studuit. Imperator autem paulò pòst eundem locum ornamentis regalibus honorare, & monimentis ex auro & argento, varijsque aulæis matris suæ magnificentiam adaugere cœpit. Rursùs eius mater, quò omnium nostri Seruatoris in cælos assensionis memoriam celebraret, excelsa quædam ædificia in monte Oliuarū extruere parat. Ac primùm in summo totius montis vertice sanctuarium ecclesiæ Dei erexit: templumque inferius etiam exædificauit in eoipso antro, in quo, vt vera & sacrata Dei testantur eloquia, discipuli & Apostoli à Seruatore omnium, arcanis mysterijs initiati fuerunt. Imperator quoq; ibidem varijs monimentis & insignibus regem magnum Deum veneratus est. Ista igitur duo tēpla, memoria perpetua celebranda, augusta & eximia, in duobus obscuris quasi antris & mysticis, Helena Augusta, pij Imperatoris pia mater, suę piæ mentis tanquàm indicia, Deo Seruatori fundauit, filio suo ei opem per regiam suam potentiam & authoritatē porrigente. Itaq; illa, neq; adeò multò pòst, præmia digna laboribus reportauit. Nam cùm iam planè grandis esset, inq; omnium bonorum affluentia omne vitæ suæ tempus ad extremam vsq; senectutem obijsset, & tum verbis, tum rebus ipsis veros pietatis fructus, quos præcepta Seruatoris præscribunt, extulisset, atq; ità vitam suam florentem & expertem cuiusque molestiæ, valenti corporis simul & animæ virtute transegisset: deinceps eximium pietatis suæ exitum, & præclaram rectè factorum à Deo remunerationem, etiam in hac vita consecuta est.

Cap. 42. Duo illic tēpla cōdit.

Vide studiū ornandi templa.

Imperator ei suam fert opem.

Porrò autem dum regiarum opum magnificentia instructa, omnem Orientē peragrat, cùm vniuerso populo, quasq; ciuitates incolenti, simul: tum priuatim singulis eorum, qui ad ipsam accedebant, infinita munera largita est. Infinita etiam ordinibus militaribus, quasi plena manu distribuit. Quæ verò pauperibus, omnibus rebus nudatis, omniq; ope & auxilio destitutis dispertierit, vix enumerari possunt: quippè in alios grandem pecuniarū vim conferre, alijs corporis integumenta prolixè & largiter suppeditare, vinculis eripere alios, alios tum laboribus in metallis effodiēdis afflictatos, tum fraude & iniuria oppressos liberare, deniquè ab exilio alios in patriam reuocare dignata est.

Cap. 43. Mira eius liberalitas & beneficētia

Eximia humanitas.

Quæ quidem, licèt eiusmodi rebus esset insigniter nobilitata, alia tamen in Deum pietatis munera minimè neglexit. Nam vbiquè cernebatur in ecclesiam Dei intrare, templaque splendidis exornare monimentis: inq; ædes sacras vel in minimis vrbibus extructas, suam benignitatem ostendere licebat: præterea eam & decoro eximioque apparatu admirabilem, videre sæpè versari cum multitudine, & verum cultum erga Deum omnibus pijs vitæ officijs declarare.

Cap. 44. Ornat templa vbiquè.

Demùm verò, cùm naturam satietate viuendi expleuisset, & ad meliorem statum euocaretur, octogesimumq; ferè ætatis suæ annum confecisset, & ad extremum vitæ exitum propè venisset: decreuit secum, statuitque coram Imperatore filio suo, vnico principe mundi potentissimo, huiusq; liberis Cæsaribus, nepotibus suis, testamētum suum facere: & singulatim nepotibus suas, quę sibi in toto orbe terrarum supperterēt, facultates dispertire. Quibus rebus ad hunc modum constitutis, suo filio, tanto tamque eximio Imperatore, ipsi prestò assistēte, sedulò inseruiente, & manus illius tenente, finem ità viuendi fecit, vt beatissima quidem iure optimo non mori prudentibus videretur, sed vitam caducam & fragilem cum cælesti & æterna reuerà commutare. Animus igitur corporis compagibus solutus, ad immortalem & Angelicā naturam, atq; adeò ad ipsum Seruatorem assumptus est.

Cap. 45.

Condit testamētum.

Obit felicitter.

Eius autem tabernaculum, splendidis est exequijs decoratum. Nam maxima satellitum turba ad ciuitatem, quę principem locum tenet imperij, deportatum fuit, ibiq; regali sepulcro cōditum. Sic igitur Imperatoris mater diem suum obijt: quæ quidem est immortali planè memoria celebranda, non modò propter pia vitæ officia, sed etiam propter eximium illud & admirabile germen ab ipsa editum, Constantinum dico: quem quidem cùm ob cæteras res omnes, tum ob pietatem in parentem & procreatricem suam, beatum iudicare par est: qui illam, cùm iam anteà pietate minimè esset imbuta, ità piam reddidit, vt à primo tempore ætatis, ab ipso cōmunis omnium

Cap. 46.

Humatur Constantinopoli.

Cōstātinus suā matrem conuertit.

Seruatoris ore instituta fuisse videretur: ità etiã honore regio exornauit, vt cùm apud omnes gentes, tũ apud eos, qui aliquo gradu militari collocati essent, Augusta & Imperatrix nuncuparetur, aureaque numismata eius imprimerentur effigie. Iam verò thesauro regio pro arbitratu vtendi, proq; animi sentẽtia, & vt sibi commodissimum fore putaret, singula liberè dispensandi, filius liberam ei fecit potestatem, quô etiam in his omnibus eam & splendore eximiam, & amplitudine admirabilẽ efficeret. Quarè inter ea, quæ ad eius memoriam illustrandam faciant, ista etiam non sine causa repetita sunt: quæ dum propter singularem pietatis præstantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam diuina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accuratè expleuit.

Exod. 20.

ITEM DE EADEM S. HELENA, EX THEODORITI HISTORIÆ *Ecclesiasticæ lib. 1. cap. 18. eodem interprete.*

Seruit officiosissimè sacris virginibus.

ILlustrissima illa, & maxima digna admiratione Imperatrix Helena, aliud facinus, quod posteriorum memoriæ meritò commẽdari debet, obijt. Nam mulieres, quæ toto vitæ tempore virginitatẽ excolebant, primùm omnes in vnum congregari, & sedibus præparatis accumbere iussit, Deindè illaipsa ancillæ munus exequi, apponere cibaria, pocula illis porrigere, fundere vinum, & gutturnium cum malluuio afferre, aquam deniquè earum manibus, dum lauant, ministrare non dedignata est. Quas res atq; similes hisce cùm cõfecisset, redijt ad filium: atq; non multò pòst læto animo ac tranquillo, vbi filio de pia viuendi ratione plurima præceperat, & eum benedictionibus, quæ ab exeuntibus è vita dari solent, muniuerat, hinc ad alteram vitam demigrauit. Cui post mortem talis tributus est honos, qualis ei, quæ Deum omnium moderatorem tam assiduo atq; adeò ardenti studio coluerat, meritò tribuendus erat.

Helenæ obitus.

Quomodò ab eadem beatissima Imperatrice inuenta sit Crux & claui Saluatoris nostri, Lector videre potest in S. Crucis inuentione, de qua agitur Tomo 3. die Maij 3.

VITA SANCTI AGAPITI MARTYRIS, PER ADONEM REVERENDISS. ARCHIEPISCOPVM *Treuirensem collecta.*

Augusti 18.

APVD Prænestinam vrbem miliario ab vrbe trigesimo tertio, natale sancti Agapiti martyris, sub Aureliano Imperatore, Præside Antiocho.

Nernis crudis cæditur S. Agapitus.

Cùm esset annorum quindecim, & amore Christi martyrio ferueret, iussu Imperatoris tentus, & primò neruis crudis diù cæsus est. Deindè Præsidi, vt impelleretur sacrificare, traditur. Qui in dirissimo carcere eum recluſit, & per quatuor dies cibum omnẽ negauit. Indè de carcere exhibitus est Præsidi, qui prunas ardentes super caput eius iussit imponi. Et cùm gratias Deo martyr ageret, flagellis est cæsus, & nudus suspensus capite deorsùm verso, acri subtèr fumo facto. Et cùm diceret Præsidi, Sapientia tua & vanitas in fumo laborat: iterùm flagellis cæditur à quatuor sibi inuicem succedentibus. Deindè bullientem aquam super ventrem eius ministri diaboli effuderunt, & maxillas eius confregerunt.

Prunis ardẽtibus caput eius exuritur.

Grauissimè cruciatur.

Vindicta diuina in pessimum Iudicem.

Interea Iudex de tribunali suo cadens, collectus à ministris in lecto reclinatur, & sentiens Dei virturem in martyre, post modicum tristem animam emisit.

Obijcitur martyr leonibus.

De beato verò Agapito renunciatum est Imperatori. Qui beatum virum iussit leonibus subijci. Sed mansuetæ factę ferę, pedibus martyris ad lambendum se inclinauerunt. Hoc videntes sceleris ministri, tulerunt de medio sanctum martyrẽ, & venerunt contra ciuitatem Prænestinam, vbi sunt duę columnę, & ibi eum gladio percusserunt quintodecimo calendas Septembris.

Capite plectitur.

Corpus

Corpus eius noctù sublatum est à Christianis,& positum miliario primo à ciuitate in agro,in sarcophago nouo,nutu diuino ibi inuento. Nutu Dei præparatur ei sarcophagus.

MARTYRIVM S. ANDREÆ, DVCIS EXERCITVS ET SOCIORVM, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Vocatur autem hic Andreas etiam Magnus. numerum capitum ad marginem annotauimus.

IMPERATORE Maximiano, homine valdè impio, persecutio quædam magna contra Christianos commota est,præcipuè autem in regionibus Syriæ. Erat tempore illo Antiochus quidam, superstitioni plurimùm deditus, militares ordines sub imperio suo regens: qui propter idolorum insaniam, contra pios homines furorē acrem spirabat. Sub eo viro, quem Antiochum nominatum diximus, multi Tribuni militares eiusdem erroris participes numerabantur. Inter quos velut rosa florebat inter spinas, & inter graueolentes odores fragrans aliquis vapor, fidelissimus Dei seruus & martyr Andreas: qui latuerat quidem anteà, sed posteà manifestè apparuit. Hic propter ardentem zelum atq; pietatem, magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi opem assecutus, aduersantium bellorum hostes superabat, & multis egregijs ac strenuis facinoribus excellebat. Augusti 19. Cap. 1. Multa præclara facinora & victoriæ S. Andreæ.

Tempore illo accidit, vt Persicarum copiarum pars quædam fines trāsiliret, & bellum aduersùs Antiochum susciteret. Quoniam igitur repentina hostium incursio, & eorum multitudo non mediocriter ipsum perturbauit, Andreæ tunc Tribuni militarem peritiam & strenuitatem recordatus, illum ad consuetos ordines accersiri iussit, hortans eum, vt forti animo esset. Vtens autem his sermonibus: Tuæ, inquit, fortitudinis facinora quæque aduersùs hostes, & mihi, & ei, qui sceptra Imperij tenet, maximè nota sunt, & admodùm manifesta: quapropter & dignitatis istius gradum sortitus es. Itaque magnum hoc & repentinum bellum fortitudini tuæ committo, vt per præsentis certaminis occasionem, ad gloriam tuam superiorem maior cumulus accedat. Hos cùm audîsset sermones optimus Christi miles Andreas, non copijs, non armis aut curribus, sed solo præpotente Deo fretus, magnum illum Gedeonē æmulatus est, & paucos quosdam milites ad eiusmodi aciem assumpsit. Eos enim solos, quos manifestè cælestis gratia ei designauit, secum habens, oppositis hostibus prælium intulit. Cap. 2. Bellū aduersùs Persas ei demādatur. Iudic. 7.

Iam verò cùm esset congressurus cum hostibus, eorum ingentem multitudinem diuinæ cognitionis argumentum suis militibus proposuit: nondùm enim Christi Dei nostri fide donati fuerant. Hæc igitur illis enarrabat: Præsens opportunitas, cælestis & diuinæ cognitionis conciliatrix nobis erit: statim enim cognoscetis, quòd dij gentium verè dæmonia sunt, quodque verus Deus ille est, quem ego colo, qui cælum & terram effecit. Ipse igitur, cùm omnia possit, opem affert ijs, qui eum inuocant, eosque fortes in bello efficit, & hostium cohortes facit terga vertere. En igitur, vt videtis, hostes ipsi è regione nobis sunt oppositi, copijs innumerabiles, & nobis validiores. Sed agitè errorem idolorum omittentes, mecum vnà Deum, qui verè Deus est, inuocate, ac statim videbitis hostes ipsos, velut fumum quendam aut puluerem, coram vobis deficientes. Hæc ille dicebat. Cui milites credentes, & cum multa fiducia irruentes, oppositas phalanges in fugam conuerterunt, & illustrem de hostibus ipsis victoriam deportârunt. Milites autem illos eius prælij victores, reique admirabilis supra omnium opinionem testes, sanctus vir Dei Andreas, vt electos Christi viros, perfectè, quantùm in illo erat, confirmauit, & ad Dei cognitionem adduxit. Cap. 3. Pſal. 95. Insignis victoria diuinitùs ei collata.

Ea re putatísne parùm aduersarium diabolum conturbatum, qui victoriam illam contra se trophæum quoddam erectum cogitauit, neque aliquid aliud eam rem fuisse, nisi propriæ potestatis casum, existimauit? Cæterùm maximus Dei Athleta, ad stadium progredi paratus, quasi pignora quædam cælestia, præstantia dona ab ipso Deo percipiebat, cùm & eijciendorum dæmonum miraculis abundaret. Multos igi- Cap. 4.

Multos sanat dæmoniacos.

tur in singulos dies impuris spiritibus perturbatos liberabat, sicque lethale vulnus diabolo infligebat, & inuidum & superbum hostem maximè subijciebat. Cùm verò quæ ad bellum pertinebant, viro sancto ex sententia processissent, & aduersùs Persas trophæum statuisset, vénit cum suis militibus in vrbem Antiochiam. Statim autem illum milites quidam ex ijs, qui cum ipso fuerant, inuidia & liuore incitati, cùm bonum illud non voluntariè delegissent, apud Antiochum detulerunt, quòd Deum Dux confiteretur & celebraret, qui in Cruce suffixus fuerat. Ea res maximam iram Antiocho attulit, & misit quosdam ex ordine militari, qui ab eo discerent, quod verum erat, & planum facerent. Cumque per eos, qui missi fuerant, rem ità se habere certò audiuisset, apud eum per internuncios partim assentationibus, partim minis, partim admonitionibus vsus est: commemoransque suum in Christianos odium & acerbitatem, per ipsos internuncios ei dicebat: Cùm nóueris, quemadmodùm & qualibus tormentis sustulerim Eutychium Polyeucti filium, & multos eorum, qui vnà cum illo Christi fidem secuti sunt, ac quemadmodùm neminem ipsorum misericordia prosecutus fuerim, tu quo nunc consilio, aut qua spe hominis in Cruce suffixi mentionem proponis?

Accusatur à quibusdam militibus apud Antiochum.

Cap. 5.

Ad hæc Andreas respondit: Maximè istis verbis, quæ dicit, constantiam meam Antiochus corroborat. Nam si omnes, quos nominatim protulit, grauibus tormentis ab illo subiecti, victores ipsius extiterunt, & Christo Deo coronati athletæ adstiterûr, quarè non & ego studere debeo amicus, vel potiùs Domini mei Iesu Christi seruus, omni tempore permanere, vt eadem, quæ illi, consequar præmia? Has voces per eos, qui celeriter, quæ dicebātur, excipiebant, & literis mandabant, à sancto viro prolatas accepit Antiochus ille arrogans, & à Dei pietate abhorrens, eumque vinctum ad se duci iussit, & omnibus audientibus interrogari, & apertè fateri, num Imperatoris edicto, an suo Deo, parére vellet. Ille autem præsentibus hominibus, Angelis, & tota spectabili & creata natura, distinctè, apertè & confidenter Christum confessus est. Itaque superbissimus Præses acerbissimum supplicium aduersùs illum excogitabat, & ironia quadam vtens: Quoniam, inquit, multum laboris Andreas in bellis perpessus est, & victorijs nō paucis coronatus fuit, remissionis & requiei viam ac rationem ipsi excogitauimus. Iussit igitur æreum lectum componi: qui cùm valdè accensus fuisset, sanctum virum Andream supra illū poni iussit. At ille præsenti & alacri animo in lectum illum, tanquàm in molle aliquod stratum, insiliuit, & in illo decubuit, statimq; vehementem cruciatum sensit, cùm totum eius corpus combureretur, & vndiq; ignis ardore feruescceret. Mox verò propter eximium fidei suæ feruorem, requiem & recreationem habuit, cùm ignis ipse relaxatus esset. Duxit etiā nefarius ille Iudex quosdam ex eorum militum numero, qui vnà cum ipso strenuè in bello se gesserant, & verè in Deum crediderant, ipsorumque manus in lignis, quadratam figuram habētibus, suffigi iussit: ridensq; ab eis quæsiuit, num ea res esset illis voluptati. Repentè illi animo valdè prōpto sibi eam rem iucundissimā esse affirmârunt, hæc addētes: Vtinàm Christi simus imitatores, qui propter nos in ligno Crucis suffixus fuit. Deincèps ad diuinū Andream Tyrannus interrogationes suas conuertens, periculum faciebat, num talem cruciatum expertus, sententiam mutâsset, & à Christianorum fide animum auertisset. Sed cùm is respondisset se coronam illam, quam, qui ad finem vsque patiētiam retinent, adipiscuntur, à Deo expectare, neq; vnquàm ab ijs, quæ rectè & firmiter statuta sunt, se decessurum, iussit tyrannus Andream è loco illo eductum, in carcere diligenter custodiri, verbo quidem, quòd martyri tempus dare vellet, vt rem suam meliùs consideraret, & sententiam mutare posset: re autem vera hoc faciebat, vt ipse interea scire posset, quænam esset super Andrea, cæterisque militibus Christianis, Imperatoris sententia.

Præclara ei confessio.

Iucūdo animo insilit in ignitū lectum æreū.

Sociorū militum cruciatus.

Mittitur in custódiam.

Cap. 6.

Statìm igitur ad Maximianum literas misit, & rem illam significauit. Maximianus cùm de Andrea & ijs, qui cum illo erant, certior factus est per eas literas, quas suprà diximus, existimans non parùm perturbationis & tumultûs ad eum peruenturum, si tam insignem & clarum Ducem exercitûs, torquè & tātos viros, qui cum ipso erant, milites optimos gladio percuti iuberet, rescripsit ad Antiochum, vt artificio aliquo aut versutia viros latenter ad id, quod vellet, perficiendum alliceret, neq; rerum nouandarum, aut seditionis occasionem toto exercitui præberet. Hæc scripsit Imperator, illud considerans, quòd si, cùm aliquibus obscuris hominibus, quorum crimina sint incerta, pœnam iudex inferre vult, ad illorum causam defendendam plerique pro-

Iniquū Maximiani Imperatoris consilium.

propensi sunt, eo magis in hoc viro id fieret, qui & dignitatis gradum tenebat, & non vulgares labores, multorum virorum testimonijs comprobatos, pertulerat, ac ordini militum nō contemnendo præerat. Quamobrèm in suis ad Antiochum literis adjunxit: Placet mihi, huiusmodi viros à carcere liberari, quasi anteactarum rerum venia ijs concessa: paulò autem posteà, nisi resipuerint, tanquàm ob aliud crimen delatos, illosipsos grauiter puniri.

Cap. 7. Dimittuntur martyres per summā fraudem.

Antiochus igitur cùm has literas à Maximiano accepisset, fecit quod Imperator iusserat, & insignem Dei seruum Andream, & omnes qui cum ipso erant, ex vinculis eduxit, & libero ac securo animo vitam degere permisit. At sanctus Dei minister Andreas, eiusmodi fallaciæ inuentum diuinitùs sibi patefactum cognouit: & eos, qui cùm ipso laborauerant, eiusque admonitionibus ad diuinam cognitionem perducti fuerant, secum habens, in Ciliciam ad Tarsum metropolim se contulit: iamdudùm enim propositum habuerat, per Petrum, qui tempore illo religiosè & sanctè præsidebat iamdictæ metropoli, & multis egregiè factis præstabat, Deoque ipsi gratus erat, ad salutarem baptismum perduci. Nam etsi fuerat ab initio, vt suprà dictum est, fidelissimus Dei minister, & eius donis refertus, nondùm tamen diuini baptismatis particeps factus erat. Antiochus cùm Andreæ, & eorum qui cum ipso erant, discessionem cognouisset, furore accensus, consiliarios suos, & quibus vti consueuerat, accersiuit, quæque Andreas fecerat, cum illis communicauit, & literas misit ad Seleucum, qui in Ciliciæ administratione, quòd ad militare opus pertinebat, eius vicarius erat. Literæ autem illæ ità se habebant: Puto te audiuisse de Andrea, qui olim dux fuit in exercitu maximorum Imperatorum, quòd nunc non solùm seipsum amentiæ tradidit, sed plurimos etiam militum, quos secum habebat, concitatos, ad eam sentētiam impulit, vt regalibus & diuinis edictis aduersarentur. Quoniā verò cognouimus clàm hinc ipsum discessisse, & in Cilicum prouincia nunc existere, æquitati tuæ placeat regiæ volūtati obtemperanti, & Andream, & eos qui cum ipso sunt, persequi, ac detentos & vinctos, nostris manibus tradere. Quòd si aduersati fuerint, aut fugere iam cœperint, militaribus gladijs confice.

Veniūt Tarsum Ciliciæ baptismi susc ipiēdi gratia.

Cap. 8. Baptizātur à Petro Tarsensi Episcopo.

Seleucus cùm eiusmodi literas accepisset, expeditos & probatissimos milites, quos Romani Ordinarios appellant, quamplurimos secum habens, (erat enim & ipse contra Christi seruos nimio furore percitus) ad Tarsensium vrbem properauit, cùm sanctorum hominum cateruam illic esse didicisset. Andreas verò sanctus vir, cùm id præcognouisset, petijt à beato Petro Episcopo sanctissimum baptisma. Quod multo cum desiderio & certandi ardore suscepit vnà cum fidelissimis militibus, quos secum habebat. Erat autem cum Petro Episcopo & Nonnus Episcopus Berœæ. Post hæc Andreas celeritate vsus, exijt in locum, qui dicitur Taxanite, non metu id faciens, sed vt præceptum Domini seruaret, quod ità definit: Cùm persecuti vos fuerint, ex vna ciuitate fugite in aliam. Seleucus verò cùm audiuisset diuinum illum virum ex ea vrbe migrauisse, solicitudine & confusione quadam affectus, & præ tristitia vultum mutatum habens, intento cursu & ipsum, & eius socios insequebatur. Porrò Andreas, cùm & è loco Taxanite discessisset, totum montem Taurum peragrauit vsque ad fines eius regionis, quæ Tamalme dicitur. Cùm venisset autem ad castellum, quod dicitur Orchesum, in Armeniorum prouincia situm prope Melitinensium illustrem metropolim, peruénit indè ad Chausorij & Charauatinensium regiones. Id cùm nesciret Seleucus, neque rationem aliquam inire posset, qua sciret, per quam viam sanctus ille vir iter fecisset, venit accurrens ad eum homo quidam, Martinus nomine, qui significauit, Andream ad Taurum montem peruenisse, & per eum ad alia loca transijsse. Tum persecutor ille, cùm id didicisset, celeriter venit ad locum, qui dicitur Capsurius. Celeberrimus autem martyr vnà cum fidelissimis illis militibus secum versantibus, properauit ad eam regionem, quæ dicitur Androcaloni, & in Tauri montis angustias se deiecit. Causam verò quarè angustiæ vocentur, eius loci figura declarat. Duo enim montis iuga vicissim sibi opposita, ac paulatim coëuntia, ferè inter se copulantur: sed flumine præterfluente distincta, angustias quasdam efficiunt, quę ferè inuiæ sunt: hiatum verò præcipitem inter se habent, magnum illum quidem, & vel ijs, qui ipsum adspiciunt, terribilem. Hac de causa eius loci situs, talem appellationem accepit.

Matth. 10. Fugiunt, nō metu, sed certa ratione.

Tauri mōtis angustiæ.

Magnus ergò & celeberrimus martyr, cùm ex diuina prædictione loca illa suo

Cap. 9.

& eorum omnium, qui cum ipso erant, martyrio præfinita esse cognouisset, (Oportebat enim eum, qui diuinum cursum conficiebat, & per angustam & arctam viam ambulabat, ad cæleste Dei regnum ingredi) vlteriùs progredi destitit. Tunc Seleucus vénit, & vidit loca, in quibus viri illi à Deo ducti constiterant: in eos autem exercitum, quem secum habebat, immisit. Id cùm sensisset Dei minister, & se & socios suos ad preces excitans, ait: O amici & commilitones, ac filij mei, nunc est tempus acceptabile, nunc dies salutis: perstemus in Dei amore, resistamus animo æquo & forti, quemadmodùm præcepit nobis Deus: manus nostras non ad vlciscendos persecutores, sed ad Deum precandum, eiúque gratias agendum erigamus: quòd nobis concesserit, vt ad horam hanc venire poterimus, quô partem & sortem cum omnibus ijs, qui sanctitate præditi sunt, assequamur. Supplices ab illo postulemus, quod martyrũ primus celeberrimus Stephanus, cùm lapidibus obrueretur, à Deo petiuit, dicentes & nos: Domine Iesu Christe, accipe spiritus seruorum tuorum, quos in manus tuas commendamus.

Actor. 7.

Cap. 10. Orat S. Andreas pro ipsos inuocaturis.

Cùm verò in medio ipsorum constitisset, manibus atque oculis in cælum erectis, Deum orauit, hæc dicens: Domine Deus, qui magnus es & omnipotens, accipe mei peccatoris & indigni serui tui preces, eorumque omnium, qui mecum sunt, & fidem tuam immobilem seruauerunt: omnibusque his, qui necessitatis tempore nostra, qui sumus indigni, nomina inuocauerint, præsta petitiones illas, quæ ad salutem pertinent: quique ad locum hunc confugerint, eos protege, & à malo ac necessitate libera, largiens ipsis sanitatem animæ & corporis: & quo loco humilis sanguis noster effusus fuerit, fiat illic curationum fons, & spirituum impurorum redargutio ac liberatio, vt terribilis & sancti, benedictique nominis tui, vnigeniti etiam Filij tui Christi Dei nostri sanctissimi, & vitam dantis Spiritûs sancti gloria celebretur in secula seculorum, Amen. Completis his precibus, adstiterunt statìm persecutores, feris immitibus crudeliores. Ipsi verò, tanquàm agni simplices ad immolandum ducti, mansuetè & leniter seipsos illorum manibus tradiderunt, communem omnium Dominum imitantes.

Cap. 11. Cæduntur sancti martyres. Nota rem miram.

Profani igitur illi & nefarij persecutores, ferociter & cum quodam (vt ità dicam) dẽtium stridore ac fremitu irruentes, strictis gladijs beatissimos viros interfecerunt, & illorum multo sanguine præterlabentem fluuium impleuerunt. Statìm autem, quemadmodùm sanctus martyr precibus suis postulauerat, locus, in quem venerandus sanguis ille defluxerat, fons quidam effectus est, omnigenarum ægrotationum sanitatem afferens: qui fons ad hodiernum vsque diem gratijs redundat, & curationem singulis accommodatam largitur. Quamobrèm non ad eos solùm, qui propè, & in eo loco ac finitima regione sunt: sed ad ipsos etiam, qui longè absunt, & ab illis locis multùm distant, huius viri sancti fama celeriter peruénit: quæ facit, vt omnes tã parui, quàm mediocres & summi viri, concursu magno illuc proficiscantur, & miracula, quæ illic fiunt, gloriosè celebrent. Cursum igitur martyrij sui beatissimus Andreas cũ tota sua forti & à Deo electa phalange perfecit decimonono die mensis Augusti, die Dominico, hora secunda.

Cap. 12.

Petrus verò, Tarsensis vrbis Episcopus, qui diuino baptismatis lauacro eum purgauit, Nonnus Episcopus Beroœnsium, Theodulus & Synesius Diaconi, Marinus & Nicolaus, Eusebius & Lamyrion Lectores, cùm Andreas ipse, & ij qui cum eo erant, certamen perpessuri essent, è longinquo sequebantur, cupientes eorum finem cognoscere, quem & cognouerunt, communem, inquam, illorum omnium in Domino consummationem: quorum & venerandas reliquias reposuerunt, congruentem venerationem adhibentes. Viderunt & fontem illum venerandum, & multorum miraculorum effectorem, ex iusti & magni martyris defluente sanguine scaturientem: qui fons cùm primùm scaturijt, repentè curationum gratiam emisit: statìm enim vnum ex Lectoribus, quos diximus, Lamyrionem, à spiritu quodam prauo & impuro perturbatum, neque ad illum vsque diem liberatum, inprimis curauit, qui cum alijs Lectoribus sanus redijt. Idcircò illi Deum hymnis celebrârunt, qui verè in sanctis suis gloriosus efficitur. Cæterùm in Ciliciam ampliùs redire noluerunt, quoniam Petrum Tarsensis vrbis Episcopum, qui martyrem Andream cum socijs, vt dictum est, baptismate purgauerat, Seleucus capere studebat. Abiêrunt igitur, diuina prouidentia ducti, in Isauriam, laudantes, simul & benedicentes Domino Iesu

Reliqæ eorũ reuerenterhabẽtur.

Iesu Christo: Cum quo patri simul & sancto spiritui sit gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. BERTVLPHI ABBATIS BOBIENSIS, AVTHORE IONA ILLO, QVI ETIAM

vitam S. Columbani Abbatis conscripsit: sed stylum F. Laur. Surius ferè mutanit in gratiam Lectoris, adiectis ad marginem capitibus.

QVAM præclara sint monimenta iustorum, per temporum vicissitudines docti homines studuêre ad posteritatis notitiam perferre. Ità ergò & nos, quæ nostris sunt gesta temporibus, nequaquàm debemus silentio premere, & negligentia atque desidia prætermittere. Sicut enim nobis præcedentium exempla, vberiora adferunt religionis studia & incitamenta: ità ijs, qui post nos futuri sunt, eorum patrum, qui nostra ætate fuêre, res gestæ ad consectandas virtutes calcar addent. Et nos quidem dum alijs imitanda proponimus, nobis quoquè crebrò commemoranda apponimus. Quis igitur quantusque fuerit venerabilis Bertulphus, Bobiensis cœnobij Abbas, non debemus committere, vt taciti præterijsse videamur. Et primò quidem dicendum est, qualis eius fuerit in seculo conuersatio. Genere sanè nobilis fuit, at tamen gentilis, sanguine coniunctus beato Arnulpho Metensi Episcopo: quem cùm post mundi huius honores, pompasque & infulas, ad religionis cultum & studia anhelare conspiceret, conatus est etiam ipse, calcatis rebus caducis & terrenis, cælestibus inhiare. Posthabito itaque patre, neglecto natali solo, spretis seculi pompis, conuenienter voci Euangelicæ, amissis omnibus suis facultatibus nudus, crucem tulit suam, seque sibimetipsi abnegando, secutus est Christum, adiungens se ad eum, quem diximus, Arnulphum præsulem. Augusti 19. Cap. 1. Genus S. Bertulphi. Matth 19. Luc. 7.

Cùm autem apud eum aliquandiù mansisset, ad venerabilem virum Eustasium Luxouiensem Abbatem se contulit, atque illic monasticæ regulæ & religioni subditus diù permansit, omnibus charus & gratus. Adueniente autem eò beato Attala ex Ausoniæ partibus, cum bona pace & voluntate venerabilis Eustasij, ei se adiunxit. Erat enim ei cum Eustasio cor vnum & anima vna, nec quicquam discordiæ intercessit, vt qui sibi mutuò subiecti essent. Abijt ergò cum venerabili Attala, Ausoniæque finibus receptus, in Bobiensi cœnobio sub eius obedientia permansit. Cùm autem rerum omnium conditor beatum patrem Attalam ex his seculi ærumnis ad cælestia regna euexisset, omnis concio monachorum, vocibus animisque coniunctis, paterni honoris successorem Bertulphum acclamauit, quippe qui annis tredecim omni studio & diligentia plebem salutaribus monitis instituere non omisisset. Cap. 2. Fit monachus Luxouiensis. Abit ad monasterium Bobiense. Fit Abbas.

Sed hîc memoriæ tradendum est, quid hisce annis ille fecerit. Cùm enim bonitate, disciplina & scientia instructus, optimis moribus plebem imbueret, antiquus serpens mentem eius cœpit rebus aduersis infestare. Excitauit enim quendam, Procum nomine, * Cleronensis vrbis pontificem, vt aduersùs eum primates linguis, pontifices verò prauis muneribus commoueret. Cumque is iunctum sibi gauderet Regem, illum adijt animo persuadendi, quod optabat. Regnabat enim eo tempore * Auriouualdus Longobardus. Sed cùm nihil aliud à Rege responsi tulisset, nisi vt Ecclesiastico iure probaret, cœnobia procùl ab vrbibus posita, Episcoporum debere parére dominio, ille omnes, quos potuit, in suam sententiam pertraxit. Cap. 3. * Arioaldus

Cumque hæc agerentur, quidam ex aula Bertulpho indicauit, quid rerum geretur. Misit ergò Bertulphus quosdam ad Regem explorandi causa, quibus Auriouualdus Rex ait: Non est meum, sacerdotum causas discernere, sed synodalis examinatio ad purum debet cuncta excutere. Illis scisitantibus, num Episcoporum velit fauere consi- Cap. 4. Nota responsum quàuis barbari regis.

consilijs, ità respondit: Nequaquàm ego illis fauebo, qui Dei famulo vellent creare molestias. Cernens ergò Bertulphus ità se gerere, quanuis barbarum & Arrianæ sectæ addictum, regem, poscit vt publico supplemento fultus, Romam ad sedem Apostolicam peruenire queat.

Cap. 5. Venit ad Papam Honorium.

Regio igitur subsidio Romam veniens Bertulphus Abbas, cuius obsequio ego interfui, Honorium Papam accessit: cumque ei causam aduentùs sui patefecisset, ille deinduſtriàquærit, quæ sit regularis consuetudinis disciplina. Postquàm ille omnia alacri animo Pontifici explicauit, placuit beato Honorio, vt regularis series religionisque cultus, humilitatis indicia teneret. Porrò aliquandiù quotidianis colloquijs Bertulphum roborare nitebatur, vt cœpti itineris laborem non abijceret, & Arrianæ pestis perfidiam Euangelico mucrone feriret. Erat enim venerabilis præsul Honorius sagax animo, vigens consilio, doctrina clarus, comitate & humilitate pollens: lætaturque è gentibus socium se inuenisse, qui suauis esset eloquio: nec prorsùs ferre sustinuit, vt citò ab eius consortio separaretur. Cùm autem æstus vehemens longa quiescendi spatia præberet, optatum illi munus impertijt, priuilegijs sedis Apostolicæ eum afficiens, nè quis Episcoporum in eius monasterio quodlibet sibi dominij ius vendicaret. Illud peroptatum munus adepti, ad nostros remeare studuimus. Vbi autem confecto itineris spatio, Tuscana arua & Apennina rura attigimus, & prope castrum Bismantum venimus, tanta vis febrium Bertulphum oppressit, vt omninò moriturus crederetur. Aeger enim ab Vrbe excesserat. Omnes itaque mœror occupauit, non tam ob iter prolixum, quàm laborem ægroti patris: nullaque nobis de eius sospitate spe relicta, tenso tentorio in locis asperis, admodùm nos prementetristitia, commorati sumus. Erat tum Vigilia passionis beatorum Petri & Pauli Apostolorum.

Honorij Papæ encomiũ

Bobiẽse cœnobium eximitur.

Incidit in grauissimã febrim sanctus Bertulphus.

Cap. 6.

Atra indè nocte irruente, ille inter ignes febrium me accersiuit, curque mens cuius dedita esset, scisitatus est. Me autem respondente, omnia iam rectè esse constituta, ille ait: Et tu hîc apud stratum meum tota nocte, donèc illucescat, excubato. Me igitur vsque ad intempestam noctem vigilantem tantus sopor oppressit, vt sursùm caput attollere non valerem: omnesquo qui circa tentorium ad sarcinas vel equos excubabant, simili sunt sopore correpti. In tanto igitur omnium silentio beatus Apostolorum princeps Petrus aduenit, & supra stratum ægri patris stans, Surge, inquit, & sospes abi ad sodales. Illo inquirente, quis esset, Petrum se esse respondit, cuius tum sacra toto orbe solennia celebrarentur. His dictis, abscessit. At Bertulphus timore perculsus, anxio & trepido corde scisitabatur, quid rei esset. putabat enim & audiuisse me vocem, & visionem vidisse. Vt autem comperit me nihil neque vidisse, neque audijsse, Non cernis, inquit, fuluam lucem, qua Petrus Apostolus proficiscitur? Me respondente, nequaquàm eam me videre, siluit. Tum verò ego animi dubius, quid rei secum versaret, vix tandèm precibus obtinere potui, vt mihi panderet veritatem: quam ille planè reticuisset, si me audiuisse & vidisse nouisset.

Sacra Apostolorũ solẽnitas toto orbe celebratur.

Cap. 7.

Cùm quodam tempore, expleto psallendi officio, vnà cum fratribus hora diei secunda è beati Petri ecclesia egrederetur, obuium habuit hominem, Viatorem nomine, dæmonis rabie plenum. Eo viso, sublatis ad cælum oculis, conditorem rogauit, vt suis votis faueret, hominemque plenum malo dæmone, flexus precibus suis curaret. Exaudiuit precantem Dominus, & vis rabida dæmonis profligata est, nec prorsùs ausus est satan Dei imaginem contaminare: sed miserabiliter hominem discerpens, fugit ab eo. Protinùs autem salus consecuta est, & homo sospes ab ecclesia cum fratribus egressus, permanensque incolumis, gratias persoluit creatori, quòd famulo suo tam facilè fauendo, eiusque orationibus obtemperando, ipsius abstulisset cruciatus. Interiecto indè tempore, alius sæua dæmonis infestatione vexatus infantulus, (Dominicus is dicebatur, filius Vrbani cuiusdam) ad eum salutis causa productus est. Diù ergò ille dæmonem increpans, coëgit ab homine exire.

Dæmoniacum purgat

Itẽm aliũ.

Cap. 8.

Alio tempore quidam multa lepra perfusus, qui nulla vnquàm medicorum opera se salutem consecuturum speraret, ad venerabilem virum Bertulphum venit, orans, vt precibus ipsius posset Dei misericordiam experiri. Eum vt adspexit vir fiducia plenus, indoluit hominem tam graui vltioni subiacére: imperauitque, vt apud ipsum donèc curatus esset, permaneret. Itaque mens virtutum conscia, cælos penetrans, suis precibus conditorem omnium excitauit: peractoque biduano ieiunio, oleo perfudit

Sanat leprosum.

perfudit lepra obſitum: moxque didicêre membra poſt viſcerum putredinem rẽdire ad ſanitatem, priſtinumque recuperare decorem. Ità nanque ſanus ille effectus eſt, vt nec veſtigium lepræ in eius corpore apparéret. Sic nimirùm præpotens Deus propenſo fauore opitulatur famulis ſuis, vt multo virtutum vigore roborati, calcent fluxa & labentia, ſemperque ſuſpirent ad cæleſtia. Sanat lepra ſum.

Hìc ſequuntur aliquot aliorum facta memorabilia.

PLeroſque verò monachos itidèm experti ſumus virtutes patrare, putamuſque nos facturos operæpreciũ, ſi ex ijs nonnullas his interſeramus. Cùm tẽpore quodam Blidulphus preſbyter ab Attala Ticínum miſſus eſſet, & in media eius vrbis via ambularet, obuium habuit * Arioaldum, Ducem Longobardorum, hominem genere nobiliſſimum, Agilulphi generum, Adulualdi cognatum, ſectæ Arrianæ ſtudioſum, qui poſt Adulualdi obitum regnum Longobardorum obtinuit. Is ergò vt vidit Blidulphum, De Columbani, inquit, monachis eſt iſte, qui nobis ſalutantibus non dignatur ità, vt par eſt, reſpondere. Cumque iam haud procùl abeſſet, irridiculè ſalutauit eum. Reſpondit Blidulphus: Precarer equidem ſalutem tibi, nisì tu ſeductoribus tuis & doctrinis à veritate alienis faueres: diceresque eos ſacerdotes, qui per mendacium hoc ſibi nomen vſurpant. Præſtaret verò, ineffabilem Trinitatem in vna Deitate confiteri: non tres poteſtates, ſed tres perſonas: nec vnam trium nominum perſonam, ſed tres in vnitate patris & filij & ſpiritûs ſancti perſonas, vna poteſtate, voluntate, eſſentia. Hæc ille pauliſpèr audiens, & indè progrediens, querebatur ſe non habere eius crudelitatis adminiſtros, qui cæca noctis caligine reuertentem illum monachum fuſtibus vel ſudibus cæſum enecarent. Tum verò vnus cæteris veſanior, ait ſe ad id facinus perpetrandum paratum, modò ipſe iubeat. At ille: Si hoc, inquit, feceris, poſtera luce ego te muneribus afficiam. Progreditur ergò, & alium ſuî ſimilem adiungit ſibi ſceleris ſocium, viamque petris impeditam in tenebris obſidet. Remeat indè per eandem viam monachus & preſbyter, reuertens à cœna, ad quam à quodam Chriſtiano inuitatus fuerat, & necopinatò in ſatellites incidit, percuſſiusque interijt, cerebro & omni corporis compage fuſtibus & ſudibus contuſa, nec tamen vllo è populo id ſentiente. Erat enim abditus locus, nec clamare ille poterat, & loco & ictibus præpeditus. Diù ergò exanime, vt putabant, cadauer cædentes, memorato illi ſceleris authori patratum facinus nunciant. Cumque luſtus preſbyter, qui Blidulphum inuitauerat, euentum rei neſciens, timeret nè in Arrianorum manus ille incideret, arrepto baculo & pane, abit poſt eum, reperitque iacentem, & tanquàm ſomno preſſum excitare conatur. Tum ille tanquàm è lecto ſurgit incolumis, vix plagarum veſtigijs apparentibus: abeuntque pariter ad hoſpitium: vbì inquirenti luſto, quid ei accidiſſet, reſpondit nihil ſibi vnquàm eueniſſe ſuauius, nec dulciori ſomno ſe potitum eſſe. Illo rursùs interrogante, num quos ſentiat membrorum dolores, reſpondet ſe nunquàm rectiùs habuiſſe, prorſusque neſcire quippiam ipſi aduerſi accidiſſe. Expeditis indè rebus neceſſarijs, ad monaſterium redijt. Porrò is, qui ſe vltrò ad hoc deſignandum facinus obtulerat, mox poſt diſceſſum monachi à Ticíno, arripitur à dæmonio, & diuerſarum pœnarum incendijs flagellatur. Faci nus quoquè ſuum exitiabiliter confitetur, clamatque ad omnes, Si quis aliquid eiuſmodi, quale ego feci, Bobienſibus monachis intulerit, pari vltione plectatur: & qui Arrianorum perſuaſionibus fidem commodat, talem iuſti iudicis iram experiatur. Id vbì conſpexit miſer * Ariouualdus, putà flagitium illud diuinitùs manifeſtatum, confuſus & metuens, nè quid ſimile ipſi accideret, illum, qui tam dirè torquebatur, cum ſocijs ad beatum Attalam miſit, orans pro ſe, vt admiſſum crimen condonet, affirmansque ſe paratiſſimum ad præſtanda illis officia, ſi eius dona recipere velint. Videns autem beatus Attala membri ſui iniurias diuinitùs vltas, rogat vt cuncti pro peſtifero orent, vt vis aduerſæ poteſtatis à miſero homine pellatur. Porrò impij hæretici munera nunquàm ſe accepturum reſpondet. Cunctorum ergò orationibus Dominus placatus, ad tempus homini pepercit. Statìm enim reualeſcens, ſoſpes abijt, at tamen lucis huius vſura non diù fruiturus. Nam ſedens in hoſpitio ſuo, cùm ab alijs obiurgaretur, quòd id feciſſet, inſultantis voce reſpondit: Etſi verò id ſponte feciſſem, quid tum poſteà? Mox correptus febrium ardoribus, inter pœnas incendij & calamitates vita priuatus eſt. Eum ſanè haudquaquàm iuxta aliorum ſepulcra humare auſi fuêre, ſed procùl ab hominibus in quodam loco omnium oculis expoſito, Cap. 8. Blidulphus preſbyter & monachus. Præclara Blidulphi de Trinitate fides. Dirè cæditur Blidulphus. Diuinitùs mirè curatur. Vltio diuina in eius percuſſorẽ.

expósito, vt prætereuntes dicerent: Hîc iacet ille miser, qui in Bobienses monachos sua petulantia crudelitatem exercuit.

Cap. 10. Eodem tempore alius monachus, Meroueus nomine, à beato Attala Dertonam vrbem missus, & causa eius negocij, propter quod venerat, longiùs ab vrbe progressus, ad quandam villam Yræ fluuio adiacentem accessit: vbi fanum quoddam arboribus constitum videns, allatum ignem ei admouit, congestis in modum pyræ lignis. Id verò cernentes fani cultores, Meroueum apprehensum, diuque fustibus cæsum & ictibus contusum, in flumen illud demergere conantur. Sed vnda monachum non ausa fuit suscipere, licèt ille eius rei, quam gesserat, nomine mori paratus esset. Cernentes ergò illi non posse eum mergi, quem Domini clementia seruaret, manè inter se communicato consilio, super vndas eum prosternunt, materiamque super eum coaceruant, vt immani pondere deprimeretur. Cumque id scelus se iam confecisse putarent, relicto, vt putabant, cadauere, ad litus redeunt. Illis abeuntibus, Meroueus nihil molestiæ sentiens, incolumis à fluuio surgit, diruptis nexibus, sospes Dertonam ingreditur, ac posteà ad monasterium redit. Eccè autem repentè diuina vltio in eius aduersarios animaduertit. Quotquot enim in eo fuêre contubernio, diuersis sunt calamitatibus affecti: alij cæcitate, alij ignis adustione, quidam publica contractione, plerique omnium membrorum debilitate: ità vt diuersi diuersas sentirent pœnas. At vbi compererunt Meroueum sospitem ad Bobiense monasterium reuertisse, quidam ex ijs eò adducti sunt: & perpaucis quidem pœnitentiæ medicina remedium attulit, reliqui omnes ea vltione periêre.

Meroneus monachus non potest submergi.

Puniuntur diuinitùs eius persecutores.

Cap. 11. Ità sanè mirificum famulis suis Deus munus impertit, cùm post damna corporis, & post irrogatas iniurias, & in præsenti vita adiutorio suo eos roborat, & in futura post certamina coronando glorificat, quos hîc propter nomen suum illatã iniuriam spontè excipere sentit. Vidimus nos in eodem Bobiensi monasterio etiam aliorum monachorum felicem vitã, felicioremq; exitum, qui multa virtutum de se exempla præbuêre, è quibus nos aliqua saltem referemus, vt viuentibus, eorumque vitam imitari cupiẽtibus, vberior adhortatio accedat. Monachus quidam, Agibodus nomine, qui beati Attalæ tempore monialium monasterium gubernârat, in extremis angoribus positus, sui exitûs expectabat horam. Cumque iam fratres adstarent, qui animæ è mundo emigranti suprema officia persoluerent, atque de more ad psallẽdi munus sese præpararẽt: elapsa è corpore anima, vidit æternam lucem sibi paratam, solemque miro fulgore micantem. Cùm autem ea visione stuperet, diceretque se nunquàm talem solem vidisse, vel claritatem, quæ ei posset æquiparari, vnus è cælicolis accedens, sciscitatur quid sic attonita intueatur. Illa respondet: Solem micantem se intueri, cui nunquàm alium similem viderit. Ait cælicola: Nóueris te hodiè venturam ad nos, & in hac admirabili luce habitaturam, septiesque vincente Solis lumen, iustorũ choris inserendam. Reuersa igitur, vale dic fratrum collegio, atque ità porrò redibis ad nos. Reuersa igitur anima in corpus, Agibodus fratribus vltimum vale dixit. Quodam autem è fratribus percontante, quandiù in eo ancipiti exitu moratus esset, ei indicauit quid vidisset, & quanta ipsi esset claritas promissa, quodque eádem hora obiturus sit, postquàm viaticum perceperit, & fratribus valedixerit. Sumpto indè sacratissimo Domini corpore, omnibus osculo præbito, orat vt charitatis officia corpori impendant. Itaque promissionem cælestem mox finis prosecutus est, felicemque obtinuit exitum, magno suî desiderio superstitibus derelicto. Hunc enim sanctorum remunerator posteris voluit exemplo esse, vt qui eius corònã ante exitum promissam cognouissent, eius puritatis & religionis in omnibus imitatores se præberent. Fuerat is à puero sub disciplina regulari eruditus, sub Columbano à seculo conuersus, simplex, & omni bonitate inter fratres conspicuus, obedientia & religione pollens, denique iuxta Pauli sententiam, malitia omninò paruulus. Quid enim sibi vult, quòd clementissimus Deus exeunti de mundo monstrare voluit, qualis posteà futurus esset, nisi vt ostendat eos, qui simili simplicitate viuant, & obedientiæ ac mortificationi voluntariè subijciantur, similem expectare remunerationem, & æterni luminis esse claritate potituros?

Agibodo reuelatur futura ipsi' beatitudo.

Virtutes Agibodi monachi.

1. Cor. 14.

Cap. 12. Vidimus & alium, huic obedientia, pietate & mãsuetudine similem Thedoaldum, feliciter ex hac vita abeuntem, & summa animi exultatione ad æterna gaudia properantem. Cùm enim lætus in suo strato decumberet, rogat vt fratres omnes ad ipsum veniant: ijsque omnibus supremum vale dicens, se eadem hora ait è corpore egressurum.

Thedoaldi monachi beatus obitus.

surum. Qua autem ratione exitum suum cognouerit, nobis haudquaquàm voluit indicare. Cumque iam omnibus valedixisset, viaticum popoſcit. Quo accepto, antiphonam ipse imposuit, ità dicens: Ibunt sancti de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. Absolutaque antiphonæ melodia, lætus & summa hilaritate refertus, animam reddidit creatori: vt nobis, qui præsentes eramus, apertè liceret intelligere, eum de gloria cæleſti & promisso præmio vsqueadeò exultâsse. Psal. 83.

Alius monachus sub Abbate Bertulpho, nomine Baudacharius, cùm tempore vindemiæ deputatus esset vineæ custodiendæ, nè ea ab auibus & bestijs aliqua iniuria vel detrimento afficeretur: euénit vt triginta fratres eiusdem vineæ tuendæ causa eò aduenirent. Ille ergò charitate plenus orat, vt illic post laborem fessa mẽbra reficiant, cùm nihil aliud haberet, quàm parùm panis, quem in suos vsus secum attulerat. Obiurgante autem eum Præposito, dicenteque nè quid tale attentaret, quandoquidem panes conficere non posset: ille ait: Largæ mecum dapes sunt, quibus possint etiam plures satiari. Præposito sciscitante, quænam illæ sint dapes, respondet anatem sibi à Domino datam. Tum verò Præpositus: Fac, inquit, sicut dixisti. Diuisit itaq; anatem triginta fratribus, atque adeò illi exatiati sunt, vt dicerent se nunquàm ità cibo exple- tos fuisse. Auxit enim fides, quod dapibus deerat. Cap. 13. Anate Baudacharius monachus reficit 30. fratres.

Leopardus quoquè monachus alio tempore vineę tuendæ deputatus, inuénit vulpeculam botrum vorantem: quam obiurgans, minis intentatis iussit, nè ampliùs vineam attingeret. Sed cùm ille abijsset, furax bestiola redijt ad carpendas vuas: quas vbi contrà illius prohibitionem gustauit, hærente in ore cibo vetito, extincta est: moxque Leopardus monachus vineam studio circumiẽs, reperit vulpem mortuam, in ore prohibitos tenentem cibos. Cap. 14. Vulpes ex vetito cibo edens, moritur.

Alio tempore, eodem Leopardo cum Meroueo, cuius suprà fecimus mentionem, septa vineæ ex Abbatis imperio defendente, arborem securi succiderunt, & ramis sepem densârunt. Cumque arborem totam ramis nudâssent, inter se statuerunt humì prostrati Dominum rogare, vt ipse vires suppeditet, quibus possint arboris truncum integrum ad sepem absportare. Indè ab oratione surgentes, inuocato sanctissimo nomine omnipotentis Dei, truncum corripiunt, & in locum destinatum perferre conantur. Et eccè quem vix multi eò pertrahere potuissent, duo homines fide armati, leui motu portant. Posteà verò multi fratres simul collecti, eundem truncum mouere volentes, leuare nequibant: atque ità omnipotentis virtutem agnouerunt, quam duo illi fratres nulli indicare voluërunt, sed secretò alij alijs patefecerunt. At nos fortasis rodet quispiã & carpet, quòd hæc inferere hoc loco voluimus: sed nos tamen, quæ ad Dei gloriam faciunt, silere nequiuimus. Illle verò dijudicet, recipiendáne sint, vel reijcienda hæc Dei dona, qui talia non abnuit, nec abijcienda sentit, quæ fidei canon admittit. Cap. 15. Truncũ ingẽtem duo fratres facilè absportãt

DE S. MARIANO RECLVSO. EX DIVO GREGORIO TVRONENSI, DE GLORIA *Confessorum, cap.* I.

EVIT autẽ in Termi termino Marianus eremita, cui non erat alter cibus, nisì pompa agrestia: & si ei aliquotiès à quibusdam mel delatum fuisset, aut si ipse reperire potuisset in syluis, hoc ei erat cibus. Qui cùm plerunquè visitaretur à plurimis, quodam tempore à quærẽtibus non poterat inueniri. Inuestigantes autem eum viri, qui venerãt, deprehenso vestigio, inuenerunt locum, in quo flexo genu aquam hausit à fluuio: & exindè progressi reperiunt eum sub vna arbore malo iacentem mortuum. Vndè celebre ferebatur in populo, eum præcipitatum ex arbore, spiritum exhalâsse: sed euidenter non est cognitum, quoniam à nullo refertur visum. Tunc viri, qui aduenerant, eleuantes eum, attulerunt ad vicum Euannensem. Quem ablutum, dignisque indutum vestibus, sepeliẽrunt in Ecclesia. Festa verò obitus eius per singulos celebrantes annos, atque conuenientes populi, crebrò ab infirmitatibus sanabantur. Augusti 19. Vide mirã sancti viri abstinentiã

Quidam autẽ de vicinis annonas diù infectas aqua, ac germine producto cõflatas, facto Nota consuetudinem abluendi corpora mortuorũ.

facto igne ſuper vimina cõtexta coquere parat ad pocula facienda. Accedens autem vnus vicinorum eius, ait: Quid tu, ô homo, detineris in opere? An ignoras quòd ſolennitas eſt beati Mariani? Qui cum furore reſpondit: Putas, ô tu, qui hæc loqueris, quia homo eliſus ex arbore propter compendia gulæ, angelorum ſit relatus conſortio, & vt ſanctus debeat adorari? Melius eſt, crede mihi, opus neceſſarium in domo exercere, quàm talem ſanctum excolere. Quod ille audiens, diſceſſit, & cum reliquis ad baſilicam ſancti abijt, relicto domi vicino in opere laborante. Nec mora flante vento apprænditur domus incendio, exuritur omnis, nec quicquam de ſubſtantia reſtat hominis. Exindè eleuati globi flammarum ſuper hoſpitiola, quæ circũlocata erant, huius hominis aream, ſepes, tuguriola vel porcorum, vel pecudum, ac reliqua quæ ad eum pertinebant, flamma percuſſit, nec quicquã remanſit huic miſero, quod non fuerit igni ſuccenſum. Quod ſi eueniſſe quis fortuitò putat, admiretur, quòd nulli vicinorum circummanentium nocuit. Quid nunc agis, ô cruda ruſticitas, quæ ſemper in Deum, & eius amicos murmuras, vt tibi exindè damnum acquiras?

Diſce ex hoc loco ſanctos venerari, & illis non detrahere.

Alterius autem hominis boues malitia furis abſtulerat, qui apprænſo veſtigio, & eo inter infuſos aqua viarum tramites, ad profundas luti voragines perdito, ad ſancti recurrit ſepulcrum, fuſaque oratione, dum de baſilica fuiſſet egreſſus, aduertit hominem per aggerem publicum venientem, qui boues illos ante ſe cum caballo ex itinere laſſo proſequens adducebat. errauerat enim à via, & quaſi amens factus, in illam partem, de qua egreſſus fuerat, mente turbata redibat. Cognoſcit vir ille boues, quos perdiderat, eosque recipiens, hominem abſque calumnia redire permiſit, quia cognouit hoc ſibi per virtutem ſancti Mariani præſtitum, cùm in illa hora repererit perditum, qua eius adiuit plenus fide ſepulcrum. Quæ poſtquàm geſta ſunt, diligentiore cura confeſſorem Dei cœpit excolere Bituriga.

Aliud miraculum.

DE S. LVDOVICO EPISCOPO TOLOSANO ET CONFESSORE, DIPLOMA IOHANNIS XXII. Pontificis Maximi. *Nos capitula margini adiecimus.*

Auguſti 19 Cap. 1.

IOHANNES Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabilibus fratribus, vniuerſis Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac dilectis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis & alijs eccleſiarũ rectoribus per vniuerſum orbem conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sol oriens mundo in altiſſimis Dei, Deus Dei filius, ex paterno vtero ante Luciferum genitus, Deus Verbum, qui rerum in principio fundans terram in ſapientia, cælos prudentia ſtabiliuit: adornãdo cælos ſideribus, germinantibus cunctis terram: quique in fine temporum pro humani generis ſalute noſtram aſſumendo naturam, texit nube noſtræ carnis fragilis ſemetipſum: nunc hora inſtante nouiſſima, illuminando per cuncta reſpiciens, opus produxit mirabile, charitate gloriæ ſuæ plenum, bonitatem ſuam monſtrans magnificè, ſponſamque ſuam ſanctam matrem Eccleſiam reddens nouitate tam claræ ſobolis lætabundam. Nam qui facit mirabilia magna ſolus, dilectum ſuum, cõfeſſorem eximium, beatum videlicet Ludouicum, puritate candidum, charitate feruida rubicundum, electum ex millibus, produxit nouiter vt exemplar præfulgidum, cunctis fidelibus imitandum, eius vitæ ſingularis excellentiam ſignis probans & prodigijs coruſcantibus, crebris miraculis manifeſtans.

Prouer. 3.

Pſal. 135.

Igitur lętentur cæli & exultet terra, iucundetur pariter totus orbis. Nam qui effulſit in templo, dum viueret, in medio nebulæ ſuæ carnis vt matutina ſtella ac luna plena ſolari lumine, veluti vt ſol refulgens, in ſua formoſus ſtola, in virtute multa repentinè ad ſumma graditur, regalibus dignus adſpectibus, vt candens lilium, ac odoris ſuauiſſimi roſa rubens. Huic cæli præſtant hoſpitium: cæli ciues vt ſibi conformem & comparem, ad ſuum hunc conſortium admittunt in ſupernis: Chriſtus hunc reficit, idemipſe prandium & conuiua. Hic felix ſanctus ex regali proſapia, patre videlicet claræ memoriæ Carolo Rege Siciliæ: matre verò, chariſſima in Chriſto filia noſtra, Maria Sicilię Regina ex Hungaria, originem ſuam trahens, altum ſui generis recuſauit ſapere

Cap. 2. Eccli. 50.

Genus & parentes S. Ludouici.

sapere, humilia semper diligens & amplectens. Sciebat nanque, quòd excelsus Dominus, alta de longinquo prospiciens, humilia è vicino contemplatur. Quanquàm autem singula præclara operà lucidæ vitæ suæ verbis paucis enarrari non possent, aliqua tamen de quamplurimis ad vtilitatem legentium referemus: vt ex his Deum patrem glorificent, & in his reperiant viuendi regulam, quam sequantur. Psal. 137.

Sanctus iste, sicut probatum est testimonijs fidedignis, in ætate existens tenera, sub magistri religiosa diligentia cum suis fratribus tenebatur. Ipse tamen ibi maturis intendendo moribus, sub tenello pectore gestare se senilem animum ostendebat. Ductus in Cataloniam, cum duobus è suis fratribus datus obses pro liberatione antè dicti Regis, tam feruenter dedicauit se studio, quòd infra septennium, quo etiam ibi obses fuit, sub instructione fratrum Minorum, quos secum habebat in socios, in primitiuis scientijs & sacra pagina sic profecit, quòd vir Dei pollès ingenio, de prædictis scientijs non solùm publicè ac priuatè subtiliter disputare valeret, sed & solenniter Clero & populo proponere verbum Dei: vt putaretur scientia hæc infusa sibi magis diuinitùs, quàm humanitùs acquisita. Cap. 3. Obses mittitur in Hispaniam. Multũ profecit in literis.

In orationibus sedulus & deuotus, mentem ad Deum eleuatam tenuit: profectò sciens, quòd oratio humiliantis se nubes penetrans, pro exauditionis suffragio Deum adit. In tempore nanque dicto, sacramentali confessione præmissa, Missas audiebat deuotè. In magnis verò festiuitatibus, cum præparatione multa corpus sumebat Dominicum. Factus autem sacerdos, diebus singulis celebrabat. Audientiæ verbi Dei insistebat attentè. Pro pastu verò animæ, in scripturis deuotus studens, habebat ad hoc pro solatio sanctos libros. Castitatis autem amor à puero affecerat eius mentem adeò, quòd ob ipsius fidam custodiam, mulierum consortia fugiebat omni nò, intantùm quòd nisi forsan cum matre & sororibus, solus cum sola nullo vnquàm tempore loquebatur. Mulierem nanque amariorem nouerat esse morte. Verba etiam inhonesta horrebat audire, ac loquentes talia grauiter arguebat: attendens prudenter, quòd corrumpunt mala colloquia bonos mores. Fratres nihilominùs duo, & interdùm quatuor, in suâ iacebant camera, in suæ testimonium nitidæ puritatis. Cum Apostolo Paulo, sobrietate cibi & potùs, corpus suum castigabat assiduè, seque frequenter manu sua, quandoquè autem alicuius fratris consocij, cum catenis ferreis disciplinans, vestiendo pro camisia rude stamen, & deferendo ad nudum pro cingulo chordam grossam, ipsam carnem in seruitutem redigebat. Sũmo etiam studio terrena cuncta calcare studuit ex desiderio æternorum. Considerans etiam sanctus iste, quòd mundus totus sit positus in maligno, quodque cum concupiscentia sua transit, ipsum fugiendo deseruit totaliter & contempsit. Nam rediens de Catalonia cum Rege prædicto, votum, quod de intrando Ordinem fratrum Minorum in obsidione fecerat, in conuentu eorundem fratrum de Monte Pessulano, voluit adimplere. Sed videns, quòd timore dicti Regis ipsum fratres recipere non audebant, votum ipsum solenniter iterauit. Quotidiè sacrificat. Studiũ castitatis. Eccles 7. 1. Cor. 15. 1. Cor. 9. Catenis ferreis se cędit. 1. Iohan. 5. 1. Iohan. 2.

Et quia vouentibus præceptum nouerat de reddendo, suadenti felicis recordationis Papæ Bonifacio prædecessori nostro, quòd assensum præberet prouisioni de se factæ ecclesiæ Tolosanæ, nullatenùs consensit, quoadusquè votum dictum, quod fecerat, compleuisset. Cuius deuotioni annuente prædecessore nostro prædicto habitum Ordinis prædicti suscipiens, in præsentia bonæ memoriæ Iohannis Episcopi Portuensis, tunc eiusdem Ordinis generalis Ministri, expressam professionem flexis genibus in manibus * suis fecit: sicque prouisioni prædictæ suũ præbendo assensum, mandatis Apostolicis obediuit. Et quanquàm de iussu prædecessoris eiusdem, dictum habitum velatum portauerit vsque ad festum beatæ Agathæ tunc vicinum, in dicto tamen festo in præsentia duorum Cardinalium recepit publicè: ac sic extunc portauit continuè, atque ipso die ad sanctum Petrum patenter detulit prædicando. Miranda res, & aliàs insueta. Vir nanque virtutum positus in sublimi, iuri primogenituræ renunciauit & regno, regalis solij spreta pompa, pro regnò corruptibili, æternum ac plenum delicijs regnum mercans. Cap. 5. Psal. 75. Fit monachus Franciscanus. for. * eius Item Episcopus Tolosanus.

Mira verò compassione ad pauperes ferebatur, quibus largas tàm priuatas, quàm publicas, eleemosynas faciebat. Vndè iam factus Episcopus Tolosanus, per vnum suum familiarem secretarium mandauit inquiri de suorum quantitate reddituum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis & rationabilibus: volens quòd totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur, quanquàm prælatus Cap. 6. Benignitas eius in pauperes.

tus tàm magnus esset, & filius tanti Regis. Cùm autem iret Parisius, pauperem quendam nudum reperit: cui multùm compatiens, absconditè cappam cõtulit, quã portabat, sibiq́ue fecit aliam secretè apportari. In hoc etiam Christi imitatione, nihilominùs humilitas vera fulsit. Attendit nanque, quòd Deus, qui mœrentes sospitate erigit, ponit humiles in sublimi. Ipse enim vigintiquinque pauperes in domo sua reficiebat quotidiè, aquam in manibus fundebat, manuq́ue sua ipsis fercula apponebat ac panes scindebat, eisdem etiam genu flexo, in ipsis Christo seruire, & ipsum recipere se delectans. Hospitalia pauperum aliquotiès visitabat. Sciens deniquè quòd qui vestiuntur mollibus, in hoc à Domino non laudantur, post Diaconatũs sumptum ordinem, semper veste humili vsus fuit. Post ingressum verò prædicti Ordinis, vili habitu ac bruno colore in tapetijs, cortinis & lecti coopertorijs vtebatur.

Iob. 5.

Insignis humilitas.

Matt. 11.

Cap. 7. Officiũ boni Episcopi

Pontificatũs etiam officium exercebat cum diligentia seruus hic Christi fidelis & prudens, Missas dicendo assiduè, deuotissimè Ordines celebrando, Clericos, quibus de beneficijs prouidere volebat, examinando de virtutibus & vitijs & articulis fidei, vita & moribus diligenter. Iudæos & Gentiles, zelo feruens Dei, inducebat sedulè ad baptismum, ac quosdam eorũdem sacro de fonte leuauit. Demùm gloriosus iste sanctus, cursu vitæ consummato, feliciter ad Deum fontem viuum, quem auidè sitiërat, migraturus, infirmitate decumbens vltima, deuotissimè sumpsit corpus Dominicum, quanuis debilis, de lecto exiliens in occursum Domini Saluatoris. Cruce autem sibi data per quendam ex socijs, deosculabatur illam, genuflexus in lecto, vt potuit, ac in oratione deuota & silentio postmodùm diù mansit. In Cruce nanque Domini nostri Iesu Christi, & non in alio, didicerat gloriari. Tandèm gloriosam resolutus in mortem, qui hîc viuus ambulauit in innocentia in medio domûs suæ, ad Deum suum contemplandum in gaudio, facie reuelata in sua innocentia est ingressus. Verùm quia decebat multùm diuinæ magnitudinem bonitatis, quòd illum, quem in terris, ipsum præclaris adornando virtutibus, suæ imagini fecerat tam conformem, secum ostenderet regnare in cælis virtutis suæ testimonijs: quædam per eum miracula operari dignatus est, quæ ad sancti huius declarandã gloriam, præsentibus duximus annotanda.

In infirmitate sumit sacramenta ecclesiastica

Felicissim⁹ eius obitus.

Cap. 8. Miracula post eius obitum.

Quædam nanque duorum annorum puella, quæ vi febris, quam passa fuit duobus mensibus, expirauit: facto voto per patrem sancto isti, quòd ipsi imaginem de cera offerret, si vitam à Deo filiæ suæ impetraret, resuscitata, vbera matris suxit. Quidam etiam quinque annorum puer, vehementia febris continuæ vita functus, facto voto per patrem, est vitæ pristinæ restitutus, nec dictæ febris in eo apparuit vllum signum. Quædam puella annorum septem, quæ per septimanas tres febrem passa continuam, expirauit, facto ad dictum sanctum voto per suos, spiritum recuperauit, & reuixit.

Tres mortui reuiuiscunt.

Cap. 9. Item duo alij.

Quædam deniquè mulier, quæ duas conceperat filias, vna illarum in ventre mortua, ex casu dictæ matris de asino, & in eius ventre ex mora diutina putrefacta, cœpit puerperio laborare. Cumq́ue dictus partus iam putridus per frusta fuisset extractus, & alia filia mortua, iam educta esset obstetricum ministerio violenter, & proiecta in stabulo super fimum: emisso ad ipsum sancto voto, quòd si partus ille resurgeret, vnã sibi ceræ imaginem præsentaret, puella palpitare cœpit, & baptizata, septem mensibus superuixit. Quidam etiam puer ætatis annorum septem, dum sub lecto, in quo cum suis iacebat parentibus, repertus mortuus, rigidus & frigidus aliquo tempore permansisset, facto per parentes ad hunc sanctum voto, fuit diuinitùs suscitatus.

Cap. 10. Mulier mortua reuiuiscit.

Mulieri cuidam, quæ propter vehementem infirmitatem diem extremum clauserat, emisso per suos ad sanctum istum voto, eius meritis reddita fuit vita. Quædã puella nobilis, quæ ex casu ad terram de nutricis brachijs, per octo menses passa fuerat

Surda audit

surditatem, facto voto ad prædictum sanctum per patrem, à dicta surditate ad plenũ extitit liberata. Quidam nanque, cùm post febrem continuam perdidisset loquelam,

Mutus loquitur.

& sic mutus per mensem integrum permansisset, adductus ad sepulcrum sancti huius, fuit ibidèm loquelæ, finita Missa, restitutus.

Cap. 11.

Mulier quædam, quæ subitò muta & impotens de vno brachio facta fuit, hac infirmitate sibi per mensem durante, emisso voto per *matrem, statim ad sanitatem pristinam est reducta. Quædam etiam mulier, dum ex partu quodam violento de puero mortuo, & in eius vtero transuersato, contracta in manibus & pedibus & femoribus biennio permansisset: facto voto ad sanctum præfatum, quòd si curaretur, scoparet in tota vita ecclesiam, in qua iacet, dormire cœpit, & expergefacta, à morbo prædicto penitùs est curata. Vir quidam passus annis sex guttam in manu & brachio,

* patrem,

Multi alij à suis infirmitatibus curantur.

ventre

ventre ac humero, facto voto, quòd eius limina visitaret, statim fuit sanitatis beneficium consecutus. Quidam denique presbyter passus guttam in latere, quæ ipsum afflixit grauiter diebus septem, facto voto ad memoratum sanctum, diligentius eius tumulum visitando, recepit continuò sanitatem.

Cap. 12. Comitialis fœmina sanatur.

Quædam mulier, quæ per octo annos morbo epilentico quasi quotidiè grauabatur, emisso voto, quòd sepulcrum eius, si curam reciperet, annis singulis visitaret, curam recepit, sicque extunc de morbo ipso penitùs nihil sensit. Monialis quædã, quæ post febrem longam, quam passa fuerat, dolorem incurrebat in omnibus membris eius, intantùm quòd in duodecim diebus nisi alieno adiutorio de lecto non poterat se mouere: portato sibi pedali panno, qui quondam sancti huius dicebatur fuisse, ac sibi applicato ad carnem, sana & incolumis est effecta. Cùm homo quidam, qui miraculis istius sancti detrahere nitebatur, reuersationem faciei & oculorum turpiter incurrisset, sicque manens per dies sex, huic sancto cum deuotione, qua poterat, se deouisset, ad sepulcrum eius veniens, & offerens caput cereum, antequàm exiret ecclesiam, perfectè reperit se curatum.

Nota quid cõferãt etiã viles panni sanctorum.

Cap. 13.

Hæc sunt mirabilia opera solius altissimi, quibus & alijs quampluribus mirificare voluit sanctum istum, ac toti mundo reddere venerandum. Laudetur igitur magnificè Deus noster, cuius dextera huic Episcopo confert stelliferum regni diadema. Applaudant & isti pariter cæli ciues, quorum cœtibus sanctus hic sole splendidior est insertus. Canant quoquè altissimè Franciæ, Siciliæ ac Hungariæ regna felicia, de quorum horto candoris niuei flos erupit, quorum vitis germinat dulcem vuam, cuius liquor cælos lætificans, abundè funditur in calice summi Regis. Lætetur insuper ciuitas Tolosana, tanto ditata præsule, quem apud Deum aduocatum habet sedulum & patronum: Verè felix es ô tu Marsilia, facta diuinorum aromatum tam sancti corporis apotheca. Sed & fratrum Minorum Ordo conspicuus, nouæ laudis canticum promere non desistat, in aula cælesti tam præclrum alumnum diuinis festiuè conspectibus repræsentans.

Tolosanæ ciuitatis Patronus S. Ludouicus Episcopus.

Cap. 14.

Cæterùm quia conuenit, vt quem Dominus in cælo magnificat, mundus colat, nos de sanctitate vitæ ac veritate miraculorum ipsius, inquiri fecimus diligenter. Et quia post inquisitionem solertem, & studiosam examinationem & discussionem solennẽ, supplicatione deuota & humili prælatorum omnium, tũc apud sedem Apostolicam existentium, cum instantia requisiti, de fratrum nostrorũ consilio & assensu, de omnipotentis Dei virtute confisi, authoritate quoquè beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, & nostra, ipsum septimo die Aprilis sanctorum Confessorum catalogo duximus adscribendum. Ideoque vniuersitatem vestram monemus & exhortamur attentè, per Apostolica scripta vobis præcipiendo mandantes, quatenùs quartodecimo Calendarum Septembrium festum eiusdem Episcopi & confessoris deuotè celebretis solenniter, & faciatis à vestris subditis deuotione congrua celebrari: vt pia eius intercessione hîc à noxijs protegi, & in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis.

In Sanctos refertur.

Cap. 15.

Et vt ad mirabile eius sepulcrum ardentiùs & affluentiùs Christiani populi confluat multitudo, ac celebriùs eiusdem confessoris colatur festiuitas: omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui cum reuerentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi, duos annos & duas quadragenas: accedentibus verò ad prædictum sepulcrum annis singulis infra eiusdem festi octauam, vnum annũ & quadraginta dies de iniũctis sibi pœnitentijs misericorditer relaxamus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis & volũtatis infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Datum Auinione 7. Idus Aprilis, Pontificatûs nostri anno primo.

Indulgẽtiæ concessæ S. Ludouici festum celebrantibus.

DE EODEM BEATO LVDOVICO QVAEDAM EX *egregio MS. codice, per F. Laurentium Surium mutato stylo descripta.*

S. Ludouicus Episcopus Regis Siciliæ filius.

LVDOVICVS Christi confessor, clarissimo stemmate prognatus, patrem habuit Carolum Siciliæ Regem, & matrem Mariam Regis Hungarorum filiã. Cùm adhuc paruulus esset, tanta Dei in illo emicuit gratia, vt posthabitis eius ætatis inceptijs, diuino sese cultui manciparet. Vbi decimumquartum ætatis annum attigit,

vt tanquàm lapis electus quadraretur, patris redimendi causa ductus est obses in Cataloniam cum alijs quibusdam: cumque omnes militari custodia tenerentur, ipse eorum animos salutaribus adhortationibus erigebat & consolabatur. Oblato verò in eo exilio magna opportunitate, toto septennio se in fratrum Minorum, quos semper apud se comites habebat, tradidit disciplinam, vt ab eis literis institueretur: in quibus sanè intrà illud tempus tantas fecit progressiones, vt & promptus esset ad eloquendum, & benè idoneus ad concionandum, & admirabilis in disputationibus de rebus Theologicis suscipiendis. Pro sola verò animi pietate & deuotione, non ex vllo debito vel obligatione, quotidiè Ecclesiasticum persoluebat officium eo ritu, quo solent fratres Minores. Legebat etiam extensis brachijs officium Dominicę passionis, vt crucifixo Saluatori posset saltē aliqua ex parte conformari. In vigilijs, ieiunijs, pauperibus exhibendis ministerijs sedulum se præbebat: crebrò percipiebat sacrosanctam Eucharistiam, sæpiùs apud se statuebat seculo valefacere.

Preces eius quotidianę.

Tandèm pace inter patrem eius & Aragoniæ Regem confecta, eo tempore, quo celebrabantur nuptiæ sororis eius, quæ pacis causa agebantur, præsentibus duobus Regibus, & totidem Apostolicæ sedis Legatis, palàm accepta tonsura Clericorum, in magna prælatorum frequentia publicè insignem habuit concionē die solenni omnium sanctorum. Indè Romam cum patre & fratribus profectus, & à Pontifice Bonifacio honorificè exceptus, subdiaconus ordinatus est. At verò curiæ strepitum fugiēs, Neapolim se contulit, atque illic Diaconus & presbyter effectus est. Porrò quodam in loco fratrum Minorum se habitationi adiunxit, vt studiosè posset sacræ lectioni dare operam, & studiosiùs in pias preces incumbere.

Palàm accipit Clerici tonsuram.

Fit Subdiaconus.

Itèm Diaconus & sacerdos.

Interea sede Tolosana vacante, prudens pontifex Bonifacius animum adiecit ad præficiendum illi Ludouicum, virum eximium, tametsi ille absens prorsùs id ignoraret, nec quicquam eiusmodi appeteret. Vbi autem comperit, quid Pontifex ea de re mandasset, prorsùs assentiri noluit, nisi priùs ea occasione permissum ei esset & habitum fratrum Minorum induere, & in manibus Ministri generalis sancti Francisci institutum solenniter profiteri. Id posteaquàm fecit, inuitus tandèm in Episcopi cathedra se collocari sustinuit: in qua sanè quanto se vidit sublimiorem, tanto arbitratus est viliorem atque abiectiorem. Nec deincèps pati voluit alijs se vestibus indui, quàm suscepti Ordinis vili habitu & cingulo nodoso. Iam enim oblitus erat se Regis filium, nesciebat se Episcopum: solùm cogitabat se fratrem esse instituti Minorum. Canes venaticos, rapaces volucres, histriones & leuitates omnes à suis ædibus arcebat, vt personis Ecclesiasticis ipsi assistentibus posset tanto expeditiùs diuina promere eloquia, & sanctæ vitæ de se exempla præbere. Inter omnia diuina charismata, præcipuè in eo relucebat eximia humilitas, haud aliter atquè carbunculus in aureo ornamento. Annis singulis die Cœnæ Dominicæ duodecim pauperum abluebat manus, cibum potumque illis apponebat, ac deindè in genua se submittens, eorum itidèm lauabat pedes. In quibus officijs tametsi præ se ferre videretur seruilem personam, at nihilominùs honorificans ministeriū suum, pontificiam seruabat authoritatem. Erga miseros enim & calamitosos humanum & mansuetum se exhibebat ductus misericordia: erga superbos & tumidos peccatores iustitiæ seueritate vtebatur. Itaque illorum, quibus conferre debebat beneficia Ecclesiastica, mores & scientiam accuratè inquirebat, nullaque habita ratione conditionis, precum aut fauoris, ijs prouidebat. Clericos quoquè peccantes, absque respectu personarum regulari subdebat disciplinæ: cumque id expedire cerneret, etiam beneficijs priuabat. Rarus omninò dies illi abijt, quo non Missam celebraret.

Fit Minorita.

Fit Episcopus Tolosanus.

Singularis eius humilitas.

Ecclesiastica beneficia quibus contulerit.

Et quia sicut esca corporea citò corrumpitur, nisi salis acrimonia seruetur, sic vitæ sanctimonia facilè labascit, nisi pœnitētiæ austeritate fulciatur: vir Dei victùs parsimonia, asperitate vestium, vigilijs, ieiunijs, curis & laboribus carnem domabat, & cogebat spiritui parére. Nodosa enim reste cingebat nudam carnem, & stamine aspero vtebatur pro interula. Vrgentibus ecclesiæ ipsius causis, vt aliò proficisceretur, diuersas Italiæ & Galliæ perambulans regiones, & vbiquè verbum Dei prædicans, venit Lutetiam Parisiorum: atque indè proficiscens, superatis Pyrenæis montibus, Hispaniam adit, peragrataque Catalonia, reuersus est in Prouinciam. Ad eius conciones audiendas tanta auiditate accurrebant homines, vt propter turbas sese inuicèm comprimentes, quidā in mortis discrimen adducerentur. Diuina tandèm dispensante clementia, cùm breui explēsset tempora multa, sanctus antistes in eo loco, qui Brimonia,

Carnē domat.

monia dicitur, annos natus trigintatres, ardentium vi febrium correptus, anno salutis 1297.14. Calendas Septembris feliciter migrauit ad Dominũ. Corpus eius Massiliæ humatum est in ecclesia fratrum Minorum: vbi, mirificante Domino sanctum suũ, cæcis, surdis, claudis, mutis, paralyticis, hydropicis, cæterisque morbidis præstantur remedia ab eo, qui solus facit mirabilia, viuens & regnans per infinita secula, Amen. Pſal. 71.

Abit è vitâ in iuuenili ætate.

Miracula ad sepulcrũ eius

VITA SANCTI PHILIBERTI ABBATIS, SCRIPTA AD ABBATEM COSCHINVM ET FRATRES

Gemmeticensis cœnobij. Stylum mutauit F. Laur. Surius.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

CVM prisca Patrum gesta commemoramus, ad nosmetipsos nos reuocamus, & velut in speculo nostros contemplamur vultus. Vt verò sitiens potum, & famelicus panem appetit: ità ego diuinam imploro opem, vt præstet mihi syncerã animi deuotionem, & oris facundiam: vtì nè temeritati adscribatur id, quod ego patris spiritualis Coschini Abbatis, fratrumque omnium Gemmetici monasterij iussu & voluntate susceperi, cupientium mea opera habere monumentum aliquod rerum à patre nostro Philiberto gestarum. Quibus vt morem gererem, pauca excerpsi è multis, quæ ad animarum ædificationem faciant: vt nec lectoribus oneri, nec auditoribus fastidio sint, satisfiatque piorum precibus, quandoquidem fortis est vt mors dilectio. Sufficiant autem, quæso, pauca è pluribus, conuenienter illi sententiæ: Cui pauca non sufficiunt, multa nil proderunt. Cant. 8.

VITAE HISTORIA.

ITAQVE beatus Philibertus, Helisano territorio ortus, Augusti 20. secularis literaturæ minimè rudis, pro gentis illius more Cap. 1. planè strenuus, in vico Iulij est educatus, ea potissimùm ratione, quòd patrem eius Philibãdem, fauore regio laicæ functionis ministerio absolutum, eius loci ciues sibi Episcopum expetijssent. Qui cùm iampridèm cognouisset adolescentem Philibertum bona ac liberali esse indole, eum Regi Dagoberto cõmendauit, quem inter Francorum Reges constat fuisse fortissimum. At verò Philibertus nobilitate conspicuus, in Audoëni optimatis familiaritatẽ admissus est: qui sanè, aureo licèt balteo cinctus, Deum impensè amabat, & inter alios aulæ proceres cumprimìs illustris habebatur: clarissimisque vitæ meritis insignis, Rothomagensis ecclesiæ factus Episcopus, virtutum signis modò egregiè coruscat in terris.

Venit ad aulã Dagoberti regis.

Audoënus posteà Rothomagẽsis Episcopus.

Vbi verò Philibertus adolescens vicesimum ætatis expleuit annum, diuina præcepta audiens, apud se deliberauit Christi fieri discipulus, facultatibus omnibus derelictis. Nec tamen suo voluit viuere arbitratu, sciens non debere illum præesse alijs, qui subesse non didicerit: nec à subditis exigere obedientiam, qui eam superioribus non exhibuerit. Dedit ergò operam, vt alicubì reperire posset Dei seruum, eximia religione probatissimum. Comperit autem eiusmodi esse Agliũ, Rasbacensis cœnobij præfectum: quod Cœnobium sanctus Audoënus cum socijs quibusdã in suo fundo condiderat, & hunc Aglium virum Dei, è Luxouiensi monasterio accitum, huic suo cœnobio Patrem constituerat. Rebus igitur omnibus, quas habere poterat, in pauperes erogatis, ità vt nihil quicquam indè amicis aut parentibus impartiret, sed haud secùs, atquè regia negocia ipsi credita, cautè & religiosè dispensaret, ad cœnobium Rasbacense se contulit: atque illic à beato Aglio amanter exceptus, capitis comam deposuit, Christique iugum suaue & onus leue sustulit, atque adeò in omni religione & sanctitate excreuit, vt etiam perfecti viri in eo cernerent, quod meritò imitarentur. Cap. 2.

Aglius primus Abbas Rasbacẽsis.

Fit monachus Philibertus apud Rasbacẽses

Iussus autem in prima mensa sedere, omnibus ministrare studuit, vt ipsa eius refectio, in fraterna seruitia & officia mutaretur: absolutoque prandio vel cœna, à mensa minimè satur abiret. Cumque antiquus hostis, eius inuidens abstinentiæ, pulsaret animum eius, vt largioribus epulis indulgeret, volente Deo, fraus eius detecta est, Cap. 3.

Abstinentiam eius sua fraude diabolus nititur impedire.

nequissimo dæmone illi in somnis ostenso. Cùm enim nocte quadam cibo refectus esset, improbus ille ventrem eius palpans: Modò, inquit, hîc benè, modò hic benè. Tum verò Christi miles agnoscens ignita hostis iacula, Cruce se consignat, statuitque repetere pristinum abstinendi rigorem, & diuinum aduersùs fallacis dæmonis machinas auxilium implorare. Nocturnis horis illo ad ecclesiam abeunte, tortuosus coluber tribus modis eum voluit impedire. Prima nocte, sumpta vrsi specie, intrà ecclesiam eum terrere cùm vellet, & alia nocte candelabri ferro confodere niteretur, atque tertia nocte transuersùm in ecclesiæ foribus stans, eum aditu arcere conaretur, cuncta hæc machinamenta virtute Christi Philibertus dissoluit, Crucis expresso signo.

Virtus signi Crucis.

Cap. 4. Creatur Abbas.

Postquàm autem beatus Aglius obdormiuit in Domino, fratrum vnanimi consensu Philibertus in eius locũ subrogatus est. Quem tum videre licebat humilitate polentem, hospitalitatis studiosum, abstinentiæ deditum, prudentia eximium, charitate feruentem, zelo Dei inflammatum, domum ipsi creditam strenuè gubernantem, nullius personam accipientem, vitia reperta radicitùs extirpantem. At verò quidam è fratribus, maligno spiritu eos impellente, excitata rebellione aduersùs sanctum virum, eum non dubitârunt ex ecclesia extrahere. Sed vltrix manus præpotentis Dei, non passa est impunè id abire. Vnus enim ex eis, fulminis ictu interijt, alius instàr Arrij in sterquilinium viscera effudit, indignamque vitam digna morte finiuit. Quæ res cæteris metum attulit, ità vt veniam ab illo petentes, in pristinum honoris gradum eum reuocarent, & deincèps amanter ei obedirent.

Vltio diuina in rebelles monachos.

Cap. 5. Multa perlustrat monasteria.

Sed quia perfecti viri semper ad meliora contendunt, sacerdos Christi sanctorum lustrauit cœnobia, vt posset aliquid haurire emolumenti ex illorum perspecta sanctitate. Itaque inuisit Luxouiense, Bobiense, & alia S. Columbani institutum complexa monasteria: nec ea duntaxàt, sed quæcunque in Gallia, Italia, Burgundia extabãt, solerti animi industria, instàr apis prudentissimæ, optima quæque colligẽs viuendi instituta & exempla. Legebat studiosè Basilij præclaras constitutiones, Macarij regulã, Benedicti decreta, Columbani instituta sanctissima: atque ità onustus virtutum aromatibus, sectatoribus suis egregia de se exempla præbebat.

Cap. 6.

Quandò autem visum fuit omnipotenti Deo, lucernam tantam ponere super candelabrum, vt longè lateque eius se lumen & virtutum radij diffunderẽt, eam illi voluntatem adspirauit, vt sua opera monasterium extruendum curaret. Itaque à Rege Francorum Clodoueo, & eius coniuge Baltilde locum in pago Rothomagensi supplici prece obtinuit, quem antiquitùs Gemmeticum appellabant, atq; illic egregium cœnobiũ ædificauit. Congruè sanè locus ille Gẽmeticus est dictus, quippè qui instàr gemmarũ, multiuario sit décore conspicuus. Videas illic arborũ comas syluestrium, multigenos arborum fructus, solum fertile, prata virentia, hortorũ flores suaueolentes, botris gratuidas vites, humum vndiquè cinctam aquis, pascua pecorum vberrima, loca venationi apta, auium cantu circunsonantia. Sequana fluuius illic cernitur latè ambiens, & deindè suo pergens cursu, vno duntaxàt commeantibus aditu relicto. Ibi mare nunc increscens eructat: nũc in sinum suum reuolutum, nauium fert compendia, commercia plurimorũ. Nihil illic deest: quicquid vehiculis pedestribus & equestribus, plaustris & ratibus subministratur, abundè suppetit. Illic castrũ condidêre antiqui: ibi stant in acie illustria castra Dei: ibi præ desiderio paradisi suspirantes gemũt, quibus posteà opùs non erit in flammis vltricibus nihil profuturos edere gemitus. Ibi deniquè almus sacerdos Philibertus multiplici est laude & prædicatione efferendus, qui instàr Patriarchę Iacob in animabus septuaginta demigrauit in hanc eremum, addito grege septemplici propter septiformem gratiam spiritûs sancti. Ibi enim eius prudentia construxit mœnia quadrata, turrita mole surgentia, clausira excipiendis aduentantibus mirè opportuna. Intùs domus alma fulget, habitatoribus digna. Ab Euro surgit ecclesia Crucis effigie, cuius verticem obtinet beatissima virgo Maria. Altare est ante faciem lecturi cum dente sanctissimi patris Philiberti, pictum gemmarum luminibus, auro argentoque comptum. Ab vtroque latere Iohannis & Columbani aræ dant gloriam Deo. Adhærent verò à Borea Dionysij martyris & Germani confessoris ædiculæ. In dextra domûs parte sacellum nobile extat S. Petri, à latere habens S. Martini oratorium. Ad Austrum est sancti viri cellula, è petris habens margines. Saxis cinguntur clausira camerata. Is decor cunctorum animos oblectans, cum inundantibus aquis geminus vergit ad Austrum. Habet autem ipsa domus in lon-

Cõdit Gemmeticũ cœnobium.

Situs amœnus eius loci.

Gen. 46.

longum pedes ducentos nonaginta: in latum, quinquaginta. Singulis legere volentibus lucem transmittunt fenestræ vitreæ. Subtus habet geminas ædes: alteras condendis vinis, alteras cibis apparandis accommodatas.

In hunc locum conueniunt, Deo dignè seruire cupientes, nihil sibi ceu proprium vendicantes, nullo compendio indigentes. Sperantes enim in Domino non deficient omni bono. vereque completur in eis illud scripturæ diuinæ: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non est illis scandalum. Mira illic fulget charitas, multa abstinentia, summa humilitas, præcipua castitas. Habent illic & suum è marinis belluis solatium vel compendium: quod mirum sanè est, & à seculo inauditū. Vncis enim, retibusq; & ratibus capiunt pisces maris, longos pedes quinquaginta: ex quibus nō solùm escas sibi parant fratres, sed etiam pinguedine illorum fouent lucernas. Faciunt hoc merita sancti Philiberti, & multorum aliorum illic quiescentium sanctorum fratrum: qui fideliter Domino seruierunt, & tempore pacis cum Christo Cruci affixi sua voluntate, martyrium obiêre, & cum Christo corpore mortui, expectant iudicij diem, magnorum certaminum coronas recepturi. Et hæc quidē de situ loci breuiter diximus: nunc ad gestorum ordinem reuertamur.

Cap. 7. Psal. 33. Psal. 118. Nota de marinis piscibus.

Cùm ergò vir Domini eo in loco præclaris meritis & virtutibus augeretur, & quicquid sibi abstinentiæ studio subtraheret, in pauperes & hospites conferret: quodam die laborantibus fratribus panis defuit. Tum verò ille confirmans eorum animos, aiebat scriptum esse & promissum, non afflicturum Dominum fame animam iusti. Eccè autem repentè adest Francus quidam, septem panes & sex farinæ sata adferens, idque ea hora, qua corpora reficere cogebat necessitas. Ea re corroborati fratres, & sibijsis indè satis accepêre alimoniæ, & aduentantibus hilariter obtulerunt. Porrò deincèps nunquàm eius loci habitatoribus frumenta necessaria defuêre. Volebat vir Dei cuiusdam negocij expediendi causa (erat autem illud monasterij sui negocium) mittere ad Ebroinum Francorum principem: sed cùm eum comperisset acri febre prostratum, in virtute Christi negocium obedientiæ illi demandans, solo verbo ait ad eum: Abi, & reuertere, & desine hac febri laborare. Mox ille surgit incolumis, & sine mora exequitur, quod erat iussus à sancto viro: cuius sermo & causam obtinuit, quam volebat, ab Ebroino, & morbum abegit à fratre.

Cap. 8. Prou. 10. Panis fratribus eo carentibus præter spem offertur. Verbo curat febricitantem.

Inciderat quandoq; discordia quędā, cuius causa properè Lutetiam se cōtulit. Sed malignus dæmon, qui, vt suprà diximus, semper ei infestus esse conabatur, eius felicibus actibus inuidens, quō lites procaces sereret, vnum è ciuibus incitauit, vt chirothecas beati viri surriperet. Ablatis igitur chirothecis, cùm eas postero die vir sanctus non inueniret, suo more sedato animo id tulit. Sed infelix ille fur percussus à Domino, magnis cœpit clamare vocibus se ardere, nec quicquam aliud eloqui potuit, sed extensis manibus palàm omnibus indicabat sinum suum, in quem chirothecas abdiderat: atque paulò pòst vita functus est. Homines autem eius ciuitatis secuti virum Dei, ad monasterium eius chirothecas apportârunt.

Cap. 9. Pœnas furis improbi.

Quadam nocte in basilica S. Petri illo vigilante & psallente, quidam monachus intrinsecùs vigilans, subitò vidit oculos eius instàr lampadarū spiritūs sancti gratia splendentes. Habebat verò etiam gratiam lachrymarum, ità vt in preces incumbentis oculi, repentè multo lachrymarum imbre manarent: atque summoperè id illi curæ erat, vt non antè ad sumendum cibum accederet, quàm illius pectus compunctionis gratia Christus visitâsset.

Cap. 10. Gratia lachrymarum in S. Philiberto.

Quidam monachus ad extrema perductus, loquendi facultatem omnem amisit. Ingressus ad eum vir beatus, blanditer hortabatur, vt si quod haberet occultum facinus, cuius eum nondùm pœnituisset, quodque pœnitentia non expiâsset, manū ipsius stringeret. Quod vbi ille fecit, vir Dei in beatissimę Mariæ virginis ecclesiam ingressus, Dominum deprecabatur, vt ægroto restitueret loquelam, nè malus dæmon animam illius propter absconditum peccatum in tartarū deportaret. Surgenti indè illi ab oratione, frater quidam nunciat posse loqui fratrem illum, cupereque sua peccata confiteri. Itaque confessus est, & accepta pœnitentia, animam reddidit, vt neque vir sanctus de Domini misericordia diffideret, nec æger in desperatione à corpore exiret.

Cap. 11. Fratri muto redditur loquela.

Die quodā fratribus fruges metētibus, & manipulis sparsim per agrum iacentibus, seua orta tempestas est, & furentes extitêre ventorū turbines. Nè igitur suo labore frustrarentur fratres, extensis brachijs vir sanctus clamauit ad Dominū Iesum. Vt autē ab oratione se erexit, cælesti virtute horrida tempestas in duas distracta partes, profligata

Cap. 12. Sedat tempestatem.

est. Atque ità reddita serenitate, monachi Deo laudes gratesque egérunt.

Cap. 13. Dies erat Dominicus, & vir Dei confecto itinere festinabat ad cœnobium, vt solennitatem celebraret. Vbi ad Sequanam ventum est, cum fratribus ingressus est in naiculam, equis in pascuis derelictis. Porrò quidam Regis forestarius conspecto equo, cui vir sanctus insederat, illum abegit. Postquàm autem cubitum iuit, repentè exurgens, videt totam domum suam flammis exitialibus conflagrare. Cùm verò vxor eius flammas non videret, & eum anxium cerneret, subitò etiã ipsa vidit, quod priùs non viderat, cœpitque percontari, num quid è rebus seruorum Dei per fraudem sibi vendicâsset. Illo rem, vt erat, exponente, ambo pariter nullam sibi dedêre requiem, donèc & equus esset redditus, & accepta pœnitentia veniam impetrâssent. Monachus quidam, cui erat pro more ægrotorum cura demandata, cùm aduersa laborare valetudine videretur, vir Dei, vbi id resciuit, ait ad eum: Habeto fidem, & ægrotis seruiens, liber esto ab hac infirmitate. Simulatquè audiuit iussionem patris monachus, morbo absolutus, ad fratrum malè habentium ministeria se contulit.

Vltrò cælestis in raptorem.

Liberatur æger à sua infirmitate.

Cap. 14. Proficiscebatur quandoquè vir sanctus apud Isaram fluuium, & cùm Romanorum attigisset portum, non inuento illic nauigio, ad supplices preces se prostrauit. Surgens indè à terra, cernit nauiculam à Domino missam. In eam cum multa Dei laude ingressus, cum socijs flumen transmisit. Quædam religiosa fœmina in villa Pinuerno virum Dei in suo excepit domicilio, orans, vt in cellarium ingressus, vas vinarium benediceret: simulque cibo sumpto, ea nocte apud ipsam permaneret. Assensit vir beatus, & pro eius honore cunctis eius domûs tum hospitibus, tum habitatoribus, largiter ex illo vino bibentibus, postquàm maturè ille indè recessit, fœmina in cellarium descendit, idemque vas adeò inuenit plenũ vino, vt nihil indè haustum fuisse videretur. Cellarius viri Dei è pustula adeò laborabat, vt iam mori cerneretur. Venit ad eum vir sanctus, benedictionem ei impertit, vulnus ilicò in seipso tabescit, & citra vlla medicæ artis fomenta, homo totus fit sanus. Nauigante illo in Sequana, ex immodica tempestate summum nauibus periculum imminere videbatur. Orat vir Dei, & eccè, cæteris nauibus remanentibus, ea sola, quæ illum vehebat, ad litus appellitur.

Nauiculam precibus à Deo obtinet.

Vinũ dum bibitur, nihil minuitur.

Cellarius sanatur à pustula.

Cap. 15. Solebat vir pius ob animarum curandam salutem, fratres è monasterio ablegare, vt suis exhortationibus homines instituerent. Itaque confluebant ad eum viri nobiles & potentes, propriaque calcata voluntate, Christi seruitio se mancipabant. Cumque in monasterio fratrum numerus increuisset, aliud cœnobium condidit, quod Pauliacum vocant, decimo milliario à Gemmetico: atque in eo habitare voluit sanctas fœminas, quibus præfecit matrem prudentissimam, illustri familia ortam Austrebertham. Multa quoquè alia eius exemplo constructa sunt monasteria in Neustria. Longum est enarrare per ordinem singula, quantumque eius opinio creuerit, vt etiam Abbates alij sua monasteria relinquerent, vel probatissimos monachos suos ad eum ablegarent, vt multo tempore apud eum degentes, eius vitam & conuersationem discerent, sicque ad suos reuersi, rectiùs illis consulere possent. Eos omnes vir sanctus & in fide vera probè instituebat vel confirmabat, & vt mutuam synceramq; inter se charitatem retinerent, admonebat. Multa tum ei pecunia à Rege & fidelibus offerebatur: cuius ille decimam partem indè septiès detraxit. Cumque id anno integro fecisset, semper plus ei pecuniæ accessisse comperit, quàm ipse indè abstraxisset. Eas verò decimas captiuis redimendis & alendis pauperibus assignabat, idque adeò liberaliter, vt etiam monachos suos cum onustis nauibus in regiones transmarinas mitteret, qui illic captiuorum greges redimerent. Si qua etiam pro fratrum vtilitate vellet opera fieri, plus mercedis solebat dare, quàm seculares homines consueuissent. Atque ità lætante vicino populo, iustos labores dignis compensabat præmijs.

Multi nobiles fiũt monachi.

Cõdit monasterium virginum.

Humanitas eius erga captiuos & pauperes.

Cap. 16. Porrò autẽ cùm pestifer ille Ebroinus, qui ob nimiam crudelitatem à Francorum gente Palatino fuerat honore nudatus, & in Luxouiensi cœnobio tonsus, postea vilis apostata factus, malignitatis eum impellente spiritu, multa rabie ferri cœpisset in nobiles Christi sacerdotes & Francos, multisque ei consentientibus, contra Dei mandatum pristinum recuperâsset honorem, S. Philibertus ad eum profectus, apostatam eum appellauit, asserens, nullum hominem Christianum cum ipso communicare debere. Fecit hoc vir Dei, quòd speraret se ferro trucidatum, ad martyrij palmam peruenturum. Sed Dominus eum multorum profectui seruauit, qui eius opera vocandi erant ad regna cælorum.

Ebroinus taxatur.

Eum seuerè corripit Philibertus.

Cap. 17. At verò diabolus instàr rapacis lupi sæuiens, & animarũ greges immanissimis dentibus

tibus lacerare volens, quosdam in beatum virum Rothomagenses clericos inflammauit: qui vt inter eum & beatum Audoënum Rothomagensem præsulem discordiã sererent, apud illum Episcopum virũ Dei falsò detulerũt, tantumq; efficere potuerunt, vt Philibertum, quẽ anteà præcipuè charum habuerat, iusserit in custodiam duci. Sed eccè dum vir Dei in illo ergastulo psalmos Dauidicos concinit, vespertiliones, qui illic magno numero congregati erãt, diuina virtute suauissimũ de se reddunt odorem. Indè è carcere literis Audoëni dimissus, ad Ansoaldum virum nobilem, Pictauorum Episcopũ, monasterij cõstruendi causa profectus est, quòd eorum hominum, qui eius prædicationibus conuertebantur, multitudinem locus vnus capere non posset. Falsò delatus, ducitur in carcerem

Per id tempus seculari potentia plùs satìs florebat Ansoaldus. Itaq; vir Dei illum secretò reprehendit, multaq; ei futura prædixit, quę posteà rei probauit euentus. Cernẽs autẽ electus Dei sacerdos Ansoaldus virum beatũ etiam prophetico pollere spiritu, & eximia sanctitate conspicuum esse, totum se illius consilijs cõmendauit, & sub eius religionis disciplinam, pontificiam cœpit potentiam inclinare. Cumq; eum vellet secum in vrbe retinere, ille verò semper eremi vastitatem appeteret, in maris insula Herio cœnobium construxerunt, Ansoaldus ope & liberalitate, Philibertus religione, opere, doctrina & monachorum frequentia. In quem locum de Gemmetico fauo mella commigrârunt cum animarum examine: atque eundem locum Ansoaldus vir Apostolicus, magnis muneribus ditauit ex rebus proprijs, facta etiam villarum commutatione cum ecclesia Pictauensi. Cap. 18. Multa futura prædicit. Monasteriũ in Herio insula.

Interea cùm S. Philibertus nec cum Ebroino cõmunionem iũgere, nec in Neustriam redire vellet, sanctusq; Audoënus loco illius alium vellet constituere Abbatẽ, sed monachi fortissimi, absq; permissu rectoris sui, nec minis & terroribus, nec blanditijs possent ad consentiendũ permoueri vt aliũ Abbatem admitterent, & fidem Philiberto datam infringerent: Crodobertus miser homunculus, cuius filium olìm in seculo Philibertus è sacro fonte susceperat, quique posteà factus monachus, ei obedientiam promiserat: contra iustitiæ præscriptum, eius monasterij regendi curam suscepit. Sed eodem die diuinitùs percussus, tanta doloris acerbitate afflictus est, vt ex eius viuentis corpore ossa exciderent, & miserabilem vitam miserrima morte finiret. Succedens autem ei ex beati Audoëni voluntate Ragentrannus Archidiaconus, Abrincatinæ ecclesiæ est præfectus: atque eodem tempore Ebroinus apostata interfectus est. Tum verò sanctus spiritus beati Audoëni pectus sua charitate inflammans, id effecit, vt is legatos suos mitteret ad Philibertum, qui eum hortarentur redire, vt mutua inter ipsos posset concordia sarciri. Ità ergò recuperauit Philibertus cœnobium suum: gratulante Neustria vniuersa præsentia tanti viri, & monachorum agmine obuiàm illi procedente cum laudibus & sacris reliquijs, eumque intrà suum monasterium reducente. Cùm autem duo illi eximij sacerdotes, Audoënus & Philibertus, in mutuos venissent conspectus, veniam à se inuicèm precabantur, colla manusque vicisìm osculabantur, & tanto inter se amoris ardore copulati sunt, vt nulla vnquàm posteà inter ipsos dissensio intercesserit. Octauus tum erat annus, quòd à suo monasterio abfuerat, iamque noni anni initia agebantur: quod quidem ità fore ipse anteà prædixerat. Nam cùm infelix quidam Diaconus monasterij Crucem furto abstulisset, idq; demùm noni diei initio fuisset deprehensum, vir Dei quibusdam secretò ait, tot annis monasterium illud pastore carituru, quot diebus Crucem amisisset. Horrenda vindicta in vsurpatorẽ functionis eius. Pollet spiritu prophetico.

Vt autem firma inter Audoënum & ipsum charitas permaneret, conuénit inter eos, vt vbicunquè visum esset, Philibertus degeret, atque alijs suis monasterijs rectores præficeret, quandoquidem longo interuallo alia ab alijs distabant. Manente autem eo in Gemmetico cœnobio, Ansoaldus præsul eius inuisendi causa eò aduenit. Illisque pariter consedentibus nuncius allatus est, quendam monachum à maligno spiritu vexari. Cumque simul abijssent ad eam domum, in qua æger iacebat, & pro eo Dominum orâssent, mox fugit satan, & homo redijt ad sanitatem. Cap. 20. Dæmon à fratre depellitur.

Eodem tempore Vuarratto palatij princeps, in Caltino territorio oppidum donauit S. Philiberto, vt in eo virginum monasterium construeret. Villare id appellant: vbì hodieque viget sacra religio. Vir Dei profectus Pictauium, cum multo gaudio ab Ansoaldo Episcopo exceptus est: abijtque ad Quinciacum monasterium, egregio constructum loco: quod monasterium monachis ille impleuit, cùm priùs veteres indè eliminâsset errores: atque illic Christus per seruos suos assiduè laudatur. Voluit autem, id alijs consulentibus, Aichadrum, virum sanè Cap. 21. Quinciacũ monasterium.

idoneum

idoneum & electum discipulum suum, Gemmetici monasterij administrationem suo loco suscipere. Etsi autem fratres dolerent se destitutos patris Philiberti præsentia corporali, tamen eius per gratiam præsentis voluntati obtemperantes, Aichadro obedientiam promiserunt.

Cap. 22. Ad eos visitandos vir Dei Philibertus veniens, sedulò hortabatur, vt semper religionem opere seruarent. Deindè commendans eos Domino, cùm eis esset benè precatus, in insulam Herio est reuersus: Quinciaco autem monasterio vnum è suis monachis præposuit. Manente autem eo in insula, quidam frater acerrimo dentium dolore cruciabatur: cui, ex fide eam petenti, oblata est aqua, qua beati viri pedes abluti erant: qua simulatquè locum dolentem attigit, repentè dirus ille dolor, Christi virtute profligatus, abscessit.

Vide quid præstet Deus Sanctis suis.

Frater quidam eodem loco febre afflictus, ad sancti patris mensam accessit. Cumque vir Dei paululum olei cum panis fragmine ei porrexisset, adiuncto præcepto nè deincèps eo modo laboraret: vbi ille panis oleatam buccellam comedit, cuestigiò se sensit diuinitùs curatum. Alius quoquè frater, dum in culinæ ministerio sedulò versatur, casu corruit, & brachio è sua iūctura moto, cum dolore surgit: & iam penè deficiens, aduenientem virum Dei orat, vt brachij afflictum locum Cruce consignet. Ille pietate motus, sub casula, qua erat indutus, signum Crucis contra brachium ægri extimit, & dolore abeunte, brachium restituitur.

Quidam frater liberatur à febribus.

Crucis signi magna vis.

Cap. 23. Ambulanti aliquandò in monasterio viro Dei, cellarius monasterij Sidonius, indicauit ei non suppetere ipsis oleum, quo posset foueri lumen, ex more in ecclesia ardens. Interrogatus autem, num vel parùm aliquid superfit, respondit non nisi olei libram dimidiam restare, quam in hospitum & ipsius vsum seruâsset. Iubet ergò vir sanctus, vt id olei mittat in lampades, fore promittens, vt mox accipiat tantam olei copiam, quæ toto anno sufficiat. Indè in vesperam inclinãte die, nuncius venit à portu maris, indicãs ab vrbe Burdegalensi adesse nauim, quæ habeat quadraginta olei modios, ab amicis eius viro Dei missos. Atque ità cum prophetiæ spiritu fœcundauit eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus eius. Alio quoquè tempore cùm eiusmodi liquore lucernæ fratrum indigérent, beato viro Dominum instanter orante, vt ipsius munere fratrum inopia suppleretur: manè annunciauit ei monachus, mare grandem piscem mortuum eiecisse in litus. Ex illo pisce fratres triginta modios pinguedinis ad lucernas fouendas extraxêre.

Psal. 44.

E piscis pinguedine fouent lucernas.

Accidit quandoquè, vt nautæ Britones eius monasterij iumẽtum furtim auferrent. Sed cùm vellent indè abire, mare intumescens, præsens eis cœpit periculum minitari. Itaque quidam ex illis sanæ mentis, animaduertentes ob suum facinus in discrimen se conijci, cùm diligenter inquisijssent, repererunt pellem & carnes bouis. Reuersi ergò, vento impellente, ad monasterij insulam, ablata restituerunt, fidem dederunt, nihil se eiusmodi quandoquè facturos: & ità impetrata venia pariter & benedictione, ad sua cum pace abiêrunt.

Cap. 24.

Coguntur fures restituere ablata.

Alio tempore Pictauense territorium magna annonæ caritate infestante, vir Dei pro fratrum necessitate solicitus, attentè in preces incubuit. Manè inueniunt fratres magnam vim piscium, qui simul erant ducenti triginta & septem, mari recedente, in litore hæsisse. Ij pisces toto anno non solùm fratribus solatio fuêre, sed etiam permultis monasterijs & pauperibus præbuêre alimoniam. Hærebant quandoquè ad litus naues Britannicæ, vento eas retardante, & interim nautæ ex fame in discrimen adducebantur. Humanitate permotus vir Dei, iubet eis duo animalia & farinam atque panes dari: simulque cum fratribus orans pro eis Dominum, optatum eis ventum impetrauit, cuius secundo flatu altera luce profecti sunt. Sedebat quodam die cum fratribus, & propherico repletus spiritu: Planè, inquit, fratres, gratias agamus Domino Iesu Christo. Propedièm enim aderunt nobis è partibus transmarinis opportuna solatia. Non multò pòst aduentat quædam Scotorum nauis, diuersis onusta mercibus, fratribus vestes & calceos abundè suppeditans.

Cap. 25. Multos pisces non sine miraculo fratribus mare præbet.

Eius prophetia.

Nostra quidem facultas tanta non est, vt eius facta omnia commemorare possimus. Ille hoc potest, qui numerat multitudinem stellarum. Erat hoc in illo præclarum, vt quicquid alijs faciendum prædicaret, id ipse priùs re ipsa præstaret. Erat multa in eo pietas, insignis humanitas & misericordia, prompta concionandi facultas, magna ingenij & intellectûs perspicacia, in iciunãdo discretio, in colloquijs amabilis affabilitas, multus animi vigor, egregia hospitalitas. Erat redemptor captiuorũ, mœren-

Cap. 26. Psal. 146.

Catalogus virtutum eius.

mœrentium consolator, ædificator ecclesiarum. Permulti quoquè eius exemplis incitati, eum imitari nitebãtur. Mendacium haud secùs atquè virus exitiale vitabat. Castitatem, sobrietatem, in omni opere bono perfectionem illius quis explicet? Semper in ore eius Christus, semper in eius pectore spiritus sanctus versabatur. Tandèm flentibus populis, lætantibus Angelis, anima eximij sacerdotis tertiodecimo Calendas Septembris, è mundi huius ludibrijs migrauit ad Christum, perceptura à Domino palmam gloriæ sempiternæ: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

VITA S. BERNARDI ABBATIS, SANCTITATE ET DOCTRINA EXIMII, V. LIBRIS *comprehensa.*

PROLOGVS VVILHELMI ABBATIS SANCTI THEODORICI *Rhemensis, in librum primum.*

SCRIPTVRVS serui tui vitam ad honorem nominis tui, prout tu dederis Domine Deus, ipsius, per quẽ Ecclesiam nostri temporis in antiquum Apostolicę gratię & virtutis decus voluisti reflorere, eum inuoco adiutorem, quem iam olim habeo incentorem ad amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantulumcunq; spiraculũ vitæ habens, & videns testimoniũ gloriæ & honoris tui tam præclarum, & tam fidele, temporibus nostris mundo insolitũ effulsisse, non agat & satagat, non det operam quantamcunque potuerit, nè lumen à te accensum, tuorum quempiã lateat? sed quantùm humano fieri stylo potest, quod meliùs ipse tamen per virtutem operum facis, manifestatum & exaltatum luceat omnibus, qui in domo tua sunt? In quo cùm ego iam olim vellẽ, prout possem, qualecunq; ministerium agere vicis meę, seu timore, seu verecundia prohibitus sum vsque adhuc: modò quidem supra me iudicans esse dignitatem materiæ, & dignioribus opificibus reseruãdam: modò etiam post obitũ eius, quasi superuicturus ei, meliùs hoc & cõpetentiùs deliberãs actitandum? cùm iam homo non grauaretur laudibus, & tutiùs id fieret, cùm iam securus esset à conturbatione hominum & contradictione linguarum. At ille vigens & valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, non cessans agere digna memoriæ, & magna maioribus semper accumulans, quæ ipso tacente scriptorem requirant. Ego verò iam delibor, vrgentibus infirmitatibus & molestijs corporis huius, & mẽbris meis omnibus incipientibus habere responsum vicinæ mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ: plurimumq; timeo, nè serò me pœniteat tandiù distulisse, quod, priusquàm pereffluam, velim omnimodè peregisse. Sed & fratrum quorundam pia beneuolentia plurimùm ad hoc me impellit & cohortatur: qui cùm viro Dei iugiter assistunt, omnia eius nouerunt: ingerentes quædam diligenti inquisitione inuestigata, plura etiam, quibus, cùm fierent, interfuerunt, & viderunt & audiêrunt. Qui cùm multa suggerant & præclara, quæ per seruum suum Deus, ipsis præsentibus, operatur, & nota eorum religio & schola magisterij ab omni me liberet suspicione falsi: adhuc etiam ad testimonium sibi assciscunt probabiliũ authoritatem personarũ, Episcoporum, clericorum, monachorum: quibus fidem non adhibere nulli fidelium licet: quanquàm id superfluè dixerim, cùm totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis Ecclesia sanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem verò suscipientem, dissimulantibus eis, qui meliùs hoc ac digniùs poterant: suscepi in ea agere ipse, quæ potero, non vanitate de se confidentis, sed præsumptione diligentis. Metiens tamen memetipsum in memetipso, & meipsum comparans mihi, nequaquàm totam vitam viri Dei suscepi digerendam: sed ex parte, experimẽta scilicet aliqua viuentis & loquentis in eo Christi, opera quædam exterioris cum hominibus conuersationis eius, quæ de ipso viderunt, quibus hoc datum est, & nos quoquè ex parte vidimus & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt. Cùm enim hocipsum ex parte magna de seipso sentiendum sit, quod de eo, qui dicit ✣ Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus: & alibi ✣ An, inquit, experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? non inuisibilem illam vitam viuentis & loquentis in eo Christi enarrare proposui: sed exte- riora quædam vitæ ipsius experimenta, de puritate interioris sanctitatis & inuisibilis conscientiæ, Gal. 2. 2. Cor. 13.

conſcientię, per opera exterioris hominis, ad ſenſus hominis exteriores micantia quę ſicut omnibus ſcire, ſic etiam quibuſlibet vtcunquè ſcribere in promptu eſt, præſertim cùm nec ipſa quasi accuratiùs digerenda, ſed ſaltem in vnum congerenda & reponenda ſuſceperim, nec edenda viuente ipſo, ſicut nec ſcribuntur ipſo ſciente. Confido autem in Domino, quoniam poſt nos & poſt obitum eius exurgent, qui meliùs ac digniùs perficient, quod nos conati ſumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt, & precioſam in conſpectu Domini mortem eius, vitæ ſimilem continuare ſcribendo, & de vita mortem, & de morte vitam commendare. Iam ergò, iuuante Domino, propoſitum aggrediamur.

VITÆ LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Auguſti 20.

BERNARVS ergò Burgundiæ oppido oriundus fuit, parentibus claris ſecundùm dignitatem ſeculi, ſed digniorib. ac nobilioribus ſecundùm Chriſtianę religionis pietatem. Pater eius Teſſelmus, vir antiquæ & legitimæ militiæ fuit, cultor Dei, iuſtitiæ tenax. Euangelicam nanque ſecundùm inſtituta præcurſoris Domini, militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus ſtipendijs ſuis, quibus ad omne opus bonum abundabat, & ſic conſilio & armis ſeruiebat dominis ſuis temporalibus, vt etiam Domino Deo ſuo non negligeret reddere, quod debebat. Mater Aleth, ex caſtro, cui nomen Mons Barrus, & ipſa in ordine ſuo Apoſtolicam regulam tenens, ſubdita viro, ſub eo ſecundùm timorem Dei domum ſuam regebat, operibus miſericordiæ inſiſtens, & filios enutriens in omni diſciplina. Septem quippe liberos genuit, non tam viro ſuo, quàm Deo: ſex mares, fœminam vnam: mares omnes monachos futuros, & fœminam ſanctimonialem. Deo nanque, vt dictum eſt, non ſeculo generans, ſingulos mox vt partu ediderat, ipſa manibus proprijs Domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illuſtris fœmina refugiebat, quasi cum lacte materno, materni quodammodò boni infundens eis naturam. Cùm autem creuiſſent, quandiù ſub manu eius erant, eremo magis, quàm curiæ, nutriebat, non patiens delicatioribus aſſueſcere cibis, ſed groſſioribus & communibus aſſuefaciens, & ſic eos præparans & inſtituens, Domino inſpirante, quasi cõtinuò ad eremũ tranſmittẽdos. Hæc cùm in ordine generandorum filiorum, tertium Bernardũ haberet in vtero, ſomnium vidit præſagium futurorum, catellum ſcilicet candidum totum, in dorſo rufum & latrantem, ſe in vtero habere. Super quo territa vehementer, cùm religioſum quendam virum conſuluiſſet, continuò ille ſpiritum prophetię concipiens, quo Dauid de ſanctis prædicatoribus Domino dixit, Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo: trepidanti & anxiæ reſpondit, Nè timeas: benè res agitur. Optimi catuli mater eris, & qui domũs Dei cuſtos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus eſt latratus. Erit enim egregius prædicator, & tanquàm bonus canis, gratia linguæ medicinalis, in multis multos morbos curaturus eſt animarum. Quo reſpõſo mulier pia & fidelis quasi à Deo ſuſcepto, lęta efficitur, & iam tunc in amorẽ nondùm nati tota trãsfunditur, cogitans eum ſacris literis erudiendum tradere, ſecundùm modũ viſionis & interpretationis, qua ei de illo tam ſublimia deitatis dona promittebantur. Quod & factum eſt. Mox enim, vt felici partu edidit, non modò obtulit Deo, ſicut de alijs agere conſueuerat: ſed ſicut legitur de ſancta Anna matre Samuelis, quæ petitum à Domino & acceptum filium, in tabernaculo eius deſtinauit perpetuò ſeruiturum: ſic & ipſa eum in Eccleſia Dei acceptabile obtulit munus. Vndè & quo citiùs id potuit fieri, in eccleſia Caſtellionis, quæ poſtmodùm, ipſius Bernardi ope, à ſeculari conuerſatione in ordinem regularium canonicorum ſublimata cognoſcitur, magiſtris literarũ tradens erudiendum: egit quicquid potuit, vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, citò in hoc, matris deſiderium impleuit. Nam in literarum quidem ſtudio ſupra ætatem & præ coætaneis ſuis proficiebat: ſed in rebus ſecularibus iam mortificationẽ futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat quippè ſimpliciſſimus in ſecularibus, amans habitare ſecum, & publicum fugitans, mirè charitatiuus,

Parentes S. Bernardi.

Luc 3.

Epheſ 5.

Omnes fratres S. Bernardi monachi fuêre, & ſoror, monialis.

Vide, nobilis matrona vt ſuas éducet proles.

Viſio matris eius.

Pſal. 67.

Prophetia de eo.

1. Reg. 1.

Adhibetur literis.

Virtutes eius adhuc pueri.

ritatiuus, parentibus obediens & subditus, omnibus benignus & gratus: & domi simplex & quietus, foris rarus, & vltrà, quàm credi possit, verecundus, & nusquàm multùm loqui amans, Deo deuotus, vt puram sibi pueritiam suam conseruaret: literarum etiam studio deditus, per quas in scripturis Deū disceret & cognosceret. In quo quantùm in breui profecerit, & quàm perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo, quod subiungimus, aduerti potest.

CAP. II.

CVM adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, décidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula, quasi dolorē mitigatura carminibus. Quam cùm ille appropinquantem sentiret cum carminalibus instrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans, à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri: sed continuò sensit virtutem, & in ipso impetu spiritûs surgens, ab omni dolore se liberatum esse cognouit. Ex quo cùm non parùm in fide proficeret, adiecit ei Dominus apparére, vt olim puero Samueli in Silo, & manifestare illi gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis Dominicæ, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est, parabantur. Cumque celebranda nocturni officij hora aliquantisper protelaretur, contigit, sedentem expectantemque Bernardum cum cæteris, inclinato capite paululùm soporari. Affuit ilicò puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, teneræ fidei suggerens incrementa, & diuinæ in eo inchoans mysteria contēplationis. Apparuit enim ei velut denuò procedens sponsus de thalamo suo: apparuit ei quasi iterùm ante oculos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filijs hominum, & pueruli sancti in se rapiens minimè pueriles affectus. Persuasum est autem animo eius, & nobis nonnunquàm dicere consueuit, quòd eam credat fuisse horam Dominicæ natiuitatis. Sed facile est aduertere his, qui eius auditorium frequentauerunt, in quanta benedictione ea hora præuenerit eum Dominus, cùm vsque hodiè in his, quæ ad illud pertinent sacramentum, sicut ipse quoquè fatetur, & sensus ei profundior, & sermo copiosior suppetere videatur. Vndè & postmodùm in laudem eiusdēm genitricis & geniti, & sanctę eius natiuitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatuū, quos postmodùm plures inuenitur edidisse, sumpta materia ex eo Euangelij loco, vbi legitur: Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galileæ, & cætera, quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendum, quòd ab ipsis iam puerilibus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas eleemosynas faciens, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ætate, immò supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cùm autem post hoc aliquanto tempore deuoluto, proficiens ætate & gratia apud Deum & homines, puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam, mater eius liberis feliciter & fideliter educatis, & vias seculi ingredientibus, quasi peractis omnibus, quæ sua erant, feliciter migrauit ad Dominum. De qua nequaquàm prætereundum est, quòd cùm multo tempore vixisset cum viro suo honestè & iustè secundùm iustitias & honestates seculi huius, & legem fidemque coniugij, & per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod filios suos nutrire videbatur, prout potuit, & licuit mulieri sub viri potestate constitutæ, hec habenti proprij corporis potestatem, omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio seculi, eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari, in victûs parcitate, in vilitate vestitûs, delicias & pompas seculi à se abdicando, ab actibus & curis secularibus, inquantùm poterat, se subtrahendo, insistendo ieiunijs, vigilijs & orationibus, & quod minus professionis assumptæ habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema deuénit, & perficienda in futuro in eo, in quo profecit, de seculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis, qui conuenerant, & ipsa pariter psallens: vt in extremis quoquè, cùm iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & palpitans lingua Dominum confiteri. Demùm inter litaniæ supplicatioues cùm diceretur, Per passionem & Crucem tuam libera eam Domine: eleuans manum suam, signauit se, & emisit spiritum, ità vt manum non posset deponere, quam leuauit.

Repellit puerulus fœminam carminibus medentem. 1. Reg. 3.

Visio eius. Psal. 18. Psal. 44.

Luc. 1.

Benignitas pueri in egenos.

Obitus matris eius.

Mater eius in medio mundo vitā agit monasticam.

CAP. III.

EX hoc Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suauissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, & acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquàm

Mundus blanditur S. Bernardo.

ingredienti seculum, plures se viæ seculi ipsius offerre cœperunt, & omnes assurgere prosperitates vitæ huius, & magnæ spes vndiquè arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum, sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, similem sibi facere gestientes: quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi eius insederat, castitatis amorem. Cui præcipuè inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationũ, ac varijs occursibus calcaneo eius insidiabatur. Vndè cùm aliquandò matrona quędam, pulchritudine, diuitijs, cultũ & alijs huiusmodi iritamentis concupiscẽtiæ & peccati prœcellens, in secretiori domũs cubiculo cum aggressa, pertraheret ad peccatum, ille eam lenibus verbis demulcens, donèc è manibus eius & amplexibus elaberetur, fugit & euasit, & in medio ignis non est æstuatus. Altera autem vice, cùm curiosiùs adspiciendo, defixos in quandam oculos aliquandiù tenuisset, continuò ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seueriſſimus exarsit. Stagno siquidem gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collotenùs insiliens, tandiù inibi permansit, donèc penè exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis, etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit: induens illum castitatis affectum, quem induerat, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne quidem cogitarem de virgine.

Insidiatur pudicitiæ eius.

Seuerissimè punit in seipso incautum fœminæ adspectum. Iob 31.

Circa idem tempus, instinctu dæmonis, in lectum dormientis iniecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace & silentio partem ei lecturi, quam occupauerat, cessit, & in latus alterum se conuertit, atque dormiuit. Misera verò illa aliquandiù iacuit, sustinens & expectans, & deindè palpans & stimulans, demùm etiam vnguibus eum lacerans & cruentans. Nouissimè cùm immobilis ille persisteret, illa, licèt impudentissima esset, erubuit, & horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo, surgens aufugit. Contigit ìtèm, vt cum socijs aliquot apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem decorum adspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in concupiscentiam eius exarsit. Cumque tanquàm honoratiori omnium seorsùm fecisset ei lectulum præparari, surgens ipsa de nocte, impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilij inops, clamare cœpit, Latrones, latrones. Ad quam vocem fugit mulier: familia omnis exurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minimè inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, & fit silentium, fiunt tenebræ sicut priùs: pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exurgit denuò, & Bernardi lectulum petit: sed denuò ille proclamat: Latrones, latrones. Quæritur iterùm latro, latet iterùm, nec ab eo, qui solus nouerat, publicatur. Vsque tertiò improba mulier sic repulsa, vix tandèm, siue metu, siue desperatione victa, cessauit. Cùm autem die sequenti iter agerẽt, arguentes Bernardum socij, curnàm totiès vna voce latrones somniauerit, perquirebãt. Quibus ille: Veraciter, inquit, latro aderat: quia quod mihi preciosius est in hac vita, castitatem videlicet, hospita nitebatur mihi auferre, & incomparabilem vtiquè thesaurum.

Eius eximia castitas.

Attẽde eius prudentiam in depellendo à se mulierẽ inhoneſtam.

*irreparabilem

Inter hæc tamen cogitans & perpendens, quod vulgò dicitur, Non est tutũ diù cohabitare serpenti, fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum istum & principem eius, exteriùs sibi multa offerentem, multa promittentem, & magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitates vanitatum: veritatem verò ipsam interiùs iugiter audiebat clamantem, & dicentem: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Perfectiùs verò relinquere deliberans, cœpit inquirere & inuestigare, vbi certiùs & puriùs inueniret requiem animæ suæ sub iugo Christi. Inquirenti autem, prima, quæ animo eius insideret, occurrit Cistertij innouatę monasticę religionis noua plantatio, messis multa, sed operarijs indigens: cùm vix adhuc aliquis conuersionis gratia declinaret illuc, ob nimiam vitæ ipsius & paupertatis austeritatem. Quæ tamen cùm animum verè Deum quærentem minimè terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem: posse se æstimans omninò ibi delitescere, & abscondi in abscondito faciei Dei ab omni conturbatione hominum: maximeque ad effugium vanitatis, seu de seculari generositate, seu de acrioris ingenij gratia, seu forte de alicuius nomine sanctitatis.

Matt. 11.

Cistertiẽsis cœnobij origo & rigor.

Carnales eius amici, nituntur eũ ad huius seculi amorẽ pertrahere.

Vbi verò de conuersione tractantem fratres eius & qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, id omnibus modis agere cœperunt, vt animum eius ad studium possent diuertere literarum, & amore scientiæ secularis, seculo arctiùs implicarent. Qua nimi-

rùm

rùm ſuggeſtione, ſicut fateri ſolet, propemodùm retardati fuerāt greſſus eius: ſed matris ſanctę memoria, importunè animo iuuenis inſtabat, ità vt ſępiùs ſibì occurrentem videre videretur, conquerentem & improperantem, quia non ad huiuſmodi nugacitatem tam tenerè educauerat, & non in hac ſpe erudierat eum. Demùm cùm aliquandò ad fratres pergeret, in obſidione caſtri, quod Granceium dicitur, cum Duce Burgundiæ conſtitutos, cœpit in huiuſmodi cogitatione vehemētiùs anxiari: inuentaque in itinere medio eccleſia quadam, diuertit, & ingreſſus, orauit cum multo imbre lachrymarū, expandens manus in cælum, & effundens ſicut aquam cor ſuum ante conſpectum Domini Dei ſui. Ibì ergò firmatum eſt cor eius. Nec verò ſurda aure percepit vocem dicentis: Qui audit, dicat: Veni. Siquidem ab illa hora ſicut ignis, qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes, hincindè viciniora quæque corripiens, poſtmodùm in vlteriora progreditur: ſicut ignis, quē Dominus miſerat in cor ſerui ſui, volens vt arderet, primò quinq; fratres eius aggreditur, ſolo minimo ad conuerſionem minùs habili, ſeniori patri ad ſolatium derelicto. Deindè cognatos, & notos, & ſocios, & amicos, etiam de quibuſcunq; poterat eſſe ſpes conuerſionis. Primùm omniū Galdricus auunculus eius abſque dilatione aut hæſitatione, pedibus, vt aiunt, iuit in ſententiam nepotis, & conſenſum conuerſionis, vir honeſtus & potens in ſeculo, & in ſecularis militiæ gloria nominatus, dominus caſtri in territorio Heduēſi, quod Tuillium dicitur. Continuò etiam Bartholomæus occurrens, iunior cęteris fratribus, & necdùm miles, ſine difficultate eádem hora ſalutaribus monitis dedit aſſenſum. Porrò Andreas Bernardo etiam ipſe iunior, nouus eo tempore miles, verbum fratris difficiliùs admittebat, donec ſubitò exclamauit; Video matrē meam. Viſibiliter ſiquidem ei præſens apparuit, ſerena facie ſubridens & congratulans propoſito filiorum. Ipſe etiam continuò manus dedit, & de tyrone ſeculi, factus eſt miles Chriſti. Nec ſolus vidit Andreas tantorum matrem filiorū lætantem, ſed confeſſus eſt & Bernardus, eandem ſimiliter ſe vidiſſe. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & magnoperè in ſeculo radicatus. Hic primùm paululùm hæſitans, ſed continuò rem perpendens & recogitans, conuerſioni conſenſit, ſi tamen coniunx annueret. Verùm id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutrienti, penè impoſſibile videbatur. At Bernardus de miſericordia Domini ſpem concipiens certiorem, incunctanter ei ſpopondit, aut conſenſuram fœminam, aut celeriter morituram. Demùm cùm omnimodìs illa renueret, & vir eius magnanimus, immò ea iam pręuentus virtute fidei, in qua poſtmodùm excellenter emicuit, virile conſilium, Domino inſpirante, concepit: vt abijciens quicquid habere videbatur in ſeculo, vitam inſtitueret ruſticanam, laborare, ſcilicet manibus proprijs, vndè ſuam ſuſtentaret & vxoris vitam, quam inuitā dimittere non licebat. Interìm ſuperuenit Bernardus, qui vndiquè alios atq; alios colligebat diſcurrēs. Nec mora: flagellatur prędicta vxor Guidonis infirmitate graui. Et agnoſcens, quia graue ſibi eſſet contra ſtimulū calcitrare, accerſito Bernardo, veniam deprecatur, & prior ipſa cōuerſionis petit aſſenſum. Deniquè iuxta morem Eccleſiaſticum ſeparata à viro, interueniente parili voto caſtitatis, in cœtum ſanctimonialium tranſit fœminarum, religioſè vſque hodiè ſeruiens Deo.

Apoc. 22. Pſal. 82.

Galdricum auunculum conuertit.

Item Bartholomęum fratrē ſuū.

Item Andream.

Item Guidonem primogenitum fratrem.

Vxor Guidonis Chriſto ſe conſecrat.

Secundus natu poſt Guidonem, Gerardus erat, miles in armis ſtrenuus, & magnæ prudentiæ, & benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligebatur. Qui cæteris, vt dictum eſt, primo auditu & prima die acquieſcentibus, vt eſt mos ſapientiæ ſecularis, leuitatem reputans, obſtinato animo ſalubre conſilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus, fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirum exaſperatus in modum: Scio, inquit, ſcio: quia ſola vexatio dabit intellectum auditui. Digitumque lateri eius apponens, Veniet, inquit, dies, & citò veniet, cùm lancea lateri huic infixa, peruium faciet iter ad cor tuum conſilio ſalutis tuæ, quod aſpernaris: & timebis quidem, ſed minimè morieris. Sic dictum, ſicque factum eſt. Pauciſſimis interpoſitis diebus, circunuallatus ab inimicis, captus & vulneratus, iuxta verbum fratris, lanceam geſtans ipſi lateri, eidemque infixam loco, trahebatur, & mortem quasì iam præſentem metuens, clamabat; Monachus ſum, monachus ſum Ciſtertienſis. Nihilominùs tamen captus & recluſus in cuſtodia eſt. Vocatus eſt Bernardus per celerem nuncium, & acquieuit aliquatenùs, vt veniret: Sciebam, inquit, & prædixeram, quòd foret ei durum contra ſtimulum calcitrare: nec tamen ad mortem ei vulnus hoc, ſed ad vitam. Et factum eſt ità. Siquidem de vulnere præter ſpem citò conualuit: propoſitum verò ſeu votum, quod vouerat, non mutauit. Cumque iam liber ab amore ſeculi,

Prædicit S. Bernardus Gerardo cuentura.

Caſtigatur Gerardus, ad vitę emēdationem.

culi, hostilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc solum esset, quod conuersionis eius propositum retardaret, in hoc etiam citò affuit ei misericordia Dei. Venit frater eius, laborans vt ërui posset, sed non profecit. Demùm cùm nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem, clamauit; Scito frater Gerarde, quia iturj sumus in proximo, & monasterium intraturi. Tu verò, quandoquidem exire non licet, hîc monachus esto: sciens, quod vis & non potes, pro facto reputari. Cumque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus, audiuit vocem in somnis, dicentem sibi; Hodiè liberaberis. Percontanti modum, dictum est; Pater tuus & alius quidam te liberabunt. Erat autem sacrum Quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audiërat, compedes suas tetigit: & eccè ferrum ex parte crepuit in manu eius, vt minùs iam teneretur, & aliquatenùs incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamen, & non tam spe euadendi, quàm tædio iacendi, seu curiositate tentandi, accedens ad ostium subterraneæ domûs, in qua vinctus & clausus erat, mox vt pessullum tetigit, sera tota inter manus eius collapsa est, & ostium domûs apertum. Exiens pedetentim, sicut homo compeditus, ad ecclesiam, vbi adhuc vespertina celebrabantur officia, pertendebat. Porrò mendici, qui pro foribus domûs adstabant, videntes quod fiebat, diuinitùs exterriti, in fugam conuersi sunt, nihil clamantes. Cumque iam appropinquaret ecclesiæ, egrediens quidam de familia domûs captiuitatis suæ, germanus illius, à quo custodiebatur, videnſque eum ad ecclesiam properantem: Tardè, inquit, Gerarde venisti. Expauescente illo+Festina, ait+adhuc supereſt, quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorsùs, quid ageretur, agnoscebat. Sed ad altiores gradus ecclesiæ cùm data manu Gerardum subleuâsset, introëunte illo ecclesiam, tunc demùm, quid ageretur, agnouit: & conatus eum retinere, non potuit. Hoc ergò modo Gerardus à captiuitate amoris seculi huius, captiuitate filiorum seculi liberatus, votum quod vouit, fideliter persoluit. In quo potissimùm notum fecit Dominus, à quanta perfectione sanctæ conuersationis gratiam iste Dei famulus ceperit, qui in eius spiritu, qui fecit quæ ventura sunt, quod erat futurum, videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippè in latere fratris eius lancea apparebat, quandò digitum in loco applicuit vulneris mox futuri, sicut ipse postmodùm confessus est nobis.

Magno miraculo Gerardus frater eius liberatur è carcere.

Gerardus se monachum fore pollicetur.

Cùm autem cæteri, vt diximus, fratres prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, manè intrantibus eis ecclesiam, Apostolicum illud legebatur capitulum+Fidelis est Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsque in diem Iesu Christi. Quod deuotus iuuenis haud secùs accepit, quàm si de cælo sonuisset. Exultans itaque iam spiritualis pater regeneratorum in Christo fratrum suorum, & manû Domini intelligens secum operantem, cœpit ex hoc palàm vbique prædicationi insistere, & quoscunque poterat, aggregare? cœpit nouum induere hominem, & cum quibus de literis seculi, seu de seculo ipso agere solebat, de serijs & conuersione tractare: ostendens gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias, & celerem mortem, vitam, post mortem temporalem, siue in bonis, siue in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia Dei & verbo virtutis eius, & oratione & instantia serui eius, primò cunctati, & deindè compuncti, alter post alterum credebant & consentiebant. Adiunctus est etiam ei dominus Hugo Matisconensis, nobilitate & probitate morum, possessionibus & diuitijs seculi ampliatus. Qui hodiè merito religionis suæ & sanctitatis potiùs, quàm nobilitatis seu diuitiarum gratia, raptus à Pontiniacensi cœnobio, quod ipse ædificauit, Antisiodorensi ecclesiæ præest merito & honore Pontificis. Hic audiens de conuersione socij & amici charissimi, flebat quasi perditum, quem seculo mortuum audiebat. Vbi autem primò data est vtrique facultas mutui colloquij, post dissimiles lachrymas & gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperût conferri, & res rebus compararj. Cumque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliâ iam faciem habere cœperunt verba mutuæ collocutionis. Datis itaq; dextris in sodalitium nouæ vitæ, longè digniùs veriusque facti sunt cor vnum & anima vna in Christo, quàm in seculo antè fuerant. Post paucos autem dies nunciatur Bernardo, subuersum Hugonem ab alijs socijs, à proposito resilire. Opportunitate ergò inuenta, quòd magnus quidam Episcoporum conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntem, iterumque parturiat. Obseruantes autem prædicti

Philip. 1.

Multos adhoratur ad mundi contemptũ & vitam monasticam.

Hugo Antisiodorensis Episcopus.

Hugo vir nobilis & opulentus conuertitur.

Resilit à proposito.

dicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo, prædam ambiunt suam, & omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille cùm loqui ei non posset, clamabat pro eo ad Dominũ. Quo orante cum lachrymis, subita & vehemens inundatio pluuiæ mox erupit. Consederant autem in campo, eô quòd aër serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi ergò omnes ad repentinum imbrem, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonem tenens ✣ Mecum, ait, sustinebis huius pluuiæ guttas. Cumque soli remansissent, non fuerunt soli, sed Dominus fuit cum eis, reddens eis continuò & aëris & animi serenitatem. Ibi renouatum est fœdus, & propositum confirmatum, quod non potuit deinceps violari. ✣ B. Bernardo admonitus respicit.

Videbat ista peccator, & irascebatur: dentibus suis fremebat & tabescebat: iustus autem confidens in Domino, gloriosè de seculo triumphabat. Iamque eo publicè & priuatim prædicante, matres filios abscondebant, vxores detinebant maritos, amici amicos auertebãt: quia voci eius spiritus sanctus tantæ dabat vocem virtutis, vt vix aliquẽ aliquis teneret affectus. Crescẽte siquidem eorũ numero, qui in hanc cõuersionis vnanimitatem consenserant, sicut de primitiuis Ecclesiæ filijs legitur, Multitudinis eorum erat cor vnum & anima vna in Domino, & habitabant vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim Castellioni domus vna propria & communis omnium, vbi conueniebant & cohabitabant & colloquebantur: quam vix ingredi aliquis audebat, qui non esset de cœtu eorum. Sed & si quis intrabat, videns & audiens, quæ ibi gerebantur, sicut de Christianis Corinthijs Apostolus dicit, omnibus quodammodò prophetantibus, conuincebatur ab omnibus, dijudicabatur ab omnibus, & adorans Dominum, & confitens quòd verè Deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus & in illis partibus erat inauditum, vt alicuius adhuc in seculo commorantis conuersio præsciretur. Ipsi verò quasi mensibus sex post primum propositum in habitu seculari stabant, vt perindè plures congregarentur, dum quorundam negocia per id temporis expediebantur. Psal. 111. Act. 4. & 5. 1. Cor. 14.

Cùm autem iam suspecta inciperet esse multitudo, nè quem de numero eorum subriperet is, qui tentat, placuit Deo super hoc, quod futurum esset, reuelare. Adspiciebat enim quidam in visione noctis, & videbat quasi eos omnes consedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæteris omnibus optimè suscipientibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter nanque eorum nec sumebat: alter quidem sumere videbatur, sed tanquàm minùs cautè sumeret, spargebatur. vtrunque verò posteà probauit euentus. Alter enim, priusquàm ventum esset ad rem, conuersus retrorsùm, in seculum redijt: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non bono fine concluſit. Vidi ego eum in seculo posteà vagum & profugum à facie Domini, sicut Cain, quantùm animaduertere potui, hominem humilimum, & miserabilis confusionis, & nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis Clarauallem redijt, infirmitate corporis & inopia cogente, cùm homo benè natus, ab omnibus cognatis & amicis proijceretur: ibique proprietati renuncians, sed non omninò propriæ voluntati, obijt non quidem intùs, vt frater & domesticus, sed foris, misericordiam postulans, sicut pauper & mendicus. Iam verò adueniente die reddendi voti, & complendi desiderij, egressus est de domo paterna Bernardus, pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filijs suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo regenerauerat. Cumque exirent de mansione Guidonis primogeniti, quæ Fontanæ dicebatur, Guido videns * Niuardum fratrem suum minimum in platea puerum cum pueris alijs: Eià, inquit, frater Niuarde, ad te solum respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non pueriliter motus ✣ Vobis ergò, inquit, cælum, & mihi terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto, abeuntibus illis, tunc quidem domi cum patre remansit: sed modico pòst euoluto tempore, fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit detineri. Supererat de domo illa Deo dicata pater senior, cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus. Visio vnius ex socijs S. Bernardi. Gen. 4. * Vuinardũ Niuardꝰ sequitur ad monasteriũ fratres suos

Eo tempore nouellus & pusillus grex Cistertiensis, sub Abbate degens viro venerabili Stephano, cùm iam grauiter ei esse tædio inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem: repentè diuina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, vt in die illa

Esa.54. responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur? Lętare sterilis, quę non pariebas, erumpe & clama, quæ non parturiebas: quia multi filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum, de quibus postmodùm visura es filios filiorum vsque in multas generationes. Nam anno priore vni ex eisdem Cistertiensibus primis fratribus in extremo iam posito, apparuit innumera hominum multitudo prope basilicam, ad fontem lauans vestimenta sua: & in ipsa visione dictum est ei, quia fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicâsset Abbati, intellexit protinùs vir magnificus diuinam consolationem: & multùm quidem iam tunc de promissione, sed plurimùm posteà de exhibitione lætatus, egit gratias Deo per Iesum Christum, qui cum eo & spiritu sancto vituit & regnat in secula seculorum, Amen.

Visio fratris Cistertiensis.

CAP. IIII.

S. Bernard⁹ cũ 30 socijs fit monach⁹ Cistertiẽsis.

ANno ab incarnatione Domini millesimo centesimo tertiodecimo, à constitutione domûs Cistertiensis quintodecimo, seruus Dei Bernardus annos natus circiter vigintitres, Cistertium ingressus cum socijs fermè triginta, sub Abbate Stephano suaui iugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, & vinea illa Domini Sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos vsque ad mare, & vltra mare propagines eius. Quia verò ex prædictis socijs eius, vxorati aliqui fuerant, & vxores quoquè cum viris idem votum sacræ conuersationis inierant: per ipsius solicitudinem ædificatum eis cœnobium sanctimonialium fœminarum, quod Villetum dicitur, in Lingonensi parochia, Domino cooperante, magnificè satis excreuit, vsque hodiè religionis opinione celeberrimum, & personis ac possessionibus dilatatum: sed & propagatũ iam per loca alia, & non cessans adhuc ampliorem facere fructum. Hæc quidem fuêre viri Dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia, quomodò vitam Angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non viuat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippe donantis & accipientis est nósse, quantùm mox in conuersionis exordio preuenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, & quanta repleuerit gratia electionis, quomodò ab vbertate domûs suæ inebriauerit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore absconditam & penè nullam, intentione ibidèm moriendi à cordibus & memoria hominum, & spe delitescendi & latendi, tanquàm vas perditum, Domino aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparante: & non solùm ad ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed ad portandum nomen suum coram gentibus & regibus, & vsque ad extremum terræ.

Sanctimonialiũ cœnobium extruitur.

Ipse verò de se nil tale æstimans aut cogitans, potiùs ad custodiam * oris sui & propòsiti constantiam, hoc semper in corde, frequenter etiam in ore habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de Domino legitur, quia cœpit Iesus facere & docere, à prima die ingressûs sui in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod erat alios docturus. Postmodùm enim, cùm iam Claræuallis Abbas ordinatus esset, aduentantibus nouitijs & festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem & dicentem: Si ad ea, quæ intùs sunt, festinatis, hîc foris dimittite corpora, quæ de seculo attulistis. Soli spiritus ingrediantur: caro non prodest quicquam. Quod tamen nouitijs, ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum, clementiùs exponendo, dicebat carnalem concupiscentiam foris dimittendam. Ipse autem cùm nouitius esset, in nullo sibi parcens, instabat omnimodis mortificare non solùm concupiscentias carnis, quæ per sensus corporis fiunt, sed & sensus per quos fiunt. Cùm enim iam interiore sensu illuminati amoris dulciùs ac frequentiùs sentire inciperet desursùm spirantem sibi suauitatem, sensui illi interiori timens à sensibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum sufficeret ad exterioris cum hominibus conuersationis societatem. Quod cùm continui vsûs instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ei ipsa quodammodò vertebatur in naturam: totusque absorptus in spiritum, sæpè tota in Deum directa intentione spiritali, tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat, nil sapiebat gustanti: vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quippè annum integrum exegerat in cella nouitiorum, cùm exiens indè, ignoraret, vtrùm adhuc desuper celata esset domus ipsa. Multo tempore frequentauerat intrans domum ecclesiæ, cùm in eius capite vnam tantùm esse fenestram arbitraretur.

* cordis

Actor.1.

Ingressuri monasteriũ debẽt foris relinquere sua corpora

Consuetudo altera est natura.

Adhuc nouitius, mirè est tot⁹ Deo intentus.

Celata, pro Testudinata.

Curiositatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi aduertebat: vel si fortè aliquandò eum contingebat videre, memoria, vt dictum est, alibi occupata, non sentiebat.

bat. Sine memoria quippè sensus sentientis nullus est. Natura quoquè in eo non dissentiebat à gratia. Nauraliter enim iam ab initio hoc erat homo iste, quod legitur: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam: & cùm magis essem bonus, véni ad corpus coinquinatum. Ad contemplanda quippè spiritualia quæque seu diuina, cum gratia spirituali, naturali quadā virtute pollebat ingenij: sortitusque in hoc etiam erat animam bonam, sensualitatem non curiosè lasciuam, nec superbè rebellem: sed congaudentem spiritualibus studijs, & in eis, quæ ad Deū sunt, sponte subditam spiritui & seruientem. Corpus etiam nullius vnquàm contaminatum consensu flagitij, etsi neglectum minùs curaretur, quàm oportebat, ad seruiendum spiritui in seruitio Dei aptissimum instrumentum. Sed cùm caro in eo ex dono præuenientis gratiæ, & adiutorio subsequētis naturæ, & vsu bono spiritualis disciplinæ, vix iam aliquid concupisceret aduersùs spiritum, hoc est, quod spiritum læderet: spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta aduersùs carnem concupiscebat, vt infirmū animal cadens sub onere, vsque in hanc diem non adijciat vt resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum, & sensuum aut mentium recreatio? extunc vsque hodiè vigilat vltra possibilitatem humanam. Aliquandò dormit, sed somno tenuissimo, & qui nulli hominum, præter ipsum, qualemcunque refectionem conferre posset. Nullum enim tempus magis se perdere conqueri solet, quàm quo dormit: idoneam satis reputans comparationem mortis & somni: vt sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodò apud Deum mortui dormientes. Vndè etiam si quem fortè religiosum in dormiendo seu duriùs stertentem audierit, seu minùs compositè viderit iacentem, patiēter vix ferre potest, sed carnaliter eum seu seculariter dormire causatur. In ipso nanque tenuem victum tenuis somnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisi quòd in vtroque sumpsisse aliquid, sat ei est. Quantùm enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est, non totam noctem ducere insomnem. Porrò ad comedendum vsque hodiè vix aliquandò voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquàm comedat, sola cibi memoria satur est. Sic accedit ad sumendum cibum, quasi ad tormentum. A primo siquidem conuersionis suæ anno, seu egressionis de cella nouitiorum, natura eius cùm teneræ nimis semper & delicatæ complexionis fuisset, ieiunijs multis & vigilijs, frigore & labore, durioribus & continuis exercitijs attrita, corrupto stomacho, crudum continuò per os solet reijcere, quod ingeritur. Quòd si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisi cum graui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam sustentandam, quàm ad differendam mortem. Semper autem post cibum quasi pensare solitus est, quantum comederit. Si aliquandò ad modicum mensuram solitam excessisse se deprehenderit, impunè abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ sic ei in naturam versus est, vt etsi aliquandò corporalis sibi cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, non possit. Sic autem ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentiæ circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere sibi fieri aliquandò acquiescens. Cæteros nanque, sanctos esse arbitrabatur & perfectos: se verò, sicut nouitium & incipientem, nequaquàm emeritorum perfectorumque indulgentijs & remissionibus indigere, sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu conuersationis feruentissimus æmulator, cùm opus manuum aliquod fratres actitarent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat: fodiendo, seu ligna cædendo, & proprijs humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æquè laboriosis illud redimebat. Vbi verò vires deficiebant, ad viliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compensabat, & mirum in modum is, qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non solùm occupari patiebatur, sed & plurimùm delectabatur. Sed mortificata, vt dictum est, sensualitate, cuius seu curiositate, seu infirmitate, in huiusmodi laborum corporalium distractionibus, perfectorum etiam quorunque mentes sæpè necesse est, etsi non intentione, certè memoria & cogitatione, ab interiore vnitate spiritus aliquam pati dissolutionem: ipse priuilegio maioris gratiæ, in virtute spiritus simul & totus quodammodò exteriùs laborabat, & totus interiùs

Sap. 8.

Naturæ ei⁹ bonitas.

Mirus feruor spiritus.

Vigiliæ supra vires humanas.

Cibū haud aliter atquè tormentum accipit.

Spiritu robustus, corpore infirmus.

Eximia eius perfectio.

Deo vacabat, in altero pascens conscientiam, in altero deuotionem. Laboris ergò tempore, & semper intùs orabat seu meditabatur, absque intermissione exterioris laboris: & exteriùs laborabat, absque iactura interioris suauitatis. Nam vsque hodiè quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maximè in syluis & in agris meditando & orando se confitetur accepisse, & in hoc nullos aliquandò se magistros habuisse, nisi quercus & fagos, ioco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Quantùm verò in scripturis valeat, palàm omnibus est, qui vel loquentem eum audire, vel aliqua, quæ scripsit, legere potuerunt.

Quercus & fagos habet magistros.

Messis tempore fratribus ad secandum cum feruore & gaudio sancti spiritûs occupatis, cùm ipse quasi impotens & nescius laboris ipsius, sedere sibi & requiescere iuberetur: admodùm contristatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis postulans à Deo donari sibi gratiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei, desiderium religiosi. Continuò nanque, quod petijt, impetrauit. Et ex illo die in labore præcæteris peritum se esse cum quadam iucunditate gratulatur, tanto in hoc opere deuotior, quanto se in hoc ipso facultatem ex solo Dei dono reminiscitur accepisse. Feriatus autem ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret, vtebatur: sin autem, vbicunquè seu apud se, seu in turba esset, solitudinem cordis ipse sibi efficiens, vbiquè solus erat. Canonicas autem scripturas simpliciter ac seriatìm libentiùs ac sæpiùs legebat, nec vllis magìs, quàm ipsarum verbis eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ sibi elucebat veritatis aut virtutis, in primæ sibi originis suæ fonte magìs, quàm in decurrentibus expositionum riuis sapere testabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquàm sensibus eorum suos sensus æquabat, sed subijciebat formandos: & vestigijs eorum fideliter adhærens, sæpè de fonte, vndè illi hauserant, & ipse bibebat. Indè est, quòd plenus spiritu, quo omnis sacra scriptura diuinitùs est inspirata, tam confidenter & vtiliter ea vsque hodiè, sicut Apostolus dicit, vtitur ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum: & dum prædicat verbum Dei, quicquid de ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id, vndè agitur, efficax ad monendum, vt mirentur omnes, tam seculari, quàm spirituali præditi doctrina, in verbis gratiæ, quæ procedunt de ore eius.

Monachorum, est aliquandò vacare corporalib' operibus.

Diuinitùs præstatur ei peritia metendi.

Legit reuerenter scripta Patrũ.

2. Tim. 3.

Magna dexteritate docet verbum Dei.

CAP. V.

CVm autem placuit ei, qui eum segregauit à seculo, & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriam suam, & multos filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum: misit in cor abbatis Stephani, ad ædificandum domum Clarævallis mittere fratres eius, & cum eis alios viros religiosos. Quibus abeuntibus, ipsum etiam dominum Bernardum præfecit Abbatem, mirantibus sanè illis, tanquàm maturis & strenuis, tam in religione, quàm in seculo viris: & timentibus ei, tum pro tenerioris ætate iuuenturis, tum pro corporis infirmitate, & minore vsu exterioris occupationis. Erat autem Clarauallis locus in territorio Lingonensi, non longè à fluuio Alba, antiqua spelunca latronum: & antiquitùs dicebatur Vallis absynthialis, seu propter abundãtis ibì absynthij copiam, seu propter amaritudinem doloris, incidentiũ ibì in manus latronum. Ibì ergò in loco horroris & vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis, facturi de spelunca latronum, templum Dei & domum orationis. Vbì simpliciter aliquanto tempore Deo seruiêrunt in paupertate spiritûs, in fame & siti, in frigore & nuditate, in vigilijs & angustijs multis. Pulmentaria sæpiùs ex folijs fagi conficiebant. Panis instàr prophetici illius, ex hordeo & milio & vicia: ità vt aliquãdò religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, plorans vbertìm, clàm absportauerit, quasì pro miraculo omnibus ostendendum, quòd indè viuerent homines, & tales homines. At virum Dei minùs ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum, quæ à prima die cõuersionis suæ vsque ad hoc tempus, tam singulariter sacrum illud pectus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum videatur gerere affectum. Erat ergò vehemens in præcordijs eius, sancti desiderij & sanctæ humilitatis conflictus. Modò enim seipsum deijciens, fatebatur indignum per quem fructus aliquis proueniret: modò oblitus suî, æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullam nisì ex multorum salute consolationẽ posse admittere videretur. Sanè fiduciã charitas parìebat: sed eandẽ castigabat humilitas. Contigit autẽ inter hæc, vt aliquandò temperiùs solito surgeret ad vigilias. Quibus peractis, cùm vsque ad matutinas laudes supereſſet interuallum, egressus foràs, & loca vicina circumiens, orabat Deum, vt acceptum haberet

Fit Abbas Clarevallis.

Clarauallis quid loci fuerit.

Summã penuriam patitur cum suis in Claraualle.

Conflictus in eo charitatis & humilitatis.

beret obsequium suum & fratrum suorum: & in eo, quod diximus, spiritualis fructûs desiderio cõstitutus, subitò stans in ipsa oratione, modicè intercluſis oculis, vidit vndiquè ex vicinis montibus tam infinitam diuersi habitûs & diuersæ cõditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iam manifestum est. Hac ergò vir Domini visione magnificè consolatur. Exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos, de misericordia Dei nunquàm desperare. Visio eius.

CAP. VI.

CVm verò ante instantem hyemem Gerardus frater eius, cellerarius domûs, apud eum duriùs quereretur, ad necessaria domûs & fratrum, multa desse, nec habere se, vndè ea coëmeret, & vrgente necessitate, iam nullam reciperet verborum consolationem: res autem in promptu non esset, quæ daretur: Vir Dei, quãtum ad præsentes interìm anguſtias sufficere posset, inquisiuit. Ille verò vndecim libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum verò rediens Gerardus, mulierem quandam de Castellione, foris esse, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cùm egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus, dimisit à se: Vade, inquiens, sanum inuenies virum tuum. Illa verò abiens in domum suam, sicut audierat, sic inuenit. Abbas verò consolans pusillanimitatem cellerarij sui, ad sustinendum Dominum decæterò reddidit fortiorem. Nec tamen semèl ei hoc contigisse, certum est: sed sæpè, cùm huiusmodi necessitas instaret, repentè vndè non sperabatur, auxilium ei à Domino affuisse. Propter quod viri prudentes, intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis eius, à delicijs paradisi nuper egressæ, rerum exteriorum solicitudine grauare cauebant, eas ipsi intrà semetipsos, vt poterant, digerentes, & tantummodò de interioribus conscientijs suis, & causa animarum suarum cum consulentes. In quo tamẽ penè hoc eis contigit, quod filijs Israel legimus olim de Moyse contigisse, cùm diù cõuersatus cum Domino in monte Sina, & de caligine nubis regrederetur & descenderet ad populum, & ex colloquio Domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeò vt fugeret populus ab eo. Egressus enim vir ille sanctus à facie Domini, qua in solitudine Cistertij, & sublimioris altitudine contemplationis in silẽtio aliquandiù fruitus erat, quasi de cælo afferens inter homines miraculum quoddam conquisitę sibi apud Deum plusquàm humanæ puritatis, homines quos regere, & inter quos conuersari veniebat, penè omnes à se absterruit. Siquandò nanque de spiritalibus & ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua Angelorum, & vix intelligebatur. Maximè autem in his, quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis, vt durus videretur sermo: intantùm non capiebant, quæ dicebantur. Rursùm cùm singulatim audiret eos confitentes sibi, & semetipsos accusantes super diuersis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuens homo penitùs vitare potest: hoc potissimùm fuit, in quo luci illi ad tenebras illas conuentio esse non potuit, scilicet quòd homines inueniebat, quos in hac parte Angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, & ex conscientia iam olim acceptæ gratiæ à Deo singularis simplicitatis, præiudicans vniuersæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum religiosum virum posse incidere, vel si incideret, verè religiosum esse non æstimabat. Sed viri verè religiosi & piè prudentes, & in prædicatione sermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confessionibus suis, licèt ad nouum stuperent auditum, eò quòd seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis, tamen iuxta sententiam sancti Iob, nefas putabant contradicere sermonibus sancti: non excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu hominis Dei, in quo nemo viuens iustificari potest in conspectu Dei. Vndè factum est, vt fieret magistra magistri, pia humilitas discipulorum. Cùm enim ad nutum arguentis humiliarentur, qui arguebantur: cœpit etiam spirituali magistro aduersùs fratres humiles & subiectos zelus suus esse suspectus, intantùm, vt ipse iam potiùs accusaret ignorantiam suam, & desleret necessitatem, quòd silere non liceret, cùm nesciret loqui: quòd non tam alta ad homines, quàm indigna hominibus loquendo, læderet conscientias auditorum: quòd tam scrupulosè perfectio-

Sanat ægrotum absentem.

Sæpè diuinitùs præstantur ei necessaria.

Exod. 34.

Tãta facundia claruit, vt lingua crederetur loqui Angelica.

Eius summa vitæ perfectio, principiò fratribus onerosa fuit.

Iob 6.

Psal. 142.

Humilitas fratrũ facit, vt ceperet zelum suũ.

fectionem à fratribus simplicibus exigebat, in quo se nondùm inueniret ipse perfectũ. Cogitabat nanque, eos multo meliora & viciniora saluti suæ in silentio suo meditari, quàm ab ipso audirent: deuotiùs & efficaciùs salutem suam operari, quàm ex eius exemplo acciperent: ex prædicatione verò eius scandalizari potiùs quàm aliquid concipere ædificationis. Cumque super hoc vehementiùs conturbaretur & contristaretur, & diuersæ cogitationes assenderent in cor eius, post multos cogitationum fluctus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibique in solitudine cordis & secreto silentij cõtinere, & præstolari Dominum, donèc quocunque modo misericordiæ suæ super hoc ei suam reuelaret voluntatem. Nec distulit misericordia Dei auxilium in tempore opportuno. Paucis siquidem diebus euolutis, vidit in visu noctis puerum, claritate quadam diuina adstantem sibi, & magna authoritate præcipientem fidutialiter loqui, quicquid ei suggereretur in apertione oris sui: quoniam non ipse esset, qui loqueretur, sed spiritussanctus, qui loqueretur in eo. Et extunc manifestiùs in eo & per eum loquens spiritussanctus, & sermonem potentiorem ei, & sensum in scripturis abundantiorem suggerens, in apertione oris sui apud auditores quoquè gratiam ei addidit & authoritatem, & intellectũ super egenum & pauperem, & peccatorem pœnitentem, & veniam postulantem.

Thren. 3.

Visio eius.

Cumque iam aliquatenùs didicisset inter homines conuersari, & humana agere ac tolerare, iamque inter fratres suos quasi vnus ex eis & cum eis inciperet frui fructibus conuersionis suæ, pater quoquè, qui solus domi remansit, veniens ad filios suos, appositus est ad eos. Qui cùm aliquod tempus ibi fecisset, obijt in senectute bona. Soror quoquè eorum, in seculo nupta, & seculo dedita, cùm in diuitijs & delicijs seculi periclitaretur, tandẽ aliquandò inspirauit ei Deus, vt fratres suos visitaret. Cumque venisset quasi visura fratrem suum venerabilem, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam, tanquàm rete diaboli ad capiẽdas animas, nullatenùs acquiescere voluit exire ad videndum eam. Quod audiens illa, confusa & compuncta vehemẽter, cùm nullus ei fratrum suorum occurrere dignaretur, cùm à fratre suo Andrea, quem ad portam inuenerat monasterij, publicè ob vestium apparatum, stercus inuolutum argueretur, tota in lachrymis resoluta: Etsi peccatrix sum, inquit, pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcircò consilium & colloquium bonorum requiro. Etsi despicit frater meus carnem meam, nè despiciat seruus Dei animam meam. Veniat, & præcipiat: & quicquid præceperit, facere parata sum. Hanc ergò promissionem tenens, exijt ad eam cum fratribus suis frater eius. Et quia eam à viro separare non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium, & in omnibus seculi pompis & curiositatibus interdixit, & formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè párens præcepto, redijt ad propria, mutata repentè secundùm omnipotentiam dexteræ excelsi. Stupebant omnes adolescẽtulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio seculi vitam ducere eremiticam, & instare vigilijs, ieiunijs & orationibus, atque ab omni seculo prorsùs se facere alienam. Biennio posteà sic vixit cum viro suo: illo sanè, secundo maximè anno, dante Deo honorem, nec temerare vlteriùs præsumente templum spiritussancti: qui etiam tandèm virtute eius victus perseuerantiæ, liberam à se dimittens iuxta ritum Ecclesiæ, facultatem ei concessit seruiendi Deo, cui se probauit. Illa verò optata libertate potita, monasterium Villeium, cuius suprà meminimus, adiens, cum sanctimonialibus inibì Deo seruientibus, reliquum vitæ suæ Deo vouit: vbì tantã ei gratiam Dominus contulit sanctitatis, vt non minùs animo, quàm carne, illorum probaretur virorum Dei esse germana.

Parer eius fit monach⁹

En vt se gerit erga sororẽ, cu põpa ipsum inuisentem.

Sororis eius admiranda cõuersio & cõuersatio.

Fit Monacha soror eius.

CAP. VII.

CVm autem missus nouiter Clarauallem Bernardus, ordinandus esset in ministerium, ad quod assumptus erat, & sedes Lingonensis vacaret, ad quam ordinatio ipsa respiciebat: quærentibus fratribus, quò eum deducerent ordinandum, citò se obtulit bona fama venerabilis Catalaunẽsium Episcopi, opinatissimi illius magistri Vuilhelmi de Capellis, illucque eum transmittendum esse diffinitum est. Sicque factum est. Abijt autem Catalaunum, assumpto secum Elbodone, monacho quodam Cistertiensi. Intrauit ergò prædicti Episcopi domum iuuenis exesi corporis & moribundi, habitu quoquè despicabilis, subsequente monacho seniore, & magnitudine & robore corporis eleganti, alijs ridentibus, aliis irridentibus, alijs rem, sicut erat, inter-

Vuilhelmus insignis episcopus Catalaunensis.

interpretando venerantibus. Cùm autem quæreretur, quis eorum esset Abbas, Episcopus primus oculos in eum apertos habens, agnouit seruum Dei, & suscepit eum sicut seruum Dei. Cùm enim primò in priuato colloquio omni meliùs locutione prudentiam iuuenis magìs magisque proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiens diuinam visitationē in aduentu hospitis sui. Nec defuit hospitalitatis pia instantia, donèc vsque ad familiarem fiduciam & libertatem loquendi producto colloquio ad alterutrum, iam meliùs eum commendaret conscientia sua, quàm verba vlla. Quid multa? Ex illa die & ex illa hora facti sunt cor vnum & anima vna in Domino, intantùm, vt sæpè alter alterum hospitem deinceps haberet, & propria esset domus Episcopi, Clarauallis. Clarauallensium verò efficeretur non sola domus Episcopi, sed & per ipsum tota ciuitas Catalaunensis: quinetiam & Rhemensis prouincia, & Gallia tota per eum in deuotionem excitata est & reuerentiam viri Dei, ità vt huius temporis præsensisse in eo gratiam videatur homo tantæ authoritatis, sic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantæ humilitatis.

Humanitas eius & hospitalitas quanta fuerit.

Modico verò pòst tempore transacto, cùm eousquè infirmitas Abbatis ingrauesceret, vt iam non nisi mors eius, aut omni morte grauior vita speraretur, ab Episcopo visitatus est. Cumque viso eo Episcopus se nō solùm vitæ eius, sed & sanitatis spem habere diceret, si consilio eius acquiescens, secundùm infirmitatis suæ modum aliquam corpori suo curam pateretur impendi: ille verò à rigore vel vsu consuetudinis suæ minùs facilè flecti posset, profectus Episcopus ad Capitulum Cistertiense, ibi coram pauculis Abbatibus, qui conuenerant, pontificali humilitate & sacerdotali charitate toto corpore in terram prostratus, petijt & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ humilitati in tantà posset authoritate negari? Reuersus itaque Clarauallem, extra claustrum & terminos monasterij domunculam vnam ei fieri præcepit, ordinans & mandans in cibo vel potu, siue aliquo huiusmodi, circa eum nullam ei ibi teneri ordinis districtionem, nullam de tota cura domûs ad eum referri solicitudinem: sed sibi eum ibi viuere secundùm modum ab eo præstitutum. Eodem tempore & ego Clarauallem, ipsumque frequentare cœ-

Vide insignē episcopi humilitatem & charitatem.

Quem cùm ibi cum quodam Abbate altero visitarem, inuéni eum in suo illo tugurio, quale leprosis in compitis publicis fieri solet. Inuéni autem ex præcepto, vt dictū est, Episcopi & Abbatum, feriatum ab omni solicitudine domûs, tam interiori quàm exteriori, vacantem & Deo & sibi, & quasi in delicijs paradisi exultantem. Ingressusq; regium illud cubiculum, cùm considerarem habitationem & habitatorem, tāta mihi (Deum testor) domus ipsa incutiebat reuerentiam suî, acsi ingrederer ad altare Dei: tantaque sum affectus suauitate circa hominem illum, tantoque desiderio in paupertate illa & simplicitate cohabitandi ei, vt si optio illa die mihi data fuisset, nil tam optâssem, quàm ibi cum eo semper manere ad seruiendum ei. Cumque & ipse vicissìm nos cum gaudio suscepisset, & quæreremus quid ageret, quomodò ibi viueret, modo illo suo gratioso arridens nobis + Optimè, ait. Ego, cui hactenùs homines rationales obediebant, iusto Dei iudicio, irrationabili cuidam bestiæ datus sum ad obediendum. Dicebat enim de quodam homine rusticano & vano, nil prorsùs scientē, ipsumque ab infirmitate, qua laborat, curaturum se iactante: cui ad obediendum ab Episcopo & Abbatibus & fratribus suis traditus erat. Ibique cum eo manducantes, cùm arbitraremur hominem tam infirmum, tantæque prouidentiæ commissum, sicut oportebat, procurandū, & videremus ei, agente medico suo illo, offerri cibos, quos sanus quis vix præ anguſtia famis attingeret: videbamus & tabescebamus, vix regulari silentio nos cohibente, quin in illum, quasi in sacrilegum & homicidam, ira & contumelijs insurgeremus. Ipse autem, in quem hæc fiebant, indifferenter cuncta sumens, æquè omnia approbabat: sicut qui sensu ipso corrupto & penè emortuo, sapore nil discernebat. Nam & sagimen crudum, per errorem sibi oblatum, pro butyro multis diebus noscitur comedisse: oleum bibisse, tanquàm aquam: & multa talia contingebant ei. Solam quippè aquā sibi sapere dicebat, eò quòd cùm eam sumeret, fauces & guttur ei refrigerabat. Sic ergò tunc eum inuéni, & sic habitabat in illa solitudine sua vir ille Dei. Sed non erat solus, cum quo erat Deus, & custodia & consolatio sanctorum Angelorum. Quod etiam manifestis indicijs monstratum est. Nocte enim quadam solito attentiùs orando, effuderat super se animam suam: cùm tenuiter soporatus, voces audiuit tanquàm transeuntis multitudinis copiosæ. Euigilans autem, & voces easdem pleniùs audiens, cellam quoquè,

Affectus scriptoris vitæ ei⁹ ergà sanctam religionem.

Discāt hui⁹ exemplo superbi monachi subesse simpliciorib⁹ prælatis

Sūma eius patientia & mortificatio.

Visio eius. quoquè, in qua iacebat, egreditur, & persequitur abeũtes. Haud procùl aberat locus densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans: sed nunc longè mutatus ab illo. Super hunc aliquandiù stabant velut alternantes chori, hincindè dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis nõ priùs agnouit, quàm translatis post aliquot annos ædificijs monasterij, eodem in loco positum oratorium cerneret, vbì voces illas audîsset. Mansi autem ego indignus paucis diebus cũ eo, & quocunquè oculos vertebam, mirans videbar quasì cælos mihi videre nouos, & terram nouam, & antiquorum Aegyptiorum monachorum, patrum nostrorum, antiquas semitas, & in eis nostri temporis hominum recentia vestigia.

Præclara initia Claraualleẽsis monasterij. Erat enim tunc temporis videre Claræuallis aurea secula, cùm viri virtutis, olim diuites in seculo & honorati, tunc in paupertatẽ Christi gloriantes, Ecclesiam Dei plantarent in sanguine suo, in labore & ærumnis, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumelijs & angustijs multis, præparantes Claræualli eam, quã habet hodiè, sufficientiam & pacem. Neque enim se tam sibi, quàm Christo & fratribus, ibidèm Deo seruituris, viuere æstimantes, pro nihilo habebant, quicquid sibi deesset, dum relinquerent post se, quod illis sufficeret, & ad subsidium necessitatis, & ad aliquam conscientiam voluntariæ pro Christo paupertatis: primaque facie ab introeuntibus Clarauallem, per descensum montis Deus in domibus eius cognoscebatur, cùm in simplicitate & humilitate ædificiorum, humilitatem & simplicitatem habitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Deniquè in valle illa plena hominibus, in qua nemini licebat esse ociosum, omnibus laborãtibus, & singulis circa iuncta occupatis, media die mediæ noctis silentium à superueniẽtibus inueniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laude Dei occuparentur. Porrò silentij ipsius ordo & fama tantam etiam apud seculares homines superuenientes sui faciebat reuerentiam, vt & ipsi non dicam praua vel ociosa, sed & aliquid etiam, quod ad rem attineret, ibì loqui vererentur. Loci verò illius solitudo inter opaca syluarum, & vicinorum hincindè montium anguſtias, in quo serui Dei latebãt, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodò repræsentabat, in qua aliquãdò à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabantur vitam, habitationis eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippè etiã in multitudine, solitarij ibì erant. Vallem nanque illam plenam hominibus, vt dictum est, ratione ordinis charitas ordinata singulis solitariam faciebat: quia sicut homo inordinatus, etiam cùm solus est, ipse sibi turba est: sic ibì vnitate spiritûs & regularis lege silentij in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis nõ tam furfureus, quàm terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deserti illius sterili productus, cætera quoquè cibaria vix erãt aliquid saporis habentia, præterquàm fames seu amor Dei faciebat. Sed & ipsum nouitij feruoris simplicitas sibi tollebat, cùm quasì venenum arbitrantes, quicquid comedentem vtcunquè delectabat, recusarent dona Dei propter gratiã, quam in eis sentiebãt. Cùm enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ Dei, studiũ spiritualis patris in eis hoc effecisset, vt plurima, quæ homini in carne constituto impossibilia priùs videbantur, iam non solùm cõstanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationẽ, & eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasì remotiorẽ à carne, spiritui propinquiorem. Persuasum quippè habẽtes, & quasì cum testimonio conscientiæ suæ memoriæ fideliter cõmendatum, inimicã esse animæ omnem delectationem carnis: quicquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendũ arbitrabantur. Quasì enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suam, cùm præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabiliùs viuere in eremo sibi viderentur, quàm priùs vixissent in seculo. Cumq; in hoc suspectam aliquatenùs haberent spiritualis patris quotidianam correptionem, quasì carni eorum plùs quàm spiritui deferentem, aliquandò ad iudicium Episcopi, qui tunc fortè aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonẽ ad eos aggressus, ad eum finẽ perduxit, vt omnem hominẽ, qui quæcunq; dona Dei recusaret propter gratiam Dei, inimicũ esse gratiæ Dei, & spiritui sancto resistere pronũciaret. Adducta siquidẽ historia de Eliseo propheta, & filijs prophetarũ, cum eo in desertis locis vitã eremiticã ducentibus, quomodò aliquãdò, cũ ad horã refectionis ventũ esset, amaritudo quædã mortis in olla decoctionis eorũ inuen-

Victus pertenuis & horridus fratrum.

Magnum silentiũ fratrum.

Ecce quid facit amor Dei: sed tamen indiscretus hic fuit fratrũ zelus.

4. Reg. 4.

inuenta, per virtutē Dei & miniſterium prophetæ per infuſionem farinulæ dulcorata eſt: Olla, inquit, olla illa prophetica, olla veſtra eſt, nil in ſe, nisi amaritudinem habens: farinula verò, amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia Dei operans eſt in vobis. Sumite ergò ſecuri & cùm gratiarum actione id, quod cum naturaliter minùs aptum fuerit vſibus humanis, ad hoc per gratiam Dei veſtris eſt vſibus aptatum, vt vtamini & comedatis. In quo ſi inobedientes & increduli permanetis, reſiſtitis ſpiritui ſancto, & gratiæ eius ingrati eſtis. 4. Reg. 4.

CAP. VIII.

HAEC ergò fuit in tempore illo ſub Abbate Bernardo & magiſterio eius in clariſſima & chariſſima valle illa ſpiritualium ſchola ſtudiorū: hic feruor regularis diſciplinæ, omnia eo faciente & ordinante, & tabernaculum Deo in terris ædificante ſecundùm exemplar, quod ei in monte oſtenſum eſt, cùm in ſolitudine Ciſtertienſi cum Deo in nube habitaret. Et vtinàm poſt rudimenta primæ eius conuerſationis cum hominibus, poſtquàm didicit aliquatenùs & conſueuit homo cum hominibus eſſe, & intelligere ſuper egenum & pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum: vtinàm ſe circa ſemetipſum talem exhibuiſſet, qualem circa cæteros, tam benignum, tam diſcretum, tam ſolicitum. Sed continuò, cùm ab annuæ illius obedientiæ vinculo ſolutus, & ſui iuris effectus eſt, velut arcus diſtentus, ad priſtinum rigorem, & ſicut torrens detentus & dimiſſus, ad prioris curſûs conſuetudinem reuerſus eſt: quaſi repetens à ſemetipſo pœnas diutinæ illius quietis, & damna laboris intermiſſi. Videres hominem imbecillem & adhuc languidū, conari & aggredi quæcunq; vellet, minùs conſiderare quid poſſet, & ſolicitum pro omnibus, circa ſe negligētem: omninò in omnibus alijs obedientiſſimum, ſed deſeipſo vix aliquandò ſeu charitati, ſeu poteſtati obedientem. Semper enim priora ſua nulla reputans, maiora molieba-

Magna vitę ſeueritas in B. Bernardo

tur, & ad non parcendum corpori, ad ſtudijs ſpiritalibus robur addendum: corpus ſuum, varijs infirmitatib⁹ per ſe attenuatum, ieiunijs inſuper & vigilijs ſine intermiſſione atterendo. Orabat ſtans die noctuque, donèc deficeret, donèc genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus ſuſtinere non poſſent. Multo tempore & quàm diù occultum eſſe potuit, cilicio ad carnem vſus eſt: vbi verò ſciri aduertit, continuò illud abijciens, ad communia ſe conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes erant, quales infantibus fieri ſolent. Cætera vel infirmitas eius non recipiebat, vel parſimoniæ ſtudio ipſe recuſabat. Vino ſi quandò vtebatur, raro & minùs modico, cùm magis aquam & infirmitati ſuæ, & appetitui competere teſtaretur. Sic autem affectus & confectus, à communi fratrum labore, ſeu diurno, ſeu nocturno, vix ſe aliquandò patiebatur eſſe excuſatum, ſeu ab occupationibus & laboribus miniſterij ſui. Videbant eum & conuerſationem eius homines medici, & mirabantur, tantamque vim eum in ſeipſo cauſabantur inferre naturæ, acsi agnus ad aratrum alligatus, arare cogeretur. Nam cùm crebra illa ex corruptione ſtomachi per os eius indigeſtæ cruditatis eruptio alijs inciperet eſſe moleſtior, maximè autem in choro pſallentium, non tamen ilicò collectas fratrum deſeruit: ſed iuxta locum ſtationis ſuæ procurato ac defoſſo in terra receptaculo doloris illius, ſic aliquandiù, prout potuit, neceſſitatē illā tranſegit. At vbi nec hoc permiſit intolerantia rei, tunc demùm collectas deſerere, & ſeorsùm habitare compulſus eſt, nisi quantùm collocutionis ſiue conſolationis gratia, ſiue diſciplinæ clauſtralis neceſſitate, conuentui eum fratrum aliquandò intereſſe oportebat. Et hæc fuit triſtis illa neceſſitas, qua primò ſancta illa fraternitas, ſanctæ illius paternitatis iugi conſortio carere coacta eſt. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius triſtem effectum, ſed ſancti deſiderij & ſpiritualis feruoris affectum veneramur: quanquàm nec infirmitatis eius effectus vſquequaquè plangendus ſit & dolendus. Quid enim, ſi voluit ſapientia Dei per infirma potiùs illius hominis tot tantaque confundere fortia mundi huius? Quid verò aliquādò pro qualibet infirmitate eius remanſit infectū, quod per eum ſecundùm datam gratiam fieri oporteret? Quis enim noſtra ætate, quantumuis robuſti corporis & accuratæ valetudinis, tanta aliquandò fecit, quanta iſte moribundus & languidus, ad honorem Dei & ſanctæ Eccleſiæ vtilitatem? Quantum poſteà numerum hominum verbo & exemplo traxit de ſeculo, non ſolùm ad conuerſionem, ſed & ad perfectionem? Quantas per totum Chriſtianum orbem conſtituit domos ſeu ciuitates refugij: vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternæ

Eius proceſ perpetuæ.

Cibus eius.

Multam naturæ ſuæ vim infert.

Propter ſtomachi cruditatem niſi miam, cogitur abeſſe à fratrum cō uentu.

Multi eius labores pro Eccleſia & fructus ingentes.

mortis rei iudicati fuerint, reminiſcantur & conuertantur ad Dominum, & confugiant ad eas, & ſaluentur in eis? Quæ ſchiſmata Eccleſiæ nō ſedauit? quas non confudit hæreſes? & quam pacem inter diſſidentes eccleſias & populos non reſtituit? Et hæc quidē cōmunia ſunt. Cęterùm quę bona innumeris hominibus ſingulatim præſtitit, pro cauſa, pro perſona, pro tempore, pro loco, quis enumeret? Porrò ſi nimietas in eo repræhenditur ſancti feruoris, habet certè apud pias mentes exceſſus iſte reuerentiam ſuam: quia quicunque ſpiritu Dei aguntur, multùm verentur repræhendere in ſeruo Dei nimiam iſtam nimietatem. Habet & facilem apud homines excuſationem, cùm vix audeat eum quiſquam condemnare, quem Deus iuſtificat, tam multa, tam ſublimia cum eo & per eum operando. Felix, cui ſoli reputatur ad culpam, quod cæteri ſibi præſumere ſolent ad gloriam. Fuerat autem bono iuueni ſuſpecta iuuentus ſua, (beatus quippe, qui ſemper eſt pauidus) vndè fuerat ei ſtudium, tantam virtutum plenitudinem, quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris ſui conſcientia cumulare. Sed & vita eius, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere nō debuit. In quo ſeruus Dei etsi nimietate exceſſit, pijs certè mētibus non de nimietate, ſed de feruore exemplum reliquit. Quid autem in hoc eum nitimur excuſare, in quo ipſe, qui veretur omnia opera ſua, non confunditur vſque hodiè ſe accuſare, ſacrilegum arguens ſemetipſum, quòd ſeruituti Dei & fratrum abſtulerit corpus ſuum, dum indiſcreto feruore imbecille illud reddiderit ac penè inutile? Sed conualuit de infirmitate, & infirmus, fortior & potens factus eſt. Virtus nanque Dei, vehementiùs in infirmitate eius refulgens, extunc vſquè hodiè digniorem quandam apud homines ei effecit reuerentiam, & in reuerentia authoritatem, & in authoritate obedientiam. Iam enim tunc ad opus & virtutem prædicationis diuinitùs aptabatur, ad quod, ſicut ſuprà dictum eſt, ex vtero matris ſuæ, cum teſtimonio diuinæ reuelationis, olìm fuerat præſignatus. Nec tunc tantummodò, ſed & omni tempore conuerſionis, & ſubiectionis, & prælationis ſuæ, ipſo ordinante, quo & agente, congruo ordine ad hoc inſtituebatur, ignorans quid de ſe fieret: cùm non ſolùm monaſtico, ſed & omni Eccleſiaſtico ordini in hoc præparabatur. Et primùm quidem circa reſuſcitandum in monaſtico ordine antiquæ religionis feruorem, primitias iuuentutis ſuæ dedicauit, exemplo & verbo cōuentui fratrum intrà ſepta monaſterij ad hoc omni ſtudio vacans. Poſtmodùm autem, cùm ad alium vitæ & conuerſationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, & ſicut dictum eſt, neceſſitas infirmitatis & ordo neceſſitatis, à communi eum conuerſatione conuētûs plùs ſolito ſequeſtraret, hæc prima cœpit eſſe occaſio, vt quaſi hominibus de ſeculo expoſitus, quorum iam ad eum multitudo magna cōfluebat, ipſe etiam præſentiam ſuam liberiùs eis ac liberaliùs accommodans, verbum prædicaret. Cumque & longiùs aliquandò à monaſterio pro cauſis Eccleſiæ communibus obedientia traheretur, & quocunquè veniret, vndecunquè locuturus, de Deo ſilere non poſſet, & agere quæ Dei ſunt, nō ceſſaret: ſic in breui innotuit apud homines, vt Eccleſia Dei tam vtili membro in corpore ſuo reperto vti, ad quodcunque oportebat, non diſſimularet. Sed & licèt à primo flore ineuntis ætatis fructibus ſpiritûs ſemper abundauerit, ab hoc tamen tempore copioſiùs ei addita eſt, ſicut Apoſtolus dicit, manifeſtatio ſpiritûs ad vtilitatem: ſermo ſcilicet fœcundior ſapientiæ & ſcientiæ cum gratia prophetiæ, & operationes virtutum, & diuerſarum opitulationes ſanitatum. Quorum quædam, quæ certa narratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris aſſignata ſunt, eadem & ipſe legentibus reſigno.

Non debet in ſanctis viris repræhendi temerè feruor nimius.

Prouer. 28.

Iob. 9.

Heb. 11.

Ad prędicationem diuinitùs ordinatur vt patet cap. 1. huius vitæ. Eſt reformator ordinis.

Multi ad eũ ſeculares confluunt.

1. Cor. 12.

CAP. IX.

Miracula eius.

PRimum ergò ſignum hoc fuit, quod in manu ſerui ſui mundo celebre Chriſtus effecit. Cùm aliquantos iam in Claraualle explêſſet annos, contigit Ioſbertum quendam nobilem virum de caſtello proximo, cui Firmitas nomen eſt, ægrotare. Cumque ingraueſcente ſubitò ægritudine obmuteſceret, & iam mori incipiens, ſine viatico hinc abiret: cœperunt omnes cô magìs dolore affligi, tam ipſius ægri filius alter Ioſbertus, quàm propinqui cæteri & amici, omnisque familia, quòd ſine confeſſione peccatorum & cōmunionis ſacræ perceptione moreretur, vir honeſtus ſecundùm ſeculum, & magnificè honoratus. Erat autem cognatus viri Dei ſecundùm carnem. Cumque ad eum cucurriſſet nuncius, rediens à monaſterio trium Fontium, quod in parochia Catalaunenſi primum omniū ipſe fundauit, diuertit ad eccleſiam quandam, & pro eodem infirmo obtulit hoſtiam ſalutarem. Eádem autem hora in ſe re-

se rediens homo, locutus est, & peccata sua cum lachrymis fatebatur. Sed vt diligenter probatum est, vbi sanctus vir sacrificium consummauit, ille quoque obmutuit, vt prius. Cum autem desideratus Christi seruus adesset cum Gerardo fratre suo & auunculo Galdrico, ab amicis ipsius obnixiùs rogabatur, vt pro eo oraret. Compassus autem tanto dolori, & confortatus in Domino, & bonitate & potentia virtutis eius, sancto sibi spiritu reuelante, cur hoc sibi accidisset, cum omni fidutia eis respondit: Scitis quanta mala fecerit homo iste, & quanta abstulerit. Reddat ablata, & consuetudines prauas super pauperes vsurpatas, abneget tam ipse, quàm filius & familia sua, & Christiano more morietur. Obstupuêre omnes ad tantæ fidutiæ promissionem, eò quòd ignota adhuc hominibus gratia erat diuinitùs collata viro Dei. Maximè verò turbati & territi sunt qui venerant cum eo, frater & auunculus. Quid plura? Factum est quod præcepit, & continuò secutum est etiam quod promisit. Solutum est vinculum linguæ eius, cõfessus est cum gemitu & lachrymis peccata sua, cum magna deuotione deosculans manus eius: & accepto viatico communionis sacræ, tursus peractis omnibus, quæ facere eum oportebat, sequenti nocte in spe misericordiæ Dei expirauit.

Mutus resti tuitur, dum pro eo sacrificium offert vir sanctus.

Reuertebatur etiam aliquandò à pratis, & obuiàm habuit mulierem, paruulum filium in brachijs deportantem, quem de longè attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manũ aridam, & brachium tortum. Motus autem lachrymis matris & precibus, iussit puerum deponi: factaque oratione, continuò signans puerum, & brachium, & manum eius, dixit mulieri, vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & occurrit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora. Erant autem huius beati fratres & filij spirituales mirantes super his, quæ audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium, in gloriam eleuabantur humanam: sed iuuenili eius ætati & nouæ adhuc cõuersationi, spirituali solicitudine metuebãt. In quo nimirùm zelo Galdricus auunculus eius & Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos geminos tanquàm stimulos carnis suæ, nè gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse diuinitùs videretur. Neque enim parcebant, verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam benè gesta, signa omnia annihilantes, & hominem mansuetissimum nihilque contradicentem, frequenter vsq; ad lachrymas improperijs & opprobrijs affligentes. Narrare solet venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus, sancti viri & propinquus sanguine, & in conuersione socius, & extunc per omnia indiuiduus comes, primo miraculo, quod per manus eius fieri vidit, prædictum germanum eius affuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per castrum Nantonis in territorio Senonum, & iuuenis quidam, cuius pedem fistula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem, statim conualuit. & post paucissimos dies regressi per eundem locum, sanum atque incolumem inuenerunt. Cæterùm sæpè dictus beati viri frater, ne ipso quidem poterat compesci miraculo, quò minùs increparet eum, & præsumptionis argueret, quòd acquieuerit tangere hominem: tanta siquidem charitate pro eo solicitus fuit.

Pueri cuiusdam sanat manum aridam.

Increpatur à suis auunculo & fratre, nè sese extollat & superbiat.

CAP. X.

CIrca idem tempus accidit, vt auũculus eius Galdricus, qui & ipse zelo simili eius mansuetudinem, sicut prædiximus, duris increpationibus obruebat, grauissimis febribus laboraret. Demùm ingraueſcente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, Abbatem humili supplicatione compellit, vt sui misereatur, & opem sibi ferat, quam cæteris consueuit. At ille, cuius spiritus super mel dulcis, primùm leniter breuiterque commemorans crebras super huiusmodi obiurgationes ipsius, & imponens ei, nè fortè hæc diceret tentans eum: perſistenti tamen manum imposuit, & febrem abscedere iubet. Nec mora: ad imperium eius reliquit eum febris, expertum in semetipso, quod in cæteris arguebat. Et is quidem Galdricus, cùm in Clarauàlle aliquot iam perageret annos, feruens spiritu, & totius boni æmulator, ex luce migrauit. Qui ante ferè vnam horam mortis, turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus infremuit: sed ad pristinam statim serenitatem reuersus, deinceps vultu placidissimo expirauit. Noluit autem Dominus solicitum Abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cùm omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, & in magna segratula-

Liberat à. auunculum à febre.

Galdrici auunculi S. Bernardi obitus.

retur felicitate locatum, demùm interrogatus est, quid sibi voluërit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem, quòd duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parâssent: vndè territus, ità contremuit: sed beato Petro accelerante ereptus, nihil sensit deincèps læsionis. Longum est cuncta enarrare, quæ super his, qui de hac vita discesserant, & eorum felicitate, seu etiam necessitate, diuina ei gratia reuelare ab ipsis initijs consueuit. Vnum tamen dicam, quod ob fratrum commonitionem aliquotiès etiam ipse commemorare solebat. Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis, & minùs compatiens, quàm deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro Dei apparuit vultu lugubri & habitu miserabili, significans nõ ad votum cuncta sibi succedere. Interrogatus quid sibi esset, quatuor lacertis sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuò impulsus est, & quasi præcipitanter expulsus à facie viri Dei. Qui grauiùs ingemiscens, post tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine Domini, vt qualiter tecum agatur, post paucos dies mihi iterum innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostiæ salutaris, aliquos fratres etiam, quorum ampliorem nouerat sanctitatem, eidem similiter subuenire monebat. Nec verò destitit, donèc post aliquot dies, sicut præceperat, per aliã reuelationem cognita eius liberatione, meruit consolari.

Nota pœnã fratris defuncti, erga alios, dum viueret, securioris.

Precibus liberat fratrẽ à pœna sui purgatorij.

Vir reuerentissimus Hunbertus, Igniacensis posteà cœnobij ædificator, & primus pater, in Claraualle tam acriter morbo epilepsiæ laborabat, vt septiès corruens vna die, demùm etiam cerebro turbato, vix multorum manibus fratrum colligatus, in lectulo teneretur. Aduenies aũt venerabilis Abbas, & sic inueniẽs virum, quem pro sua sanctitate speciali venerabatur affectu, repletus est zelo, & ait; Quid facimus? Eamus, oremus. Vt autem ingressus oratorium genua flexit, prædictus vir inter manus tenentium obdormiuit. Qui sequenti die Dominica de manu eius sacramenta suscipiens, perfectam adeptus est sospitatem, vt nihil tale vnquàm deincèps pateretur.

Epilepticus sanatur.

Circa hoc tempus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit. seruorum suorum horrea, Domini benedictio cumulauit. Siquidem vsque ad annum illum nunquàm eis laboris sui annona suffecerat: sed tunc post messem collectam, diligenter omnibus supputatis, vix vsque ad Pascha sibi sufficere æstimabant. Cùm autem emere vellent, sumptus non inuenerunt, quòd longè cariùs solito venderetur. Itaque à tempore Quadragesimali pauperum ad eos maxima multitudo confluxit. Quibus erogantes fideliter, quod habebant, Domino benedicente, ex modica illa anona vsque ad messem, ipsi pariter, & qui superueniebant, pauperes sustentabantur.

Frumẽtum fratrũ diuinitùs augetur.

Virum pauperem, non longè à monasterio habitantem, vxor adultera maleficijs cruciabat. Sicut enim ei in ira & furore fuerat comminata, ità egerat per malignas incantationes, vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec viuere permitteretur. Sepiùs deniquè & vocis vsum, & sensum omnem corporis amittebat, itemque redibat, non ad vitam, sed ad mortem, prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandèm homo ad virum Dei in monasterio demorantem, & ei tragœdia miserabilis explicatur. Qui vehementer indignans, antiqui hostis malitiam tantum sibi in Christianum vsurpâsse, vocans duos è fratribus ante sanctum altare hominem deportari, ibique superposito capiti eius vasculo Eucharistiam continente, in ipsius sacramenti virtute à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi. Factum est, vt præcepit, & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

Eucharistia asseruata, pellit dæmonem.

CAP. XI.

ERat Robertus, eius sancti viri monachus, & secundùm carnem propinquus, qui in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem Pater, postquàm aliquandiù dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante, venerabilis Gulielmus, Rieuallis postea monasterij primus Abbas, in membrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant enim ambo pariter sub dio sedentes: ad dictandum quippè secretiùs, septa monasterij egressi fuerant. Subitò autem inopinatus imber erupit, & is, qui scribebat, sicut ipso referente didicimus, chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus: Opus, inquit, Dei est: scribere nè timeas. Scripsit ergò epistolam in medio imbre sine imbre. Cumq; vndiquè plueret, chartam expositam virtus charitatis operuit. & quæ dicta.

Scribitur Epistola ei.

dictabat epistolam, schedelam quoquè pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola, ob tam grande miraculum, in codice epistolarum eius à fratribus non immeritò prima est ordinata. in imbre sine imbre.

Agebatur solennitas quædam præcipua; & frater aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacra communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris, nimiùm præsumptuosus, accessit. Intuitus autem eum, quia causa latēs erat, repellere hominem nolebat: sed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiā, non poterat ad interiora traijcere: & diu multumq; conatus, cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta deniquè hora orationis Sextæ, patrem sanctum traxit ad partem: cuius pedibus aduolutus, cum multis lachrymis ei, quod patiebatur, aperuit, & aperto ore, ipsam quoquè Eucharistiam ostēdebat. Increpans autem eum confitentem absoluit, & extunc sine difficultate recepit Dominica sacramenta. Eucharistiā temerè percipiens, gluttire eam nō potest.

In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse. Venerat aliquandò *Fusniacum, quæ est Abbatia vna de primis, quam ipse ædificauit, in Laudunensi territorio sita. Cumque ibidèm oratorij dedicatio pararetur, ità illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo, vt earum sonitus improbusque discursus grauem nimis introëuntibus molestiam generaret. Nullo ergò succurrente remedio, dixit sanctus: Excommunico eas: & manè omnes mortuas inuenerunt. Cumque pauimētum omne operuissent, palis eijcientes eas, ità demùm basilicam mundauerunt. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoquè, quorum ad dedicationem magna multitudo conuénit, muscarum Fuscinacensium maledictio in parabolam verteretur. * Fuscinacū. Muscas excōmunicat, & omnes moriuntur.

In eo quoquè monasterio, cui, Charus locus, est nomen, puerum quendam, qui incessabiliter flebat & * vigilabat, vir sanctus osculo sanauit. Cùm enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsùm alloquens Pater sanctus, monebat vt suorum confessionem faceret delictorum. Facta autem confessione, subitò vultum serenans, petijt à beato Patre osculum sibi dari. Acceptoque ex ore sancti osculo, in omni pace protinùs quieuit, & lachrymarum fonte siccato, lætus & incolumis regressus est in patriam suam. * for. vlulabat. Osculo sanat miserabilē puerū.

Exeunte aliquandò Abbate post fratres reliquos ad laborem, filium claudum ei quidam pater obtulit, supplicans, vt ei manum imponere dignaretur. Intumuerant enim mirum in modū genua eius. Excusabat autem se vir Dei, dicens se nō esse illius meriti, à quo talia beneficia deberent postulari. Claudis reddere gressum, Apostolicæ esse, non suæ, virtutis. Victus tandem patris instantia, signauit puerum ac dimisit. Qui ex ea hora conualuit, & infra paucos dies, omni tumore depositò, ab eodem iterùm patre multa gratiarum actione reductus, incolumis oblatus est viro Dei. Curat claudum puerū.

Diuertit aliquandò nobilium cohors militum Clarauallem, vt sanctum viderent Abbatem. Propè autem erat sacrum Quadragesimæ tempus; Et illi omnes ferè iuuenes, dediti militiæ seculari, circumibant quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgò torneas vocant. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos, qui ante Quadragesimam supererant dies, nè armis interim vterentur. Quibus obstinato animo eius acquiescere monitis renuentibus: Confido, ait, in Domino, quoniam ipse mihi dabit inducias, quas negatis. Et accersito fratre, iubet eis ceruisiam propinari, benedicens eam, & dicens, vt potionē biberent animarum. Biberunt ergò pariter, quidam tamen inuiti præ amore seculi, metuentes eum, quem postea experti sunt, diuinæ virtutis effectum. Vt enim egressi sunt fores monasterij, mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum erat ardens in eis. Inspirante ergò Deo, & currente velociter verbo eius, eádem hora reuersi, & conuersi à vitijs suis, spirituali militiæ dextras dederunt. Quorum quidam adhuc militant Deo: quidam verò regnant cum eo, vinculis carnis absoluti. Aliquot nobiles repentè conuersi, fiunt eius monachi.

Quid autem mirum, quòd deuotis hunc hominem colit obsequijs maior ætas, in cuius deuotione diuina virtus ipsam quoquè infantiam excitat, expertem adhuc rationis, & deuotionis ignaram? Norunt multi illustrem iuuenē Vualtherum de Monte mirabili, cuius patruus frater Vualtherus inter eos, quos prædiximus, milites sacrā in Clarauallem militiam est professus. Hunc ergò Vualtherum minorem, cùm adhuc

Sancta consuetudo eius.

infantulus esset, & necdùm ab ortu suo mensem tertium expleuisset, mater sua benedicendũ obtulit viro Dei, gratulabunda & exultans, quòd in domo sua mereretur habere tam sanctum virum. Cumque vir Dei, sicut semper in omni loco facere consueuerat, de salute & ædificatione animarum ad circumpositos loqueretur: prædicti mater infantis, tenens eum in gremio, sedebat secùs pedes eius. Accidit autem, vt inter loquendum manum aliquandò protenderet, & apprehendere eam conaretur infantulus. Aduertitur autẽ conatus paruuli, cùm sæpiùs id fecisset, & mirantibus vniuersis, datur ei facultas, vt manum possit apprehendere, quam optauit. Tum verò mirum in modum cum reuerentia alteram manum suam supponens, altera tenens eam detulit ad os suum, & osculatus est eam. Neq; id semèl tantùm, sed totiès faciebat, quotiès beatam manum tenere permissus est.

Infantulus admodùm reuerenter osculatur manũ eius.

CAP. XII.

INfirmabatur aliquandò homo Dei, & velut riuulus quidam phlegmatis incessanter ab eius ore fluebat: vndè exhausto corpore vsquequaquè deficiens, paulominùs ad extrema deuénit. Cõuenerunt itaque filij & amici eius, velut ad exequias tanti patris, & egoipse inter cæteros adfui, quòd me quoquè eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum spiritum iam trahere videretur, in excessu mentis suę ante tribunal Domini sibi visus est præsentari. Adfuit autem & satan exaduerso, improbis eum accusationibus pulsans. Vbi verò ille omnia fuit prosecutus, & viro Dei esset pro sua parte dicendum, nihil territus aut turbatus, ait; Fateor, non sum dignus ego, nec proprijs possum meritis regnum obtinere cælorum. Cæterùm duplici iure illud obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet patris, & merito passionis: altero ipse contentus, alterum mihi donat. ex cuius dono iure illud mihi vendicans, non confundor. In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus, & homo Dei in se reuersus est. Rursùs autem velut in litore quodam positus, videbatur sibi nauem, quæ se transueheret, expectare. Cumque applicuisset nauis ad litus, festinabat ingredi: & illa cedens, impingebat in aquam. Vsque tertiò ità faciens, tandèm relicto eo, nauis ibat, & non reuertebatur. Intellexit autem protinùs, necdùm tempus suæ nauigationis adesse: adhuc tamen crescebat dolor, eo vtiquè magìs molestus, quo minùs eum spes imminentis exitùs solabatur. Contigit autem aduesperascente iam die, vt cæteris fratribus iuxta consuetudinẽ accedentibus ad lectionem collationum, solus Abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio, in quo iacebat. Cumque vehementiùs affligeretur, vt supra vires dolor accresceret, aduocãs alterum è duobus, iubet citiùs oratum ire. Excusantem deniquè, & dicentem, Non sum ego talis orator: obedientiæ authoritate compellit. Itum est & oratum ad altaria, quæ in eadem basilica erãt tria: primum in honore beatæ Dei genitricis, duo circunposita in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti Abbatis. Eádem hora adfuit viro Dei prædicta beata virgo, duobus istis stipata ministris, beato scilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea suauitate & serenitate, quæ eos decebant: & tam manifestè, vt ex ipso introitu cellulæ, personas discerneret singulorum. Imponentesque ei manus, & loca doloris attactu pijssimo lenientes, omnem protinùs ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim ilicò phlegmatis riuus, & dolor omnis absces sit.

Infirmatur vsq; ad mortem, S. Bernardus.

In spiritũ raptus, accursantem ipsum diabolum mirè pudefacit.

Appáret ei beata Virgo cũ SS. Laurentio & Benedicto, & sanat eũ.

Cùm autem & ego ægrotarem aliquandò in domo nostra, & me iam nimiùm fatigâsset & attriuisset in longum nimiùm se protendens ægritudo, audiens hoc, misit ad me fratrem suum, virum bonæ memoriæ Gerardum, mandans me venire ad Clarauallem, spondens me ibi citò aut curandum, aut moriturum. Ego verò quasi diuinitùs accepta vel oblata facultate, seu apud eũ moriendi, seu aliquandiù cum eo viuendi: quorum quid tunc maluerim, ignoro: profectus sum statìm illuc, quanuis cum labore nimio & dolore. Vbi factum est mihi, quod promissum fuerat: & fateor, sicut voluï. Reddita mihi quippè sanitas est à magna & periculosa infirmitate: sed sensim & paulatìm vires corporis rediêrunt. Deus enim bone, quid mihi boni contulit infirmitas illa, feriæ illæ, vacatio illa? Nam cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ apud eum infirmitas eius, qua & ipse tunc temporis detinebatur. Infirmi ergò ambo, tota die de spirituali physica animæ conferebamus, de medicamentis virtutum, contra languores vitiorum. Itaque tunc mihi disseruit de Cantico Canticorum, quantum tempus infirmitatis meæ permisit, moraliter tantum,

Author huius historiæ curatur ab eo.

tum, intermissis altioribus mysterijs scripturæ illius: quia sic volebam, & sic petieram ab eo. Singulisque diebus, quæcunque super hoc audiebam, nè mihi effugerent, scripto alligabam, inquantùm mihi Deus donabat, & memoria me iuuabat. In quo cùm benignè & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ, & sensus experientiæ suæ, & multa docere niteretur inexpertum, quæ non nisi experiendo discuntur: etsi intelligere non poteram adhuc, quæ apponebantur mihi, plùs tamen solito intelligere me faciebat, quicquid ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his hucusquè dixisse sufficiat. Cùm autem instante Dominica, quæ Septuagesima nominatur, vespera ipsa sabbati, Dominicam ipsam præcedentis, iam tantum conualuissem, vt valuissem de lecto surgere per me, & intrare possem & exire, cœpi disponere de reditu nostro ad fratres. Quod ipse auditum omninò prohibuit, & vsq; ad Dominicam Quinquagesimæ omnem mihi spem reditûs & conatum interdixit. Acquieui facilè, cùm quod præcipiebatur, voluntas non abnueret, & infirmitas requirere videretur. Cùm autem vltra Dominicam illam Septuagesimæ à carnibus, quibus vsque ad diem illam ipso præcipiente, & necessitate infirmitatis cogente, vescebar, vellem abstinere, & hocipsum prohibuit. Super quo cùm nec prohibenti acquiescerem, nec rogantem audirem, nec obedirem præcipienti, sic vespere illo sabbati ab inuicèm discessimus: ille tacitus ad completorium, ego ad lectum. Et eccè infirmitatis meæ rabies rediuiua, quasi resumptis viribus omnibus, cùm tãta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit, tantaque me malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit supra vires, supra virtutem, vt de vita desperans, vix saltem vsque ad diem, vt vel semèl adhuc loquerer viro Dei, crederem me victurum. Cumque in dolore illo totam noctem duxissem, summo manè accersitus ille aduénit: nõ tamen afferens, quem solebat, vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen: Quid, inquit, hodiè comedetis? Ego verò, qui, hoc ipso tacente, hesternam inobedientiam certissimè interpretabar causam esse nocturnæ illius afflictionis meæ: Quicquid, inquam, præcipietis: Quiescite ergò, ait, non moriemini modò: & abijt. Et quid dicam? Confestim & omnis dolor abijt: nisi quòd fatigatus nocturno dolore illo meo, tota ipsa die vix de lecto surgere valui. Quis enim, aut qualis fuit ille dolor? non recolo similem me aliquandò fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi: & paucis interpositis diebus, cum benedictione & gratia bona boni hospitis mei, ad propria reuersus sum.

Idem ab eõ instruitur in rebus diuinis.

Abbas Vuilhelmus, dũ sancti viri nõ obtemperat volũtati, in morbum recidit.

CAP. XIII.

CVmque dilectus Deo & hominibus Bernardus, in illa valle sua, & vicinis ciuitatibus & regionibus, quas aliquotiès eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis, cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum, seu obedientia maiorum, ad remotas pertrahi regiones, paces desperatas inter dissidentes Ecclesias & principes seculi reformare, causas humano sensui & consilio interminabiles, auxilio Dei pacificè terminare, & virtute potiùs fidei, quàm spiritu huius mũdi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, in oculis omnium mirabilis & venerabilis magis ac magis apparére. Maximè verò intantùm in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda auditorum sæpè ad conuersionem emolliret, & vix aliquãdò vacuus domum rediret. Postmodùm verò feliciter proficiente, & vsu sermonis, & exemplo conuersationis, rete verbi Dei in manu piscatoris Dei, tam copiosas piscium rationabilium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis nauicula domûs illius impleri posse videretur. Vndè factum est, vt in breui maiori miraculo, præ omnibus, quæ in hac vita gessit, miraculis, per vnum hominẽ languidum & femineum, tantummodò loqui valentem, obscura vsq; ad illud tempus illa vallis, & re & nomine Claraual lis efficeretur, diuinæ cuiusdã claritatis lumen, quasi de summo quodam apice virtutum, diffundens in deuexa terrarum: & extunc apud vallem illam, quæ priùs dicebatur Vallis Absynthialis & amara, cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuit & sterilis ab omni bono, cœpit abũdare frumento, & de rore cæli & benedictione Dei, intantùm pinguescere omnia deserta eius, & multiplicata gente magnificare lætitiam, vt impletum in ea videatur, quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc, inquit, dicẽt in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus: fac locum, vt habitemus. Et dices in corde tuo,

Multùm crescit opinio sanctitatis eius.

Vis concionum eius.

Amos 9.

Esaiæ 49.

Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & nō parturiens? & istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustioribus vallis illius, domus claustralis habitationis, non sine diuinis quibusdam reuelationibus, translatæ in locum planiorem & spatiosum magnificatę & amplificatæ sunt, & adhuc multitudini inhabitantium angustus est.

Mirum in modum sub illo auge-scit numer⁹ monacho-rum & cœ-nobiorum.

Iam domus Ordinis illius, filiæ domûs ipsius, citra & vltrà Alpes & maria, deserta plurima impleuerunt, & adhuc sunt, & quotidiè confluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur vndiquè fratres, & mittuntur, cùm beatos se æstimant reges gentium, & præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones, quæcūq; de domo illa & disciplina viri Dei contubernium aliquod se gaudent adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque ad barbaras natiōes, in quibus naturalis feritas naturam quodāmodò exuit humanam, religio hæc profecta est, vbi per eam bestiæ syluæ, homines fiunt? & cum hominibus assuetæ conuersari, discunt cantare Domino canticum nouum. Quapropter piscator Dei, præcipiente Domino, nō cessat laxare retia in capturam, & alijs abeuntibus, alijs succedētibus in locum eorum, nunquàm minuitur sanctæ illius congregationis ple-nitudo. Hoc vsque nunc egérunt, & quotidiè agunt miræ eius capturæ, Catalaunen-sis, Rhemensis, Parisiensis, Moguntinensis, Leodiensis, & aliarum nonnullarum ciui-tatum: Flandriæ quoquè, Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & aliarum regionum, quas-cunque quacunque necessitate contigit aliquandò, seu adhuc vsque hodiè contingit virum Dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritussancti, quocunquè vadit, ple-niùs redit, & sua eum plenitudo vbiquè comitatur. Nec dimittit suos, quos à se trans-mittit, sed vbicunquè sunt, & ipse semper paterna solicitudine cum eis est. Et sicut ad locum, vndè exeunt, flumina reuertuntur? sic ad ipsum quotidiè seu læta, seu tristia fi-liorum suorum. Sæpè etiam sine omni relatione carnis & sanguinis, paternæ eius so-licitudini diuinitùs innotescit, quid circa aliquos eorum longè à se distantes agatur: si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit: tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet secularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpè ora-tionem indicit: nonnunquàm etiam morientes in alijs locis, ad ipsum per visionem accessisse noscuntur, benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirùm agente hoc obedientia missorum, & charitate mittentis.

Ecclē 1.

Si homo in corpore de-gens, ità no-uit res ab-sentium: quanto ma-gis sancti in cælis?

Veneram aliquandò ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui, quod fiere nō de-beo; Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuò ad suos rediturus. Cumq; re-sponso accepto super his, pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & vir-tute Eliæ reuocans eum propheta Dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præ-misso, de occultis quibusdam, me audiente, mandauit ei, vt corrigenda corrigeret: fi-nem autem, iudicium Dei super se in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis ei hæc dixerit, requisiuit. Quisquis, inquit, dixerit mihi: tu vade, & dic, quæ ego dico tibi, nè, si dissimulaueris, te quoquè inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc: sed mira-ti mihi, in simili causa mirabiliora de eo narrata sunt.

Nouit oc-culta pecca-ta absentiū.

Guidonis, de fra tre suo Bernar-do narratio

Guido nanque frater eius, maior natu inter fratres suos, cuius grauitatis & verita-tis fuerit vir, omnes sciunt, qui scire eum potuerunt. Hic, cùm simul alicubi essemus, & de huiusmodi loqueremur, & quærerem ego ab eo, sicut iucundæ ad amicos col-locutionis esse solebat: Fabulæ, inquit, sunt, quæ auditis. Cumque suo more & solito studio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet esse molestus? Quæ, inquit, nescio, nō dico vobis: sed vnum narrabo, quod scio & expertus sum, multa ei in ora-tione reuelari. Deindè narrauit mihi, quomodò, cùm primò melliflua illa spiritua-lium apum aluearia, noua de se examina circunquaquè proferre, nouasque ex eis do-mos ordinis sui ædificare cœpissent: petente & agente domino Gulielmo Episcopo in Episcopatu Catalaunensi eam, quæ trium Fontiū dicitur, construxerūt. Ad quam cùm Abbatem cum monachis emisisset dominum Rogerium, virum nobilem secun-dùm seculum, sed nobiliorem sanctitate, & viros quosdā similis formæ cum eo: spiri-tualis pater filios, quos emisit, nō dimisit, sed paterna solicitudine & pia affectione cū eis erat. Vndè cùm die quadā simul soli essent Abbas & ipse frater eius, cuius hoc re-latione didici, & de fratribus ipsis ad alterutrū loquerentur: subitò altiùs solito suspi-rans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respōdente: Vade, inquit fratri suo, ora pro eis: & quicquid ostenderit tibi Deus, refer ad me. Ipse enim grauissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. Ad quod ille vehemēter expauescens: Absit, inquit: nō sum, qui hoc modo nouerim orare, q hoc merear impetrare. Perseuerante

Abbas Ro-gerius qua-lis fuerit.

tamen

tamen eo in sententia, itum est & oratum. Ille igitur per singulos, in quantùm præualuit, pro singulis fudit ad Deum animam suam: tantaque per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ, tantaque impetrandi fidutia, & omni gratia spiritualis consolationis, vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæsitauit deuotio, fidutia defecit. Quod cùm retulisset ad eum, à quo missus erat, ille statìm pronũciauit de illis duobus, quod posteà probauit euentus.

Prędicit futura de duobus fratribus.

Abbas autem Rogerius & aliqui, qui cum eo erant, ipsi fuerunt, quos vir Dei aliquandò de Catalaunensi traxit ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid factum fuerat. Cùm enim gratia Episcopi Catalaunum frequentaret, rediens aliquandò, traxit secùm multitudinem copiosam nobilium & literatorum, clericorum & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cælestibus irrigaret eloquijs, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vitreio magistrum eorum, adesse ad renunciandum seculo, & cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentu non exultâsset vehementer, cùm vallis illa huiusmodì frumento non multùm adhuc abundaret? Ipse verò, reuelante sibi spiritusancto insidias spiritualis nequitiæ, tacitus aliquantulùm ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuersis; Malignus, ait, spiritus huc eum adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuêre omnes, qui priùs, audito eius aduentu, non se poterant capere præ lætitia. Veruntamen nè pusillos adhuc scandalizaret filios suos, suscepit hominem, & de perseuerantia alijsque virtutum studijs studiosè commonuit, & sciens & præuidens omnia promittentem, nihil acturum, cum verè Deum quærentibus & perseueraturis, in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus, quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus, sicut confessus est, cùm in cella nouitiorum adhuc demoraretur, Maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbì sex fermè mensibus degens, nouissimè tamen defecit, & vt de eo dictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata est autem versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinam, de ipsius ruina ipsi confirmati sunt.

Nota propheticam gratiam.

Eccè tibi insidias satanæ.

Priusquàm à Catalauno recedamus, cùm aliquandò pater sanctus indè rediret, frigore & vento tam ipse, quàm qui cum ipso erant, grauiter laborabant. Cumque præcedentibus multis, qui tunc fortè in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, penè solus ipse sequeretur: contigit equum vnius è duobus, qui cum eo erant, incautè dimissum euadere, & excurrere per planitiem latè patentem. Quem cùm appræhendere non possent, & intemperies aëris ad hoc non permitteret, vacare diutiùs: Oremus, inquit. Flexisque genibus in oratione cum fratre, qui cum eo erat, vix adhuc Dominicam poterant orationem expleuisse, cùm eccè equus ille cum omni mansuetudine rediens, substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo.

Ingens vis precũ eius.

Et vt à Catalauno ad Rhemensem ciuitatem pertranseamus, contigit aliquandò, dissentientibus Archiepiscopo & populo Rhemensi, ad conciliandos eos adesse virum Dei. Cumque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleuo Suessionensi Episcopo consedisset, & magna Cleri plebisque frequentia repleta domo, de pace tractaretur: Eccè misera mulier coram omnibus filium suum plenum, vt putabatur, dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidẽ iam ipso die insurgens in matrem suam, penè eam occiderat, & mutus effectus, & surdus, & cæcus, apertis oculis non videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus, etiam sine intellectu permanebat. Compassus verò miseræ matri, quam maximè sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & pijs manibus caput eius & faciem demulcens, alloqui eum cœpit, & quomodò in matrem suam manus mittere præsumpsisset, sciscitari. Ille verò ad se reuersus, peccatum suum continuò recognouit, & deincèps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ.

Discordiarum conciliator S. Bernardus.

En quàm facilè curat tam miserũ hominem.

In monasterio quoquè, quod Alpense dicitur, inter cæteros, qui curam requirebant, infirmos, venit ad eum mulier, quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cùm staret coram eo, à repentino impetu mali illius corruit. Sed appræhensa manu eius, continuò erexit eam: nec tantùm in hora illa, sed perfectè omninò curata est ab infirmitate sua.

Epilepticã celerrimè sanat.

CAP.

CAP. XIIII.

Præclara conuersio Ducissæ Lotaringiæ.

DVcissa Lotaringiæ, fœmina quidem secundùm seculum nobilis, sed ignobiliter nimis victitans, cùm vidisset aliquandò in somnis illum hominem Dei, serpentes septem horribiles de vtero eius, manibus proprijs extrahentem, postmodùm ad religiosè viuendum commonitione & doctrina eius conuersa vsquè hodiè se esse, de qua septem dæmonia eiecerit, gloriatur. Nóui clericum quendam, Nicolaum nomine, seculo penè desperabiliter deditum, sed per eum de seculo liberatum: qui cùm in Claraualle monasticæ conuersationis habitum & ordinem suscepisset, videns eos, qui de seculi illuc naufragio confugerant, naufragij sui damna continuis lachrymis redimere, idemque ipse facere volens, nec valens præ duritia cordis sui: rogabat eum cum magno cordis dolore, vt sibi impetraret à Domino gratiam lachrymarum. Oratuit, tantamque ei & tam continuam impetrauit compunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquandò inueniretur vultus eius in diuersa mutari, vel oculi sine lachrymis, cùm iret per viam, vel cum quolibet loqueretur.

Gratiam lachrymarum impetrat cuidam fratri.

Tot sunt & tãtæ, quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus, virtutes & sanitates, & circa diuersas hominum necessitates diuersæ opitulationes, vt si omnes velim vel verbo vel scripto pronunciare, timeam nè fastidiosis incredulitatẽ, vel incredulis fastidium inueniantur generare. Aliquanta siquidẽ adhuc narrare volenti, plura se offerunt, non solũ de præterito, sed & de p̃senti, quæ vsq; hodiè non desinit operari. In omnibus autem operibus suis quàm purus sit ei oculus intentionis, manifestè denunciat corpus lucidæ operationis. Summos quippè honores Ecclesiasticos, & secularium principum fauores, quasi dignũ eum prosequentes, non iactanter respuendo, sed religiosè & rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quæsierit, quid ambierit, manifestè declarat. Mediolani, Rhemis, Clero eligente, populo acclamante, in Archiepiscopum nominatus est: Catalauni, Lingonis in Episcopum: & idipsum in multis iam alijs ciuitatibus actum fuisset, si consensûs eius aliqua spes esse potuisset. Cumq; dignus esset vt cogeretur, nescio quo iudicio Dei & singularis reuerentia sanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit, nè aliquandò ad aliquid contra voluntatẽ suam cogatur. Sed cùm hoc modo huius mũdi modò fugit honorem, omnium honorum non effugit authoritatem. Dignus in conscientijs omnium est, qui in timore & amore Dei timeatur & ametur: quo præsente, vbicunquè fuerit, nil contrà iustitiã audeatur: cui, vbicũquè aliquid loquitur vel agit pro iustitia, ab omnibus obediatur. Et hac fultus authoritate, vbicunquè necessariũ est in Ecclesia Dei, cùm obedientiæ vel charitatis vrget necessitas, nullã refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati tantum detulit, cuius consilio sic se humiliauit omnis tam secularis quàm Ecclesiasticæ dignitatis altitudo? Reges superbi, principes & tyranni, milites seculi huius & raptores, sic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum, quod in Euãgelio Dominus legitur dixisse discipulis suis: Eccè dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnẽ virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Porrò inter spirituales, & vbi spiritualia spiritualiter examinãtur, longè rei alia authoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cùm fieret vox super firmamentum, quod imminebat capiti eorum, stabant & submittebant alas suas: sic hodiè vbiq; terrarũ spirituales quique, loquente eo seu tractante, stant, cedendo præcedenti, & sensibus eius seu intelligentijs submittunt sensus suos omnes & intelligentias suas. Testantur hoc scripta ejus, quæ vel ipse scripsit, vel alij scripserunt, sicut ex ore eius exceperunt. Tanta ergò virum illum sanctum vsq; hodiè & apud Deum & homines commendant sacrarũ insignia virtutum, testimonia circunuallant sanctitatis, charismata sanctiſpiritûs illustrant: quodq; maius his omnibus & difficillimum est in humanis rebus, hæc ei omnia sine inuidia adesse videntur. Compescit autem ab eo inuidiã, quòd omni inuidia maior est, inquantùm nequitia cordis humani hoc sæpè cessat homini inuidere, quò non potest adspirare. Sed & ipse omnẽ inuidiam, aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius prouocatione charitatis, aut si nequior aut durior est, obruit pondere authoritatis. Quis enim tam affectuosæ peritiæ hodiè inuenitur ad fouendã charitatem, vbi est: ad prouocandam, vbi nõ est? tam, ad quoscunq; potest, beneficus, ad omnes beneuolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquandò habere potuit inimicum, qui nulli aliquandò voluit inimicari. Sicut enim amicitia non nisi duorũ est, nec nisi inter duos amicos haberi potest: sic nec inimicitia, nisi duorum

Multos episcopatus recusat.

Magna eius apud omnes authoritas.

Luc. 10.

Ezech. 1.

Qui diligentem se odit, non inimicus, sed iniquus dicendus est.

duorum inimicorum est. Qui enim odit diligentem se, non tam inimicus, quàm iniquus est. Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquādò inimicum habet virtute sua: nonnunquàm est tamē quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem, quæ totum eum possidet, patiens est, benigna est, sapientia vincens malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate. 1. Cor. 13.

Ea, quæ sequuntur, ad calcem primi Libri, eius authore defuncto, adscripsit Burchardus Abbas Balernensis.

PRæscriptū opus, quod de vita sanctissimi viri Bernardi Claræuallis Abbatis, à venerabili Vuilhelmo, pridèm sancti Theodorici Abbate, sed tūc iam monacho Signiacēsis cœnobij, ad quod desiderio solitudinis & quietis sese contulerat, conscriptum est, vsquè ad tempus schismatis, aduersùs Innocentium Papam à Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi, amicitia & familiaritas, quibus viro Dei multo tempore coniunctus erat, Vndè & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis inueniretur intimus ad secreta communicanda mutuæ dilectionis, ad spiritualium mysteriorum conferēda sacrosancta colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipuè vsquè modò prodit ad manifestationem: quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illum, in quibus, quātum sentiat de illo, liquet manifestè legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum Apologeticum, & alterum De gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Vuilhelmo, speciali valentior, generalis causa scribendi, videlicet vtilitas totius Ecclesiæ Dei, nè cùm absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoquè thesaurus pariter abscondatur. Vnde non immeritò conqueritur, qui exponi desiderat, dicens: Thesaurus inuisus, & sapientia abscondita, quæ vtilitas in vtrisque? Exponit iste diuitias salutis, thesaurum desiderabilem, nè lateat cum gleba, quod gleba non est, sed preciosissima margarita. Accidit tamen ei contra desiderium suum: quia, sicut ipse in præfatione sua veteri se denunciauit, præoccupatus morte, non expleuit, quantum animo conceperat stylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facilè satis intelliget, à qua perfectiōe pius puer & religiosus Bernardus, velut alter Benedictus, primordia conuersionis fuerit aggressus: qui & in vtero matris sanctificationem visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius, vitæ pariter & doctrinæ. Sicut refertur de illo, nunquàm suxit vbera nutricis, nisi matris: vt cum lacte piæ matris pietatem sugeret, non errorem. Sunt infantes, qui pendētes ad vbera matrum, vultu turbulento & toruis oculis præfigurant, quales sint futuri. Sunt & alij, qui lactentes, lactantium mammas pugnis & capitibus quasi furiosi contundunt. At infans Bernardus bonæ indolis, exhibuit semper signa pietatis. De matris vtero exiērunt cum illo indicia bonitatis, facies gratiosa, vultus placabilis, oculi columbini. Quicquid fuit illi ad indicium bonitatis ex dono naturæ, per donum gratiæ transijt in virtutem. Infans, nondùm fans lingua, fari videbatur gratia iam accepta. Auulsus à lacte, & transiens iam in puerum, iam aliquid maturum prætendebat, puerilia iura transcendens. Quid agere cœperit etiam adolescens, in præscripto narratur opere, ac deincèps vsque ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantùm, sicut iam dictum est, licuit optimo pictori, sed præoccupato. Ecclef. 20.

Dominus Vuilhelmus primi libri author vitā defungitur, quæ restant à posteris conscribenda relinquerens.

Præfatio Bernardi Bonæuallis Abbatis, in secundum librum vitæ beati Bernardi Clarauallensis Abbatis, Ordinis Cistertiensis.

VIrorum illustrium gesta nonnulli Scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solennibus celebrārunt, quantùm excellentis ingenij & disertæ linguæ potuêre conamina. Cumque tractator & opus, iunctis complexibus pari sunt fœdere coniugati, & ad propositum thema, vt dictum est, ordinandum, ingenium & eloquentia conuenerunt, prosperè actum est, & ad quietum tranquillumque portum directo cursu materia dignè ordinateque disposita appulit. Vbi verò sublimitas negocij sub imperito artifice naufraga eliditur scopulis, & succumbente sensûs hebetudine, tractatoris lassatur præsumptio, serò de correctione initur consilium: quia quæ in multos effusa sunt, nec reuocari possunt, nec

nec corrigi, & dissonantiam scripti & operum venustius esset abradi, quàm emendari. Hæc ego mecùm reputans & reuoluens, omninò timeo, nè sicut ipse multorum imprudentiæ soleo indignari, qui cùm scientia & facundia careant, ad scribendum præcipites, cùm se vehemẽter emunxerint, eliciunt sanguinem: ità & ego, si, quod supra me est, aggrediar, meipsum derisioni exponam. Quis enim ego sum, qui ad scribenda gesta sanctissimi viri Bernardi Claræuallis Abbatis adspirem, qui nostris temporibus singulari religione floruit & doctrina, cuius odor exinanitus vniuersam repleuit Ecclesiam, cuius gratia, cooperante Domino, signis & miraculis declaratur? Quot in monasterium eius literatos viros, quot rhetores, quot philosophos seculi huius scholæ miserunt ad conuersationem theoricam & mores diuinos? Quæ non ibi floruit disciplina, vbi erãt examina magistrorum, & egregij viri, exercitato intellectu insignes: qui adinuicèm diuinis studijs inhærentes, multis gratiarum authoramentis inuicèm seipsos edocent & accendunt? Quorum vnanimis vniuersitas cantat canticũ graduum, & ascendens cum Iacob, in summitate scalæ in decore suo Deum videt, radiante corona perspicuũ. Debuerant vtiquè viri illi, quibus nihil in aliqua gratia deest, hunc laborem assumere, & eorum esset, venerabili patri inscalpere monimẽta, vt esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viuentem traderẽt legendam discipulis, & perpes foret consolatio, secùs positis reliquijs sacri corporis & sermonis. Sed extrema æmulari, & quæ homines lateãt, Claræualis cõsueuit humilitas: & proferre in publicum aliqua suì indicia, viri illi nobiles erubescunt, & quietiores eos facit contemptus & abiectio, quàm quælibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob huiusmodi causas sese intrà silentij cardines retinentes, magìs in sacco eremi, quàm in serico palatij delectantur: nec iam in stylo, sed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergò, sicut & in cæteris eiusmodi, negociorum suorum sarcinas alijs libenter imponunt. Et nunc sublato venerabilis memoriæ domino Vuilhelmo, qui eiusdem viri sancti & glorioſa primordia feliciter & deuotè conscripsit, ad meam exiguitatem huius operis deuénit petitio, & imposuit mihi dilectæ Ecclesiæ charitas, vt coquam pulmentum filijs prophetarum. In quo si colocyntidas miscuero negligens, superiecta, vt confido, farinula amaritudinem cõdiet Eliseus: & excessus insipientiæ, obedientiæ bonitas condonabit.

Multi literati, rhetores, philosophi, facti monachi in Claraualle.

Gen. 28.

Nota humilitatem primorum monachorum Claraualensi.

4. Reg. 4.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Obitus Honorij Papæ.

IAm tempestate Honorius Papa, cuius adhuc instituta nitent & redolent, viam vniuersę carnis ingressus est. Nec mora, in electione diſſidẽtibus Cardinalibus, & diuisa Ecclesia, plures numero & seniores consilio, vita probabiles, viri virtutum, perſbyteri, diacones, Episcopi, Innocentium elegerunt, cuius vita & fama & ætas & scientia digna summo sacerdotio habebatur. At verò pars altera, infames ausus violentia, non ratione, corroborans, Petrum Leonis, ad

Innocentio substituitur Petrus Leonis Antipapa.

hunc apicem adspirantem, fraudulentis machinationibus seorsùm & præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum suum solenniter ordinatum collocârunt in cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circũduxêre, & pro tempore honor debitus Apostolicæ affuit dignitati. Extunc sanè circa Lateranense Palatium morabantur, nec erat eis iam tuta in domibus proprijs mansio, cùm eos acerrimè Petrisatellites infestarent. Ibì etiam diù resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis, ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas: nam in breui aut fortitudine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quàm adhærentium sibi affinitate, multitudo tanta erat, vt ferè eum tota ciuitas sequeretũr, vel pecunijs, vel commodis obligata. Congregauerat sanè opes innumeras in exactionibus curiæ, & in legationum negociationibus, quas ad expectandas nundinas reseruârat. Insupèr ex * paternà censûs ampla congerie, eatenùs sigillata, modò distributa in populum, ad fas, ad nefas venalem plebẽ armauerat. Quibus erogatis, donaria Regum in ornamentis ecclesiæ ab ipsis euulsit altaribus: & cùm calices frangere, & Crucifixos aureos mẽbratìm diuidere ipsi prophani Christiani vel timerent,

Perſecutio eorum, qui Innocentiũ elegerunt.

* paterni

Petri Leonis sacrilega

rent, vel erubescerent, quæsiti sunt Iudæi, qui ad derisionẽ religionis nostrę, sacra vasa & imagines Deo dicatas, audacter comminuerent. Igitur quisq; pro modo suo secundùm maius & minus conducti ad scelus, sacramentis generalibus publicè Petro venditerunt assensum, & in omnem sanguinem manus exposuerunt & arma, & quotidianis congressibus partem, quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur & gladijs. Habuêre igitur serui Dei consilium, & qui vi humana tueri se poterãt, cedere elegerunt. Et prouocatis clàm nauigijs, de ore Leonis & de manu bestiæ per Tyberim in mare Tyrrhenum elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, citò in portu Pisano feliciter appulerunt. Audito tantorum virorum aduentu, & cognita causa, propter quam de vrbe exierant, gratulata est Pisa, quòd ad se Romani nominis gloria trãsferretur, & illis perpetuæ sibi infamiæ insculpentibus notam, sibi nominis æterni & perennis famæ inscriptio pararetur. Occurrunt ergò honorati & cõsules, & domini Papæ pedibus aduoluti, gratias agunt, quòd eos tãto dignos iudicâsset honore, vt eorum eligeret vrbem, quam propria dignaretur illustrare præsentia. Tua est, inquiunt, ciuitas, nos populus tuus: nostris stipendijs famulamur tibi: immò in vsus tuos respublica, quicquid apud se repositum habet, exponet. Nihil duplicitatis inuenies in Pisanis: non modò adhærebunt, modò resilient: modò iurabunt, modò iuramenta dissoluent. Non inhiat populus iste rapinis domesticis & cædibus intestinis. Non est gens nostra domi audax, nec extrà meticulosa. Nos nec serui sumus, nec domini: sed conciues & fratres, honore inuicèm præuenientes, non seditiosis ausibus alterutrum prouocantes. Domi mansuetudine vtimur: fortitudinem nostram sæpè extranei experiuntur. Nos, Pœnis subactis, & Balearibus insulis subiugatis, terra mariq́ue de piratis & dyscolis triumphantes, Reges eorũ captiuos in vinculis Pisam induximus: de quorum spolijs & varia supellectili hodiè in aduentu tuo ornantur compita & plateæ, & lætabunda ciuitas coronatur. Post huiusmodi verba populo obuiàm procedente, præ innumerabili multitudine vix patebat aduenientibus via: sed pedetentim procedentes, desideratam suî copiam prospicientibus per fenestras matronis & virginibus & paruulis Cardinales præbebant, & porrectis hincindè benedictionibus, vsque ad beatæ Mariæ canonicam, dominus Papa cum comitatu suo gloriosè deductus, & honorificè susceptus est.

barbaries in sacros calices & imagines Crucifixi.

Innocẽtius 2. Papa, in primis honorificè Pisis excipitur.

Pisani Pœnos & Baleares insulas subigũt.

Præmissi, antequàm de vrbe egrederetur, à domino Papa in Gallias fuerant nuncij, qui dissensionis & schismatis à Petro facti ordinem Gallicanæ intimarent ecclesiæ, & hortarentur Episcopos, vt in vltionẽ præsumptionis huius accingerentur, & damnata parte schismatica, subscriberent vnitati. Necdùm verò ad plenum tenor operis innotuerat Episcopis, nec priuatim quisquã cõmodare præsumpsit consensum, donèc collecto Stampis generali conuentu, in commune decernerent, quid reciperent, quid damnarent. Neq; enim Francia, cęteris regionibus procliuibus ad schismata, aliquandò Guiberti vel Burdini susceptione fœdata est, nec malignorũ acquieuit erroribus, nec fabricata est idolũ in Ecclesia, nec venerata in Petri cathedra monstrũ. Nec enim talibus in causis principalia aliquando terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata cõmoda prętulerunt: nec declinantes in partem, personis detulêre, sed causis. Sed si quid oportuit, fortiter persecutionibns obuiârunt, nec damna, nec exília formidârunt. Conuocato igitur ad Stampas concilio, Abbas sanctus Clarauallensis Bernardus, specialiter ab ipso Rege & præcipuis quibusq; pontificibus accersitus, sicut posteà fatebatur, non mediocriter pauidus & tremebundus aduénit, periculũ quippè & pondus negocij non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis, Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem, vnde speranit pacem sinè dubio prouenturam. Vbi verò ad locum ventũ est, celebrato priùs ieiunio, & precibus ad Deum fusis, cùm de eodem verbo tractaturi Rex & Episcopi principesq; consedissent, omnium vnum consilium fuit, vna sententia, vt negocium Dei famulo imponeretur, & ex ore eius causa tota penderet. Quod ille, timens licèt & tremens, monitis tamen fidelium virorum acquiescens, suscepit: & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris, electi aperuit os suum, & spiritus sanctus impleuit illud. Vnus ergò omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum Pontificem Innocentium nominauit, & ratum esse omnes pariter acclamauerunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti electioni Innocentij omnes pariter subscripserũt. Interea dominus Papa, multis in Pisis & in Tuscia, & in alijs prouincijs potestatiuè dispositis, valefaciens

Francia omniũ olim Regionum Christianissima.

Synodus Stampensis in Gallijs.

Visio S. Bernardi.

Vide quanti fit vir sanctissimus.

Innocētius Papa honorificè susci-pitur in Gallijs.

Pisanis & gratias agens, in Prouinciam nauigio delatus est: & Burgundiam transiens, Aurelianum peruénit. Vbì occurrentibus Episcopis, à Rege pijssimo Francorum Ludouico alacriter & honorificè susceptꝰ est. Indè à Gaufredo Carnotensi Episcopo magnarum virtutum viro, Carnotum deducitur: vbì etiam Anglorum glorioſus Rex Henricus cum maximo ei Episcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoquè Regem venerabilis Abbas ad eum præmissus adduxit: quem vix persuasit Innocentium recipere, ab Episcopis Angliæ penitùs dissuasum. Cùm enim omnimodìs recalcitraret & detrectaret, ait: Quid times? Times peccatū incurrere, si obedias Innocentio? Cogita, inquit, quomodo de alijs peccatis respondeas Deo: istud mihi relinque: in me sit hoc peccatum. Ad hoc verbū persuasus Rex ille tam potens, etiā extra regnum suum domino Papæ occurrit vsq; Carnotum. Multa ibì dicta & facta sunt, multaque ibì secularia & ecclesiastica negocia definita. Reuersi de Germania legati domini Papæ, tam Episcoporum quàm Regis consensum & literas detulerunt, & deprecationē publicam, vt ad eos transiens, suā eis desideratā exhiberent præsentiā. Facilè enim persuasi sunt recipere eū, quem iam cęteri recepissent. Sed detinuit eū dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationē Apostolicā expetebant. Perlustrata igitur Francia, Rhemis conuocauit conciliū: in quo multis ad honorē Dei dispositis, Regem Ludouicū, viuente patre, pro Philippo fratre coronauit in Regē, & vnxit. In omnibus dominus Papa Abbatē à se separari non patiebatur: sed cū Cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatìm, quotquot habebant negocia, virū Dei secretiùs consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiā, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dominus Papa Romanorū Regi occurrit, & honorificè quidē susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidē impotunè idem Rex instituit, tempus se habere reputans opportunum, Episcoporum sibi restituì inuestituras, quas ab eius prędecessore Imperatore Henrico per maximos quidē labores & pericula multa, Romana Ecclesia vendicārat. Ad quod verbū expauêre, & expalluêre Romani, grauius se apud Leodium arbitrati periculū offendisse, quām declinauerant Romæ. Nec consilium suppetebat, donèc murum se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistens Regi, verbū malignum mira libertate redarguit, mira authoritate compescuit. Rediens autem à Leodio, Clarauallē dominus Papa per semetipsum voluit visitare. Vbì à pauperibus Christi, non purpura & byſſo ornatis, nec cum deauratis Euangelijs occurrentibus, sed pannosis agminibus scopulosam baiulātibus Crucem: non tumultuantium classicorum tonitruo, non clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissimè susceptus est. Flebant Episcopi, flebat ipse summus Pontifex, & omnes mirabantur congregationis illius grauitatem, quòd in tam solenni gaudio omnium oculi humì defixi, nusquàm vagabunda curiositate circunferrentur: complosis palpebris ipsi neminem viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus, quod cuperet: nulla ibì supellex, eorum solicitauit adspectum: nihil in oratorio nisì nudos viderūt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio: nec damnosa poterat esse fratribus huiusmodi pręda, cùm minuì nō posset absportata religio. Gaudebant omnes in Domino, & solennitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibì opicus, pro simila: pro careno, sapa: pro rhombis, olera: pro quibuslibet delicijs, legumina ponebantur. Si fortè piscis inuentus est, domino Papæ appositus est, & adspectu, nō vsu, in commune profecit. Inuidit diabolus, & seruorum Dei gloriam, quos tanti hospitis nobilitauit præsentia, ferre non valens, dum in choro alacriter psallerent & deuotè, præsentibus etiam nonnullis ex Cardinalibus, qui in auditu & adspectu eorum delectabantur, aliquantos fratrum horribili pauore turbauit. Nam & vnus præ cæteris occupatus, blasphema quædam verba locutus: Discite, inquiens, ego sum Christus, & alij plures territi & tremebundi, ad beati patris vestigia confugerunt. At ille cōuersus ad cæteros: Orate, inquit: ac deincèps sub silentio ipsos, qui turbati videbantur, eduxit atq; compescuit: vt nequissimus ille, qui conuentum pietatis transferre conabatur in theatrū, & scholam innocentię in derisum, non, vt putabat, æstimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, vt personas illas, quæ propè adstabant, omninò latuerit quod acciderat, & malignꝰ hostis velociter increpatus, non modò scandalum eis, quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre: factumq; est ex eo, vt diligenti solicitudine & ampliori custodia se fratres munirent, & merito, & numero, & possessionibus deinceps

Itēm à Rege Angliæ,

Itēm à Germanis.

Concilium Rhemense, præsente Papa.

Imperatorē cōpescit S. Bernardus.

Papa venit in Clarauallem.

Attende inuidiam diaboli, qui vt leo rugiens semper quęrit perturbare gregem Domini.

deincèps creſceret Clarauallis: & multiplicatis conuentibus, ferè per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio, ipſe etiam Abbas ſanctus ampliùs ſolito miraculis clareret & ſignis.

CAP. II.

LOngas in Gallijs facere moras dominus Papa non potuit: ſed ſicut inter ſe & Regem Lotarium condixerant, Romam ei occurrit, & vi exercitûs in Lateranenſe palatium deductus eſt. Multi etiam ex nobilibus Romanis, fideles Eccleſiæ, eum honorificè ſuſceperunt. Verùm Petrus Leonis, non ponēs Deum adiutorem ſuum, ſed confœderatorum ſtipatus malitia, in editioribus & tutioribus turribus manens, Lotarij ludificauit virtutem: & interdicens ſuis congreſſus publicos, nec ſibi ſecuritatis ſuæ fecit periculum, nec cauſas conflictûs hoſtibus dedit: ſed tamen liberum eorum diſcurſum machinis ſuperioribus & obſtaculis varijs impediuit. Vitauit etiā obſtinatiſſimè Imperatoris colloquium, nec minis, nec blandimentis flexus eſt, nec de ſtatu ſuo conſilium cuiuslibet perſonæ admiſit. Relicto igitur Romæ Innocētio, aliàs Imperator digreditur. Petrus verò poſt eius diſceſſum crebros mouens per vrbem diſcurſus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens igitur Innocentius Romam ſibi infructuoſam eo tempore, ad horā ceſſit, nè præſentia ſua illius beſtiæ rabiem efferaret: Et rursùs Piſas reuertitur, ibiq; aggregatis totius Occidentis Epiſcopis, alijsq; religioſis viris, magnæ gloriæ ſynodus celebratur. Affuit per omnia & conſilijs & iudicijs, & diffinitionibus omnibus ſanctus Abbas, impendebaturque ei reuerentia ab omnibus, & excubabant ante limina eius ſacerdotes: non quòd faſtus, ſed quòd multitudo communem prohiberet acceſſum: & alijs egredientibus, alij introibant, ità vt videretur vir humilis, & nihil ſibi de his honoribus arrogans, nō eſſe in parte ſolicitudinis, ſed in plenitudine poteſtatis. Actiones concilij longum eſt proſequi: ſumma tamen in excommunicatione Petri, & irregreſſibili * factorum eius deiectione conſtitit, & vſque hodiè hæc ſententia perſeuerat.

Innocentiū Papā Imperator reducit in vrbē.

Petri Leonis pertinacia.

Crudelitas eius.

Concilium Pisanum præſente Pontifice.

*fautorum

Soluto concilio, ad Mediolanenſes reconciliandos dominus Papa Abbatem Clarævallis, quem multis ſupplicationibus expetierant, & Guidonem Piſanum, & Matthæum Albanenſem Epiſcopum à latere ſuo direxit, qui ſchiſma per Anſelmum in eádem vrbe factum abluerent. Abbas ergò cùm prædictis viris, quos à domino Papa collegas acceperat, addidit conſortio & communi conſilio virum venerabilem Gaufredum Carnotenſem Epiſcopum, cuius innocentiam & ſynceritatem in multis probauerat. Et viſum eſt Cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negociū tanti ponderis fulciretur. Tranſcenſo itaq; Appennino, vbi audierunt Mediolanenſes, Abbatē deſideratum ſuis finibus propinquare, lōgè à ciuitate milliaribus ſeptē omnis ei populus obuiat: nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de ciuitate migrarēt, pprios lares deſerunt, & diſtinctis agminibus, incredibili reuerentia ſuſcipiūt. Omnes pariter delectantur adſpectu: felices ſe iudicant, qui eius poſſent frui auditu. Deoſculabantur pedes eius vniuerſi: & licèt hæc ille moleſtè acciperet, nulla poterat pronos & deuotos ratione compeſcere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos, quos poterant, de indumentis eius, & ad morborum remedia de pannorum lacinijs aliquid detrahebant: omnia ſancta, quæ ille tetigiſſet, iudicantes, & ſe eorum tactu vel vſu ſanctificari. Præcedētes itaq; & ſubſequentes, lætabundis acclamationibus applaudebant Abbati, & diù inter agminum ſpiſſamēta detentum, tandem ſolenni reddidêre hoſpitio. Et cùm tractatum eſſet in publico de negocio, propter quod tam vir Dei, quàm Cardinales aduenerāt, oblita fortitudinis ſuæ ciuitas, omni feritate depoſita, ſe ità Abbati ſubſtrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè ille poſſet aptari poētæ verſiculus: Iuſſa ſequi, tam velle mihi, quàm poſſe, neceſsè eſt.

Mediolanēſium erga S. Bernardū mirum ſtudium & reuerentia.

Pacatis omnibus reconciliata eccleſia, formatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperunt naſci negocia, & inſanienti diabolo, & in quibuſdam obſeſſis corporibus debacchanti oppoſitum eſt vexillum Chriſti, & increpante viro Dei de poſſeſſis atrijs ſuperueniente eminētiori virtute, territa & tremebunda diffugêre dæmonia. Eccè noua legatio, non Romanum pragma circunferens, ſed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in mediū literis, ſanguine Chriſti conſcriptis, & bulla Crucis impreſſis: quæ figura authoritate ſua terreſtria & inferna ſibi ſubdit & curuat. Inaudita eſt noſtris tēporibus tanta populi fides, tanta in homine virtus: inter quos religioſa erat contentio, cùm ſignorum gloriam Abbas credulitati eorum, illi verò ſanctitati Abbatis aſſcriberent, & hoc de eo indubitanter ſentirent, vt quicquid à Domino peteret, impetraret.

Mediolanēſes conciliantur per eum.

Fugat dæmones ab obſeſſis Mediolani.

Adducunt ergò ad eum nihil hæsitãtes mulierem omnibus notam, quam septẽ annis immundus vexauerat spiritus: & postulãt supplices, vt in nomine Domini dæmoni imperet fugam, & mulieri restituat sospitatem. Quæ populi fides nõ minimam verecundiam viro Dei ingerebat, & humilitate magistra conscius sibi, inconsueta experiri non præsumebat: & instante petitione populi, erubescebat, si charitati postulantium obstinatiùs resisteret: & videbatur ei, quòd offenderet Deum, & omnipotentiam eius diffidẽtia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret.

Attẽde ignitã eius charitatem.

1. Cor. 14.

Aestuabat igitur secùm, & licèt signa non fidelibus fieri oportere assereret, ausus tamen suos spiritui sancto committit: & orationi incumbens, cælitùs elapsa virtute, satanam in spiritu fortitudinis increpat & fugat, mulierem reddit incolumem & quietam. Lætabantur qui aderant, & leuantes manus ad sidera, Deo, qui de excelso eos visitauit, gratias agunt. Auditum est verbum, & percrebuit fama, & repentè totam perculit vrbem, per ecclesias, per prætoria, per compita omnia. Conueniunt vndiquè, de viro Dei sermo habetur vbiquè: dicitur publicè, nihil ei impossibile esse, quòd à Domino postulet, & ad preces eius apertas Dei aures credunt, & dicunt, & prædicant, & affirmant. Nec possunt adspectu eius vel auditu vllo modo satiari: irruunt alij in præsentiam eius: alij, donèc exeat, præ foribus præstolantur. Cessatum est ab officijs & artibus: tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa est. Concurrunt, postulant benedici: & tetigisse eum, singulis salutare videtur.

Sanat dæmoniacam, admiranda populi gratulatiõe & applausu.

Tertia die ad ecclesiam sancti Ambrosij, diuina celebraturus mysteria seruus Dei procedit. Vbi expectante innumera populi multitudine, inter ipsarum Missarum solennia, dum clericis cernentibus ipse secus altare sederet, paruulam ei puellam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant vt miserè subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione adstantium, intuitus personam dentibus frendentem & stridentem, vt etiam intuentibus esset horrori: compassus est ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis, in quo diuina celebraturus erat mysteria, postulat: in qua digitis superfuso latice, intra se orans & de Domini virtute confidens, ori puellæ salubrem potum applicat, & corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora: quasi vreretur satanas, infusionis illius virtutem ferre non potuit: sed vrgente intrinsecùs Crucis antidoto, festinanter egrediens, vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic persona purgata, diabolo profugo & confuso, laudes debitas canit ecclesia, & post acclamationes lætabundas alacer populus ibidèm, donèc diuina compleantur mysteria, immobilis perseuérat. Sub adspectu itaque omnium incolumis puella à suis domum reducitur, & vix tandèm à populo dimissus, ad hospitium vir Dei reuertitur.

Aqua digitis suis infusa curat puellam dæmoniacam.

Nescio quo Dei iudicio, ea tempestate in Mediolano, iuxta illud Esaiæ verbum, pilosi clamabant, alter ad alterum, & occurrebant onocentauris dæmonia, & effrenatis discursibus plurimos insestabant, nec erat, qui insolentiæ eorum resisteret, cùm diù sub Anselmi schismate, qui Petri fautor extiterat, sacerdotes gementes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, altare pollutum, iram Dei in populum prouocâssent. At verò in viri Dei aduentu, abdicatis indè Anselmi præstigijs, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam sub Innocentio reuocata ecclesia, impedita illa dæmonum licentia, quotidiè ad preces viri Dei diffugiebat diabolus, & si quandò resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens, glorioſiùs pellebatur.

Esaiæ 34.

Nota in schismate licentiam dæmonum & sæuitiam apud Mediolanenses.

CAP. III.

INter eos ergò, qui vexabantur, mulier grandæua, ciuis Mediolanensis, & honorata quondàm matrona, vsque ad ecclesiam beati Ambrosij, post beatum virum à multis tracta est. In cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iam ità suffocauerat eam, vt visu & auditu & verbo priuata, frendẽs dentibus, & linguam in modum promoscidis elephantinæ protendens, monstrum, non fœmina, videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fœtidus, inhabitatoris satanæ colluuia testabantur. Hanc cùm adspexisset vir Dei, nouit inhærentem ei & inuisceratum diabolum, nec facilè egressurum de domo, quam tanto possederat tempore. Cõuersus igitur ad populum, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attentiùs, & Clericis ac monachis, secùm iuxta altare consistentibus, mulierem ibidèm iubet constitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute, recalcitrans, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuetè ille contempsit, & in

eius

eius expulsionem, non indignatione iræ, sed pacifica & humili supplicatione, Deũ inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eandem hostiã signat, totiès ad mulierem conuersus, eodem signo Crucis edito, spiritum nequã fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus, quotiès aduersùs eum signum Crucis intenditur, percussum se indicans, acriùs sæuit: & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione Dominica, efficaciùs hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest, inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas: iam resiste, si potes. Adest ille, qui pro nostra salute passũs: Nunc, inquit, princeps huius mundi eijcitur foràs. Hìc illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum est, quod in stipite Crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis assendit in cælum. In huius ergò maiestatis terribili potestate tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deincèps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & vltrà manere non valens, atrociùs afflictaret, tam magnam iram, quàm modicum tempus, habens: rediens sanctus pater ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamq; in populo pacem ministro dedit: & confestìm pax & salus integra reddita est mulieri, & iniquus ille viuifica mysteria quãtæ sint efficaciæ & virtutis, non confessione, sed fuga coactus, ostendit. Fugato diabolo, mulier, quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tanto tempore frixerat, mentis suę compos effecta, redditis cum ratione sensibus, reuoluta intrà fauces lingua, confessã Deum, gratias egit, & intuita curatorem suum, pedibus eius aduoluta est.

Non fert signũ Crucis improbus dæmon.

De corporali Christi præsentia in Eucharistia, habes hic exemplum memorabile. Iohan. 12.

Dæmoniaca restituitur sanitati.

Ingens per ecclesiam attollitur clamor: omnis ætas iubilat Deo: personãt æramenta: benedicitur ab omnibus Deus: excedit veneratio modum, & seruum Dei supra hominem, si dici fas est, liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc, quę Mediolani fiebant, & per totam Italiam viri Dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbiquè, quòd surrexisset propheta magnus, potens in opere & sermone: qui inuocato nomine Christi, & infirmos curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei erat in curationibus ægritudinum gratia, sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia currebat, & maiorum operatio virtutum, minores obscurabat effectus. Iam verò præ frequentia populi, qui à manè vsque ad vesperam foribus assidebat, oppressiones vulgi propter corporis imbecillitatem non ferens, ad fenestras domûs procedens, se eis conspiendum præbebat, & eleuata manu benedicebat eis: panes quoquè & aquam deuehebant secùm, quibus benedictioni eius suppositis, domum ea pro beneficijs sacramentalibus referebant. Ex vicinis sanè castellis, & vicis, & vrbibus multi ad virum Dei confluxerant, & communia tam aduenarum quàm ciuium in Mediolano studia erant, prosequi sanctum, expetere beneficium, audire verbum, videre signum: & doctrina ac miraculis vltrà, quàm credibile est, delectabantur.

En quanti facit religiosa plebs Mediolanẽ. panẽ & aquã à viro Dei benedictã

Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum illuc adduxerat. Qui repentè coram omnibus, ad signum Crucis quod vir Dei edidit, de baiuli sui brachijs ruit, & elisus humì, quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est: neque vox, neq; halitus erat in eo: tantùm circa præcordia exiguus ei supererat vapor. Dant ei cæteri locum, vt posset procedere & admitti ad virũ Dei seminecis pueri baiulus, & attonita multitudo, tam miserabilis casûs præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum Dei homo est, & puerum stupidum, nec aliquid sentientem ante pedes Abbatis exposuit, & ait: Puer iste, domine pater, quem ante pedes tuos posui, iam triennio est vexatus à dæmone acerrimè, & quotiès vel ecclesiam ingreditur, vel salibus exorcizatis adspergitur, vel signum ei Crucis imponitur, vel Euãgelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramẽtis, offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrociùs. Dumque modò cum cæteris ego pro foribus expectarem, signum sanctæ Crucis figurante te, & extẽdente in populos manum, sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus, vehemẽtiùs solito totus ad pueri vexationem se contulit, & sicut vides, totum corpus eius occupans, ferè etiam ei vitalem spiritum intercluſit. Sed & ipse puer, cùm audita esset apud nos gratiæ, quàm à Deo accepisti, opinio: ex aliorum curationibus suam sperãs salutem, rogauit me, vt ad te eum adducerem. Obsecro igitur per misericordiam Dei, vt & laboribus meis, qui in eius custodia operam damnosam & periculosam impendo, & illius miseriæ, quæ tanta est, quantam ipse oculis

Nota quibus rebus crucietur diabolus, & eis adminiſtri hæretici.

culis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis nõ vsquequaquè procedere patiaris. Flebat igitur, & lachrymis ora perfusus, præsentes quoquè commouit, vt omnes pariter supplicarent.

Attẽde virtutem signi S. Crucis.

Tunc vir Dei, confidere eos in Dei misericordia iubens, baculo arundineo, cui innitebatur, collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus, volens experiri, quæ à rustico dicta fuerant, latenter dorso eius signum Crucis impressit. Cumq; priùs sine motu & sensu, nec vidẽs, nec audiens, ante pedes Abbatis diù extensus pauimento hæsisset, ad tactum baculi & ad signum Crucis infremuit, & turbatus ingemuit. Iubet igitur Abbas super proprium lectum eum poni. At ille, quasi ex iniuria offensus, reiecit se in pauimentum, & stridebat dentibus, & mordebat procuratorem suum: & capillis eorum, qui aderant, manus inijciens, quo poterat conatu, se ab eorum manibus abstrahebat, & ab eis vix teneri poterat. Eià (inquit Abbas) ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque Abbate, & fratribus in oratione prostratis, quasi ardentibus paleis, quæ in lecto continebantur, diabolus vreretur, tormento æstuantis vi diuina propinquante, passionem clamoribus testabatur. Iubet ergò vir sanctus in os patientis aquam benedictam infundi. Quam ille pressis labijs & dentibus non admittens, vix tandèm cuneo infixo dissoluente pressuram, vellet nollet, intrà fauces & guttur recepit. Confestimque vt penetrans sanctificatio ad interiora descẽdit, quasi infuso antidoto, vis maligna erupit, & vomitu sordidissimo, quasi torrentis impulsu, festina præcipitatione rotatus, cũ ingenti contumelia dæmon exiuit. Repentè, qui videbatur mortuus, viuit: & de lecto Abbatis quietus & incolumis surgẽs, patruumque amplexatus: Deo gratias, sanus sum, inquit. Gratias agunt omnes communiter Deo, & qui modò flebant, lætabantur: foris clamor effunditur: res intùs gesta, supra tecta solenniter prædicatur: tota ad spectaculum conuenit ciuitas: benedictus Deus in Abbate, tanti operis patratore, totius plebis requiescit affectus.

Vide quàm torqueatur diabolus aqua benedicta.

Multos curat morbidos aqua benedicta & Crucis signo.

Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens, & aquam benedictam porrigens ad bibendũ, sanitatẽ obtinuit: aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens, incolumitati restituit: cæcis etiã sub multorum testimonio in eadem ciuitate, vt viderent, impositò signo Crucis, à patre luminum potẽter obtinuit. Per idem tempus Albanensis Episcopi, quem Dominus Papa in eádem legatione sibi collegam dederat, gratia tractandorum negociorum hospitium intrauerat, & de his, quæ iniuncta fuerant, agebant ad inuicèm: cùm repentè irruit super eos adolescens, cuius arida erat manus & retorta ad brachium: & aduolutus pedibus eius, suppliciter postulat sanitatem. Ille aliàs occupatus, benedixit quidem & abire præcepit, & nè ampliùs sibi molestiam faceret, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille, non consecutus quod quæsierat, cùm venerabilis Episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet, & manu arreptum tradit Abbati: Huic, inquit, qui minimè beneficiũ consecutus, tibi vt recederet, obediuit, tu nè claudas viscera misericordiæ: quinpotiùs tu obédi, & virtute obedientiæ, me iubente, adstrictus, fac quod postulat, largire quod petit: & confidens in eius virtute, per quem expetit sanitatem, postula, & impetrabis: vt & tu de Dei munere, & ille de optata glorietur salute. Ad præceptum Episcopi Abbas appræhensa manu pueri, inuocauit Dominum, & exaudiuit eum: & signo Crucis edito, nerui, qui obriguerant, extensi sunt, & caro, quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ità mobilis facta est & flexibilis, vt dicto citiùs languidum diù membrum conualuerit. Obstupuit Episcopus, tam repentinæ virtutis admirãs effectum, & mira extunc veneratione virum Dei coluit, & miraculorum eius ipse testis extitit & relator. Coëgit igitur Abbatem, vt secùm ea nocte cœnaret: Cuius rei assensum vix & cum magna difficultate obtinuit, ea duntaxàt ratione suasum, quòd intolerabilis populus vndiquè expectaret, nec sine periculo egredi posse videretur. Inter cœnandũ verò, paropsidem, in qua Abbas comederat, Episcopus ministro familiari seruãdum tradidit, & præcepit, vt seorsùm reconditam, cum omni diligentia custodiret. Elapsis exindè aliquot diebus, idem Episcopus febrium vehementi ardore corripitur: & recordatus hominis Dei, familiarem iubet accersiri ministrum: Discum, inquit, Abbatis, quem nupèr tradidi conseruandum, huc aduehere nè cuncteris. Cumque ille obtulisset allatum: Infunde, inquit, aquam in eo, & panis exiguas buccellas conscinde. Quod cùm factum esset, confidens in Domino, & Abbatis precibus se commendans, comédit & bibit, & absque dilatione conualuit.

Manũ aridã celerrimè sanat.

Nota lector de paropside, vndè vir Dei comederat.

Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera populos ad se inuitabant, nec

nec vsquàm viro Dei dabatur requies, dum ex lassitudine eius alij sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes,& succedebant sibi beneficia mendicantes. Inter quos miles quidam in vlnis suis puellam ad virum Dei attulit, quæ ità exosam habebat lucem, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, nè aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebantur aliquãdò opposita brachia violenter,& cùm ei lumen se infunderet, clamabat & flebat: & erat ei claritas pro cruciatu, & lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir Dei, & signaculum Crucis faciens super eam, tranquilliorem dimittit: & dum domum referretur, vltrò aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco mulieri à dæmonio vexatæ, multis adstantibus, à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

Signo Crucis sanat oculos puellæ. Item dæmoniacam.

CAP. IIII.

IAm Papiam aduenerat,& fama virtutum aduentum eius præcesserat,& cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda susceptt. Et nè diù populi desiderium dilatio suspenderet, qui, sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre: aduenit post eum repentè rusticus quidam, qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secùm adducens, quam ante pedes eius, lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates, deposuit. Nec mora: in contumeliam Abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruum Dei: Non me, inquit, de anicula mea hic, porrulos edens & brassicas deuorans, expellet. Multa in hunc modum in virum Dei iactabat conuicia, vt blasphemijs prouocatus, impatienter ferret opprobria, & confunderetur in præsentia populi, cùm lacessiri se indignis audiret sermonibus. Sed vir Dei astutias eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem ipse non expetens, sed ad Deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri demoniacam duci præcepit. Voluit quippè curationis illius gloriam dare martyri, & primitias operationũ virtuti eius ascribi. At verò sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negocium, nec in ecclesia sua quippiam sibi deferens, intactum opus reduci ad Abbatem voluit. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium, garriẽte per os eius diabolo, & dicente: Non me Syrulus eijciet: non me expellet Bernardulus. Ad hæc seruus Dei respondit: Nõ te Syrus, nec te Bernardus eijciet: sed Dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris Domino supplicabat. Tunc verò spiritus nequam, velut priori improbitate mutata: Quàm libèns, inquit, egrederet ab hac anicula mea, nihil in ea sentiens, nisi molestiã magnã: quàm libèns egrederer, sed non possum. Interrogatus causam: Quia necdùm vult magnus Dominus, inquit. Cui sanctꝰ: Et quis est magnus Dominus? Et ille: Iesus Nazarenus. Ad quẽ rursùm vir Dei: Vndè enim Iesum nôsti, aut si vnquàm eum vidisti? Vidi, inquit. Vbinàm eum vidisti? In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodò indè existi? Cum Lucifero, inquit, multi cecidimus. Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ, audientibus omnibus, loquebatur. Respondente autem sancto Abbate: Nunquìd in illam gloriam redire velles, & restitui in gradum pristinum? Rursùm voce mutata, & miro modo cachinnans: Hoc, inquit, tardum est. Et nihil vltrà loquens, orante attentiùs viro Dei, nequissimus ille victus abscessit, & mulier sibi reddita sanitate, quantas potuit gratias egit. Reuertitur ergò vir cum muliere, per totam viam incolumitati eius congaudens: expectantibus amicis, domui suæ redditur. Lætabantur omnes, qui ordinem rei gestæ audierant: sed repẽtè gaudium vertitur in mœrorem: quia vbi domûs suæ limina attigit, rursùs intrat diabolus in eam, & infestior solito, miseram discerpit atrociùs. Quid faceret miser maritus, quò se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæmoniaca, molestissimum: relinquere, impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secùm muliere, rursùm Papiam reuertitur. Vbi cùm virum Dei non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat, quid factum sit,& vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec defuit piæ petitioni Abbatis clementia: sed præcipit, vt Ecclesiam ciuitatis illius ingrediatur,& ante confessorum corpora orans expectet donèc ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculum, cæteris dormitum euntibus, ipse, vno tantùm prosequente, Ecclesiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à Domino, quod petebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securè reuerti ad propria. Sed cùm reditum ad se diaboli, sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam, hæc verba

Venit Papiã s. Bernardus.

Procacitas dæmonis.

Attendant ista noui nostri Sadducæi.

Eijcit nequissimum dæmonem.

Rursùs in fœminam dæmon reuertitur.

Iterùm à S. patre expel-

litur, & virtute charitatulæ, nomẽ Iesu continentis, amplius nõ est reuerſus.

continentem, præcepit: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti præcipio tibi dæmon, nè hanc amodò præſumas mulierem contingere. Quod mãdatum cum tanto timore ſuſcepit diabolus, vt mulieri regreſſæ ad propria, nunquàm deincèps appropinquare præſumpſerit.

Erat etiam in eadem ciuitate quidam dæmoniacus, cuius paſſio multos ad riſum commouebat, cùm alij, qui ſeuerioris animi erant, clementiſſimo ei compaterentur affectu. Hic ità latrabat, vt, ſi audires, nec perſonam videres, canem crederes. Hunc ad ſe adductum, vir Dei cùm latrãtem audiſſet, ingemuit: qui eo modo latrabat, quo ſolent percuſſi & obruti canes iraſci & fremere in percuſſores: ſed in præſentia viri Dei anhelans & latrãs, acriùs ſolito turbabatur. Increpato itaque diabolo, & in virtute Chriſti expulſo, homini imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat eccleſiam, intereſt ſacramentis, Crucis ſigno ſe munit, audit Euangelia, confitetur & orat, & cætera ſanæ mentis officia Deo reddit, & conſecrat.

Dæmoniacus purgatur.

Cùm ſecundò per Mediolanum eodem anno pater ſanctus tranſiret, oblata eſt ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat, quo primùm vir Dei ciuitatem prædictam ſua illuſtrauit præſentia. Hanc poſſidebat dæmonium, quod modò Italica, modò Ibera lingua loquebatur: nec ſatis certum erat, vtrùm vnus eſſet bilinguis, vtriuſq; ſermonis idiomate vtens, an duo: ſed tam propriè modò hæc, modò illa ſonabat, vt diceres: Hic qui loquitur, Ligur eſt, hic Hiſpanus. Hæc etiam genuum paſſione & poplitis tremore turbabatur. Hæc cùm ad virum Dei adducta fuiſſet, ſaltu concito ſcamnum, in quo ſedebat, inopinata celeritate tranſilijt. Reducta & interrogata, quid ſibi vellet ſaltus & fuga, & vndè ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas veniſſet, reſpondit hanc ſibi agilitatem ex præſentia ineſſe diaboli, vt currentes compræhenderet equos, & eorum dorſa ſine adminiculo tranſiliret. Hæc ſequenti die dum in eccleſia diuinis, quæ ille celebrabat, officijs intereſſet, crudeliſſimè & diutiſſimè coram omnibus vexata eſt. Compaſſus Abbas mulieri, iam ſæpè in talibus expertus Dei clementiam, imperat diabolo, vt recedat. Ille ad imperium ſerui Dei tremebundus, cuanuit: mulier verò non ſolùm ex vexatione, ſed etiam à neruorum contractione, in momento conualuit.

Dæmoniaca anus ſanatur.

Hæc & alia multa intrà Alpes cõſtitutus, operatus eſt vir Dei, & diuerſa loca perluſtrans, benefaciebat his, qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maximè oppreſſos à diabolo diligentiori ſtudio purgans: & quæ malignus fœdauerat ſpiritus pectora, templa Deo acceptabilia conſecrabat. Multa in hunc virum probabilia & laude digna cõcurrunt: & alij quidem doctrinam, alij mores, & alij mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, ſed præ omnibus, quantùm in me eſt, hoc ſublimius duco, hoc propenſiùs prædico, quòd cùm eſſet vas electionis, & nomen Chriſti coram gentibus & Regibus ferret intrepidus, cùm obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione ſtarent Epiſcopi, cùm ipſa Romana Eccleſia ſingulari priuilegio veneraretur eius conſilia, & quasi legatione generali cõceſſa, ſubiecciſſet ei gentes & regna, cùm etiam, quod glorioſius iudicatur, dicta eius & verba confirmarentur miraculis, nunquàm exceſſit, nunquàm ſupra ſe in mirabilibus ambulauit: ſed ſemper de ſe humiliter ſentiens, venerabilium operum non ſe authorem credidit, ſed miniſtrum: & cùm eſſet omnium iudicio ſummus, ſuo ſibi iudicio conſtitit infimus. Soli Deo, quicquid fecit, aſcripſit: immò nihil boni aut velle aut poſſe ſe, nisì inſpirante Deo, & ſenſit, & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die ſalutis, ſegregans in Euangelium ſuum ſeruum ſuum, cuius humilitatem reſpexit, cuius animam ſpirituſſanctus ornauerat: & quia ſynceritatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum eius quælibet conſperſio falſitatis, in loco ſuo idem ſpiritus manebat immobilis. Qui vt ſemper ſplendidior eſſet & purior, quotidiè in fornace probabatur: & nè quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, ſed ad gloriam pro virtute. Nunquàm ei defuit ſtimulus ægritudinis: & cùm ſciret virtutem in infirmitate perfici, ſufficientem ſibi in hoc experiebatur gratiam, quòd videret ſuos omnes, quantuluncunquè extraordinarios, motus, lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quippè caro infirma, ſed ſpiritus promptus: & quia in corpore delectari non poterat, totus delectabatur in Domino: nec aliqua ſeculi huius ambitione pulſabatur, qui ſolis cæleſtibus inhiabat. Quot eccleſiæ paſtoribus deſtitutæ, ſibi eum in Epiſcopum elegerunt?

In S. Bernardo quid præcipuè ſuſpiciendum.

Viri ſancti perpetuę ægritudines. 2. Cor. 12.

Multæ eccleſiæ eum eligunt ſibi epiſcopum, ſed renuit.

Elegit

Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Catalaunensis: intrà Italiam ciuitas Ianuensis & Mediolanum, metropolis Ligurum, hunc optauerunt & pastorem & magistrum. Rhemis nobilissima ciuitas Franciæ, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus postpositis, non solicitauit animam eius honor oblatus, nec motus est pes eius, vt inclinaret se ad gloriam: nec magis eum delectabat tiara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petentibus se non aliquandò negabat, quod petebant, nec concessit: sed dicebat eis, se non esse suum, & quod obedientia iuberet, facturum vt seruum. Aiebat autem se venisse non ministrari, sed ministrare, & à ministerij seruitute, cui obligatus esset, nisi fratrum voluntate, non posse absolui. Quæ res cũ referretur ad fratres, respõdebant: Nos omnibus, quæ possidebamus, venditis, inuentam preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire non possumus. Quòd si precium & appreciatum nobis periërit, & substantijs ac margarita priuati fuerimus, expectationi nostræ malè prouisum est: si oleo nostro effuso, clausis ianuis, sicut fatui, mendicemus. Prouiderãt enim sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini Papæ authoritate muniti erant, nè quis gaudium eorum tollere posset ab eis, & aliorum consolatio, eis fieret tribulatio, & eorum inopia, aliorum plenitudinem cumularet. His alijsque rationibus serui Dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbiquè, Abbatem sic statutum esse in Ecclesia à Deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit: qui, cùm non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pontificem, & dispositionibus eius tota Leuitica successio omni tempore paruit.

Amor fratrũ Claraualleñs. erga S. Bernardum.

Matt. 25.

Leuit. 8.

CAP. V.

IAm Alpes transcenderat, & descendebant in occursum eius de summis rupibus pastores & armentarij, & agreste hominum genus, & conclamabant à longè, benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes ad inuicèm & gaudentes, quòd sanctum Dei vidissent, & manu sua super se extensa, optatæ benedictionis gratiam accepissent. Tandèm Chrysopolim veniens, vsq; Lingonas solenniter deducitur: circa quos fines fratres ei Clarauallenses occurrunt. Prouoluti pedibus, surgunt ad oscula, & vicissìm ei colloquentes, Clarãuallem eum deducunt alacriter. Assunt fratres in vnum congregati, & mira deuotione dilectum patrem suscipiunt: Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia: facies quidem purior, hilaritatem dissimulare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, nè quid agerent, in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta Abbatis mora, nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interìm rubiginis synceris affricuit mentibus, nec aliqua parte domus Dei supra petram fundata, mota est. Ità opus suum seruus Dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia muniërat & solidârat, vt nec ruina aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentu eius lites seruatæ sunt, non odia nutrita, in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersùs priores de austeritate aut duritia: nihil priores aduersùs iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati sunt. Integer vniuersorum status, consors societas, mira vnitas: omnes vnius moris in domo Dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum Dei, cuius delectabilis adspectus in superioribus eminebat. Abbas autem videns satanam sicut fulgur cadentem de cælo, eo humilior & subiectior Deo erat, quo intelligebat desiderijs suis Deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quòd subijciebantur ei dæmonia: quin potiùs in Deo gaudebat, quòd nomina fratrum suorum scripta videbat in cælo, quorum vnanimitas immaculatam se custodiret ab hoc seculo.

Chrysopolis.

Fratres reuertentem amãtissimè excipiunt.

Gen. 28.

Luc. 10.

Aderant ei in consilijs suis venerabiles fratres sui, aderat Godefridus Prior eiusdem loci, propinquus eius & carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito, postèà in ecclesia Lingonensi factus Episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis, in qua est, honorem non minuens, vsque hodiè egrediens & ingrediens, laudabiliter perseuerat. Hi ergò atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum Dei, cuius conuersatio in cælis erat, aliquandò descendere compellebant, & indicabant ei, quæ domùs necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo consederãt, nec capacem

Godefridus Prior Clarauallensis, postèà Episcopus Lingonensis.

cem tantæ multitudinis: & cùm quotidiè cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intrà constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam, se considerare inferiùs aptam planitiem, & opportunitatem fluminis, quod infrà illabitur: ibique locum esse spatiosum ad omnia, quæ ad monasterij necessitates conueniunt, ad prata, ad colonias, ad virgulta, ad vineas: etsi ex vna parte syluæ videatur deesse clausura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi est copia, posse suppleri. In primis vir Dei non acquieuit consilio: Videris, inquit, quia multis expensis & sudoribus domus ista parata est, sublimis est ecclesia, domus lapideæ consummatæ sunt, aquæ ductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines seculi de nobis malè sentire, quòd aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ, quas tamen non habemus, diuitiæ faciant nos insanire. Cumque certissimum vobis sit, penès nos non esse pecunias, verbo Euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necessè est supputare expensas. Alioquìn cùm cœperit & defecerit, dicetur ei: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si consummatis his, quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessaret mittere Deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis foret censura. Nunc verò cùm quotidiè gregem suum Deus multiplicet, aut repellendi sunt, quos mittit, aut prouidenda mansio, in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parauit mansores, quin præparet mansiones. Absit autem, vt pro diffidentia sumptuum, confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc Abbas, fide & charitate eorum delectatus est, & aliquandò tandèm consilijs eorum acquieuit, plurimis tamen super hoc ad Deum precibus suis fusis, nonnullis quoquè reuelationibus præostensis. Gauisi sunt fratres, vbi verbum effusum est in publicũ. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audiêrunt Episcopi regionum, & viri inclyti, & negociatores terræ, & hilari animo sine exactore, vltrò ad opus Dei copiosa contulêre suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operarijs, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus. Alij cædebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij fundabant Ecclesiam, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas. Fullones, & piscatores, & coriarij, & fabri, alijque artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, vt scaturiret & prodiret, vbicunquè opùs esset, in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltrò ebulliens, & demum congruis minister ijs per omnes officinas expletis, purgata domo, ad locum cardinalem aluei reuerterentur, qui diffusi fuerant, & fluuij propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate cõsummati sunt muri, totum monasterij ambitum spatiosissimè amplectentes. Surrexit domus, & quasì animam viuentem atque motabilem haberet, nupèr nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

Luc. 14.

Ecce tibi vel terẽ piorum hominũ erga monasteria construenda liberalitatem.

CAP. VI.

Aquitaniæ princeps persequitur Pontificis fautores.

LAborabat ea tempestate sub schismaticorum oppressione, tota Burdegalensis ecclesia, & non erat in Aquitania, qui posset resistere principi, cuius animam induerauerat Deus: qui, annuente Gerardo Engolismensi Episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus est schismatis defensor & auctor. Quicunque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur: alij à sedibus proprijs pulsi, exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus, quasì serpens, antiquus veterator ille, qui diù in partibus illis Sedis Apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius ecclesiæ Episcopum, qui se videbat totius Aquitaniæ principẽ & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica, & Burdegalensis, & Anxiensis prouinciæ subditæ fuerant, & quicquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruërat eius imperio. Consuetus igitur prædari prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregauit pecunias, quæ sibi erant in idolum, & in apostasiæ simulacrum. Videns igitur periisse sibi exactionum authoritatem, & solã domum, quæ nupèr multis stipata clamoribus, iam carebat ærarijs, impatienter ferens, quòd manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei legationem concederet, & ipse

Iste Guilhelmus comes, postea sanctissimè vixit.

ipse ei fidelitate iurata obediret: insuper & principem terræ, & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locũ, in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, citò annuit, & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum Cardinalem Episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi Episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Gerardus, qui priùs se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deincèps cœpit securior & audacior apparere. Nam & quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur ergò Comitẽ multis pecunijs, inuadit animam eius rationibus venenatis, & hominem promptum facilè seducit & corrumpit. Inprimis ab vrbe Pictauensi Vuilhelmus Episcopus, vir honestus, homo catholicus, in societate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis, violenter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ, pro quibus ei à multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Gerardo, quàm Comiti, vt ad confirmationem partis suæ, sine mora Pictaui crearent Episcopum: & inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide: quem, vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentientibus elegerunt: & prophanas ei imponentes manus, execrabile caput eius non tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi ecclesia instruxerunt, Ramnolphum quendam Dorotensem Abbatem, quem non multò pòst vltio diuina secuta est: & cadens resupinus de equo in via plana, vno tantùm lapide vltore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, quassato cerebro, expirauit.

Gerardus Engolismẽsis Episcopus fouet partes Antipapæ admodùm flagitosè.

Legitimis exturbatis Episcopis, substituuntur Pseudoepiscopi.

Vltio diuina.

Audiens hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis Episcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuit commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis alijs negocijs, sine dilatione vlla decreuit. Abbatem ergò Clarauallensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir Dei, & se in proximo congregationem monachorum in Britaniam, in locum, quem iuxta Nannetum Comitissa Ermengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit, disposita illa domo secundùm genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, & nè multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerũt. Erat autem in regione illa misera mulier, quæ à quodam petulante diabolo vexabatur. Apparuit autem ei lasciuus ille diabolus in specie militis, valdè pulchri adspectu, & in amorem suum intùs suggestione latenti, extrà locutione blandienti, animum eius fallaciter inclinauit. Cumque assensum mulieris obtinuisset, expansis brachijs, pedes eius super vnam manuum suarum posuit, altera verò manu caput eius operuit, sibique eam huius fœderis signo dotauit. Illa quidem virum habebat strenuum militem, sed huius execrabilis commercij penitùs ignarum.

Britania minor, pars Franciæ nobilissima.

Diabolus mirè abutitur vxore militis cuiusdam.

Abutebatur ergò ea, etiam in eodem loco cubante marito, inuisibiliter impurissimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confusa est in semetipsa, & expauit, tum propter colluuionem tam continuæ turpitudinis, tum propter timorem Dei, cuius iudicio singulis momentis timebat intercipi & damnari. Confugit ad sacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, & sanctorum implorat suffragia: sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidiè, vt priùs, & importuniùs, à dæmone infestatur. Denique in publicum tantum scelus effusum est. Quo audito & cognito, maritus eius contubernia execratur. Intereà ad locum prædictum vir Dei cum comitatu suo aduenerat: cuius vt audiuit aduentum infelix mulier, se ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfusa passionem horribilem, & ludificationem inueteratam, & quòd ei nihil profecissent, quæcunque fecisset sibi à presbyteris imperata. Addit sibi ab oppressore suo aduentum eius prædictum, & minaciter* ei interdicit, nè ante eius veniret præsentiam: quia nihil ei prodesset, & ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens hæc vir DEI, blandis verbis consolatur mulierem, & de cælo promittit auxilium: præcepitque, vt die altera (iam enim nox instabat) confidens in Domino reuertatur. Reuersa manè, cùm viro Dei blasphemias & minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset: Nè cures, inquit vir Dei,

* fortè interdictum.

Dei, minas eius: sed tolle baculum hunc nostrum, & pone in lecto tuo, & si quid potest, agat. Egit mulier quod iussum fuerat, & recubans in lecto suo, signo Crucis munita, iuxta se baculum ponit. Adest ille continuò, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumpsit accedere: tamen minatur acerrimè, quòd discedente viro Dei, ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum Episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam conuenisset, inter Missarum solentia, comitantibus Episcopis Gaufredo Carnotensi, & Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit, & vt omnes, qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipse cum Episcopis & clericis faciens, inauditos diaboli ausus publicè aperit, & tormentatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium, qui aderant, subscriptione anathematizat, & authoritate Christi tam ad illam, quàm ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Extinctis itaq; sacramentalibus illis luminibus, extincta est deinceps tota virtus diaboli, & mulieri post confessionem communicanti, nunquàm posteà apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit.

Eccè quid valeant etiã viles Sãctorum res.

Profligat mirabiliter impurissimũ dæmonem a fœmina.

His itaq; patratis, simul Abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus assensu Comitis, Burdegalensem Archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat ecclesiam. Sed effluentibus pecuniis, quas in assentatorum manus iniecerat, magis ac magis cognita veritate: iam defluebant ab eo subsidia principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec iam facilè se conuentibus præsentabat. Vt enim priùs gesta breuiter repetamus, vbi primùm cœpit audiri, quid aduersùs Ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio Papa, adhuc in Gallijs demorante, missi sunt Abbas noster Clarauallensis, & Iosleuus venerabilis Episcopus Suessionensis, & Pictauum vsque venerunt, vt tam ipsum quàm prædictũ principem conuenirent. At ille, iam eodem principe persuaso, impudenter in ecclesiam Catholicam, à qua se præcidebat, conuicia cœpit iaculari, & pollicitam priùs Innocentio obedientiam subtrahere, Anacletum suum electum dignior em, & quicũq; ei non obedirent, erroneos & acephalos nominare. Vndè factum est, vt animati & armati in insaniam Clerici, publicè ex ea die persecutionem Catholicis intentarent. Priùs tamen, quàm ab vnitate seipsos taliter præcidissent, obtulerat Abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium Deo. Post cuius discessum, Decanus eiusdem ecclesiæ altare, in quo diuina mysteria celebrârat, impiè quidem, sed non impunè, confregit. Si quidem post breue tempus percussus à Deo, cùm spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam videbat dæmonibus, & se à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circũstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoquè, qui Petri inuasoris Pictauensis ecclesiæ synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in schismate illo feruentiores exiterant, manus diuina manifestam exercuerat vltionem. Propter hęc & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi, quæ negari non poterant, conuentus publicos euitabat.

Mittitur cũ Episcopo Suessionẽsi ad cõponẽdam pacem Ecclesiæ.

Gerardus Episcopus schismaticꝰ Catholicos persequitur

Terribilis vindicta in decanũ, & alios schismaticos.

Significatum est interìm Comiti per viros illustres, qui ad eum securiùs audebant accedere, quòd Abbas Claræuallis & Episcopus Carnotensis, alijque Episcopi & religiosi viri, colloquium eius expeterent: quorum etiam studium esset, vt secùm de pace Ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent: persuasumq; est illi, nè tantorum virorũ deuitaret colloquium: quia poterat fieri, vt communicato cum eis consilio, & facile esset, quod modò videbatur difficile: & quod videbatur impossibile, repentino prouentu possibile redderetur. Itaque apud Pertinacum hincindè conueniunt, & inprimis de diuisione Ecclesiæ, & de scissura & obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasì nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationibus à seruis DEI Comiti intimatum est, quòd Ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasi extra arcam, iudicio Dei necesse est interire & dilui. Adducta quoquè exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit: nec tanto malo vindictam Dei aliquandò defuisse, monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano vsus est consilio, & respondit, in obedientiam Innocentij Papæ posse dare consensum:

Num. 16.

sed

sed in restitutionem Episcoporũ, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci: quoniam implacabiliter eum offenderant, & iurauerat, se nullo tempore eorum pacem aliquandò susceptur um. Diù per internuncios protractus est sermo, & dum vicissim verbis se mutuò occupant, vir Dei efficaciora sibi arma arripiens, ad altare sanctũ oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant ecclesiam, quibus licebat diuinis interesse mysterijs, Comes sustinebat pro foribus. Peractis itaque consecrationibus, & pace data ac diffusa per populũ, vir Dei iam non se agens, vt hominem, corpus Domini super patenam ponens, ignea facie & flammeis oculis, non supplicans, sed minax, foràs egreditur, & verbis terribilibus aggreditur Ducem: Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos: Supplicauit tibi in altero, quem iam tecùm habuimus, conuentu seruorum Dei ante te adunata multitudo, & cõtempsisti. Eccè ad te processit filius Virginis, qui est Caput & Dominus Ecclesiæ, quam tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquid & ipsum spernes? Nunquid & ipsum sicut seruos eius cõtemnes? Lamentabantur vniuersi, qui aderant, & orationibus intenti. præstolabantur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum cælitùs fieri expectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehemẽti procedentem, & sacratissimum corpus Domini in manibus ferentem, expauit & diriguit, membrisq; tremebũdis metu, & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus, rursùm in faciem ruit, nec quippiam alicui loquens, aut intendens in aliquem, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis efflans gemitibus, epilepticus videbatur. Tum vir Dei ad eum, ppiùs accessit, & pede pulsans accliuem, surgere iubet, & stare supra pedes, & DEI audire sententiam. Præsens est, inquit, Pictauensis Episcopus, quem ab ecclesia sua expulisti. Vade, & reconciliare ei, & in osculo pacis iungito fœdera, & ipse ad Sedem suam eũ reducito: & satisfaciens Deo, redde pro contumelia gloriam, & in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocentio Papæ, & sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoquè electo à DEO, tanto pare Pontifici. Audiens hæc Comes, authoritate spiritussancti, & sanctorum sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere, nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit Episcopum, & eádem, qua eum abiurauerat, manu cum totius exultatione ciuitatis, ad propriam sedem eum reduxit. Sed deinceps Abbas cum Comite iam familiariùs & suauiùs loquens, paternè eum monuit, nè ad impios & temerarios ausus vltrà exurgeret, nè Dei patientiam in tantis irritaret flagitijs, nè pacem factam in aliquo violaret.

Nota historiã memorabilem, & de corpo. Christi in Eucharistia præsentia.

Recipit comes Pictauẽsis Episcopũ in osculo pacis.

Huius Vuilhelmi Comitis mirè conuersi vita habetur Tomo I. 10. Februarij.

Pace itaque omni Aquitanicæ ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuerat in malis: sed non multò pòst adueniente die iræ, in domo sua miserabiliter extinctus est. Et cùm dicat scriptura, Est peccatum ad mortem: pro eo non dico, vt roget quis: impœnitens & subitò mortuus, sine confessione & viatico de corpore egredientem spiritũ diabolo reddidit, cuius minister vsque in finem extiterat. Corpus eius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimauerat, inuentũ in lecto suo exanime & enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est. Sed postea à Gaufredo Carnotensi Episcopo, sedis Apostolicæ legato, indè extractũ, aliasq; proiectũ est. Nepotes quoquè eius ab eádem ecclesia posteà eliminati sunt, & omnis progenies & plantatio à radice euulsa, per extera regna, tanti iudicij circunferens querimonias, exulauit. Tanto ergò malo obruto, & schismate Gerardi redacto in cineres, vir Dei cũ magno gaudio Claramuallem reuertitur. Assunt fratres circunfusi pedibus eius: gratias agunt Deo, qui bonis initijs feliciores prouentus accumulat, & vbiquè Abbatis sui humilitatem glorificat & exaltat. Nactus verò vir DEI aliquod quietis tempus, alijs se negocijs occupauit: & secedens in casulam, pisatijs torquibus circuntextam, solus meditationibus diuinis vacare disponit: & repentè occurrunt ei in diuersorio humili, quasi ad præsepe Domini consistenti, amatoria Cantica, & spiritualium fercula nuptiarum. Considerat & expauescit, quòd sponsus speciosus forma, præ filijs hominum, in quem etiã Angeli desiderant prospicere, fuscam adamauerit sponsam, & decoloratã à sole, tanto extollat præconio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea maculam esse. Ipsam quoquè sponsam dilectione languere miratur, & inquirit diligenter, quæ sit illa charitas, cuius oscula dulciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu anima impatienter anhelat: cumque sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei sui copiam præbeat, nec vsque ad plenitudinem satietatis se sponsæ desideranti concedat: quęsitus aliquandò non inueniatur, & post longos

1. Ioan 5.

Nota schismatice, & time similẽ vltionem.

Psal 44. Cant. 1. &c.

Exponit Cãtica Canticorum.

circuitus repertus, teneatur, nè fugiat. Multo tempore in harum meditatione rerum animam ſuam effudit, & multipliciter hæc exponens, quantùm in ſe profecerit, qui quotidiè in illis epulabatur delicijs: quantùm in nobis, quibus illius benedictionis reliquias in ſcriptura ſeruauit, manifeſtum eſt legentibus eam.

CAP. VII.

Literis Pontificis euocatur ad vrbem, vt adſit laboranti Eccleſiæ.

INterea literæ Apoſtolicæ virũ Dei vocant, & vt aſſit laboranti Eccleſiæ, ſupplicant Cardinales. Intermittuntur ſtudia, & quæ modò continua erant, interpolatis diſcurſibus reſumuntur. Nulla vacatio ſupereſt: ſeruus Dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns ergò excuſationes fruſtrà expendi, & neceſsè eſſe obedire mandatis, cõuocatos à multis partibus fratres, diù profundeq; ſuſpirans, affatur: Videtis fratres, in quantis tribulationibus laboret Eccleſia. Pars quidem Petri & in Italia & in Aquitania, authore Deo, eliſa, iam non parturit, ſed abortit. Euaſati ſunt in his regionibus ſchiſmatis defenſores: Romæ magna pars nobiliũ Innocentium ſequitur, & fauent ei multi fidelium: qui tamen temerariæ multitudinis impetũ formidantes, non audent publicè confiteri, quem Innocentio firmauêre, conſenſum. Coniuratos habet Petrus homines perditos, quos corrumpit pecunia: & munitionibus eorũ occupatis, non Simonis Petri fidem, ſed Simonis Magi repræſentat præſtigias. Contra vnam gentem, Occidente edomito, ſupereſt lucta. Orantibus vobis & iubilantibus, Iericho corruet: & cùm extenderitis cum Moyſe manus ad Dominum Amalech victus aufugiet. Ioſue pugnat, & vt ad conſummationem victoriæ dies ſufficiat protelata, ſoli vt ſtet, non tam orat, quàm imperat: & meretur fides tam ſolis obedientiam, quàm de hoſte proſtrato victoriam. Nobis ergò pugnantibus, vos ferte præſidium, & auxilium de cælo ſupplicibus animis implorate. Agite, quæ agitis, & ſtate in gradu, quo ſtatis. Et licèt vobis nihil conſcij ſitis, iudicio tamen veſtro non æſtimetis vos iuſtos: quia ſolus Deus quos iuſtificat, iudicat, & perfectiſſimus quiſq; iudicij diuini diſtrictum examen ignorat. Iudicari autem ab humano die non multùm curetis, neq; veſtra propria, neque aliena iudicia approbantes, ſub timore Dei ſic ſtate, vt nec vos quempiam iudicantes, ali quandò extollamini: nec aliorum curantes iudicia, excidatis in nugas. Singula verò proſequentes, vos ſeruos inutiles reputetis. Eundum autem eſt nobis, quò nos obedientia vocat: & huius domûs fraternitatem & veſtrî cuſtodiã, Deo, pro quo hunc aſſumimus laborem, confidentes de eius clementia, tradimus & commendamus.

Exod. 17. Ioſue 10.

Ecce quàm ſit res temeraria, aliquẽ iudicare.

Hæc dicens, & benedicens, flentibus vniuerſis, diſceſſit: & cum multa reuerentia vbiquè receptus, demùm Romam peruénit. In cuius aduentu tam dominus Papa, quàm fratres lætati ſunt: & communicatis cum eo conſilijs, ſecundùm rerum prouẽtus, & ſtatum cauſarum, Abbas in opus egreditur: nec in curribus, nec in equis ſpem ponens, ſed colloquia quorundam ſuſcipiens, ſciſcitatur, quæ ſit eorum facultas, qui fautorum animi: vtrùm errore, an malitia ſeducti, tantum ſcelus protrahant & protelent. Intellexit ex ſecretis, Clerum, qui cum Petro erat, de ſtatu ſuo ſolicitũ, ſcire quidem peccatum, ſed non audere reuerti, nè perpetua notatus infamia, vilis inter cæteros haberetur: & mâlle ſub vmbra honeſtatis interìm ſic eſſe, quàm expelli à ſedibus ſuis, & publicæ mendicitati exponi. Eorum, qui de Petri erant proſapia, hæc erat reſponſio, quia iam credi eis à nemine poſſet, ſi dimembrarent genus ſuum, & eum relinquerent, qui cognationis ſuæ caput eſſet & dominus. Cæteri iuramento fidelitatis excuſabant perfidiam, nec aliquis ex ſana conſcientia parti illi conferebat ſuffragia. Denunciabat itaque Abbas eis, colligationes impietatis eſſe ſacrilegas, & prophanas conſpirationes, legibus & canonibus condemnatas, iuramentis nõ poſſe muniri: nec poſſe, nec debere veritatis ſacramenta mendacio ſuffragari: inſanire autem eos, qui rem illicitam ſacramenti patrocinio conſtare exiſtimant, cùm oporteat extraordinarias pactiones, quocunque religionis obtentu ſancitas, reuocari in irritum, & authoritate diuina diſſolui: Auditis his & alijs viri Dei ſermonibus, defluebãt à Petro, & quotidiè partis illius diſſociatis agminibus, vincula rumpebantur: ipſius quoquè Petri anima tabeſcebat, quia ſe quotidiè minui, Innocentium verò creſcere minimè dubitabat. Defecerant pecuniæ, contabuerat curiæ amplitudo, aruerant miniſteria domûs, rarus menſas eius frequentabat conuiua, deliciæ in plebeia cibaria mutatæ, cultus obſequentium vetuſtate obſcurus, macri & acuti ſtipendiarij, ære alieno oppreſſi, & tota domûs effigies pallida, diſſolutionem proximam indicabat.

Venit Romam, Pontifice & Cardinalib⁹ gratulantibus.

Attende ſanam eius doctrinam.

Interea Rex Siciliæ Rogerus, qui ſolus iam ex principibus obedire Papæ Innocentio de-

tio detrectabat ad eum mittit epistolas, petens, vt Aimericum Cancellarium suum & Abbatem Claræuallis ad se mitteret, nihilominùs à Petro Leonis idem petens, vt Petrum sibi Pisanum à suo latere delegaret. Aiebat autem se dissensionis huius, quę iam diù indurerat, velle scire originem, & cognita veritate, aut corrigere errorem, aut sancire sententiam. Mittebat autem in dolo: quia audierat Petrum Pisanum eloquentissimum esse, & in legum & in Canonum scientia nulli secundum: putabatque, si eloquentiæ eius in publico consistorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis simplicitatem Abbatis posse obrui, & silentium ei in verborum & rationum pondere imponi. Nè diù morer, venit pars vtraq; Salernum: sed militauerat vltio, & præuenerat tanti sceleris machinamentum. Parato nanq; ad bellum innumerabili exercitu aduersùs Rannulphũ Ducem, idem Rex in cãpum armatas produxerat acies, cũ subitò viso Duce audacter obuiam procedente, territus fugit, effusumque exercitũ prædæ & cædibus exposuit, & innumeris militibus captis & interfectis, inuitus Ducem ditauit opibus, & gloria sublimauit. Quæ quidem ei omnia iuxta verbum viri DEI contigerunt. Cùm enim primus eorum, qui vocati fuerant, Abbas sanctus adueniens, Regem in castris positum inuenisset, per multos dies vicinas acies, nè committerent, impediuit, denuncians Regi, quia si conflictum inieris, victus & confusus abibis. Nouissimè verò, cùm eiusdem Regis plurimùm creuisset exercitus, ignorãs, quòd non in multitudine foret euentus belli, virum sanctum quærentem ea, quę pacis erãt, vlteriùs audire contempsit. At ille ducem Rannulphum & catholicorum aciem verbis potentibus adhortans, sicut Regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est & triumphum. Cumq; ad proximam villulam declinâsset, & instaret orationi, repentè fugientium & insequentium clamor auditur. Siquidem per eundem locum fugiẽtem Regis exercitum Rannulphus persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his, qui cum Abbate erant, vni ex militibus occurrit, & quid accidisset interrogabat. At ille (siquidem literas nouerat) Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum, sicut cedros Libani: & transiui, & eccè non erat. Nec mora, Dux ipse secutus, mox vt monachum vidit, sicut erat armatus, equo desilijt, & eius pedibus aduolutus: Gratias ago, inquit, Deo & fideli seruo eius: quia nõ nostris viribus, sed fidei eius collata hæc victoria est. iterumque insiliens equo, hostes insequebatur.

Rogerus Siciliæ rex, solo detrectat obedire Innocentio Papæ.

Magna eius Regis calamitas.

Prænunciat S. Bernardo Regis ruinam, & Ducis Rannulphi victoriã

Psalm. 36.

Nec tamen hac plaga sibi inflicta cælitùs, correctus est animus Regis, nec detumuit procella, quam conglomerauerat prauæ mentis elatio: sed post fugam reuersis, qui euaserant, simulans alacritatem, regio se ornatu attollens, stipata militibus curia, vtranque partem iubet accersiri: & priùs instructo Petro, & multarum promissionum authoramentis accenso, de causæ suæ rationibus eloqui iubet. Prior Petrus electionem domini sui canonicam asserit, & verba sua multis canonum assertionibus munit. At verò vir Dei non in sermone, sed in virtute regnum Dei esse intelligens: Scio, inquit, te Petre, virum sapientem & literatum esse, & vtinàm sanior pars & honestiora te occupâssent negocia. Vtinàm te patronum causa iustior obtineret, & sine dubio rationalia eloquentem, nulla posset impedire facundia. Et nos quidem agrestes, sæpiùs ligonibus, quàm pragmaticis aduocationibus assueti, si causa fidei non esset, institutum silentium teneremus. Nunc autem cogit nos charitas eloqui, quia tunicam Domini, quam in tempore passionis nec ethnicus præsumpsit scindere, nec Iudæus, Petrus Leonis lacerat & dirumpit. Vna est fides, vnus Dominus, vnum baptisma: Nos neque duos dominos, neque geminam fidem, nec duo baptismata nouimus: vt ab antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo animæ, cæteris omnibus pereuntibus, euaserunt: & quotquot extra arcam inuenti sunt, perierunt. Arcam hanc typum tenere Ecclesiæ, nemo est qui ambigat. Arca alia nuper fabricata est: & cùm sint duæ, alteram necesse est esse adulteram, & in profundum demergi. Arca, quam regit Petrus, si ex Deo est, necesse est, vt arca quam regit Innocentius, obruatur. Peribit ergo Orientalis Ecclesia, peribit Occidens totus, peribit Francia, peribit Germania, Iberi & Angli, & Barbara regna in profundum pelagi demergentur. Religio * Camaldrensis, & Carthusiensis, & Cluniacensis, & Cistertiensis, & Præmonstratensis, aliaque innumerabilia seruorum Dei & ancillarum collegia, necesse est, vt sub vno turbine corruant in abyssum. Episcopos & Abbates, & reliquos Ecclesiæ principes, collo præcipiti mola asinaria alligata pelagus vorax excipiet. Solus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iste Rogerus, & cæteris omnibus enecatis, ipse solus saluabitur? Absit, vt totius mundi religio pereat, & ambi

Iohann. 19.

Ephes. 6.

Gen. 6.

1. Pet. 3.

Obserua, quinam pareant Romano Pontifici.

tio Petri(cuius vita,palàm eſt,qualis extiterit)regnum cælorum obtineat.

Rationalibus argumẽtis,Petrum Piſanum & cæteros oratores in ſuã partem trahit S. Bernardus.

Ad hæc verba non vltra ſe poterant,qui præſentes aderant,continere: ſed abominati ſunt & vitam Petri, & cauſam. Abbas autem tenens manum Petri, eleuauit eum,& ſimul ipſe ſurrexit: Tutiorem, inquiens,ſi mihi credis,intrabimus arcam. Et ſicut iampridem mente conceperat,ſalutaribus illum aggrediens monitis,cooperante gratia Dei,protinùs perſuaſit,vt ad vrbem rediens, Innocentio Papæ reconciliaretur. Soluta concione,Rex necdùm voluit obedire:quia ſancti Petri patrimonium, quod in Caſſinenſi & Beneuentana prouincia ampliſſimum eſt, cupidus occupauerat:putabatque huiuſmodi ſuſpenſionibus aliqua extorquere priuilegia, per quæ in

Luc.23. ius proprium deinceps ſibi ſtabiliretur hæreditas. Sic Hærodes videns Saluatorem,

Iohan.17. contempſit:& quem deſiderauit abſentem, contempſit præſentem. Sed omnipotens Deus claritatem, quam accepit à patre, dedit hominibus: & contemnentes ſe facit inglorios,& erigit in ſublime humiliatos. Igitur circa curationem cuiuſdam viri nobilis,& in vrbe Salernitana notiſſimi,ſuccumbentibus medicis, quorum præcipuè ibi ars viget & ſtudium,eidem vitam de medicorum auxilio deſperanti, noctù quidam per ſomnium apparens,intimauit aduenisſe Salernum virum ſanctum, & in curationibus efficacem. Hunc inquirere iubet, & de lauacro manuum eius bibere.

Hominẽ à medicis deſperatũ ſanat aqua, qua abluit vir Dei manus ſuas.

Quæſiuit,inuenit,aquam petijt,bibit,conualuit. Hoc verbum per totam vrbem diuulgatum,ad aures Regis & procerum eius peruenit. Cùm omnium igitur populorum fauore,ſolo Rege in malitia permanente,Abbas Romam reuertitur:prædictũ verò Petrum Piſanum & quoſdam alios reconciliauit Eccleſiæ, & Innocentio Papæ confœderat.

Exod.12. Aduenerat tempus,in quo completa Amorthæi malitia, Angelus percutiens,gladium iam vibrabat, & pertranſiens domos, quarum ſuperliminaria agni ſanguis imbuerat, ad domum Petri Leonis veniens, ſalutare in ea non reperit ſignum. Percuſſit ergò miſerum: nec tamen ilicò defungitur, ſed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patientia Dei abutitur, & in peccato ſuo moritur deſperatus. Miſerabili pompa corpus eius effertur,cadauer eius in latebris ſepelitur, & vſque hodiè fouea illa à Catholicis ignoratur. Attamen pars illius,Papam ſibi pro illo alterum ſtatuerũt, non tam ex pertinacia ſchiſmatis,quàm vt opportuniùs per aliquam tẽporis moram Papæ Innocẽtio reconciliarentur. Quod ſine mora per manus ſerui ſui effecit Dominus. Nam & ipſe ridiculus pontifex,Petri Leonis hæres, ad eundem virum Dei nocte ſe contulit,& ille eum nudatum quidem vſurpatis inſignibus, ad Domini Innocentij pedes adduxit. Quo facto,gratulabunda ciuitas lætatur, Innocentio Eccleſia redditur, Romanus populus,vt paſtorem & dominum, Innocentium veneratur, Abbas Claræuallis mira reuerentia habetur, ab omnibus author pacis & pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles proſequuntur,acclamat populus,matronæ ſequũtur,& omnes ei prompto animo obſequuntur. Sed quandiù gloriam illam tolerauit? Quandiù pace fruitus eſt poſt tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & compoſitis,vix quinque dies teneri potuit, qui ſeptem annis & vltrà pro reſarcienda eádem ſciſſione ſudauit. Exeunti autem vniuerſus populus occurrit,lachrymantur poſt eum,& ſe ab eo poſtulant benedici, & orationibus eius cum omni deuotione ſe commendant.

Antipapa diuinitùs percuſſus perit.

Viri Dei opera ſchiſma tollitur.

Accepta igitur ab Innocentio licentia,confirmata pace, vir Dei egreditur,& maximum domi reportans gaudium, à fratribus cum gratiarum actione deuotè ſuſcipitur. Interea Romæ Innocentius poteſtatiuè agenda diſponit, vndiquè viſitatores occurrunt:alij cum negocijs,alij gratia congaudendi aduenium:proceſſiones per Eccleſias celebrantur: depoſitis armis,ad audiendum verbum Domini plebes accurrunt, poſt multifarias egeſtates, ciuitas in breui opulenta refloret. Quæ diſcordiæ tempore diſtracta fuerant,pax ſolidata reducit & reuocat:arantur ſolitudines, pinguescunt deſerta. Requieſcunt ſinguli ſub vite & ficulnea ſua,nocturnæ ſilent excubiæ, & apertis ianuis,omnis timor excluditur. Dato tempore, Innocentius Eccleſiæ ruinas reſtaurat,recolligit exules,eccleſijs antiqua ſeruitia,depopulatas colonias expulſis reſtituit,inſuper & dona congrua largitur per ſingulos. Monaſterium etiam apud aquas Saluias,in S. martyris Anaſtaſij honore conſtituit:quod quidem ibi fuerat priùs, ſed hoc tempore ſolus in eccleſia deerat habitator. Conſtructis itaque cœnobialibus manſionibus,& reformata Eccleſia,aſſignatis etiam ad alimonias domibus, agris & vineis, à Claraualle Abbatem & conuentum fratrum ſibi mitti dominus Papa vo-

Redit ad ſuummonaſterium Clarauallenſe.

luit

luït & obtinuit. Mittitur ergò Bernardus, Pisanæ olim Ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundùm beati Benedicti Regulam, in eodem loco Domino deseruirent. Citò profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorum Dei multiplicatus est numerus, & pinguibus ac congruis nutrimentis incolume & multiplex in breuì produxêre peculium. Mittũtur è Claraualle monachi, qui Romæ degant in monasterio S. Anastasij.

CAP. VIII.

ABbas sanctus ad studia sua reuersus, dilectũ amplectitur epithalamiũ. E diuersis etiam regionibus, odore religionis illius vbiq; diffuso, fratres ad fundanda monasteria inuitantur: Fundata quoquè & statuta, se ditioni eius subijciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinę. Sed & diuersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruêre Episcopos. Imprimis Roma summo ornatur Pontifice: Prænestę Stephanũ habuit totius modestię virum: Ostia virum magnum Hugonem. In ipsa quoq; Romana curia Henricus & Bernardus, alter presbyter, alter diacon⁹ ordinati sunt Cardinales. Prope vrbem Romam Nepa quoq; sub Huberto refloruit. In Tuscia Pisis, natalis soli gloria, & magnum Ecclesiæ lumẽ, Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefrid⁹, Antisiodoro Alanus, Nannetis Bernardus, Beluaco Henricus, Tornaco Giraldus, Eboraco Henricus. In Hybernia duo Episcopi, re & nomine Christiani. In Alemania ciuitate Curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hæc luminaria, dè Claraualle assumpta, fulgore puro p̃dictas vrbes sua illustrauêre præsentia, & pastoralis officij elucidantes gloriam, exemplum cæteris Episcopis facti sunt doctrinæ & vitæ, & in altitudine sua semper humiles constiterunt. Episcopi complures è Claraualle creati.

Defuncto siquidem Innocentio Papa, & successoribus eius Cęlestino & Lucio quãuelociter consummatis, Bernardus, quem priùs apud S. Anastasium Abbatem dixim⁹ ordinatum, Papa vrbis efficitur, & Eugenius tertius appellatur. Hìc sèditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis, in Frãciam venit. Cumque Romæ se comederent ac morderent, & se inuicèm consumerẽt, expectauit in pace, donec fatigati conflictibus, & damnis afflicti, eius præsentiam cuperent & optarẽt. Eugenius 3. fit Rom: Pontifex.

Qui interìm celebrato Rhemis Concilio, Claramuallem humiliter visitat, & gloriã pontificatûs Romani pauperum repræsentat adspectibus. Mirantur in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine, propositi sancti permanere virtutem: vt altitudini sociata humilitas, pro officio exteriùs fulgeat, & pro virtute nequaquàm interiùs inanescat. Adhærebat carni eius lanea tunica, & diebus ac noctibus cuculla vestitus, sic ibat, sic cubabat. Intùs monachi habitum retinens, extrà se Pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exhibens personarum. Segmentata ei circunferebantur puluinaria: lectus eius pallijs opertus, cortina ambiebatur purpurea: sed si reuolueres operimenta, inuenires superiectis laneis complosa stramina & paleas cõglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde: ipse verò bona coram hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus auulsa à corde suspiria, hortatur & consolatur, & se inter eos fratrem & socium, non dominum, exhibet, vel magistrũ. Cumq; eum ibì morari diutiùs non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus, iter in Italiam dirigens, abscessit, & ad vrbem peruenit. Concilium Rhemens. præsente Eugenio. Nota in Põtifice strati duritiam. 1. Reg. 16.

Scripsit ad eũdem Papam vir sanctus multę subtilitatis librum, in quo acutissima indagatione tam ea, quæ circa eum, quàm infrà sunt, prosequens, etiam ad ea, quæ supra ipsum sunt, assendens, tanta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertio cælo assumptus, audisse quędam verba, quæ non licet homini loqui, & Regem in decore suo vidisse. In his, q̃ infra, & quæ circa ipsum sunt, morũ societas, naturę æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, dijudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominem sunt, speculatur cęlestia, non eo modo, quo Angeli, qui semper adhærent Deo, considerant: sed eo modo, quo potest homo puri animi & mentis synceræ diuina contingere, & conformari Hierarchiæ cælesti sacerdotium temporale. Cùm enim in cælesti militia constet alios alijs principari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorum potestatum ad diuersa officia delegari: quidam viciniùs assistentes, ab ipso accipiunt, quæ alijs vel agenda vel intelligenda insinuent. Cumque exigat homo præpositurę suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necesse est: Libri sancti Bernardi dè consideratione. In cęlestiũ spirituũ ordinib. alijs alijs principantur.

Omnes multo magis debemus subijci Deo.

quia cùm sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus, subdi maximè oportet Deo, de cuius munere datur ista prælatio, & quo docente fit, vt pateat homini tam cognitio sui, quàm per fidem & spem ad diuinam contemplationem pro modo data & indulta accessio. Dictabat vir Dei & nonnunquàm scribebat in tabulis cereis, non patiebatur perire inspirata sibi diuinitùs: sedabat lites Ecclesiarum, & appellationes importunas, quas inter se clerici discordes concitabant, blando spiramine componebat. Interdùm etiam duriùs increpante eo, redibat tranquillitas, & detumescentibus procellis, qui seditiosi ante eum venerant, & bile diffusa scaturientes declamationibus, pacifici reuertebantur.

Comitis Theobaldi erga virum Dei summũ studium & insignis liberalitas.

Adhæsit ei præ omnibus Comes Theobaldus, & dilectionem beneficijs prosecutus, & se & sua in subsidia Clarævallis exposuit, & in manibus Abbatis posuit animã suã, depositа altitudine principali, se inter seruos Dei conseruũ exhibens, non dominum, ità vt obediret ad omnia, quæcunq; domûs illi⁹ infimi imperâssent. Emebat ergò fundos, construebat domos, Abbatijs nouis præbebat impensas, & vbicunq; serui Dei extendissent propagines, delegabat pecunias: non vnam domum, sicut Salomon Hierosolymis statuens: sed vbicunq; huius schematis consedissent personę, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriam faceret mansionem. Sed & hoc in arbitrio viri Dei posuit, vt quibuscunq; egẽtibus, eo mandante, ad opus Dei sumptus præberet. Videns ergò Abbas promptum principis animum, pietatem pietate accendit, & maximè quidem domesticis fidei voluit esse eum obnoxium, & immortalia templa fundare cõsuluit, & eleemosynas ea sagacitate disponere, vt semper fructificantes, rediuiuis & renascentibus accessionibus nouas semp eleemosynas parturirent. Deinde egenis, quos hàc atq; illàc, quasi vespæ pungentes, stimuli pauperta-tis exagitant, omnimodis docuit misereri: alijs indumenta, alijs alimenta largiri monuit: & suggessit, vt per seipsum Xenodochia visitaret, nec horreret adspectus languẽtium: quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum, si videret & foueret, si consolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum & viduã, misereri & commodare, sermones suos in iudicio disponere, prouidere quieti Ecclesiæ, rationem gladij intelligere, quasi elementarium instruxit, summam principalis offi-cij ei intimans, & hoc exquiri à principe ex debito, vt laudi bonorũ & vindictæ malorum intendat. Hęc & alia huiusmodi salubria monita homo rationabilis reuerenter accipiens, luxum curiæ & fastum altitudinis in humilitatem & honestatem conuertit: nec erat, qui in præsentia eius auderet aliquid indecens vel agere, vel loqui: sed in hoc etiam ei placere studentes, siue ficto, siue puro animo, ea in quibus dominum suũ delectari videbant, ipsi quoquè sæpiùs factitabant. Introducebant igitur ad eum, qui familiariùs ei assistebant, pauperes patientes calumniam: nunciabant, languentes in plateis iacentes, & quosque in amaritudine & miseria constitutos: & ipse oblata sibi occasione clementiæ lætabatur, & altiori gratia amplectebatur, quos de huiusmodi rebus videbat esse solicitos. Deniq; duos religiosos viros, de Præmonstratensi Ordine euocatos, eleemosynæ suæ præposuit, ad quorum curam spectaret circumire castella & vicos, in quibus ipse maneret, & de propria mensa languentes & leprosos omnes, q ibì manebant, quandiù in illis locis esset, abundanter refici iussit: sed & alijs pauperibus largas & cõgruas eleemosynas siue in cibis, siue in vestibus, eorum ministerio donari instituit. Et illis quidem tãtum in domo sua voluit esse dominium, vt potestatiuè pincernis & pistoribus & cocis, & reliquis ministerialibus, quæ vellent, iuberent: q placerent, tollerent: nec esset, qui aliquid prohibere auderet vel referre ad Comitem, si in aliquo prodigi viderentur. Hi duo, quos prædixi, timentes Deum, & Comiti placere volentes & Deo, nec magnificentiam principis minuebant, qui charitatis plenitudinem de suis impleri præceperat: nec Deo ingrati esse volebant, si inuenirentur desides & auari, quos promptos & expeditos dispensatores esse tam voluntas Dei, quàm principis sufficiens bonitas iniunxisset. Erat præterea horum officio deputatum, vt monachis & religiosis viris, quos ad curiam diuersa mittebaut negocia, hospitia prouiderent, & de penu & horreo Comitis necessaria ministrarent. Circunferebãt etiam rigente bruma, aptatis sarcinis, pauperum indumenta & pelles, & birros, & calceamẽta, in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in Comitatu illo clementiæ opus deerat: ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non sicut Pharao frumenta venundedit populo, nec in seruitutem sibi erogatis annonis subiecit Aegyptum: sed Abbate sancto, quasi altero Ioseph,

Officium Principis. Ezech. 1. Theobaldi Comes, exemplum optimi principis.

Duos Monachos eleemosynę suę prępositi idem Comes.

Genes. 47.

Ioseph, diuiniore vsus consiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit populũ pecunia, nec astu circunuénit afflictos, nec re publica ad se translata; priuatos in terra cumulauit thesauros: sed in cælo potiùs thesaurizans infatigabilis distributor, cum magna alacritate & pecunias distribuit, & annonas.

Nec defuit viro inhianti cælestibus, magni ponderis & horrenda tentatio: sed aggressus est eum tam Rex, quàm principes, & commota est & cõtremuit terra, & quasi iratus esset ei Deus, rapinis & incendijs ferè omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant, & operuit faciem terræ Regis exercitus, & passim omnia vastabãt. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribus: quia & sui deseruërunt eum, manifestè infestantes: & qui remanserant, in insidijs, non ad subsidia, erant, & erãt vndiq; angustiæ graues: quia nec domi sibi cauere, nec extrà poterat congrua prouidere, qui omninò, qui sui essent, nescirent: & tam de perfidia refugarũ, quàm de duplicitate suorum, prorsùs diffideret. Inter has angustias conuersus ad Dominum, de cælo quæsiuit auxilium: & accito viro Dei, cuius consilio maximè vtebatur, non desperans de misericordia Dei, hoc ex eius respõso accepit, vt intelligeret, quia flagellat Deꝰ omnẽ filium, quem recipit, & huiusmodi correptiones vel purgant, vel probant animam: & gloriosiorem fuisse Iob, cùm sederet in sterquilinio, quã fuisset, cùm circunstante exercitu, sedisset illæsus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccâsse in ocio, & abusum bono pacis, defluxisse in vitia: cùm Dauid Pater eiꝰ, Absolon filio psequente & vniuerso Israële, permansisset in gratia. Intimauit etiam, quomodò ipsum satanas colaphizauit Apostolum: in qua tribulatione immobiliter perseuerans, illud meruit audire: Quia virtus in infirmitate perficitur: & quia in præsenti segniores nos faciunt prospera, & circunspectiores aduersa. Hęc audiens venerabilis Comes, magnificè animatus, duo immensi ponderis & miri operis vasa aurea, in quibus preciosissimæ gemmæ habebantur inclusæ, quæ in solennitate coronę suę Rex Anglorũ Henricus auunculus eius, ad ostentationem diuitiarum suarum & gloriæ suæ, in mensa coram se habere consueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium: & à corde suo delectationem huiusmodi auellens, gemmas à retinaculis suis abstrahi iussit, & aurum cõfringi præcepit, vt venundaretur, & de precio eorum dilecta Domino super aurum & topazion tabernacula fundarẽtur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israël, sed Moyses eleuatis in cælum manibus, potitus est victoria: & retrahentibus se hostibus, Abbas sanctus sequester solicitus, clamantibus ad Dominum, & domi plorantibus fratribus, irrupit in acies, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio: & allegationibus diuinis intercurrentibus, detumuêre procellæ, & reuersa est inter regem & principem tranquillitas, & pacis desiderata serenitas.

En princeps longè optimus in quã horrendam incidit tentationem.

Prou. 3.

Iob 2.

2. Reg. 15. &c.

2. Cor. 12.

S. Bernardi author pacis inter discordes principes.

Prologus domini Ganfridi monachi Clarauallensis, & quondàm beati Bernardi notarij, in tres vltimos libros de vita eiusdem.*

* Gofridi

CLarissimi patris nostri Bernardi Clarauallensis Abbatis memoriam, viri insignes ad laudem Christi & multorum ædificationem literis commendarunt. Inuenta sanè materia vberi, prout cuiq; licuit, & certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessêre. Videtur autem nonnullis, quòd multò minùs eum silere debeat puer sanctitatis ipsius, dignationis filiꝰ, benignitatis alumnus: quẽ ab eius vberibus post annos circiter tredecim, quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo, sola tandem, quæ sola potuit, mors auulsit. In quo tibi vtinam sic complaceat etiam nunc, pater sancte, sicut aliquando videbatur, & aliquandiù cõplacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, momordit mors improba, sed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit: sine misericordia portionẽ, quę se cõtingebat, accepit. Tulit adspectum, tulit eloquiũ, corporale etiã tulit obsequiũ: sed non rapuit fidem p̃sentis etiã nunc opitulationis, non absorbuit spem futurę aliquando visionis, non deniq; filialis absumpsit deuotionis affectũ. Cæterùm mihi quidẽ, vt optimè nóui, præsertim tanto idonea operi, nec scientia, nec eloquentia suppetit. Sed tua sanè magnalia & tuas dignè eloqui laudes, non Origenis ingeniũ, non Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperandum tamen, q̃ tuorum magis operum fructus carpere prudens lector, q̃ verborum nostrorũ folia indigna, debebit: vt illorum magis suauitate gustata, quàm illorum ariditate culpata, nõ tam nequiter

ista mordeat, quàm illos delectabiliter edat. Nam & securiùs & synceriùs visa solent, quàm audita, narrari: & in tertium vas transfusa, faciliùs coacescunt. Sed & dulciùs ea bibitur aqua, quæ exiguo licèt alueo fontis hauritur, quem confestìm repleuerit vena scaturiens, quàm quæ ex riuo tollitur, longiùs iam progresso, vel ex flumine iam copioso. Indè est, quòd intactis eorum libris, qui de eiusdem beatissimi patris nostri initijs seu etiam medijs conscripserunt, nè tanquàm super alienum ædificâsse videar fundamẽtum: circa ea potissimùm noster sermo versatur, quibus penè omnibus præsens adfui: interdùm etiam, licèt pauca interserens, quæ fidelissima fratrum, qui aderant, relatione cognoui. Veruntamen opus istud libellis tribus, partitum lector inueniet: quorum quidem primus ea maximè, quæ ad habitum, mores atque doctrinam huius beati patris visa sunt pertinere: secundus autem virtutes multas, per eum factas, eloquitur: tertius in eiusdem beato fine completur. Illud etiam admonendum, in rerum narratione gestarum, cohærentiam similitudinis magis, quàm temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta, quo facta sunt: sed interdùm aliqua, prout occurrere locis opportunioribus videbantur, inserta. Firmior enim videri, & haberi acceptior solet oratio, quæ suis innititur & illustratur exẽplis, velut fabrica quædam, idoneis fulta columnis. Nonnulla quoquè transportata sunt, vt similibus alijs iungerentur, & quę erant eiusdem generis, sibi aptiùs cohęrerẽt. Verùm hæc in duobus quidem libellis prioribus. nam in tertio, penè per omnia ordini ipsi ipsius temporis, series narrationis obsequitur.

Quid tres libri posteriores contineant.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

Catalogus virtutum beatissimi Bernardi.

INnumeris quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulum suum Bernardum Clarauallensem Deus glorificauit Abbatem, sicut glorioſus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterùm, sicut Malachiam sanctum idemipse commendat, primum maximumq; miraculum, quod exhibuit, ipse fuit: serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimus in spe, perfectus in charitate, summus in humilitate, præcipuus in pietate. In consilijs prouidus, in negocijs efficax, nusquàm tamen minùs, quàm in ocio ociosus. Iucundus inter opprobria, inter obsequia verecundus, suauis moribus, meritis sanctus, miraculis glorioſus, plenus deniq; virtute & sapientia & gratia apud Deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutorium simile sibi fecerat Deus, & speciali præuentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam specialis, spiritualis tamen potiùs, quàm carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtiquè, sed cælestis: in oculis Angelica quædam puritas, & columbina quædam simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indicijs foràs erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ, copiosè perfusus homo quoquè exterior videretur. Corpus omne tenuissimum & sine carnibus erat: ipsa quoque subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illò nimirùm, quicquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio & studium compunctionis attraxerat. Cęsaries ex flauo colorabatur & cãdido: barba subrufa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Aliàs autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitùs & conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitùs siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat stomachi defectus, viscerum corruptio. Hę continuę illi, præter alias sæpiùs incidentes. Summũ eius studium, fugere admirationem, & tanquàm vnũ sese agere cæterorum. At persequebatur gloria fugientem, sicut eregionè captantes sese alios fugere consueuit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quò nimirùm intuitu vitam regulamq; commu

Dotes corporis eius, & formæ habitudo.

Multiuarijs morbis laborat.

communē ampliùs æmulabatur, nil in ſuis actibus præferens obſeruantiæ ſingularis. Ob hoc denique & cilicium, quod pluribus annis occultè geſtauerat, deponere mâluit, quàm vt ferre ſciretur: minimè illum latére velle conteſtans, qui cum cæteris eiuſdem profeſſionis ſibi communia non ſectatur. In ipſis tamen communibus erat illi ſingularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens & minima quæque cum ſtudio & intentione tractabat, ex propria ſiquidem experientia diffinire ſolitus ſapientem, cui quæque res ſapiunt prout ſunt.

Fugiendâ monachō ſingularitas.

Sapientis definitio.

A primis ferè annis ſic euaſit illecebras gulæ, vt ipſam quoquè ſaporum diſcretionem ex magna parte perdiderit. Quotiès pia ſibi miniſtrantium fraude deceptus, liquores alios pro alijs ſumpſit? Nam & oleum ſibi per errorem aliquandò propinatum bibit, & penitùs ignorauit: nec priùs id cognitum, quàm ſuperueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis, in aqua calida penitùs emolliti, exigua ſorbitiuncula erat. Modicus ille quidem, ſed non modicam partem eius crudam reijcere ſtomachus ſolebat, nè qua illi foret in cibo voluptas: quem ſumere, periculum: ſumptum tenere, dolor: reijcere, miſeria. Sic nimirùm fideli ſeruo iuxta deſiderium cordis ſui diſpenſatio diuina prouiderat, vt nec fructus ei deeſſet abſtinentiæ ſingularis, & odioſam admirationem declinaret ſub vmbra neceſſitatis. De vino quidem aliquando ipſe nobis dicebat, decere monachum, quandò ſumere oportet, ſic guſtare illud, nè exinaniſſe calicem notaretur. Quod ſic ipſe ſeruabat, quotiès ſibi vinum patiebatur apponi, vt non modò poſt vnum potum, ſed poſt qualecunq; prandiū, ſuum vaſculum, in quo ei ppinabatur, vix aliquādò videretur minùs plenū à menſula reportari. Minùs quidē ſtare poterat, ſed erat ſedens penè iugiter, & rariſſimè mouebatur. Quotiès ſubtrahere ſe poterat negocijs, aut orans, aut legēs, aut ſcribēs, aut inſiſtens doctrinę erat & fratrū ędificationi, aut in ſacra meditatione pſiſtens. In quo nimirū ſtudio ſpirituali obtinuerat gratiā ſingularem, vt non tædiū in illo, nō difficultatem aliquandò ſuſtineret, liberè ſecum habitans, & deambulās in latitudine cordis ſui, & ibi exhibēs Chriſto, vt monere alios ipſe ſolebat, cœnaculū grāde ſtratū. Omnis ei ad meditandū hora breuis, locus omnis congruerat: frequenter tamē, licèt ſic affectus, diuino vrgente metu, immò regente ſpiritu, ſtudiū hoc lucris vberioribus poſtponebat, doctus quærere non quod ſibi erat vtile, ſed quod multis. Alioquìn in quolibet cœtu hominū vel tumultu, nisì eius intentionē cauſa depoſceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam, quam vbiq; ipſe ſibi circunferebat, ſolitudine fruebatur, nil prorſus attendens, quod ſonaret vel apparéret exteriùs.

Cibus eius.

Vinum ità bibit, vt vix bibiſſe videatur.

Exercitia eius.

Nō quod ſibi erat vtile, ſed quod multis quærebat.

Cùm iam Dei famulus annos aliquot in Clāraualle peregiſſet, ſubijt animum eius, vt ſanctum Hugonem Gratianopolitanum Epiſcopum & Carthuſienſes fratres deuotionis gratia viſitaret. Quem prædictus Epiſcopus tam gratanter & tam reuerenter ſuſcepit, diuiuam intelligēs in eiuſdem hoſpitis viſitatione pręſentiam, vt proſtratus ſolotenùs adoret. Videns autem ſeruus Chriſti Epiſcopum ętate grandæuum, celebrem opinione, ſanctitate conſpicuum, coram ſe procidentem, vehementer expauit: & ipſe quoquè corruens ante eum, ita demùm ſuſceptus in oſculo pacis, humilitatem ſuam tanti viri veneratione confuſam, non ſine graui gemitu cauſabatur. In cuius pectore ſingularem obtinuit ex eo tempore locum, vt fierent deincèps duo illi filij ſplendoris, cor vnum & anima vna, & ſe inuicèm fruerentur in Chriſto. Sicut enim regina Saba de Salomone teſtatur, vterque in altero longè ampliùs, quàm fama vulgâſſet, inueniſſe gratulabatur. Carthuſiæ quoq; à viro reuerētiſſimo Guigone Priore, & à cæteris fratribus eodem affectu & eadē veneratione ſuſceptus eſt ſeruus Chriſti, exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epiſtolā priùs nouerant, talem inuenerunt & præſentem. Cęterùm cùm in reliquis omnibus ædificarentur, vnum fuit, quod prędictum Priorē Carthuſienſem aliquatenùs mouit, ſtratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis inſidebat, minùs neglecta, minùs prędilecta, minùs prędilecta paupertatem. Nec ſilentio preſſit æmulator virtutis, quod mente conceperat: ſed locutus vni è fratribus, aliquatenùs moueri ſeſe confeſſus eſt & mirari. Cumque ille ad patrem ſanctum, quod audierat, retuliſſet, nō minùs ipſe miratus, qualis illa eſſet ſtratura, quærebat: quòd ità ſcilicet à Claraualle Carthuſiam vſque veniſſet, vt nunquàm eam vidiſſet, nunquàm conſideraſſet, & vſque in horam illam, qualis eſſet, omninò neſciret. Neque enim ſuum erat animal illud, ſed à quodam monacho Cluniacenſi, auunculo ſuo, & in ſua vicinia demoranti, fuerat commodatum: & erat, ſicut ſibi ſternere ille ſolebat. Quod verbum ſæpe dictus Prior audiens, in eo potiſſimùm mirabatur, quòd

Inuiſit ſanctum Hugonem Gratianopolitanum Epiſcopum.

3. Reg. 10.

Item fratres Carthuſianos.

Vide rem admiratiōe dignam.

ſic

sic ille Dei famulus foris oculos circuncidisset, intus animum occupâsset, vt quod ipsum primò offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset, non considerâsset omninò. Iuxta lacum etiam Lausanum totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit, aut se videre non vidit. Cùm enim vespere facto de eodem lacu socij loquerentur, interrogabat eos, vbi ille lacus esset: & mirati sunt vniuersi.

CAP. II.

DEsiderauerat tamen ab initio omnimodis subtrahere se negocijs, & nusquam egredi, sed in monasterio residere. Quod & postmodùm ex defectu corporis occasionem inuenisse se reputans opportunam, aliquandò statuit, & aliquandiù tenuit, donèc illum exire coëgit necessitas Ecclesiæ Dei, & summi Pontificis atque omnium Abbatum sui Ordinis iussio: quibus per omnia tanquàm patribus deferebat, ipse omnium Pater. Ex quorum etiam mandato, præter tunicam & cucullam, laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, & pileo simili vtebatur, inter tantos languores corporis & labores, nullis vnquàm vti pellibus acquiescens. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquàm. Nimirùm animi fore indicium, aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis, aut foris humanam gloriam affectantis. Incessus eus & habitus omnis, modestus & disciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reuerentiam, solo visu lætificans intuentes. De risu dicimus, quod ex ore eius frequenter audiuimus, dum cachinnos religiosorum hominũ miraretur, non meminisse se à primis annis suæ conuersionis aliquàdò sic risisse, vt non potiùs ad ridendum, quàm ad reprimendum sibi vim facere oporteret, & risui suo magis stimulum adhibere, quàm frenum. Vocẽ illi in inualido corpore validam satis, intelligibilemque contulerat, qui in opus prædicationis segregauerat illum ex vtero matris suæ. Sermo ei, quotiès opportuna inueniebatur occasio, ad quascunque personas de ædificatione animarum, prout tamen singulorum intelligentiam, mores & studia nouerat, quibusque auditoribus congruens habebatur. Sic rusticanis plebibus loquebatur, àc si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusque hominum generibus, velut si omnem inuestigandis eorum operibus operam impendisset. Literatus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis & sapientiæ affluens documentis, omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucri facere Christo. Cautus erat artificiosissimè obseruare, quod ad Eugenium Papam scribens, de sui cordis plenitudine eructauit:

Præclara eius obedientia.

Nunquàm vtitur pellibus.

Nota quàm fuerit à risu alienus.

Sermonem suum accõmodat auditoribus.

Lib 2. De Consideratione, sub finem.

CAP. III.

NVgæ si incidant, interdum, inquit, ferendæ fortassis, referendæ nunquàm. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non solùm vtiliter, sed & libenter audiant, vt supersedeant ociosis. Quàm verò placabilem & persuasibilem, quamque eruditam linguam dederit ei DEVS, vt sciret, quem & quandò deberet proferre sermonem, quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret aut increpatio, nôsse poterunt aliquatenùs, qui ipsius legerint scripta: etsì longè minùs ab eis, qui verba oris eius sæpiùs audiërunt. Siquidem diffusa erat gratia in labijs eius, & ignitum eloquiũ eius vehementer: vt nõ posset ne ipsius quidem stylus eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorẽ. Mel & lac sub lingua eius, & nihilominùs in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici Canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Indè erat, quòd Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu, & ex sermone eius, quem intelligere, vtpotè alterius linguę homines, non valebant, magis quàm ex peritissimi cuiuslibet post eum loquentis interpretis, intellecta locutione ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis sentire virtutem. Cuius rei probatio certa, tunsio pectorum erat, & effusio lachrymarum. Vtebatur sanè scripturis tam liberè commodeque, vt non tam sequi illas, quàm præcedere crederetur, & ducere ipse quò vellet, authorem earum ducem spiritum sequens. Quem nimirùm, vt in medio Ecclesiæ aperiret os eius, sic spiritu Deus impleuerat sapientiæ & intellectûs, vt, secũdùm quod in libro Iob legitur, profunda quoquè fluuiorum scrutaretur, & abscondita proferret in lucem. Nam & confessus est aliquotiès, sibi meditanti vel oranti, sacram omnem velut sub se positam & expositam sibi apparuisse scripturam. Cæterùm q̃ gratis euangelizauerit, quis dignè prædicet? quis dignè miretur? Minùs fore credidit, nullas sibi ab auditoribus transitorias petere facultates, nisi oblatas sæpiùs refutaret etiam Ecclesiasticas dignitates. Parùm illi fuit, nulla quære-

Facundia eius, & in proferendo sermone grauitas.

Psalm. 44. & 118.

Cant. 4.

Iob. 28.

Omnis diuinæ scripturæ sensus ei diuinitùs explicatur.

re

rè stipendia militantem: ne insignia quidem recipere acquieuit. Deniquè velut alter Dauid processurus ad bellum, bellica arma sibi grauiora causatus est, vtpotè quibus multos, suo præsertim tempore, cerneret prægrauari: & in simplicitate sua glorioſiùs triumphabat. Tantam enim gratiam virtus diuina ei contulerat, vt licèt abiectus esse elegisset in domo Dei, vberiùs tamen fructificaret in ea, quàm alij quilibet in sublime porrecti: ampliusq; luceret Ecclesiæ, velut de sub modio humilitatis suæ, quàm cæteri supra candelabra constituti. Nimirùm quo humilior, eo semper vtilior fuit populo DEI in omni doctrina salutari: in quo tamen nunquam tenere voluit locum doctoris. Beatus planè, qui, sicut ipse de quodam sanctorū ait, legem dilexit, & cathedrā non affectauit. Quàm feliciùs siquidem in virtutum cathedra sedere meruit, dum sedere noluit in cathedris dignitatum. Deniquè sicut iustus & fortis in prædicatione Euangelica laborauit, sic prudens & temperans cauit sibi semper ab Ecclesiastica prælatione. Nec enim contumaciter vnquàm renuit, sed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina sibi cooperante gratia, nè cogeretur aliquandò. Moyses quidem sanctus Pontificium concessit Aaron fratri suo, quia linguæ erat impeditioris: Bernardum nostrum, non ab opere Euangelistæ necessitas aliqua, sed ab honore solo, sola humilitas reuocauit. Meritò proindè apud DEVM & homines obtinuit gratiam singularem, qui non modò sine sumptu, verumetiam sine gradu dignitatis, non auten sine fructu fraternæ salutis, Euangelium posuit, & populo Dei semper prodesse studuit, nunquàm præesse sustinuit. Rarò tamen, nec nisi ad loca proxima, vt prædicaret, exiuit: sed quotiès eum necessitas aliqua traheret, seminabat super omnes aquas, publicè & priuatim annuncians verbum Dei. Quod tamen ipsum ex mandato summi Pontificis actitabat: ad nutum quoquè Præsulum cæterorum, vbicunquè eorum aliquem contigisset adesse, similiter faciebat. Nimirùm quantò magnus erat, humiliabat se in omnibus: & eo magis sacerdotibus omnibus deferebat, quo pleniùs intellexerat, quæ ministris Christi reuerentia deberetur,

1. Reg. 17.

Respuit multas sibi oblatas dignitates. Exod. 3.

Eccl. 3.

CAP. IIII.

NEC tacendum, quòd ex prædicatione itineris Hierosolymitani graue contra eũ quorundam hominum vel simplicitas, vel malignitas scandalum sumpsit, cùm tristior sequeretur effectus. Quod tamen verbum dicere possumus ab eo quidem initium non sumpsisse. Cùm enim multorum iam animos permouisset audita necessitas, à Rege Francorum semel & iterùm propter hoc expetitus, Apostolicis etiam literis monitus, non sic acquieuit super hoc loqui, vel consilium dare: donèc per ipsius tandèm summi Pontificis generalem epistolam iussus ab eo est, tanquàm Romanæ Ecclesiæ lingua, exponere populis atque principibus. Cuius epistolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut suas pro illis animas posituri. Hæc & huiusmodi super hoc poterant veraciter dici: sed dicendum potiùs id, quod potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit, DOMINO cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis & quàm multiplicibus signis? Quanta numerare, nè dicam narrare, difficile foret. Nam & eodem tempore scribi cœperant: sed ipsa demùm scriptorem numerositas scribẽdorum, & materia superauit authorem: nimirùm cùm aliquãdò vna die viginti seu plures ab incommodis varijs sanarentur, nec facilè ab huiusmodi dies vlla vacaret. Deniq; plures eo tempore Christus per serui sui tactum & orationem, ab ipsis etiã matris vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos cõualescere, surdos fecit audire & mutos loqui, mirabiliùs restituente gratia, quod minùs præstitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Oriẽtalis Ecclesia liberari, sed cælestis lætari meruit & impleri. Quòd si placuit Deo tali occasione plurimorum quidem eripere, si non Oriẽtalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, Quid feciſti sic? Aut quis certè sapiens illorum sortem magis non doleat, qui ad priora, vel fortè ad peiora priorib⁹ scelera rediẽrunt, q̃ eorum mortẽ, qui in fructib⁹ pœnitentiæ purgatas varijs tribulationibus animas Christo reddiderunt? Alioquìn quanlibèt dicant Aegyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatẽ nec videre valent, nec profer re, Callidè eduxit eos, vt interficeret in deserto: patienter tolerat Christus Saluator opprobrium, quod tantarum animarum salutẽ compensat. Meminit huius verbi ipse quoq; venerabilis Pater, inter cætera dicens: Si necesse sit vnum fieri ex duobus, mâlo in nos murmur hominum, quàm in Deum, esse. Bonũ mihi, si dignetur me vti pro

Innumeris claret miraculis.

Viginti ægri aut plures aliquando vno die curantur.

Libenter hominum Syrophantias & obloquia tollerat propter Christum.

pro clypeo: libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in Dei gloriam. Hoc siquidem ille in libro de Consideratione.

Accidit autem, vt vbi primùm de eiusdem exercitûs dissipatione lamentabilis intrà Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum Dei famulo cæcum filium offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponens sanctus puero manum, orabat ad Dominum, quatenùs si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat, in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum verò post orationē orationis præstolaretur effectum, Quid facturus sum? ait puer. Video enim. Attollitur ilicò clamor adstantium. Plures enim non modo è fratribus, verumetiam è secularibus aderant: qui vt puerum vidêre videntem, multipliciter consolati, Deo gratias referebant.

Cæcum illuminat.

Illud etiam iucundè satis credimus considerâsse nonnullos, quòd eádem hebdomada, qua felicissima anima eius carne soluta est, ecclesia Hierosolymitana magnificè satis fuerit diuino munere consolata, sicut sæpiùs nouerāt illum promisisse. Siquidem capta est Ascalon illa munitissima, paucis à sancta ciuitate milliarijs distans, & periculosè instans calcaneo eius. Aduersùs hanc quinquaginta annis & eo ampliùs nihil profecerant Christiani laborantes. nam & tunc non humana virtute capta est, sed diuina. Nec incongruum nunc ipsius interserere verba, quæ eodem scripserat anno ad virum optimum militem templi, tunc ministrum, nunc etiam magistrum militiæ templi, qui ipsius secundùm carnem auunculus erat: Væ principibus nostris, ait. In terra Domini nihil boni fecerunt: in suis, ad quas velociter rediêrūt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur super contritione Ioseph. Confidimus autem, quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatē suam non derelinquet. Porrò dextera domini faciet virtutem, & brachium suum auxiliabitur ei: vt cognoscant omnes, quia bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus. Sed de his hactenùs.

Ascalon capitur, diuina potiùs quàm humana virtute.

Psalm. 117.

CAP. V.

IAM & illud propter posteros memorandum, quàm multipliciter viri sancti doctrina Ecclesiæ sanctæ profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus reprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos, quos docuit sobriè & iustè & piè viuere in hoc seculo, quanto etiā perfectiùs valedicere seculo persuaserit, vel ex hoc liquet, quòd non cessauit, quandiù vixit, deserta seculi, seculi desertoribus implere. Cuius ministerio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Posuit deserta in stagna aquarū, & terrā sine aqua in exitus aquarū: Et collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatē habitationis: Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, et fecerunt fructū natiuitatis: Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis, & iumenta eorùm non minorauit. Sanè in diebus schismatis generalis, quàm fideliter seruus Domini stetit in confractione in cōspectu eius, vt auerteret iram eius: quàm efficaciter stetit & placauit, cessauitque quassatio: quàm denique euidenter in tempore iræ factus est reconciliatio, nō modò latiùs prosequendum. Sufficere interim potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij Papæ verba ponamus: Quàm firma, ait, quàm perseuerantiq; constantia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanæ Ecclesiæ, incandescente Petri Leonis schismate, feruor tuæ religionis & discretionis susceperit defensandam, & se murum inexpugnabilem pro domo Dei ponens, animos regum ac principum, & aliarum tam ecclesiasticarum quàm secularium personarum ad Catholicæ Ecclesiæ vnitatem, ac beati Petri ac nostram obedientiam frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborauerit, magna, quæ Ecclesiæ & nobis prouenit, vtilitas manifestat. In quibus autē pro fide quoquè magnificè egerit seruus fidelis & prudens, breuiter annectendum est.

Tit. 2.

Psalm. 106.

Innocentij Papæ literæ ad S. Bernardum.

Fuit in diebus illis Petrus Abailardus, magister insignis & celeberrimus in opinione sciētiæ, sed de fide perfidè dogmatizans. Cuius cùm blasphemijs plena grauissimis volitare vndiquè scripta cœpissent, prophanas nouitates vocum & sensuum execrati viri eruditi atque fideles, ad hominem Dei retulerunt. Qui nimirùm solita benignitate & bonitate desiderans errorem corrigi, hominem non cōfundi, secreta illum admonitionē conuenit. Cum quo etiam tam modestè, tamque rationabiliter egit, vt ille quoquè compunctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vniuersa. Cæterùm cùm recessisset ab eo Petrus idem, consilijs stimulatus iniquis, & ingenij sui viribus

Petrus Abailardus, vir doctissimus, sed hæreticus, spargit impia dogmata.

viribus plurimoque exercitio disputandi infeliciter fidens, resilijt à proposito saniori. Expetēs deniquè Senonensem metropolitanum, eò quòd in eiusdem ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Clarauallensem causatur Abbatem suis in occulto detrahere libris: additque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans vt prædictus Abbas dicturus, si quid haberet, ad concilium vocaretur. Factum est, vt postulauit: sed vocatus Abbas, venire penitùs recusauit, suum hoc non esse renuncians. Posteà tamen, magnorū virorum monitis flexus, nè videlicet ex ipsius absentia & scandalum populo, & cornua crescerent aduersario, demùm pergere acquieuit, tristis quidem nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad Innocentium Papam ipse testatur, vbi plenius lucidiusque omne negocium prosequitur.

Concilium Senonense.

Affuit dies, & Ecclesia copiosa conuénit, vbi à Dei famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demùm illi optio data est, aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi, si posset, obijciēdis sibi rationibus pariter & sanctorum patrum testimonijs. At ille nec volēs resipiscere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, vt tempus redimeret, sedem Apostolicam appellauit. Sed & posteà ab egregio illo catholicæ fidei aduocato monitus, vt vel iam, sciens in personam suam nihil agendum, responderet tam liberè quàm securè, audiendus tantùm & ferēdus, hoc quoquè omnimodis recusauit. Nam & confessus est posteà suis, quia ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sensus. Nihilominùs tamen Ecclesia, quæ conuenerat, dimisit hominem, mulctauit abominationem, à persona abstinens, sed dogmata praua condemnans. Quandò verò Petrus ille refugium inueniret in sede Petri, tam longè dissidens à fide Petri? Et ipsum ergò authorem eadem sententia cum erroribus suis Apostolicus Præsul inuoluens, hæreticumque denuncians, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit.

Petrus Abailardus, licèt hæreticus, tamen agnoscit Ro. Pontificis authoritatem.

Damnatur à Ro. Pontifice.

Fuit item Gillebertus, quem cognominauêre Porretanum, Pictauorum Episcopus, in sacris libris plurimùm exercitatus, sed sublimiora se etiam sæpè ad insipiētiam sibi scrutatus. Siquidem de sanctæ Trinitatis vnitate, & de diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, furtiuas propinabat aquas: nec facilè, quid saperet, immò quantùm desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum dixisse ei ferunt:

Gilleberti Porretani errores.

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Nouissimè tamen, cùm iam fidelium super hoc inualesceret scādalum, cresceret murmur, vocatus ad medium est: & librum tradere iussus, in quo blasphemias euomuerat, graues quidem, sed verborum quodam inuolucro circunseptas. In concilio igitur, quod in vrbe Rhemorum Papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominùs aduersùs hunc Gillebertum Ecclesiæ sanctæ suo tempore singularis athleta Bernardus, primò quidem totum, quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, eliciens: Deindè verò tam suis ratiocinijs, quàm sanctorum testimonijs biduana disputatione redarguens: considerans sanè nonnullos ex his, qui præsidebant, iam quidem animaduertentes blasphemiam in doctrina, adhuc auertentes tamen iniuriam à persona: accensus est zelo, & domesticam sibi ecclesiam seorsùm conuocat Gallicanam. Communi deniquè consilio à patribus decē prouinciarum, alijs autem Episcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribūtur nomina singulorum, vt eorum videlicet omnium, sicut fides irreprehensibilis, sic irreprehensibilis zelus innotescat. Ità demùm Apostolico iudicio & authoritate vniuersalis Ecclesiæ, error ille damnatur: Episcopus Gillebertus, an eidem damnationi consentiat, interrogatur: consentiens, publiceque refutans, quæ priùs scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur: maximè quòd ab initio cautus fuisset ea lege eandē ingredi disceptationem, vt promitteret sine vlla obstinatione sese pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem.

Concilium Rhemense, psente Eugenio Pontifice.

Gillebertus agnoscit errorē suū, & impetrat veniā in Concilio.

In partibus Tolosanis Henricus quidam, monachus olim, tunc apostata vilis, pessimæ vitæ, pernicioſissimæque doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquēs mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hostis Ecclesiæ manifestus, irreuerenter Ecclesiasticis derogans sacramentis pariter & ministris. Nec mediocriter in ea

Nota de Henrico monacho apostata, typo hæreticorū nostri tēporis. 1. Tim. 4.

in ea iam malignitate profecerat. Sicut enim de eo scribēs venerabilis pater ad principem Tolosanum, inter cætera ait: Passim inueniebātur iam ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine Christo denique Christiani. Paruulis Christianorum, Christi vita intercludebatur, dum baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesque pro mortuis, sanctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, basilicarum ædificationes, dierum solennium vacationes, chrismatis & olei consecrationes, & omnes denique institutiones Ecclesiasticæ spernebantur.

Hac necessitate vir sanctus iter arripuit ad ecclesiam regionis illius, sæpiùs iam antè rogatus, & tunc demùm à reuerēdissimo Alberico Ostiensi Episcopo & Legato sedis Apostolicæ persuasus, pariter & deductus. Veniens autem, cum incredibili deuotione susceptus est à populo terræ, acsi de cælo Angelus aduenisset. Nec moram apud eos facere potuit, eò quòd irruentium turbas nemo reprimere posset: tanta erat frequentia diebus ac noctibus aduentantium, benedictionē expetentium, flagitantium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Tolosa per aliquor dies, & in cæteris locis, quæ miser frequentâsset amplius, & grauiùs infecisset, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes reuocans, subuersos reparans, subuersores & obstinatos authoritate sua premens & opprimens: vt, non dico resistere quidem, sed nec apparére præsumerent. Cæterùm etsi tunc fugit Henricus ille & latuit, ità tamen impeditæ sunt viæ eius, & semitæ circunseptæ, vt vix alicubi tutus, posteà tandèm captus & catenatus Episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam signis in seruo suo glorificatus est Deus, aliorum corda ab erroribus impijs reuocans, aliorum corpora à languoribus varijs sanans.

Imputissimi hæretici cōmenta vir sanctus profligat è populo.

In itinere multa signa facit.

Est locus in regione eadem, cui Sarlatum nomen est: vbi sermone completo, plurimos ad benedicendum panes, sicut vbiquè fiebat, Dei famulo populus offerebat. Quos ille eleuata manu & signo Crucis edito, in Dei nomine benedicens: In hoc, inquit, scietis vera esse, quæ à nobis: falsa, quæ ab hæreticis suadentur, si infirmi vestri, gustatis panibus istis, adepti fuerint sospitatem. Timens autem venerabilis Episcopus Carnotensis, magnus ille Gaufridus, (siquidem præsens erat & proximus viro Dei) Si bona, inquit, fide sumpserint, sanabūtur. Cui pater sanctus, de Domini virtute nihil hæsitans: Non hoc ego dixerim, ait: sed verè, qui gustauerint, sanabuntur: vt proindè veros nos & veraces Dei nuncios cognoscant. Tam ingens languentium multitudo, gustato eodem pane, conualuit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir sanctus vicina per loca regrediens, ob concursus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

Confirmat veră fidem miraculis.

Benedicto pane sanat plurimos.

CAP. VI.

CElebrimum sanè miraculum, quòd per seruum suum in partibus Tolosanis Christus exhibuit, paralytici cuiusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorum ipse vnus erat, ad petitionem Abbatis & fratrum visitans homo Dei, moribundum inuenit hominem, qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaque miserum, & data benedictione egrediens, sicut posteà confessus est, loquebatur in corde suo fidelis seruus Dei, ad Dominum tam fidutialiter, quàm fideliter dicēs: Quid expectas Domine Deus? Generatio hæc signum quærit. Alioquin minùs apud eos nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint confirmata sequentibus signis. Eádem hora exilijt paralyticus ille de grabato, & accurrens, secutus & consecutus est eum, sacra vestigia deuotione, qua debuit, amplexatus. Cui subitò procedenti obuians ex concanonicis vnus, expauit & exclamauit: siquidem phantasma putabat. Quandò enim de lectulo crederet surgere potuisse? Egressam magis à corpore eius animam phantasticè sibi apparuisse arbitratus, aufugit: sed demùm ipsa tam ei, quàm cæteris, rei veritas fidem fecit. Egreditur exindè sermo inter fratres, curritur ad spectaculum tam iucundum, ipse etiam inter primos accurrit Episcopus & Legatus: indè pergitur ad ecclesiam eo ipso, qui conualuerat, præeunte, & conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente: ruit vndiquè populus, & benedicitur Deus, triumphat fides, infidelis quisque confunditur, exultat pietas, & impietas contabescit. Porrò vir Dei cellam, vbi manebat, ingressus, diligenter omnes obseruari aditus, obserari ianuas iubet, nè quis pateat accessus populo concurrenti. Sanè is quidem Bernardus, qui sanus factus est, (hoc enim clerico nomen erat) corporali beneficio non ingratus, magisque solicitus pro remedio spirituali, secutus est seruum

Paralyticus moribūdus repentè curatur.

Idèm paralyticus post curationem

seruum Christi, monasticum in Claraualle ordinem profitens, & habitum sumens. A quo etiam missus ad partes iterùm Tolosanas, & Abbas illic constitutus, hodieque monasterio præest, quod Vallis Aquæ dicitur.

fit monach⁹ Clarauallēsis & Abbas Vallis aquę.

Cùm autem per totum ab eadem prouincia reditum viri sancti magìs magisque signa crebrescerent, & multiplicarentur in dies, non prętereūdum, quidnam ipse animi inter hæc gereret, qui à Christo humilitatem cordis & mansuetudinem didicisset. Disputans enim secum in cogitationibus suis, & ex ipsa demùm locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdā fratribus aiebat: Plurimùm miror, quidnam sibi hæc miracula velint: quid visum sit Deo, talia actitare per talem. Nil mihi videor in sacris paginis super hoc genere legisse signorum. Siquidē facta sunt aliquandò signa per sanctos homines & perfectos, facta sunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius sum, nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi non suppetere merita, quæ miraculis illustrentur: confido autē nec ad eorum sortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operantur, & à Domino ignorantur. Hæc & huiusmodi crebriùs secretiusq; cum viris spiritualibus conferebat. Nouissimè verò opportunum sibimet visus exitum reperisse: Scio, inquit, huiusmodi signa non ad sanctitatem vnius, sed ad multorum spectare salutem: nec Deum in homine, per quem talia operetur, perfectionem considerare, sed opinionem: vt in eo cōmendet hominibus, quæ illi creditur inesse, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt: sed pro eis fiunt magìs, qui vident illa vel sciunt. Nec eo fine per eos ista Deus operatur, vt ipsos probet cæteris sanctiores, sed vt cæteros magìs amatores & æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergò mihi & signis istis, quandoquidem meæ illa famæ magìs, quàm vitæ, nouerim exhiberi: nec ad meam fieri commendationem, sed ad cōmonitionem potiùs aliorum. Satis nimirùm huius viri mirabitur animū, quisquis hęc diligenti consideratione pensauerit: nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa atq; prodigia mirabiliter operari, quàm perpetrata taliter interpretari. Sibi quoquè non minùs vtile iudicabit, imitandos eius affectus, quàm mirandos actus, & morum insignia, quàm operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus?

Vide inter tot miracula humilitatem sanctissimi viri.

Matth 7.

In huius siquidem pectore viri Dei puritas suauitasq; consederant pari fœdere: satìs quidem vtraque mirabilis, sed mirabilior vtriusque complexus. Indè nimirùm tam singulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter concurrebant, quòd puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit æstimare, gratiæne an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conuersationis, qui Clarauallensem non reuereretur Abbatem? Quis tam dissolutæ, qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenum pectus ipse gerebat: sed quàm liberè eos, quotiès causa posceret, coërcebat. Humanissimus in affectione, magìs tamē fortis in fide. Et vt breue aliquod huius rei proferamus exēplum, sicut ipse quoquè testatur in sermone super Cantica Canticorum vicesimosexto, siccis oculis germani sui, & germani tam necessarij, tam dilecti, Gerardi videlicet, celebrauit exequias, siccis oculis corpus eius tradidit sepulturæ, nè affectus fidem vincere videretur. Nam extraneū quenlibet vix aut nunquàm sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illū, vberiùs proindè fructificaturum, manus diuina formauerat, vt austeritatem suauitas morum tolleret, authoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone, quòd omnis terra desiderauerit videre vultum illius. Grande præconium: sed forsitan in hac parte nō minus, quàm Salomon, hic. Neque enim satis credibile est, Salomonem illum in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quàm hunc in sua humilitate. Immò verò difficile omninò videtur, ex historijs aliquibus inuenire hominem vnum, conuersantem adhuc cum hominibus, in vniuersa terra tam celebre & amabile obtinuisse nomen, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsq; hodiè monimenta certiora supersse noscuntur, & in Ecclesia Orientali, & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotissimis finibus Hispaniarum, & ab Aquilone in insulis, quæ procùl sunt, Daciæ Suediæque opinio eius celeberrima fuit. Crebras vndiquè recipiebat epistolas, & reddebat. Vndiquè ei xenia mittebantur, vndiquè eius benedictio petebatur. Postremò quasi vitis abundantissima, eius opinio suos vndiquè palmites propagauit, excepto quòd in terram Hierosolymitanam, quanùs locus esset à Rege paratus, ob incursus paganorum & aëris intemperiem, non acquieuit mittere fratres suos. Neq; verò Epi-

Mira in eo puritas & suauitas morum.

Facilè imperat affectibus suis.

Siccis oculis sepelit dilectū suum germanum Gerardum.

3. Reg. 10.

Celeberrima fama beati viri.

scopus ille incongruum aliquid vsurpâsse videtur, qui post sacrum eius obitum, dum fratres consolaretur, inter cætera hoc quoquè in ipsius prosecutus est laudem: quia in omnem terrã exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis, humilitas cordis: nec tantùm poterat vniuersus mundus eum erigere, quantùm se ipse deijcere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Deniquè sicut nobis sæpiùs fatebatur, inter summos quosque honores & fauores populorũ vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque potiùs reputabat absentem, velut quoddã somnium suspicatus. Vbi verò simpliciores ei fratres, vt assolet, fidutialiùs loquerentur, & amica liceret semper humilitate frui, ibi se inuenisse gaudebat, & in propriam redîsse personam. Innata ei à puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremum. Indè erat, quòd licèt tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nunquàm tamen, sicut sæpè audiuimus eum protestantem, in quanlibèt humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magìs desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis vrgeretur, cum timore Dei & charitate fraterna.

Quãto magis mundus eũ extulit, seipsum deiecit.

Perpetua ei⁹ verecundia vsque ad obitum.

Patientiam eius maximè quidem Dominicis flagellis exercitatam nouimus & probatam: qui nimirùm ab ipso suæ cõuersionis initio vsque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, vt vita eius his, qui nouerant, non nisi quędam mortis protelatio videretur. Cæterùm erga homines quoquè, etsi rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breuiter, ne huius quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum, videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, & ad corporis læsionem: de singulis singula saltem proponamus exempla, quæ interìm nobis occurrunt. Scripserat aliquandò Dei famulus ad Episcopum aliquem de curia & consilio Regis, monens eum super quibusdam negocijs Regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam condidit epistolam, dicens in salutatione prima, Salutem, & non spiritum blasphemiç: tanquàm videlicet vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor Dominicæ responsionis, Ego dæmonium non habeo: sicut hodieque extans eius epistola continet: Minimè quidem, ait, spiritum blasphemiæ me habere credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minùs posteà charum, nec minùs familiarem eundem Episcopum habuit: sed elogium illud prædictum sic fuit, quasì non dictum.

Eius in perpetuis molestijs eximia patientia.

Iohan. 8.

Abbas Farcensis conuentum fratrum à Claraualle vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit Antistes, & sibi tollens eos, in alio loco ordinauit. Vndè plurimùm dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam sexcẽtarum ferè marcarũ argenti, deposuit sub chirographo: quam, ad Dei hominem veniens, obtulit ei, rogans, vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes nouum exindè cœnobium conderetur. Missum est pro argento, & prorsùs totum amissum. Nec respondit aliud homo Dei, cùm ei nunciaretur, quàm, Benedictus Deus, qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui abstulêre, leuiùs indulgendum: sunt enim Romani: & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit illa tentatio. Gratulari autem consueuerat, decem circiter monasteria, vel ædificandis monasterijs loca congrua numerans, fraudulenter sibi & violẽter ablata, dum contendere nollet, & magìs eum vinci, quàm vincere, delectaret.

Ingentis pecuniç iactura fert placidissimè.

Itèm decẽ monasteriorum.

Veniens aliquandò Clarauallem clericus quidam ex his, quos Regulares canonicos vocant, importunè satìs instabat, vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto, vt ad suam reuerteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum: Vt quid ergò, ait, in libris tuis perfectionem tantoperè cõmendâsti, si eam desideranti, opem renuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementer instigatus, sicut postmodùm euidenter apparuit: Iam, inquit, si illos tenerem, discerperem libros. Cui vir Domini: Puto, ait, in nullo illorum legisti, non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorũ mutationem, (si benè memini) in libris omnibus commendaui. Tum verò impetum faciens homo, velut insanus, in eum, percussit maxillam eius, idq; tam grauiter, vt succederet statìm rubor, ictui, tumor rubori. Iam qui aderant, in sacrilegum inuolabant: sed præuénit eos famulus Domini, clamans & adiurans per nomen Christi, nullatenùs eum tangere, sed educere eum cautè, & curam eius habere, nè ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districtè præ-

Attendant hunc locum instabiles monachi.

In maxillã grauiter percussus, grauissimè interdicit, ne qd mali fiat percussori.

ceptũ,

cepit, vt miser ille timens & tremens, absque omni iniuria eductus sit & deductus.

Et quidem in libertate spiritûs Dei famulus excellenter enituit, cum humilitate & mansuetudine tamen, vt quodammodò videretur & vereri neminem, & omnem hominem reuereri. Increpatione rariùs vtebatur, monitis & obsecrationibus potiùs agens. Quàm verò inuitus, & nō ex cordis amaritudine, verbum proferret amarum, ex eo maximè animaduertebatur, quòd perfacilè eiusmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquandò fortè turbatos, excusationem quanlibèt rationabilem, satisfactionem quanlibèt humilem admittere, grauat: quòd ipsa suæ turbationis passio miseros sic delectet, vt oderint omne remediū, vt contineant aures, claudant oculos, obijciant manus, & omnimodis satagant, nè semèl orta commotio, sedari valeat & sanari. Eius tamen obiurgationem non minùs facilè aliquandò compescebat grauis & turbulenta responsio, quàm humilis & modesta, vt ab aliquibus proindè diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim, vbi resonat vtrinquè modestia, dulce esse colloquium: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra, pernicioſum: Vbi enim hincindè duritia sonat, iurgium est, non correctio: nec disciplina, sed rixa: vt deceat magis dissimulare prælatum interim, & commotione sanata, vtiliùs castigare subiectos: aut certè, si ità res exigit, obseruare consilium sapientis, Quia stultus non corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus, minùs vtiliter, minùs patienter acceptis, in Sermone super Cantica Canticorum quadragesimo secundo, dicens inter cætera: Vtinàm neminem obiurgare necesse sit: id enim melius. Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere: magis autem vrget charitas. Quòd si arguero, & fecero quod meum est, illa autem procedens increpatio minimè, quod suum est, faciat, neque ad quod misi illam, sed reuertatur ad me vacua, tanquàm iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nónne angor? nónne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, coarctor prorsùs è duobus, & quod eligam nescio: placere ne mihi in eo, quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi. Et infrà: Dicas forsitan mihi, quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen minimè ista cōsolabuntur, mortem filij intuentem: quasi verò meam illa reprehensione liberationem quæsierim, & non magis illius. Quæ enim mater, etiamsi omnem, quam potuit, curam & diligentiā ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demùm se viderit fruſtratam, & omnes labores suos esse penitùs inefficaces, illo nihilominùs moriente, propterea vnquàm à fletibus temperabit? Et hæc hactenùs.

Stultus non corrigitur verbis.

Iacob 3.

Philip. 1.

Ezech. 18.

Decæterò, tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis, vt si fortè improbus quisque petitor duriùs extorsisset à negante responsum, haud facilè deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, vt fatebatur, oderat omne scandalum: & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei admodùm graue: non sentire, impossibile erat. Ideò neminem spreuit, nullius hominis scandalum paruipēdit, etsi veritatem Dei iustitiamque prætulerit. Nam & quotiès oporteret noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus, tam considerate fiebat, vt abundanter ipsi quoquè, qui læsi viderentur, haberent, vndè sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sanè vidimus ex ipsis nonnullos, & de quibus id minùs videbatur posse sperari, ampliori deuotione eius postmodùm vel obsequijs deseruisse, vel etiam adhæsisse vestigijs. Dicitur tamen & inuidos habuisse, vt haberet meritum ex eis. Cæterùm tam singulariter eminebat gloria nominis eius, vt pestis illa magis desperatione, quàm liuore, tabesceret, & timeret agnosci. Quinetiam humilitate eius & mansuetudine vincebatur, beneficijs suffocabatur, obruebatur obsequijs. Nimirùm doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribens, inter cætera ait: Adhærebo vobis, etsi nolitis: adhærebo, etsi nolim ipse. Inuitis præstabo, ingratis adijciam, honorabo & contemnentes me. Vsqueadeò siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fari solebat) grauiùs vreretur, quibus nullam videretur occasionē scandali prebuisse. Plùs enim pijssimum pectus, gratuitum alterius affligebat scandalum, quàm propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem minùs sperabat posse sanari, quod, vndè procederet, non vi-

Eximia eius mansuetudo & tranquillitas.

Inuidiā vt vicerit.

Nulli præbet occasionē scandali.

debat: magnum sibi eregionè solatium fore perhibens, quotiès inueniret vndè satisfacere posset vel homini pro se, vel Deo pro homine, non sine occasione turbato.

Summũ ei⁹ gaudium salus animarum.

Erga omnium quidem hominum spirituale commodum incommodúmve ampliùs afficiebatur: & summum ei desiderium, summum gaudium erat, animarum fructus, conuersio peccatorum. Et corporeas tamen quorunlibet hominũ necessitates pijssimo miserabatur affectu: cuius tanta erat humanitas, vt non modò hominibus, sed irrationabilibus etiam animantibus, auibus & feris, compateretur, nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquotiès, vt iter agens, fugitantem, &, vt vidébatur, protinùs capiẽdum vel lepusculum à canibus, vel auiculam ab accipitribus, signo Crucis edito mirabiliter liberaret: diceretque sequentibus, frustrà sese conari, nec vllatenùs se præsente eiusmodi exercere posse rapinam.

Eius cõmiseratio ad omnẽ creaturam.

CAP. VII.

HAEC nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo nostro, sub breuitate perstrinximus. Cæterùm longè eminentiùs in suis ille libris appáret, & ex bonis proprijs innotescit. In quibus ità suam expressisse videtur imaginem, & exhibuisse quoddam speculum suî, vt illud quoquè Ambrosianum meritò illi posse videatur aptari: Laude ipse se sonet & laureatus spiritu, scriptis coronetur suis. Si quis enim nósse desiderat, quàm solicitus ab initio suijpsius dijudicator & scrutator exiterit, primum opus illius de Gradibus humilitatis inspiciat. Indè si quæritur piæ mentis religiosa deuotio, transeundũ ad Homilias in laudibus Virginis matris, & illum, quẽ de diligendo Deo edidit, librum. Si feruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is, quem Apologeticum vocat. Si vigil in zelo cordis & circunspecta discretio, de Præcepto & dispensatione differens audiatur. Quàm verò fidelis cuiuslibet piæ conuersationis commendator extiterit & adiutor, Exhortatorius ad milites templi sermo declarat. Quàm non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet, quæ de gratia & libero arbitrio tam fideliter quàm vtiliter disputauit. Quàm liber in voce, quàm diserus, & in rerum superiorum pariter inferiorumque scientia locuples, in his, quæ ad Papam Eugenium de Consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quàm deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter Episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam & in sermonibus super Cantica, & mysteriorum inuestigator, & morum ædificator magnificus innotescit. In Epistolis, quas ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens lector aduertet, quo feruore spiritûs iustitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum: quicquid tamen erat Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit? quæ odia non extinxit? quæ scandala non compescuit? quę schismata non resarciuit? quas hæreses non confutauit? Quid verò sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ, suis ortum in qualibet religione diebus, non roborauit eius authoritas? non fouit charitas? diligentia non promouit? Quid antè promotum, dilatari ampliùs non optauit? quid fortè collapsum, non totis pro loco & tempore viribus egit, vt repararetur? Quis malitiam quancunque disponens, eius zelum & authoritatẽ non timuit? Quis proponens quodcunque bonum, eius, si potuit, non consuluit sanctitatem? non considerauit fauorem? opem non flagitauit? Quis ad sacrũ in eius pectore habitantis templum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxiliũ, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ità sese omnium fecerat seruum, àc si toti genitus orbi: ità tamen liber ex omnibus, conscientiæ suæ solicitudinem gerens, tanquàm soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Et quidem diuisiones gratiarum commendat Apostolus, & si quis diligenter quærat, inueniet diuersos ab initio Dei famulos in diuersis enituisse muneribus. Legimus enim viros in fide magnificos, multiplicibus claruisse miraculis: alios spiritũ habuisse propheticum, & futura quasì præsentia, occulta velut sub oculis posita mirabiliter cognouisse. Alios nihilominùs antiquorũ literæ protestantur grauiori abstinentiæ deditos, parsimoniam coluisse: alios in humilitatis proposito, spretis dignitatibus huius seculi, authori seculi plurimùm placuisse: alios in doctrina verbi ad salutis scientiam plurimos erudisse, vt secundùm promissionem scripturę sanctæ, luceant quasì stellæ in perpetuas æternitates. Alij quoquè in ædificandis cœnobijs laborantes, amplificauerunt nomen sanctitatis: alij in sedandis scandalis & turbinibus huius seculi, promouendisque Eccle-siæ

Perſequitur vitia.

Fouet virtutes.

Omnium ſe ſeruũ facit.

1. Cor. 12.

Diuerſa ſanctorũ hominum charismata.

Dan. 12.

Dei

Dei negocijs efficaciter occupati, vtiles in actione: alij in sacris meditationibus spiritualiter feriati, sublimes in contemplatione fuerunt. Quid horũ nostro videbitur defuisse Bernardo? Immò quid horum tam insigne in eo non fuit, vt ad commendationem satis esset, etiamsi cęterorum aliquid non adesset? Nam etsì multiplicibus Ecclesia sui tẽporis, tam in suprà memoratis negocijs, quàm in alijs pluribus, actionis eius vtilitatem meruit experiri: magnificè tamen etiam gratia contemplationis in eo tã ex visionibus & reuelationibus Domini, quàm ex scriptis suis, quæ spiritalibus exuberant sensibus, eluceſcit. Porrò monasteriorum fructus, quæ per eum Dominus ordinauit, tam copiosus & euidens, humanis sese ingerit oculis, vt nullis egeat literis cõmendari. Magìs autem & ex ipsa quoquè eorundem multitudine cœnobiorum, omnis deincèps generatio certũ capere poterit documentum, quantos collegerit ad seruitium Christi, qui tam multos vndiq; propagauit. Quòd ad reliqua spectat, de humilitate eius, & dignitatibus refutatis, sed & de tenuissimo victu, superiùs prosecuti: ex his, quæ ad prophetiam pertinent, ostensionemq; virtutum, sub alio quidem principio curabimus annotare perpauca de multis. Et nunc igitur iam super his, quæ in signis exterioribus & multiplici virtutum exhibitione consistunt, secundus, vt præmissum est in præfatione, libellus aliquanta narrabit.

S. Bernardꝰ verò omnibus videtur dotatus gratijs.

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Sicut Sermone super Cantica Canticorum vicesimoquarto seruus Domini Bernardus Clarauallẽsis, gratulatur & gratias agit illi, tertiò quidem reditũ ab Vrbe suum clementior è cælo respexit oculus: quia serenior tandèm vultus arrisit, eò quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset pacem Ecclesia. Tanta verò exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita lætitiam nũciare. Vndè etiam mirari ipse, sæpiusq; causari solebat, quòd dum sibi post tam graues frequentias hominum & tumultus, velut ab exordio valefaciendum seculo iudicaret, & tanquàm de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimùm vberioribus susciperetur gaudijs, obsequijs coleretur. Rediens autem pater sanctus ab Vrbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumque corporibus xenia secum tulit preciosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quę beati Cæsarij dentem quonam modo receperit, memorãdum. Cùm enim integrum ei prædicti martyris caput Græci monachi, in quorum basilica repositum est, exhiberent, vt tolleret indè, quod vellet, dari sibi petijt dentem vnum. Fruſtrà verò aliquandiù fratres, qui cum eo venerant, laborantes, concessum sibi trahere penitùs non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus, quos applicuerant, nihilominùs dens immobilis permanebat. Tunc ille: Orandum est nobis, ait. Nec enim habere possumus, nisì martyr ipse concedat. Facta deniquè oratione, reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus digitis, quod ferreis anteà moueri non poterat instrumentis, accepit.

Petro Leone mortuo recepit pacẽ Ecclesia.

Sacras ab Vrbe reliquias gratulabũdus absportat.

Ecce tãtus vir quãti facit dentem vnũ sanctĩ martyris.

Fratres autem Hierosolymitani templi, fidelis militiæ professores, cùm nouam habere eo tempore domum in Vrbe cœpissent, redeunte prędicto patre specialiquè patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabant. Apud quos eodem anno sacerdos quidam grauissima febre correptus, desperabiliter ægrotabat. Vt autem omninò deficiens, deuenisse visus est ad extrema, portari sese in oratorium, & prædictam beati viri superponi sibi tunicam fecit, in sola positus expectatione exitûs mortis. Cùm subitò raptus in quendam mentis excessum, ac velutì carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem, quo iacebat, in loco exanime iam circundatũ multitudine sacerdotum, apertos tenentium libros, & celebrãtium exequias ex more solennes. Nec mora, in vultu habituque prædicti patris sancti reuerenda quædã persona prodiens ex altari, manu illis innuit, vt tacerent, voce pariter prohibẽs, nè mortuum reputarent, cuius vitam Clarauallensi Abbati donauerat Deus. Confestìm deniquè ad se rediens, sanum se reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nuper accepimus, hodieq; superstes, & in partibus Aquitaniæ degens, beneficium, quod accepit, sedulò confitetur in eius præconium, cuius merito viuit.

Tunica eius pro insigni benedictione seruatur.

Illa tunica vitæ restituit hominem moribundum.

Si quis hoc minùs miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris, quibus decoratus est, miraculis in natalis eius annua commemoratione tãquàm eximiũ commendari, quòd Imperatorem Constantinum ab interitu quorundam, longè constitutus, per visum deflexit. Nec illud dissimile est, quod annectimus.

Absens corpore, spiritu præsens, excitat dormitantes in Choro.

Abbas Gerardus proximũ Claræualli monasterium, quod Mores dicitur, regens, testatus est nobis, vidisse se eum aliquandò psallentium fratrum circumire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ità vt affectuosiùs & viriliùs psalleretur, quod reliquum fuit vigiliarum. Cumq; die sequẽti apud eum familiariter causaretur, tardiùs illum, quàm oportuerat, ea nocte visitâsse psallentes: Ego, ait, nocturnis horis corporeo grauiter occupabar incommodo: sed quod non potuit corpus, spiritus fecit. Expauit ille, audiens non fuisse in corpore, quem tamen diù corporeo spectâsset intuitu circumeuntem vtrunq; chorum, & dormitantes quosque, vt consueuerat, excitantem, & manum singulis imponentem.

Visio fratris Roberti.

Tempore, quo pater sanctus apud Vrbem morabatur, contigit fratrem quendam, Robertum nomine, in Claraualle grauiter infirmari. Huic apparuit iuuenis quidam, similis fratri infirmario, præcipiens vt sequeretur se. Visum est, quòd sequeretur præeuntem, venitq; ad montem excelsum, in quo Dominum inuénit Iesum cum Angelis suis, audiuitque eum illi ductori suo dicentem: Custodi mihi istum. Iamque misit etiam Dominus in cor ipsius infirmi quædã verba, quæ suę Claręualli per illum mandauit. Facto ergò manè, resedit, qui moriturus ilicò putabatur, mirantibusque omnibus, dominum Godefridum, tunc Priorem, nunc Lingonensem Episcopum, vocari fecit. Cui præsenti inter cætera dixit: Mandat vobis Dominus, vt domos amplas faciatis, quæ gentem possint capere, quam ipse multam missurus est vobis: fratribusque grangiarum mandate, vt honestè se habeant, formamq; boni exempli hominibus secularibus præbeant: quia væ ei, per quem vnus retrò abierit. Post dies fermè viginti, cùm eádem adhuc valetudine desperabiliter laboraret, admirabilis pater Bernardus corpore absens, sed spiritu præsens, Clarauallem aduénit, languentem visitauit, matutinos hymnos circa eum cum ingenti fratrum multitudine decantauit, noctemq; illam ibidèm iuxta illum fecit, & manè facto, idem frater sanus apparuit, modum etiam suæ liberationis fratribus indicauit.

Adest S. Bernardus spiritu fratri moribundo, & sanat eum.

Ad multorum aures famam credimus peruenisse viri venerabilis Guilelmi, qui olìm Montis Pessulani dominus, nunc verus Christi pauper & humilis monachus, degit in cœnobio, quod Grandisylua vocatur. Ipsius enim relatione didicimus, quod dicturi sumus, sicut ab eius ore, cui contigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur. Cuius cùm inferiores corporis partes à renibus & deorsùm morbus sæuiens occupâsset, erat diebus multis lecto decubans, non modica parte præmortuus. Compunctus deniq; & confisus de misericordia Dei, ad seruũ eius, cuius circunquaq; tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocunq; labore se præcipit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profeceratq; non minùs in fide & deuotione, quàm in itinere ipso: cùm miseratus hominem Deus, mirabiliter satìs & infirmitati eius subuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quò tenderet, inquisiuit. Acceptaq; itineris eius necessitate: Ego, ait, ex parte illius sancti præcipio tibi, vt reuertaris, sciens quòd vbì domum véneris, sanus eris. Persuasit illi Deus, vt crederet, cuius nimirùm dispositione omnia gerebantur. Redijt, rediensque, paulatim recepit eam, quæ sibi promissa fuerat, misericordiam, vt non priùs domum pertingeret, quàm plenariæ donum perciperet sospitatis.

Vir nobilis miro modo redit ad sanitatem.

Anglorum quoquè Regina Mathildis, tantum huic famulo Dei exhibuit aliquandò deuotionis affectum, vt venienti Boloniam, extra vrbem cum populo pedes occurreret, grauida tamen ipsa, multumque iam grauis. Quæ post dies aliquot, vt pariendi tempus aduénit, tam grauiter est afflicta, vt tam ipsa, quàm domus omnis, de vita eius penitùs desperarent: iamque omni reliqua supellectili pauperibus & ecclesijs delegata, vestis etiam regia pararetur, in qua sepeliretur, tanquàm protinùs moritura. Tum subitò recordata hominis Dei, & nomen illius inuocans plena fide, in ipsa protinùs inuocatione sine periculo partum edidit desperatum. Nec distulit legatum destinare fidelem, per quem gratias ageret celeri subuẽtori, ipsum sic natum, non immeritò natum eius appellans. Verùm ille, quotiès tale aliquid contigisset audire, non minùs humiliter, quàm iucundè refutans, dicere consueuerat: Hoc certè mihi sic est imputan-

Regina Angliæ in summo pericu o absentẽ virũ Dei inuocans, mox liberatur.

imputandum, ſicut ei, qui conſcius omninò non fuit.

In monaſterio, cui nomen eſt Belleuallis, prope vrbem Chryſopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo inſtigante faciens, mira loquens. Poſt multas igitur orationes fratrum, cùm improbè perſiſteret illa nequitia ſpiritalis, recordatus eſt venerabilis Abbas loci illius Pontius, hodieque ſuperſtes, habere ſe ſtolam, qua aliquandiù beatus pater vſus fuerat in oblatione hoſtiæ ſalutaris. Nec cunctatus, tulit protinùs arma potentia Deo, fidutialiterque aggreſſus eſt inimicum. Vix limen attigerat cellulæ, in qua miſer homo iacebat, cùm ſubitò malignus ille horridis vocibus victum ſe profitens: En, inquit, egredior, recedo protinùs, manere vltrà non poſſum. Reſpondente autem Abbate, Per nomen Domini, & ipſius beati viri meritum, cuius hæc ſtola fuit, tibi præcipio, exi citiùs, nè moreris: continuò dæmon fugatus ab homine, homo liberatus eſt. Quis alter non periculosè forſitan exultâſſet, vſq; adeò ſibi ſpiritus eſſe ſubiectos, vt cederent & abſenti? Verùm ille, Abbate ipſo nunciante, nil motus, magisq; ſubſannans eos, quos videbat magna ſuper hoc admiratione moueri, hæc eadem verba reſpondit: Quidni facilè nos duo præualuiſſemus in vnum? Leuiter illum eijcere potuit Deus, præſertim cùm ego, vt dicitis, ſocius ei datus ſim & adiutor. Huiuſmodi nempe reſponſis in huiuſmodi rebus ſæpiùs vtebatur. Nouerat ſiquidem verus & verax, non oſtentator, ſed æmulator humilitatis, efficaciùs diſſuaderi poſſe hominibus, quod ſtupebant, obliqua quadam & artificioſa obiectione, quàm aperta excuſatione: quę humilitatem magìs prędicabilem prę ferēdo, eſtimationem non minueret hominum, ſed augeret. Vndè quodam loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Pontius Abbas Belleuallis.

Inſigne miraculum.

Serm. 16. in Cantica.

CAP. II.

ILlud quoq; notiſſimum fuit, quòd adhuc in carne degens, appārens autem in ſpiritu, fratri cuidam obitûs ſui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam frater in Claraualle, bonæ conuerſationis & bonæ indolis adoleſcens: Nec longè aberat dies, qua poſt annuam ex more probationem nouum indueret hominem, ſi non priùs hominem exuiſſet. Siquidem conſummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima eius. Quinto igitur die ante vltimū diem ſuum, viſitante ſe fratre Gerardo, qui hodiè Abbas eſt monaſterij Longipontis, idem nouitius exhilaratus plurimùm, inter alia ſpiritalis gratiæ verba: Eccè, inquit, quinta die moriar. Hodiè enim pater noſter dominus Abbas mihi apparuit cū multitudine monachorum, & blanda conſolatione refouens, quinta die moriturum me eſſe dicebat. Exijt ſermo inter fratres, & antequàm impleretur, diuulgatum eſt verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, ſed multo magìs ille beatus in expectatione ſua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad veſperam: illius autem ſpiritus magis eleuabatur ad Deum. Demùm circa vndecimam horam in ipſo agone mortis poſitus, obducto prorsùs, vt aſſolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum feſtinabat. Interìm viſitans eum pater ſanctus, velut ab alto ſomno reuocat, & quasì retrahit commeantem, nec inſalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie ſerenata, aliquandiù intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem, immò iam morientem, eatenùs triumphare de morte, vt in ipſo mortis articulo exultaret in gaudio, nobis exhibens illud Poëtæ:

Gerard⁹ Abbas Longipontis.

Appāret vir ſanctus nouitio, & ei prædicit diem obitûs ſui.

Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem. Ecl. 4. Buc. Virgilij.

Tunc vèrò conſolans eum pater beatus, nil timere iubet, ſed recto protinùs curſu pertingere ad Dominum Ieſum Chriſtum, & offerre ei humilem pauperis ſuæ familiæ ſalutationem. Ad hanc vocem, qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterùm clauſit oculos, & eādem hora in pace quieuit. Multa quidem huic Dei famulo reuelata per ſpiritum, multa ſine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus, ex quibus exempli gratia pauca ſubnectimus.

Nouitij felix obitus.

Cùm eſſet aliquandò pater ſanctus in vrbe Nouiomenſium in domo Epiſcopi Simonis, adductus eſt ad eum Herueius de Baugenceio, puer admodùm gratioſus, ortus ex regio ſanguine, & prædicti Epiſcopi nepos. De quo ſequenti nocte famulo ſuo Chriſtus oſtendit, quod erat poſt longa tempora futurum. Siquidem videbatur ſibi tanquàm in Miſſarum celebratione Angelo cuidam pacis oſculū dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione, eundem Herueium renunciaturum ſeculo, & futurum aliquandò deuotum Chriſti famulum promittebat. Quæ promiſſio adeò celebris extitit & vulgata, vt ipſe quoquè Herueius nobis poſteà fateretur, adoleſcen-

Prædicit Herueiū nobilē puerū monachum futurum.

lescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse, vt post viri sancti tale promissum in seculari habitu moreretur. Nec fraudatus est à spe sua. Siquidem venerabilis Gualerannus, Vrsicampi cœnobij primus Abbas, monachum illum fecit, & Angelico functus officio, pacem, quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodùm apparuit conuersatio, vt tali dignus oraculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine monasterij Vrsicampi ille successit, & nouissimè obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis, eodem Gualeranno per reuelationem sibi annunciante, præsciuit atq; prædixit.

Idē Herueius post Gualerannū fit Abbas.

Apparuerunt aliquandò viro Dei in Trecensium vrbe posito venerabiles eius filij, iam quidem carne soluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam secundùm carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cumque velut accelerātes, citiùs pertransirent, reuocanti & retinere volenti respondebant, eundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima cōuersione socius, strenuè satis in multis cœnobijs extruendis militauerat Deo. Continuò excitatis fratribus pater sanctus accelerari iubet, & ad monasterium veniens, ipso die, sicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam positum reperit in extremis.

Appārent ei frater eius & auūculus.

Infensus aliquādò Rex Francorum senior Ludouicus quibusdam sui regni Episcopis, suis eos sedibus & ciuitatibus exturbauit. Vndè etiam hic vir reuerendus plures scripsit epistolas, pro eorum pace laborans, quarum hodieque exemplaria perseuérant. Accidit autem, vt præsente eodem patre sancto, Episcopi multi, indignationem Regis flectere cupiētes, tota humilitate prostrati solotenùs, eius tenerent vestigia, & nec sic gratiam obtinerent. Qua ex re vir Dei religiosa animositate permotus, die altera Regem duriùs increpans, quòd Domini sacerdotes spreuisset, liberè quoque denūciauit, quod eádem sibi nocte fuerat reuelatum. Hæc, inquit, obstinatio primogeniti tui Philippi Regis morte mulctabitur. Vidi enim te cum minore filio tuo Ludouico ad pedes Episcoporum, quos herì contempseras, inclinatum, & protinùs intellexi, Philippo celeriter facto de medio, pro Ludouici substitutione ecclesiam, quam nunc opprimis, te rogaturum. Quod quidem non longè pòst miserabilis casus impleuit: & decedēte Philippo, egit pater, vt is, qui feliciter hodiè regnat, Ludouicus iunior vngeretur.

Diuinitùs punitur rex ob cōtemptos sacerdotes.

CAP. III.

Fidelissimum principem Theobaldum Comitē, in magna tribulatione probatū, non minùs mirabiliter, quàm misericorditer Dominus liberauit. Is nimirùm potentissimus & secundus à Rege, diuersos & immēsos tenens in regno Franciæ principatus, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniumque seruorum Dei, sed specialiter Bernardi Clarauallensis, amator deuotissimus erat. Quem eatenùs impugnari & affligi passus est Deus, vt Rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis coniurātibus aduersùs eum, vsqueadeò de eius euasione desperaretur, vt publicè quoquè iam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & Conuersi, inutiles eius milites & balistarij dicebantur. Necnon & apud extraneos, sed in ipsis quoq; eius ciuitatibus & castellis, eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Deniquè congregatis aliquandò Episcopis pluribus, alijsque personis, præsente etiam viro Dei, dum super his agerent & colloquerentur, Episcopus quidam, eo tempore ætate & opinione prudentiæ celeberrimus, aiebat: In manu Regis est Comes Theobaldus: non est qui possit eum eruëre. Respondente alio quodam antistite, Est qui possit liberare eum: multùm ille miratus, quisnam crederetur posse, quærebat. Demùm audiens, quia potest eum eripere, qui omnia potest, Deus, non parùm substomachans: Potest, inquit, si manifestus appareat, si clauam teneat, si hincindè percutiat: sed hactenùs ista non fecit. In tanta igitur desperatione, cùm prædictum principem vehementer vrgerent extranei, grauiùs tamen impugnarent, qui ab eo defecerant, omnes ferè homines sui, nec minùs eum affligerent pauci, qui resiui videbantur, ex aliorum defectu ipsi quoquè suspecti: Lingonensis Episcopus Godefridus frequenter & familiariter Dei hominem consulebat, quidnam sibi Dominus super his reuelaret. Cui ille cùm iam sæpiùs respondisset, nihil sibi apparére, nisi tribulationem super tribulationem: demùm aliquandò sciscitanti, ait, quia quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mensis reformata est pax, ipso quidem & orante, & cooperante, vt non esset ambiguum, eius potissimùm studio simul & merito, illum

Theobald⁹ Comes potentissimus & pijssimus miré vexatur.

Prædicit vir Dei quinto mense eundem comitem liberā. dum.

illum principem pijssimum, à tam grauibus imminentibusque periculis liberatum.

Post annos aliquot inter eundem Regem Francorum & Gaufridum Comitē Andegauensium, exercebantur inimicitiæ graues. Causa erat, quòd virum nobilem Gerardum de Monasteriolo, Rege prohibente, in munitissimo oppido suo Comes obsidens, compræhenderat cum vxore ac liberis & propinquis, ipsamque diruerat munitionem. Tractabat ergò vir sanctus de reformanda pace, multis ad hocipsum Episcopis & principibus congregatis: cùm subitò Comes ille, amaritudinis felle cōmotus, insalutatos omnes relinquens, equo insilijt, & recessit. Confusis deniquè omnibus, iam conuentus in desperatione pacis soluebatur: & prędictus Gerardus accedens ad hominem Dei, licentiam postulabat, velut in mortem & carcerem rediturus. Sub obsidibus enim ad colloquium illud erat adductus. Cumque vir Domini consolaretur eum, grauiùs ille flens & eiulans: Meam, inquit, minùs doleo sortem: meos omnes lugeo pariter morituros. Compassus itaque vir beatus: Nè timeas, ait: certus esto, quia Deus tibi tuisque subueniet, idque celeriùs, quàm valeas vel sperare. Siquidem recordatus visionis, quam veniens ad id colloquium viderat, tanquàm lecturum se Euangelium, à sancto Episcopo Malachia petere benedictionem, confisus est pacem sine dubio prouenturam. Necdùm Gerardus ille limen domûs attigerat, à facie eius egrediens, cùm subitò quidam occurrens, redire Comitem nunciauit. Mirati sunt omnes, tam celerem audientes promissionis effectum. Eádem etenim hora Comes redijt, & pariter pax desiderata prouénit. Erat autem idem Comes pro eodem negocio ex mandato summi Pontificis anathematis vinculis innodatus, sed absoluendus, humiliari, vt debuit, vel culpam super hoc fateri suam, penitùs recusauit: magis autem, vt erat plurimùm animosus, Deum sibi culpam huiusmodi nunquàm remittere imprecabatur, innocentem se reputans & iniustè ligatum. Quamobrèm discessit pater sanctus non parùm tristis ab illo, dicens ei: (siquidem literas nouerat) In qua mensura mensus fueris, remetietur tibi. Eádem autem die, causantibus super hac improbitate personis quibusdam, & principem illum grauiter errâsse dicentibus, accēsus zelo Dei famulus, aiebat: Grauiter satis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non potest, quin hoc eodem anno Comes ipse aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis sentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipsis & ex alijs audiêre non pauci. Quod tam celeriter est impletum, vt Comes idem infra diem quintumdecimum moreretur.

Prædicit' mœstissimo nobili futurā eius consolationē.

Matth. 7.

Ecce vltio diuina in cōtemptorem anathematis.

Ingressus aliquandò seruus Christi Germaniæ regnum, festinabat ad partes Moguntinorum, pacē reformaturus inter Regem Lotarium & prædecessoris eius Henrici Regis nepotes, Conradum scilicet, qui Lotario posteà successit in regnum, & Fridericum, patrem huius Friderici, qui post Conradum electus, obtinet hodiè principatum. Venerabilis autem Metropolitanus Moguntinorum Albertus, honorabilem clericum quendam, nomine Mascelinum, viro Dei obuiàm misit. Hic igitur Mascelinus cùm à domino suo missum se esse diceret ad seruiendū ei, paulispèr intuitus illum vir Dei: Alius, inquit, Dominus ad sibi seruiēdum te misit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmiùs asserebat à domino suo Mogūtino sese Archiepiscopo destinatum. Econtrà seruus Chri: Falleris, ait: maior est Dominus, qui misit te, Christus. Tunc demùm intelligens homo, quorsùm vellet vibrare sermonem: Putas, inquit, quòd monachus fieri velim? Absit à me: non cogitaui, nec ascendit super cor meum. Nihilominùs tamen, renuente illo, Dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere, non quod ipse de se cogitauerat, sed quod de eo dispositum fuerat Deus. In eodem deniquè itinere conuersus ad Dominum, seculo valefecit, & cum alijs pluribus literatis honoratisque personis, quos collegit eo tempore seruus Christi, ipse quoquè, sicut sibi prædictum fuerat, secutus est eum. Henricum quoquè, germanum Regis Francorum, qui Beluacensem hodiè cathedram ornat, non dissimili Dominus conuersione mutauit. Accidit enim, vt veniens idem Henricus ad hominem Dei, super quodam seculari negocio locuturus, conuentum etiam fratrum visitans, eorum sese orationibus commendaret. Cui pater sanctus inter verba sanctæ exhortationis: Confido, ait, in Domino, nequaquàm te in eo statu moriturum, in quo nunc positus es: sed velociter experimento proprio probaturum, quantùm tibi istorum prosit oratio, quam expetisti. Quod eodem postmodùm die non absq; multorum admiratione completum est, & de tanti iuuenis conuersione cœnobium omne exultatione repletum. Lugentibus autem socijs, & familia omni, acsì mortuum illum cernerent, eiulante:

Prædicit nihilminùs cogitāti Clerico, ipsum monachum futurum.

Multi literati & honorati fiūt monachi.

Hēricus frāter Regis fit monachus.

eiulante: præ cæteris Andreas quidam Parisiensis Henricum ebrium, Henricum insanum vociferabatur, nec conuicijs, nec blasphemijs parcens. Econtrà sanè Henricus pro illius potissimùm conuersione, Dei hominem dare operam precabatur. Cui vir sanctus, audientibus multis: Dimitte, ait, hominem modò: anima enim eius in amaritudine est: nec pro eo multùm solicitus sis, quia tuus est ille. Cumque ampliùs spe concepta Henricus instaret, vt loqueretur Andreæ, seueriùs intuitus eum vir Dei, ait: Quid hoc est? Nunquìd non iam dixi tibi, quia tuus est ille? Andreas audiens hæc, (siquidem præsens erat & ipse) sicut & plurimùm improbus erat, & à sacra conuersione vehementer abhorrens, talia secum, vt posteà confessus est nobis, tacitâ cogitatione voluebat: In hoc nunc falsum scio te esse prophetam. Hoc enim certus sum, quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram Rege & principibus in celebri quocunque conuentu improperare non parcam, vt tua omnibus falsitas innotescat. Cæterùm quàm mirabilis Deus in consilijs super filios hominum, ridens eorum vana conamina, vt propositum suum, quandò & quomodò ipse voluërit, impleatur.

Nota gratiam prophetică in Abbate Bernardo.

Multa mala imprecatur monasterio Andreas quidam.

Siquidem die altera ibat Andreas, mala omnia imprecans monasterio, vbì dominum dimittebat, ipsam quoquè desiderans vallem funditùs subrui cum habitatoribus suis. Nec parùm moti sunt & mirati, qui prædictum viri sancti de ipso audiërant verbum, cùm taliter videretur abire. Sed non diù pusillanimitatem eorum & fidem modicam tentari passus est Deus. Illa tantùm die procedens & repellens quodammodò gratiam Dei, nocte proxima victus & quasì vinctus, trahente se & vim faciente spiritu Dei, diem expectare non potuit: sed exurgens ante diluculum, velociterque ad monasterium rediens, alterum nobis Saulum, vel magìs de Saulo Paulum alterum exhibebat.

Fit monachus idem Andreas.

Multi nobiles & literati Flādri fiūt monachi.

Inter cæteros, quos de vana conuersatione seculi per ministerium serui sui Christus eripuit, de partibus Flandriæ multi aliquandò sapientes, multi nobiles & literati viri, sub ipsius magisterio sacram professi sunt seruitutem. Quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui postmodùm in Claraualle Prioris officio functus est, & in eo defunctus. In quibus euidentissimè vidimus euangelicum illud impleri: Multi dicent vobis, Eccè hìc est Christus, eccè illic. Plurimis enim persuasionibus actum est cum eis, vt aliam magìs eligere professionem & loca alia debuissent, donèc occurrit Dei famulus iam propè dispersis, & in verbis gratiæ, quę procedebant de ore eius, pristina omnis hæsitatio facta est de medio, & omnium pariter in ipsius consilio irrefragabiliter est firmata voluntas. Quod quidem factum est non sine subita penitùs quorundam ex ipsis mutatione animorum. Deniquè cùm iam virum Dei ad monasterium sequeretur prædictus ille Gaufridus, grauissima cœpit tentatione pulsari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, Quid est, inquit, quòd facies tua exterminata, & tristitiæ quodam nubilo obuoluta videtur? Cui Gaufridus: Scio, inquit, scio, quòd nunquàm ampliùs lætus ero. Quod verbum cùm ad famulum Dei idem frater satìs anxius retulisset, videns ille basilicam prope viam, per quam gradiebātur, diuertit, & ingressus orabat. Cæteris autem deforis pręstolantibus, Gaufridus ille grauatus tędio, super lapidem obdormiuit. Demùm cùm ambo pariter surrexissent, ille de oratione, iste de somno, apparuit idem Gaufridus tanto iucundior & hilarior cæteris, quanto tristior priùs. Cumq; ei prædictus frater verbum mœstitiæ, quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret: Etsì tūc, inquit, dixi, Nunquàm ampliùs lętus ero: sed nunc dico, Nunquàm ampliùs tristis ero.

Matth. 24.

Vide tentationē inuidi satanæ.

Mira vis precum beati viri.

Idem quoquè Gaufridus primo tempore tyrocinij sui, pro patre suo viro nobili & potenti, quem in seculo dereliquerat, filiali pietate solicitus, Patrem sanctum pro eius conuersione rogare Dominum affectuosiùs exorabat. Cui vir Dei: Nè timeas, inquit, ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle sepeliam. Vtrunque secutum est: & perfectus monachus factus est, & à patre sancto, sicut prædixerat ipse, in Claraualle sepultus est. Tanquàm enim mori illo absente non posset, quinque mensibus infirmatus, & creberrimum, immò continuum in seipso mortis responsum habēs, sustinuit donèc pater sanctus rediret, qui, vt olìm promiserat, eum traderet sepulturæ.

Eius prophetia de conuersione nobilis viri.

Regina Franciæ, supradicti Ludouici iunioris vxor, plures cum eo fecerat annos, & sobolem non habebat. Erat autē vir sanctus apud Regem pro quadam pace laborās, & Regina in contrarium nitebatur. Cumque eam moneret desistere cœpris, & Regi suggerere meliora, inter loquendum illa cœpit conqueri super sterilitate sua, humili-

ter

terrogans, vt sibi partum obtineret à Deo. At ille: Si feceris, inquit, quod moneo, ego quoquè pro verbo, quod postulas, Dominum exorabo. Annuit illa, & pacis non tardauit effectus. Qua reformata, prędictus Rex (nam verbum ei regina suggesserat) à viro Dei promissum humiliter exigebat. Hoc autem tam celeriter est impletum, vt circa idem tempus anno altero eadem Regina pepererit. Dominus Abbas Rainardus Cistertiensis, quem ex Claraualle assumptum, pater sanctus & vt filium amplectebatur, & reuerebatur vt patrem, ob quorūdam monasteriorum ordinationem Prouinciæ partes intrauit. De quo vir Dei in Claraualle consistens, dum fratri cuidam loqueretur, subita inspiratione permotus: Dominus, ait, Cistertiensis aut mortuus est, aut in proximo moriturus. Nec parùm ille frater miratus est, audiens verbum: magis tamen obstupuit, cùm eiusdem Abbatis post dies paucos audiret obitum nunciari.

Impetrat prolē regi- næ Frāciæ.

Abbatis Cistertiensis mors ei diuinitùs reuelatur.

Eodem anno, quo de hac vita pater sanctus fuerat exiturus, tres adolescentes de proximo oppido, quod Barrum dicitur super Albam, monasterium Claræuallis gratia conuersionis intrauerant, quorum tertius, suadente maligno, ad vomitū est reuersus. Qua ex re pro duobus alijs magis soliciti fratres, ipsis quoquè prędentibus, patri sancto super hoc loquebantur. At ille intuens in eos: Hic, inquit, nulla vnquàm tentatione laborabit: iste verò multa, sed tamē prævalebit. Vtrunq; sicut audiuimus, sic vidimus, adeò vt frequentiùs alteri obijceremus, cùm aliquotiès in tētatione penè deficeret, & inciperet iam abire, impossibile esse vt vinceretur, quem vir sanctus dixerat nulla tentatione vincēdum. Pernoctabat aliquandò Dei famulus in oratione, in suo Clarauallensi cœnobio constitutus, & solita intentione Dominum deprecabatur. Contigit autem eádem hora pauperem quendam, & verè pauperem spiritu, in cella hospitum mori, cuius animam cum vocibus canoris in cælū deferri pater sanctus audiuit: & interrogatis manè fratribus, qui affuerant, illam fuisse horā obitūs eius comperit, qua prædictas audierat in sublime tendentium voces.

Quæ sint duobus fratribus euētura prdicit.

Audit voces Angelicas ad obitum cuiusdam.

CAP. IIII.

CVm beatus Episcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam pater sanctus studiosè descripsit, iuxta desiderium cordis sui in Claraualle beatā cęlo animam reddidisset, offerens pro eius transitu venerabilis Abbas hostiam salutarem, gloriam eius, Domino reuelante, cognouit, & eodem inspirante, sacrificio iam expleto, formam mutauit orationis, & collectam intulit, quæ ad sanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes pertinet defunctorum, ità dicens: Deus, qui beatum Malachiam pontificem, sanctorum tuorum meritis coæquâsti, tribue quæsūmus, vt qui precioſæ mortis eius festa agimus, vitæ quoquè imitemur exempla. Deindè reuerenter accedens, sacra eius vestigia deuotissimè osculabatur. Modum tamen aut seriem visionis nec cuiquam aperire, nec in eiusdem Episcopi vita scribere acquieuit: hoc tantùm respondens, cùm plurimùm super hoc rogaretur, nimis ad propriam suîjpsius pertinuisse personam. Nec sanè dubiū, plura eum similia occultâsse similiter, quæcunque videlicet passus est Dominus occultari. Nam & Virduni aliquādò, quæ est ciuitas Lotaringorum, cùm ad tumulum reuerendissimi viri Alberti Episcopi Ostiēsis, nouiter antè defuncti, pro commendatione eius sacrificiū laudis offerret, Collectam similiter in fine mutauit: de quo tamen quid vidisset, nec interrogatus est, nec confessus, cùm sine certa reuelatione id feciſſe minimè videatur.

Reuelatur ei gloria S. Malachiæ Episcopi.

Itēm S. Alberti Episcopi Ostiēnsis.

Super his, quæ ad gratiam pertinent sanitatum, tam multa per hunc famulum suum operatus est Christus, vt in eo quoquè videretur exhiberi, quod de ipso Iohannes Euangelista testatur. Si enim omnia scriberentur, ne ipsum quidem mundum capere eos arbitror, qui scribendi fuerant, libros. Cæterùm nos saltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Castrum Villanum accolæ vocant, quod à Claraualle, vt aiunt, sex milliarijs distat: vbi mulier prægnans, tempus omne transierat pariendi, & aliquot mensibus iam decursis, cùm necdùm pareret, ampliùs mirabatur. Cuius eousquè dilatus est partus, vt tam sibi, quàm cæteris quibusque vicinis, morbus potiùs videretur, nec iam crederetur prægnans esse, sed tumens. Quis enim credere posset infantulum anno integro viscēribus posse teneri maternis? Desperata igitur mulier, ad monasterium viri Dei ducitur, sic se habens. Sistitur ad portam misera, & portario fratri causa tam miserabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito compassus incommodo, supplex adijt patrem sanctum, fideliter ei indicans necessitatem mulieris, fideliter explens negocium susceptæ legationis. Et ô mira diuinæ virtutis operatio, mirabiliùs accelerantis, quod mirabiliter tardabatur. Tanquàm enim

Iohan. 21.

Facilimè impetrat partùm desperatæ mulieri.

hoc solùm tempore tanto nasciturus expectauerit infans, hora eádem fœmina peperit, & præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille, incommodum, quod nunciauerat, non inuenit.

Alio tempore in territorio Antisiodorensi apud oppidum, quod Cona vocatur, mulier quædam mirabiliter laborans, periclitabatur multis diebus, eó quòd venisset filius vsque ad partum, & vires non haberet parturiens. Cumq; superuenisset interim seruus Christi, postulanti benedictionem, aquam benedictam misit. Gustauit mulier, & confestim natus est puer. Quem venerabilis Episcopus Carnotensis Gaufridus baptizauit, Bernardi ei nomen imponens.

Ecce vim aquæ benedictæ.

In eodem itinere & in territorio eodem, dum febricitantium multitudo, sicut vbique solebant, à Dei homine panem peteret benedictum, Gerardus quidam clericus ex castro cui nomen est Clamyteium, malè sciolus & subsannans fidem populi, blasphemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus, vsque Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum Dei, & pœnitentiam agens apud eum, ipsam, cui detraxerat, multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis verò gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatem, vt solius Dei, cuius hæc virtute fiebant, possent notitia comprehendi. Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referentem gratias viro Dei, quòd ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatem à febre quartana: qua sic grauiter laborauerat mensibus fermè decem & octo, vt in hora accessionis quasi phreneticus, nec matrē agnosceret suam.

Pœna irridētis miracula viri Dei.

Nota miraculū benedicti panis.

Virum quoquè venerabilem, Gerardum Lemouicensem Episcopum testantem audiuimus, iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium, cùm iacéret spumās & impos mentis, immissa sibi in os buccella panis, quem benedixerat homo Dei, tam celerem sensisse virtutem, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neq; illud tacendum, quòd ipsam quoquè substātiam panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vendicabat, adeò vt plures viderimus, qui per septennium & vltrà eosdem seruauerant panes, nec colore nec sapore mutato. Ante hos paucos dies venerabiles Abbates Gerardus & Henricus de Suediæ partibus venientes, dum super his conferremus, testati sunt nobis, panem ante vndecim annos eius benedictione signatum, manere adhuc apud se penitùs incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrùm vsq; hodiè nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens testimonium huius rei proferamus.

Item aliud.

Efficacia benedictionis viri Dei.

Vir magnus & magnificè honorandus Danorum Archiepiscopus Eskillus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus est in filijs eum videre, cùm nouum cœnobium extruxisset, & impetrâsset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Prævaluit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantę authoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm seculari authoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori. Nam de expensis dicere non est magnum, quanuis eundem audierimus protestantem, quòd expenderit in itinere ipso argenti marcas ampliùs quàm sexcentas. Venit igitur Clarauallem persona humilis & sublimis, quam à finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxit. Vbi quantùm fleuerit, qualem sese non modò erga eum, quem tam vnicè diligebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demùm rediturus ad propria, vt benedictum à Dei famulo panem referre posset, & diutiùs cōseruare, humano sensu præcepit, vt in clibano recoquatur, sicut solent, qui maria transeunt, panem referre bis coctum. Audiens autem sanctus, non est passus errare hominem tam deuotum: sed amicabiliter arguens, in hac parte fidem eius modicam inueniri: Itáne, inquit, non poterit benedictio ipsum panem magis, quàm recoctio, conseruare? Et non acquieuit benedicere illum: sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit & dixit: Eccè hunc tolle tecum, nihil deincèps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos per multa quidem prosperè rediens, vsq; hodiè gloriatur fidei suæ defectum euidentissima rei veritate cōuinci. Nec enim passus est patris sancti non visitare sepulcrū, nec minùs nunc erga eum afficitur, nec minùs, quàm olim in viuente, confidit, nimirùm quem veriùs viuere non ambigit. Confessus est etiam nobis de pane, quē retulit, quòd nuncusque, cùm iam tertius annus transierit, illæsum ei beati viri fides & benedictio custodiuit.

Eskillus Archiepiscop⁹ Lundensis venit in Clarauallem.

Nō vult panē benedicere bis coctū, sed cōmunem sibi exhiberi iubet.

Narra-

Narrauerunt etiam nobis idem reuerendus Antiſtes, & qui cum eodem Archiepiſcopo venerãt viri religioſi, miraculum dignum memoria, nupèr factum in cœnobio, quod, vt ſuprà meminimus, in terra ſua ipſe fundauit. Erat enim, inquit Archiepiſcopus, in eadem regione noſtra adoleſcens nobilis, meus quoquè ſecundùm carnem propinquus, ſed ob multa ſua flagitia minùs charus. Correptus autem ægritudine, vix impetrauit viſitationem meam, & per manum meam ad prædictum ſeſe cõtulit monaſterium, vbi & cum maxima cordis contritione renuncians ſeculo, per dies aliquot in humili & fideliſſima confeſſione perſiſtens, magìs ac magìs eadem ægritudine laborabat. Qua demùm inualeſcente, exitum ſibi imminere cognoſcẽs, Abbatis & fratrum præſentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat, vt ſpiritualia arma arriperent, egreſſuram protinùs animam ſibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter neceſſarium prorsùs inter imminentium hoſtium crudeliſſima tela conductum. Cumque in huiuſmodi ſupplicatione diuinis iam ſacramentis munitus, & de eorundem ſeruorum Dei patrocinio & Domini miſeratione pijſſima deuotione præſumens, ac proindè circunſtantibus omnibus multam ſuæ ſalutis relinquens fidutiam, expirâſſet, offerebant fratres pro commendatione animę eius, quam deuotiſſimè poterant, Dominici corporis ſalutarem hoſtiam. Tum ſubitò inimicus humanæ ſalutis, ex eiuſdem, ſicut indubitabile videtur eſſe, liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter ſeſe occupâſſe credebat, iram magnam concipiens, eandem, permittente Deo, crudeliter nimìs exercens, vnum è fratribus repentino furore peruaſit. Clamabat igitur horrendis vocibus miſerabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demùm cum maximo quidem labore abſportatus, & in lectulo religatus, tam ſua quàm adſtantium membra dentibus appetens, diriſſimè vexabatur. Nec illa, quam priùs nôſſet, lingua, ſed noua quadã, quam nec adſtantium quiſquam nouerat, loquebatur. Et cùm nihil, quod diceret, intelligerent, tam liberè tamen & ſine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter crederent, quòd lingua aliqua loqueretur. Poſt aliquantas igitur horas, cùm vehementer confuſi fratres, quid agere poſſent, anxiè cogitarent & ſtudiosè conquirerent, vnus ex eis ſalubre conſilium, Domino inſpirante, concipiens, ſacra pignora, à meipſo nupèr ibidèm commendata, videlicet de capillis & barba & dentem vnum domini mei ſancti Bernardi afferri monet, & eius pectori ſuperponi. Quod vt factum eſt, Germanica lingua per os illius cœpit horrendis vocibus nequam ſpiritus exclamare: Tollite, tollite, amouete Bernardum. Et dicebat: Heu Bernarde, quàm oneroſus, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi. Cùm hęc & ſimilia aliquandiù clamitans loqueretur, factum eſt breue ſilentium: & ſubitò frater idem, Domino miſerante, purgatus, aperuit oculos, ac velut de ſomno euigilans, circunſtantes fratres & ſua plurimùm vincula mirabatur, verecundè ſatìs, quidnam ſibi vellent hæc, vel quid accidiſſet, interrogans. Ex ea igitur hora priſtinam ſanitatem mentis & corporis per beati patris merita ſancta recepit, nil penitùs, quod in illo tam graui caſu fecerit, aut locutus fuerit, recordatus. Hæc quidem à nobis de teſtimonio viri reuerendiſſimi Eskilli Danorum Archiepiſcopi, ex occaſione panis, à Dei homine benedicti, nõ ſine quadam anticipatione ſunt dicta: decæterò iam ex ordine reliqua proſequamur. Non modò autem hominibus, ſed pecoribus etiam & armentis tam frequenter eius benedictio profuit, vt monaſterij ſui cellerarium durè aliquandò increpârit, quòd ſibi non índicans, mori animalia permiſiſſet, vndè fuerant Chriſti pauperes ſuſtentãdi. Dehinc, vt ſolitus erat, benedixit ſal, & animalibus iuſſit apponi: & protinùs lues orta ceſſauit. Quod in alijs quoquè monaſterijs vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdùm etiam non rogatus, ſed ipſe prior admonens eos, eodem remedio ſubueniret.

Ecce quantum valeat ꝓ defunctis Dominici corporis oblata hoſtia.

Ecce q̃ torquetur diabol⁹ exiguis reliquijs S. Bernardi.

Salis ab eo benedicti virtus.

Gaudium dicitur locus quidam Caſiacenſium monachorum, vbi vir ſanctus cùm aliquandò pernoctaret, exhibitum ſibi iuuenem claudum oratione & benedictione ſanauit, ità vt poſt dies pauciſſimos per eundem locum redeunti incolumis & deuotus adſtaret. In eiſdem partibus in vico, cui nomen Algorrium eſt, mulierem phreneticam populus obtulit tranſeunti. Cui manus imponens & orans, ſanam dimiſit, & abijt. Hanc in eodem loco vidimus poſteà viro Dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus, quocunquè eum Eccleſiæ ſanctę neceſſitas traxit, virtus eſt proſecuta ſignorum. Apud Viride Folium (ſic enim dicitur caſtrum territorij Toloſani, quod, vt ſuperiori libro meminimus, aliquandò pater ſanctus introi-

Claudum ſanat.

Item phreneticam.

ens, multis ibidèm virtutibus claruit) puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusq; pedis & alterius manûs receperat sanitatem.

Itèm cuiusdam pueri manum inualidam.

Huius alteram manum adhuc inualidam, tanquàm diuinitùs sibi seruatam, pater sanctus benedicendo sanauit, vt sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro Dei ipso tempore transitus fuit. Ibi præter alia beneficia, quæ præstitit infirmantibus multis, vnus de pueris Episcopi ciuitatis ipsius, qui ex vulnere graui, alterius oculi lumen amiserat, sub manu eius visum recepit.

Oculum restituit.

In pago quoquè Engolismensi, loco cui nomẽ est Castellare, post oblationẽ hostiæ salutaris, adstantibus venerabilibus Episcopis, Lamberto Engolismensi & Gerardo Lemouicensi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modũ pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhærebant, Dei famulo offerebãt. At ille singula membra, edito priùs signo Crucis, attrectans, mira facilitate extendit protinùs, & sanauit. Apprehendens deniquè manum eius, erexit illum, & dimisit liberè gradientem. Populus autem pro tantis nimirùm virtutibus, magnis vocibus Dominum collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico, quem sancti * Germani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Vndiquè enim cõfluebant, qui incommodis varijs laborabant, & virtus erat Domini ad sanãdum eos. Vbi inter cæteros puer fermè decennis, cæcus ex vtero matris suæ, coram omni populo oblatus est viro Dei. Qui in digitos suos expuens, & liniens oculos eius, breuem fecit orationem, & in nomine Christi aperuit oculos cæci nati.

Celerrimè curat miserè cõtractũ puerum.

*Geniani

Itẽ cæcum natum.

Regnum quoquè Germaniæ cùm introïisset aliquandò vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatũ, vt nec verbis exprimi, nec credi valeat, si dicatur. Nam & testati sunt, qui adfuêre, in territorio Constantiensi circa vicum, quem * Donignem nominant, ex his, quæ diligentiùs inuestigârunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionem manûs cæcos vndecim, sanatos etiam mancos decem, & claudos decem & octo. Cæterùm nè fecisse nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ cõmendamus, maximè quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cùm venisset Constantiam homo Dei, & vndiquè se virtutum eius fama diffunderet, Abbas Augiensis, quod intrà lacum Lemannum ãntiquum extat & nobile monasterium, cæcum hominem, quem suis eleemosynis sustẽtabat, misit ad eum, & confestim videtem illum recepit. Heitereseim dicitur locus, ad eiusdem diœcesin pertinens ciuitatis, sed plurimũ à ciuitate remotus. Ibi quoquè, sicut & cæteris illius prouinciæ, per quæ transijt, locis, multis in seruo suo miraculis glorificatus est Deus, vbi etiam cæcus natus, sub manu eius visum recepit. Itèm alteri à natiuitate surdo & muto, auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiam Basilea, cùm ex more sermonem habuisset ad populum, vt impleretur in eo, quod de sanctis Apostolis legitur, qui videlicet profecti, prædicauerunt vbiquè, Domino cooperante, & sermonẽ confirmante sequentibus signis: oblata est ei fœmina muta, & orante eo, locuta est: oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cæcus, & vidit. Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorum Rege Conrado, qui Dei hominem ab Ecclesia ad hospitium deuotissimè deducebat, offerebant puerum claudum, rogãtes, vt ei manum imponere dignaretur. Quem signatum protinùs erigens, super pedes statuit, & liberè gradiebatur, in Dei laudem acclamantibus vniuersis.

*Dõingẽ

Vno die sanat homines 39.

Venit Constantiam.

Alium cæcũ illuminat.

Itèm alium surdũ & mutum curat. Mar. 16.

Itèm alios debiles.

Venit Spiram.

Itèm claudum.

Itèm in Capella Episcopi ciuitatis ipsius, Rege ipso vidẽte, visum reddidit cæcę cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidèm Christus effecit, sed ad exemplũ pauca sufficiant. Nonnullos enim pauperculos, etiam pueros, Rex ipse deuotus suis illi manibus offerẽs, de multorum curatione meruit gratulari. Necnon apud prædictam Spirẽsium vrbem, sed & apud Franckenfurt, Moguntinæ diœcesis locum, innumeris virtutibus idem Dei seruus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebãtur, afferebant ad eum: & tantus erat concursus, vt prædictus Rex, cùm aliquandò populum comprimentem coërcere non posset, depositâ chlamyde, virum sanctum in proprias vlnas suscipiens, de basilica absportârit. Inter plurimos sanè, qui ibidèm adepti sunt sanitatẽ, senex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorum precibus & non sine multo labore introductus est ad hominẽ Dei. A quo post breuissimam, vt solebat, orationem erectus protinùs, non modò incolumis, sed & fortis apparuit: vt posses credere, si videres, non tam alteratum hominẽ esse, quàm alterum. Iamq; eo viriliter procedente,

Venit Francofurtũ, & innumeris claret miraculis.

parabant

parabant alij tollere lectum eius, in quo subuectus erat, cùm reuocans eum vnus ex circunstantibus, Hugo Tullensis ecclesiæ Archidiaconus, Euãgelici illius memor paralytici, Non sic, ait, nõ sic vacuus reuertéris: tolle grabatum tuum, & ambula. Et imponens in humeros eius, dimisit eum liberè procedentem. Sed & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo. Ibidèm etiam surdus puer & mutus ex vtero matris suæ, subleuatus per scalam, & in fenestra accedens ad virum Dei, sub manu eius auditum recepit pariter & loquelam. Sed & quædam paralytica mulier de regione eádem, diues & honorata, ibidèm recepit amissam ex multo tẽpore sospitatem. Dumq; exiliens ambularet, omnes quidem lætati sunt, qui videbant: sed præ cæteris exultauêre milites, qui attulerãt & obtulerant eam. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis religiosa deuotio videbatur. Per idem tempus transeunte sancto viro prope vicum, in litore Rheni positum, quem Bobardum vocant, & varios per vniuersam prouinciam curante languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutũ à prædicto viro, in occursum eius se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens, erexit hominem, incolumemque remisit ad propria.

Iohan. 5.

Curatur surdus & mut⁹. Sanatur paralytica.

Itèm paralyticus.

Eodem anno ingredienti vrbem Treuirensium Christi seruo, ex more obuiàm ruit populus vniuersus. Offerunt autem ei sorores duas, quæ ab annis quatuor lumẽ amiserant oculorum. Quarum ille vtriq; imponens signum Crucis, visum reddidit lucis: & videntes virum Dei, cum cæteris sequebantur. In eiusdem basilica ciuitatis, cùm ad altare beati Petri vir Apostolicæ gratiæ immortalem hostiam immolâsset, oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cęcus, & vidit: oblata est surda mulier, & audiuit. Hæc in somnis admonitam se esse dicebat, vt Dei hominem peteret, cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam, Treuirensis diœcesis nobile castrum, Mosellam fluuium, qui ibidèm in Rhenum labitur, Dei famulus pertransibat. Cumq; paululùm processisset, oblatum sibi & signatum hominem claudum, deponi iussit & ambulare: sed non fuit, qui obediret. Nec mora: claudus idem retractum priùs femoris neruum clamat spontè laxari, & dum nescit, extẽditur velut ab altero genu suum: quod, quanlibèt antè conatus, nullo modo potuisset. Mirantur omnes: probatur sub omni velocitate, quod dicitur: deponitur ilicò, ilicò graditur, ilicò sanus & incolumis innotescit.

Treuirenses honorificè eum excipiunt.

Claudus ei⁹ iussu ambulat.

Non est nobis Colonia transeunda. Magna est ciuitas: magna illic Dei famulo virtus adfuit: magna illum deuotio coluit populorum. Ostenditur vsq; hodiè in clausfro beati Petri, sicut à personis veridicis nupèr accepimus, adolescẽs olim claudus, nunc liberè gradiens: qui oblatus viro Dei, ad impositionem manûs eius, gressum recepit. Vndè etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suedia, cuius suprà fecimus mentionẽ, nupèr retulit nobis, fœminã nobilem, germani sui olìm vxorem, cùm post obitũ viri sui præ dolore phrenesim incurrisset, & multo tempore sic se habẽs, in vinculis teneretur, eidem patri sancto in ciuitate præfata oblatã, & vix tenuiter turba circunstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur, mentem pristinam atq; integram recepisse salutem. In eadem etiam ciuitate filiam surdam eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarum, ibidèm prorsùs amisisse auditum, & annos plurimos in eodem incommodo peregisse. Cuius aures, signo Crucis edito, pater sanctus attrectans, protinùs & auditum ei, & parentibus reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata, Colonienſis itidèm ciuis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima iam per quinquenniũ inutiliter sese in medicos expẽdisse dicebat. Et ipsam quoq; continuò per signum Crucis illuminans vir beatus, quod gratis acceperat, gratis dedit. Sed & matronam alterã, in beati Petri basilica oblatã in lectulo, idem Christi seruus erexit protinùs, & incolumem suis pedibus abire præcepit. Huius ex multo iam tempore nerui femorum fuerant sic retrãcti, vt nec erigi vllatenùs posset, nec cõsistere pedibus suis. Nam ex personis alijs perhibebãt, qui studiosiùs obseruârunt, ad eiusdem sancti viri orationem & manûs impositionem in ciuitate prædicta infra triduum, quod ibì fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, & quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem surdis auditum.

Venit Coloniã, & cum multa deuotione excipitur.

Sanat ibì claudum.

Itèm phreneticam.

Et surdam puellam.

Itèm cæcã.

Et contractam.

Atque alios multos.

Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima toto Romanorum Orbe Capella vir beatus Missarum solẽnia celebraret, claudo homini gressum, & cæcis quatuor visum sub manu eiusdem serui sui Rex regum summus, & vnicus Dominus dominantiũ reparauit, & potenti virtute restituit. Eodem etiam tempore intrà Leodiensium fines,

Venit Aquisgranum.

Multi debiles Aquisgrani & Ledoij curantur.

præter innumera alia, quæ breuitatis studio prætermimus, iuxta oppidum, quod Fontanas vocant, orante eo, aperuit Dominus oculos cæci nati. Huius non modò oculi cæci, sed ipsæ etiã palpebræ clausæ & emortuæ erant. Quas sacratissimis digitis suis aperiens vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præstitit claritatem. Confestim deniquè idem puer lucem miratus ignotã, maxima cum exultatione clamabat: Video diem, video homines, video capillatos: plaudens quoquè manibus & tripudians: Deus, inquit, ex hoc iam non offendam ad lapides pedes meos.

Cameraci curat surdũ & mutum.

In vrbe etiam Cameraco celebranti Missarum solennia viro Dei, surdũ & mutum à natiuitate puerum offerebant. Quem audientem & loquentem qui propiùs aderãt, supra gradum ligneum statuêre, vt de loco eminentiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirum, quòd mira plebis deuotio, mira protinùs vociferatio sit secuta. Et hæc quidem super his, quę in regno Germanię in manu serui sui mirabiliter operatus est Deus, è pluribus pauca sufficiant. Nam & in Hispanijs, vbi præsens ipse nõ fuit,

Claret sanctitatis eius nomen in Hispanijs.

sanctitatis eius indicia claruerunt. Cùm enim fidelis seruus & prudens, precioſum Crucis Dominicæ fructum vndiquè colligeret, iterumque propagaret vbiquè: contigit vt de filijs suis in Hispanias mitteret, in illis quoquè, sicut & in cæteris gentibus, aliquem habere fructum desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco, cui nomen Superadum, grauissima valetudine occupatus, per multum iam tempus iacebat paralyticus in grabato. Interim per Abbatẽ suum incommodum suum nunciat patri sancto, & vt sibi misereatur, exorat. Eadem autem die, qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius Abbatis orauit, currente

Precibꝰ absentẽ restituit paralyticum.

velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hispanijs repentè conualuit, tanquàm vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Regressus siquidẽ Abbas, cùm prædictum fratrem incolumem reperisset, diligenter scisitatus ab eo & modum & tempus suæ liberationis, certissimè comperit, orante in Gallijs Dei famulo, illum in Hispanijs esse curatum.

Et quia semèl ad Hispanias vertimus stylum, illud quod contigit de viro reuerendissimo Petro Asturiensi Episcopo, prosequamur. Is quidẽ Petrus nobilis genere, monachus professione, pietate deuotus, in cœnobio quodam, quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, vt nulla die regulam obseruare iciunij, nulla hora sine pellicijs posset aut pileis stare. Sic miserabilis homo aliquandiù victitabat, vel magis diù moriebatur. Audiens autem celeberrimam virtutum famam, quæ per Dei hominem efficiebantur, per quendam fratrem legationẽ mittit suæ supplicationis, & opem flagitat eius intercessionis. Cui vir sanctus laneũ, quo ipse vtebatur, pileum misit, & promisit ægro capiti de Domini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitens enim quàm solicitè potuit delicta sua, & stola sese induens sacerdotali, ità demùm velut

Pileo suo sanat acerrimos capitis dolores.

Christi fimbriam tangẽs, serui Christi pileum sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus: sed miratus & ipse est, celerem protinùs sentiens medicinam: & extunc vsq; hodiè ab eiusmodi languore sanus & incolumis, annunciat omnibus, quam experiri meruit ipse, virtutem. Nam & Episcopus factus, xenia illa diuisit, partem mediam suis secum in scrinijs honorificẽtissimè ferẽs, mediam in monasterio sub eadem veneratione deponens, nec locum scilicet, vndè vocatus: nec sedem, cui prælatus est, volens tanta benedictione fraudari.

Ex hoc nobis ad ea quoquè, quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundum. Nam in eo fortè etiam plus, quàm propheta, dici posse videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor in patria sua Henricus quidam, vir magnus & potens in domo & familia Ducis Bauarorum, ex multo iam tempore, misero penitùs & miserabili quo-

Medetur cuiusdam magni viri grauissimo incommodo.

dam incommodo desperabiliter laborabat. Siquidem tãquàm viuum aliquid & motabile intrà præcordia sentiens, & ex magna parte phreneticus, nec cõsolari poterat, aut securus esse: nec quid timeret aut pateretur, agnoscere, nisi quòd demonium esse suspicabatur. Talis ad Dei hominem de Bauaria Clarauallẽ vsque perductus, eius oratione perfectam meruit sospitatẽ. Cui etiam formam vitæ & mandata, quæ deinceps obseruaret, idem sanctus imponens, incolumem remisit ad propria. Nam & vsque in prę sentem diem, sicut certa relatione didicimus, tam obediens perseuérat, vt nõ modò suis contentus sit stipendijs, sed operibus etiam pietatis intentus: ità vt mirabilior eius morum conuersio, quàm curatio, videatur. Musseium dicitur villa super Sequanam fluuium, paucis à Claraualle milliaribus distans. Ex hac virum hydropicum ad

Dei

Dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoquè cingulo ſuo tumentem enormiter vterum eius accinxit, præcipiens, vt incolumitate recepta, priſtinum ſibi cingulū reportaret. Nec tardauit ſanitas, ſed paulatìm tumor abſceſſit. Deniquè circa viceſimū diem gracilis incolumisque reuerſus, cingulum ſimul & gratias multas ſuo retulit curatori. Exeunti aliquādò alio tempore monaſterij clauſtra, ſenem paralyticū ex proximo viculo, qui Mundiuilla dicitur, obtulerunt. Subſiſtens autem modicè, & breuiter orans, tetigit hominem, & incolumem ſuis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus, qui in occurſum viri Dei confluxerat, non ſine lachrymis Dominum collaudabat. Itèm redeunti aliquandò de via, pro foribus monaſterij oblatus eſt ei ſurdus & mutus. Expuens igitur, tetigit linguam eius, & digitos immiſit in aures eius. Protinùs autem aurium eius obſtacula facta ſunt de medio, & ſolutum eſt vinculum oris eius. Maliuilla dicitur vicus, tribus circiter milliaribus à monaſterio diſtans. Hunc quandoquè pertranſiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nūc vſq; ſuperſtitem & incolumem eſſe nupèr percepimus. Per idem tempus in finibus illis apud caſtrum, quod nominant Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: ſed minùs credulus alter, Si hunc, inquit, puerum ſanauerit, extunc firmiùs credam. Dicebat autem ſurdum quendam & mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuiſſet aliquandò, nec audîſſet. Poſt dies paucos, tranſeunte propiùs patre ſancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Impoſita igitur manu puero, & ſignās os illius & aures, allocutus eſt eum, & loquentem protinùs audientemque dimiſit. Apud Riſnelmum oppidum regionis eiuſdem, vſque modò cernere eſt adoleſcentem, Simonem nomine, ſatìs notum, qui præfato Dei famulo oblatus eſt, & ſub manu eius greſſum recepit. Eodem etiā tempore prope viculum, cui nomē eſt Malenuilla, puella manca ad eius tactum ſanata eſt: & vt nobis teſtati ſunt, qui viderunt & nouerunt, etiam hęc incolumis vſque hodiè perſeuérat.

Hydropici curatio.

Iėm paralytici.

Itėm ſurdi & muti.

Manca puella fit incolumis.

Itėm ſurdus & mutus puer.

Itėm claudus & puella manca.

Barrum ſuper Albam dicitur oppidum, tribus, vt aiunt, leucis diſtans à monaſterio Claræuallis. Ibì quoquè ſæpiùs per hunc hominem Dei, diuinæ virtutis opera claruērunt. Siquidē præter ea, quæ minùs diligenter curauimus inueſtigare, eò quòd omnis noſtra curioſitas ſignorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos, ad ipſius orationem & manūs impoſitionem, diuerſis temporibus Chriſtus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus æquè ſurdis & mutis auditum præſtitit & loquelam. Sed iuxta alterum Barrum ſuper Sequanam, ad eius tactum illuminatus eſt cæcus, conualuit etiam paralyticus, greſſum recepit puer claudus ex vtero matris ſuæ.

Multi ægri & hoc loco curantur.

Cùm reuerendiſſimus Papa noſter Eugenius tertius ex monacho Clarauallenſi, & Abbate ſancti Anaſtaſij in vrbe Romana, ad Apoſtolicam aſſumptus cathedram, Gallias intrâſſet, ibat cum eo vir ſanctus: nec minùs Apoſtolica virtus in illo, quàm dignitas in illo præeminebat. Tantus enim ad beatum virum erat concurſus incommodis varijs laborantium, vt cùm aliquandò ſummus Pōtifex baſilicam, vbì ille Miſſarum ſolennia celebrabat, deuotus intrâſſet, expleto ſacrificio, & ex more accedentibus eis, qui curam deſiderabant, paulominùs idem Papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per miniſtrorum manus educi. E plurimis ſanè, quæ in eiuſdem Apoſtolici viri facta ſunt comitatu, duo ſcribimus, quæ nos obliuiſci ipſa, quam vidimus, magnitudo lætitiæ non permittit. Chaleta dicitur vicus, inter Prouignum caſtrum & Sequanam fluuium conſtitutus, vbì puer fermè decennis ab anno priore paralyticus ſic iacebat, vt nec ipſum caput flecteret, nisì ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra mater eius cæteriquè propinqui, offerebant viro ſancto, prope eundem locum per ſtratam publicam tranſeunti. At ille ſanatum erigens, ſtatuit ſupra pedes ſuos, & ire præcepit. Nec mora: exilijt puer, & ambulabat, magnificans Deum. Qui tandiù ſanctum proſecutus eſt abeuntem, donèc ille, inuitum licèt & renitentem, redire præcepit. Vbì non immeritò quidem magna admodùm facta eſt admiratio, magna exultatio omnium, qui videbant: ſed præ cæteris frater iunior in ipſius, tanquàm rediuiui, oſcula ruens, multos eorum ad lachrymas vſque permouit. Hunc quidem puerū & poſt annos quatuor in eodem vico vidimus, quem beato viro mater offerens, ſacros monebat oſculari pedes: Hic eſt, inquiens, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Ciſtertium iuxta morem Abbatibus congregatis, prędictus Papa venerabilis adfuit, non tam Apoſtolica authoritate præſidens, quam fraterna charitate reſidens inter eos, quasì vnus ex eis. Vbì cùm ad cellulam, in qua iacebat, facto veſpere & conuentu ſoluto, Dei famulus diuertiſſet, ſur-

Vide mirabilem morbidorū concurſum ad virum Dei.

Puer decēnis paralyticus ſanatur.

Eugenij Pontificis inſignis modeſtia.

dum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eádem, & ſicut poſteà didicimus, ex longo antè tempore vigilans in cuſtodia gregis ſui, ſubito terrore percuſſus, amiſerat prorsùs auditum. Orans itaq; pater ſanctus, & puero manus imponens, vtrùm audiat, ſciſcitatur. At ille mira deuotione proclamans, Audio, domine, audio: tam firmiter amplexatus eſt eum, vt vix ab eo poſſet auelli. Auditum eſt verbum, oblatus eſt puer ſummo Pontifici alijsque perſonis, celeberrimumque hoc miraculum fuit.

Surdus puer audit.

Venerat pater ſanctus ad monaſterium in diœceſi Biſuntina, cui nomen eſt Charus Locus, & erant cum eo ex Abbatibus ſui Ordinis multi. Vbi matrona quædam de finibus illis, ex multo tempore iam clauda, in carro allata, oblata eſt ei. Orans verò breuiter, & ſignans eam in nomine Domini, erexit & ſanauit, vt eádem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monaſterio Morimundo, quæ eſt Ciſtertienſis Ordinis Abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vſqueadò paralyſi diſſolutus, vt reliquis omnibus membris officio proprio deſtitutis, in ſolo vigere videretur capite ſenſus, in ſolo deincèps pectore vitalis ſpiritus palpitare. Non manum mouere, non pedem: tantùm loqui poterat, & videre. Interea ſuperueniens vir beatus, paralyticum viſitat, manum poſtulatus imponit, & continuò opem ſentit ægrotus. Vt tamen gratius eſſet miraculum, velut gradatìm per aliquot dies ad ſingulas eius viſitationes magìs ac magìs conualeſcens, iam mouebat manus, priùs alteram manum, poſteà alteram, recuperans: iam pedibus conſiſtebat, iam paulatìm gradiebatur, donèc fratrum collegio redderetur incolumis. Sicque exindè profecturus Abbas ſanctus, palliolo ſuo operuit poſtulantem, & ſub eo in breui obtinuit etiam reliqui corporis ſoſpitatem.

Matrona quędã clauda erigitur.

Monachus paralyticus ſanatur.

In monaſterio Albæripæ monachus quidam adoleſcens vſum vocis amiſerat, vt nec pſallere inter fratres, necà quoquam, nisì multùm proximo ſibi, intelligi poſſet, quid loqueretur. Cui vir ſanctus, dum idem monaſterium viſitaret, aquam frigidam benedicens, potum dedit, & continuò frigidus ex pectore eius ſudor erupit. Deniquè ipſa die ab eodem incommodo liberatus, pſallere cœpit quasì vnus de cæteris fratribus: & hoc illi beneficium vſque hodiè perſeuérat.

Reſtituit vocem adoleſcenti.

Nórunt multi deuotum iuuenem, qui Lugdunenſis olìm eccleſiæ filius, modò monachus Ciſtertienſis, patrui ſui ſancti Hugonis Epiſcopi Gratianopolitani, cuius & nomen meruit, mores imitatur. Huius conuerſione vir ſanctus audita, gauiſus eſt, quia patruo eius ſingulari fuerat charitate deuinctus, & cõſolatorias illi literas miſit. Contigit autem, vt eodem tempore idem iuuenis febre correptus, grauiter laboraret. Suſceptam igitur debita veneratione epiſtolam, fideli deuotione collo ſuo obremedium ſalutis appendit, & vſque modò gratulatur perfectam ſe protinùs obtinuiſſe ſoſpitatem. Cùm veniſſet aliquandò pater ſanctus ad monaſterium Trium Fontium, oblatus eſt ei clericus quidam ex his, qui Regulares nominantur, homo grandæuus & cæcus. Impoſuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eádem hora videntem illum remiſit ad eccleſiam ſuam.

Epiſtola ei° collo appẽſa, pellit febrem.

Cæcus videt.

In Trecenſium vrbe multa per hunc Dei famulum miracula clàruerunt. Equibus duo, quæ præſentibus Epiſcopis, Godefrido Lingonenſi & Henrico Trecenſi facta ſunt, memoramus. Puellam curuam in prędicti Trecenſis Epiſcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concurſus erat, vt cùm eam ſignatam Dei famulus, acsì molle lutum inter ſacras manus mirabiliter formans erexiſſet, & erectam incedere præcepiſſet, locus non potuerit inueniri. Demùm ſupra menſam magnam, quæ propè poſita erat, ſtatuerũt illam, & erecta liberè gradiebatur, magnificè Dominum collaudantibus vniuerſis. Hanc quoquè adhuc ſuperſtitem ab his, qui eam nouêre, nupèr audiuimus. In eádem vrbe filiam mutam patri ſancto obtulit mater, cui morbus epilepſiæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora: ſeruo Chriſti imponente ei manum, ſolutum eſt vinculum oris eius, & loquebatur rectè. In eiuſdem vrbis diœceſi loco, cui nomen Domnamant, cùm vir ſanctus Miſſarum ſolennia celebrâſſet, cæcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos ſuos, & palpebras eius liniens, eádem hora videntem illum reddidit patri ſuo. Nec longè ab eodem vico apud oppidum Argillerias, poſt Miſſarum ſimiliter celebrationem, fœminam claudam, quæ in præbenda Odonis, eiuſdem caſtri domini, cùm baſilicam egrederetur, ſignans & ſanans, populum multum, qui vndiquè fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit.

Puella curua erigitur.

Mutæ vox reformatur

Cæco lumẽ redditur.

Clauda ambulat.

In

In exitu quoquè oppidi, quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore, vt solam circũferre pallidę mortis imaginem videretur, impositum plaustro transeunti offerunt viro Dei. Is quoquè, vbì signatus est, deponi & incedere iussus, plaustrũ suũ suis pedibus incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in Dei laudẽ acclamãtibus vniuersis. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuium habuit populum multum, sicut vbiq; semper & vndiquè in ipsius occursum confluebat innumera multitudo. vbì, cernentibus cunctis, fœminam claudam ex eodem oppido tetigit & erexit: quam & ibidèm posteà vidimus occurrentem cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem. In pago Senonico apud castrum, quod Triangulum vocant, intrà Missarum sacra solennia, fœmina, cuius ibidèm per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viri Dei, mirantibus omnibus, visum recepit.

Item paralyticus.

Clauda itidèm.

Cæca videt.

Apud Monasteriolum quoquè, vbì Iona & Sequana confluunt, præsente pijssimo principe Comite Theobaldo, cuius suprà fecimus mentionem, alijsque adstantibus non paucis potẽtibus viris, offerenti diuina sacrificia viro Dei, paralyticam fœminam obtulerunt. Quam, expletis solennijs, tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria: ità vt suis pedibus illa abeunte, grabatum, in quo fuerat apportata, in eádem basilica vacuum remansisse viderimus. Eiusdem quoquè Diœcesis castrum Iouiniacum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica fœminam cæcam offerebãt. Substitit, & breuiter orans, eidem fœminæ manus imposuit, & Dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium, qui aderant: & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt, (Hoc enim eidem fœminæ nomen erat) copiosiùs confluebant. Interea vir sanctus accelerans, declinabat turbas, & egrediebatur, cùm iuuenis quidam, altero oculo cæcus ab vtero matris suæ, secutus & consecutus est eum. Qui quidem continuò & ipse ad eius benedictionẽ visum recepit, & geminata est lætitia populi prosequentis.

Paralytica sanatur.

Item cæca.

Et cæcus.

Antisiodorum aliquandò veniens vir beatus, orationis causa monachorum basilicam introiuit, vbì Confessor Domini gloriosus Germanus Episcopus requiescit. Cui post orationem regredienti mulier clauda, genibus repens & manibus, vt sui misereretur, supplicabat. At ille signo Crucis edito, appræhendit manu eius, & erexit eam: exiensq; dimisit incolumem, & Deo gratias redditurãm, ad prædicti confessoris memoriam misit, suis pedibus gradientem.

Clauda erigitur.

Chableia nomen est vico, qui eidem proximus ciuitati, insignem beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat Ecclesiæ Turonensis, vbì corpus iacet eiusdem glorioſissimi Confessoris. Hunc verò vicum Dei famulo transeunti, claudum adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationem erectum protinùs & liberè gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnificè Dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo.

Item claudus.

CAP. V.

NOnnullas etiam sanitates, quas per manus fidelis serui sui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabiliùs præostendit: multas ipse, cùm fierent, animi virtute persensit: ad aliquas etiam, spiritu suggerente, non rogatus accessit. E quibus nè videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subijcimus: illud etiam eregionè monentes, nè quis fortè tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus: & cùm dici soleat, nil esse facilius dictu: huic tamen Dei famulo per gratiam, quam acceperat, signa facere magis facile videbatur, quàm nobis facta narrare.

Quantam signorum gratiam ei Dominus contulerit.

Egredienti aliquandò patre sancto monasterium, homo quidam de finibus illis occurrens, sanandum filium offerebat. Nam intrà monasterium quidem infirmis imponere manum, difficiliùs acquiescebat, nè videlicet, si concursus hominum illic fieret, quies cœnobij turbaretur, & disciplina periret. Erat autem prædictus puer ille fatuus & mẽtis inops, claudus quoquè, & surdus, & mutus. Qui eádem hora per ipsius orationem & manùs impositionem ab omni simul incommodo liberatus, audiebat, & loquebatur, & ambulabat, & sanæ mentis effectus, à priore penitùs inquietudine & furore cessabat. Cumque eundem iam incolumẽ filium pater deuotus ad oratorium beatæ Dei genitricis cum gratiarumactione deduceret, loquebantur mutuò fratres, de tam multiplici vnius incommodo pueri conquirentes. Ad quos pater sanctus:

Spiritu præuidet quædam sua miracula.

ctus: Flagellum, inquit, Dei erat, & maligni spiritûs dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in loco (erat enim iuxta fluuium Albam, vbi sanatus est puer) hîc, inquam, vidi oblatum puerum talem, exeunte ab eo spiritu nequam, omnem recipere protinùs sospitatem vsumque membrorum. Addidit etiam vir beatus, de eâdē scilicet visione: Cumque paululùm processissem in eodem itinere, quo nunc pergimus, iuxta proximum vicum (dicebat autem de eo, quem nominant Longum campum) offerebatur mihi fœmina clauda, & Dominus ei gressus reddebat. Audiêrunt & mirati sunt fratres, futuri magis attoniti expectatione miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquàm simile mundus audiuit? Ventum est ad locum, inuenta ibi

Mulier clauda recipit gressum.

protinùs mulier clauda, expectans Dei hominem transiturum, & à simul transeuntibus iuxta verbum, quod prædixerat, expectata. Oblata igitur ab eis, qui attulerant eam, & sicut prædictum fuerat, signata ab homine Dei, ex Dei munere gressum recepit, & ibat gratias agens.

Anno altero causa extitit, vt vir sanctus Lingonas peteret, inter Episcopum & Clerum ciuitatis illius orta graui admodùm simultate. Vbi cùm prima die inefficaciter laborâsset, & manè facto, abire pararet, dicebat fratribus: Quia vidi per visum noctis, introëunti mihi ecclesiam offerri claudā fœminam, & sanari. Post vnam ferè horam, cùm iterùm Clerici conuenissent, præter spem omnium reformata pace, multis precibus coëgerunt illum beati Mammetis martyris intrare basilicam, & quia fames inualuerat, populum ad eleemosynam exhortari. Vbi inter loquendum, sicut prædixerat, oblata est ei clauda mulier & erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis ampliùs, qui sicut videbant factum, ità se recordabantur audisse futurum.

Item alia.

In pago Treuirensi antiquum extat cœnobium, quod Rutinense vocatur: vbi celebrante aliquandò Missarum solennia viro Dei, innumerabilis aderat multitudo. Intereà Guntranus de Sura, quod est oppidum eidem proxmum monasterio, claudam illuc fecit fœminam afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi, penitùs erigi non valebat: sed scabellula tenens manibus, pedes emortuos post se trahere consueuit. Cùm autem pręmultitudine populi ad Dei hominem introduci fœmina non valeret, in basilica media repentè conualuit: & exiliens ambulabat, non sine lachrymis gratias agens Deo. Cuius scabellula populus iubilans tulit protinùs ad altare, vt sisteret ea Domino & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus, quòd præcedēti nocte sibi præostensa fuisset. Videbatur enim sibi in eâdē basilica in medio populi circunstantis clandestinus & ignotus eiusmodi fœminā tangere & transire, ac penitùs eam videre sanatam, plurimùm sibi ipse con-

Item aliæ restituitur gressus.

Duo cęci vident, & duę claudæ ambulant.

gratulans & exultans, quòd agnitus non fuisset. Eádem etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præsentia lux cælestis, cuius benedictio alijs quoquè claudis duabus fœminis gressum, visum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpissimè verò contigit, vt inter orandum indubitanter Dei seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis se posse nullis verbis exprimere fatebatur. Nonnūquàm verò, cùm signâsset aliquos & transisset, sanatos esse dixit: & regressus aliquis ex ex his, qui audiêrant, sicut dictum erat, inuénit.

Surdus audit.

Egressus aliquandò Basileam vrbem, surdum quendam signauerat & transiérat. Cumque paululùm processisset, vocans Alexandrum Colonienſem: Reuertere, ait: quære, vtrùm audiat homo. Redijt, & illum reperit audientem. Similiter ipso die,

Cæco oculus restituitur.

cùm signâsset alium cæcum altero oculo, & abiret: Deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc etiam prædictus Alexander cùm ad inquirendum reflexisset iter, ità esse cognouit. Iste est Alexander, qui in eisdem diebus ad viri Dei sacra monita ostensionemque virtutum, inter alios & cum alijs fermè triginta, seculo valefecit, & secutus est eum. A quo etiam deindè post modicum tempus promotus, Abbas vsque hodiè est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grandissylua vocatur, cuius suprà fecimus mentionē. In Constantiensi quoquè diœcesi prope castrum Frieburg, cùm homini cæco in via manum imposuisset, remisit qui videret eum: & inuentus est videns.

Item tribus alijs.

Quod duobus alijs cæcis in pago Colonienſi prope monasterium, quod Bruuiler dicitur, similiter fecit: & cùm videre nunciarentur, confessus est se quoquè sensisse virtutem. Vtriusque rei, tam illorum illuminationis, quàm ipsius confessionis, vsque hodiè testis est Abbas de Campo, quod est cœnobium non ignotum parochiæ Colonienſis & Ordinis Cistertienſis. In territorio etiam Senonensi, in oppido, quod

quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro Dei mulier surda. Cui manus imponens, per spiritum sensit virtutis effectum, cùm illa adhuc stupida & tumultuosa, vt est genus illud, & vt antè solebat, nihil se audire clamaret. Manè autem facto, cùm nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam misericordiam adfuisse, accersiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificans Deum, & Dei famulo gratias agens. Surdæ redit auditus.

Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat cum eorum Episcopo Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrẽsi Comite, alijsque personis tam ex clericali quàm ex militari ordine multis. Interìm causa extitit, vt rogaret nobilem virum Henricum de Salmis super verbo quodam, quod ipse ei Episcopus & alij, qui conuenerant, suggerebant: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille verò renuere penitùs cœpit & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alij, offerebant beato viro hominem surdum, obsecrantes, vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdùm ob causas necessarias terror quidam & authoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militem: Tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuò coram te audiet surdus. Et imponens manum homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinùs audiente, pauens Henricus & tremens, ruit ad pedes hominis Dei, humiliter satisfaciens, & liberè annuens, quicquid fuerat postulatus. Nobilem quendam miraculo cogit paci studere.

Transiens aliquandò seruus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cæcam. Quam aliquantisper intuitus, cùm ex more à transeuntibus eleemosynam flagitaret: Tu, inquit, petis argentum, & Deus tibi donabit visum. Accedens ergò, tetigit eam, & oculos eius aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minùs misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitã mirabatur. Inter primas propagines, quas abundantissima vitis emisit, in Rhemorum parochia monasterium Igniacense plãtatum, feliciter radicauit. Quod aliquandò visitans idem sanctus, vicum Mátronæ fluuio proximum, quem Riuolium nominant, pertransibat. Vir quoquè magnificus & deuotissimus eius amator Samson Rhemorum Archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus, ad mendicandum positus erat in via, cui vnus ex fratribus eleemosynam dedit. Secutus Abbas sanctus, cùm iam hominem pertransisset, conuertit se, & paulispèr intendens in eum, quid patiatur, interrogat circunstantes, & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines, quòd esset ei amplius aliquid ipse daturus, Domine, inquiunt, claudus est, nec moueri potest: nos ad eum feremus, quod voluëris dare. Quo repetẽte verbum, & dicente, Tollite eum, & afferte ad me, primò quidem præ admiratione mutuò sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demùm agnoscentes eum, clamabant adinuicèm: Abbas est Claræuallis, & protinùs illum sanabit. Nimirùm solitus erat, quotiès poterat, operam dare, nè in vicis agnosceretur, & interdicere socijs, nè cui ex occurrentibus manifestarent eum, aut de eo aliquid loquerentur: sed quærentibus quis transiret, dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Igitur agnito Dei famulo, ruunt vndiquè: & leuantes hominem, ferunt & offerunt ei: Qui imponens vtranque manum capiti eius, & in cælum suspiciens, ac breuiter orans, deponi illum iubet & ambulare. Excusante illo, & dicente, Non possum: Ego tibi, ait, in nomine Domini & eius virtute præcipio, Vade, sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statìm depositus, statìm sanatus est, statìm líberè gradiebatur, repletus stupore & ecstasi in eo, quod contigerat sibi. Sed & vicini eius & noti pariter congratulantes, Dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum, abundantia suæ pietatis excessit. Vndè etiam vsque hodiè locus ab incolis demonstratur, vbì signum tam euidens diuinæ virtutis effulsit, vbì senex claudus ex multis annis, tota inferioris corporis sui parte præmortuus, & à renibus deorsùm omni prorsùs membrorum destitutus officio, dum stipem postulauit, sanitatem recepit, oranti seruo fideli, & omnipotẽte Domino operante. Hic fuit viri sanctissimi nouissimus in Rhemorum partes ingressus: siquidem factum est hoc ante sacram eius depositionem corporis anno vno: de qua felicium eius actuum felicissima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione, dicendum. Nimìs enim fallitur, si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari: & tam necessè est multa sileri, quàm impossibile omnia comprehendi. Samson Rhemorũ Episcopus. Cæcam illuminat. Ecce vt se cupit celatum. Claudus repentè fit sanus.

LIBER

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

CVM post tantos & tam multos iam labores ac sudores Dominus dilecto suo Bernardo Clarauallensi Abbati, diù desideratum pretiosæ mortis somnum dare disponeret, & fidelem seruum in requiem introducere suam: cœpit magis ac magis promptus in * ipsum proficere spiritus, & caro infirma deficere. Cognoscens enim vir sanctus propè esse iam brauium, solito currebat alacriùs, & terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis vberioribus adspirabat ad habitationem ex Deo, domum non manufactam, æternam in cælis. In cuius purissimo pectore sacri sese desiderij flamma non capiens, crebris erumpebat indicijs, & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur & scintillæ, quasi adspectus æris candentis. Corpus lectulo decubans, varijs exercebatur incommodis: animus tamen nihilominùs liber & potens, quæ Dei erant, exercebat inuictus, non cessans in medijs quoquè doloribus meditari sacrum aliquid, aut dictare, & orare affectuosiùs, fratres studiosiùs exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam vsque ad defectum vltimum vix aliquandò intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritûs sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam Deo in odorem suauitatis. Quo tempore ad auunculum suum Andream militem templi, qui & ipse regionis Hierosolymitanæ columna maxima habebatur, Epistolam scribens, inter cætera ait: Ego enim delibor, nec puto me longum facere super terram. In illis diebus causa extitit, vt fratrum aliquis in remotas Germaniæ partes pro quibusdam mitteretur agendis. Et missus est frater Henricus monachus, quem ante sex annos de Constantiensis diœcesis partibus cum pluribus alijs idem pater sanctus adduxerat. Hic ergò dum mitteretur, longioris itineris pericula timens, (nimirùm hyems erat) illud tamē maximè verebatur, nè contingeret, vt idem pater sanctus, priusquàm ipse rediret, ab hac vita migraret, & absens ipse benedictionis extremæ participio fraudaretur. At ille benedicens ei, & dicens, Ne timeas: & incolumis reuertéris, & me quoquè, sicut desideras, inuenies, consolatum illum emisit. Profectus idem frater, in territorio Argentinensium adstrictum glacie fluuium pertransibat. Tum subitò fracta glacie sub pedibus muli, quo vehebatur, corruit, & sub glaciem vehemēs illum vnda trahebat. Quid faceret mersus flumine, glacie clausus? Recordatus est patris sui, recordatus est promissionis eius, quæ inanis esse non potuit. Continuò siquidem, vt hodiè quoquè fatetur, patrem sanctum sibi visus est habere præsentem: tantaque suauitate perfusus est, vt nec impetum amnis, nec molestiam frigoris, nec spirandi difficultatem, nec vllum deniquè incommodum sentiret aut metum. Nec mora: contra fluminis impetum sine suo conatu diuina virtute ductus, ad ipsum, per quod antè ceciderat, foramen se reperit, marginem arripit, exit intrepidus, illæsus euadit, expleto negocio redit incolumis, & fideli promissione, sicut ipse promisit, inuenta, multiplices gratias agit, ad sacrum cuius tumulum tam deuotus hodieq; persistit, quàm certus est eius sese meritis, velut de tumulo, & quidem satis horribili, reuocatum. Sed non est nobis super hoc declamandum. Alij antiqua miracula conferant: nec minùs hunc mirabiliter, quàm beati Benedicti puerum Placidum, nec minori afferent à periculo liberatum: qui etiam, si viderent, quem adstrictus glacie reddidit fluuius, ei compararent, quem euomuit cetus: nobis sufficit breuis & pura narratio.

Ezech. 1. Corpore lāguente, spiritus robustus fortiter diuina exercet. Nota rem memorabilem de absente viro beato. Ionæ 2.

Interea dum adhuc pater sanctus in suo Clarauallēsi cœnobio, licèt lectulo decubans, cursum vitæ viriliter consummaret, grauis admodùm plaga Metensi populo superuénit. Egressi enim in multitudine graui aduersùs vicinos principes, à quibus præter morem lacessitam se esse tāta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus paucissimorum. Concluſi deniquè inter Frigidi Montis (sic enim eum appellant) & Mosellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidētes, vna hora, sicut dicebatur, plùs quàm duo millia corruerunt, quidam gladijs trucidati, plures amne submersi. Vehementi ergò indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cùm eregionè aduersarios quoquè & fortiores præda cōpiosa, & audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cùm venerabilis

eorum

eorum metropolitanus * Hillius Archiepiscopus Treuirensis, dignam gerens suorum solicitudinem filiorum, vnicum in tanta necessitate petijt refugium, & expetijt virum Dei Bernardum. Veniens ergò Clarauallem, ipsius atque omnium fratrum vestigijs tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat, vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo modum posse ponere videretur. Dominus autem, sicut semper fidelis serui sui direxerat vias, & in præcipuis quibusque causis aptissimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ęgritudinem corporis eius aliquatenùs releuârat. Quibus diebus cùm ad literas venerabilis Hugonis Ostiensis Episcopi rescriberet, ait: Verum est, quod audîstis. Infirmatus sum vsque ad mortem: sed interìm, vt sentio, ad mortem reuocatus, atque hoc, vt me sentio, non diù. Vitam quippè mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, non à morte, sed ad mortem reuocatum se sentiebat, cùm ab exitu reuocaretur, licèt præsentiens non diutiùs differendum. Et hoc quidem sæpiùs erga eum prouidentia diuina disposuit, in cuius manu placita erat anima illius, vt quotiès eum grandis aliqua necessitas euocaret, vincenti omnia animo vires corporis non deessent, mirantibus, qui videbant, eum & robustos homines in tolerantiâ superare. Expletis nanque negocijs, velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissimo tam manifestè tamque magnificè diuina adfuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autem, cùm in prædicti Mosellæ fluuij litore residentibus hincindè partibus, fidelis mediator rogaret, quæ ad pacem erant, vt pars altera nimìs ægrè ferret, quod exigebatur: ex tanta siquidem hostium strage ferocior, & humiliari, vt erat necessè, non sustinens: subitò denique, tanquàm agitati furijs, discesserunt, virum Dei insalutatum, solam verò cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sanè ex contemptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius inîere fugam. Siquidem verebantur, nè præsentium quanlibèt improbas mentes facilè flecteret, minùs considerantes, quid ille per spiritum nusquàm absentem, posset etiam in absentes.

* Illinus

Vide Archiepiscopi eximiã humilitatem.

Mortalem vitam vir Dei mortẽ nuncupat.

Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinq; meditabantur arma, sola inibant consilia malignandi: cùm vir sanctus eos, qui secum venerant, consolatus fratres, Nè turbemini, inquit: licèt enim per multas difficultates, omninò tamen pax desiderata prouenìet. Quibus etiam, vndè id nôsset, innotuit, dicens: Videbar mihi per nocturnum soporem Missam celebrare solennem. Cumque expleta paulominùs oratione prima, recordarer Angelicum ex more canticum, id est, Gloria in excelsis Deo, præcedere debuisse, erubui, & quod oblîtus omiseram, Canticũ inchoans, vobiscum pariter ad finem vsque compleui. Iam medium noctis transierat, cùm vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione susceptâ, iucundè satis conuersus ad nos: Agnoscite, ait, promissæ vobis canendæ gloriæ & cantici pacis præparationem. Interìm ergò partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinquè, sæpiùs desperatum, nisì quòd omnes iam consolabatur, quæ omnibus innotuerat, Abbatis sancti tam certa de reformanda pace promissio. Nec parùm ipsa dilatio profuit, ijs præsertim, qui varijs incommodis laborantes, remedia consequebantur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, vt multitudine pariter atque importunitate suâ ipsum quoquè negocium reformandæ pacis penè desperabiliter impedirent, donèc quæsita tandèm in medio flumine insula, partis vtriusque primarij in nauiculis accesserunt. Vbì compositis omnibus, secundùm quod fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicèm dextris, reconciliati & confœderati sunt in osculo pacis.

Visio sancti viri.

Ecce quantùm vir Dei laborauerit in componenda pace inter discordes.

Inter omnes sanè, quas per manũ serui sui ibidèm præstitit Dominus, sanitates, celeberrima fuit cuiusdam mulieris curatio. Hæc ab annis octo pessima ęgritudine laborabat, vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cùm autem videretur, grauioribus ortis difficultatibus, propemodùm excidisse spes pacis, Domino disponente, venit mulier ità tremens, nec minùs horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum conuenerunt. Orante deniquè Dei famulo, sub oculis omnium paulatìm concussione sedata, perfectam adepta est protinùs sospitatem. Quæ res in tantam admirationem etiam durissimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horam ferè dimidiam cum lachrymis acclamarent. Tantus deniquè factus est impetus & concursus procidentium & deosculantium viri Dei sacra vestigia, vt propemodùm comprimeretur, donèc tollentes

Insigni miraculo multorum compunguntur animi, & pax deplorata reformatur.

cum fratres, & imponentes in nauiculam, à terra modicè subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, vt cœperat, pro pace rogaret, suspirantes dixerunt: Oportet nos libenter eum audire, quem, vt ipsi cernimus, Deus diligit & exaudit: & audito eo multa facere, pro quo tanta facit Deus in oculis nostris. Quibus ille, vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare, Non propter me, inquit, sed propter vos facit.

Simili quoquè miraculo, & in simili opportunitate, ipsa etiam die Metensium animos Dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, Episcopum simul populumque ad ea, quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat eos vulnus acceptum. quibus enim validè satis repéndere cogitauerant, secus, quàm vellent, remittere cogebantur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica in ciuitate eádem. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolum quoquè proprium, quo vtebatur ipse, super eam extendere, tenendum Episcopo tradere adstanti, & sub eodem velamine debilia tangere membra. Expleta autem oratione, & benedictione data, erexit illam: omnibusque mirantibus, per médium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoquè prædicto Mosella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir Dei nauicula veheretur, vnus ex his, qui curam desiderabant, cecus clamabat in litore, obsecrans vt duceretur ad eum. Cumque ille iam pertransiret, audiens homo nauigantem post eum haud procùl à litore piscatorem, diffibulatam protinùs chlamydē, qua erat opertus, porrigens illi, rogat vt in nauiculam reciperetur. Factum est: & vt peruénit ad sanctum, iuxta fidei suæ magnitudinem, magna velocitate sub manu eius visu recepto, miratus clamabat se videre colles, videre homines, videre arbores & cætera vniuersa.

Sanat paralyticam mulierem.

Cæco celerimè reddit visum.

Paucis ab eodem loco milliaribus distat cœnobium, quod sancti Benedicti nomine vocant: vbi puer claudus & à renibus infrà, omni prorsùs membrorum destitutus officio, solis ad mouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos simul cum tibijs post se trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum, ante annos quatuor ibi reliquerat, & extunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cùm beati viri sanctitatem & virtutes, quas Dominus operabatur in ipso, per omnem prouinciam celebris fama vulgaret, impositum plaustro eundem puerum, prædicti cœnobij fratres adduxerunt ad eum, rogantes, vt solita pietate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, orauit, & eádem hora sanum reddidit, líberè stantem, líberè gradientem. Deniquè sicut ab eiusdem loci Abbate nupèr accepimus, vsque hodiè fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit: & si quis scire desiderat, Iohannes est nomen eius.

Claudus reualescit.

Item alius, Cæca videt

Alter etiam claudus, in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris sancti benedictionem sanatus est, & gressum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem loco, cui nomen est Gunderuilla, idem vir Dei fœminam cæcam illuminauit sub oculis plurimorum, qui de tota confluxerant regione. Cæterùm nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret, itineris illius magnalia vniuersa complecti: sed neque propositi nostri est, eiusmodi modò prosequi signa, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum, pater dulcissime, finis beatus, & hic labor vltimus fuit.

In hoc opere non minùs vtili, quàm difficili, nec minùs desperatæ, quàm necessariæ pacis labores tuos gloriosè compleuit, qui magnificè semper honestauit te in laboribus tuis, & te in suo nomine, & nomen suum in te glorificant, Rex gloriæ Dominus Deus tuus.

CAP. II.

Corripitur vir sanctus graui morbo & suauissimo spiritu tendit ad finem.

VT expleta Metensium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, pater sanctus ad monasterium redijt, graui admodùm iamiamque deficientis languore corporis occupatus, in tanta tamen suauitate & dulcedine spiritûs quotidiè propinquabat ad exitum, acsì in portu nauigans, paulatìm vela deponeret. Euidenter quoquè fratribus aiebat: Hæc sunt verba, quæ loquebar ad vos, cùm præterita hyeme ægrotarem, non vobis esse, quod adhuc timeretis: æstate proxima imminere mihi credite huius corporis dissolutionem. At quàm euidenter proprio didicimus experimento, quod de sanctis Apostolis Euangelia sacra testantur, quòd dum suam eis prædiceret Dominus passionem, erat verbum absconditum, ab eis, & capere non valebant. Nimirùm quod tam vehementer horrebat animus, minùs facilè persuadebatur

Luc. 18.

vt

vt crederet: præsertim cùm & ipse compatiens filijs, eiusmodi verba supprimeret. Cæterùm factis quodammodò clamans, Opera consummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, ac magis & magìs actus omittere, affectus retrahere, & sacrorum funibus desideriorum sedula intentione præiactis, vicino iam litori hærere firmiùs, commodiusque applicare. Deniquè cùm venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus, de quibusdam eum solicitaret agendis, & minùs apponere animum miraretur: Nè mireris, inquit: ego enim iam non sum de hoc mundo.

Non vult in sua infirmitate apponere animũ ad temporalia.

Videns autem pater sanctus, compassionis & misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi fratres & filios miserabiliter admodùm tabescentes & arescentes præ timore & expectatione iamiamque imminentis desolationis grauissimæ & lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refouebat: & monens eos in tuto diuinæ clementiæ sinu spei fideique suæ ancoram per inconuulsibilem charitatem firmiùs radicare, se quoquè promittebat nec post mortem eis aliquandò defuturum. Propensiùs autem, quàm noster queat exprimere sermo, rogans obsecransque per multas lachrymas, timorem Dei & sacræ puritatis ac totius perfectionis amorem nostris immittere & imprimere animis conabatur. Sed & monebat, & cum lachrymis obtestabatur, vt si quid fortè virtutis aut exemplo nobis commendâsset, aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: alijs quidem verbis, sed eodem spiritu illud Apostolicum loquens: Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodùm accepistis à nobis, quomodò vos oporteat ambulare & placere Deo per omnia, sic & ambuletis, vt abundetis magìs. Atque vtinàm tam efficaciter persuaserit, quàm affectuosè suasit.

Consolatur & adhortatur vir pijssimus fratres mœrẽtes.

1. Thess. 2.

Modum autem ægritudinis eius si quis nôsse desiderat, extat Epistola, quam ad amicum quendam paucissimis diebus ante sacram à nobis profectionem suam ipse dictauit. Quam nimirùm huic narrationi nostræ duximus inserẽdam, quòd videlicet etsi aliena quoquè de ipso, ampliùs tamen nos ipsius de se verba, delectent. Suscepimus charitatem vestram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi totum sibi vendicat amaritudo? Nisi quòd solùm nihil comedere, vtcunquè delectabile est. Somnus receßit à me, nè vel beneficio sopiti sensûs dolor vnquàm recedat. Defectus stomachi ferè totum, quod patior, est. Frequenter in die & in nocte exigit confortari modico admodùm qualicunque liquore. nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parùm, quod dignatur admittere, non sine graui molestia sumit: sed timet grauiorem, si sese vacuum omninò dimiserit. Quòd si plusculum quid interdùm admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura tumuerunt, quemadmodùm hydropicis contingere solet. Et in his omnibus, nè quid lateat amicum, de statu amici solicitum, secundùm interiorem hominem, vt minùs sapiens dico, spiritus promptus est in carne infirma. Orate Saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is, qui insidiatur, inuenire non possit, vbi figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis affectum.

Epistola ei⁹ ad Abbatẽ Bonçuallis Arnoldum, quæ est in eius Epistolis 310.

Hoc exemplar Epistolę, quam, vt nos diximus, & ipsa quoquè eius verba declarant, pater sanctus exitu iam imminente dictauit. Ex cuius tenore posset nimirùm diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis tranquillitas mentis, serenitas animi, suauitas spiritûs, quanta sub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed nostrum sub tam graui articulo inconsolabilem luctum aliquatenùs illi æstimare ac sibimet exhibere licebit, pallidasque, si piè senserit, turmas imaginabitur filiorum, exterminatas facies, vultus exangues, genas lachymis sordentes, suspiria quoquè pectorum ac singultus. Quis enim apud nos erat tumultus cogitationum, quod naufragium animorum, cùm thesaurus tam amabilis raperetur à nobis, & præsentibus & cernentibus, quia nec spes esset retinendi, nec facultas aliqua commeandi? Pater erat, sed qualis pater, qui videbatur abire? Nobis quodammodò proprius, veriùs tamen toti mũdo communis. Erat enim omnium & bonorum gloriatio, & malignantium metus: vt de eo non incongruè videretur esse psallendum: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Quo præsente, sanctitas omnis iucundabatur, præsumptio frenabatur, duritia compungebatur. Quo præsente, celebris quisque conuentus velut quodam sole resplenduit: absente, caliginosus & quodammodò mutus apparuit. Quàm deuotè, quàm piè

Ingẽs dolor nec fanè immeritò, fratrum ob sancti viri decessum.

Psal. 106.

4. Reg 2. singulis noſtrûm & tunc hodieque clamandum, Pater mi, pater mi: currus Iſraël, & auriga eius. Tu fluctuantium portus, clypeus oppreſſorum, &, vt de ſeipſo beatus Iob Iob 29. loquitur, cæco fuiſti oculus, & pes claudo. Tu perfectionis exemplar, virtutis forma, ſpeculum ſanctitatis. Tu gloria Iſraël, tu lætitia Hieruſalem, tu deliciæ tui ſeculi, & vnicum tui temporis decus, oliua fructifera, vitis abundans, palma florida, cedrus S. Bernardi præconium. multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, & vas honoris in domo Dei: vas auri ſolidum, ornatum omni lapide precioſo, fide & ſanctitate ſolidum, & varijs chariſmatibus tanquàm gemmis ornatum. Tu Eccleſiæ ſanctæ fortiſſima ſplendidiſſimaq; columna, tu vehemens tuba Dei, tu dulciſſimũ ſancti ſpiritûs organum, pios oblectans, deſides excitans, debiles portans. Cuius medicinalis manus & lingua, morbos vtraq; curabat, illa corporum, iſta morum. Cuius erat ſimplex habitus, ſimplex vultus dulcis facies, gratioſus adſpectus. Cuius deniquè vita fructuoſa, cuius mors precioſa: quia tibi quoquè Chriſtus viuere fuit, & mori lucrum. Quòd ſi nobis alterum fortaſsis vtilius, ſed alterum multo melius tibi. Et quod tibi tam commodum, nobis, ſi piè ſapimus, non poteſt non eſſe iucundum. Cæterùm etsì pium eſt congaudere tibi, pater bone, qui in gaudium Domini tui feliciter introiſti: non tamen impium ſuper noſipſos flere, quos nimirùm, abeunte te, ſolito grauiùs horror geminus circunſepſit, dum nobis eſt vita tædio, mors timori. Etsì pium congaudere tibi, qui beato tranſitu mortis, ad torrentem voluptatis, quem ardenter ſitiebas, acceſſiſti: noſtram tamen vicem dolere non impium, quibus & viuendi omnis pariter eſt ſublata ſuauitas, & moriendi necdùm collata ſecuritas. Etsì pia tibi impenditur gratulatio, felix anima, quæ in plenitudine lucis exultas: non tamen impia ſuper nos aſſumitur lamentatio, qui relicti ſumus: poſt mirificam, in qua hactenùs exultauimus, claritatem, horrere magis tenebras ſubintrantes: poſt aurea, quæ paulò antè vidimus, ſecula, grauius ferre hoc planè ferreum, quod ſucceſſit. Sed reflectamus ſtylum ad ordinem narrationis, & paternum, quibus poſſumus, votis exitum proſequamur, exitum nobis lugubrem: nam illi potiùs triumphalem.

Ante patris huius exceſſum accedentes ad eum filij, quos per Euangelium ipſe genuerat, piiſſimum eius animum lachrymabili ſupplicatione pulſabant, & hæc atque huiuſmodi loquebantur: Nunquid non miſereris huic monaſterio pater? Nunquid non compateris nobis, quos tanto pietatis affectu maternis lactâſti vberibus, paterna conſolatione fouiſti? Quomodò ſic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborâſti? quomodò tam dilectos hactenùs filios ſic relinquis? Tunc flens ipſe cum flentibus, & columbinos in cælum oculos porrigens, ac mente tota Apoſtolicum illum ſpiritum concipiens, teſtabatur ſe eſſe coarctatum è duobus, & quid eligeret ignorantem, diuinæ totum arbitrio tribuere pietatis. Nam & hinc paterna illum vrgebat charitas, filiorum votis annuere, vt maneret: & indè trahebat Chriſti deſiderium, vt migraret. Cui tamen ab olim iam & altiùs radicata in pectore eius humilitas perſuaſerat, vt ex intimo cordis affectu ſeruum inutilem ſe eſſe diceret, & arborem ſterilem reputaret, ex cuius vita nullus ſibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nam & ſolitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere ſe hominibus, quòd ſic eum ſibi vtilem crederent, vt dicebant. Sed nec paruum ſeſe in ſuis ſuper huiuſmodi cogitationibus perhibebat aliquandò ſuſtinuiſſe conflictum, quòd nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli poſſe veriſimile videretur, cùm alterutrum excuſare non poſſet. Quem enim totus mirabatur orbis, ſolus ipſe, quod erat mirabilius, non videbat, ſuæ videlicet operationis opinionisve ſplendorem: ſicut ille Iob 31. quondàm vir ſimplex & rectus, nec ſolem cùm fulgeret, nec lunam incedentem clarè, vidiſſe ſe memorabat.

Pię fratrum preces & querimoniæ apud virum Dei ad extrema tendentem. Philip. 1.

Vide tanti viri humilitatem.

Nouiſſimè cùm exterioris habitaculi vndiquè iam ſoluta compago, deſideranti animæ liberum præſtaret egreſſum, magnus dies ille illuxit, quo perpetuus illi ortus eſt dies. Ad cuius exitum, vicini Epiſcopi cum Abbatum multitudine copioſa & fratrum fuerant congregati. Hora autem diei penè tertia ſingularis lucerna ſuæ generationis, ſanctus ac verus Abbas Bernardus, à corpore mortis in terram viuentium feliciter, Chriſto duce, migrauit ex filiorum circunſtantium & inter graues ſingultus ac lachrymas vberes vtcunquè pſallentium choro, ad multorum, quos ipſe præmiſerat, cœtus tranſiens lætabundos, ad ſanctorum cuneos gratulantes, ad obuia agmina Angelorum. Felix anima, quam ſic leuabant excelſa ſuorum priuilegia meritorum, quam ſic pia filiorum proſequebantur inferiorum vota, ſic quoquè ſuperiorum

Feliciſsimè obdormit in Domino vir beatiſsimus.

rum desideria sacra trahebant. Felix ille & verè serenus dies, quo plenus ei meridies Christus illuxit, dies cunctis diebus vitæ suæ tantis ab eo expectatus desiderijs, expetitus suspirijs, frequentatus meditationibus, orationibus præmunitus. Felix transitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo etiam transitu eius multa nouimus apparuisse quammultis, & quidem non indigna relatu : sed difficile nimis, singula inuestigare : & scribere omnia, nimis longum. Nam & vsque modò multifariè multisque modis paternus erga filios amor, verè etiam tunc, immò veriùs nunc viuens & vigens, crebris reuelationibus eorum dignatur solari lachrymas, releuare mœstitiam : vt quo ei dulciùs congaudent, minùs anxiè doleant sibi. Si qua tamen ex his, nimis prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio magis nouissimoque capitulo credimus reseruanda. Interim cætera prosequentes, quanta possumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirùm grex miserabilis, pastore migrante, personuit. Parcamus paginæ, & quantùm possumus, stringamus oculos, palpebras complodamus aduersùs lachrymas illas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, Ecclesiæ protinùs vniuersæ calicem sui propinatura mœroris, cui hactenùs consueuerat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes.

Crebrò apparet fratribus.

Dum fidelis minister & sacerdos altissimi ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare Dei, sacram ei & acceptabilem hostiam sui spiritûs oblaturus, corpus etiam ritè paratum & ornatum sacerdotalibus vestimentis, oratorio beatæ Mariæ Dei genitricis infertur. Plurima quoquè nobilium & ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinùs turba conuénit, & vallem totam ploratus & vlulatus multus implebat : amariùs tamen pro foribus monasterij lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quòd accedentibus ad eius vestigia viris, monastici Ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingressum. Biduo mansit in medio gregis pastor extinctus, dum pristina illa gratia dulcissimi vultus nil minorata, sed aucta magis, omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra modum ruens vndiquè populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus, applicantium panes, balteos, nummos, & alia quæque, seruanda sibi pro benedictione, & varijs necessitatibus profutura. Maximè tamen parati in diem tertium, solennem per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis eius horam, copiosiùs vndiquè conuenturi. Nam & secunda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, & tanto pietatis zelo stipati, vndiquè sacrum corpus obsederant, vt nulla penè Episcopis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vndè veriti, nè quid simile, aut fortè grauius accideret, die tertia præoccupantes horam, & manè diuina ex more sacrificia consummantes, sicut & biduum iam in celebratione Missarum & iugi fecerant melodia, purissimum illud balsamum vasculo commisêre, * sub lapide reponentes lapidem preciosum, optimam margaritam.

Sacrũ eius corpus oratorio Mariæ virginis infertur sepeliendum.

Gratia mira in vultu defuncti.

* in

Consummatis ergò feliciter vitæ suæ diebus, & annis circiter sexagintaquatuor expletis, dilectus Domini Bernardus, Clarauallensis cœnobij primus Abbas, aliorum quoquè ampliùs quàm centum sexaginta monasteriorum pater, tertiodecimo Calendas Septembris, inter filiorum manus obdormiuit in Christo : sepultus est autem vndecimo Calendas eiusdem mensis. Sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi Apostoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Hierosolymis sibi missas, suo iusserat corpori superponi : eo vtiquè fidei & deuotionis intuitu, vt eidem Apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. Priùs tamen, quàm sacratissimum illud corpus tumulo redderetur, vnus è fratribus, qui ex multis annis caduco morbo grauiter laborauit, plena fide opem flagitaturus accessit. Quem nunc vsque superstitem nouimus, & nihil vnquàm ex ea hora prædictæ infelicitatis expertum.

Numer⁹ annorũ vitæ eius.

160. monasteria condidit.

Comitialis frater sanatur.

Facta sunt hæc eodem anno, quo beatus Papa noster Eugenius tertius, eiusdem patris sancti in sancta conuersatione filius, ab hac luce, vel magis ab hac caligine migrauit ad lucem : cuius merita in ipsa, cui tam insigniter præfuit, Vrbe miraculis pluribus illustrata coruscant, successore eius Anastasio Romanæ Ecclesiæ præsidente : regnan-

Eugenius Papa post obitum miraculis coruscat.

tibus autem in Romanorum Imperio Friderico illustri, in Francorum regno pijssimo rege Ludouico, filio Ludouici: principatum Ecclesiæ vniuersæ, ac totius creaturæ visibilis & inuisibilis monarchiam tenente Dei filio Iesu Christo, anno ab incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimotertio: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

CAP. III.

IAm de suprà memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium, quod prædictum est anno septimo, antequàm fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati patris vita & felicibus actibus eius colloquentes: quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidèm, ad alterum ait: Nósti, quot annis sit victurus hic beatissimus pater noster? Cui ille: Nescio, inquit. Et alter: Ego, ait, nôui eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vndè sciret, minimè iam scire possumus: quia nec tunc indicauit, & ante patrem sanctum ipse decessit. Porrò alterius hodieque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc primùm magis miratus est se audîsse, quandò, vt ab olim audierat, ità vidit. Talis verò ille est, de cuius testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri, qui eum nouerit, dubitandum credimus. Neque id solùm, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoquè & personam successoris ipsius, indicante sibi eodem fratre, ex tunc innotuisse testatur. Manifestè enim eádem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus, qui hodiè Abbas est de Dunis, post hunc beatum patrem Abbas futurus est Claræuallis. Nam quòd disiunctiuè sex aut septem annos victurum dicebat, ad hoc pertinuisse videtur, quòd inuentus sit terminus idem vltra sextum annum, intrà septimum tamen.

D. Róbert⁹ Abbas Dunensis post S. Bernardũ Abbas Claraualen. factus.

Propèiam erat tempus, & festinabat sanctus pater ad metam. Infirmabatur enim, sicut in huius libelli principio memorauimus, adeò vt in illa iam infirmitate ipsius perfici virtus, iam imminere exitus videretur. Intereà fratres institêre supplicationibus & obsecrationibus, quibus poterant, apud Deum. Vndè etiam sanctus ipse cognoscens, precibus eorum desiderium suum differri, cùm aliquanto meliùs secundùm corpus habere cœpisset, congregatis fratribus, hæc eadem verba locutus est: Quid tenetis miserum hominem? Fortiores estis, & inualuistis. Parcite, quæso, parcite: sinite me abire. Priùs tamen, cùm in summo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas suas, vni eorum visio talis apparuit: Occurrebat cum multa exultatione viro Dei extra monasterij claustra innumerabilis multitudo. In qua processione solos quatuor præeuntes idẽ frater, qui videbat, agnouit, magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto de consideratione cum laude meminit, Gaufridũ Episcopum Carnotensem: Humbertum quoquè, qui Igniacensis cœnobij fuerat primus Abbas, & duos eius germanos, Guidonem scilicet & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter, & post osculum amicą diù colloquia miscens pater beatus, cum his quatuor stabat, expectante seorsùm multitudine cæterorum. Nouissimè salutantes eum prædicti viri, ex hoc sibi redeundum iam esse dicebant. Tum verò expalluit ille, & circunfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem, Quid ergò, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non possumus adhuc tuo nostroque satisfacere desiderio, donèc veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorũ, quo fruges nouæ colligerentur, sicut euidenter postmodùm probauit euentus, dum in Augusto mense decessit. Manè ergò frater ille, cui hoc ostensum fuerat, consolatus est cæteros, velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat, indicauit. Adhuc autem hyems erat.

Fratrũ precibus dolet se in vita retineri.

Visio fratris cuiusdam.

Eodem tempore altera quoquè visio, prioris confirmatio fuit, nisi quòd euidentiùs iam vtriusque completa veritas probat, quàm euidenter in vtraque, quod futurum erat, Dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, & eccè parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymam: iamque ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis ferè annis strenuè satis & laudabiliter conuersatus in monasterio, absentium consueuerat Præpositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se præcessurum. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt prędictus vir Deo dignus, ad cælestem Hierusalem, vbi vera visio est pacis, parantem iam egredi, & paulò pòst secuturum patrem sanctum, felici functus legatione, præiret.

Irêm alterius fratris visio.

Sed & Abbas quidam, satis ei & loco & habitatione vicinus, nec minùs animo & affe-

affectione deuotus, paucis diebus ante felicissimum patris huius excessum, videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solēnitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna, magnis exultans vocibus, exclamabat: Puer natus est nobis. Verè etenim ipse puer erat, mitis & humilis corde, & sicut paruulus accipiens regnum Dei: in cuius meritò gratulabunda natali Angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum Ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hîc consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens, exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris, tota illa cælestis regio in lætitiam suscitatur: quænam illi gaudia exhibuisse credenda est, per quem tanta gaudia receperat de tam multorum conuersione peccatorum? Quis enim valeat æstimare, quantis in seculari habitu & conuersatione manentibus, compluribus vtriusque sexûs ad alias transeuntibus congregationes, per huius fidelis famuli ministerium dedit Dominus pœnitentiam ad salutem? Aut quis numeret eos, qui sub eius cura in centum sexaginta monasterijs, per Dei benignitatem ad pœnitentiam sunt adducti? Nam & his solis, qui speciales eius filij videbantur, præter eos, qui iam cursum vitæ feliciter consummauerāt, præter eos, qui per alia loca fuerant propagati, ea die, qua felicissimus pater ex Claraualle montem ascendere meruit clariorem, reliquit inhabitantes in ea septingētas septuaginta fermè animas, Domino seruientes. Quid igitur mirum, si gratus curiæ, si acceptus Regi, si exceptus cum lætitia & exultatione credatur, in quo gratia vsqueadeò vacua non fuit, qui tam fideliter, tam efficaciter plùs omnibus sui temporis & multarum retrò generationum laborauit, qui talentum sibi traditū, tam copiosè multiplicauit, tanta deniquè lucra retulit de negocio? Sed de his hactenùs, nè quis nos arguat eius, quam polliciti sumus, metas excedere breuitatis.

Visio Abbatis cuiusdā. Luc. 15. Nota māgnū numerum fratrū Claraualle. sium sub B. Bernardo.

Sanè in monasterio prædicti illius Abbatis, qui sic natalem eius præuiderat, ea nocte, quam nobiscum pater sanctus, manè profecturus, vltimam fecit, venerabili Præposito eius appārens, valefecit illi, & ait: Nóueris, quia iam migro, nec vlteriùs hîc morabor. Quod vt suo indicauit Abbati, accelerans Abbas, & Claraullem veniens, ipso die Abbatem sanctum, sicut prædixerat, reperit iam migrâsse.

Vir sanctus appāret vni præposito familiari, exitum suū denunciās.

Frater Vuilhelmus de Monte Pessulano, cuius & suprà fecimus mentionem, vir magnificus olim in seculo fuit, sed magnificentior in seculi fuga. Hic in monasterio Grandisyluæ monachus factus, patrem sanctum deuotissimè visitauit. Rediturus autem, lachrymabiliter querebatur, quòd non esset eum vltrà visurus. Cui vir Dei: Nè timeas, ait: adhuc me sine dubio videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Vuilhelmus expectans, ipsa nocte, cùm beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandisyluæ appārentem sibi videre meruit, & dicentem: Frater Vuilhelme. Et ille: Eccè ego domine. Veni, inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quendam altissimum peruenerunt. Interrogauit autem sanctus, an sciret, quò venisset. Ille verò se nescire professus est. Cui ipse: Ad radices, inquit, montis Libani vénimus. Et nunc manebis hîc: ego autem ascendam in montem. Interrogatus, qua de causa vellet ascendere: Discere volo, inquit. Miratus ille: Quid, inquit, vis discere pater, quem nulli hodiè in scientia credimus esse secūdum? Ad quem sanctus: Nulla, ait, hîc scientia, nulla veri cognitio: sursùm scientiæ plenitudo, sursùm notitia veritatis. Et in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subijt coram illo. Cumque intueretur euntem illum, expergefactus est, & protinùs occurrit ei verbum illud, quod ad Iohannem olim de cælo sonuit: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Vt ergò manè locutus est Abbati suo & fratribus, patrem sanctum ex hac vita migrâsse dicebat. Et notantes diem, ac diligentiùs inquirentes, vt audiërant, inuenerunt. Eugè pater sancte, qui ascensiones in corde disposuisti in valle lachrymarum, feliciter iam ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde, ascendisti in montem Domini, ad diuitias salutis, ad thesauros sapientiæ & scientiæ peruenisti, vbi purè puram videas veritatem, vbi vnus tibi cum omnibus sanctis magister est Christus, vbi omnes iam docibiles Dei. Trahe nos post te, quæsumus, & de monte excelso misericorditer respice vallem tuam. Adesto laborantibus, subueni periclitantibus, manum porrige ascendentibus. Dat fiduciam tua nobis ab olim experta, nec exiguanita modò, sed ampliùs cumulata benignitas: quinetiam visio, quam subnectimus, ab eadem nostra præsumptione non discrepat.

Vir sanctus appāret fratri cuidam post decessum suum. Terrena scientia imperfecta: quæ de sursùm est, perfectissima. Apoc. 14. Iohan 6.

Proxima nocte, postquàm sacrum corpus eius sepulturæ traditum fuerat, quãtam adhuc pro filijs solicitudinem gereret pater sanctus, & quomodò suos, quos in mundo dilexerat, in finem quoquè diligeret, euidenter ostendit: Appárens cuidam fratri in multa gloria, & fulgore magno vestis & vultûs: & desiderãtem tenere citò pertransiens, aiebat, Quia pro quodam fratre simplici véni. Audiêrũt hoc fratres, & mirabantur: sed circa horam diei tertiam veritas comprobata est visionis. Defunctus est enim quidam laudabilis admodùm simplicitatis frater, & sicut omninò credibile est, animam eius tanto duce felicem, qui pro eo venire se dixerat, secũ tulit. Paucis quoquè expletis diebus alteri cuidam fratri magnificè satìs appárens, & arguẽs de suo nos doluisse decessu, post verba multæ consolationis & promissionem felicitatis æternæ in sua perseuerantibus obedientia & doctrina: Hoc etiam scito, ait, & dicito fratribus, cuiusdam verè sancti corpus, cuius & ego vestem habeo, in oratorio esse sepultũ. Dicebat autem Episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicam, in qua sanctus ille feliciter obdormiuit, ad Missarum sibi seruauerat celebrationem, & moriturus, in ea se se iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepeliërat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & compluribus alijs, vsque ad visionem istam, prorsùs erat ignotum.

Appáret iterùm post obitum suũ in magna gloria.

Alia eius apparitio.

Nota de S. Malachia Episcopo.

Felix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuens prædicauerat, & defunctus. Felix charitas, quæ in morte non excidit: felix societas, quam nec illud diuortium, cæteris tam crudele, diremit. Glorioſi siquidem Patres, quẽadmodùm in vita sua dilexerant ipſe, ità & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter quadraginta, Abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistertium petens, in Clarauallẽ remanserat, gemino quodam desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet & febris quotidianæ. Iamque eatenùs longa vexatione defecerat, vt solùm animæ eius exitum fratres, qui ei nunquàm deerant, obseruarent. Cumque animum eius angeret, non tam desiderium vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregrè moreretur, obnixè petijt, vt ad tumulũ sancti deportaretur Abbatis. Vbì cùm orâsset tota deuotione, qua potuit, beati quoquè Episcopi Malachiæ, in Aquilonari ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulcrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasì iam securus de incolumitate, quod cogitauerat, non impleuit. Die altera manè iterùm fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis, (periculum siquidem verebantur) Omnimodìs, inquit, oportet, vt sancti Malachiæ tumulũ petam. Cùm enim nocte præterita vix tenuiter obdormîssem, expergefactus subitò, audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab altera ægritudine tua, si ab altera vis sanari, Episcopum pete. Fecerunt illi, vt ille voluit: & continuò factum est, vt dictum erat ad illum. Eodem die sanus factus, post pauciſſimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritum, tuam agnoscimus dulcissime pater zelum, tuam considerationem: tuum hoc opus, sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoquè ei communicares honorem & amorem, cum quo feliciter apud Dominum gloriæ gloriaris. Immò verò tui sunt hæc omnia operis, tui muneris Deus noster. Tu enim replêsti ab initio temporis terram præsentia tuæ diuinitatis, omnem aliquandò repleturus gloria maiestatis: cuius tamen partes interìm quasdam & æterno præelecta loca consilio excellentiùs visitans, reples speciali gratia sanctitatis. Fac Domine spiritali semper abundare frumento Vallem, quam vt faceres tam re quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum: in qua tibi geminum hoc tam precioſum depositum custoditur.

Is graui morbo laborat.

Ad sepulcra SS. Malachiæ & Bernardi sanatur.

Matth. 6.

Fiat nobis deniquè iuxta verbum tuum, vt vbì est thesaurus tuus, ibì sit & cor tuum: ibì gratia, & misericordia, & respectus assiduæ pietatis super omnes, ibidèm in tuo nomine congregatos, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia Deus benedictus in secula,

Amen.

VITA

VITA S. STEPHANI PRIMI REGIS HVNGARORVM, QVI EOS AD CHRISTI RELIGIONEM TRAduxit: *ab Episcopo Chartuitio conscripta, sed stylo mutato per F. Laur. Surium. Nos numerum capitum ad marginem adiecimus.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD COLOMANNVM REGEM.

DOmino suo Colomanno, Regi excellentissimo, Chartuitius Episcopus, spiritale ministerium Dei benignitate adeptus, post huius vitæ terminum, illud Eugè precatur sempiternũ. Aggredior nunc opus, serenissime Rex, iussu tuo mihi demandatum, à quo hactenùs ingenioli mei imperitia abhorruit, ob id præsertim, quòd Priscianus Grammaticus, mihi olìm sat benè perspectus & cognitus, procùl à me digressus, iam decrepito mihi, tanquàm caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimã. Sed cùm alia ex parte dignitatis tuæ attenderem authoritatẽ, vicit tandèm anxiæ mentis dubitationem omnem, virtutũ omnium lux & gemma, obedientia: cuius forti præsidio fretus, tametsì mihi vires cernerem haudquaquàm suppetere, operis inchoandi fidutiam concepi. Cùm sint autem plerunquè inuidiæ obnoxia, quæ bona animi fidutia geruntur: supplex oro regiam sublimitatem tuam, vtì opusculi huius suscipere nè grauetur patrocinium: nec offendatur parùm commoda dictione, aut ordinis & rerum gestarum confusione. Quòd si occurrat quippiam, quod fœdam habeat offensionem, mâlim codicem ignibus absumi, quàm liuoris materiã cuipiam offerri. Et quia bona omnia ad nos ex diuina misericordia proficiscuntur, ipsius munere sic libet opusculum præsens auspicari.

Is Colomãnus est 8. Hungarorum rex. Matth. 25.

VITA.

OMNE datum optimum & omne donum perfectum, desursùm est, descendens à patre luminum. Huius quidem patris datum optimum & donum perfectum, ad omnes largiter dimanans, (Neminẽ enim spernit, sed vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire, ad Hungaros vsque, quos olìm Christianorum flagellũ fuisse constat, sese diffudit. Quod quẽadmodùm & quandò factum sit, styli officio ad posterorum notitiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorũ gens, Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris ducẽ se præbuit. Is Geisa dicebatur, seuerus sanè & crudelis homo in suos, potenter eis imperans: erga alios verò, præsertim Christianos, humanus, misericors & liberalis. Etsì autem paganismi adhuc erroribus esset implicatus, attamẽ cælestis gratiæ luce spiritali appropinquante, cum omnibus vicinis circunquaquè prouincijs de pace cœpit accuratè tractare, vt iam in illo liceret animaduerti, cuius optaret esse filius, dicente in Euangelio Domino Saluatore: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Edicto quoquè proposito, iussit Christianis omnibus, in ipsius ditionem siue Ducatum ingredi volentibus, hospitalitatis & publicæ fidei studium & curam impendi. Porrò Clericis & Monachis fecit potestatem in ipsius quoquè conspectum veniendi, eosque propenso animo audiuit: atque ità factum est, vt orthodoxæ fidei semen in pectoris eius horto satum, in fruges erumpere gestiret.

Augusti 20. quo die trãslatę sunt eiꝰ reliquiæ. Obijt verò 15. Augusti. Cap. 1. Iac. 1. 1. Tim. 2. Alludit ad dictũ Attilę. Geisa Dux Hũgarorũ. Matth. 5. Eius humanitas erga Christianos

Quid multa? Adest tempus cælitùs dispositum: credit ipse cum familiaribus suis: vndis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicetur se ad Christianismum perducturum. Cùm autem multùm esset solicitus de edomandis rebellibus, ritibus sacrilegis abolendis, ad sanctæ Ecclesiæ profectum pro sua æstimatione statuendis Episcopatibus, mira quadam visione nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad eum iuuenem speciosissimum, qui diceret ei, Pax tibi Christi electe: facessat cura isthæc & solicitudo. Nõ fiet per te id, quod meditaris. Habes enim manus humano sanguine pollutas. Nascetur autẽ tibi filius, qui diuinæ prouidentiæ consilio id efficiet, quod tu animo cõcepisti. Erit is Rex, & ex eorum Regũ numero, quos Dominus elegit, coronã regni temporarij æterna cõmutaturus. Tu verò hominem spiritali legatione

Cap. 2. Credit in Christum. Eius visio, qua edoctꝰ est de nascituro sibi filio.

gatione apud te functurum, honorificè excipito: Exceptum, reuerenter habeto, eius adhortationibus syncerum pij pectoris assensum adhibeto. Experrectus princeps, stupens ad visionem, priùs secum, deindè cum Christianis & suis hominibus pertractàs, humì totus prostratus, expansis manibus humiliter gratias agit Deo, seque principatumque suum cum filio nascituro curæ illius, qui non dormit, neque dormitat, lachrymabundus commendat.

Psal.120.

Cap.3.

Admiranre autem eo de viro diuinitùs ipsi prædicto, nunciatur illi, beatum Adalbertum Boëmensis ecclesiæ antistitem, ad ipsum venire, ad Christianam religionem fidemque non fictam eum traducere, & ob fidei profectum Domino laudis hostiam immolare cupientem. Is nũcius nouis Christi tyronibus ineffabilem attulit lætitiam: Dux procedit obuiàm seruo Christi cum fidelibus quibusque, honorificè eum excipit, & vt in visione erat admonitus, modis omnibus se obedientiæ filium fore demonstrat. Deindè iubente ipso, fit vbiquè congregatio indomitæ gentis: per sanctũ Episcopum fiunt conciones, eius adhortationibus mox illi conuertuntur & baptizantur, multis locis ecclesiæ conduntur. Lux enim illa, quæ illuminat omnem hominẽ, profligatis tenebris, cœpit in Hungaria enitére, & completum est in ea, quod propheta ait: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Lux lucis inuisibilis Christus est, quem tunc gentiles videre meruerunt, quandò è tenebris reuocati, illum esse & verum Deum & hominem verum perfectè credidêre.

Adalbertus Pragensis Episcopus Hungaros conuertit.

Esa.9.

Non est autem silentio prætereundum, vt omnis ambiguitas tolleretur è medio, & nè parùm fidei habere videretur visio Duci oblata, etiam vxorem eius, iam partui propinquam, eiusmodi diuinitùs consolatione affectam: Apparuit illi beatus Leuita & protomartyr Stephanus, Leuitici habitûs insignibus ornatus, ità eam compellãs: Confide mulier in Domino, & certa esto te filium parituram, cui primo huius gentis & regnum & corona debetur. Tu verò illi nomen impones meum. Cùm autem fœmina non sine admiratione sciscitaretur ex eo, quisnam aut esset, aut vocaretur, sic respondit: Ego sum Stephanus protomartyr, qui primus pro Christi nomine martyrium obiui. ijs dictis, disparuit. Nascitur itaque, vt prædictum erat, filius principi, notus Domino, secundùm prophetã, priusquàm in vtero conciperetur, & per Stephanum protomartyrem à Domino appellatus antè, quàm natus. Eum verò beatus & Deo dilectus Episcopus Adalbertus baptizauit, & nomẽ Stephani ei impositum est, non sine nutu & consilio Dei, vt nos quidem persuasum habemus. Stephanus enim Latinè coronam significat. Et illum Deus voluit tum regni temporarij, tum futuræ beatitudinis redimíre corona, vt vita & gloria perfruatur sempiterna. Oppido quidẽ Strigonienſi natus est, & illic quoquè puer præceptis Grammatices ad plenum imbutus est. Interea creuit accuratè educatus. cumque iam excessisset pueritiæ metas, pater eius conuocauit Hungariæ proceres & reliquos ordines, cõmunicatoque cum eis consilio, illum post se regnaturum constituit. Vtque ea res firmior esset, singulos ad sacramentum adegit. Deindè iam grandæuus, anno à Christo nato noningentesimo nonagesimoseptimo vitæ huius ærumnas cum cælestibus gaudijs commutauit. Eodem autem anno beatus Adalbertus, cùm in Prussiam, gentis eius conuertendæ causa, profectus esset, martyrij palmam adeptus est.

Cap.4. Visio vxoris Geisæ Ducis.

Ierem.1.

Stephanus rex nascitur.

Obitus Geisæ.

Martyrium S. Adalberti Episcopi.

Cap.5.

Post obitum patris, Stephanus adhuc adolescens, principum & plebis fauore patri subrogatus, ardentiori animo in veritatis propagationem incubuit. Nam tametsi etiamnùm esset adolescens, non tamen illi cor in ore, sed in corde os erat. Scripturarum diuinarum, quarum amore impensè flagrabat, non immemor, iudicium & iustitiam semper ob oculos versabat, & pulchrè quadrabat in eum illud Salomonis: Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Cumque omnia Dei præcepta sedulò obseruare conaretur, apud se pertractabat, quẽadmodùm populum suum ad vnius Dei cultũ adducere posset. Animaduertẽs autem sine vicinarũ gentiũ cõfœderatione id nequaquàm fieri posse, cum exteris prouincijs pacem fecit, fidemque inchoatã egregiè confirmauit, vt posset eo securiùs id quod animo constituerat, in nouella plãtatione efficere. Sed hostis totius boni & aduersarius diabolus, malignitate & inuidentia plenus, vt eius sanctum propositum disturbaret, intestina ei bella excitauit. Eius enim instinctu populus gẽtilis, Christianæ fidei iugo colla supponere noluit, & cum principibus d omini sui imperio subducere se moliebatur. Itaque depopulabantur eius vrbes, prædia vastabant, possessiones diripiebant, ministros cædebant, & vt cætera taceam, etiã ipsi insultabãt. Cumq; ab huiusmodi improbitate reuocare

Prou.1.

Hungari seditiones mouent aduersùs suũ principem Stephanum

uocare se nollent, nec suo furori & amentiæ modum statuerent, Dux ipse, diuinæ virtuti confidens, ad edomãdam illorum rabiem, cum sui exercitus copijs sub signis Deo dilecti Pontificis Martini, & clarissimi martyris Georgij mouit in hostes, qui tum fortè vrbem obsidebant, quam vulgò Vesprinum vocant. Quod quidem illi in eius fecêre contumeliam, vt quem ad locũ ille familiarius consueuisset accedere, ibi ipsi considérent, essetque ex eo loco facilior ipsis aditus ad alia præsidia occupanda. At ille diuina fretus ope & clementia, illos aggressus est: & illis quidem suis armis confidentibus, ipso verò fide armato, vtrinquè congressi sunt. Victis tandem hostibus, & partim cæsis, partim captis, Dux victor abscessit: & sapienter quidem de illorum villis & agris siue possessionibus statuens, non quemadmodùm olim Saul, qui superatis Amalechitis, contrà quàm Dominus iusserat, ex eorum spolijs optima quæque seruârat: sed quia Pannonia beatissimum Martinum apud se natum gloriatur, cuius etiam meritis vir Christo fidelis, vt iam dictum est, ex hostibus victoriam reportauit: nihil de rebus eorum in suos vsus conuertit: sed ex Dei amantium cõsilio, iuxta eiusdem sancti præsulis fundum eo loco, qui Sacer Mons dicitur, vbi sanctus Martinus, cùm in Pannonia degeret, precari solitus erat, sub eius nomine monasterium construxit, possessiones & redditus sufficientes ei attribuẽs. Idem verò de Episcopis constituit, ex illorum captiuorum facultatibus decimas persolui volens, idque adeò exactè, vt si quis decem haberet proles, decimam prolem S. Martini cœnobio daret.

Edomantur ab illo.

1. Reg. 15.

Monasteriũ condit Stephanus in honorem S. Martini.

Cap. 6.

Eius sancta studia.

Ità ergò hostibus sub iugum missis, Christi miles gaudio spiritali perfusus, omnem ingenij sui vim contulit ad consectandam doctrinam Euangelicã. Itaque dabat operam eleemosynis, vacabat precibus, crebrò adhærens ecclesiæ pauimento, cum lachrymis orabat Dominum, vt animi sui propositum ad effectum perduceret: vt qui sine illo nihil posset efficere, eius opitulante prouidentia, bona, quæ facere decreuisset, cum virtutum incremento etiam re ipsa exequi valeret. Cùm autem facilè intelligeret, ad hæc inchoanda & consummanda fidelium Christianorum consilium sibi esse necessarium, per nuncios & literas in partes omnes suum declarauit votũ & desiderium. Multi igitur presbyteri & Clerici, sancti spiritus gratia compuncti, relictis sedibus suis, Christi causa peregrini esse voluêre. Abbates & monachi, nihil proprij habere cupientes, sub tam religioso principe statuerunt ad sui instituti præscriptum viuere: in quibus fuit Astricus Abbas cum discipulis suis: è quibus Bonifacius loco patris Abbas posteà creatus, & à beato Rege in inferiores Hungariæ partes causa prædicationis missus, in verrice gladio percussus, etsi superuixit, non est martyrij corona frustratus. Venerunt etiam duo è Polonia, eremiticæ vitæ cõtemplationis causa studiosi. Ex ijs alter Andreas dictus, confessionis merito choris Angelicis est adiunctus, haud obscurè id declarantibus miraculorum signis, quæ per eum Dominus effecit. Alter Benedictus nomine, pro Christo sanguine fuso, insigniter est laureatus. Porrò Astricus Abbas cum suis honorificè acceptus, ad radices Montis Ferrei cœnobium in S. Benedicti honorem construxit, vbi hodieque monachorum est congregatio, regulari disciplina pollens, temporalium rerũ copijs ex Ducis liberalitate superabundans, nullius indigens, nisi vt ad Euangelij præscriptum, suos aliorumque pedes quotidianis precibus & lachrymis lauet. Cum his Dei seruis princeps Christianissimus, modò communiter cum omnibus, modò separatim cum singulis colloquia miscẽs, vsqueadeò diuinis conspectibus gratum & acceptum se præbuit, vt per eum omnes militiæ eius comites ad veri Dei cultum adducti sint. Quos autem alios deos colere animaduertit, eos minis & terroribus subiugauit, & conuenienter doctrinæ Ecclesiasticæ illos instituens, in eorum ceruices disciplinæ iugum & legem imposuit, omnesque dæmonum spurcitias prorsùs eliminauit.

Astricus Abbas venit in Pannoniã.

Extruit idẽ Abbas ibi monasteriũ

Posteà verò prouinciam in decem Episcopatus distribuit, quorum metropolim & magistram esse voluit ecclesiam Strigoniensem. Non ignorans autẽ vir prudens Astrici Abbatis religionem, Episcopũ eum Colocẽsem constituit, canonica electione creatum. Deinde quarto à patris obitu anno diuinitùs permotus, eundem Astricũ præsulem, qui etiã Anastasius dictus est, ad sanctorum Apostolorum limina misit, à Petri Apostolorũ Principis successore petiturũ, vt recèns cõuersæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniensem ecclesiam sua authoritate metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione muniret, & ipsum Ducem regio diademate cohonestaret: vt eo fultus honore, quæ diuinæ gratiæ adiutorio cœpisset, ea magis magisq; promouere & constabilire posset. Per idem tempus etiam Miesca Po-

Cap. 7. X. Hũgariæ Episcopat⁹.

Nota summi Pontifi. cis authoritatem.

lo.

Miesca dux Poloniæ fit Christianus

lonorum Dux, Christianam complexus fidem, legatos suos Romã miserat, vt Pontificis benedictionem & regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & iam coronam egregio opere confici curârat, quam ei mitteret, sua benedictione adiuncta. Sed quia nouit Dominus, qui sint eius, qui etiam duobus ab Apostolis propositis, Matthiam socio suo prætulit, & cum Apostolis annumerãdum curauit: illa corona Stephanum ornari voluit, posteà feliciùs gloria sempiterna coronandum. Nocte enim eius dici, quo statuerat Pontifex coronam Polonorum principi dare perferendam, apparuit ei Angelus Domini, aitque ad eum: Nóueris crâs hora diei prima ignotæ gentis nuncios ad te venturos, suo Duci coronã regiam & Apostolicæ benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergò coronam, quam parari iussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam absportaturis: nec dubites illi eam cum regni gloria pro vitæ eius meritis deberi. Itaque crastina luce, ea hora, qua prædictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem venit, demandatumque sibi officium prudenter exequens, sanctique Ducis res gestas ordine referens, à sede Apostolica regni coronam petijt, ostendens dignum esse Ducē eo honore & dignitate, quippè qui diuina frerus ope, multos sibi populos subiugâsset, multosque infideles sua potentia ad Christum conuertisset.

a. Tim. 2. Act. 1.

Cap. 8. S. Stephan⁹ à Pontifice Apostolus vocatur.

Ijs auditis, mirè exhilaratus Pōtifex, precibus illis libenter annuit, Crucemque ante Regem, ceu Apostolatûs insigne, gestandã adiunxit: Ego, inquiēs, sum Apostolicus: at ille meritò Christi Apostolus dici potest, cuius opera tantum populũ sibi Christus acquisiuit. Atque ea causa, quemadmodùm diuina gratia ipsum docebit, ecclesias Dei vnà cum populis nostra vice ei ordinandas relinquimus. Omnibus impetratis, quæ postulârat, Antistes Astricus lætus ad suos reuertitur, illud secum ferens, cuius causa iter illud emensus erat. Allatis verò Apostolicę benedictionis literis cum Corona & Cruce, Præsules cum Clero, Comites cum populo, in laudes Dei prorumpũt, & Deo dilectus Stephanus princeps vngitur in Regem, & diademate regio feliciter coronatur. Ea autem dignitate auctus, quam ille vitam egerit, qua prudentia & moderatione fuerit, illud satis declarat, edictum, quod ab illo cum Episcopis & Hungariæ Primoribus promulgatum est: quo singulorum vitijs singula adhibuit remedia, & vt pacis, qua Christus orbem coadunauit, se filium ostenderet, inter cætera cauit, nè quis alium hostiliter inuaderet, nè quis vicinum suum absque iudicij sententia læderet, nè quis viduas & pupillos opprimeret. Id verò decretũ, perpetui fœderis subscriptione, ad posteros suos transmisit.

Primus fit Hungariæ rex.

Cap. 9. Ducit vxórem Giselã filiã S. Henrici Imperatoris.

Porrò consortem regni, præcipuè sobolis propagandæ causa, sibi adsciuit Henrici Imperatoris filiam Giselam: qui Imperator, ob morum comitatem & mansuetudinem, Pius est appellatus. Ea autem Gisela, Chrismate vncta, & corona regia insignita, qualem se præbuerit erga Dei cultum ornandum, quàm frequens & benigna aliberalis erga Christo seruientium congregationes fuerit, multarum ecclesiarũ Cruces, vasa sacra & vtensilia, miro opere effecta vel contexta, in hunc vsque diem testantur: præcipuè tamen Ecclesia Vesprinienſis, quam illa à fundamentis constructam, rebus omnibus, quæ ad Dei ministerium sufficiant, in auro, argẽto, multigenisque vestibus præclarè ornauit. Ipse verò Rex nupèr inchoatos Episcopatus, id est, tam metropolitanam, quàm cæteras cathedrales Ecclesias, amplissima singulis assignata diœcesi, & idoneo præfectó antistite, Abbatias quoquè, prædijs, chortibus, familijs & redditibus regia planè munificentia instruxit, Crucibus, vasis sacris, aliaque supellectile ad Dei ministerium spectante, pro cuiusque necessitate vel indigentia, satis exornauit, annisque singulis, quoàd vixit, munera & oblationes semper auxit, nè aliquid extrinsecùs conquirere cogerentur, qui rebus diuinis peragendis præerant. Monachorum quoquè vitam & conuersationem modò per seipsum, modò per alios accuratè inuestigans, desides arguebat, alacres & vigiles charos habebat. Canonicorum ministerium, Episcoporum moderationi & circunspectioni sub Christi & Ecclesiæ testificatione commendabat, cum Apostolo omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret.

Giselæ regi næ pietas.

1. Cor. 9.

Cap. 10.

Ea tempestate in monasterio sancti Martini erat monachus quidam, Sebastianus nomine, cuius vita probabilis, & in Dei cultu religiosa deuotio habebatur. Eum venerabilis Rex miro cœpit amore complecti: (Quanto enim quisque esset religiosior, tanto illi quoquè charior erat) atque ob vitæ eius merita dignum eum censens, qui Episcopi dignitate polleret, Strigonienſis ecclesiæ Archiepiscopum eum esse voluit.

Sed

Sed quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit, Sebastianum illum, vt eius patientia probaretur, ad tempus vtriusque luminis orbitate afflixit. Nè verò nouellus grex, pastoris gubernatione destitutus, à recto itinere deflecteret & aberraret, Romano Pontifice assentiente, Astricum Colocensem Episcopum, cuius iam crebrò est habita mentio, in eius locum Rex substituit. Triennio indè euoluto, Sebastianus ex Dei benignitate recuperauit visum: & Pontifice Romano approbante, Astricus cum pallio redijt ad suam Colocensem ecclesiam, Sebastianus Strigonienſem gubernandam recepit. Heb. 12. Sebastianus primus Strigoniensis Archiepiscopus.

Cap. 11. Erat sanè Rex ille fidelis & integer in omnibus factis suis, Deo toto pectore deditus & addictus: seipsum quoquè & regnum suum per votum & oblationem in perpetuæ Virginis Mariæ tutelam assiduis precibus contulit. Cuius sacratissimæ Virginis honor & gloria tam est celebris apud Hungaros, vt festum Assumptionis eius, tacito proprio nomine, sua lingua diē Dominæ appellent. Atque vt Rex pijssimus propensiorem tantæ Virginis defensionem & patrocinium posset promereri, in ipsa regiæ sedis ciuitate, quam Albam vocant, in eiusdem perpetuæ Virginis laudem & honorē, grandem & insignem atque inprimis celebrem basilicam condidit, opere sanè mirifico celatis Chori parietibus, & pauimento marmore strato. Quam basilicam qui vidit, testimonium perhibet dictis nostris, innumera illic haberi palliorum & eorum, quæ paramenta vocant, genera: tabulas altarium non paucas ex auro purissimo, preciosissimorum lapidum ordinibus conspicuas: Eucharistiæ ædiculam, quam ciboriū dicunt, arte mirabili supra Christi mensam extructam: conclaue, omni genere vasorum crystallinorum, onychinorum, aureorum & argenteorum abundè refertū. Tantæ verò elegantiæ ecclesiam vsqueadeò Rex sibi vni vendicauit, adeoque immunem esse voluit, vt nullus Episcopus quicquam in ea iuris haberet. Quibus autem diebus absolutio esset pœnitentibus impendenda, aut sacrum Chrisma conficiendum, eum Episcopum voluit in ea & absoluere pœnitentes, & Chrisma conficere, quem ipse vel præsens id facere iuberet, vel quem absens eò mitteret. Diuina quoquè Missarū solennia, Rege illic præsente, eum duntaxàt Episcopum celebrare, cui Rex, consentiente cum fratribus Præposito, id demandaret: absente autem Rege, absque Præpositi & fratrū bona venia, nullum Episcopū illic sibi vel Missas celebrandi, vel cuiuslibet pontificalis ministerij exercendi licentiam vsurpare. Prætereà eius ecclesiæ populum tanta libertate & immunitate gaudere voluit, vt nulli omninò Episcopo decimas pénderet: sed soli Præposito & fratribus, prout ipse instituisset, seruitiū exhiberet. Augustissimū B. Mariæ templū in Alba regali. Mariæ Virginis apud Hungaros quanta veneratio.

Cap. 12. Quæcunque autem seruus Dei per id tempus acquirere potuit, ea in Christum refundere studuit, à quo illa profecta non ignoraret: vt qui eum mundi huius gloria & honore dignum fecerat, etiam cælestis patriæ ciuibus clementer adscribere dignaretur. Et in Prophetis quidem de Apostolis scriptum legimus, In omnem terram exiuisse sonum eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non debet autem hoc de solis illis duodecim accipi, sed de omnibus, à Deo ad euangelizandum missis, quorum fide, verbis & moribus, Ecclesia suis augescit incrementis. Ex eorum autem numero ille, de quo agimus, Christianissimus Rex non minimus fuisse putandus est, vt qui bonæ voluntatis & piorum operum famam, quam ecclesijs in propriæ ditionis amplitudine construēdis sibi peperit, in longinquas regiones & vrbes celeberrimas diffuderit ac propagârit. Extruxit enim in ipsa Hierosolyma, vbi Dominus noster Iesus Christus in carne versatus est, monachorum cœnobium, idemque prædijs & vineis, vndè eis quotidiani victûs copia suppetat, ditauit. Romæ quoquè, quæ est mundi caput, sub protomartyris Stephani titulo, duodecim Canonicorum collegium condidit, rebus necessarijs & ad eiusmodi collegium attinentibus abundans: domos quoquè & hospitia Hungarorum, qui orationis causa Romam ad beati Petri Apostolorum principis limina venirent, exædificauit, muro ea lapideo circundans. Tum quoquè vrbem regiam Constantinopolim noluit suæ liberalitatis esse expertem, mirifici operis in ea condens ecclesiam, rebus omnibus necessarijs ei adiunctis. Itaque nō immeritò suæ ditionis Apostolus appellatus est. Etsi verò ille sibi euangelizandi munus non sumpsit, at tameu ceu quidam concionatorum dux & magister, defensionis & sustentationis solatia eis suppeditauit. Pſal. 18. Cœnobium condit sanctus rex Hierosolymis. Romæ Canonicorum collegium. Ecclesiam Constantinopoli.

Cap. 13. Inter omnia autem cælestis gratiæ munera, beato Regi diuinitùs collata, illa vel præcipuè admiranda & scriptis commendanda videntur, quæ etiam ad promerenda æternæ vitæ gaudia primarium locum obtinent, putà misericordia & veritas. In cunctis

ctis enim felicibus factis suis hoc vel maximè sibi consectãdum existimabat, quod in Euangelio scriptum, fidelibus interioris hominis oculis contemplatus erat, ipsa veritate ità dicente: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. & alio loco: Date, & dabitur vobis. Tanta igitur misericordia, benignitate & pietate pauperes Christi, immò in pauperibus ipsum Christum complectebatur, vt nullum vnquàm hospitem & peregrinum absque aliquo solatio à se discedere pateretur, & ad recreandos egenos quotidianas expensas absque intermissione fieri iuberet. Iam verò etiam nocturnis horis multa alacritate & hilaritate abluebat fidelium pedes, & in sinu pauperum abscondebat eleemosynas, Christum inopem in mẽbris eius consolari in hac vita cupiens, vt cum illo quandoquè in illa cælesti domo, bonis omnibus refertissima, æternùm exultare mereretur.

Matth. 5. Luc. 6. Benignitas eius in egenos.

Cap. 14. Quadam autem nocte, diuino permotus instinctu, nemine sciente, crumenã nummis plenam accipiens, pusillum Christi gregem suo more solus inuisit. Et eccè pauperes cælestis thesauri distribuendæ pecuniæ nimiùm inhiantes, beati viri barbã euulserunt, ea improbitate illius meritis testimonium perhibentes. At ille gaudio perfusus ingenti, ad beatissimam creatoris omnium matrem se confert: humi prostratus, gratias agens, exclamat: Regina cælestis & mea, en quem tu Regem constituisti, eum sic honorârunt milites tui. Quæ si mihi ab aliquo hoste illata esset iniuria, tuo fretus adiutorio, non sinerem eam inultam abire. At nunc sciens hinc mihi parari æternam felicitatem, impensè lætor, gratias agens illis pijssimi Saluatoris consolatorijs verbis, quibus discipulos suos confirmauit, Capillus, inquiens, de capite vestro non peribit. His dictis, cùm se vir Dei cælesti gratia & spiritali charismate perfusum sentiret, statuit nunquàm pectoris sui ostia opem poscẽtibus claudere: atque deincèps per seipsum & alios, præcipuè tamen Christi seruos & familiares, nempe Clericos & monachos, cælitùs sibi datas facultates pauperibus impertijt, in æternis thesauris per illorũ manus reponendas. Eius rei permulti sunt testes, atque in ijs beatus Guntherus, exseculari nobilitate conuersus, & eremita atque monachus effectus, cum illo nunc vitæ beatæ particeps. Is humanissimi Regis tanta liberalitate illectus, è Boëmiæ regione crebrò ad illum venire solebat. Quotiès autẽ sua præsentia eius aulam illustraret, curam regni ei demandabat Rex. Tum ille rebus, quas in aula inuenisset, in peregrinos, egenos, viduas, pupillos, cœnobia & ecclesias erogatis, breuì illam exinaniebat. Ad eius quoquè nutum Rex Deo deuotus monasterium, quod Beel vocant, inchoauit, bonis omnibus illud locupletans: in quo Gerardus monachus, qui Venetijs eò venerat, vitam duxit contemplationi addictam: & posteà diuina ordinatione creatus Episcopus, post obitum sancti Regis, orta Christianorum persecutione, lapidibus oppressus, diuino munere, martyrum contubernio dignus effectus est. Nec hìc prætermittendum puto, quòd diuina virtus in beati viri vita demonstrare voluit, cuius meriti esset. Nam quotiès ad aures eius peruenisset, quempiam aduersa laborare valetudine, medicinæ loco misit ei siue panis, siue pomi, vel herbæ odoriferæ particulam, simul mandans, vt sanus surgeret. Mox verò, diuinæ misericordiæ fauore eius sermonem prosequente, incolumis ille efficiebatur.

Magnã iniuriam fert hilariter. B. Guntherus eremita. S. Gerardus monachus, Episcopus & Martyr. Multos sanat ægros.

Cap. 15. Post gloriosam in cælos ascensionem, & mirabilem in paterna dextra consessum, Saluator noster paucis corporaliter apparuisse legitur: per visionem autem multos consolans, de rebus futuris eos fecit certiores. Idem verò præstitit etiam huic sancto Regi. Quadam enim nocte ex reuelatione experrectus, veredarium quendam intrà diem & noctem iussit properè ire ad Albam Transsyluaniæ, & omnes ruricolas, vt ad vrbes munitas celerrimè se conferant, admonere, quòd superuenturi essent Christianorum hostes Bessi, (qui tum Hungaris infensi & infesti erant) eorumque res deprædaturi. Vix nuncius compleuerat, quæ iussus erat: & eccè Bessorum inopinata incursio & impetus, incendijs & rapinis depopulatur omnia, corporibus hominum illæsis, quòd ex beati viri præmonitione in tutiora loca se recepissent.

Hæc Alba Iulia dicitur. Bessorũ aduentũ prædicit rex.

Cap. 16. Defuncto autem beati Regis amico, Romanorum Imperatore Henrico, Conradus ei in imperio successit. Is pacis tranquillitate interturbata, totius Germaniæ viribus & copijs contractis, Pannoniæ infesta signa inferre conatus est. Tum verò Rex Stephanus, Episcoporum & principum coacto conuentu, in patriæ defensionem totius Hungariæ exercitum euocauit. At priùs tamen secum perpendens, se nihil posse sine Christi adiutorio, manibus & corde sursùm erectis, Dominæ suæ, perpe-

tuæ

tuæ Virgini & Dei genitrici, suas iniurias commendans, in eiusmodi prorupit voces: Si placet tibi, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuastari, & nouellam Christianismi plantationem dissipari: nè, quæso, sinas illud imputari diffidentiæ meæ, sed potiùs dispositioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa pastoris ipsius luat: oues, quæso, insontes nè patiaris affligi. His dictis, tanquàm accepta consolatione ab ea, fidèter mouit in hostes. Altera die nuncius venit ad singulos quosque duces exercitûs Germanorũ, ab Imperatore literas adferens, quibus iubebãtur pedẽ retrò referre. Illis ergò discedentibus, sanctus Rex diuina misericordia adiutum se sentiẽs, humì se abijcit, gratiasque agit Deo & sanctissimæ genitrici eius, cuius protectioni seque regnumque suum assiduis precibus commendare solebat. At Imperator suorum tam repentina defectione perterritus, sciscitatur quidnam rei ipsis accidisset: audiensque de nuncio, qui eos ipsius nomine redire iussisset, sciensque illum à se haudquaquàm missum fuisse, non dubitauit consilio & voluntate omnipotentis Dei rem gestam ob fidelissimi Regis corroborandam spem: seque deincèps ab eius inuadendo regno, timore illius iudicis æterni, cohibuit.

Precibus auertit à se immane bellum.

Porrò Rex pijssimus, erga regni sui politicam gubernationem religiosa solicitudine occupatus, diurnum tempus colloquijs & consultationibus impendebat, nocturnis horis in vigilias, preces, lachrymas, rerum diuinarum contemplationem incumbebat, orans sedulò iustum iudicem, vt ipse sua moderatione quotidiè discutiendis rebus & ferendis sententijs adesse dignaretur. Quod quidem cùm ille magno spiritalis desiderij studio frequentaret, nocte quadam procul à templo Dei, (descenderat quippè cum illo suo magno & nobili comitatu) in loco campestri fixis tentorijs, in cordis sui cubiculum se recepit: & flexis genibus, solo labiorum motu, ad sempiternæ misericordiæ fores gemitibus & lachrymis pulsabat. Cùmque diutiùs precibus inhæreret, Domini sui Regis æterni ministris ad susciendas preces eius aduenientibus, papilio super eum extẽsus, à terra sublatus est: atque tandiù in aëre mansit suspensus, donèc vir Dei ad se reuersus ab illa contemplatione, spiritum à precibus relaxauit. Quod licèt inuisibiliter illi soli, qui res nouit antè, quàm fiant, & secretorum eius conscijs Angelis esset cognitũ: at tamen etiam cuidam magnæ simplicitatis & innocẽtiæ viro, qui tunc fortassis simili erat operi intentus, innotuit. Quem Rex, Dei spiritu id reuelante, arcani sui conscium sciens, ad se accersitum blandis primùm verbis appellat: rogat, quidnam viderit. Deindè seueriter interdicit, nè cui id, dum ipse sit in humanis, reuelet.

Eius tentorium ab Angelis in aëre sublenatur.

Cap. 17.

Cap. 18.

Fama nominis eius in multas gentes diuulgata, & iudicijs oris eius cum multa laude vbiquè propalatis, sexaginta Bessi, quorum suprà meminimus, cum vniuerso apparatu suo, auri argentique copia, & multiuarijs ornamentis curribus onustis, è finibus suis egressi, ad Regem venire volebant. Cumque ad Pannoniæ fines accessissent, multi è seruis, quorum animi instàr ceræ facilè flectuntur in vitium, malignitatis suæ facibus inflammati, ijs exière obuiàm: & quosdam gladijs cædentes, illorũ res omnes abstulerunt, eosque vacuos & femineces reliquerunt. At illi ea, quæ passi erant, ad Regem relaturi, cœpto pergunt itinere: cumque in Regis conspectus venissent, ad eius genua prouoluuntur. Rex ijs visis, percontatur quid mali perpessi sint. Tùm illi: Nos, inquiunt, serui tui, domine Rex, nihil cuiquam mali machinantes, ad te properabamus, audituri iudiciorum tuorum disciplinam. Quidam autem in nos incurrentes, pecuniam omnem, quam apud nos habebamus, nulla culpa nostra abstulêre: atque insuper quosdam apprehensos è nobis cecíderunt. Deniquè vix compotes vitæ huc accessimus, vt eam rem tibi indicaremus. Rex ijs auditis, vt erat prudens, neq; vultu, neque verbis minatus est eis: sed conuenienter illi sententiæ Salomonis, Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt & reseruat in posterum: misit ocyùs ad tribunal, sub quo militabant illi, & ad certum diem iussit coram se sisti omnes. Factum est ità, & ad eius conspectum adducti sunt, ab illo discutiendi. Eos ergò sic appellat Rex: Cur posthabita & contempta lege diuina, non estis vsi misericordia, sed homines innoxios tam malè mulctâstis? Sicut ergò feciſtis, ità hodiè vobis coram me faciet Deus. Legis enim transgressores feriri par est. Lata igitur in eos sentẽtia, educti sunt, & ad omnes regni aditus bini suspensi. Quod ille credendus est zelo iustitiæ ità iussisse, vt exemplo suo perditi illi homines alijs terrorem adferrent. Cùm enim regnum suum exteris omnibus in illud aduentantibus, ceu portum quendam tutissimum & asylum esse vellet, liberum quoquè in illud omnibus voluit patére ingressum,

Prudentia eius eximia. Prou. 29.

Seueritas eius in homines malignos.

sum, ità vt nemo ausus esset quenquam ex ijs lædere aut molestiã ei exhibere. Quod etiam sua authoritate consecutus est, quandò illo viuente nullus quencunque hospitem in aliquo violare ausus fuit.

Cap. 19. Act. 14. Nec tamen beatus & pius Rex immunis fuit ab eo, quod Apostolus dicit, Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei: & quod habetur in Prouerbijs Salomonis: Quem diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Prou. 3. Multis enim modis castigauit eum Dominus. Tribus annis perpetuò laborauit aduersa valetudine. Qua cùm tandèm diuinæ misericordiæ medicina esset liberatus, in obitu filiorum suorum, quos adhuc infantes mors rapuit, æterni iudicis flagella persensit. At tamen dolorem, ex ea orbitate conceptum, amore filij superstitis, bonæ indolis pueri Emerici temperauit: quem sanè ceu vnicum impensiùs amans, quotidianis precibus Christo & eius genitrici, Virgini perpetuæ commendabat, eumque sibi superstitem, & regni hæredem votis omnibus expetebat. Et vt idoneus ille foret tanti regni tenendis gubernaculis, Catholicorum virorum doctrinis quotidianæ lectionis vsum, & vtrasque tam animi, quàm corporis aures, cum voluit adhibere: atque insuper paterni amoris impulsus stimulis, libellum ei composuit de morum institutione, in quo illum verbis spiritalis adhortationis fideliter & accuratè compellat: docens eum, quemadmodùm ante omnia debeat retinere Catholicam fidem, confirmare statum Ecclesiasticum, honorem habere præsulum dignitati, principes & milites amare, iudicij tenax esse, in cunctis suis actibus studere patientiæ, hospites benignè recipere, benigniùs alere & fouere, sine cõsilio nihil agere, Maiores suos semper ob oculos exemplum sibi statuere, precibus crebrò vacare, pietatem & misericordiam cæterasque virtutes colere & contectari. His & id genus alijs disciplinis præclarus ille iuuenis imbutus, ex diuinæ voluntatis moderatione, cui omnia parére necesse est, Dominicæ incarnationis anno millesimo tricesimo, vitam hanc corruptibilem cum sempiterna commutauit, supernorum ciuium choris adiunctus. Eius animam eaipsa hora, qua decessit, cuidam Græcorum Episcopo, sanctæ conuersationis viro, diuinitùs reuelatum est, Angelicis manibus in cælos deportari. Cùm autem pro sanctitatis suæ meritis summè ab omnibus diligeretur, omnium extitit luctus ingens, inprimis verò principum: inter quos pater, tanto accepto orbitatis vulnere, grauiter suspirabat, & pietatis affectu ductus, dolebat se omni posteritatis spe destitutum. At tamen sciens scriptum esse, Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum: & illud in Canonibus, Neminem propter obitum charorum nimiùm debere contristari: posito animi mœrore, totum se contulit ad largam Dei misericordiam promerendam. Cœnobiorum enim & ecclesiarum ministris, monachis & Clericis multa elargitus est, multamque ea beneficentia attulit consolationẽ: quicquid verò ei superfuit, peregrinis, viduis & orphanis erogauit. Exterarũ quoquè prouinciarum monasterijs regiæ munificentiæ dona innumera per nuncios suos crebrò misit. Eam, quam in iuuentute susceperat, morũ grauitatem ad supremum vsque vitæ diem præ se tulit. Vix vnquàm ridere visus est, sciens scriptum, Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat: semper ità se comparans, acsi staret ad tribunal Christi, eius præsentiam oculis interioribus sereno vultu contemplans. Christũ in ore, Christum in corde, Christum in cunctis actibus suis circunferebat. Extremum vitę diem semper ob oculos mentis habebat, & magno cordis desiderio ad illam supernorum ciuium frequentiam adspirabat, quendam Angelicæ conuersationis habitum præ se ferens. Deniquè cunctis ornatus virtutibus, in sanctitate & iustitia coram Deo omnibus diebus vitæ suæ viuere constituerat, vt in eo iam quædam futuræ gloriæ species elucere videretur.

Eius multæ afflictiones

Libellus ei de morum disciplina.

Emericus filius eius sanctè obit.

Prou. 21.

Munificentia Stephani regis.

Morum grauitas.

Prou. 14.

Christum semper gerit in corde suo.

Cap. 20. Quatuor viri primarij in eius necem conspirant. Nec diù pòst in morbum incidit, qui ei posteà mortem attulit: diuturnaque eius morbi molestia increscente, pedibus insistere non potuit. Quod vbi aduerterunt ex Palatinis nobilissimi quatuor, scilicet Regem diù grauiterque laborãtem, cùm etiamnùm cordis perfidia tenerentur, iniquum inter se consilium inierũt, vt eum è medio tollerent. Iam die aduesperascente, antequàm in domo Regis lucerna accenderetur, vnus ex ijs audacior, cælo obscuro ingressus est, nudum ensem sub chlamyde ferens, quo erat Regem pijssimum iugulaturus. Sed cùm cò inferret pedem, vbi Rex quiescebat, cælesti reuerà impulsu gladius ei excidit, & inter cadendum tinnitum quendam edidit: quem Rex statim sentiens, quid is sibi vellet, perquisiuit, cùm iam diuinitùs id præsciret. Tum ille territus corruit, agnoscit consilium amentia plenum, do-

let,

let, accedit propiùs, procumbit in genua, Regis pedes amplexatur, se peccâsse confitetur, petit tanti parricidij veniam. Rex pius ab eo faciem non auertit, propenso animo ignoscit. At verò iubet inquiri illos immanes parricidas: in repertos tanto sceleri congruentem mortis profert sententiam. Vni eorum veniã oranti ignoscit Rex.

Dignus tandèm, qui centuplex cælestis regni brauium consequeretur, febre correptus est: sentiẽsque adesse migrationis tempus, accersitis Episcopis & primoribus palatij, Christiano nomine gloriantibus, primùm tractauit cum eis de substituendo sibi Rege. Deindè paternè monuit eos, seruare Catholicam fidem, quam accepissent, amare iustitiam, fraternæ charitati studere, humilitati dare operam, ante omnia verò nouellæ Christianismi plãtationi curam & solicitudinem adhibere. His dictis, manus & oculos in cælum erigens, Regina cæli, inquit, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio sanctam Ecclesiam cum Clero & Episcopis, regnumque cum primatibus & populo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimum vale dicens, animã quoquè meam tuis manibus committo. Instabat tunc præcipua solennitas, celebris Angelis & hominibus Assumptionis beatissimæ Mariæ dies: in cuius gaudijs vt sui corporis fieret dissolutio, precibus à Domino contendit, lachrymis & gemitibus impetrauit, sperans cumulatioris misericordiæ se spem habiturum. Aderat ergò felix ille dies, eius obitu mox felicitatis aliquam accessionem habiturus, circũstabant cum Clero Episcopi, cum ministris Principes & Comites. Rex in medio iacens, sacram percepit Vnctionem, sanctamque animam, corporis & sanguinis Christi recreatam viatico, anno Dominicæ incarnationis millesimo tricesimoquarto, in manus perpetuæ Virginis & sanctorum Angelorum, æternæ quietis beatitudini inferendam, tradidit. Cap. 21. Sub mortẽ accipit extremã Vnctionem & Eucharistiã

Extitit mox planctus sanctorum haud vulgaris, Angelis lætantibus: sed planctus ille posteà mutatus est in gaudium perenne tam præsentium, quàm futurorum populorum. Ad exequias eius ex omnibus Pannoniæ plagis concursum est, corpus ad vrbem regiam, putà Albam, perductũ: sed cùm ecclesia beatissimæ Virginis ab eo constructa, necdùm consecrata esset, communicato inter se consilio, priùs Episcopi statuunt sanctificandam basilicam, posteà in ea corpus humandum. Absoluta igitur dedicationis solennitate, sacrum corpus in media æde sarcophago è candido marmore confecto impositum est, vbì compluribus annis ob eius merita Dominus permultis malè habentibus, febribus vexatis, afflictionem & miseriam suam fatentibus, innumera præstitit beneficia. Sæpè quoquè illic noctibus Angelicæ melodiæ auditæ sunt à multis, sæpè odoris suauissimi fragrantia per templum sese diffudit. Cap. 22. Multa miracula post eius obitũ.

Iacuit in eo loco sacrum corpus annis quadragintaquinque, occulta quadã omnipotentis Dei dispositione, qui est mirabilis in sanctis suis, marmoris pondere pressum, & in puluerem redactum, vt tempore præfinito digniùs declararetur, & in resurrectionis die gloriosiùs renouetur. Id verò quid significet, quandò sine diuina ordinatione & diuino affectu factum minimè putamus, libet oculis interioribus speculari. Fortassìs nonnihil terreni pulueris, diuinæ examinationis igne purgãdum, in illo remanserat, sine quo Reges, magna potentia fulti, vitam præsentem vix, aut ne vix quidem transigere possunt. Illis ergò euolutis annis quinque & quadraginta, cùm ad præstanda per eum mortalibus suæ misericordiæ beneficia, sancti sui iam vellet Deus merita declarare, Romani Pontificis literis mandatum fuit, vt eorum corpora eleuarentur, qui in Pannonia Christianæ fidei semina iecissent, & sua vel prædicatione, vel institutione ad Dominum eam conuertissent. Itaque Ladislaus Rex, qui tum ad Reipublicæ gubernacula sedebat, omni morum honestate conspicuus, & virtutibus illustris, diuino cultui & laudibus Dei totus addictus, sancto illum spiritu permouente, communicato cum Episcopis & proceribus, totiusque regni sapientibus viris consilio, triduanum cunctis ieiunium indixit: vt quod communi Catholicorum vtilitati, spiritûs sancti muneribus, animarum & corporum salutem efficientibus, profuturum videretur, id communi omnium deprecatione, ieiunijs & eleemosynis fulcita, per signorum manifestationem expeteretur. Sed vt ostenderet Dominus, quanta misericordia Rex adhuc manens in corpore, præditus fuerit, quam etiam iam cum Christo regnans præ cæteris operibus se approbare declararet, cùm triduo totis viribus in id incumberent, vt eius sacrum corpus eleuarent, nulla id arte loco mouere potuerũt. Eo nanque tempore ob hominum culpas inter eum, quem diximus, Ladislaum Regem & fratrem eius Salomonem, granis fuit orta simultas & seditio, cuius nomine captus Salomon, custodia tenebatur. Dùm ergò in corpore eleuando frustrà sudarent, Cap. 23. Mandatur eius corpus & aliorum sanctorum eleuari. Is S. Ladislaus, fuit 7. Hungariæ Rex. Non potest moueri sacrum Regis corpus.

darent, quædam incluſa apud eccleſiam ſancti Saluatoris, (Charitas ea dicebatur) cuius vitæ tum erat celebris opinio, ex diuina reuelatione mandauit Regi, conatus eorum omnes irritos & inanes fore, nec poſſe transferri ſancti Regis corpus, donèc Salomon venia impetrata, líber è cuſtodia dimitteretur. Illo igitur è carcere educto, & rursùs triduano exacto ieiunio, cùm ad ſacras transferēdas reliquias tertio die ventum eſt, grande ſaxum ſarcophago impoſitum, tanta facilitate ſublatum eſt, acsi nihil ponderis haberet. Abſoluto autem eius diei veſpertino officio, cunctis diuinæ benignitatis beneficia per beati viri merita præſtolantibus, ſubitò Chriſto plebem ſuam viſitante, per ſanctæ ædis amplitudinem cælitùs miracula coruſcant. Quorũ multitudo quoniam ea nocte numerum exceſſit, libet hîc illud ex Euãgelio dicere, quod Saluator Iohanni, per nuncios ſciſcitanti, an ipſe eſſet, qui venturus ſit, voluit reſponderi: Cæci vident, claudi ambulant, ſurdi audiunt, leproſi mundantur, mali corriguntur, paralytici curantur. Sed tamen, quandò omnia non poſſumus, quædam ex eis annotabimus.

Res memorabilis in eleuatione corporis S. Stephani Regis.

Matth. 11.

Cap. 24. Paralyticus reualeſcit.

Iuuenis quidam, membris omnibus diſſolutus, duodecim annis manſit paralyticus, manuum & pedum officio deſtitutus. Is parentum opera eò perductus, totius corporis eſt incolumitate potitus, atque ad altare currens alacriter, omnium Chriſti laudes promentium gaudia cumulauit. Fuit hoc eius noctis primum miraculum.

Cap. 25. Contractus puer ſanatur.

Alius ſeptennis puer, ab ipſo ortu contractus, genibus & manibus reptabat. Eum parẽtes plena fide ad beati Regis ſepulcrum adducunt, illicq; proſtrati, eius ſuffragia implorant. Mox voto potiti ſuo, mirantur contractos neruos in filij corpore laxari. Vident omnes eum ſolidatis plantis & genibus ambulantem, & Chriſti nomen in beati viri meritis laudabili clamore concelebrant. Porrò Rex pius, præ nimio gaudio lachrymans, puerum è terra leuatum ad altare adfert, & in Dei laudes erumpens, pro tanto beneficio, illi puero collato, cum omnibus qui aderant, profusè gratias agit. Ità totam noctem illam Deus, pro famuli ſui veneratione, multorũ ſplendore ſignorum mirificè illuſtrauit: & populus, vigilijs & precibus vacans, ſingula miracula laudis & prædicationis vocibus proſequi non ceſſauit.

Cap. 26. Nota miracula etiam in abſentib⁹ Mortuus reuiuiſcit.

His verò illud quoquè adiungendum videtur, non ſolùm illic præſentes, ſed etiam procùl poſitos, eius ſuffragantibus meritis, celerem ſalutis effectũ adeptos eſſe. Cùm enim eius eleuandi fama paſsìm increbuiſſet, varijs afflicti morbis, ex cunctis Pannoniæ finibus, quo quiſque poterat modo, ad ſanctum eius tumulum properârunt. Sed cùm alijs præcedentibus, alij maiori morbo retardari, ſimul eò pertingere non poſſent, eádem tamen miſericordia innumeri in ipſo itinere ſanati ſunt. Quamobrèm etiam ob perpetuam benefici Regis conſeruandam, & ad poſteros propagandam memoriam, complures eius meritis ſalutem adepti, in ijs ipſis, quibus curati ſunt, itineris ſui locis grandes lapidum aceruos effecerunt, qui poſteà longo illic tempore permanſerunt, Sed & mulier quædam exanime corpus vnici filij ſui, qui interim ſpiritum exhalârat, apud ſancti Regis ſepulcrum depoſuit, Dei & ſancti eius opem imploratura. Mira quidem res, & noſtris temporibus ſtupenda: non priùs fœmina orare deſtitit, quàm viuentem cerneret filium ſuum.

Cap. 27. Miri quiddam de eius ſarcophago

Manè diei, ab Aſſumptione beatiſſimæ Virginis quinti, conuenientibus in eccleſiam cum Rege principibus, cum Clero Epiſcopis, primùm Miſſa pro deſunctis celebrata eſt: deindè ſublata tabula marmorea, quæ erat pauimẽto eminẽtior. Poſtquàm autem ad ſarcophagum peruentũ eſt, tanta indè ſuauiſſimi odoris fragrantia in omnium nares dimanauit, vt ſibi in paradiſum deliciarum Dei rapti viderentur. Ipſe verò ſarcophagus plenus fuit aqua aliquantùm ſubrufa, & quasì oleo permixta, atque in ea, perindè atquè balſami liquore, oſſa precioſa quieuêre. Quibus in mundiſſimum linteamen collectis, in ipſo liquore diutiſſimè quæſiêrunt annulum, ſancti Regis dexteræ inſertum. Sed cùm non inueniretur, iuſſu Regis aqua illa in argentea vaſa effuſa eſt, vt poſſet annulus certiùs reperiri. Sed modo ſanè admirabili factum eſt, vt quo plus exhauriretur aquæ, eo magìs ſarcophagus impleretur. Id vbì animaduerſum eſt miraculi, aquam hauſtam ſuo reſtituêre loco: nec tamen, ea accedente, ſarcophagus magìs abundare viſus eſt. Tum verò cooperto ſepulcro, laudes & gratias egérunt diuinæ pietati. Porrò interìm dum ex inuento theſauro reparant beatiſſimæ matris Dei & perpetuæ Virginis altare, Deus, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis, profuſis benignitatis ſuæ muneribus & euidentibus miraculorum ſignis ſe præſentem declarauit, intantùm, vt tempus illud, quo Saluator vixit inter homines, redijſſe videretur,

tur, de quo scriptura diuina ait : Omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad Iesum, & curabantur. Hæc verò omnia virtus diuina, non solùm illo die, sed posteà quoquè longo tempore ob merita serui sui effecit, ità vt etiam ab exteris regionibus, cognita beati viri fama, salutis recuperandæ causâ permulti, varijs affecti morbis, ad sancti Regis imploranda suffragia cupidissimè aduolarent. Luc 4.

Comitissa Mathildis, eximiæ nobilitatis matrona, tribus annis perpetuo viscerum dolore laborans, iam morti proxima videbatur. A suis verò ad monumentum beati Regis allata, vbi illud attigit, paulatim cœpit habere meliùs: breuique recuperata pristina valetudine, magnalia Dei per famuli eius merita in se renouata diuulgauit. Alia miracula cælitùs perpetrata non idcircò prætermisi, quòd ea fastidiam : sed cùm non mihi vni pluat Dominus, qui solem suum oriri facit super bonos & malos: tantam beneficiorum eius copiam, omnium vtilitati consulere cupiens, innumeris sapientibus viris, quos Hungaria fouet & complectitur, stylo prosequendam relinquo. Cap 28. Mathildis Comitissa fit sana. Matth. 5.

Illud solùm sub libelli finem adijcere libet, miro diuinæ benignitatis munere, diù quæsitum & minimè repertum annulum, cum ipsius beati regis dextera, post eius peractam translationem, inuentum esse. Nam monachus quidam, Mercurius nomine, (qui cùm esset Clericus, thesauri beatissimæ semperque Virginis Mariæ custos fuerat, & iam amore cælestis patriæ seculo valefecerat) ea hora, qua sancti Regis tumulus apertus fuit, nè quid sacrarum reliquiarum ad se raperet, obiurgatione Regis procùl indè remotus fuit. Sedenti igitur in Choro tristi vultu, iuuenis quidam candido amictus habitu, pannum inuolutum tradidit, ità dicens : Hunç pannum tibi seruandum commendo, opportuno tempore in lucem proferendum. Sacro indè expleto ministerio, monachus in quodam angulo domûs explicat pannum, integramque pij Regis manum cum annulo mirifici operis cernens, expauescit, nulloque conscio, ad monasterium suum, cui præfectus erat, ea absportat, tempus à iuuene ipsi memoratum præstolaturus. Et diù sanè thesauri illius in agro absconditi solus ipse custos peruigil fuit. Deindè monasterij eius fundatoribus rem aperuit. Postremò, appropinquante iam tempore, quo erat arcanum illud in publicum efferendum, ad Regis quoquè notitiam perduxit. Is verò mox accitis Episcopis, & Hungariæ primarijs viris, cùm multa interùm Christus miraculorum beneficia exhiberet, celebrem præfixit diem beati Regis dexteræ eleuandæ. Sed quid sibi vult, fratres mei, quòd cæteris membris resolutis, & carne in puluerem redacta, solam dextram manum cum eius cute, ossibus & neruis, Deus integram conseruauit ? Equidem sic sentio, diuini consilij altitudinem id hac re demonstrare voluisse, eleemosynæ studium omnes virtutum gradus transcendere. Quamobrèm etiam in Euangelio Dominus ait : Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. itemque : Date, & dabitur vobis. & alio loco scripturæ diuinæ : Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Meritò igitur sancti Regis dextera, corruptionis manstit expers, quæ semper misericordiæ floribus reuiuiscens, ad alendos pauperes nunquàm muneribus distribuendis vacua fuit. Nanque pijssimus Rex opem tulit calamitosis & indigis, liberauit oppressos captiuitatis iugo, vestes & hospitalitatis officia impendit peregrinis, viduarum & pupillorum miseriam & inopiam, suam putauit. Mandatum Saluatoris de lauandis aliorum pedibus, quotidiè impleuit, pauperum pedes abluens : eleemosynas præstitit non ex rapinis aut aliorum damnis, sed de suis facultatibus. Vt domos Dei locupletaret, sibijpsi interdixit habendi voluntatem. Deniquè omnibus pro dignitate prodesse cupiens, carnem suam cum vitijs & concupiscentijs crucifixit. Indè est ergò profecta corporis & dextræ manûs eius admiranda & iucunda veneratio : indè suauis & beata sempiternæ vitæ retributio : indè optatissima supernorum ciuium cohabitatio : Vbi cunctos illustrat semper lucens, nec vnquàm deficiens splendor vnius summæque diuinitatis, patris & filij & spiritussancti per infinita secula seculorum, Amen. Dextera S. Stephani traditur Mercurio monacho seruãda ab Angelo. Dextra sancti regis manus, plurimis annis manstit incorrupta. Matth. 5. Luc. 6. Eccles 3. Dextera manus ei⁹ eleemosynarum largitrix. Iohan. 13.

MARTYRIVM S. PRIVATI EPISCOPI GAVALITANI ET MARTYRIS, VT HABETVR IN ANtiquis MS. codicibus: cui fidem conciliat S. Gregorius Turonensis Lib. I. De Historia Francorum, cap. 30. & 32. &c. Stylum hincindè nonnihil elimauimus.

Augusti 21.

VALERIANO & Gallieno Imperatoribus, Romanæ reipublicæ præsidentibus, sæua in Christianos persecutio mota est, adeò vt innumeris illorum edictis compulsi iudices, cum officio ac militari manu certatim vbiquè discurrentes, captos Dei cultores custodijs manciparent, & ad iudicia pertractos, verberibus agerent, bestijs laceràndos obijcerent, ignibus torrerent, & diuersis tormentorum generibus excruciarent: vt posset etiam ab ijs mortis remedium desiderari, quos constabat gratulabundos torqueri. Ea tempestate Romæ Cornelius, Cyprianus Carthagine, summi antistites, pro Christi nomine glorioso martyrio coronati sunt. Vndè factum est, vt tanta crudelitate prouocata Domini indignatio, tandèm sese declararet. Nam cùm per id tempus Romani Imperij status, pacatis hostibus, incolumis haberetur, repentè omnes penè barbaræ nationes, è suis sedibus erumpentes, aduersùs rempublicam quasi coniunctis animis arma tulêre: Orientemque & Occidentem vastantes, vrbes euerterunt, populos trucidârunt, omnia diripuerunt, & terras in quasdam horrendas redegêre solitudines.

Alij Cornelium sub alijs passũ aiunt.

E quibus tum Alemani, transmisso Rheno, Gallias petiêrunt, non tam virtute, quàm numero, prævalidi: quos Regem * Scorconẽ illo tempore habuisse confirmat antiquitas. Illi igitur multitudine innumerabili, cùm instàr locustarum non solùm per Gallias peruagarentur, sed etiam obuia quæq; protererent, vt hodieque magnarum vrbium ruinæ testantur, in Gaualitanæ regionis excidium animos atque arma conuerterunt. Quod cùm loci incolæ comperissent, in montem Gredonensem pro rei necessitate confugiunt, expetentes præsidium montis excelsi, quem eatenùs non cura & ars muniërat, sed natura: adeò vt ad eius loci tutelam etiam peregrini populi concurrentes, intolerandam hostium sæuitiam se euasisse gratularentur. Ei verò regioni siue ecclesiæ tum præerat sanctus Priuatus Episcopus, sedem habens in viculo Mimatensi, quòd qui ante eum Episcopi illic fuerant, eo loco & commorati & sepulti essent. Is autem sanctus vir tum religionis studio feruens, tum de quiete solicitus, in eius montis supercilio, quod illi viculo supereminet, cryptam sibi grandi studio & eleganti opere confecit, in qua perpetuò manens, nunquàm indè prodijt, nisi cùm ad agenda pro more solennia egrederetur. Cùm se ergò iam dictæ vrbis homines in Gredonensis montis munitione inclusissent, sanctum Priuatum Episcopum in eius, quam diximus, cryptæ receptaculo hostilis furor reperit: in qua ille degens, licèt Gredonensibus corpore non adesset, oratione tamen non defuit. Nam quos præsentia sua consolari non poterat, spiritu confouebat.

* Chrocum

Alemani vastât Gallias.

Manet semper in crypta S. Priuatus Episcopus.

Intereà Barbari regionem omnem populabundi peruagantur, & tandèm ad Gredonensem locum confluunt, non solùm in eo indigenas, sed etiam exteros populos obsessuri. Cùm autem permultos primarios viros ex alijs regionibus, eò se conferentes, eádem obsidione premerent, non solùm omnem sibi expugnationis spem, sed etiam oppugnandi aditum, præclusêre. Itaq; incerti & planè desperabundi, feroces animos adhibuerũt, vt quos magno suo malo vallauerant, diuturno tempore clausos tenerent: & qui vi expugnari non possent, vel fame compellente vincerentur. Dum autẽ in hac intentione persistũt, fama ad eos perfertur, Episcopũ regionis eius non esse cum obsessis, sed in receptaculo, quod pacis tempore sibi fecisset, cõmorari. Eo comperto, mox ad rapiendũ illũ hostes aduolant, ea vel maximè spe, quòd si ille veniret in manus ipsorum, idq; obsessi cognoscerent, continuò eorum animi frangerentur, atq; ad eam conditionem spontè descenderent, qua suum viderent antistitem teneri. Eunt ergò confestìm ad cryptam, deponuntque sanctum virum in collem, qui erat inter montem & ecclesiam, in quo quoddam est propugnaculum, cui Tutoris nomen vetustus conditor

Alemani Gredonen. locum obsident.

Cõpræhenditur ab hostibus Episcopus.

conditor imposuit. Et cùm ibì,vt barbarorum habet vel necessitas, vel consuetudo, per interpretem sanctus vir compellaretur, discerétque ea causa se * pertinaciter captum,vt suorum animos ad deditionem persuasione sua permoueat, plebemque & Dei & loci beneficio tutam,ad spontaneam captiuitatem ipse captiuus adducat: respondit se hoc nequaquàm facturum, affirmans nec sacerdotem par esse tale suæ plebi præbere consilium, nec populum, loco tutissimo commorantem, deditioni animos accomodaturum: satiusque fore, in quæuis ipsum discrimina conijci, quàm ad tale facinus præbere consensum. * perniciter

Eo responso barbari commoti,statim eum fustibus cædunt, multisque actum verberibus, ad vicum vsque perducunt,sibi persuasum habentes,eum vel post supplicia sententiam mutaturum. At ille in eadem voce persistens, hoc solùm addidit, potuisse illis semèl dicta sufficere, si qua prudentia vel humanitate essent præditi: sibi verò, quod ab ipso poscerent,minimè licere. Tum illi maiori indignatione accensi, quippè rationis expertes,ad multo atrociora prosiliunt,tantæ sanctitatis virum ad immolandum idolis compellentes: vt qui ciuium suorum malè suadendo hostis esse nollet,vel animæ suæ inimicus efficeretur. Itaque funesta sacrificia componunt, vtque ea offerat,multis intentatis minis vrgent, aiuntque eum aut ipsorum immolare idolis, aut tormentis confici oportere. Sanctus Episcopus sine cunctatione respondet: Miror vos qualemcunque antistitem ad tam execranda compellere. Si enim vlla vobis inesset humana prouidentia,posset apud vos absque mea assertione constare, multo esse rectius, loci mei hominem quenlibet etiam atrocissimæ mortis subire cruciatus, quàm plebem sibi creditam prodere, & dum ipse perit, illi perditionis authorem existere. Cæditur fustibus, dum non vult prodere subditos. Nō vult sacrificare dæmonibus.

His auditis, illi quanuis barbari, tamen moderationem vtcunquè fingentes, respondent:Num te ad illicita & solis barbaris vsitata compellimus? An non & Imperatores vestri,& eorum iudices idola colunt, & Christianos omnes sacrificare compellunt? Sanctus Episcopus dixit: Tametsì grauissimum id est, tamen agnosco vera esse quæ dicitis. Perspicua enim sunt Romanorum principum in gentili prophanatione non tam peccata,quàm crimina. Quod nisì ità esset, ad concutiendam & vexandam eorum Rempublicam non tantæ existerent barbararum nationum vires. Quicquid enim in perniciem nostram vos geritis, non à virtute vestra, sed nostrorum Imperatorum falsa religione,id proficiscitur. Sed est tamen Dei nostri, quem vos penitùs ignoratis, ea virtus & potentia, vt temporis momento & principes, quos nobis objcitis, liberare possit ab errore,& idola vestra prosternere,& nobis, quos præsentium afflictionum verberibus castigatis, solita benignitate opitulari. Ego verò spe bonorum æternorum,quæcunque mihi tormenta intuleritis,planè contemno.

Mox barbari immaniora proferentes supplicia: Aut sacrifica,inquiunt,sine mora, aut varijs tormentorum generibus te nóueris interficiendum,& in exemplum cæterorum, noua & execrabili morte periturum. At sanctus Episcopus ex Dei munere præsentem animum ad omnia toleranda afferens: Adhibete,inquit,cruciatus omnes, & finem mihi vitæ imponite. Ego in nomine Dei mei aliud, quàm sum, esse non possum. Melius mihi est,præsentes ferre pœnas, quàm vobis & dæmonibus vestris stultissimè seruiendo,æternos gehennæ experiri cruciatus. Hæc & id genus alia illo dicente,perindè acsì tum primùm inciperent, atrociter in eum barbari sæuiunt, acrioribusque flagris,ardentioribus flammis, & nouis pœnarum vulneribus adeò eum excruciant,vt exanimis putaretur. Eo ergò relicto,cùm se nihil proficere cernerent, ob id tantùm ad Gredonensem locum,vndè profecti fuerant,se retulerunt, vt ab inclusis pacem postularent. Magna eius constantia. Durissimè excruciatur

Ità ergò mutata rerum vice,obsessi præstant,quod rogare debuerant: vt illos potiùs crederes obsidione liberatos,qui datis multis muneribus,pacem & commercia ab obsessis impetrârunt. Id verò quis dubitet sancti præsulis & confessoris meritis Deum præstitisse,vt mox ab eius passione hostes omnes ab obsidione discederent? Plebs verò egrediendi tandèm libertate potita, ilicò ad Episcopum & confessorem gratulabunda accurrit,alijque eius genibus aduoluuntur, alij suo ore eius sacro corpori inflicta lingunt vulnera,deniquè ab omnibus in domo Domini pro tantæ miserationis beneficio in cōmune gratiæ aguntur. Beatus verò confessor aliquandiù posteà mansit in corpore: at tamen illis cruciamentis quassatus, non multò pòst è seculo excedens,ad gloriam & sedem ipsi debitam cōmigrauit. Et quia per id tempus,vt dixímus, Eius precibus sui ab obsidione liberantur. Decedit è vita.

adu[illegible]rsùs

aduersùs Christianos vbiquè feruebat persecutio, & tanta erat persecutorum rabies, vt nec sanctorum cineribus parcerent, quos iniustissimè puniebant, assistente sancto antistite suo, salubriori eius consilio vsi, sepulturæ eius cryptam in loco subterraneo effecerunt, in eaque sanctum corpus eius cum summa veneratione condiderunt: vbi Dominus Deus noster virtutum suarum beneficia penè quotidiè, sancti martyris sui suffragantibus meritis, exhibère dignatur.

DE S. SYMPHORIANO MARTYRE EX ANTIQVIS MS. EXEMPLARIBVS. CONSENTIVNT, *vetustißima Martyrologia: & meminit historiæ huius Gregorius Turonensis, De Gloria Confessorum cap. 77. Stylum F. Laur. Surius paßim nonnihil expoliuit.*

Augusti 22.

AVRELIANO principe aduersùs Christianum nomen persecutionis diram procellam excitante, & ad abolendam Catholicæ legis religionem, imperij sui decreta conuertente, * Augustoduni erat Symphorianus, Fausti nobilis viri filius, Christiana familia ortus, literis & moribus probè institutus, ità vt primæ ætatis florentes annos, senum mores & grauitatem præ se ferens, immaculatæ mentis synceritate superaret. Is itaque cùm pueritiæ & adolescentiæ metis prætergressis, ad virilis ætatis robur peruenisset, tantam virtutum suarum omnibus bonis spem fecit, vt eum boni omnes iam cum supernis virtutibus meritorum consortium habere putarent, idque non sine admiratione statuerent. Illustrabat enim eum cælestis sapientiæ spiritalibus gemmis ornata simplicitas, & ipse iustum vitæ tramitem tenens, felicis gubernaculi moderatione seruatus, malè blandientis mundi naufragia vitauit. Per id tempus Heduorum ciuitas Augustodunum antiquæ nobilitatis titulis & sacrilegæ religionis referta cæremonijs, errorique seruiens, diuersis gloriabatur idolorum templis, multoque vanæ superstitionis tenebatur amore: inprimis autem Berecynthiæ, Apollinis, & Dianæ cultum studio propensiori complectebatur.

Patria & genus Symphoriani.

Berecynthia est, quã Cybelem vocant.

Conuenerat tum ad Berecynthiæ matris dæmonum profanam solennitatem multa populi frequentia. Porrò Heraclius consularis, id temporis in ea vrbe residebat, ad perquirendos discutiendosque Christianos cumprimis sagax & curiosus. Adfuit & Symphorianus, & cùm nollet statuam Berecynthiæ, quæ carpento vehebatur, agminibus stipata populorum, per contemptum adorare, publicæ seditionis prætextu comprehensus tenetur, & Heraclio consulari offertur. Is verò pro tribunali sedens, ait ad eum; Nomen tuum conditionemque edicito. Ille respondit; Symphorianus dicor, Christianus sum. Iudex dicit; Christianus es? Nos igitur, vt video, latuisti. Nobis huius nominis professio non magni momẽti videtur. Sed cur deę matris effigiem, profana abusione despectam, adorare noluisti? Symphorianus respondit; Paulò antè iam dixi, Christianus sum. Deum viuum adoro, qui regnat in cælis. Simulacrum verò dæmonis non solùm non adoro, verumetiam, si permittis mihi, malleis illud mea authoritate comminuam. Iudex ait; Iste non solùm sacrilegus, sed etiam rebellis conatur existere. An huius loci ciuis sit, dicat Officium. Dictum est ab Officio, Hinc est: & quidem ex nobili familia. Iudex ait; Applaudis tibi Symphoriane glorioſa indole, & hęc fama cœpit tibi sub ambiguo mendacium persuadere. Et forsitan ignoras, quid principum nostrorum decreta sanxerint. Ea ergò ab Officio recitentur. Lectum est ab Officio;

Offertur Iudici pro tribunali sedẽti S. Symphorianus.

Decretum Aureliani eidem prælegitur.

Aurelianus Imperator administris & rectoribus suis; Comperimus ab his, qui se nostris temporibus Christianos dicunt, legum præcepta violari. Hos ergò comprehensos, nisi dijs nostris sacrificauerint, diuersis pœnis subdite: vt habeat & districtio prolata iustitiam, & in resecandis criminibus vltio terminata iam finem. Lectis Imperatorijs edictis, iudex ait; Quid ad hæc Symphoriane dicis? Num possumus nos principum decreta conuellere? Duplex tibi crimen intenditur: Vidéris & deorum contemptu sacrilegus, & legum abusione proteruus & contumax. Sed nisi iussis obtemperaueris, hæc tuo sanguine diluentur. Sanctus Symphorianus respondit; Nunquàm ego

ego hanc ſtatuam aliud, quàm diabolicæ perſuaſionis infauſtum ſimulacrũ, & publicæ perditionis execrandum dæmonem putabo. In chaos tartareum procliui ſemita prolabitur, quiſquis Chriſtianus, damnatis prioribus paſſionibus, ad mala deterioris vitæ conuerſus, retrò reſpicit: ſtatimque deuio gradu ſemita exorbitante iactatus, & parati muneris gratia deſtitutus, antiqui hoſtis retibus patet. Deus verò noſter, vt nouit remunerare recte facta, ità nouit etiam punire peccata. Nomini ſuo obedientes viuificat, rebelles interficit. In eius ergò confeſſione firma animi ſtabilitate duranti, longè mihi præſtabilius eſt ſempiterni Regis tenere portum, quàm in mortiferum ſæuientis diaboli naufragium conijci.

Præclarum S. Symphoriani reſpõſum.

Vbi ſenſit Iudex, ſanctum Symphorianum dictis ſuis minimè parére, iuſſit eum cædi à lictoribus, & indè carceri mancipari. Poſteà ad certum diem rursùs eum iubet ſiſti coram ſe. Producitur ergò è tenebris filius lucis: ex illo feralis ergaſtuli latibulo, cum æterno Rege ſemper victurus. Acriores nexus liuentium lacertorum, macie cutis attenuata laxauerat: dumque animum ſuum ad cæleſtia contemplanda gaudia ſuſtolleret, inter beata ſupplicia non minus fuit conſumpſiſſe ſanguinem, quàm fudiſſe. Ait ad eum Iudex; Quantò rectiùs faceres Symphoriane, ſi immortalibus dijs ſeruientem, ex ærario publico muneratum te præclaræ militiæ ſplendor eueheret. Si ergò hodiè venerandum deæ matris ſimulacrum proſtratus adorare vis, Apollinis quoquè & Dianæ ſublimium numinum te cultorem venerabundum declarare, thure redolentia iubebo altaria ſertis redimiri, & incenſi odoribus ſacrificia digna perſolui. Symphorianus reſpondit; Non debet Iudex, cui Reipublicæ cura demandata eſt, ineptis & friuolis vti ſermonibus. Quòd ſi periculoſum eſt, ad animæ profectum non quotidiè aliquid adijcere? quanti periculi eſt, animæ ſalute poſthabita, ſcopulis criminum naufragio vrgente illidi? Iudex ait; Sacrifica dijs, vt poſſis palatij honoribus perfrui. Symphorianus reſpondit; Iudex tribunal ſuum polluit, qui gladijs legum publicitùs latrocinatur: animæque ſuæ perpetuæ calamitatis mortem affert: & vita eius perennis opprobrij maledictis proſcinditur. Nos vitam, quam Chriſto ſoluturi ſumus ex debito, quidni ex voto ſoluamus? Sera pœnitudo eſt, ad ſui iudicis timuiſſe conſpectum. Munera veſtra, fucati mellis permixta dulcedine, malè credulis mentibus venena parturiunt. At noſtræ opes & diuitiæ ſemper in Chriſto ſunt, quas nulla vnquàm vetuſtas, nulla temporis diuturnitas corrumpit. Cupiditas veſtra, etiam omnia habendo, nil poſſidet? quandoquidem diabolicis obnoxia laqueis, infelicis lucri perpetuis vritur æſtibus. Nobis verò nihil in hoc mundo aufert humanæ fragilitatis lapſura conditio. Gaudia veſtra, inſtàr vitri ad ſolis ſplendorem crepantis, diſſiliunt. Quicquid finis interimit, caſus inuoluit, & cum perenni mundi vertigine rapax tempus obducit. Solus Deus noſter beatitudinem vendicat ſibi. Eius gloriæ exordium, cùm non fuerit illius conſcia, rerum neſcit antiquitas: eius quoquè terminum, qui nunquàm futurus eſt, ſcire non poteſt ſeries inueterata ſeculorum.

Cæſus ducitur in carcerem.

Contemnit oblatos honores.

Iudex ait; Nimiùm te diù, Symphoriane, de Chriſti neſcio cuius magnitudine & maieſtate inaniter diſputantem, patientiæ meæ tenore ſuſtinui: ſed nisi deæ matri ſacrificaueris, hodiè te pœnis omnibus excruciatum, capitali ſententiæ ſubijciam. Symphorianus dixit; Ego Deum omnipotentem & viuum timeo, & illi vni ſeruio. Tu corpus meum ad tempus habes in tua poteſtate, animam non habes. At nunc in idoli huius cultu portentoſam attende ſuperſtitionem veſtram, quod tu ad opprobrium & exitium tuum veneraris: in cuius ſacris exciſas corporum vires caſtrati adoleſcentes infauſtæ imagini exultantes illidunt, & execrandum facinus pro grandi ſacrificio ducitis ſacrilegi ſacerdotes: vt quod immane ſcelus eſt, religionis prætextu veletur. Vbi perſtrepentes buxos & tibias, fanatici furoris inflati inſania, vbi cymbala pulſant Corybantes. Apollinem verò iſtum quis neſciat apud Amphryſum fluuium Admeti regis egiſſe paſtorem? qui voluptatum ſuarum illecebras recolens, laureis delectabatur coronis, & per implicatas ambages mugientes pecudes, formas dæmonum & voces Delphico miſer receſſu exercuit: vbi cùm crebrò falleret, fertur nonnunquàm vera eeciniſſe. Dianam quoquè dæmonium eſſe meridianum, ſanctorum induſtria inueſtigauit, quę per compita curſitans, & ſyluarum abdita perluſtrans, incredulis hominum mẽtibus zizania & tribulos ſceleratis artibus ſuis inſerit: dumq; in vijs tendit inſidias, Triuiæ ſibi cognomen obtinuit. Hæc ſancto Symphoriano proſequẽte, iudex furore percitus ait, Symphorianus publici criminis reus, qui dijs noſtris ſacrificare detrectans, ſacrilegio ſe obſtrinxit, ſacris etiã aris nefarijs vocibus iniuriam irrogauit, gladio

Irridet falſos deos.

vlti re

vltore feriatur: vt dum crimina funesta coërcentur, deorum pariter & legum vindicetur iniuria. Ea prolata sententia, cùm vir beatus duceretur ad mortem, Christi victima futurus, venerabilis mater eius de muro sedula illum voce & oratione ità exhortabatur; Nate, nate Symphoriane, memento Dei viui. Concipe fili, concipe animi constantiam. Timere non possumus mortem, quæ citra dubium perducit ad vitam. Sursùm, fili, erecto corde, adspice illum, qui regnat in cælis. Hodiè tibi, nate, vita non tollitur, sed mutatur in melius. Et quanuis angustus collis & iter durum atque scrupulosum ærumnas & afflictiones adferat: at tamen hęc via est, in qua percussorem tuum prostratus interficis. Facessat igitur metus omnis tormentorum, quandò breuissimo vitæ curriculo propinqua meta finem imponit. Si hodiè perduraueris, fili, ad cælestem gloriam & supernam nobilitatem felicissima commutatione migrabis. Ità ergò sanctus Symphorianus extra muros eductus, à carnifice cæsus est, purpurei sanguinis sui vnda perfusus. Porrò homines religiosi eius corpus latenter indè sustulerunt. Conditus autem est apud fontem, qui est extra agrum publicum, in cellula parua, at tamen semper se suis virtutibus prodens, ità vt ipsis quoquè gentilibus, ob miracula & sanitatum beneficia stupentibus, in maximo honore ea tempestate haberetur, non longè à basilica sua, quæ studio summo antistitis nostri celsum protulit ædificata fastigium, fulgetque non vno muneris sui ornata priuilegio, sed præcipuis patroni nostri Symphoriani martyris referta virtutibus. Qui præteruolantis vitæ naufragia, dum de te diabole triumphat, exclusit, defensor factus patriæ suæ, dum ad veram festinat patriam? Apparuitque turris fortitudinis contra faciem aduersantis inimici, quam sanguinis sui effusione construxit. Inexpugnabilem murum auxilio corporis sui perennis patrocinij mediator attollit, innumeras curationes meritorum suorum virtute efficit. Deniquè per eum nobis apud Dominum Iesum Christum euidens misericordiæ panditur via, & in omnium votorum plenitudinem felix aperitur ingressus? Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui est vita omnium sine fine sanctorum, & regnat cum patre in vnitate spiritûs sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Mater eius egregiè illũ confirmat.

Capite trũcatur.

S. Symphorianꝰ defensor patriæ suæ.

DE S. SIDONIO ARVERNORVM EPISCOPO, EX HISTORIAE FRANCORVM GREGORIJ *Turonen. Episcopi, Lib. 2.*

Augusti 23. Lib. 2. ca. 21

Sidonij genus nobilissimum.

MIGRANTE Eparchio Aruernorum Episcopo, Sidonius ex præfecto substituitur, vir secundùm seculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum Senatoribus: ità vt filiam sibi Auiti Imperatoris in matrimonio sociaret. Huius tempore, cùm adhuc apud vrbem Aruernam Victorius, cuius suprà meminimus, moraretur, fuit in monasterio beati Cyrici vrbis ipsius Abbas, Abraham nomine, qui fide atque operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, sicut in libro vitę eius scripsimus.

CAP. XXII.

Egregia S. Sidonij eloquentia.

SAnctus verò Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerunquè eximprouisò luculentissimè quæ voluisset, nulla obsistente mora, componeret. Contigit autem quadam die, vt ad festiuitatem basilicæ monasterij, cuius suprà meminimus, inuitatus accederet, ablatoque sibi nequiter libello, per quem sacrosancta solennia agere consueuerat, is ità paratus ex tempore cunctum festiuitatis opus explicuit, vt ab omnibus miraretur, nec putaretur ab adstantibus, hominem ibì locutum fuisse, sed Angelum. Quod in præfatione libri, quem de Missis ab eo compositis coniunximus, pleniùs declarauimus.

CAP. XXIII.

Mira in pauperes liberalitas.

CVM autem esset magnificæ sanctitatis, atque, vt diximus, ex Senatoribus primis, plerunquè nesciente coniuge, vasa argentea auferebat à domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cùm cognosceret, scãdalizabatur in eum: sed tamen dato egenis precio, species domui restituebat. Cumque ad officium Dominicum fuisset mancipatus, & sanctam ageret in seculo vitam, surrexerunt contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni potestate à rebus ecclesiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad summam eum contumeliam redegerunt. Sed non longi temporis patię inultam eius iniuriam diuina voluit sustinere clementia. Nam vnus ex his nequissimis & indignis

Duo presbyteri valdè eũ premũt.

gnis presbyteris, cùm ante noctem minatus eum fuisset de ecclesia velle extrahere, signum ad matutinos audiens fuisse commotum, feruens felle, cõtra sanctum Dei surrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die præcedente tractauerat. Ingressus autem in secessum suum, dum ventrem purgare nititur, spiritum exhalauit. Expectabat enim puer foris cum cereo dominum egressurũ. Iamq; aduenerat lux, & satelles eius, id est, alius presbyter mittit nuncium, dicens: Veni, nè tardaueris: vt quæ die hesterna nobis conuenerant, pariter expleamus. Sed cùm responsa dare differret exanimis, eleuato puer velo ostij, reperit dominum super sellulã secessûs defunctum. Vnde indubitatum est, non minoris criminis hunc reum esse, quàm Arrium illum, cui similiter in secessu fuerunt interna deposita, per partes inferiores egesta: quia nec illud sine hæresi potest accipi, vt in Ecclesia nõ obediatur sacerdoti Dei, cui ad pascendum oues commissæ sunt: & ille se ingerat potestati, cui neque à Deo, neque ab hominibus aliquid est commissum.

Horrenda mors presbyteri.

Nota hanc sententiam.

Hinc beatus sacerdos, vno adhuc manente nihilominùs inimico, suæ restituitur potestati. Factum est autem post hæc, vt accedente febre, ægrotare cœpisset: qui rogat suos, vt eum in ecclesiam ferant. Cumque illuc illatus fuisset, conueniebat ad illum multitudo virorum ac mulierum, simulque etiam & infantium, plangentium atq; dicentiũ: Cur nos deseris pastor bone, aut cui nos quasì orphanos derelinquis? Nunquìd erit nobis post transitum tuum vitã? nunquid erit postmodùm, qui nos sapientiæ sale sic condiat? aut ad Dominici nominis timorem talis prudẽtiæ ratione redarguat? Hæc & his similia populis cum magno fletu dicentibus, tandèm sacerdos spiritu in se sancto influente, respõdit: Nolite timere, ô populi. Eccè frater meus Aprunculus viuit, & ipse erit sacerdos vester. Qui non intelligentes, putabant eum loqui aliquid in ecstasi. Quo migrante, presbyter ille nequam, alter ex duobus, qui remanserat, protinùs omnem facultatem ecclesiæ, tanquàm si iam Episcopus esset, inhians cupiditate præoccupat, dicens: Tandèm respexit in me Deus, cognoscens me iustiorem esse Sidonio, largitusque est mihi hanc potestatem. Cumque per totam vrbem superbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat post transitum viri, præparato epulo, iussit cunctos ciues in domo ecclesiæ inuitari, despectisque senioribus, primus recumbit in toro. Cui offerens pincernã poculum, ait:

Prædicit successurũ sibi Aprunculum, & abit è vita.

Visio pincernæ presbyteri cuiusdam nequam, & æmuli S. Sidonij.

Domine mi, vidi somnium, quod si permittis, edícam. Videbã hac nocte Dominica: & eccè erat domus magna, & in domo erat thronus positus, in quo quasì iudex residebat, cunctis potestate præstantior: cui assistebant multi sacerdotum in albis vestibus, sed & promiscuæ populorũ turbæ innumerabiles. Verùm cùm hæc trepidus contemplarer, vidi inter eos beatũ adstare Sidonium, & cum presbytero illo tibi charissimo, qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit, attentè litigantem. Quo deuicto, iubet Rex, vt in imis carceris angustijs retrudatur. Ablatoque isto, contra te iterùm suggerit, dicens te in eo scelere, propter quod prior ille dãnatus fuerat, fuisse participem. Verùm vbì iudex, quem ad te transmitteret, solicitè cœpit inquirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & à tergo statui, tractãs apud memetipsum, nè fortè ego, qui nefas sum, homini mittar. Dum hęc mecùm tacitus voluerem, amotis omnibus, remansi solus in publico: vocatusque à iudice, propius accedo. Cuius virtutem atque splendorem contuens, cœpi hebes effectus titubare præ metu. Et ille: Nè timeas puer, inquit: sed vade, dic presbytero illi: Veni ad respondẽdam causam: quia Sidonius te accersiri deprecatus est. Tu verò nè moram facias ad eundum, quia sub grandi testificatione mihi præcepit Rex ille hæc loqui, dicens: Si tacueris, morte pessima morieris. Hæc eo loquente, exterritus presbyter, elapso de manu calice, reddidit spiritum, ac de recubitu ablatus mortuus, sepulturæ mãdatus est, possessurus infernum cum satellite suo. Tale iudicium super contumaces clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arrij sortiretur mortem, alius, tanquàm Simon magus Apostoli sancti oratione, ab excelsa arce superbiæ præceps allideretur. Qui non ambiguntur pariter possidere tartarum, qui simul egérunt nequiter contra sanctum Episcopum suum.

Et etiã alterius presbyteri terribilẽ mortem.

Interea cùm iam Francorum terror resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare: sanctus Aprunculus, Lingonicæ ciuitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Cumq; odium de die in diem creseeret, iussum est, vt clàm gladio feriretur. Quo ad eum perlato nũcio, nocte à castro Diuionensi per murum demissus, Aruernos aduenit, ibique iuxta verbum Domini, quod posuit in orẽ sancti Sidonij, vndecimus datur Episcopus.

S. Aprunculus, cædem sibi paratã fugiens, fit Episcopus Aruernorũ

MARTYRIVM SS. CLAVDII, ASTERII, ET NEONIS, ITEMQVE DONVINAE ET THEONIL.

læ, ex MS. codice, cui vetusta Martyrologia adstipulantur, per F. Laur. Surium mutato stylo descriptum.

Augusti. 25.

IYSIAS Præses Lyciæ, apud Aegeam vrbem sedens pro tribunali, dixit: Offerantur examini meo Christiani, qui huius Vrbis magistratui traditi sunt ab officio. Eulalius Commentariensis dixit: Iuxta præceptum tuum Domine, quos huius vrbis magistratus comprehendere potuit, Christianos offert tres pueros fratres, & duas fœminas cum infantulo. Ex ijs vnus adstat in conspectu claritatis tuæ. Ecquid de eo præcipit nobilitas tua? Lysias Præses dixit: Quis díceris? Respondit: Claudius vocor. Lysias Præses dixit: Noli florem iuuentutis tuæ per amentiam perdere: sed accede, & sacrifica dijs, quēadmodùm iusserē Augusti domini nostri, vt possis parata tibi tormēta vitare. S. Claudius ait: Deus meus id genus sacrificij non habet opùs: eleemosynis ille potiùs & vitæ sanctimonia delectatur. Dij autem vestri, impuri dæmones sunt, gaudentq; huiusmodi sacrificijs, quibus animæ illorum æternum sibi exitium conscíscunt, qui eos colunt. Nulla igitur ratione mihi poteris persuadere, vt illos colam. Lysias dixit: Ad virgas iste aptetur: non enim alia via eius poterit insania domari. Claudius ait: Etiamsi his grauiora adhibeas tormenta, me quidem prorsùs nihil lædis, tuæ verò animæ æterni ignis supplicia paras. Lysias Præses dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, vt Christiani dijs sacrificent. Si qui id nolint, eos puniri volunt: porrò obtemperātibus honores & munera pollicentur. Claudius ait: Illorum munera, temporaria sunt: Christi autem confessio, æternā animarum salutem conciliat. Tum Præses eum iussit in eculeo suspendi, & eius pedibus flammas admoueri: particulas quoquè ex eius calcaneis præcisas, illi offerri. Claudius ait: Qui Deum timent, nec ignibus, nec vllis tormentorum pœnis possunt lædi: immò verò cædent hæc eis ad salutem sempiternam, quòd propter Christum ea patiantur. Lysias Præses eum vngulis vexari præcepit: ille verò dixit ad Præsidem: Mihi hoc propositum est, vt ostendam tibi dæmonum te esse patronum. Mihi verò nec tantillùm nocebunt cruciatus tui, quibus animæ tuæ flammas inextinguibiles comparas. Præses ait: Testis asperrimis eius latera radite, & candelas ardentes applicate. Quod cùm fieret, Claudius ait: Ignis tuus & tormenta tua saluam faciunt animam meam. Quæ enim patior propter Deum, in magno lucro ponenda mihi sunt: atque adeò mors ipsa, Christi causa tolerata, diuitiæ putandæ. Tum Lysias iratus, iussit eum ab eculeo depositum, in custodiam duci.

Claudius sistitur corā Lysia.

Virgis cæditur.

Horrendi cruciatus eius.

Memorabilis Claudij sententia.

Eulalius Commentariensis dixit: Quemadmodùm præcepit potestas tua, domine Præses, Asterius adest frater secundus. Lysias Præses dixit: Vel tu fidem commoda dictis meis, & sacrifica dijs, non ignorans, quæ supplicia maneant rebelles. Asterius respondit: Vnus est Deus, qui venturus est ad viuos & mortuos iudicandos: qui in cælo habitans, in magna virtute sua humilia respicit. Hunc ego vt colerem & amarem, me mei docuêre parentes. Quos verò tu colis, quosque tu deos appellas, ij certum adferūt exitium & tibi, & omnibus tibi assentientibus. Eorum cultus, humana adinuētio est, non veritas. Lysias Præses, his auditis, iussit eum quoquè suspēdi in eculeo, ità dicens: Vexantes latera eius, dicite: Vel nunc credens, sacrifica dijs. Asterius ait: Frater sum illius, qui paulò antè abs te interrogatus, respondit tibi. Mihi verò & illi, vnus est animus, eademque confessio. Fac, quod potes. Habes in tua manu corpus meum, animæ facere nihil potes. Lysias dixit: Vngulas ferreas capessite, & pedibus eius colligatis fortiter eum torquete, vt sentiat & corporis & animi cruciatus. Asterius ait: Stulte & insane, quam ob causam ità me excrucias, nec cogitas, quid pro his recepturus sis à Domino? Lysias dixit: Carbones ardentes pedibus eius substernite, virgis & neruis durissimis dorsum & ventrem eius conscindite. Id cùm factum esset, Asterius ait: Tu quidem planè cæcus es: sed ego hoc abs te peto, vt nullam corporis mei partem, vulneris expertem esse sinas. Asterius dixit: Custodiatur cum cæteris.

Psal. 137.

Asterius in eculeo torquetur.

Pedes eius vrūtur, corpus immaniter flagellatur.

Eulalius Commentariensis ait. Adstat Neon, frater eorum tertius. Lysias dixit: Vel tu

Vel tu fili accede, & fac dijs sacrificium, à pœnis immunis futurus. Neon respondit: Si qua est virtus in dijs tuis, ipsi se tueantur ab illis, qui eos negant esse deos, nec tuum patrocinium requirant. Si verò malitiæ eorum socius es, multo equidem melior sum ego & te & dijs tuis, quandoquidem vobis non obtempero, sed vnum colo verum Deum, qui fecit cælum & terram. Lysias dixit: Frangite ceruicem eius, & dicite: Noli blasphemare deos. Neon ait: Itáne tibi blasphemus videor, dum dico veritatem? Lysias dixit: Extendite eum, & carbones ardētes in eum conijcite, & neruis dorsum eius conscindite. Id cùm factum esset, Neon ait: Quod mihi vtile esse scio, & lucrum adferre animæ meæ, id ego faciam, nec possum ab hac sententia deduci. Lysias dixit: Sub cura Eulalij Commentariensis & Archelai spiculatoris, foris ante atrium hi tres fratres, vt digni sunt, Cruci affigantur, & corpora eorum auibus lacerāda relinquantur.

Neonis supplicia.

Tres fratres crucifiguntur.

Eulalius Commentariensis dixit: Sicut iussit claritas tua, adstat * Donuina. Lysias ait: Cerne mulier, qui ignes & quæ tormenta parentur tibi. Si ergò vis illæsa abire, offer dijs sacrificia. Donuina respondit: Ego verò, nè in ignem æternum & tormenta semper duratura corruam, Deum colo & Christum eius, qui fecit cælum & terram, & omnia, quæ in eis sunt. Vestri autem dij, lapidei sunt & lignei, hominum manibus effecti. Lysias dixit: Vestibus nudatam extendite, & omnia eius membra virgis lacerate. Archelaus spiculator ait: Per sublimitatem tuam, Donuina iam defecit. Lysias dixit: Iactetur corpus eius in fluminis locum profundum.

Donuinæ martyriū.

Eulalius Commentariensis ait: Præstò est etiam Theonilla. Lysias dixit: Vidisti mulier, quæ supplicia, quæ flāmæ eos excruciârint, qui ausi fuêre cōtradicere. Quamobrèm habeto honorem dijs, & sacrifica, vt possis ab his seruari pœnis. Theonilla respondit: Ego ignem æternum timeo, qui potest & animā & corpus perdere, eosque crematurus est, qui impiè defecêre à Deo, & adorauerunt idola & dæmones. Lysias dixit: Alapis faciem eius contundite, humique prostratam, ligatis pedibus eius, acriter excruciate. Theonilla ait: Num tibi æquum & bonum videatur, vt mulierem ingenuam & peregrinam his subijcias cruciamētis, tu nôsti. Nec latet Deum quid agas. Lysias dixit: Suspensam capillis, in faciem cædite. Theonilla ait: Non tibi sufficit, quòd me nudam statuisti, cùm ea re nō me duntaxàt, sed etiam matrem tuam & vxorem ignominia affeceris? Omnes enim fœminæ, vnius generis corp⁹ habemus, quod tu quoquè non ignoras. Lysias dixit: Habes maritum, aut vidua es? Theonilla respondit. Iam annos tres & viginti sum vidua, & propter Deum meum sic permansi, ieiunijs, vigilijs & precibus vacans, postquàm immunditijs valefeci, & cognoui Deum meum. Lysias dixit: Nouacula acuta radite caput eius, vt vel sic erubescat: cinctamque rubo campestri, ad quatuor palos extendite, & loro totum eius corpus proscindite. Carbones quoquè eius ventri imponite, atque ità moriatur. Eulalius Commentariensis & Archelaus spiculator dixerunt: Domine, iam exanimata est. Lysias ait: Corpus eius culeo insutum, mittatur in mare. Eulalius Commentariensis & Archelaus spiculator dixerunt: Quemadmodùm iussit celsitudo tua, ita factum est. Passi sunt sancti martyres apud Aegeam sub Lysia Præside, 10. Calendas Septembris, Augusto & Aristobulo Consulibus: regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor, gloria, laus & virtus in secula seculorum, Amen.

Theonilla dirè cruciata, nō cedit tyranno.

Diocletianus Augustus & Aristobulus, consules fuere anno Christi 285.

IOSEPHI HVMILIS ET MINIMI LAVDATIO IN SANCTVM APOSTOLVM BARTHOlomæum, quam in decem capita diuisimus.

Habetur in Simeone Metaphraste.

HVIVS concionis author, & diei festi iucunditatem spiritualem nobis afferentis hilaritas, est beatus Apostolus Bartholomæus: qui cū diuinus sit Apostolus, & luminis splendore, purisque sancti Spiritûs fulgoribus tantùm illustretur, quantùm verbis explicari non potest: nobis etiam lumen suggerit, qui sacram & gloriosam eius memoriam celebramus. Agè igitur, diuinis vocibus illum collaudantes quàm maximè possumus, diuina ipsius narratione delecte-

August. 21. Cap. 1.

mur, & laudationibus honoremus virum, quouis honore superiorem. Laudemus Apostolum, à Deo ipso laudatum. Beatum prædicemus eum, qui semper beatus est. Eius gloriam celebremus, quem extulit diuina gloria. Videamus quisnam antè fuerit, & qualis posteà euaserit: quemadmodùm qui priùs idiota erat, & pauperem vitam agebat, omni ex parte sapiens effectus, & omnium bonorum diuitijs ornatus fuerit: quemadmodùm è terrestri cælestis euaserit, è minimo maximus, & ex piscium piscatore, hominum piscator factus sit.

Bartholomæus piscium piscator.

Itaque cùm Deus ipse homo factus, propter misericordiæ suæ viscera nostrum corpus gestaret, & discipulorum delectum haberet, is, inquam, qui prænouit omnia, priusquàm generentur, celeberrimum Apostolum Bartholomæum delegit, amicumq; sibi verum & fidelem cooptauit. O diuinæ vocationis præstantiam, ô magnam & singularem felicitatem, ô qualem hic inuenit magistrum, qui maximis mysterijs eum initiauit, & sapientem effecit! ô beatam illam animam, dignam habitam, quæ cum Deo versaretur, cum Deo & omnipotente Domino cibum sumeret, & sacra doctrina, orationem & facultatem omnem superante, instrueretur.

Cap. 2. Electio eius ad Apostolatum.

Cap. 3.

Posteà verò, quàm Magistrum suum in Cruce suffixum, eundemque sepultum, & post resurrectionem ad cælos ascendentem vidit, & sanctissimi spiritus dono æquè, ac reliqui Apostoli, donatus est, tanquàm generosus aliquis miles, validissimis armis vndiquè munitus, aduersùs hostile bellum prosiluit! & ipsos quidem hostes validissimè percussit, his verò, qui ad vitam ipsam venire studebant, salutem conciliauit. Tetendit orationis suæ retia, & gentes ipsas è profundo ereptas, illas quidem captiuas, sed ad vitam tamen ductas, conseruauit: euertit idolorum templa, & Dei ecclesias erexit: humana corda in sterilitatem conuersa, cælestis doctrinæ aratro renouauit: eaque ità excoluit, vt tanquàm feraces campi, fructum ferre possent: accendit miraculorum facem, & affectuum humanorum caliginem profugauit: in quascunque partes permeabat, velut stella quædam iustitiæ solem prædicans, illustremque fulgorem emittens, fallaciæ tenebras destruebat: & oratione quidem dæmones ipsos fugabat, precibus autem morbos insanabiles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendum expeditos reddens, corda deniquè & animos imbecilliores confirmans.

Res à S. Bartholomæo præclarè gestæ.

Cap. 4. Prædicat Hierapoli cũ Philippo

Erat vnà cum Bartholomæo & beatus ille Apostolus Philippus, quo cum multo tempore diuinum Euangelium prædicauit. Hi cùm in vrbem Hierapolim venissent, cui priùs nomen erat Ophioryme, multas ærumnas, & cruciatus nõ mediocres sustinuerunt, cùm eius ciuitatis homines violenti essent, & valdè inhumani: quippè qui viperam colere consueuerant, venenum pestiferum & lethale, tanquàm fructum aliquem percipientes. Illi cùm diuinos Apostolos vidissent, dicebant nouum quendam Deum ab illis nunciari, & à vetere cultu ipsos auerti, atque à paternis traditionibus abalienari. Quamobrèm cùm manus in eos iniecissent, admirandæ sanctitatis virum Apostolum Philippum cruce condemnauerunt. Diuinus autem Bartholomæus, instàr alicuius bouis aratoris, à suo compare separatus ingemiscebat, ac lamentabatur quidem, sed non desinebat tamen suauem illum sulcum ducere, qui animarum agricolæ Deo vberes fructus allaturus esset: quinimmò ita vt consueuerat, huc atque illuc obibat, fidei sermonem disseminans, prauam zizaniam euellens, & quicquid salutare ijs esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes, Euangelicis gressibus speciosos factos, & ad infinitarum animarum adeptionem recta via progredientes! ô linguam illam diuinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberauit! ô manus, quæ violentos hostes expugnârunt, & animas ipsas è diaboli manibus eripuerunt! ô diuinos & illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidiæ tenebris obscurati.

Viperã colunt Hierapolitani.

S. Philippus crucifigitur

Cap. 5. Similiter & S. Bartholomæus verso tamẽ in terram capite vt S. Petrus.

Cùm igitur regiones illas ità peragraret, vénit ad vrbem quandam, cuius ciues cùm idolorum superstitione liberâsset, ab eius loci Præside crucis supplicio & ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus, Salue, inquit, Crux, per quam humanum genus gaudio affectum est. Salue, eius Crucis imitatio, per quam mors mortem dissoluit, & mortales ipsos immortalitate donauit, Salue Crux, in quam cùm Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit. Salue Crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cælos perduci possim: quæ deniquè mei præceptoris imitatorem me fecisti. Ad te ascendo, neque moram duco: iam enim tempus meum completum est. Bonum certamen certaui, cursum

consummaui, fidem seruaui: opus, quod mihi Christus magister meus tradidit, perfeci. Hæc cùm dixisset, & Deum precatus esset, rogauit carnifices illos, vt verso in terram capite, in cruce suffigeretur: nec rectus, quemadmodùm eius magister, in crucem ageretur: sita & in ipsis cruciatibus suam in magistrum reuerentiam conseruabat. Quinetiam in crice suffixus, cum fratribns loqui non destitit, quoad sanctissimam illam animam Deo tradidit. Cuius assessum Angeli applausu exceperunt, aër purgatus est, & diuinorum Apostolorum chorus exultauit.

Cùm verò multum temporis præterisset, eius regionis Tyranni, vitæ prauitatem exercentes, & multorum deorum ebrietate debacchãtes, cùm viderent loculos illos, in quibus beati Apostoli Bartholomæi reliquiæ conditæ erant, splendida quædam & illustria miracula edere, & eos à morbis liberare, qui eò accedebant, prauum consilium & suo proposito dignum inierunt. Venite, inquiunt, in profundum mare corpus hoc demergamus. Sed, ô miseri, eiúsne corpus in mare demergetis, qui profundum illum draconem in altum demersit, qui salutaris aquæ fontem aperuit, & abundè cælestia dogmata hominibus impertiuit? Venite, inquiũt, mari obruamus. Eúmne vos obructis, qui veritatem anteà obrutam detexit, & infidelitatis sallsedinem exterminauit? Venite, inquiunt, & temerarium furorem effundentes, in maritimas vndas hoc corpus proijciamus, nè ex eo, tanquàm è rationali aliquo flumine, salus ad eos desluat, qui morborum angustijs comprimuntur. Cap. 6. Demergitur eius sanctũ corpus in mare.

Hæc cùm dixissent, quod cogitârant, aggressi sunt, & vnà cum quatuor aliorũ martyrum loculis, beati Bartholomæi reliquias in mare deiecerunt. Martyres autem illi glorioſi, Apostolum Bartholomæum valdè inclytum, duo à dextera, & duo à sinistra parte, medium habentes, Pontum ipsum sine fluctuatione aliqua transmittebant. Cumq; ad Bosphorum Thracium in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transierunt: deindè transmisso Aegeo & Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt: & Syracusas ad sinistram derelinquentes, atque Occidentem versùs tendentes, ad insulam Liparim peruenerunt. Itaque celeberrimus ille Apostolus ad eam insulam deductus est. Diuini autem illi martyres cùm id compleuissent, quod Deus voluërat, quamcelerrimè redierunt in eam viam, in quam vnumquemque diuina prouidentia direxit. Statim autem is, qui Ecclesiã Liparis insulæ gubernabat, per diuinam reuelationem didicit, Christi Apostolum ad maris litus appulisse. Cap. 7. Vt eius reliquiæ in Liparim venerint.

Erat eius Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cuius gloria longè lateque apud omnes celebrabatur. Cùm ille igitur properâsset, & loculos ad continentem appulsos vidisset, stupore & gaudio repletus, summa voce: Benè, inquit, quòd huc venisti, vt portus salutaris, ad eos, qui pelagi fluctibus periculosis agitamur. Benè quòd venisti, diuinũ Spiritûs paracleti flumen, ex quo veritatis aquæ scaturiunt, & pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur. Veni, & animas nostras irriga, affectuum nostrorum feruorem reprime, cordium ianuas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc à te Liparis insula supplex petit, quam habitare feliciter voluisti. Hæc, inquam, insula his verbis te alloquitur: Tu, qui multo lumine illustris es, & illius diuini Orientis verè amicus, quomodò factum est, vt talis tantusq; apud meæ paupertatis Occidentem diuersatus sis, ab Orientis partibus commotus, & per maritimos sinus nobis ostensus? Dies facta sum, quæ anteà paupertate laborabam, thesaurum magnum hodiè sum consecuta: neque vlla in re Roma illa ipsa vrbe decantata, beatos Apostolos Petrum & Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorem possideo. Omnes insulæ mihi gratulemini, omnes vrbes, quæ vbiquè estis, mecùm vnà exultate. In vobis multorum sanctorum corpora posita sunt: mihi satis est vnus pro omnibus. Cap. 8. Agatho Episcopus Liparimens. excipit sanctorum reliquias. Psal. 76.

Sed, ô beatissime, & diuinis Angelis par factus Apostole, quis tua præclara facta pro dignitate laudaret? Quis pericula, pro Christo à te susceptа, enumerare posset? Quæ cùm quotidiè subires, à tristib⁹ periculis mortales liberâsti. Tu verè sal illud es, quod corda illa, quæ euanuerant, atque insipida euaserant, condiuisti: & insciтiæ fallsedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractam, expurgâsti. Tu es rationale illud flumen, ex diuina sede profectum, iuncorum plenum torrentem abluens, Ecclesiæ verò sulcos replens, prauitatis riuos exsiccans, ipsius denique terræ faciem irrigans. Tu es sagena illa solidissima, quæ rationales pisces, in erroris profundo natantes, comprehendisti, eosque supernæ illi mensæ obsonium obtulisti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo paracleti Spiritûs ignis, tanquam fax Cap. 9. Matth. 5. Eximia S. Bartholomæi præconia.

quædam, aduenies, multiplicis vitij zizania combussit, & diuinæ cognitionis splendorem emisit. Tu es diuini Solis lucidus radius, qui à summo cælo vsq; ad extremum percurrens, & erroris tenebras imminuens, & ijs, qui sedebant in vmbra mortis, hoc est, in malis lethalibus, effulgens, per lauacrum regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es preciosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificauit, quæ nullo vnquàm tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum, & cælestis Dei preciosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritus sancti diuersorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suaue canens luscinia, cælestis cicada, Angelus denique in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisus, Spiritus sancti myrotheciũ, ægrotantium medicus, diuinæ gratiæ tuba, vitis fœcundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccãtium patronus, defessorum recreatio, oppressorum refugium, miraculorum fons, dæmonũ profugatio, Apostolorum gloria, Angelorum ciuis, qui Prophetis sublimior, & martyrum consors fuisti, eius denique gloriæ, quæ reuelanda est particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundiltumen, omnium (vt summatim dicam) bonorum thesaurus.

Cap. 10. Itaq; salue, Bartholomæe, illius magni tonitrui fulgur, quòd in rota mundi huius apparuisti, & idolorum insaniam ac noctem extinxisti. Salue, Bartholomæe, ille Spiritus sancti calamus celeriter scribẽs, Psal. 44. qui legem in tabulis cordis pulcherrimè descripsisti: Legem, inquam, illam nõ veterem, sed valdè nouam. Salue Bartholomæe, potentis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerâsti, dæmonum per aërem vagantium turmas percussisti, & mortalium animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salue, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquâsti, & homines ipsos viuentis Dei templa reddidisti. Salue Spiritus sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, & omnes mentes ad Christi obedientiam captiuas duxisti. Salue concinna sancti Spiritus paracleti cithara, rationalis tibia, Christi instrumentum, quòd cælestia dogmata nobis cecinisti, & prauæ impietatis modulationes confudisti. Salue cælum perpulchrum, diuinis splendoribus illustre, in quo ille sol iustitiæ requiescit, & orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnem euertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor, & dictionis infirmitate opprimor: nã vel hi, qui oratoria facultate maximè præstant, inferiores sunt, quàm vt te laudare possint: neq; quisquam est, qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, & peccatorũ perturbationem, qua vexamur, sedare velis, quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, & cælestis gaudij participationem tuis orationibus impetres, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria cum patre & Spiritu sancto, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Inuocat author S. Bartholomæũ.

SEQVITVR B. PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO BATHOLOMAEO APOSTOLO.

LAETAMVR, & gloriamur in Domino, dilectissimi, de sancto vestræ dilectionis affectu, quia quantò vberiùs diuini verbi poculum bibitis, tantò feruẽtiùs in idipsum desiderij faucibus æstuatis. Nec immeritò. Nam ità est omnis Apostolici culminis beatitudo coniuncta, & tot gratiarum compage, vt glutino, probatur vnita, vt cùm vnius eorum festiuitas colitur, protinùs omnium Apostolorum nõ diuersa sublimitas interioribus obtutibus ingeratur. Vna scilicet inter eos excellentia iudiciariæ potestatis, eadem dignitas ordinis, nec diuersa in ligando, siue soluendo virtutis habetur auctoritas. Hæ sunt enim illæ preciosæ margaritæ, quas in Apocalypsi beatus Ioannes se conspexisse pronunciat, ex quibus etiam cælestis Hierusalem portas perhibet esse constructas. Singulæ, inquit, portæ erant ex singulis margaritis. Ipsi nimirum portæ, ipsi sunt nihilominùs margaritæ, quia dum signis, atq; prodigijs quosdam diuini splendoris radios mittunt, ad supernæ Hierusalem gloriam conuersis ad fidem Gentibus aditum pãdunt. Et quicunq; saluatur, per hos quasi portas ad vitã viator ingreditur. Quorum mysticã tenuere figuram & lapides illi, qui, Deo iubente Moysi, rationali summi Sacerdotis legunt ir impressi, quod quidem rationale Sacerdos ferebat in pectore, cùm ingrede-

Sanctorum Apostolorũ festa colenda. Apoc. 21.

Exod. 28. Sensus mystic⁹ in scriptura quærendus.

retur

retur ſancta ſanctorum. Præceptum eſt ergò, vt in eo ponerentur duodecim lapides, terni per quatuor angulos, incluſi auro, quia nimirùm ſancti apoſtoli per quadrifidũ orbem, de Trinitate, quæ Deus eſt, prædicarunt catholicæ fidei veritatem. Qui etiam lapides auro referũtur incluſi, quia & beati Apoſtoli in ſapientiæ cæleſtis arcano perſeuerant inuiolabiliter confirmati.

Legitimũ ergò eſt, vt ſacerdos, cùm ingreditur ſanctuarium, duodecim precioſos lapides in rationali pectoris deferat, quatenùs quiſquis ſacris altaribus appropinquat, Apoſtolicæ ſibimèt rectitudinis exemplа proponat, vt quorum miniſterio fungitur, eorum vitam, in quantum prævalet, imitetur, & quorum gerit officium, in eos ſanctę æmulationis ſtudio mẽtis defigat obtutum. Et quid mirùm, ſi nos imbecilles, & paruuli, beatorum Apoſtolorum, qui ſanctæ Eccleſiæ baſes ſunt, & columnæ, iubeamur imitari normam, ſanctamq; tenere doctrinã, cùm & ipſi Apoſtoli priorum ſuorum, antiquorum ſcilicet patrum, ſint auctoritate firmati? Vnde & in cõſtructione tabernaculi, vt columnæ argenteæ interiùs ſtarent, paxilli ærei figi per circuitum exteriùs iuſſi ſunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnæ itaq; argẽteæ interiùs, paxilli verò ærei in circuitu figuntur, atq; in ipſis funes ligati ſunt, vt tabernaculũ fixum maneret, quia videlicet vt ſancti apoſtoli in luce ſermonis ſui ſolidi ſtarent, vtque totum tabernaculum, id eſt ſancta Eccleſia, in fidei integritate conſiſteret, tanquàm paxilli ærei in circuitu patres teſtamenti veteris, ac Prophetæ exteriùs fixi ſunt, qui verborũ ſuorum funibus prædicatorum mentes in ſoliditate conſtringerent, atq; hoc habitaculum Dei fidei ſtabilitate ligarent. Extra verò paxilli ſunt, quia ante tempus huius ſanctæ Eccleſię fuerunt. Sed tamen eos ligant, qui in ipſa ſunt, quia dum cæleſtia myſteria ventura prædicant, hæc poſtquam oſtenſa ſunt, credibilia omnia fecerunt. Vt ergò intùs columnæ immobiles ſtent, foris paxilli funes continent, quia vt ſancti apoſtoli perfectæ incarnationis Dominicæ myſterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc, priuſquàm fieret, & videre, & prædicare potuerunt. Vndè rectè quoq; ipſe primus apoſtolorum, magna ſcilicet columna veri tabernaculi, loquitur dicens; Habemus firmiorẽ propheticum ſermonem, cui benefacitis intendentes, quaſi lucernæ in caliginoſo loco. In quibus verbis indicat (quãuis ad alta ſurrexerit) ex culmine, vbi religata perſiſtat in fide. Quæ tamen lucerna prophetici ſermonis iam quidem intelligentibus lucet, ſed adhuc nõ intelligentibus cooperta allegoriarũ obſcuritatibus permanet. Vndè etiã per Pſalmiſtã de eiſdẽ dictis Prophetarum dicitur; Tenebroſa aqua in nubibus aëris: quia videlicet occulta eſt ſapiẽtia in Prophetis.

8. Apoſtoli eccleſiæ baſes & columnæ.

Exod 38.

Prophetæ paxilli ærei in circuitu tabernaculi id eſt eccleſiæ.

Petrus primus Apoſtolorum prædicatur. 2. Pet. 1.

Pſalm. 17.

Nec immeritò columnæ argenteæ, paxilli verò ærei facti ſunt, quia quod clarè iam Apoſtoli prædicant, hoc Prophetæ ſub intellectu myſtico obſcurè locuti ſunt. Rectè verò per æris metallum ſignati ſunt, qui clari in ſuis prædicationibus non fuerunt. Sancti verò Apoſtoli, quia de Redemptoris noſtri myſterio lucem prædicationis habuerunt, argenteis columnis expreſſi ſunt. Et notandum quia argentum ſonat & lucet, æs verò ſonat, & non lucet, quia prædicatores noui teſtamenti apertè locuti ſunt, quæ etiam monſtrare potuerunt; prædicatores verò teſtamenti veteris, quia per allegoriarum vmbras de cæleſti myſterio obſcura dicta protulerunt, quaſi ſine luce ſonitum dederunt; quanquàm æs & ſanctis aliquandò congruere reperiatur Apoſtolis, de quibus ſub Aſer ſpecie per Moyſen in Deuteronomio dicitur; Ferrum, & æs calceamentum eius. Calceamentum quippè in ſcriptura ſacra munimentum prædicationis accipitur, ſicut ſcriptum eſt; Calceati pedes in prædicatione Euangelij pacis. Quia ergò per ferrum virtus, per æs autem perſeuerãtia longanimitatis exprimitur, ferrum & æs, apoſtolorum dicitur eſſe calceamentum, nec nõ & ſanctorum quorumlibet prædicatorum. Per ferrum ſcilicet aduerſantia mala patienter tolerãt, per æs verò bona propoſita longanimiter ſeruant. De quibus apoſtolis, ſiue apoſtolicis viris, prædicatoribus ſcilicet ſanctis, ad eundem Aſer, cùm præmiſiſſet: Aſcenſor cæli auxiliator tuus: ſubdidit; Magnificẽtia eius diſcurrunt nubes. Quis enim eſt aſcenſor cæli, niſi Saluator noſter, qui poſtquàm mortis imperium moriens perdidit, cælum Angelis comitantibus, & diſcipulis ſuſpicientibus, penetrauit? Huius magnificentia nubes diſcurrunt, quia eius auctoritate Doctores ſancti per mundum ſalutiferæ prædicationis imbrem pluunt. De quibus & Propheta; Qui ſunt, inquit, iſti, qui vt nubes volant?

Deut 33.

Ephes. 6.

8. Apoſtoli ferro, æri, & nubibus cõparantur.

Eza. 60.

Iſtæ nubes reſoluuntur in aquam, cùm terram cordis noſtri doctrinæ ſuæ fluentis inebriant, vt eam ad proferenda pij operis germina fertilem reddant. Vndè & Bartholo-

Nomẽ Bartholomæi

quid signi-ficet.

tholomæus(quod vtiq; Syrum nomen est, nō Hebræum)interpretatur Filius suspen-dentis aquas, filius vtiq; Dei, qui prædicatorum suorum mentes ad cælestia contem-planda suspendit, vt quantò liberiùs se ad intelligēdum Creatorem suum pennis vir-tutum librant, tantò feraciùs & vberiùs imbrem cęlestis eloquij nostris cordibus in-fundere valeant, vtque ex illo fonte suspensi bibant, quod in nos postmodùm propi-

Deut. 11.

nando transfundant. Vndè benè Moyses mysticè de sancta dicit Ecclesia; Non est ter-ra, ad quam ingredimini possidendam, similis terræ Aegypti, de qua existis, vbi iacto semine, in hortorum morē aquæ deducuntur irriguæ, sed de cælo pluuias expectans, quam Deus suus inuisit omni tempore. Secularis enim prudentia, quasi coluber per humum serpit, & huc illucq; lubrica varietate declinat, diuina verò sapientia de cæ-lestibus intonat. Hortus etiam hic siniſtram habet significationē. Nam carnalis scien-

3. Reg. 21.

tiæ videtur designare lasciuiā. Sicut & illic, vbi Achab petijt vineā Naboth. Da mihi, inquit, vineam tuam, vt faciā mihi hortum olerum. Ille quippè in hortum conatur vineam vertere, qui rigorem virtutis iucunda carnalis illecebrę vult amœnitate mu-

Psal. 36.

tare. Et Psalmista superbos oleribus comparat dicens; Tanquàm fœnum velociter arescent, & sicut olera herbarum citò cadent.

Terra itaque repromissionis, hoc est sancta Ecclesia, de cælo pluuias præstolatur, quia sapientiæ cælestis imbre perfunditur, & nubes eius, scilicet Doctores, de cælesti vno fonte inuisibiliter hauriunt, quod in nos postmodùm suauiter eructando trans-fundunt. Vndè Prophetæ, Memoriā, inquit, abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. An non ad illum fontem Paulus, magna scilicet nubes, redijt,

Sensus scri-pturæ à pa-tribus hau-riendus est.

Psal. 144.

2. Cor. 12.

Actor. 10.

cùm supra tertium cælum raptus, verba, quæ loqui non licebat, audiuit? An non ad eundem fontem reuersus est Petrus, cùm in extasim subitò rapitur, & non modò di-uersa animantium genera, sed & serpentia mactare, & manducare iubetur? Nam hæc quidem nubes non erat tunc aqua sapientiæ pleniter grauida, quia communis om-nium gentiū vocationis erat ignara. Sed accessit ad fontem, & hausit limpidissimam,

Acto. 2.

atque perspicuam de salute gentium puritatē. Nunquid & beatus iste Bartholomæus de plenitudine fontis huius haustum cælestis gratiæ non percepit, quandò super eum cum coapostolis suis omnibus venit Spiritus sanctus in ignitarum diuersitate lingua-rum? Sed qui ignem audis, aquam forsitan non intelligis. Audi quomodò Dominus eundem spiritum sanctum, qui in igne super apostolos venit, aquam vocauit. Si quis,

Spiritus san-ctus aqua viua dici-tur.

Iohan. 7.

Psalm. 35.

inquit, sitit, veniat ad me, & bibat. Moxq; subiungit: Qui credit in me (sicut dicit scri-ptura) flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (ait Euangelista) dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. De quibus credentibus per Prophe-tam dicitur; Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ pota-bis eos, quoniam apud te est fons vitæ. Philosophi dicunt, spatium aëreæ crassitudinis non plus quàm decem stadijs à terra distendi, quæ nobis aliquandò Solis splendorem subtrahit, & pluuias fundit. Istæ verò, de quibus nunc loquimur, nubes cælorum cel-sa transcendunt, & lumen veri Solis non auferunt, sed ostendunt. De quibus etiā sub

Eccle. 1.

fluuiorum nomine per Salomonem dicitur; Omnia flumina intrant in mare, & ma-re non redundat, ad locum, vndè exeunt, flumina reuertuntur, vt iterùm fluant.

Inter quos vtique fluuios beatus Bartholomæus insignis est, atque conspicuus, qui quodā præsagio futurorū, huius mystici vocabuli titulo cernitur insignitus. Nā cùm dicitur Filius suspendentis aquas, dicitur procul dubiò filius Dei, non quidē naturalis generationis origine, sed propensioris gratiæ dignitate. Erat enim verè Dei templum, cælestis gratiæ sanctuarium, arca fœderis, tabernaculum testimonij. Nam sicut arca

Exod. 25.

illa legalis ex imputribilibus lignis sethim mystica fuerat arte composita, auro quoq; purissimo resplendebat, intùs & extrinsecùs inaurata, ità vir iste mirabilis, qui spem suam in æternitate posuerat, & exteriùs radiabat imitandæ vitæ splendore, & intrin-secùs prælucebat diuinæ sapientiæ claritate. In illa quoq; arca erat vrna aurea, in qua manna seruabatur, tabulæ nihilominùs testamenti, & virga Aaron, quæ fronduerat.

Egregia sa-cræ scriptu-ræ exposi-tio.

Quid est autem vrna aurea, nisi caro Christi munda, syncera, atque ab omni reatūs contagione purissima? Quæ reconditum habet manna, Angelicum videlicet panem, hoc est diuinitatis æternæ dulcedinem. Duæ verò lapideæ tabulæ inuiolabilem vtri-usque testamenti significant firmitatem. Quid autem Aaron virga, nisi summi veri-que Pontificis nostri salutare vexillum, & viuificæ Crucis exprimit sacramentum? Quæ etiam in eo, quòd germinasse perhibetur, prefigurauit beatam Crucem immor-talis memoriæ viriditate vernantem.

Hæc

Hæc sunt sacramenta vniuersalis Ecclesiæ, hæc etiam salutaris instructio cuiuscunque fidelis animæ Christianæ. Quod enim arca per adumbratam prætendebat imaginem, hoc nunc Ecclesia, vel quæque mens iusti per efficacissimam, & apertam possidet veritatem. Hæc beati Apostoli mysticæ refectionis alimenta portabant, hæc tanquàm panem paruulis exponendo frangebant. Nam postquàm Euangèlicus ille Sermo prorupit, quoniàm aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, prophetica querela cessauit, qua dicitur: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Thren. 4.
Hic est panis ille quotidianus, fratres mei, quem nos veritas docuit inhianter expetere, hoc cælestis sapientiæ pabulum, quod debemus iugiter esurire.

Audiamus itaque per os Salomonis sapientiam nos ad mensam spiritualis alimoniæ claris vocibus inuitantem. Sapientia, inquit, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam, misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me; venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. Christus enim, qui sapientia Patris est, victimas immolauit, cùm ad nostræ imitationis exemplum beatos Martyres occidi permisit. Miscuit vinum, quia propinauit credentibus Spiritum sanctum. Proposuit mẽsam, quia cælestem parauit hominibus gloriam. Misit ancillas suas, id est sanctos Verbi ministros, qui se infirmos, & fragiles asseuerant. Quid ergò iam restat, nisi vt, relicta fame seculi, properemus ad mensam Dei? Sed ad hanc ingrediendi aditum reperire non possumus, nisi per sanctos Apostolos, quibus claues commissæ sunt Regni cælorum. Vndè scriptum est; Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat, in foribus portarum. Ipsi quippè sunt caput turbarum, foresque portarum, quia ipsi sunt populorum principes, ac supernæ Hierusalem, sublimioris excellentiæ priuilegium, ianitores. Ipsi sunt regales illæ sedes, de quibus in libro Sapientiæ dicitur; Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens Sermo tuus, Domine, de cælo à regalibus sedibus venit. In aduentu quippè Domini medium silentium omnia continebant, quia iam & Prophetæ cessauerant, & nondum Apostoli ad prædicandam nouæ fidei gratiam veniebant. In quodam planè mundus meditullio consistebat, dum nec Prophetarum oracula superessent, & Apostolica nondùm prædicatio coruscaret. Quid autem hîc nox intelligitur nisi diabolus, qui auctor est tenebrarum? qui nimirùm quodammodò tunc ambulat, cùm non facilè valet implere quod optat; tunc verò currit, cùm malitiæ suæ vota absque vllo contradictionis obstaculo perficit; & nõ iam viæ marginem, sed medium iter tenet, dum nihil sibi videt occurrere, quod sui cursus impetum valeat retardare. Cùm igitur sub tam noxio mundus silentio conticesceret, & hæc ad perdendos homines occasio diabolum prouocaret, ille non modò medium iter habebat, sed currebat, quia quicquid nequitiæ suæ mente conceperat, efficaciter adimplebat. Nam & cuncta iam Romanum occupabat imperium, & necesse erat eos, qui legem Dei eatenùs saltem vtcunquè tenuerant, iam subesse legibus paganorum. Sub hoc igitur pereuntis mundi silentio, sermo Domini à regalibus sedibus venit, quia de pectoribus Apostolicis, quæ Regis æterni veraciter sedes sunt, verbum Euangelicę prædicationis erupit. Ipsi quippè regales sunt sedes quas Deus inhabitat. Ipsi Reges & patres Ecclesiæ, sicut dicitur + omnis gloria eius filiæ Regum abintùs. Isti sanè Reges, armati gladio spiritûs, quod est verbum Dei, debellârunt principem mundi: de quo nimirùm Apostolorũ gladio legitur — Durus debellator in mediã exterminij terram prosiliuit gladius acutus in similatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad cælum attingebat, stans in terra.

Prouer. 9.

Prouer. 1. S. Apostoli principes populorum & ianitores cæli dicuntur.

Sap. 18.

Itèm Regales sedes Regis æterni, & patres Ecclesiæ.

Psalm. 44. Ephes. 6. Sap. 18.

Istorum itaque Regum dilectissimi subdamur imperijs, eorum magisterijs instrui, eorum patrocinijs elaboremus absolui, quatenùs absoluti per concessam beatis Apostolis authoritatem, ad ipsum Apostolicæ dignitatis introducamur authorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum,
Amen.

VITA

VITA S. AVDOENI EPISCOPI ROTHOMAGENS. CVIVS ETSI MS. IDEMQVE PERVETVstus codex authorem non exprimit, puto tamen eam esse, quam scripsit Anno salutis 956. Fridegodus. S. Odonis Diaconus. Stylum in gratiam Lectoris passim nonnihil correximus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Diuersa dona sanctorũ hominum.

CONditor mundi omnipotẽs Deus, sicut sphæram cælestem multis, sed diuersis, distinxit sideribus: ità Ecclesiam adhuc in terris peregrinantem, quasi quibusdam luminibus illustrare non desinit: In quibus alij miraculis coruscant, alij doctrina salutari quasi pluuia corda piorum irrigant: pleriq; per martyrij gloriam rubent instar rosæ: non pauci virginitatis integritate candent vt lilium: Hos prudentia prudentes, illos iustitia iustos, alios fortitudine fortes, non nullos temperantia temperantes reddit. Vnum tamen vinculum charitatis eos omnes & sibi inuicèm, & suo conditori coniungit & sociat: per quam & singularia vniuersorum, & vniuersa fiunt singulorum: & sicut hortꝰ, diuersis herbarum vel aromatum generibus consitus, odorem suauissimum longè lateq; diffundit: ità isti Deo &

2. Cor. 2. hominibus, virtutibus suauiter redolentes, dicunt: Christi bonus odor sumus Deo, & illud: Alijs quidem sumus odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortẽ. In qua sanctissima Dei Ecclesia beatus Audoënus antistes, quasi quædam splendidissima stella, vel solidissima columna, vel etiam candidissimum lilium emicuit. Siquidem populos doctrinæ suæ radijs illuminauit, contra omnes impetus diabolicæ atque hæreticæ prauitatis vt columna immobilis stetit, vt lilium virtute castitatis enituit. Tum etiã honore virtutis insignis, pudoris admiratione laudabilis, dignitate pręclara excelsus, humilitate lucidissima submissus fuit. Vitia denique, quibus humana vexatur fragilitas, patientiæ virtute calcauit, inanes curas procùl abegit, animi motus validis constãtiæ habenis ceu athleta insignis, mirabiliter cõpressit. Gemino nanq; certauit agone, quandò & ciuibus suis verbum immortalitatis semper abundè suppeditauit, & saluti animæ suæ perpetuò consulere non destitit: tanto proindè nunc clarior & gloriosior apud Dominum, quantò prius in certamine fortior. De cuius egregia vita vt aliquid dignè stylo exarare possimus, inuocanda nobis est summa maiestas sanctæ & indiuiduæ Trinitatis: vt quæ brutæ quondàm asellæ id præstitit, vt humana posset voce loqui, nobis sensuum verborumq; copiam tribuat ad enarranda munera diuina.

Num. 22.

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

24. Augusti.

S. Audoeni patria.

TEMPORIBVS Clotarij clarissimi principis, filij Chilperici Regis Francorum, anno plùs minùs vicesimo regni eius, pago Suessionico, quinque milliaribus ab ipsa ciuitate distante, eo loco, quem Sanciacum vocant, orti sunt tres venerabiles viri, ex vno semine nobiles in seculo geniti, & gratia omnipotentis Dei cælitùs illuminati: puta, Ado, Dado, & Rado. Nati sunt autẽ patre Authario, matre verò Aiga. Cùm essent autem nobilissimi carnis origine, fuêre nihilo minùs erga Christianę religionis deuotionem perquàm studiosi. Cuncta enim, quæ possidebãt siue in fundis, siue in diuitijs, in hospites, in pauperes, in pegrinos, in monachos summo studio conferebant: operantes quidem, vt Apostolus docet, bonum in omnes, maximè tamen ad domesticos fidei. Erant ambo fidei integritate puri, longanimitatis spe præcipui, charitate non ficti, verbum vitæ aure percipere, & corde retinere, sine fatigatione satagebant, idque ab ijs, quorum doctrinam & fidei puritas, & morum sanctitas commendaret. In eorum domo, non vt assolet in quorundam secularium conuiuijs, mimorum vel histrionum carmina fœ-

Parentum eius religio & integritas.

Galat. 6.

da,

da, sed Euangelica, vel Apostolica, siue Prophetica personabant oracula: illum diem sanctum, illum duxêre solennem, quandò aliquem diuini verbi præconem hospitio recipere meruissent.

CAP. II.

COntigit autem eo tẽpore, virum Deo dilectum Columbanum, genere Scotum, cœnobiorum Luxouiensis in Gallia, Bobiensis in Italia fundatorem, ex Hybernia insula in Gallias peruenire: qui relicto paterno solo, parẽtum domo, cunctisque, quibus mundi amatores pro magno vtuntur, voluntariam paupertatem & saluberrimam peregrinationem, pro amore Christi & regni cælestis arripuit. Cuius viri doctrina vel vita qualis fuerit, qui scire desiderat, ex libro, qui vitam moresque eius ornato edisserit sermone, scire poterit. Accidit autem eisdem temporibus, beatum Columbanum, insignem Dei cultorem, de domo Hagnerici summi consiliarij Regis Clotarij remeantem, ad villam quandam, in litore amnis * Mátronæ sitam, Vuilcia cum nomine, peruenire, ibique prædictum virum illustrem Autharium cum nobili coniuge sua Aiga inuenire. Qui cùm virũ Dei magno exultantes gaudio suscepissent, & venerabilibus obsequijs ei gratificari studerent: inter cætera salutifera beatorum virorum colloquia, religiosissima materiam dictorum trium puerorum ad benedicendum infantulos vero Dei cultori obtulit, obsecrãs vt eis benè precaretur. Videns autem eos vir sanctus, præscius futurorum, secundùm piæ matris fidem infantulis benedixit, & prophetico spiritu prædixit eos futuros in Christianæ religiõis virtutibus eximios, honoribus & dignitate seculari claros, in aula etiã regum glorioſos. Nec potuit tãti viri benedictio, cassa vel fortuita vlla ratione putari. Mox ergò, vt pubescere cœperunt, primùm Clotario Regi, deindè Dagoberto in cunctis inuenti sunt gratissimi. Sed illi ad cælestia tendẽtes, inter pestifera mundi huius negocia, religiosa semper hominum sanctorum consortia amabant: & licèt ordine diuerso, at singulos tamen promissionum est effectus consecutus.

S. Columbanus venit in Gallias.

Eius vita habetur sexto tomo 21. Nouembris.

* Materna

Prophetia S. Colũbani de Adone, Dadone, & Radone.

CAP. III.

NAnque primogenitus Ado, cuncta mundi huius obstacula contemnens, semetipsum abnegans, & proprijs voluntatibus renuncians, ex Dei beneficio in castris Regis æterni perpetuò militare elegit: monasticamque appetens vitam, mortiferam mundi huius calcauit dulcedinem. Itaque monasterium Lodariense ad * Mátronæ fluuium prẽclarè condidit in proprio solo, in quo ad præscriptum regulæ almi patris Columbani viuerent fratres, ad eam rem adiuuante eũ beatissimo germano suo Audoëno: ditauitque illud rebus & opibus omnibus, atque etiam disciplinis Ecclesiasticis instruxit.

Monasteriũ Lodarien.

* Materna

CAP. IIII.

RAdo verò, qui extremum natiuitatis ordinem tenebat, thesaurorum regalium summus procurator effectus est: quos ille thesauros iusto dispensans ordine, fideliter & Christianè custodiuit. In ipsis autem seculi dignitatibus nihilominùs fuit sanctæ religioni subditus, erga Dei præcepta iustus & religiosus, dilectione amabilis, eleemosynis largus, in militia prouidus: deniquè iustè ac piè viuendo, in demandatis ipsi palatinis fascibus, fidum ac strenuum sese declarauit.

CAP. V.

POrrò sanctus Audoënus, cognomẽto Dado, auricularij locum & munus in aula Regis obtinuit: itemque ad obsignanda scripta vel edicta regia, quæ ab ipso conscribebantur, sigillum vel annulum Regis castodiebat. Erat verò sensu profundus, eloquio copiosus, consilio prouidus, iudicio iustus, corporis statura procérus, vultu decorus, & ante omnia in Christi charitate fundatus: Regi verò etiam charus, cunctisque principibus & optimatibus fuit venerabilis. Ad illius nutum omnia palatij negocia gerebantur: eius consilijs optimates omnes, atq; ipse etiam Dagobertus Rex, ceu diuinis oraculis parebãt. Neque enim vllum erat aliud eius consilium, nisi quod & Regi & populo vtilitatem adferret. Et assiduè sanè hortabatur Regem, vt Regem omnium Christum, conditorem ac redemptorem suum, sine quo nemo iustè regnat vel imperat, diligendo, timendo, cunctisq; eius mandatis obediendo piè coleret: subditorũ sibi populorũ sociũ se potiùs, quã dominũ existimaret, subiectis parceret, debellaretq; superbos: fines imperij sui ab hostiũ incursib⁹ strenuè defenderet, immò verò, ob abundantiorẽ ecclesiæ Christi pacẽ, eosdẽ fines etiã proferre ac dilatare cõtenderet: homines

Audoenus est Regi Dagoberto à secretis: Itemq; eius scriba seu Cãcellarius

Optimè admonet eundẽ Regem.

Hæretici, homicidæ, latrones & alij flagitiosi homines, è medio tollēdi.

homines flagitiosos, putà fures, latrones, homicidas, maleficos, hæreticos, cæterasque infames personas, è regno exturbaret. Admonebat deniquè, vt ecclesiarum & sanctorum locorum præ omnibus curam gereret, renouandorum & construendorum cœnobiorum studio insisteret: pauperibus, peregrinis, viduis, orphanis, omnibusque necessitatem patientibus piè subueniret: hoc dicens iustum esse, vt cunctorum, qui eius ditione tenerentur, necessitati condoleret. Rex verò Dagobertus aurem viro Dei libenter in omnibus, quæ hortabatur, accommodabat: atque eam ob rem & cunctis hostibus fuit fortior, & omnibus Francorum Regibus, qui ante ipsum regnauerant, felicior. Nam per id tempus nobilissima sanctorum virorum examina, instàr apum inclyta Francorum regio protulit: quorum mellisluo collegio idem vir Domini Audoënus apocrisarius Regis, velut splendidissimum sidus, magnus Christi miles in ecclesia quandoquè futurus, iam emicabat. Vndè non est mirum, si ille Rex, malorum infestatione submota, ponendis hincindè præsidijs pacis, tanta est vsus prosperitate, qui tam prudenti silentiario potiebatur.

CAP. VI.

Eligius in aula Regis Audoeni sodalis.

FLorebat verò in aula Regis etiam beati viri sodalis Eligius, virtutum sanctitate mirandus, quem haud secùs atquè animam suam diligebat: eratq; eis amor vnus, cor vnum & anima vna: pariqúe intentione sub habitu adhuc seculari æterno Regi militabant, ambo fide Christiana firmissimi, ambo Euangelica doctrina repleti. Ab eis omnes Francorum proceres capiebant exempla Christianæ religionis, ab eis hauriebant monita doctrinæ salutaris. Nouerant illi animarum salutem & patriæ cælestis beatitudinem & dulcedinem prædicare: & tanquàm duo fortissimi milites, paribus armis fidei, Christi Ecclesiæ seruiebant. Eorum arma hæreticæ prauitatis iacula tentare poterant, penetrare non poterāt. Etsi autem beatus Audoënus in palatio Regis militari habitu tectus videretur, at tamen ab omnibus ferè monachus potiùs, quā laicus habebatur. Nam sæpissimè preciosis vestibus & aureo balteo extrinsecùs ornatus, subtùs vtebatur cilicio: persistebatque infatigabiliter in orationibus, in vigilijs, in ieiunijs, in lectione diuina, in excipiendis hospitibus: pauperum verò & infirmorum ministerio penè semper deditus erat. Terrena patria instàr exilij ei erat: cælestem vt propriam diligebat: illa vtebatur tanquàm exul, ad hanc ceu auis tendebat.

S. Audoenus in aula Regis monachum repræsentat.

CAP. VII.

Monasteriū Rasbacense condit.

ITaque in Brigiensis syluæ recessibus Rasbacis fluuioli officinas perlustrans, cunctisque Dei seruis necessarijs habitaculis instruens, in suo patrimonio monasterium supradictæ regulæ, quod Hierosolymam voluit dici, efficaciter construxit: vbi non solùm præsentem quietis pacem veris Christi cultoribus, verumetiam certam cælestis visionis requiem suis sectatoribus tum præsentibus, tum posteris feliciter comparauit. Idem verò monasterium opimis possessionibus, ornamētis ecclesiasticis, libris atque alijs diuersis rebus, ad Dei seruitium & cultum pertinētibus, deuotus impleuit, & sanctorum monachorum multitudinem illic congregans, Abbatem vnum ex almi patris Columbani discipulis, virum in disciplinis regularibus apprimè eruditum, Aglium nomine, eis præfecit. Iamq́ue meditabatur, vt cunctis seculi dignitatibus rejectis, soli Deo intrà monasterij claustra absque impedimento seruiret: sed resistebāt tam Rex, quàm optimates omnes eius tam piæ voluntati, dicentes debere eum potiùs plurimorum vtilitati consulere, quàm priuatæ suæ deliberationi obsequi. Videns ergò vir Deo dilectus, ratione simul & authoritate se constrictum, (sciebat enim scriptum omnibus, Potestatibus sublimioribus subditi estote. &, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari) ab hac intentione ardentem animum ad tempus reuocauit: atque interim diuina id agente prouidentia, ecclesiæ Rothomagensis futurus seruabatur antistes, vt eius vrbis ciuibus viam salutis sacris admonitionibus aperiret, imperitosque populi sensus luculentis exemplis institueret.

Abbatem eidem præficit nomine Aglium.

Rom. 13. Matt. 22.

CAP. VIII.

Hæresis Monothelitarum.

INterea verò defuncto Dagoberto Rege Christianissimo, filius eius Clodoueus in regnum successit: in cuius regni exordio hæresis infanda totū penè fœdauit Orientem: intantùm vt ipse etiā Paulus Constantinopolitanus episcopus, & Alexandrinus quoq; patriarcha, peruerso dogmate corrumperentur. Asserebat enim illa pestis, Dominum nostrum Iesum Christum non veram carnem ex Maria Virgine sumpsisse. Cumq́; ea de re à Paulo & cæteris infausti dogmatis assertoribus, cū authoritate etiā

Impe-

Imperatoris Constantij tertij, nepotis Heraclij, beato Martino Pōtifici Romano scripta dirigerentur, vt ipse huic sententiæ assentiret & subscriberet: gustum mortiferæ suasionis summa cum execratione respuit, ità dicens: Etiamsi totus orbis dogmata peregrina & à fide aliena complecti velit, se nec minis cuiusquam, nec blandimentis, nec morte ipsa, à doctrina Euangelica & Apostolica vllo pacto posse auelli. Execratur istam hæresim Rom. Pontifex Martinus.

Mox verò ad Regem Francorum legatos mittens, rogat vt viros in fidei puritate fundatos, verbo & sapientia prouidos, quamprimùm ad se mittat: vt cum illis & totius Italiæ præsulibus, Domino auxiliante, aliquam aduersùs tantæ prauitatis venena antidotum adhibere possit. Rex igitur cunctis regni sui sacerdotibus in vnum coactis, quid Legati tanti Pontificis afferant, exponit: iubetque vt ex semetipsis viros tales eligant, quos ad suscipiendum tantæ rei munus, puritate fidei & verbi sapientia idoneos nórint. Tum illi vno animo beatum Audoënum cum sancto Eligio ei rei destinandos eligunt. Tanta enim erat in viro Dei Audoëno sapientia, vt quanùs Ordinem sacerdotalem nondùm adeptus esset, tamen penè omnibus eius temporis Galliæ vel Franciæ sacerdotibus sapientia anteferretur, vel, vt moderatiùs dicam, æquaretur. Sed obstitit tunc quiddam, nè Romam mitterentur.

CAP. IX.

HAud multo pòst tempore quidam ipsius impij dogmatis assertor ex Asia pulsus, in Galliarum ciuitatem Heduam, quæ nunc Augustudunum dicitur, perfidus apostata peruénit. Cumque in aula Regis Francorum relatum esset, anguem tortuosum virus horrendum in ea ciuitate iam latè vibrâsse, multosque ibidèm infecisse, ilicò synodalem conuentum sacerdotum apud Aurelianensem vrbem adunari iussit: vbì sanè beati viri Audoënus & Eligius, illius hæretici versutijs obiectionibus validissimis restitêre, cunctisque eius argumentis, quibus ceu foueis quibusdam se occulere nitebatur, detectis, omnibus qui illic aderant, mortiferum dogma & vitandum & execrandum, tum manifesta ratione, tum diuina authoritate persuasêre: interìm tamen, modestiæ causa, eius victoriæ palmam beato Saluio Episcopo & martyri concedentes. Conuictus autem hæreticus, etiam è regni Francorum finibus expulsus est. Id verò non contra hunc duntaxàt, sed etiam hæreticos omnes Audoënus facere solebat, vt quos in conflictu superâsset, eos in longinquas regiones confestìm aufugere compelleret. Synodus Aurelianēſ. Beatus Saluius Episc. & martyr, Audoëni æqualis.

CAP. X.

POsteà verò tum Regis voluntate, tum multorum religiosorum hominum, præcipuè tamen beatissimi Eligij, quem præ cæteris singulari amore prosequebatur, consilio & hortatu, Clerici tonsuram accepit, vno eodemque tempore, etiam ipso Eligio viro Dei, comam ponente. Instabat porrò quotidiè magìs atque magìs, vt Ecclesiæ fides intemerata cōseruaretur, & à recto tramite nulla prauitate abduceretur. Videns autem Simoniacam hæresim nimiùm in regno Francorum inualuisse, quę ab impiæ Brunihildis tempore cunctas penè Francorum polluerat Ecclesias: cœpit suadere Regi & cunctis optimatibus, vt patriam ea tabe corruptam, salutari adhibita medicina liberarent, nec vlla ratione consentirent, vt quisquam sacros Ordines vel emeret, vel venderet: dicens, tale commercium diabolica fraude repertum, atque idcircò ab Ecclesiasticæ fidei puritate penitùs eliminandum: potiusque eligendos esse ad sacrorum * Ordinum fastigia, quos non aurum, sed fidei synceritas, doctrinæ suauitas, & morum probitas commendaret. SS. Audoënus & Eligius tōdentur. * Ordinationum

CAP. XI.

INtereà temporis defuncto Romano, Rothomagensis vrbis Episcopo veneratione digno, beatus Audoënus consensu omnium ad eius Episcopatùs subeūdum onus compellitur. Illum enim solum ea sede dignum tam Rex, quàm proceres, itemque Clerus & populus, vna voce testabantur, quippe cuius & fides, & doctrina, & mores tantæ sedi suscipiendæ conuenirent. Ille autem, licèt humiliter recusaret, sciens tamen, quantum sit obedientiæ bonum, voluntati propriæ imperium præposuit plurimorum. Accepta autem sede pontificia, non statìm ausus fuit sacrū Ordinem præceps percipere, sciens videlicet cum quanto periculo, & quibus fluctibus cōiuncta sit neophyti ordinatio: nè in superbiam elatus, in iudiciū incidat & in laqueum diaboli. 1.Tim.3. Etsì autem à sancto viro elatio omnis esset alienissima, vt tamen posteris humilitatis exempla relinqueret, tantæ dignitatis gradū improuidè, vt dictum est, non sine quadam trepidatione, suscipere noluit. Creatur S. Audoënus Rothomagenſ. Epiſc.

CAP. XII.

Prædicat verbũ Dei in longinquis locis.

MOx verò penitùs valere iussis curis palatij, & propria sede relicta, ob verbum Dei gentibus procùl positis prædicãdum, exulem se fecit. Transmissis nanque Sequana & Ligeri fluminibus, cunctos in ijs regionibus habitantes lumine verbi salutaris quasi Sol quidam illustrauit: in alijs fidei fundamenta ponens, alios in fide confirmans: quosdam etiam hæresi deprauatos, ad normam Ecclesiasticæ fidei reuocans. Cumque in Hispanias peruenisset, reperit populos illic commorantes, iamdudùm nimia siccitate laborare. Iam enim septem anni fluxerãt, quibus nec exiguum pluuiæ stillicidium eas regiones irrigârat. Videns autem vir Deo plenus, si eã aëris incommoditas diutiùs perseueraret, non solùm periculum, sed etiam exitium portendere: gladium iam quodammodò in aëre pendentem, & ad feriendum paratum, auertere studuit. Itaque in preces se prosternens, obsecrat omnipotentem Dominum, vt qui quondàm Israëlitico populo propter idololatriam & impijssimam Iezabel annis tribus & mensibus sex cælum clauserit, tandemque, orante beatissimo Elia, pluuia copiosa reserauerit: nunc quoquè suæ miserationis dona populo, ob sua peccata iustè afflicto, largiri dignetur, pluuiaque salubri terram siccitate squalentem irrigare non differat: vti per miraculum foris exhibitum, corda populorum in fide torpentia, in laudem creatoris fortiùs inardescant. Tum verò sine mora preces viri Dei tanta pluuiæ abundantia consecuta est, tantaque aëris commoditas subitò redita est, vt penè veterum malorum damna, præsens abundantia compensare videretur. Cernere tum licebat rorare cælos, imbres ruere, guttulis vberrimis distillare aëra, cælorum beneficijs arua compleri, scatere fontes, agros pinguescere, fructibus onerari arbores, plantaria existere, campos passim vestiri segetibus, colles vinetis affluere, purpurascentes proferre oliuas, rosarum liliorumque suaues spirare odores, deniquè agricolas, resumptis viribus, iuuencorum fatigare terga. Nec mirum, Deo dilectum virum, instàr Eliæ clausum cælum sacris orationibus reserare potuisse, quem constat, in multis virtutũ Eliæ sectatorem fuisse. Virginitatis enim priuilegio floruit, vt Elias: Reges & potentes delinquentes asperè increpauit, vt Elias: nullius eum neque terrores, neque blandimenta à rectitudinis & iustitiæ tramite abducere potuêre, vti nec Eliam: vestibus sæpè asperis vtebatur, vt Elias. Atque ità virtutes beatissimi viri plurimis celebrantur locis, & fidei eius meritum per orbem terrarum latè prædicatur. Porrò confirmatis Hispaniarum populis in fide verbis & miraculis, ad sedem propriam iam tandèm redire constituit.

3.Reg.17.

Septem annorũ sterilitatẽ auertit suis precibus.

5.Reg.21.

4.Reg.1.

CAP. XIII.

Pœna laborantis Dominico die.

CVm autem reuertendo, per Andegauensem regionem iter ageret, obuium habuit pauperculũ quendam: qui cùm Dominico die contra vsum Ecclesiasticum opus seruile exerceret, atque in mola farinam conficeret, manum, qua lapidem molarem circumagebat, repentè aridam & inutilem sensit. Nam pollex eius adeò affigebatur superiori illius parti, vt sanguis indè promanaret: ipsumque lignum, quo mola versabatur, inter pollicem & palmam tam strictè tenebatur, vt nullo pacto indè posset auelli. Prócidens ergò pauper ille ad pedes sancti viri, miseriam suam lachrymabundus eiexponit, simul etiam culpam suam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui signum sanctæ Crucis imprimit, & pristinę seruire consuetudini naturæque institutum exercere iubet: pauperem nihilo minùs admonens, vt Dominicis & Festis diebus potiùs ad ecclesiam veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, sanctam percipiat communionem, quàm molam versẽt, aut vllum prorsùs seruile opus sine summa necessitate exerceat. Si enim Iudæi, inquit, decreta legis per Moysen datæ, tanta diligentia custodiunt: quanto magis conuenit, Christianos præcepta Euangelij per Christum promulgata, feruenter & audire, & custodire? Sicut ergò Iudæi nullum opus seruile faciunt in sabbato: ità Christiani in die Dominicæ resurrectionis debent ad ecclesiam conuenire, verbum Dei auribus percipere, mente retinere, & ab opere seruili abstinere.

Signo Crucis sanat manum læsam.

Diẽ Dominicæ resurrectionis, dicit omnẽ diẽ Dominicum.

CAP. XIIII.

PErueniens indè Rothomagum, ordinem pontificalem ad præscriptum Ecclesiastici & Canonici dogmatis, vnà cum beatissimo Eligio suscepit. vno nanque die apud Rothomagum ambo pariter ordinati sunt, sanctus Audoënus eiusdem vrbis Archiepiscopus, sanctus verò Eligius * Nouiomagensis Episcopus, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimoquinto pridiè Idus Maias, Dominico die ante

* Nouiomensis

Lirani,

Litanias. Sūscepto verò Episcopatu, qualē se deincèps exhibuerit, quis pro dignitate explicare queat? aut quis tanta sermonis copia instructus est, vel cuius oratio tantę affluentiæ vbertate exundat, vt omnes eius virtutes & rectè facta, ità vt par est, dicendo consequi possit? Idem semper robustus permanens, & in virtutis studia continenter incumbens, in cœpto proposito constantissimè perseuerabat. Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eandem pauperum curam & solicitudinem, quam priùs, retinebat. Eadem fraterna dilectio, eadem mentis constantia illi permanebat: nisi quòd Episcopalis dignitas, quę alijs pompæ & fastûs fomenta subministrare solet, ei maioris abiectionis studium attulit: atque vndè alij ad tempus videntur extolli, id ille maioris humilitatis sibi materiam effecit. Christo semper subditus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pōtificio honore dignus, in eo verò recusando humilis, in susscipiendo morigerus, exul spontaneus, fide plenissimus, erga Dei præcepta obediens, erga promissa credulus, peregrè locuples, industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquijs sapiens, consilio prudens, in castigandis hominum vitijs strenuus, in amando feruens, patiens in aduersis, fortis in periculis, mansuetus in disciplinis, largus in eleemosynis, in studijs assiduus, mortis meditatione solicitus. In timore Dei eximius, religione magnificus, in celebrādis exequijs deuotus, misericordia præclarus, ingenio excellenti præditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, promptus ad gratiam, paratus ad ignoscentiam, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, gregis sui nutritor pijssimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis. Peccata nè ipse admitteret, cauebat: ab alijs admissa, haud secùs àc sua lugebat: plebi salutares adhibebat admonitiones, & Christi eam præcepta docebat. Proteruos non armis vincebat, sed patientia: superbos Christi iugo suauissimo subdebat. Semper erga pauperes obsequiosus, erga peregrinos diligens erat: quibus certè ciusmodi præstabat humanitatis & charitatis officia, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, non dignaretur vel æqualibus impéndere, quæ ille perpetùm luridis & abiectis hominibus exhibebat. Deniquè omni Pontificio fastu posthabito, populorum agminibus neglectis, principum spreta frequentia, famulantium obsequijs postpositis, pauperum & captiuorum consortijs semper delectabatur. Sed quid his diutiùs commemorandis immoror, quandò, vt verum fatear, nunquàm quisquam ea tempestate in bonis inchoandis studiosior, nunquàm in inchoatis perseuerantior & constantior in Gallijs fuit? Posset enim quis vel rarò arripere, sed vix aut difficilè perpetuò tenere. Hic verò, quod semèl proposuit, perpetuò retinuit. Quod Deo primum vouit, id nullis mundi negocijs voluit obligatum. Quod initio arripuit, ad finem vsque perduxit: in ieiunijs assiduus, in vigilijs pernox.

Videtur hic esse mēdum in numeris annorum.

Catalogus virtutū eius

Episcopalis dignitas ei humilitatis materiam ministrat.

Summa humanitas erga pauperes & captiuos.

CAP. XV.

RIgorem sanè nimiæ abstinentiæ ora pallida demonstrabant: maxillæ lachrymis humectæ, cordis contritionem prodebant. Lactea colla ferrei premebant circuli: ventrem & brachia ferrum æquè constringebat. Talia miles Christi in suo corpore stigmata circunferens, voluptatum illecebras & diabolicas persuasiones, Deo miserante, facilè contempsit. Sciebat enim, Dominum Iesum Christum, vt nos ab æternis pœnis liberaret, multo grauiora pertulisse: & multa martyrum millia persecutionis tēpore, vincula, carceres, ignes, bestias atque inumera tormentorū genera Christi causa tolerâsse. Eius quoquè lectus, non ex mollibus plumis, pictísve tapetîs, sed ex asperis virgultis sternebatur. In eo corpusculum, ieiunijs & vigilijs defessum, ceu acceptam Deo victimam reponebat: secundùm Apostoli præceptum, corpus suum exhibens hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem: illud quoquè eiusdem Apostoli decantans: Non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Eius abstinentia, lachrymę corporis cruciatus.

Lectus.

Rom. 12.

Rom. 8.

CAP. XVI.

ARdebat verò summo studio monasteria & loca sacra per omnes Franciæ prouincias construendi, maximè verò in propria diœcesi: vbi sanè multa cœnobia, eaque ampla & nobilia, à fundamentis condidit: non pauca verò, priorum Antistitum & Abbatum desidia neglecta, instaurauit. Inprimis autem ipsam matrem Ecclesiam, præ omnibus, qui ante eum fuerunt, Episcopis, rebus, opibus, thesaurisque plurimis locupletauit, atque inter alia ornamenta lectum fecit auro incluſum, ob amorem perpetuæ Virginis & sanctissimæ genitricis Dei. Clerum quoquè plurimum adunauit, eumque Ecclesiasticis disciplinis mirabiliter imbuit, & in subministrandis alimen-

Multa condit monasteria.

Ecclesiam Rothomagensem ornat egregiè.

alimentis rebusque necessarijs, largum se illi procuratorem exhibuit. Xenodochia quoque & matriculas extruxit, annonam sufficientem illic habitãtibus suppeditans. Eádem cura & diligentia vicos publicos & plebeias ecclesias fundauit, vel etiam reparauit: nec vlla diœcesis in cunctis Galliarum prouincijs eius temporibus Rothomagensi diœcesi in pietate & deuotione erga Deum & religionẽ æquiparari, nedùm anteferri potuit. Tantus enim ibi erat numerus cœnobiorum diuersi sexûs, putà monachorum & monacharum, quæ ad eius institutionem tanquàm diuinæ satiuris messes quædam, subitò enituêre, vt & multitudine & religione Aegypti monasteria, ab Antonio quondàm instituta, æquare viderentur. Ipse verò sine intermissione verbum
2. Tim. 4. Dei prædicabat, instans, secundùm Apostolorum, opportunè, importunè, arguens, obsecrans, increpans cum omni patientia & doctrina.

CAP. XVII.

Vuaningũ virum nobilẽ sanat.

INter cætera autem virtutũ miracula, quæ idem egregius præsul effecit, illud omninò prætereundum non est, quòd illustrem virum Vuaningum sua oratione optatæ sanitati restituerit. Fuit ille Vuaningus sanè prędiues & potens: sed morbo correptus acerbo, in ecstasi multa impiorum supplicia vidit. Cumque eodẽ morbo adhuc premeretur, beatus Audoënus antistes, cùm priùs orâsset, benedictionem ei impertijt, & reddita illi est pristina incolumitas. Hortabatur autem eum Audoënus, vt locũ illum
S. Eulaliæ vita, celeberrimæ apud Hispanos martyris, habetur tomo 6. die 10. Decembris. Deo dicaret. Admonitus enim ille fuerat à beata Eulalia, vt in prædio suo Fiscano, vbi iamdiù decubuerat, ad sancti præsulis Audoëni iussionem cœnobium extrueret: simulque indicatum erat ei, viginti annis illum in corpore victurum. Itaque vitæ redditus, & ad se reuersus, clarissimum pontificem Audoënum orat, vt ad se venire velit, vnà cum sacerdote Christi Vuandregisilo. Adfuit verò etiam Rex iuuenis Clotarius, Ludouici iunioris Regis filius, insigne illud, quod in Vuaningo perpetratum erat, miraculum magno desiderio cernere cupiens. Non solùm autem Rex, sed & cuncti proceres, & omnis populi multitudo, qui cum illo aderant, viderunt, & omnipotẽtis Dei clementiam collaudârunt, beatumque Audoënum colere & venerari cœperũt. Tum demùm S. Audoënus vnà cum Vuaningo iam Deo consecratum cœnobium, nobilissimamque & beatam virginem Childemarcham Abbatissam, cum multis Deo sacratis virginibus sancto viro Vuandregisilo, vt sub eius essent magisterio, tradidêre: quem olim sanctus Audoënus sacris ordinibus ornauerat, & cui à Rege Clodoueo locum, qui Fontanella dicitur, ad monasterium construendum impetrauerat. Eius, inquam, operibus bonis & exemplis atque regularibus disciplinis monasterium hoc docendum & instruendum commisêre. Atque his virtutum miraculis fulgens idem Christi miles & beatus præsul Audoënus, cùm esset humilitate munitus, non nouerat extolli: immò verò oppida, rura, casas, vicos, castella peragrans, cunctis vitam annunEius cubiculũ luce cælesti irradiatur. ciabat & mortem, tormenta impiorum & iustorum gloriam. Si qua autem illi esset à concionibus intermissio, orationi vacabat, & terrenis curis absolutus, mente cælestia contemplabatur. Et sæpissimè quidem in cubiculo eius lux immensæ claritatis cælitùs effusa, à discipulis eius visa est. Sed quia in cœnobiorum mentionẽ incidimus, opportunum arbitramur, vt quemadmodùm locus, qui nunc Crux S. Audoëni dicitur, primitùs ei ostensus est, hoc loco commemoremus.

CAP. XVIII.

CVm tempore quodam parochiam suam prædicando perlustraret, & per hunc ipsum locũ iter ageret, curru vectus, (Non enim poterat nimio fessus senio, iam equo vehi) muli, qui currum trahebant, subitò substitêre. Cumque auriga flagello eos
Videt Crucem luculẽtam in aëre. vrgeret ad procedendum, nullo modo indè eos potuit amouere. Sentiens autem vir Dei, non sine nutu diuino animalia manere immota, confestìm sursùm erectis luminibus, vidit Crucis vexillum, multo splendore latè circunfusum. Cumque Domino reuelante intelligeret, eum locum suo illum seruitio & cultui destinâsse, mox reductis oculis, conspicit hominem quendam arantem. Accepto ergò eius stimulo, figuram S. Crucis efficit, eaque terræ infixa, & sanctorum reliquijs ei impositis, discedit. Sole indè ad vesperam terras relinquente, columna ignea in eo loco per totam noctem visa est tanto splendore, vt solis claritatem vincere videretur. Nec ea ab vno solo, sed à totius prouinciæ hominibus conspecta est. Itaque confluxit eò hominum multitudo, offerrentium Deo vota sua: diuersisque affecti morbis, illic pristinam sanitatem
Nota miracula ad Crucis effigiem. recuperârunt: cæci visum, surdi auditũ, muti linguæ officium, leprosi mundationem. In quo etiam loco Leutfridus ecclesiam condidit, quæ in S. Crucis & reuerendissimi

Audo-

Audoëni Pontificis honorem dedicata est: vbi hodieque monachi non pauci ad monasticæ regulæ præscriptum Deo seruiunt.

CAP. XIX.

NEc illud intrà silentij latebras abdendum est, quod de eo certum & compertum habemus. Iter illo quodam die per Rothomagensem parœciam faciente, ad quendam locum venit, haud procùl à Sequana fluuio apud insulam Belcionacam situm. Ibi verò paululùm se dixit velle quiescere, diuino hauddubiè instinctu admonitus. Cumque sancto sopore esset oppressus, Angelicis est colloquijs fruitus, atque in eodem, quo quiescebat, loco, vt in beati protomartyris Stephani honorē basilicam ædificaret, admonitus. Accersito deindè Ansberto, qui per id tempus Fontanellæ cœnobij, in cuius territorio locus ille esse videtur, Abbas erat, eius Ecclesiæ construendæ ei negocium dedit. Is verò clarissimi Pontificis votis fauens, sacram illic ædiculam exiguo quidem, vt sese habet loci situs, sed eleganti tamen opere, fabricandam curauit. Porrò eximius pastor & egregius Pontifex Audoënus xenodochium pauperum ob memoriam nominis sui sempiternam ibidèm instituit, ac patrimonium quoddam, cui Childriaci vocabulum est, in Dunensi pago situm, pauperibus eius xenodochij gratuita benignitate largitus est, sciens scriptum, eam hæreditatem benè recondi, quæ Deo custode seruetur.

Visio eius.

Curat construi monasteria S. Audoënus Episcopus.

CAP. XX.

ALio etiam tempore, cùm suas parœcias verbū Dei seminando circumiret, venit in pagum Cōstantinum. Vbi autem ad monasterium beati Marculphi accessit, rogatus est à Bernoino, eius monasterij Abbate, vt corpus S. Marculphi in alium locum transferret. Eius precibus vir Dei satisfaciens, transtulit sacrū corpus in apsidem cum hymnis & congruo honore. Posteà verò petijt ab eodē Abbate, vt permitteret ipsi sumere quippiam de illo corpore. Abbate benignè assentiente, beatus Audoënus caput sancti Marculphi pro reliquijs secum absportare statuebat. Sed eo isthuc meditante, abimprouisò reperta est in eius palma chartula cælitùs missa, quæ illum admonuit, nè caput sancti Marculphi à corpore separare ausus esset: sed alijs locis ex corpore eius reliquias pro voto acciperet. O virum Deo vsqueadeò dilectum, vt adhuc in terris degenti, è cælis epistolam scribere dignatus sit.

Cælitùs chartula ei mittitur.

CAP. XXI.

COntigit verò in eodem pago, vt quendam illic lapidem insigni forma videret: cumq; accuratiùs eum esset intuitus, ait eum aptum & opportunum esse eorum vsibus, qui equitandi curam gerant: atque ea causa optauit eum esse in Brisniacensi villa. Cumque eo indè recedente, quidā homo secularis, animo tumidus, id audîsset, continuò misso plaustro, lapidem illum ad se adduci iussit. Veniūt eius famuli, saxum plaustro imponunt, eunt prosperè & expeditè vsque ad biuium illud, cuius vna pars ducebat in villam Brisniacensem, altera ad villam hominis secularis, qui illud saxum sibi vendicare voluit. Vbi eò ventum est, ne passum quidem vnum boues se mouere potuerunt. Iungunt illi multa boum paria, sed cùm nihil proficerent, tandèm amotis bobus, ad dominum suum casso labore reuertuntur. Postquàm verò id sancto Audoëno renunciatum est, vocat Anstardum famulum suum, in eádem domo seruientem, iubetque, vt saxum ad villam adducat. Illo dicente, se non nisi duas vaccas habere, eas iungere iubet. Páret ille iussis viri Dei, veniensque ad saxum, vbi illud plaustro imposuit, tāta facilitate peruénit ad villam, acsi nullum illi plaustro onus impositū esset. Cùm autem saxum collocatum esset in eum vsum, quem vir Domini priùs dixerat, aliquanto pòst tempore mulierecula quędam ex animi leuitate in illo sedere ausa fuit. Obiurgabant autem eam vicinæ circunstantes, quòd non esset verita insidere saxo sancti Audoëni. At illa respondit: Audoënus homo fuit, sicut & ego. Nulla verò intercedente mora, vltio diuina verba superbiæ castigauit. Repentè enim oculorum eius orbes è suis sedibus excluſi sunt. In illo enim saxo nulla fœmina sedere consueuerat, posteaquàm à sancto viro, illic vt statueretur, iussum fuit.

Saxum moueri nō potest.

Nota vltionē cęlestem in fœminā, quæ virum Dei cōtempsit.

CAP. XXII.

ILlud etiam cur reticeam celeberrimum miraculum, quod per eius diœcesim multorum latè sparsit rumor & assertio? Quodam tempore permultæ ranæ inconditis vocibus religiosi antistitis auribus obstrepebant. Iussit ergò sacerdos Dei, vt conticescerent, ac reuerentiam sacræ orationi deferrent. Mox circunfusus ille strepitus conquieſcit, lucebatq; cernere plaudes tacitas, & irrationalia animantia per reuerentiam

Irrationalia animaliā illi obediūt.

agnoscere, quod per naturam ignorabant: cùm ediuersò tanta hominũ immodestia sit, vt pleriq; deferre nesciant mentiũ religioni, quod aurium voluptati deferunt. His atque alijs permultis miraculis insignitus licèt Christi miles beatus Audoënus, nescit tamen inflari. Inferiora enim despiciẽs, terrenorũ obliuiscens, alta cælorũ tota mentis intentione desiderans, pangens nunc castitatis, nunc temperantiæ modulos, sobrietatis carmen, integritatis melos, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad anteriora se extendens, tendebat ad brauiũ supernæ vocationis. Quis verò, quanuis doctissimus, quanuis summa dicendi facultate instructissimus, vel scripto explicare, vel sermone commemorare queat, quanta diuinitùs illi collata sint miracula, Galliarũ Francorumque populo in exemplũ relicta? Quis iter arduum & angustum, quo ille ad supernas properauit sedes, possit imitari? Quis enim dicere ausus sit, illũ vnquàm cibũ aut potum ad satietatem accepisse, aut somno plusculùm indulsisse, cuius Angelicus vultus, vigiliarum & ieiuniorum pallore cernebatur afflictus? Erat sanè erga omnes humanissimus, omnes miro complectebatur amore, adeò vt suum putaret lucrum, quicquid alijs gratiæ diuina benignitas contulisset. Aliorum profectibus lætabatur, aliorum pericula mœstissimum illi pariebant luctum. Gaudebat, si quos didicisset ad summa proficere: tristabatur, si qui ad ima deuoluerentur.

Mira cibi potusque & somni parcitas.

CAP. XXIII.

ITaque post fundatam in fide ecclesiam, post doctrinæ fluenta, post tot ædificata monasteria, post tranquillatum totius Franciæ regnum, vrbem Romam, caput orbis & Christianæ religionis, quam Apostolorum principes suis corporibus ornant, martyrum cateruæ sacris ossibus decorant, pontificatum eius vrbis tunc in annum quartum obtinente Adeodato Papa, adire tandèm constituit. Cumque hoc longè lateque fama vulgaret, vndique cõueniunt ad virum Dei innumeri homines religiosi, auri argentique pondera multa ei afferentes, simulque obsecrantes, vt ad corpora sanctorum Apostolorum & martyrum pro redemptione animarum suarum, ea deferri iubeat, partem etiam pauperibus illic suis sacris manibus distribuat, ipsosque suis precibus Christo commendet. Multi etiam venerabiles viri & Deo deuoti, vnà cum illo proficisci sibi licere gratulabantur. In quibus erat S. Sidonius, genere Scotus, extructor monasterij, quod nunc per metonymiam, sanctum Sidonium, appellant. Stipatus igitur vir Deo dilectus sanctorum comitum turba, eleemosynarumque benedictionibus onustus, ad limina sanctorum Apostolorum hilaris, vt quondàm vas electionis, cùm diuersarum ecclesiarum benedictiones in ministerium sanctorum Hierosolymam apportaret, peruenit. Ad singulas autem Apostolorum & martyrum memorias se prosternens, vota & supplicationes tam pro se, quàm pro totius Ecclesiæ Catholicæ pace, obtulit, lachrymas tamen vberiùs, quàm verba, fundens. Vbicunque enim in oratione prostratus iacebat, flumina lachrymarum pauimentum irrigabant. Deniquè cùm ad beati Petri confessionem hunc versum inciperet, Exultabunt sancti in gloria: diuinitùs responsum est, Lætabuntur in cubilibus suis. Sed quis cõmemorare sufficiat, quanta liberalitate & munificẽtia per Romanas ecclesias & sanctorum memorias traditam sibi pecuniam distribuerit? Cumulabantur altaria sanctorum auro & argento, itemque pauperum manus implebantur, gaudebat vrbs tota eum, qui toto esset notus in orbe, ad se venisse. Et vt paucis expediam, adeò illius aduentu & beneficijs gratulabatur, acsi fidei suæ fundatores coràm oculis corporeis intuerentur. Absolutis verò apud loca sanctorũ diù optatis precibus, diuinis acceptis responsis, cum multarum reliquiarum suffragijs tandèm venerabilis senex, altissimis Alpium iugis transmissis, in Gallias reuertit.

Romam profiscitur.

Nota priscorũ Christianorum erga sacra loca & sanctos deuotionem.

Rom. 15.

Pſal. 149.

Elargitur multas eleemosynas.

CAP. XXIIII.

CVM autem ad suæ diœcesis fines peruenisset, omnes tam ciues, quàm suburbani homines, maximo affecti gaudio, cateruatim illi occurrerunt cum Crucibus & lampadibus, gratias agentes Domino, quòd propriũ pastorem atque pontificẽ ipsis incolumem restituisset. Iamque velox fama volans, Regis perfertur ad aulam. Itaque Rex & Regina cunctique palatij proceres laudant creatorem, quòd tantus antistes & tutor regni, ipsis saluus esset redditus. Quid hîc dicam de sacerdotibus & agminibus monachorum? qui omnes vnanimiter, in cælum sublatis manibus, canebant: Gratias agimus tibi Iesu Christe, fili Dei viui, qui exaudîsti voces ad te clamantium, & reddidisti nobis pastorem animarum nostrarum, & corporum procuratorem.

Redit ad suos, & honorificè excipitur, onustus sanctorũ reliquijs.

CAP. XXV.

Ità

ITà ad ſedem propriam reuerſus, audit palatij Principes, quos authore Deo, Romam proficiſcens, concordes reliquerat, inſtigante diabolo, iam diſcordiæ peſte correptos. Spiritalia igitur arma capeſſens, putà, vigilias, preces, ieiunia, ſpiritalem hoſtem è palatio pellere, & priſtinam concordiam inter commotos principes ſarcire conatur. Quàm verò multa, quàm grauia & alta ſuſpiria duxit, quàm multas moleſtias & afflictiones beata ſenectus pertulit, vt inter ſe conciliaret, quos inuidia diaboli in mutuas animorum acerbitates coniecerat? Certè nè ſanguis humanus funderetur à Chriſtianis, libens ipſe mortem erat oppetiturus, non immemor illius Euangelicæ ſententiæ: Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Nec labor tanti viri caſſus eſſe potuit. Principes enim, pulſa diſſenſione, libenter amplexi ſunt amiſſam pacem. Iohan. 10.

CAP. XXVI.

IAm verò regnante Theodorico, qui beatum virum non minùs, quàm Reges ſuperiores, charum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo præſtitum eſt ſancto Audoëno, vt in eius paroecia nec Epiſcopus, nec Abbas vel Abbatiſſa, neque Comes, neque alius quiſquam iudiciaria poteſtate præditus, abſque eius conſenſu rectorem vel ſucceſſorem conſtituere auderet, nisì quem vir ſanctus vel de ſuis, vel aliundè pro vitæ merito inſtituere vellet. Erat tum in eius, quem diximus, Regis palatio primaria dignitate vir illuſtris Vuaratto. Is filium habuit ſtrenuum & induſtrium, ſed animo ferum ac moribus aſperum, & ipſi parenti ſuo inſidiantem. Giſlemari nomen erat illi: nec deſtitit à concepta malitia, donèc patrem ſuo principatu deiecit. Etsì verò obiurgaret eum beatus Audoënus, quòd tantam nequitiam aduersùs parentem exerceret, at ille tamen monita eius ſalutaria audire noluit. Sed non multò pòſt à Deo percuſſus, impijſſimam animā exhalauit, quemadmodùm ei vir Dei antè prædixerat.

Authoritas eius quanta fuerit.

Giſlemarus ſuum parentē principatu deijcit.

CAP. XXVII.

ORta autem diſcordia inter Francos & Auſtraſios, vir beatus componendæ pacis cauſa Coloniam vénit. Vbì cùm martyrum monumenta perluſtraret, atque ſuo more reliquias ex eorum monumentis ablatas, ſecum magno cum honore abſportaret, obuium habuit mutum quendam, qui iam annis vndecim nullum cuiquam verbum fudiſſet. Permiſit autem Dominus tot annis illum ſic permanere in famuli ſui Audoëni honorem, vt per eum facultas ei loquendi reſtitueretur, & diù tacens lingua, in Chriſti laudes erumperet. Illi ergò muto vir Dei ſignum Crucis impreſſit, caput eius cōſignans: moxque locuta eſt lingua, tandiù tacens. Tum verò inter diſcordes populos inſtaurato pacis fœdere, indè diſcedens in Neuſtriam, Virdunum peruénit.

Vir ſanctus venit Coloniam. Attēde quāti fecerint patres noſtri ſanctorū reliquas. Curat mutam.

CAP. XXVIII.

CVm autem in eius vrbis eccleſiam ingrederetur, mulier quędam dęmoniaca vexari cœpit miſerabiliter: frendensque dētibus, in virum Dei rapido curſu inuehebatur. At vir beatus manu caput eius ſtringens, ilicò dæmonem eiecit, ſanamque illam parentibus reddidit. Indè ad palatium veniens, quæ de cōficienda pace proſperè geſſiſſet, cuncta explicauit. Sed iam tempus eſt, vt de precioſiſſimi viri obitu calamus noſter quædam annotet.

Curat dæmoniacam.

CAP. XXIX.

ANno igitur * decimoſexto regni Theodorici Regis & * Cratildis Reginæ, res palatij adminiſtrante Vuarattone ſubregulo, apud villam Clypiacum, vbì tum vir beatus de pace inter Francorum populos conſtituta nuncium attulerat, iam longæuæ ætatis ſenio confectus, in morbum incidit. Appropinquabat enim dies optatus, quo cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto: terraque relicta, penetrare cælos, & videre iam facie ad faciem, quod in ænigmate iampridèm vidiſſet. Cumque febribus corpus attenuaretur, & obitum ſuum iam imminere cerneret, obſecrabat Dominum, vt ſuas oues idoneo paſtori committere dignaretur. Deniquè hortabatur Regem, vt Abbatem * Anſbertum ſibi faceret ſucceſſorem: quod & factum eſt. Poſtremò fuſis ad Dominum precibus, gregem ſibi creditum illi deuotè commendauit, atque ità ſpiritum reddidit in manus creatoris, cæleſtibus choris ſociandum, & gloria ſempiterna paradiſi fruiturum. Rexit autem Rothomagenſem eccleſiam annos quadraginta & tres, menſes tres, dies decem. Nonagenarius migrauit ad Dominum nono Calendas Septembris, die Dominico, anno ab incarnatione Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimoſeptimo.

1. Cor. 13.

* Aubertum

Feliciſſimus obitus eius.

CAP. XXX.

Magnũ eius decessus luctum affert.

COmpletur intereà luctu ingenti domus regia, omnis palatina dignitas mœret, omnis sublimitas humiliatur, gaudium omne in lamentum vertitur, risus omnis excluditur, plangunt cuncti prudentissimum consiliariũ, pacem populo Dei semper conciliantẽ, & humani sanguinis profusionem instantissimè amolientem, prædicatorem egregium, monasteriorum fundatorem, pauperũ consolatorem, monachorum patrem, pastorem clericorum, hæreticorum persecutorem, regni tutorem, & Ecclesiæ Catholicæ propugnatorem. Inter hæc verò patent iam beato pontifici cælorum palatia, secretorum arcana referantur. Eius merita excedunt montium cacumina, eius sacerdotij dignitas superat altitudinem siderum. Sociatus iam choris sanctorum & legionibus Angelorum, glorificatus est inter arces apostolicas, collocatus inter patriarcharum & prophetarum turmas, & in lucidissimis beatorum castris numeratus. Plebs vniuersa pium plangit pastorem, & miles Christi cum fiducia in Christo liberalissimo remuneratore exultat. Rex, Regina, palatij proceres, non cessant à lachrymis, & ille eius sine cunctatione contendit faciem intueri, cui in hac vita sedulæ seruitutis officia præstitit. Tristantur ciues & vicini, & Audoënus laboris sui mercedem accipiens, iucundissimè lætatur. Tunduntur manibus pectora, pijs ora rigantur lachrymis, & beatus antistes se mundi nexibus gaudet absolutum. Regni tutorem omnes expetunt, quem plateæ cælestis Hierusalem coronatum excepêre. O quãta fuit tunc plaudentium Angelorum lætitia: & tamen non mediocriter pium est flere Audoënum, qui vt cælestem vitam duxit in seculo, ità modò togatus gaudet in cœlo, & in tabernaculis iustorum magna cum tranquillitate requiescit, stipatus frequentia Angelorum.

Funus eius honorificè curatur.

Postquàm autem planctus paululùm quieuit, Episcopi, qui aduenerãt, Rex & Regina, Maior domûs, siue magister equitum, cunctiq; palatij principes, beati viri corpus feretro imponentes, sacras exequias cõcelebrârunt. Lętabantur singuli, & in maximo lucro ponebant, si corpus sancti viri in humeros sustollere liceret. Cumque ad pontem Isaræ cùm maximo honore, & digno funeris ornamento laudibus & hymnis decantandis peruenissent, noctem totam in Dei laudibus exegêre. Indè verò regia dignitas cum multo animi dolore redijt ad sua, cernens ablatam à se Domini margaritam.

CAP. XXXI.

TVm verò permultis Episcopis in vnum conuenientibus, adiunctisque venerabilibus Abbatibus, sacerdotibus, monachis & clericis, itemque viris illustribus & turbis populorum, cum Crucibus & lampadibus atque thymiamaterijs in Volcassinensem prouinciam sunt ingressi, summoque cum honore beatum corpus humeris gestantes, laudes & hymnos Deo canebant, non sine multis lachrymis respectantes feretrum pastoris sui. Ità demùm Rothomagum cum sacro corpore perueniunt, atq;

Rothomagi sepelitur.

illic in beati Petri Apostoli basilica, loco, quem ipse sibi præparauerat, decentissimè illud sepeliunt.

CAP. XXXII.

ILla verò basilica, in qua sancta eius membra quiescunt, miro opere quadris lapidibus Gotthica manu à primo Clotario Francorum Rege, olim nobiliter constructa fuit, anno plùs minùs quarto & vicesimo regni eius, sedem Rothomagensem obtinente Flauio Episcopo. In qua etiam duæ eius vxores & Reginæ conditæ sunt, Haldetrudis & Bertetrudis, itemque Dagobertus filius Sigeberti Regis, quem totondit Grimoaldus: atque etiam Childericus Rex, frater Theodorici, cum vxore Bilhilde & filia: quos ipse vir sanctus iam olim illic sepeliërat: qui satellitum suorum Amalberti & Vigoberti insidijs, vita atque regno priuati fuêre. Vbi Dominus Iesus Christus, me-

Ad sepulcrũ eius multa edũtur miracula.

ritis beati præsulis Audoëni suffragantibus, multa virtutum signa vsq; in hodiernum diem efficere non cessat. Ibi enim cæci illuminantur, leprosi mundantur, claudorum reformantur gressus, dæmoniaci curantur, & diuersi languores sanantur. Nec in eius duntaxàt ea fiunt sepulturæ loco, sed in multis etiam prouincijs, quas vir Domini docendo peragrauit. Quæ si quis plenius nôsse velit, perlustret Galliam, Aquitaniam,

Istius S. Eligij vita habetur 1. Decemb. tomo sexto.

Hispaniam, Italiam, gesta regum Frãcorum, vitam & actus beatissimi Eligij Episcopi, ab ipso conscriptos, vitas quoquè venerabilium Abbatum & confessorum temporis sui, atq; illius ciuitatis scrinia, itemque monasteriorum, quę Reges & Reginæ permultique alij viri religiosi, illo adhortante, construenda curârunt, perlegat. Quibus in locis omnipotens Deus ad honorem nominis sui, per merita sancti pontificis, multa admiranda vsque in præsens operatur. Testantur ergò loca, vbi ea fiunt miracula, patres

tres matresque docent liberos suos, magistri discipulos, senes iuuenculos, ob memoriam ad posteros transmittendam. Requieuit autem beatissimi viri corpus in eodem loco, quo conditum fuit, annis tribus & mensibus nouem.

CAP. XXXIII.

POsteà autem visum est antistiti successori eius, vt in locum editiorem illud transferretur, nempe ad plagam orientalem altaris S. Petri Apostoli. Conuocatis igitur permultis monachis, omniq; clero & populo vrbis eius & totius prouinciæ, totam noctem in laudibus & hymnis peruigilem duxit. Finitis verò matutinis laudibus, cum choris modulantium, quorum vocibus cantuque suaui omnia circunsonabant, corpus sacratissimum à loco, vbi humatum fuerat, cum multa veneratione ipso die Ascensionis Domini, tertio Nonas Maij, transtulit in locum prædictum, vbi nunc vsq; honorificè illud homines venerantur. Fuit enim tam ab omni corruptione alienum repertum, quàm olim fuerat virginea integritate conspicuum. Fecit verò idem Episcopus super eius sepulcrum fabricam quandam mirifici operis, in quam contulit argenti talentum maximum, auri plurimum, gemmisq; optimis eam exornauit. Atque intrà illam condidit lectum, quem sanctus Audoënus flagrantissimo ardore iusserat parari, atque intùs & foris auro mirabiliter includi, vt in honorem Domini nostri Iesu Christi, ad sanctam resurrectionem in Hierusalem perferretur. Sed nè id fieret, sanctæ eius voluntati multa tum fuêre impedimenta obiecta.

Trãsfertur sacrum eius corpus, post triennium, adhuc incorruptum.

CAP. XXXIIII.

QVod autem ipso translationis eius die declaratũ est miraculum, id paucis commemorandum est: Inciderat is, quem diximus, Episcopus in molestissimam corporis valetudinem, quam Tertianam febrem vocant. Cumq; non mediocriter is eum morbus infestaret, ità vt mortem sibi præ foribus adesse suspicaretur, subitò intrà Missarũ solennia, coram sacerdotibus, Clero & populo febre omni profligata, pristinam sanitatem recepit. Tum verò sudarium de capite beati Audoëni, pro reliquijs manu sua cum fide sustulit, vndè & ipsi & quãplurimis alijs, Domino largiente, salus collata est. Fecitque ob amorem sanctissimi viri, omnibus opiparum conuiuium, & tanquàm Christo assistens, ambulando sumebat cibum, & illis recumbentibus officiosè inseruiebat. Porrò pauperioribus non solùm alimoniam, sed etiã innumeram solidorum copiam distribuebat. Quanta autem veneratione prosequendus est hodiernus antistitis nostri Audoëni sacratissimus dies, quo ille iunctus Christo, Angelicis fruitur paradisi delicijs, & à nobis magno cum honore atque officiosissimè colitur tumulatus? Pauperes sanè in eius beatæ depositionis die in vnum collecti, laudabant Dominum, & gratias incessabiles agebant, quòd ipsorũ bonus pastor Audoënus, sicut in vita duplicem ipsis alimoniã abundè præbuisset, ità post decessum suũ tam magna eis prandia præpararet. Eius nos orationibus adiuti, conemur totis viribus illius vitam, fidem & mores imitari, vt mereamur ad coronam gloriæ, quam ipse adeptus est, etiam nos quandoquè pertingere: Per Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum æterno patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in Trinitate perfecta, in secula seculorum Amen.

Tertiana febris profligatur.

Miracula sudarij ei⁹.

Debemus sanctorũ fidẽ & mores imitari.

CERTAMEN S. EVSEBII ET SOCIORVM EIVS MARTYRVM, EX SPECVLO HISTORIALI S. VINcentij *lib.* 11. *cap.* 119. *cui coresp̃ondent Martyrologia.*

TEMPORIBVS Commodi sæuiente persecutione in Christianos, aduenięte natali die ipsius, decretum ab eo exijt, vt omnis plebs Romanæ vrbis in vnũ aduenirẽt, & in laudẽ Herculis ac Iouis pompatica voce acclamaret. Ventum est, & circunstat Regẽ penè vniuersus orbis. Ipse aũt deformiter indutus, regiã cum mitra ascendit sedẽ, ac priùs thurificauit aureã Iouis statuam. Tantæ enim superbiæ erat tantæq; iactantiæ, vt indueret se pelle leonis, designare in vestimẽto volens, ꝙ sicut leo bestiarũ sic & ipse esset Rex & magister populorũ. Cui omnis populus acclamauit, dicens: Protector est Hercules reipublicæ & defen-

Augusti 25.

Antonini Commodi Imperatoris superbia quanta.

& defensor libertatis Romanę audacię. Eodem tempore morabantur in vico, qui appellabatur Carnarius, Christiani nominis cultores, inter quos erant viri religiosi Eusebius, Vincentius, Peregrinus, atq; Potentianus, serui Dei orationibus instantes, mori pro Christo desiderantes. Hi ad imitationem Apostolorum sua omnia vendiderũt & pauperibus erogauerunt, quatenùs nudi ab hoc seculo liberiùs soli seruirẽt Deo. Qui cùm audissent huiusce modi rem à Commodo gestam, ridiculo ac superstitioni hoc deputantes, vicos & vrbes perlustrant, trinum & vnum Deum prædicant, dicentes: Recedite charissimi à cultura dæmoniorum. Date honorem Deo trino & vni, patri & filio & spiritui sancto omnipotenti, & agite pœnitentiam & baptizemini, nè simul cum Commodo pereatis.

S. Eusebius cum socijs Christum prædicat.

Itaq; quidam senator Iulius audiens monita huiusmodi salutaria, introduxit eos in domum suam, & audiens solicitè prædicationẽ, credidit: & facultates suas varias, per manus eorum distribuit. Accersito igitur quodã presbytero Rufino, baptismum cum omni domo sua suscepit. Cœpitq; ipse publicè profiteri Christum, & pro eo mortem concupiscenti animo desiderare. Quod cùm audisset Cæsar, amaritudinis felle exagitatus, iussit eũ ad se induci, & sic eum cœpit affari: Iuli, qualiter amẽs effectus es, vt deserens Iouem & Herculẽ, sequaris nescio quam amentiã vanam? Cui viriliter respondit Iulius, dicẽs: Tu simul peribis cum dijs tuis, quos vano errore deos esse, temerario ore mentiris. Confusus itaq; Cæsar his & alijs verbis, accersiuit quendã virum nomine Vitellium magistrum peditum, animo fero, opere crudelem, omnibusq; vitijs obsessum, & præcepit ei, dicens: Exquire diligenter facultates huius sacrilegi, & compelle eum ad sacrificandũ inuictissimo Herculi. Qui nisi acquieuerit, non protrahas eum diutiùs viuere. Suscipiens Vitellius Vicarius, fecit eum coarctari in custodia. Post triduum verò iussit sibi tribunal præparari in tellude, & sanctum Iulium catenis adstrictum ante se exhiberi. Erat autẽ corpore nudus, sed ex integro, fide munitus. Quem sic alloquitur, dicens: Audisti quid iussit princeps? Depone iam pertinaciam, & adora deos, per quos vniuersus subsistit orbis Romanus. Nam si non feceris, diuersis afflictus pœnis punieris. Cui sanctus constanter respondit: O miser & miserande, simul cum tuo principe perfido peribis. Ad hæc Vitellius dixit: O Iuli, in quo confidis, cùm iam damnatus sis? Iulius respondit: Fiducia mea vita æterna est, spes mea Christus est, qui te cum tuo principe damnabit in æternum interitum. Hæc audiens Vitellius, iracundiæ stimulis instigatus, iussit eum fustibus cædi. Qui dum cæderetur, emittens spiritum, cælestia petijt. Cuius corpus præcepit Vitellius ante amphitheatrum iactari. Quod audientes Eusebius, Vincentius, Peregrinus, atque Potentianus, collegerunt corpus sanctissimi Christi martyris, & sepelierunt in cœmeterio Calepodij xiiij. Calen. Septembris.

Iulius Senator cũ omni domo sua credit.

Sistitur Iudici Vitellio S. Iulius senator.

Dum cæditur fustibus obdormit in Domino.

Hæc audiens Vitellius, perquiri eos fecit, sibiq; præsentatis dixit: Manifesta assertio est, diripuisse vos facultates Iulij, cùm & corpus illius collegistis, simulque & sepulturæ tradidistis. Tunc glorioſus vir Eusebius locutus est: Quod nobis obijcis, proculdubiò fecimus, quodque meruimus præsule Christo executi sumus. Iudex nequissimus dixit: Quia meruistis thesauros diripere, difficultas non sit vobis reddere, nè pereatis, sicut & ille perijt. Respondit Eusebius: Hoc omnibus votis appetimus, hoc communi animo concupiscimus. Cumque constanter persisterent, confusus Vitellius, eadem hora iussit vt in eculeo facie ad faciem suspenderentur, obtunderẽtur neruis, & fustigarentur. Quibus suspensis, præco etiam clamabat: Deos & principes nolite blasphemare. Diutius autem eis tortis, iussit cessare paululùm à tormentis. Quibus dixit: Parcite vobis, & sacrificate dijs. Eusebius ad hęc: Miser, inquit, quod incepisti perfice, noli desistere. Antè enim tibi deficiet tẽpus ad torquendum nos, quàm noster deficiat in Christo persistens animus. Nè ergò putes nos terreri, nec separari nos à fraternitate Domini nostri Iulij. Vitellius circunstantibus ait: Isti securi de arte magica, in tormentis gaudent. Respondit Vincentius: Nos gaudemus & exultamus in Domino nostro Iesu Christo. Tyrannus verò iussit extemplò flammas applicari eorum lateribus. Illi alacres effecti, dicebãt: Gloria tibi Domine, qui nos tua visitatione circũdas. Igitur vnus carnificũ Antoninus, intẽtis oculis eminùs vidit cũ spongia iuuenẽ stantẽ, fulgore nimio coruscantẽ, & eorũ latera extergẽtem. Tũc emissa voce, cũ ingẽti gaudio cœpit clamare: Vnus verus Deus est Christianorum, quẽ hi euidentissima ratione pdicant. Video enim Angelũ Domini circunstantẽ eos, & à pressura flammarũ protegentẽ. Tunc velut leo frendens Iudex, cum clamore ait: O magica ars, ò seductores, qui

Eusebius cũ socijs in ęculeo suspẽditur & grauiter fustigatur.

Vrũtur eorum latera.

qui alienauerunt mente ſua hominem clariſſimum ac probatiſſimum in republica. Antoninus autem pœnitentia ductus, deuouit ſe crediturũ Chriſto Domino. Statim verò Antoninus Rufinũ preſbyterum adijt, & vt ab eo baptizaretur, humiliter impetrauit. Itaq; Vitellius ſanctos martyres de eculeo deponi iuſſit. Quibus depoſitis ait: Vt quid tam crudeles eſtis vobiſipſis? Cur non deponitis inſaniam vanam, adorantes deos & glorificãtes, quos iuſſerunt principes, vt nobiſcum frui mereamini vita æterna? Beatus Vincentius ait: O omnium infeliciſſime & crudeliſſime, qui tibijpſi non parcis. Nos in gloria iam conſtituti ſumus, tu verò cum principe tuo in gehenna periturus es. Tunc Vitellius iuſſit linguam præcidi ſancti Euſebij, æſtimans illi deeſſe linguæ officium, in cuius ore ſemper Chriſtus reſonabat. Antoninus autem accurrens clamabat: O Vitelli miſerrime, quid tibi & iuſtis his? vt quid eos crucias? Tunc Vitellius per os ſanguinem vomere cœpit, recto ſcilicet iudicio Dei, vt qui exarſit ad puniendum os iuſti, acri dolore torqueretur in ſuo. Athleta verò Domini Euſebius ſine lingua laudes in excelſum Chriſto dabat. Huic igitur lamentabili ſpectaculo quidam vir intererat Chriſtianus clariſſimus, nomine Fauſtus. Qui colligens linguam martyris Chriſti Euſebij, repoſuit eam ſub tunica ſua in ſinu ſuo, & fugiendo latuit. Dehinc iuſſu Vitellij Antoninus ductus eſt à carnificibus via Aurelia iuxta formam Traianam, & capite plexus XI. Calen. Septembris.

Antoninus carnifex credit & baptizatur.

S. Euſebius præciſa lingua loquitur & Deum laudat.

Plectitur capite S. Antoninus.

Porrò Euſebium ac ſocios eius diutiùs maceratos ſupplicijs, in ima carceris iuſſit retrudi. Ibi non diebus neque noctibus ab oratione ceſſabant. Percurrebat autem eorum opinio circunquaquè. Ad quos veniens non minima multitudo Chriſtianorum, & audiens ab eis æternæ vitæ monita, non mediocriter proficiebat. Poſt triduum apparuit eis beatus Iulius, cunctisque audientibus, ventura prophetando hæc intulit: Saluate cuſtodẽ carceris. Hæc dicens, ab oculis eorum euanuit, mentesq; eorum ſua gratiſſima viſitatione lætificauit. Tantã verò contulerat Dominus vim virtutis ſuę ſuis fidelibus, vt vndiquè illuc populorum confluentibus turbis, varijs detentis languoribus nulla difficultas eſſet in conferenda ſoſpitate eorum orationibus. Veniẽs itaq; ſacerdos Capitolij, nomine Lupulus, qui ritu paganiſmi fungebatur officio illo ſacerdotali vaniſſimo, rogauit vt inſtrueretur à ſanctis martyribus, & baptizaretur. Erat enim cæcus. Cui dixerunt: Si credideris ex toto corde, illuminaberis, & vita æterna nobiſcum frueris. Reſpondit Lupulus: Ego abſque vlla ambiguitate credo in quem vos creditis, nec vllatenùs cupio ſeparari à vobis. Ideò enim ad vos confugi, deſiderans vobiſcum in his vinculis pro amore Chriſti mancipari. His auditis, confeſtim miſerunt, & rogauerunt ad ſe venerabilem Rufinũ preſbyterum venire. Qui veniens ad carcerem, catechizauit & baptizauit eum. Tunc ſubitò ab oculis eius caligo diſceſſit, & lumen Chriſti in eis emicuit. Tunc accurrens cuſtos carceris, & videns illuſtratum ſuperno lumine, qui annis quatuor cæcus fuerat, miſit ſe ad pedes ſanctorum, & vt baptizaretur rogauit. Quẽ ilicò beatus Rufinus ſacro baptiſmate purificauit, eumq; armis fidei muniuit. Abiẽs Vitellius, intimauit Regi omnia, quę à ſanctis geſta erant, qualiter ſuperâſſent omnia tormentorũ genera, & quomodò contẽpſiſſent dijs libare ſacrificia, qualiterque loqueretur Euſebius ſine lingua. Cui ità Rex ait: Extingue eos. Qui iubens tribunal prępararari ſibi, & illos introduci ait: Afferte tripodam, vt ſacrificent hi. At illi expuentes contempſerunt eum. Cuius etiam cor impœnitens, admirans, beatus Euſebius ait: O miſer, cuius cor eſt ſedes Sathanę. Tunc Vitellius fecit eos ante amphitheatrum tandiù plumbatis acriter cædi, donèc ſpiritum exalarẽt. Quorum corpora beatus Rufinus collegit, & non longè ab vrbe Roma ſepeliuit, viij. Calend. Septembris.

Apparet SS. martyribus S. Iulius eos ſua viſitatione lætificans.

Multi ægri curãtur eorum orationibus.

Lupulꝰ idolorum ſacerdos per fidẽ & baptiſmũ à duplici cęcitate curatur.

SS. Martyres plũbatis occiduntur.

MARTYRIVM S. GENESII ARELATENSIS, AVTHORE B. PAVLINO NOLANO EPISCOPO.

PROLOGVS AVTHORIS.

PRoprium atque indigenam Arelatenſis vrbis beatiſſimum Geneſium martyrem, alumnum eiuſdem iure naſcendi, patronum virtute moriendi, celebrare iam à principio atque exrollere, omnium fidelium ſtudia, omnes religioſorum literæ debuerunt: vt tanti meriti glorioſa documenta, conſignata ſcriptorum fide, & viuacibus cõmendata monumentis, illibata atq; integra ad poſteros perue-

peruenirent, quæ admiratio ſemper faceret noua, & veneratio probaret antiqua. Sed quoniam ſuccedētes ſibi per incertum vitæ tempus ætates, tradere hæc inuicem memoriæ mutuæ, quàm mandare literis, maluërunt: vel nunc oportet eadem fidelibus ſcriptis in tempora ſecutura trāſmittere, nè ea, quæ adhuc viua recordatione rerum, vt ſunt geſta, referuntur, euaneſcente per tempus vel tradentium, vel accipientium fide, fabuloſa credantur.

HISTORIA.

Auguſti 25.

S. Geneſius exceptoris fungitur officio, nec ſcribere vult edicta contra Chriſtianos.

SANCTVS itaq; Geneſius in iuuentutis flore primæuo, prouincialis militiæ tyrocinium ſuſcepit, eam officij partem ſtudio & arte complexus, quæ patronorum verba vel noua ſignorum velocitate, vel dexteræ, ſonum vocis æquaret: ſpiritalem futuræ glorię imaginem prefigurans, vt qui præcepta diuina celeriter audiret, ea fidelibus notis piæ mentis exciperet. Accidit autem, vt, cùm ante tribunal exceptoris fungeretur officio, iniuſto atque ſacrilego mandato perſecutionis iuſſa ederentur, quæ deuotus Deo repudiaret auditus, & imprimere ceris manus ſancta reſpueret. Abiectis ergò tabulis ante pedes iudicis, miniſterium ſacrilegum ſacrata iam Domino mens refugit. Et vt in nullo à preceptis Euangelicis actus martyris deuiarent, quibus declinare perſecutionis impetum

Matth. 10.

vel permittimur, vel iubemur, alia atque alia non ſolùm latebra, verumetiam ciuitate mutata, cùm & alio loco ſcriptum ſit, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem

Matth. 26.

infirma: ab ira ſe furentis iudicis pauliſpèr occuluit. Qui cùm eum corripi protinùs offerriq́ue iuſſiſſet, neque inueſtigatio ad procuratam latebram perueniret, crudeliſſimis pœnæ miniſtris, vt vbi repertus fuiſſet, gladio eū interficerent, imperauit. Quod vbi beato Geneſio vel occultis nuncijs, vel rumore compertum eſt, diuerſa latēdi loca, vt exitus docet, non infirmitate ſpiritūs, ſed carnis trepidatione, mutauit. Atq; interim, licèt ſuperfluò, de præſumptæ fidei cōfirmatione ſolicitus, quoniam nondùm erat ex aqua & ſpiritu ſancto renatus, per fidos internuncios à Catholicæ religionis antiſtite donum baptiſmatis poſtulauit. Sed ille vel temporis anguſtijs impeditus, vel iuuenili ætati diffidens, ardētia vota diſtulit, ac fideliter indicauit, quòd plenam conſummationem etiam huius muneris daret prompta pro Chriſto cruoris effuſio. Et hæc quidem cunctatio ſacerdotis, diuino, vt æſtimo, prompta nutu atq; iudicio prouocata diſpoſitaq́ue eſt: vt circa eius ſolennem conſecrationem officia humana ceſſarent, cui vnius baptiſmatis duplex gratia, ex vtroque ſcilicet Chriſti latere & aqua &

Cruoris per martyrium effuſio alter eſt baptiſmus.

Iohan. 19.

ſanguis parabatur.

Sed iam Dominus, qui per Spiritum ſanctum futuri martyris ſeruabat arcana, ſubeundæ conſtantiam paſſionis vel fecerat, vel videbat: neque patiebatur differri coronam, cùm videret paratam eſſe victoriam. Itaque percuſſoribus ſuis eum obtulit, & ijs, quorum in eundem auida crudelitas inhiabat, oſtendit. Atque is vbi ſe perſpicit deprahēſum, inſtinctu Domini Rhodanum petijt, & ſancta fluuio membra committit: vt eum illic à contagione mortali, velut alterius Iordanis vndis, occultus baptiſta purgaret: & mutuo alternoq́ue myſterio & aquis corpus, & aquas corpore conſecrauit. Atque hæc cauſa profectò extitit, vt natādi adminiculo perueniret, qui exemplo beatiſſimi Petri ad Chriſtum tendens, per ſumma gurgitum ambulare potuit. Tranſgreſſum continuò in vlteriora fluminis, & ſubeundi præmij paſſionis Chriſto ſponſore ſecurum, in eo loco, quem effuſioni ſanguinis glorioſi Dominus elegerat, quiq́ue nunc oratione aſſidua & votis nunquàm irritis frequentatur, percuſſor aſſequitur, exoptatoq́ue gladij ictu feſtinantem ad Deum animam vinculis corporis, quibus tenebatur, abſoluit: & vtraq; ſubſtantia proprię originis elementa repetente, terrena interim terris membra commendat, & cæleſtem ſpiritum emittit ad cælum.

Matth. 14. Iohan. 21.

Gladio percuſſus, abit ad Dominū.

Prouiderunt tamen fideles temporis illius Dei ſerui, vt vtranque fluminis ripam, geminatis vrbibus ambiendam, vnius martyris tutela muniret. Nam in ipſo beatæ paſſionis loco conſecrati cruoris veſtigia relinquentes, in alterum fluuij latus honoratas reliquias tranſtulerunt, vt vtrobiquè preſens S. Geneſius, illic ſanguine haberetur, hîc corpore. Hæc omnia fideliter, atq; vt geſta ſunt, vel comperta, vel dicta, libentibus

Duæ vrbes ad vtrāque Rhodani ripam ſancti reliquijs celebres.

tibus deuotisque animis, qui noueratis, recognoscite: qui ignorabatis, agnoscite, & gloriam tanti martyris, per singula annorum spatia crescentem, & in secula æterna victuram, mentis oculis contuentes, vnusquisq; pro viribus ad similia, si ità fides desiderauerit, animos præparate, & vt beatus Genesius, throno Domini vsq; in vindictæ Apoc. 6.
suæ tempus assistens, sacerdotibus, ministris, Clero nobisq; omnibus, & ei, qui instructioni vestræ ista composuit, patrocinetur, orate: Amen.

EIVSDEM BEATI GENESII INSIGNE MIRACVLVM, *à beato Hilario Arelatensi Episcopo conscriptum.*

OPera Dei narrare, honorificum est. Ergò operæprecium est, mira- Tobiæ 12.
cula diuini operis, ad sancti martyris Genesij gloriam referenda, narrare. Natalis enim ipsius die frequens ille in ciuitate Arelatensi casus, pontis abrupti periculo, vrbem totam nimio tremore concussit, & animis subiti pauoris discrimine concussis, solennitatis lętitiam recepta salutis gratia, lætiorem reddidit, iucunditate duplicata. Nam cùm suos in hac celebritate plùs etiam, quàm suos, Are- Solennitas S. Genesij.
las populus coegisset, quorum in illa die gaudijs agendis ipsa ciuitas angusta erat, semitæ & spatia camporum, hærente in agmine, & laborantibus sua cunctis densitate, ibat in vlterioris fluminis ripam, in honorẽ martyris, Christo deuotus exercitus, cum Pons medio inter præno minatas vrbes.
charis coniugibus, dulcibus pignoribus, plura simul beneficia habere festinans. Nec contẽtus vno in loco vota profundere, in ecclesia peruigil, antelucanus ad locũ cędis & sanguinis festinabat: itèm ad sepulcrum, gaudiorum immolās hostias, quasi occupaturus aures martyris, properabat. Nec clericorum officia solenniter ordinata, nec ipsum deniquè lucis tempus expectabat. Splendor siquidem festiuitatis, collucẽte vrbe tota, omnem omnimodis pepulerat noctis horrorem. Interìm via illa naualis, qua Põte rupto, multi ruunt in aquas.
inter cõfœderatas sibi vrbes, illius terribilis Rhodani terga calcantur, subitò aut sub iniusto fasce, aut nimio materiarum pondere, aut per obliquum amnis illapsum, prona diffusa est. Incertum est, quo casu: certum tamen, cuius insidijs precioſum onus, hoc est, fidelium turmam in medijs fluctibus malè pendula strata deposuit, adstante me, quod veraciter loquor, & pedem ab ipso, vt ità dixerim, ponte referente. Ingens illicò fragor populi tam ruentis, quàm circunstãtis, exoritur: pauor tota vrbe percurrit: hic coniugi, ille filijs, alij propinquis, alij amicis: omnes simul diuersis affectibus metuunt: qui parùm, ciuibus.

Inter hæc sanctæ recordationis antistiti Honorato, quo tunc ille populus pastore Istius S. Honorati vita habetur 1. tomo secũdæ editiõis 16. Ianuarij.
gaudebat, vni quidem pro omnibus metuenti, omne cladis pondus incumbit. Quos tunc illa pietas stimulos accepit? quàm subita animi ægritudine ægris ægrior fuit? Erectis confestim ad cælum oculis, intentione cordis luminibus exæquata, ità à nobis circunstantibus mentis * excessu totus abscessit, vt nemo dubitaret, quin tribunalibus Christi cum S. Genesio, opem præsentis mali impetraturus, adstaret. Agebantur interìm grandi tumultu miseranda naufragia: mixti hominibus phalerati equi, impedito indignantes natatu, altis pectoribus crura iactabant: quicquid obuium fuerat, seu admoniti periculo, seu pauidi instinctu, proculcãtes pauida virtute: impliciti charis one- Locus mendosus.
ribus, matrum vlnam, & pressi caueis matronalibus famuli, & tota itineris sui immixta fragminibus pompa solennis. Nemo hoc loco malus interpres occurrat, nemo tantam Martyris gloriam maligna obtrectatione * obscuret, & ripę vicinam turbam * dubitet
nullus alleget, nemo vadis exceptos asserat, quos palàm dextera diuina saluauit. Depressa peregrinorum mercibus quotidiè ijsdem ripis ineſtimabilium onerum nauigia iunguntur: nauem illìc ferendis pontibus tanquàm iacere fundum desperaret aggeribus, ordinatio antiqua constituit. Tantum in hoc vasto gurgite stipati populi pondus exposuit, quantum longissimis, validissimis, eodemq; confractis põdere trabibus, acceperat.

Occurrat nunc animis atq; oculis ista replicantium, simul totum, Rhodanus, ruina, naufragium, implicanda turba miserorum diuersa, in vnum diaboli insidijs cõglomerata pernicies. Nihil periculo defuit, vt ad gloriam Martyris nil deesset. Quandò enim alumnos ipsius mergeret fluuius, quem eodem die pijs natalibus consecrãsset? O magna Dei gloria. Erupit è vasto gurgite gloriosus exercitus. Iordanẽ iterùm cre- Iosuæ 3. Exod. 14.
deres, rupto diuinitùs amne, patuisse: aut iterùm maria populo Dei, sicut sub Moyse

Omnes illę si euadunt è flumine, martyris intercessione.

quondàm Duce, in virgę imperio iter inter fluenta solidum præbuisse. Neminem rui-na quassauit, neminem grauatum vestibus fluuius inuoluit, nemini haustum suũ fluuius ingessit. Illęsos omnes atq; incolumes vernacula ac familiaris ripa suscepit. Pŏpa omnis, sicut ingressa fuerat, egressa est. Matres familiâs ex ,pfundo famulorũ suorum ceruicibus mobiliũ cubiculorum secreta viderunt. Comptę in honorẽ Dei virgines, nulla fluitantium monilium detrimenta senserunt: acus ipsæ, vt ità dixerim, sicut affixæ fuerant maternis manibus, hæserunt. Nemo damnum aliquod rei, nemo dispendium salutis accepit. Occurrunt pignora chara pignoribus: vnusquisq; proximum suum, cui plurimùm timuerat, lætus amplectitur. Cuius hîc, nisì Christi, per intercessionem Martyris sui, præsens virtus operata est? Conuénit vtiquè Episcopus Martyrem, & Dominum martyr. Ostensum est salute dignum fidelis populi officium. Et deniquè plurimi (quod mecum forsitan & qui fecistis, agnoscitis) ilicò, nè vel leuiter turbare deuotionem sanctam liceret inimico, vestibus, vt erant, madidis nauigia conscendũr, & matutinum rigorem fluuij, spe feruente contemnunt: festini, quò intenderant, ad locum scilicet cædis, animo victore perueniunt, alacritate maiori post periculum recens vota fusuri. O dignæ audiri preces, quæ non fractæ iniurijs, imputare nesciunt, quòd periclitati sunt: grates referre sciunt, quòd euaserunt. Omnes gaudio tripudiãt: assistunt deniquè solennibus læti: interfuisse periculis iuuat: quia conspicabile, interfuisse miraculis. Tanti cuique fuit de salute dubitâsse, vt salutem suam mirabiliter acquireret. Integro suorum numero Honoratus pastor exultat: qui quidem hæc manu politiori maioriq; gratia mansuris perpetuo seculo scriptis mandare potuisset, nisì diuini muneris cõscius, in legatione sancti martyris particeps designatus, quòd se præsule Dominus hæc contulisset, insolentiùs exultare timuisset. Et quidem ad nos beneficia per plures diffusa perueniunt: cæterùm quanti in se priuata cognoscunt? Quod soli Deo adscribimus, qui omnium conditor & conscius, colitur & viuit cum filio & spiritusancto, per infinita secula seculorum, Amen.

ITEM DE EODEM S. GENESIO ARELATENSI, SERMO *ex ijs, qui Eusebio Emiseno Episcopo adscribuntur.*

Passiones martyrum cur natales vocentur.

HOdiè natale sancti Genesij celebramus, & meritum. Beatorum martyrum passiones, natales vocamus dies, quandò eos Martyrij vita, & gloriæ fides, dum ingerit morti, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturijt. Meritò planè dicendi natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis humanę miseriam, subitò renascuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine sumentes.

Etenim istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantiæ vagientes ingredimur, omnis homo quasi futuræ per totam vitam prophetia miseriæ, & infelicitatem naturæ prima illa lachrymabili voce testatur: siquidem primo statu vita nascentium, quæ ad omnem suspecta cursum, in tribulatione agitur: Iustiùs ergò isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri seculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis asscendunt, & consortes pauloantè mortalium, subitò ciues incipiunt esse Angelorum.

Iustè celebrãtur sanctorũ festa

Ex eorum numero erat beatus ille, cuius hodiè præclarum glorioſi agonis celebramus triumphum. Qui adhuc Catechumenus, adhuc à diuinis legibus peregrinus, adhuc alienus, omnia in se subitò mandata pietatis, fidei plenitudine consummauit. Catechumenus, ad confessionis certamina progreditur. Non tingitur fonte, sed abluitur passione. Non viuificatur baptismate, sed morte regeneratur. Et quid tandèm crederet, vel quid pro eo redemptori suo deberet, profusione sanguinis confitetur.

Rom. 6. Non potest quidem dicere, Consepultus sum Christo per baptismum in mortem: sed potest dicere, Per mortẽ illi iungor in baptismo, id est, in morte. Ipse enim Dominus

Luc. 12. mortem suam baptismum pronunciauit, dicens: Baptismate habeo baptizari, quod vos non scitis. Beatus ergò & inclytus Christi testis, hanc Domini sui mortẽ, etsì non edidit mysterio, plus est, quòd imitatur exemplo.

Vis diuini amoris.

O quantum agit ille in pectoribus humanis diuinus ignis? Catechumenus æternam comperit vitam. Nondùm profectus ad Christi militiam, & iam dignus ad amicitiam;

citiam: nondùm assumptus ad famulatum, & iam idoneus ad testimonium: nondùm intro missus in Ecclesiæ ianuã, subitò ipsam penetrat cæli regiam: nondùm miles Dei, & iam cohæres: nondùm domesticus in domo Dei, & iam filius in regno Dei. Et sanè hanc meruit gloriam inconcussa illa in tanto martyre animi virtus & fidei magnitudo, occulto (dico) Christi amore nutrita, & subitis approbata documentis. Nam cùm secretus adhuc Dei famulus in exceptorum ordine militaret, & ante tribunal pagani Cæsaris assisteret, audiens eum in caput Christianorum cruentas pronũciare sententias, piam dexteram ab excipiendo tanquàm sacrificando reuocauit: & implere sacrilega verba contremuit, quia Christum paginis cordis gerebat inscriptum.

Nõ vult obtẽperare impijs p̃ceptis Impatoris.

Proiectis itaq; codicibus ante oculos prophani iudicis, nefarias eius voces, & edicta impia atq; decreta, tota iam martyris libertate condemnat. Tormenta in oculis erant, dolor eorũ, quos pœna lacerauerat, vsq; ad metum carnificum, vsq; ad tremorem torquentium perueniebat, & inter hæc ille Christianum se esse tota exultatione clamabat, tanquàm Christiani non ad supplicia, sed ad præmia quærerentur. Quanta & quàm noua spectacula Deo atque angelis suis præbuit fides piorum?

Præclara S. Genesij cõfessio.

Eccè in sacrilegi tyranni ministerio militem suum Christus inuenit. Solebat Ecclesia ad tribunalia persecutorum martyres mittere: eccè nunc stupendo genere Ecclesiæ martyrem tribunal persecutoris emisit. Pronunciat itaque, Christianus sum: & omnis insania persecutoris verso in illum furore consurgit: æstuat dolore & confusione iudex cruentus: plùs erubescit, cultorem fidei de parte emersisse perfidiæ. Incumbente itaq; persecutionis mole, insequentibus diaboli ministris, Rhodani se immittit fluentis, in vlteriorem ripam, de ciuitate in ciuitatem, flumine obsequente, transgreditur: non vt glorioſam mortem fugeret, sed vt martyrij ordini nil deesset, dicẽte ipso Domino: Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam. Illic apprænsus, Christo immolatur, & triumphali cruore perfunditur. Vnda precioſi sanguinis, baptismi Sacramenta complentur: cadit in precium veritatis, hostis pietatis.

Matth. 10.

Sub ipsa itaq; felicissimæ ciuitatis mœnia, fidelium humeris funus inclyti victoris infertur. Vndè nunc inter vtrasque vrbis illius partes gemino honore glorioſus, illam ripam triumpho sanctificat, hanc sepulcro: illam sanguine illustrat, hanc corpore. Fideles itaque populi peculiariùs exultantes de perpetui propugnatoris auxilio, ferunt ad tumulum vota, de tumulo votorum referunt gaudia. Pulsant hi precibus, respondet ille virtutibus: vincuntur per quotidiana Martyris beneficia, alumnæ vrbis obsequia. Vndè meritò in prosperis colunt, quem præsentem in periculis cognouerunt. Frequentibus itaq; tribulationibus approbârunt, quantùm apud Deum possit proprius suffragator. Quàm precioſa sunt martyrum vulnera, quàm glorioſa certamina, inter quæ tormentis viuẽtes, & mortibus triumphantes, vexati in paucis, benè disponuntur in multis. Coram hominibus afflicti, coram angelis glorificandi, breuem Deo vitam sub æternitatis commercio fœnerauerũt. Et ideò sicut aurum in fornace ignis, ità illi in camino tribulationis probati, fulgebunt sicut sol. De quibus per beatum Iohannem vox diuina testatur: Hi sunt, qui venerũt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, propter hoc stabunt in conspectu throni. Hos ergò chariſſimi ità miremur, vt homines fuisse meminerimus: hos, inquam, ità miremur, vt eos nostrî similes nouerimus, & sub eadem, qua nos sumus, carnis fragilitate vixisse: & per hoc sequamur, inquantùm possumus, fidem illorum: sectemur animi virtutem, qua terrena & præsentia respuentes, vim regnis cælestibus intulerunt. Superauerunt illi corporum dolores, nos superemus morum & cordium passiones: vicerunt illi tormenta, nos vitia. Illi sacrificari dæmonijs horruerunt, nos malitiam, inuidiam, obtrectationes, contentiones, tanquàm prophana sacrificia, detestemur: vt inter huius mundi conflictiones, vitia, persecutores virtutis, probent esse nos martyres. Persequamur in nobis peccata, & iniquitates nostras: expugnemus superbiã, debellemus iracundiã: ipsi in nobis, & persecutoris partes exequamur & martyrum, per castigationem vigiliarum, per contritionem ieiuniorum, per custodiam viuentem, sanctam, placentem Deo, acquiramus nobis nouum, nõ carnis morte, sed carnalis vitæ mortificatione martyrium, vt de nobis quoquè etiam viuentibus dici possit: Precioſa in conspectu Domini, mors sanctorum eius.

S. Genesius Appugnator fidelium perpetuus.

Sap 3.

Matth. 13. Apoc. 7.

Martyrũ fidẽ & virtutes imitari debemus.

Psal. 15.

Ergò inquantùm fieri potest, extinguatur in nobis, quicquid peccati est: mortificetur morti, quod seculi est, vt precioſa perficiatur in cõspectu Domini mors viuentium: vt animositates, cupiditates, atque præsentium blandimenta rerum, sicut ea

mors extorquebit inuitis, ità ea nobis veritas fidei & Dei auferat timor: vt non neceſſitas ea à nobis ſeparet, ſed voluntas: vt terminum vitijs, vt finem concupiſcentijs ac delictis noſtris non interitus faciat, ſed profectus.

DE S. GENESIO ROMANO MARTYRE, EX VETVSTIS EXEMPLARIBVS MS. QVIBVS CONſentiunt antiquiſſ. Martyrologia. Dictionem nonnihil expoliuit Frater Laurentius Surius.

Auguſti 25.

Geneſius mimus.

DIOCLETIANO Imperatore, cùm per annos quatuor Eccleſiæ omnes clauſæ eſſent, Romæ mimus quidam fuit, Geneſius nomine: Is cùm verum ignoraret Deum, Chriſtianos ſæpiſſimè irridebat. Volens autem arte ſua quippiam eiuſmodi efficere, quo placeret Diocletiano Imperatori, apud Chriſtianos diuini ſecreta myſterij perſcrutabatur: & cùm omnia accuratè didiciſſet, ad theatrum ſe contulit: ingreſſuſq; in ſcenam, ſalutauit diſcipulos ſuos, ab eisque reſalutatus aſſedit, aitque ad illos: Scitis Imperatoribus noſtris cumprimis inuiſos eſſe Chriſtianos? Illi reſponderunt: Adeò hoc omnibus compertũ eſt, vt qui id neſciat, inueniri nemo poſſit. Geneſius ait: Si ergò vultis, vt placeamus inuictiſſimo Imperatori, prodamus coram illo myſteria Chriſtianorum. Illis libentibus animis eius ſententiam approbantibus, docet eos diuina myſteria, diligenterque inſtituit, quid facere, quídve dicere debeant. Vbi autem aduénit ſpectaculi exhibendi dies, ille inſtàr ægroti lecto decumbit, dicitque ad ſocios: Eià noſtri, grauem me ſentio: equidem perquàm velim leuis fieri. Reſpondent illi: Qua nos ratione leuem te reddemus, ſi grauis es? Itáne fabros nos arbitraris, qui runcina leuiorem te efficere poſſimus?

Baptiſmi ritus ſcrutatur, & palàm irridẽdos exhibet.

Hæc atque his ſimilia illis dicentibus, & populi riſum concitantibus, Geneſius diuinitùs permotus, ait: Veſani, ego Chriſtianus mori cupio. Reſpõdent collegæ: Quid ità? Geneſius dicit: Vt in illa die ceu fugitiuus, in Deo inueniar. Ijs auditis, Diocletianus riſum tenere non potuit. Illi porrò, vt conſtitutũ erat, exorciſtam & preſbyterum ironicè repræſentant, ijque ingreſſi, dicunt ei decumbenti: Quamobrèm ad nos fili miſiſti? Geneſius non iam ſimulatè, ſed ex animo reſpondet: Cupio adipiſci Chriſti gratiam, vt renatum me ſentiens, líberer à præcipitio facinorum meorum. Fit clamor populi: curſores aduolant, adferunt munera ab Imperatore tranſmiſſa. Cùm iam autem omnia diuinorum myſteriorum ſecreta completa eſſent, indutus eſt veſtibus albis, panemq; & dulciaria cereosque elargiebatur. Interea mox accurũt milites, tanquàm ab Imperatore miſſi, correptumque eum, adducunt ad iudicem. Sed ille dum ad commentitiam & ſimulatam rapitur perpeſſionem, ad veram & ſynceram cõfeſſionem accedit: atq; adeò in albis veſtibus ad illum contendit locum, vbi expectabat Imperator: aſcendensque pulpitum, in quo erat Veneris ſtatua, ità concionatur:

Simulatio vertitur ei in rẽ ſeriã.

Diuinitùs bona mens ei præſtatur.

Nota de veſtibus albis baptizatorum.

Audi Imperator, & ſapientes omnes auſcultate. Antehàc quotiès ego Chriſtianos nominari audiui, intolerabili implicatus errore, iungebam me illis, qui eos publicè trahebant, pariterque trahebam, & qui tormenta conſtanter perferrent, illis inſultabam, furoremque populi in eos incendebam. Tantum verò eius nominis odium me ceperat, vt etiam parentes & affines ea de cauſa reliquerim, maluerimque ęgrotationum & egeſtatis moleſtias perpeti, quàm vlla ratione in patria manere apud Chriſtianos. Viſum autem mihi fuit hiſce diebus, perſcrutari res & myſteria Chriſtianorum, non vt crederem, ſed vt illis in publicum proferendis, populo riſum mouerem. At verò ſimulatquè nudum me in conſpectu veſtro aqua illa perfudit, interrogatusque, reſpondi me credere ea, quæ proponebantur, vidi ſupra me manum cælitùs porrectam, atque Angelos Dei ignea radiantes facie, mihi propiùs aſſiſtentes, flagitiaque omnia, quæ à primis ætatis initijs vſq; in præſens admiſiſſem, è libro recitantes, atque ità ad me dicentes: Aqua hæc diluit ea omniá, quæ te agnoſcis perpetrâſſe. Cumque vnda baptiſmatis tinctus eſſem, ſimul etiam liber ille perfuſus, niue candidior apparuit, ità vt ſuperioris ſcripturę nulla prorsùs in eo veſtigia cernerentur. Dixeruntque

Vide admirandam baptiſmi vim.

Angeli

Angeli ad me: Nóueris te ab omni culpa mundatũ: vide nunc, vt gratiam perceptam conſerues. Iam tu igitur Imperator & vos alij omnes decernite, quid faciendum mihi ſit. Ego enim dum volo vobis terrenis placere Imperatoribus, ad Regis cęleſtis gratiam peruéni: dumq; hominibus riſum facere ſtudeo, Angelos lætitia affeci. Nunc igitur ab hac ipſa hora, quemadmodùm vos omnes hactenùs hiſce myſterijs, perindè vt ego, nullam fidem adhibuiſtis, ignorantia ſeducti: ità iam vnà mecum credentes, deincèps ea irridere nè velitis, quandò ex me cognoſcitis, apertum me vidiſſe cælũ, manumque cælitùs mihi impoſitam ea hora, qua aqua perfundebar: conſpexiſſe etiam Angelos, peccata omnia prorsùs obliterata, cæleſte lumen, adhortationesque audiuiſſe Angelicas, Dei gloriã cordi meo ſenſiſſe impreſſam, quæ me docuit, verum Deum eſſe Dominum Ieſum Chriſtum, eum eſſe lumen, veritatem, pietatem, ſalutem omnium, qui eius gratiã per baptiſmum ſint aſſecuti. Audite, quæſo, me vos boni Principes, & vos optimi viri, meumq; erga vos amorem ità probate, vt ſtudio ſalutis comparandæ, à me edocti, credatis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe Deũ verum. Quod tamen experiri non poteſtis, niſi vos vnda illa perfuderit, quam Pater & Filius & Spiritus ſanctus nominis ſui inuocatione ſacrauerit.

Hortatur S. Geneſiũ Imperatorẽ & Principes eius fieri Chriſtianos

His à Geneſio dictis, Diocletianus immodico furore accenſus, iubet coram ſe ſiſti eos omnes, qui eius ludi ſocios ſe illi adiunxiſſent, virgisque acerrimè cædi. putabat enim illos quoquè credidiſſe. At illi ſanctum nomen blaſphemantes: Domine Imperator, inquiunt, nos longè diuerſa ſumus animi ſententia. Hic verò amentia correptus, contempta tum ſua, tum pietatis tuæ & totius populi iucunditate & lætitia, Chriſtianorum luctum complectitur. Quod ergò ſolus admiſit, ipſe ſolus luat. Tum verò Imperator incredibili in Geneſium furore pércitus, parùm abfuit, quin eius ſanguinem biberet, nî horrore prohiberetur. Iubet verò, vt inſpectante populo cædatur fuſtibus, animi ſui ſæuæ perturbationi obſecundãs. Altero die præcipit Plutiano Præfecto, vt tandiù tormentis eum afficiat, donèc paratus ſit idolis ſacrificare. In eculeo igitur ſuſpẽſo dicit Plutianus: Inſane & miſerrime, ſacrifica dijs, vt poſſis redire in gratiam cum dominis noſtris. Geneſius reſpondet: Ambiant horum Regum gratiam & amicitiam, qui non timent illum Regem, quem ego vidi, quem & adoraui, & adoro. Ille enim verus Rex eſt, quem ego patentibus cælis cõſpexi, qui mihi dignatus eſt impertiri miſericordiam ſuam, meque indignum & irriſorem & incredulum, illuſtrare myſterijs ſuis: vt qui planè cæcus eram, verum lumen adſpicerem, & eius cognoſcerem veritatem. Quamobrèm miſerũ me lugeo, quòd vobiſcum hactenùs errauerim, & ſanctum nomen in Chriſtianis abominatus ſim. Pro quo ſcelere ſupplicia omnia me commeruiſſe putabo. Satìs enim ſerò ad verum adorandum Regem acceſſi. Dicit ei Plutianus: Quis eſt iſte Rex præter noſtrum Regem? Geneſius reſpondit: Iſte Rex, quem tu dicis, homo mortalis eſt: At ille, quem ego adoro, Deus eſt. Tuus Rex ad certum tempus terris imperat: Chriſtus verò & in cælis, & in terris, & in mari imperat. Rex tuus habet ſibi præfinitum tempus, certumq; vitæ finem: At Chriſtus ſemper glorioſus viuit & regnat in cælis.

Diocletianꝰ mirè excandeſcit, dum videt conuerſum Geneſium.

Genſius fuſtibus cæditur.

Dolet S. Geneſius ſe aliquandò erraſſe.

Cùm ſic ergò in eculeo ſuſpenſus diù vngulis laceraretur, lampadibus inflammaretur, ac nihilo minùs in confeſſione inuicto animo perſeueraret, dicereq; iudici: Etiamſì pœnas has vel cẽtiès admoueas, etiamſì vel milliès me comburas, at Chriſtum tamen mihi à corde auferre non poteris. Geſta omnia Plutianus Diocletiano in palatio legenda obtulit. Quibus perlectis, iuſſit eum Diocletianus capite puniri.

In eculeo ſuſpẽſus, laceratur & vritur.

Capite trũcatur.

Eam verò ſententiam beatus martyr Geneſius hilariter excipiens, cæſus eſt propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui eſt cum Deo Patre honor & virtus & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

DE CONVERSIONE, MIRACVLIS AC OBITV AREDII ABBATIS: EX HISTORIAE FRANCORVM S. Gregorij Turonensis lib. 10. cap. 28.

Augusti 25.

INTEREA fuit quidam, nomine Aredius, qui hoc anno terras relinquens, vocante Domino, migrauit ad cælum. Lemouicinæ vrbis incola fuit, non mediocribus regionis suę ortus parentibus, sed valdè ingenuis. Hic Theodoberto Regi traditus, aulicis & palatinis adiungitur. Erat autem tunc temporis apud vrbem Treuericam vir eximiæ sanctitatis Nicetius Episcopus, qui non solùm in prædicatione admirabilis facundiæ, verumetiam in operibus bonis ac mirabilibus, celeberrimus habebatur in plebe. Qui intuës puerum in Regis palatio, nescio quid in vultu eius cernens diuinum, præcepit ei se sequi. At ille, relicto Regis palatio, secutus est eum. Cumq; ingressi in cellulã, de ijs, quæ ad Deum pertinent, confabularentur, expetijt adolescens à beato sacerdote se corrigi, edoceri, instrui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cumq; in huius studij flagrantia cum Antistite memorato degeret, tonsurato iam capite, quadam die psallentibus clericis in ecclesia, descendit columba à camera: quæ leuiter volitans circa eum, resedit super caput eius, illud indicans, vt opinor, eum Spiritûs sancti gratia iam repletum. Quam cùm ille non sine pudore conaretur abigere, hæc paululùm circunuolans, iterùm super caput eius aut scapulam residebat: quę non modò ibì, sed etiam cùm in cellulam Episcopi ingrederetur, iugiter comitabatur eum. Quod per dies plurimos factũ, non sine admiratione Episcopus animaduertebat.

Nicetius Episcopus Treuirensis instituit Aredium.

Quid colũba in capite Aredij residens præsignârit.

Pelagia mater Aredij.

Exindè vir Dei, Spiritu, vt diximus, sancto repletus, ad patriam, genitore ac germano defunctis, regreditur, consolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullum consanguineum præter hanc sobolem spectabat. Vbì cùm ieiunijs atque orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domûs, id est, siue correctio familiæ, siue exercitium agrorum, siue cultus vinearum, ad eam adspiceret, nè sibi aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione cessaret: vnum tantùm sibi priuilegium vendicans, vt ad ecclesias ædificandas ipse præesset. Quid plura? Construxit templa Dei in honorem sanctorum, expetiuitq; eorum pignora, ac ex familia propria tonsuratos instituit monachos, cœnobiumq; fundauit, in quo non modò Cassiani, verumetiam Basilij & reliquorum Abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur regulæ, beata muliere victum atque vestitum singulis ministrante. Nec minùs hæc tamen, impedita hoc onere, in Dei laudibus persistebat, sed assiduè in eis versabatur: & si quiddam operis exerceret, semper orationem Domino, tanquàm odorem incensi acceptabilis, offerebat. Interea ad sanctum Aredium cœperunt infirmi confluere, quos, manus singulis cum vexillo Crucis imponens, sanitati reddebat. Quorum si singulatim nomina scribere velim, nec numerum percurrere valeam, nec vocabula memorare. Vnum tamen nóui, quòd quicunque ad eum æger aduénit, sospes abscessit. De naoribus verò miraculis parua proponimus.

Nota de monasterio ab Aredio constructo.

Signo Crucis Aredius multos sanat.

Quodam tempore dum cum genitrice iter ageret, & ad sancti Iuliani martyris basilicam properaret, venerunt vesperè in quẽdam locum. Erat autem locus ille aridus, & absque fluentis currentibus infœcundus. Dixitque ad eum mater eius: Fili, aquam non habemus, & qualiter hîc nocte præsenti quiescere possumus? At ille prostratus in orationem, diutissimè preces fudit ad Dominum: & erigẽs se, defixit virgam in terra, quam manu gerebat, eamque cùm bis, aut tertiò vertisset ad se, lætus extraxit, moxq; vnda aquæ secuta est tam valida, vt non solùm ipsis de præsenti, sed etiam pecoribus affatim deincèps pocula ministraret.

Aquam copiosam precibus impetrat.

Nuperrimo autem tempore, cùm iter carpere cœpisset, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit. Quod ille cernens, paululùm super equum, in quo sedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Consummata verò oratione, diuisa est nubes in duas partes, ac in circuitu maxima descendit pluuia: super eum autem ac socios eius nulla, si dici fas est, gutta descendit. Vistrimundo verò, cognomento Tattoni, ciui Turonico, dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat.

Quod

Quod cùm beato viro ostendisset, ille manum super locum doloris posuit: statimque dolor fugatus, nusquàm deincèps ad iniuriam hominis excitatus est. Hæc ipse, qui passus est, retulit. De his verò signis, quæ per virtutem sancti Iuliani martyris, Martinique confessoris beati, in eius manibus Dominus operatus est, pleraque in libris miraculorum scripsimus. Petit dentium dolorem.

Post has verò & multas alias virtutes, quas Christo cooperante compleuit, aduénit Turones post festiuitatem sancti Martini, ibiq; paululùm cõmoratus, dixit nobis, se aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certè velociùs dissolui. Et vale dicens, abscessit, gratias agens Deo, quòd priusquàm obiret, sepulcrum beati Antistitis osculari promeruisset. Cumque ad cellulam accessisset, testamento condito, ordinatisq; omnibus, ac sancto Martino, Hilarioque Antistitibus hæredibus constitutis, ægrotare cœpit, ac dysenteriæ morbo grauari. Sexta verò ægrotationis eius die, mulier, quæ à spiritu immundo sæpiùs vexata, à sancto emundari non poterat, ligatis per se à tergo manibus, clamare cœpit, ac dicere: Currite ciues, exilite populi, exite obuiàm martyribus, confessoribusque, qui ad excessum beati Aredij conuenerunt. Eccè adest Iulianus à Brinate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialisque ab vrbe propria. Adest Saturninus à Tolosa, Dionysius ab vrbe Parisiaca, nonnulli & alij, quos cælum retinet, quos vos vt Confessores & Dei Martyres adoratis. Hæc cùm in exordio noctis clamare cœpisset, à domino suo reuincta est. Quæ nequaquàm potuit retineri, sed rumpens vincula, ad monasterium cum his vocibus properare cœpit. Moxque beatus vir spiritum tradidit, non sine testimonio veritatis, quòd sit susceptus ab Angelis. Mulierem nanque in exequijs suis, cum alia muliere nequiori spiritu vexata, vt est sepulcro tectus, à nequitia infesti dæmonis emundauit. Et credo, quòd ob hoc, Dei nutu eadem in corpore positus non potuit emundare, vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Post celebratum verò funus, mulier quædam rictu patulo sine vocis officio ad eius accessit tumulum: quo osculo delibato, elocutionis meruit recipere beneficium. Nota sancti viri deuotionem. Defunctus duas sanat dæmoniacas.

VITA S. HVNEGVNDIS VIRGINIS, AB EPISCOPO QVODAM, VT APPARET, ANTE ANNOS *sexcentos conscripta, cuius nomen vetustus MS. Codex non habuit. Stylum obscuriorem mutauit passim F. Laur. Surius, adiecto ad marginem capitum numero.*

AVTHORIS PRAEFATIO.

BEATORVM ac venerandorum Patrum scripta memorabilia, quibus membra & versutias callidi hostis, Euangelico accincti gladio, confecerunt, interiorem hominem nostrum diuinis perfundunt eloquijs: nec minùs exteriorem & corruptibilem, quadam sermonis difficultate impeditum, materna eademque virginea excitat & confirmat collatio. Ex his enim genus victoriæ extitit egregiũ, quo diabolus vnà cum suis armis, omni est dominatu exutus: quodque primis parentibus vitæ excidiũ attulit, per id rursùs in suî augmentum cælestis patriæ regnum profecit. Eadem planè natura, quæ viro obtulit gustum pomi exitialis, per sanctas virgines exempla præbuit à vitijs sese continendi: quæque primùm facilè consensit, vt caderet, essetque calamitatis & miseriæ mater: posteà per Christi gratiam fortiter restitit, vt prostrato malo dæmone, soror & mater Saluatoris, gratuita eius electione fieret. Ad hanc diuinæ gratiæ sortem admissa beatissima Hunegundis virgo, ex immaculato diuini fontis vtero renata, & in Catholicæ matris Ecclesiæ sinu educata est. Cuius pauca quædam vitæ gesta scribenda suscepi, quemadmodùm à fidelibus hominibus accepi. Obsecro autem, vt me peccatorum principem, & vltimum sacerdotum, vestrarum precum suffragijs adiuuetis, vt sanctus mihi spiritus adesse dignetur, qui & facinorum nostrorum maculas diluat, & linguam ad explicandas virginis res gestas efficiat disertam. Gen. 3.

VITAE HISTORIA.

Augusti 25.

Cap. 1.

VMMA & incomprehensibilis diuinitatis prouidentia, cùm sua omnipotenti virtute mundi principem debellare, eiusque machinas prorsùs elidere & profligare instituereț, non solùm potenter illum vicit, eiusque spolia abstulit: verumetiam ijsipsis spolijs pro sua misericordia eam præstitit fragrantiam, vt sordidissimi hostis dominia contriuerint, factaque sint præclara Christi luminaria, quæ fuerant antea tenebrosa & obscura. Atque hoc ordine mundi Principis sceptra crudelissima mutantur, omnis portio tenebrarum cum suis satellitibus tanto iubare dissipatur, oritur per orbem terrarum noua lux & gaudium, submittunt mortales colla sua Regi regum, paulatimque à solis ortu vsque ad occasum, Christi imperium propagatur. In quibus Francorum gens, multis egregijs facinoribus conspicua, nec paucis triumphis celeberrima, tametsi tardiùs ad Christi religionem accessit, vbi eius persensit clementiam, passim religione increscente, multam eamque sanctam Deo Patri prolem edidit: ex cuius sacratissima propagine, sancta mater & virgo, Christi Ecclesia dilatata est, quæ oblita populum suum & domum patris sui, Trinæ Vnitati sinum cordis aperuit, vndè sibi præpotens Dominus impollutam familiam consecraret. Atque in ipsa Franciæ tellure pagus Veromandensis seu Veromanduorum, quem clarissimi martyris Quintini suffragia ornant, summoperè id expetebat, vt posset offerre Deo munus gratum, in odorem suauissimum.

Frãcia sanctorum hominũ ferax

Psal. 44.

Hodiè dicitur S. Quintini oppidũ.

Cap. 2.

In eius pagi villa, quam Lembaidem vocant, sancta virgo Hunegundis nobili stirpe genita est, parentibus non modò genere claris, sed etiam Christiana religione initiatis. Eam è sacro fonte ferunt susceptam ab Eligio Nouiomensi ac Veromandensi Episcopo: vbi immortalis sponsi accepit arrham, vestemque preciosam, immortalitatis insignibus candidatam, passionisque triumpho illustrem, & castæ dilectionis regiam atque sacerdotalem, sed mysticam, coronam. Vbi etiam in septem baptisterij gradibus, septem adepta est dona spiritûs sancti, Episcopali benedictione confirmata, & sacro chrismate delibuta. Quibus vndiquè fulcita, ità per septena dierum curricula sancta puella viuere studuit, vt septiès septem auctis accessionibus, monade adiecta, iubilei fructum in præsenti vita perciperet: eoque corpore & anima duplicato, post peractum vitæ cursum, fructum carperet centesimum, sanctis virginibus consecratum.

S. Eligius Nouiomẽs. Episcopus: eius vita habetur tomo 6. primaDecembris.

Virginum fructus centesimus.

Cap. 3.

Cùm esset autem, vt diximus, claris orta natalibus, in ipsis incunabulis aiunt eam cuidam desponsatam fuisse, qui pari esset generis claritudine. Sed quia sponsus cælestis eam sibi seruare constituerat, occulto Dei iudicio, ille morte subtractus est. Postquàm autem sancta virgo adoleuit, effetque liberali atque eleganti vultu, Eudaldus quidam, homo nobilis, eam sibi despondit, multis ei collatis muneribus, mancipijs & villulis. Qua in re licèt à parentibus inuita cogeretur, at tamen vultu placido & mente casta id perferens, iam secum animo meditabatur, quemadmodùm se & dotem suam Christo sponso offerret, fieretque sanctimonialis in beatissimæ matris Virginis monasterio, capitis insignita velamine, vt cum veri Regis spõsa posset etiam ipsa illud ex Canticis dicere: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem: ideò dilexit me Rex, & introduxit me in cellaria sua. itemque illud: Nolite me considerare, quòd fusca sim: quia decolorauit me sol. Talis intentio, tamque præclara cogitatio versabatur perpetim in puellari pectore, flosque virgineæ matris ex sancta redolebat virgine, multaque virtutum charismata ex virgineis elucebant profectibus.

Prioris sponso defuncto alteri nolẽs despõdetur Hunegũdis

Cant. 1.

Ibidem.

Cap. 4.

Porrò autem cùm iam sanctum mentis suæ propositum in opus conferre vellet, sapienti vsa consilio, sponsum qua potuit arte tentauit blanditer emollire, & quadam mellita ingenij dexteritate ab amplexibus omninò auocare, ità eum blandissimè compellans: O dulcissime atque amantissime sponse, quandò Christianissimis & orthodoxis sumus parentibus prognati, non decet nos libidinosis commixtionibus pollui, perindè vt gentes, quæ ignorant Deum, & sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Placeat tibi, obsecro, salutare consilium meum, dictisque obtemperare meis, atque inter nos perquiramus, quemadmodùm possit Deo gratum effici coniugium nostrum,

Spõsum auocat à nuptijs.

Psal. 31.

nostrum, & non terrena ex nobis, sed cælestis soboles procreari. Mihi quidē hoc consultum videtur, nec dubito vtilitatis habere plurimum, si Apostolorum principem inuisamus, & loca sancta perlustremus, vt Apostolica munitis benedictione eueniat vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O te beatam virginem, ô superni Regis sponsam: quæ cùm sis deuota Deo, optare te dicis, vt floresçat tibi mūdus, qui iam aruit in pectore tuo, quemque toto animo contemnis, haud secùs atquè stercus putidissimum. Quid multa? Ità quidem sponsi solicitudo delusa est, & nuptiarum prorogatus dies: sumptusq; apparandis destinati nuptijs, in res itineri necessarias conferuntur. Cùm enim esset virgo tenerrima, & tam ætate quàm voluntate necdùm nubilis, sponsus verò Christum coleret, & animo religiosus esset, consensit virgini: cœpitque etiam ipse author esse & hortator itineris suscipiendi, sperans euentura ea omnia, quę illa commemorauerat.

Cap. 5. Proficiscitur Romam cum sponso suo.

Omnibus igitur, quæ profecturis essent necessaria, cōparatis, gratias agentes Deo, dant se itineri: & sponsus quidem extrinsecùs lætabatur pompa seculari, virgo autem intrinsecùs longè vberiùs spiritali perfundebatur iucunditate: quòd cerneret Christum sponsum suum omnia sibi prospera tribuere, cui iam fide vera, spe firma & integra charitate, se deuouerat perpetuò seruituram: quem etiam intrà se tacitis precibus pulsabat, vt cor & corpus ipsius seruaret immacultatum, nè illecebrosis mundi huius voluptatibus implicaretur. Orabat mens immotis labijs, & protegentem se Dominum cordis oculis contemplabatur. Simul etiam gratissimis alloquijs beatorum legiones Angelorum, vt sibi opem ferrent, deprecabatur, & sanctos omnes, vt sibi adessent, cum lachrymis obsecrabat. Exaudit verò Christus sponsam suam, & sua illam prosequens misericordia, maiora illi solatia adhibet. Sentit virgo adesse sibi sacrosancta præsidia, quæ ab omnibus incommodis defensam, cum omni corporis & fidei integritate ipsam Romam perducant. Quò cùm peruenissent, & loca Vrbis, orbis dominæ, perlustrarent, & sponsus quidem superbo apparatu, sodalibus vndiquè septus, diuersa sanctorum inuiseret pignora, illa vitans ambitiosum comitatum, sola ad Apostolorum limina accedebat. Sponso autem existimante eam præ multæ viæ lassitudine captare requiem, ipsa velut mente renouata & robustior effecta, omnia & intrà & extra Vrbem oratoria inuisebat. Ille ruitura quandoquè mœnia oculis corporeis contemplans mirabatur: Hunegundis verò lucidas illas æternumque duraturas cælestis Hierosolymæ māsiones animo lustrabat: semperque patriæ cælestis amore ad Apostolorum limina in precibus, vigilijs, ieiunijs perseuérans, vix ad hospitium reuertebatur: spretisque rebus caducis omnibus, relicto sponso & eius sodalibus, pernox in oratione manebat, corpus vigilijs & inedia macerans, & omnia, quæ habere poterat, pauperibus erogans.

Religiosè inuisit Romæ loca sancta.

Cap. 6.

Ità nimirùm monacha efficitur, quæ sponsa putabatur, terrestrisque copula cum pompa omni fastiditur, dum è supernis sedibus castitas virtutum regina diffunditur. Lætabatur interìm, tanquàm iam possideret, quod diù concupierat: nec ad momentum indè abduci se passa est, quod tam celeriter esset adepta. Vbi verò dies aduénit Apostolicæ stationis, ad pedes Antistitis sanctæ & Catholicæ matris Ecclesiæ aduoluta, Christo suam offert virginitatem, ab illo defensam, exemplum imitata perpetuæ Virginis & matris eius: oratque Pontificem, vt capitis velamen sibi imponat, sub eiusdem incomparabilis Virginis matris patrocinio & famulatu victuræ. Eius verò pijssimam intentionem & animi promptam deuotionem Pontifex cognoscens, mentemque eius diuinitùs illustratam intelligens, tantam in puella sapientiam admirans, cum lachrymis dixisse fertur: Benedictus es Domine Deus omnium, qui in casti cordis & corporis virgineo toro tuum efficis domicilium, & in sexu fragili multa operaris admiratione digna. Te ergò laudent ora omnium. æquum est enim, laude & prædicatione pro huiusmodi efferre te Dominum vniuersorum. Equidem pro his te Domine æternùm laudabo, & glorificabo nomen tuum in secula. Indè conuersus ad castam Dei virginem, Quæso te, inquit, filia, quam ob rem aut quibus ab oris huc ad nos accesseris, tum quo voceris nomine, & quæ sit gentis tuæ fides & religio, nobis explicato. Puto enim te nobilissima stirpe editam, & ab ipsa infantia Ecclesiasticæ disciplinæ literis eruditam. Tum illa mente & facie serenissima, vultu submisso, ità respondit: Si de gente mea, Pater & domine, quæris, equidem Franca sum natione: dicor autem Hunegundis, & in pago Veromandensi nata, indè huc aduéni. Educata à parentibus Christianis, non solùm contra meam, sed, vt arbitror,

Christo suā vouet virginitatem, petitque à Ro. Pōtifice capitis velamē sibi imponi.

Romano Pōtifici exponit gentē & patriam suam &c.

arbitror, etiam contra Dei voluntatem iuuenculo desponsa sum: quem ego fugiens & deuitans, Christi me charitate vrgente, Christo duce & fautore, corpore integra sum & mente impolluta. Illi verò me deuoueo, qui creator est omnium, & fidem, quam nôsse cupis, illi integram conseruo. Quam si audire libet, exponam pater optime. etsi enim natione barbara sum, at eam tamen nos confitemur fidem veram atque sanctam, quæ in fine seculorum ab hac sancta Sede Apostolica & Catholica matre Ecclesia ad nos allata est. Sed dum tua sanctitas à nobis fidem exigit, videtur instar Saluatoris à Samaritana aquam petere: qui sanè illud fœminæ colloquium non respuens, clàm innuit, neminem à fide in qualibet regione excludi. Vndè etiam nos, quia fidem non erubescimus, non pudet Prouincię nostræ, cùm Dauid iubeat omnes gentes plaudere manibus, & iubilare Deo in voce exultationis. & alibì dicat: Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ. & Dominus pro populo, qui vitulum adorârat, Moysi deprecanti respondèrit: Viuo ego, quia implebitur gloria mea vniuersa terra. & per Prophetam Malachiam testetur, A solis ortu vsque ad occasum, magnum esse nomen suum in gentibus. atque expressiùs etiam per Esaiam nos, quanuis belluinos & veneficos, se conuersurum promiserit: Nè memineritis, inquiens, priorum, & antiqua nè intueamini. quoniam eccè ego facio noua: Ponam in deserto viam, & in inuio flumina: Glorificabunt me bestiæ agri, dracones & struthiones.

A sede Apostolica fides in Gallias peruénit

Iohan.4.

Psal.46.

Psal.21.

Num.14.

Malch.1.

Esa.43.

Proindè nos quoquè in Dei misericordia vocati, & eius gratuita pietate redempti atque renati, etsi patriam secundùm carnem nouimus, sed iam nunc non nouimus: quin potiùs semen Abrahæ fieri cupientes per fidem, terram nostram omnemque cognationem antiquam respuimus, incolas nos & peregrinos fatemur in terra, sicut & Patres nostri. Itaque quandiù sumus in corpore, peregrinamur à Domino: quia regionem nostram, paradisum scimus esse, quem recuperauimus baptismate renouati, sanctæ & indiuiduæ Trinitatis confessione. Sed quia Apostolicis institutionibus admonemur, omnibus id poscentibus reddere rationem de spe & charitate, quæ in nobis est, gloriã fidei nostræ, tuæ beatitudini paucis expromemus. Credimus & confitemur absque principio & fine temporis, summum & incircunscriptum spiritum, vnum omnipotentem esse Deum, iuxta illud, quod ait Moyses: Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Vnus est, inquam, Deus Pater ingenitus, vnus Filius vnigenitus, vnus Spiritus sanctus, ab vtroque procedens, patri & filio coæternus. Sed semper idem Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus: ex quo omnia, per quem omnia, in quo sunt omnia, & sine quo factum est nihil.

Cap.7.

2.Cor.5.

1.Per.3.

Confessio fidei.

Deut.6.

Non autẽ sicut tres personas, ità & tres deos credimus: sed in tribus personis vnam Deitatem confitemur. Trinitatem sanctam credimus in subsistentibus personis: vnitatem verò, in natura & maiestate ac substantia Deitatis. Omne igitur, quod est, in duo diuidimus. Quicquid enim extra sacrosanctam Trinitatem est in cælis, in terris & in mari, id creaturam esse dicimus: solum verò Deum, creatorem. Sed & filium Dei credimus in nouissimis temporibus conceptum esse de spiritu sancto, natum ex Maria virgine, carnemque naturæ humanæ & animam suscepisse: in eaque carne crucifixum, sepultum, resurrexisse à mortuis, ascendisse etiam in ea carne, sed alterius gloriæ, in cælos, vndè eum iudicem venturum expectamus viuorum & mortuorum. Carnis quoquè nostrę resurrectionem confitemur integram atque perfectam, in qua carne nunc viuimus & mouemur: atque in ea consecuturos nos vel pro rectè factis præmia iustorum, vel pro maleficijs & prauis operibus supplicia impiorum. Sed & peccatorum remissionem plenissima fide confitemur, & velut alteram gratiam suscipimus, de qua Apostolus dixisse videtur ad Corinthios: Volui priùs venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis. Hic est nostræ fidei thesaurus, quem Ecclesiastico symbolo consignatum custodimus, quod in baptismo accepimus. Ità coram Deo corde credimus, ità coram omnibus hominibus ore confitemur, vt hominibus fidem sua cognitio faciat, & imago sua Deo testimonium reddat.

Cap.8.

2 Cor.1.

Rom.10.

Hæc & alia permulta fidei sacramenta palàm omnibus exponens Hunegundis virgo pijssima, ijs absolutis, cõticuit. Tum venerabilis summæ & Apostolicę Sedis Pontifex, non hominem, sed spiritũ Dei, in castis visceribus habitantem, ista prolocutum sentiens, coram omnibus ità ait: Benedicta filia tu à Domino Deo exercituum, quæ in tua pura mente iucundũ Deo pręparàsti habitaculum. Non oportet ergò sanctum contristari spiritum, cuius mens pudica sacrarium est. Et multùm in te venerandus est

Cap.9.

Mens pudica, sacrarium Spiritus sancti.

summus

ſummus ille artifex, qui operatur omnia in omnibus, diuidens ſingulis, prout vult. 1. Cor. 12.
Eià ergò virgo caſta & pudica, ſuſcipe quod æterno amori in te cumulando proficiat. Oblata tibi ſub ſpecie pietatis à corruptibili homine munera abieciſti: accipe nunc per noſtram benedictionem tibi à Domino præſtitam dotem, qua te Chriſti ſponſam ſempiternam cognoſcas, & contemptis rebus labentibus, ſemper duratura gaudia apprænendas. Ille, quid tuo in animo geras, adſpicit: quàm religiosè ipſius virgines imiteris, attendit. Itaque vt cum eius adoleſcentulis ab eo diligaris, ſummopere contende, & in odorem vnguentorum eius curre vnà cum illis. Semper illi pro collatis Cant. 1.
beneficijs gratias age: pro conferendis humiliter deprecare. Sint, quæſo, affixa animo tuo, & in eorum cogitatione verſare, quæ in illa vita beata obtinere appetis: vt cuius te ſponſam profiteris in terris, eius amplexibus perfrui mereariſ in gloria ſempiterna.

His dictis, velum capitis & reliqua indumenta, corporis & animi caſtitatem, mundique contemptum ſua humilitate ſignificantia, ſuper altare ſanctum compoſita, ſanctus Pontifex benedixit, & pro more eam conſecrans, impertita ei benedictione, Chriſto eam, ſicut popoſcerat, ſeruituram dedicauit, orans Dominum hunc in modum: Reſpice Domine ſuper hanc famulam tuam, vt ſanctæ virginitatis propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te gubernante cuſtodiat. Sit in ea, Domine, per donum ſpiritûs tui prudens modeſtia, grauis lenitas, caſta libertas. Ferueat in charitate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter viuere ſtudeat, & laudari non appetat. Te timendo ſuper omnia amet, & amando in omnibus timeat. Tu ei Domine ſis gaudium, tu in mœrore ſolatium, tu in ambiguitate conſilium. In iniuria ſis defenſio, in paupertate abundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. Quod eſt profeſſa, cuſtodiat, vt & hoſtem antiquum deuincat, & vitiorum ſordes expurget: quatenùs centeſimo fructu cum decore virginali ac virtutum lampadibus exornetur, & ad electarum virginum conſortium peruenire mereatur. Cumque omnes reſpondiſſent, Amen, ſanctus Antiſtes deoſculans caput ſanctæ virginis Hunegundis, dimiſit eam in pace. Cap. 10. Pontifex S. Hunegundi imponit velum, eâque Deo conſecrat.

At verò Eudaldus ſponſus eius hæc audiens, cùm ſe cerneret à virgine contẽptum, toto animo commotus, ſtatuit eam gladio confodere. Sed veritus nè homicidij pœna plecteretur, ſimul etiam Apoſtoli ſententia territus, quòd non ſit contriſtandus ſpiritus Dei, cuius ſancta virgo erat domicilium, & quòd eum, qui templum Dei violauerit, diſperdet Deus: pœnitentia ductus, non fuit eam auſus contingere: ſed miſſis nuncijs, ſeparauit eam à conſortio ſuo, ſolam illam relinquens, & etiam res tanto itineri conficiendo neceſſarias, ei ſubtrahens. At illa, humano deſtituta ſolatio, viriliter egit, & ſeipſam in Domino confortans: Dominus, inquit, regit me, & nihil mihi deerit. oransque, ait: Miſericordia tua Chriſte, obſecro, præcedat & ſubſequatur me, vt merear peruenire ad optatum ſeruitium perpetuæ virginis & matris tuæ Mariæ. Atque ità ſolam ſe dedit itineri, in Gallias proficiſcens, ſemperque ſanctorum ſuffragia implorans. Ibat ergò per viam, perindè acsi iam in monaſterio degeret, vel potiùs inſtàr eremicolæ, Chriſto in remota ſolitudine famulantis. Diebus feſtis ſolo pane, & aqua parciſſima contenta: reliquis, pane cineribus permixto, & herbarum arborumque paſtu defeſſum fouebat corpuſculum. Cap. 11. Ephes. 4. 1. Cor. 3. Spõſus eam deſerit. Pſal. 22. Vide virginis abſtinẽtiam.

Quod autem per eam Dominus voluit efficere miraculum, non eſt noſtro ſilentio tegendum. Cùm Eudaldus, vt diximus, ferret ægerrimè ſe ab illa contemptum, & vellet quidem, ſed non auderet, eam interficere: conſilio cuiuſdam comitis ſui, cum magna celeritate ad paternam contendit domum, venditis & diſtributis illis, quæ poſſent ſuo põdere iter retardare, vt citiùs rediret ad ſuos. Iam enim ſtatuerat ſecum, omne ſanctæ virginis patrimonium & res hæreditarias diſtrahere: quę verò non poſſent vendi, ea prorsùs deſtruere, & cum omni ſupellectili & mancipijs diſſipare. Ibat ergò cum equis velociſſimis expedito itinere: ſed virginem ſanctam, in cuius pectore morabatur Dominus ſciens omnia, nihil huius latuit. Quamobrèm diuino permota inſtinctu, & Chriſti ſpiritu vegetata, vt erat pedes, alia pergens via, equos & currus eius omnes anteuertit: veniensque in patriam, omnia ſua pro voto loco illi, quem vulgò Humolarias vocant, beatiſſimæ genitrici Dei, ſeque ſimul, vt cõcupierat, Chriſto illic ſeruituram obtulit. Cap. 12. Omnia ſua largitur Humolarienſi cœnobio.

Porrò non diù pòſt Eudaldus ſecutus, rerum & facultatum eius omnium ſibi dominium vendicat, neſciens eas iam diuino cultui & ſanctiſſimæ virginis Mariæ Cap. 13.

patro-

patrocinio mancipata & addicta. Vbi autem id comperit, in seſe reuersus, secum taci-
tus & mirari & venerari cœpit, animaduertens quanta per virginem Dominus mira-
cula fecisset. Mox igitur gratias & laudes Deo offert, quòd ipsum ab improbo conatu
represserit, nè peccaret in sanctam virginem, quodque subita morte ipsum furentem
non extinxerit. Dignos proindè pœnitentiæ fructus faciens, non potuit reperire, qui-
bus vel laudibus virginem afficeret, vel muneribus placaret, vt posset in eius admitti
conspectum, & Christo illius precibus commendari. Tandèm cum multa cordis &
corporis humilitate coram beatissimæ matris Dei altari prostratus, veniam ab ea po-
Sponsus re- sipiscẽs, ve- niam perit, & multa ei largitur. poscit, orans, vt quem noluisset habere sponsum, dignaretur habere seruum: Quan-
doquidem, inquit, non me mortali aut corruptibili amatori postposuisti, nec mihi
quemlibet vel potentem vel humilem sponsum, sed Regem seculorum & creatorem
omnium prætulisti, tibique cælestem sponsum in torum virgineum assciuisti, & me-
ipsum & mea propenso animo illi offero, & quæ olim tibi munera nuptiarum nomi-
ne largitus sum, ea tu tradas sponso vero Iesu Christo, vt in sororum & pauperum
cedant alimoniam. Ego verò, dum spiritus hos reget artus, in rebus externis fidum
me tibi procuratorem exhibebo: cumque obiĕro, facultates meas omnes & man-
cipia huius testamenti mei authoritate volo cedere in ius & honorem omnipotentis
Dei, & sanctissimæ matris eius. Tu, quæso, virgo castissima susscipias hæc à me, & cada-
uer meum hoc in loco tumulandum curato, vt cùm te sponsus & Rex immortalis in
suum introduxerit thalamum, ego quoquè nuptiali amictus veste, & agni niueo vel-
lere tectus, inter cõuiuas mensæ eius vel vltimus merear inueniri. His dictis, postquàm
impetrauit, quod voluit, cum sancta animi deuotione incolumis discessit: præstitit-
que illi Dominus gratiam benè viuendi, eiusque vota ad optatum perduxit finem.
Multo enim plura, quàm poscceret necessitas, sacratissimæ virgini suppeditauit, insti-
tutoque xenodochio victum & vestes præbuit. Fultus deindè multimoda Christi vir-
tute, in huiusmodi operibus vitam exigens suam, exutus est huius mundi contagijs,
Matth. 25. audiuitque à Domino: Eugè serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Pro
Felix obitus sponsi eius. eius anima virgo Hunegundis per manus sacerdotum sacrificium Deo obtulit: cor-
pus verò in monasterio suo iussit sepeliri.

Cap. 14. Eo autem vita functo, arctiori se & seueriori vitæ tradidit, etiam cogitationes, haud
secùs atquè mala opera, deplorans & castigans, crebrisque ieiunijs & vigilijs macerãs
Matth. 10. & 24. corpus defessum, non ignorans ad salutem satìs non esse cœpisse benè, sed qui perse-
uerauerit vsque in finem, illum saluum fore. Atque in hac sancta animi meditatione
& deuota fidei operatione moriens mundo, & viuens Christo, totum vitæ suæ tem-
Psalm. 119. Philip. 1. Cant. 2. pus duxisse fertur, non rarò illud cum Psalmista dicens: Heu mihi, quia incolatus me-
us prolongatus est: atque illud cum Apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Christo.
Introduxisti enim me Christe in cellam vinariam, id est, in mysteria acerbissimæ pas-
sionis tuæ: & ordinâsti in me charitatem, dum per dilectionem proximi, ad tui me
Ibidem. amorem pertingere fecisti. Et quia læua tua, id est, præsens vita mihi subiecta est, am-
plexetur me (obsecro) dextera tua, id est, beatitudo æterna: vt & videri, & videre
merear in Sion. Non defuit autem sanctis eius desiderijs superna pietas, sed longani-
mem eius peregrinationem attendens, dum quodam die oraret extensis manibus,
corporis magnis ardoribus & molestijs eam affici permisit. Non deerãt autem illi so-
latia Angelorum & sanctorum omnium suffragia, quę etiam in illa afflicta valetudine
implorare non cessabat. Aderant autem ei vtriusque sexûs permulti Christo seruien-
tes, qui ex vicinis & lõginquis locis ad tantæ matris & virginis decessum cõuenerant,
multo dolore & luctu occupati, quòd se tanto solatio destitui viderent: tametsi non
ambigerent, eius suffragia in cælis nunquàm sibi defutura. At illa conuersa ad eos, qui
S. Hunegũ- dis ante mortem petit sibi sacrã Eucharistiã & extremã vnctionem administra- illic assidebant, presbyteros, sacræ Vnctionis oleum & Eucharistiã sibi petijt ministra-
ri. Tandèm Dominici corporis & sanguinis percepto viatico, roseo vultu & facie de-
cora, regum Regi præsentanda in cælesti thalamo, iubet circunstantes psalmos Dauí-
dicos promere: atque ex cilicio & cinere caput erigens, inter cætera dicebat: Adsum
ego Christe ancilla tua: veni, obsecro, Rex pijssime, & me benignè susscipe. Cumque
in huiusmodi voce ab hora noctis media vsque in tertiam diei horam persisteret, re-
pentè cum immenso lumine odor suauissimus illic diffusus est, irà vt præ splẽdore vix
possent, qui illic aderant, pedibus suis consistere, quanuis odoris illius mira fragrantia
corroborati. Aiunt verò etiam vocem pariter auditam, quam tamen terrore con-
Felix obitus eius. sternati intelligere non potuêre. Interìm illa sancta anima 8. Calendas Septembris

migrauit

migrauit ad Dominum, qui est solus sine principio, regnans in Vnitate & Trinitate perfecta, vnus idemque Deus, nunc & semper, & in omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 15. Quæ deinceps sequũtur, nos in compendiũ redeginius.

Cùm autem diù sacrum corpus eius sub terra conditum iacuisset, quædam sanctimonialis, Berta nomine, miræ abstinentiæ, multæ patientiæ, paupertatis valdè studiosa, eximiæ humilitatis, misericordiæ operibus dedita, ieiunijs, vigilijs & precibus intenta, ex diuina reuelatione locum sepulturæ eius cognouit anno salutis noningentesimo quadragesimosexto, Ludouico regnante. Cumque immenso affecta gaudio, tantum thesaurum subitò eleuare vellet, venerandus presbyter Giso, sanctorum pignorum Quintini & Victorici martyrum custos, casu superueniens, eam obiurgauit, dicens fas non esse, sine authoritate Episcopi sacrum corpus leuari. Ità ad dies triginta duos intactus mansit sarcophagus iam apertus, apud quem diù noctuque sacris vigilijs incumbentes, Episcopi aduentum sustinebant. Quo spatio multa illic diuinitùs sunt declarata miracula, atque ingens splendor perpetuò ad sacrum corpus permansit, ità vt à pectore virginis & sursùm, pro sordibus pulueris nitentia relucerent fragmina margaritarum, & quibusdam clarissimis erumpentibus scintillis, adspicientium reuerberarentur obtutus. Tanta etiam ibidèm sentiebatur odoris fragrantia, vt omnium nares ineffabili suauitate cõplerentur. Quicunque autẽ sacrum illud corpus intueri poterant, quocunque essent affecti morbo, ilicò curabantur. Porrò odoris illius semper increscebat suauitas. Inter cætera autem miracula, ipso die eleuationis sanctissimæ virginis, cùm sæuissimus morbus totum illum pagum adeò occuparet, vt vix esset domus, in qua non iaceret ægrotus, omnes illi cum eleuato sacro corpore simul è suis lectulis sani surrexêre. Tandèm enim accersito Rodulpho, Nouiomensis Ecclesiæ Archidiacono, posteà eiusdem vrbis religioso Episcopo, & ex collegio beatissimi martyris Quintini accitis Patribus, Gisone, Rotberto, alijsque plurimis, magna pietate viris, peractis Missarum solẽnijs, itum est ad tumulum, ibidèm etiamnùm circa caput & pectus sanctæ virginis illo, quod diximus, cælesti lumine adeò coruscante, vt nemo posset ad plenum intueri: leuatumque est sanctissimum corpus è sepulcro, septimo Idus Nouembris. Libet his pauca adiungere miracula.

Nota de defuncto corpore virginis.

Morbi oẽs viso eius corpore curantur.

Eleuatur corpus eius.

Homines quidam improbi, suis viribus freti, audaci temeritate porcos suos in syluam monasterij sanctæ virginis Hunegundis adduxêre, apud pagum Dediniacum ingressi: & cùm porcos illos pauissent, nolebant precium monasterio pro datis damnis persoluere. Eccè autem dum sic liberè vagantur per syluam, sancta Hunegundis illis apparet forma terribili, rogat quid ità auli sint syluæ ipsius fructus porcis suis deuorandos præbere, concutit virgam, quam manu gestabat, & omnis ille porcorũ grex præcipiti cursu fertur ad Humolariense monasterium, atque in pagũ ingressi, per plateas & chortes sese separatim diffundunt: nec fuit quisquam vnquàm, qui eos repeteret. Ità factum est, vt porci, quorum pastum iusto precio domini illorum compensare nolebant, in ius cederent familiæ sanctæ Hunegũdis. Eius rei hodieque multi testes supersunt.

Cap. 16.

Pœna illorum, qui iniuriam eius monasterio irrogãunt.

Eodem ferè tempore nobilis quidam, Magenerus nomine, captus amore cuiusdã sanctimonialis eiusdem monasterij, more suo accessit ad monasterium, vt suam cum illa libidinem expleret. In ipso autem cœnobij atrio visibiliter ei apparuit S. Hunegundis, & acerrimè illum obiurgans, scisitabatur, quò tenderet. At ille ad vocem eius pudefactus, ad tempus se ab illo facinore cohibuit. At monacha lasciua & petulans, contemptam se putans, callidè hominem ad se reuocat: ait non sanctam Hunegundem ipsi apparuisse, sed quandam suam æmulam id simulâsse. His inflammatus vir spurcissimus, alia via per apertum clàm ostiolum ad eam ingredi conatur: sed rursùs adest sancta Hunegundis, baculo eum verberat in inguine: fit miser exanguis, & corruit: alienis manibus exportatus, cùm eius coxa intumuisset, in eo dolore vitam finit: sed tamen anno priùs integro ante obitum coxa illa computruit. Pro eius curatione amici amplissima munera sanctæ Virgini obtulerunt, quæ tamen haud secùs atquè putentissima stercora reiecta sunt. Cùm enim plurimos illi nummos offerrent, repentinus turbo ità illos dissipauit, vt ne vnus quidem vlli posteà mortalium conspectus sit.

Cap. 17.

Vide num ignorẽt sancti res humanas, simúlque obserua pœnã volentis sacram violare virginẽ.

Anno Dominicæ incarnationis nongentesimo sexagesimoquarto in ipsis ferijs beatæ Hunegundis, in villa, quæ dicitur Sasnulphi chors, messores frumenta secabant. Eos presbyter illorum Lantfridus crebrò reprehenderat, dicens se interfuisse synodo, in qua Rodulphus Nouiomensis Episcopus iussisset, sanctæ Hunegundis festum

Cap 18.

deuotissimè celebrari. At illi se excusabant, quòd vicinos suos cernerent laboribus insudare. Itaque Rotgildis puella, presbyteri huius, sicut ipse nobis retulit, ex sorore neptis, colligebat spicas, quas illi messores relinquebant. Eccè autem dum se inclinat ad eas colligendas, eam, quam primam sustulit, recenti sanguine madẽtem conspicit. Admirans, vndè ille esset sanguis, reijcit spicam. Tollit alteram, tollit tertiam, quartam, quintam, & multas alias, & omnes videt sanguinolentas. Territa valdè, currit ad patrem suum, qui tum fortè in agrum exiẽrat, indicat quid sibi acciderit. Pater ceu puellari leuitate ductam reprehẽdit, iubet redire ad cœptum opus. Illa verò trepidante, sequitur eam pater, simulque plurimas colligunt spicas cruore madidas. Inquirunt, num quis ex messoribus digito saucio sit. Illis obstupescentibus, & sanctè affirmantibus nullius esse læsam manum, quasdam spicas ecclesiam perferunt, offerunt presbytero, remque ei omnem exponunt. Ille ait, nisi certiora adferant documenta, se hominibus incredulis non ausum esse pro concione id indicare. Illo hoc dicente, quasi crassæ quędam lachrymæ, è spicis sanguineæ prorumpentes guttæ, in terram décidunt. Tum ille penè exanimis effectus præ timore, sicut priùs timuerat indicare illud populo, ità nunc multo etiam magis celare timet, nè sua negligentia tardiùs ad populi notitiam perferatur. Dato igitur signo, populum ad Ecclesiam conuocat, eius inobedientiam reprehendit, diuinum exponit miraculũ. Illi audito tam insolito miraculo animis consternantur, ad agendam pœnitentiã se promptissimos exhibent. Deniquè ab ecclesia egressi, circunquaquè vicinis suis denunciant, nè deincèps vacent operi, sed ad ecclesiam se conferant, rem stupendam visuri. Exterrentur omnes, missa faciunt opera haud aliter, quàm si hostes imminentes fugerent: orant supplices, nè cælesti vltione plectantur. Intereà rusticus quidam, Rotbertus nomine, in eadem villa frumentum excutiens, dum hæc ad ipsum perferuntur, proijcit è manibus flagellum, promittit se ab opere cessaturum. Sed homo ineptus, quasi id leuius esset, scopas arripit, conuerrit in area frumentum. Mox verò brachium eius obrigescit, humique prostratus, clamat se reum, & ilicò è vita abiturum. Ea res superiorẽ timorem auxit. Presbyter verò circunquaquè discurrens, sanguinolentas spicas vicinarum ecclesiarum presbyteris ostendit. Turbantur omnes, conuocatisque suarum parochiarum hominibus, cum Crucibus & cereis simul omnes nudis pedibus cum votis supplicibus, comitante etiam illo, cuius brachium obriguerat, & puella spicas sanguinolentas ferente, ad monasterium perpetuæ Virginis Mariæ & S. Hunegundis, properè contendunt: ibique prostrati, fatentur culpam suam, petunt humiliter, vt fratres pro ipsis Dominum deprecentur: quod etiam factum est. Eant iam, qui non credunt huic signo, & calumnientur illud pariter cum eo, quod itidèm in sanguine patratum est in Aegypto sub Pharaone. Nos verò benedicamus Deum, qui mirabilis est in sanctis suis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ. Benedictus Deus in secula, Amen. Hoc cruentarum spicarum miraculum testatur author se suis oculis vidisse, quem satis constat ante annos sexcentos ista scripsisse.

Hinc potest colligi ætas Authoris huius.

Nota rem prodigiosam.

Vult Deus vt sanctorũ suorũ festa celebrẽtur.

Vltio cælestis in eum, qui in S. Hunegundis festo laborauit.

Exod. 7.

Psal. 67.

VITA SANCTI LVDOVICI, REGIS FRANCORVM EXIMII, EXCERPTA, VT OPINOR, EX ILLA, *quam conscripsit Gaufridus de Bello Loco, ipsius Regis Confessarius. Dictionem nonnihil expoliuimus in gratiam Lectoris: & ad marginem capitula adiecimus.*

Augusti 25. Cap. 1. Hæretici Albigenses.

BEATVS Ludouicus, Francorum pijssimus Rex, patrem habuit Ludouicum Christianissimum Regem, qui in Albigesio & Comitatu Tolosano hæreticos oppugnauit. In reditu autem lethali correptus morbo, die decimo ad Montem Pensérium excessit è viuis mense Octobri, anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo vicesimoseptimo, vir vtiquè benè Catholicus & sanctus. Nunquàm corporis sui vllam admisit pollutionem, vnica vxore legitima contentus. Corpus eius exanime ad beati Dionysij Ecclesiam apportatum, iuxta patrem honorificè conditũ est. In eius locũ succe ssit filius primogenitus Ludouicus, Rhemis ab Episcopo Suessionensi, quòd Ecclesia Rhemensis tum pastore orbata esset,

Exemplum insignis cõtinentiæ in Rege.

set, regia corona insignitus & consecratus, annos natus duodecim, aut circiter. Eius coronationi complures è præcipuis nobilibus, licèt vocati essent, interesse noluerũt: quòd propter dolorem defuncti Regis & regni desolati, lachrymis & luctui illic potiùs, quàm lætitiæ & iucunditati, se darent.

Cap 2. Blancha mater S. Ludouici.

At puer sanctæ indolis, strenuissimo patre orbatus, sub tutela & moderatione matris Blanchæ, Regis Castellæ filiæ, permansit: quæ illum tenerrimè diligens, ex consilio religiosorum hominum, præsertim Dominicanorum & Franciscanorum, singulari cuidam magistro tradidit moribus ac literis instituendum. Ille verò pius puer, & velut alter Salomon, ingeniosus & bonam sortitus animam, præ suis coætaneis mirè profecit in vtrisque. A primis enim ætatis initijs, deditus fuit pietatis & sanctitatis studijs, ferturque vitam omnem absque mortiferi peccati perpetratione exegisse. Eius verò sanctitati gratulãs Blancha mater: Mâllem, inquit, fili te mortuũ cernere, quàm creatorem tuum mortali crimine offendentem. Quæ verba vsqueadeò illius animo hæsêre, vt diuina ipsum gratia protegente, nũquàm in se eiusmodi crimen admiserit.

Sap. 8.

Nota vitæ mirã innocentiam.

Cap. 3. S. Ludouici vxor.

Agente autem matre & proceribus regni, anno salutis millesimo ducentesimo tricesimoquarto duxit vxorem Margaretam, Comitis Prouinciæ filiam, quæ Lutetiam venit intrà octauas Assensionis Christi, cùm priùs esset coronata apud Senones. Anno proximo dira fames afflixit Gallias, præsertim in Aquitania, ità vt homines instàr iumentorũ, herbis agrestibus vescerentur. Nam frumẽti sextarius apud Pictauos centum solidis veniebat. Sequenti anno Arsacidas senior Assassinorum, misit nuncios in Franciam, quibus id mandati dederat, vt Regem Ludouicum interficerent. Sed Deo animum eius ad pacem & humanitatem inclinante, crudelis mandati pœnitentia ductus, misit alios celeres nuncios, qui Ludouicum Regem admonerent, vt à primis legatis sibi caueat. Cùm autem priores nuncij diligenter inquirerentur, inuenti, ad Regem Ludouicum adducti sunt. Ijs conspectis, Rex lætatus, vtrosque nuncios muneribus afficit, Regi Arsacidæ non pauca magni precij munera, quibus pacis & amicitiæ studiosum se declararet, per illos transmittit. Sed ab eo tempore plures suo corpori tuendo custodes adhibuit, qui perpetuò clauas æreas ferrent.

Magna caritas annonæ.

Cap. 4.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimosecundo, Ludouicus Rex duxit exercitum in Hugonem Marchiæ Comitem, quòd is aduersùs Regem rebellâsset, Henrici Angliæ Regis & Richardi fratris eius auxilijs fultus: qui ambo habebant vxores filias Comitis Prouinciæ, sorores Reginæ Franciæ: cùm Hugo Comes vxorem haberet ipsius Angliæ Regis matrẽ. Anno quidem superiori Ludouicus multam regni sui militiam ad Saliminum conuocans, Alphonsum fratrem illic * militem creauerat, cui anteà Iohannam, filiam Tolosani Comitis, vxorem dederat, cum Aruerniæ, Pictauorum & Albigensium terris quibusdam. Voluit autem Rex, vt Hugo Marchiæ Comes Alphonso se sacramento deuinciret: quod cùm ille detrectaret, ab vxore persuasus, Regis in se animos concitauit, adeò vt is anno altero cum numerosissimo exercitu in eius ditionem ingressus, aliquot * castra expugnaret, & nobiles ampliùs quadraginta captos, cum multis alijs partìm Parisios, partìm aliò mitteret, in custodia asseruandos. Intereà verò Comitis Marchiæ vxor, quosdam è suis, muneribus & promissis illectos, ad Regis Ludouici aulam misit, qui Regem & fratres eius veneno tollerent è medio. Sed illi à Rege comprehensi, in carcerem abducti sunt. Commissum tandèm est prælium non sine multa strage Anglorum, qui Hugoni Comiti suppetias ferebant. Nocte autem Angliæ rex cum Hugone Comite, relictis Santonibus, quò ex fuga se receperant, aufugêre, ciuesque eius vrbis manè claues Ludouico Regi obtulerunt. Eodem die Hugo filius Comitis Marchiæ primogenitus, ad Ludouicum Regem venit, cum eo de pace tractaturus. Postera luce Comes Marchiæ cum vxore aduenit, cum lachrymis & suspirijs à Rege veniam petit, & impetrat.

*Pictonum ducẽ, habet Aemilius.

*oppida

Comitis Marchiæ strages.

Cap. 5.

Anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimotertio, natus est Ludouicus primogenitus Ludouici Regis: atque altero indè anno in lucem editus est Philippus secundus filius. Indè circa Idus Decembris Ludouicus Rex apud Pontisarã ex morbo decumbens, adeò extra se raptus est, vt multi putarent eum iam planè obijsse. Sed ad se reuersus, mox transmarinæ militiæ Crucem petijt, & accepit. Operam sanè dedit Rex ille pijssimus, vt proles suas & verbis & exemplis ad amorem Dei, ad mundi contemptum, ad sui cognitionem institueret. Cùm enim per ocium liceret vacare sibi, inuisebat liberos suos, & instàr Tobiæ monita salutis dabat eis: docebat ante omnia timere Deum, & ab omni semper peccato abstinere. Serta, è rosis aut floribus

Ecstasis S. Ludouici.

Optimè instituit liberos suos.

ribus confecta, aut alia id genus, non sinebat eos sexta feria in capitibus ferre, quòd eo die Saluator noster in suo capite tulerit è spinis cõtextam coronam. Cumque non ignoraret, à delicijs castitati, à diuitijs pietati, ab honoribus humilitati magna impendere pericula, sobrietati, humilitati, misericordiæ dedit animum, à mundi, carnis & satanæ insidijs solicitè sibi cauens: atque cum Apostolo corpus suum castigans, & in seruitutem redigens, multo tempore intima veste cilicina vtebatur: qua si non esset vsus, dehortante eum confessario propter nimiam imbecillitatem, volebat vt idem confessarius pro quadam compensatione diebus singulis quadraginta solidos Parisienses clanculùm in pauperes erogaret. Semper ieiunauit sextis ferijs, nec ijs diebus, præsertim in Aduẽtu & Quadragesima, piscibus aut fructibus vesci voluit, vigilijs, orationibus, & clandestinis abstinentijs perpetìm se affligens.

1.Cor. 9

Vtitur cilicio.

Cap. 8. 2.Reg 6.

Quanto autem maior erat, tanto humiliùs & summissiùs, instar Dauidis Regis, se gerebat, & coram Deo propria existimatione vilior sibi videbatur. Quolibet sabbato in loco secretissimo aliquot pauperum suis manibus abluebat pedes, lotos tergebat, tersos exosculabatur. Deindè lauabat etiam illorum manus, & singulis certam pecuniæ portionem largiebatur. Crebrò etiam cẽtum viginti pauperibus, qui in eius aula quotidiè abundè reficiebantur, atque certis quibusdam diebus & solennibus vigilijs ducentis pauperibus, priusquàm ipse cibum sumeret, suis manibus cibos apponebat. Semper & in prandio & in cœna prope se tres habebat senes inopes, ijsque de positis sibi ferculis humanissimè transmittebat. Interdùm scutellas & cibos, quos illi Christi pauperes manibus contrectauerant, offas præsertim quibus libenter vescebatur, vt indè aliquid ederet, ad se reportari iubebat, Christum pauperem in eius pauperibus venerans, dum non abhorret à cibis, qui ipsis superfuerant. Vidit quandoquè vnum ex tribus illis pauperrimis non benè edentem. Iussit igitur pius & humilis Rex scutellam sibi propositam, cum cibo ad illum senem deferri: eamque, cùm satìs ille comedisset, ad se referri. Ità nimirùm, vt interior animi eius humilitas in solius Dei cedebat honorem: ità exterior morum & habitûs modestia & humilitas, cunctis mortalibus poterat esse virtutis incitamẽtum. Purpurea, aut viridi, aut alioquì preciosa veste, vel pellibus varijs & magni precij, nolebat vti, maximè posteaquàm primùm è locis transmarinis redijt. Fidei propagationem summoperè sitiebat. Itaque si quid ab inquisitoribus, quod ad fidem pertineret, esset ad eum relatum, id, alijs negocijs omnibus posthabitis, audiebat, & instàr Phinees, magno zelo in Christianæ fidei violatores animaduertebat. Ciuis quidam Parisiensis blasphemiæ reus, illo iubente, cauterio in labijs inustus fuit. Ea enim pœna decreta erat ab ipso in eos, qui sceleratè iurarent & blasphemarent. Eam rem cùm plerique carperent, & regem tyrannidis insimularent, ille ait: Equidem in meis labijs libens eiusmodi inustionem perpetuò feram: tantùm vt impia iuramenta è regno meo profligentur. Decreuit quandoquè pius Rex septennio peregrinari, & loca sancta inuisere. Venit igitur Perusium ad S. Aegidium Franciscanum instàr pauperis peregrini & ignoti, vnà cum socijs suis. Ostiario autem monasterij indicante Aegidio, peregrinum quendam ipsius expetere colloquium, ille spiritu docente agnoscens quis esset, properè accurrit, pariterque flexis genibus, in mutuos ruunt amplexus & oscula, sed nihil loquuntur, cùm vtrique alterius cor pateret.

Itẽ benignitas eius in pauperes.

Num. 25.

Is S Aegidius fuit ex primis socijs S. Francisci.

Cap. 7.

Anno salutis millesimo ducentesimo quadragesimooctauo Crux prædicabatur in diœcesi Colonienſis pago, quem vulgò * Bedonfrisium vocant. Ibì tum mense Maio feria sexta ante Pentecosten tres Cruces visebantur in aëre, vna candida versùs Aquilonem, altera eiusdem coloris ad Austrum: tertia colore medio, in qua cernebatur suspensi hominis effigies extensis brachijs, & capite inclinato, atque in manus & pedes eius adacti claui. Eaque mediũ tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in Enchusen Phrysiæ oppido, cùm illic prædicaretur Crux, alia Crucis forma iuxta solem apparuit colore cæruleo, quã multi viderunt. In Traiectensi quoquè diœcesi in Doccum, vbì S. Bonifacius martyr trucidatus fuit, Crux visa est in eiusdem martyris festo die, ingens sanè & albi coloris, perindè acsì trabi altera trabs transuersìm artificiosè impacta esset. Creduntur autem bis apparuisse Cruces, nè quis ambigeret de prima apparitione: atque ità factum est, vt Colonienſis prouincia ad trecentas ferè naues appararet.

Tres Cruces in aëre.

Cap. 8.

Anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimoseptimo, petente Ludouico Christianissimo Rege, magna Dominicæ Crucis portio Cõstantinopoli Parisios trãslata

lata est. Proximo inde anno Rex Ludouicus sexta feria à Pentecoste iter transmarinum suscepit, multis eum è Lutetia cum Processionibus vsque ad sanctum Antoniũ deducentibus. Iuerunt cum eo Odo Tusculanus Episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, & duo fratres Regis, Robertus Comes Atrebatensis, & Carolus Andegauensis Comes, cum vxoribus suis, & multis Franciæ Episcopis & nobilibus. Erat quidẽ etiam Alphonsus Comes Pictauensis, Regis frater, Cruce signatus: sed eo anno, cum Blancha regina matre, ob regni tuitionem mansit domi. Die quinta & vicesima Augusti Rex cum suis in nauim ingressus, biduo sustinuit ventos secundos. Vicesimo octauo Augusti die à portu soluens, Christo duce, prosperè nauigans, paulò ante beati Matthæi ferias nocte ad Cyprum appulit. Comitis Atrebatensis coniunx, quòd esset prægnans, ab Aquis Mortuis in Franciam reuersa fuit. Rex verò consilio nobiliũ suorum & regni Cypri, quòd naues & triremes cum balistis necdũ aduenissent, tum etiam propter impendentem hyemem & quasdam alias res vsque in Paschales ferias distulit profectionem suam. Interim rex Cypri & omnes ferè regni eius nobiles & Ecclesiarũm præfecti siue prælati, Crucis signum accipiunt, & se cum Francię Rege, quocunquè ipsos ducere velit, aduersùm Saracenos profecturos iureiurando confirmant.

Magna S. Crucis portio Lutetiam venit.

Rex sanctus nauigat in Syriam.

Venit in Cyprum.

Per id tempus Sulthanus Aegypti, qui per ditiones Christianorum Damascum petere decreuerat, Regis Francorum cognito aduentu, consilium illud mutauit. Intercesserant enim illi inimicitiæ cum Damasci & Alapiæ Sulthanis. Ijsdem temporibus obijt Robertus Bellouacensis Episcopus, & comes Montisfortis, cum multis alijs eius expeditionis socijs. Porrò extremo ferè Decembri mense venerunt ad Ludouicum Regem nuncij à quodam Tartarorum principe, qui ipsius nomine multa eum salute impertirent. Ij ipso die Natiuitatis Christi fuêre cum Rege Ludouico sub sacrificio in ecclesia, & ad prandium in aula eius: itidemque in festo Epiphaniæ: nec poterat in eis animaduerti, quod à Christianorum more discreparet. Literæ autem iussu Regis in sermonem Latinum conuersæ sunt. Cumque Rex diligenter de ipsorum principe & rebus Tartarorum ex ijs percontatus esset, tandèm dimisit eos, adiunctis nuncijs cum literis & muneribus, quæ ad Tartarorum regem & ipsorum principem perferrentur. Misit etiam per eosdem nuncios suos Regi Tartarorum, quem Cham vocant, tentorium è purpura elegantissimè confectum, in quo res gestæ Saluatoris nostri graphicè expressæ visebantur. Addidit etiam particulas Crucis Dominicæ, literis humanissimè & Regem & principem adhortans, vt qui per gratiam suam eos vocâsset ad cognitionem nominis sui, illum accuratè colerent, & in eius amore semper permanerent. Misit vnà literas suas Odo Legatus Pontificis ad Regẽ Tartarorum & principem supradictum, eorumque prælatos, ostendens eis, sacrosanctam Romanã Ecclesiam cupidissimè eos ceu filios charissimos complexuram, modò fidem orthodoxam constanter retinere, & Christi vicario morigeros se præbere velint. Eius legationis primarij, à Rege Francorum missi, fuêre frater Andreas Dominicanus cum duobus alijs eiusdem instituti fratribus, itemque duo Clerici & totidèm ministri Regis, profectique sunt octauo Calendas Februarij cum ijs, quos diximus, nuncijs Tartarorum. Porrò F. Andreas, quem Rex illis præfecerat, non multò pòst ad Regem literas misit, quarum exemplum vnà cum principis Tartarorum literis, Rex matri suæ Blanchæ in Gallias perferendas curauit.

Cap. 9.

Legati Tartari cuiusdã Christiani ad Regem.

Odo legatus Pontificis.

Intereà Aegypti Sulthanus, quem Babyloniæ vocant, vbi comperit Regem Ludouicum in Cypro hybernaturum, rursùs Damascum ire contendit, per Hierosolymam proficiscens, in eam curam intentus, vt posset Alapiæ Sulthanum & ei fœderatos, ad se adiungere: sed ille Aegyptij Sulthani malitiam non ignorans, non fuit ausus ei fidẽ adhibere. Scripserũt autem Magister militum templi & Marestallus hospitalis Ludouico Regi, Sulthanum Babylonicum cum magno exercitu venisse in loca Gazæ propinqua, eo animo, vt sibi conciliaret Damasci & Alapiæ Sulthanos, metumque esse, nè Ioppen vel Cęsaream obsidione premat. Scripsit posteà iterùm Magister ille Regi, quendam Sulthani Babylonici Admiraldum ad se venisse percontatum de voluntate Regis Francorum, quòd dominus ipsius cuperet cum eo pacem componere. Ea verò res & Regi & nobilibus eius valdè molesta fuit, maximè quòd Magister diceretur à Sulthano petijsse, vt Admiraldum ad ipsum mitteret. Mandauit ergò Rex per literas Magistro, nè deinceps eiusmodi nuncios iniussu suo admitteret, vel cum eis colloqui ausus esset. Affirmabant enim omnes, eo ingenio Syros esse, vt quantumcunquè op-

Cap. 10.

Marestallũ quidam vocant magistrũ stabuli equitum.

pressi, nunquàm primi velint inducarum mentionem facere, sed eousquè id differre, donèc multa instantia, vt eas faciant, inuitentur.

Cap 11. Eodem tempore, quo Rex cum Regina Margareta, coniuge sua in Cypro morabatur, Armeniæ Rex, eius aduentu comperto, ad eum spectabiles nuncios misit, Archiepiscopum Armenorũ & alios aulicos, per literas eius se offerens voluntati: quos ille honorificè excepit. Cùm autem didicisset, inter eum & Antiochiæ principem discordiam extitisse, misit ad vtrunque legatos suos. Illis verò suos quoquè ad eum legatos mittentibus, duorum annorum pactæ sunt induciæ. Per id ferè tempus capti sunt quidam, qui se dicerent à Sulthano Babylonico missos esse, vt Regem Ludouicũ & primarios eius exercitûs viros veneno enecarent. Tãdèm permultæ venêre naues, cum magna militum manu, qui in insulis hyemauerãt. Indè sabbato post Domini Ascensionem mandatum est, vt omnes ad Damiatam contenderent. Eodem die Rex soluit à Cypro, sed vi tempestatis bis in Cyprum reiectus est: vbì tum se iunxit illi princeps Achaiæ cum magnis subsidijs, itemque Burgũdiæ dux. Tum verò dant vela ventis, & sexto die veniunt in Aegypti conspectum, ac paulopòst etiam Damiatæ, in cuius portu naues ancoris fixêre. Sed cùm viderent in eo portu magna esse Turcorum præsidia, Rex communicato cum proceribus consilio, iussit vt die altero summo manè exirent in terram, eamque eo loco occuparent, vbì inter ipsos & vrbem fluuius interesset. Eo ergò die, omnibus in triremes & alias naues sese recipientibus, Rex cum legato Pontificis sacrosanctam gestans Crucem nudam & apertam, in cymba vehebatur, iuxta eum præcedente in alia cymba beati Dionysij vexillo, fratribus quoquè illius & à lijs nobilibus & sagittarijs comitantibus: atque ità in terram egressi sunt, multis in hostes contortis telis, qui eos arcere magna vi nitebantur. In ea concertatione penè nulli ex Christianis vulnerati sunt: permulti autem Saraceni & eorum equi interfecti, & in ijs tres proceres.

Rex soluit à Cypro.

Attende antiquũ vsum S. Crucis, & vexillorum sanctorum.

Cap. 12. Eodem die profligatis Saracenorum triẽribus, Christianorum triremes fluuij ostia occupârunt. Hisce tam prosperis initijs feliciores etiam successus Dominus adiecit. Perterritis enim, qui intrà vrbem erant, Saracenis virtute diuina, omnes in fugam versi, ex vrbe excesserunt, instructis priùs ignibus, quibus vrbs conflagraret. Multi itaque è castris Regis, per pontem naualem, quem satis integrũ reliquerant Saraceni, in oppidum ingrediuntur: Rex quoquè certior factus, nonnullos è suis intromittit, fixis tentorijs suis ad põtem, vt si ità res poscceret, suis suppetias ferret. Multus ibì commeatus repertus est, ità vt multi affirmarent, eam ciuitatem vi capi minimè potuisse. Prospexerant enim sibi in longum tempus Saraceni, ità vt diuino potiùs miraculo ea victoria tribuenda sit. Deindè verò ea ciuitate à mortuorum cadaueribns repurgata, igneque extincto, Legatus Pontificis cum patriarcha Hierosolymitano, cum Archiepiscopis, Episcopis, & magna parte eorum, qui conuenerant, itemque Ludouicus Rex cum permultis alijs, nudis pedibus, præsente Rege Cypri cum non paucis nobilibus, in vrbem ingressi sunt: cumque legatus ædem quandam prophanatam reconciliâsset, & gratias egissent Deo, in honorem sanctissimæ matris Dei, ab eodem Legato sacrificium oblatum est. Rex autem constituit, Deo benè volente, illic canonicorum instituere collegium, qui Domino seruirent. Capta est Damiata, quam alij Eliopolim vocant, anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo quadragesimo nono: mansitque illic Rex tota æstate cum exercitu Christiano, donèc fluuius detumesceret, qui exercitui periculum allaturus videbatur.

Damiata capitur à Christianis.

Cap. 13. Eodem anno sub finem mensis Iunij, Alphonsus Pictauorum Comes & Regis Ludouici frater, matre Blancha ad regni defensionem relicta, iter ingressus est cum copioso milite, & sub finem Octobris ad Damiatam applicuit. Indè die Nouembris vicesimo Rex Ludouicus, tam nauali quàm terrestri exercitu instructo, relicta Damiata, contra Saracenos mouit, qui tum apud Masseram, quam quidam Pharamiã vocant, frequentes conuenerant. In eo itinere non parùm detrimenti illatum est Saracenis. Deindè cùm ventum est ad pugnam paulò ante Christi natalem, multi ex eis cesi sunt, complures Nili aquis extincti. Posteà transmisso flumine non sine ingenti periculo, rursùs cum eis Christiani confligentes, multos trucidârunt, neque sexui, neque ætati parcentes. At vbì Saraceni didicerunt nostros temerè progredi, resumunt animos, & in Christianos impetu facto, magnam etiam nobiliũ edunt stragem, in quibus fuit Robertus Atrebatensis Comes, frater Ludouici Regis. Tandèm tamen nostris eo die victoria cessit. Proxima luce, iubente Rege, plures è Christianis flumen transgressi,

Cæduntur Saraceni.

si, Saracenorum euerterunt machinas, & pontes nauales instituerunt, vt possent nostri facilè fluuium transire. Non diù pòst Saraceni, collectis viribus, omni ex parte in Christianos summa vi & contentione irruunt, sed magno numero prosternuntur. Post dies aliquot in castra eorum venit Sulthani Aegyptij filius, (iam enim pater eius obierat) quæ res auxit animos Saracenorum. At Christianorum res, occulto Dei omnipotentis iudicio, deteriores reddebantur, multis eorum morbo absumptis ità vt ex triginta duobus millibus vix millia sex superessent. Magna enim commeatûs penuria laborabant, nec pauci fame & inedia periêre, Saracenis itinera obsidentibus, nè posset à Damiata commeatus aduehi in castra Regis. Ea res coëgit eos Damiatam repetere. Die quinto Aprilis, illis iam proficiscentibus, Saraceni cum maximis copijs in eos incurrunt, ipsum Ludouicum sanctissimum Regem & duos fratres eius Alphonsum & Carolum capiunt cum multis alijs, eosque in carceres conijciunt, multo fuso Christianorum sanguine, Deo id fortassis propter quorundam peccata permittente, vel etiam vt pijssimi Regis virtus & patientia illustrior apparéret.

Multa Christianorum millia fame & morbo pereunt.

Sanctus rex capitur.

Porrò autem sceleratissimi illi & impuri Saraceni, prætèr contumelias in Saluatorem nostrum iactatas, Christianis inspectantibus, Crucifixi effigiem flagellis verberârunt, & per summam ignominiam impiè eam conspuentes, in Christianæ religionis dedecus pedibus conculcârunt. Poterat sanè facilè elabi sanctus Rex, cùm illi ad manum esset nauis, sed spontè illis se capiendum obtulit, vt posset captiuos Christianos, quorum erat ingens numerus, redimere. Egit posteà apud Regem Sulthanus minacibus verbis de paciscendis inducijs, de restituenda Damiata, de præstandis damnis sarciendisque sumptibus, quos feciſſet ipse à capta Damiata. Tandèm initæ sunt inducíæ decennales, his conditionibus, vt Sulthanus Regem Ludouicum & captiuos Christianos omnes è suis ditionibus liberos à se dimittat: vt Christiani retineant loca aliquot terræ sanctæ: porrò Rex Ludouicus restituat Damiatam, & pro factis in illud bellum impensis octo millia Byzantiorum, reddatque captiuos Saracenos omnes. His confectis inducijs, Sulthanus, dum cum exercitu Damiatam proficiscitur, à quibusdam è suis, frustatim gladijs conciditur: moxque grandi numero properant Saraceni ad Regis Ludouici tentorium, illum & Christianos omnes iugulaturi. Sed immensa Saluatoris virtus eorum animos fregit, mutataque scelerata voluntate, postulant à Rege, vt stet pactis conuentis. Rex, cùm nulla esset seruandæ Damiatæ spes, mâluit paciſci cum illis inducias, quàm & se & Christianos omnes perdere. Itaque ad certum diem Damiata illis redditur, Rex & fratres eius & nobiles Franciæ, ditionis Hierosolymitanæ & Cypri, è carcere dimittûtur. Sperabat iam pius Rex, fore vt etiam reliqui captiui, vti conuentum erat, à Saracenis dimitterentur: sed cùm diù expectâsset, ex duodecim millibus, ægrè quadringentos recepit, impijs illis Saracenis fidem iureiurando firmatam violantibus: qui etiam de cæteris rebus nihil voluêre remittere, & quod est longè immanius, egregios quosdam iuuenes Christianos è captiuis illis, coëgerunt impurissimi Mahometis profiteri sectam, Christiana religione abiurata. Imposuerant enim nudos enses ceruicibus eorum, & si qui nollent eis consentire, illos iugulabant. Ex ijs quidam imbecilliores, à Christo ad Mahometem defecerunt: alij coronas martyrij, contempta morte, reportârunt.

Cap. 14.

Nota quos duces sequâtur Iconoclastæ.

Aemilius habet, octo millia auri pondo.

Perfidia Saracenorũ.

Cernens autẽ Ludouicus Rex Saracenos venire contra inducíarum fidem, consuluit nobiles suos & milites religiosos, quid agendum ipsis videretur. Illis magna ex parte asserentibus, si quidem nunc recedant, terras illas & captiuos in summum discrimen venturos: sin autẽ maneant ad tempus aliquod, posse indè vtilitatis nonnihil accidere Christianis, præsertìm quòd inter Aegyptium & Alapianum Sulthanos acerba extaret simultas: Rex pius mâluit hærere in Syria, quàm res Christianorum & ipsius Christi, in ea desperatione tantoq; discrimine relinquere. Alphonsum verò & Carolum fratres suos ad Reginã matrem consolandã remisit in Gallias. Acta sunt hęc anno Christi milleſimo ducenteſimo quinquageſimo. Quis verò hîc non agnoscat stupendum prępotentis Dei miraculum, gentem illam ferociſſimã parcere tanto Regi? gentem cupidissimam Regem opulentissimum soluere captiuitate pro longè minori precio, quàm obtinere potuissent? Rex autem quinque deincèps annis mansit in Syria, nec ociosus sanè, sed multos Saracenos ad Christi religionem traducens, multos captiuos redimens, & vrbes aliquot & castra egregiè communiens. Offendit tum apud Sidonem permulta cæsorum Christianorum corpora iam putentia, non pauca à feris belluis lacerata. Ea proprijs manibus sepeliuit humiliter & deuotè, vsus opera quorundam

Cap. 15.

Pius rex quinquennio hæret in Syria.

rundam è suis, qui illorum fœtorem vix ferre potuerunt. Quotidiè autem manè flexis genibus Dauidicum Psalterium recitabat. Postquàm autem resciuit de obitu matris Blanchæ, nobilibus ipsius id consulentibus, in Gallias reuersus est. Cùm ergò nauigarent, tertia nocte nauis, quæ Regem habebat, bis tanta vi appulsa est ad rupem vel terræ lingulam, vt nautæ & alij ilicò submersum iri putarent. Ea concussione excitati sacerdotes, clerici & cæteri, sanctum Regem inuenerunt coram sacrosancto Christi corpore deuotè orantem: omnesque in ea fuêre sententia, mortis tam præsens discrimen, eius meritis & precibus se euasisse.

Precibus suis summum auertit discrimen.

Cap. 16. Reuertitur in Frãciam.

Indè in Franciam reuersus Rex, summa omnium gratulatione excipitur, atque ab eo tempore magis magisque de virtute in virtutem proficiscens, ad omnimodam vitæ perfectionem peruenit. Etsi verò ab infantia cum illo creuerat miseratio, deinceps tamen euidentius eam declarauit in afflictos & inopes, quibus omnibus pro viribus opitulabatur. Iussit enim extrui domos hospitales, monasteria religiosorum, & in diuersis regni sui locis multas quotannis distribui pecunias ijs, qui maiori pressi inopia videbantur. Multa Dominicanorum & Franciscanorum condidit cœnobia à fundamentis, multisque alijs pauperibus religiosis ecclesias & ædificia opportuna construxit, largis additis eleemosynis. Cæcis in qualibet ferè ciuitate & castello regni sui, domos ipsis congruas & opportunas benignissimè attribuit, certos illis prouentus assignans. Non pauca diuersorum Ordinum monasticorum cœnobia ex integro extruxit, & magnis ea redditibus instruxit: in quibus etiam non rarò miræ humilitatis & charitatis officia exhibuit, suis manibus humiliter ac deuotè seruiens ægrotis. Cùm veniret Parisios aut ad alias vrbes, domos hospitales, in quibus magna erat malè habentium copia, humanissimè inuisens, nulliusque morbidi deformitatem aut sordes refugiens, infirmis omnibus, flexis genibus fercula offerebat. In Abbatia Regij Montis, Cistertiensis Ordinis, quam ille magnificè inprimis & condidit, & ditauit, vt res ipsa testatur, crebrò id genus officia præstitisse fertur. Erat ibi monachus quidam leprosus, quem fœdus ille morbus horridum & abominabilem reddiderat, naso eius & oculis planè corrosis & exesis. Ei sanctissimus Rex prandenti in os cibum & potum inferebat, absque vlla abominatione officiosissimè illi inseruiens genibus flexis, ità vt Abbas, qui tum aderat, & vix id intueri sustinebat, in gemitus & lachrymas prorumperet. Quanuis autem nulli indigenti sua benignitate non ferret opem, at illis tamen, qui diuino cultui & saluti animarum vacarent, liberaliùs & crebriùs eleemosynas præstabat: solebatque dicere nonnunquàm familiaribus suis de magnis illis eleemosynis, quas conferebat quotannis Parisijs in fratres Dominicanos & Franciscanos: O Deus, quàm benè collocatæ sunt hæ eleemosynæ in tot tantosque fratres, ex toto orbe terrarum Lutetiam aduentantes: vt quod hîc ex diuinis scripturis hauriunt, in totum mundum effundant in honorem Dei & salutem animarum. Alias eius tum annuas, tum quotidianas eleemosynas quis vel enumerare queat?

Benignitas eius in pauperes.

Multa extruit cœnobia.

Nota summã humanitatem & humilitatẽ.

Genibus flexis inseruit pauperibus.

Cap. 17. Sanctarum reliquiarũ veneratio.

Præcipua verò deuotione sanctas venerabatur reliquias, cultumque Dei & honorem sanctorum semper amplificare nitebatur. Parisijs in palatio regali sacellum elegantissimum extruxit, in quo sacrosanctam Domini Iesu coronam spineam, magnam sanctæ Crucis portionem, ferrumque lanceæ, quod Saluatoris latus fodit, admodùm reuerenter reposuit cum multis alijs reliquijs, quas à Constantinopolitano Imperatore immenso labore & magnis impendijs acceperat. Cùm in ecclesia diuina officia persoluerentur, nullius admittebat colloquium, nisi aut necessitas cogeret, aut euidens vtilitas id poscere videretur: sed neque sic tamen, nisi breuiter & succinctè, nè ipsius lachrymæ & pietas siue deuotio interturbarentur. Nam instàr Ieremiæ, in precibus suis & exercitijs pietatis lachrymarum fontem sitiens, suo confessario quandoquè in familiari colloquio fatebatur, nonnunquàm sibi oranti diuinitùs datas fuisse lachrymas, quæ per genas in os influentes, non solùm cor, sed etiam os ipsius gustu suauissimo affecissent.

Christi corona spinea Lutetiæ.

Ierem. 9.

Cap. 18. Nota tanti Regis reuerentiam erga signum Crucis.

Tanta reuerentia sanctæ Crucis signum prosequebatur, vt si illud humì expressum vidisset, calcare pedibus ausus non esset: exegitque à multis cœnobitis, nè deinceps in suis monasterijs permitterent illud in pauimento effingi: & sicubì iam humì effictum esset, id penitùs abolerent. Quàm verò reuerenter annis singulis in Parasceue ad adorandum sanctæ Crucis lignum, solutis capillis, flexis atque etiam nudis genibus accesserit, testantur eorum oculi, qui tunc eum sine lachrymis conspicere non potuerunt. Illum diem, in quo, vt pauloantè diximus, sacras reliquias à Constantinopolita-

no

no Imperatore acceptas, in palatij sacello collocauit, annua voluit solennitate celebrari, idque triduo, ità vt primo die diuina officia peragerent Dominicani, secundo Minores, tertio alij monachi: atque ad eam rem magnas à Sede Apostolica condonationes siue Indulgentias impetrârat. Cùm Saraceni ab eo exigerent, vt quæ cum ipsis pactus erat de numeranda pecunia pro suî & Christianorum liberatione, ea conditione firmaret, vt testaretur se velle Christi fidem abiurâsse videri, si non staret promissis: prorsùs abhorruit, dicens: Etiamsì corpus occídatis, animam occídere non potestis. Sed cùm quidam è suis dicerent: Sine peccato ità eum iurare posse: placidè respondit: Ego verò vsqueadeò hæc verba de neganda fide exhorreo, vt ea ore exprimere non possim. Orabant eum quidam, cùm esset in locis transmarinis, vt nobilem quendam Saracenum, qui recèns Sulthanum interfecerat, militem crearet. at ille respondit: Absit à me, vt vel pro seruanda vita, vel morte declinanda, quencunque à Christiana religione alienum, balteo militari donare velim.

In regni administratione eam prudentiam & authoritatem adhibebat, vt sine acceptione personarum, controuersijs quorumcunque diligenter excussis, iustam ferret sententiam. Consiliarij eius & regni proceres, cernentes eum sapientia Dei præditum, & syncerè atque ex animo diligebant illum, & non mediocriter verebantur. Cùm autem formidaret pius Rex, causas pauperum non magnæ illis curæ esse, vt minimùm, bis hebdomadibus singulis in loco publico residens, audiebat eorum querelas: & tum iustitia, tum misericordia eas expendens, celeriter illos expediebat. Duella, vt quæ iure essent vetita, ad nullius preces admittere voluit: sed alia ratione, quæ iuri consentanea esset, etiam magnatum maleficia castigabat. Et vt vsurarum immanis vorago obstrueretur, statuit, vt eos, qui per literas Iudæis aut alijs publicè vsuras exercentibus se obligâssent, non cogerent ad solutionem iudices. Et quia verissimè dixit Esaias, Erit opus iustitiæ, pax: Deus iusto & pio Regi pacem, & regno tranquillitatem præstitit.

Cap. 19. Eius iustitia in ferendis sententijs.

Duella & vsuras summopere detestatur.

Esa. 32.

Habebat hoc peculiare à Deo munus, vt qui inter se discordia laborarent, eos vtplurimùm conciliaret. Quàm fuerit autem Deo grata tanti Regis summa humilitas, Rex regum omnium Christus Deus euidenti miraculo declarauit: Comes Gelriæ nuncium cum literis miserat Parisios, ilicò rediturum. Ex eo reuerso sciscitabatur Comes, num Regem Franciæ Ludouicum vidisset. Tum ille subsannans, collumque contorquens: Vidi, inquit, vidi illum miserum papilardum Regem, ad scapulas capitium gestantem. Vix verba finierat, & facies eius retrorsùm acta, ità contorta permansit. Tandèm post multorum annorum curricula, quibus se in omni virtute exercuit sanctus Rex, certa ad eum fama allata de vastatione & periculis terræ sanctæ, instàr Matathiæ cum filijs suis mala gentis Christianæ & sanctorum ferre non sustinens, Deo ipsum permouente, alteram suscepit nauigationem cum tribus filijs suis comitibus, itemque cum regni Proceribus & Nobilibus, multaque populi frequentia. Cumque iam naues conscensuri erant, filios suos blando vultu adspiciens, & primogenitum speciatìm appellans, ait: Vide, fili, vt ego iam grandæuus secundò hoc iter capessam, quando iam etiam Regina mater tua prouecta ætate est, & nos regnum nostrum, fauente Deo, absque vlla perturbatione obtinemus, diuitijs, delicijs & honoribus, quantùm fas est, affluentes. Vide, inquam, vt Christi & Ecclesiæ eius causa non parcam senectuti meæ, nec me flectat desolatio matris tuæ, delicias & honores contemnam, opesque meas pro Christo impendam. Vide, vt te & fratres tuos & sororem primogenitam mecum ducam, simul etiam quartum filium ducturus, si aliquantò maturiori esset ætate. Hæc verò idcircò te audire volui, vt cùm post obitum meum ad regnum pertigeris, pro Christo & Ecclesia atque fide Catholica tuenda, nulli rei parcas, non vxori, non liberis, non regno. Volui enim & tibi & fratribus tuis de meipso præbere exemplum, vt, si res postulet, vos similiter faciatis.

Cap. 20. Studiũ conciliandi discordes.

Vltio diuina in eius irrisorem.

1. Mach. 2.

Attende quàm prudenter instruat primogenitũ, vt sua sequatur vestigia

Itaque anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, Calendis Martijs, Ludouicus Rex Christianissimus, nihil fractus superiorum temporum laboribus & expensis, quas in priori expeditione fecerat, cum tribus liberis, Philippo, Iohanne, Petro, è Massiliæ portu soluit, adiuncto etiam sibi Nauarræ Rege, & permultis ecclesiarum præfectis & nobilibus. Vt autem facilius terram sanctam recuperare possent, consultissimum eis visum est, vt regnum Tunetanum, quòd magna in Syriam nauigantibus obijceret impedimenta, ante omnia in suam redigerent potestatem. Iam ceperant

Cap. 21. Alterã expeditionẽ suscipit in Syriam.

*qui rant portum Carthaginis, * quæ Tuneto haud procùl abeſt, & eccè morbus, qui illo anno ijs in locis mirè graſſabatur, in Chriſtianorum exercitum inuadit, ex Regis filijs tollit Iohannem, tollit ipſum quoquè ſanctiſſimum Regem cum multis è nobilitate & plebe. Quàm ſanctè autem & piè à vita migrârit Chriſtianiſſimus Rex, gener eius Nauarræ Rex Tuſculano Epiſcopo perſcripſit. Nam correptus morbo, non ceſſauit laudare Deum, ſæpè illam orationem interſerens: Fac nos Domine proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. & pro illis, quos ſecum adduxerat, ità orãs: Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos. Morti propinquus, voluit ſe corporis Chriſti ſacramento muniri. Cumque ſacerdos id ei oſtenderet, perquireretque, num crederet ibi eſſe filium Dei, reſpondit minus id apud ſe habere dubij, quàm ſi videret Chriſtum in ea forma, qua aſcendit in cælos. Iam ſupremum trahens ſpiritum, ſuſpiciens in cælum, ait: Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Quibus dictis, feliciſſimè obdormiuit in Domino.

Moritur piiſsimus rex cum multis alijs.

Nota certã eius fidẽ de Chriſti præſentia in Eucharistia.

Cap. 22. Carolus Siciliæ Rex.

Eius morte non mediocriter conſternato Chriſtianorum exercitu, & Saracenis lætantibus, Carolus Siciliæ Rex, in bellis ſtrenuus, cum multo milite aduénit, animosque Chriſtianorum confirmauit. Etsì autem longè plures eſſent Barbarorum, quàm Chriſtianorum copiæ, non tamen auſi fuêre cum noſtris inſtructa vtrinquè acie committere, ſed leuibus prælijs & crebris excurſionibus non mediocriter vexârunt Chriſtianos. Tandèm obſidione preſſi à noſtris, coacti ſunt pacem petere, quæ his potiſſimùm conditionibus confecta eſt, vt omnes Chriſtiani, qui in eo regno captiui tenebantur, abirent liberi: & vt Dominicanis & Franciſcanis atq; alijs libera eſſet facultas toto illo regno Chriſtum prædicandi, credentesque baptizandi: vtque Rex Tunetanus Regi Siciliæ annuum tributum quadraginta millium aureorum perſolueret.

Dominicanis & Franciſcanis datur libertas apud infideles prædicandi.

Cap. 23.

Obijt autem pijſſimus rex Ludouicus viceſimaquinta Auguſti, & tum in vita, tum poſt obitum multis claruit miraculis. A Bonifacio Pontifice, eius nominis octauo, in ſanctos relatus eſt. Robertus Gaguinus libro ſeptimo de geſtis Francorum teſtis eſt, in archiuis Caroli quinti Regis Gallorum, repertam eſſe chartulam præceptorum, quæ hic ſanctus Rex filio ſuo primogenito, dum Tunetum obſideret, dictauit & ſcripſit: eamque ex Caroli theſauro receptam, Girardum de Montaguto regium ſcribam, Carolo exhibuiſſe anno ſalutis milleſimo trecenteſimo ſexageſimoquarto. Ea præcepta & inſtitutiones habentur etiam in manuſcriptis codicibus, vndè nos ea ſtylo mutato deſcripſimus.

S. Ludouicus rex, catalogo ſanctorum inſcribitur.

Inſtitutiones ſanctiſsimæ, Philippo primogenito filio à S. Ludouico Rege ſub mortem propoſitæ

Charitas. FIlli mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum. nemo enim poteſt eſſe ſaluus, nisì Deum amet.

Odium peccati. Caue, nè vnquàm admittas peccatum mortiferum: ſed omnia potiùs ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.

Patientia. Cùm aduerſa accidunt, feras æquo animo, & cogites te commeruiſſe: atque ità lucrum tibi indè accedet.

Humilitas. Cùm rebus proſperis frueris, humiliter agas gratias Deo, nè indè animo elatus, efficiaris deterior, vndè te oportuit fieri meliorem.

Confeſſio. Crebrò confitearis peccata tua. deligasque tibi ſapientes confeſſarios, qui te poſſint inſtituere & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ità te compares, vt audeant ſyncerè te reprehendere, & vitia tua indicare tibi.

Precandi ſtudium. Officium diuinum deuotè auſcultes: faceſſant ibi fabulæ & nugæ, nec oculi huc atque illuc circunferantur: ſed ores Deum ore, & etiam meditando corde, idque præcipuè ſub ſacrificio poſt peractam conſecrationem.

Miſericordia. Animo ſis pio & humano erga pauperes & calamitoſos homines, illisque pro viribus opituleris.

Si quid angat animum, id mox explices confeſſario tuo, aut alicui viro bono: ità fiet, vt facilius id feras.

Qui adſciscẽdi, itémque vitãdi. Da operam, vt quorum vteris conſuetudine & familiaritate, ij ſint homines probi & integri, ſiue religioſi illi ſint, ſiue ſeculares, & cum illis libenter miſce colloquia: porrò nequam & improborum virorum commercia deuita.

Sermones,

Sermones, qui fiunt de Deo, publicè & priuatim lubens audias, preces quoquè & condonationes siue indulgentias studiosè expetas. Conciones. Indulgẽtiæ.

Amato bonum, odito malum omne.

Vbicunquè fueris, nemo ausus sit quicquam eiusmodi te præsente eloqui, quod alliciat ad mortiferum peccatum, aut alterius famæ deroget: nec tu vnquàm de vllo malè loquaris obtrectandi animo. Obtrectationes cauendæ.

Non patiaris quenquam, te audiente, peruersè de Deo aut sanctis eius loqui, nec id sinas impune abire.

Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis, vt dignus fias potioribus eius beneficijs affici & augeri. Gratitudo.

In administranda iustitia sis rectus & seuerus, & ità vt leges præscribunt, eam exerceas erga subditos, neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectens: pauperumque querimonias non reijcias, donèc veritas innotescat. Iustitia.

Si quis habeat aduersùm te querelam aut controuersiam, semper ab illo stes contra teipsum, donèc rem certam comperias. Ità enim fiet, vt consiliarij tui fidentiùs iustam ferant sententiam.

Si quid possideas rei alienæ, etiamsi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter restituas iusto possessori, vbi certò id tibi constiterit. Sin autem dubia res est, cura vt viri sapientes accuratè & sine mora inquirant. Id enim vel maximè studere debes, vt qui sunt in ditione tua, pace & iustitia fruantur, inprimis homines religiosi, & qui in Clero sunt. Restitutio.

Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam & obedientiam. Beneficia Ecclesiastica non conferas nisi benè dignis, & qui nulla eiusmodi beneficia habeant, idque ex consilio bonorum virorum. Ecclesiastica beneficia dignis conferenda.

Bellum, præsertim aduersùs quemlibet Christianum, sine multo consilio vide nè suscipias. Si necessitas cogat suscipere, ecclesias & insontes nullo patiaris damno affici. Pax.

Si qua existat vel tibi, vel subditis tuis contentio, vel bellum, quoàd poteris, componere & sedare coneris.

Vide vt bonos habeas prætores & magistratus, & de illis solerter inquiras, vti se gerant.

Semper sis addictus & deuotus Romanæ Ecclesiæ, & eius Pontifici haud secùs, atquè spirituali patri, te morigerum præbeas. Reuerentia erga Rom. Pontificẽ.

Da operam, vt impensæ tuæ, moderatæ sint, & rationi consentaneæ.

Sub finem hortor & adiuro te fili mi, si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces & Missæ sacrificia.

Ad extremum, fili charissime, quicquid boni potest bonus & pius parens precari filio suo, id ego precor tibi. Sacrosancta Trinitas & sancti omnes seruent te ab omni malo, præstetque tibi Deus gratiam rectè semper agendi, & ipsius faciendi voluntatem, ità vt ille per te honoretur, & nos possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, eumque contemplari & laudare per infinita secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI ALEXANDRI MARTYRIS, PER ADONEM ARCHIEPISCOPVM TREVIRENSEM *collecta.*

APVD vrbem Italiæ, quæ Bergomum dicitur, natale sancti Alexandri martyris sub Maximiano Cæsare. Qui cùm esset miles vnus è legione Thebæorum, Christianus factus est. Audiens hoc Maximianus post dies quindecim, mittens accersiuit eum, dicens ei: Pro nulla re alia vocaui te, nisi vt sacrifices. Comperi enim te derelinquentem deos nostros Christianum esse factum. Et hoc dicens, petijt sibi mensam. Eaque apposita & linteamine cooperta, cœpit agere cum beato Alexandro, vt sacrificaret. Sanctus Alexander ad cælum adspiciens, dixit: Atque vtinàm tantam mihi Deus gratiam daret, qui cuncta per Iesum Christum postulantibus præstat, vt possem & tuam voluntatem ad Dei agnitionem conuertere, & vanissimam istam incredulitatem à te auertere. Sed tu quidem insana- Augusti 26. Alexander iste vnus fuit ex numero Thebæorum. Apponitur ei mensa, ad sacrificãdũ aptata.

insanabile habes malum,& vetustate huic vanitati adhærens credere non vis: Me autem vocauit ille,qui ex gentibus ad suam gratiam olim vocare promisit. Parce consilijs tuis diabolicis,plange & cognosce actus tuos malos,& crede in Deum viuum qui fecit omnia. Tunc Maximianus ad tãtam eius fidutiam commotus,iussit adstantibus, vt de appositio sacrificio inuito ei offerrent, applicitis armatis econtrà. At ille beatissimus confundens regiam iniquitatem,& eius præcepta fide armatus contemnens,calce mensam percussit,euertens eam cum omnibus appositis. Iracundia repletus Maximianus,iussit eum tradi vni ex ministris, qui euaginato gladio, stetit stupidus, ferire non valẽs. Cui Maximianus: Adhuc stas male miles? At ille respondit: Caput eius sicut mons est ante me, vndè totus contremisco. Tunc Maximianus tradidit eum alijs, vt occideretur. Gaudio itaque repletus martyr, aquam petijt, & manus suas lauit: flectensque genua, & ceruicem in terra humilians,oratione fusa ad Dominum, animad uersus est. Post aliquot dies quædam matrona castissima,nomine Grata,collegit corpus eius,& posuit illud in prædiolo suo non longè à muro ciuitatis Pergamensis. Cuius passio completa est, septimo Calend. Septembris.

Calce mensam percutiens euertit.

Stupendum miraculum.

Capitis abscisione punitur.

MARTYRIVM SS. GEORGII DIACONI, AVRELII, FELICIS, NATALIAE ET LILIOSAE AB EVlogio quodam eorum contemporaneo, &, vt equidem sentio, presbytero & martyre,non dubia fide conscriptum. nos numerum capitum ad marginem adiecimus.

Augusti 27. Cap. 1. S. Aurelius ex matre Christiana natus. Extra ecclesiã non est salus.

IVIT iuuenis quidam sub Rege Abdirama apud Corduban Hispaniæ ciuitatem, natalibus & rebus plurimos antecellens. Is in infantia matre Christiana & patre gentili orbatus,tutela amitæ suæ fidelissimæ vsq; in adolescentiæ annos fouebatur, docebaturque Christum verè credere Deum,nec nisì in Ecclesia salutis viam & iter regni cælestis posse reperiri. Quam doctrinam venerabilis puer à puero imbibens,licèt Arabica demùm erudiendus literatura, studijs affinium traderetur, tamen affixam cælitùs animo fidei sanctæ notitiam nulla vanitatis figmenta mutare potuêre: sed corde semper Christianismum retentans, cùm ad solam irrisionem meditationi perituraru infisteret literarum, eo ampliùs in amorem Christianæ fidei exardescebat, quo liquidiùs deliramenta peruersi dogmatis probans,subtilem dæmonum fallaciam aduertebat. Et cùm non posset publicè fidei suę cultum exercere,at tamen vbiquè Dei sacerdotibus sese commendans, pro se ardentiùs orari poscebat.

Cap. 2.

Intereà strenuus adolescens factus,cogitur adhortatione propinquorum,congruum suæ nobilitati connubiũ appereré. Itaque crebris precibus cæleste numen orans, petebat vt talis ipsi coniunx daretur, quæ secretum ipsius tegere nósset, faueretque mente & corpore cultori latenti. Hacigitur contemplatione tandèm reperit sibi honesto germine virginem,moribus comptam,rebus locupletem: quæ cùm præcipuo venustatis habitu extrinsecùs decoraretur, præstantiùs tamen intrinsecùs spiritali enitebat decore. Erat illa parentibus paganis progenita, & adhuc cunabulis incubans, patre orbata est. Eius autem genitrix alteri viro nupsit,qui fidem Christi occultè retinebat: isque coniugis errorem corrigens,priuignam Christo assignare studuit, eamque ex sacro baptismate Nataliam appellauit. Etsì autem publicè admiscerentur paganis, gestabat tamen vterque firmiori deincèps animo religionem. Hanc ergò puellam memoratus iuuenis sibi coniugem assciuit, completis sponsalium titulis: ficque pari consortio per aliquod tempus fidem Christi clàm venerabantur.

Aurelius ducit vxorem Nataliam.

Cap. 3. Felix & Liliosa

Fuit quoquè & ipsi proximus genere vir quidam, nomine Felix, idemque sancta dilectione connexus. Et is quoquè filiam occultè Christianorum, Liliosam nomine, ducens vxorem,vnà cum illa Christum in abditis colebat. Itaque mutuò sibi cohærentes,constantem inter se conseruabant familiaritatem & beneuolentiam, & nec prosperis,nec aduersis à se inuicèm separabantur,eratque illis idem animus, eademque sententia. Denique sanctæ huius deuotionis ardor tantam vtrique fratri, putà Aurelio & Felici, charitatis perfectionem attulit, vt nec vita, nec mors diuideret, quos par

par religio consociârat. Non plurimis autem exactis annis, ad forum Aurelius profectus est eo die, quo Iohannes ille, cuius mentionem recolo me alibì habuisse, odio Christiani nominis vsque ad necem verberibus fuit cruentatus, & instàr fœminæ sedere compulsus asello, immenso vinculorum pondere coarctatus ferebatur: cuius ponderis tanta erat immanitas, vt in partē illam iumenti instratum inclinaretur, ad quam vis onerosa crurum dependebat. Atque ità præcedentibus illusorum præconibus, per totam circunductus vrbem, tandèm satellitum ministerio ad spectaculum vulgi pertractus est. Poteras tunc audire hincindè voces exprobrantium, atque insultando dicentium: Nequaquàm dignam sui sceleris pœnam persoluit hic homo, qui gentis nostræ vatem improba subsannatione non est veritus impetere. Hunc enim pseudoprophetam, cuius causa videbantur zelo accensi, Ismaëlitarum gens solum in veneratione habet, tanquàm per eum salutis didicerit viam.

Martyrium Iohannis cuiusdam.

Mahometem dicit.

Hoc ergò spectaculo futurus athleta, amore compunctus martyrij, & cælesti quodammodò flamine adspiratus, credidit mox sua causa id contigisse, tanquàm diuinitùs indè admoneretur, nè formidaret eos, qui corpus occidūt, cùm nihil detrimenti animabus possint afferre: sed illū potiùs timeret, qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Admirans verò stabilitatem & constantiam tantæ fidei: Verè, inquit, super Euangelicam petram tabernaculum credulitatis viri huius fundatum est, quod tanta vis tormentorum non impulit, nec labentium pœnarum aura concussit. Hæc cùm inter crebra suspiria cœpisset animo ruminare, regressus domum, retulit piæ sodali cuncta, quæ viderat, lætoque spiritu addidit: Tu semper dulcissima coniunx, cùm ego mihimet viuerem, & Deo mortuus essem, sedulò me tuo hortatu ad meliora inuitabas: instabas tota die, à seculi voluptatibus me nitens auellere, vt præferrem tenebrosis huius mundi affectibus felicitatem regni æterni. Labentia cuncta, & omne quod fine arctatur, cum omni festinatione suadebas vt despicerem: prædicabas monachos mundo renunciantes: religiosarumq; virginum conuersatione oblectata, vitam sæpiùs suspirabas sanctorum. Sed ego hæc audiens, differebam operibus exequi, licèt aliquandò ea tenuiter animo meditarer. Nunc verò tempus est, charissima, vt assentiar omnibus quæ laudabas. Quamobrèm primò omniū munditiæ castitati studentes, vacemus orationi, quò faciliùs ad reliqua sanctitatis opera properemus. Fiat dehinc soror, quæ hactenùs coniunx fuit: & spreta conglutinatione corporum cœnosa, nouerit mens præstantior, spreto carnis oblectamento, perpetuæ incolumitatis producere germina, si quo modo digni reddamur martyrij præmio.

Cap. 4.

Matt. 10.

S. Aurelius viso spectaculo agonis prædicti Iohannis, animatur ad pœnitentiā & martyriū

Is posteà cū suâ coniuge viuit continenter & sine concubitu.

Suscipit lætantibus animis venerabilis mulier pium viri consilium, gaudensque multis modis in tam subita insperatæ salutis oblatione: Hæc sunt, inquit, quæ semper optabam audire, videlicet vt carne morientes, viuamus spiritu, vnum pariter effecti cum illo, sicut scriptum est: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Quamobrèm mi domine, quia hoc tibi non humanitùs inspiratum creditur, absoluamus nos cunctis facinorū vinculis, & studeamus desiderio vitę perennis. Fit proindè vtrorunque communis in Dei seruitutem assensus. Diuiduntur concubitu, votis iungitur Angelicis. Fulgent tori fulcra operimentorum colorumque varietate, quò suam conuersationem vulgo celent: sed in interioribus alterius cubiculi, extructis è crudis lateribus toris, ac hispidis tantùm adiectis è cilicio instratis, separatim cubant. Quod diuortium sancti propositi, diuino est tali decoratum miraculo: Quadam nocte cùm in huiusmodi stratis membra quieti dedissent, iam noctis medio eccè subitò videt venerabilis mulier agmen candidatorum, patentibus foribus, in domum suā ingredi. Quæ turba cælestis dum pauimentum linteis niueo candore micantibus sternit, sole clarior simul inducitur splendor. Dehinc post paululū subsecutus iuuenis, incomparabili nitore redimitus, quē nemo sine multo terrore humanis oculis intueri posset, accessit ad torum nobilis Aurelij: muniensque illum signo Crucis vndiquè, dixit ibì quædam solennia verba, quę illa professa est præ nimio metu se intelligere nequiuisse. Posteà verò ad Natalię stratum accedens, celebrauit eadem, pariterque cum ipso splendore recessit. Nos quidem, iuuenis tanto stipatus obsequio, quis fuerit, lectoris arbitrio censendum relinquimus: non tamen absurdè ille, qui in suo sancto Euangelio promittit, vbì duo vel tres congregati sint in nomine ipsius, ibì se fore in medio eorum: suos milites, ad tantum agonem destinatos, visitâsse intelligitur. Si quis autē, quod minimè credimus, hoc fabulosum autumauerit, sciat testem esse conditorem omnium & arbitrum, ità me ab illis accepisse, qui se illam hæc eadem sæpè audisse narrantem dicebant.

Cap. 5.

1 Cor. 6.

Nota lectūlorum asperitatem.

Visio S. Nataliæ.

Matt. 18.

Cap.6. Alia eius visio.

Testabatur etiam eadē Christi electa, quia viderit nupèr domum penetrari eādem à turba monachorū, dicentium: Eccè venit Domina, Eccè venit Domina. Cumque hæc loquerentur, ilicò successisse quandam virginem, inæstimabili specie cultuque vestium nimìs vernantem: quæ confestìm adiens virum ipsius, arrisit ei, hincque recessit.

S. Dei genitrix amatrix castitatis. Exercitia Aurelij & Nataliæ.

Hanc fatebatur genitricē Domini nostri Iesu Christi fuisse, quæ semper castitatis amatrix, cunctos huius gratiæ sectatores adiuuando circuit, fouet, ac blandè amplectitur. Igitur his tam magnis rebus animati, non elationis permoti sunt stimulo, sed magìs ac magìs in dies in Dei seruitio feruebant, iciunabāt sæpè, orationi insistebant ex animo: & quęcunque poterant ex scripturis diuinis discere audiēdo, interiecto vigiliarum labore, ea meditabantur. Credebant enim posse se dęmoniorum fraudem talibus euincere studijs. Gerebant nihilominùs curam pauperum, & visitabant omni studio loca sanctorum. Et quoniam iussio Regis egerat, vt post venerabilem beati Isaac necem, vel aliorum sanctorum, nonnulli ex presbyteris & diaconibus Ecclesiæ, carceri, in quo prędictus erat Iohannes, manciparentur, tanquàm ipsi excitâssent eos ad martyrium: aderant illi frequenti discursu circa compeditos, ministrantes eis, prout poterant, de suis. Detinebantur quoquè his vinculis, quanquàm in alia parte separatìm, duæ virgines, Maria scilicet & Flora, quarum vltima diris nupèr fuerat flagris pro Christo cruciata. Ibì etiam, cùm ego peccator Eulogius vnà cum alijs ex interiori iam eductus carcere residerem, non solùm ipsum sæpè nominatum virum Aurelium agnoui: sed &, fauente Deo, eius merui amicitiam obtinere.

Maria & Flora. Hic habes nomen authoris, qui posteà pro Christo occisus est.

Cap.7.

Intereà cœpit deprecari se institui à nobis, quid ageret illis diuitiarum copijs, quibus multùm abundabat: num protinùs eas fisco inferendas relinqueret, & nihil de ijs ipse ordinaret. De filiabus etiam in ætate adhuc parua positis, quas vtiquè post suum & coniugis discessum profano tradendas ritui altiùs dolebat. Cui cùm omnia intuitu regni cælestis & causa retributionis æternæ non solùm relinquenda, verumetiam fugienda esse potissimùm respondissem, confestìm subiunxi: At si prouida * facultas suppetit, qua hæc omnia, magistra discretione intercedente, ordinentur: vtilius primùm iudico, sobolem ad tutiorem transponi locū, vbì Christo liberiùs assignetur: res quoquè iuxta mandatum Domini venditas erogare, quò expeditior vobis pateat deincèps post Christū ingressus. Sic enim ipsa veritas sciscitanti se iuueni, quemadmodùm vitam æternam possideret, respondit: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælis. Sed etsi pars aliqua in subsidium relinquatur infantum, culpabile esse non poterit: quod multa Patrum insinuant documenta. Ideoque si ad hanc dispensationem potestis attingere, optima res & perfectum opus erit, quod vos expensis omnibus expeditos, securiùs ad cæli militiam faciat properare. Non enim cunctandum est spernere patrimonium, quod multo melius & latius in cælum, quò vos nitimini, proficisci constat. Nec filiarum affectus societati sanctorum præponendus, cùm & illas tueri possit in hoc seculo, cui prouida de omnibus cura est. Et reuerà non omnes paruuli fouentur parentum industria, nec educantur cuncti eorum labore. Nam etsì eorum solertia nonnunquàm benè enutriuntur, solet tamen euenire, vt suo posteà deprauentur vitio, ponentes lucem tenebras, & dulce in amarum. Quapropter committite filias vestras diuinæ tantùm misericordiæ, vt votum vestrum nullius obligationis vinculo retentum, ea iuuante, consummare possitis.

* facilitas

Instruit Aureliū S. Eulogius.

Matt.19.

Vt sequamur Christum, non sunt curandi liberi.

Cap.8.

Igitur cùm nos, quandiù illa horribilium claustra carcerum habuêre, non desisteret visitare, frequentiùs tamen prudentissima eius coniunx locum illum, quo sanctissimæ virgines Flora & Maria detinebantur, non solùm die, verùm & noctù, quasì vna è compeditis, incoluit: vtì consolaretur eas, nè deficerent in pressuris, vel se affectui commēdaret certantium. Instabat siquidem precibus, & laborabat obsecrationibus, vt memores essent sui viri & ipsius, si quo modo mererentur ad palmam martyrij pertingere. Dant ad hæc fidutiam præstandi beneficium sanctæ virgines, quæ suas nouerant in nullo repulsam pati post victoriam preces: nec poterant suæ comparticipi quicquam negare, quæ se non dubitabant præstantiùs audiri post adeptum sponsi consortium. Cùm ergò peruenissent intrà breue spatium ad id, quod optabant, consummato agonis cursu per pœnam gladij, apparuerunt eidem Natalię quadam nocte in somnis, niueis amictæ indumentis, velut in medio candidatorum, in circuitu residentium. Hi videbantur phialas in manibus, & quorundam florū manipulos vnà cum ipsis Deo dicatis virginibus tenere. Quas cùm illa, vt arbitrabatur dignum, humilima

SS. Flora & Maria virgines cędūtur gladio.

Appārent S. Nataliæ.

ſupplicatione ad ſedendum vellet inuitare, nec auderet, territa maieſtate cælicorum: vix tenui allocutione tandèm aggreditur eas, dicens: Quam fiduciam, ó ſacratiſſimæ virgines, me iubetis habere in his, quæ mihi nupèr non eſtis dedignatæ polliceri, dum detineremini adhuc intrà carceris clauſtrum? & ſi votorum meorum commodis potitura ſim, gratiſſimis, ſi placet, explicate reſponſis, nè vires mei conatûs vano conſumantur labore, dum aliud intentio quærit, & aliud merita expectant. Cùm enim Deus plùs meritis, quàm precibus faueat, vereor nè meorum repellantur congeſta precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum. Quapropter dominæ meæ, ſponſæ Chriſti, ſi deincèps ſuſtinendi præmium ſponſionis veſtræ ſpes nobis fida ſubſiſtit, enarrare ſtudete, quô promptiùs ego & vir meus ad ſuperna tendamus, ac validiùs in certamen roboremur. Tunc eam ſanctæ virgines alloquijs, cæleſtium diffuſione gratiarum præditis, demulcentes: Commoda, inquiunt, veſtri laboris in æthere repoſita, tempore neceſſario vobis metenda ſeruantur: nec labatur eorum merces in certamine, quia faciet inſupèr athletas inuictiſſimos ire ad regnum. Deniquè martyrium vobis à conſtitutione mundi diuinitùs præſcitum & prædeſtinatum cognoſcite: quod ſolito felicioribus inſiſtentes ſanctitatum ſtudijs, poſt paululùm vos congruit implere. Qua in re libamina ſacerdotum laboribus veſtris adſciſcite, ſuffragia implorate ſanctorum, vbiquè vos precibus ſeruientium Chriſto committite, votiuo veneranda Dei ſanctuaria diſcurſu incolite, & omnium religioſorum expetite obſecrationes. Quanùs enim ea, quæ diximus, quandoquè vobis euentura ſint præmia, per hæc tamen velutì quibuſdam gradibus innitendo, vos tantæ celſitudinis arcem faciliùs contingetis. Noſtrum autem ſermonem certum eſſe huiuſcemodi indicio teſtamur, quòd inſtante die certaminis veſtri, cœnobita quidam, conſeruus noſter, à Domino directus aderit, qui vobiſcum aſſequi palmam martyrij cælitùs ordinatus eſt.

Libamina ſacerdotũ, dicit Miſſarum ſacrificia.

Iſte cœnobita eſt S. Georgius.

Poſt hæc cùm viſio oculis eſt intuentis ſubducta, vehementiùs tantæ rei miraculo concutitur, & mox hilarior à ſomno exurgens, auget opera ſanctitatis, fragilemque ſexum fortem ad pugnam erigit, ac ſuperno munere vires ad certandum corroborat. Hinc iam ſpe certiori animata, virum informans, omninò eum, vt terrenis exuatur actibus, edocet, ſciens eos, qui à principio mundi cæleſtibus eſſent dedicati militijs, continuò poſt victoriam cælicolis admiſceri. Atque ità magìs magisque, redemptore & ſanctis omnibus fruendi, ignito ferueſcentes deſiderio, natorumque negligentes affectum, ſpernebant quicquid mundi peritura ſpecie continetur. Omnia diſtrahunt, vendunt quicquid adhuc ſupererat, quô liberiores Chriſtum ſequerentur. Ex eo autem precio quippiam filiabus relinquẽtes, cætera omnia vſibus applicant egenorum. Viſitabant quoquè virorum ac fœminarum monaſteria, ſed præcipuè Tabenenſe cœnobium, quod famoſiſſimum in illis habebatur locis. Erat enim vtrique ſexui aptum, virorum ſcilicet ac mulierum. Ibì etiam Natalia frequenter cum ancillis Dei morabatur, quærens ab eis diſcere totius ſancti timoris religionem. Nam & geminum filiarum pignus ipſa & maritus ſub earum tutela decreuerant conſtituere: quarum prior Felicitas, annorum (vt dicebatur) octo, ſequens Maria, quinquennis eſſe credebatur. E quibus ego poſt necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore ab ea rogatus ſum, vt parentum geſta vel paſſionem ſcribere non differrem. Cumque, quid pro hoc ab ea beneficij deberem præſtolari, exquirerem: Impetrabo, inquit, tibi pater, à Domino paradiſum.

Cap. 9.

Aurelius & Natalia pclarè ſe preparant ad martyriũ.

Tabenenſe cœnobium virorum ac fœminarũ.

Hæc autem interſeruì, vt oſtenderem merito parentum illuminari ſæpè à Domino proles. Mirum quippè poterat videri, hæc illam proloqui ætatem. Sed vt ad propoſita redeam, referendum eſt, quomodò iam dicti Dei homines cæleſtibus intenti vigilijs ac orationibus, frequenter ſuperno lumine in cubiculo, in quo iſta meditabantur, perfuſi ſint, adeò vt illapſum iubar æthereum, omnem præſentis ſpeciem luminis obſcuraret, perindè acsì nihil in ſe ſplendoris haberet. Quamobrèm amore & ſuauitate eius lucis ad ſuperna ſubleuati, aiebant ſe non ſine graui moleſtia corporeum onus ferre, quod ſe ſcirent pro Chriſto deponere debere. Non poſt multos autem dies, antequàm ad paſſionis certamen vocarentur, accidit vt ſola Natalia domì reſidens, Chriſtum, quibus poſſet ſuſpirijs, obſecraret. Et eccè ſubitò adſtare ſibi miræ pulchritudinis cernit virginem, Angelico decore venerabilem, primæ, vt videbatur, florem adoleſcentiæ ferentem. Cui cùm illa diceret, Tu quæ es, filia? &, ſi è vicino accedis, cauſas tui aduentûs ediſſere: protinùs ſpectabilis virgo: Filia, inquit, ſum amici tui Monteſi, quam tu mundi huius ærumnis olìm ſcis

Cap. 10. Parentum meritis, benedicuntur liberi.

Viſio S. Naliæ.

exemptam, quamque tu eádem hora, qua ſupremis laborabam angoribus, priuſquàm propiùs viſitares, reperiſti exanimem : & licèt te in ſeculo degens minimè nouerim, ipſo tamen obitûs mei momento, quæ eſſes, Domino reuelante, cognoui. Et nunc, eo mittente, præuia nunciatrix palmæ tuæ acceſſi. Inſtat nanque iam vobis tempus exequendæ victoriæ : adſunt dies publicè profitendi fidem Catholicam, hoſtemque expugnandi teterrimum. Quo victo, cælorum vos aula coronandos aſſumet, perpetua deincèps gloria potituros. His itaque dictis, agnoſcit ilicò rem hanc ità, vt dixit puella, à ſe olim geſtam, nec aliter ſe habere, quàm illa eſſet proſecuta. Vndè & de reliquis dictis certior effecta, cùm ei vellet grates, prout ſibi dignum videbatur, exóluere, elabitur è conſpectu ipſius illa virginalis ſpecies ætherei nuncij & index venturi certaminis. Fit prorsùs venerabilis mulier tali oraculo læta, & tanto ſpe firmiori ad prælium excitatur, quanto patratæ actionis veritate cernitur informari.

Cap. 11. Verùm vt attentiùs ſcopum deſtinationis ſuæ intenderet vterque, eſſentque non dubij de mercede repoſita, iuxta ſanctarum ſuperiùs memoratarum virginum edictum, octo diebus antè, quàm compræhenderentur, promiſſus ille cœnobita contubernalis eorum aſſciſcitur, & inſeparabiliter illis quodammodò alligatur, vt felici martyrio ſub vno die pariter coronarentur. Debet autem hîc interſeri eiuſdem monachi hiſtoria : & quia vehementi admiratione ætatem noſtram eius cauſa concuſſit, ſucceſſuris quoquè generationibus relegenda mandetur, vt ex eo Catholicorum religio & pietas incremento fidei augeatur, in quo ſui redemptoris oraculum ſpeciali quodammodò veritate cernit eſſe impletum. Prædixerat quippè magiſter noſter & Matt. 8. Dominus, quòd multi ab Oriente & Occidente venientes, recumberent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cælorum. Quod teſtimonium certis contuemur indicijs in ipſo monacho & Leuita Georgio omninò perfectum : cui tellus Bethleemitica ortum, & incolatum peregrina Hiſpaniæ rura contulerunt. Hic, inquam, vir ab adoleſcentia ſua ſeruitutem Dei amplectens, viginti & ſeptem annis apud monaſterium ſancti Sabæ, quod ab Hieroſolymis in partem Auſtralem octo millibus diſpalatur, ſub regulari magiſterio conuerſatus eſt. Qui à venerabili Dauid Abbate eiuſdem cœnobij ob ſtipendium monachorum ad Aphricam directus, nullo modo tot interiacentium terrarum & marium diſtulit ſubire diſcrimina, quibus vtiquè incunctanter ſe fructum ſummæ virtutis, id eſt, obedientiæ, nouerat promereri. Sed cùm ibidèm vapulare Dei Eccleſiam incurſatione tyrannorum reperiſſet, atque ibidèm minimè ſe in ijs, pro quibus venerat, fratrum neceſſitatibus proficere cerneret, indè cum conſilio & hortatione Carthaginenſis Epiſcopi in Hiſpaniam proficiſcitur. Erat enim, vt de eo certiſſimè ſcitur, ſummæ humilitatis, magnæque abſtinentiæ vir. Apparebat iucundus admodùm & hilaris cum modeſtia. In omni autem colloquio illius, timor Domini reſonabat, adeò vt os eius ſemper de corde puro charitatem exhauriens, fauum dilectionis promere videretur. Cum vitijs verò & concupiſcentijs mortificare iuuabat membra, vt in aduentu Domini rediuiuo animatus vigore, glorioſior cum ipſo apparéret. Et cùm hæc ſtudioſè videretur agere, nimiùm recuſabat videri iuſtus, vel dici. Reuerà à die, quo monaſterium petijt, vſque ad finem vitæ ſuæ, vt ipſe quibuſdam ſecretiùs retulit, nec eſt vſus balneis, neque aqua perfuſus. Veſtes autem, quibus vtebatur, erant viliſſimæ, vt vix duplici poſſent nummi æſtimatione penſari. Edebat ſanè ità parcè, vt magis abſtinentem iudicares, quàm comedentem. Nec purum vllatenùs vini calicem, ſed infuſam mero aquam, pro more habebat bibere. Inſipidus nanque guſtus nec bibere nimiùm, nec inebriari conuiuam ſinebat.

Hiſtoria S. Georgij monachi & martyris.

Eius ſermones.

Carnis mortificatio.

Veſtes.

Abſtinẽtia.

Cap. 12. Feſtinabat ſedulè diuinam exorare clementiam, & vigilabat attentiùs : habebatque illum Pſalmographi verſiculum in vſu decantare, ſi vel ad modicum daretur ei quies : Benedicam Dominum in omni tempore : ſemper laus eius in ore meo. Cordis verò compunctionem ex amore cæleſtis deſiderij cenſebat eſſe maximè requirendam. Sed quid opus eſt iſta in longũ proſequi, & quaſi quiddam virtutis homini Dei inculto ſermone adhibere, præſertim cùm qualis & quantus extiterit, ipſe effuſus propter iuſtitiam eius cruor inſinuet ? Et quæ potiùs laus militem Dei valet extollere, quàm vt pro Chriſto non timeat mori, ſicut ille non dedignatus eſt ferre mortem pro ipſo ? Vndè & Pſalmiſta cùm dixiſſet, Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi ? protinùs ſubiunxit : Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Ergò beatus vir quomodò ad celſitudinẽ huius calicis propinquauerit, meliùs ipſius, quàm

Preces & Vigiliæ.

Pſal. 33.

Pſal. 115.

noſtro,

noſtro, credimus eloquio explicandum. Sed ęſtimo primùm breuiter inſerendũ, quòd tacitè in ſuis dictis præterijſſe videtur. Nam ante vnius ſeptimanæ euolutionẽ, non ſolùm adeſſe ſibi mortẽ pro Chriſto, verumetiam, quibus eſſet in eadẽ conſociãdus, præ- dixit. Sed & quandiù nobiſcum conuerſatus eſt, nulli omninò ſui ordinis dignitatem reuelauit, nisì cùm iam detineretur carcere. Tunc etenim profeſſus eſt ſe Diaconũ eſſe. Ibì etiam ſui itineris prolixitatem, necnon & martyrij oſtenſionẽ ſibi reuelatam, prout potuit, ſcribere curauit, ac fratribus ſuis cognoſcendam direxit. Erat autem peritus Græcæ linguæ & Arabicæ, qua Iſmaëlitæ vtuntur: Latinam verò non ſatìs valebat exprimere: mâluit tamen eaipſa iuxta hunc modum in ſubiecto vti ſermone: Claret ſpiritu prophetico.

In nomine Patris & Filij & Spiritûs ſancti. Glorioſis patribus ac fratribus congregationis ſancti Sabę, quingentorũ numero virorum, Georgius peccator, necnon monachus & Diaconus, perpetuam in Domino Ieſu Chriſto ſalutem. Cognoſcite, ô venerabiles, introitum meũ in Hiſpaniam non fuiſſe alium, nisì gratia ſtipendij veſtri, qui ſub arctiſſima regula & regimine ſancti patris noſtri Dauid Hieroſolymæ degitis. A quo ad Aphricam miſſus deincèps ad Hiſpaniam commigraui. Sed hancipſam regionem nimìs afflictam reperiens, cœpi cogitationibus varijs æſtuare, ſi aut propriũ ſolum reuiſerem, aut regnũ Chriſtianorũ, id eſt, Franciã appeterem. Et cùm chariſſimos quoſdam amicos ſuper hac re conſulerem, nonnulli peragrare me eam iubebant: plerique ad cœnobiũ reuerti inuitabant. Hinc velut ebrius, diuerſo præpeditus tractatu, cui me primùm cogitationi ſubmitterẽ, neſciebam. Sed tandèm deliberans, quòd ad patriam potiùs redire deberem, perrexi de Corduba ad Tabenenſe cœnobium, quatenùs fratrum & ſanctarum ſororum ibidèm degentiũ benedictio iter meũ potuiſſet comitari. Vbì Abbas loci illius, vocabulo Martinus, eiusq; ſoror Deo dicata Elizabeth, dixerunt mihi: Veni frater, & accipe etiam benedictionem itineri tuo ancillæ Dei Nataliæ. Quę mox vt me intuita eſt, Promiſſus, inquit, noſter comes & collega hic monachus eſt. Ego verò agnita eius cauſa, & ratione penitùs comperta, ilicò pedibus eius aduolutus, pro me Dominum eam orare rogaui, ſi fortè ſpiritûs ſancti reſpectu illuſtratus, ad illa, quæ pollicebatur, peruenire meruiſſem. Et illa: Vndè hoc nobis, pater, vt cum peccatoribus pergas? Cumque eadem nocte ibì manſiſſem, apparuit mihi in viſione noctis ipſa venerabilis mulier, neſcio quod genus odoramenti precioſiſſimi accommodans, referebatque: Ditior mihi ab hoc theſaurus eſt. Manè autem facto, deſcendimus ambo in ciuitatem ad virum ſuũ Aurelium. Quem cùm vidiſſem, proſtraui me nihilominùs pedibus eius, petens ab eo, vt oraret etiã ipſe pro me, quatenùs ad promiſſum Dei donum vnà cum ipſis dignus accedere poſſem. Qui vt rogandi votum ſuſcepit, exarſit in me, fateor, vaſtus ignis cæleſtis amoris, ità vt iam deliberatum reuertendi iter obliuiſcerer. Atque extunc omnes pariter in domo Aurelij congregati, reddebamus Domino cum iucunditate vota laudationis. Reperi etiã apud illos B. Felicem cum ſua coniuge Lilioſa: qui & ipſi etiã omnia ſua vendiderant, & per loca ſancta ſeu pauperibus erogauerant, parati omne genus tormentorũ propter filium Dei & dilectionem eius ſuſcipere. Poſteà exiui ab eis, & cauſas, quibus prępediebar, cum omni feſtinatione diſpoſui, & ſic ſecurior ad eos reuerſus ſum. Qui læti & exultantes de reditu meo, gratias Deo retulerunt, dicentes: Scimus, frater chariſſime, quia Dominus miſit te ad nos, vt palmam nobiſcum martyrij dignus exciperes. Cap. 13. Epiſtola eius. Venit in Hiſpaniam S. Georgius Leuita, vt cum Aurelio & ſocijs eius martyriũ ſubeat.

Prætereà omnes in commune dehinc cogitare cœperunt, quomodò ad deſideratam peruenirent coronam. Vndè, Domino diſpenſante, viſum eſt illis, vt pergerent vxores beatorũ Aurelij & Felicis reuelatis vultibus ad eccleſiam, ſi fortè eos alligandi daretur occaſio. Et hoc, non quaſi immemores præcepti Dominici, qui ait: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam: ſed vt exemplum fierent illis, qui pro fide Chriſti diuerſis erant vinculis mancipati, nè quandò ad martyrij palmam properare timerent. Nam reuertentibus de eccleſia mulieribus, accidit vt quidam exactor malignus eis obuius eſſet: cumque cauſam cultûs agnoſceret, ilicò, ſumpta occaſione, viros earum quaſi neſcius interrogat, quid ſibi vellet talis fœminarũ progreſſus. Qui reſponderunt: Fidelium, vt ſcitur, mos eſt eccleſias viſitare, & atria venerabilium martyrum piæ deuotionis humilitate requirere. Ergò & nos, quia eiuſdem religionis ſumus, profitemur nos ac mulieres noſtras, eodẽ accenſos zelo, ipſius fidei ſanctum geſtare vexillum. Statimq; delator iudicem aggrediens, ei omnem eorũ rationem expoſuit. Interèà vadit dominus Aurelius ad iam dictum monaſterium, filias viſitaturus, ac ſanctorum ibì Deo ſeruientium ſe orationibus commendaturus. Quibus cum pacis Cap. 14. Hoc loco abrupta videtur Epiſtola. Matt. 10. Nota antiquũ morem Chriſtianorum.

oſculo valedicens, cæleſti virtute armatus, ad martyrij prælium cum ſocijs reuertitur.

Cap.15. Igitur cùm prolatam aduersùs ſanctos Dei iudex quæſtionem intenderet, ſciretque authorem eſſe huius rei Aurelium, grauiùs ex hoc interiùs vulneratus, præcepit eos quamproperè ſuis conſpectibus præſentari. Tunc milites rapido curſu domum ſancti Aurelij occupantes, in qua omnes ſancti collecti erant, in foribus adhuc clamare cœperunt: Exite miſeri, exite citiùs morituri: quibus eſt vita tædium, & mors pro gloria computatur. En iudex præſtò eſt, paratus iam decretum vltionis in vos effundere. Pergite nunc debitum mortis malæ exoluere, & pendentem commiſſæ præuaricationis ſuſtinere ſententiam. Exin viri cum mulieribus ſuis quaſi ad epulas læti proſiliunt, vt putares eos credere iam apud iudicem ſua inuenire donaria, qui nihil aliud penè poterant habere, quàm tormenta. At ſanctus Georgius, cùm minimè cerneret à lictoribus ſe teneri, ilicò ſuperna fretus fidentia, cum exprobratione proclamat: Quarè moleſtiam hanc fidelibus irrogatis, & vanam ſequi violenter cogitis ſectam, quos ſibi ſancta fides proprios vendicauit? Vt quid alieni à Deo vero, perditioni veſtræ agglomerare nitimini prædeſtinatos ad vitam? An non poteritis ſine nobis æterna vos inferni clauſtra adire, niſi nos comites habeatis? Nunquid non ſine nobis æterna vos cruciamenta adurent? Vos, vos abite illuc, vbi ſimul cum duce veſtro inferorum delicijs perfruamini. Quid nobis & tartaro, quem Chriſtus Deus noſter illæſus penetrauit, expoliauit, & vicit?

Alacriter properant ſancti ad martyrium.

Præclara S. Georgij vox

Cap.16. Vix hunc ſermonem compleuerat, & iam furens dextera ſatellitum in iniuriam monachi laborabat: quem diuerſis laceratum ſtimulis allidentes, calcibus etiam pugniſque acerrimè tutuderunt. Cui cùm ſancta Natalia feruore animi, quo ſemper ardebat, Surge pater, eamus, acclamaret: ille quaſi nihil mali eſſet perpeſſus, ait: Hæc omnia, ſoror, commodis proſunt meritorum, augentque ampliùs, quàm minuant coronam, à Domino nobis reſeruatam. Et ità eum ſeminecem à terra leuantes, vnà cum alijs iudici adſtare fecerunt. Quibus oblatis, cùm primò ab eis blando affatu requireret, cuius rei intuitu, à ſuorum inſtitutis recederent, vellentque temporariam felicitatem, multiplici deliciarum flore vernantem, quos vtiquè etiam in futuro, non ſolùm muliebris oblectatio admirabilis, verumetiam dignitatum & ferculorum copia demulcendos expectarent: protinùs quaſi ex vno ore reſpondent: Nulla, ô iudex, temporalis affluentia lucris comparatur æternis: quorum gratia hanc vitam deſpicientes, per fidem Ieſu Chriſti, qua omnis operator bonus iuſtificatur, eandem, quæ in futuro ſanctis promiſſa eſt, requiem nos adepturos confidimus, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Omnem verò cultum, qui à Chriſti pietate diſſentit, nec profitetur ſanctæ Trinitatis eſſentiam, & vnum Deum, vnam fidem, vnum baptiſma, omninò reprobum iudicamus.

Cap.16. S. Georgius dirè verberatur.

Sancti martyres preſentantur iudici.

1. Cor. 2.

Cap.17. Martyres traduntur in carcerē.

Hæc & multa alia diffuſo ore ſanctis ante iudicem aſſerentibus, ſectamque ipſius fortiter expugnantibus, in furorem maximum concitatus iudex, rapido curſu eos carceri mancipandos inſinuat, & intolerabili vinculorum onere aggrauari iubet. Illi autem vt adiêrunt ergaſtulum carceris, cœperunt orationi cum gaudio inſiſtere, laudes hymnosque virtute, qua poterant, Deo exoluere: quo fauente, credebant ſe maiora perſecutionis argumenta ſuperaturos. Hinc de palma ſecuri manentes, & Chriſtum, cui fideliter ſeruiêrant, cernere ocyùs anhelantes, dilatam vſque in quintum diem mortem, ſeram putabant. Vndè nè viderentur ſpe ſua fruſtrari, oſtenſum eſt vni eorum, quam haberent ſortem in cælis repoſitam. Viſa eſt nanque miræ magnitudinis ſcala, cuius altitudo videbatur cælum attingere, dictumque eſt obſtupenti ad illam, quia ipſa eſſet via, qua iurè haberent omnes ſimul tendere ad Chriſtum. Reuelata ſunt etiam eorum nonnullis, vt erant in carcere poſiti, & alia mira, quę ego propter compendium meliùs cenſui non ſcribenda. Itaque cùm debuiſſent produci die aduenientę, vt in foro proſternerentur, cœpit beata Natalia ſolitò ſanctum Aurelium ſanctis armare alloquijs. Sicut enim quondàm illa beati Adriani, ità & iſta merito & nomine non diſſimilis, ſuum non ceſſabat virum virtute, qua poterat, inſtruere ac confortare.

Viſio.

Iſta Natalia nō diſſimilis illi quę fuit S. Adriani vxor.

Cap.18. Poſt hæc iuſſum eſt ex præcepto iudicis duci eos in palatium, atque ſiſti in conſpectu conſulum. Qui cœperunt eis primò minas & terrores incutere: deindè opes atque faſces dignitatum polliceri, quibus, ſi eorum cederent conſilijs, frucrentur. Ijs verò inconcuſsè durantibus in ſua confeſſione, lictoribus eos aſſignant perimendos.

San-

Sanctum verò Georgium decernunt solummodò abire, pro eo, quòd ipsi optimates & priores palatij nil conuiciorum audîssent eum proferentem aduersùs vatem suũ. Egregia libertas S. Georgij monachi.

Illos enim solos censent Saraceni interimendos, qui relicta eorum secta, vertunt se ad Christianam fidem, vel qui blasphemias iactant aduersùs legislatorem suum. Sed ille egregius testis protinùs vt se cõperit derelinqui, nec sub vno cum socijs ictu mucronis perimendum adiudicari: Num, ait, ô Principes, de professione mea, quam coram vobis nondùm protuli, dubitatis? Aut putatis me de magistro vestro discipulo; satanæ quicquam boni cogitare? Ego enim, vt veriùs agnoscatis, illum, qui eidem præceptori vestro, transfigurans se in Angelum lucis, apparuit, dæmonem fuisse credo, & hunc perfidum cunctis abiectiorem hominibus sentio, vtpotè diabolo credentem, & Antichristi ministrum, ac vitiorum omnium labyrinthum. Qui non solùm se in voraginem barathri immersit, verumetiam & vos pedissequos suos, per inania statuta æternis dedicauit incendijs. Tunc insania proceres cõcitati, pari eum simul cum cæteris sententia necari præcipiunt. Cùm autem ducerentur, rursùs bellatrix Dei Natalia cœpit virum suum monere & alloqui his verbis: Aequo esto animo, domine meus, & sustine paululùm, sciens te mox palma martyrij potiturum, & coronam incorruptibilis vitæ adepturum. Non enim timendum est mori pro Christo, qui suis reuerà prædixit, Qui perdiderit animam suam propter ipsum, eum in vitam æternam custodire illam. Iohan. 12.

Hæc verò audientes lictores, commoti sunt ira, & cœperũt alter alteri dicere: Ista meretrix & impostrix suasit viro suo nostra deserere instituta, & adhuc nõ timet eum nobis præsentibus animare, nè dubitet hanc vitã propter Crucifixũ amittere. Atque ità humì eam prosternentes, auulserunt capillos capitis eius, pugnis & calcibus immaniter eam cedentes, donèc eò peruenirent, vbì debebat cum socijs trucidari. Tum verò primùm beatum Felicem, deinde S. Georgium, pòst venerabilem Liliosam, atq; ad extremum egregios agonistas Aurelium & Nataliam gladio interemerunt. Quorum corpora Christiani noctù furãtes, ac præ nimia infestatione malignorum, diuersa in loca ferentes, ea cum timore & reuerentia in ecclesijs sepeliêrunt. Beatos verò Georgium & Aurelium condiderunt separatim apud cœnobium, quod dicitur * Pennamellensis, in oratorio Domini nostri Saluatoris. Prædixerat quippè idem martyr Christi Aurelius, quòd in eum locum esset deportandus pòst mortem, atque ibi tumulandus. Nam veniens eò causa orationis, tribus ferè diebus antè, quàm compræhenderetur, vna ex ijs Deo sacratis fœminis, quæ ibidèm erant inclusæ, dixit ad eum: Domine Aureli, eccè habes nunc ad martyrium pergere. Quid ergò mihi dabis? Et ille: Non habeo, inquit, quod possim modò donare tibi: dabo tamen postea memetipsum, annuente Domino. Factumque est, vt seculo mortuus, quod promiserat, iam viuens cum Christo, adimpleret: Præstante ipso, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen. Cap. 19. S. Natalia atrociter cæditur. Martyres capite plectuntur. Honorificè à Christianis sepeliuntur.

VITA S. CAESARII EPISCOPI ARELATENSIS, A CYPRIANO QVODAM EIVS DISCIPVLO CONSCRIpta, *qui se testatur pleraque ipsius Cæsarij relatione, multa visu, nonnulla ab eius presbyteris & diaconis didicisse. Stylum passim nonnihil expoliuit F. Laur. Surius, capitum numero ad marginem adiecto.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD CAESARIAM *Abbatissam & sororem S. Cæsarij.*

QVia reuerenda nobis virgo Cæsaria, cum choro sodalium monacharum tibi commisso, petis à nobis, vt vitam & conuersationem beatæ memoriæ S. Cæsarij institutoris vestri, ab exordio repetentes, literis compræhendamus: per quam illius vita præmio fruitur, cuius beatitudo sermone mortalium non potest explicari. Etsi autem iam olim, ipso adhuc in terris degente, toto orbe eius vita honorificè fuit diuulgata, nefas tamen esse credimus tam sancto desiderio non parére: præsertim cùm id monasterio vestro, vel eius potiùs, illum absentem quodammodò possit repræsentare: nosque dum de illo loqui-

*MS. codex habet, ratione, sed mẽdosè, opinor.

mur, eum non propemodùm videre gratulemur. Deo igitur nos iuuãte, aggredimur implere, quod postulâstis: & multa quidem ipsius domini Cæsarij nobis *relatione comperta, multa à nobisipsis visa, nonnulla etiam venerabilium presbyterorum & diaconorum, eius discipulorum sermone didicimus, præcipuè verò Messiani presbyteri & Stephani diaconi, virorum fidelissimorum, qui ab adolescentia illi seruiêrũt. Commemorabimus autem ea duntaxàt, quæ minùs onerent, & sint à prolixitate aliena. Sed vnum hoc in præsentis opusculi deuotione à lectoribus petimus, vt si casu aliquo simplicitas eloquij nostri ad eruditorum aures & censuram adducatur, nõ arguant, quòd stylus noster videtur pompã verborum & artis Grammaticæ leges negligere. Nobis enim, actus & verba & merita tanti viri, bona fide narrantibus, lux sufficit operum eius & ornamenta virtutum. Nanque etiam ipse dominus Cæsarius, quẽ habemus in manibus, dicere solebat, pleroſque rusticitatem sermonis vitare, sed à vitæ & morum vitijs non abhorrere. Meretur verò hoc etiam virginum Christi pura synceritas, vt nihil fucatum, nihil mundana arte compositum, vel oculis eorum offeratur, vel auribus: sed de fonte simplicis veritatis manantia purissimæ relationis verba suscipiant. Atque eam ob rem noster hic sermo integritatis religione contentus, mundanam fastidit pompam, respuitque cum eius operibus pariter mundanæ gloriæ iactantiam, mâlens ad piscatorum se accommodare eloquia, quàm rhetorum. Itaque det quisque operam, vt viuendo imitari velit, quod legendo cupit cognoscere.

Plerique sermonis rusticitatẽ vitant, sed non vitæ & morũ vitia.

VITAE HISTORIA.

27. Augusti. Cap. 1.

ANCTVS ac beatissimus Cæsarius, Arelatensis Episcopus, territorij Cabilonẽsis fertur fuisse indigena. Cuius parentes *æqua prosapia, quod est illustre & præcipuum nobilitatis exemplum, præ cunctis ciuibus suis fide & moribus floruerunt. Cumque is sanctus puer septimum, aut eo ampliùs, ætatis ageret annum, ex vestibus, quas apud se habebat, incũctanter pauperibus impertiebatur. Sæpè autem seminudus domum reuertẽs, à parentibus seuerè examinabatur, quid suis fecisset vestibus. Quibus ille hoc solùm respondebat, à prætereuntibus ipsi fuisse ablatas. Igitur sicut arbusculæ quædam nobili stirpe fructificare citiùs solent, quàm crescere, in quibus vtiquè quanto est ætas minor, tanto vbertas gratior: ità in illo sancto viro inter ipsa infantiæ rudimenta, lætum vernantis spei germen adeò erupit, vt priusquàm vnius anni præteriret spatium, ignorante familia & parentibus, ciuis cupiens regni cælestis effici, se illius temporis Pontificis sancti Sylvestri vestigijs, præmissa supplicatione prosterneret, petens vt ablatis sibi capillis, mutatoque habitu, diuino ipsum antistes seruitio manciparet, nec pateretur vltrà se à parentibus ad prædium, affectusque pristinos reuocari. Agente ergò Pontifice gratias Christo, nulla iniecta est votis optimis mora: cumque ibi biennio aut eo ampliùs sub hac inchoatione seruisset, diuinæ gratiæ instinctu permotus, deliberat arctiùs sese expeditiusque, cõuenienter sancto Euangelio, diuino tradere cultui, & regni cælestis amore, non solùm parentibus, sed etiam patriæ se extraneum exhibere.

for. *egregia

S. Cæsarius puer dat vestes suas pauperibus.

Fugit parẽtes, & tondetur mutato habitu.

Matth. 19.

Arrepta itaque salubriter fugiendi de seculi compedibus libertate, Lirinense monasterium tyro sanctus expetijt. Cumque iter cum vno tantùm famulo socio ageret, & corã inquisitoribus, ab eius matre missis, flumen transiret, visus ab eis non est. Diabolus verò in quendam miserum ingressus, & eius iter insequens, sine cessatione à tergo illius clamabat: Cæsari, non vadas. Quem ille, porrecto ei bibenti poculo benedicto, statim curauit. Quod à memorato eius comite referente compertum, eamque, constitit, illum primam fecisse virtutem, siue miraculum. Susceptus igitur à S. Porchario Abbate & à cunctis senioribus, cœpit esse promptus in vigilijs, in obseruatione solicitus, in obediẽtia festinus, in labore deuotus, in humilitate præcipuus, in mansuetudine singularis: ità vt quem instituendum susceperant in disciplinæ regularis initijs, perfectum se inuenisse gauderent in totius institutionis augmentis. Itaque post breue tempus in congregationis Cellarium eligitur. Cœpit igitur attentè & studiosè illis velle largiri, quibus esset necessarium, etiamsi abstinentiæ amore nihil peterent: quibus verò cognouerat nec essarium non esse, nihil dabat, quantùs velent accipere.

Cap. 2. Fit monachus Lirinensis.

Catalogus virtutũ eius adhuc nouitij.

Fit Cellarius.

accipere. Vndè factum est, vt quibus inuisa erat sancta discretio & moderatio, Abbati supplicarent, vt eum à Cellarij functione remoueret. quod etiam factum est. Mox ea cura liberatus, vsqueadeò sese optata legendi, orandi, vigilandi assiduitate macerauit, vt imbecille adolescentiæ corpus, quod fouere potiùs, quàm conficere & debilitare oportebat, immodica afflictione curuaret & frangeret, exigua oleris seu pulticulæ coctione, quam Dominica die parabat, vsque in aliam Dominicā contentus. Immodica abstinentiâ pene confecit sese.

Atque hæc in ipsis monasticæ vitæ exordijs meritorum eius bona fulsêre, quæ deincèps per omnem vitam multiplicibus sunt aucta virtutibus. Corporis enim detriuit robur, vt virtutem spiritûs, spei & fidei soliditate firmaret, &, vt ait Apostolus, de seipso sibi triumphans, coronam adipisci mereretur: interiorique homini exteriorem subdens, præstantis animi imperijs rebellia corporis incitamenta domaret. Cap. 3. 1. Cor. 9.

Sed interim tamen stomacho fatiscente, in quartanam febrem incidit: cumque sanctus Abbas eius incommoda valetudine admodùm doleret, & inter magistrum & discipulum quædam esset morbi partitio, illo animo, hoc verò corpore laborante: cerneret autem sanctus pater in cœnobio nullum ei posse remediū adhiberi: vbi etiamsi medicus adesset, tamen feruens adolescentis ad spiritalia exercitia consuetudo, nihil sibi pateretur de abstinentiæ frenis & vigiliarum rigore laxari, iubet eum, immò etiam compellit Arelatem se transferre valetudinis curandæ causa. Laborat febre quartana.

Erat tum in ea vrbe Firminus vir illustris & timens Deum, eiusque propinqua Gregoria clarissima materfamiliâs: quorum studio, cura & benignitate erga Clerum & monachos, erga ciues & pauperes, vrbs illa illustrior reddebatur. Vterque enim proprias opes non in mundi huius luxum conferebat, sed in paradisum pauperum manibus transmittebat. Illi verò sanctum Cæsarium misericordiæ studio ad se receperunt. Erat autem illis admodùm familiaris Pomerius quidam, professione rhetor, Afer genere, quem ipsis singulariter charum Grammaticæ artis doctrina reddebat. Concipiunt igitur animo generosi homines, vt B. Cæsarius, tanta Dei gratia refertus, & tam insigni memoria ex Christi beneficio instructus, ei instituendus tradatur, vti secularis scientiæ disciplinis monastica eius simplicitas ornaretur. Sed eruditionis humanæ figmenta non recepit, quem per se instituendum diuina sibi gratia seruauerat. Itaque codicem, quem ei magister ille legendum obtulerat, casu vigilijs delassatus, in lectulo sub scapula reponit: cumque ità obdormijsset, mox diuinitùs terribili visione percellitur: videt scapulam & brachium, quo innitebatur codici, dracone colligante, arrodi. Mox expergefactus, & ipso visu territus, terribiliùs sese pro suo facto obiurgat, quòd lumen salutaris regulæ, stultæ mundi huius sapientiæ voluerit copulare. Ocyùs igitur illa contemnit, sciens non deesse perfectæ locutionis ornatum, in quibus spiritalis intelligentia emineret. Firminus & Gregoria Arelatenses, mirè benigni in pauperes &c. Visio S. Cæsarij.

Post aliquot autem dies illi homines illustres, quos diximus, S. Eonio ciuitatis eius Episcopo indicârunt, esse quendam apud ipsos venerabilem monachum, & omni laude dignissimum, cuius ipse personam familiari & priuato colloquio deberet cognoscere. Iubet igitur eum ad se perduci, ex oblato sibi accuratè scisitatur, cuius loci ciuis, & quibus sit parentibus procreatus. Illo & patriam & parentes indicante, sancta alacritate illi gratulans sanctus Episcopus ait: Meus ciuis es, fili, pariter & propinquus. Nanque & parentes tuos ego optimè noui, & propter sanguinis coniunctionem paterno affectu complector. Cœpit ergò iuuenem, non iam vt peregrinum vel extraneum, sed attentiori obtutu intimis cordis oculis contemplari: moxque ab Abbate Porchario illum expetijt, & licèt ab inuito, etiam impetrauit. Ilicò primùm Diaconus, deinde presbyter ordinatur, nec vnquàm tamen canonicam monachi modulationem, nunquàm Lirinensium fratrum instituta relinquit. Ordine & officio Clericus, humilitate, charitate, obedientia, cruce monachus permanet. In ecclesiam matutinis alijsque conuentibus primus ingreditur, vltimus indè discedit. Non oculi, non aures eius animum à cælestium bonorū contemplatione auocant, ità vt in eius vultu nescio quid cæleste semper elucere videretur. Cap. 4. Eonius Episcopus Arelatensis. S. Cæsarius ordinatur diaconus & presbyter.

Defuncto autem in suburbana ciuitatis insula Abbate, ab Episcopo Eonio eò Cæsarius mittitur, vt monasterium rectore destitutum, ipse in eādem reuerentiæ authoritate succedens, monastica disciplina informaret. Itaque in suburbano monasterio libens eam cōplectitur vitæ rationē, quam etiam intrà vrbē quotidianis semper studijs coluisset, & perpetuis optâsset votis. Ipsum verò monasteriū ità quotidiana instantia & diuinis informauit officijs, vt hodieque, Deo propitio, illic videre licet. Cùm aūt in ea Cap. 5. Fit Abbas.

insula

Beatus Eonius petit sibi substitui S. Cæsarium in Episcopatu.

insula vltra triennium Abbatis officio fungeretur, S. Eonius Episcopus Clerum & ciues aliquot alloquitur, ipsosque rerum dominos per internuncios appellat, vt posteaquàm ipse Domino volente decesserit, nullum alium, quàm Cęsarium, sibi substituant, vt Ecclesiasticum vigorem, quem querebatur, se aduersa impeditum valetudine, in multis esse laxatum, per Christi seruum Cæsarium in suum locum & statum fraternitas reuocatum gratuletur, sitque successoris labor, aliquod decessoris emolumentum, & tali post se relicto Episcopo, in sanctissimi viri electione æternę hęreditatis percipiat incrementum, nec desit etiam post obitum electionis socius voto suo, qui esset eius suo decreto author. Itaque his omnibus diuina prouidentia fideliter constitutis, securus de successore, beatus Eonius migrauit ad Dominum.

Cap. 6. Vide honoris contemptum.

Fit Episcop⁹ Arelatensis.

Cùm autem peruenisset ad notitiam patris nostri, de quo agimus, quòd esset ordinandus Episcopus, intrà quædam sepulcra sese abscondit. Sed latére non potuit, quem detexit non culpa, sed gratia. Trahitur igitur è quodam sepulcro viuus, quem non mortuum, sed celatum, vitæ claritas ostendebat: cogitur Episcopatûs sarcinam suscipere. Et ille quidem, ceu mansuetum Christi iumentum, impositũ sibi onus modesto fert temperamento: porrò de cunctorum profectibus solicitus & prouidus pastor, mox instituit, vt quotidiè Tertiæ, Sextæ, & Nonæ officium in S. Stephani basilica, Clerici cum hymnis persoluerent, vt si quis fortè secularium vel pœnitentium, sanctum opus exercere cuperet, absque excusatione aliqua quotidiano posset officio interesse. Ipse verò, reiecta omni cura & solicitudine terrestri, instàr Apostolorum, culturæ solertiam dispensationi Diaconorum & eorum, quibus ea demandata esset, cum diuini nominis obtestatione commissam voluit, seque totum verbo Dei, & lectioni atque sacris concionibus addixit. Reuerà spiritalis medicus, qui vt vitiorũ morbos curaret, quicquid oculis videre potuisset, pro audientium ædificatione, quadam à simili adhibita consolatione, proponere nouerat. Ita sacrorum voluminum seriem citabat, vt cùm semper noua congereret, nihil omitteret de antiquis: similis templo Dei, quod & nouos quotidiè hospites excipit, & fouet veteres: atque ità semper aduẽtantium augeretur accessu, vt nunquàm superiorũ recessu minuatur. Adeò, inquam, quantunuis multa, si res poscceret, è diuinis voluminibus exempla & sententias adferebat, vt non tam è memoriæ thesauris olim lecta depromere, quàm ex libro proposito ea recitare videretur, vt posset de illo quoquè dici, quod in Euangelio Dominus ait de homine, proferente de thesauro suo noua & vetera.

Act. 6.

Vacat Deo & sacris ad populum concionib⁹

Matth. 13.

Cap. 7.

Aduentantes ad ipsum Episcopos, presbyteros, quoscunque diuini Ordinis ministros, ciues & extraneos, post salutationem & preces, paulisper de communi vel priuata suorum salute & statu interrogare solebat: mox armis spiritalibus correptis, differebat de vmbris & vanitate præsentium, deque vitæ cælestis sempiterna beatitudine: atque alios blandis inuitabat sermonibus, alios acrioribus perterrebat. Hos minis & seueritate, illos comitate corrigebat, & à vitijs reuocabat. Alios generali quadã adhortatione prouocãs, alios asperiùs nec sine diuini nominis obtestatione castigãs, & vt salutaribus sese consilijs accommodarent, cum lachrymis supplicia minabatur, prout singulorum aut virtutes, aut vitia poscere viderentur. Deniquè in suis concionibus ea moderatione vtebatur, vt & bonos inuitaret ad gloriam, & malos à pœnis gehennæ retraheret: atque instàr periti medici diuersis vulneribus diuersas admouebat curationes, nõ tam ea proferens, quæ singulos delectarent, quàm quæ remedium adferrent: nec tam attendens, quid vellent morbidi, quàm quid eorũ salus reposcere videretur. Ipsos quoquè sanctos Episcopos & cæteros ecclesiarum præfectos grauiter & acriter admonebat, vt plebi commissæ spiritalem alimoniam indesinenter suppeditarent, ità dicens ad singulos: Obtines, frater, in Christi nomine primi ordinis in spiritali militia locum. Considera ea, quæ pastorem decet, solertia diuinitùs accepta talenta, & da operam, vt fœneratori ea duplicata restituas. Audi prophetam: Væ mihi, quia tacui. Audi Apostolum, non sine metu dicentem: Væ mihi erit, si non euangelizauero. Vide, nè, dum tu occupas cathedram, alius excludatur, qui te magis sit idoneus: dicaturque illud ex Euangelio etiam de te: Tulerunt clauem scientiæ, & nec ipsi intrãt, nec alios sinũt intrare, qui fortasis maiori cum fructu cathedrã tenuissent.

Prudẽtia & moderatio eius in exhortando.

Esa. 6.

1. Cor. 9.

Luc. 11.

Cap. 8.

Habuit hoc peculiare vir sanctus, Deo id in illo agente, vt dum suas quibusq; admonitiones proponeret, singulis ipsorum vitam omnem ob oculos statueret: vt qui eum audirent, non solùm cordium scrutatorem, sed etiam suæ quodammodò conscientiæ testem confiterentur. Sicut autẽ erat erga sese seueriſſimus, ità etiã circa alios corigen-

corrigendos rigidus videbatur. Voluit verò, atque etiam compulit laicos & popu- Non sunt in ecclesia effutiendę fabulæ.
lares homines psalmos & hymnos promere, altaque & modulata voce instàr Cleri corum alios Græcè, alios Latinè prosas & antiphonas decantare, nè illis spatium supeteret ad fabulas in ecclesia effutiendas. Conciones pijssimas, & ad animos compungendos aptissimas, tempori & festis diebus congruentes introduxit & instituit. Aegrotis verò mirè cōsuluit, amplissimis eis assignatis ædibus, in quibus sine vllo strepitu diuina officia, quæ in basilica peragebantur, auscultare possent. Lectos quoquè & lecticas, sumptus & homines, qui seruire & mederi eis possent, illis cōparauit. Lo- Aegrotorū saluti vt cō- suluerit.
cum & copiam, si quid vellent, suggerendi captiuis & pauperibus nō negauit: immò verò ministro suo semper dicere solebat: Vide, num qui pauperes sint præ foribus, nè pro nostra fortasis quiete, trepida & verecunda paupertas, non sine culpa nostra expectans, iniuria afficiatur. trahensque prolixa ab imo pectore suspiria, dicebat: Reuerà Christus factus est mendicus, & garrulus, & surdus: & tamen rogat omnes, hortatur, admonet, contestatur. Addebat etiam: Nostris proculdubiò cumulandis profectibus in hoc seculo pauperes donati sunt, vt ijs Christo fideiussore commendemus in terris, quæ posteà nobis restituantur in cælis. Humanitas erga pauperes. Nota quid nobis conferant pauperes.

Accidit autem, vt sancti viri tranquillum animum post aliquot dies liuida satanæ malignitas infestaret: & cui non posset vlla corporis obijcere vitia, ei fœdam proditionis notam inurere conaretur. Nam Licumannus beati viri notarius, homo nequam & perditus, nō dubitauit talem se gerere erga virum Apostolicū, qualem olim Iudas aduersus Saluatorem. Armatur improbus ille sæuæ delationis veneno: suggerit Alarico Regi per eos, qui illi erant à secretis, beatissimum Cæsarium, è Gallijs genus ducentem, totis in id viribus incumbere, vt ditionem & vrbem Arelatensem Burgundionibus prodat: cùm ille pastor præstantissimus, flexis genibus pacem gentium, vrbiū tranquillitatē diebus ac noctibus à Domino precaretur. Qua re magis etiam credendum est, diabolo instigante, in sancti viri exilium barbaram ferocitatem incitatā esse. Non enim gratus aut charus est hosti, qui id orat, quod cum eius factis & conatibus pugnet. Itaque ijs, qui tum aderant, instigantibus, nec innocentiæ fides attēditur, nec accusationis veritas inquiritur: sed vana & iniqua delatione damnatus, ab Arelate extractus, cogitur apud Burdegalēses exulare. Sed nè obscura esset in illo gratia Dei, casu accidit, vt nocte quadā ea ciuitas voracibus vastaretur flammis. Tum verò ciues ocyùs accurrunt ad hominem Dei: Sancte Cæsari, clamitant, precibus tuis extinguas ignem sæuientem. Audiens id vir Dei, dolore pariter & pietate commotus, venienti flammæ procedit obuiàm, humì ad preces prosternitur, mox igneos premit abigitq; globos: concurrunt eò omnes, & diuinæ virtutis consonis vocibus laudes celebrantur. Deincèps verò in tanta apud omnes admiratione fuit, vt in ea vrbe non solùm vt Pontifex, verumetiam instàr Apostoli haberetur, & persecutionis author diabolus pudefieret, cernens eum, quem proditionis reum peragere nisus esset, diuini operis miraculis clarere. Id verò ità gestum esse, vt diximus, fideli relatione comperimus. Prodītionis accusatur apud Regē. Mittitur in exilium. Suis precibus incendium compescit.

Cùm autem illic degeret, vti semper & vbiquè consueuerat, Ecclesiam docuit reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo: Obedire, iuxta Apostolū, Regibus & potestatibus, quandò iusta præcipiunt: sed in Arriano principe contemnere dogmatis prauitatem. Atque ità, quemadmodùm testatur Veritas, non potuit lucerna abscondi supra candelabrum Domini posita: sed quocunquè accessit, omnes illuminauit. Posteà verò, quàm beati viri innocentiam comperit nefarius princeps, orauit, vt ad suam reuerteretur sedem, seque & ciuibus & Clero exhiberet: porrò delatorem eius iussit lapidibus opprimi. Populo igitur ad lapides concurrente, subitò ad aures viri Dei iussio Regis perfertur. Properat ilicò, & sua intercessione mâluit accusatorem suum seruare agēdæ pœnitentiæ, quàm iusta animaduersione puniri: vt animam eius per pœnitentiam curaret, quam ipse iniqua delatione diabolo captiuam reddiderat, & hosti domestico clementer ignoscens, antiquum aduersarium in vna re conscientia pura bis vinceret. Cap. 10. Matth. 22. Rom. 13. Matth. 5. Delatorem suum seruat à morte.

Solebat verò sanctus vir id accuratè obseruare, vt nemo ex illis, qui ipsi parebant, siue serui illi essent, siue ingenui, si pro culpa sua flagellandi essent, ampliùs trigintanouem ictibus ferirentur. Si quis verò in graui culpa deprehensus esset, permittebat quidem, vt post dies paucos iterùm vapularet, sed paucis: cōtestabaturque ecclesiæ præfectos, si quis iuberet quempiam diutiùs flagellari, & ea verbera illi mortem afferrēt, vt is homicidij reum se sciret. Vbi autem percrebuit apud Arelatenses hominem Dei Cap. 11.

teuerti,

Reuertitur ab exilio, & honorificè excipitur.

reuerti, iamque eum vrbi appropinquare, omnes vtriusque sexûs cum Crucibus & cereis ei processêre obuiàm, psallentes, & ingressum eius opperientes. Cùm soleat autem Christus seruos suos illustrare virtutibus, & perfidos aperta mirabilium operum luce confundere, ad aduentum sancti viri Dominus terram, longissima siccitate arentem, largissimo perfudit imbre, vt cum reuertente gratissimo dispensatore, fructuum quoquè vbertas sequeretur.

Cap. 12.

Populum vt in cõcione retinuerit.

Cùm die quodam esset ad altare, animaduertit quosdam lecto Euangelio ex ecclesia egredi, quòd sancti viri conciones auscultare initiò detrectarent. Mox igitur aduolat, appellat his vocibus populum: Quid facitis filij? quid ità foràs abscediti mala persuasione subuersi? Srate pro animabus vestris ad accipienda verba adhortationis nostræ, eaque auscultate soliciti. Non licebit id vobis in illo tremendi iudicij die. Moneo & clamo atque contestor. Nè sitis, obsecro, vel surdi, vel profugi. Auditis oris mei buccinam, perindè acsi animas vestras suo mucrone satan iugulârit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de causa sæpissimè ostia lectis Euangelijs occludi iussit, donèc propitio Deo, ipsi gratularentur ea *coërcione se profecisse, qui solebant esse fugitiui.

Cap. 13.

Clodoueus occidit Alaricum regẽ.

Constituit autem homo Dei, Domino id illi inspirante, vt non solùm magna Clericorum frequentia, sed etiam virginum choris, Arelatensis ornaretur ecclesia, & ciuitas muniretur: vt sic plenam segetem, non deses & infructuosus agricola, in cælestibus horreis viuens conderet, & defunctus sui exempli imitatione doceret etiam alios id facere. Sed hac in re conatus eus nonnihil retardauit inuidus serpens & hostis antiquus. Francis enim & Burgundionibus vrbem obsidentibus, Alarico Rege à fortissimo Clodoueo rege in conflictu perempto, Theodoricus Italiæ Rex, missis ducibus suis, in eam prouinciam ingressus erat. In hac ergò obsidione, monasteriũ, quod sorori eius & cæteris virginibus construebatur, magna ex parte destructum est, tabulis & cœnaculis barbarorum ferocitate direptis & euersis. Cùm autem vir Dei laborem, quem ipse accelerari iussisset, suaque manu & sudore promouisset, subrui videret, gemino quodam dolore correptus est. Tum enim Clericus quidam, ciuis & cognatus eius, se captum iri metuens, iuuenili leuitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante, funiculo sese noctù à muro submisit, & proxima luce vltrò se dedidit hostibus, vrbem obsidione prementibus. Quod vbi Gotthi, qui erant intrà oppidum, compererunt, incurrunt in sanctum virum: populus & inprimis Iudæi impotenter insultant, motaque seditione, vociferantur antistitem vrbis prodendæ causa conciuem suum ad hostes noctù ablegâsse. Nullus hîc fidei, nullus probationi, nullus denique puræ conscientiæ relinquitur locus, Iudæis præsertim & hæreticis procaciter & sine intermissione clamantibus. Itaque ex ecclesiæ domo extrahitur antistes, atque in palatio arctissimæ custodiæ traditur, vt noctù in Rhodanum demergatur, aut certè in castro Vgernensi detineatur, donèc exilio mulctatus, prolixiores det pœnas. Domus itaque ecclesiæ & cubiculum antistitis ab Arrianorũ turbis occupatur: sed eccè dum Gotthus quidam, cæteris contradicentibus, in eius lectulo recumbit, diuinitùs percutitur, & altera die excedit è viuis, ne quisquam deinceps serui Dei locum polluta conscientia violare auderet.

S Cæsarius truditur in custodiam.

Cap. 14.

Reuocatur in suum palatium.

Sed cùm ex vtraque ripa *drumonem, qui hostium obsidione iniectus fuerat, Gotthi Dei nutu erigere non valerent, nocte sanctum virum in palatium reuocârunt, sed vsqueadeò eius celantes personam, vt vtrùm adhuc esset in viuis, nullus catholicorum scire posset. Dum ergò diabolo exultante & Iudæis plaudentibus hæc geruntur, Iudæis etiam in nostros vbiquè, nulla cuiusquam habita ratione, perfidiæ probra iactantibus, nocte quadam vnus ex illis ex eo loco, quem ad agendas in muro excubias forte acceperat, ligatam saxo epistolam, tanquàm in hostes illud vibrans, in castra illorũ conijcere conatus est. In qua nomen suum religionemque exprimens, hortabatur, vt noctù eo loco, quo ipsi excubarent, scalas admouerent, vrbem ingressuri ea conditione, vt pro tanto beneficio id redderent Iudæis, nè quisquam eorum aut caperetur, aut rerum suarum iacturam faceret. Manè verò digressis nonnihil à muro hostibus, quidam è propugnaculo egressi, epistolam illam conspiciunt, tollunt, secum intrà vrbem absportant, cunctisque in foro publicitùs ostendunt. Mox author epistolæ producitur, conuictusque punitur: sæua Iudæorum immanitas, Deo & hominibus inuisa, tandem euidentissimè confunditur. Daniel noster, id est, sanctus Cæsarius, è lacu leonum educitur, satraparum accusatio publicatur, completur in eorum au-

Iudæi, dum insultant Christianis, pudefiunt.

thore

thore illud propheticum: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit. Porrò Arelaten Gotthis cum innumera captiuorum turba reuertentibus, replẽtur sacrę basilicę, repletur Eccleſię domus infidelium multitudine, & cùm multa inopia laborarent, quæ ad victum vestitumque pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donèc omnes ab ipso essent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius antecessor eius eccleſiæ mensæ reliquerat, obseruans illud, quod Dominus in paropside intinxit panem, non in vase argenteo, discipulisque præcepit, nè possiderent aurũ vel argentum. Hoc autem sanctum opus ità persecutus est, vt etiam ab illis, quæ ad diuini ministerij dispensationem pertinent, non abstineret, thuribulis, calicibus, patenis pro eorum redemptione datis, excussisque, à cancellorum columnis, ornamentis argenteis. dicebat enim: Ne homo rationalis, Christi sanguine redemptus, amissa libertate & dura pressus seruitute, aut Arrianus efficiatur, aut Iudæus, aut ex ingenuo seruus, aut ex seruo liber. Ornauit igitur & defendit, non deformauit Eccleſiam. Patére voluit filijs viscera matris, non præcludi, hoc sæpissimè dicens: Velim respondeant mihi plerique domini sacerdotes & reliqui è clero, qui nescio quo superfluitatis amore nolunt dare insensibile argentum & aurum ex Christi donarijs pro mancipijs Christi: velim, inquam, dicant mihi, si quo casu ipsi in eam calamitatem inciderent, vellentne eiusmodi insensibilibus donarijs in libertatem vindicari, aut potiùs sacrilegij loco haberent, si quis eis ex diuinis munusculis subueniret. Equidem non puto id ingratum esse Deo, de suo ministerio redemptionem parari, qui seipsum pro hominibus redimendis dedit. Sic ille: Nos verò videmus quosdam laudare in sancto viro, quòd ità fecerit, nec tamen vllo pacto velle imitari. An nõ in vitro habetur sanguis Christi? An non à ligno suspensum fuit eius sacratissimum corpus nostræ salutis causa? Nos quidem credimus & confidimus in Domino, misericordia, fide & precibus B. Cæsarij id effectum esse, vt ipsius temporibus ità obsessa sit ab hostibus ciuitas Arelatensis, vt tamen nec capi potuerit, nec prædæ patére. Atque sic deinde à Visigotthis in Ostrogothorum ditionem peruénit: hodieque in Christi nomine páret clarissimo Regi Childeberto: vt possit de ea quoque dici: Transiérunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, & non permisit Deus sub illo hominem nocere Arelatensibus suis.

Psalm 7. Ecclesiæ opibus & sacris vasis multos captiuos redimit S. Cæsarius.

Eius vt creditur meritis cõseruata est ciuitas Arelatẽ. Psal. 104.

Inter hæc autem præcipuum illud monasterium, quod sorori suæ condere cœperat, instàr prioris instaurauit: & quasi alter quidam nostri temporis Noë, propter tempestates & procellas, in latere eccleſiæ fœminarum extruxit cœnobium, tanquàm arcam, euocataq; è Massilienſi cœnobio venerabili sorore sua Cæsaria, (quę idcirco eò miserat, vt disceret quod doceret, & priùs esset discipula, quę magistra) in præparata domicilia cum duabus aut tribus sodalibus, eam introduxit. Confluxerunt autem ad illam multæ virginum cateruæ, rebus suis & facultatibus atque ipsis etiam dulcissimis parẽtibus renunciantes, & rerum labentium flores tum fallaces, tum caducos respuentes. Cæsarij patris & Cæsariæ matris expetebant gremium, vt cum eis, accensis lampadib⁹ ad cælestis regni expectarent ianuam, & in eam ingressæ, Christi perpetuis mererẽtur amplexibus inhærere. Erant autem in illo loco adeò inclusæ, vt vsq; ad supremum vitæ diem nulli earum fas esset extra monasterij ostium progredi.

Cap. 15. Cõdit monasterium fœminarũ. Matt. 25.

Sed hoc quoq; nomine in beatum virum inuidiæ facibus inflammatus satã, denuò in eũ accusatione cõficta ideffecit, vt Rauẽnam vsq; sub custodia pertraheretur, vt impleretur etiam in illo, quod habet scriptura diuina: Tanq; aurum in fornace probauit electos Dominus. Venit ergò in palatium ad Theodoricum Regem, eumq; intrepidè salutat. Cernens Rex eum nihil formidantem & adspectu venerabilem, reuerenter ei assurgit, eumque depositis capitis ornamentis, clementer resalutat. Deindè placidè scitatur ex eo de labore itineris, de Gotthis suis & Arelatensibus. Posteà egresso sancto Pontifice, Rex ad suos ait: Non parcat illis Deus, qui tantæ sanctitatis & innocentiæ virum frustrà compulerunt tam prolixum iter conficere. Quantus enim ille sit, vel hinc licet animaduerti, quòd cùm ad salutandum me ingrederetur, totus contremui, vidique in eo Angelicum vultum, vidi virum Apostolicum, prorsusq; nefas puto de tam venerabili viro quicquàm duriùs statuere, aut malè de eo sentire. Deinde beato viro in hospitium ingresso, misit magni precij discum argenteum, librarum plùs minùs sexaginta, & cum eo solidos trecentos, iussitque illi sic dici: Accipe sancte Episcope: rogatque te filius tuus Rex, vt vasculum istud pro munere tua beatitudo dignetur suis vsibus pro ipsius memoria reseruare. At vir sanctus, qui præ-

Cap. 16. Sap. 3. Theodorici Regis erga eum reuerentia.

Multos captiuos redimit.

ter cochlearia, nihil vnquam argenti ad suæ mensæ vsum adhiberi passus erat, tertiò indè die per ministros suos discum priùs æstimatum iussit publicè vendi, eiusque precio multos redemit captiuos. Illicò Regis satellites ad eum referunt, se vidisse regium

Benignitas eius erga pauperes.

munus palàm prostare, eoq; distracto S. Episcopum multos è captiuis liberâsse. Tam enim ad ei⁹ hospitiũ ingens confluebat pauperum multitudo, vt præ miserorum, suas ei calamitates exponentium, densitate vix ad salutandum eum patéret accessus. Vidimus verò etiam per plateas miserorum immensos greges cursitare, euntium ad virũ Dei, atque reuertentium.

Cap. 17. Plurimi eũ facit Theodoric⁹ Rex & eius proceres.

Postquàm autem rem ab eo gestam comperit Theodoricus Rex, tãta eum laude & admiratione prosecutus est, vt in eius palatio seruientes senatores ac proceres, certatim offerrent beato viro munera, quæ eius manibus dispensarẽtur, magno Dei beneficio id sibi præstitum affirmantes, ꝙ talem antistitem digni fuissent conspicere, qui ipsorum temporibus dictis & factis germanum se Apostolorum successorem & verè Apostolicũ declararet. Et quia nihil fama velocius est, cùm in eiusmodi sanctissimo opere frequens esset vir sanctus, Romæ celebris eius extitit opinio: tantoque eius videndi desiderio arsêre omnes, Pontifex, Clerus, Senatus, proceres & populus, vt priùs eum iam animo complecterentur, quàm oculis conspexissent. Intereà captiuos

* Durẽ tiam * inuentos

omnes vltrà * Duriam, maximeque Arausicenses, qui omnes capti erant, quorum etiam plerosque Arelate liberauerat, in Italia * vinctos, vt potuit, redemit: & vt pleniori gauderent libertate, exhaustos, curauit iumentis & plaustris impositos non sine suorum solatio ad propria reduci.

Cap. 18.

Erat tum Rauennæ vidua quædam, quæ filium habuit præfecto ministrantem, & suis stipendijs ipsius inopiam sustentantem. Is subitò correptus morbo, iacebat exanimis. Cumq; nulla spes ab humana cura vel affulgeret arte, mater eius, illo relicto, properat ad virum Dei: coràm illo humì prosternitur, mánant ab oculis lachrymarũ imbres, dat voces lugubres, & sola in ea vigente fide, complexa sancti Episcopi genua, exclamat: Credo diuina benignitate huc te adductum, sancte pater, vt filium reddas matri. Recusat paulisper vir pius: sed tamen durum existimans talibus lachrymis nõ moueri, solita miseratione permotus, vult quidem debitum charitatis affectum afflictæ

Sancti in operãdis miraculis sentiunt sibi Diuinã adesse virtutẽ. Excitat mortuum S. Cæsarius.

mulieri impéndere, sed ita tamen in Dei nomine exercere virtutem, vt prorsùs effugiat vanitatem. Itaq; ad eius tuguriũ occultè accedit, atq; illic fusa prece, vbi suo more prostratus, diuinam virtutem suę vocationi per spiritum sanctum sensit adesse, abscedit: relictoq; illic Messiano, tunc eius notario, nunc venerabili presbytero, id dat negocij, vt cùm adolescens ad se redierit, quamprimùm id ipsi renunciet. Messianus igitur ad adolescentis lectulum excubante, intrà vnius horæ spatium illeà mortis tenebris ad lucem reuocatur, moxq; oculorum explicatis orbibus, matrem ità compellat: Curre mater mea ad seruum Dei, cuius orationibus & tibi & vitę sum redditus: eique gratias age, quòd meritis & virtutibus eius Deus effectum largitus est. Abit mater celerrimè, gratias agit non tam verbis, quàm lachrymis & vocibus ab animi exultatione expressis: simulq; orat, vt quem Deus ipsius precib⁹ reuocauit ad vitam, in Gallias proficiscens, non sinat à suo discedere famulatu. At vir beatus altiori ingenio respondit, eam illi potiùs debere gratias agere, cuius virtus & clementia mœstis & calamitosis adesse consueuit. Hoc tam illustre miraculum non modò illam ciuitatem, sed prouinciam omnem, fidelium deuota relatione peruagatum est.

Cap. 19.

Elpidius Diaconus & medicus, regię potestati sedulis officijs cumprimìs familiaris & intimus, diabolica infestatione non solùm diuersis vexabatur insidijs, sed saxorum quoq; imbre, crebrò in suis ædibus appetitus est. Orat igitur sanctũ Cæsariũ, vt suis precibus eas mali dæmonis iniurias à se auertat. Venit ad eius domum vir beatus, eamq;

Aqua benedicta abigit dæmonem.

sanctificaturus, benedicta aqua conspergit: moxque adeò omnis illa vexatio profligata est, vt deinceps nihil eiusmodi acciderit.

Cap. 20. Venit ad Symmachũ Papam.

Post hæc Romam veniens, beato Symmacho Pontifici, ac deindè Senatoribus exhibetur. Agunt omnes gratias Deo & Regi, quòd licuerit ipsis corporeis oculis illum intueri, quem iamdudùm animi obtutibus conspexissent: virumq; Apostolicum nõ iam de fama, sed præsentia comprobantes, certatim diligere & venerari studeant. Atq;

Vsus pallij antiquissimus.

ipse etiam Pontifex Symmachus, præclara eius meritorum dignitate permotus, non solùm eum verissimè metropolitani honore præditum voluit, sed etiã speciali quodam priuilegio pallij vsum ei permisit, & diaconos eius, perindè vt Romanæ Ecclesiæ diaconos, dalmaticis vti voluit. His ità gestis, sanctus vir Arelatem reuersus, excipitur

cum

cum psalmodijs & cāticis: & qui in Italiam exulatum ierat, confecta captiuorum redemptione, octo solidorum millia ab Italia secum reportauit. Qua autem die Arelatem ingressus est, daturus benedictionem, sub vesperā in ecclesiam se recepit. Ibi tum fœmina quædam tremore correpta, spumans, eiulans & clamitans, cunctis in ecclesia obstupescentibus, proripit sese: moxq; apprehensa, ad aram beato antistiti offertur: orant pro ea omnes, vt morbo pulso, reddatur incolumis. Tum suo more sanctus vir pro eius salute deprecaturus, humi se abijcit: deindè capiti eius imponit manum, sensus omnes & vultum sacro oleo perungit: fugit morbus: nec ausus est, in Christi nomine abscedere iussus, denuò molestus esse mulieri. Sanat fœminam miseram.

Inter alia vel maximè ei studio & curę fuit redemptio captiuorū, cui sanè tam prę- Cap. 21. Magnū studiū erga captiuos redimendos.
claram & illustrem nauauit operam, vt nulli⁹ id possit oratione explicari. Cùm enim quodam tempore deesset sanctis manibus aurum & argentum, rogaretur; stipem à paupere, Quid tibi vis, inquit, faciam misellę? Equidem quod habeo, hoc tibi do. sieq; ingressus in cubiculum suum, casulam, qua in processionibus vtebatur, & albam Paschalem indè profert, datq; egeno, iubetq; vt vendat vni ex Clero, & earum precio redimat captiuum suū. Nec illi soli redēpti sunt, qui ab illo id expetiērūt: sed ipsemet Carcassonam proficiscēs, captiuos liberauit: nec rarò per loca diuersa Abbates, diaconos & Clericos misit, qui miseros è captiuitate extraherent. Tot autem in illo vno diuinę gratiæ virtutes emicuêre, quot vix permultis Dei seruis conspiciantur: & tamen adeò ille vnam aliquam virtutem excolere semper studuit, acsi illa sola præditus esset: & tā diù præcedens virtus in eo formosissima & gratissima videbatur, donèc à sequentibus vinceretur. Quis eius patiētiam, quis puritatem, quis charitatē, feruorem spiritūs, discretionem siue moderationem, benignitatem, zelum sanctū, iugem die ac nocte in lege Domini meditationē enarrabit? Fuit ille egregi⁹ assertor fidei, forma sacerdotū, ecclesiarum decus, gratiæ prædicator, iurgiorum ꝓfligator, charitatis seminariū, disciplinę norma, morum castigator & censor, consilij libramentum, defensor pupillorū, captiuorum redemptio. Nunq; ab ore illius obtrectatio, nunquā mendacium, nunq; maledictum in quencunq; hominē processit: nec modò nemini ipse detraxit, sed nec detractionem patienter tulit. Si quis ex eius familia subitò iurâsset, aut forsan cuiq; maledixisset: pro ratione personæ non permisit inultum abire. Si ipse fortassis in aliquem commotus esset, hæc eius pro maledicto erat benedictio: Obliteret Deus peccatum tuum: aboleat Deus peccata tua: castiget Dominus culpam tuam: nè in posterū vltio te maneat, hìc Dominus corrigat errorem tuum. Catalogus virtutū eius. Detestatur omne mendacium & detractiones.

Eius hominem interiorem prodebat exterior. Nam vultu semp erat placido & An- Cap. 22. Prouer. 17.
gelico, ita vt conuenienter diuinæ scripturę, corde lętante, vultus floreret. Vt autem nunq; in risu plùs æquo remissior, ità nunquā mœrore nimio oppressus fuit, nisi fortè aliena peccata lugeret. Nunq; aliquē odio habuit, nec pro amicis duntaxàt, sed etiam ꝓ inimicis toto pectoris studio precabatur. Nec docuit verbis, qꝑ factis & exemplis nō pstaret. Nullam diei horam absq; diuinorū eloquiorum meditatione abire passus est, immò nè dormiens quidē. Sæpè enim & dormiēs meditari visus est. Cumq; à psalmorum meditatione aut p̄dicatione cessare putaretur, lector aut notarius corā illo legere nō cessabat, ità vt posset illud ex Psalmo verissimè dicere: Meditatio cordis mei in cōspectu tuo semp. Cùm aliquādò circa Alpes iter ageret, vir venerabilis S. Eucheri⁹ Lugdunensis Episcopus cum illo erat. Accidit tum, vt in media via infelix & morbida mulier eis occurreret, manibus & pedibus contractis, ꝓ terram reptās. Quam cū esset intuitus beatus Cæsarius, interrogauit sanctum Eucheriū, quid hoc esset, quòd illa per terram ità se traheret. Eucherius interrogat fœminam, illa respondet se multis annis membris omnibus fuisse contractam. Beatus Cæsarius dicit sancto Eucherio: Descende, & consigna eam. Illo quasì trepidante & excusante sese, Cęsarius instat & vrget. Tandèm Eucherius descendit, & consignat eam, aitque: Eccè feci, quod iussisti. Dicit ei Cęsarius: Extensa manu apprehende manum illius, & erige eam. Ille respondet: Quicquid aliud iusseris, non recusabit Eucherius tuus: istud vt faciam, adduci non potero. Tuum hoc est facere, cui præstitit Deus gratiam & animas & corpora languentium curandi. Cæsarius ait: Tu interìm facito, quod dico. Illo planè renitente, & cum multa modestia & lachrymis sese excusante, diuque facere detrectante, Cæsarius dicit: Túne obedientiæ causa in ignem ingressurus es, qui nec misericordia adduci potes, vt facias quod charitas iubet? Mitte in nomine Domini manum tuam, & erige eam. Tum ille obediens, porrigit fœminæ manum, & subleuat eam. Psalm. 18. Eucherius Lugdunen. Episcopus. S. Eucherij humilitas et singularis modestia. Mulier contracta sanatur.

cam. Illa verò mox integrè sanata, abijt ad hospitiolum suum.

Cap. 23. In agro suburbano monasterij B. Cæsarij, frequẽtes erant apri. Itaq; Comites & alij viri militares ex vrbe egressi, non sinebãt homines in suis domibus habitare & laborare, sed miserè eos mactabãt, quòd apros auerterent & absterrerẽt. Illi verò tandèm nõ ferẽtes iniurias & vexationes illas, veniunt ad B. Cæsariũ, dicuntq;: Fac nobis, quicqd visum tibi est. Nos enim neq; seruire tibi, neq; durare hîc possumus. Tum ille solicitè perquirit, quas habeant querelas. Respondent illi: Propter apros veniunt Comites & Gotthi & diuersi venatores, nosq; interficiunt. Mox vir Dei, sublatis in cælum manibus & oculis, alta voce dicit: Domine Iesu Christe, nunquàm deincèps pateat illis beluis accessus ad hunc locum. Ab ea hora vsque in præsentem diem nunquàm illic apri, vt antè consueuerant, pascuntur, nec quicquam conspicitur, quod venatores infestentur. Meritò sanè illi belluæ paruerunt, qui vitia omnia profligauerat. nec difficilè illi fuit impetrare à Deo, qui eius præcepta nunquàm violauerat.

Nota vim precũ eius.

Cap. 24. Partherius patritius, qui cæteris seruis præfectus, apud dominum suum præcipuum gratiæ locum obtinebat, nequissimi spiritûs vexatione sæpiùs in terram, sensibus destitutus, corruebat. Cumq; is morbus, animi potiùs quàm corporis esse videretur, ex maligni dæmonis infestatione profectus, oleo beatissimi viri benedictione sacrato punctus est. Mox ità omnis illa satanæ tentatio compressa est, vt quem, cessante medici opera, Christus per seruum suum reddiderat sanitati, eum dominus eius in terroris exemplum, domui suæ præponeret.

Oleo sacrato curat hominem.

Cap. 25. Non est silentio premendum etiam illud factum memorabile, quod plus & admirationis & formidinis habet. Cùm vir sanctus diœcesin suam circumiret, in villa, quæ Lannico dicitur, ab eius loci dominis exceptus est. Postquàm autem discessit, Anatolius medicus, homo pestifer in illum lectum, quo vsus fuerat sanctus Episcopus, scortum sibi voluit adduci. Sed confestim ab incentore diabolo publica vexatione correptus, coram alijs in terram elisus est: dumque palàm confiteretur temeritatis suæ se dare pœnas, & viri Dei virtutem & suum facinus prodidit.

Pœna hominis petulantis.

Cap. 26. Multa quidem per intercessionem serui sui Dominum miracula fecisse scimꝰ, sed ea omnia cõmemorare longum est. Vnus è nobis, qui hæc scripsimus, benedictum ab eo oleum petijt, ampullulam plenam accepit, diligenter secum absportauit dòmum, & haud secùs atque præclaras reliquias asseruauit. Non diù post tertianæ febris ardoribus afflictus, ampullulam illam cum multa veneratione, magni præsidij loco, ad caput suum iussit suspendi. Erat autem mundissimo inuoluta linteo, sed, vt arbitror, famulorum negligentia fracta fuit, interìm nihilo minùs oleo adeò intrà illam sese cõtinente, vt ne in ipsum quidem linteum quicquã indè distillaret. Vbì animaduersum est fractam esse, summa celeritate in aliud vasculum oleũ transfusum est, mox ampullula illa dissilijt: ab eo autem, qui hæc veracissimè commemorat, Domino adiuuãte, febris quamprimùm abscessit.

Insigne miraculum.

Cap. 27. In differendis scripturis diuinis, & obscuritatibus elucidandis quanta in illo gratia enituerit, qs explicet? Erat illi summæ voluptati, si quis cum inuitaret ad obscura loca interpretanda: sed etiam ipse sæpissimè inuitabat nos, dicens nobis: Scio vos nõ intelligere omnia. Cur igitur non interrogatis, vt possitis cognoscere? Non semper vaccæ ad vitulos, sed plerunq; vituli ad vaccas properant, vt de maternis vberibus possint famem explere suam. Quodquidẽ etiam vos omninò facere debetis, vt sciscitãdo etiã nos exerceatis, dum ea ratione compellimur pquirere, vndè vobis spiritalia mella pmamus. Cernere in beato viro licebat virtutes omnes, virginitatẽ cum synceritate cõiunctam, modestiam cum verecundia, prudentiam cum simplicitate, seueritatem cũ mãsuetudine, eruditionẽ siue scientiam cum humilitate: deniq; vitã immaculatam, vitam nulli reprehensioni obnoxiam, vitam suí semper similem. Vę mihi misero Cypriano, qui ad discendum tam tepidus fui, vt modò & agnoscam & doleam, me de tãti fontis vbertate non tantùm hausisse, quantùm mea postulabat ariditas. Ecquis verò charitatis eius eximiæ, qua mortales oẽs complectebatur, ardorem imitari queat? Erat illi hoc vel maximè & in ore, & in pectore, vt inimicos diligeremus, quò etiam nos tum sermonibus suauissimis, tum exemplis suis prouocabat. Deniquè biennio antè, quàm è vita excederet, merces pro rectè factis eius in cælis reposita, in spiritu ei ostensa est, dictumque est illi: Lætare in domino. eccè enim quæ tibi parata sint pro labore tuo. Multa eius adhuc supersunt & præclara, quæ prolixitatis declinandæ causa omittimus.

Dexteritas scripturas exponendi.

Hîc author prodit nomen suum.

Hoc

Hoc loco desunt nonnulla in duobus MS. codicibus, quæ sola habuimus.

De S. Hermete martyre videat Lector 3. Maij. in Martyrio S. Alexandri Papæ, &c. Tomo 3.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI PRÆSTANTISSIMI ECCELESIAE DOCTORIS, EDITA A POSSIDIO, primùm eius discipulo, posteà Episcopo Calamensi.

* Possidonio

PROLOGVS AVTHORIS.

INspirante rerum omnium factore & gubernatore Deo, mei memor propositi, quo per gratiam Saluatoris, omnipotenti ac diuinę Trinitati per fidem seruire decreui; et anteà in vita laicorum, & nũc in officio Episcoporum studens ex qualicunq; accepto ingenio & sermone ædificationi prodesse sanctæ ac veræ Christi Domini catholicæ Eccleśię; de vita ac moribus prędestinati & suo tempore p̃sentati sacerdotis optimi Augustini, quę in eodem vidi, ab eodemque audiui, minimè reticere debeo, Id enim etiam ante nos factitatum fuisse à religiosissimis sanctæ matris Eccleśiæ catholicæ viris, legimus & comperimus; qui diuino afflati spiritu, sermone proprio atque stylo, & auribus & oculis scire volentium, dicendo & scribendo, similia studiosorum notitiæ intulerunt; quales quantiq; viri sancti ex communi Domini gratia in rebus humanis & viuere, & vsque in finem obitûs perseuerare meruerunt, Idcirco ipse quoq; dispensatorum omnium minimus, fide non ficta, qua Domino dominãtium omnibusque bonis seruiendum & placendum est fidelibus; de prædicti venerabilis exortu viri & procursu & debito fine, quæ per eum didici & expertus sum; quamplurimis annis eius inhærens charitati, vt Dominus donauerit, explicandum suscepi, Verùm summam quæso maiestatem, quó munus huiusmodi à me arreptum ità geram & peragam; vt nec patris luminum offendam veritatẽ; nec bonorum ecclesiæ filiorum vlla ex parte fraudare videar charitatem, Nec enim attingam ea omnia insinuare; quæ idem beatissimus Augustinus in suis Confessionum libris de semetipso, qualis ante perceptam gratiam fuerit, qualisque iam sumpta viueret, designauit. Hoc enim facere voluit, vt ait Apostolus; nè de se quisquã hominum suprà, quàm se esse nouerat, aut de se auditum fuisset, crederet vel putaret; humilitatis sanctæ more vtens, & iam nullũ fallens; sed laudẽ non suã, sed sui Domini, de propria liberatione ac munere quærens; ex ijs videlicet, quæ iam perceperat; & fraternas preces poscens de ijs, quæ accipere cupiebat, Sacramentum igitur Regis, quod Angelica authoritate prolatum est, bonum est abscondere; opera autem Domini reuelare & confiteri; honorificum est,

Iacob. 1.

2 Cor. 12.

Tob. 12.

NARRATIO.

CAP. I.

IGITVR beatissimus Augustinus ex prouincia Aphricana ciuitate Thagastensi, de numero curialium, parentibus honestis & Christianis progenitus erat; alitusque ac nutritus eorum cura ac diligentia impensisque, secularibus literis eruditus apprimè; omnibus videlicet disciplinis imbutus, quas liberales vocant; Nam & Grammaticã priùs in sua ciuitate, & Rhetoricã in Aphricæ capite Carthagine posteà docuit; Consequenti etiam tempore trãs mare in vrbe Roma, & apud Mediolanum, vbi tunc temporis Imperatoris Valentiniani minoris comitatus fuerat constitutus. In qua vrbe tunc Episcopatum administrabat acceptissimus Deo, & in optimis viris præclarissimus sacerdos eximius Ambro-

Augusti 22. Patria & parentes S. Augustini.

S. Ambrosij encomion.

brosius; Huius interea verbi Dei prædicatoris frequentissimis in ecclesia disputationibus adstans in populo, intendebat suspensus atq; affixus. Verùm aliquādò Manichęorum apud Carthaginem adolescens fuerat errore seductus: & ideo cæteris suspensior

Augustinus Manichęus.

aderat, nè quid vel pro ipsa, vel contra ipsam hæresim diceretur. Sed prouénit Dei liberatoris clementia, sui sacerdotis Ambrosij cor pertractantis, vt contra illum errorē incidentes legis soluerentur quæstiones, atq; ità edoctus sensim atq; paulatim, hæresis illa miseratione diuina eius ex animo pulsa est; Protinusq; ipse in fide catholica confirmatus est, proficiendi in religione eidem amoris ardor tantus innatus est, vt ppinquantibus diebus sanctis Paschæ salutis aquam perciperet; Et factum est, diuina præstante opitulatione, vt per illum talem ac tantum antistitē Ambrosium, & doctrinam salutarem Ecclesiæ catholicæ, & diuina Augustinus perciperet sacramenta,

Baptizatur ab Ambrosio.

CAP. II.

Mira conuersio.

MOxque ex intimis cordis medullis ad Deum conuersus, spem omnem, quam habebat in seculo, dereliquit, iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias,

Luc. 12.

non honores seculi quærens, sed soli Deo cum suis seruire statuit, in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur, dicens; Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro vobis dare regnum; Vendite quæ possidetis,

Matth. 19.

& date eleemosynam; Facite vobis sacculos non veteraścentes, thesauros non deficientes in cælis, Et illud, quod iterùm dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens: Si

1. Cor. 3.

vis esse perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me; Et super fidei fundamentum ædificare desiderans, non ligna, fœnum, stipulam, sed aurum, argentum & lapides preciosos, Et erat tunc annis maior triginta, sola superstite matre, nomine Monica, sibiq; adhærente, & de suscepto eius proposito seruiendi Deo ampliùs, quàm de carnis nepotibus exultante, Nam eius pater, Patritius dictus, anteà defunctus erat, Renunciauit etiam scholasticis, quos Rhetoricen docebat, vt sibi magistrum alium prouiderent, eò quòd seruire Deo ipse decreuisset,

CAP. III.

Proficiscitur in patriā vbi ieiunijs, orationibꝰ, ac pijs vacabat operibꝰ.

ACplacuit ei, percepta baptismi gratia, cum alijs ciuibus & amicis suis, Deo pariter seruientibus, ad Aphricam & propriam domum agrosq; remeare, Ad quos veniens, & in quibus constitutus fermè triennio, & à se iam alienatis curis secularibus, cum ijs, qui eidem adhærebant, Deo viuebat, ieiunijs, orationibus, bonisque operibus vacans, in lege Domini meditans die ac nocte, Et de ijs, quæ sibi Deus cogitanti atq; oranti intellecta reuelabat, & presentes & absentes sermonibus ac libris docebat, Contigit fortè eodem tempore, vt quidam ex ijs, quos dicunt Agentes in rebus, apud Hipponem regium constitutus, benè Christianus Deumq; timens, cōperta eius bona fama atq; doctrina, desideraret atq; optaret eum videre, permittens se posse mundi huius oēs contēnere cupiditates atq; illecebras, si aliquandò ex eius ore Dei verbū audirè meruisset, Quod cùm ad se fideli fuisset relatione delatum, liberare animā cupiens ab huius vitę periculis, morteq; eterna, ad memoratam vltrò atq; confestim venit ciuitatē, & hominē visum allocutus frequētiùs atq; exhortatus est, quātùm Deus donabat, vt quod Deo vouerat, redderet, Hęc se ille facturū de die in diem pollicebatur, nec tamen in eius tunc hoc impleuit præsentia, Sed vacare vtiq; & inane esse non potuit, quod per tale vas mūdum, in honorem vtile Domino, ad omne opus bonum paratum, in omni loco diuina gerebat prouidentia,

Eius studiū in lucrādis animis.

CAP. III.

Valerius Episcopus Hipponen.

EOdem itaque tempore in ecclesia Hipponensi catholica, Valerius sanctus Episcopatum gerebat, Qui cùm, flagitante ecclesiastica necessitate, de prouidendo & ornando presbytero ciuitatis, Dei plebē alloqueretur, & exhortaretur? iam scientes catholici sancti Augustini propositum & doctrinam, manu iniecta, quoniam & idem in populo securus & ignarus, quid futurum esset, adstabat, Solebat autē laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantùm ecclesijs, quæ non haberent Episcopos, suam abstinere præsentiam, Eum ergò tenuerunt, & vt in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno consensu & desiderio fieri perficiq; petentibus, magnoq; studio & clamore flagitantibus, vbertim eo flente nonnullis quidem lachrymas ei, vt nobis ipse retulit, tunc superbè interpretantibus, & tanq; eum consolantibus ac di-

Ordinatur presbyter S. Augustinus

cenā-

centibus; quia locus presbyterij, licèt ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen Episcopatui, Cùm ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori consideratione intelligeret & gemeret, q̃ multa, & quàm magna suæ vitæ pericula de regimine & gubernatione ecclesiæ impendére ac iam hinc prouenire spectaret, atq; ideò fleret. Et eorum tũc, vt voluerunt, completum est desiderium,

CAP V.

FActus ergò presbyter, monasterium intra ecclesiã mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundùm modũ & regulã, sub sanctis Apostolis constitutam. Maximè, vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia cõmunia, & distribueretur vnicuique, prout cuique opùs erat. quod iam ipse prior fecerat, dũ de transmarinis ad sua remeâsset, Sanctus verò Valerius ordinator eius, vt erat vir pijssimus & Deum timens, exultabat & Deo gratias agebat, suas exauditas à Domino fuisse preces. quas se frequentissimè fudisse narrabat, scilicet vt sibi diuinitùs homo concederetur talis, qui posset verbo DEI & doctrina salubri, Ecclesiam Dei ædificare. cui rei se homo natura Græcus, minusq; Latina lingua & literis instructus, minùs vtilem peruidebat, Et eidem presbytero potestatem dedit coram se in ecclesia Euangelium prædicandi, ac frequentissimè tractandi, contra vsum quidem et consuetudinem Aphricanarum ecclesiarum, Vndè etiam ei nonnulli Episcopi detrahebant, Sed ille vir venerabilis ac prouidus, in Orientalibus ecclesijs id ex more fieri sciens, vtilitati ecclesiæ consulens, obtrectatorum non curabat linguas, dummodò factitaretur à presbytero, quod à se Episcopo impleri minimè posse cernebat, Vndè accensa & ardens, eleuata super candelabrum lucerna, omnibus qui in domo erant, lucebat, Et posteà currente & volante huiusmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab Episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram Episcopis, populis tractare cœperunt verbum Dei,

Construiẽ monasteriũ in quo secũdùm Regulã Apostoli cam ab eo conscriptã monachos viuere voluit.

Matth. 5. Luc. 8.

CAP. VI.

SAnè tunc in illa Hipponensi vrbe Manichæorum pestilentia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat & penetrauerat, seducente & decipiente eiusdem hæresis quodam presbytero, nomine Fortunato, ibidèm conuersante atque morante, Interea Hipponenses ciues & peregrini Christiani, tam catholici, quàm etiam Donatistę, adeunt Augustinum presbyterum, atque deposcunt, vt illum hominem Manicheorum presbyterum, quem doctũ credebant, videret, & cum eodem de lege tractaret, Quod idem, vt scriptum est, paratus ad responsionem omni poscenti se rationem de fide & spe, quæ in Deo est, potens, exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, minimè renuit. sed vtrùm etiã hoc Fortunatus fieri vellet, scisitatus est, At illi cõfestìm ad ipsum Fortunatũ id detulerunt, petentes & exhortãtes ac flagitantes, quòd id minimè recusaret, Sanè quoniã idem Fortunatus iam apud Carthaginem sanctum nouerat Augustinum, adhuc in eodẽ secùm errore constitutum, cum eodem congredi pauitabat, Veruntamen suorum maximè instantia coactus ac verecundatus, promisit cominùs se esse venturum, certamenq; disputandi subiturum. Vndè condicto die & loco, conuenerunt in vnũ, concurrentibus quamplurimis viris studiosis turbisque curiosis. & apertis notariorũ tabulis, disputatio cœpta primo, & secundo finita est die, In qua ille Manichæus præceptor, vt gestorum continet fides, nec Catholicam assertionem potuit euacuare, nec Manichæorum sectam subnixa veritate valuit comprobare. sed deficiens responsione, vltimò collaturum se cum suis maioribus ea, quæ refellere non potuit, prosecutus est, & si sibi fortè de his satis minimè fecissent, suæ animæ consulturum. atq; ità ab omnibus, apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuisse in suæ sectæ assertione iudicatus est, Qua ille confusione affectus, & sequenti tempore de Hipponensi ciuitate profectus, ad eandem ampliùs non remeauit. Ac sic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes illa, quæ gesta sunt, cognouerant, error ille ablatus, catholicaque est intimata ac comperta syncera religio,

Fortunatus presbyter Manichæus

Tit. 1ẽ

Disputat cũ Fortunato Augustinus

Cõfusione affectus Fortunatus abit.

CAP. VII.

ET docebat ac predicabat ille priuatìm & publicè, in domo & in ecclesia salutis verbum cum omni fiditia aduersùs Aphricanas hæreses, maximeq; contra Donatistas, Manichæos & Pelagianos, libris confectis, ac repetitis sermonibus, ineffabi-

Hæreticos egregiè confutat Augustinus.

liter admirantibus Christianis & collætantibus, & hoc ipsum, vbi poterant non tacentibus, sed diffamantibus, Sicque, adiuuante Domino, leuare in Aphrica Ecclesia Catholica exorsa est caput, quæ multo tempore illis conualescentibus hæreticis, præcipueque rebaptizante Donati parte maiorem multitudinem Aphrorum seducta & oppressa iacebat, Libros verò eiusdem siue tractatus, mirabili Dei gratia procedentes ac profluentes, instructos omni rationis copia, atque authoritate sanctarum scripturarum, ipsi quoquè hæretici concurrentes, cum Catholicis ingenti ardore audiebant? & quisquis, vt voluit & potuit, notarios adhibens, etiam ea, quæ dicebantur, excepta descripsit, Et indè iam per totum Aphricæ corpus præclara doctrina, odorq; suauissimus Christi, diffusa & manifestata est, congaudente, hoc quoquè comperto, Ecclesia Dei transmarina, Quoniam sicut dum patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra? ità etiam cùm glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra, Per idem tempus coram Episcopis, hoc illi iubentibus, qui plenariũ totius Aphricæ concilium Hippone agebant, de fide & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit,

1. Cor. 12.

Hipponẽse Concilium.

CAP. VIII.

Attendes. ctum beati Valerij animum, qui Ecclesiæ saluti studens rogat Augustinum sui loco ordinari Episcopum.

ILle verò beatus senex Valerius, cæteris ex hoc ampliùs exultans, & Deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio, metuere cœpit, vt est humanus animus, nè ab alia ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur, Nã & id prouenisset, nisi & hoc idem Episcopus cognito, ad locum secretum eum transire curasset, occultatumque à quærentibus minimè inueniri fecisset, Vndè ampliùs formidans idem venerabilis senex, & sciens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis literis apud Primatem Episcopum sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque grauitatem, & obsecrans, vt Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ cathedræ non iam succederet, sed cõsacerdos accederet Augustinus, Quæ igitur beatus Valerius optauit & rogauit, satagens rescripto impetrauit, Post quam petitionem ad visitandum aduenientem ad Ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidię Megalio Calamensi Episcopo, Valerius Antistes Episcopis, q fortè tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponensibus & vniuersæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem? omnibusq; audientibus & gratulãtibus, atq; id fieri perficiq; ingenti desiderio clamantibus, Episcopatũ suscipere contra morem Ecclesiæ, suo viuente Episcopo, presbyter Augustinus recusabat, Dumq; id fieri solere ab omnibus suaderetur, atq; id ignaro transmarinis & Aphricanis Ecclesię exemplis probaretur, compulsus atque coactus succubuit, & Episcopatûs curam, & maioris loci ordinationem suscepit, Quod in seipso postea fieri nõ debuisse, vt viuo suo Episcopo ordinaretur, & dixit & scripsit, propter concilij vniuersalis vetitum, quod iam ordinatus didicit, nec, quod sibi factum esse doluit, alijs fieri voluit, Vndè etiam sategit, vt concilijs constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis, omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda,

Cogitures se Episcopus Valerio viuente.

CAP. IX.

ATque ita factum est, vt Episcopatu suscepto, multo instantiùs ac feruentiùs maiore authoritate, non adhuc in vna tantùm regione, sed vbicunq; rogatus venisset, verbum salutis æternę alacriter ac suauiter, pullulante atq; crescente Domini Ecclesia, prędicaret, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide & spe, quæ in Deum est, Et eius dicta atq; excepta, maximè Donatistæ in eadem Hipponensi vel vicina manentes ciuitate, ad suos Episcopos deferebant, Quę cùm audissent, & econtrà fortè aliquid dicerent, aut à suis refellebatur, aut eadem res ad sanctum Augustinũ deferebatur? eaq; comperta, patienter ac leniter, vt scriptum est, cum timore & tremore salutem omnium operabatur? Ostendens, quod nihil illi refellere voluerint ac valuerint, quamq; verum manifestumq; sit, quod Ecclesiæ Dei fides tenet & docet, Et hęc diebus ac noctibus ab eodẽ iugiter agebantur, Nam & epistolas priuatas ad quoscunque eiusdem erroris Episcopos, & eminentes scilicet laicos dedit, ratione reddita admonens atq; exhortans, vt vel ab illa se prauitate corrigerent, vel certè ad disputationes venirent, Illi verò causa diffidentiæ nihil vnquã rescribere voluerunt? sed irati furiosa loquebantur, atq; seductorem deceptoremq; animarum Augustinum esse, & priuatim & publicè conclamabant, & velut lupũ occidendum esse, in defensionẽ gregis scilicet sui, dicebant & tractabant, omniaque peccata à Deo indubitanter esse credendum posse dimitti ijs, qui hoc facere ac perficere potuissent, nec Deum tinsientes,

Pugna cum Donatistis. Philip. 2.

Nota sæuitiam Donatistarum.

nec

nec homines erubescentes, Et vt eorum causæ diffidentia cunctis innotesceret, elaborauit & publicis gestis conuenti, non sunt ausi conferre.

CAP. X.

Circũcelliõnum immanitas.

HAbebant etiam ijdem Donatistæ per suas penè omnes ecclesias inauditum hominum genus, peruersum ac violentum, velut sub professione continentiũ ambulantes, qui Circuncelliones dicebantur, Et erãt ingenti numero & turba, p omnes ferè Aphricanas regiones constituti, Qui malis imbuti doctoribus, audacia superba & temeritate illicita, nec suis, nec alienis aliquandò parcebant, contra ius fasque * incautis causis interdicentes hominibus & nisi obedissent, damnis grauissimis & cædibus afficiebant, armati diuersis telis, bacchantes per agros villasq;, vsque ad sanguinis effusionem accedere non metuentes, Sed dum verbum Dei sedulò prædicaretur, & cum ijs, qui oderunt pacem, pacis ratio haberetur, illi pacem loquentem debellabant gratis, Cumque aduersus eorum dogma veritas innotesceret, qui volebant & poterant, sese indè vel eripiebant, vel subducebant, & paci atque vnitati Ecclesiæ cum suis, quibus poterant, cohærebant, Vndè illi sui erroris congregationem minui videntes, atque augmentis Ecclesiæ inuidentes, accensi exardescebant ira grauissima, & intolerabiles persecutiones vnitati Ecclesiæ compacti faciebant: ipsisque sacerdotibus catholicis & ministris aggressiones diurnas atq; nocturnas, direptionesq;, rerum omnium vi inferebant, Nam & multos Dei seruos cædibus debilitauerunt, aliquibus etiam calcem cum aceto in oculos miserunt, aliosque occiderunt, Vndè etiam suis ijdem Donatistæ rebaptizatores in odium veniebant.

Psalm. 119.

Sæuiunt in Ecclesiæ ministros Circũcelliones

CAP. XI.

Nota cũ S. Augustino in monasterio vixisse seruos Dei.

PRoficiente verò doctrina diuina, sub sancto & cum sancto Augustino in monasterio Deo seruiẽtes, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cœperunt. Ac deinde innotescente & clarescente de die in diẽ Ecclesiæ catholicæ prædicationis veritate, sanctorumque seruorum Dei proposito continentiæ & paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum venerabilem virum & esse & crescere cœperat, magno desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos pax Ecclesiæ atque vnitas & cœpit primò, & posteà consecuta est, Nam fermè decem, quos ipse nóui, sanctos ac venerabiles viros, continentes & doctissimos, beatus Augustinus diuersis ecclesijs, nonnullis quoquè eminentioribus, rogatus dedit, Similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini ecclesijs propagatis, & monasteria instituerunt, & studio crescente ædificationis verbi Dei, cæteris ecclesijs promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterũt, Vndè per multos & in multis salubris fidei, spei, & charitatis Ecclesiæ innotescente doctrina, non solùm per omnes Aphricanas partes, verumetiam in transmarinis & per libros editos, atque in Græcum sermonem translatos, ab illo vno homine, & per illum multis, fauente Deo, multa innotescere meruerunt, Atque hinc, vt scriptum est, peccator videns irascebatur, dentibus suis frendebat & tabescebat: serui autem Christi, vt dictum est, cum ijs, qui oderunt pacem, erãt pacifici, & cùm loquerentur, debellabantur gratis ab eis.

Multi eius filij ad Episcopatum assumuntur.

Psalm. 111. Psalm. 119.

CAP. XII.

ALiquoties verò etiam vias armati ijdem Circuncelliones contra famulum Dei Augustinum obsederunt, dum fortè iret rogatus ad visitandas, instruendasque & exhortandas catholicas plebes: quod ipse frequentissimè faciebat. Et aliquandò contigit, vt illi succenturiati hactenùs perderent captionem: euénit quidem Dei prouidẽtia, sed ductoris hominis errore, vt per aliam viam cum suis comitibus sacerdos quò tendebat, venisset, atque per hunc, quem postea cognouit, errorem manus impias euasisset, Et cùm in omnibus liberatori Deo gratias egisset, illi omninò suo more nec laicis, nec clericis pepercerunt, sicut publica testantur gesta, Interea silendum non est, quod ad laudem Dei per illius tam egregij in ecclesia viri studium, domusq; Dei zelum, aduersùs prædictos rebaptizatores Donatistas gestum & perfectum est, Cùm fortè vnus ex ijs, quos de suo monasterio & clero Episcopus ecclesiæ propagauerat, ad suam curam pertinentem Calamensis ecclesiæ diœcesim visitaret, vt quę dicerat pro pace Ecclesiæ, contra illam hæresim prædicaret: factum est, vt in medio itinere, cùm eorum insidias incurrisset, ægrè cum omnibus se comitantibus euaserit, iniu-

Circũcelliõnes ei insidiantur.

Is fuit Possidius.

iniuria tamen, ablatis per vim iumentis alijsque rebus, grauissimè affectus, De qua rè, nè pacis ecclesię amplius impediretur profectus, defensor ecclesię inter leges nō siluit, Et præceptus est Crispinus, qui ijsdem Donatistis in Calamensi ciuitate & regione Episcopus fuit, prædicator scilicet falsus, & multi temporis doctor, ad mulctam teneri auratiam, publicis legibus contra hæreticos constitutam, Qui resultans legibus, cùm præsentatus apud Proconsulem se negaret hæreticum, oborta est necessitas, vt illi, recedente Ecclesiæ defensore, à catholico Episcopo resisteretur, & conuincerentur, cum esse, quod se fuisse negauerat; Quoniam si à Catholico dissimularetur, fortè Catholicus Episcopus, qui erat hæreticus, crederetur, illo se, quod erat, negante, atque ità ex hac desidia infirmis scandalum nasceretur, Et tunc memorabili Augustino antistite omnimodis instante, ad controuersiam ambo ipsi Calamenses Episcopi, Catholicus scilicet & hæreticus, venerunt, & de ipsa diuersa communione tertio conflictu secùm egerunt, magna populorum Christianorum multitudine causæ exitum, & apud Carthaginem, & per totam Aphricam expectante. atque ille Crispinus proconsulari & libellari sententia est pronunciatus hæreticus. Proque illo apud cognitorem catholicus Episcopus intercessit, ne auraria multa exigeretur, & ei beneficium est impetratum. Vndè cùm ingratus ad pijssimum principem prouocâsset, ab Imperatore est responsum & consequenter præceptum, nullo prorsùs loco hæreticos Donatistas esse debere, & eos ad vim legum omnium, contra hæreticos latarum, vbique teneri debere, Ex quo & idem Crispinus, & ceteri sibi compares hæretici, præcepti sunt denas auri libras fisci iuribus inferre, Sed protinùs opera data est per Catholicos Episcopos, pręcipuè per sanctæ memoriæ Augustinum, vt illa omniū condemnatio, memorati principis dimitteretur indulgentia; Et Domino adiuuāte, perfectum est; Qua diligentia & sancto studio multùm creuit sancta Ecclesia,

Crispinus hæreticus confusus succumbit.

CAP. XIII.

ET de his omnibus, pro pace Ecclesiæ gestis, Augustino Dominus & hîc palmā dedit, & apud se iustitiæ coronam reseruauit: ac sic magìs magisque iuuante Christo, de die in diem augebatur & multiplicabatur pacis vnitas, & Ecclesiæ Dei fraternitas, Et id maximè factum est post Collationem, quæ ab vniuersis Episcopis Catholicis apud Carthaginē cum eisdem Donatistarum Episcopis postmodùm facta est, adiuuante glorioſissimo & religioſissimo Imperatore Honorio, propter quod perficiendum, etiam à suo latere Tribunum Marcellinum ad Aphricam iudicem miserat, In qua controuersia illi omnimodis confutati, atq; de errore à catholicis conuicti, sententia iudicis notati sunt, & post eorum appellationem, pijssimi Regis responso iustè inter hæreticos condemnati sunt, Ex qua ratione solito ampliùs eorum Episcopi, cum suis clericis & plebibus communicauerunt, & pacem tenētes Catholicam, multas eorum, qui catholicam aspernabantur fidem, persecutiones, vsque ad membrorum amputationem & internecionem pertulerunt, Et totum illud bonum, vt dixi, per sanctum illum hominem Augustinum, cōsentientibus coēpiscopis & pariter satagentibus, & cœptum, & perfectum est,

Collatio Catholicorum cum Donatistis apud Carthaginē

CAP. XIIII.

PORRÒ autem quoniam post illam, quæ cum Donatistis facta est, Collationem, nō defuerunt qui dicerent, permissos non fuisse eosdem Episcopos apud potestatē, quę causam audiuit, dicere omnia pro suis partibus, quoniam catholicæ cōmunionis cognitor suę fauebat Ecclesiæ: licèt hoc deficientes & victi, ad excusationē iactarent, quandoquidē & antè controuersiam ijdem hæretici catholicę communionis eundē esse nouerant, & cùm ab eodem conuenirentur publicis gestis, q̄ ad Collationem occurrerent, se esse facturos prosecuti sunt, Poterant vtiq; suspectū eum habentes recusare congressum: tamen omnipotentis Dei præstitit auxilium, vt posteà in Cęsareensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quò eum venire cum alijs coēpiscopis Sedis Apostolicæ literæ compulerunt, ob terminandas videlicet alias Ecclesiæ necessitates: hac ergò occasione prouenit, vt Emeritum, eiusdem loci Donatistarum Episcopum, quem suę sectæ pręcipuum in illa Collatione habuerūt defensorē, videret, & cùm eodem publicè in ecclesia, populo adstante diuersæ communionis, ex hoc ipso disputaret, & prouocaret gestis Ecclesiasticis, vt quod fortè

Nota authoritatem Rō. Pontificis.

sicut

sicut dicebant, prosequi potuit in Collatione, sed pmissus non fuerat, in prę-
senti sine alicuius potestatis prohibitione aut potentia, securus dicere minimè dubitaret, & in
sua ciuitate, suis omnibus præsentibus ciuibus, fidutialiter propriam defendere com-
munionem non denegaret, Ille nec hac hortatione, nec suorū parentum & ciuiū in- Emeritus hæreticus vincitur.
stanti petitione id facere voluit, qui ei pollicebantur se ad eius redituros cōmunio-
nem, etiam cum discrimine patrimoniorum, salutisq; suæ temporalis, si modò catho
licam superaret assertionem, At ille amplius dicere illis gestis nihil voluit, nec valuit,
nisi tantùm, Iam illa, inquit, gesta continētur apud Carthaginem inter Episcopos cō-
fecta, vtrùm vicerimus, an victi fuerimus, Et dum à notario alio loco, vt responderet,
admoneretur & reticeret, eius cunctis manifestata diffidentia, Ecclesiæ Dei augmen-
ta ac firmamenta prouenerunt, Quisquis ergò diligentiam & operā beatissimæ me-
moriæ Augustini pro Ecclesiæ Dei statu cognoscere pleniùs voluërit, etiam illa per-
currat gesta, & inueniet quæ vel qualia protulerit, quibus illum doctum, eloquētem
& prædicatum hominem prouocārit, hortatusque fuerit, vt pro suæ defensione par-
tis, quod vellet ediceret, illumque victum cognosceret.

CAP. XV.

SCio itèm non solùm ipse Possidius prę-
sul, qui vitam hāc conscripsi, verùm etiam Possidius ille huius historiæ scriptor.
alij fratres & conserui, qui nobiscùm tunc intrà Hipponensem ecclesiam cum eo-
dem sancto viro viuebant, nobis pariter ad mensam constitutis eum dixisse, Aduerti-
stis hodiè in ecclesia meum sermonem, eiusque initium & finem contra meam con-
suetudinem processisse, quoniam non tam rem terminatam explicuerim, quam pro-
posueram, sed pendentem reliquerim? Cui respondimus, Ità nos in tempore mira-
tos fuisse & scimus, & recognoscimus. At ille, Credo, ait, quòd fortè aliquem errā-
tem in populo Dominus per nostram obliuionem & errorem doceri & curari volu-
erit, in cuius manu sunt & nos & sermones nostri, Nam cùm propositæ quæstio-
nis latebras pertractarem, in alium sermonis excursum perrexi, atq; ità non concluſa
vel explicata quæstione, disputationem terminaui, magis aduersùm Manichæorum
errorem, vndè nihil dicere decreueram, disputans, quàm de ijs, quæ asserere propo-
sueram, Et post hæc, nisì fallar, eccè alio die vel post biduum venit quidam, Firmus
nomine, negociator, & intrà monasterium sedente sancto Augustino coram nobis,
ad pedes eius genibus peruolutus, sese iactauit, lachrymas fundens, & rogans, vt pro
eius delictis sacerdos cùm suis Dominum deprecaretur, confitens quòd Manichæo- Manichæus conuertitur ei⁹ cōcione nō sine miraculo.
rum sectā secutus fuisset, & in ea quamplurimis annis vixisset, & propterea pecuniam
multam ipsis Manichęis, vel eis, quos dicunt electos, incassùm erogâsset, ac se in Ec-
clesia per Dei misericordiam fuisse eius tractatibus nupèr correctum, atq; catholicū
factum, Quod & ipse venerabilis Augustinus, & nos, qui tunc aderamus, ab eodē di-
ligenter inquirentes, ex qua re potissimùm in illo tractatu sibi fuerit satisfactum, &
referente eo, nobisq; omnibus sermonis seriem recognoscentibus, profundum con-
silium Dei pro salute animarum admirantes & stupentes, glorificauimus sanctū eius
nomen & benediximus, qui cùm voluërit, & vndè voluërit, & quomodò voluërit, &
per scientes, & per nescientes animarum operatur salutem, Ex eo ille homo propo-
to seruorum Dei adhærens, negociatoris dimisit actionem, & proficiens in Eccle-
membris, in alia regione ad presbyterij quoquè Dei voluntate petitus & coactus of-
ficium accessit, tenens atque custodiens propositi sanctitatem, & fortè adhuc vsque
nunc in rebus humanis viuit trans mare constitutus.

CAP. XVI.

APud Carthaginem quoq;, dum per quendam domûs regię procuratorē, nomine
Vrsum, fidei catholicę hominem, ad quosdam Manichęorum, quos electos vel
electas dicunt, blasphemis operibus præsentes peruenirentur, atq; ad ecclesiam ab eo-
dem deducerentur, & perducerentur ab Episcopis, ad tabulas auditi sunt. Inter quos Sanctus Augustinus Manichæos ad confessionē suarū blasphemiarū vsque perducit.
etiam sanctæ memoriæ Augustinus fuit, qui præ cæteris illam execrabilem sectam no
uerat, & eorum prodens eiusmodi damnabiles blasphemias, ex locis librorum, quos
illi accipiunt Manichæi, vsque ad confessionem earundem blasphemiarnm eos per-
duxit, & quę inter se illi suo more malo indigna & turpia facere consueuerunt, à fœ-
minarum illarum velut electarum proditione, illis ecclesiasticis gestis declaratū est.
Atque ità pastorum diligentia Dominico gregi & augmentum accessit, & aduersùs
fures

Felix Manichæus conuertitur.

fures atq; latrones defensio competēs procurata est. Cum quodā etiā Felice de numero eorum, quos electos dicunt, ijdem Manichæi, quiq; Hipponem venerat, eundem seminaturus errorem, publicè in Hipponensi ecclesia notarijs excipientibus disputauit beatus Augustinus, populo adstante, & post secundam vel tertiam collationē ille Manichæus, frustrata vanitate & errore illius sectæ, ad nostram conuersus est fidem atq; Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura.

CAP. XVII.

Pascentius Comes fidē catholicam oppugnat atrocissimè

PRæterea cum quodam etiam Pascētio, Comite domûs regiæ Arriano, qui per authoritatem suæ personæ fisci vehementissimus exactor, fidem Catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat, & quamplurimos sacerdotes Dei, simpliciori fide viuentes, dicacitate ac potestate exagitabat & perturbabat, præsentibus honoratis & nobilibus viris, apud Carthaginem ab illo prouocatus, coràm contulit. Sed idem Hæreticus tabulas atque stylum, quod magister noster & ante congressum & in congressu instantissimè fieri volebat, vt adessent omnimodò recusauit: & dum id pernegâsset, dicens quòd legum metu publicarum periclitari tabulis scriptis nollet: interpositis stylo & tabulis, Augustinus Episcopus cùm suis, qui aderant, consacerdotibus id placere videret, vt absque vlla scriptura priuatim disputarent, collationem suscepit, prædicens quod postmodùm contigit, quòd post solutum conuentum esse cuiquam posset liberum fortè dicere, nullo scripturæ documento se dixisse, quod fortè nō dixerit, vel nō dixisse, quod dixerit. Et sic miscuit cum eodem sermonem, atq; asseruit quid crederet, & ab illo, quid teneret, audiuit, & vera ratione atque authoritate scripturarum probata docuit & ostendit nostræ fidei firmamēta. Illius autem asserta, nulla veritate, nulla scripturarum sanctarum authoritate suffulta docuit & frustrauit. Et vtà se inuicē partes digressæ sunt, ille magis magisq; iratus & furens, mendacia multa pro fide sua falsa iactabat, victum esse à seipso proclamans, multorum ore laudatum Augustinū. Quæ cùm illum venerabilem virū minimè laterent, coactus est ad ipsum scribere Pascentiū, propter illius metum omissis nominibus cōferentium: & in eis literis, quic. quid inter partes dictum vel gestū fuerat, fideliter intimauit, ad ea, si negarentur probanda magnam testium habens copiam, clarissimos scilicet atq; honorabiles, q tunc aderant, viros. Atque ille ad duo sibi directa scripta, vnum vix reddidit rescriptum: in quo magis iniuriam facere, quàm suę sectæ rationem valuit declarare. Quod à volentibus & à valentibus legere comprobatur. Cum ipsorum quoq; Arrianorū Episcopo quodam Maximino, cum Gotthis ad Aphricam veniēte, apud Hipponem quamplu-ribus volentibus atq; petentibus, & pręclaris interpositis viris, contulit, & quid singulæ asseruerint partes, scriptum est. Quæ si studiosi diligenter legere voluërint, procul dubiò indagabunt, & quid callida & irrationabilis hæresis ad seducendum & decipiē dum profiteatur, & quid Ecclesia catholica de diuina teneat & p̄dicet Trinitate. Sed quoniam ille hæreticus de Hippone rediens ad Carthaginem, de sua multa in collatione loquacitate victorem se de ipsa collatione recessisse iactauit, & mētitus est, quæ vtique non facilè à diuinæ legis ignaris examinari & dijudicari possent: à venerabili viro Augustino sequenti tempore stylo, & illius totiùs collationis de singulis obiectis & responsis facta est recapitulatio: & quàm nihil ille obiectis referre & responsis contradicere potuerit, nihilominùs demonstratum est, additis supplementis, quę in tempore collationis angusto cūcta inferri & scribi minimè potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis, vt sua nouissima prosecutione multùm longissima, totum, quod remanserat, diei spatium occuparet.

Impudens Pascentij mendaciū.

Disputat cū Maximino S. Augustin⁹

CAP. XVIII.

ADuersùs Pelagianistas quoquè, nouos nostrorum temporū hęreticos & disputatores callidos, arte magis subtili noxia scribentes, & vbicunque poterant, publicè & per domos loquentes, per annos fermè decem laborauit, librorum multa condens & edens, & in ecclesia populis ex eodē errore frequentissimè disputans. Et quoniam ijdem peruersi Sedi Apostolicæ per suam ambitionem eandē perfidiam persuadere conabantur, instantissimè etiam concilijs Aphricanis sanctorum Episcoporum gestum est, vt sancto Papæ vrbis Romæ, & priùs venerabili Innocentio, & postèà sancto Zozimo eius successori persuaderetur, quàm illa secta à Catholica fide abominanda & damnanda fuisset. At illi tantæ Sedis Antistites, suis diuersis tēporibus eosdem

dem notantes, atq; à membris Ecclesiæ præcidētes, datis literis ad Aphricanas Orientis & Occidētis Ecclesias, eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus catholicis censuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ catholicæ prolatum iudicium, etiam pijssimus Imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos, inter hæreticos haberi debere constituit. Vndè nonnulli ex eis, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, vndè resiliērant, rediērunt, & adhuc alij redeunt, innotescente & præualescente aduersùs illum detestabilem errorem rectæ fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir Augustinus, præcipuum Dominici corporis membrum, circa vniuersalis Ecclesiæ vtilitatē solicitus semper ac peruigil. Et illi diuinitùs donatum est, vt de suorum laborum fructu, etiam in hac vita gaudere proueniret: priùs quidem in Hipponensi Ecclesia & regione, cui maximè præsidebat vnitate ac pace perfecta, deindè in alijs Aphricæ partibus, siue per seipsum, siue per alios, & quos ipse dederat sacerdotes pullulâsse, & multiplicatam fuisse Domini Ecclesiam peruidens, illosq; Manichæos, Donatistas, Palagianistas & Paganos ex magna parte defecisse, & Ecclesiæ Dei sociatos esse congaudens. Profectibus quoquè & studijs fauens erat & exultans bonorum omnium, indisciplinationem piè ac sanctè tolerans fratrum, ingemiscensque de iniquitatibus malorum, siue eorum, qui intrà Ecclesiā, siue eorum, qui extra Ecclesiam sunt constituti, Dominicis, vt dixi, lucris semper gaudens, & damnis mœrens. Tanta autem ab eodem dictata & edita sunt, tantaque in Ecclesia disputata, excepta atque emendata, vel aduersùs diuersos hæreticos conscripta, vel ex canonicis libris exposita ad ædificationem sanctorum Ecclesiæ filiorum, vt ea omnia vix quisquam studiosorum nôsse & perlegere sufficiat. Veruntamen nè veritatis auidissimos in aliquo fraudare videamur, statui, Deo præstante, in huius opusculi fine etiam eorundem librorum, tractatuum & epistolarum indiculum adiungere. Quo lecto, qui magis Dei veritatem, quàm temporales amant diuitias, sibi quisque, quod voluerit, ad legendum & cognoscendum eligat, & id ad scribendū vel de Bibliotheca Hipponensis ecclesiæ perat, vbi emendatiora exemplaria fortè potuerit inuenire: vel vndè valuerit inquirat, & inuenta describat & habeat, & petenti ad scribendum, sine inuidia etiam ipse tribuat.

Pelagiani dānantur à Rō. Pontificibus.

Recipitur edictū Pontificis ab Honorio Imperatore.

Magna scriptorum & operū eius copia.

CAP. XIX.

SEcundùm Apostoli quoquè sententiam, dicentis: Audet quisquam vestrûm aduersùs alterum negocium habens, iudicari ab iniquis, & non apud sanctos? An nescitis, quia sancti mundum iudicabunt? Et si in vobis iudicatur mundus, indigni estis iudiciorum minimorum? Nescitis quia Angelos iudicabimus, nedùm secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis inter vos, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocate ad iudicandum? Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum dijudicare, sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles? Interpellatus ergo beatus Augustinus à Christianis, vel à cuiuscunque sectæ hominibus, causas audiebat diligenter ac piè: cuiusdam verò sententiam ante oculos habens, dicentis se mâlle inter incognitos, quàm inter amicos causas audire? cô quòd de incognitis, pro quo arbitrata æquitate iudicaretur, amicum posset acquirere: de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas aliquandò vsque in horam refectionis, aliquandò autem tota die ieiunans, semper tamen noscebat & dirimebat, intendēs in eis Christianorum momenta animorum, quantùm quisque vel in fide bonisque operibus proficeret, vel ab ijs deficeret: atque compertis rerum opportunitatibus, diuinæ legis veritate partes docebat, eamque illis inculcabat, & eos quo adipiscerentur vitam æternam, edocebat & admonebat: nihil aliud quærens ab ijs, quibus ad hoc vacabat, nisi tantùm obedientiam & deuotionē Christianam, quæ & Deo debetur & hominibus: peccantes coram omnibus arguens, vt cæteri timorem haberent. Et faciebat hoc tanquàm speculator à Domino constitutus domui Israël, prædicans verbum, atque instans opportunè, importunè, arguens, hortans, increpans, in omni longanimitate & doctrina, præcipueque operam dans instruere eos, qui essent idonei & alios docere. Rogatus quoquè à nonnullis, in eorum temporalibus causis, epistolas ad diuersos dabat. Sed hanc suam à melioribus rebus occupationem tāquàm angariam deputabat: suauem semper habens de ijs, quæ Dei sunt, vel allocutionem, vel collationem fraternæ & domesticæ familiaritatis.

1. Cor. 6.

Audit causas omniū accuratè & piè.

1. Tim. 4.

CAP. XX.

NOuimus quoquè eum, à ſuis chariſſimis literarum interceſſum apud ſeculi poteſtates poſtulatum, non dediſſe, dicentem, cuiuſdam ſapientis ſeruandam eſſe ſententiam, de quo ſcriptum eſſet, quòd multa ſuæ famæ cõtemplatione amicis non præſtitiſſet? Illud nihilominùs ſuum addens, quoniam plerunq; poteſtas, quę præſtat, premit. Cùm verò intercedendum eſſe rogatus videbat, tam id honeſtè ac temperatè agebat, vt non ſolùm oneroſus ac moleſtus nõ videretur, verumetiam mirabilis exiſteret. Nam dum exorta neceſſitate ſuo more apud quendam Aphricæ vicarium, nomine Macedonium, pro ſupplice literis interueniſſet, atque ille paruiſſet, hoc modo reſcriptum tranſmiſit; Miro modo afficior ſapientia tua, & in illis, quæ edidiſti, & in ijs, quæ interueniens pro reis mittere non grauaris? Nam illa tantùm habent acumi-
nis, ſcientiæ & ſanctitatis, vt nihil ſuprà ſit, & hæc tantum verecundiæ, vt nisi faciam, quod mandas, culpam penès me remanere, non in negocio eſſe, dijudicem, domine meritò venerabilis & verè * ſuſcipiende pater. Non enim inſtas, (quod plerique homines iſtius loci faciunt) vt quodcunq; ſolicitus petitor voluerit, extorqueas, ſed quod tibi à iudice tot curis obſtricto petibile viſum fuerit, admones, & rogas ſubſeruiente verecundia, quæ maxima difficilium inter bonos efficacia eſt. Proindè ſtatim commendatis effectum deſiderij tribui? Nam ſperandi viam antè patefeceram.

Vt pro alijs interceſſerit.

Epiſt. 51.

CAP. XXI.

SAnctorum concilia ſacerdotum, per diuerſas prouincias celebrata, cùm potuit, frequentauit, non in eis quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, quærens, vt vel fides ſanctæ Eccleſiæ catholicæ inuiolata maneret, vel nonnulli ſacerdotes & clerici, ſiue per fas, ſiue per nefas excommunicati, vel abſoluerentur, vel abijcerentur. In ordinandis verò ſacerdotibus & clericis, conſenſum maiorē Chriſtianorum, & conſuetudinem Eccleſiæ ſequendam eſſe, arbitrabatur.

Non quæ ſua ſunt quærebat, ſed quæ sũt Ieſu Chriſti

CAP. XXII.

VEſtis eius & calceamenta & lectualia, ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm: quia his plerunque vel iactare ſe inſolenter homines ſolent, vel abijcere, ex vtroque non quæ Ieſu Chriſti, ſed quæ ſua ſunt, ijdem quærentes. At iſte beatus, vt dixi, medium tenebat, neque in dexteram, neque in ſiniſtram declinans. Menſa vſus eſt frugali & parca, quæ quidem inter olera & legumina, etiam carnes aliquandò, propter hoſpites vel quoſque infirmiores, continebat. Semper autem vinum habebat, quanuis modicè & temperanter, quia nouerat & docebat, vt Apoſtolus dicit, quòd omnis creatura Dei bona ſit, & nihil abijciẽdum, quod cum gratiarum actione percipitur: ſanctificatur enim per verbum Dei & orationem. Et vt idem Auguſtinus in ſuis Confeſſionum libris poſuit, dicens: Non ego immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio enim Noë omne genus carnis quod cibo eſſet vſui, manducare permiſſum, Eliam cibo carnis refectum, Iohannem mirabili abſtinentia præditum, animalibus, hoc eſt, locuſtis in eſcam cedentibus, non fuiſſe pollutũ. Scio & Eſau lenticulæ concupiſcẽtia deceptum, & Dauid propter aquę deſiderium à ſeipſo repræhenſum, & Regem noſtrum, non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes deſiderauit, ſed quia eſcæ deſiderio contra Deum murmurauit, meruit improbari. De vino autem ſumendo Apoſtoli extat ſententia, ad Timotheum ſcribentis ac dicentis: Noli vſque adhuc aquam bibere, ſed vino modico vtere propter ſtomachum & frequentes tuas infirmitates. Cochlearibus tantùm argenteis vtens, cætera vaſa, quibus menſæ inſerebãtur cibi, vel teſtea, vel lignea, vel marmorea erant: nõ tamen neceſſitatis inopia, ſed propoſito voluntatis. Sed & hoſpitalitatẽ ſemper exhibuit. Et in ipſa menſa magis lectionem vel diſputationem, quàm epulationem potationemque diligebat, & contra peſtilentiam humanæ conſuetudinis, in ea ità ſcriptum habebat.

Eius victus & veſtitus.

1. Tim. 4.

Lib. 10. c. 31.

Gen. 9.

3. Reg. 17.

Gen. 25.

2. Reg. 23.

1. Tim. 5.

Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam,
Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi.

Leges menſæ ipſius.

Et ideò omnem conuiuam à ſuperfluis & noxijs fabulis & detractionibus ſeſe abſtinere debere admonebat. Nam & quoſdam ſuos familiariſſimos coëpiſcopos illius ſcripturæ oblitos, & contra eam loquentes, tam aſperè aliquandò repræhendit commotus, vt diceret, aut delendos eſſe illos de menſa verſus, aut ſe de media refectione ad ſuum cubiculum ſurrecturum. Quod ego & alij, qui illi menſæ interfuimus, experti ſumus.

CAP.

CAP. XXIII.

PAuperum verò ſemper memor erat, eiſque indè erogabat, vndè & ſibi ſuisq; omnibus ſecum habitantibus erogabatur, hoc eſt, vel ex redditibus poſſeſſionum eccleſiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum fortè, vt aſſolet, de poſſeſſionibus ipſis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, mâlle ſe ex collationibus plebis Dei viuere, quàm illarum poſſeſſionum curam vel gubernationem pati, & paratum ſe eſſe illis cedere, vt eo modo oēs Dei ſerui & miniſtri viuerent, quo in veteri teſtamento leguntur altari deſeruientes, de eodem comparticipari. Sed nunquàm id laici ſuſcipere voluërunt. Eius in pauperes liberalitas.

CAP. XXIIII.

DOmûs eccleſiæ curam omnemq; ſubſtantiam, ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat. Nunquàm clauem, nunquàm annulum in manu habēs. ſed ab eiſdem domûs Prepoſitis cuncta & accepta, & erogata notabantur. Quę anno completo eidem recitabantur, quô ſciretur, quantum acceptum, quantumq; diſpenſatum fuiſſet, vel quicquid indiſpenſatum vel diſpenſandum remāſiſſet: & in multis titulis magis illius præpoſiti domûs fidem ſequens, quàm probatum manifeſtatumq; cognoſcens. Domum verò, vel agrum, ſeu villam nūquàm emere voluit. Verum ſi fortè eccleſiæ à quoquam ſpontè tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, nō reſpuebat, ſed ſuſcipi iubebat. Nam & aliquas eum hęreditates recuſâſſe nouimus, nō quia pauperibus inutiles eſſe poſſent, ſed quoniam iuſtum & æquum eſſe videbat, vt à mortuorum vel filijs vel parentibns vel affinibus magis poſſiderentur, quibus, ab eis deficientes, dimittere noluerunt. Quidam etiam ex honoratis Hipponenſium, apud Carthaginem viuens, eccleſiæ Hipponenſi poſſeſſionem donare voluit, & cōfectas tabulas, ſibi vſufructu retento, vltrò eidem ſanctæ memoriæ Auguſtino miſit. Cuius ille oblationem libenter accepit, congratulans ei, quòd æternæ ſuæ memor eſſet ſalutis. Verùm poſt aliquot annos, nobis fortè cum eodem cominûs conſtitutis, eccè ille donator literas per filium ſuum mittens, rogauit vt illæ donationum tabulę ſuo filio redderentur, pauperibus verò erogandos direxit ſolidos centum. Quo ille ſanctꝰ cognito, ingemuit, hominem vel finxiſſe donationem, vel eum de bono opere pœnituiſſe, & quanta potuit, Deo ſuggerente cordi eius, condolente animo ex eadem refragatione dixit, in illius ſcilicet increpationem & correctionem. Et tabulas, quas ille ſponte miſerat, nec deſideratas, nec exactas, confeſtim reddidit, pecuniamque illam reſpuit. atque reſcriptis eundem, ſicut oportuit, & arguit & corripuit, admonens, vt de ſua ſimulatione vel iniquitate cum pœnitentiæ humilitate Deo ſatisfaceret, ne cum tam graui delicto de ſeculo exiret. Frequentiùs quoquè dicebat, ſecuriùs ac tutiꝰ eccleſiam legata à defunctis dimiſſa debere ſuſcipere, quàm hæreditates fortè ſolicitas & damnoſas, ipſaque legata magis offerenda eſſe, quàm exigenda. Commendata verò quæque ipſe non ſuſcipiebat, ſed volentes ſuſcipere clericos non prohibebat. In his quoque quæ eccleſia habebat & poſſidebat, intentus amore, vel implicatus cupiditate non erat. ſed maioribus, magis & ſpiritalibus ſuſpenſus & inhærens rebus, vix aliquandò ſeipſum ad iſta temporalia ab æternorum cogitatione relaxabat & deponebat. Quibus citiſſimè ille diſpoſitis & ordinatis, tanquàm à rebus mordacibus & moleſtis, animi recurſum ad interiora mentis & ſuperiora faciebat, quô vel de inuenien dis diuinis rebus cogitaret, vel de iam inuentis aliquid dictaret, aut certè ex iam dictatis atque tranſcriptis aliquid emendaret. Et id ágebat in die laborans, & in nocte lucubrans. Et erat tanquàm illa religioſiſſima Maria, typum geſtans ſupernæ Eccleſiæ, de qua ſcriptum eſt, quòd ſederet ad pedes Domini, atque intenta verbum eius audiret. De qua ſoror conqueſta, quòd ab eadem circa multum miniſterium occupata non adiuuaretur, audiuit. Martha Martha, ſolicita es. Elegit optimam partem Maria, quæ non auferetur ab ea. Nam fabricarum nouarum nunquàm ſtudium habuit, deuitans in eis implicationem ſui animi, quem ſemper líberum habere volebat ab omni moleſtia temporali. Non tamen illas volentes & ædificantes prohibebat, niſi tantùm immoderatos. Interea dum eccleſiæ pecunia deficeret, hoc ipſum populo Chriſtiano denunciabat, non ſe habere, quod indigentibus erogaret. Nam & de vaſis Dominicis propter captiuos & quamplurimos indigentes, frangi & conflari iubebat, & indigentibus diſpenſari. Quod non commemorâſſem, niſi contra carnalem ſenſum quorundam fieri peruiderem. Et hocipſum etiam venerabilis memoriæ Ambroſius in talibus neceſſitatibus indubitanter eſſe faciendum & dixit & ſcripſit. Donata vel legata Eccleſiæ non reſpuebat.

Vide quibus rebus animum occuparit ſuum.

Luc. 10.

sed & indè de neglecto à fidelibus gazophylacio, & secretario, vndè altari necessaria inferuntur, aliquandò in ecclesia loquens admonebat, quod etiam beatissimum Ambrosium, se præsente in ecclesia tractauisse, nobis aliquandò retulerat.

CAP XXV.

CVm ipso semper clerici, vna etiam domo ac mensa, sumptibusq; communibus alebantur & vestiebantur. Et nè quisquam facili iuratione etiam ad periurium decidisset, & in ecclesia populo prædicabat, & suos instituerat, nè quis iuraret, nec ad modicum quidem. Quòd si prolapsus fuisset, vnam de statutis perdebat potionem. Numerus enim erat suis secùm commorantibus & conuiuantibus poculorum præfixus. Indisciplinationes quoquè & transgressiones suorum à regula recta & honestate, & arguebat, & tolerabat, quantùm decebat & oportebat: in talibus præcipuè docens, nè cuiusquam cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis. Docebat ibidèm, dum quisque offerret munus suum ad altare, & illic recordatus fuisset, quòd frater suus haberet aliquid aduersùs illum, relinquendum esse munus ante altare, atq; eundem fratrem esse reconciliandum: & tunc veniendum, & munus ad altare offerendum. Si verò ipse aduersus fratrem suum aliquid haberet, corripere eũ debere in parte: & si eum audisset, lucratus esset suum fratrẽ. Si minùs, adhibendum esse vnũ aut duos. Quòd si & ipsos cõtemneret, Ecclesiam adhibendam. Si verò & huic non obediret, esset illi vt ethnicus & publicanus. Et illud addens, vt fratri peccanti & veniam petenti, non tantùm septiès, sed septuagiesseptiès delictum relaxetur, sicut quisq; à Domino quotidiè sibi postulat relaxari.

Pœna iurantis.

Nota de certo numero hauſtuum.

Psalm. 140.

Matth. 5.

CAP. XXVI.

FOeminarum autem intrà domum eius nulla vnq; conuersata est, nulla mãsit, nec quidem germana soror: quæ vidua Deo seruiens, multo tempore vsq; in diem obitûs sui præposita ancillarum Dei vixit. Sed neq; patrui sui filiæ, & fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebant: Quas personas sanctorum Episcoporum concilia in exceptis posuerunt. Dicebat verò, quia etsi de sorore & neptibus secùm commorantibus, nulla nasci possit mala suspicio, tamen quoniam illæ personæ sine alijs necessarijs secumque manentibus fœminis esse non possent, & quod eas etiam aliæ à foris intrarent, de ijs posse offendiculum aut scandalum infirmioribus nasci, & illos, qui cum Episcopo vel quolibet clerico fortè manerent, ex illis omnibus fœminarum personis vna commorantibus aut aduentantibus, tentationibus humanis posse perire, aut certè malis hominum suspicionibus pessimè diffamari: ob hoc ergò dicebat, nunquàm debere, fœminas cum seruis Dei etiam castissimis, in vna manere domo, nè, vt dictum est, aliquod scãdalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribꝰ. Et si forte ab aliquibus fœminis, vt videretur vel salutaretur, rogabatur, nunquàm sine clericis testibus ad eum intrabant, vel solus cum solis vnquàm est locutus, nec si secretorum aliquid interesset.

Nullã apud se fœminã patitur.

Nunquam sine clericis testibus loquutus est mulieribus.

CAP. XXVII.

IN visitationibus verò modum tenebat ab Apostolo definitum, vt nõ nisi pupillos & viduas in tribulationibus constitutas visitaret. Et si fortè ab ægrotãtibus ob hoc peteretur, vt pro eis in præsenti Deũ rogaret, eisq; manus imponeret, sine mora pergebat. Fœminarum aũt monasteria non nisi vrgentibus necessitatibus visitabat. Seruandũ quoq; in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctæ memoriæ Ambrosij compererat: vt vxoremi cuiquam nunq; poscere, neq; militare volentem ad hoc cõmendaret, neq; in sua patria petitus iret ad conuiuium. De singulis rebus præstans causas, scilicet, nè, dum inter se coniugati, casu iurgarent, ei maledicerent, per quem coniuncti essent. Sed planè ad hoc sibi iam illis consentientibus petitum interesse debere affirmabat sacerdotem, vt vel eorum iam pacta & placita firmarentur, vel benedicerentur. Et nè militiæ commendatus ac malè agens, suam culpam suffragatori tribueret. Et nè per frequentiam conuiuiorum, temperantiæ amitteretur modus. Indicauerat quoquè nobis, se prædicti beati viri Ambrosij in vltimo vitæ constituti audisse sapientissimum & pijssimum responsum, & multùm laudabat ac prædicabat. Nam cùm ille, inquit, venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis, lecto eius adstantibus, & videntibus eum de seculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti scilicet ac talis antistitis morte ecclesiam

Iacob. 1.

Officium erga destitutos & ægros.

posse

posse priuari verbi & sacramenti Dei dispensatione, cum lachrymis rogaretur, vt sibi à Domino vitæ posceret commeatum, eum illis dixisse: non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: sed nec mori timeo, quia bonum dominũ habemus. Et hæc noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideò enim eum dixisse intelligendum est, Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus, nè crederetur præfidens de suis purgatissimis moribus præsumpsisse: Non sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: Hoc dixerat ad illud, quod homines de homine nõsse poterant. Nã sciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino se dicebat magis, quàm de meritis suis, confidere, cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cuiusdam quoquè coëpiscopi & familiarissimi sui amici, in extremis vitæ de talibus frequentissimum referebat dictum ad quem quum visitandum iam morti appropinquantem ventitasset, & ille manuum gestu se de seculo exiturum significaret, atq; à se illi esset responsum, adhuc eum Ecclesiæ necessarium viuere posse, illum, nè putaretur huius vitę teneri cupiditate, respõ disse ei: Si nunquàm, benè: Si aliquandò, quare non modò? Et talem sententiam mirabatur & laudabat hominem protulisse, Deum quidem timentem, veruntamen in villa natum & nutritum, sed non multa lectionis eruditum scientia. Illud etiam cuiusdam ægrotantis dictum afferebat Episcopi, de quo sanctus in epistola sua, quã de mortalitate scripsit, martyr Cyprianus ità retulit, dicens: Cùm quidam de collegis & consacerdotibus nostris infirmitate defessus, & de appropinquante morte solicitus, commeatum sibi precaretur, adstitit deprecanti, & iam penè morienti iuuenis, honore & maiestate venerabilis, statura celsus, & clarus adspectu, & quem adstantẽ sibi vix posset humanus adspectus oculis carnalibus intueri, nisi quòd talem videre iam poterat de seculo recessurus. Atq; ille non sine quadã animi & vocis indignatione infremuit & dixit: Pati timetis, exire non vultis: quid faciam vobis?

Memorabilis sententia S. Ambrosij

Marth. 6.

Serm. de Mortalitate.

CAP. XXVIII.

ANte proximum verò diem infirmitatis obitûs sui, à se dictatos & editos recẽsuit libros, siue eos, quos primo tempore cõuersionis suę adhuc laicus, siue quos presbyter, siue quos Episcopus dictauerat: & quæcunq; in his recognouit aliter, quàm esse haberet Ecclesiastica regula, à se fuisse dictata & scripta, cùm adhuc Ecclesiasticum vsum min⁹ sciret, minusq; intelligeret, à semetipso & reprehẽsa & correcta sunt. Vndè etiam duo conscripsit volumina, quorum est titulus, De retractatione vel recensione librorum. Præreptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emẽdationem à nonnullis fratribus conquerebatur, licèt eos postmodùm emendâsset. Imperfecta etiam quædam librorum suorum, præuentus morte, reliquit. Quiq; prodesse omnibus volens, & volentibus multa librorum legere, & non valentibus, ex vtroq; diuino testamento veteri & nouo, præmissa præfatione, præcepta diuina seu vetita, ad vitę regulã pertinentia, excerpsit, atq; ex his vnum codicem fecit: vt qui vellet, legeret: atq; in eo, vel quàm obediens Deo, inobediensve esset, agnosceret: & hoc op⁹ voluit Speculum appellare. Verùm breui consequenti tempore diuina volũtate & potestate prouenit, vt manus ingens, diuersis telis armata & bellis exercitata, immanium hostium Vandalorum & Alanorum, commixtam secùm habentes Gotthorum gentem, aliarumque diuersarum gentium personas, ex Hispaniæ partibus transmarinis nauib⁹ Aphricæ influxisset & irruisset, vniuersaq; per loca Mauritaniarum, etiam ad alias nostras transiens prouincias & regiones, omni sæuiens crudelitate & atrocitate, cuncta quæ potuit expoliatione, cædibus, diuersisq; tormentis, incendijs, alijsq; innumerabilibus infandis malis depopulata est, nulli sexui, nulli parcens ætati, nec ipsis Dei sacerdotib. vel ministris, nec ipsis ecclesiarum ornamentis, seu instrumentis, vel ædificijs. Et hanc ferocissimam hostium grassationem & vastationem ille homo Dei, & factam fuisse & fieri, non vt cæteri homines, sentiebat & cogitabat: sed altiùs & profundiùs eam cõsiderans, & in hac animarum præcipuè vel pericula, vel mortes præuidens, solito ampliùs (quoniam vt scriptum est, Qui apponit scientiam, apponit dolorem. &, Cor intelligens, quasi tinea ossibus) fuerunt ei lachrymæ panes die ac nocte, amarissimamq; & lugubrem præ cæteris suæ senectutis iam penè extremam ducebat ac tolerabat vitã. Videbat enim ille homo Dei ciuitates excidio perditas pariter cum ædificijs, villarumque habitatores alios hostili necẽ extinctos, alios effugatos atque dispersos, Ecclesias sacerdotibus ac ministris destitutas, virgineasque sacras & quosque continentes vbiquè dissipatos: & in his alios defecisse tormẽtis, alios gladio interemptos esse: alios

Scribit libros Retractationum.

Speculum: Tomo 5.

Barbarorũ irruptiões.

Idẽ faciunt hodieque hæretici.

Ecc. 1.

Conferhæc cum nostris temporibus

in captiuitate, perdita animi & corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hostibus deseruire? hymnos Dei & laudes ab ecclesijs deperisse, ædificia ecclesiarum quamplurimis locis ignibus concremata esse? solennia quoque, quæ DEO debentur, de proprijs locis defecisse? sacrificia ac sacramenta diuina vel non quæri, vel quærenti qui tradat, non facilè reperiri? in ipsas montium syluas & cauernas petrarum & speluncas confugientes, vel ad quascunque munitiones ÷ alios fuisse expugnatos & * interfectos, alios necessarijs sustentaculis euolutos atque priuatos, vt fame contabescerent ÷ ipsosque ecclesiarum præpositos & clericos, qui fortè Dei beneficio vel eos non incurrerant, vel incurrentes euaserant, rebus omnibus expoliatos atque nudatos, egẽtissimos mendicare, nec ijs omnibus ad omnia, quibus fulciendi essent, subueniri posse. Vix tres superstites ex innumerabilibus ecclesijs, hoc est, Carthaginensem, Hipponensem & Cirtensem, quæ Dei beneficio excisæ non sunt, & earum permanent ciuitates, & diuino & humano fultæ præsidio, licèt post eius obitum vrbs Hipponensis incolis destituta, ab hostibus fuerit concremata. Et se inter hæc mala ille homo Dei cuiusdam sapientis sententia consolabatur, dicentis; Non erit magnus, magnum putãs, quòd cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales. Hæc ergò omnia ille, vt erat altè sapiens, quotidiè vbertìm flebat. Accreuitque mœroribus & lamentationibus eius, vt etiam adhuc eo in suo statu consistente, ad eandem Hipponensium regionum ciuitatem ab ijsdem hostibus veniretur obsidendam. Quoniã in eius tunc defensione erat constitutus Comes quidã Bonifacius, cum Gotthorum quondàm fœderatus exercitu, quam vrbẽ fermè quatuordecim mensibus conclusã obsederunt. Nam & litus illi marinum interclusiõe abstulerunt? Quò etiam nosipsi de vicino cum alijs nostris coëpiscopis confugeramus, in eademq; omni obsidionis tempore fuimus. Vbì nobiscũ super his infortunijs sæpissimè colloquebamur, & Dei tremenda iudicia præ oculis nostris posita cõsiderabamus, dicentes; Iustus es Domine, & rectum iudicium tuũ. Pariterq; dolentes, gementes & flentes, orabamus miserationum patrem & Deum omnis consolationis, vt de eadem nos tribulatione subleuare dignaretur.

* interceptos

Posteà etiã has ecclesias Barbari Arriani occuparunt.

Psalm. 118.

CAP. XXIX.

ET fortè prouénit, vt vnà cum eodem ad mensam constitutis, & indè confabulãtibus, cœperit coram nobis dicere; Noueritis me hoc tẽpore nostrę calamitatis Deum rogare, vt aut hanc ciuitatem ab hostibus circundatam liberare dignetur, aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perferendam suam voluntatem fortes faciat, aut certè vt me de hoc seculo ad se accipiat. Quæ ille dicens, nosq; instruens, deincèps cum eodem & nos cum nostris omnibus, & ipsi, qui in eadem fuerant ciuitate, à summo Deo similiter petebamus. Et eccè tertio illius obsidionis mense decubuit lecto, febribus fatigatus, & illa vltima exercebatur ægritudine. Nec suum sanè Dominus famulum fructu suæ precis fraudauit. Nam & sibijpsi, & eidem ciuitati, quod lachrymosis deposcit precibus, in tempore impetrauit. Nóui quoquè eundem & presbyterum & Episcopum pro quibusdam energumenis petentibus, vt oraret, rogatum? eumque in oratione lachrymas fundentem, Deum rogâsse, & dæmones ab hominibus recessisse. Itemque scio ad eum ęgrotantem & lecto iacentem, quendam cum suo ęgroto venisse, & rogauisse, vt eidem manum imponeret, vt sanus esse posset? eumque respondisse, si aliquid in his posset, sibi hoc vtiq; primitùs præstitisset? illum dixisse, visitatum se fuisse, sibique per somnium dictum esse, Vade ad Augustinum Episcopum, vt eidem manum imponat, & saluus erit. Quod dum comperisset, facere nõ distulit? & illum infirmum continuò Dominus sanum ab eodem discedere fecit.

Preces eius quanti fuerint apud Deum ponderis.

Aliquõt S. Augustini miracula.

CAP. XXX.

INtereà reticendum minimè est, cùm memorati impendérent hostes, à sancto viro nostro coëpiscopo Thabennensis ecclesiæ Honorato, literis fuisse consultũ, vtrumnàm illis aduentantibus, ex ecclesijs Episcopis vel clericis recedendum esset, an non. Eique rescriptis insinuâsse, quid magìs ab illis euersoribus esset metuendum. Quam eius epistolam huic scripturæ inserere voluï. Est enim sacerdotum Dei & ministrorum moribꝰ valdè vtilis & necessaria. Isto modo rescriptum est ad eundẽ ab eodem; Sancto fratri & coëpiscopo Honorato, Augustinus in Domino salutẽ. Charitati tuæ misso exemplo epistolæ, quam fratri Quoduultdeo nostro coëpiscopo scripsi, putabam me hoc onere caruisse, quod mihi imposuisti, quærendo consilium, quid in his periculis, quę in tẽpora nostra venerunt, facere debeatis. Quanuìs enim epistolã, &c.

Honoratus Tabenensis Episcopus.

Epist. 150.

CAP.

CAP. XXXI.

Sanè ille sanctus in vita sua prolixa, pro vtilitate ac felicitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ diuinitùs condonata, vixit annis septuagintasex: in clericatu autem vel Episcopatu annis fermè quadraginta. Dicere autem nobis inter familiaria colloquia consueuerat, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes, absque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipse fecit vltima, qua defunctus est, ægritudine. Nam sibi iusserat Psalmos Dauidicos, qui sunt pauciſſimi, de pœnitentia scribi, ipsosque quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat iugiter ac vbertim flebat. Et nè intentio eius à quoquam impediretur, ante dies fermè decem, quàm exiret de corpore, à nobis postulauit præsentibus, nè quis ad eum ingrederetur, nisi ijs tantùm horis, quibus medici ad inspiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ità obseruatum ac factum est, & omni illo tempore orationi vacabat. Verbum Dei vsque ad ipsam suam extremam ægritudinem, imprætermisſè, alacriter & fortiter, sana mente sanoque consilio in ecclesia prædicauit. Membris omnibus sui corporis incolumis, adspectu atque auditu, nobis adstantibus & videntibus, ac cum eo pariter orantibus, obdormiuit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute: & nobis coràm positis, pro eius commendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. Testamentum autem nullum fecit, quia vndè faceret, pauper Christi non habuit. Ecclesiæ Bibliothecam & omnes codices diligenter posteris custodiendos semper iubebat. Si quid verò ecclesia vel in sumptibus, vel in ornamentis habuit, fideli presbytero, qui sub eodē domûs ecclesiæ curam gerebat, dimisit. Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extrà cōstitutos, in sua vita & morte vulgi more tractauit. Quibus dum adhuc superesset, id, si opùs fuit, & cæteris erogauit, non vt diuitias haberent, sed vt aut non, aut minùs egerent. Clerum sufficientissimum & monasteria virorum ac fœminarum continentium cum suis præpositis plena ecclesiæ dimisit, vnà cum bibliothecis, libros & tractatus vel suos, vel aliorum sanctorum habentibus, in quibus dono Dei qualis quantusq; in Ecclesia fuerit, noscitur, & in his semper viuere à fidelibus inuenitur: Iuxta quod etiam secularium quidam poëtarum, suis iubens, quo sibi tumulum mortuo in aggere publico collocarent, pro epigrammate finxit, dicens:

Viuere post obitum vatem vis nôsse viator?
Quod legis, eccè loquor: vox tua, nempè mea est.

Et in suis quidem scriptis ille Deo acceptus & charus sacerdos, quantùm lucente veritate videre cōceditur, rectæ ac sanæ fidei, spei & charitatis catholicæ Ecclesiæ vixisse manifestatur. Quod agnoscunt, qui eundem de diuinis scribentem legentes proficiunt. Sed ego arbitror plùs ex eo proficere potuisse, qui eum & loquentem in ecclesia præsentem audire & videre potuerunt, & eius præsertim inter homines conuersationem non ignorauerunt. Erat enim nō solùm eruditus scriba in regno cælorum, de thesauro suo proferens noua & vetera, & vnus negociatorū, qui inuētam pretiosam margaritam, quæ habebat, venditis, comparauit: verumetiam ex ijs extitit, ad quos scriptum est: Sic loquimini, & sic facite: & de quibus Saluator dicit: Qui fecerit, & docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cælorū. Peto autem impendiò vestram charitatem, qui hæc scripta legitis, vt mecum omnipotenti Deo gratias agatis, Dominumq; benedicatis, qui tribuit mihi intellectum, vt hæc in notitiam & præsentium & absentium præsentis temporis & futuri hominum, & vellem deferre, & valuissem: & mecùm ac pro me oretis, vt illius quondàm viri, cum quo annis fermè quadraginta Dei dono absque amara vlla dissensione familiariter ac dulciter vixi, & in hoc seculo æmulator & imitator existam, & in futuro omnipotentis Dei promissis cum eodem perfruar.

Amen.

Nota de Psalmis, quos pœnitentiales vocant.

Migrat ad Dominum.

Sacrificiū offertur pro eo defuncto.

Nota de monasterijs.

Matth. 13.

Iacob. 3. Matth. 15.

DE S. IVLIANO MARTYRE, AVTHORE BEATO GREGORIO ARCHIEPISCOPO *Turonensi.*

Caput primum, De passione eius.

Augustin. 28. Psalm. 33.

MAGNVM in nobis quodammodò igniculum ad iustitiæ suæ adipiscendum semitam, pietas diuina succendit, cùm dicit: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: Ostendens, quòd qui iustitiam ex toto corde dilexerit, cùm precatus fuerit, audiatur à Domino. Vtinàm quisque nostrùm cùm hæc tentare cœperit, statim spretis mundi scandalis, neglectis concupiscentijs vanis, derelictisque semitis prauis, iustitiæ viam expeditus & sine impedimento secularium actionum, conaretur irrepere. Per hanc enim viam Abel iustus suscipitur, Enoch beatus assumitur, Noë reseruatur, Abrahã eligitur, Isaac benedicitur, Iacob dilatatur, Ioseph custoditur, Moyses sanctificatur, Dauid prædestinatur, Salomon ditatur, tres pueri inter incendia rorulentà vaticinantur, Daniel inter innocuas bestias pascitur: Per hanc viam Apostoli diriguntur, Martyres beati glorificantur. Et qualiter, inquis? Scilicet dum infirmos curant, mortuos suscitant, præsentia contemnunt, futura desiderant, tortores despiciunt, pœnas non sentiunt, ad cælestia regna contendunt. Quod proculdubiò virtute propria non obtinerent, nisi per viam iustitiæ rectissimè incedentes, à Domino audirentur.

Iustorum orationes exaudit Dominus.

Patria S. Iuliani.

Sic & inclytus martyr Iulianus, qui Viennensi ortus vrbe, Aruernis datus est martyr, ab hoc igne succensus, hæc concupiuit, ac mente tota desiderauit. Quia cùm esset apud beatissimum Ferreolum, iam tũc martyrij ardore flagrabat: qui relictis diuitijs ac propinquis, tãtùm ob solius amorem martyrij Aruernis aduénit. Sed nec hoc sine diuino mandato peregit, cùm tunc persecutio in Viennensi vrbe ferueret. Legerat enim Dominum prædixisse, *Si vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam.* Contulit ergò se hic in Aruerno territorio, non metu mortis, sed vt relinquens propria, faciliùs perueniret ad palmam. metuebat enim, nè ei parẽtes essent obuij, si inter eos hoc certamen iniuisset: & perderet miles Christi coronam gloriæ, si legitimè non certasset. Igitur instante persecutione, ad Briuatensem vicum, in quo fanatici erroris næniæ colebãtur, aduenit. Et cùm insequi aduersarios nutu Dei sensisset, à vidua quadam se occultari deprecatur. Quem illa tegens, ilicò martyre poscente detexit: qui suis insecutoribus ità dixit: Nolo diutiùs commorari in hoc seculo, quia sitio tota animi auiditate iam Christum.

Matth. 10.

Sitit tota animi deuotione Christum.

At illi educta vibranti dextera framea, deciso capite, in tres (vt ità dicam) partes gloriosus diuiditur martyr. Nam caput Viennæ defertur, artus Briuate reconduntur, felix anima à Christo conditore suscipitur. Senes quoquè, qui sacrum corpus mancipauerant sepulturæ, ità reintegrati sunt, vt in senectute summa positi, tanquàm iuuenes haberentur. Caput quoquè eius Ferreolus martyr accepit: completoque certamine, tam illius membra, quàm istius caput, in vnius tumuli receptaculo collocantur. Quæ nè cuiquam fortassis videatur incredibilis esse narratio, quæ audiui gesta, fideliter prodam.

Caput ei amputatur.

Nota miraculum.

Cap. 2. De reuelatione capitis eius.

Nicetius Episcopus Lugdunensis.

QVodam tempore, dum ad occursum beati Nicetij antistitis, vsque Lugdunum processissem, libuit animo non aliter, nisi orationis causa, Viennam adire, & præcipuè sepulcrum visitare Ferreoli martyris glorioſi. Insederat enim menti, propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse eius alumnum, vt Iuliani. Deniquè oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioque in eo versiculos hoc modo conscriptos

Heroas Christi geminos hæc continet aula:
Iulianum capite, corpore Ferreolum.

Cumque hæc legens, ædituum consulerem, cur hæc scripta sic fuerint, respondit: Basilica sancti martyris Ferreoli super ipsum Rhodani litus ab antiquis fuerat collocata,

cata. Deniquè cùm impulsante violentia amnis, porticus, quæ ab ea parte erat locata, corrueret, prouidus sacerdos, Mamertus nomine, qui tunc Viennensem regebat ecclesiam, ruinam futuram præueniens, aliam basilicā eleganti opere & in ipsa mensura sagaci intentione construxit, illuc sancti martyris transferre cupiens corpus. Aduenit autem ad hoc opus Abbatum atque Monachorum magnus numerus, vigilataque nocte, accepto sarculo fodere cœperunt. Cumque in profundo descenderēt, tria sepulcra reperiunt, ac confestim stupor mentes spectantium inuadit. Nec quisquam erat certus, quisnam esset beati martyris tumulus. Igitur cùm starent omnes in hebetate mentis attoniti, inspirante (vt credo) diuinitate, vnus ex circunstantibus exclamat, dicens: Antiquitùs referri solitum erat, & celebri per populos sermone vulgatum, caput Iuliani Confessoris in sepulcro retineri martyris Ferreoli. Sic opertorio amoto, vnusquisque consideretur, & sic potest, quæ sint membra Ferreoli martyris, protinùs inueniri.

Mamertus Episcopus Viennensis

Hæc audiens sacerdos, cunctos iubet in oratione prosterni. Qua impleta, procedit ad tumulos: detectisque duobus, singulos in his quiescentes inuenit viros. Cumque aperuisset & tertium, inuenit in eo virum iacentem illæso corpore, integro vestimento: qui decisо capite, caput amplexus aliud, brachio detinebat. Erat enim acsì nupèr sepultus, neque pallore faciei demutatus, neque capillorum decisione turpatus, neq; vlla putredine resolutus: sed ità integer & illæsus, vt putares eum adhuc sopore corporeo detineri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadauer Ferreoli, hoc est caput Iuliani martyris, dubium nō habetur. Tunc cum magno psalterio plaudente populo, in loco, vbi nunc est, adoratur Domino annuente.

Corpus S. Ferreoli integrum reperitur cū capite S. Iuliani.

Hæc autem vt ad sepulcrum martyris ab ipso ædituo cognoui, fideliter retuli. Præbet tamen huic operi testimonium Sollius noster, ipsi Mamerto scribens his verbis: Tibi soli concessa est in parte orbis occidui, martyris Ferreoli solida translatio, adiecto nostri capite Iuliani, Vndè pro compensatione deposcimus, vt nobis indè veniat pars patrocinij, quia vobis hinc redijt pars patroni.

Cap. 3. De virtute fontis, vbi caput eius ablutum est.

In loco autem illo, quo beatus martyr est percussus, fons habetur splendidus, lenis, dulcibus aquis vberrimus, in quo & à persecutoribus caput amputatum ablutum est, de quibus aquis multæ sanitates tribuūtur infirmis. Nam sæpè cæcorum oculi, ab his tacti, illuminati sunt: tertianarum quartanarumque febrium ardoribus accēsi, vt potatum, qui patiuntur, iuerint, conquiescunt. Nam & si quis graui laborans incommodo, inspirante martyre desiderium habuerit hauriendi, protinùs vt hauserit, conualescit: & ità velociter extinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogum proiectis vndis incendia vniuersa restingui.

Nota vim aquarum, quibus ablutum est caput S. Iuliani.

Cap. 4. De senibus, & matrona, cuius vir tenebatur captiuus.

Post passionem verò beati martyris ac fama præcunte de senibus, qui, dum sanctos artus sepulturæ mandarent, fortitudini pristinæ fuerint restituti, multa ibi beneficia expetentes credentesque, indulgente martyre, consequuntur. De quibus pauca perstringenti deprecor veniam condonari, quòd me minùs vel peritum, vel idoneum ad hæc narranda cognosco, nec imbutum grammaticis artibus, nec literis liberalibus eruditum. Sed quid facio, quod impellit me amor patroni, vt nequeam hæc silere?

Multi ægri pristinæ sanitati restituuntur ad eius sepulcrum.

Vinctus quidam ab Hispanis & carceri deditus, apud Imperatorē Treueri cum capitali dijudicatus sentētia tenebatur. Quod coniunx illius cognitum, dum tumulare viri membra festinat, ad Briuatensem vicum peruenit: repertosq; viros, dum diuersa studio intento rimaretur, cognoscit, quòd in eo vel de martyre, vel de senibus fuerit gestum, fideliq; insinuatione credens, ad sepulcrum beati martyris deliberat properare, vt causam suggerat, casus referet, vel cunctum laborem sui doloris exponat. Asserentibus tamen præterea hominibus: Absque dubio pollicemur, domina, tibi à martyre reddi lætitiam, qui senum quondàm decrepitæ ætatis, membra rigentia antiquo vigori restituit. Impletaq; hæc oratione, promittit, vt si sospitem reciperet coniugem, martyris sepulcrum, in quo posset spatio, cæmento contegeret. Fide plena, & de martyris pietate secura, Treuerim est ingressa, inuentumq; ob virum, & gratia imperiali receptum, læta regreditur. Inquisitoque tempore, quo vir relaxatus esset è carcere, nouit quòd hæc fuit absolutionis hora, qua illa martyris est auxilium precata. Dehinc pollicitationem, quam promiserat, cum immensis muneribus adimpleuit.

Captiuus liberatur.

Cap.

Cap. 5. De eo, qui alium in basilica occidere voluit.

Erat enim haud procul à cellula, quam supra sepulcrum martyris hæc matrona construxerat, grande delubrum, vbi in columnam altissimam simulacrum Martis Mercurijque colebatur. Cumque delubri illius festa à gentilibus agerentur, ac mortui mortuis thura deferrent, medio è vulgo commouentur pueri duo in scandalum: nudatoque vnus gladio, alterum appetit trucidandum. At ille cernens nihil veniæ reseruari, cùm à dijs suis non defensaretur, nostræ religionis custodiam, nostræ confessionis veniam, nostræ contagionis medelam, cellulã expetijt martyris glorioſi. Tunc ille, qui sequebatur, cùm in assultu gladij eum non potuisset contingere, & hic super se ostium * reserâsset, atque ille arrepto vtroque poste ostium conaretur infringere, ilicò inhærentes manus tabulis, dolore nimio quatiuntur, & tanta afflictione miser torquetur, vt vbertim lachrymæ, qualis esset dolor intrinsecùs, nunciarent. Interea stupente vulgo, incluſus qui fuerat, progreditur liber: parentes quoque illius, qui virtute sancti retinebatur, cognoscentes martyris sepulturam, deuotis multis muneribus pro filio exorabant.

* Reserâsset, pro, obserâsset.

Liberatur trucidãdus virtute S. martyris.

Cap. 6. De conuersione incolarum.

Factum est autem dum hæc agerentur, vt presbyter quidam via illa descenderet. Qui cùm didicisset quæ acta fuerant, pollicetur parentibus, si à gentilitate discederẽt, filium reciperent sanum. Ipse quoque sacerdos sequenti nocte videt per somnium simulacra illa, quæ à gentilibus colebantur, numine diuino comminui, atq; in puluerem redacta, solo prosterni. Quarta autem die cùm gentilitas vellet iterùm dijs exhibere libamina, mœstus presbyter ad sepulcrum sancti prosternitur, & cum lachrymis exorat, vt tandem gentilitatem hanc, quæ iacebat in tenebris, spendor diuinæ potentiæ visitaret, nec sineret vltrà martyr beatus alumnos proprios ista caligine detineri, cùm ille perpetuæ claritatis gaudia possideret. Confestim ad eius orationem commouentur tonitrua, renident fulgura, descendit imber igne mixtus, & grandine turbantur omnia. Concurrit vulgus ad cellulam, prosternitur coram sacerdote omnis caterua gentilium, & mixto cum lachrymis vlulatu, cuncti Domini misericordiam deprecantur, pollicenturque sacerdoti, si grando recederet, & martyrem patronum expeterẽt, & ad Deum eius, relictis simulacrorum cultibus, integro corde transirent. Porrò ille fusa oratione, cuncta quæ petijt, meruit obtinere. Recedente autem tempestate, puer cum parentibus credens, ipsa die à doloribus liberatur: gentiles in Trinitatis nomine baptizati, statuas quas coluerant, confringẽtes, in lacum vico amnique proximum proiecerunt. Ab eo enim tempore in loco illo, & fides Catholica & martyris virtus est ampliùs declarata.

Ecce quantum valeãt apud Deũ Sanctorum merita, & iustorum orationes.

Multi conuertuntur ad Christũ, miraculis perterriti.

Cap. 7. Qualiter Illidius populum ab hostilitate liberauit.

Post hæc venientes quidam de Burgundionibus ad Briuatensem vicum, eum cum armorum multitudine copiosa circundant: captoque populo, direpto ministerio sacrosancto, vltra amnem transeunt, & viros gladio interficere, reliquum vulgus sorte diuidere parant. Tunc Illidius quidam à Vellano veniens, &, vt aiunt, commonitione columbæ alitis incitatus, super eos irruit: Hortatusque socios, ità hostes ad internecionem cecidit, vt captiuis laxatis, triumphans in laudẽ martyris, amne transmisso, ad beatam cellulam tanquàm nouus Moyses cum omni populo canendo reuerteretur. Nec minor, vt arbitror, exultatio fuit ereptis, quàm quondàm Israëlitis, demersis fuit Aegyptijs. Quod nè quis dubitet hanc beati martyris fuisse victoriam, insinuatio columbæ, aliquod mysterium creditur fuisse virtutis diuinæ. Nam veniente Illidio, hæc ei obuiàm venit, & cùm, vt ille assolet, aliquid demoraretur, hæc in circuitu illius volitabat: illoque progrediente, ista præcedebat, & reuertebatur obiuiàm, quasi accelerare deprecans iter. Dum hæc agerentur, aduenies puer captiuitatem nunciat, & sic iste viam accelerauit, sed & ipso pugnante, columba semper circa eum visa est discurrere. Quod nè quis inuideat quasi confictum de columba, & homini præstitum Christiano, cùm Orosius consulem Romanorum, id est, Marcum Valerium, à coruo alite scribat adiutum.

Nota miri quiddã de columba.

Cap. 8. De interitu eorum, qui ministerium basilicæ absportauerunt.

Prostratis ergò ab Illidio hostibus, quatuor ex his per fugam lapsi, patenam & vr-

ceum, qui anax dicitur, in patriam deferunt: & diuisa in tantis, vt erant, partibus pate-

na, vr-

ria, vrceum Regi Gundobaldo ob gratiam exhibent conquirendam. Reliquum verò argentum Reginæ sagacitas reperit, quod, additis multis muneribus, loco illi sancto restituit, fideliter insinuans Regi, non oportere eum, vt gratiam martyris sancti propter argenti paruitatem amitteret. Pietas Reginæ & religio.

Cap. 9. *De Fœdamia paralytica.*

Pro quibus ac talibus virtutum ornamentis magna ibi basilica fabricata à fidelibus, virtutibus, vt præfati sumus, martyris beati refulget: in qua paralyticorum, claudorum, cæcorum, & aliorum quoquè morborum sæpiùs petita remedia conquirun-tur. Fœdamia quædam mulier, paralysis humore constricta, cui nullum corporis membrum sine dolore vigebat, exhibita est, deferentibus propinquis, ad beatam basilicam, vt vel stipem à largientibus mereretur. Quæ dum in porticu illa, quę sanctæ basilicæ coniungitur, decubaret, noctem Dominicam dum sacrosanctis vigilijs, populi fides deuota concelebrat, & illa quiescēs lectulo paululùm obdormisset, à viro quodam per visum correpta atque increpata est, dicente sibi: Cur reliquis, excubias nocturnas Deo exhibentibus, illa deesset? Respondit se ab omni membrorum parte debilem, nec penitùs gressum agere posse. Tunc quasi sustentata à viro, qui loquebatur ei, & ad sepulcrum vsq; deducta, dum in sopore fundit orationem, visum est ei quasi multitudinem catenarum ab eius membris solo decidere, à quo etiā sonitu expergefacta, sensit omnium artuum recepisse plenissimam sanitatem. Protinùs surrexit à lectulo, & stupentibus cunctis, cum gratiarum actione vociferans, sanctam est ingressa basilicam. Ferunt etiam quidam, solitam fuisse eam referre habitum viri, qui eam fuerat allocutus. Dicebat eum statura esse procerum, veste nitidum, elegātia eximium, vultu hilarem: flaua cæsarie, immixtis canis: incessu expeditum, voce liberum, allocutione blandissimum, candoremq; cutis illius vltra lilij nitorem fulgere, ità vt de multis millibus hominum, quæ sæpè vidisset, nullum similē conspiceret. Vndè multis non absurdè videtur, ei beatum martyrem apparuisse. Quæ mulier post decem & octo annos sanata est. Multa miracula fiūt in basilica S. Iuliani. Egregium miraculū. Forma eius q̄ apparuit paralyticæ.

Cap. 10. *De eo, qui percussorem suum de basilica conabatur extrahere.*

Quidam dum in seditione, quam commouerat, oculum amisisset, hominem, qui ictum intulerat, de basilica conabatur extrahere. Quod dum agit, non modò amissi oculi non recipit lumen, verumetiam sensit alium eius, quem sanum habuerat, obcæcari. Porrò cùm peccata sua confiteretur, dicens, Merito mihi euenit iudicium sine misericordia, qui non feci misericordiam: prostratus coram sancto sepulcro cum populo, qui tunc ad festiuitatē aduenerat, indulgens lædenti, & visum recepit, & gratiam: sicque factum est, vt is, qui sancti auxilium expetierat, tutaretur: Ille verò, qui non credebat, argueretur. Et sic vterque lætus emendatusque discessit. Iac. 2. Cuidā pœnitenti restituitur lumen oculorum.

Cap. 11. *De contracto, qui die Dominica boues iunxit.*

Alius quoquè ausu temerario die Dominica boues iungens, agrum sulcare cœpit. Apprehensaque securi, vt aliquid emendaret in vomere, protinùs contractis digitis, manubrium in dextera eius adhæsit. Cumq; præ dolore nimio cruciaretur, post duos annos veniens ad beati martyris basilicam, vigilias fideliter celebrauit. Statimque in ipsa die Dominica reserata manus lignum, quod iuuitus tenebat, amisit, magnam inferens populo disciplinam, vt quod die Dominica fuerat perpetratum, ipsa quoquè die Dominica purgaretur. At ille magnificans gloriam martyris, recessit incolumis: nec vltrà die resurrectionis Dominicæ quicquam ausus est operari. Vltio diuina in violatorem diei Dominicæ.

Cap. 12. *De Anagilo muto, & surdo, ac cæco.*

Sic & Anagilus quidam mutus, surdus, & cæcus, omnium membrorum compage debilitatus, ad limina sacrosancta proiectus est, scilicet vt vel ab stipe pasceretur deuotorum, qui victus alimoniam proprijs manibus laborare non poterat. Igitur cùm per annum integrum ante sanctam ædem decubâsset, tandèm visitatus à virtute beati martyris, ab omni infirmitate sanatus est. Videtur autem mihi non incongruum, vt sicut sancti virtute curata morbida retexuntur, ità & infidelium prauitates oratione illius cōfutatæ, ad emendationem aliorum, nè similia appetant, declarentur: quia vtraque sancti gloria præstat, vt & hos sanitati reddat, nè ampliùs crucientur: & illos arguat, nè in futuro iudicio condemnentur. Mutus, cæcus, & surdus miseriçorditer curatur.

Cap.

Cap. 13. *De his, qui Theodorici regis tempore basilicam irruperunt.*

Et licèt nullum latére credam aliquid de hostilitate Theodorici Regis, ac infirmitatibus Sigiualdi, quæ ei in Aruerno posito cõtigerunt, propter virtutem tamen beati martyris est diligentiùs exponendum, quo faciliùs fides dictis adhibeatur. Igitur cùm ob direptionem Arueruorũ Rex antedictus festinaret, & ingrediens terminum, vastatione cuncta subigeret, pars aliqua ab exercitu separata, ad Briuatensem vicum infesta prorupit, fama vulgante, quòd in basilica essent incolæ cum multis thesauris absconditi. Cumque peruenissent ad locum, inueniunt multitudinem promiscui sexûs, obseratis ostijs, in templo ipso cum proprijs facultatibus residere. Cumque intrare non possent, vnus per effractam ceu fur in altari sancto fenestram vitream ingreditur: quia qui non intrat per ianuam, hic latro est. Dehinc reseratis ædis illius valuis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum supellectili, cum ministris ipsius basilicæ reliquum populum, qui infrà erat, eductum foràs, diuiserunt haud procùl à vico. Quæ cùm ad Regem delata fuissent, comprehensos ex his aliquos diuersis mortibus condemnauit. Fugiens verò ille, qui irrupta æde caput fuit huius sceleris, igne de cælo dilapso consumptus interijt: super quem cum multi aceruum lapidum congregâssent, à tonitruis & coruscationibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui verò de consentaneis, latentes Regem, in patriam sunt regressi, correpti à dæmone, diuersis exitibus hanc vitam finiêrunt. Hæc audiens Rex, omnia, exindè quæ fuerant ablata, reddidit. Præceperat enim, nè in septimo à basilica milliari quis vim inferret.

Iohan. 10.

Punitur templi effractor.

Item alij effractores à dæmone corripiuntur.

Cap. 14. *De Sigiualdo peruasore.*

Tunc Sigiualdus cum Rege præpotens, cum omni familia sua in Aruernam regionem ex Regis iussu migrauit: vbì dum multorum res iniustè cõpeteret, villam quandam, quam gloriosæ memoriæ Tetradius Episcopus Biturigensis basilicæ sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbratæ commutationis auidus peruadit: sed mense tertio, postquàm aggressus est, correptus à febre, & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœsta penderet, à quodã sacerdote commonita est, vt eum, si videre vellet incolumem, auferret à villa. At illa hæc audiens, præparatis carrucis, compositoq; plaustro, quo eum ueheret, mox vt prædium sunt egessi, protinùs diuina sunt pariter gratia munerati. Nam iste sospitatem, illa meruit ex huius incolumitate lætitiam. Ferunt etiam, in oratorio prædij illius sanctum Iulianum martyrem cum Tetradio Episcopo loquẽtem, cuidam religioso reuelatum fuisse, promittentem se Episcopo villam, quam pro animæ suæ remedio sibi reliquerat, recepturum. Sed & habitum beati martyris in eodem modo esse, vt quondàm paralytica exposuerat, referebat.

Tetradius Episcopus Biturigen.

Pœna occupantis Ecclesiæ villã.

Cap. 15. *De pastoris malitia.*

Pastor verò quidam, nõ strenuitate, sed nomine, ingenuus genere, dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris iniustè ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingrassante conualuit, vt colonias basilicæ concupiscens, quæ agro eius erant proximę, peruadere non timeret. Ad quem sacerdos loci cùm aliquos de clericis quasì legatos mitteret, vt accepta ratione quod malè peruaserat, relaxaret: ille quasì contra iniquũ hostem telis correptis prosilijt, fugatisq; sagittis clericis, res omnes in sua dominatione retinuit. Factum est autem, vt in proximo aduenire dies passionis martyris gloriosi. Ad quam ille immemor peruasionis suæ atque iniuriæ, quam intulerat clericis, ante quinq; dies solennitatis, ad vicum Briuatensem aduenit: qui cum in domo hospitalitatis suæ conuiuio cum lætitia & exultatione fungeretur, subitò coruscatione facta, tonitrum sonuit: rursumque iterato, iaculo igneo de cælis elapso percussus est, nullo tamen de reliquis pereunte. Deindè ad exemplum omnium, tanquàm rogus flãmeus ardens, paulatìm consumebatur. Ad quod miraculum populus, qui ad beati festa conuenerat, hæc cernens, cum admiratione metuebat: satisque illi fuit, nè de rebus sancti aliquid vltrà contingeret. Quod nè fortuitò actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnum interisse sacrilegum.

Nota horrẽdum supplicium res Ecclesiæ sibi vendicantis.

Cap. 16. *De contumacia Becconis Comitis.*

Quid etiam ad Becconis Comitis confutandam superbiam beatus martyr sit operatus, enarrabo. Hic cùm actiones ageret publicas, & elatus iactantia, multos contra iustitiam

iustitiam aggrauaret, casu contigit, vt dimissum accipitrem diù per diuersa vagantem perderet: similiter, vt vnus de seruientibus sancti Iuliani, accipitrem alium, dum per viam ambularet, quasi vagum * inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cùm ad Becconem peruenisset, quòd scilicet puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere, Meus ille erat, & hic furto eum sustulit. Deindè succedente auaritia, misit illum vinctum in carcerem, deliberans eum in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos mœstus valdè, ad sepulcrum sancti properat, reseratisque cum gemitu * caulis, apprehensis decem aureis, per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille pro nihilo respuens, cum iuramento asseruit nunquàm se puerum dimissurum, nisi exindè aureos triginta acciperet. Quos presbyter desuper sepulcro sancti accipiens, Becconi transmisit. * Quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem. Sed Deus omnipotens, qui permanet ante solem, secundùm bonitatis suæ diuitias humiliauit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo, veniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitum, ingressus est limen sanctum. Procedente verò pastore, qui beatæ passionis recẽseret historiam, vt reuoluit librum, & in principio lectionis sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio qua teterrima ad terram corruit, cruenteque spumans, dare voces diuersas cœpit. Indè inter suorum manus sublatus, à basilica domum reducitur. Nec fuit dubium pueris eius, hoc ob iniuriam basilicaris famuli euenisse. Omnem quoquè ornatum, quem super se tunc habuit, tam in auro, quàm in vestimentis, basilicæ contulit, & multa deincèps munera misit: sed vsque ad diem obitûs sui sine sensu durauit.

* caulis

Vide diuinã animaduersionem in iniquum Comitem.

Cap. 17. De Diacono, qui oues basilicæ abstulit.

Fuit etiam quidã Diaconus, qui relicta ecclesia, fisco se publicè iunxit: acceptaque à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, vt vix posset à vicinis circũpositis sustineri. Accidit autem, vt saltus montenses, vbi ad æstiuandum oues abiërant, circumiret, atque pascuaria, quæ fisco debebantur, inquireret. Cumque diuersos spoliaret iniustè, conspicit eminùs greges, qui tunc sub nomine martyris tuebantur: ad quos leui cursu euolans, tanquàm lupus rapax diripit arietes. Conturbati atque exterriti pastores ouium, dicunt ei: Nè, quæsumus, contingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani dominio subiugati sunt. Quibus ille hæc irridens respondisse fertur: Putas ne Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quæ voluit, abstulit, ignorans miser, quòd qui de domibus sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriã facit, ipso sic Domino protestante: Qui vos spernit, me spernit: & qui recipit iustum, mercedem iusti accipiet. Contigit autem, vt post dies multos non religione, sed casu conferente, ad vicum Briuatensem properaret: proiectusque homo ante sepulcrũ, mox à febre corripitur, & tanta vi caloris opprimitur, vt neque cõsurgere, neque puerum euocare posset. Famuli verò cùm vidissent eum extra solitum plùs occumbere, accedentes: Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? non enim tibi longus mos erat orandi aut deuotio. Ferebant enim de eo, quòd quandò quidem in ecclesia fuisset ingressus, parumpèr immurmurans, nec capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellantibus pueris cùm responsum reddere non valeret, ablatus manibus è loco in cellam, quę erat proxima, lectulo collocatur. Igitur inualescente febre, proclamat se miserum incendi per martyrem. Et quod primò siluerat, admotis animæ iudicij facibus, crimina confitetur, iactarique super se aquam, voce qua poterat, deprecabatur. Delatis quoquè cum vasculo lymphis in eum sæpè deiectis, tanquàm de fornace ità fumus egrediebatur è corpore. Intereà miseri artus, ceu combusti, in nigredinem conuertuntur, Vndè tantus procedebat fœtor, vt vix de adstantibus possent aliqui tolerare. Mox illis recedentibus, hic spiritum exhalauit: de quo haud dubium est, qualem illic teneat locum, qui hinc cum tali discessit iudicio.

Qui de domibus sanctorum aliquid aufert ipsis sanctis facit iniuriam. Luc. 10. Matth. 10.

Horrẽdum Dei iudiciũ in Diaconũ, res S. Iuliani auferentem.

Cap. 18. Deo eo, qui caballum in vigilia sancti Petri furatus est.

Alius autem per vigiliam festiuitatis equum alicuius, qui tunc fortè ad eandem solennitatem venerat, furto compræhendit. Ascensoque, velociter properat, scilicet vt qui lumen perdiderat veritatis, non inueniretur à luce: & cuius pectus cupiditatis tenebræ obsederant, eius & furtiuam fraudulentiam nox celaret. De talibus enim Dominus dicebat in Euangelio: Omnis qui malè agit, odit lucem. Albescente igitur cælo, dicebat: Iam securus sum. Nam triginta leucas à sancti basilica elongatus sum:

Iohan. 3.

iam secus propriam domum esse me credo. Dum hæc tacitus reuolueret intrà se, demotis ex axe tenebris, cognoscit seipsum vico propinquum inter populos deuagari; timensque nè scelus suum patefieret publico, cum cautela grandi caballum in loco, vndè digressus fuerat, reformauit. Sic miser virtute martyris tota nocte detentus in circuitu vici, &, vt ego credo, ab authore, qui eum obsederat, est delusus, vt viã, quam appræhendere voluit, non valeret. O scelerata cupiditas, quid agis? Semper amatores tuos in confusionem præcipitas.

Fur equum non potest abducere.

Cap. 19. De eo, qui propter trientem peierauit.

Quidam alteri trientem præstiterat, quem interpositis paucis diebus recepit. Post annum verò in atrio sancti conuentum hominem, rem suam quasi non recepisset, sibi reddi deposcebat. At ille detestans, asserebat se reddidisse susceptum. Cumque diutissimè altercarentur, ille qui reddiderat, ait ad socium: Vsquequò vterque contendimus? sub iudicio hoc omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta patroni. At ille nec dubitans, ingressusq; sepulcrum, dum audacter eleuat manus, vt periuret, infeliciter miser irriguit. Hæret vox in gutture, lingua coarctatur in fauce, vibrant labia vacua à sermone: ipsa quoquè brachia, quæ ad adiutorium frustrati sacramẽti erexerat, prorsùs retrahere non valebat. Ad hæc vulgo admirante, publicato scelere, multitudo cuncta populi vna voce prorumpens, Domini misericordiam ac beati martyris auxilium deprecatur. Post quatuor verò aut eo amplius horas, ad sensum regressus, quod iniustè repetebat, publica confessione patefecit, & sic sanus abscessit.

Nota pœnã ad sepulcrũ martyris peierare volẽtis.

Cap. 20. De eo, qui basilicam sanctam furto spoliauit.

Sæpè hæc ille audiẽrat, qui basilicæ sanctæ violentiam intulit: sed iniquam mentem semèl obsessam vitio, bonitas mollire non potuit, Salomone obtestante, In maleuolam animam non ingreditur sapientia. Aduenerat festiuitas, & eccè quidam è populo, conspicatur ornamentis immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente, quod adipiscens, non poterat occultare. Igitur discedente populo à basilica post gratiam vespertinam, hic se in angulo basilicæ reprimens, latitauit: ac dato cunctis nocturnæ quietis silentio, operienteque vmbrosa caligine mundum, confugit ab angulo, & nihil dubitans, vtiquè qui à satellite satana impellebatur, super cancellum beati sepulcri cursu prosilit rapido: detractamque à summo vnam gemmis coruscantibus Crucem, ad terram deiecit: collectisque velulis ac palliolis, de circuitu parietum pendentibus, vnum voluculum facit: impositoque humeris, ac eleuata Cruce manu, ad locum, vndè discesserat, repetit: ac posita capiti sarcina peccati, sopore compressus obdormiuit. Media verò nocte, circumeuntes custodes sanctam basilicam, adspiciunt in angulo vnam gemmam Crucis, tanquàm iubar cæleste, refulgere: obstupefacti, accedunt cominùs cum timore, admotoque cereo, inueniunt personam rebus suratis, quas auferre non potuerat, inibì decubare. Deniquè sub custodia illa nocte detentus, manè facto, cuncta, quæ fecerat, patefecit, asserens se lassum obdormisse, eò quod diutissimè circuiens cum fasce basilicam, ostium vndè egrederetur, reperire non poterat.

Sap. 1. Eccè etiam antiquitùs egregiè ornatas ecclesias.

Sacrilegus proditur.

Cap. 21. De eo, qui caballum in festiuitate perdidit.

Multa quidem & alia in præuaricatoribus ostendit, sed satis sunt ista ad coërcendam desidiam eorum. Nunc verò ad gaudia prosperitatum, quæ larga pietate præstat populis, reuertamur. Sed priùs illud non arbitror postponendum, quod expertum valdè cognouimus, quid in rebus perditis apud hunc patronum fidelis deprecatio consequatur, ex quibus vnum tantùm commemorare studui. Ad festiuitatem beati martyris deuotus pauper aduenerat, laxatoque equo, sacrã ingressus est ædem, ac vigilijs immobilis instans, noctem cum cæteris orando deduxit. Illucescente verò cælo, ad metatum regressus, caballum, quem reliquerat, non inuenit: quæsitoque diutissimè, nec signa quidem, in quam partem discessisset, agnouit. Transacto igitur biduo, recurrit iterùm per saltus, perscrutans à locorum incolis, si fortè aliquis aut teneret captum aut capi vidisset ab aliquo. Nullum dehinc indicij genus reperiens, anxius atque mœstus, ad sepulcrum sancti regreditur: ibique causas doloris ac mœroris exponens, aiebat: Ad tua sancte limina véni, nihil aliud, quàm paruitatis meæ vota deferre: nihil iniustè abstuli, nihil gessi indignum tua solẽnitate. Cùm, inquam, perdidi rem meam, rogo, vt restituas amissum, vt necessarium reddas. Hæc lætu addito

Sancti, patroni nostri sunt.

Nota dementiã eorum, qui putant sanctos ignorare res nostras.

dito loquens, vt egressus est templum, conspicit eminùs à quodam viro suum equum retineri. Ad quem accedens, quærit vndè sit, aut vndè venerit, aut ex quo tempore hunc habeat equum: didicitque ipsa hora eum fuisse repertum, qua ille beati martyris implorauit auxilium.

Cap. 22. De cæco illuminato.

Cùm autem quidam ab eo loco per incursum diabolicum, oculum perdidisset, & ad hospitiolū suum viduatus lumine infeliciter resideret, ac manibus proprijs nihil laborare prævalens, spem alimoniæ non haberet, apparuit ei vir in visu noctis, commonens vt ad basilicam ambularet: ibique si deuotè preces suggerat, promittit auxilium inueniri. At ille nil moratus, arrepto bacillo, adminiculante puero, sanctum ingressus est locum. Qui post completam orationē Archipresbyterum, qui tunc locum ipsum regebat, nomine Publianum adiuit, supplicans, vt oculis cæcis Christi crucem imponeret. erat enim valdè religiosus. Quod ille dum iactantiam euadere cupit, cuitans, tenetur à cæco, nec omninò dimittitur, nisi quæ petebat, adimpleret. Tunc ille prostratus ante sepulcrum, diutissimè martyris est suffragium imprecatus. Deindè admota oculis cæci manu, protinùs vt signum Crucis imposuit, visum iste recepit. Admiramini, quęso, virtutem martyris, cui cùm parùm sit per se exercere miracula, nunc etiam per manus discipulorum, adstipulante virtutis suæ fauore, publicè operatur: sed nec meritum discipuli fuit exiguum, cui hæc præstita esse cernuntur.

Signo Crucis cæcus illuminatur.

Cap. 23. De pede Galli, postmodùm Episcopi, sanato.

Erat tunc temporis apud vrbem Aruernam patruus meus, Gallus Episcopus, de quo non videtur omitti, qualiter in adolescentia sua fuerit à sancti virtute adiutus. Et sæpiùs commemoraui, quale excidium Aruernæ regioni Rex Theodoricus intulerit, cùm neque maioribus, neque minoribus natu aliquid de rebus proprijs sit relictum, præter terram vacuam, quam secum barbari ferre non poterant. His temporibus gloriosæ memoriæ patruus meus, qui posteà, vt dixi, sacerdotali fasce Aruernam rexit ecclesiā, pupillus erat: cuius facultates ità direptæ sunt ab exercitu, vt nihil prorsùs remaneret in promptu. Ipse quoquè cum vno tantùm puerulo vsque ad Briuatensem vicum plerunquè itinere pedestri discurrebat. Accidit autem quodam tempore, dum hoc iter teneret, vt laxatis præ calore Solis calceamentis, nuda incedens planta, sudem calcaret spineam, quæ tunc fortassis incisa, adhuc terræ hærens erecto acumine inter herbas virides latitabat. Quæ defixa plantæ, & supergressa effractaque, deorsùm extrahi nequibat. Igitur defluente sanguinis riuo, cùm gressum facere non valeret, beati martyris implorat auxilium: paululumq; dolore compresso, licèt claudicando, iter quod ceperat, expediuit. Tertia verò nocte cōputrescente vulnere, dolor maximus incitatur. Ille verò ad experta dudùm præsidia confugiens, sepulcro glorioso prosternitur: expletisque vigilijs, regressus ad lectulum, dum virtutem martyris præstolatur, somno incumbente deprimitur. Deindè consurgens, nullam doloris sentit iniuriam: adspectaque planta, pars sudis, quæ ingressa fuerat, non videtur: euulsam tamen sentiebat à pede. Quod lignum diligenter inquirens, in stratu suo reperit, admirans qualiter fuisset egressum. Solitus nanque erat in Episcopatu suo locum vulneris ostendere, in quo magna adhuc fossa conspiciebatur, obtestans in hoc beati martyris fuisse virtutem.

Gallus Aruernorum Episcopus.

Pedē læsum sanat sanctus martyr.

Cap. 24. De febre Petri fratris eius.

Post multum verò tempus aduenerat festiuitas beati martyris, & pater meus cum omni domo sua ad huius festiuitatis gaudia properabat. Nobis verò iter agentibus, Petrus frater meus senior ab ardore febriū occupatur, & tam grauiter agit, vt neque vigere, neq; cibum sumere posset: totumque illud iter cum grandi agitur mœrore, & in discrimine res vertitur, vtrùm cōualescat, an pereat. Deniquè cum isto labore peruenitur ad locū: ingredimur basilicam, adoramus sacrosancti martyris sepulturam. Prosternitur & ægrotus in pauimento, deprecans medelam à martyre glorioso. post completam verò orationem ad metatum egressus, febris paululùm conquieuit. Veniente autē nocte, nobis ad vigilias properantibus, rogat se & ille deferri, incumbensque arcæ sepulcrum, tota nocte martyris suffragium deprecatur. Exactis deindè nocturnis excubijs, rogat vt de puluere, qui circa beatum erat tumulum, collecto vel potui daret, vel collo suspenderent. Quo facto, ità omnis ardor febriū conquieuit, vt ipsa die & cibum caperet incolumis, & vbi delectatio vertisset animum, ambularet.

Festiuitas beati Iuliani.

Nota de puluere tumuli miraculū.

Cap. 25. De mei capitis dolore.

Sequenti verò festiuitate, dum iterùm cum magno gaudio ad sanctã properamus basilicam, mihi caput à sole percussum, grauiter dolere cœpit. Qui dolor accrescens, febrem intrinsecùs generabat, ità vt nec cibum me capere, nec loqui permitteret. Cumque per duos dies ab hoc dolore consumerer, die tertia ad basilicam sancti Fereoli, cui fons ille, de quo superiùs meminimus, est contiguus, aduenimus. Distat autem basilica à Briuatensi vico quasi stadijs decem. Cumque in locum illum venissemus, libuit animo ad fontem vsque procedere, confidens de virtute martyris, si me exindè leuis vnda perfunderet, mox sanarer. Aduenies verò, orationẽ fundo, aquam haurio, ob refrigerium caput infundo: statimque decedentibus lymphis, fugato dolore, sanus abscedo, & vsque ad sepulcrum martyris glorioſi lætus ingredior, admirãs & gratias agens martyri, quòd priùs me virtute sua dignatus fuerit visitare, quàm ipsius mererer cernere sepulcrum.

Dolor capitis sanatur aqua fontis martyris Dei.

Cap. 26. De febricitante, ad fontem sanato.

Est enim ad hunc fontem, quia ibidèm martyr percussus est, virtus eximia. Quidam à febre correptus, dum in extremis ageret, desiderium habuit de aqua fontis haurire. Ad quam etiam se deportari fideliter exorauit. Quem sui inter manus appræhẽsum, & in loco depositum, protinùs vt aquæ haustum accepit, & faciem caputq; perfudit, recipere meruit sanitatem, & aliorum manibus illatus, proprijs gressibus est regressus. Fuit autem incola huius vici, sed excidit nomen eius.

Nota de fonte aliud miraculum

Cap. 27. De tonitruo in basilica facto coruscatione

Quadam autem die orta tempestas cum magno venti impetu, super vicum Briuatensem rapidè descendebat. micabant enim de nubibus fulgura, ac tonitrua terribiliter voces dabãt, quatitur terra fragore, & exuri à coruscatione penè omnia putabantur. sola erat expectatio in virtute martyris glorioſi. Nec mora, dato cum * fulgore graui sono tonitrui, iaculũ igneum per aditum, quo funis ille signi dependet, ingreditur: percussisq; duabus columnis, frusta excussit. Indè repercutiens, per fenestram, quæ super sanctum habetur tumulum, est egressum, nullo tamen per beati custodiam de populo læso. O quàm magnus circa alumnos proprios beati martyris affectus: columnas sinit percuti, non phalanges. Confringi passus est vitream, non cateruam. Permisit super sepulcrum propriũ præterire coruscum, nè fieret multitudinis totius interitus. Igitur expulsum à basilica sancti martyris iaculum, aceruum fœni cõbussit, interfecit pecora, iumenta deleuit. Quòd si hæc fortuitù quis aduenisse putat, admiretur magis & stupeat inclyti potentiã martyris, quòd præteriens ignis per mediũ populi, nemini nocuit: sed ibi tantùm expleuit vota, vbi se cognouit habere licentiam.

Stupeat inclyti potentiam martyris.

Cap. 28. De eo, qui præ multitudine populi ac sepulcrum non valebat accedere.

Clericus autem Aredij Lemouicini Abbatis, ad festiuitatem veniens, præ multitudine populi non solùm ad sanctum tumulum accedere, verùm etiam nec in ipsam basilicam potuit introire. Cumque mœstum metu se reddidisset, recubans in lectulo, obdormiuit. Protinùs adstitit ei vir in visu, dicẽs: Quid tu sopore deprimeris? vade celeriùs ad templũ martyris, & omnia inuenies reserata. At ille metu territus, exurgens credulus dictioni, properat velociter experiri, si vera essent, quæ sibi fuerãt indicata. Cumque venisset ad ostium, reperit remotos vndiquè populos vsq; ad sanctum altare, vel ipsum tumulum, via facta nullo obsistente. Et sic sine vlla impressione accedens, fusa oratione, cũ gaudio est regressus. Quod nè quis dubitet, testor omnipotentem Deum, quia ab ipsius Abbatis hæc ore cognoui, apud cuius monachũ gesta sunt.

Visio clerici & monachi.

Cap. 29. De festiuitate eius.

Huius festiuitatis tempus ignorans plebs, mœsta pendebat, nesciens diem, in quo martyr beatus deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Et hæc ignorantia vsque ad beatum Germanum Antisiodorensem antistitem est protracta. Factum est autem, vt antedictus Pontifex Briuate aduenire: sciscitatusque ab incolis, quo tempore huius sacra celebrarentur, se nescire respondent. Tunc ille: Oremus, inquit, & fortasis nobis hæc Domini potentia reuelabit. Quod cùm fecissent, manè orto, conuocatis senioribus loci ait, quinto Kalendas mensis septimi celebrandam esse solennitatem. Ex hoc nunc deuotus aduenies populus, vota præsuli reddens, refert & animæ & corporis medicinam.

Nota antiquam deuotionem.

Diuinitùs reuelatur dies solẽnitatis S. Iuliani

Cap.

Cap. 30. *De energumenis.*

Energumeni verò cùm aduenerint, plerunquè euomunt in sanctum Dei conuicia, cur sanctos alios ad sua conuocet festa, ipsosque nominatim confitentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim: Sufficiat tibi Iuliane, nos propria virtute torquere. Vt quid reliquos prouocas? Quid inuitas extraneos? Eccè Martinum Pannonium, inimicum iugiter nostrum, qui tres à nostris cauernis repulit mortuos. Adest Priuatus ex Gabalis, qui oues suas barbaris, nostra instigatione commotis, tradere noluit. Aduénit Ferreolus collega tuus ex Viennensibus, qui nobis in te supplicium, incolis præsidium misit. Quid Symphorianum Heduum? Quid Saturninum vocas Tolosanum? Aggregâsti concilium, vt nobis ingeras infernale tormētum. Hæc & his similia dicentes, ità sanctos Dei humanis mentibus repræsentant, vt nulli sit dubium, eos inibì commorari: multi tamen ab his infirmi curantur, & sani recedunt. Vide dæmonum cōfessionem.

Cap. 31. *De mansuetudine pecorum.*

Sed & illud est memoratu dignissimum, quæ sit mansuetudo pecorum, in hac basilica votiuorum, qualiter vituli petulantes, calcitrantes equi, grunnientes suillæ, cùm limen sanctum ingressi fuerint, conquiescunt. Nam vidimus sæpè cothurnosos tauros, qui à quindecim aut eo amplius viris alligati funibus ducebantur, talem in hominibus impetum dare, vt putares eos ipsos quoquè disrumpere funes. Sed cùm ædem sanctam ingressi sunt, ità quieuerunt, vt arbitreris eos tanquàm agnos mansuetos haberi. Vidimus etiam per medias turmas multos ingredi inclinato capite, populos amouentes rostro, non cornibus, & tanquàm tribunal adirent iudicis, aliquē sensum habere timoris, non calcem mittere, non aliquem cornu petere, non oculis toruis adspicere, sed in omni mansuetudine vsque ad sanctum properantes osculantesque altare, rursùs in ipsa, qua ingressi fuerant, patiētia repedare. Sic & reliquorum iumentorum petulantia cùm illuc accesserit, depositō cuncto furore, mansuescit, vt eam mansuetudinem columbarum cum grandi admiratione conspicias. De his verò, quæ votiua sunt, nulli penitùs quippiam subtrahere licet: nullus, priusquàm ad basilicam veniat, aut commutare præsumit, aut emere. Nam qui fecerint, sæpiùs vltione diuina grauiter quatiuntur. Nam aut febris imminet, aut malum aliquod obrépit, aut damnū graue succedit, aut hoc, quod abstulit, morbus aufert. Difficilè tamen sine præsenti vltione res præterit. Immanissimæ bestiæ in ede S. Iuliani māsuescunt. Nota de votiuis iumentis.

Cap. 32. *De reliquijs eius in Campaniam translatis.*

De illis dixisse virtutibus sufficiat, quæ circa sanctam basilicam eius gesta sunt aut geruntur: nunc pauca de locis illis, in quibus habentur reliquiæ, differentes, finem huius libelli facere placet. Deuotione commouente, quidam apud Belgicæ secundæ prouinciam, id est, suburbano Rhemensis vrbis, basilicam in honore beati martyris studiosè construxit, cuius reliquias post perfectam fabricam expetijt fideliter ac deuotè. Quas acceptas dum viatim psallendo regreditur, Rhemensem est ingressus Campaniam. Erat enim haud procùl à via ager cuiusdam diuitis Campanensis, ad quem scindendum magna multitudo conuenerat. Igitur appropinquante viatore cum his pignoribus, cœpit quidam de aratoribus malè torqueri, & quasì in excessu mentis dicere: En beatissimū Iulianum appropinquantem, Eccè virtutem eius, Eccè gloriam eius: occurrite viri, relinquite boues, dimittite aratra, caterua omnis eat ei obuiàm. Stupentes illi, & quid narraret ignari, dum hebetati admirantur tam voces, quàm dicta personæ, protinùs miser relicto aruis vomere, elidens se in terram, verberansque palmas, in partem qua vir ille beati martyris ferens reliquias, veniebat, cursu celeri rapitur, clamans: Vt quid me sancte sic crucias? vt quid me glorioſe martyr incendis? Cur regionē tibi non debitam aggrederis? cur habitacula nostra perlustras? Talia eo dicente, ad locum vbì iam sacerdos tabernaculum erexerat, turbulentus aduénit: prostratusque coram sanctis reliquijs, diutissimè humo incubuit. Tunc presbyter capsulam illam sanctam super eum vt posuit, ilicò erumpente ex ore eius sanguine, ab incursione diabolici erroris mundatus est: ac deincèps virtutem sancti prædicans, comes fuit huius itineris. Quidā Belgicus basilicam in honorem martyris construit. Cruciāt dæmones reliquiq; sanctorum.

Cap. 33. *De reliquijs eius in oriente exhibitis.*

Quid de eius reliquijs in Oriente fidelium fratrum relatio signat, edícam. In quadam Orientis ciuitate, dum in ecclesia à dæmonio quidam torqueretur, in naui beati martyris prædixit esse reliquias. Cumque nauis portum fuisset adepta, hic ad eam saltuatìm Vide reuerētiam erga sacras reliquias.

tuatìm prosilijt: ac prouolutus solo coram naui, erumpente ab ore & naribus tabe, persona purgata est. Quæ cùm Episcopo nunciata fuissent, commouit populum cum accensis cereis ad portum vsque procedere. Igitur nauclerus audiens, flensque præ gaudio, in occursum Episcopi properat, nihil se aliud asserens de beati sustulisse basilica, nisì parumpèr pulueris, qui circa sanctum iacebat tumulum: sed Deus omnipotens comprobans fidem viri, occultari virtutem martyris non permisit. Dehinc Episcopus sublatas reliquias vsque ad sanctam ecclesiam cum magno honore deportat. Negociator verò tanta cernens mirabilia, basilicam in honore martyris ædificauit. In qua beatas reliquias collocans, multa deincèps miracula vidit operari.

Vide reuerētiam erga sacras reliquias.

Mira vis pulueris.

Alia extruitur sancto Dei basilica

Cap. 34. Qualiter Turonis in basilica eius reliquiæ sunt locatæ.

Hæc ego dudùm expertus sum. Contigit vt post ordinationem meam Aruernos accederem: profectusque, beati basilicam adiui: expletaque festiuitate, disruptis à palla, quæ sanctum tegit tumulum, fimbrijs, in his mihi præsidium credens, impleta oratione discessi. Apud Turonicam verò vrbem monachi in honore ipsius basilicam, qualem possibilitas eorum habuit, ædificauerunt, cupientes eam eius virtutibus consecrari. Audientes autem hæc pignora à me fuisse delata, rogant, vt dedicata ædes ijsdem augeretur reliquijs. At ego appræhensa secretiùs capsa, ad basilicā beati Martini incipiente nocte propero. Referebat autem mihi vir fidelis, qui tunc eminùs adstabat, cùm nos basilicam sumus ingressi, vidisse se pharum immensi luminis è cælo delapsam, super beatam basilicam descendisse, & deincèps quasi intrò ingressa fuisset. Cùm enim nobis hæc in crastinum à fidelibus relata fuissent, cōiecimus eam à virtute beati martyris processisse. Depositis ergò super altarium sacrosanctis reliquijs, vigilata nocte cum grandi psalterio, ad antedictam deferebantur basilicam. Et eccè vnus ex energumenis, manibus in se collisis, ore patulo cruenta proijciens sputa, aiebat: Vt quid te Martine Iuliano iunxisti? Quid eum in his prouocas locis? dum nobis erat præsentia tua supplicium, similē tuî ad augenda tormenta vocâsti. cur hęc agis? Quarè nos cum Iuliano sic crucias? Hæc & alia misero declamante, expletis Missarum solennitatibus, dum se ante sanctum altarium diutissimè collidit, profluente sanie ex ore eius, ab infestatione furoris diabolici liberatus est.

Basilica S. Iuliani.

Sacrosanctæ reliquiæ purgant demoniacum.

Cap. 35. Quòd vinum ea nocte accrenit.

Sed nec hoc silendum puto, quòd in nocte illa, priusquàm sanctæ reliquiæ ibidèm collocarentur, sit gestum. Monachus ipsius loci dum de aduentu solennitatis gauderet, & singulos quosque ad cellariolum basilicæ promptissimus inuitaret, hortans vt omnes in basilica fideliter vigilarent, extracto à vase vino, cœpit eis causa deuotionis, cum gaudio propinare, dicens: Magnum nobis patrocinium in beatum martyrem pietas diuina largitur. Idcircò rogo charitatē vestram, vt vnanimiter vigiletis mecum. Crās enim eius reliquiæ in hoc loco sunt collocandæ. Exacta quoquè cum sacris hymnis modulisque cælestibus nocte, celebratis etiam Missarum solennijs, festiuitate ouans clericus, cœpit eos iterùm, quos priùs inuitauerat, rogare ad refectionem, dicens: Gratias vobis ago, quòd sic ad vigilandum immobiles perstitistis. Sed nec martyr diù distulit bonam voluntatem, virtutis suæ gratia munerari. Nam ingressus promptuarium clericus, reperit cupellam, quam penè mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare intantùm, vt copia defluentis vini, riuū per terram ad ostium vsque duceret. Quod ille admirans, posito deorsùm vase, sæpiùs extulit plenum: sed & de ipso, cùm satis abundeque fuisset expensum, nihil prorsùs defuit, sed vsque in crastinum, mirantibus cūctis, semper stetit plenum. Erat autem tertio Kalendas mensis quinti. O admirabilis virtus martyris, cùm produxit de vase sine flore vindemiam. cùm sit solitum, vt collecta vina condantur in vascula, protulit dolium musta, in quo non vina, sed virtus sola defluxit: turgescit vasculum à liquore, quò fructus non illatus est, sed creatus. Agit hoc ille Dominus ad glorificandum martyrem, qui implens vterum virginis sine semine, permanere præstitit matrem in castitate. Sed tamen hic nouo magis exuberat fructu, cùm sine codicibus falerna porrigit. In alijs vineis, vix adhuc erumpunt gemmæ: in hoc verò vase vinum defluit à virtute: æquatur Maius Octobri, cùm noua porrigit pocula: plùs habet quàm ille, cùm in promptu non ostenditur vinea, & in domo gignuntur falerna. Rudis etenim venit sine torcularī vindemia, quæ non in palmitibus, sed in occultis est reperta: aceruus acinorum non premitur ab arbore, & vini defluunt vndæ: hauriuntur falerna, cùm in torcularī non cernun-

Vinū diuinitùs excrescit in vase.

Falernum, à regione Falerna vinū optimum.

cernuntur impressa: vitis eccè non adspicitur, & pocula largè complentur. Sed quid inquam? non enim deest fidelibus virtus illa cælestis. Nam qui quondàm in nuptijs de aquis præstitit vina, nunc suis eadem largè porrigit sine vllius elementi natura: & qui geminis piscibus quinque millia hominum satiauit, nunc bonæ voluntati multiplicata restituit. In ipsius enim ortûs tempore Angelica vox testata est, dicens: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed iam ad sequentia virtutum opera reuertamur. Iohan. 2. Matth. 14. Luc. 2.

Cap. 36. De contracto, in eodem loco sanato.

Seruiens huius monasterij diù contractus, infeliciter trahebatur. Aduenięs autem ad ipsam sanctam basilicam, vigilias celebrat: quibus expletis, manè, dum ad stratum suum regreditur, inter portantium manus resolutis sanatus est neruis. Contractus sanatur.

Cap. 37. De puella cæca illuminata.

Puella quædam lippis erat oculis, & nimio imbre lachrymarum profluente, penè cæcata: cuius pater audita virtute martyris glorioſi, cum ea ad basilicam sanctam properat, celebratisque vigilijs, manè pauperibus, qui ad matriculam illam erant, cibum potumque protulit. Epulantibus verò illis, subitò puella capitis dolore se torqueri proclamat, & vt modicùm sopori indulgeatur, implorat. Qua quiescente, cùm conuiuæ epulum applicarent, illa surrexit, & ad sanctum se altare duci deposcit. Ante quod cùm solo prostrata fuisset, & attentè Domini misericordiam deprecaretur, restrictis lachrymis, purgatis lippitudine oculis, læta surrexit. Tunc patre gaudente, domì redditur sana. Item lippi oculi puellę

Cap. 38. De alio contracto.

Alius quidam puerulus paruulus, cuius parętes haud procùl ab ipsa basilica commanebant, in secundo ortûs sui anno membris totis cõtractus, sine spe alicuius boni nutriebatur. qui ità cõtractus erat, vt genua ab eius ore penitùs separari non possent. At cùm ad sancti basilicam parętes eius vigilâssent, & proiectum infantulum coram sacrosanctis reliquijs dimisissent, post paululum reperiunt eum sedentem, ac membris omnibus esse directum. Dehinc fusa oratione, gaudentes ad domum suam regressi sunt. Item puer quidam cõtractus.

Cap. 39. De periuris.

Est autem in Turonico vicus, cui Gaudiacum nomen est, in quo beati martyris reliquiæ continentur. Qui cùm magnis virtutibus crebrò illustretur, in periuros tamen plerunq; agitat vltionem. Nam cùm ibidèm quis, inimico humani generis suadente, periurauerit, ità vltio diuina prosequitur, vt protinùs aut in successione damni, aut in amissione proximi, aut in cõsumptione morbi manifesta patescat, nec causam remanere inultã martyr prorsùs indulget. Sed nec inibì iam ausu temerario periurat barbarorum cruda rusticitas. De quo negocio ista sufficiãt, quia longum est, singula, quæ de his acta sunt, per ordinem memorare. Produntur diuina vltione periuri.

Cap. 40. De reliquijs eius, quas Aredius presbyter sustulit.

Cùm autem ad me Aredius presbyter ex Lemouicino venisset, vir valdè religioſus, cuius etiam in secundo virtutum beati Martini libro memini, dum solicitè vitam eius perscrutarer, actionem inquirere cœpi, quæ ibidèm beatissimus Iulianus in miraculis prodidisset. In honorem enim beati martyris basilicam ædificauit, quam & eius reliquijs illustrauit. Sicut ergò est verecundissimus, diù cunctatus, tandèm hæc & valdè inuitus exposuit. Quandò, inquit, primùm beati Iuliani adiui basilicam, parumpèr ceræ à sepulcro sustuli, indè veniẽs ad fontem, in quo beati sanguis effusus est, abluta aquis facie, paruam ab his pro benedictione compleui ampullam. Testor omnipotentem Deum, quia antequàm ad domum accederem, colore, spissitudine atque odore in balsamum commutata est. Veniens verò sacerdos ad dedicandam ædem, cùm hæc exposuissem, nihil aliud pro reliquijs in sanctum altare condere voluit, nisi vasculum, cuius aqua in balsamum commutata fuerat, dicens: Hæ sunt certæ reliquię, quas martyr paradisiacis virtutibus illustrauit. Aredi⁹ presbyter in honorẽ S. Iuliani eccleſiã ædificat & reliquijs ornat. Insigne miraculum. Eccè consecrationẽ ec cleſiæ cum reliquiarũ appoſitiõe.

Cap. 41. De paralytico sanato.

Multa quidem & alia sunt, de quibus plurima prætermittens, aliqua pando. Infirmus quidam omnibus membris debilis, plaustro impositus, ad eius monasterium

est aduectus. Qui cùm ante ipsam basilicam in hoc vehiculo nocte iacéret, videt eam subitò magno splendore fulgentem, vocesque in ea psallentium tanquàm multorum hominum audiebat. Dum hæc agerentur, & ille orationem funderet, quasi stupefactus, nec memor dolorum, eo appropinquante, splendor, quem viderat, præterit ante oculos eius. At ille fulgore demoto in se reuersus, sensit se pristinæ saluti recuperatum.

Paralytici restitutio.

Cap. 42. De cæco illuminato.

Itèm cæci illuminatio

Cæcus quoquè, adminiculo deducente, ad sacrosanctum altare eius accedēs, dum de opertorio sanctarum reliquiarum oculos attigit, lumē recepit. Sed & energumeni ab hac palla cooperti, sępè mūdati sunt, & potestas iudicum, quotiescunquè in eo loco superfluè egit, confusa discessit.

Cap. 43. De Cruce altaris furata.

Pendebat autem super ipsum altare Crux holochrysa, eleganti opere facta, & erat tam præclara visu, vt eam putares ex auro esse mundissimo. Aduenientibus verò Barbaris, à quodam esse aurea æstimata, direpta est, & sinu recondita. At is, qui eam sustulerat, tanto subitò pondere prograuatur, vt eam penitùs sustinere nō posset: statimq; compunctus virtute martyris, pœnitentia motus, de itinere transmissam loco sancto restituit.

Sacrilegus tollere non potest Crucem.

Cap. 44. Qualiter expetita sunt eius pignora.

Quæ postquàm gesta sunt, misit clericum suum, dicens: Vade ad beati Iuliani basilicam, & fundens orationem, supplica vt tibi aliquid ceræ vel pulueris de sepulcro iacentis largiri dignentur ęditui, vt delatum à me cum benedictione suscipiatur. Ille verò veniens, quæ sibi fuerant imperata, flagitat, ac suscepit. Et cùm susceptum ferre vellet, tanto grauatur pondere, vt vix ceruicem posset erigere: Vndè tremore magno concussus, pauimento prosternitur, & iterùm cum lachrymis orationem fundens, surrexit incolumis, & acceptam sensit abeundi habere se libertatem. Igitur arrepto itinere, incalescente nimiùm sole corripitur. Veniens autem ad villam viæ proximam, vnam casulam adit, aquam deposcens. De qua egrediens iuuenis dare responsum, vt eos vidit, in terram corruit, factusque est sicut mortuus. Concurrentes autem cognati eius, calumniabantur hominibus, asserentes consanguineum suum eorum magicis artibus fuisse peremptum. Et appræhensum puerum, eleuauerunt semiuiuum. At ille de manibus eorum elapsus, percussis palmis, cœpit debacchando clamare & dicere, quòd martyris Iuliani virtute exureretur. Clericus verò hæc audiens, posita super caput eius capsula cum pignoribus sanctis, fide plenus, orare cœpit attentiùs. Ipse quoquè cum vomitu sanguinem dæmoniumque proijciens, purgatus abscessit. Dehinc firmatus in fide, portitor iter totum cum psalmis & gratiarum actionibus carpens, ad locum præoptatum, martyre ducente, peruenit. Iam exindè tempore procedente, quanti ibi energumeni, frigoretici, vel diuersis morbis oppressi, martyris virtute sanati sunt, nec nomina retineri, nec numerus potuit colligi.

Dæmoniacus curatur.

Multa miracula.

Cap. 45. De puero ad ariolos ducto, & alio per virtutem Sancti sanato.

Inter reliqua verò insignia suscipiendorum miraculorum ponimus & illud, quod insipientes corrigat, & roboret sapiētes. Igitur Cautini Episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi, Aruerna regio ab excidio luis, quam inguinariam vocāt, deuastabatur, ego Briuatēsem vicum expetij, scilicet vt qui meritis tutari nequibam, beati martyris Iuliani saluarer subsidio. In quo dum commorarer vico, vnus puer ex nostris, ab hoc morbo corripitur: reclinatoq; ad lectulum capite, grauiter agere cœpit. Erat autē febris assidua cum stomachi pituita, ità vt si aliquid acciperet, confestim reijceret. Nec erat ei cibus confortatio, sed magis exitus putabatur. Deniquè mei cùm viderent eum in extrema vexari, ariolum quendam inuocant. Ille verò venire nō differens, accessit ad ægrotum, & artem suam exercere conatur, incantationes immurmurat, sortes iactat, ligaturas collo suspendit, promittit viuere, quē ipse mancipauerat morti. Hæc autem me nescíente agebantur: quæ cùm mihi delata fuissent, amarissimus reddor, & cum graui suspirio illud cōmemoro, quod Dominus per Eliam Prophetam Ochozię Regi pronunciat, dicens: Quia dereliquisti Dominū Deum Israel, & consuluisti deum Accaron, ideò de lectulo, in quo ascendisti, non cōsurges, sed morte morieris. Nam iste post aduentum arioli validiùs febre succensus, spiritum exhalabat.

En quantū olim sanctissimi viri tribuerint Sanctis.

4. Reg. 1. Detestabile malum, cōsulere ariolos.

bat. Cuius post obitũ, interpositis paucis diebus, puer alius simili laborare cœpit incommodo. Tunc ego, Eccè, inquio, accedite ad martyris tumulum, & aliquid exindè ad ægrotum deportate: & videbitis magnalia Dei, atq; cognoscetis, quid sit inter iustum & iniustum, & inter timentem Deum, & non seruientem illi. Accedẽtes autem, parumpèr puluerís circa sepulcrũ iacentis sustulerunt. De quo vt hausit infirmus cum aqua, protinùs assecutus est medicinam, recuperatisq; viribus, ac restincta febre, conualuit. Intelligite ergò nunc, ô omnes, qui insipientes estis in populo, & postquàm ità discussèritis, scitote quia nihil sunt, quæ ad seducendum humanum genus diabolus operatur. Ideò moneo, vt si quis vexillo Crucis signatus, si quis baptismi ablutione mundatus, si quis vetustate deposita, in nouo nunc homine viget, talia postponat ac negligat: quærat autem patrocinia martyrum, per quos sanitatum miracula celebrantur: postulet adiutoria confessorum, qui meritò amici sunt domini nuncupati, & quæ voluërit, obtinebit.

Certè hoc præclarũ est miraculum.

Nota cõsilium sanctissimi Episcopi

Cap. 46. De rosis, ad sepulcrum eius diuinitùs ostensis.

Eo tempore, cùm post obitum Perserij martyrarij, Vrbanus diaconus huius basilicæ ordinatur ædituus, mira res ad sepulcrum sancti apparuit. Nam vigilante diacono in lectulo suo, auditus est sonitus, quasi ostium basilicæ panderetur. Post multarum verò horarum spatium, audiuit ipsum iterùm claudi. Post hæc surgens de stratu, præcedente lumine, accedit ad tumulum sancti. Mirum dictu, vidit pauimentum rosis rutilantibus esse respersum. Erant autem magnæ valdè, cum flagrantia odoris immensi: in ipsas quoquè cancelli cælaturas mirabatur rosas intus. Nonus enim erat mensis, & hæ ità erant virides, vt eádem ipsa putares hora & momento ramis virentibus esse decerptas. Tunc cum grandi reuerentia collectas secretiùs posuit, multis exindè infirmis medicamenta distribuens. Nam energumenus quidam ex Turonico veniens, vt exindè delibuto potum sumpsit, eiecto dæmone, purgatus abscessit.

Rosæ pulcherrimę in Nouembri apud tumulũ S. Iuliani

Energumenus curatur.

Cap. 47. De muliere illuminata.

Mulier quædam à natiuitate cæca erat, quæ se exhiberi à parẽtibus ad beati Martini tumulum deprecata est. Vbi cùm venisset, prostrata per triduum ad cancellos, qui ante sepulcrum sancti Antistitis habentur extrinsecùs, responsum accepit per somnium, dicente sibi sancto viro: Si lumen recipere desideras, require basilicam sancti Iuliani: in qua dum præsidium martyris expetes, ille coniunctus Martino, visum tibi necessarium, simul orationum suarum suffragijs reuocabit. Exurgens autem mulier, & ignorans, quòd in Turonico huius martyris reliquiæ tenerentur, ad Santonicam vrbem iter dirigit. Victorina etenim materfamiliâs, ex nobili stirpe progenita, in vrbis suæ territorio basilicam construxerat, reliquiasque beati martyris condiderat. Ad hanc ergò ædem mulier accedens, orat per triduum. Die autem tertia aduenit natalis Baptistæ Dominici. Stante autem populo, & lectionum dogmata auscultãte, subitò murmur magnum oritur: presbyter verò, qui solẽnia celebrabat, comprimere voces cupiens, interrogat quid hoc esset. Cui vnus ex adstantibus ait: Murmur mitescere non potest: quia virtus Domini miraculum prodidit. Eccè enim mulier illa, quæ se cæcam testabatur ortam, erumpente ab oculis sanguine, visum recepit. Tunc omnes benedixerunt Deum, cognoscentes pariter, quæ fuerant gesta.

Solẽnis dies natalis S. Iohannis Baptistæ.

Cæca videt.

Cap. 48. De reliquijs, quas Nauinus presbyter detulit.

Nauinus presbyter domûs Vibriacensis, martyris huius glorioſi reliquias expetiuit, quas ex iussu beati Auiti Pontificis sumptas, cùm psallentio vsque ad basilicam sancti Ferreoli, quæ procùl ab ipso vico sita est, perduxisset, vnus ex energumenis est mundatus. Procedens autem psallendo, cùm ad Medianam peruenisset, palàm hoste improbo virtute sancti depulso, puella alia purgata discessit.

Alius energumen' purgatur.

Item alia dæmoniaca

Cap. 49. Quòd eiusdem reliquijs multi infirmi sanati sunt.

Accedens autem ad locum, vbi oratorium, quod in honorem sancti construxerat, posuit hæc pignora in altari sancto. Veniens autem ad eum vnus cum amissis oculis, alius manu debilis, impleta oratione, hic lucẽ percipit post tenebras, manûs ille vsum post otia diuturna. Mulier etiam, nomine Aeterna, cum filia, ab hoste iniquo vexata, ad hoc altare curata, cum prole sospes abscessit.

Multi sanantur.

Cap. 50. De alio cæco illuminato.

Frigoretici etiam in illo loco multi sanati sunt. Sed quoniam non est absurdum, si

beatus

beatus Iulianus cum Iohanne aut Martino dona sanitatum impertiatur, cum quibus victor seculi in cælo tripudiat: referam adhuc, qualiter cum Nicetio Lugdunensi simili virtute floruerit. Igitur infra terminum territorij Turonici Litomeris quidam in honore sancti martyris basilicam ædificauit, in qua nos ex more ad benedicendum euocati, sancti Iuliani martyris pignora cum Nicetij Lugdunensis reliquijs collocauimus. Sed non multo pòst tempore cæcus adueniens, dum fideliter orationem fudit, visum recipere meruit. Memini huius rei in libro vitæ sancti Nicetij: quia dignum est, vt communis virtus vtriusque sancti scripta connectat.

Cæc⁹ videt. Istius S. Nicetij vita habetur Tom. 2. Aprilis secunda.

Ex his miraculis Lector intendens intelligat, non aliter nisi martyrum, reliquorumque amicorum Dei, adiutorijs se posse saluari. Ego autem Domini misericordiam per beati martyris Iuliani patrocinia deprecor, vt aduocatus in causis alumni proprij coram Domino assistens, obtineat, vt absque impedimento maculæ vllius, huius vitæ cursum peragam, atque illa, quæ confessus sum in baptismo, irreprehensibiliter teneam, fideliter exerceam, ac viriliter vsque ad consummationem huius vitæ custodiam, Amen.

Nota preces tanti pontificis.

COMMENTARIVS DE SANCTO PROPHETA ET PRAECVRSORE ET MARTYRE IOHANNE

Baptista, ex Simeone Metaphraste. Nos numerum capitum margini adiecimus.

29. Augusti Cap. 1.

IOHANNEM Baptistam, magnũ illud decus orbis terrarum laudare, desiderare quidem licet omnibus: vt pro dignitate autem laudet, nemo potest cõsequi. Quis enim illi laudem cõtexet pro dignitate, quem omnibus hominibus esse superiorẽ dixit omnium opifex? Quoniam autem hic est illius amicus, & perfectus imitator, ei quoquè omninò gratũ fuerit id, quod sit pro viribus. Sunt ergò à nobis res illius narrandæ, diuini Lucæ vestigia sequentibus, vndenàm ortus sit, & quomodò, & quenam fuerit eius educatio, & quonam fine vitę vsus sit hic vir magnus & admirabilis. Dicenda sunt autem, non vt narrentur ijs, qui nesciunt, (Quomodò enim, cùm omnes res illius celebrentur ab omnibus?) sed vt omninò percipiamus voluptatem in eis commemorandis. Sic verò habent:

Matth 11.

Cap 2. Luc. 1. 1. Para. 24.

Temporibus Herodis, qui fuit Rex Iudææ, sacerdotem dicit fuisse diuinus hic Lucas, Zachariam quidem nomine, ex vice autem Abiæ: quæ in sorte sacerdotum octaua erat. Ei autem fuisse etiam vxorem, quæ orta quidẽ erat ex filiabus Aaron, vt vtrinquè esset Zacharias sacerdos legitimus? Vocabatur autem Elisabeth. Eis verò suo testimonio tribuit iustitiam ante oculos Dei. Ipsa enim est ea, quæ est vera iustitia: quandoquidem ei soli aperta sunt corda hominum. Et quòd in omnibus eius mandatis & iustificationibus ambularent citra reprehensionem. Quanquàm autem essent tanta virtute præditi, eos tamen dicit caruisse liberis: quod erat probro veteribus, non leue & contemnendum, sed aliorum omnium grauissimum. Quod quidem vobis magno debet esse solatio, quicunq; bonæ quidem vitę vobis estis conscij: sæpè verò vobis minùs æquæ & prosperæ succedunt res humanæ.

S. Iohannis parentes.

Carere liberis, patribus veteris testamẽti, maximo fuit probro.

Huic autem Zachariæ, dum sacerdotali munere fungeretur, visum esse dicit Angelum Domini stantem à dextris altaris. Cuiusnam autem altaris? Incensi. Erat enim alterum oblationum. Et Zachariam quidem illuc solum subijsse in ipsa hora incensi, totam autem populi multitudinem fuisse extrà, vrentem oratione. Conturbato verò & perterrefacto Zacharia propter spectaculum, Angelum ei soluentem metum, dixisse: Noli timere: auditæ sunt enim preces tuæ. Te autem fuisse exauditum probatur, quòd & sit tibi promissus filius, & significetur, quemadmodum sit vocandus, & quòd propter eius ortum prædicatur gaudium. Sed quid, dixerit quispiam, est consequens, vt ille, qui pro populi peccatis intercedit, accipiat promissionem, fore vt ei nascatur filius? Est certè valdè consentaneum & conueniens. Nam qui ab illo erat suscipiendus, is erat futurus præco agni, qui tollit peccatum mundi: quemadmodum ipse clamat.

Cap. 3. Luc. 1.

Angeli apparentes hominib⁹ semper metum soluunt.

Iohan 1

Futurum

Futurum autem eum magnum prędicit, non quidem absolutè, sed coram Domino: Sicut etiam ipsos parentes priùs dixit iustos esse coram Deo. In quonam autem ipsum fore magnum dicit diuinus Lucas? Num omninò in abundantia spiritûs? Neq; enim diuinæ gratiæ eum solùm dicit futurum participem. Sed replebitur, inquit, spiritu sancto, & non post aliquod tempus, neq; cùm ad aliquã peruenerit ętatem, sed adhuc in vtero matris. Quod autem erit eius munus, & quidnam aget? Conuersionem multorum filiorum Israel ad Dominũ Deum eorum. Adde etiam reliquam laudationem, ô Angele. Et præcedet coram eo in spiritu & virtute Elię. Nam sicut ille erit præcursor secundi aduentûs Christi, ità hic fuit primi, pari virtute, & pari potestate, & eodem spiritu. Et conuertet corda patrũ ad filios. Quid significans, nisi quòd efficeret, vt Iudæi parérent doctrinæ Apostolorum? Hi enim erant illorũ filij cognatione sanguinis: quorum etiam prudentiæ visi sunt obedire, qui tunc erant inobedientes. Eò enim tendit illud, Et parare Domino populum copiosum, nempe quòd, vt populus Iudaicus paréret Christo, etiam antequàm Christus apparéret, ab Iohanne scilicet fuerit paratus, & eius linguæ præda factus fuerit. Cap. 4. Elias præcursor secundi aduentûs Christi, Iohannes primi.

Quoniam autem tu (hæc enim dicit Angelus Zachariæ) visus es non credere meis verbis, & eius, qui me misit, & cui assisto, virtutem non attendens, attendisti potiùs imbecillitatem corporis, & ad hoc solùm adspexisti: imponetur tibi pœna, vocis mutatio, & donèc euenerint ea, quæ dicta sunt, eris obnoxius silentio. Statim autem pœna affuit, & simul cum Angeli voce extincta quoquè est vox Zachariæ. Apertum verò eius indicium, nutus. Erat enim, inquit, eis annuens, populo scilicet, propterea quòd ei sermo deesset. Tuum ergò est hoc, ô maximi Præcursor, & arcanæ tuæ ab initio potentiæ, vt & patri solueres linguæ vincula ex solo nomine, & matri naturalis pedicas sterilitatis: sicut etiam multis posteà, pœnitentiæ prædicatione, soluisti vincula peccatorum. Verumenimuerò Zacharias quidem, ab eo iam peractis diebus ministerij, domum reuertitur: Elisabethę autem posteà ex inopinato elucet conceptio. Et abscondit se, inquit, menses quinque, quòd in senectute, tanquàm præter tempus, concepisset, erubescens. Cap. 5. Zacharias silentio castigatur. Luc. 1.

Sexto autem mense (oportet enim ea connectere, quæ sunt consequentia ijs, quæ sunt proposita) quę ad eam genere attinebat, Maria, dico Deiparam, quæ degebat in domo spõsi Ioseph, qui erat in ciuitate Nazareth, cùm ei illic allatus esset bonus nuncius carnis à Verbo susceptionis, & propter rem nouam de naturę dubitaret legibus, apertè audit ab Angelo, & alioquì confirmante id, quod dixerat, & ad fidem trahente tali exemplo: Eccè enim, quòd cognata tua Elisabeth ipsa quoq; concepit filium in senectute suã: & hic est sextus mensis ei, quæ vocatur sterilis. Deindè paulopòst consequitur Mariæ cum festinatione in montana ascensus, & eius in domum Zachariæ aduentus. Festinauit enim, vt gratularetur Elisabeth de bono nuncio huius nouæ conceptionis. Accedit ergò, & benignè eam salutat seu appellat. Salutatio autem, est dulcis exultatio infantis, qui est in vtero. Iam enim ex vẽtre didicerat seruus Dominum, qui erat in ventre: & cùm sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè ostendebat læta exultatio. Cap. 6. S. Mariæ salutatio quãtę fuerit virtutis.

Nè te lateat autẽ magna Elisabethæ moderatio, & submissio cum admirabili prædictione. Erubescebat enim, quòd ad eam venisset Virgo, cùm id eius longè superaret dignitatem. Et ideò, Vndè hoc mihi? inquit. Sicut etiam illius filius fecit ad Domini aduentum. Et tu venis ad me, dicens in tempore baptismatis. Vide aũt, quemadmodùm Virginem appellat. Eam & matrem, & dominam suam nominat, quinetiam benedictam dicit in mulieribus. Et id, quod gestabat in vtero, fructum vẽtris eius appellat admirabiliter, & prẽter opinionem. Quid hoc significans? Quòd seminis viri minimè erat particeps. Et in domo quidem Elisabethæ habitauit Virgo circa tres menses. Deindè ea quidem sic domum reuertitur, Elisabethæ autem impletum fuit tempus pariendi. Quanam verò de causa ad tres menses, & non plures, fuit cohabitatio? An omninò, quod tunc esset paritura Elisabeth? Si enim circa sextum mensem, ex quo ea cõceperat, missus fuit angelus ad Virginem, ipsa autem cùm apud Elisabeth veniisset, menses tres apud eam permanet: clarum est, quòd cùm finitũ esset tempus conceptionis, quod nonus mensis circunscribit, in domum suam Virgo reuertitur: & fortassè hac de causa, quòd vniuersa multitudo erat ventura in ædes Zachariæ, cùm instaret tempus pariendi Elisabeth, pudor autem virginalis hæc minimè sustineret. Cap. 7. Humilitas S. Elisabeth. Matth. 3. Cur Maria non diutiùs quàm ad 3. mẽses apud cognatam manserit.

Vndenàm verò venit in mentem Elisabethæ, vt infanti imponeret nomen Iohannis, Cap. 8.

nis, quod reuerà erat nouum, & ab eorum genere alienum? Vndenàm autem, nisi reuerà ex spiritu sancto, & ex virtute eius, qui nascebatur? Neque enim ei hoc significauit maritus. Quomodò enim, cùm ei esset adhuc lingua præpedita? Certè etiam postquàm hoc scripto significauit Zacharias, (nutu enim non poterat) admirati sunt, inquit, omnes. Propter quamnam aliam causam, quàm propter parentum conuenientiam circa nomen infantis? Simulatquè ergò scribens nominauit, linguæ quoquè dissoluta sunt vincula, & cœpit loqui. Sed cur inuadit timor omnes, qui circùm habitabant? Quòd oportebat clara præcurrere miracula, & propter promissionem eius, qui erat nasciturus, & propter tam eximiũ illius partum, vt ab initio fide dignus præclarè apparéret. Significat autem hoc quoquè id, quod subiungitur, quòd admiratio & metus inuaserit omnes, scilicèt eos, qui audiebant; Quisnam erit, dicentes, hic puer?

Luc. 1.

Cur puer sit vocatus Iohannes.

Verumenimuerò ne hæc quidem nos prætereant, neq; socordiæ accusemur in ijs, in quibus debemus potiùs conferre studium & diligentiam. Vide enim quemadmodùm lingua Zachariæ, depositis quibus alligabatur vinculis, non solummodò loquitur, sed etiam, vt prophera, cœpit futura pulchrè prædicere, atque adeò de ipso filio prædicere, qui eius linguæ vincula immiserat, & ea relaxauerat. Prædicit enim eũ futurum prophetam altissimi, & præiturum esse ante eius faciem, paraturum autem esse vias eius. Sed hæc quidem sic. Consequebatur autem, inquit, Iohanni pro ratione ætatis, spiritalis quoquè gratiæ accessio. Hoc enim sibi vult Euangelista, dicens; Puer autem crescebat, & confirmabatur spiritu: & quæ sequuntur. Quinetiam cum dicit fuisse versatum in solitudinibus vsque ad tempus, quo se demõstrauit Israëli. Sed quanam de causa noluit conuersari cum populo, & peregrinationis amicus fuit, & solitudinis? Nè euanesceret populi in eum reuerentia, vt quæ offusceur & flaccescat conuersationis assuefactione? quinetiam vt dum argueret, faciliùs admitteretur? & dum testimonium ferret, esset fide dignus, nunc quidẽ Iudæorum arguens improbitatem, partìm autem Christo ferens testimonium.

Cap. 9.

Ibidèm.

Ibidèm.

S. Iohannes cur in solitudinẽ sese abdiderit.

Verumenimuerò Zacharias quidem senex & sacerdos, vt à patribus de eo tradita tenet narratio, cùm vitam produxisset vsque ad ipsum Dei & Saluatoris nostri ortum secundùm carnem, & cùm maternis vlnis (ô diuinam submissionem) eum vidisset gestari, & sic ab ea sæpè in templum introduci, & eum esse Deum minimè ignorâsset, propterea ei concedit, vt ingrediatur in sancta sanctorum, cùm cognouisset eam esse Deiparam, & vt illic stet, ei largitur propter excellentiam. Sed hæc quidem ità se habebant. Ea autem res clariores ex Iudæis (ità enim vult, quę traditur, narratio) ad iram accendit, & efficit, vt in senem grauiter insaniant. Etenim audiebant, inquit, ab eo Regem creatę naturæ ad humanam venisse generationem. Metu ergò, nè Regi parérent, concipiunt laborem, vt ait Esaias, & pariunt iniquitatem: & cùm essent procliues ad malitiam, & ad effundendum sanguinem, non minùs quàm aquam è manu, vna nocte in templũ irrumpentes, in conspectu (proh dolor) altaris occidunt Zachariam. Deindè cùm sanguis locum admodùm cruentâsset, & cędem factã planè argueret, terra effossa abscondunt mortuum parricidæ, vt qui cædis quoq; scelus vellẽt abscondere. Hoc autem est reuerà difficile. Est enim scelus factu quidẽ facile, postquàm autem factum sit, celatu difficile. Et sic quidem narratur fuisse occisus Zacharias.

Cap. 10.

Esa. 59.

Cædes Zachariæ.

Aliud quoquè traditur non minùs receptum, quòd propter puerorum cædem ab Herode factam, is quoquè fuerit interemptus. Postquàm enim in omnem partẽ peruasit edictum, quod iubebat interfici pueros in Bethleem, simul & in montanis, vt communi cæde horum puerorum, eum etiam vnà interimeret, qui erat suscitaturus mortuos: & sic ipse metum exuëret principatûs; ea enim de causa omnes pueros fuerat aggressus occídere: (Proh dolor, ad cuiusmodi cœpta impelluntur homines propter gloriæ cupiditatem) tunc quærebatur quidem filius quoquè Zachariæ ad cædem, vt qui nupèr esset natus: non inueniebatur autem. Etenim quomodò Ioseph iubebatur fugere in Aegyptum cum Maria & puero, ità etiam Elisabeth quandam speluncam ingressa cum infante, in ea habitabat. Quoniam ergò infans ab eis apprehendi non poterat, totam iram ij, qui puerum quærebant, effundunt in Zachariam: & cùm in templo inueniissent, (etenim rursùs vice sua attendebat altari incensi) interficiunt celantem filium, vt qui eum nollet eis ad cædem tradere. Et sic duplicem assequitur coronam, quòd & Deo ministrans, mactatur apud ipsum altare, & quòd cum infantibus primus Christo sacrificatur.

Cap. 11.

Matth. 2.

Ambitio qd efficiat.

Matth. 2.

Cùm

Cùm hęc sic processissent, & post multos quidem annos è viuis monarcha excessisset Augustus, Tiberius autem, qui monarchię ab illo susceperat dominatum, quindecim iam annos in imperio transegisset: quinetiam Herodis alienigenæ regno in quatuor principatus diuiso, & totidem numero filijs distributo, qui quidē erant Archelaus, & Herodes, & Philippus, & Lysanias: cùm prima quidem tetrarchia esset Iudæa, eam autem administraret Archelaus, qui erat primus inter filios: cumque omnibus sceptro Romano collum inclinantibus post primam descriptionem, ducesq; & pręsides, quibus Reipublicæ cura mandabatur, Roma accipientibus, Pontius Pilatus tunc præses esset Iudęæ, qui quoniam Tiberio Cęsari erat intimus, ideò pręmiū suæ in eum amicitiæ, hāc acceperat administrationem. (Oportebat enim, cùm venisset Christus, cui imperare erat repositum, vt ait propheta, cessare principes ex Iuda) Et Galilææ quidem tetrarcha esset Herodes, vt sacrum dicit Euangelium: Philippus autem eius frater esset tetrarcha (oportet enim, tanquàm ornamento aliquo, ipsis vti eloquijs) Iturææ & regionis Trachonitidis: & Lysanias, Abilinę: sub Pontificibus Anna & Caipha, Iohannes definitum expectans tempus, (vt sacra dicunt eloquia) quo se Israeli ostenderet, morabatur adhuc in solitudine, quam habitauit vix solutus à fascijs, exercens vitā Angelicam, & liberam ab omnibus impedimentis & omni supellectile. Non enim tecto, non mensa, neq; aliquo alio ex ijs, quæ sunt huiusmodi, indigebat. Nō terram arauit, non sulcum proscidit: non in sudore vultûs, quam quidem meam & paternam nóui pœnam, panem comédit: sed arborum quidem summæ frōdes alimentum parabant: ex pilis autem cameli rude & sine arte confectum induebat vestimentum, vt eos, qui erant in mundo, ad quos non ità multò pòst vénit, doceret victûs tenuitatem, & instrueret, vt & humana despicerent, & eam, quæ reuerà erat apud antiquos, exercerent frugalitatem: qua priùs Adam honoratus, minimè opùs habuit vestibus. Clarum est enim, ei post transgressionem opùs fuisse vestibus.

Cap. 12.

Filij Herodis Ascalonitæ.

Gen. 49.

Luc. 3.

S. Iohannes vix solutus à fascijs manet in solitudine.

Genes. 3.

Austeritas vitæ eius.

Cùm autem tempus iam dictum aduentâsset, & seipsum Israëli patefecisset, cuiusmodi erat ad afferendam admirationem homo, qui triginta annos habitârat in solitudine, & se velutì perpetuo damnauerat exilio, & cum nullo omninò homine versari statuerat, & ab ineunte ætate vitam elegerat monasticam, vt qui tunc primùm veniret in conspectum hominum? Statìm enim, vt iam diximus, ab incunabulis lubenter versatus fuit in solitudine, nulla re humana omninò indigens, simul cum moribus loquentem formam & vestem attrahēs, vt qui fuisset filius Pontificis, & testimonium de eo ferentem Esaiam apertè induceret. Illud enim, Vox clamantis in deserto: de eo scilicet dictum est. Nouus quidem Elias ostēsus ex omnibus, vel potiùs omnibus persuadens se habere illo aliquid amplius, quatenùs plus est omninò versari in solitudinibus, quàm in ciuitatibus, in quibus erat Elias. Ea de causa erat Iudæis mirandū in modum venerabilis, & tolerabantur eius repræhensiones. Quomodò enim eos increpans & vocans genimina viperarum, etsì manu essent valdè prompti, & propensi ad cædem, eos non adegit ad insaniam?

Cap. 13.

Iohannes monachus ab infantia.

Esa. 40.

Matth. 3.

Verumenimuerò attendendum est, quàm fuerit Iudæis Baptista admirabilis. Eis enim iniecit suspicionem, nè ipse reuerà esset Christus. Et ideò extitit vox illa, quæ ex alto testimonium filij tribuebat ei, qui baptizabatur: & columba, quæ aduolauit, & apud illum solum mansit. Illum autem nihil ex his extulit, neque vnquàm visus est primas partes sibi vēdicare, sed sibi potiùs extremam adsciscere humilitatē. Quid enim sibi vult illa calceamenti corrigia, nisì quòd omninò recusaret se cum Iesu conferri, & diceret se non esse idoneum, qui solueret corrigiam eius calceamenti? Et alioquì cùm à Iudęis, missis ad eum legatis ex sacerdotibus & Leuitis, interrogaretur, Confessus est, inquit, & non negauit: & confessus est, se nullo modo esse Christum: etsì illi ad exprimendam Baptistæ confessionem, quòd ipse esset apertè Christus, quid non faciebant? Eò enim cum alijs hæc tendebat interrogatio; Quid tu baptizas, si tu non es Christus? Quinetiā à proprijs discipulis Christo inuidentibus, & propter baptismum nonnihil vellicātibus, (ad eum enim sensìm accedētes, & ad æmulationem accedentes: Cui tu testimonium tulisti, aiebant, eccè is baptizat) ille ne tantillùm quidem abducebatur: apertè autem dicebat, seipsum non esse Christum, sed missum. Christum verò & Agnum Dei vocabat, & se quidem oportere minui, illum autem augeri confitebatur. Non autem erat Iudæis solùm venerandus Baptista, & verè dignus, qui haberetur in admiratione: sed etiam ipsi Herodi, & ei magìs, quàm Iudęis, quòd ei non solùm pudorem, sed metum quoquè iniecerat. Timebat enim, inquit, Iohannem, quòd

Cap. 14.

Magna humilitas ei⁹.

Iohan. 1.

Iohan. 3.

Marc. 6.

sciret virum sanctum & iustum eum esse. Quinetiam eum audiens, multa faciebat, & eum lubenter audiebat. Nam illud quidem habebat ex conscientiæ cõdemnatione, quòd eum timeret, inquam, cùm prauè & sceleratè viueret: hoc autem ex virtute dicentis, quòd omninò eum lubenter audiret. Et sic efficit quidem virtus, vt eam illi quoquè reuereantur, qui sunt ab ea omninò alieni.

Virtutem etiã improbi reuerentur.

Cap. 15.

Sed reuerà magnam vim habet intemperans cupiditas, & res est omnium efficacissima ad animam redigẽdam in seruitutem. Sicut etiam hunc Herodem miserè admodùm affecit, dũ non secùs àc mancipio, Rege (proh dolor) vsa est. Qui despecta sua vxore, (ea autẽ erat filia Aretæ Regis Arabum) & contemptui habito eius amore, plurimi faciebat amorem Herodiadis. Eam enim, cùm esset vxor fratris Philippi, duxit præter leges, cùm iam haberet semen fratris. Illis enim solis permittebatur hoc facere, quorum fratres reliquerãt vitam absque filijs. Permittebatur autem omninò hoc consilio, vt semen susciterent fratribus. Propter hæc ergò Iohannes Herodem reprehendens, visus est surdo canere, & loqui in aurẽ mortuo: etsi solitus esset priùs eum lubenter audire, & sciret eum in magna haberi reuerentia. Sed amor Herodiadis, qui, vt diximus, eum inuaserat vehementiùs, efficiebat vt nihilifaceret verba Iohannis: & illum quidem coniecit in carcerem, Herodiadi autem gratiorem præbuit audiẽtiam, & liberam dedit potestatem sui explendi desiderij.

Deut. 25.

Libidinis mãcipium Herodes.

Cap. 16.

Cæterùm Baptista, vt qui esset propheta, vel potiùs propheta superior, cùm præcognouisset se per Herodem quidem mox esse excessurum ex hominibus, suos autẽ discipulos hominem quidem solùm existimare esse Christum, ipsum verò esse Christo longo interuallo præstantiorem: vellet autem hoc corrigere iudicium, vt quòd non rectè haberet, quoniam neque desiderabat assentationem, neque præter veritatẽ volebat ornari gloria: quid facit? Cùm ille elegisset duos ex suis discipulis, mittit ad Iesum, qui rogarent: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et hoc statuit facere, non ipse volens discere, sed illos doceri potiùs. Quomodò enim opùs habuisset discere, quem nouerat ex vtero, antequàm ex eo prodiret, & quem doctus à patre, apertè prædicauit in omnibus? Quibus, cùm venissent, & hæc Christo dixissent, ille quidem primùm nullam dat lingua responsionem, sed factis potiùs respondens, se ipsum esse ostendit, quem quærebant, signorum magnitudine, quoniam ea ipsa hora multa signa fecerat: deindè verò etiam per verba adijciens responsionem: Euntes, renunciate, inquit, Iohanni ea, quæ audistis, & quæ vidistis. Quænam autem ea sunt? Cæcorum correctio, leprosorum mundatio, surdorum auditio, mortuorum resurrectio: & quæ deincèps consequuntur. Propter quæ diuinè subiungit: Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Quid hoc dicens, aut quid volens ostendere? Quòd vel eius supercilia (vt ait diuinus Dauid) examinãt filios hominum, & quæ ab eis agitantur in cordibus, eius oculos minimè effugiunt. Ipsi enim apertè erant, qui scandalizabantur.

Matth. 11.

Cur S. Iohãnes discipulos ad Christũ miserit.

Psal. 10.

Cap. 17.

Postquàm autem ij redijssent ad Baptistam, volens Christus ijs quoquè mederi, quę turbæ circunsistentis animum perturbabant? (Iam enim rectè se habebant Iohannis discipuli.) Verisimile nanque erat turbam dubitâsse, num hæc dicta essent à Iohanne ambigente, vtrùm is sit, qui venit, an alium fortè expectare oporteat, vt qui vel propter carcerem in metum incidisset, vel etiam pœnitentia ductus esset eorum, quæ priùs dicta fuerant. Has, inquam, dubitationes Christus corrigens: Quid existis, inquit, visum in desertum? Arundinem vento agitatam? Aut eum, qui est in mollibus vestibus? vel prophetam tantùm? Hæc autem post discipulorum Iohannis reuersionem, sicut diximus. Nẽque enim eis præsentibus volebat laudes contexere Baptistæ, quoniam assentantis potiùs, quàm vera dicentis, existimata essent ea, quæ dicta sunt. Ad quid ergò exemplum arundinis, quæ vento facilè agitatur, quàm vt ostendat hominem facilem & mobilem, venti campum, vt est in prouerbio: & mentem, quæ facilè duci & transmutari potest, quæ seruit temporibus, & citò ab eis transfertur? Non ergò à priore illa mente & sententia traductus est Iohãnes: quoniam cum adducto exemplo pugnat ex diametro. Est enim ille firmus & solidus, arundini, quæ facilè circunfertur, omninò dissimilis. Quid autem illud, In mollibus vestibus? Eos innuit, qui viuunt in delicijs. Probabile enim erat Iudæos cogitare, quòd qui primùm fuerat firmus ac robustus, & assuetus laboribus, deindè delicijs vsus, tunc euaserat delicatus, & inierat fœdus cum mollitia? Quorum neutrum fuisse Iohannis animi & vitæ, certum testimonium est, & vestis, & carcer. Non enim cõdemnatus esset illum habitare,

Christus in absentia discipulorum cur Iohannẽ laudauerit.

bitare, si sciuisset seruire tempori, & cedere Regibus se iniquè gerentibus: cùm præsertim ei non esset necessè loqui ad gratiam, sed solùm tacere sufficiebat, vt omnibus modis obseruaretur & coleretur. Quomodò autem accipiendum est illud, Eum esse plus quàm prophetam? An quòd conspectus sit propinquus Christi aduentui ad homines? Mittam enim, inquit, Angelum meum ante faciem tuam. Quod quidem nihil aliud significat, quàm, proximè. Nam ij quoquè, qui in progrediendo præcedunt continenter Regibus, ij scilicet & maiorem, quàm alij, habent authoritatem, & sunt ei coniunctiores. Malach. 3.

Et sufficit quidem lingua Dominica ad ferendum Iohanni testimonium de excellentia inter homines, & quòd nulla mulier eo maiorem pepererit. Inueniet autē qui velit, veritatem quoquè rerum idem dicere, si illius mensam cogitet, si illius viuēdi rationem, si excelsam illius mētem. Tanquàm enim, qui è cælo venisset, sic terram obibat, corpus tanquàm superuacaneum & ocioſum aliquid inferēs, & eius ferè nullam curam gerēs, hymnis & precibus assiduè deditus, propemodùm quidem nec terram tangens, ad cælum autem mēte sublatus, & Deum solum purè contingens, nullam rem humanā vendicans, sed nouam vitæ viam ingrediens, vt qui esset simul tranquillus & vehemens. Etenim cum populo quidem Iudęorum strenuè & fortiter, cum Rege autem liberè, cum suis verò discipulis comiter admodùm & benignè loquebatur: non leuiter quidem & temerè, sed vnumquodque scilicet, vt oportebat. Quomodò ergò non erat hominibus maior, qui sic erat affectus? Quid autem sibi vult id, quod subiungitur, Minor quidem, in regno autem cælorum maior? An nè nimię laudes Iudæis aliquam parerent absurditatem, & darent eis occasionem, Christo præferendi Iohannem? Minorem autem omninò & ętate, & multorum opinione seipsum vocat. Erant enim quidam, qui ei non solùm tribuebant humilitatem, sed & voracem, & vinipotorem non verebantur eum vocare. Cap. 18. Sanctitas eius eximia. Christus vt minor Iohanne. Matth. 11.

Sed iam ad eius quoq; mortem est transeundum, quā ille subijt propter reprehensiones, vt qui perpetuò aduersùs peccatum decertauerit, non timens dies (vt dicam cum diuino Dauide) non formidans vultus regum, qui Deum & leges despiciunt? sed apertè arguens eos seruos voluptatis, qui alijs (ô iura & leges) volent imperare. Nam postquàm iam fuisset inclusus carcere, (eo enim illic dimisso, digressi sumus) Herodes faciebat cœnam in suo natali proceribus, & tribunis, &, vt sacrum dicit Euangelium, primis Galilææ. Deindè in cœna oblectationes, & * honestæ recreationes. Oportet enim eas quoq; dicere, quibus Rex vsus est apud eos, qui inuitati fuerant. Accedit puella saltans, non plebeia aliqua, aut vna ex vulgo, sed quæ nominata fuerat filia Regis, & illius ipsius Regis, qui cōuiuio exceperat. Nec erubescebat Regina filiam, eamque, vt videbatur, virginem introducens, & saltantem producens in conspectum tot masculorū, rem pudicis oculis non solùm iniucundam, sed etiam vitandam. Sed id consultò agebat, vt cognosceretur quàm esset honesta ea, quam Rex duxerat, & ex fructu arbor, & ex filia mater aperta euaderet. Et ipsa quidem per illam: qui duxerat autem, per vtranq; laudādus videretur & beatus. Vide verò mali quoquè accessionem. Patri placuit id, quod fiebat, propter quod oportebat eum magis pudore affici: & sic placuit (ô regiam munificētiam) vt polliceretur se ei regnum suum esse diuisurum, ad remunerandam rem tam publicè vtilem, & magno studio dignam: & quod est deterius, cùm nec illa petijsset, sed ipse eam ad rogandum incitâsset. Cap. 19. Psal. 55. Marc. 6. * for. inhonestæ Ex fructu arbor cognoscitur.

Illa autem laudis quoquè & gloriæ mouetur cupiditate, & rem petit longè maiorem, vt quę cùm esset fœtus viperæ, didicisset ab ipsa matre petitionem. Quærit enim non dimidium regni sibi promissum, neq; aliquid eiusmodi, sed rem, proh dolor, quæ omnia regna terræ superat, & cum qua ne ipse quidem mundus potest conferri, si eius spectes precium: nempe caput viri, quod tu quoquè priùs, qui seruus es potiùs, quàm Rex, in maximo honore habuisti, vt ipsa dicunt Euangelia, & nos priùs ostendimus. Nunc autem propter à ratione alienum tui animi motum, & eius repræhensiones, in vincula conijcis virum illum venerādum, & non solùm conijcis, sed etiam interimis: & illud caput malis vendis amoribus, tales, ô infelix, gratias ei largiens, cuius tu turpi amore tenebaris. Quis verò fuit hic prætextus? Nè iusiurandum transilires, iusti interemptiō. Clarum est enim, te esse pollicitum, regni tui dimidium ei daturum. Hoc autem quid est aliud quàm opes, pecuniæ, iugera terræ, gloria ad tempus, quorum ipse eras dominus? Hæc enim si ei à te ex æquo essent diuisa, tuum conseruâssent iusiurandum. Viri autem cædes, viri dixi, immò verò plus quàm viri, quid cum his commune Cap. 20. Filia Herodiadis fœtus viperæ.

habebat apud eum, qui temperanter viuit, & rectas leges sequitur? Nisi hoc tibi erat regnare, ô optime, subiectos nulla de causa interimere? Tu autem præ te tulisti te molestè ferre, vt qui necessè habuisses iusti viri cædem permittere, iurisiurandi, & non legum, solùm custos diligens. Sed satis intellectum est, te ad nouercæ, vt aiunt, flere tumulum, & præ te ferre te illud dare inuitum, quod magis gaudebas, quàm ij, qui petebant.

Simulatio Herodis.

Cap. 21. Infertur autem caput plenum sanguine, inuitatis quidem tetrum spectaculum, & quod omnem conuiuij lætitiam poterat in dolorem conuertere, matri autem puellæ maximam afferens voluptatẽ. Talem enim sitiebat eum videre, qui eam prohibebat, nè viueret ex sui animi sententia, & zelo linguam habebat non minùs gladio acutam, licèt mutam. Diuina enim quędã res est virtus, & quæ vinci non potest, vt quæ etiam post mortem eius, qui eam possedit, adhuc dominetur. Qui enim erat adeò turpis, & abominandus, & voluptatum seruus Rex, qui cædem talis viri, tanquàm vnius abiecti & cõtempti, iussu fecerat, vide quemadmodùm post illius mortem euadit timidus & meticulosus. Adeò certè timidus, vt eum, qui erat mortuus, putaret propè esse morte superiorem. Cùm enim de Iesu audijsset, Euangelium inquit, Herodes, & quanam faceret miracula. Hic est, inquit, Iohannes Baptista hic surrexit à mortuis. Huius autem rei probatio erat. Virtutes enim dicebat operari in eo, Domini signorum & miraculorum sic vocans operationem. Postquàm autem fuit interfectus diuinus ille Iohannes, & magna contentione petendum caput præmium saltationis donatum fuit illi debacchanti iuuenculæ, & id per ipsam habuit mater illa, cùm id accepisset, quod ardenter sitiebat, profundè infodit, & apud se rutò abscondit, vt ex ijs, quæ à Patribus sunt tradita, narrationibus scriptisq; licet discere. Magnus enim timor, & magnitudo eius, quem habebat odio, efficiebat, vt ipsa sibi caueret. Neq; permittit caput coniungi cum corpore, dubitans nè sic resurgeret, & ad priores rediret reprehensiones. Sed si, inquit, apud me caput rectè abscondatur, id non facilè potuerit resurgere.

Virtus semper inuicta.

Matth. 14.

Caput S. Iohannis defoditur.

Cap. 22. Marc. 6. Luc. 9. Postquàm autem curæ fuisset eius discipulis, vt reliquum corpus in quodam loco insigni honorificè sepeliretur, ij ad Iesum venientes, omnia ei renunciant. Ille autem, vtpotè ex eo dolore affectus, non ampliùs patitur manere in regione, sed illinc surgit protinùs, & vnà cum suis discipulis nauem conscendens, venit in desertum quendam locum Bethsaidæ, & se, & illos quiete recreans, & velutì consolans tristitiam. Atque diuinus quidem Iohannes, cùm præter alia bona, quibus erat locuples, etiam, quod à Christo acceperat, testimonio fuisset honoratus cælorum, quibus erat dignus, sortitus fuit habitationem, cùm triginta duos annos, & sex menses peregisset in terra. Herodem autem Dei iustitia, etsì vtplurimùm soleat esse tarda ad supplicium, tamen hìc fortassè insigne scelus habens odio, haud ità diù pòst inuadit. Postquàm enim ille suam vxorem, propter vehementem amorem in adulteram, & odio habuit, & repudiauit: ea non ferens contumeliam, vénit ad Aretam suum patrem, qui erat Rex Arabum, vt anteà dictum est, eique & insolentiam & alia omnia (vt semèl dicam) exposuit, & petijt, vt vlciscereturrem, quæ mulieri est intolerabilis. Ille autem (neque enim eius solùm, sed suam potiùs propriam existimabat contumeliam) bellum commouit aduersùs Herodem. Et cùm rem rectè gessisset, & illius exercitum valdè cecidisset, & alios quidem occidisset, alios verò redegisset in seruitutem, & subiectis flammis omnem esset populatus regionem, reuertitur. Et res quidem Herodis ità se habuerunt.

Bellum facit Herodi Aretas.

Cap. 23. Cæterùm huius adulteræ & illegitimæ vxoris Herodis, quomodò? Ipsa in longissimum quidem tempus vitam producit. Cùm suam autem vidisset filiam acerbo fine primùm vitam terminâsse, sic ipsa quoquè recedit, ijs, quæ illic sunt, omninò seruata supplicijs, & bibitura totam fæcem iustissimi calicis, qui est in manu Domini. Filia autem illius, quam quidem diximus perijsse ante matrem, cùm ad quendã locum proficisceretur, & tempore hyemis oporteret eam flumen traijcere, quoniam erat glacie concretum, id transibat pedibus? Cùm autem glacies non sine Dei numine omninò esset disrupta, ipsa quidem vsque ad caput defluxit misera, tunc quoquè velutì saltans laniationibus, non in terra, sed in aquis. Caput verò & glacie confractum, & valdè amputatum, relinquitur supra gelu, admirabile indiciũ Dei iudiciorum, ipsum quoquè diuisum à reliquo corpore, non gladio, sed glacie. Sed hæc quidem ità se habuerunt, & infame illud & sceleratum caput, propositum erat spectaculum omnibus, ea, quæ fecerat, in memoriam reuocans spectatoribus. Quemadmodùm autem illud

Psal. 74.

Filiæ Herodiadis horrendus interitus.

verè

verè sacrum, & magna cõtentione quærendum caput, in profundo terræ (sicut priùs diximus) à Baccha illa absconsum, admirabiliter rursùs eluxerit, & manifestum euaserit fidelibus; iam ad declarandum accedit oratio.

De inuentione capitis S. Iohannis Baptistæ.

Duo monachi ex Oriente profecti, cùm eos teneret desiderium fruẽdi conspectu sacrorum locorum Christi passionum, veniunt Hierosolyma. Alteri eorum dormienti appárens Baptista, & ostendit quisnam esset, &, cùm ad Herodis, inquit, Regis domum veneritis, (illic enim est meum caput conditum) à vobis maximè curandum est, vt id tollatis. Manè ergò accedens, qui visionem viderat, ea comiti communicat. Ille autem id, quod visum fuerat, inanem dicit esse visionem, non veritatem. Ipsum enim fortasse mouebat ad incredulitatem affectio æmulationis. Ea ratione & negligebatur id, quod imperatum fuerat, & ad effectum minimè deducebatur. Sequenti ergò nocte singulatim accedens præco veritatis, vtrisq; mandat eadem, dicens, nihil oportere dubitare: sed omni incredulitate deposita & socordia, curam gererẽt eius, quod fuerat imperatum. Cùm ergò ambo id, quod visum fuerat, rursùs sibi inuicèm significâssent, & soluta est incredulitas, & ab vtrisque via simul est confecta, Præcursore rursùs (vt semèl dicam) illam eis dirigente, & bono duce eis effecto. Breuì itaque ad locum perueniunt, & inueniunt sacrum caput, cuius amputatio fuerat pœna temperantiæ: & ideò non merebatur abscondi, sed potiùs prodire in lucem, ad sanctificationem & vtilitatem multorum.

Cap. 24. Appáret S. Iohãnes duobus monachis, eis indicãs vbi lateat caput suũ

Inuenitur sacratissimũ caput S. Iohannis.

Cùm id ergò sustulissent monachi, vt iussi fuerant, & in saccum ex pilis confectum id immisissent, (quod quidem fortasse factum fuerat de illius sententia, vt caput imitaretur indumentum totius corporis, quo vtebatur in solitudine) statim se parant ad reditum, rem verè desiderabilem, & supra millia auri & argenti (vt cum diuino Dauid dicam) fidelibus afferentes. Figulus autem quidam illo tempore, ex ciuitate quidem Emesa genus ducens, sed tanta laborãs inopia, vt ipsam odio haberet patriam, vt quæ cum non posset alere, ob idque charum etiam solum, nempe patriam ipsam, derelinqueret, & quasi secum habitantem paupertatem fugeret: hic cùm erraret in via, incidit in monachos, à quibus diuinus thesaurus, nempe Præcursoris caput, exportabatur. Cùm ergò ille vnà cum eis colloqueretur, & simul iter faceret, illi tradunt ferendum hoc excelsum & venerandum caput. Ignorante autem figulo quidnam esset, quod eius fidei commissum fuerat, illi appáret Præcursor, & in eius conspectum fugiens: Relictis, inquit, tuis cõmitibus, aufuge cum eo, quod habes in manibus. Hoc autem facit, monachorum quidem, vt est verisimile, frigiditatem condemnans & socordiam, vt qui rem tantam homini alieno & ignoto credidissent. Figulo verò hanc præbens occasionem, & rem gerendi rectiùs, & vitæ melioris. Nam cùm ille obedijsset, & latuisset, & cum tali thesauro domum esset reuersus, fuit deincèps florens opibus, & bonorum bonis per totam vitam repletus. Quomodò enim non erat futurus, qui non, vt ille comœdiæ Chremylus Plutum domum introduxerat, cæcum penitùs, & cui non est fidendum? sed veras diuitias, thesaurum, inquam, qui non exinanitur, secum habebat habitantes? Non oblitus autem ille, quum malè priùs rem suam gereret, sacrum illud & venerandum caput in omni honore habuit. Et hoc quidem tota vita sua fecit.

Cap. 25. Pſal. 118.

Eccè istorũ monachorũ socordiã, q̃ tãtum thesaurũ ignoto concrediderunt.

Dicesceit filatuisset, & cum tali thesauro domum esset reuersus, fuit deincèps florens opibus, & gulus asserbonorum bonis per totam vitam repletus. uans sanctũ caput.

Cùm autem esset decessurus, vbi illud imposuisset in hydria (sic enim fortè dispensabat, qui eius, qui propter me pauper est factus, paupertatem æmulabatur in omnibus) & deindè extrinsecùs eam arca inclusisset, & pulchrè signaculo obsignâsset, deponit apud sororem, ei, quæ euenerant, omnia aperiens, & quemadmodùm velutì quoddam inexpugnabile malum aliquandò ipsum atterebat paupertas: præter spem autem rebus mutatis, ad eas, quas nunc habet, opes peruénit, & bonorum affluentiam. Causam autem mutationis dicebat fuisse caput, quod in vase ostendebat inclusum: quod mihi, inquit, maiorem attulit vtilitatem, quàm, quod vulgò celebratur, Cornucopiæ. Cùm sic dixisset, diligenter præcepit, vt in omni quidem honore illud haberet: id verò, quod celabatur, ipsa non priùs aperiret, quàm ijs, quos nouit, modis Præcursor ipse id faciendum significaret. Hoc autem iussit, fortasse considerans, quòd qui suum Dominum, cùm adhuc esset intrà vterum, non ignorauit, sed in ventre exultando, eum significauit: is etiam post mortem capsa, tanquàm ventre, vtens, seipsum, cùm vellet, esset declaraturus. Atque quandiù quidem, sorori inquit, vixeris, vide vt omnis honor & cultus ei seruetur: postquàm autem videris tuum appro-

Cap. 26.

Moriturus tradit thesaurũ hunc sorori suæ asseruari.

Luc. 1.

pinquare decessum, apud aliquem virum pium est hic tibi deponendus thesaurus. Sic ergò mulier, quandiù habuit quidem corpus, alacritati animi seruiens, curauit mandata fratris, & in seruiendo venerando capiti non fuit negligens. Postquàm autem peruénit etiam ad senectutem, & ad necessarium exoluendum debitum mors eam vocabat, implet hîc quoquè mandatum: & apud quendam, qui non solùm pietatem, sed etiam castitatem sibi vendicabat, deponit thesaurum, ea mandans similiter, quæ sibi quoquè mandata fuerant.

Cap. 27. Sãctũ caput traditur cui dam monacho hæretico & puerso

Ad multos ergò eodem modo donum transiens, deindè etiam ad quendam Eustachium, monachum quidem & presbyterum, sed diuersæ ab orthodoxis sententiæ, & non conuenientem cum ijs, qui de fide rectè sentiebant, bonum illud venit: cùm ignorâssent, vt arbitror, qui deposuerant, sententiæ diuersitatem. Ei verò non hoc solùm, sed mens quoquè erat peruersa, & mores conueniebant ei, quod sentiebat. Idq; facilè probari potest. Quæ enim faciebat id, quod apud eum celabatur, & quæ diuina signa operabatur, sibi improbè ille impius asscribebat, & fur erat simul, preciosissimam thecam habens tanquàm marsupium, & non minùs quæ fiebant, quàm quæ immittebantur, cauponans, vt qui omninò simularet, & ea ad se traheret. Non oportet autem omninò admirari, si viro tali tam preciosum caput Baptistæ sustinuit committi. Quid enim, qui & in improbæ mulieris manus priùs venire, & ab ea abscondi: multò autem magis qui etiam illamipsam sustinuit habere causam amputationis? Tandèm verò fuit euidens, quænam esset eius sententia. Fauebat autem Arrio, & eodem morbo, quo ille, laborabat. Propter ipsam itaque hæresim eadem hora expellitur ex ciuitate Emesenorum, valdè quidem rogans & obsecrans, vt vnum solùm diem sibi liceret manere in monasterio. Cùm non fuisset autem exauditus (Neque enim oportebat, cùm diuinus non permitteret Præcursor, futurum malum egregiè prospiciens: Volebat enim scelestatus diuinum caput secum accipere, vt rursùs furaretur, & sibi attribuere, quæ ab illo fiebant miracula, & sic procurare, vt hæresis rectè se habere, & Deo grata esse videretur) ille quidem malus malè statim expellitur: caput autem rursùs, ità vt erat, manet in monasterio.

Asscribebat ille impius monachꝰ sibi, q̃ fiebant p̃ caput Baptistæ miracula.

Cap. 28.

Cùm autem post multos, qui præfuerunt, diuinò quoquè Marcello præfectura eius monasterij fuisset credita, visum est magno præconi veritatis seipsum ostẽdere. Ostensio verò fuit admirabilis, & digna, quæ à fidelibus audiatur hominibus. Sic autem habet, vt ille ipse, cui fuit declaratum, Marcellus exposuit. Erat quippè media hebdomada diuinorum ieiuniorum, & octauus decimus mensis Peritij dies: Regnabant autem Valentinianus & Martianus, in primis pij Imperatores: Ecclesiæ verò præerat Vranius. Visæ sunt, inquit, mihi in somnis apertæ esse omnes portæ nostri monasterij: & ego conturbatus, putabam me abire hoc animo, vt portas clauderem. Deindè rursùs mihi sum visus videre fluuium in portam irruentem, & mirari, vndenàm esset tantus aquæ impetus. Cùm hæc autem in animo versarem, audiebatur sonus multitudinis populi & classium, quæ ab Oriente velutì ferebantur super aquam, quæ ad nos quidem procedebat. Vnaquæque autem classis propria lingua vtens: Eccè, dicebat, magnus ille Præcursor Christi Saluatoris nostri & Baptista Iohannes ostenditur. Cùm ego autem starem ad portam meridionalem, & illa statìm est aperta, & ingressæ sunt acies. Ego verò simul, relicta porta, currens sum ingressus: & stans in initio scalarum, vidi ipsos ingredientes monasterium.

Vraniꝰ Episcopus Emesanus.

Visio Marcelli Abbatis.

Cap. 29.

In ijsdem autem scalis mihi adhuc stanti visa sunt duo atria, vnum quidem vergẽs ad occasum, alterum verò ad meridiem: & magnum templum situm erat in medio eorum. Vnamquanque autem classem videbam ingredientem in atrium, quod vergebat ad occidentem. Deindè etiam cùm ad templum adorâssent, statim abiêrunt ad portam meridionalem, & sic destiterunt ab itinere. Deindè etiam audiui vocem aliorum rursùs clamantium: Eccè magnus Iohannes Baptista. Cùm ad hoc sustulissem oculos, adspexi illum in eo templo, quod videram. Prætereà autem duo quidam vnà cum eo aderant, vnus quidem à dexteris, alter verò à sinistris. Iam verò vnamquanque classem ad ipsum accedentem benedicebat: & postquàm illæ cessârunt accedere, me quoquè subijt desiderium ad ipsum veniendi, & similem percipiendi salutationem & benedictionem. Me autem continui parumpèr, quòd nollem illis portis ingredi, per quas ingressæ erant illæ classes, & quoniam non videbam aliquem labra ori eius admouentem, nisì soli pectori. Tandèm nihilominùs in eius quidem conspectum véni anteriùs, sed tremebundus, & timidus, & humì figens oculos.

los. Deindè etiam humì procumbens, præhendo eius pedes. Ille verò me erigit, & barbam placidè tangens, & os ori admouens, amplectitur. & prætereà vas proferens lacte plenum, id tradit mihi, subiũgens: Hoc tibi erit ad benedictionem. Deindè cùm sic visum esset progredi, eum præcedebam: & simul ipse, & qui cum eo erant, conuenerunt in hoc nostrum monasterium. A me autem, cùm attendissem, ante ipsum conspecta fuit columna ignis: & cùm vidissem, non paruus mihi metus incubuit. Et statìm è somno sum excitatus.

Non multum tempus intercessit, quòd mox fui à somno iterùm captus, & quæ visa fuerant, ad finem peruenerunt. Nam erat quidem vespera diei vnius ex ieiunijs. Ego autem dixi monachis; Vnusquisque vestrûm suum psalmum bis dicat. Qui cùm sic facerent, vni ex fratribus (erat autem ei nomen Isaacius) cùm sustulisset oculos, ignis apertè ardens visus est in spelunca. Cùm ex eo autem esset timore affectus, vox eum recreauit, dicens; Noli timere. Eccè enim datus sum vobis: Tu verò surge, & progredere, habens stellam, tuæ viæ bonam ducem futuram. Vbì autem illa absorpta fuerit, si effoderis, nequaquàm carebis eo, quod est promissum: sed me omninò inuenies in regione. Et hæc quidẽ vox extitit: ego autem terrore affectus & experrectus, statìm surrexi, & vidi proximè stellam ante oculos, quæ iter ineũtem me præcedebat. Ego verò ibam eam sequens, donèc illa stetit super concham spelunca, vbì etiam defossum fuerat caput Præcursoris.

Cap. 30.

Visio Isaacij monachi.

Cùm ego hæc omnia spectâssem, & iam fidem animo conciperem, procumbens in genua, adoraui Dominum, & suffumigans, vehementer oraui. Deindè in manus accepto ligone, cœpi vehementer fodere. Hæc autem mihi facienti, visus est quidam locus calce validè ædificatus vsque ad quinque cubitos. Cùm pergerem fodere, à me audiebatur quidam sonus quasi fictilium. Cùm autem iam solum tangerem, video æris ramenta, velut arenam: & simul etiam vna egreditur tegula, sub qua tabulam adspexi nuceam. Quam cùm sustulissem, sub ipsa inuẽni preciosam hydriam. Et deincèps distrahebar metu, simul & gaudio. Animo tamen confirmatus (ô manum audacem) & tremebundus, hydriam aperio, & sanctum caput contrecto. Deindè cùm id etiam, sicut oportebat, adorâssem, rursùs operui hydriam. Nondùm finem acceperat id, quod fiebat, & ad nos accedit Archimandrita & diaconus, Gennadius, inquam, qui cùm nobis occurrisset in ostio spelunca, & ea dixisset, quę dici consueuerunt, narrat visionem, quam viderat in somnis. Ea autem ità se habebat; Putabam, inquit, nos ambos stare in hac spelũca: in ipsa verò positum esse panum cumulum. Atque erant quidem illi hordeacei, sed æquè puri, atquè sol. Erat autem eis imposita quædã quoquè particula. Eos examen hominum, veniens in spelunca, à nobis accipiebat. Neque verò eis deficiebant omninò panes, qui dabantur, neque ij cessabant venire. Postquàm autem panes iam ad finem venissent, ij visi sunt volare in nostris manibus, & sic ij, qui accedebant, ipsos participâsse.

Cap. 31.

Incipit fodere terram in loco sibi cælitùs demonstrato Marcellus Abbas.

Iterùm inuenitur sanctissimũ caput S. Iohannis, ipso reuelante.

Visio Gennadij Diaconi.

Hæc cùm audijssem, statìm apud me versabam, quærens quęnam esset somnij significatio. Videbatur autem hoc ab illo visum esse non sine Dei numine, neque solam in se nudam continere visionem. Deindè Baptistæ diuinum ad nos aduentum aperio. Quæ cùm audijsset, vehementer me rogauit, vt visu locum appræhenderet. Ego verò illum statìm ei ostẽdi. Posthæc nobis è spelunca simul exeuntibus, ipse cõsiderabam, quidnam esset nobis faciendum: & mihi optimum visum est, hæc etiam aperire Stephano (erat autem is Archimandrita Daromnij) vt hæc ab eo rursùs deferrentur ad Episcopum. Accedẽtes ergò, ipsum quidem non inuenimus præsentem: iuerat enim ad monasteria, quæ sunt in regione. Cùm itaque cogitâssem, oportere accersere diaconum Cyriacum, qui erat Archimandrita eorum, quę in ea regione erant, monasteriorum, & Præcursoris res ei aperire, sic feci. Ille autem statìm venit accersitus.

Cap. 32.

Consecutum quoquè est aliud pertinens ad ea, quæ sunt proposita. Narrat enim ipse quoquè nobis somnium, quod noctù viderat. Erat autem illud quoquè valdè consonans visioni Gennadij. Postquàm verò ad eum delatæ sunt res Præcursoris, ille: Quid ergò, inquit, nobis est faciendum? Et ego: Episcopo, inquam, est significandum: expedit enim. Postquàm autem intelleximus, non adhuc adesse dictum Archimandritam Stephanum, per quem volebamus vt id ei significaretur, quinque dies posteà expectauimus. Quid deindè consequitur? Erat quidem sabbatum vesperè: Nobis autem ambobus sedentibus, & simul sermocinantibus, vehementer percussus in genua, tanta vi inflector, vt ne possem quidẽ moueri, neque omninò aliquid aliud

Cap. 33.

Item Cyriaci Archimandritæ visio similis

Castigatur Marcellus Abbas ob suam negligentiam.

facere. Diaconus ergò Gennadius, videns me tam malè affectum: Quid verò? Non tibi dixi, aiebat, oportere ad Episcopum accedētes nos ea illi statim significare, quoniam non veniebat papa Stephanus? Atque ipse quidem mansi, plaga adhuc magis magisque castigatus. Gennadius autem & Cyriacus, posteaquàm ministerium suum ad finem deduxerunt, simul ad me accedunt, vbi eram iacens, & dicunt; Iam te scire oportet, quòd diuino Iohanni sumus polliciti, nos hæc Episcopo esse significaturos, priusquàm sol oriretur. Ego verò: Rectè, dixi, estis polliciti. Nondùm id, quod dixeram, finem acceperat, & mihi cessauit, & dissoluta est plaga.

Cap. 34.

Cùm statim ergò die sequenti cum Cyriaco & Iuliano monacho accessissemus, significamus omnia Vranio Episcopo, qui iam egrediebatur ex Matutinis, dicentes; Magnus Iohannes Baptista ostenditur. Ei autem, cùm audisset, succurrit admirari: & cùm propiùs accessisset: Sed nemo, inquit, sciat, neque quis eum tangat omninò. Cùm verò rogâsset Cyriacus: Quandò ergò tu quoquè venies? Die crastino, inquit. Cùm itaque postridiè venissemus, vt fuerat pollicitus, simul cum presbyteris & diaconis, vbi fuimus in loco, ipsi quidem procidentes adorabant: Malcho autem presbytero (erat is vnus ex ijs, qui sequebantur Episcopum) proh dolor, venit in mentem, vt minimè crederet: Et, Quanam, inquit, ratione credendum est id esse caput (simul ostendens & tangens) Præcursoris? Postquàm autem pilos quoquè simul tetigit, manus illi protinùs est arefacta, & hydriæ ori adhæsit. Eam autem recipere, aut illinc extrahere omninò non licebat. Quid ergò posteà est consecutum? Fiunt ab omnibus preces & orationes vehementissimæ. Et manus quidem vix tandèm fuit relaxata à vinculis, quæ non cadebant sub adspectum: Mansit verò admodùm imbecilla, & non paruas reliquias ferens castigationis. Episcopus ergò cum omnibus, qui erant cum ipso, accepta hydria, quæ magnas opes, diuinum nempe celabat thesaurum, in Diaconico, quod vocatur, sanctæ reponit Ecclesiæ. Et fuit is illic, donèc templum fuit ab eo ædificatum.

Nota reuerētiam priscorū erga sacras reliquias.

Pœna incredduli.

Cap. 35.

Verumenimuerò cùm hæc iam esset faciēda depositio, magnus ille Præcursor, fuit etiam præcursor ad misericordiam, & imitator eius, qui fuit ab eo baptizatus. Presbytero enim, qui non crediderat, apparens in somnis: Si in processione, inquit, meæ depositionis, manum tuam hydriæ imposueris, nullam amplius pœnam senties, sed eam habebis deincèps omninò validam & sanam. Cùm sic fecisset senex, non fuit promisso frustratus? sed manum habuit, & cum ipsa animam quoquè valdè sanam.

Præclara S. Iohānis encomia.

Diuinus ergò Iohānes Præcursor solis iustitiæ, stella lucifer, patris Apostolus, Baptista filij, cognitor sancti Spiritûs, diuinæ administer œconomiæ, Euangeliorū principium, vox Verbi, præco Regis, tuba salutis, spōsi pronubus, inuētor cōtinentiæ, dux & princeps castitatis, lucerna lucidissima, præcursor & Baptista, vigesimo quidem quinto mensis Octobris, quadringentesimo & sexagesimoseptimo anno, Imperij sceptra tenentibus inprimis pijs Principibus Valentiniano & Martiano, deponitur quidem in Ecclesia Emesenorum in suo templo: Inuenitur autē vigesimoquarto Februarij sextæ Indictionis? Ad gloriam magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria, honor, & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI *Oratio, de amputatione capitis venerandi Præcursoris & Baptistæ. Habetur in Simeone Metaphraste.*

Augusti 29. 3. Reg 21.

RVRSVS furit Herodias? rursùs perturbatur: rursùs saltat: rursùs quærit caput Iohannis Baptistæ sceleratè ab Herode amputari. Rursùs ambit Iezabel vineam Naboth rapere, & sanctum Eliam persequi ad montes. Existimo autem non solùm me esse in ecstasi? sed etiam omnes vos, qui auditis vocem Euangelij, mecum admirari Iohānis quidem loquendi libertatem, Herodis autem leuitatem, & impiarum mulierum belluinam insaniam. Quid enim audiuimus? Herodes enim apprehendit Iohannem, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. Hìc meritò vituperauerit aliquis Herodis leuitatem,

Mar. 6.

ab in-

ab infelicibus discerptam & conuulsam mulieribus. Quid verò dixerit, aut quomodò explicauerit quispiam intemperantem mulierum illarum improbitatem?

Mihi quidem videtur nulla esse in mundo fera, quæ possit conferri cum mala muliere. Sed nunc à me verba fiunt de mala. Scio enim esse multas moderatas & bonas, quarum me vitæ oportet meminisse ad ædificationem, & amorem eorum, quæ sunt bona & honesta. Nulla ergò fera est in mundo conferenda cum mala muliere. Quid inter quadrupedes est leone vehementius? Sed nihil est. Quid verò inter serpentes est dracone crudelius? Sed nihil est. Immò verò & leo & draco, illi in malo cedunt. Ei autem, quod dico, fert testimonium sapientissimus Salomon, qui dicit se mâlle habitare cum leone & dracone, quàm cum mala muliere & loquaci. Et nè putes prophetam dixisse ironicè, accuratè & diligenter disce ex rebus ipsis. Danielem in lacu leones sunt reueriti: iustum autem Naboth Iezabel occidit. Cetus Ionam seruauit in vtero: Dalila autem Sampsonem tradidit alienigenis. Dracones & aspides & cerastæ Iohannem formidârunt? Herodias autem ipsum in cœna interfecit. Corui Eliam in monte aluërunt: Iezabel autem ipsum post beneficium persequebatur ad cædem. Quid enim dicebat? Si tu es Elias, & ego Iezabel; Hæc mihi faciant dij, & hæc addant, si non crâs hac ipsa hora ponam animam tuam, tanquàm vnius ex mortuis. Et timuit Elias, & ambulauit pro anima sua: & abijt in desertum viam quadraginta dierum, & vénit sub armathen, & petijt vt anima sua moreretur, & dixit; Domine Deus, sufficiat mihi nunc, accipe animam meam, quoniam non sum melior, quàm patres mei. Hei mihi; Propheta Elias timuit mulierem, qui pluuiã orbis terræ gestabat in lingua. Qui ignem è cælo deiecit, & precibus suscitauit mortuos, timuit mulierem? Certè timuit. Nullum enim vitium confertur cum muliere mala. Ei autem quod dico, fert testimonium sapientia, dicens; Non est caput super caput serpentis: & non est malitia super malitiam mulieris.

Mirè inuehitur vir sanctissimus in malas mulieres. Prou. 21. Eccli. 25. 3. Reg. 19. 3. Reg. 17. 4. Reg. 1. 3 Reg. 17. Eccli. 25.

O malum, diaboli arma acutissima. Is per mulierẽ ab initio Adamum sauciauit in paradiso. Per mulierem, Dauid, qui erat mitissimus, incitauit ad dolo occidendum Vriam. Per mulierem, sapientissimum Salomonem vulnerauit ad transgressionem. Per mulierem, filios Eli sacerdotis humì prostrauit. Per mulierem, Ioseph vinctum inclusit in carcere. Per mulierem, totius mundi lucernam Iohannem occidit. Quid autem dico de hominibus? Per mulierem, Angelos è cælo deiecit. Per mulierem omnes interficit. Mulier impudens nulli parcit. Non honorat Leuitam: non colit Sacerdotem, nõ reueretur Prophetam. O malum, quouis malo peius, mulier praua. Etiamsì sit pauper, plena est improbitate. Quòd si habeat opes, opem ferẽtes improbitati, duplex malum. Fera est, quæ non potest curari. Scio aspides blanditijs mansuefieri, & leones, & tigres, & pardos cicures fieri & mites. Mulier autem mala si afficiatur contumelia, insanit: adulatione autem & blanditijs insolescit. Si maritũ habeat diuitem, eum verbis labefactans, ad cædem fraude faciendã incitat, sicut Herodias Herodem: & si maritum habeat pauperẽ, ad iras & pugnas eum excitat. Et si sit vidua, omnes prę se habet contemptui. Domini enim metu lingua non frenatur. Non ad futurum adspicit iudicium: non ad Deum intuetur, non nouit seruare leges amicitiæ.

Malũ quouis malo peius mulier praua. Gen. 3.

Malæ mulieri nihil est, maritum suum tradere ad mortem. Iustum quidem certè Iob eius vxor tradidit ad mortem blasphemia, dicens; Dic aliquod verbum aduersùs Dominum, & morere. O improbam naturam. O impiam voluntatem. Non misserta est, videns sui mariti viscera à feruentibus pustulis, tanquàm à carbonibus scintillas emittentibus, vstulata, & totas carnes possessas à vermibus. Non inflexa est ad misericordiam, videns eum omninò circumagi, & laborare, patiq́ue difficultatem crebri & interrupti spiritus. Non mota est miseratione, videns eum, qui aliquandò fuerat in regia purpura, tunc iacentẽ in sterquilinio nudo corpore. Non meminit veteris cum eo consuetudinis, neque quàm multa & glorioſa per eum fuerat consecuta, & quantùm propter ipsum floruerat. Sed dic aliquod verbum aduersùs Deum, & morere. O gratia mulieris. O malagma, dolores præmolliens. O lex amicitię coniugalis. Cùm tu ægrotares, taléne vnquàm verbum est elocutus? & non precibus & benefactis morbum absterſit, & expurgauit? Non enim sufficiebat ei, quæ erat ad tempus, disciplina? sed etiam & æternum conciliabat supplicium per blasphemiam. Nescis, quòd omne peccatum dimittetur hominibus? Quod autem est contra spiritum sanctum, non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro?

Iob 2. Matth. 12.

Vis videre aliam quoquè coniugem eiusdem improbitatis? Vide mihi * Dalidam. Illa

Iudic. 16. * alias Dalilam

Illa enim cùm virum fortissimum totondisset Sampsonem, tradidit suum maritum alienigenis: suum tori consortem, quem fouebat, cui blandiebatur, cui assentabatur, quem simulabat se plusquàm se amare: quem herì fouebat diligens, hodiè sepelijt decipiens: quem herì diligebat, hodiè decipiebat. At non erat formosus. Et quis fuit illo tempore formosior? Qui septem capillos ferebat in capite, portans imaginem gratiæ, quæ habet septem lumina. At nō erat fortis. Et quis eo fortior, qui terribilem leonē solus in via suffocauit? & vna asini maxilla decem millia prostrauit? Quinetiam erat sanctus & adeò sanctus, vt ipse aliquandò sitiens, in aquæ inopia precatus fuerit, & ex mortua, quæ ab eo tenebatur, maxilla aqua scaturierit, & ex ea sitis hauserit medicinam. Et eum, qui erat tam formosus, tam fortis, tam sanctus, cùm propria vxor vinxisset, tanquàm hostem, eum tradidit alienigenis. Quomodò autem factum est, vt eum, qui erat tam fortis, superaret mulier? Ex ipsius mariti bonitate. Mysterium enim eius virium noctù suffurata, eum nudum loris validis alligauit. Et ideò tibi præcipit sapientia: Caue à tua tori consorte, nè ei aliquid reueles. Quænam, dic mihi, fera aduersùs suum masculum talia est machinata? Quænam draconis fœmina suum maritum tradit ad cædem? Vides quàm aptè dixerit sapientia: Non est caput super caput serpentis: & non est malitia supra malitiā mulieris. Et vt semèl dicam, qui mulierem habet malam, sciat se iam accepisse mercedem suarum iniquitatum. Neque hoc dicitur sine teste. Audi sapientiam dicentem: Mulier mala dabitur viro iniquo pro malis operibus. Sed de malis mulieribus hæc hucusquè dicta sint. Oportet autem nos quoquè meminisse bonarum, maximè propter eas, quæ adsunt.

Gratia habet septem lumina. Iud.14.&15.

Mich.7.

Eccli.25.

Iā enarrat virtutes bonarum mulierum author.

Cur ergò bonæ? Quòd bonorum virtutes vident tanquàm proprias, & illorum labores tanquàm suos reputant. Bona mulier & hospitalis fuit illa beata Sunamitis, quæ cùm rogâsset maritum, Elisæo ædificauit domunculam, vt transiens absque impedimento posset requiescere, ei posito lecto, & candelabro, & mensa: lecto, inquam, non sine vestibus, sed qui stragulas vestes habebat, prophetæ conuenientes: candelabro, non sine candela, sed cum oleo, quod lucem irrigabat: mensa, non defecta panibus, sed cibis abundante. Quid autem dixerit quispiam de beata illa vidua, quæ susceptit Eliam Prophetam? Cui nihil impedimenti attulit pecuniæ inopia, propter opes bonæ voluntatis. Cui non aderat frumentum, non vinum, non aliquid aliud terrenum ad consolandam paupertatem. Non ager frumenti fertilis, ei semen panis afferebat. Non botrum suauissimum ei vitis producebat. Non dulcissimum fructum arbor ei ferebat. Quomodò enim, cui ne erat quidem agri locus ad serendum vnius palmi, neque solum vnius cubiti ad plantandam vineam: sed in tempore messis per agros curua incedens, spicas, quæ è manibus messorū excidebant, colligens, pro modo temporis, vnius anni reponebat alimentum. Ad hanc abijt Elias tempore famis, quandò vniuersa terra propter humoris egestatem propemodùm feriabatur: & siccitate aperiebatur, quandò cælum inflammabatur, & aër erat æneus, & nubes refrenabantur: quandò non erat herba, non flos, non germē baccarum, non aura roscida summas aristas agitabat: quandò fuerunt attenuati fluuij, & fontes vbera aquarum nimio æstu cōstrinxerunt: & mare salsum penitùs effectum est, repressis, quæ id ingrediebantur, dulcibus aquis & pluuijs: tunc, inquam, abijt Elias ad pauperculam, ad viduam. Qualia autem patiatur vidua etiam lętis rebus, scitis. Dimisit propheta diuites, quibus erat copia panis: & è monte descendens, venit ad ipsam.

3.Reg.17.

Cur dimissis diuitibus ad pauperculā Helias venerit. 4.Reg 1.

Cur autem, qui ignem de cælo verbo demisit, non ad se potiùs panes detulit? Non poterat? Poterat certè. Sed hoc non fecit. Quamobrèm? Nè hospitalitatis fructibus priuaret viduam, & vt alioquì pugillum farinæ, & modicum olei multiplicaret per benedictionem. Non enim tantùm venit propheta vt aleretur, quantùm vt aleret pauperculam, & probaret cor occultum, & bona voluntate præditum. Hoc facit Deus. Nam cùm possit omnes, qui sunt in mūdo, per se nutrire, sustinet dationem, vt corda, quæ sunt bona volūtate prædita, in tēpore hospitalitatis per fructus discernat. Quandò autem nulli fuerint, qui ipsos debeant excipere, aut nutrit per aues, vt Eliam in monte: aut per prophetam peregrinum, vt Danielem in lacu: aut per animal marinum, vt Ionam per cetum: aut ipse per se pluit alimētum, sicut patribus nostris. Nam cùm non essent, qui eos deberent excipere, manna pluit è cælo, & aqua è petra scaturijt. Quandò autem fuerint sancti in mundo versantes cum alijs, dexteram suam manum retrahit: & si eos videt afflictos, emittit, vt per id, quod in ipsos confertur beneficium, det locum multis volentibus adipiscendæ salutis.

3 Reg.17. Dan.14. Ion.2. Exod.16. & 17.

Abijt

Abijt ergò Elias ad viduam, quæ nihil alud habebat, nisi pugillum farinæ, qui vix ei & eius filio sufficiebat in tempore prandij. Et quid ei dicit? Sume mihi parùm aquæ in vase, & bibam. Cùm ea autem iret, clamauit post eam: Sumes etiam mihi frustum panis in manu tua. Illa autem id, quod non habebat quidem dixit, quod verò habuit, est confessa: Viuit Dominus, si est mihi panis, nisi pugillus farinæ, & parùm olei in lecytho. Mirandum est, quòd in tali ciborum inopia, non negauit eas, quæ ei aderant, reliquias paupertatis. Quàm multi nunc, qui aurum habent & argentum, si rogentur, renuunt amicis benefacere? & si etiam blanditijs deliniantur, inficiantur se habere. Quàm multi, qui si rogando inflexi fuerint ad dandum, conficiunt literas ferro valentiores? & manum, quæ suscipit, alligant schedulis, satisdatores & fideiussores auri requirentes. Illa autem vna voce pugillum farinæ non negauit. Egregiè prædicat viduã Sareptanã.

Et quid ei dicit propheta? Festina, & fac mihi primùm panem subcineritium? postremò autem tibi, & filio tuo. Tentatio erat verbum prophetę, probatio cordis, examinatio voluntatis. Erat autem cor illius beatæ quodammodò positum in trutina, & dubium quonàm vergeret? ad filij ne sui benevolentiam, an ad hospitalitatem erga prophetam. Illa verò elegit potiùs se & filium adducere in angustias, quàm prophetam non suscipere. Sciebat enim, quòd qui suscipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui dat poculum frigidæ in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Quid est autem, quod dixit Propheta: Festina? Adeóne esuriebat, vt opùs esset festinatione? Non omninò. Sed tacitè significabat beneficẽtiam hilariter & spontaneè, & non cum dolore & necessitate impendi debere. Hilarem enim datorem diligit Deus. Festina, & fac primùm mihi, quomodò Abraham in aduentu Angelorum festinauit ad boues, & tulit vitulum, vt acciperet agnum. Et quomodò Sara festinauit ad panes subcineritios, vt acciperet panem, qui est occultus in cælis. Festina, & fac, sicut Abraham, Deo sacrificia. Non priùs tibi, & tunc mihi, sicut Cain, & Ophni & Phinees, filij Eli sacerdotis, qui Deum contemnebant, primi accipientes primitias donorum, quæ Deo offerebantur. Tunc ipsa quidem festinanter fecit, quod iussa fuerat! Ille autem cùm illum diuitem accepisset panem subcineritium, & gustauit, & eius domum impleuit bonis. Non deficiet enim, inquit, pugillus farinæ ex hydria, & oleum ex lecytho, donèc dederit Dominus pluuiam super terram. Quarè eousque? Oportebat enim, cùm noua gratia venisset, tãquàm pluuia, veterem legem finem accipere. Vides quemadmodùm fructus hospitalitatis perceperint bonæ mulieres? Bonorum enim laborum sunt glorioſi fructus? & non potest radix excidere prudentiæ. 2. Cor. 9. Gen. 18. 1. Reg 2. Hospitalitatis fructꝰ quanti sint. Matth. 10. Sap. 3.

Audiuistis, mulieres, malarum mulierum actiones, & bonarum virtutes. Illas ergò odio habete, has verò diligite, vt earum cursûs insistentes vestigijs, annumeremini in eundem chorum sanctorum? In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ANDREÆ ARCHIEPISCOPI CRETAE, HIEROSOLYMITANI ORATIO *de amputatione capitis venerandi Prophetæ, Præcursoris & Baptistæ. Habetur itidem in Simeone Metaphraste. Nos capitula margini adiecimus.*

IPSA etiam senectus vtplurimùm exilit, roborata à prompto & alacri animi studio. Imbecilla quoquè roboratur & confirmatur oratio, quæ vires cepit ab incitatione auditorum. Hocipsum nunc quoquè nostræ vsuenit orationi, quæ ad suscipiendum quidem argumentum encomiorum, impellitur ab ijs qui sunt congregati. Sed quandò considerat eum, qui est laudandus, veretur suas educere copias. Et oratio quidem (vt dicam Apostolicè) est imbecilla, & contexta ex instrumentis, quæ sunt planè debilia. Encomiorum autem argumentum, eo magis cuiuslibet orationis superat facultatem, quo ex illa cum natis mulierum comparatione, maiorem præstantiam adeptus est: adeò, vt sola & prima illa voce opùs habeat primi & solius secundùm naturam Dei Augusti 29. Cap. 1. 1. Cor. 10.

verbi,

verbi, virtutisque & potentiæ. Atque eiusmodi quidem est argumentum, & sic se habet: nostræ autem orationis imbecillitas qanta sit, fuit vtcunquè ostensum.

Cap. 2. Matth. 11. Et nobis quidem proponit argumentum Iohannem, qui est maximus inter natos mulierum: quo ex ijs, qui à seculo extiterunt, nullum maiorem, nec ex Patriarchis, nec ex Prophetis, pronunciauit Verbum salutare. Oratio autem Verbi, quod fuit ante secula, vocem laudare aggrediens, ad suas verò vires respiciens, illud propemodùm amplectitur silentium, quod Zacharias sustinuit in adytis propter incredulitatem: donèc ipsa nostrum præueniens sermonem, soluerit silentium, vt quæ verè sit vox Verbi, quod est secundùm naturam. Hoc autem dabit omninò, tanquàm vox ipsius Verbi: non vt ipse maiorem gloriam consequatur, (Quænam enim ei gloria accesserit, cui à Domino talis fuit contexta corona, quali ex terrigenis nullus fuit redimitus?) sed vt nos illius laudibus deducamur ad imitationem. Hoc enim vult Deus, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant: & extollit eos, qui ipsum extollunt. Consequenter autem proœmio æquum esse arbitror, vt præsentis diei scopum explicemus pro viribus, nè inutiles ac sine fructu hinc domum reuertamur. Is autem est, Baptistæ loquēdi libertas ad Herodem, quam hodiè aperiens liber Euangelicus, apertè enunciat. Illam dico loquendi libertatem, in quam nulla cadit reprehensio, vt quæ tota apparuerit pura, & minimè mixta ijs, quæ sunt creatæ naturæ. Libertatem, inquam, quæ tam plena fuit, & tam redundans, vt nihil interesse arbitraretur inter priuatum, & Regem. (Est enim in vtrisque communis redargutio, quandò actio ipsa similem exigit reprehensionem) quinetiam illam, vt quæ esset Dei prophetæ, conueniens erat despicere (quid enim aliud faceret, qui zelo incitabatur eius præceptorum?) purpuram, thronum, diadema, & omnia, quibus se iactant, qui sunt inflati tumore inanis gloriæ! liberè autem dicere veritatem, & absque vllo timore, & nihil reticendo, aperire legis authoritatem, quoniam volebat ostendere optimam esse legis constitutionem. Quomodò enim, qui est inter legem & gratiam intercessor, legis gloriam despiceret, cùm legem defenderet? Quòd autem legis defensor fuerit Domini Baptista, quis est adeò stolidus, vt non hoc, quod reliqua præcedit, statuat esse primum caput eorum, quæ ab illo rectè facta sunt? Qualis verò esset ei zelus, & quàm vehemens & inflammatus, declarabit Euangelium.

Vox Verbi, id est, Christi, Iohannes.

1. Reg. 2.

Deo eos glorificat qui ipsum glorificant.

Legis defensor Iohānes Baptista.

Cap. 3. Matth. 14. Marc. 6. In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha de Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Iohannes Baptista: ipse surrexit à mortuis. & ideò virtutes operantur in eo. Ipse enim Herodes tenuit Iohānem, & ligauit ipsum, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim ei Iohannes: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Et cùm vellet eum occidere, timebat turbam, quoniam eum habebant tanquàm Prophetam. Cùm ageretur autem dies natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Quamobrèm cum iureiurando est ei pollicitus se daturum quod petijsset. Illa verò inducta à matre sua, Da, inquit, mihi hîc in disco caput Iohannis Baptistæ. Et dolore affectus est Rex. Propter iusiurādum autem & propter eos, qui simul accumbebant, iussit dari. Et misso speculatore, decollauit Iohannem in carcere. Et allatum est eius caput in disco: & datum est puellæ, & illa tulit ad matrem suam. An non tibi videtur zelo fuisse incitatus, & omnium, qui zelo mouentur, zelo incitatissimus? adeò vt ne vsque ad occisionem quidem prodiderit veritatem, neque de zelo remiserit aliquid, idque apud Regem cōtendens? Cogita enim, quanta res erat, videre hominem pilis cameli indutum, & zona pellicea succinctum, Regem autem superbum, supercilia attollentem, in alto sedentem, sed quem vinctum tenebat tyrannis voluptatum. Cogita quantum intersit inter Regem, & priuatum: inter bellatorem, & eremitam: inter eum qui concionatur in ciuitatibus, & eum qui versatur in solitudinibus.

Zelus eius pro iustitia quātus fuerit.

Matth. 3.

Cap. 4. Num. 25. Si vis, aliquem ex ijs, qui ante hunc virum in lege refulserunt, producamus: vt videamus, quis zelo fuerit feruentior. Vt, verbi causa, illum, qui inter zelo accensos est magnus Phinees, qui Seromaste Madianitidem confixit vnà cum Israelita. Sed res non sunt pares, nec in similibus rebus fuit contentio. Nam ibì quidem etsì ad multos scelus peruenerat, non erat tamen vir aliquis eximius & excellēs, in quem ille suum zelum intēdit. Hîc autem, Rex: & quid aliud, nisì in lingua ferens mortis sententiam, & accepta occasione spirans cædem in eos, qui erant in eius potestate? Quid verò ille magnus, & magno zelo accensus Elias, qui quadrijugem igneum currum egit, & super terram sublimis sublatus est: & zelo quidem frenum imposuit, vt diuturno

4. Reg. 2.

tempore

tempore non plueret, & in terra esset fames triùm annorum? & semper clamabat, Zelans zelaui Domino. Et quomodò iram mulieris non ferens, exilium & fugam, tanquàm domum propriam & solitudinem amplectebatur non secùs atquè ciuitatem? Cuius autem mulieris? libidinosæ, furore percitæ, quæ colebat idola, deosque & dæmones adorabat? In quibus etiam fecit infelicissima mulier, vt peccaret Israel. Sed hucusquè quidem nobis currens oratio, Iohannem ostendit æmulatorem præstantiorem, quàm ij, qui præcesserunt? quòd illi quidem impræuisam, hic verò manifestã, & ante oculos mortem habebat. 3 Reg. 17. & 19. Præstãtior æmulator Iohannes quàm Elias & Phinees.

Sed rogabunt fortè aliqui ex ijs, qui festis delectantur, quid sibi vult, quòd loquendi libertate & zelo, tanquàm magnifico aliquo & splendido ornamento, coronatur sacrosanctum caput Baptistæ, perindè acsi desit virtus aliqua, aut actio glorioſior, quæ possit ornare Domini Præcursorẽ. Et quis æquè fuit virtutibus supra modum plenus, atquè magnus ille Iohannes? qui solus ex omnibus inter natos mulierum, sacerdos & Baptista fuit electus ab eo, qui est solus & primus Pontifex, & qui omnes purgat spiritu & igne baptismatis? Habet quidem, ô dilecte, oratio multa argumenta rectè factorum Iohannis? sed non vacat, relicto dicendi argumento, ad alia nunc excurrere: quoniam non est hæc lex encomiorum. Ego autem magnarum & admirabilium, quæ illi insunt, rerum, & quibus insigniter cognoscitur, dimisso splendore, ad quem accedi non potest, statui velutì quoddam paruum condimentum oportere vobis proponere, qui festo delectamini, explicationem priùs lectæ historiæ. Mâuult enim Baptista suis ornari ornamentis, quàm alij externis. Agè ergò percurrentes ostẽdamus tanquàm in tabula, multis laudibus celebrandam Præcursoris decertationem, quam audacter & strenuè peregit pro eo, quod bonum est. Cap. 5. Eccè festũ decollationis Iohannis Baptistę

In illo, inquit, tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam de Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Iohannes Baptista. Ipse surrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in eo. Hæc quidem posteà. Quæ autem anteà fuerunt, qualia? Herodes quidem adulterabat vxorem fratris Philippi? Iohãnes autem Herodem arguens, prohibebat nè se iniquè gereret. Quomodò, & quanam ratione? Non licet tibi, dicebat, habere vxorem Philippi fratris tui. Hoc Herodem ad furorem concitauit. Hoc effecit, vt is cædem spiraret. Sed non celebris ille & magnus inter prophetas, aut timore est repressus, aut cessauit reprehendere. Sciebat enim legem, quæ hanc de medio tollebat libidinem. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Legi, inquit, Dei resistis, tabulis, quæ sunt à Deo impressæ characteribus, repugnas præscriptis Mosis. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Et ille quidem à ratione alienæ voluptariæ congressionis obrutus delicijs, neque se potuit erigere, neque adspexit ad lucem veritatis? sed mansit grauatus crapula libidinis. Hic autem perseuerauit corrigere, docere, admonere, vt consentaneum fuit Dei prophetam facere. Ille verò, etsì, vt dicit Euangelium, sciret eum esse virum iustum & sanctum, & eum libenter audiret, & audiens eum, multa faceret, nihil eorum aut intellexit, aut voluit intelligere. Non prophetam ijs, quos oportuit, affecit honoribus? non Legis grauitatem vel tantillùm est reueritus. Neque, si nihil aliud, supplicia quidem certè, quæ illa aduersùs eos, qui sunt tales, intentat, ipsum vllo pudore affecerunt. Cap. 6. Matth. 14. Voluptas non sinit Herodẽ lucẽ intueri. Mar. 6.

Dicam id, quod est maius, & maximè cognitum. Ne illum quidem Achab, alterum mulieris mancipium, est imitatus, qui tunc habebat Iezabel, magistrum multorum deorum cultûs? sicut nunc hic Herodiadem libidinis & intemperantiæ. Nam ille quidem, cùm audijsset ab Elia Thesbita iram, quæ accendebatur in eum à Domino & mala, quæ ei & suis erant apertè euentura? & reprehensionibus apertè esset consauciatus, propter improba & nefaria, quæ perpetrârat, facinora: non succensuit, non se insolenter gessit: non probrum duxit aut contumeliam, prophetæ reprehẽsionem: sed vt Dei prophetam, & diuina loquentem, illum quidem in honore habuit: hæc verò, tanquàm Dei præcepta, prosecutus fuit reuerentia. Quid autem facit? Audi libros Regum. Et dixit, inquit, Dominus Eliæ Thesbitæ: Surge, & descende in occursum Achab Regis Israël, & loquere ei, dicens: Hæc dicit Dominus: Quoniam tu occidisti Naboth, & fuisti eius hæres, propterea hæc dicit Dominus: Inducam super te malum, & inflammabo post te, & exterminabo ex Achab mingentem ad parietem. Et alia, quibus iram minis intentat, non aduersùs illum solùm, sed etiam aduersùs Iezabel. Quomodò tentauit, inquit, facere malum coram Domino? & quomodò cum transtulit Iezabel vxor ipsius. Is, inquam, cùm hæc audijsset, quid facit? Non Cap. 7. Herodes & Achab mulierũ mancipia. 3. Reg. 21.

cædem spirat: non ad iram incitatur: sed mœrore affectus, ad tristem se cõuertit habitum: & suum magis agnoscit vitium, non se superbè & insolenter gerens aduersùs repræhensionem prohibitam. A sermone enim, inquit, compunctus est Achab à facie Domini. Et egressus est flens, & scidit tunicam suam, & ieiunauit, & sacco est indutus. Quid ergò, qui omnium nostrûm cõuersionem expectat Deus, qui tardus est ad percutiendum, & velox ad seruandum? Audi scripturam. Et dixit Dominus; Vidisti, Elia, quomodò compunctus fuit Achab à facie mea? Propterea non inducam malum in diebus eius. Vidisti summam iram? Vidisti celerem mutationem. Nõ oportebat Herodem hæc scientem hoc modo se gerere? Non, si hoc nolebat, suum saltem de Iohanne reuereri testimonium? Certè non ità se gessit. Quid ergò? Ad cædem transtulit libidinem. A nuptialibus ad cædis instrumenta mẽtem traduxit sceleratam. Mali mores scopus & institutum, quod nõ potest castigari. Oportebat enim, si suum nolebat vitium dimittere, at prophetam saltem non tangere, cùm sciret eum esse iustum & sanctum, & sæpè eum audiret, & multa propter ipsum faceret, & lubenter ab eo doceretur. Sed qualis fuit ei finis consiliorum, & ad quem improbitatis impetũ, eum ducens incitauit cædem spirans libido, audiamus Euangelistas;

Pœnitentiæ operibus Achab auertit iram Dei à se.

Herodis institutũ pertinax.

Et cùm fuisset, inquit, dies opportunus, quandò Herodes in eius natalibus faciebat cœnam suis proceribus, & tribunis, & primis Galilææ, & ingressa esset filia ipsius Herodiadis, & saltâsset, & placuisset Herodi, & ijs, qui simul accumbebant, dixit Rex puellæ; Pete à me quod voluëris, & dabo tibi, vsque ad dimidium regni mei. Quamobrèm cum iureiurando promisit ei dare, quod petijsset. Illa verò egressa, dixit matri suæ; Quid petam? Illa autem dixit; Caput Iohannis Baptistæ. Et ingressa cum festinatione ad Regem, petiuit, dicens; Volo, vt mihi des protinùs in disco caput Iohannis Baptistæ. Et dolore affectus est Rex; Propter iusiurandum tamen & propter eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Et statìm misso spiculatore, iussit Rex afferri eius caput. Ille autem eum decollauit in carcere, & attulit caput eius in disco, & dedit ipsum puellæ, & puella dedit matri suæ. O acerbos natales, & cœnam cæde plenam. Conseruâsti tibi hunc honorem? Has ad tuum natalem adduxisti delicias? Tale tibi parâsti conuiuium? Eiusmodi fluentis sanguinis oportebat cœnam temperare conuiuis? Sic honorâsti tribunos, & tam benignè excepisti amicos? Tu neque Dauidem es imitatus, qui à Nathan fuit repræhensus, & pœnitentia, non autem insolentia, à se peccatum depulit. Neque Saulem, qui à magno Samuele, præsente toto Israelitico populo, fuit quidem repræhensus, sed propter suam in Prophetam reuerentiam, nihil ei mali fecit. Non animaduertisti, ô miser, te Achab in Naboth scelus conduplicâsse, quòd ille quidem propter vineæ cupiditatem, tu autem propter mulieris adulterationem, & fraterno cubili paratas insidias, & quod est omnium extremum, cædem Prophetæ, idque in die deliciarum, & in mysterio natalium, quod tunc celebrabatur?

Cap. 8. Mar. 6.

Cruentæ Herodis epulæ. 2. Reg. 12.

1. Reg. 15.

Vtinàm non esses natus, neque in lucem venisses super terram. Vtinàm perijsset semen, ex quo germinâsti, & vterus, ex quo es egressus. Dic enim: Qua de causa interfecisti Prophetam, qui vera tibi dixerat, & te repræhenderat de ijs, quæ non erant facienda? Cùm in promptu habere posses, vt malum cogitans resipisceres, & declinares à scelere, aut mentem ad arguẽdi libertatem dirigens, temperanti cogitatione adhibita, id quod est præstantius, amplectereris, & in hoc ipso victor fieres, prolapsus es ad contrarium, malum malo addens, non vt oportuit repellens. Et si reprehensiones quidem ægrè ferens, eò deductus es, hoc apertè arguit te fuisse alienum à disciplina. Diligere enim oportebat, non occidere, vt videtur Salomoni, eum, qui reprehendit? nè ipse quoque audires? Odio habuerunt in portis eum, qui reprehendit, & sermonem sanctum sunt abominati. Si autem cùm velles seruare iusiurandum, cædem proposuisti, vt qui fugeres barathrum periurij? at oportebat regiam prudentiam, iusta intelligentiæ trutina alterius cum altero expendere comparationem, & stare à meliori parte. Inconsiderata autem mente factum est à te contrarium. Quis fuit, qui ab initio te coëgit iurare? Quid puellæ Mænadis saltationi commune est cum occisione Prophetæ? Quænam est societas iræ cum lætitia? Sin verò propter iusiurandum, vt ipse opinaris: at ne sic quidem oportebat calculum sententiæ permittere ebrietati. Lætitiæ enim erat tempus, non cædis. Resque erat planè absurda & peruersa. Opùs erat tempore sobrio, & mente quieta ac tranquilla. Futura enim erat non leuis rei iactura. Verumenimuerò si quid ex tuis malis in te latens erat antè

Prou. 9. Amos 5.

Mænades, mulieres sunt, per insaniã sacra Bacchi celebrantes.

teà occultum, id aduersùs te manifestum teddidisti; cæde aperiẽs flagitium, cuius arguebaris. Quid enim necesse erat eum, qui in occulto prohibebat adulterare, reprehendentem ducere in triumphum? Tu igitur dum cædem facis, argueris libidinis.

Ordinem conuiuij confudisti, ô homo. Nam cùm cõuiuio statuisses excipere, consultò conuiuas affecisti molestia. Quid facis, ô miser? Pro cibo, hoc ad esum caput Baptistæ introducis? Pro cratere, tale merum fundis conuiuis? Tale poculũ Rex suis temperat consiliarijs? An non vides, quantum sit malum intemperantia & actio libidinosa? Ad te parùm redi, si vis, & intellige, quòd nihil hominem tanto afficit detrimento, aut externum tantùm depascit hominem, quantùm ira ei dominans. Tu autem cùm ex redundanti quadam copia his mentem coniunxisses, animæ sensum redegisti in seruitutem. Atquì omnium earum, quæ sunt in nobis, animi perturbationum, has duas maximè generales definiunt ij, qui sunt in his rebus tractandis sapientes, nempe, iram & cupiditatem. Quarum vtraque in te dominatum obtinens, tyrannico, non priuato, impetu regnauit infeliciter. Cupiditas quidem sine vllis machinis adhibitis, obsessam tuæ mentis arcem capiens, & animi, qui regi non potest, effecta velutì præses: Ira autem te tandiù in seruitutem redigens, donec in profundum inferorum, & in profundam malorum charybdim præcipitauit. An non hæc est via eorum, qui iniqua perpetrant? Aliter ne putas eos, qui sic capti fuerunt, à iustitia puniendos examinari? Sed rursùs audiamus vocem Euangelij.

Cap. 10.

Ira & cupiditas in Herode dominatum occupant.

Cùm enim, inquit, agerentur natales Herodis, saltauit Herodiadis filia in medio, & placuit Herodi. O amentiam! Saltatio adolescentulæ, Regis cepit prudentiã. Fracti manuum motus, & pedum celeritas, & membrorum tractus, firmum & validum Regis sensum eneruârunt. Non audiuisti Alexandrum Philippi filium, septem Darij filias ad se ad consuetudinem esse adductas, regaliter ægrè tulisse, & magnum illud & temperantiæ plenum dictum esse elocutum? Turpe est nos, qui viros vicimus, vinci à mulierum pulchritudine? Adeò es incautus? adeò intemperans? Non audiuisti diuinam vocem, quæ dicit? Videte nè mors ascendat per fenestras? Dico autem sensus, quibus homo internus illaqueatur. Quid eorum, quæ ad voluptatem pertinent, non habet saltatio Corybantica? aut musica instrumenta ad demulcẽda comparata, sambuca, & cithara, & nabla, & tibia? Qua autem non est plenum turpitudine corpus, quod celeriter mouetur, & membra, quæ tanquàm turbo rotantur? quæ sunt reuerà simulacra eorum, qui sunt correptià dæmone. Tu autem cùm his tanquàm cerui hinnulus esses telis confossus, & tanquàm volucris viscо implicatus, neque vt caprea seruatus es ex retibus, neque vt auis liberatus es à laqueo? sed tibi fuit laqueus mulieris saltatio, & fouea præceps furor ille, quo in eam fuisti concitatus. Et saltauit, inquit, filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi, & dixit; Pete à me, quod voluëris, & dabo tibi. Et cum iureiurando pollicitus est se ei daturum, quod petierit vsque ad dimidium regni sui. Esto, placuit tunc tibi puella, quæ saltauit: oportebat te aliquid munificè largiri puellæ, sed eorum, quæ licent, & dari possunt? non eorũ, quæ sunt nimis excellentia: eorum, quæ voluptate afficiunt conuiuas, non eorum, quæ molestia, non caput sancti prophetæ.

Cap. 11. Mar. 6.

Alexandri Magni insignis continentia.

Hier. 9.

Saltatrices simulacra obsessorum à dæmonibus.

Sed propter iusiurandum, inquit, & eos qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. O amentiam, & prætextum, qui est planè sine ratione. Si enim petijsset, vt à regno excederes, quẽadmodùm esses executus, quod ei iuraueras? Si autem petijsset etiam, vt matris effoderentur oculi, aut etiam imperâsset, vt omninò recederes ab eius consuetudine, impleuisses ne quod petijsset? Sed propter iusiurãdum, inquit, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Id enim, quod dicitur, eò deducit necessitatẽ inexcusabilem. Quid ergò feciſſes, si ex ijs, quæ dicta sunt, vnum proposuisset? Sed, vt videtur, omnis qui facit peccatum, est seruus peccati. Nam qui voluptati suam subiecit rationem, fit quidem, sed non apertè, seruus motuum animi. Qui autẽ iræ impulsione vtitur, vt ei deseruiat, suam apertè indicat affectionem, vt qui morũ euentu illud aperiat, quod suggerebat affectio, cui subiectus fuerat, ira non priùs desinente, donèc voluptatis rete insciũm hominem condemnauerit. Vides in quantam tibi prolapsa sit absurditatem prolatio iusiurandi? Magna insania, mentis cæcitas, & vecordia hanc tibi peperit stultitiam. Pete à me, quod velis, & dabo tibi vsque ad dimidiũ regni mei. Adeò eras incautus, adeò leuis & facilis, vt non dimouereris à susceptą cogitatione, neque perpiceres te id, quod non oportebat, admittere citra examinationem? Consideras, quò tibi rediërit, & quàm parùm in te esse consilij arguerit, quòd temerè iuraueris.

Cap. 12.

Seruus peccati, qui peccat. Iohan. 8.

Herodis temeritas.

ueris. Facilè autem abripi ad assentiendum, dico non esse Regis indicium. Prosusi autem oris morbus intemperans, quem cùm ipse subijsti, quod non erat iudicatũ, tanquàm iudicatum suscepisti, (talis enim est mens effrenis, & incauta oratio) non est eius, quòd bonum est & honestum, iudicij, cogitationes moderãtis: sed mentis non prohibentis facere, quæ sunt contraria, quæ est etiam priuata sensu, qui est secundùm naturam. Sed Herodes quidem, qui tam leuiter & miserè est inductus, hoc retulit, vt eius semper fieret misera commemoratio.

Cap.13. Quid verò puella, iniquitatis esca, adulterij hamus, Herodis laqueus, in quem ille
Mar.6. prolapsus offendit, & captus non effugit? Dixit, inquit, matri suæ: Quid petam? Cùm verò ab illa docta fuisset, Da mihi, inquit, hîc statim in disco caput Iohannis Baptistæ.
Ibidem. Vide Euangelistam ea semper, quæ vera sunt, adducentem. Quid enim dicit? Herodias autem ei insidiabatur, & volebat eum occidere, & non poterat. Herodes enim timebat Iohannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & cum audiens, multa faciebat, & lubenter eum audiebat. Vides etiam ante iusiurandum, sceleratæ isti fœminæ mentem fuisse inimicam & infestam Prophetæ? Et quid hoc testimonio possit esse euidentius? Libertatem enim loquendi, & zelum Iohannis ostendit, propterea

S. Iohannis magna in dicendo libertas. quòd Herodem reprehenderet: &, quæ longo tempore in profundo ab ea alebatur, iram producit in conspectum auditorum. Hoc enim simul significat & ostẽdit illud, Insidiabatur. Nam illud quoque, Non poterat, ostendit Herodis in Iohannem honorem & reuerentiam, & quòd eum sanctum habebat & iustum, & cum audiens, multa faciebat, & lubenter eum audiebat. Si autem superiorum fiat comparatio cum inferioribus, ea magnam in se habent differentiam, & res non sunt æquales, vt quas temerè ageret is, in cuius eæ erant potestate. Nam prima quidem, nempe loquendi libertas, & zelus, & reprehensio, Regis increpabant amentiam, & ipsum se iniquè gerere, & fratris violare cubile, conducibiliter apertè arguebant: & tamen in honore habere, & reuereri Dei prophetam, tanquàm iustum & sanctum, tunc locum habuit. Quæ autem deinceps sunt consecuta, sunt dissimilia omninò, & discrepantia, & nullo modo conferenda cum prioribus. Quanam autem de causa, & propter quid?

Herodis iterùm duplicitas. Temulentus enim diuertit ad leuem & friuolum prætextum, quasi propugnaculum ebrietatis. Quo factum est, vt propter frigidum iusiurandum, & conuiuarum reuerentiam, nefario concubitu maiorem pareret iniquitatem, vt qui tanquàm in scena ludens, actũ illum exercuerit, ratus fore, vt lateret oculum, qui minimè falli potest.

Cap.14. Quonam modo? Dolore, inquit, affectus est Rex. Sed propter iusiurandũ, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Quid hac simulatione est magis abominandum? Quid autem illo iusiurando est miserius ad impietatem? Nam cùm ei liceret magis pio prætextu & regio sensu iusiurandum expellere, malum malo perfecit.

Iuramentũ illicitũ non est seruandũ, nec malum malo perficiendũ Missò enim speculatore, iussit abscindi caput Iohannis, & dari puellæ. Vidisti hebetudinem summam & leuitatem? Non oportebat potiùs pulchrè peierare, quàm improbè seruare iusiurandum? apertè mentiri, & Prophetam non tangere? Delicti veniam petere, quàm iustè vera dicentem, effici iniustum occisorem prophetæ, & sibi iustum reconderе iudicium, & gehennæ fieri filium? Si enim petijsset, vt in Deum peccaret, & idola erigeret, & eorum, qui eius parebant imperio, sanguinem libaret, filiosque & filias, matresque & fratres, & vxores etiam sacrificaret, quomodò de his factum repulisset iusiurandum? Quomodò autem id quod esset implere, cùm Iudæa esset Romanis subiecta, cuius ipse malè gerens tetrarchatum, Rex erat? Sed ille quidem sic incitatus, fuit irretitus à misera puella. Illa autem cùm esset instrumentum ad improbitatem inuentum, & in se haberet impressam totam matris malitiosam & sceleratam mentem, induit personam eius, cui debetur, & tanquàm debitum inexcusabile petit à Rege petitionem. Da mihi hîc, & protinùs in disco, dicens. Quid dabo? Non aurum, inquit, non gemmas pellucidas, non si quid ex ijs quæ sunt in regia, est sumptuosum & pretiosum: sed caput Iohãnis Baptistæ. Quid dicis? Das caput, quod

Matth.3. vel ipsi reuerentur Angeli? Das illud caput, super quod, cùm Verbum baptizaretur, spiritus in specie columbæ sedens volauit? Das pro paruæ voluptatis remuneratione illius caput, cuius dextera eum, qui sedet à dextera Patris, baptizans sanctificata est? Illud caput, nefarij ludi exoluis mercedem, cuius lingua in hodiernum vsque diem stetit clamans, Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui? Hoc tu caput das in disco puellæ, quoniam tuum amorem accendit ad adulterium, & fauciauit cor saltationibus? Quid facis miser? Fers has leges, quas qui seruat, se iniquè gerit? Ea de-

cernis-

ce rnis, quæ à Deo ſeparant, & ei, quod eſt iuſtum, damnum afferunt? Vndè tibi hoc in ipium & nefarium iuſſum? Quænam lex impia hæc dictauit? Apagè. Hæc non ſunt Dei mei, aut legis Moſaicæ. Non audiuiſti dicentem Prouerbiorum ſcriptorem: Libera eos, qui abducuntur ad mortem, & eme eos, qui occiduntur? Si dixeris, Neſcio hoc: Scias, quòd Dominus nouit corda omniũ, & reddet vnicuique ſecundùm opera ſua. Quid tibi congregas materiam ad æterni ignis conflagrationem? Prou. 24. Pſal. 61. Rom. 2

Sed propter iuſiurandum, inquit, & eos qui ſimul accumbunt, hoc facio. Pulchrè. Cap. 15. Fit quis te ab initio coëgit hoc polliceri? Quis te autem vlla ratione admiſerit, aut leuiter laudauerit? Non præuiſa enim res eſt, quæ in rebus obſcuris & incertis fit cum iureiurando promiſſio, quandò ſine diſtinctione profertur, quòd ratio non acceperit vtrinquè examinationem ad conferendum id, quod eſt bonum, & malum. Quod priùs quoquè vſu venit Iephte, magno illi & celebri iudici, qui inconſideratè vouit, & illud Deo promiſit, quod inopia conſilij non potuit præuidere, propter inopiam iudicantis rationis, & mentis diſcretionis, quæ fit in rebus agendis. Oportebat ergò te, cùm puellæ iurâſſes, diſtinguere quoquè & definire aliquid, quod eſſet dignũ ſaltatione, non autem caput Præcurſoris, quod nullis poteſt exæquari diuitijs, prodere, mercedẽ nefarij ſpectaculi. Quid enim tibi, qui Rex eras, volenti precioſum aut magnificum deerat, quod dares ſaltatrici pro mercede ſaltationis? Sed cùm alio modo velles à te depellere reprehenſionem nefarij concubitûs, maluiſti permittere puellę, vt illam peteret mercedem, quæ, vt tu putas, tollebat reprehenſionem. Id autẽ erat caput Baptiſtæ: Cuius, cùm eſſet Propheta, fuiſti interfector, præter expectationem quidem & voluntatem, duorũ conuictus ſcelerum, adulterij & cædis, cum malo vnà inducens id, quod eſt longè peſſimum. Quænam eſt hæc amentia? Quis te induxit, vt ſic Deum offenderes, & cædem faceres in tempore lætitiæ? Iudic. 11.

Tu quidem exiſtimabas, de medio tollens Baptiſtam, ſimul etiam cum eo ſublaturum eſſe reprehenſionem. Ille autem & ſi habitet in ſepulcro, & lateat ſub terra, nihilominùs in te expromit reprehenſionem, dupliciter propter duplex crimen in tuam exclamans vanitatem. Exiſtimabas quoquè te illius cæde eſſe animi motum vehementiùs accenſurum, œſtrumque amoris, quo eras ſtimulatus, aucturum, & inflammaturum eſſe voluptatem vehementiùs. Huius autem rei eſt apertum indiciũ, quòd non ſtatim quidem obſtruxeris aures ad abominandam illam petitionem, neque citò reſilueris & deploraueris, ægrè ferens impudentem ſaltatricis appetitionem, nec valdè eiulaueris, dicens; Veh mihi, ſi tam breuis & tam nullius momenti delectationis tantam tradidero mercedẽ, cui nullus in regia poſſit par eſſe theſaurus. Cur enim, cùm oporteret, ad te redeũdo, confidenter cõtraria obiectione negare petitionem, non repugnâſti, ô rex, puellæ petitioni, dicens: Non per Deum, qui in Moſe loquebatur, non dabo, neque pro vili & breui ſpectaculo talem dabo mercedem? Precium enim meretricis eſt tanquàm vnius panis, vt dicit prouerbium. Quã ob rem ne tantillùm quidem ægrè tuliſſe, aut renuiſſe, erat ſignum animi ſua ſponte aſſentientis. Oportebat enim vocem ſtatim emittendo vehementer deplorare, & flebiliter eiulare. Facilimè enim pœnam iuriſiurandi abiurâſſes, & illata negatione depuliſſes periculum periurij. Quonam modo? Contra iuſiurandum intuliſſes iuſiurandum, & prius ſecundo euertiſſes. In ſanguinem autem Baptiſtæ & Prophetæ nolle tale iuſiurandum admittere, nedùm exequi, fuerit profectò viri ſobrij ac temperantis, & qui ſcit abſque ira ferre reprehenſionem: quomodò rursùs non ægrè tuliſſe, nec triſtem vultum oſtendiſſe, aut, quod fuiſſet modeſtius, de re parumpèr deliberâſſe, arguit te cupidè iuſiurandum admiſiſſe. Quod cùm nolles, aut vt veriùs dicam, non poſſes intelligere, protinùs immitem tuliſti ſententiam, vt illud caput amputaretur, quod in hodiernum vſque diem tuam arguit ſummam iniquitatem. Nam cùm liceret non iurare incautè, neque iuſiurandum permittere ebrietati? ſed toruè & aſperè impudentem illam puellam & oculos perſtringentem adſpicere, vt terrore vultûs ei timorem incutiens, eò redigeres infelicem, vt ne ea quidem, quæ ſunt pro pedibus, poſſet intueri, nedùm impudenter exigere ea, quæ ſunt abominanda, feciſti contrariũ; Tam faciles aures præbuiſti Mænadi, perindè àc ſi hanc, & non aliam, expectares ab ea peti mercedem ſceleris. Prou. 6. Herodes iurauit cupidè, vt perderet S. Iohannem. Cap. 16.

Ità captus fuit Rex Iudæorũ. Sic in eum eſt debacchata illius mẽtis præceps amentia, ad hunc ſtuporem ebrietatis eum deducens dæmon, præcipitauit infeliciter, impellens, vt illud caput amputaret, quod longo tempore non tulerunt latibula terræ Cap. 17.

in sinu occultare, quod adhuc distillans sanguine, nõ est veritus Herodes appositum tanquàm cibum, in disco adspicere. Sed illud quidem etiam amputatum clamat, & non sustinet tacere, sed adhuc liberè te arguens adulterantem, clamat: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Frustrà ergò scelus està te perpetratum. Inanis fuit consiliaria. Vana etiam fuit petitio saltatricis. Et tu quidem, qui seruâsti iusiurandum, semper fuisti condemnatus. Iniquitates enim virum appræhendunt. Illa autem præter flagitium adulterij, cædis quoquè perpetrauit facinus. Mulier enim insipiens, inquit, nescit pudorem, sed occurrit ad petram inferni. Libidinosæ autem fœminæ lena saltatrix, vnà cum matre in cæde petulanter insultans, nullam hinc aliam adepta est vtilitatem, nisi flammam gehennæ, in qua meritò luit pœnas. Insipientiæ enim pedes deducunt eos, qui ea vtuntur, post mortem ad inferos: vestigia autem eius non firmantur. Tales sunt actus eorum, qui se iniquè gerunt: hunc fructum dat libido suis amatoribus: hæc præmia largitur impudicis vehemens voluptatum intemperantia.

Vox capitis amputati etiam nunc arguit adulterantem Herodem. Prou. 5.

Præmia libidinis.

Cap. 18. Hæc audite, quibuscunque vsus & congressio intercedit cum cæteris, & quicunque vitam agitis cælibem & separatam, & prouerbiorũ pascamur sermonibus, & eis aures nostræ personent. Quid autem oportet dicere apud eos, quibus vt ea non ignorent, est innatũ? Sumus enim omnes docibiles Dei in Christo, vt ait Euangelista Iohannes. Vtinàm nos quoquè, qui hîc sumus sacer collectus conuentus, talem essemus assecuti gratiã, vt non egeremus eo, qui sit docturus, aut increpaturus: sed solum sufficeret exemplum, vt Herodis amentiæ omnem effugeremus imitationem: & neque præ ocio ac socordia, turbulentarum appetitionum vehementibus mentem dederemus impetibus, neque rursùs voluptatum blanditijs inescatus animus, attraheretur ad consensum: qui quidem peccati mortem concipiens, mortem ipsam parit. Quod nè nobis accidat, nos semper conseruemus, perpetuò effecti oculus, qui nulla clauditur dormitatione, nè nobis non animaduertentibus draco suffuretur thesaurum. Accipiamus ergò omnes simul doctorem Salomonem, nos munientem verbis præseruantibus, & fusiùs persequentem offensiones, quas accipiũt simpliciores ab insidijs mulierum. Dicit itaque: Noli adhibere animum mulieri malæ: Mel enim distillat à labris mulieris meretricis, quatenùs ad tempus pinguefaciat guttur tuum: Senties autem posteà felle amarius, & magis acutum, quàm gladium ancipitem.

Iohan. 6.

Prou. 5.

Cap. 19. Sed ne aut satietatem afferat, aut molesta videatur oratio, adijciam pauca quædam ijs, quæ dicta sunt, quæ ijs quidem, qui nôrunt, in memoriam reuocent: ijs autem, qui ignorant, non leuem præbeant cautionem. Bibe, inquit, aquas è vasis tuis, & ex puteis fontis: & simul delectare cum muliere à iuuentute tua. Nam si in eius amicitia simul versans vitam transigas, multiplicaberis. Et rursùs ✣ Nè sis multùm apud alienam: neque te vlnæ complectantur non propriæ. In conspectu enim oculorũ Dei, sunt viæ viri. Nè dederis somnum tuis oculis, neque dormitaueris tuis cilijs, vt serueris tanquàm caprea ex retibus, & tanquàm auis ex laqueo. Et rursùs ✣ Nè te vincat concupiscentia pulchritudinis, neque palpebris tuis confidas, nè attraharis ab eius oculis. Mulier enim virorum precioſas venatur animas. Viæ autẽ inferorum domus eius, deducentes ad promptuaria mortis. Tu autem fili audi me, neque declinet ad vias tuas cor tuum, & nè aberres in semitis eius. Multos enim vulneraut & deiecit, & sunt innumerabiles, quos occidit. Tu autẽ nè oculos tuos in eam defixeris, sed resilias: neque diù illic moréris. Sic enim trãsikes aquã alienam. Ab aqua autem aliena abstine, & à fonte alieno nè bibas, vt viuas longo tẽpore, & adijcientur tibi anni vitæ.

Ibidem.

Ibidem. Prou. 6.

Ibidem.

Viæ inferorum, domus meretricis. Prou. 7.

Cap. 20. Atque sufficiunt hæc quidem ad castigandum eos, qui sunt hebetiores, quibus nos satis communijt oratio Prouerbiorum, quæ viri illius diuini linguam defendit modestam, venerandi, inquam, Baptistæ, qui hanc nobis mensam appositit, non sanguine conspersam, non recenter occisi caput proponentem, tanquàm cibum, non simul cum cruore effundentem vinum in crateribus. Hæc sunt præmia Herodis vinolentiæ. His rebus ille instruit conuiuium. Ille conuiuis talia miscet pocula. Sed non ità is, qui nostro præest conuiuio. Absit. Contrà enim animi magnitudinis & temperantiæ cœnam nobis apposuit, cuius impleti obsonijs, euasimus meliores.

Herodis epulæ & pocula qualia sint.

Cap. 21. Quoniam autem Iohannis erga Herodem constantiæ magno transmisso pelago, in portum tranquillum, secundis eius ad Deum precum aurîs peruénimus, tempus est, laxatis velis, intrà portum sistere remos orationis. Aequum est autẽ, vt arbitror, (nam hoc solent etiam nautæ facere) vt nos quoquè iusta facientes, epilogo paruam

adnc-

adnectamus orationem, scripturæque floribus virum coronemus. Si is tamen vir est dicendus, qui inter natos mulierum apparuit maior. Hic enim est, quem in multis Matt.11. scripturæ locis variè contineri inueniemus, si eam, vt apis, diligenter obeamus. Multas enim eius appellationes attulit nobis rerum consideratio, quarum vnicuique adiecto, quod par est, testimonio, ostendit, quàm meritò ei nomina fuerint imposita.

Atque prima quidem est eius appellatio, Filius. Nè timeas, inquit, Zacharia? eccè Cap.22. Elisabeth pariet tibi filium, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elisabeth autem im- Multa S. Iohannis nomina. pletum est tempus pariendi, & peperit filium. Infans. Et factum est, postquàm audiuit Elisabeth salutationē Mariæ, exultauit infans in vtero eius, & impleta est spiritu sancto Luc.1. Elisabeth, & Eccè enim, postquàm facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo. Puer. Et tu Puer, propheta altissimi vocaberis. Puer autem crescebat, & inualescebat spiritu, & erat in desertis, & quæ deincèps sequuntur. Magnus. Hic erit magnus coram Domino, & vinū & siceram non bibet, & spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Iohannes. Et factum est in die octauo, venerunt circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius, dixit; Nequaquàm? sed vocabitur Iohannes. Et Zacharias pater eius, petitis pugillaribus, scripsit; Iohannes est nomen eius. Homo. Fuit homo missus à Deo, Iohan.1. cui nomen erat Iohannes. Propheta. Quid exijstis in desertum videre? Prophetam? Matt.11. Etiam dico vobis, plus quàm Prophetam. Omnes enim prophetæ & lex vsque ad Iohannem prophetârunt. Elias. Et si vultis suscipere, ipse est Elias, qui est venturus. Et ipse præcedet in spiritu & virtute Eliæ. Magister. Venerunt autem Publicani quoquè, Luc.1. vt baptizarentur? & dixerunt ei; Magister, quid faciemus? &c. Præparator. Præibis Luc.3. enim ante faciem Domini parare vias eius. Et, Parate viam Domini. Præco. Fuit Iohannes baptizans in deserto, & prædicans baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorum? Et prædicabat, dicens; Venit post me, qui est me fortior. Et quæ sequuntur. Vox. Quis es, vt responsum demus ijs, qui nos miserunt? Quid dicis de teipso? Dixit; Iohan.1. Ego sum Vox clamantis in deserto. Baptista. Venit Iesus à Galilæa ad Iordanem ad Matt.3. Iohannem, vt baptizaretur ab eo. Erat autem Iohannes baptizans, & accedebant omnes, & baptizabantur. Confessor. Et confessus est, & non negauit: & confessus est, Iohan.1. Non sum ego Christus. Testis. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Trinitatis subscriptor. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit; Super Iohan.1. quem víderis spiritum descendentem, & manentem super ipsum: is est, qui baptizat in spiritu sancto & igne. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quòd hic est filius Dei. Iustus & sanctus. Herodes autem timebat Iohannem, sciens eum esse virum iustum Mar.6. & sanctum. Apostolus, hoc est, missus. Vos ipsi mihi testimonium perhibetis, quòd Iohan 3. dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Euangelista. Multa quoquè alia admonens, euangelizabat populo. Pronubus. Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat, & audit ipsum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergò gaudium meum impletum est. Lucerna. Ille est lucerna ardens, & Iohan.5. lucens: Vos autem voluistis exultare ad horam in lumine eius. Reprehensio Herodis. Dicebat enim ei Iohannes; Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Herodes autem cùm reprænderetur ab ipso propter Herodiadem, incluſit ipsum in carcere.

His Iohannes vocatus est nominibus, his fuit honoratus. Habuit autem actiones Cap.23. conuenientes his appellationibus, Iohannes ille, quo non surrexit maior inter natos mulierum. Hic est verè lucerna, de qua magnus canit Dauid, dicens tanquam expersona Dei Patris; Paraui lucernam Christo meo. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Hic est magnus ille Elias, non Thesbites, sed qui fuit medius inter legem & gratiam: & licèt tempore sit ab illo secundus, prioris tamen Christi aduentûs præcursor: qui cum eádem, qua ille, præcessit inspiratione & virtute, vt Archangelus præ- Luc.1. dixit Zachariæ. Cui Zachariæ? Cuius sanguis clamat plusquàm Abelis. Hic est, qui priùs exultauit: & priusquàm prodiret in lucem, agnouit suum Dominum in vtero. Hic instrumento vtens lingua suæ matris, fœtum sine patre, cùm adhuc in vtero gestaretur, priùs est allocutus; Vndè hoc mihi, dicens, vt veniat mater Domini mei ad Ibidem. me? Hic cùm conuertisset corda patrum ad filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parauit Domino plebem perfectam. Fructus ex promissione. Bonus Gabrielis nuncius. Germen præter ætatem. Sterilis flos genitalis. Propheta ex propheta. Ci- Nominibus S. Iohannis respondent. res ipsæ cor-

uis deserti. Aliptes orbis terrarum. Astrum Solis. Lucerna lucis. Regis miles. Sponsi pronubus. Seruus Domini. Vox verbi. Sacerdos eius, qui est sacerdos secundùm ordinem Melchisedec: quandoquidem dignus est habitus, vt sacerdotis officio fungeretur in eius baptismate. Qui patrem audiuit, filium baptizauit, spiritum adspexit. Legis silentium. Gratiæ intercessor. Coronis prophetiæ. Prophetarum conclusio. Regis præco. Pæcursor veritatis. Porta pœnitentiæ. Virginitatis ornator. Salutis præparator. Temperantiæ legislator. Frenum eorum, qui se iniquè gerunt. Dux eorum, qui iustè vitam agunt. Iohannes ille magnus, nomen à Deo vocatum. Quæ è cælis per vocem Archangeli scriptis mandata fuit nominis appellatio. Vox orta ex tacente. Qui per id, quòd voce carebat pater, sterilitatis sustulit infœcunditatem. Qui loquenti digito agnum ostendit. Magna gloria continentiæ. Qui erat in corpore expers carnis. Qui in luto margarita. Qui in vase fictili preciosus thesaurus. Qui inducit securim ad secandam animarum sterilitatem. Quæ solicitudine gaudet turtur Ecclesiæ. Os, quod non potest tacere. Quæ vbiquè tonat vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Quæ Deum effatur lingua: cuius vox etiam post decessum reprehendet Herodem, & eum, qui venit, prædicat, dicens: Regnum cælorum appropinquat. Ei gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Pſal.109.

S. Iohannes corpore, expers carnis. Esa.40.

ORATIO SEV ENCOMIVM DE EXPORTATIONE PRECIOSAE MANVS DEXTERAE SANCTI *Iohannis præcursoris, ex Antiochia: vt habetur in Simeone Metaphraste. Nos numerum capitum apposuimus margini.*

Codex diē certum non habuit. Cap.1.

ECCE ad nos rursùs venit sacrosanctus Christi Præcursor, abundè fluenta emittens suarū gratiarum: & rursùs dies alius celebris redditur, qui maiora & potentiora alia ostendit argumenta, quàm quæ sint in alijs eius festis, & eos, qui festis delectantur, euehit ad excelsiorem miraculorum considerationem. Eccè Solis iustitiæ clarus & omni ex parte lucidus lucifer resplenduit, suis radijs illustrans totam Ecclesiæ plenitudinem, & suum festum lætificans. Venit autem non vt priùs, per suam natiuitatem, neque vt deindè, per ab Herode factam ipsius capitis amputationem, neque vt posteà, per arcanam eiusdem mirifici capitis reuelationem: sed per manum, quæ fuit vel ipsis Angelis venerabilis, quę cælesti lumine illustratur, & sancti spiritûs gratia adumbratur: quæ, quicquid erat quidem graue & terrenum, in terra deposuit, & ad incorruptionem traducta est per vitam continentem, quæ erat supra hominem: quæ priùs quidem ingratis Iudæis ostendit Agnum Dei, & securem ad arborum radicem positam, & excisionem minabatur peccatoribus.

Sanctorum reliquias veneramur, quia sancti spiritûs gratia adumbrantur.

Cap.2.

Nunc autem cùm illaipsa apparuerit, & præstantiori quodam modo manus euaserit barbaricas, à quibus videbatur teneri, tanquàm captiua, æquum est, vt in festi lætitiam piè & reuerenter afficiatur cœtus eorum, qui festum lubenter celebrant, & nubes quidem, quæ interiectę animam impediunt, eius illa, quæ intelligentia percipitur, illuminatione discutiat & dissoluat: alacri autem pede & exultante spiritu, ad ea, quæ sunt vel ipsis Angelis desiderabilia, mysteria festinet. Hoc est enim festum celebrare, paratos esse ad prompto & alacri animo occurrendum ijs, quæ sunt venerabilia, & extrinsecùs figuris & motibus fidei & affectionis internum ardorem ostendere. Hîc ergò mihi adsit omnis ordo eorum, qui sunt honorificè in excelsis remoti à materia, & eorum, qui sunt adhuc hoc circundati puluere: & communi contexta chorea, luminosum & perquàm clarum constituamus theatrum, eo duce vtentes, qui inter natos mulierum est maximus. Nam etsi humanæ naturę superauit terminos per vitam à carne & corpore alienam, vt qui tamen nostrarum naturalium particeps fuit proprietatum, lætatur nostris de se laudibus & celebrationibus, & bonam accipiens voluntatem, copiosam remetitur remunerationem.

Quid sit verè festum celebrare.

Cap.3.

Cæterùm eius quidem conceptum & ortum, & vitam, quam egit in solitudine, &

eius

eius ad Israëlem ostensionem, & veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostendit, & ipsum primùm & posteà venientem per diuinam authoritatem, & humanæ naturæ pronunciauit susceptionem: & quemadmodùm exalto vocatus venit ad Iordanem, & cùm purum, & ab omni labe alienum, & quauis purgatione superiorem baptizâsset, illo contactu ostendit fontem sanctificationis, & quæ de ipso Iudæis is, qui fuit ab ipso baptizatus, per arundinis & mollium vestium amictûs similitudinem, ad eius dixit commendationem: eius vitę à rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, & in virtute firmitatem & constantiam, & eum veteri Eliæ æqualem, & moribus similem tacitè significans: & quæcunque sunt his consequentia, Euangeliorum quaternio ostendet apertiùs ijs, qui hæc scrutantur diligentiùs. Iohan. 1. Matt. 11.

Quæ autem præsenti conueniunt celebritati, ea sunt enuncianda & docenda, vt cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumque in hoc rectè studium conferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, & assiduè meditans in lege Domini, eius custodiæ & obseruationi omnia postponebat: solùm autem, vt in eius perseueraret iustificationibus, plurimum ponebat studij. Cùm verò Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galileæ tetrarcha, decreta legis transgrediens, fratris Philippi vxorem, cùm sibi non liceret, propterea quòd Philippus ex illa liberos susceperat, duxisset in matrimonium: & esset illud quidem scelus legis euersio, Dei autē contemptio, hominum verò ad deteriora adhortatio & inductio: tunc, tanquàm fortis athleta Iohannes, rectè institutus, & in laboribus priùs exercitatus, veritatis armis & telis munitus, aciem quidem struit aduersùs Tyrannum. Quænam verò ea erant? Non licet tibi habere vxorem fratris tui. O libertatem, quæ non potest perterreri: & fiduciam, quæ non potest euerti. O os diuinū, & linguam, quæ à Deo mouetur, quæ in ipsum cor reprehensionum infigens aculeos, fecit, vt ille superbus & insolens clypeum abijceret, & fugeret. O manum venerandam & sanctam, quæ ad sermonum mota elocutionem, reprehensionum quoquè augebat asperitatem, & fiduciam ostendebat & audaciam. Mos est enim ijs, qui verbis contendunt, manum simul cum ore mouere, & sermoni eius quoquè motum adhibere, & per vtrunque ostendere, quàm sit confidens & interritus is, qui loquitur. Hinc factum est, vt in carcerem, & in vincula conijceretur, cùm vesana mulier nefarium amatorem suum ad id compulisset. Cap. 4. Celebritas exportatæ manûs S. Iohannis. Leuit. 18. Mittitur in carcerē veritatis præco.

Deindè dies festus natalis, potusque copiosus & immoderatus, cùm nimium vinum eum, qui celebrabat conuiuium, deuoluisset ad delirium: Potûs autem quænam est delectatio? Saltatio filiæ, quæ erat instàr meretricis, & petitio mercedis: & merces, Prophetæ interfectio? Ex qua Regis ficta tristitia propter œstrum, quod eum obsidebat intrinsecùs: obtemperatio tamen, & submissio, & aduersùs iustum Prophetam prolatio sententiæ: & paulopòst caput in disco allatum, & libidinosæ & adulteræ mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius, & magìs nefarium? Quid hoc belluino facinore magìs insanum & belluinum, hominem ex ipso matris vtero sanctitate circundatū, qui temperantiam erat amplexus, castitatem adsciuerat, inedia se exercuërat, ab omni congressione hominū se separauerat, solitudinem, tanquàm ciuitatem, habitauerat, qui simul cum agri bestijs versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aues id, quod sua sponte nascebatur, habebat alimentum, carebat nutrimento, carebat vtensilibus, & planè carnis erat expers: qui totus quoquè cernebatur remotus à materia, quòd hæc materialis coagmentatio esset inedia attenuata & emortua, & ad materiæ vacuitatem traducta propter insignem continentiam: eum, inquam, pro iustitia, pro veritate, & nè lex in aliquo violaretur laborantem, dari mercedem mulieri adulteræ? Cap. 5. Herodis simulata tristitia. Luc. 1. Admiranda Baptistæ Domini abstinentia & paupertas.

Sed quonam modo hæc quidem permissa sunt ab eo, qui omnia sapienter administrat, sciunt ij, quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Huius autem discipuli, cùm corpus à capite diuisum sustulissent, honoratæ mandârunt sepulturæ, nè, si hoc quoquè post decessum videretur à libidinosis & voluptuarijs, esset maior fomes inuidiæ, & maioris sceleris materia intemperantibus. Sic ergò corpus quidem sepultum occultabatur, cùm neque quisquam illud tunc perscrutari studuisset, neque ipse manifestâsset. Sed quandoquidem ad hunc locum peruēni, volo de hoc propheticō tabernaculo, & de manu, quæ ei coaluërat, quiddam, quod è veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare, & quæ de his audiuimus & cognouimus, &, quæ veteres tradunt historiæ, explicare fusiùs, & vndenàm diuina hæc gratia translata est Antiochiam, & vbinàm fuit repositum translatum Propheticum illud taberna- Cap. 6. Matt. 14. Mandatur corpus eius post decollationem sepulturæ,

bernaculum, & quisnam fuerit quidem modus huius translationis, & quis rursùs ablationis & exportationis.

Cap. 7. Matt. 2. Herodes qui infantes occiderat, cùm Iudaicum multorum principatum traduxisset ad regnum, parebat quidem Romanis. Cùm multis autem modis quæreret, vt eis videretur beneuolus & fidelis, effecit quidem, vt Romani eum benignis adspicerent oculis, & nec fore, vt ab eis deficeret, vllam haberent suspicionem. Is, vt clarior esset

Sebaste cõditur ab Herode. sua in eos beneuolentia, inter alia condidit etiam ciuitatem, sitam non procùl ab Hierosolymis, sed distantem tantùm itinere vnius diei, eam vocans Sebasten, Latinè Augustam, vt Augusti Cæsaris appellatione significaret suam in eum beneuolentiam & seruitutem. In ea, qui post illum obtinuit principatum, tetrarcha Herodes fixit regiam, in qua etiam fuit illud conuiuium, quo Propheta fuit occisus, & iuxta quam fuerat in vinculis hic sacer Propheta in quodam tenebroso reorum domicilio. Cuius

Sepulcrum Eliſæi prophetæ. ex transuerso referunt sepultum fuisse corpus præconis veritatis. Quo etiam in loco dicunt priùs fuisse alterum sepulcrum Prophetæ Elisæi, adeò vt duo loculi viderentur simul iacentes in vno & eodem loco. Ibi quoquè templum maximum olim extructum fuerat, quod propter ea, quæ in ipso fiebant, miracula & pulchritudinem, fuerat incomparabile. Cùm eius autem tectum tempore defluxisset, sub dio relicta sunt eius ædificia, adeò vt vna sola illæsa remanserit domuncula, quæ vocabatur Sacrorum vasorum custodia, in qua etiam incluſi loculi prophetarum conseruabantur absque vllo detrimento.

Cap. 8. Nota de manu S. Iohannis. Cùm autem Lucas Euangelista circunquaquè omnes obiret regiones, vbi etiam obeundo vénit Sebasten, Antiochiæ tactus desiderio, vt qui in ea esset natus, magno quidem tenebatur studio sacrum illud Præcursoris corpus tollendi integrum. Cùm autem non posset, quoniam diligenter seruabatur, ablata manu dextera, eam portauit in suam ciuitatem, loco alicuius alterius beneficij, & aliarum diuitiarum ei, quæ ipsum aluërat, hanc reddens mercedem educationis. Ab illo ergò tempore sita erat manus illa apud Antiochenos, in magno honore habita, & iugis, quæ in ea habitat, gratiæ fidem faciens miraculis.

Cap. 9. Cùm autem Iulianus tyrannicè clauum arripuisset Imperij, quoniam eos, qui ipsum præcesserant, persecutores & Dei hostes contendebat superare sceleribus, & eorum, qui pro Christo decertârant, quæcunque erant reliquiæ, aut integrum tabernaculum,

Vide quem imitẽtur hostes sacrarũ reliquiarũ. aut aliquid aliud ex ijs, quę sunt puræ nostræ fidei signa, ea omnia igni mandabat & cineri. magno deincèps studio venit Antiochiam, simul quidem immunda peracturus mysteria in ara simulacrorum, quæ sita est ad Daphnen. & simul etiam perscrutaturus, & si sanctorum aliquid in ea inuenisset repositum, id igni mandaturus. Cùm hoc ergò sæuum renunciatum esset eius decretum, qui erant Christianarum partium, sacram manum Præcursoris clàm in quadam turre ciuitatis, quæ vocatur Gonia, id est,

Dextera manus & corpus S. Iohãnis abscondiuntur à Christianis angulus, studuerunt includere, nè capi posset ab idolatra. Qui autem Pontificalem sedem tenebat Hierosolymis, cùm auditione accepisset execrandum decretum, nec tyrannum omninò moraturum, quin ad sacra loca asscenderet, & quæ in eis erant preciosissima corpora, igni consumenda mandaret, hoc diligenter curat, & magnum adhibet studium, vt è loculo sublatum Præcursoris tabernaculum, transmitteret seruandum in ciuitate Alexandrina, alio quodam communi corpore pro eo repleta depositione.

Cap. 10. Iuliani Apostatæ furor in sacras reliquias. Postquàm autem Antiochiæ omnia perscrutatus ille impius, ea est aggressus, quæ fieri non poterant, cùm absconsa manus nusquàm comparéret, eo ille sceleratus desiderio frustratus, & in reliquum propheticum corpus furore percitus, qui id scrutarentur, statim misit vsque ad Hierosolyma, vt Præcursoris igni mandarent tabernaculum. Quod cùm ad finem esset deductum, & commune, quod pro illo sepultũ fuerat, corpus ab ijs, qui missi fuerant, in cinerem esset redactum, illinc soluens, duxit exercitum ad obsidendam Edessam, vtpotè quòd qui in ea habitabant, planum esset eos stare à partibus Christianorum. Aiunt autem quendam ex suis famulis, qui liberè cum eo loquebatur, & erat ei valdè coniunctus, ex animo verò res Christianorum colebat

Iuliani apostatæ miserabilis interitus. & honorabat, eum à cœpto prohibuisse, & ad bellum aduersùs Persas gerendum incitâsse, ciuitatem cùm vellet, in potestatem eius venturam pollicens. Et sic consilio obtemperans, profectus est ad bellum contra Persas gerendum. In quo plaga diuinitùs immissa percussus, vitam finijt miserabiliter.

Cap. 11. Postquàm autem ad fideles Imperatores rediêrunt sceptra Romanorum, & reddita su-

ta fuit libertas Christianis, nesciebatur quidem, vbinàm esset preciosa manus, ab ijs, qui Antiochenam habitabant ciuitatem. Sed haud ità diù pòst per diuiniorem reuelatum fuit visionem, vbinàm esset absconsa? Quam cùm fideliter ex eo loco sustulissent, in ea honoranda erant insatiabiles. Cùm autem non parùm effluxisset temporis, Imperator Iustinianus inter alia, quæ piè gessit, fecit etiam tale quid. Hanc enim miraculorum effectricem Præcursoris dexteram, ex Antiochia, & Domini & Dei nostri tunicam, quæ erat in ciuitate Maratsemere, & maximè venerandum caput, ex Emesa transtulit, ad regiam ciuitatem? quæ quidem ostendebantur obsignata signaculo sancti Imperatoris Constantini, ad hoc, vt non ampliùs ex eis auelleretur ab ijs, qui amplecterentur. Ablatis ergò signaculis, cùm templum Præcursoris, quod in Hebdomo est ab eo ædificàtum, per Domini tunicam & ciusmodi sacras sanctificâsset reliquias, rursùs remisit suis obsignatas signaculis eò, vndè venerant, solam dexteram propheticam relinquens nõn signatam, vt quæ vngeretur vnguentis, & sustolleretur in festo Exaltationis.

Iustinianus Imperator fidelissimus

Tunica Christi, caput & dextera S. Iohannis trãsferuntur.

Et sic quidem de his relatum est à veteribus, alijs alia de manu narrantibus, conclusa tamen in vnam & eandem fidei notionem, & expellentia omnem incredulitatem, aberrante nemini procùl à veritate. Quòd si oportet etiam alicuius meminisse miraculi, Antiochia nobiscum ei, quod dicemus, feret testimonium? quod quidẽm auditione à nobis acceptum est ex quibusdam, qui illic sunt versati. In cauerna delitescebat quidam draco in eius finibus, quem, qui habitabant ciuitatem, in deos referentes, anniuersario honorabant sacrificio. Id autem erat puella virgo, quæ pauloantè peruenerat ad pubertatem, & propter non pollutam virginitatem, conseruabatur draconi sacrificium. Quis erat autem modus sacrificij?

Cap. 12.

Nota dracõnis cultũ & sacrificium horrendũ.

In eo ipso loco, in quo erat cauerna draconis, Antiocheni publicè confluentes, & frequens effecti theatrum, cùm puellam circunduxissent, præbebant deuorandam draconi. Is verò proserpens è cauerna, & insperatum & incredibile apparens miraculum, serpens & repens suis pedibus, & naturali, qui est intùs, spiritu incuruatus, & instàr vndæ tumefactus, hianti ore & dilatato thorace accipiebat sacrificium, & lacerabat dentibus. Pro more autem sors obtigerat cuidã Christiano, vt suam daret filiam draconi sacrificandam? qui stimulis sauciatus naturalibus, ex corde suspirabat ad maximum Præcursorem. Et vt filia à morte seruari possit, tale quid excogitat; Cùm magnam vim auri apud se abscondisset, petit vt sibi permitteretur adorare manum sanctam ab eo, qui illam seruabat. Is autem concessit postulatum. Cùm verò is in his esset, & quod afferebat aurum latenter, tanquàm sub prætextu adorandi, humì effudisset, rectà processit ad adorandum. Aedituus autem, vt qui auidis oculis ad aurũ adspiceret, cucurrit ad illud colligendum? Ille autem, qui petierat, vt sibi liceret adorare, cùm se incuruâsset, & totum se in loculum inclinâsset, diuino sauciatus desiderio, cùm venerandę dextere pollicem osculando, & labra admouendo mordicùs dentibus abscidisset, & occultâsset, à templo quamprimùm recessit. Cùm autem iam dies aduentâsset sacrificij, & ciuium eorumque, qui circumhabitabãt, collectum esset theatrum, accedit pater puellam adducens ãd sacrificium. Et cùm fuisset prope draconem, & eum vidisset vasto ore hiantem, & horrendis sibilis eos, qui audiebant, terrentem, & sacrificium desiderantem, sacrum illum & venerandum digitum in mediam gulam iaculatus, eius iactu statìm quoquè mortem ei attulit.

Cap. 13.

Quidã Christianus fideplenus tollit digitum S. Iohannis,

Insigni miraculo necatur draco digito S. Iohannis.

His sic gestis, pater quidem viuã filiam domum reducit, & lachrymis simul & gaudio plenus, & admirabilem, & quæ præter opinionem acciderat, filiæ narrans redemptionem. Qui autẽ circunsistebat populus, insigni miraculo obstupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factum est, vt Præcursori templum illic construerent, vbi factum fuerat miraculum, quod nominârunt χρεμαστὸν, id est, suspensum, siue propterea, quòd supra terram sit sõlum templi eleuatum, siue quòd ad tantam ædificiorum sublimitatem eius sit extensa latitudo, vt conspiciẽtibus propè videatur pendere in aëre. In quo cùm hunc sacrum & mirificum digitum depositissent, eum festis honorant anniuersarijs, miraculum, quod factum fuerat, per commemorationem transmittentes ad posteros. Dicitur etiam aliud quoquè mirum tale fieri signum; Huius scilicet sanctæ manûs aliquandò quidem extendi digitos, aliquandò verò contrahi? quorum extensione quidem significari fertilitatem fructuum, contractione autem, inopiam & penuriam.

Cap. 14.

Magnificũ templum S. Iohannis,

Cùm autem multi, qui ante nos fuerunt, Imperatores hanc manum desiderâssent quouis

Cap. 15.

quouis modo possidere, nec sinere, vt tantum bonum maneret apud barbaras gentes, quæ partes illas occupârant, captiuum: augebatur quidem, ac vigebat eius desiderium: sed modus, quo id possiderent, nullo modo inueniri poterat. Et cùm eis aliquandò visum esset, dando pecuniam, talem comparare thesaurum, aërem, vt est in prouerbio, pugnis cædebant. Desiderabatur ergò ab omnibus, à quibus nomen Christi est inuocatum: & quicunque in eis rei versabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, vt benignis oculis suum adspiceret populum, & eius eum efficeret possessorem & spectatorem. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ sunt omnia præfinita, ei qui omnia præsciuit ante mundum conditum, despicienti tempora nostræ inscientiæ, placuit per multas suas miserationes, vt in hac quoquè generatione reuelaretur hoc magnum & insigne miraculum, in qua Constantinus & Romanus, qui digni sunt magnis laudibus, ab ipso ortu purpureis fascijs inuoluti, regebant habenas Imperij. Id autem est, venerandæ Præcursoris manûs exportatio, & reuocatio.

Rogât Christianî obnixè Deum pro recuperatione manûs S. Iohânis.

Cap. 16.

Modus autem reuocationis, est valdè mirabilis & præter opinionem. Nam vir quidam, qui erat relatus in sortem diaconorum Antiochię ciuitatis, Iob nomine, supernè inspiratus, & diuino zelo repletus, apud se cogitabat, posset ne Præcursoris suffuratus dexteram, eam donum desideratum largiri Christianis: atque adeò ad talem processit experientiam. Pulchrum templum & excelsum sub nomine Petri Apostolorum principis positum est in ea ciuitate. In huius vestibulo cùm suam is fecisset habitationem, cum sacrorum, quæ illic erant, vasorum custode inijt amicitiam, vt ea de causa tentaret cum ipso tota nocte venerandæ manûs assidere loculo. Postquàm autem petitioni non annuit is, cui credita fuerat custodia, inopinatũ quid cogitans, ad aliam transit machinationem. Cùm sumptuosa & lauta mensa eum exhilarâsset, & amicè eum ad bibendum inuitando, ad profundum & morti similem somnum deduxisset: & per quandam fenestram intempesta nocte se in templum demisisset, sensim & sine strepitu, sacro aperto loculo, (ô rem & factu & auditu terribilem) accipit preciosam, quæ desiderabatur, dexteram: & summo silentio reuersus, diligenter quidem apud se seruat, quod furatus fuerat, nè cognosceretur ab aliquo barbarorum.

Templum S. Petri Antiochiæ.

Iob diaconus clàm tollit manũ S. Iohannis.

Cap. 17.

Hinc egreditur Antiochia, & iter inijt magno metu affectus, nè res fieret manifesta inimicis, ad exequendum propositum multis sæpè vtens precibus. Locum autem loco, & ciuitatẽ ciuitate commutans, festinabat ad exitum. Cumque lethiferas illas vias sic peruasisset, peruénit ad fines Romanos, magnum quidem illum metum excutiens, audaciùs autem & confidentiùs festinans ad regiam ciuitatem. Postquàm verò fidelis Imperator eius resciuit aduentum, & re admirabili fuit obstupefactus, Christo quidem non poterat agere gratias pro dignitate, vt quem insperatum impediret gaudium: eos autem, qui hoc sanctum cum hymnis, lampadibus & vnguentis essent suscepturi, & ad ipsum allaturi, emisit: vt sicut ipse vox clamantis in deserto parare vias Domini, & semitas rectas facere, iussus erat: ità etiam ipsi Christianam ingredienti ciuitatem, & à qua eius gratia non longè aberat, pararentur honesti & decori ingressus. Cùm ergò appropinquaret Chalcedonem, nauis quidem emissa est Imperatoria, & pontifex cum sacerdotibus, & quicunque ex senatu erant clari & illustres simul, vt sacrum illum thesaurum inferrent in regiam, cum quibus fidelium quoquè multitudo vrbe egressa, mari ei nauigârunt obuiàm, vt eum deducerent.

Vide cum quanto honore sacra Præcursoris manus excipitur.

Cap. 18.

Postquàm autem fuit susceptus in manus Pontificis, & eius ferebatur vlnis, & in mare ascendit, licebat videre ipsam quoquè aquæ naturam placidam & tranquillam, mollibus fluctibus ante nauem exiliẽtem, & ad Imperatores eius cursum dirigentem. Porrò autem aliquid quoquè accidit alijs magìs admirabile, & dignum manu venerandæ Præcursoris. Aderat enim dies festus sanctorum luminum, in quo vera illa lux, Iordanis fluenta complectens, humanæ naturæ contritionem reformauit. Et quoniam præcedente die ieiunio præpurgamur, accidit vt in ipsa hora vespertina, in qua mos est Christianis peragere sanctificationem, diuina manus aduenerit: quam cùm Christi amantissimus Imperator, tanquàm cæleste donum & ab interitu alienum suscepisset, & amplexus esset, desiderijque & fidei lachrymas effudisset, reponit in medio templorum regalium: adeò vt omnes crederent illum ipsum adesse Baptistam, etsi sub adspectum non caderet, & propositas aquas sua sanctificare dextera. Hinc canebãtur hymnodiæ spiritûs, illata lumina templum illuminabant, omnium oculi ad sacram capsam erant aperti, & adspectu hauriebant sanctificationem.

Festum sanctorum luminũ, Epiphania Domini est.

Nota de luminibus.

Sic

Sic quidem cùm festum sanctorum Theophaniorum, & sic etiam sequens, in quo sacri Præcursoris memoria est altiùs nobis tradita, quippè qui diuini baptismatis mysterio inseruierit, peregissemus & celebrauissemus, iudicauimus par esse manûs quoquè honorare depositionem festis annuis, hac quoquè connumerata alijs eius festis, vt ex rebus illius nihil sit non glorioſum & admirabile. Et nunc eccè adest hoc festum clarum & insigne post circularem anni ambitum, distillans nobis imbres miraculorum, & ea afferens, quæ sunt futura animis nostris conducibilia. Est ergò nobis proposita omni ex parte glorioſa & veneranda manus Baptistæ & Præcursoris, incorporeis circundata virtutibus, quæ admirantur sancti spiritûs virtutem, quæ in ea habitat. Quodnam ergò est hoc templum hodiè pulchrius? Quænam ædes diuina venerabilior, & magnificentior hac, in qua hic sacer & diuinus thesaurus repositus, innumerabilium luminum splendore cum cælestibus contendit spectaculis? Sub quibus quæ supernè descendunt gratiæ sancti spiritûs, dispensantur pro modo vniuscuiusque fidei, eorum, qui laudant & celebrant, animabus? In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Cap. 19.

Festum annuũ depositæ manûs S. Iohannis.

Reliquiæ Sanctorum templũ sancti Spiritûs.

MARTYRIVM S. SABINÆ, ILLVSTRISSIMAE MATRONAE, AVTHORE ADONE, TREVIRORUM *Archiepiscopo, in Martyrologio.*

ROMAE in Auentino, in oppido Vindinensi, ad arcum Faustini, natale beatissimæ & illustrissimæ Sabinæ martyris, quæ fuit vxor præclarissimi quondàm Valentini, & filia Herodis Metallarij: Quæ passa est, Adriano imperante, sub præfecto Elpidio.

Augusti 29.

Hanc beata virgo Serapia, cùm in domo eius conuersaretur, persuasit in fide Domini Iesu Christi. Quæ postmodùm eandem virginem vsque ad locum passionis secuta est: & cùm ei præfectus Beryllus diceret, Quid tibi ipsa derogas? aut quarè temetipsam vilem reddis? aut quarè non considéras, quæ es, aut cuius filia es? Coniunxisti enim te Christianis, & oblita es natales tuos, & memoriam tanti viri, cuius fuisti, & deorum, quorum iram vereor nè incurras. Reuertere magis ad domum tuam, & dimitte hanc nefandam, quæ maleficijs te & plures demutauit à cultura deorum; beata Sabina respondit; Illius sanctæ puellæ, de qua dicis, maleficijs vtinàm & tu suadereris, sicuti & ego suasa sum, & ab immundis recederes idolis, & verum & certissimum agnosceres Deum, qui bonos ad æternam vocat vitam, & malos in pœnam relinquit perpetuam. Quod Præses audiens, reueritus illam dimisit.

S. Sabina conuertitur à S. Serapia.

Præfectus non audet eã punire.

Vt verò beata Serapia glorioſissimo martyrio coronata est, illustrissima Sabina colligens reliquias eius, celebratis venerabilibus exequijs, vt thesaurum sempiternũ, vel precioſam margaritam reposuit in monumento suo, quod ipsa sibi cum summo studio & ornatu fecerat. Deindè interpositis aliquot diebus, comprehensa, iudici Elpidio præsentatur. Quam ille videns: Tu es, inquit, Sabina, vxor quondàm Valentini illustrissimæ memoriæ, & filia Herodis? Cui sancta matrona respondit; Ego sum, & gratias ago Domino meo Iesu Christo, qui me peccatricem per sanctam famulam suam Serapiam, de multis sordibus & potestate dæmonum liberare dignatus est.

Sistitur coram Elpidio Præfecto.

Constantia eius.

Commotus postmodùm Præfectus, cùm videret in confessione Christi constantiam eius, dictauit sententiam, dicens; Sabinam dijs inobedientem, dominos quoquè & Augustos nostros blasphemantem, gladio percuti decreuimus, atque omnes facultates eius publicis titulis designari. Passa est autem beata famula Christi Sabina 4. Calendas Septembris, & à Christianis sublatum corpus eius, sepultum est in monumento, vbi ipsa venerabiliter reposuerat magistram fidei suæ virginem Serapiam, ad arcum Faustini, iuxta aream Vindiciani in oppido Vindinensi.

Percutitur gladio.

VITA SANCTI MEDERICI ABBATIS, EX SPECVLI VINCENTII LIB. XXV. CAP. XCII.

Augusti 29.

S. Mederici patria & genus.

Abstinentia eius.

Creatur Abbas.

Tunica sua monachum liberat à libidinis æstu

Alium monachum ab infestatione diaboli pane benedicto eripit.

Vult latére mundum, sed non potest.

Felicissimus obitus eius.

ANNO Domini nongentesimo octogesimoquarto, qui fuit primus annus Ottonis tertij secundùm chronica, leuatum est Parisius corpus S. Mederici Abbatis, ipso die depositionis eius, scilicet quarto Calēdas Septembris. Hic Eduæ ciuitatis pago ortus, nobilis genere, cùm iam annos implêsset, inuitis parentibus ad monasterium eiusdem ciuitatis abijt: & ingressus, tantę abstinentię fuit, vt in hebdomada non nisì bis edulij quicquam caperet, quod non nisì pane hordeaceo, vel quod vilius reperire poterat, & aquæ modico fiebat. Corpus cilicio asperrimo occultè tegebat, & desupèr in vestibus alijs fratribus similis erat. Tandē mortuo Abbati successit, vbì nō honorem, sed onus se accepisse considerans, omnibus sibi commissis verus pater apparere studuit. Ipso tempore, quidam monachus eiusdem loci, cùm libidinis æstu grauiter vreretur, & hoc patri pio indicâsset: ille tunicam, qua induebatur, ei ad induendum direxit. Qua indutus, ilicò dęmon incentor ipsius mali, fugiendo delituit, magnis vocibus proclamans: Sancte Mederice, cur incendis me precibus tuis? Vasculū quod diù possederam abstulisti, & me inextinguibili incendio mancipâsti. Tunc sanctus diuina voce eum increpauit, & ille abcessit. Monachus verò ille postmodùm in tanta sanctitate permansit, vt plurimæ per eum virtutes efficerentur. Alius quoq; prædicti patris discipulus, ità erat diabolica illusione subactus, vt quandocunq; operi diuino insistere deberet, statìm vt synaxeos oratio consueta finienda erat, ab ecclesia exiret. Qua de causa frequenter admonitus, non tamen est emendatus. Tunc sanctus Abbas panem accepit, & benedicens, eulogias fratri tribuit, & ab eo mox inimicum exclusit. Cùm de diuersis regionibus, audita eius fama, ad eum multi properarent, desertum locum expetijt, & sub statu diù desiderato sese concluſit: ità vt quicquid ciborum sumendum esset, proprijs manibus elaboraret. Fratres verò de abscessu eius tristes effecti, per vastam eremum longè lateque eum perquirunt, & tandem inuentum, cùm reducere non possent, Episcopum adeunt. Qui cum eis pergens, sanctum in eremo reperit: & excommunicationis vinculo eum alligans, ad monasterium perduxit, vbì multa pòst sanctitate floruit, & multas infirmitates curauit. Tandem orationis causa, Parisius proficisci voluit: in quo etiam itinere, multa per eum Dominus miracula fecit. Deniquè Parisius veniens, in cellula quæ sub nomine S. Petri Apostoli fuerat consecrata, duobus annis & nouem mensibus Deo militauit, ac demùm vocatis discipulis suis, obitûs sui diem indicauit, in quo expletis omnibus, valedicens eis, inter verba orationis ad Deum migrauit quarto Calendas Septembris.

VITA SANCTI FIACRII CONFESSORIS ET EREMITAE, VT HABETVR IN EGREGIO MS. CODICE *Ecclesiæ Traiectensis. nomen Authoris deerat, quod dolendum in eiusmodi libris rarò extare.*

Augusti 30.

S. Fiacrij patria & parentes

Monasterium cōstruit & hospitale

BEATVS Fiacrius ex Hybernia nobilibus ortus parentibus, solitariam vitam appetens, Meldis ad sanctum Faronem Episcopum cum quibusdam socijs suis aduenit. Cuius desiderium cùm pontifex cognouisset, & ei locum in nemore, ad se ex proprio patrimonio pertinentem, nomine Brodolium assignâsset, eum ibidèm perduxit. Beatus autem Fiacrius, euulso nemore, monasterium in honore beatæ Mariæ Virginis construxit, & exiguam domum seorsùm ædificauit, in qua manens, hospites suscipiebat: & de die in diem virtuti studens, in Deo proficiebat, corpori proprio hostis nimìs austerus, & quod sibi subtrahebat, peregrinis & pauperibus erogabat. Fama igitur eius sanctitatis, longè lateque comperta:

perfa: omnes robore priuati, elingues siue contracti, aut obsessi, aut alia incommoditate detenti, qui ad eum veniebant, vel deferebantur, sola manûs impositione sanitati pristinæ reddebantur. Cuius beata opinio vbiquè discurrens, sanctum Cillenum, qui ex Romanæ peregrinationis itinere applicuerat, adduxit ad videndum eum. Quem sanctus Fiacrius sibi sanguine coniunctum cognoscens, spirituali cognatione & gaudio susceptt: atque diuino alloquio cum eo vacans, aliquandiù apud se detinuit in Domino.

Claret miraculis.

In vita Faronis 28. Octob. Chillenus vocatur.

Posthæc Fiacrius non habens vndè inopiam aduenientium releuaret, accessit ad Episcopum, petens vt liceret ei tantum nemoris euellere, vt ibidèm posset hortum facere ad nutrienda olera pro pauperibus peregrinis. Cui pontifex tantum rogati nemoris, quantum in gyro circa domum suam propria manu fodiendo, in vna die fossato posset circundare: & quicquid intrà fossatum concluderet, liberum absque cauillatione, quasi hæreditarium possideret. Quo audito ad solitudinem reuersus, facta oratione, baculum quem manu tenebat, per terram trahebat, & quod est dictu mirabile, ad nutum viri Dei, tractu baculi, terra dehiscens patebat: & nemus hinc & indè funditùs corruebat.

Cum summo omniũ stupore, baculo terram aperit, ad modũ fossę.

Interea mulier quædam aduenit, quæ viso terræ dehiscentis miraculo, stupefacta ad Episcopum celeriter festinauit: Eremitam magnificum, esse magum, maleficum, & incantatorem asserens, & non Dei cultorem. Deindè cum celeritate ad eremum reuersa, sancto viro conuicia, contumeliasque & blasphemias irrogauit, & eum authoritate Episcopi ab incepto opere cessare præcepit: ipsum etiam Episcopum aduenire nunciauit. Hac de causa ab incepto opere cessans, sanctus contristatus, super petram resedit. Mirabilibus mirabiliora succedunt: Petra nanque durissima, nutu Dei, vt sessioni sancti esset habilior, sub ipso concauum eidem præstitit locum. Quæ petra in hodiernum diem, eodem in monasterio seruatur, & locus sessionis eius demonstratur, cuius tactu debiles sæpiùs restituuntur sanitati. Prouocatus igitur pontifex verbis mulieris, aduenit: & videns vtraque miracula, intellexit Eremitam magni esse meriti apud Deum, & deincèps eum feruentiùs dilexit, & quandiù vixit, ei familiariùs adhæsit. Fossata verò tactu baculi viri Dei facta vsque in hodiernum diem ab incolis demonstrãtur. Ab illo tempore quo mulier sanctum virum Dei accusauit apud Episcopum vsque in præsens mulieres in eius monasterium non intrauerunt. Ad iram siquidem prouocatus à muliere, orauit quòd omnis mulier quæ eius monasterium ingrederetur, sui corporis infirmitatem incurreret.

Mulier accusat eum maleficij apud S. Faronem Episcopum.

Miraculum ingens.

Tenerè eũ diligit Episcopus.

Precib⁹ ingressum monasterij mulieribus occlusit.

Postmodùm igitur, quædam mulier diues & nobilis volens experiri quid accideret mulieri monasterium prædictum intranti, ad illud ancillam suam manibus propriis impulit. Quo facto, videntibus omnibus qui aderant, ipsa vnum oculum amisit: ancilla verò illæsa permansit. Sed & moderno tempore mulier de Latiniaco in monasterio vnum pedem posuit, qui statim intumuit, tumorque ascendendo, tibiam, genu & crus occupauit. Sunt & alia multa, quæ mulieres ab ingressu monasterij prædicti compescunt. Beatus itaque Fiacrius in eodem loco, signis & virtutibus coruscans, cursum vitę feliciter consummauit. Ad cuius tumulum quasi continuè gloriosa fiunt miracula.

Castigatur diuinitùs mulier temeraria.

Item alia.

Obdormit in dómino S. Fiacrius.

Inter quæ accidit quòd quidam vir de Montiaco, qui duos habebat paruulos, diutissimè infirmatos, & tandèm vt ad beatum Fiacrium duceret, iumento imposuit, vnum antè, alium retrò, medius verò ipse resedit. Et cùm iter aggressus peruenisset ad pontem, qui dicitur Pons rapidus, iumentum suum pedem offendit & in fluuium corruit, cum patre & filijs proclamãtibus, Sancte Fiacri succurre nobis. Et cùm rei exitus à circunstantibus præstolaretur: subitò pater emersit & filij. Aqua insuper duorum hominum longitudine profunda, se calcabilem patri præbuit, qui filios dextera lęuaque arripiens, sine difficultate ad terram reduxit, sanctum asserens sibi affuisse Fiacrium. Quod vt manifestiùs pateret, sicut de periculo, ità de morbo, quo, vt dictum est, diù priùs laborauerant, in ipso articulo liberati sunt.

Pater cum duob⁹ filijs à submersione eripitur.

Filij ab infirmitate curantur.

Quatuor pueri balneantes se, apud Nouiomum in flumen Isara nomine, fortuitò submersi, & à piscatoribus à sexta hora vsque ad solis occasum quæsiti nec inuenti: tandèm à matre duorum illorum, quos sanctus Fiacrius à submersione, & morbo pridèm liberauerat, inuocatus est, & ab ea adiuratus, vt simili facto ostenderet quantum posset apud Deum. Post ipsius mulieris orationem, statim pueri emerserunt

Quatuor Pueri submersi reuiuiscunt.

ſerunt viuentes: dicentes ſe à quatuor dæmonibus fuiſſe ligatos, ſed per ſanctum Fiacrium nunc ſolutos.

Quidam curatur à nario polypo.

Quidam de territorio Ambianenſi, polypum quaſi ouum ſuper naſum habens, vt anſer ſibilans, omnibusque monſtrum apparens, ad Sancti Dei monaſterium confluens, ibique orans, obdormiuit: ac ſtatim ſurgens ſanatum ſe inuenit.

Caſtigatur diuinitùs ſancti viri irriſores.

Septem peregrini de S. Dionyſio venientes, cùm non longè eſſent à monaſterio S. Fiacrij, dixerunt quatuor ex illis: Eamus ad ſanctum Fiacrium. Reliqui verò tres dixerunt: Nos viſcoſi non ſumus, non habemus neceſsè ire ad eum, ipſe non habet peregrinos nisi viſcoſos. Quatuor tamen ad Sanctum incedentibus, tres prædicti eos irridentes ſæpiùs clamabant: Ite viſcoſi ad medicum viſcoſorum. Nec mora: cæci facti ſunt, & apertis oculis nihil videbant. Pœnitentes igitur clamabant poſt quatuor ſocios, qui ad Sanctum Dei properabant. At illi putantes eos vt priùs irridere, ipſis non intenderunt. Tandèm viſitato ſancto Fiacrio reuerſi, prædictos ſex ſocios ſuos inuenerunt cæcos, errare per agros. Cognoſcentes verò culpam, eos ad ſanctum Fiacrium duxerunt, & cum ipſis Sancti miſericordiam implorantes, obtinuerunt eis viſum reſtitui. Tanta autem quotidiè, meritis beati confeſſoris perpetrantur in diuerſis partibus miracula, quòd de ſingulis non eſt noſtræ poſſibilitatis ſcribere.

Rursùs conſequuntur miſericordiã & à cæcitate liberantur.

MARTYRIVM SANCTORVM FELICIS ET ADAVCTI, VT HABETVR IN MS. CODICIBVS, *quibus ſuffragantur omnia Martyrologia & Ado.*

Auguſti 30.

CVM feruor Diocletiani & Maximiani ſanctos Dei diuerſis pœnis interficeret: duos fratres Felices nomine & opere, preſbyteros ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, impietati ſuæ oblatos, ad Dracum vrbis præfectum dirigi iuſſerunt, dicentes; Si ſacrificare contemnerent, punirentur. Interea vnus ex ipſis Felix, qui erat ſenior frater, cùm ex iuſſione præfecti ductus fuiſſet ad templum Serapis iuxta ſecretarium vbi erat præfectus: dum cogeretur ad ſacrificium, exufflauit in faciem ſtatuæ æreæ, & ſtatim cecidit. Item ductus eſt in aliam ædiculam vbi Mercurij ſtatua erat conſtituta, vt ibi thura incenderet: ſimiliq́ue modo exufflauit in illam, & corruit. Item in tertiam quoq; ædiculam ductus eſt ad ſimulacrum Dianæ, & exufflãs in eam, ſtatim corruit. Tunc reductus ad præfectum, imponitur eculeo, & inquiritur quibus maleficijs hoc feciſſet. Qui reſpondens ait; Ego hoc non maleficijs diaboli, ſed beneficijs Dei mei omnipotentis egi. Tunc furore repletus præfectus, iuſſit eum duci iuxta murum vrbis via Oſtienſi ad locum qui ſecundo miliario ab vrbe erat. Et quia in eodem loco arbor excelſa ſtabat, ibi ſacrificare eum compelli fecit. Quod ſi minimè adimpleret, Draco præfecto renunciaretur. At vbi S. Felix adductus eſt in memoratum locum, vt nefandiſſimis ſacrificijs inquinaretur, inſufflauit in arborem, & ait; Præcipio tibi in nomine Domini mei Ieſu Chriſti, vt à radicibus tuis corruas, & templum cum ara & ſimulacro eius ità comminuas, vt ampliùs per te animæ nullatenùs decipiantur. Et ſtatim ad verbum ſerui Dei à radicibus euerſa eſt, & templum atque aram cum ſimulacro eius ità comminuit, vt nihil ex ipſis penitùs appareret. Quod cùm nunciatum fuiſſet ab officio, Draco vrbis præfecto, iuſſit eum eadem via duci, & in eodem loco decollari, corpusque eius inhumatum lupis & canibus derelinqui. Qui cùm duceretur, obuium habuit quendam virum Chriſtianum, hominibus quidem abſconditum, Deo verò manifeſtum. Hic cùm didiciſſet quòd beatus Felix preſbyter pro Chriſti nomine iuſſus eſſet capitalem ſubire ſententiam, cœpit clamare & dicere voce magna; Et ego ex eadem lege ſum, & ipſum quem hic ſanctus prædicat preſbyter, confiteor Dominum Ieſum Chriſtum, & pari ſententiæ ſubiacebo. Elegi enim cum eo potiùs ad tempus mori, & in æternũ triumphare cum Domino Ieſu Chriſto, quàm cum nefandiſſimis principibus

S. Felix efflatu tres comminuit deorum ſtatuas.

Similiter & arborem radicitùs deijcit, & templum ſubuertit.

Iuberur cũ quodam ſocio capitalẽ ſubire ſententiam.

veſtris

vestris ad tempus viuere, & in æternũ cum ipsis, pœnis perpetuis cruciari. Intereà ducti ad locum in quo prædicta arbor steterat, cùm eis spatium orandi datum fuisset, exurgentes ab oratione, oscula ti sunt se inuicèm, & pariter capitalem subiêrunt sententiam. Corpora autem eorum inhumata relicta sunt, sed Christiani noctù venientes, ibidèm vbi arbor steterat, quia nimiàm terræ altitudinem aperuerat euersio eius, sepelierunt eos. Altera verò die volentes pagani ex nimia rabie corpora eorum effodere, quicunque tentauerunt manus admouere, à diabolo arrepti sunt. Vbi posteà pacis tempore, basilica fabricata est, in qua beneficia diuina exuberant vsque in hodiernum diem. Passi sunt sancti martyres Felix presbyter & Adauctus, 3. Calend. Septemb. regnante Domino nostro Iesu Christo sine fine, Amen.

Arripiũtur à diabolo, volẽtes sanctorũ prophanare reliquias.

SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ENCOMIVM,

in adorationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ, & in depositionem sanctarum fasciarum Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, necnon in Encænia templi, in quo illa deposita fuerant. Habetur in Simeone Metaphraste. Capitula margini adiecimus.

GLORIOSA dicta sunt de te, ciuitas Dei: nobis diuinus Dauid cecinit in spiritu: reuerà ciuitatem, de qua gloriosa dicta sunt, apertissimè vocans ciuitatem magni Regis. Quænam ea est? Existimo eum manifestissimè & sine vlla contradictione dicere eam, quæ verè est electa, & omnibus superior, non domorũ excellentia, & altitudine excitatorum ædificiorum, sed diuinarum & sublimium virtutum magnitudine & puritate omnibus antecellẽtem, Mariam nulli penitùs culpæ affinem, & castissimam Deiparam. In qua, qui verè est Rex regum & Dominus dominantium, habitauit, vel potiùs, in qua plenitudo totius diuinitatis habitauit corporaliter.

Augusti 31. Psal. 86. Cap. 1.

Maria, præclarissima ciuitas & domus Dei.

Hæc verè glorioſa ciuitas, hæc Sion, quæ percipitur intelligentia. Hanc, vt arbitror, Dauid prædixit diuinus. Quòd si quis eius quoquè domum, glorioſam vrbem vocauerit, non alienum à vero & honesto dixerit. Si enim ij, quorum nomina in terris celebrata sunt, diuturno tempore nominis memoriam conseruant: aliorum autem, quorum ne nomina quidem fas esset labijs proferre, columnæ, & templa, & simulacra vsque in hodiernum diem, etsi nomine tantùm, sunt tamen extensa, & ipsi tanquàm adhuc superstites, resonant in auribus simpliciorum: quid dixerit quispiam de glorioſissima & laudatissima Virgine, quæ est omni ex parte intemerata, & nulli culpæ obnoxia? Nam si ea appellata est ciuitas animata Regis Christi, meritò illius quoquè templum sanctissimum, cuius dedicationem hodiè celebramus, & est, & nominatur ciuitas glorioſa. Ciuitas non terrestris, & mortali Regi in ciuium numerum asscribens eos, qui párent eius ditioni: sed cælesti, qui transmittit ad vitam æternam, & præbet regnum suum ijs, qui ipsum sequuntur.

Cap. 2.

Dedicatio templi.

Encæniorum autem nomen, id est, dedicationis, ó reuerendi auditores, nè recenter factis ædificijs, & modò coagmentatis constructionibus existimetis solùm contineri: sed eam etiam, quæ in spiritu fit, renouationem significare, per quã homo noster internus, cùm vetus & lacerum peccati exuẽrit indumentum, nouum pietatis induens, viuit in vitæ nouitate. Illis enim delectatur Virgo, ab omni penitùs macula aliena, qui virtutibus & secundùm Deum vitæ pio instituto renouantur. Sic castæ castis castè fruamur Encænijs: & tanquàm ad ipsam præsentem, & omnia vidẽtem accessuri: ità ad venerandum eius templum accedẽtes, omnia componamus, & omnia mutemus in id, quod est melius, actionem & contemplationem. Nihil sit nostro die indignum, non ingressus pedis, non risus dentium, vt dicitur, non vestis ornatus tendat ad indecorum. Quid dico? Ipsas quoquè componamus cogitationes, & incessu eas esse Deo dignas ostendamus.

Cap. 3.

Encænia vt celebranda.

Cap. 4. Hæc autem omnia præcedat etiam miſericordia, qua Deus colitur, vt mente, anima & corpore, encæniorum intemeratæ Dei ſecundùm carnem matris diem nouo modo celebremus. Nam cum ea vnà quoquè elucet venerandæ eius zonæ, & intemeratarum eius filij faſciarum Chriſti veri Dei noſtri, depoſitio & adoratio: Zonæ, inquam, maximè venerandæ, faſciarum precioſiſſimarum: Zonæ illius, quæ ſanctiſſimum illud corpus conſtringebat, & Deum, qui in vtero celabatur, cõtinebat: Zonæ illius, quæ Dei arcam pulchrè & honeſtè exornabat: Zonæ, quæ ſæpè humectabatur ex gurtis lactis intemeratæ Virginis.

Veneranda zona & intemeratæ faſciæ.

Cap. 5. Nec exiſtimet aliquis hoc eſſe abſurdum ex ijs, qui lubenter repræhendunt, ſi ea, tãquàm animata alloquamur, & ea bonis verbis & laudibus proſequamur. Si enim vas, quod vnguentum vel breui tempore continuit, eo effuſo, diù ſeruat odorem: quid dixerit quiſpiam de ea zona, quæ verè ineffuſum & diuinum vnguentum, puriſſimum, inquam, & ab omni repræhenſione alienum Deiparæ corpus diù inuoluit, & eſt complexa? Non ſeruabit in æternum odorem curationum: & eos, qui cum fide & deſiderio ad eam accedunt, bono odore implebit, non quod eneruat & effœminat, & eſt abijciendum, ſed diuino, & omni ex parte venerando, quod acerrimè expellit vitia animæ & corporis? Et ſi vas, vt diximus, inanimum, quod inanimum continuit vnguentum, ſcit eſſe eius qualitatis particeps, & grati odoris: quid dicemus de ea, quæ propinqua fuit animato Dei verbi habitaculo? Non accurremus? Non ſupplices humi procidemus? Non purgationem animæ & corporis ab ea poſtulabimus? Omninò. Quid verò? Non perindè ac viuam alloquemur, & ei laudum cantica afferemus? Id certè faciemus.

Egregium argumentũ à ſimili.

Cap. 6. O zona, quæ ijs, qui ad te confugiunt, das lumborum quidem mortificationem ad vitia, animi autem fortitudinem ad virtutum operationem. O zona, quæ noſtræ naturæ imbecillitatẽ adſtringis & roboras: & inimicos noſtros tam qui ſub adſpectũ cadunt, quàm qui non cadũt, impedis. Sed quî mihi accidit, vt dum ſanctiſſimæ compungerer deſiderio, & impetu vrgerer orationis, obliuiſcerer faſciarum? Nõ mirum. Dum enim mater glorificatur, lætatur quoquè & voluptate afficitur filius. Quinetiam legi cedentes naturæ, etiamsì res ſint ſupra naturã, matri primùm munus obtulimus. Neque omninò id ægrè feret, qui eſt ſummè bonus Dominus. Cùm enim verè homo ex ea progredi ei viſum ſit, & eius appellari filius, nos non condemnabit imprudentiæ, quæ extitit ſecundùm hominem, is qui eſt ſummè miſericors.

Ecce quãtæ virtutis ſit hæc ſacratiſſima zona.

Cap. 7. Sed facta mentione faſciarum, rursùs reuertor ad illam, quæ Dominum peperit. Ea enim illas ſuis caſtis confecit manibus. Ipſa, vt infantem oportuit, magnum Dominum maternis manibus in his inuoluit. Ipſa cum ijs eum ferens in gremio lactabat, qui ſupra nationem præbebat omni naturæ ſpiritum & alimentum. Sed ô faſciæ, quæ liberatorem Dominum inuoluiſtis, & noſtrorum peccatorum catenas diſſoluiſtis. O faſciæ, quæ fortem Dominum conſtrinxiſtis, & imbecillitatem noſtri generis roborâſtis. O faſciæ, quæ fideles quidem cuſtoditis & conſeruatis: eos autem, qui contrà ſe habent, ligatis & proſternitis. Sed ô faſciæ & zona veneranda, tribuite ſanctificationem, corroborationem & expiationem ijs, qui fide acceſſerũt ad ſanctum hoc templum, & cum deſiderio vos colunt, & adorant.

Faſciarum Chriſti encomia.

Cap. 8. O zona veneranda, quæ tuam ciuitatem circundas & contines, & conſeruas à barbarica illæſam excurſione. O zona precioſa, quæ Deum verbũ, cùm eſſet in vtero, inuoluiſti, & curationum benedictionem affatim illinc hauſiſti. O iucunda zona, quæ à corruptione alienæ Dei matris ſummè honeſto corpori honeſtè appropinquâſti, & illinc induiſti incorruptionem, manens illabefactata, & aliena ab interitu: vt ad nos peruénit quædam narratio veritati conſentanea. Sed quid conamur ingredi adyta, & ſepta feſtinamus tranſilire, eis verborũ honorẽ pro dignitate conantes tribuere, quod profectò ne Angeli quidem poſſunt facere? Sed veniamus rursùs ad ſupplicationem.

Item zonæ venerandæ.

Cap. 9. O veneranda zona ſummè venerandæ Dei matris, accinge lumbos noſtros veritate, iuſtitia & manſuetudine. Fac nos hæredes æternæ & beatæ vitæ, & hanc noſtram vitam interitũ obnoxiam conſerua, nè eam lædant inimici, tam qui ſub viſum cadũt, quàm qui non cadunt. Tuam hæreditatem, tuum populum, ô intemeratæ zona intemerata, conſerua rectos fide, ſaluos vita, quæ eſt ſecundùm Deum, & nullo damno & iniuria affectos. Habeamus te vires & auxilium, murum & propugnaculum, portũ & ſalutare refugium.

Cap. 10. Tu autem ô caſtiſſima & optima, & ſummè miſericors Domina, Chriſtianorum ſolatiu m

solatium, eorum, qui affliguntur, potentissima recreatio, paratissimum refugium peccatorum, nè nos relinquas orbos tua defensione. Nam si tu nos deseruëris, quonàm confugiemus? Quidnam autem de nobis fiet, ô sanctissima Deipara, spiritus & vita Christianorum? Quomodò enim corpus nostrum, vitalis signum operationis habet respirationem: ità etiam sanctissimum tuum nomen, quod in ore seruorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco & modo, vitæ, lætitiæ & auxilij non solùm est signum, sed ea etiam procurat & cõciliat. Nos protegas alîs tuæ bonitatis: nos custodias tuis ad filium tuum & Deum intercessionibus: præbeas nobis vitam æternam, ô spes Christianorum, quæ pudore non afficeris. Vide quid antiquitas tribuerit sanctissimæ Virgini.

Nos, qui sumus egeni diuinorum operum & morum, per te nobis præbitas contemplati opes benignitatis, dicamus: Misericordia Domini plena est terra. Nos qui propter multitudinem peccatorum à Deo eiecti eramus, per te Deum quæsiuimus: & cùm inuenissemus, salui facti sumus. Potens ergò ad salutem est tuum auxiliũ, ô Deipara, & non indiget aliquo alio ad Deum intercessore. Hoc nos certò scientes, vt qui etiam, cùm sæpè petiërimus, experientia didicimus, te esse vehementissimam nostram defensionem: affatìm postulandi sumimus occasionem, & in præsentia ad te confugimus tuus populus, tua hæreditas, tuus grex, qui tui filij appellatione exornatur & gloriatur. Psal. 32.

Cap. 11. Eccè quàm potẽtissima sit sancta Dei genitrix.

Non est reuerà finis tuæ magnitudinis, non est vlla satietas tuæ defensionis, non est numerus tuorum beneficiorum. Nullus enim est, qui saluus fiat, ô sanctissima, nisi per te. Nemo est, qui liberetur à malis, nisi per te, ô purissima. Nemo est, cui donum concedatur, nisi per te, ô castissima. Nemo est, cuius misereatur gratia, nisi per te, ô honestissima. Quamobrèm quis non te beatam pronunciabit? Quis non glorificabit? Quis non magnificabit, si non pro dignitate, at promptè quidem certè & alacriter, Te, quæ es glorificata: Te, quæ es dicenda beata: Te, quæ magnalia es consecuta ab ipso tuo filio & Deo, verè magna & admirabilia? Quamobrèm te laudant omnes generationes.

Cap. 12.

Quis post tuum filium ità generis humani curam gerit, sicut tu? Quis ità nos defendit in nostris afflictionibus? Quis tam citò præueniens, nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in supplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non possunt, adeò repugnando excusat? Tu enim cùm habeas maternã apud tuum filium fidutiam & potentiam, nos, qui sumus condemnati, & nõ audemus intueri ad cæli altitudinem, tuis interpellationibus & intercessionibus ei efficis familiares, & das salutem, & ab æterno liberas supplicio. Quamobrèm is, qui affligitur, ad te cõfugit. Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui est rebus asperis & aduersis implicatus, tuum inuocat auxilium. Omnia tua sunt admirabilia, ô Deipara. Omnia supra naturam. Omnia ingentia, & aliorum vires superantia. Propterea & patrocinium tuum maius est, quàm vt intelligentia compræhendi possit. Homines enim ipsos olìm reiectos, expulsos, expugnatosque, tuo partu reconciliâsti, domesticos effecisti, filios & hæredes. Tu quotidiè peccatorum pelago fluctuantibus hominibus adiutricẽ manum extendens, eripis à fluctuatione. Tu nequissimi hostis contra seruos tuos inuasiones, sola tui nominis inuocatione sanctissima repellens, tutos atque incolumes seruas. Tu implorantes te homines, ab omni necessitate ex omnigenis tẽtationibus opportunè liberas. Quamobrèm ad templum tuum studiosè accurrimus, in quo cùm stamus, in cælo ipso stare nos credimus: in quo te celebrantes, in Angelorum choro versari nos existimamus. Ecquodnã genius hominũ talis gloriæ diuitias assecutum est? talem opem, tale patrocinium possidet, quale Christianorum natio in te habet? Ecquisnam ex fidelibus venerandam tuam zonam intuens, non statìm animi iucunditate repletur? Quis feruenti animo ad eam prócidens, honesta petitione inanis redijt? Quis tuum characterem inspiciens, non subitò angustias omnes oblítus est? Nõrunt qui ad venerandum hoc templum tuum accedunt, in quo preciosam zonam reponi concessisti, & filij tui ac Dei nostri incunabula, quorum depositionem hodierno die celebramus: quanto gaudio, quanta delectatione, quanta hilaritate affici soleant. Non enim verbis explicari potest. O vas illud, ex quo recreationis manna nos, malorum ardoribus arefacti, ebibimus. O mensa, per quã esurientes nos panem vitæ abũdè adepti sumus. O lucerna, per quã, qui sedebamus in tenebris, magna luce illuminati sumus. Habes tu quidẽ à Deo ipso dignas & congruentes tibi laudes: sed nè, quæso, repellas hanc nostrã indignã quidem laudationẽ, sed ex animo tamẽ tibi oblatam. Nota quid Catholici sentiant de matre Domini.

Refugium peccatorũ & consolatrix afflictorũ S. Maria.

tam. Nè repellas ſordidis labijs pronunciatam orationem, quam beneuolè tibi offerimus. Nè, quæſo, tenuis & indignæ linguæ ſupplicationem reijcias: ſed animum remetiens, peccatorum noſtrorum remiſſionem nobis concedas, ſempiternæ vitæ fruitionem, & omnium malorum liberationem. Reſpice de ſancto habitaculo tuo circunſtantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, huc conuénit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua præſentem viſitans cœtum, ab omni calamitate & anguſtia, ab omni morbo & incommodo, atque violentia liberatum, omni gaudio, ſalubritate & gratia proſequere, atque in aduentu filij tui clementiſſimi Dei noſtri, cùm aſſiſtemus omnes iudicandi, tu, quæſo, vt maternam habens fidutiam, & maximam potentiam, valida illa manu tua ab æterno igne nos eripiens, fac vt ſempiterna conſequamur bona: gratia illius & benignitate hoc præſtante, qui à te genitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Cui gloria & Imperium nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Non dubiũ, quin ſanctis ſuis interceſſionibus hæc præſtet Deipara.

EVTHYMII MONACHI ENCOMIVM IN ADORATIONEM VENERANDAE ZONAE SANCTISSIMAE

Deiparæ, & Faſciarum Domini, necnon in anniuerſarium diem Dedicationis Templi in Chalcopratijs, propter collocationem ſanctæ capſæ, prædicta continentis. Habetur in Simeone Metaphraſte. Nos capitum numerum ad marginem adiecimus.

Auguſti 31. Cap. 1. Zona ſanctiſſimæ Virginis veneranda.

PROPOSITA eſt nobis hodiè ad adorandum, & ſpiritaliter celebrandum (ô purum mihi adiutoriũ) veneranda & inſignis & colenda vel ab ipſis ſupremis miniſtris noſtri ſecundùm gratiam, qui non poteſt compræhendi, patris, integra, intacta & incorrupta zona, ſuprà quàm dici poteſt, benedictæ & glorioſæ ſemper Virginis, & intemeratæ Dominæ noſtræ Deiparæ. Cùm itaque animas & corpora per virtutes, quæ repræhendi non poſſunt, & Deo dignæ ſunt, nos omnes abluerimus, ità accedamus ad eius diuinum & ſuſpiciendum, & quod ſupercæléſti loco non eſt inferius, templum. In quod quicunque, vt videt, ingreditur, tanquàm in cælo quodammodò, perpetuos & indeficientes cultus, & glorificationes facit cum timore & cordis exultatione, maximè autem hodiè.

Cap. 2. O miraculum inprimis nouum & alienum: quoniã poſt ſtupendam & lætam adorationem precioſiſſimæ & maximè regiæ, & Chriſto dilectæ zonæ, vel ipſo, quod eſt in Eden, paradiſo precioſius, vt diximus, hoc templum fuit dedicatũ. In quo etiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt vnus ex ſuperſubſtantiali & increata Trinitate, repoſitæ ſunt (ô myſterium, ô rem nouam & inauditam) quæ precio æſtimari non poſſunt, & Deum decent, faſciæ, lucidæ & fulgenti zonæ coniunctæ. Et quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? aut quomodò poſſem ego hoc duplici luce reſplendens Feſtum, verbis exornare ſplendidis, primùm quidem vt Deo placeam, & ei, quæ eum peperit ſine ſemine, & planè ineffabiliter: deindè etiam, vt proſim ijs, qui conuenerunt & iucundè exultant?

Pſal. 105.

Cap. 3. Actor. 1. Atquì vita quidem excelſa carens, quam conuenit habere eos, qui volunt ſcribere: (Primùm enim cœpit Ieſus facere, deindè docere) quinetiam ſpiritali egens oratione, (oportet enim linguam habere theologicam, vt non opùs habeat aliò conuertere oculos, quàm ad viros diuinos, qui olìm locuti ſunt pulchrè & panegyricè) nihil aliud efficiam oratione, quàm moleſtia afficiam eos, qui conuenerũt, indecora verborum humilitate, & obſcura, ac inornata dictione. Sed tamen viri fideliſſimi implẽtes obedientiam, & eius, qui eſt diuinis repletus, eamus iam duplex ad feſtum laudandæ ſemper & beatæ Virginis. Dabit enim verbum, inquit, Dominus euangelizantibus virtute multa.

Pſal. 67.

Cap. 4. Agè verò huic diuino, excellenti & iucundo diei nouum aliquod priùs comparemus & exæquemus ſpectaculum, & ità nobis orationem conſequenter ſuppeditante ea, quæ ſine vllis loci anguſtijs cepit, ac continuit conſiſtens Verbũ patris, adijciamus coro-

coronas encomiorum his, quibus est gratum festum, & amborũ festo afferamus ea, quæ est consentaneum. Quomodò enim propositis geminis, qui gaudium afferunt oculis, sole, inquam, resplendente, & Orientem illustrante, & luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus orientibus nutu & prouidentia diuina, & à patre mota volũtate, est admirabile & ineffabile ijs, qui hîc adsunt, spectaculũ: ità etiam, quæ nunc adest splendida & summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura, & huius fidelissimi populi congregationẽ, tanquàm astrorum multitudinem penè innumerabilem, mittit ad templum eius, quæ est verè & propriè Deipara: diuinosque radios, odoresque suauissimè spirantes effundit innumerabiles, & persuadet Deum promptissimo glorificare animo, quomodò ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri eius bonorum scaturigo. Est perennis thesaurus eius miraculorum.

Festũ zonæ Deiparæ virginis, & fasciarum Domini Iesu Christi.

Si enim, vt diximus, est dulcis & desiderabilis & eximius, & læta efficit corda oriens hic sol, qui est ad tempus, & est interiturus, etiamsi solus fuerit lucens & illuminans: quanto magis, putas, Christus sol iustitiæ nos illuminat iucundissima eius specie, & pulchritudine fruentes, per immateriales, inquam, glorificationes, & purissimas preces? Ego enim (inquit sapientia) eos, qui me amant, diligo. Qui autem diligit filium, & Deum & hominem Christum, diligit eum quoquè, qui ipsum genuit sine tempore, ante omnia secula, & ineffabiliter. Diligit verò etiam sanctissimum & paracletum spiritum, vt honore æqualem, & consessorem Patris, & Filij, & vt qui ex patre quidem procedit, per filium autẽ ad omnem pium mittitur. Diligit autẽ simul (ô excellentem Dei œconomiam) eam, quæ ineffabili & stupenda ratione in vltimis temporibus continuit vnigenitũ Verbũ Patris, & quod cum eo est expers principij.

Cap. 5. Christus sol iustitiæ vt nos illuminet.

Prouer. 8.

De processione spiritussancti recentium Græcorum more loqui videtur. Cap. 6.

Habuit enim, habuit in vtero intemerata & impolluta Verbum illud, quod cælos constituit. Habuit in vtero eum, qui pugno omnia continet, & (ô castissimã, & nulli culpæ affinem, quam extimescunt intelligentes omnes hierarchiæ) gestauit in vtero eum, qui nec contineri, nec adiri potest ab vniuersa creatura, Deum perfectum, & (Verùm quid tibi rei, ô benigne & clemens, cum mendicis & abiectis?) hominem perfectum, duplicem natura, vna autem consistentem persona. Non enim dicimus hominem Deificatum tanquàm in visione ac phantasia: Absit: sed Deum incarnatum, & hominem factum, qui totum illud, quod nostrum est, susscepit, dogmate nostro tenemus. Verbum enim (inquit tonitrui filius) caro factum est. Non quòd conuersum ac mutatum sit ex eo, quod erat Verbum, sed quòd præterea acceperit, vt caro fieret: non mutata diuinitate in humanitatẽ, sed cum propria suæ diuinitatis essentia, in propria persona Dei Verbi & consistentis, comprehendens etiam esse hominem.

S. Matia casta & impolluta, ac nulli culpæ affinis.

Iohan. 1. Mar. 3.

Hominem autem dico perfectè. Quæcunque enim homo, & qualia homo, & si quid est homo, accepit vnigenitus, vt in perfecto suo homine vniuersam salutẽ, cùm Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens: nè pars relicta rursùs fieret esca diaboli. Nõ enim vénit, vt mutaret naturam, carne indutus, vniuersorum Deus: sed vt eam reformaret, & efficeret puram à mutatione, vt etiam factum est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysterium eius incarnationis eam, quæ ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi & bonis omnibus perfecit, & corpus natura mundũ reddens à peccato, & intelligentem animam, voluntatem habentem immutabilem.

Cap. 7. Christus nihil hominis reliquit, sed totũ assumpsit hominẽ

Vno autem verbo vniuersum dico mysterium. Neque Deum nudum corpore, & ijs quæ sunt corporis, Christum esse credamus, neque nudum hominem absque vera diuinitate, & ijs quæ sunt diuinitatis: (Vtrunque enim apertè ostendunt doctrinã diaboli) sed Deum totũ, & eum ipsum absque conuersione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad iustitiam, & ore Apostolicè & paternè confiteamur ad salutem. Hunc ergò ante secula Deum, qui comprehendi non potest, qui refulsit in duabus essentijs & operationibus, vna autem, vt diximus, persona, & nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verũ patrocinium Christianorum, & propriè vereque est Deipara: quæ est altior & superior quauis re creata, tam quæ sub adspectum cadit, quàm quæ non cadit: quæ est pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec cõprehendi potest, ab omni reprehensione aliena, & pulcherrima spõsa: quæ est in omnibus glorioſa & benedicta, & in bonitate & benignitate est incomparabilis, conuenienter ei, qui ex ea natus est Deus & homo, & nobis ad indeficientem propositam opem & salutem.

Cap. 8.

Rom. 12.

In Christo gemina natura & operatio, sed vna persona.

Cap 9. Et quis non hodiè (vt superiùs diximus) accurrit ad venerabilem zonæ, quæ semper lucet, & omni ex parte resplendet, venerationem, & ad hanc longè clarissimam & illustrissimam eius ornatissimi & à Deo cõditi templi dedicationem? Hodiè enim admirabiliter ambo simul sunt proposita ad lætitiam fidelibus, qui rectè sentiunt, & qui verè eam confitentur, & adorant veram Deiparam, vt quæ peperit supersentiale Verbum Dei Patris, qui nequit comprehendi. Et qui non est ità affectus, & non ità opinatur, vt paulò antè scripsimus, voces mutuantes ex paternis præceptis, sit anathema.

Festũ dedicationis ecclesiæ.

Cap.10. Hodiè lætantur Angeli, gaudent Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni & Dominationes mente nobiscum exultant. Transilias, ô tu, pura mente æthera, & cælum, quod illum superat, puris & castis oculis, & videbis vim eorum, quæ dicuntur. Nec mireris. Nam si studio & diligentia homo fit Deus, (inquit enim: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes) quid est incredibile, aut magnum, quòd quis versatus cum Angelis, quæ illic sunt bona, videat intelligentia, & in ijs se omninò extendat & oblectet? Abundè enim diuina gratia benignitatem suam iugiter effundit ijs, qui purè viuunt & Euangelicè. Ego enim (inquit meus Iesus) & Pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Vide ergò, vide quemadmodùm inhabitatio Trinitatis in hominibus maior fiat, quàm contemplari possimus.

Psal. 81.

Iohan. 14.

Cap. 11. Hodiè ergò à nobis quoquè honoretur zona, quæ est omninò à Deo maximè illustrata, & summè admirabilis, & valdè veneranda. Hodiè honoretur zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara, & fraudulẽtissimum draconem per eam suffocauit, & nostri generis authores à graui reuocauit exilio. Hodiè honoretur zona, quam ipsum quoquè vnigenitum Dei Verbum ineffabiliter ex ipsa carne tectum, quomodò ipse solus nouit, tenuit, & est cõplexus, adhuc corporaliter propter ætatem se gerens pueriliter, & vt puer solet facere, balbutiens, & in materno gremio requiescẽs, & exiliens.

Vides, vt antiquitas honorârit sacras reliquias.

Cap. 12. Hodiè ipsi quoquè, inquam, primi Dei ministri, licèt non videantur, eam adorant, & maxima colunt veneratione, & arcanè vnà nobiscum lætantur. Hodiè à nobis etiam terrenis adoretur, & magnificetur hæc zona ad gloriam eius, qui supra rationem fuit carne indutus: Et (ô mysteria, quæ comprehendi nequeunt) hodiè magnificetur zona, ad laudem & honorem semper Virginis & Deiparæ Mariæ. Lætatur enim, cùm nos in his adspicit castissima Domina. Se enim ea re vera cinxit, vt credimus: & aras contriuit idolorum, & delubra gentium perdidit & comminuit, & cessare fecit immoderati sanguinis effusionem. Hodiè zona magnificetur, per quam aër fuit sanctificatus: cæli summè refulgent: Sol & Luna supra naturam suam nunc splendidè radios & mysticè emittunt: & vniuersus mundus, qui quatuor continetur finibus, renouatur & illustratur. Et gloria sit ei, qui nos implet in bonis omnibus ad gloriam suæ bonitatis.

Virtutes zonæ Deiparæ Virginis.

Cap.13. Hodiè glorificetur zona, per quam montes exiliunt, & tranquillum mare subridet placidè, omnesque summè ditantur, & lætitia afficiuntur, ad gloriam eius, quæ est semper virgo, & Dei mater. Hodiè zona glorificetur, per quam pulchri euadunt fluuij, & soli subiectam terram rigant, & fertilem efficiunt: Et gloria sit ei, qui eos regit, & nos in omnibus lætificat, & copiosè alit. Hodiè proponatur, honoretur & adoretur zona, quæ diuina virtute cælos superat, & resplendet plusquàm radij solares, manetque integra & intacta plurimorum annorum curriculis, noningẽtorum, inquam, aut ampliùs.

Nongentis annis zona incorrupta.

Cap.14. O Dei mysteria, quæ comprehendi nequeunt: ô dona eius, quæ non possunt inuestigari. Papę̀ tuam, ó intemerata, potentiam. Papę̀ tuam ad filium tuum absque vllo intercessore fidutiam. Et quis, ó Domina, potuerit satis, vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, & verè semper colendam celebritatem? Et præbete quidem aures: Sum enim admirabilia dicturus. Nam vt scriptum inuenimus, in admiranda & semper resplendente arca, in qua est preciosa hæc zona recondita, à tempore Archadij, qui olim imperauit in fide rectè sentiens, quique fuit filius magni illius, & qui virtutibus refulsit, Theodosij, hîc fuit reposita tricesimoprimo vltimi huius mensis: saluaque, illæsa & impolluta, vt videtis, permansit vsque in hodiernum diem, siullo modo fœdata, aut offuscata, aut eius colore vllo modo mutato: sed resplendens supra niuem, & tanquàm modò ex coccino laborata, sic est proposita, virtute sancti & viuifici & adorandi spiritûs.

Vltimum mensem dicit Augustũ more Græcorum.

Ei

Cap.15.

Ei autem prompto & alacri animo flectamus genua, lachrymas fundamus præ lætitia, ante eam ſtemus, & fideliter omnes ſanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes, & in altum extollentes, & ſic dicentes: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capſæ nos omnes ardenter volutari, & tuum poſtulare auxilium, expectantes tuam defenſionē, tuum in omnibus inuocantes patrociniū. Itaque vt, dum hîc quidem manemus, nos protegas, ſupplicamus: rursùs autem, vt, cùm excedemus, in ædibus ſemper viuentibus & luminoſis habitemus, obſecramus. Contrà autem nobis parcat tuus filius & Deus, perennibus tuis orationibus. Nihil enim eſt, quod tibi ſit impedimento, ô impolluta Domina. Eccè enim poſt tuum feſtum precioſæ tuæ & adorandæ zonæ, huius quoquè tui templi dedicationem concorditer peragimus, vt qui ſimus ſerui & debitores, ô optima. Reſpice ſeruos tuos, reſpice. In te enim omnes ſpem noſtram collocauimus, & in te viuimus, & gloriamur, & ſumus. Scimus enim, ſcimus fore, vt nō hac noſtra fruſtremur expectatione, aut fallamur, & excidamus. Tua enim ſumus hæreditas, ô impolluta, & ad te manè ſurgere & confugere, nunquàm nos piguerit.

Pſal.44.

Hæc Catholici piè tribuunt beatę Virgini, ſed poſt Deum.

Cap.16.

Agedùm verò populę electę, & Deo grate, poſtquàm de veneranda & precioſiſſima zona pauca diximus, pro noſtra quoquè dicendi facultate, nonnulla dicamus de Dedicatione, ſicut vobis antè ſumus polliciti. Dedicatur ergò hodiè templum Dei matris, quod eſt pulcherrimum & luminoſiſſimum, & cælo poteſt æquiparari. Hodiè dedicatur templum maximè benedictæ Dei filiæ, in quo Angelorū exercitus aſſiduè miniſtrant, & circa ſemper ſplendentem capſam cum timore aſſiſtunt, quòd & faſciæ Chriſti in ea ſunt reconditæ, & hæc à Deo contexta zona eius, quæ peperit ineffabiliter. Gloria ſit ei, qui nos in his affatìm ditat, & refrigerat, & à multis malis liberat, nempe & ex incurſione Barbarorum, & grauibus alijs quibuſdam caſibus.

Dedicatio templi antiquitus celebrata.

Cap.17.

Hodiè celebrantur encænia noſtræ intemeratæ. Et quis ex viris terrigenis, & ea, quæ ſunt Dei, ſcientibus, non exiliërit, & non præclarè ſupra niuem dealbatus fuerit, & animo & moribus mutatus? Ità enim in his erimus ſine periculo, ſi maximè cum metu & tremore, & ſpiritali exultatione in id ingrediamur. Hodiè templum dedicatur huius glorioſæ Dei matris, in quod ab Oriente & Occidente, à Septentrione & mari, omnes ardenter & fideliter confluunt, & ſpiritales cultus cum timore peragūt, & Deum ex corde nō ceſſant glorificare à media nocte, atque adeò perpetuò prompto & alacri animo, aſſimilati Angelis & Archangelis. Hodiè dedicatur templū Regis Chriſti matris, in quo omnis ſcriptura à Deo inſpirata, & vtilis legitur ad vtilitatē animarum innumerabilium. Etenim ex quouis Chriſtianiſſimo ordine in id magno ſtudio confluunt Pontifices & Reges, Principes & magiſtratus, diuites & pauperes, immatura ætas, & piarum fœminarum caterua.

Et hîc agnoſcis priſcam deuotionē.

Cap.18.

Sed quis tuæ gloriæ loquetur magnalia, ô intemerata? Hodiè dedicatur templum ſponſæ expertis nuptiarum patris, qui non poteſt compræhendi, in quo chorī piorū & doctorum virorum in ordine aſſiſtentes, & indoctis non paruam præbentes vtilitatem, ſummam accipiunt remunerationem. Qui enim abducit, inquit, indignum ab indigno, erit tanquàm os meum. Hodiè dedicatur templum purum & integrum glorioſæ Dei filiæ, in quod etiam ij, qui ſunt in montibus & ſpeluncis, curſu venientes, ex bona fama oſſa (vt dicit ſcriptura) pinguefaciente, amore amorem aſſumunt, & læti domum vadunt, ſemper Virginis Mariæ ſummum templum honorantes. Hodiè templum dedicatur illius caſtiſſimæ, templis omnibus ſuperius, in quo plurimi ex ijs, qui ſunt polluti peccatis grauiſſimis, redeunt ad pietatem & ſummam puritatem, & fiunt æquales Angelis. Hodiè dedicatur templum patrocinij & defenſionis Chriſtianorum, in quo ij etiam, qui optimè viuunt, redduntur formoſiores, & luce lucem accipiunt, exornati humilitate, qui Chriſtum imitantur. Hodiè templum dedicatur laudatiſſimæ, & ab omni labe alienæ puellæ: in quod quicunque ingreditur ex deſiderio & fide, & ea enunciat, quæ ab eo facta ſunt grauiter, & confitetur ſe amputaturū ea, quæ ſunt moleſta, ſtatìm (ô miraculum) inuenit ſolutionem, & cordis exultationem. Dixi enim, inquit, enunciabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.

Ieremi.15.

Prou.15.

Pſal.31.

Cap.19.

Hodiè templum omni ex parte benedictæ & venerandæ adoleſcentulæ, & prophetarum coronidis, eſt dedicatum: in quo eriguntur paralytici: qui non vident, viſum recipiunt: & qui horrore ac febri laborant, curantur. Eſt enim ſemper perennis ſcaturigo eius miraculorum. Hodiè nos quoquè, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus

Multa miracula fiunt in Mariæ Virgini dedicata eccleſia.

bus, & sibi inuicèm succedentibus afflictionibus, & turpissimis improborum hominum maledictis liberati, & tecti sub alîs eius intercessionis, suppeditatam rationem, & sapientiæ cognitionem desupèr à filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde, clamemus: Nè assiduas nostras preces repudies, nè repudies, ô intemerata. Defende nos secundùm magnam & copiosam misericordiam tuam, ô Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquàm dormiunt, intercessionibus, ô optima. Nos ante finem concilia tuo misericordi & iusto iudici, filio & Deo. Sumus enim plarè omni destituti fiducia & audacia, propter negligentiam & multitudinem peccatorum. Sed magnam vim habet, ô laudatissima, precatio matris ad filij conciliandam benevolentiam, vt credimus.

Ecce quomodò beatam Mariã inuocat author.

Cùm ergò habeas maternam & infinitam ad eum fiducia, qui ex te sine fluxione & ineffabiliter ortus est, nos quoquè fac bonorum æternorum participes, & ab omni graui hîc & illic libera afflictione. Potes enim omnia tu, quæ es plusquàm benedicta & glorioſa: vt à te custoditi, & de te gloriantes, emittamus gloriam & gratiarum actionem in hoc venerando templo, & vbicunquè simus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula, Amen.

Beata virgo Maria omnia potest.

VITA SANCTI AIDANI EPISCOPI LINDISFARNENSIS ET CONFESSORIS, PER VENERABILEM *Bedam conscripta lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.*

Augusti 31. Ex cap. 3.

SANCTVS Aîdanus ad Osuualdum Regem est de insula quæ vocatur Hu, destinatus, cuius monasterium magno monachorũ pollens examine, in cunctis penè septentrionalium Scotorũ & omnium Pictorũ monasterijs non paruo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat. Quæ videlicet insula ad ius quidem Britãniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorũ, qui illas Britanniæ plagas incolunt, iamdudùm monachis Scotorum tradita, eô quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.

Ex cap. 5. Ex Huensi monasterio S. Aidanus vocatur ad Episcopatũ.

Ab hac ergò insula, ab horum collegio monachorum, ad prouinciã Anglorũ instituendã in Christo, missus est Aîdanus, accepto gradu Episcopatûs: quo tẽpore eidem monasterio Segenius Abbas & presbyter præfuit. Vndè inter alia viuendi documenta, saluberrimum abstinentiæ vel continentiæ clericis reliquit exemplum. Cuius doctrinam id maximè commendabat omnibus, quòd non aliter quàm viuebat cum suis, ipse docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta quæ sibi à Regibus vel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta & vrbana & rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisi si maior fortè necessitas compulisset, solebat: quatenùs vbicunquè aliquos vel diuites vel pauperes incedens adspexisset, confestìm ad hos diuertens, vel ad fidei suscipiendæ sacramentũ, si infideles essent, inuitaret: vel, si fideles, in ipsa eos fide cõfortaret, atque ad eleemosynas bonorũque operum exequutionem & verbis excitaret & factis. Intantùm autem vita illius à nostri temporis segnitia distabat, vt omnes qui cum eo incedebant, siue attonsi, siue laici, meditari deberent, id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discendis operam dare. Hoc erat quotidianũ opus ipsius, & omnium qui cum eo erant fratru, vbicunquè locorum veniissent. Et si for tè euenisset, (quod tamen rarò euenit) vt ad Regis conuiuium vocaretur, intrabat cum vno clerico, aut duobus, & vbi paululùm refíciebatur, accelerabat ocyùs ad legendum cum suis, siue ad orandum egredi.

Optimum doctrinæ genus, vt talis sit vita, qualis prædicatio.

Vacat misericordiæ operibus.

Cuius exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac fœminæ, consuetudinem fecerunt per totum annũ, excepta remissione quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta sabbati ieiuniũ ad nonam vsque horam protelare. Nunquàm diuitibus honoris siue timoris gratia, si quæ deliquissent, reticebat, sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus seculi pecuniam, excepta solũmodò esca, si quos hospitio suscepisset, vnquàm dare solebat. Sed ea potiùs quæ sibi à diuitibus donariæ pecuniarum largiebantur, vel in vsus pauperum, vt diximus, dispergebat, vel ad redemptionem

Ieiunium quartæ & sextæ feriæ antiquissimum.

Nõ respicit personã hominis S. Aidanus.

ossem, eorum qui iniustè fuerant venditi, dispẽsabat. Deniquè multos quos precio dato redemerat, redemptos postmodùm suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem vsque gradum erudiendo atque instituendo prouexit. Multos cõgregat discipulos.

Fertur autem quia cùm de prouincia Scotorum Rex Osuualdus postulasset Antistitem, qui sibi suæque genti verbum fidei ministraret, missus fuerit primò alius austerioris animi vir. Qui cùm aliquandiù genti Anglorum prædicans nil proficeret, nec libenter audiretur à populo, rediërit in patriam, atque in conuentu seniorum retulerit, quia nihil prodesse docendo genti ad quam missus erat potuisset, eò quòd essent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi, vt perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem genti, quam petebant, salutem esse, sed non recepto quem miserant prædicatore, dolentes. Tunc ait Aïdanus (nam & ipse cõcilio intererat) ad eũ, de quo agebatur, sacerdotem: Videtur mihi, frater, quòd durior iusto indoctis auditoribus fuisti, & nõ eis iuxta Apostolicam disciplinam primò lac doctrinæ mollioris porrexisti, donèc paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda Dei sublimiora præcepta sufficerent. Quo audito, omnium qui consedebant, ad ipsum ora & oculi conuersi, diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum esse dignum Episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt, qui gratia discretionis, quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus. Sicque illum ordinantes, ad prædicandum miserunt. Qui vbi tempus accepit, sicut priùs moderamine discretionis, ità postmodùm & cæteris virtutibus ornatus apparuit. 1. Cor. 1. Discretio omniũ virtutum mater.

Huius igitur reuerendissimi Antistitis doctrina Rex Osuualdus, cum ea, cui præerat, gente Anglorum institutus, non solùm incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit, sed & regna terrarum, plusquàm vlli maiorum suorum, ab eodem vno omnipotenti Deo, qui fecit cælum & terram, consequutus est. Ex cap. 6. Optimè instruit Anglorũ gentem.

Translato verò ad cælestia regna Osuualdo, susceptit regni terrestris sedem pro eo frater eius Osuuinus, qui vna dierum donauerat equum optimũ Episcopo Aïdano, in quo ille quanuis ambulare solitus, vel amnium fluenta transire, vel si alia quælibet necessitas insisteret, via pergere posset. Cui cùm paruo interiecto tempore pauper quidam occurreret, eleemosynam petens, desiliens ille præcepit, equum ità vt erat stratus regaliter, pauperi dari. Erat enim multùm misericors, & cultor pauperum, ac velut pater miserorum. Hoc cùm Regi esset relatum, dicebat Episcopo, cùm fortè ingressuri essent ad prandium: Quid voluisti, domine Antistes, equum regium, quem te conueniebat proprium habere, pauperi dare? nunquìd non habuimus equos viliores plurimos, & alias species quæ ad pauperum dona sufficerent, absque quòd illum ei equum dares, quem tibi specialiter possidendum elegi? Cui statìm Episcopus: Quid loqueris, inquit, Rex? Num tibi charior est iste filius equi, quàm ille filius Dei? Quibus dictis, intrabant ad prandendum: & Episcopus quidem residebat in suo loco. Ex cap. 14. Benignitas eius erga pauperes.

Porrò Rex venerat de venatu, & cœpit consistens ad focum calefieri cum ministris. Et repentè inter calefacientes recordãs verbum quod dixerat illi Antistes, discinxit se gladio suo, & dedit illũ ministro, festinusq; accedens ante pedes Episcopi corruit, postulans vt sibi placatus esset, quia nunquàm, inquit, deincèps aliquid loquar de hoc, aut iudicabo quid vel quantũ de pecunia nostra filijs Dei tribuas. Quod videns Episcopus, multùm pertimuit, ac statìm exurgens, leuauit eum, promittens se multùm illi esse placatum, dummodò ille residens ad epulas, tristitiam deponeret. Dumque Rex iubente Episcopo lætitiam reciperet, cœpit contrà Episcopus tristis vsque ad lachrymarum profusionem effici. Quem dum presbyter suus lingua patria, quam Rex & domestici eius non nouerant, quarè lachrymaretur, interrogâsset: Scio, inquit, quòd non multo tempore victurus est Rex. Nunquàm enim vidi antehàc humilem Regem. Vndè animaduerto, citiùs illum ex hac vita rapiendum. Non enim digna est hæc gens talem habere rectorem. Nec multò pòst dira Antistitis præsagia tristi Regis funere, de quo suprà diximus, impleta sunt. Sed & ipse Antistes Aïdanus, non plus quàm duodecim post occisionem Regis, quem amabat, dies, id est pridiè Calendas Septembris, de seculo ablatus, perpetua laborum suorum à Domino præmia recepit. Humiliat se ante Episcopum Osuuinus Rex. Præuidit in spiritu Regis mortem S. Aidanus.

Qui cuius meriti fuerit, etiam miraculorum signis internus arbiter edocuit. E quibus tria memoriæ causa, ponere satìs sit. Presbyter quidam nomine Vtta, multæ grauitatis ac veritatis vir, & ob id omnibus, etiãipsis principibus seculi honorabilis, cùm mitteretur Cantuam ob adducendam inde coniugem Regi Osuuino, filiam videlicet Ex cap. 15.

Eduini Regis Eanfledam, quæ occiso patre illuc fuerat adducta: qui terrestri quidem itinere illò venire, sed nauigio cum virgine redire disponebat: accessit ad Episcopum Aïdanum, obsecrans eum, pro se suisque, qui tunc iter erant aggressuri, Domino supplicare. Qui benedicens illos, ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificatum: Scio, inquiēs, quia vbi nauem ascenderitis, tempestas vobis & ventus contrarius superueniet. Sed tu memento, vt hoc oleum, quod tibi do, mittas in mare, & statim quiescentibus ventis serenitas maris vos læta prosequetur, & cupito itinere domum remittet. Quæ cuncta, vt prædixerat Antistes, ex ordine completa sunt. Equidem in primis furentibus vndis pelagi, tentabant nautæ, ancoris in mare missis nauem retinere, neque hoc agentes aliquid proficiebant. Cumque mergentibus vndique & implere incipientibus nauem fluctibus, mortem sibi omnes imminere, iam iamque adesse viderent: tandem presbyter reminiscens verba Antistitis, assumpta ampulla, misit de oleo in pontum, & statim, vt prædictum erat, suo quieuit à feruore. Sicque factum est, vt vir Dei per prophetiæ spiritū tempestatem prædixerit futuram, & per virtutem eiusdē spiritus hanc exortam, quanuis corporaliter absens, sopiuerit. Cuius ordinem miraculi non quilibet dubius relator, sed fidelissimus mihi nostræ ecclesiæ presbyter Cynimund vocabulo narrauit, qui se hoc ab ipso Vtta presbytero, in quo & per quem completum est, audisse perhibebat.

Episcoporū est semper alijs benedicere.

Ecce quid valeant benedictiones rerum creatarum, quas nostri cacoeuangelici reprobant.

Ex cap. 16.

Aliud eiusdem patris memorabile miraculum ferunt multi, qui nōsse potuerunt. Nam cùm tempore Episcopatus eius hostilis Merciorum exercitus, Penda duce, Nord Humbrorum regiones impia clade longè lateque deuastans, peruenit ad vrbem vsque regiam, quæ ex Bebbę quondàm Reginæ vocabulo cognominatur, eamque, cùm neque armis, neque obsidione capere poterat, flammis absumere conatus est. Discessitque, & vehiculis quæ in vicinia vrbis inuenit, aduexit illò plurimam congeriem trabium, tignorum, parietum virgeorum, aliarumque rerum. Et his vrbem in magna altitudine circundedit à parte quæ terræ est contigua. Et dum ventum opportunum cerneret, illato igne comburere vrbem nisus est. Quo tempore reuerendissimus Antistes Aïdanus in insula Farne, quæ duobus fermè milibus passuum ab vrbe procùl abest, morabatur. Illò enim sæpiùs secretæ orationis & silentij causa secedere consueuerat. Denique vsque hodiè locum sedis illius solitariæ in eadem insula solent ostendere. Qui cùm ventis furentibus globum ignis ac fumum supra muros vrbis exhalare conspiceret, fertur eleuatis ad cælum oculis manibusque cum lachrymis dixisse: Vide Domine, quanta mala facit Penda. Quo dicto, statim mutati ab vrbe venti, in eos qui accenderant, flammarum incendia retorserunt: ità vt aliqui læsi, omnes territi, impugnare vltrà vrbem cessarent, quam diuinitùs iuuari cognouerant.

Oratione liberat vrbem ab hostium expugnatione.

Ex cap. 17.

Hunc cùm dies mortis egredi è corpore cogeret, completis annis Episcopatus sui septendecim, erat in villa regia non longè ab vrbe, de qua præfati sumus: in hac enim habens ecclesiam & cubiculum, sæpiùs ibidèm diuerti ac manere, atque indè ad prędicandum circunquaquè consueuerat exire. quod ipsum & in alijs villis regijs facere solebat, vtpotè nihil propriæ possessionis, excepta ecclesia sua & adiacentibus agellis, habens. Tetenderunt ergo ei ægrotanti tentorium ad occidentalem ecclesię partem, ità vt ipsum tentorium parieti hæreret ecclesiæ. Vndè factum est, vt accliuis destinæ, quæ extrinsecùs ecclesiæ pro munimine erat appositа, spiritū vitæ exhalaret vltimum. Obijt autem decimoseptimo Episcopatus sui anno pridiè Calendarū Septembrium. Cuius corpus mox indè translatum ad insulam Lindisfarnēsium, atque in cœmeterio fratrum sepultum est. At interiecto tempore aliquanto, cùm fabricata esset ibi basilica maior, atque in honorem beatissimi Apostolorum Principis dedicata, illò ossa eius translata, atque ad dexteram eius altaris iuxta venerationem tanto pontifice dignam condita sunt. Successit verò ei in Episcopatum Sinan, & ille ipse ab Hu Scotorum insula ac monasterio destinatus, ac tempore non pauco in Episcopatu permansit.

Feliciter obdormit in Domino

Ossa sancti Episcopi traoslata sunt in ecclesia principis Apostolorum S. Petri.

Contigit autem post aliquot annos, vt Penda Merciorum Rex cum hostili exercitu hæc in loca perueniens, cùm cuncta quæ poterat, ferro flammaque perderet, vicusque ille, in quo Antistes obijt, vnà cum ecclesia memorata flamma absumeretur. Sed mirum in modum sola illa destina, cui incumbens obijt, ab ignibus circuncincta vorantibus, absumi non potuit. Quo clarescente miraculo, mox ibidèm ecclesia restaurata, & hæc eadem destina in munimentum est parietis, vt antè fuerat, forinsecùs appositа. Rursumque peracto tempore aliquanto euenit per culpam incurię vicum eundem & ipsam pariter ecclesiam ignibus consumi: sed nec tunc quidem eandem tangere flamma

Ignis, eius ecclesiam non lædit.

ma destinam valebat. Et cum magno vtiquè miraculo ipsa eius foramina ingrediens, quibus ædificio erat affixa, perderet, ipsam tamen lędere nullatenùs sinebatur. Vndè tertia ædificata ibì ecclesia, destinam illam non vt anteà de foris infulcimentum domûs apposuerunt, sed intrò ipsam ecclesiam in memoriam miraculi posuerunt: vbì intrantes genuflectere, ac misericordiæ cælesti supplicare deberent. Constatque multos ex eo tempore gratiam sanitatis in eodem loco consequutos: quinetiam astulis ex ipsa destina excisis, & in aquam missis, plures sibi suisque languorum remedia conquisiêre.

Plura de hoc sancto viro Dei Aidano, habentur in vita S. Cuthberti capite quarto, cuius festum occurrit 20. Martij. Nam ibi enarrat venerabilis Beda quomodò S. Cuthbertus viderit S. Aidani animam ab Angelis in cælum deferri.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

ALPHABETICVS TOMI PRAESENTIS ORDO.

a, b, c, d. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo, Pppp, Qqqq, Rrrr. singulæque nexiones, sunt aut innuunt trifolia seu terniones, exceptis bifolijs quinque, videlicet a, b, c, Qqqq, Rrrr.